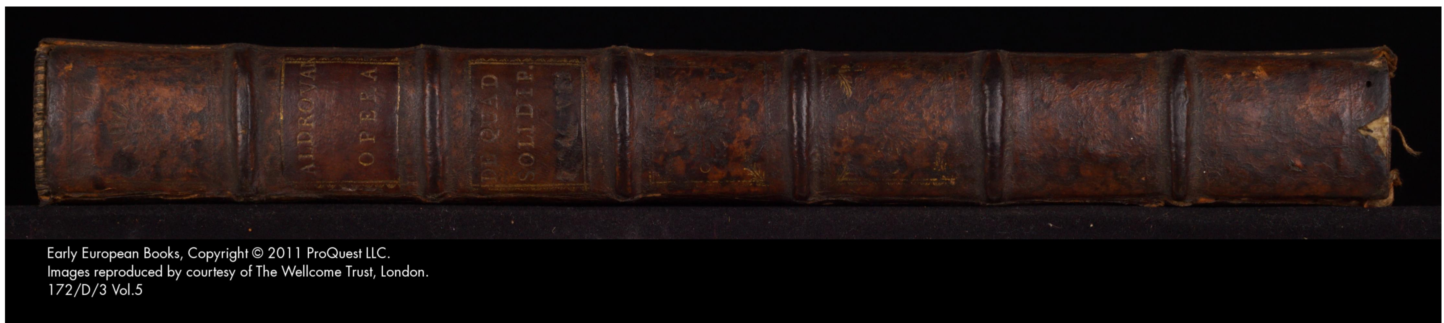
ALDROVAN
OPERA
DE QUAD
SOLIDIP.

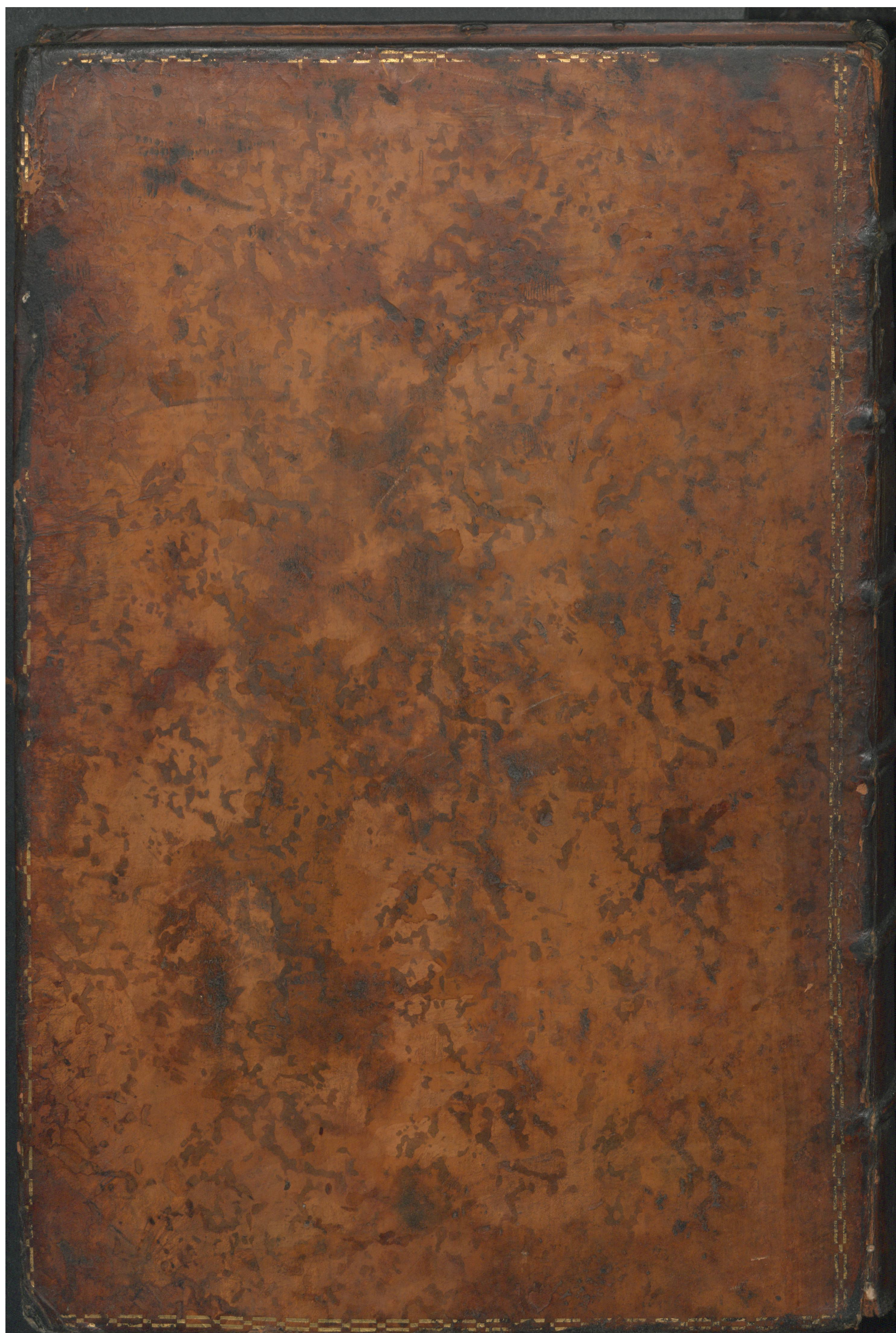

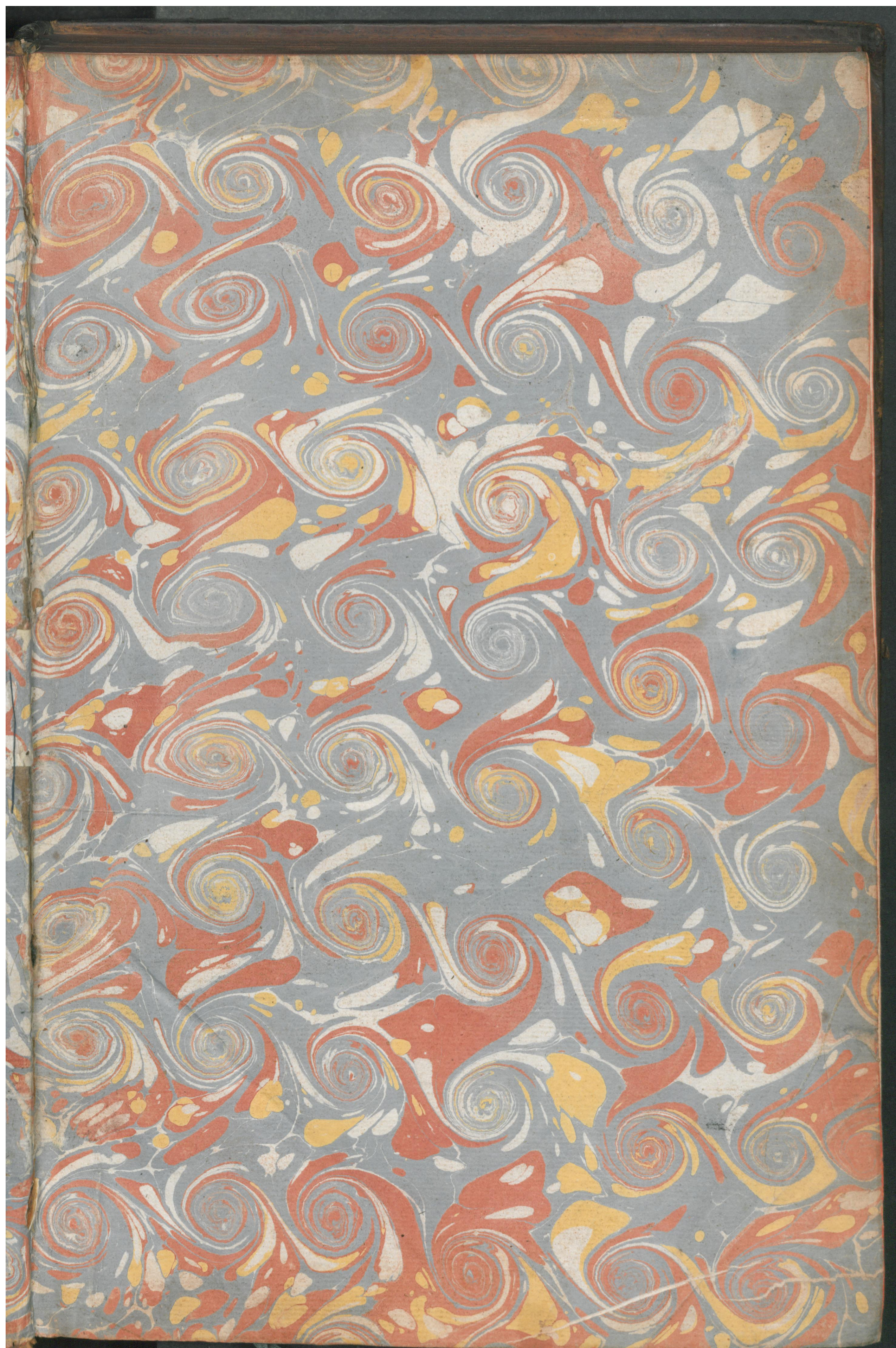

Ex Libris

Aldrovandus
De quadrupedibus solipedibus
1639

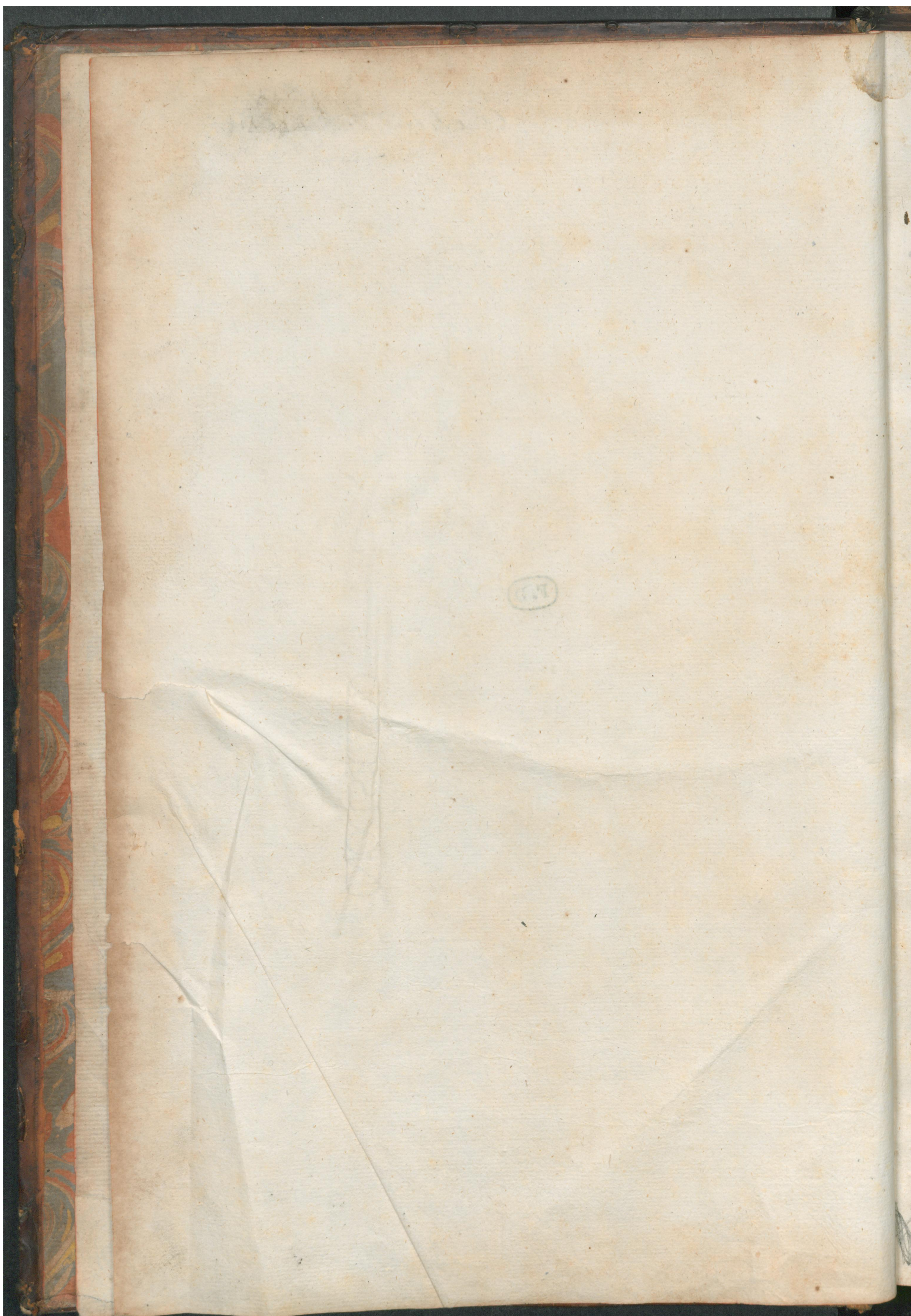

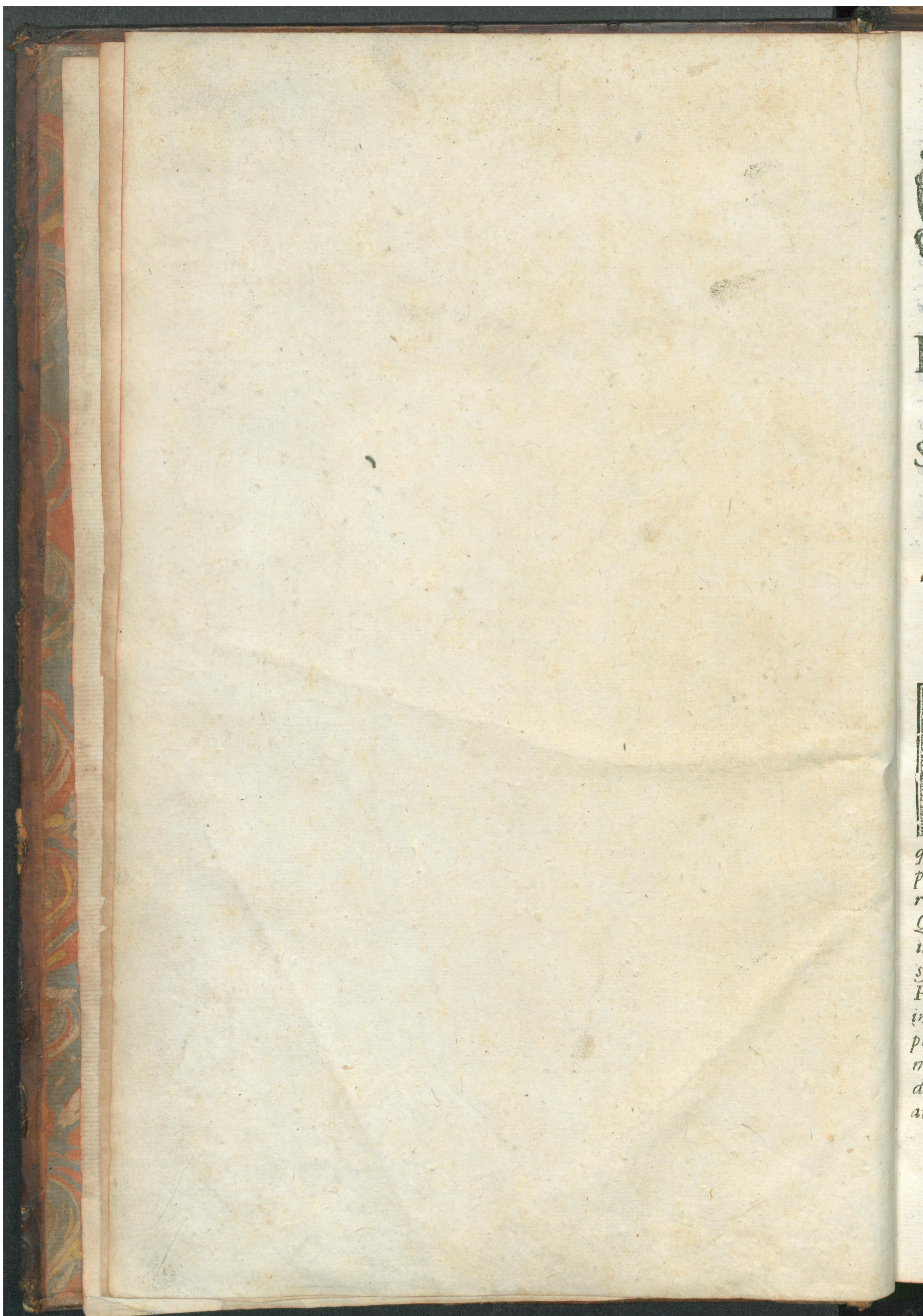

EMINENTISSIMO D. IVLIO SACCHETTO S.R.E. CARDINALI AMPLISS. S.MI D.N. IN BONONIENSI DITIONE LEGATO A LATERE, AC PRINCIPI IVSTISSIMO, CLEMENTISSIMO, OPTIMO.

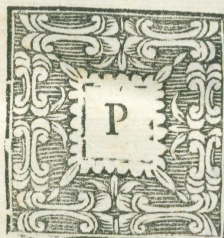

RODIT iterum quidem, sed sine pristinis maculis, Quadrupedum solidipedum agmen; quos in vnius voluminis, velut amphitheatrum, Vlyssis Aldrouandi liberalissima eruditio spectandos inclusit. Sed nisi tu Eminentissime IVLI, tamquam Cæsar huic Circo lubens præsideas, ne totus quidem Orbis illis sufficit ad spectaculum. Immo in vna tuæ vocis approbantis syllaba, theatralium quorumuis plausuum gloriam agnoscent; in vno benignæ Maiestatis tuæ supercilio, theatrum ingens. Intuere precor adducta coram te, vt quondam coram Adamo terræ animalia, nouum vt illis nomen impertias, idest Famam. Quid si à terrestris Paradisi amænitate, per te nouæ animantes, vel animantium imagines migrent in Cœlum? Habet nimirum vim tantam IVLIVM sydus, vt feras ipsas sydereo rationis lumine infuso, velut in astra conuertat. Fuerit sanè aliquorum Principum aula planè Circensis; tua certè cœlestis est, in qua nulli animanti viuere licet, quæ in hominem Cœlo dignum, metamorphosi tibi debita repente non transeat. Nemini puto mortalium tam belluina mens, quam ad humanitatem tuorum concentus morum non alliciat; nulli tam durum, aut tam agreste ingenium, quod Genij tui temperies non ad se trahat, arcanane? an manifesta potius virtutum, ac regiminis harmonia? Ad suum

igitur Orpheum belluæ nostræ accurrunt, transformatricis tuæ sapientiæ qualecumq. tandem symbolum factæ. Illarum porrò agmen Elephas claudit; siue quia sanguine, & purpura incitari ad prælium solitus, tuæ purpuræ conspectu multò nobilius ad gloriam accendi potest; siue quia turres ipsas machinis, & armatis refertas viris, qui sustinere possit ex belluis solus est Elephas. Neque enim dorso tam valido vnus, aut alter sessor satis dignum est onus, non magis, quam te regimen vnius, aut alterius Ciuitatis. Bononiensis Legatio Ferrariensi succedens, & singulari licet exemplo, tibi vni super imposita, detinere te interim potest non continere. Rhenus quippe, & Eridanus, nisi in tributi consortium Tyberis confluat, tam vasti sinus capacitatem nunquam implebunt. Denique quantacumque imperij moles tuæ mentis inuicto robore est minor, si Vaticano pondere minor est. Vtinam mihi hoc loco, meis indulgere votis tantisper liceret; & de te illud vsurpare quòd de Traiano electo Panegyristes ipsius (NON ENIM QVAERENDVS DIV QVI ELIGERETVR, SED ELIGENDVS STATIM QVI EMINEBAT.) Verùm enim vero, purpuratissimæ tuæ modestiæ, potius quam Eminentiæ tuorum meritorum, obtemperandum est. Proinde qui pro animalibus brutis locutus sum hactenus, cum mutis animantibus obmutesco. Tantùm precor, Orbi per te fortasse victuro viue longum, & vale. Bononiæ die 10. Maij Anno salutis M DC XXXIX.

E. T.

Addictissimus Cliens

Marcus Antonius Bernia.

MAFFÆI CARD. BARBERINI
NVNC
VRBANI VIII. PONT. MAX.

Epigramma

In laudem Auctoris.

Οὐκ Ἀλδοβράνδος ποιέει ξένε γνώριμον εἰκὼν
    Σοὶ μόνον, ἀλλὰ βίβλον καὶ δόμον ἔστιν ὁρᾷν
Ποικίλα ἐν ποθέεις ἴδμεν βλαστήματα γαίης,
    Χερσαίων, πτηνῶν, νηχομένων τὸ γένος.
Βίβλον ἄνοιγε, βλέποις κόσμου κειμήλια, λάμπει
    Ἀνδρὸς ἐκεῖ σοφίη, μέτριος ὧδε βίος.
Ζηλωτὸς βίος, ἐν πενιχρῷ γὰρ πλούσιος οἴκῳ
    Παγγενετείρας ἦν τῆς φύσεως ταμίας.

Eiuſdem in eumdem.

MVltiplices rerum formas, quas pontus, & æther
    Exibet, & quicquid promit, & abdit humus,
Mens haurit, ſpectant oculi, dum cuncta ſagaci
    Aldobrande tuus digerit arte liber:
Miratur proprios ſolers induſtria fœtus
    Quamq; tulit moli ſe negat eſſe parem:
Obſtupet ipſa ſimul rerum fœcunda creatrix,
    Et cupit eſſe ſuum, quod videt artis opus.

HOc opus Excellentissimi, & Celeberrimi Vlyssis Aldrouandi Patritij Bononiensis de Quadrupedibus solidipedibus volumen integrum perlegi diligẽter Ego Don Marcellus Baldassinus Clericus Reg. Congreg. S. Pauli, pro Archiepiscop. Curia Bononiensi reuisor deputatus, & quod nihil contra sanctæ fidei dogmata, vel probatos mores, aut sacri Indicis regulas contineret, vt typis mandaretur probaui.

Idem qui supra Don Marcellus Baldassinus.

EGo Fr. Hieronymus Onuphrius Romanus, ex Conuentu S. Mariæ Gratiarum Doctor Collegiatus, & Lector publicus, ac sanctissimæ Inquisit. Consultor, mira quadam animi oblectatione, atq. attentione totum hoc aureum opus, ac satis copiosum, inscriptum de Quadrupedibus solidipedibus, & conscriptum ab Illustriss. atq. Excellentiss. Viro Vlysse Aldrouando Patritio Bonon. perlegi; cumque in eo nihil repererim, quod aut pias piorum hominum aures offendat, aut sit contra Ecclesiasticas regulas, ac sanctiones, quin potius multum vtilitatis inde toti homini emergere cognouerim, ideo in Dei gloriam, ac communem omnium vtilitatem typis excussum in lucem prodire censui.

Imprimatur igitur

Idem qui, & supra Fr. Hieronymus, &c. nomine Reuerendiss. P. M. Pauli de Garex. Inquisit. Bonon.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIEN.

DE QVADRVPEDIBVS

LIB. I. CAP. I.

ORDINIS RATIO.

C PEDES brutorum animantium, quibus Natura sanguinem largita est; vel bini sunt, vt auibus, vel quatuor, vt quæ quadrupeda Latini, Græci τετράποδα, Aristoteles etiam πεζὰ, nuncuparunt. Si quod enim vel plures, vel pauciores acceperit, id in monstris haberi, naturæ que erratum appellari debet. De auibus alias dictum à nobis est abundè: nunc quadrupedum tractationem præ manibus assumpsimus. *Horum tria sunt summa genera*, vnum ἀχιδὲς, id est, non scissum, integris nēpè pedib. ideo. μονώνυχον, siue μώνυχον, aut μονώνυξ, siue μώνυξ dictum, Euripidi etiam μονόχηλον, quasi vna tantùm præditum vngula, seu simplices aut indiuiduas vngulas habens, Plinius solidipedem, Theodorus Gaza solipedē vocat: alterum quorum pedes binis fissuris vtrimque, hoc est à parte priore, & posteriore deducuntur, vnde bisulca Latini, δίχυλα Græci vocauerunt, qualia chelas Aristoteles siue forcipes pro vngulis habere dixit: tertium πολυχιδὲς, & πολυδάκτυλον, quasi multifidum, & multipliciter digitatum: quandoquidem pedes manuum nostrarum instar multifidos habent: digitata non incongruè dicentur, nam & Plinius auium alias digitatas esse dixit, alias palmides. Omnibus quidem pedes ad ingressum dati sunt: sed digitata prioribus præterea ad manuū officia vti nituntur, quod solipedes posteriorib. facere Aristoteles annotauit, sed & bisulca id facere quotidie obseruamus. Quæ anterioribus cibum ori admouent, Galenus ferè carniuora esse putat, & ex rapto viuere; cæ D tera herbiuora: Cuniculus tamē, & lepus herbis victitant. Carniuora omnia digitata sunt. *Mouentur in omnibus posteriora (inquit Aristoteles) ad priora per diametrum. Post enim dextrum prius, sinistrum mouetur posterius, causa est, quoniam si priora simul & prius, distraheretur sanè aut procidua esset ambulatio, & quasi tractis extensione posterioribus præterea etiam nō progressus huiusmodi esset, sed saltus: difficile autem est mutationem continuam facere salientem, huius autem rei signum, quòd citò lassescunt equi illi, qui hoc mouentur modo, vt ij qui in pompis agitantur, seorsum quidem prioribus ob hoc non mouentur. Si autem vtrisq. dextris primis, extra sanè fulcrorum fierent sustentacula, ruerent que.* Pariunt alia viuum animal, alia ouum. Hæc ὠοτόκα, id est ouipara, illa ζωοτόκα, id est viuipata nominantur. Ouipara cortice teguntur, viuipara pilis, quanquam erinaceus & histrix aculeos pro pilis habeant, nam aculei, vt Philosophus ait, in his, quoddam pilorum genus putandum est, propterea quod pilorum non pedum vicem, vt fit in echinis marinis, præstent. Ouipara, etsi totidem habeant, quod viuipara sensus, ingenio tamen constat esse hebetiore: quare pleraq. eorum in terræ hiatibus degere Natura voluit, vt lacertos, vel aqua abdi, vt crocodilum, vel alijs locis, longè ab humano cōsortio remotis, vt terrestrē testudinem:

Quadrupedum diuisio

Pedum vsus

Lib. 3. de vsu part. c. 2.

Partus.

Tegumentū

Sensus.

Iumēta quæ

ideòq.in vltimum hiſtoriæ noſtræ locum iſthæc reijciemus;à viuiparis ceù multò præſtantiorib. E
exorſuri,vilioribuſq.inter quæ præcipuam nobis vtilitatem præbent,quæ à iuuādo noſtras ope-
ras iumenta Latinis appellari meruere;Græci quod equidem ſciam,ſimile vocabulum non habēt;
nam κτῆνος latiorem habet ſignificationem,cum ſit omne ipſis illud pecus,quod mactari, atq.im-
molari ſolet,aut in quo præcipuæ priſcorum ſitę erant diuitiæ.Aeſchylus tria quadrupedum ge-
nera enumerabat,quæ noſtris quàm maximè laboribus ſubeunt,fœtus equorum,aſinorumque,&
boum genus.Aſino autem quantum præſtet equus,ſciunt omnes. Priſci autem præſente equo,
tam vile,tam bardum ſtupidumq.brutum ne nomine quidem dignabantur. Et Simonidem poe-
tam teſtatur Ariſtoteles,in mulorum certamine,cùm is qui vicerat,dixiſſet exile pretiū pro car-
mine, recuſaſſe,indignantem nimirum aſinorum ſobolem ſuo celebrari carmine;verū vbi victor
dediſſet ſatis magnum pretium,carmē tale feciſſe: χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων,id eſt,*Sal
uete volucripedum ſoboles equarum*: ſiluiſſe enim,quod ex aſinis etiam eſſent nati, & quod honeſtius
erat,expreſſiſſe,equarum filios appellando.Bos verò ſuas etiam laudes habet, atque nonnullas
etiam quibus equum fortaſſis ſuperat,nam quod boue pluribus modis victum iuuet humanum,a-
nimal equidem nullum eſt:vnde apud Homerum negat Achilles ſeſe Troianis moleſtū iniuriūq. F
fore,quoniam nunquam ei vel boues,vel equos,id eſt,bina omnium animantium vtiliſſima,ſubdu-
xiſſent. Iuxta enim antiqui ſeculi ritum,cum vita mortalium adhuc eſſet paſtoralis, prima belli
mouendi cauſa fuere abacta pecora.

Aſinus.
Lib.3.Rhet.
Bos,& equ⁹ prçcipuæ iumenta.

Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν,οὐδὲ μὲν ἵππους

Non enim equos vnquam mihi ſubduxere boueſque.

Cæterùm ſi conferantur inter ſe vſus omnes,quos nobis equus,& bos præbent,equum,licet vno
& altero vincatur,pluribus ſemper vincere fatendū erit,animal nēpe,quod à Deo ipſo in oracu
lo laudatū Plato teſtatur,in Hippia maiore.Bos domi tantùm vtilis:equus domi,foriſq.vtiliſſimus.
Si arandum,boui minimè cedit,ſaltem in planitie:currui iunctus,boui præſtat, tardus enim huius
greſſus eſt,equi celerrimus:ſi dorſo ferendum,ſolis cedit elephanto,& camelo:vbi bos planè inu-
tilis:atque hinc puto eſt,quòd pleriq. vterum equum peculiariter,& quadam prærogatiua iumen-
tum vocauerint,& diuinus poeta quadrupedem,quaſi non aliud ſit πολυχρήστερον, & præſtātius:
& Propertius equum ſumpſit pro re quapiam præ omnibus ex alijs exoptanda, ac deſidaranda, G
inquiens:

Lib.2.Eleg. ad Cynthiā.

Quod ſi vera meæ comitarem caſtra puellæ,
Non mihi ſat magnus Caſtoris iret equus.

Generoſum verò etiam quiddam, magnificumq., & ferocitate exultans in hoc in primis animali
conſpicitur, fides item atq; amor erga dominum ſuum,facilitaſq. ad multiplices vſus,& obſequia.
In bello nullum animal aptius,ideoq.virilem, non fœminilem ſexum decens,quin fœminis legi-
mus, non item viris naturæ quodam inſtinctu, equos timori eſſe: imbelle autem muliebre genus
eſt.Apud Theocritū Gorgo,Eunoe,& Praxinoe feſtum ſpectaturæ Adonidis,cùm prodirent equi
regis, totæ pauidæ,animo conſternuntur, & vbi mox ſeſe nonnihil recepere,vna earum ait:

Bello aptum eſſe.
In Syracuſis.

Ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν τὰ μάλιστα δεδοίκω,

Ἐκ παιδός. ideſt:

Equum enim, & frigidum anguem ſemper timui,

Inde vſque à puero.

Fuiſſe tamen etiam nobilioris animi mulieres certum eſt,quæ non ſolùm non timuere equos,ſed
vti etiam potuere viriliter,vt Camilla,& Pentheſilea à Virgilio celebratæ,&,vt Amaſones taceā, H
Cyniſca Archidami regis filia,cuius ad Plataneium,vt Pauſanias ſcribit,heroicum fuit monumen-
tum,quòd prima fœminarū omnium equos alere inſtituiſſet,primaq. ludis Olympicis de quadrigis
palmam meruiſſet. In equo verò teſte Ariſtotele in libris Ethicorum ea præcipuè virtus lauda-
tur,quod ſit ad currendum,portandumq.hominem apprimè idoneus,& ad inuadendum, expectan-
dumq.hoſtem minimè formidoloſus:ita & Galenus præualidum animal dixit & generoſum, cùm
ἰσχυρὸν dicit,neq.ἄθυμον eſſe Aegyptijq animoſitatis typum equum fecere. Et in ſacris literis legi-
mus:*Equo virtutem dedit Deus,& ſoluit de ceruice eius formidinem, vt exultet in campo, & occurrens
regibus irrideat,odoretur bellum,eminus excitetur ſono tubæ.*Inſuper Plutarches tradit equum ſolum
omnium animalium in partem certaminum,& coronarum venire; quandoquidem ſolus in prælio
homini adſit. Quid mirum ergò ſi militare animal Plinius,ſi duellicam equorum prolem Lucretius
appellarit. Gloriatur Demoſthenes ſe non lapidibus,non latere cocto vrbē muniuiſſe, ſed ſi meas
(inquit) munitiones cōſiderare velis,arma inuenies,equos atq.ſocios, quaſi ſine equis vrbs tuta
ſecuraq.eſſe nō queat:id quod & alios crediſiſſe,nobis perſuadet Hippocrates in epiſtola ad Da-
magetum,inquiens: *Alij canes emunt alij equos,alij multam regionem circumſcribentes, propriam ſibi
inſcribunt, & multis imperare volentes,ne ſibi ipſis imperare poſſunt.* Equidem Ammonius perfe-
ctionem

Mulieres animoſæ.
In Laconicis.
Cur bello aptus.
Equus inter vrbis munitiones recēſitus.

A ctionem esse asserit, velocem esse, acrem, & bello idoneũ. Atqui hinc etiã est, quòd in multis regionibus lege cautum sit, ne quis equum, militiæ tantoperè idoneum extra prouinciam emittat: sed & vrbium curatoribus, quorum est omnia recensere, quæ domi forisq. necessariam functionem habent, equos quoque recensere præcipitur: hinc in Codice, equorũ productio, siue vt Græci dicunt, hipparchia. Apud Romanos in primis huius animantis semper fuit suma cura, adeo vt in emptione eius dena æris milia è publico persoluta fuisse legamus: publicum enim equum miles habebat, habebant, & equestris ordinis viri, aureo à militibus, quibus ferreus erat, annulo distincti, quẽ cum patricijs, & Senatoribus cõmunem habebant, quòd ex ipsis senatorius ordo supeleretur, quã quam ex plebeis etiam Senatores, quandoq. fierent: sed hi annulum quidem retinebant Senatores facti, equum verò publicum minimè; vnde equum possidere pro ex equestri ordine esse poetæ aiunt. Horatius. *Lex de equis vendendis.* *Equestris ordo.* *In arte poetica.*

Offenduntur enim quibus est equus, & pater, & res,
Nec si quid fracti ciceris probat, & nucis emptor,
Aequis accipiunt animis. idest,

B diuites, & qui ex ordine sunt patritio, & equestri, offenduntur (si quid obscœnè dicatur) etsi popellus, qui fracto cicere, & nucibus viuit, probet. Publicus ille equus à censore assignabatur, vt notũ est ex hoc Liuij. *Senatusconsultum factum est, vt consul cum tribunis plebis ageret, vt ad plebem primo quoque tempore ferrent, vt P. Ebutio emerita stipendia essent, ne inuitus militaret, neuè censor ei equum publicum assignaret.* Quod si verò vel malè curarent, macilentumq. & strigosum habere depræhenderẽtur, siq. ipsi nimiũ pingues, atque adeo bello inutiles essent, vel si minus strenuè se in bello gessissent, vel aliud quicquam commisissent, equus eis censoria seueritate adimebatur: testis est idem Liuius: *Illis* (inquit) *equi adempti, qui publicum equum habebant.* Imò verò, & censoribus ipsis equos per ignominiã adeptos inuenio. In Arniensi enim siue Narniensi tribu cum Liuius censor nomen ferret, à Claudio Nerone, cum quo censurã frequentẽ iurgijs egit, quòd non syncera fide secum redijsset in gratiam, equum vendere iussus est, atq. ita illatæ sibi prius ignominiæ talionem reddidit; quippe Liuius citato nomine Claudij in Pollia tribu, ob veterem simultatem equum vendere coegerat. Meminit quidem huius quoque rei Liuius, sed aliter narrat. *Equitum* (inquit) *deinde census agi cœptus, & ambo fortè censores equum publicum habebant: & Nero M. Liuium collegam censorem, quia populi iudicio esset condemnatus, equum publicum vendere iussit.* *Lib. 39.* *Equus publicus.* *Equus quibus adeptus.* *Lib. 24.* *Lib. 29.*

C Equus idem publicus honoris causa ob rem bene gestam donabatur; quin, & eorum parentibus, qui equo stipendia iusta meruissent, prætextam concessam fuisse discimus ex Macrobio, etsi minus ex patritijs essent, cũ alijs ea esset interdicta. Amissa verò mox repub. cũ omnia ab vno Imperatore, & darẽtur, & expectarentur quoniã magni æstimabatur, quidquid beneficij munerisuè loco ab illo acciperetur, vt opinor, acceptus equus publicus inter primos honores cõnumerari cœpit; quasi Cæsaris de equite Romano accipiente iudiciũ quoddam præclarũ beneuolentia plenum fieret, aut certè census ipsius testimonium. Extant equo publico donatorum sexcentæ lapidum inscriptiones, nõ solùm magnorum hominum, verùm interdum eorum quoque, quos existimes ex ijs verbis ab Imperatore in ordinem equestrem lectos; cùm aut equites antea non fuissent, aut censi non essent, credasq. equũ publicum videri, quod reipub. temporibus annulus fuit, quo donabantur, quicunque in equitum numerum recipiebantur. Moris verò etiam fuit florente repub. vt equites, cùm constitutũ legibus tempus militassent, equos in forũ ad censores adducerent, redderentq. & quoties, & quibus sub ducibus meruissent, enarrarẽt, quocũque tandẽ ex ordine essent, seu patritio, seu equestri, seu plebeio; nam, & Cn. Pompeium, qui fuit ex primarijs, legimus, cùm aliquando consulatum gereret *Li. 1. Satur. cap. 6.* *Equus publicus redditus*

D equum ad censores, Gellium, ac Lentulum deduxisse interrogatumq. pro more; Omnes nè obijsset militias, respondisse, omnes; & quidem sub me ipso imperatore. Catonem verò refert Plutarchus, equum quo in expeditionibus vsus fuerat, ne reip. imputaret naulum, reliquisse in Hispania. Cõsulis verò etiã aut cuiusuis imperatoris præcipuum erat ornamentũ equus phaleris pulcherrimè exornatus, vt Dionysius Halicarnassæus asserit, qua parte de Quinctio agit dictatore electo. *Vt paulò propior* (inquit) *erat, equos ei phaleris decorè ornatos adduxerunt, & secures cũ fascibus, vestesq. purpureas, & alia insigna, quibus olim regium imperium decoratum erat, obtulerunt.* Similiter cum eodem ornatu, consulari nempè per exercitum cuiusq. ducis, dummodo eum aliquando magistratũ gessisset, transducebantur, ad dignitatis splendorem; vt habemus apud Plutarchũ de Crassi infelicis cum Parthis certaminis omine; ait enim; *Equus ex imperatorijs insigniter ornatus, tractoper vim rectore, in flumẽ submersus disparuit.* Tacitus de Cæsonio Pæto in eodẽ Parthos ducente: *Turbatus equus qui insigna consularia gestabat, retrocessit.* Hosce quoque phaleratos equos ex publico fuisse, Lipsio facilè crediderim. Dictatori verò, cuius alioqui apud Romanos dignitas tam sacrosancta erat, vetusta quadã lege, nefas fuit, nisi cùm ad bellum proficisceretur, equo vehi, siue quòd maiores vires pedestribus copijs inesse arbitrarentur, ideòq. oportere imperatorẽ in phalange perma- *Equus phaleris ornatus.* *Lib. 10. de antiq. Rom.* *Lib. 15.* *Dictator cur equo nõ veeretur.* *Plutarchus in Fabio.*

 nere,

nere, neque locum deſerere, ſiue quòd eius principatus authoritas & magna eſſet, & quodãmodo tyrannica in reliquarum omnium rerum adminiſtratione, voluerint tamen in hoc dictatorẽ populo inferiorem videri. Fabio tamen Maximo dictatori deſignato poſt cladem ad Thraſymenũ acceptam, primùm equus conceſſus in tanto rerum diſcrimine, quo principatus magnitudo, ac moles oſtenderetur, maiorisq. apud omnes authoritatis haberetur. Aliàs lege Curiata, qua dictator creabatur, vt aſcenderet equum liceret, ad populum nominatim ferendum erat, id quod Liuius etiam oſtendit, de M Iunio dictatore agens, *Dictator M. Iunius* (inquit) *rebus diuinis perfectis, latoque (vt fieri ſolet) ad populum, vt equum aſcendere liceret*; Eſt enim equus animal ſuperbum, & equitare, magnificum indicabant; quamobrem etiam in equis triumphabant à ſuperatis hoſtibus. Cùm verò omnium militarium artium peritiſſimi haberi vellent, equitandi quoque peritia alios quoſq. vincere ſtuduerunt, à pueris huic arti ſero, ſeduloq. omnem nauantes operam, quòd equitandi ſtudium tetigit Horatius, dum canit;

Fabio Max. dictatori equ[o] cõceſſus *Lib. 3. dec. 3* *equitãdi ars Romanorũ.* *Lib. 1. car. Od. 8.*

Lidia dic per omnes
Te Deos oro, Sybarim cur properas amando
Perdere cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atq. ſolis
Cur neque militares
Inter æquales equitet Gallica nec lupatis
Temperet ora frenis.

Quin Vegetius author eſt iuniores apud Romanos in equis ligneis, ſeſe, quoque exercuiſſe, atque adeò vt non ſolùm à dextris, ſed etiam à ſiniſtris partibus, & inſilire, & deſilire ſcirent, euaginatos tũ gladios, aut contos interim manibus tenerent. Cæterùm ſicuti in alijs omnibus equitandi peritia laudi vertebatur, ita maior adhuc inde gloria accedebat reipub. regnorumq. rectoribus. Neroni plurim um quidẽ ſemper ſermonem fuiſſe ſcribit Suetonius, de Circenſib. quanquam vetaretur, ſed & equorũ ſtudio vel ab ineũte ætate præcipuè exaſiſſe, laudandũ innuens, quòd equitandi peritus eſſet, damnandũ, quòd cum de hominibus regẽdis, quod imperãtis eſt, meditari debuiſſet, de quadrigarijs tegendis, quod eſt aurigæ, cogitaret continuè. Iulius Cæſar, teſtãte eodẽ, huius artis fuit peritiſſimus; Plutarchus verò equitandi vſum ita ei facilem fuiſſe affirmat, vt reflexis in tergum manibus, equũ velociſſimis concitare curſibus poſſet. Ne verò quis apud Romanos tantùm militaris huius animantis, equitationiſq. ſtudium excultum fuiſſe exiſtimet, de alјs etiam populis aliquid proferendum. De Græcia canebat Horatius:

Nero equitãdi peritus. *Iulius Cęſ.* *Lib. 1. Epiſ.*

Vt primùm poſitis nugari Græcia bellis
Cœpit & in vitium fortuna labier æqua,
Nunc in athletarum ſtudio, nunc arſit equorum.

Audiſtin, inquit Plato, Themiſtoclem filium ſuum Cleophantum in equeſtri facultate ſtrenuũ effeciſſe, adeò vt equis rectus inſiſteret, rectuſq. ex equo iacularetur, cæteraq. permulta perficeret ſtupenda, in quibus ille diligenter erudiri curauit, ſapientemq. in ſingulis, quæ præceptores eruditi callebant, effecit. Alexander Magnus, adoleſcens adhuc, Bucephalũ equum inſignem, à patre nuperrimè emptum, cùm à nullo ſubigi poſſet vt equitem pateretur, primus indomitæ peruicaciæ domandæ rationẽ oſtendit, mox præter omnium opinionem quadrupedem aſcendit, & citrò vltroq; effuſis aperto campo habenis ad laſſitudinem agitauit, vt ſuo poſt loco ex Plutarcho oſtendemus. Hoc etiam nomine illuſtris fuit Alcibiades, vt eſt apud Thucydidem & eundem etiã Plutarchum: nec enim alium meliores equos aluiſſe aiunt, aut ſepties Olympijs cucuriſſe, viciſſeq. *Aluit* (inquit Plutarchus) *equos cum ſplendore, & nomine, etiam ob multitudinem curruum. Huius ſtudij admiratione plurimum ei, vel hoſtes detulerunt.* Gelo tyrannus; cùm aliquando lyra in conuiuio circumferretur, eamq. cõuiuæ ordine componerent, atq. canerent, ipſe equum iuſſit adduci, & in eum facilè inſiluit, vt idem Plutarchus prodidit. Neſtor verò ἱππηλάτης cognominari meruit, quòd equorum moderationem apprimè calleret. Mithridates rex Ponti, vt apud Iuſtinum, aliosque legimus, ſexiuges equos regere poterat. Perſæ referente Xenophonte filios ſuos tria potiſſimum docebant, equitare, ſagittare & vera dicere Parthos verò etiam Iuſtinus tradit adeo equorum ſtudio teneri, vt equis omni tempore vectentur, illis bella, illis conuiuia, ac priuata peragere officia, ſuper equos ire, cõſiſtere, mercari, colloqui cõſueuiſſe. Apud Indos, vt Arrianus ait, regiũ erat elephãto vehi, proximus honor quaternis equis, tertius camelis: vno equo vile habebatur. Maſſyli, & Numidiæ populi Libyæ, tantã habuere equitãdi ſcientiã, vt equos nõ freno, ſed virga gubernarent, vt meminit Lucanus inquiens:

In Menone. *Themeſtocl.* *Alex. Mag.* *Alcibiades.* *Gelo tyrãnus* *In apopht.* *Neſtor.* *Mitridates.* *Perſæ.* *Parthi.* *Indi.* *Lib. de reb. Ind.* *Maſſyl.* *Numidæ.* *Lib. 4.*

Et genus quę nudo reſidens Maſſylia dorſo
Ora leui flectit, frenorum neſcia, virga.

Vnde Virgilius infrenos vocat Numidas. Meminit eorundem etiam Silius.

Hic paſſim exultant Numidæ, gens inſcia freni,
Queis inter geminas per ludum nobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Procopius de agilitate Totilæ Gothorũ regis, eo ipſo die, quo cum Græcis acie dimicaturus erat,

A sic ait: Armis indutus processerat auro abundè cælatis,& ex equo , vt ornatissimis phaleris , ita & Lib.3.
» pilo,& lancea noscitabatur, purpureaq.& regia veste , & ex prædicto equo præcipuè , quo miræ Totilas.
» magnitudinis vehebatur. In medio autem campo , vt bellicæ (equestris, Sigonius) artis peritus,
» ac ludibundus processerat , equum diuersim calcaribus concitando in orbem frenis agiliter age-
» re,obequitandoque telum in auras sursum versus aptè diuerberare , & ipsum id rursum ad terram
» delatum impigrè per manus translatum gloriæ id artis plurimum ducere, supinandoque se desu- Gotht.
» per equum,inclinandoque vtrimque ad terram & vicissim in latera,vt qui à puero fuisset desultan
» di,ac trepudiandi artem edoctus,& ludicra peragendi . Gothis autem istiusmodi exercitationes
iam indè à prima iuuentute familiares tradit Olaus Magnus. Temporibus Romani III.Imp. quen Lib.8.c.15.
dam fuisse scribit Cedrenus nomine Philoræum , qui iniecta veste equo celerrimo , ei insistebat regni Septẽt.
rectus, gladium manibus gestans,quem equo concitatissimè currente rotans , euripum Circi per-
currebat gladium sursum,deorsumq. versans,& ne minimũ quidẽ vestigio suo elabens. Admiran-
dam quoq.equitandi scientiam in Galeacio Bardassimo equite quodam Siculo sub Alphonso se-
niore Neapol.rege celebrat Fulgosus,cum nempè armis tectum,ephippio inter coxas accepto,in-
B gentem equum crinibus appræhẽsum saltu cõscendisse,statimq.nullis firmato vinculis ephippio,
equum ad cursum adegisse,coxarũ,ac crurum firmitate pro cingulis vsum.Carolo V. Cæsari tan- Lib.3.c.2.
ta fuit,teste Iouio,cum dignitate equitandi peritia,vt nullus eo armato,atque equum incitante, & Carolus V.
in gyrum reflectente,vel pulchrior,vel viuidior,vel in ferendo armotũ pondere patientior eques Lib.27.
reperiri posset . Quemadmodum itaque laudi vertitur equitandi ars,ita contra ignominiæ est vi-
ro nobili nescire equitare .Refert Collenutius Ramirirum,nothum Sanctij maioris, è Monacho
Hispanorum regem factum, contra Saracenos suscepta expeditione,cùm sinistro brachio scutũ, Equitandi
dextro lanceam adaptasset,mox frena equi appræhensare iussum,respondisse:qui possim,vtraque imperitia q.
manu occupata,nisi dentibus hæc retinenda quis porrigat?ideoq.irrisum à proceribus propter re- bus ignomi-
rum imperitiam,regni & filiæ tutelam Alphonso VII. Castulonensi commisisse, & ad monachos niæ.
redijsse . Sed vt ignominiam taceamus,non semel ex imperitia equitandi vitæ periculum subse- Lib.1. hist.
quitur,maximè si feroculus fuerit equus,vt magnorum virorum esse ferè solet,quare pulchrè dice- Neap.
bat Carneades,referente Plutarcho,diuitum & regum filios nihil rectiùs discere quàm equitare, Equitatio re
cùm præceptor inter literarum exercitationes ijs palpari possit,& antogonistæ in palæstra se cõ gibus cur v-
C mittere, & vinci sinere:equus verò sitne princeps an priuatus,diues an pauper sessor,ignoret,indo tilis.
ctumq.moderatorem dorso excutiat. Etsi enim equus sua natura hominis amans sit, tamen nisi
probè curetur,atq. tractetur,infensus fit,& alienus,vt idem ille clarissimus author asserit, in libro
de fraterno amore. Minus ergò mirum videri debet,si cùm regia planè sit equitandi sciẽtia,equus
fuerit in summo semper honore,& pretio. Verùm,vt fit in omni alia re,cùm alij pluris,alij minoris
æstimentur pro bonitate singulorũ,sic ignominiæ dabatur viro ingenuo,ac nobili,si equos vilio-
res,paruique pretij aleret. Hinc Isæus: *nunquam equum habuisti pluris,quàm trium minarum*. Romę
talẽto generosos equos emptos habemus apud Varronẽ Sesquiulisse his verbis: *nunc emũt Tros-
suli nardo nitidi,vulgò Attico talento equum.* Alicubi etiam equum publicum mille assariorum esse
ait . Theognis verò equos inter præcipuas opes recenset,inquiens.

Ἴσον τι πλουτοῦσιν, ὅτῳ πολὺς ἄργυρός ἐστι
Καὶ χρυσὸς καὶ γῆς πυροφόρου πεδία,
Ἵπποι θ' ἡμίονοί τε id est.
Aequaliter diuites sunt,is cui multum argentum est.
D *Et aurum,& terræ farriferæ arua,*
Et equi,& muli.

Quamobrem etiam tùm ob pretium,tùm ob maximas quæ equis alendis insumuntur,impensas,vt Alere equos,
olim,sic & hodie,qui eos alunt,diuites censentur,ac illustres. Cassiodorus quendã tanta patrimo- quorum sit.
nij vbertate gloriatũ esse scribit,vt ĩter reliqua bona equinis gregibus principes vinceret, eosq. Lib.1. Epis.
cùm in Græcia,tùm in Italia nobilissimos habitos,quorũ maiores alendis equis famã quæsissent.
Dolet Iulitta (inquit D.Basilius) quia non est patricia , neque septem è maioribus numerare po-
test,qui fortunas omnes alendis equis,aut gladiatoribus exhauserint.Nec defuere certè quos e-
quorum studium,& in eos impensæ ad extremam vsq.compulere miseriam:idq.in primis fabula do
cet Glauci Potniæi,quem,cùm magnis sumptibus equos aluisset, atq. in extremam tandem ege-
sta tem esset redactus,fingunt ab equis suis laceratum , Virgilius. Glauci fabu

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum, la,& Diome
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci dis.
Potniades malis membra assumpsere quadrigę. Li.3. Georg.

Nec alio sensu equos Diomedis Thraciæ regis,quòd in eos omnes suas opes prodegisset , amici
ἀνθρωποφάγους appellarunt:indeq.ẽt fabulis datum,quòd equos suos hospitũ sanguine saginaret,

cũ videlicet ſubditorũ etiã opes exhauriret. Apud Spartanos igitur, inter ſæuiſſimas execrationes E
fuiſſe ἱπποτροφίαν, quam caballationem recentiones vocant, id eſt equorum enutritionem, ſcribit
Li.23.c.22. Alexander ab Alex. eò quòd magno ſtaret impendio, & homines ſuaui captu ad perniciẽ duceret.
Nam modus alendi equos (inquit ille) non pauperes, vt aiũt, ſed arua frumẽtifera ſectatur. Certè
Li.6.Polit.7 rectè dixit etiam Ariſtoteles equos alere proprium eſſe eorum, qui ampla patrimonia habent,
quamobrẽ, & iuxta Græcã legẽ opulentioribus præcepi ſolere legimus, vt equos alerent, nõ tam
ad ornamentum ciuitatis, quàm ad reip. commodum: ad quem ritum alludens Pindarus, Xeno-
Athenienſiũ populorum diuiſio. cratem, equitatum Græcorum more, curare cecinit. Solon, vt annotauit Suidas, populũ Athenien
ſem in quatuor claſſes deſcripſit, pro ratione cẽſus, & rei familiaris, quarũ prima nomẽ habebat à
D. medimnis, quòd nimirum tantum frugis è rure ſuo excolerent: hiq. diuites erant: altera erat
equitum, qui de CCCC. medimnorũ reditu, ſi eſſet neceſſe, ſingulos equos poſſent alere. Ho-
rum ſacrificia θυσίαι ἱππάδες inde dicebantur, id eſt equeſtria, hisq. licuit, & honores petere, & co
mam alere. Tertia Zeugitarum, quorum bini vnum equum præbebant; Quarta mercenariorum,
ſeu proletariorum, & capite cenſorum, quibus nullus magiſtratus conceſsus erat. Apud Plutar-
chum quoque in Chalcidenſium repub. ἱπποβόται dicuntur, qui opibus & gloria inter alios excel
lerent; quales ἱπποτροφοῦντες dicebant Athenienſes: ex quib. cùm eſſet pater Polemonis, Antigo F
Lib.1.ſat.6. nus Cariſtius apud Laërtiũ, eũ ex primarijs ciuitatis eſſe colligit. Ita, & Horatius ſe neque diui-
tem eſse, neque nobilem ſignificare cupiens, ait:

Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rure caballo,
Sed quod eram, narro.

Et Ariſtippus apud eundem, vt Diogenis vilitatem damnet, inquit eſſe

Splendidius multò, equus vt me portet, alat rex.

Huc ſpectat illud Strepſiadæ de prodigo ſuo, & hippicæ dedito filio, ἱππάζεταί τε καὶ ξυνωρικεύεται,
celete vehitur, & iam in animo ſuo perpendit, quomodo in Olympijs victoriã acquirat: vel equos
educat, ceu heroes, & inſignores equites quorum animi ad Olympicam palmam aſpirant: non ani
maduertens ſe Strepſiadæ filium eſſe. Antiſthenes hpiloſophus referente Laertio, ſicubi ornatam
vidiſſet mulierem, ad domum illius proficiſcens, iubebat virum equũ proferre, & arma, vt ſiquidẽ
hæc illi eſſent, delicijs eam vacare ſineret, ſin aliàs, cultũ amoueret: quaſi diuitis, ac nobilis viri po
tius ſit equum alere, quàm bene ornatam habere vxorem. Xenophontis æuo apud Perſas moris
erat, vt nullus ex claris pedes incedere cõſpiceretur: atque ita nobiles à vulgo diſtingui. Et Iuſti G
nus tradit inter ſeruos, & liberos hoc diſcriminis eſſe apud Parthos, quòd illi pedibus, hi niſi equis
incederent. Circaſſos quoque equos plebeis permittere hodieq. negant: & Cairi, teſte Bellonio
peregrino equiti ingredi non licet, niſi illuſtris ſit aut ſatrapas. Sub regibus primũ Romanorũ,
Lib.9.Romæ triumph. pòſt libera ciuitate, demum principibus, præſertim florentiſſimis, quandoq. nullum equorum vſũ
fuiſſe in vrbibus, & in itinere, præterquã apud nobiles, & patritios, ſcribit Blondus, maximè ſi ali-
quando magiſtratum aliquem geſſiſſent: vt minus miremur, ſi in Menam Pompeij libertum qui
prius ſectus flagellis triumuiralibus prætoris ad faſtidium, mox ab Auguſto eques factus,

Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit.

inuectus ſit Horatius. Pœna itidem abactorũ ex legibu Valentiniani, & Valentis affectos eſſe
Li.37 cap.5 annotauit Pet. Gregorius Toloſanus in ſuo Syntagmate iuris, qui equum, equamue præter ſenato
Leges de equis. res, honoratos, adminiſtratores prouinciarum, & decuriones conſcederent. Claudius etiã Cæſar
edicto vetuit, teſtãte Suetonio, viatores, ne per Italiæ oppida, niſi pedibus, & ſella, aut lectica trã-
ſirent: denique Iulius Capitolinus affirmat, M. Antonium Pium in ciuitatibus ſedere in equis, aut H
In Pompeio. vehiculis prohibuiſſe. In caſtris verò etiam equo vehi non licebat, authoremq. habeo Plutarchum,
Tigranes. neminem vnquam viſum qui in caſtris equitauerit, ideoq. Tigranem Armeniæ regem, cùm eques
ad Pompei caſtra veniſſet, duos Pompeianos lictores equo deſcẽdere, peditemq. ire ad Pompeiũ
Equo deſcẽdere, qui, & quando cogebantur. iuſſiſſe. Notum item à lictoribus dictatori, aut conſuli, aut prætori præeũtibs pro imperij maie-
ſtate, obuium quemq. ſemita cedere, denudare caput, & maioris obſequij honorisq. cauſa equo de
ſcendere iuſſos: Hinc enim illud Senecæ; *Si conſulem videro, aut prætorem, omnia quibus honor ha-*
beri ſolet faciam, equo deſiliam, caput aperiam, ſemita cedam. Apuleius quoque ritum hunc graphi-
Epiſt. 65. cè depinxit, inquiens: *Si quem conſpicantur ex principalibus viris, benè conſulutum, benè cognitum quã*
Lib 3. Floridor. *quam opiò feſtinant, tamen honoris eius gratia cohibent curſum, releuant curſum, retardant equum, &*
ilicò in pedes deſiliunt: fruticem, quem verberando equo geſtant, eam virgam in læuam manum transfe-
runt: itaq. expedita manu adeunt, ac ſalutant. Tanti autem deſcenſum ex equo fecere, vt Dio te-
ſtetur Seruilio Iſaurico, cùm fortè obuius quidam equo non deſcendiſſet, re delata ad iudices, cau
ſam ſatis idoneam viſam hominis eius damnandi. Dignores tamen, conſpicuis virtute, & amicis
eundem

A eundem nonnunquam honorem reddidisse discimus ex hoc fragmenti Salustiani loco: *Quibus de causis Syllam in victoria dictatorem, equo descendere sibi vni, assurgere de sella, caput aperire solitum.* Loquitur autem ipse Pompeius: nisi dicamus id adulationis præcipuæ causa factum a Sylla; nam alias nec patris ratio habebatur, vt constat Q. Fabij exemplo, qui Fabium Maximũ patrem ad se venientem descendere ex equo per lictores iussit. Simile quid legimus de Iudæis: Erat enim Hierosolymis, vt notauit Christianus Adrichomius, porta equorum nominata, quod ad illum vsq. locum equitare homines possent, sed inde dimissis equis, in templum pedites procederẽt. Perseus Macedoniæ rex, magno prælio ad Pidnam victus à L. Aemilio, cum equitibus fugiẽs, vt cum amicis colloqueretur, ex equo descẽdẽs, equum manibus traxit, quod officium nunquam antè sibi ipsi præstiterat. Author Plutarchus. Quare cùm magnificum haberetur, & magnorum tantum virorum, in equo conspicuum esse, non pauci ab equitatione sibi omnino temperarũt. Seneca id ostendit de Catone Seniore: *O quantum erat (inquit) sæculi decus, imperatorium, triumphalem censorium, quod supra omnia est, Catonem vno caballo contentum & ne toto quidem: partem enim sarcinæ ab vtroq. latere dependentes occupabant.* Iuniorem verò Catonem tradunt peditem legationem per Asiam obiuisse, & in Demetrium Pompeij libertum turma equitum sociatum incidisse. Platonem etiam,

Equorũ porta.
In Theatro terræ sanctæ.
Equitare magnificũ esse.
Cato senior.
Cato iunior.
Plato.

B cùm equum aliquando conscendisset, dixisse ferunt, vereri se ne ἱπποτυφία, id est, equino fastu cõtaminaretur: & Masinissam testatur Cicero, cùm equo descẽdisset, vt iterum ascẽderet, adduci nõ potuisse: quin & ipsum Ciceronem Tyroni scripsisse legimus. *Equum & mulum Brundusij tibi reliqui.* Superbum enim animal equus est, & maximo fastu tumidum, ideoq. humilibus, submissisq. & qui exemplari vitæ sanctimonia cõspicui fuere, abhominabile, imo & Deo ipsi, quia non pauci in equis maiorem sæpius, quàm in Deo spem, fiduciamq. collocasse arguuntur: vnde in sacris litteris legimus. *Hi in curribus & in equis, nos in nomine Domini inuocabimus:* ideo Israelitarũ regibus multitudo equorum fuit interdicta, vt habetur in Deuteronomio, ne propter illorum studium populus reduceretur in Ægyptum equorum feracissimam, & cum Ægyptijs cõuersaretur, qui nimirum in his animantibus, & in armis potius quàm in Deo fidebant. Equidem D. Basilius in hęc Psalmistæ verba: *Fallax equus ad salutem: in multitudine autem virtutis suæ non seruabitur:* eiectus (inquit) est, & exclusus ab vsu sanctorum equus: sed ne Israel in obeundis bellis quamuis prosperè se gesserit, videtur vsus aliquando equestri potẽtatu: nec sanctorum aliquis priuatim equo vti pulchrũ existimauit. Pharao, equestri vsus exercitu, & Sennacherib superbus, equorum multitudine narrantur. Quamobrem Pharaonis equum, & ascensorem Deus deiecit in mare, & Sennacherib mi-

Masanissa.
Lib. de senect.
Cap. 17.
Homil. 33.
Sãctis equus prohibitus.

C liter dormitauerunt, qui ascenderunt equos. Et lex per Mosem promulgata de regibus sanxit. *Nõ multiplicabit sibi equum.* Idem Basilius in hoc Esaiæ: *Et repleta est terra, & non erat numerus curruum eorum.* Nullo non loco (inquit) scripturæ obseruauimus Sanctos deuitasse vsum equorum, quin etiam de his, qui in procinctu instruuntur ad bellum, neque reliquis istius vitæ indigentijs accenseтur numerositas equorum. Quia enim volebat Deus, vt toti penderent à suo præsidio, & succursu, non item illi in medio conflictu consistentes, spem suam reponerent in suo militari apparatu, & ob hoc vetuerat fieri, dum dicit lex; *ne quando multiplicauerit tibi equum*; quin tandem repræhensi sunt, quòd sibi tantam comparassent equorum multitudinem, adeò vt numerũ supergrederentur. Vnde etiam est, quod in Salomone rege luxuriæ ascribitur, quòd citra omnẽ bellicũ vsum tot millia equorum aleret, præsertim iugatorum. Qui verò à luxu, pompisq. alijsq. huius sæculi delicijs, honoribusq. sibi temperare, veteresq. Sanctos æmulari student, hodie equos quoque conscendere respuunt, etiãsi duriora, asperioraq. facienda sint itinera. Bonifacius Misniæ inferioris Archiepiscopus, vt testatur Marulus, cùm ad illas gentes euãgelizaturus proficisceretur, equitãtibus qui cum illo erant, ipse medio brumæ tẽpore sine equo nudis pedibus incessit. Cũ verò ad aspe-

Sãctis equitatio exosa.
Equi contẽpti.
Lib. 3. c. 10.

D riora montium itinera peruenissent, equum quidem conscendit, sed tamẽ calceamenta minimè induit, ita vt sequente hyeme, & niue quæ pedibus insederat, gelascente, plãtas de stapede amouere non potuerit, donec aqua feruente superfusa, glacies solueretur. Cauisse verò etiã Ecclesiæ antistites, ne equi vsu diuino à cultu abstraherẽtur, nemo nescit. Britannos ascribit Beda, & prælatos Anglos circa annum sexcentesimum trigesimum primum cæpisse equis ire, cùm prius (inquit) pedites, & in necessitate non nisi super equas veherentur. Et Pierius Valerianus perseuerasse ait in nostra vsq. tempora, vt primores antistites equo per vrbem vehi solemnibus præsertim diebus, contra morem, & decorem haberetur, præterquàm vno maximè omnium festo die, quo nouus Põtifex Max. ad Lateranum (inquit) deducitur. Tunc enim in albis equis omnes præsules cõuehi moris esse. Volaterranus tñ, & Polydorus testantur Innocentium Quartum circa annũ M.CCLIV. publico decreto sãxisse, vt Cardinales equis deinceps isidẽtes rubro vterẽtur galero, quo maior huic ordini accresceret maiestas, q̃ nunc eousq. efferbuit, vt ducentis quandoque antecedentibus equis egrediãtur, ipsi verò vehuntur mannis & Asturconibus: sed & abbates numerosis equis vti ostendit D. Bernardus, inquiens: *Mentior si non vidi abbatem sexaginta equos, & eò amplius in suo ducere*

Cardinaliũ pompa.

cere comitatu. Dicas si videas eos transeuntes, non patres monasteriorum, sed dominos castellorum, non E
rectores animarum, sed principes prouinciarum. Sublimes autem huius sæculi honores per equū si-
gnificari etiam D. Augustinus testatur, hoc Dauidicum explicans: *Hi in curribus, & hi in equis:* Hi
(ait) volubili successione temporalium bonorum trahuntur, & in superbis præferuntur honoribus,
atque in his exultant. Nec aliam ob causam equus ipse apud poetas nobilis, cæsareus, μεγαλοπρε-
πής, siue magnificus, seu potiùs magnos decens, & potentes viros, & περίβλεπτος, conspicuus, illu
stris, & qui admirationi est, vocatur, & ἱπποβάμονα ῥήματα apud Aristophanem dicuntur grandia
verba, & quæ quasi equo inuehuntur sublimi, & magnifico. Quemadmodum ergò regium quid &
sublimioris animi viri habitum semper fuit equitare, eodem pariter modo equorum curā gloriæ,
honoriq. vertebant non valgares homines, adeo, vt Plutarchus testetur, eū qui equi gubernandi
ignarus est, equitare dedecere, non aliter, ac musicæ ignarum, canere fistula. Ipsi enim viri princi-
pes equilia sedulò, serioq. curabant, vt generosę notæ equos ad Circum, & bellū haberēt. Atheas
Scytharum rex, ipse equum suum strigili purgabat, vt idem Plutarchus meminit, & cùm Philippi
Macedoniæ regis legati ad eum venissent, rogauit, an hoc quoque rex eorū faceret. Idem rex
Ameiniam tibicinem præstantissimum cùm aliquando cepisset, canere iussit quidem, sed admirāti- F
bus qui aderant, dicebat se maiori cum voluptate equos audire hinnientes. Alcibiades, referēte
eodē Plutarcho, equos, quibus in Olympia vteretur, tāta, cura, & studio ipse enutriuit, vt ad quin-
quennalem ludorum celebritatē septem quadrigas perduxerit, quod antea nemo (inquit) vel re-
gum, vel priuatorum hominum adhuc fecerat. Vnde equorum (quos eò duxerat) alacritate quar
tùm victor euasit, vti indicant versus Euripidis, quos ibidem Donatus Acciaolus latinos fecit. Pin
darus Hieronem Syracusanorum regem ἱπποχάρμαν vocat, quasi equis gaudentem, idq. duplici
sensu, gaudentē scilicet equis, quod celete in Olympijs vicisset, & quòd sūma equos cura aleret,
curaretq. Andromachen Hectoris coniugem tradit Homerus, suis ipsam manibus, fœnum, & aue-
nam, mariti sui equis præbuisse, quòd delectari ijs eū sciret, & in bellorum vsum accuratissimè, &
indulgenter alere. Oenomanus Eleorum rex, narrante Plutarcho, omnium regum studiosissimus
equorum, hæc animantia, ita dilexit, vt multa & dira execraretur in capite equorū, qui ineunt Eli-
de equas. Iuba verò author est equum à Semiramide tam ardenter adamatū, vt se ei submittere
posse exoptaret, quasi animal esse, quod humanis non indignum esset amplexibus, indicatura. Nō
minor erga hoc animantis genus amor, seu potius insania fuit Caij Caligulæ, qui equum suum no G
mine Incitatum ad cœnam adhibebat, eiq. in aureo vase hordeum apponebat, in poculis aureis vi
num propinabat, salutem eiusdem, & fortunam curabat, cōsulem eum facturum se pollicitus, quod
si vixisset, præstitisset etiam, si Dioni credimus; & Suetonio, qui tamē paulò aliter isthæc enarrat:
Incitato (inquit) *equo* (cuius causa pridie Circenses ne inquietaretur, viciniæ silentium indicere so-
lebat) *præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, prætereá purpurea ornamenta, ac monile ègemmis,
domum etiam & familiam & supellectilem dedit, quo lautius nomine eius inuitati acciperentur: consu-
latum quoque traditur destinasse.* Addit insuper idem Dio, eundem Caligulam cùm aliquando Deū
ageret, ipseq. suijpsius sacerdos esset, equū collegam assumpsisse. Cuspinianus dicit Theophila
ctum Lacapeni Imp. filium, Patriarcham Constantinopolitanū habuisse vltra duo millia equorū;
& in alendis fuisse perpetuò intentum, sed neque fœnum proposuisse edendum, neque hordeum,
sed inter alios fructus, pistachia, pineas, palmulas, & vuas passas, & caricas, eaq. omnia lectissima, vi
no fragrātissimo temperata, admixtis etiam croco, cinnamomo, alijsq. pretiosissimis aromatibus,
in hoc luxu Verum Imp. superans, qui, vt ait Capitolinus, equo suo nomine Volucri vuas passas, &
nucleos in vicem hordei in præsepe ponebat. Fuit autem in Theophylacto minus id damnandū, H
sed quòd allato nuncio, quòd nobilissima equarū peperisset, sacrificans, & iam preces recitās my-
steriorum, præ nimio gaudio re sacra necdum absoluta ad stabulū accurreret, vt Cedrenus testa-
tur, visoq. pullo recens nato satiatus spectaculo, mox in templum rediret, vt rem sacram ad finē per
duceret, ferri æquo animo à pio homine non potest. Impium verò etiam, atque planè execrandū
in Gēserico Vandalorum principe, quòd cùm Carthaginem cepisset, omnesq. opes interfectis in-
colis in suum ius vertisset, adiecto ad Ecclesiarum spoliationem animo, equorū suorum eas stabu
la fecerit, cuius rei testis Victor, & ex eo Rauisius Textor. Iam, & hoc quoque impiū esse videtur,
quod equos multis in locis, honore sepulchri, non apud barbaros tantùm, sed apud Græcos etiā,
atque Romanos affecere. Cimō Miltiadis F. Atheniensis equabus suis, quibus tertiū vicerat in
certamine Olympiaco, sepulchrum propè suum monumētum, statuendum curauit, vt ex Plutarchi
Catone refert Pontanus, meminitq. etiā Herodotus. Agrigentini tanti suos faciebant equos, vt
post mortē non solùm sepelirent, sed tumulis etiam eorū pyramides erigerent, vt Plinius ait. So-
linus verò eorum populorum regionem, equorum sepulchris frequentē esse tradit, idq. supremo-
rum meritis datum credi. Partheniam, & Eripham equas fuisse Marmacis ferunt vnius ex procis
Hippodamiæ, easq. ab Oenomao puellæ patre iugulatas, sed postmodū sepeliri iussas. Pausanias
etiam

Honores sæculares per equum indicati.
Psal. 19.
Equi magnifica epitheta.
In Ranis.
Lib. de fortuna.
Equos curare non ignobile.
In Apophtegm.
Atheas rex.
Alcibiades.
Hiero.
Andromache.
In quæst. Græcis.
Oenomaus rex.
Semiramis.
Caligula.
Theophilactus Patriarrha.
Verus Imp.
Gēsnericus rex.
Equi sepulti Cimon.
Agrigētini.
Parthenia, & Eripha equæ.

A etiã de Tyndarei equo terræ cõmisso sic loquitur. *Progressus paulò longius* (ab Achillis fano, quod à Sparta in Arcadiam rectà euntibus sese offert,) *est equi monumentum; quo in loco Tyndareus dicitur conuocatis Helenæ procis, super exectis equi testibus iusiurandum concepisse, cuicunque Helena desponsaretur, armis se illius iniuriam, si à quopiam nuptiæ illæ violatæ fuissent, vindicaturum: cùm hoc illos sacramento adegisset equum eo ipso in loco defodit.* In Patrocli rogo comburebantur etiam equi apud Homerũ. Bucephala, siue Bucephalia Indiæ vrbs fuit, iuxta Hydaspen fluuium, ab Alexandro condita (inquit Strabo, & meminit etiam Plinius) sic appellata à Bucephalo equo, quo vicit Porum, & eo ipso in loco sepultus est. Equũ Augusti à dominio suo etiam sepulturam meruisse Romana testatur historia: de quo Germanici Cæsaris carmen extitisse, Plinius tradit: quòd cùm intercederit, aliud de eodem recitabo ex Ausonio, quod tale est

In Laconicis. Tyndareiiu ramentum. Equi combusti. Iliad. Ψ. Alexander. Augustus. In Epitaphiis heroum.

Prosphore, clamosi spatiosa per æquora Circi,
Septenas solitus victor abire vias.
Improperanter agens primos à carcere cursus,
Fortis prægressus, vt potereris equis,
Promptum, & veloces erat anticipare quadrigas:
Victores etiam vincere laus potior.
Hunc titulum vani solatia sume sepulchri,
Et gradere Elysios præpes ad alipedes.
Pegasus hinc dexter currat tibi, læuus Arion.
Funis & ad quartum det tibi Castor equum.

B Boristhenes equus fuit Hadriani Imper. quo in vanando propter alacritatem, plerũque vtebatur Dio asserit, mortuo ab Imperatore sepulchrũ factum, columnamq. erectam cum inciso etiam epigrammate. Verus quoque Volucri suo aureum, vt Capitolinus testatur, simulacrum fecit, idque semper secum portauit, ac tandem sepulchri honore cohonestari voluit, & quò grauius stomachemur (inquit Petrarcha) in Vaticano, tot inter sacra ossa ibi condita, & condenda. Scythæ, authore Herodoto, cum rege defuncto, aliquam eius pellicum strangulatam sepeliunt, & eum qui vina mi scebat, & cocum, & hippocomum, & ministrũ, & qui erat à nuncijs, necnon equos, & alias res. Circumacto anno rursum hoc agunt. E famulis regis, qui ingenui Scythæ sunt, intimos sumunt. Horum quinquaginta cùm strangularunt, ac totidẽ prǽstantissimos equos, eductis intestinis, expurgatis paleis replent, ac consuunt. Et vbi dimidium fornicis super duo ligna resupinatum statuerint, alterumq. dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiusmodi defixerint, tum super ea equos imponunt, crassis tignis in longum ad ceruicem vsque traiectis, ita vt priores fornices sustineant armos equorũ, posteriores verò iuxta femora suscipiant vteros, vtrisque cruribus supernè pendentibus. Equos inferant, eorumq. habenas ad palos extentas alligant. Dehinc desuper eorum singulos quinquaginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum. Vnicuique eorum re-

Boristhenes equus. Volucer equus. Dial. 31. de equis. Scythæ vt reges sepeliãt.

C ctum stipitem per spinam ad ceruicem vsque transfigunt; quod inferius stipitis extat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum reges sepeliunt. Hucusq. Herodotus. Maior verò etiam equis exhibetur à Moxijs Tartariæ populis honor, qui cõstituto, & solemni quotannis die equũ post aliquot ceremonias corio exuunt, carneq. in mensa absumpta, palea implent, & mox erectæ aræ impositum ceu propitiũ numen adorant, pellesq. pretiosiores offerunt, vt Iosaphat Barbarus in suo tradit itinerario. Apud Persas quoque equi, vt apud Molossos, canes sepulcra, & exequias meruerunt, vnde Statius:

— Gemit inter bella peremptum
Parthus equum, fidosq́. canes fleuere Molossi;
Et volucres habuere rogum, ceruusq́. Maronis.

Lib. 2. Syl.

Eosdẽ Persas scribit Alexander ab Alex. detonsis coniugibus, lugubri vlulatu, corpora extulisse & in funere etiam clarorum virorum seipsos, equosq. atque alia iumenta totondisse. Herodotus autem de morte loquens Masistij, quem Græci Macisium vocauere, Vbi in castra (inquit) rediere ingens luctus cum omnem exercitum, tùm verò Mardoniũ honoratissimũ tam apud Persas, quã

D apud regem impleuit, ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaderet, seq. ipsos, & equos tonderent. Itaq. & Plutarchus Alexandrum asserit in luctu mortui Hiphæstionis equos, mulosq. totondisse: cumque moris etiam esset apud priscos, detonsa, vel euulsa coma, funera eorũ honestare, quibuscum aliquam haberent necessitudinem, ita etiam Thessali cum sua coma equorum quoque iubas detondebant, vt Plutarchus meminit. Ne quis verò priscam tantùm, non modernã istiusmodi amentiam esse suspicetur, redire ei ad memoriam iubet Petrarcha, nec longè, seu loco, seu tẽpore requirendum. Adhuc enim (inquit) viuit, necdum senuit: & in terra Italica nobiscum degit is, quem nominare non est necesse, fortunæ vtiq. vir ingentis, nec parui ingenij, consilijq. vir, alioquin magni animi, nec insulsi, vbi quid seriò agendũ incidit, qui tamen ægrotanti equo quẽ amabat, aureum puluinar, ac sericum cubile substrauit. Cumq. ipse interim podagra vinctus, atq. immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut seruorũ vectus manibus, aut equo altero vix iniectus, & suos medicos secum ducens, equum ęgrũ suum bis terq. quotidiè visitabat, illi suspirans, atque anxius assidebat, illũ leniter manu tractans, blando murmure solabatur. Quid multa? Nullum medicinæ genus intentatum, nil languenti amico debitum prætermissum fuit.

Lib. 2. c. 7. Equi vbi consi. Lib. 9. In Pelopida. Aureũ puluinar equo substratum.

Fabulam

Fabulam fortaſsis poſteritas vocet:vera res,& magno in populo nota eſt.Sic vir fortis curã equi E
geſſit,vt propriam,ſic extinctum luxit,vt filium.Quidam ſanè apud Suidam ait, ſe alia ex alia re-
Ornatus equorum. gione fugere, ſæui domini metu,qui equos plus quàm homines curaret. Idem verò etiam amor
ſtudiumq.exornatu cognoſcitur,quo vt olim,ita & noſtro tempore equos cohoneſtãt.Tradit Lu-
Lib 4. Nauig.c.12. douicus Romanus Narſingæ regis potentiſſimi equum tanti pretij eſſe credi, quãti eſt quæpiam
ex noſtris vrbibus:propter incredibilem margaritarum,quibus oneratus eſt, copiam. Latinus rex
Li.7. Aene. apud Virgil.donat Aeneæ legatis.

Inſtratos oſtro alipedes, pictiſq. tapetis
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent
Tecti auro, fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Iſtiuſmodi monilia,ornatiſſimas ceruicis equorum diuitias appellat Apuleius Caij principis equus
ornatum habebat ex purpura,& gemmis,& Verus Volucrem ſuũ niſi ſagis fuco tinctis ad ſe ad-
duci patiebatur:apparetq.vulgatiſſimum iſtiuſmodi fuiſſe ornatum,nam & Ouidius ait:

Conſcendunt in equos, Tyrioq. nitentia ſucco
Lib.6. Met. *Terga premunt, auro grauidis moderantur habenis.* F

Nunc Cardinales purpura equos,muloſq.inſternunt,quòd primum fieri voluit,teſtante Platina,
Poppæa. Paulus Secundus,qui pontificio apparatu maiores omnes ſuperauit. Poppæa Neronis vxor cùm
equis delectaretur delicatiſſimis,eorũ ſoleas nõ ferro,ſed puriſſimo auro fecit,vt Tacitus,& Sue-
Li.8. de reg. Ital. tonius prodiderunt:& Sigonius refert quendã Marchionẽ nomine Bonifacium circa annũ 1057.
cùm ad ſponſam ducendã proficiſceretur,equos omnes argẽteis calceatos ſoleis habuiſſe. Hiſce
Humanitas ergo equos. modo quæ hucuſq.dicta ſunt,omnibus;multorum erga equos humanitas haud præter rationem
addi poterit,vt maior adhuc equi dignitas,& erga eum ingenuorum virorum affectus declaretur.
De liberal. cap.36. dignumq.ſcitu in primis,quod prodidit Pontanus de Ferdinando Aragonio, quia nempe equum
ſuum,quo egregiè fuerat aduerſus inſidiantes vſus freno liberauit, vacuumque labore omni eſſe
Ferdinãdus rex. voluit,ſtabulario cuidam data paſcendi eius cura. Similiter Selimus Baiazetem patrem imperio
ſpoliare conatus victusq.ab eo propè Bizantium,cum paucis incitato perniciſſimi equi curſu,ſeſe
Selimus Imperat. vtique fatis ſuis reſeruans,Varnam profugit:(inquit Iouius.)Erat is equus vnicolor abſoluta ni-
gritie,cui Carabulo,id eſt,atræ nubi nomen fuit.Huic poſtea rerum mortuo patre potitus,tãquam
Carabulus equus. emerito vacationem dedit,ſic vt in honore habitus,ſine ſeſſore,ſola ex tectili auro ſtragula tectus G
ad Perſas vſque & mox in Aegyptum deueheretur,eiq.demum mortuo ad Memphim, Alexandri
Magni exemplum ſecutus ſepulchrum condidit,regio quidem animo,niſi necati ab eo fratres ſe-
pulturæ honore caruiſſent. Alexander tantiſper dum in acie inſtruenda,vel dandis imperijs, vel
monendo,vel inſpiciendo obequitabat,alio quam Bucephalo vehebatur equo,quoad Bucephalo
velut emerito,& qui iam ætate grauis eſſet,parceret. Vbi verò prælĩũ iniret,admouebatur ille,
in quem cùm tranſiliſſet,illicò iubebat claſſicũ canere, vt apud Plutarchũ legimus.Mexicani ve
rò,cùm pro rege ſuo,& pro libertate dimicantes contra Ferdinandum Corteſium,nulla magis re
extimuiſſent,quàm equeſtris turmæ impetu,equitemq.integrum eſſe animal Centauri ſpecie pu
taſſent,poſtquam equi duo Indicis confoſſi ſparis,mactatiq.clauarũ ictibus cõcidiſſent,deprehẽ-
ſo errore,detracta ſtatim equi ſcoria vſq.adeo exactè tomento repleuerunt,vt viuorum effigiẽ
repræſentarent,& in templo tanquam admirabilis rei ſpectaculo ſuſpenderunt, vt Iouius refert.
Li.34. hiſt. Tanta verò etiam huius animantis inter alia præſtantiora eſt prærogatiua,vt nullũ aliud gratius
Equi donati donum nobilioribus offerri queat,ideoq. Agamemnon iracundiam Achillis remiſſurus,duodecim
pingues perniciſſimoſq.equos ei donat:ipſe verò etiam Aetham à Scionio illo accipit,eumq.pro- H
pterea immunem à militia reddit: Cuius exemplo poſtea Ageſilaus, cùm aliquando equis deſti-
tueretur,opulentis iniunxit,vt pro ſe quiſq.equum, virumq.prẹberet, ipſe verò vocationem ha-
beret.Ita etiã videmus reges à Romanis,& hos quoq.à regibus,equis phaleratis donatos fuiſſe.
Latinus rex è trecentis,altis in præſepibus ſtantib. centũ electos legatis Aeneæ donat apud Ma-
ronem,vt modò recitaui.Et vt de noſtri temporis principib. etiam aliquid dicamus. Pace ad Ver
cellas compoſita(inquit Iouius)cùm Mantuanus princeps Carolo VIII. Gallorum regi priua-
Lib. 13. to nomine pacem congratularetur,certatumq.vtrimq eſſet muneribus,Mantuanus regiæ libera-
litati minimè ceſſit;nam cùm duos eximiæ proceritatis equos quorũ alter mille aureis venerat,
dono accepiſſet,aliud ipſe nobiliſſimum equorũ par regi ded.t,quorum alter ſpadiceo erat colo
re, natus in Calabris,qui incredibili ad ſeſſoris nutũ agilitate & in gyros circumflexus,& curſu,
& ſaltibus incitatus,ſtupẽtibus Gallis,regẽ magnopere delectauit. Idẽ Iouius teſtatur Galea-
Donum facetum. cium II.Mediolanenſium Ducẽ Leonato Clarentio Britanniæ regis filio inter alia pluſquam re
galia munera,ſeptuaginta equos inſignes argẽteis,& ſericeis ephippijs ſtratos dono miſiſſe. Huc
Lib. de dict. & fact. memorab. ſpectat facetum illud à Ludouico XI.factum donum,de quo Aegidius Corrozetus ſic ſcribit.Gal
lus quidã nobilis animaduertẽs regẽ illum pro rapo ſibi à ruſtico quodã donato, mille donaſſe

aureos,

A aureos, beneficium fœneraturus, generosum equum regi dono dedit. Hilari eũ animo rex suscepit, & rapum syndoni inuolutum ex ærario depromptum homini dari iussit. Explicatoq. munere, cùm indignabundus nobilis se delusũ conquereretur. Quæ verò hæc ludificatio, inquit rex mille emptum aureis rapum equo centum aureorum pretium vix æquanti opposuisse? Fiebant vero potissimùm munera ob egregiè domi, forisq. nauatam operam, & ne à patrum nostrorum memoria recedamus, Benedictũ Pisauricum, tradit Iouius Magno Consaluo Veneti Senatus nomine ob benè, feliciterq. præstitam in oppugnanda Cephalenia operam, inter alia regia dona, decẽ Thracios equos dono obtulisse. Cn. Martius Coriolanus ob captum oppidum Volscorũ Coriolos, ex omnibus quæ illi oblata sunt ab Imp. muneribus, nihil prçter vnius captiui hospitis salutẽ, & equũ quo in acie vteretur, accepit, vt de eo testantur Liuius, & Plutarchus. Clœliæ puellæ Romanæ datus equus à Porsenna rege, referente eodem Plutarcho, ob fortitudinem, quod obses cum nouem alijs virginibus ipsi data fluuium equo traiecisset, suoq. exemplo ad idipsum conandum inuitasset reliquas. Ouidius, quia aliquando ab Augusto equum dono accepisset, sese illi prius gratum, & amicum fuisse colligit, inquiens: *Consaluus magnus.* *Coriolanus.* *Clœlia,* *In Publicola.*

B *At memini, vitamq. meam, moresq. probabas,*
Illo quem dederas prætereuntis equo.

Dignum verò etiã memoratu est, quòd scribit Petrus Gregorius Tolosanus in Syntagmate iuris de Theophilo Orientis Imp. ducẽ nempè quendã dignitate spoliasse, & perpetuo insuper dãnauisse exilio, quòd militẽ strenuũ equo, quo sçpè se incolumẽ periculo extulerat, priuasset, & tanquã suũ Imperatori donasset, eiusq. equi inopia, miles fusis suis postea interisset: iussisseq. viduæ militis restitui equum, & bona ei, liberosq. eius adiecisse. Cùm igitur reges terreni, atque mortales, ita sibi deuotissimos (inquit D. Chrysostomus) remunerare consuerint; quanto magis omnipotens Deus, quia rex regum, & dominus dominantium est, Eliam suum tota se corporis, & animæ deuotione zelantem, post multorum laborum sudores, post dirarum persecutionum magnas illustresq. victorias, opima de mundo, & diabolo spolia referentem, igneo curru, & flãmantibus equis impositum triumphali gloria prafulgente ad sua regna voluit peruenire? Ingens verò etiam honor, & pretium equi inde cognoscitur, quòd non pauci vbiq. ferè terrarum militare hoc animal tributi nomine sibi solui volunt. Pipinus Francorum rex victis Saxonibus eam dedit parendi legẽ, vt quotannis trecentos bellatores equos ad Francum perducerent. Eisdem, & Gotricus Danorũ *Lib. 36. c. 37* *Miles ꝓpter ablatum equũ puuitus* *Hom. de Ascens.* *Eliæ.* *Elias.* *Equi pro tributo.*

C rex hanc quoque tributi legem edixit, testantibus Saxone, & Crantzio, vt eorum Duces, quoties apud Danos regni mutatio obuenisset, centum equos niueos nouo regi penderent. Quòd si verò nouus Saxonibus Dux daretur, is quoque cõsimili pensione subiectionis suæ solẽne præberet indicium. Vladislaum Polonorum regem tradit Cromerus Valachis tributum centum equorũ, quadrigentarum purpurarum, totidem boũ, ducentorum currũũ in singulos annos imposuisse. Henricus verò Secundus Imp. Babenbergæ scribit Cuspianus, in honorẽ DD. Petri, & Pauli, ac martyris Georgij episcopatũ erexisse, prædijs ditasse, instituisseq., vt quotannis albus equus Romano præsuli tanquã eius sedis defensori ab episcopo mitteretur. Iam, & hoc amplius est, pro non solutis equis vrbium excidia subsecuta inuenimus. Hercules Ilium cepit, destruxitq. cũ Laomedõ Trois equos, quos ꝓ filiæ salute fuerat pollicitus, nõ soluisset. Huc referri potest memoratu digna vindicta cuiusdã equitis propter ereptum sibi equũ, quã nobis in hæc ferè verba recitauit Sigonius: Ardouinus Lombardus spectatæ virtutis, atque ingentis animi vir, à Ducliano Græci Imper. Catapano, gradi data pecunia Candidati honore affectus, & oppidis quibusdam Apuliæ præpositus fuerat. Is cùm in Siciliensi expeditione Saracenum quendam in Sicilia prostrauisset, insignẽ *Ex equis nõ solutis damna.* *Lib. 8. regn. Ital.*

D eius equum, quem sibi pugnas pepererat, à Maniaco Catapano, Ducliani præcessore impetrare nõ potuit, verùm eo cum dedecore spoliatus est. Huius vlciscendæ iniuriç cupidus consiliũ eripendæ Græcis Apuliæ cepit. Itaque simulato voti causa Romam itinere, Auersam ad Ranulphum cõmitem genere Normannum, se contulit, atque eius animum ad Apuliam inuadendam accendit, effœminatos appellãs Græcos, terram opulentã, Normannos iam numero, armisq. præstantes, turpe esse exiguis parui atque obscuri oppidi finibus esse cõtentos. Cõsilio comprobato Ranulphꝰ strenuos ei duces duodecim cũ trecentis militibus, pactus, vt quæcunque occuparentur æqua inter omnes sorte diuenderentur; quibus rebus sacramẽto firmatis, repente omnes impetũ in Apuliæ fines fecerũt, atque imparata omnia nacti Melphim totius Apuliç claustrum, atque inde Venusium, aliaq. oppida ceperunt. Hucusq. ille. Præ cæteris verò, quæ hactenus recitauimus, maximè equorum gloriæ etiam ascribi debet, quòd non solùm amissos, furtoq. ablatos in omni terrarũ angulo non sine vitæ periculo seriò, seduloq. quærerent, sed etiam ob repertos dijs immortalibus tẽpla erigerent, cuius rei de Vlysse testimonium præbet Pausanias, inquiens: *Vlysses equos per totam Græciam quærens, tandem reperit, illicq. loci Dianæ templum erexit, quam Eurippen inde cognominauit, addito item equestris Neptuni signo.* Possim modò non paucas rationes alias adducere, cur primum *Vindicta ꝓpter ereptũ equum.* *Templa propter repertos equos erecta* *In Arcadicis.* *Diana Eurippe.*

in hac

in hac nostra historia locum equo dederim, sed quantũ cæteris præstet corporis, ac animi potissimùm dotibus, robore nempè, cursu, agilitate, pernicitate, ingenio, docilitate, magnanimitate, fide, amoreq. erga dominos, in prosequenti tractatu diligenter ostendemus; nunc tamen hoc vnum ceu *Per equorũ Deã iurare.* pro epilogo adijciemus, quòd, ac si equos continuò cogitarent, per solam pleriq. Hipponã equorum præsidem iurarent; id quod testatur Iuuenalis: *Iurat Solam Eponam, & facies olida ad præsepia pictas.* Quin, & de suo etiam nonnulli nomine equorum greges appellabant, vt ad posteros sui memoriam, equorum propagatione transmitterent, vt Basilius meminit.

SYNONIMA. ÆQVIVOCA.

Sus. Susah. SVS, Hebræis, equus est, Susah verò equa: & quemadmodum ἵππος apud Græcos in fœminino genere, tùm equam tùm equitatum significat, ita quoque Susah nonnulli primo Canticorum, equitatum, vel multitudinem equorum exponunt. Sus autem nonnulli equum dici credunt quasi à gaudio; alij verò, quòd in bello sit agilis, & non caput tantùm, sed, & corpus totum, & vocem attollat, à Nus, quam etymologiam improbat Pagninus. *Cap. 8.* Apud Hieremiã loquentem de auibus, quæ tempus suum norũt migrandi, & redundi, Sus, vel Sis exponitur grus, Ionathan tamen reddidit equum: sicuti etiam Aquila; D. Hieronymus alibi pro eadem voce Miluum, alibi Hirundinis pullum: Septuaginta, & Symmacho est χελιδών, id est hirundo. Mihi magis placet, vt sit grus, quoniam apud Esaiam, vbi *Cap. 38.* dicitur: *Sicut grus, & hirundo, sic garriebam, meditabar sicut columba*, pro grue Hebraicè Sus legitur. *Susuatha, Rekesch.* Pro Sus Exodi nono Chaldaicè legitur Susuatha. A Sus σύιας factum etiam videtur, quo nomine Syris equum vocari Varinus tradit. Rekesch sunt qui equum præstãtem, & qui annis minimè sit confectus, exponunt, quidam etiam equum velocissimum, cuius sit vsus in bello: alij verò vertunt mulum, D. Hieronymus veredarium, sed in Genesi per rekesch intelligit equitatum, per re- *Cap. 14. Achastranim.* kusch verò possessionem. Idem Achastranim Esther 8. vertit veredarios, alij mulos, alij camelos celeriter currentes. *Abirim.* Dicuntur verò etiam equi per excellentiam, sicuti, & tauri, abirim, id est robusti. *Ramakim.* Ramakim dicunt pro equo Chaldei, Arabes Ramaka, quomodo etiam Ismaelitica lingua vocari equum inuenio. *Faras.* Syluaticus pro faras exponit equum, & hara faras stercus caballinũ, & anfescalferars coagulum caballinũ, & dheneb hachil, caudam equinam herbam, vt hachil equus sit, nam dunab siue denab pro cauda apud alios quoque reperitur. Græci ἵππον dicunt, & vt Etymologus vult, παρὰ τὸ ἵεσθαι τοῖ ποσὶ, quòd pedibus mittatur: additq. π duplicari ad differen- *Hachil.* tiam τοῦ ἵπος, quæ vox laqueum significat. Attici tàm fœminino, quàm masculino genere proferri, necnon, & poetis Lexicographi passim tradunt; quæ tamen res non paucis causam præbuit, vt modò equum, modò equam redderent, prout scilicet Græcè prolatam eam vocem offenderent: nec contenti etiam nonnulli dixisse τὴν ἵππον, addere etiam θήλειαν volunt, non sine eruditorum risu. Iones verò addunt distinctionem, nam cùm τὴν ἵππον, τὴν ὄνον, &c. dicunt, istiusmodi animantium greges, siue armenta indicant. Oppianus equam ἱππάδα vocat. *Eques pro equo, & equus pro equite.* Iam verò quemadmodum equitem pro equo veteres quidam posuerunt, vt Virgilius: *Atq. equitem docuere sub armis insultare solo*, vt Ennius apud Nonium Marcellum: *At non quadrupedes equites, &c.* & equum pro equite vt idem Virgilius.

Lib. 3. Geor. Lib. 8. Aen.

Vt belli signum Laurenti Turnus ab alto
Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu
Vtq. acres concussit equos, vtq. impulit arma.

Sic, & ἵπποι pro ipsis equitibus dicuntur apud Homerum in hoc versu:

Ὀτρύνων ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας, id est,

Equitare. *Instigans tùm equites, tùm viros scutatos*, hoc est pedites armatos: & equitare tam de equitate, quàm de quo ipso dicitur, vt notat Nonius ex hoc Lucilij:

Quis hunc currere equum, non equè equitare videbat?
His equitat, curritq. oculis. Alij sic citant ex Lucilio:
Nempe hunc currere equum nos, atq. equitare videmus.

Sic enim citat Macrobius. Ἵππος præterea alias habent significationes: estq. in primis syderis no- *lib. 2. de nat. Deor.* men apud Proclum: de quo Cicero hos versus recitat ex Arato:

Huic equus ille iubam quatiens fulgore micanti
Summum contingit caput aluo, stellaq. iungens
Vna.

Hunc equum Aratus, vt Higinus refert, & alij complures Pegasũ Neptuni, & Medusæ Gorgonis *Pegasus.* filium dixerunt, qui in Helicone Bœotiæ monte vngula saxum feriens, fontem aperuit, qui ex eius

nomine

A nomine Hippocrene est dictus: alij verò dicunt, quo tempore Bellerophontes ad Prœtum Abantis filium, Argiuorum regem deuenerit, Antiam regis vxorem hospitis amore inductam, petijsse ab eo, vt sibi copiam faceret, promittens ei coniugis regnum. Quæ cùm impetrare non potuisset, verita ne se ad regem criminaretur, occupat, eum sibi vim afferre voluisse Prœto dicit; qui quòd eum dilexerat, noluit ipse supplicium sumere, sed quòd æquum esse sciebat, mittit eum ad Iobatem Antiæ patrem, quam alij Stenobœam dixerunt, vt ille filiæ pudicitiam defendens Bellerophontem obijceret Chimæræ, quæ eo tempore Lyciorum agros flamma vastabat. Vnde victor profugiens post fontis inuentionem cùm ad cælum contenderet euolare, neque longè iam abesset, despiciens ad terram, timore permotus decidit, ibique perisse dicitur: equus autem subuolasse, & inter sydera ab Ioue constitutus existimatur. Alij non criminatum ab Antia, sed ne sæpius audiret quod nollet, aut precibus eius moueretur, profugisse Argis dixerunt. Euripides autem in Menalippa: Hippen Chironis Centauri filiam, Thean antè appellatam dicit, quæ cùm alaretur in monte Pelio, & studium in venando maximum haberet, quodam tempore ab Aelo Hellenis filio Iouis nepote persuasam, concepisse, eumque iam partus appropinquaret, profugisse in syluā, B ne patri, cùm virginem speraret, nepotem procreasse videretur. Itaque cùm parens eam prosequeretur, dicitur illa petisse à deorum potestate, ne pariens à parente conspiceretur. Quæ deorum voluntate, postquam peperit, in equam conuersa, inter astra est constituta. Nulli eam vatem dixerunt fuisse, sed quod deorum consilia enunciaret, in equam esse conuersam. Callimachus autem ait, quòd cum desijsset venari & colere Dianam, in equam ab ea conuersam esse. Hæc dicitur etiam hac re non esse in conspectu centauri, quem Chirona nonnulli esse dixerunt, dimidiamque apparere, quòd noluerit sciri se fœminam esse. Hæc itaque omnia Higinus. Ptolomæus verò duos in cælo equos collocat, aut vt rectiùs dicam (inquit Ioan. Stœflerus) duas equorum partes. Vnus dicitur prior equus, aut caput equi, cui Ptolomæus numerat quatuor stellas occultas, suo tempore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter commemoratos, alij verbum non faciunt. Alter Arabicè Alpheratz, latinè equus secundus, aerius, volans, Pegasus, equus dimidius, cuius prior pars patens vsque ad vmbilicum. De ortu huius equi sic cecinit Manilius.

Chimera. — *Hippe.* — *Com. in Sphęram. Procli.* — *Equus prior* — *Equus secūdus.* — *Lib. 14.*

Piscibus exortis cùm pars vicesima prima
Signatum terra lumen fulgebit, & orbi,
C *Aereus nascetur equus, cæloque volabit,*
Velocesque dabit sub tali tempore partus,
Omne per officium vigilantia membra ferentes,
Hic glomerabit equo gyros. Et rursus:
Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis
Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad vsus.

Lib. 5.

In vulgari Athenæi codice ἵππος legitur pro pullo gallinaceo, his verbis: καὶ γάρ ὀρνίθων πλῆθος τῶ ἀεὶ καὶ χηνῶν: ετι δε τῶν νεοσσῶν ὀρνιθων, ὡς ιππȣς τινες καλῶσι, id est, *erat & gallinarum, & anserum ingens multitudo, tum etiam pullorum gallinaceorum quos quidam equos vocant.* Sed hic Dalecampius pro ιππος restituit πιππȣς, quo nomine appositè & significanter dici posse putat pullos per onomatopœiam; pipiunt enim. Hermolaus tamen Athenæum arbitratur harum auium pullos ιππȣς, quasi equulos dixisse: polli enim propriè sunt equorum, vt modò patebit: Et reuera κόττος non solum etiam est gallinaceus, sed idem quoque ιππος teste Hesychio dicitur, & non D incongruè gallinaceus dicetur equus, cùm sit æquè alacer, æquè animosus, instabilis, & salax. Ιππος quidem Aristoteli auis genus est, quam Gaza piponem reddidit, vt in Ornithologia nostra ostendimus: & ιππος Hesychio & Varino magnus est piscis marinus: & Athenæus citat Numenij versus & Antiphanis Colophonij, qui hippos inter pisces numerant; cæterùm is dubitat, an hippi pisces ijdem sint, quos Epicharmus ἱππίδια cum epitheto λεῖα vocat, id est, equuleos læues, nimirum sine squamis: & ipsi etiam Hippidion genus piscis esse docent. Nos vero, suo loco cancros in Phœnice ἵππȣς vocari diximus, id est, equites, & sic vocari ex Plinio ostēdimus, quòd tantæ sint velocitatis, vt consequi non sit. Est verò ἵππος etiam oculi affectus ab ipso ortu proueniens, quo in stabiles sunt oculi ac semper mouentur, vtique motum sustinentes in concussu, & tremore assiduo cōsistentem. Accidit oculum firmanti musculo, qui visorij instrumenti basim complexus est. Meminit eius affectionis præter authorem definitionū medicarum Galeno attributarum, ipse quoque Galenus his verbis: *Stridere dentibus ex natura, simile est affectui oculorum insito quibusdam, quem appellitant equum, cùm nullo tempore manere possint requieti* (nimirum à motu illo sursum deorsumque facto, qualis equitantibus contingit) *sed in modum intermiscentium subinde nictant.* Postremò ἵππος accipitur pro pudendo cùm viri, tùm mulieris, cuius significationes fortassis ratio dari potest, quòd vterque in libidinem apprimè

Pullus gallinaceus. — *Hippos auis.* — *Pipo auis.* — *Hippos piscis.* — *Cācer equus* — *Oculi affectus equus dictus.* — *Com. in Prognost. Hipp. c. 9*

pronus eſt:nam & meretrices,item adoleſcentes, puellæq. & uirgines πῶλοι, quaſi τῆς Ἀφροδίτης
PuliVeneris πῶλοι teſte Heſychio dicuntur,id eſt Veneris pulli.πῶλος autem propriè de equino pullo dicitur
poetis equus ſimpliciter,unde πωλεύειν, & πωλοδαμνεῖν eſt pullos equorum domare, uel doman-
dos locare,& πωλεία apud Vlpianum in tractatu de ædilitio edicto armentum. Latini quidem
Pullus. etiam pullum dicunt de cuiuſq.animantis paruo fœtu, ſiue id quadrupes ſit, ſiue auis frequentiùs
tamen iumentorum fœtus ut equi,& aſini, pullos appellant; quin Hermolaus pullos propriè e-
quorum eſſe aſſerit: & Scholia apud Ariſtophanem in Pace,ubi πωλίον meminit, πῶλυς addunt
Alla. propriè dici fœtus equorum,& aliarum quadrupedum,quas κτήνη Græci nominant. Ἄλλα Cari-
bus equum ſignificabat:hinc Allabando cuidam nomen,quòd in equeſtri prælio ſtrenuè nauaſſet
De vrbib. operam,ab alia ſcilicet,ideſt equo & banda, id eſt uictoria,ut legitur apud Stephanum,qui ab eo
Caccabe. Alabandam urbem conditam fuiſſe addit. Κάκκαβη olim uocabatur Carthago; quam quoque
Calpis, uocem incolarum lingua caput equi ſignificare Stephanus tradit. Κάλπις Heſychio,& Varino
exponitur ἵππος βαδιστὴς καὶ εἶδος δρόμου,equus gradarius,& genus curſus:δαμνος uerò eiſdē ſecun
Morię. dum Ligures equus eſt,uti etiam ἴκκος Etymologo in ἱπποσύνη. Μωριαι uerò illis ſunt equi,& bo-
ues ſecundum Arcades, & μερωον,πωλιον,φοράδες,αἰθήλαιαι ἵπποι, id eſt equæ; Σκάλακες genus
Polion. quoddam equorum,& talpæ ſignificantur eadem uoce. Καβάλλος eidem Heſychio (nam Græci
aliàs καβάλλην ferè dicunt,)eſt ἐργάτης ἵππος, id eſt operarius equus:in quo ſanè ſenſu acccepiſſe
Scalaces. etiam uidetur Plutarchus,dum ait: ονῳ τινὶ τῷ τυχόντι καὶ καβάλλῃ χρώμενος, non expectans uideli-
Lib.de non cet ἱπποσύνας μηδὲ ὀχήματα ζευκτά. Simili er apud Latinos quoque caballus utilitatis ferè ſigni-
fœnerando. cationem habet. Seneca de Catone; *O quentum erat ſęculi decus, imperatorium,triumphalem, cen-*
Caballus. *ſorium,& quod ſuper omnia Catonem,vno caballo eſſe contentum.* Lucilius.

Succuſſator tetri tardique caballi. Horatius.
Aut Olitoris aget mercede caballum.

Idem elegantiſſima metaphora indicauit Auſonius inquiens:

Cui ſubiugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali ſaxa volunt pondere
Tripedes caballos, terga ruptos verbere.

Hinc falli Cœlium innoteſcit,qui caballos intelligi à Diuo Hieronymo putat maiores equos, ſi-
D.Hier. ex- cuti mannos,inquit, accipimus minores. Verba Hieronymi hæc ſunt. *Vt ſtatim cernamus tia-*
plicatus. *ras galeis,caballos equis cedere.* nam horum verborum ſenſus eſt: ſicuti galea militare capitis vela-
mentum validius eſt tiara in pace apud Perſas & Medos geſtari ſolita: ſic equus quaſi per eccel-
lentiam de animoſo,& bellatore equo dictus,caballo præfertur,qui pacis tempore ad diuerſos la-
bores ſeruit. Eſt tamen etiam quando caballus pro equo bellico accipitur.*In caſtris permanſi in-*
de caballum reduxi ad cenſorem. Apud Græcos paullò antiquiores caballi vocem non reperias, ap-
paretque à Latinis accepiſſe, id quod etiam ex diuerſitate ſcribendi arguitur, nam modo β. du
plicant,modò etiam per ſimplex λ.efferunt:quemadmodum,& in alijs pleriſque Latinis ſcriben
dis Græci plurimum variare ſolent. Suidas tamen à Græcis etimologiam petit; καβαλλὶς oxy-
tonum, non proparoxytonum, vt Etymologus habet) ὁ ἀπὸ κάπης ἅλις ἐσθίων, κλίνεται δὲ κα-
Caballus vn βαλλῖνος. ἔχκειται δὲ ἡ κάπη, καὶ τὸ ἅλις περίττωμα γάρ ἐστι τῶν ἀπὸ κάπης ἐσθιόντων ἀλόγων. hoc
de dictus. eſt, vt vertit Geſnerus,Caballis nomen compoſitum eſt à nomine κάπη, quod præſepe ſonat,
& aduerbio ἅλις, quod eſt abundè. Ferè enim tanquam abundans aliquid in terram delabitur
jumentis, quæ ex præſepibus paſcuntur. Latini aliam nominis rationem reddunt, alij caballum
dictum dicentes, quòd cauet terram vngula impreſſa. Sic enim Iſidorus: *Caballus à cauando*
Li.12.Eti. *dictus, propter quod gradiens vngula impreſſa terram concauat, quod reliqua animalia non habent.*
cap.43. Camerarius verò vocem ab antiquis fictam conijcit à ſonitu, quem edunt pulſu vngularum.
Ἴννος, hinnus, & γίννος ginnus ferè confunduntur,& pro pumilo equo accipiuntur: ſed haud ſcio
an bene. Vtramque enim vocem pro ſpecie ab equo diuerſa, in equino tamen genere accipi
certò certiùs noui. Hinni patrem habent equum, aſinam verò matrem: ginni contrà matrem
equam, patrem mulum. Vtraque aſſertio veterum teſtimonio, authoritateque roboratur. *Mu-*
li & hinni (inquit M.Varro) *bigeneri, atque inſitÿ, non ſuopte genere ab radicibus: ex equa enim &*
aſino fit mulus, contrà ex equo, & aſina hinnus,vterque eorum ad vſum vtilis, partu, fructu, ventre.
Et paulò poſt: *Hinnus minor eſt, quàm mulus corpore, plerumque rubicundior, auribus vt equi,*
iubam, & caudam ſimilem aſini habet. Columella. *Qui ex equo, & aſina concepti generan-*
tur, quamuis à patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis ſimiles
ſunt. Plinius: *Equo & aſina genus mares, hinnulos antiqui vocabant: contraque mulos quos*
Ginni ortus *aſini & equę generarent.* Alterius ſententiæ author eſt Ariſtoteles: *Mulus* (inquit) *cum*
Lib.8.c.44 *equa coniunctus γίννον* procreauit, Gaza Innum reddidit, Plinium fortaſſis ſecutus, qui
hoc ita tranſtulit: *In plurium Gręcorum eſt monumentis, cum equa muli coitu natum,*
quem

A *quem vocauerint hinum, id est paruum mulum*. Vbi quoque hinum ſcribit per ſimplex n. Cæteũ
omnes Ariſtotelis Græci codices γίννον habent. Eſt verò etiam eidem Ariſtoteli ginnus, pumi-
lio equus, vel pumilio aſinus: *Ex equo, & aſino* (inquit alibi) *ginni proueniunt, cum conceptus* Lib.6.de ge
in vtero ægrotanit. Et rurſus. *Prodeunt quos ginnos vocant, ex equa, cùm in gerendo vtero* ner.animl.
ægrotauit more pumilionum in ordine hominum, & porcorum, quos poſthumos vocant; & quidem vt pumi- Lib.6.hi.24
lio, ſic ginnus modum ſuo genitali excedit. Vnde Varino, & Suidæ ἰννοὶ ſunt οἱ κολοβοὶ τῶν ἵππων, Porci poſt-
νάννοι verò οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων, id eſt pumili: In quo ſenſu etiam ὕννος ſcribitur apud eundem humi.
Varinum, nec non Heſychium, ὕννος, πῶλος ὁ ἐν τῇ γαστρὶ νοσήσας πρὶν κυηθῆναι, id eſt pullus in Hynnus.
ventre ægrotus, antequã prodit. Quia verò ſic natus pullus, ſemper pumilio erat, neq. ad ſolitam
magnitudinem excreſcebat, factum puto vt poſtmodum pumiliones equi omnes ginni diceren- Ninnus.
tur, atque hinni, quia hinnos à ginnis neſcirent diſtinguere, & haud ſcio, nunquid etiam Heſy-
chius, & Varinus formata inde voce νίννον exponunt τὸν καβάλλην ἵππον. Notandum verò omnes
hinnum vocari dicere, quaſi de mare tantùm intelligant. Nonius tamen, vt & Hermolaus obſer- Hinna.
uauit, capite de cornu cerui apud Dioſcoridem, ſi fæmella ſit ex aſina concepta, equi coitu, hinnas Li.4. hi.c.6
B appellauit. Alibi etiam Ariſtoteles ἴννον à ginno manifeſtiſſimè diſtinguit, quæ ſunt iumenta do-
cens: *Generis* (inquit) *quadrupedum quæ animal gignunt, plures quidem ſpecies intelliguntur, ſed nul-*
lis ferè notatæ nominibus. Singulorum enim nomina habentur, vt hominis, leonis, equi, cerui, canis, re- Iumenta.
liquorumq́; ad hunc modum. Nullis ferè inquam, quoniam genus vnum, vel ſuper iis omnibus, quæ iu-
menta nominamus, vt equo, aſino, mulo, ginno, hinno, & mulis, quas terra Syria fert, &c. Hinnulus idem Hinxulus.
quod hinnus, ſed præter ex equo, & aſina genitum Plinio authore, eſt etiam fœtura capreolo-
rum, caprarum, damarum, leporum, ſimiliumque, vt errauerit (inquit Hermolaus) qui diſtinctio-
nis ſtudio confinxit, hinnulos ceruini generis eſſe pullos, equini verò inulos vocari: quin ſi muta- Inulus.
re oportet, verius ſit inulos per ſimplex n. & ſine flatu ceruinos pullos accipi: hinnos autem &
hinnulos per duplex n. & cum aſpiratione ex aſina conceptos equi coitu. Heſychius ἴννυς præte-
rea exponit παῖδας, item ἴννλω κόρλω μίκραν καὶ τλω ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, ſignificans dici de puella par-
uula, item de pupilla oculi: quibus addi iubet Henricus Stephanus ἴννις, quod vocabulum idem Hinis.
Heſychius exponit υἱὸς νέος παῖς βρέφος, ἀνάγονον, νήπιος. Ἧνις verò ei eſt βοῦ ὁ ἐνιαυσιαῖα, bos an-
nicula, ἤνιος, τελεία νέα. Κέλης non ſimpliciter equus eſt, ſed qui ab vno ſeſſore agitatur, & regitur, Celes.
& vt Euſtathius, & Varinus aiunt, ὁ ἄζευκτος, ſiue ἄζυξ ὁ κατὰ μόνας ἐλαυνόμενος, ᾧ οἷς ἀνὴρ ἐπικάθη-
ται, ὁ μονάμπυξ, καὶ δρομικὸς, ὁ νῦν σελλάριος λεγόμενος καὶ γύμνος. hoc eſt, equus ſingularis, non
C iunctus ad currum, idoneus ad currendum, qui nunc ſellaris, ſeu ſellarius dicitur, & nudus. Ari- Sellaris eq.
ſtophanis interpres celetem ait eſſe equum generoſum, quem ad certamen alerent equites quo-
què ipſi ſigillatim vterentur, quique ad bigas, aut currus non ſubmittitur. Sunt qui deſultorium
equum Latinè interpretentur, deſultorios autem aiunt eſſe ephippiatis equis contrarios, hoc eſt, Equus deſul
ſine ephippijs, quales ſcilicet ἀμφίππους Græci dicunt, ſed deſultorij potius ſunt, qui cùm bini, torius.
vel plures etiam ab equite trahuntur, alternatim inſidentur, prout hic vel ille inſidẽtis, aut curſu,
aut onere laſſus eſt, vt ſuo loco fuſiùs oſtendetur, celes verò vnicus tantùm ſemper intelligitur,
quaſi μόνιππος, præterea deſultorij ἀμφίπποι erant, cum celes tam de ſtrato, quàm non ſtrato in-
telligatur. Homerus tamen celetes pro deſultorijs dixiſſe certum eſt, & ab multis annotatum Iliad.O.
Κελητεῖ verò etiam dicuntur ipſi equitantes, qui non bigis, aut quadrigis, ſed vno tantùm equo
certabant. Hinc equites Romanos, qui poſtea Troſſuli dicti ſunt ab oppidi nomine, quod ſua ipſi
opera ſine peditatu expugnaſsẽt, prius Celeres dictos eſſe Iulius Cæſar Scaliger dicit. Dictus au Lib. 1. poet.
D tem κέλης videtur, vel à verbo κελεύειν, quod exponitur iubere, hortari, & excitare uoce, uel à uer cap.22.
bo κέλλειν, quod eſt τρέχειν, ſiue βαδίζειν, id eſt currere, uel quòd διοκελισμένον, id eſt diuaricatis
cruribus inſidere mos ſit. Quia verò celete equo unus tantùm ſeſſos uehitur, nauigium paruum,
quod unicum ferè tantùm ferre poteſt, κελήτια etiam, & κελέτιον uocauerunt. Bayfius ait naui- Lib.de re na
gium eſſe actuarium, quod uno remo, non binis, aut ternis per ſedilia agebatur, cùm tamen plures uali.
ait, remiges haberet. Celocem Latini interpretantur authore Gellio. Heſychio item nauigij Celetium na
pars eſt. Χρυσάμπυξ epitheton potius eſt, quàm ſynonymum equi uerum, ſiquidem ſic dicitur uigium.
propterea, quòd ἄμπυξ teſte Euſtathio dicitur σειρὰ κατὰ χρύσος τὰς περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν Celox.
ἵππων συνδέουσα, id eſt, catena, ſeu funiculus auratus, quo comæ equorum frontibus ſparſæ colli- Chryſampix
gantur: cæterùm non ſolùm equis tribuitur hæc ἄμπυξ, ſed mulieribus, ut idem Euſtathius indi-
cat, dicens ἄμπυγα fuiſſe mulierũ διάδημα τι πρὸς ἀνάδεσιν τριχῶν ἃς περιστέλλοντες ὁι παλαιοὶ ὑπὸ
τοῦτον ἦγον, nam his uerbis indicat ampyga nominatum fuiſſe, & uinculum illud quo conſtringũtur
fluxi crines, & uerò etiam uittam, quæ comis iã colligatis ſuperinducebatur. Nunc Latina pro- Equus vnde
ſequemur. Sunt qui hoc animal equum Latinis uocari uolunt ab æqualitate, ſiue paritate, eo quòd dictus.
pares antiquitùs iungebantur, ſed Iſidorus dictos ait equos eò, quòd qñ quadrigæ iungebantur, Lib.12.c.43
æquabantur, pareſq. forma & ſimiles curſu copulabantur. Ab equo fit equulus, ſiue equuleus, ut ab

Equulus. Equuleus.

ἵππος, ἱππάριον, ἱππίδιον, ἱππίσκος, quibus nominibus equus nouellus, aut pullus equinus intelligitur: ἱππίδιον tamen Varino, & Heſychio piſcis nomē eſt. Cicero aliquando equuleū, vt dum ait: *Vt fama debilitetur equuleorum nimis effrenata vis*: &, *vt iniecto equulei freno repentè exagitatur nouo*: aliquando equulum, dixit: *vt Equulos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, aufert*. Et: *Omnia in perfectis, & maturis decet eſſe meliora, vt in equo quàm in equulo, in cane quàm in catulo, in viro quam in puero*. Liuius equuleum dixit, *Bos equuleum peperit*: Varro equulum. *Sunt qui dicunt poſt annum, & ſex menſes equulum domari poſſe*. Hic, & equulam; Hermolaus equilam legit: & reuera eiuſdem Varronis verba citantur apud Nonium ex lege Menia, hoc modo: *Nemo eſt tam negligens, quin ſumma diligentia eligat aſinum qui ſuam ſaliat equilam*. Equi vis pro ipſo equo apud poetas loquendi modus vſitatus vtriuſque linguæ. Hinc apud Ciceronem in Arato, vbi habetur: E

Equula. Equila. Equi vis:

Serius hæc obitus terrai iuſſit equinis.

Lib. 8. Aduerſ. cap. 17. Lib. 2. ſat. 7. Equus pro coitu, Lib. 11. Epigram.

Hadrianus Turnebus legit equi vis. Iam verò equus apud Horatium accipitur pro ipſo coitu, & amplexu, vbi ait:

Te coniux aliena capit, meretricula Dauum,
Peccat vter noſtrum cruce digniut? acris vbi me
Natura incendit; ſub clara nuda lacerna
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus, aut agitauit equum laſciua ſupinum,

Nec non apud Martialem:

Maſturbabantur Phrygij poſt oſtia ſerui,
Hectoreo quoties ſederat vxor equo.

Pro labore. Lib. 4. Eleg.

Et quia equus animal eſt nulli non operi faciendo aptum accipitur etiam pro ipſo ſudore, ac labore. Propertius: F

Sacra diesq́; canam, & cognomina priſca locorum,
Has meus ad metas ſudet oportet equus.

Lib. 7. c. 36. Pro machina murali. Equuleus. quale tormentum. Lib. 4 de finibus. Li. 5. Tuſc. Lib. 5.

Plinius tradit equum fuiſſe vocatam muralem eam machinam, quæ ſuo tempore aries appellabatur, eamq́; ab Epeo ad Troiam inuentam. Arietem à Carthaginenſibus excogitatum Vitruuius, & Tertullianus quidem memorant, Higinius tamen Troianum equum, machinam oppugnatoriā fuiſſe ſcribit. Sed plura de equo Troiano, ſiue Durio inter prouerbia dicentur. Equuleus verò etiam tormenti genus, vt meminit Cicero: *Nec ſi ille ſapiens* (inquit) *ad tortoris equuleum à tyranno ire cogatur, ſimilem habeat vultum, & ſi ampullam perdidiſſet*: Et rurſus: *Hæc etiam in equuleum inijciuntur, quo vita non aſpirat beata*. Seneca. *Sæuitia commenta eſt equuleos, cruces, vncum, & tunicam illam alimentis ignium illitam, & intextam*. Quale autem tormenti genus eſſet alij aliter tradunt. Sunt qui machinam ligneam fuiſſe dicunt, & Sozomeno ξύλον βασανιστήριον appellari his verbis: καὶ δημοσίᾳ προσαγαγὼν τὸ βασανιστήριον ξύλον ἀιορεῖσθαι προσέταττεν. ex quibus tamen verbis de forma tormenti nihil expiſcari poteſt βασανιστήριον tamen ſiue exploratorium lignū non malè vocari potuit, ſi verū eſt, quod eſſet ſtipes, cui velut equo rei imponebantur, ac variè torquebantur, & cruciebantur, & diſtendebantur, ſicuti ex prudentio oſtendit Turnebus, qui cùm in D. Romani martyrio ſcripſiſſet: G

Inſerat
Euiſcerandum corpus equuleo eminus
Pendere, & vncis vinculisq́; creſcere: Subijcit:
Iubet amoueri noxialem ſtipitem.

Li. 2. epi. 14. Li. 2. Miſc. cap. 9.

Seneca verò ſtipitem longè aliud tormenti genus facit: *Cogita* (inquit) *hoc loco carcerem, & cruces & equuleos, & vncum, & adactum per medium hominem qui per os emergat, ſtipitem*. Brodæus verò equuleum putauit, cùm vinctis supernè alicui rei manibus, vtrique pedi grauiſſima pondera appenduntur. Apparet autem id colligi poſſe ex Ammiani Marcellini his verbis: *Intenduntur equulei, expediuntur pondera plumbea*. Sed non eſt neceſſe: duorum enim tormentorum meminiſſe ſic poteſt: præterea pondera non ſemper pedibus, imo, & manibus appendebantur: Plautus. *Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes*. Habeo ego inter rariores picturas cocleatum tormentum binis fultum cochleatis ſtipitibus, in quo homo manibus, pedibusq. alligatus hinc inde latiſſimè quadratim diſtenſus à terra ſuſpenditur: hoc autem veterum equuleum eſſe mihi perſuadent hæc Nonij verba: *Et vbi inſilui in cochleatum equuleum, vbi tolutim tortor*. De hoc etiam tormento loqui apparet Prudentium in vita Sancti Laurentij martyris. *Vinctum retortis brachijs ſurſum, ac deorſum extendite; Compago donec oſſiū diuulſa membratim crepet*. Item Plautus in Milite: *Ducite iſtum ſi non ſequitur, rapite ſublimem foras, Facite inter terram, atque cœlum, vt medius ſit, diſcindite*. Cur verò equuleus dicatur iſtiuſmodi tormentum, non video, niſi quòd eius qui quatuor alligatus equis, in totidem artus diſcerpitur, ſimilitudinem gerat. Sunt tamen qui eculeum malunt ſcribere. Calepinus eſſe ſcribit, qui ardentem laminam eſſe tradunt, qua homines cruciabiliter torqueantur. Ab iſtiuſmodi modò tormētis, quæ recenſui, differt omnio illud equi planè figura ex ære, quod his verbis recēſet Plutarchus: In Aegeſta ciuitate Siciliæ Aemilius Cēſorinus crudelis tyrānus dona conferebat in illos, qui noua tormentorū genera fabricaſſent. Cū autē Arūtius Paterculus equū æreū à ſe conflatum ei dono dediſſet, vt ſontes includeret, tyrannus tum primū H

In Aſinaria (beside "mentum binis fultum…") — *In Parallelmin.*

A iustus, muneris authorem primum iniecit, vt quod alijs excogitasset tormentum, ipse experiretur.
Similem historiā de vacca aut boue Perilli suo loco recitabimus. An modò Plutarchus scribēs *In Lucullo.*
fœnore p̄ssos à publicanis coactos pati χοινίσμυς, κιγκλίδας καὶ ἵππυς, istiusmodi æneos equos in-
telligat, aut equuleos, arduū omnino iudicatu est. Gesnerus considerans, quòd κεντρων Varino sit
fur manifestarius, quoniam per tormenta aculei, siue stimuli eis admouebantur, ἵππυς Plutarcho
nihil aliud esse conijcit quàm istiusmodi aculeos, vt vna litera mutata aliqui eculeos dixerint, alij
equuleos, id quod non animaduertentes Græci ἵππυς potius quàm κέντρα transtulerint: nisi quis
(inquit) inde potius hippos, & eculeos dictos putet, quòd homines eis stimularentur, vt equi sti-
mulis, & calcaribus. Sed vt ad synonyma reuertamur. Apud Firmicum Eniochus legitur pro *Eniochus.*
equus, vt notat Scaliger filius. Canterius, siue (vt alij efferunt) cantherius, quamuis propriè sit *Canterius.*
equus spado Vegetio dictus, cui scilicet adēpti sunt testiculi, tamē simpliciter pro equo accipitur,
vt cōstat in primis ex veteri prouerbio, *Minimè scis canteriū in fossa?* Arnobius cantherios vbiq; *Lib.7.*
vocat equos currentes in Circo. Ab alijs ferè pro viliori potius equo accipitur. Seneca: *M. Cato*
Censorius cantherio vtebatur. Plautus: *Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos, Qui aduehun-*
tur quadrupedanti, crucianti cantherio. Vbi cruciantem interpretantur succussatorem. Et rursus: *In captiuis*
Ego faxim muli pretio qui superant equos, sint viliores Gallicis canterÿs. Hieronimus tamen cante-
B rios Gallicos tanquam probioris notæ equos dixisse videtur: *Illi gaudeant* (inquit) *Gallicis cante-*
rÿs, nos solutus vinculis asellus Zacharia delectet. Nonius etiam cantheria dixit: *Præsepia, non tātum*
quibus, aut cantheria, aut iumenta catera, aut vetera animalia pabulantur: sed, & omnia loca clausa, & *Cantheriū.*
tuta dicta præsepia. Apud Varronem Aboriginum citante eodem Nonio legitur cantherus his ver
bis: *Sed neque vetulus cantherus, quàm nouellus melior, nec canitudini comes virtus.* quo loco Gesne- *Cantherus.*
rus legendū conijcit cantherius. Celius canterios à multis intelligi tradit mulos, quos ad vella-
turam pascere moris est, atque hordeum inde cantericium (canterinum potius) dici, sed vt hor- *Canterius*
deum canterinum, vt Ruellius etiam sentit, potius sic dictum videtur, quòd folliculo castratū ena *qui mulis.*
scatur, ita ego canterium pro mulo non reperio, dici tamen posse, nō nego. Canterium autem ab *Hordeū ca u*
eo, quòd castratus est dici quasi carenterium, quòd semine careat, author est M. Varro, inquiens: *terinum.*
In vÿs habere malunt placidos: propter quod discrimen maximè institutum, vt castrentur equi. Dem- *Cāerius vn*
ptis enim testiculis fiunt quietiores: & ideo, quòd semine carent, ÿ cantetÿ appellati, in suibus maiales, *de dictus.*
in gallis gallinaceis capi. Quia verò cauterium ijs inuri solet, nonnuli vocem inde trahi opinati
C sunt per vnius duntaxat elementi demutationem. Iam verò canterium non de equis tantū, seu
equino genere, sed de alijs etiam animantibus dici, Turnebus colligit, ex Pomponio, qui cante-
rium de homine dixisse videtur his verbis: *Magnus manducus, Camillus canterius*: quanquam hic *Lib.17. Ad-*
(inquit) in quibusdam libris camelus etiam scriptum reperio. Cælius, & in vitibus canterium es- *uersar.c.23*
se docet ex Columella iugum simplex, cum depositis hostilibus (vt hic scribit) adnectuntur sin-
gulæ per transuersum perticæ in vnam ordinis partem. Id ferè Plinius quoque prodit. Peda-
mentum etiam canterium vocant, vnde apud eundem Columellam canteriolus in cepinis, id est,
ceparum locis, munimentum scilicet ceparum, ne thalli earum ventis prostrenantur; sicuti in rapi-
nis etiam cantherios dicit, cùm operiuntur rapæ, vt à pruinis semina defendantur. Vitruuius de- *Lib. 5.*
nique cantherios in architecturæ ratione nominat; nec non Columella his verbis: *Et cantherÿ pro-*
minentes ad extrrmam suggrundationem, super cantherios templa. Deinde quæ pedaminibus adnixæ
singulis iugis imponuntur, eas rustici cantheriatas appellant. Cælius Vitruuij locum explicans ait vul-
D go crassiores, & robustiores ramos canterios appellari, nil deluxato admodum verbo. Veredus
qui, & quare dicatur equus, alij aliter inteligunt. Festus, & Isidorus rhedarios esse volunt, quod *Veredus.*
enim veherent, id est ducerent rhedas, veredos ab antiquis dictos attestantur, addit præterea Isi-
dorus, vel quòd vias publicas currant, per quas etiam rhedas ire solitum erat. Turnebus cū prius
communem eam opinionem, qua à rhedis ratio vocis deducitur, à præceptoribus acceptam secu- *Lib.18.c.1*
tus fuisset, tandem re diligentiùs innuestigata veredum credidit equum esse, qui neque rhedam,
neque cisium trhait, sed vice tamen rhedæ est, idq; adeo ex Martiale, & Ausonio conijci licere:
ille enim inquit:

Parcius vtaris moneo rapiente veredo
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

Non enim vt opinor (inquit ille) qui venabatur, rheda vectabatur: sed, & equū esse non rhedam,
sequens versus indicat:

Decidit excussus, nec rediturus equo.

Ausonius autem apertissimè id etiam indicat his verbis:

Non cisium, aut pigrum cautus consceude veredum
Non tibi sit rheda nov amor acris equi.

Iterum. *Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum.*

Vbi in equis viatorijs numeratur veredus. Sed,& in antiquo Lexico exponitur πῶλος Hæc ille, quibus,& hoc quoque Martialis addo: E

Stragula succincti venator sume veredi,
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Procopio verò equus est cursus publici,& veredarius, qui celeriter, aut celeri equo inuectus, regũ literas, aut mandata prouehit. Manni quoque frequens apud veteres mentio. Acron,& Porphyrio apud Horatium mannos exponunt paruos equos, aiuntq. dici, quòd mansuetudine manuum familiariùs sequantur. Vsus eorum quandoq. iunctorum, quandoq. solutorum, vt indicat hoc Plinij; *Habebat puer mãnulos multos,& iunctos,& solutos.* Solutos puto tollutares cognominat Seneca: aliàs tamen mannos à tolutaribus equis distinguens, inquit: *Ita non omnibus obesis mannis,& Asturconibus,& tolutarÿs præferres vnicum illum equum ab ipso Catone de frictum?* Frequentior, vt conijcio, iunctorum fuit vsus, Martialis: *Nusquam mulio, mannuli tacebunt.* Horatius. *Et Appiam mannis terit.* Lucretius. *Currit agens mannos ad villam.* Properitus:

Mannus.
In Epist.
Epist.88.
Lib.3.

Huc mea de tonsis auecta est Cynthia mannis.

Istiusmodi pusillos equos aliàs burdones,& burichos vocari, siue burdos aut buridos scribũt Porphyrio,& Acron:& Cælius à iuriscũsulto quoque burdones dici videri annotauit: sed,& apud Vegetium minores equos buricos vocari legimus. Gesnerus burdũ dictum conijcit ἀπὸ τῶν φόρτων, id est oneribus: nam,& Græcè (inquit) apud quosdam recentiores ὁ φορτων legitur, vel, quòd bardum, id est, stupidum,& fatuum sit animal, aut fortè ab Hebraica voce pered, quæ mulum significat: cæterùm mannos fuisse in delicijs,& pueris potentum, atque diuitum paratos constat,& ob paruitatem ferendis oneribus parum vtiles:& stupiditas equi naturæ parum conuenit. Isidorus mannum interpretatus breuiorẽ equũ, vulgo brunitũ, vel bruniciũ vocari tradit. Strabo equos pusillos gygenios appellat, sed hos Hermolaus Aristot. ginnos esse vult, qui matris,& vteri vitio breuiores quã deberent, procreantur: sed,& idem Hermolaus hinnulum, qui ex asina,& equo ortum habent, aliquibus bardones vocari asserit. Quærendum an mannis idẽ est musimon, cuius mentio apud Lucilium: *Pretium emit, qui veudit equum musimonem*:& apud Catonem: *Asinum, aut musimonem, aut arietem:* nam Nonius, *Musimon (inquit) asinus, mulus, aut equus breuis*: dicti autem forsitan fuerint equi musimones, quòd ijsdẽ ex locis haberẽtur, vnde musimones, seu potius musmones oues, nempe ex Hispania, quam inter alios etiam paruos misisse equos notum est, quales Astures,& Asturcones nominabant. Iam verò quadrupes, etsi pro equo passim sumatur, vti etiam sonipes,& cornipes, epitheta tamẽ potius sunt, quàm synonyma: Quintilianus enim quadrupedem in prosa de equo dici negat. Nobis Italis equus vulgò etiamnum cauallo quasi caballus nominatur, Ariosto tamen etiam equo hoc versu: *Ricchi di gente,& quei d'equino gregge.* Aliàs apud poetas destriero ferè dicitur, quasi dextrarius, vt Hermolaus credidit; Dignum est (inquit) notatu dextratio verbum apud Solinum (de cursu equorum quadrijugum) vnde modò equos maximè bigarios Hetruria dextrarios apppellat. Mihi poetis insignores celetes sic potissimũ appellari certum est. Palafreno interpretantur mannum, vnde palafreniro seruus qui equitantem dominum comitatur: Acchinea Asturconem, mannus tamen vulgò etiam roncino dici potest, quam quã Hermolaus istiusmodi equuleos ab agresti vulgo runcinos dici putet, idq; à runcinis, quę Plinio sunt maiores serræ, quibus fabri materiarij secant arborum moles, subiectis canterijs. Cauallino verò equi pullus est. Galli quoque mutuato à Latinis nomine equum Cheual dicunt; Pausaniæ tempore Marcam dicebant, vnde Marcomanis nomen factum existimatur: hinc,& Italorum marchiare, id est migrare, quod tamen militium profectioni destinatum verbũ est: nostro quidem tẽpore Germani superiores Mar siue Mer, de equo, de equa Meri etiam dicunt, Angli mare, Illyrij mrcha, alioqui apud Germanos equus frequẽtiùs Ross vocatur, exiguo, vt ait Ioan. Goropius, soni quadrati in rotundum deflexu, à ras, quòd est celer: à quo etiam fit (inquit) rus, ventorum vehementi,& procelloso impetu spirantium proprium: nonnullis etam hors, nonnullis guil,& gaul. Apud Saxones hodie equus castratus appellatur Vuallacus, quod ex ea regione (Vuallachia) quæ olim Dacia erat, habeantur. Belgæ si mas est Peert, item heinst dicunt, si fœmina Merti, si castratus ruyn, si admissarius, sprinckheinst. Indi pacos dicunt, Vandali,& Illyrij etiam Kobyla, Angli horse, Bohemi Kum, Poloni Kony, Hispani Italos secuti cauallo. Vandali eum, qui merces portat, Saumar, fortè à summarijs asinis.

In Euphratis.
Burdo.
Burichus.
Digest. 32. & 3. deleg.
Lib.4.c.2.
Lib.12.
Gygenius.
Musimon.
Quadrupes, Sonipes. Synonyma aliarum gentium.
Runcina.
Marca.
In Saxonicis.

F G D H

GENVS.

A

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Descriptio.

EQVORVM duo genera apud veteres,& recentiores quosdam reperio, domesticum vnum, ad quod historia ferè tota pertinet, alterum syluestre,& ferum, quod ἱππάγρον propterea Oppianus, Plinius equiferum nuncupauit, alicubi tamen etiã equũ ferum, vt dum ait: *Septentrio feri & equorum greges ferorum.* Sed alij alijs etiã in regionibus reperiri tradunt. Erasmus Stella quidem Plinio subscribens, hodieq. in Brussia equos syluestres esse sctibit, neque à Græcis, neque à Latinis descriptos, penitus equis similes, nisi quòd dorsa satis mollia habent,& ad insidendum inepta: neque temerè cicurari vnquam. Esse autem edendo, nec esse eorum carnes palato insipidas. Et Olaus testatur apud

Hippagrus. Equiferus. *Li. de Brussor. origin.*

B Moscouitas agrestes equos esse. Et Herodotus apud Hypanim Scythiæ fluuium equos ait esse syluestres colore candido. Gordianus Imp. inter alias feras rariores, equos syluestres triginta in sua enutrijsse sylua scribitur; vt meminit Pontanus cap. 14. de magnificentia. Strabo verò alpes dum dicit equos agrestes habere, in omnibus alpibus reperiri indicare videtur, quod tamen alij non tradunt, nec verum esse putem. Idem Hispaniam syluestribus equis abundare testatur, quòd & Vatro affirmat, in citerioris Hispaniæ regionibus dari eos tradens. Aristoteles Syriam eosdem ferre ait, famamque esse, iunioribus qui ad fœminas accesserint, testiculos mordicus ab scindere, cursu persequentes, & capite per posteriora crura immisso. Quem locum Plinius non viderit, de equiferis Græcos scripsisse negans, quoniam illæ terræ non gignebant. Et reuera multa in libris de mirabilibus leguntur, quibus fides haberi non potest. Equos tamen feros dati Aristoteles meminit in problematibus. Hos colore cinereo esse, per dorsum linea fusca è capite ad caudam porrecta scribit Albertus. Feris quoque annumerandi sunt, de quibus sic meminit Herodotus: *Trans Istrum plagam vastam, atque ignotam solos audio habitare homines, & Sigynas veste Medica vtentes, eorumq́ equos toto corpore hirsutos esse ad quinq. digitos altitudine pilorũ, eosdemq́ pusillos ac simos, inualidosq́ ad viros gestandos sed currui iunctos esse pernicissimos; atque his curribus indigenas vehi.* Cardanus etiam equos feros apud Scotos,& Orcades asinis maiores esse negat. In

In Melpomene.

In Mirabilibus.

Lib. 5.

De variet. rer.

uenio & apud Psyllos vocatos populos Indiæ hircorũ esse magnitudine. Herodotus Indiæ equos

C Medicis minores esse scribens, de domesticis intelligit; miratur verò paruitatẽ, cùm cæteræ quadrupedes, atq. volucres multò quàm in cæteris locis grandiores ibi esse soleant. Haud scio feri nè an potiùs domestici fuerint illi quos Franciscus Aluarez, qui diù apud Preteiannẽ legatione Christiana functus est, scribit ei principi ex Aegypto missos triginta numero, elephantorum magnitudine. In domesticis quidẽ magnitudo nulla certa statui potest: ad quos, cũ Plinius domesticos simpliciter equos vocari debere indicet his verbis: *De equiferis non scripserunt Græci, quoniã terræ illæ non gignebant: veruntamen fortiora omnia eadem quam in equis intelligi debent,* quæ deinceps dicentur, omnia referri volo. Columella totum hoc equinum pecus tripartito diuidit. *Est enim* (inquit) *generosa materies, quæ circo sacrisq. certaminibus equos præbet. Est mularis quæ pretio fœtus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres, fœminas, maresq. progenerat: vt quæq. est præstantior, ita vbere campo pascitur.* Varro verò etiam alios ait idoneos ad rem militarem, alios ad vectu ram: itaque peritum belli alios eligere atque alere ac docere; aliter quadrigarium, ac desultorẽ,

Lib. 3. *Cap. 117. sui itinerarij.*

Differentiæ ab vsu.

D & aliter rursum qui vectarios facere vult. Sed ad animum isthæc referenda, nam ad belli,& circorum vsum generosam, animosamq. sobolem requiri suis locis ostendetur. Differunt verò etiam gradiendi modo: Alijs enim gressus, atque incessus mollis,& quietus, alijs durus,& inquietus, qui succussatim,& subsultim molestè ingredientes equitantem quàm maximè inquietãt, caput offendentes, collumq. dorsum,& nates, quales equos Germania frequentes producit; succussores, succussonesuè,& succussatores propterea dicti, cùm succussare authore Marcello sit sursum frequenter excutere. Quare & gressum ipsum quoque succussaturam vocant nonnulli. Nonius eosdem vel saltem consimiles tortores vocauit, vulgus nunc teste Hermolao trotones, (video & trottonarios vocari Vegetio,& trepidarios) Ausonius cruciantes. Qui verò molliter incedunt, & sine succussatura gestant, Simõ, quem sępenumero Xenophon citat, ἔυδρομυς,& ἐυθύδρομυς nominabat, Latini gradarios dicunt, quare Ciceronem Seneca per metaphoram vocauit gradariũ, quòd oratio eius lente incederet & molliter. Vt verò succussatores improbabantur, vt ostendit Lucilius:

A gressu.

Succussores

Tortores.

Lib. 1. c. 56.

Gradarius.

Epist. 40.

Succussatores tetri, tardique caballi. Et alibi:

Campanus sonipes succussor nullus sequatur.

Ita gradarij erant in pretio: Hinc idem poeta.

Ipse equus non formosus, gradarius optimus victor,

Platus

Platus: *Demam Hercule iam de hordeo,tollutim ni badizas.* E
Tollutaris. Agradario tolutarem nihil,vel parum ſaltem differre putem,ſiue tolutarium:nam Varro,*Qui te gradu* (inquit) *tollutim* (aliàs tolutili) *meliùs quàm tutè molliter vectus, citò relinquas.* A pedum volubilitatè vocari docet Nonius, *tolutim quaſi volutim, hoc eſt volubiliter dictũ aſſerens.* Plinius
Tieldones. Aſturcones. thieldones,ſiue(vt Hermolaus legit,) Tieldones,& Aſturcones vocare videtur,his verbis:*In Hiſpania Gallica gens, & Aſturica equini generis, quos thieldones vocamus, minori forma Aſturcones gignunt:quibus non vulgaris in curſu gradus,ſed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim carpere incurſus traditur arte.* Seneca in epiſtolis mannos etiam tollutares vocat, & alicubi etiam tolutarium à mannis,& Aſturconibus diſtinguit, inquiens: *Ita non omnibus obeſis mannis, &*
Manni. Epiſt.40. *Aſturconibus, & tolutarÿs præferres vnicum illum equum ab ipſo Catone defrictum?* tolutarios fortè hoc loco cum tieldonibus eoſdem faciens,vt tolutares ſint manni,Aſturcones,& Tieldones. Ad Tieldonum vocem accedere videtur Belgis à numerandis greſſibus vulgò tellanaer, Germanis zeltner dictus equus, (quem Iunius Aſturconem interpretatur,) nam quod tollutim incedere Varro,& Plinius tollutim carpere inceſſus dixit,id Martialis de Aſturcone ad numerũ colligere vngulas,hoc verſu: *Hic breuis ad numerum rapidos,qui colligit vngues*, Virgilius greſſus glomerare F
vocat. Sunt qui vulgò exponunt andar à lambro, vel ad agio, vel etiam il tracco. Memini autem etiam alicubi me legiſſe ὑποκρέκειν de molli ingreſſu equi gradarij,& tollutaris,qui cùm ad numerum ferè factus eſſe videatur, quidã in Lexico Græco Latino ὑποκρέειν exponit reſonare, placidè pulſare fides in concinnãda ad numeros cithara,ex interpete ſcilicet Pindari. Inuenio,& in Lexico Græco,ſed ſine authoritate ἱπποφορεὺς pro gradarius. Hermolaus verò pro tieldones apud
Tyddones. Plinium,aliquando ſcribendũ putauit Tyddones,à Tydda oppido citerioris Hiſpaniæ,Græcorũ originis iuxta Gallecos;ſed nec diſcerno id (inquit) magnoperè, nec refello. Arlumnus equum
Chinea. manuum,thieldonem & Aſturconem,Italicè exponit vbino,& chinea,malim acchinea,vt ſit Germanicæ originis,aut Gallicæ quaſi hacquenè aut hac Keneij à ſono nimirum,quẽ alternatim eleuatis pedibus ſimilem edit illi,qui auditur,cùm olera,aut aliquid quippiam geminis cultris minutatim ſuper abaco ligneo inciditur;quod Germani haken dicũt,Galli hacquer. Ratio huius illiuſq.
Differentia à partibus. inceſſus aliàs reddetur.Inuenio,& in partibus quibuſdam differentiam: nam præterquam, quòd multæ his grandes,illæ paruæ ſunt,puta caput,oculi,aures,iuba,cauda,pes,vngulæ,Abſyrtus tãquam præcipuam differentiam ponit,quòd τῆ ῥάχει ἄτομοι καὶ κοῖλοι,id eſt,indiuidua, & caua ſpi-
Spina. Vngulæ. na ſint equi Argolici & Iſtrij; Hiſpani verò ἔντομοι. Vngula verò etiam alijs mollior,alijs durior vt mox fuſiùs oſtendetur inter probioris equi notas,quibuſdam etiam tã dura,atque ſolida,vt ſo G
Lib.1.c.34. leis ferratis non egeant,vt Paulus Venetus teſtatur his verbis:Balaſciæ (Galaſſiam alij vocant) prouincia,cuius reges ab Alexandro Magno originem duxiſſe feruntur, equos habet multos & optimos magnos,& veloces,qui tam duras,ac fortes in pedibus habẽt plantas,& vngulas,vt ferramento opus non habeant,etiam quantumlibet per ſaxa,& montes currant.Hos itaque ſi cognouiſſent poetæ,priuatim χαλκόποδες ſiue æripedes appoſitiſſimè nominaſſent,& cornipedes, quamuis alioqui hæc epitheta non ſolùm qui firmis,validisq́;ſunt vngulis conueniant;ſed etiã qui pedibus reſonant,vt ſonipes etiam apud alios. Equum deſcribere ſuperuacaneum duxi,electioris (qualis hic exprimitur, præ cæteris ſpectatiſſimus, quòd cùm frons illi ſit alba, ſtellam in ea habeat vndecim radiorum cæſij coloris, cuius, & totum corpus eſt, præter iubam quæ fuleſcit.) poſtmodum notas traditurus,cùm ſit notiſſimum animal:partes tantùm quaſdam enumerabo, à pedibus
Monychus. Sat.1. ſumpto exordio. Eſt autem equino generi vngula indiuiſa,vnde μώνυχες ἵπποι dici oſtendimus, vnde,& centaurus quidã Iuuenali monychus nominatur. Eleganter id oſtendit Ouidius in Ocyroe Chironis filia in equam immutata:

Tum digiti coeunt,& quinos alligat vngues H
Perpetuo cornu leuis vngula.

Ο'πλὴ quidem etiam pro cuiuſuis quadrupedis vngula accipitur;nam,& apud Heſiodum de boue, apud Xenophontem de ſue,apud Ariſtophanem de agno dici legitur,tamẽ ſignificantiùs priuatim de vngula dicetur equina;Varinus enim ὅπλας dictas eſſe ait ἅπλας,id eſt ſimplices,quòd nec bifi-
Hirundo. Cap.14. dæ,nec multifidæ ſint, vt in alijs quadrupedibus.Concauitatem vngularum χελιδῶνα hoc eſt hirundinem vocant,à nido hirundinis,vt ait Abſyrtus interprete Ruellio;*In aſino* (inquit) *admiſſario requiritur vngula dura;ſubter concaua,interiore ſinu paruo,quã à nido hirundinis chelidona vocant*,
Cap.8. Rana. vbi Græcè ſic legitur: παχὺν τὸν ὄνυχα, καὶ κάτωθεν κόιλην τὴν ὁπλὴν, καὶ χελιδῶνα μικραν ἔχουσαν. Quin in canibus utiam dici volunt, authorem puto nullũ habent. Idem Abſyrtus de hordeatione ſcribens, partem quandam vnguis aut vngui proximam βάτραχον, ideſt ranam vocat, *Frictio*(inquit) *ſecundum pilos aa imas partes ſpectet: ſi quidem per pedes huiuſce morbi impetus erumpere creditur;quapropter pecus vngulas abÿcit: in quibus partes illæ, quas batrachos, id eſt, ranas vocant, teneræ fiunt, & ſanguinem emittunt, quas inferius ſcarificare, & circumcidere oportet.* Ruellius hoc in loco

alter

aliter vertit,& ranas increměta linguæ(vt in homine accipi ſolent)'interpretatur, abſurdo ſenſu,
D inquit Geſnerus,ꝙ enim vngulæ pars ſit,oſtendit ex Geoponicis Grçcis,vbi pulli eligendi ſigna
ex Abſyrto tradũtur, & inter cætera laudãtur, ὁπλὴ εὐπερίγραφος καὶ πάντοθεν ὁμαλῶς συμπεπηγυῖα, βάτραχος, μίκρος, ὄνυξ στερεός. Vegetius etiam vngulæ partem, vel ſaltem proximam fecit, inquiens: *Oportet ferramento conciſorio ſoleas ranulasq́; purgari*, vbi tamen in vulgaribus codicibus ramulas legitur, ſine vllo ſenſu. Arbitratur itaque Geſnerus batrachon ſiue ranam eam partem eſſe, quæ clauis ſæpe ſolearum malè adactis læditur; teneritas (inquit) quædam oſſium eſt referens formã vngulæ, quã nutrit etiam, eiusq. radices in ſe continent. Ruſſius, & alij barbari ſcriptores tuellum vocant, Germani indigite voce Kernen quaſi nucleũ, nimirũ quòd mollior intra duriorem tanquam nucleus in teſta ſua contineatur, niſi quis à carne nomen deductum malit, quòd carnis ſubſtantia conſtet. Andreas Lacuna batrachon eſcharam ſingulis cruribus adnatã tranſtulit. A batrachos apud Abſyrtum verbũ legitur βατραχίζειν, quod Ruellius tamquam ſibi ignotũ præterit nonnunquã, aliàs etiam vertit, diſtrahi, vt innatantes ranas imitetur, vt hoc loco: *Deterit autem vngulam tractim ingrediens* ὀλισθήσῃ, καὶ πεσὼν διασυρῇ, καὶ ὃ λέγουσι, βατραχήσῃ, vertit ille,
E *cùm curſitans lapſatur, & ita caducus diſtrahitur, vt innatantes rauas imitetur*, id βατραχίζειν *Græca conſuetudine nominant*; cùm ipſi vertendum fuiſſet: ad ranulam ſic dictam pedis partem offendere. Si vngulæ pleniores fuerint, carnoſæq; citra cauitatẽ, Xenephon teſtante Cælio χαμηλάς vocat. Commiſſuram vngulæ cum pede, vel vngule exortum, Græci στεφάνην id eſt coronam dicunt. Hippocrates etiam τοῦ ὄνυχος ἁρμονίαν, quo loco περιστεφανίδος quoque meminit, inquiens, αἷμα λαμβάνων ἀπὸ τῆς περιστεφανίδος, Ruellius vertit, *è parte coronam cingente*; ſed fortaſſis vena quædam eo loci ſic vocetur. Sunt, & κύνες Heſychio, & Varino vngularum in equis pars; alij verò non vngularum partem, ſed vicinam eis eſſe volunt, ideoq́; etiam κυνόπλον appellari. Geſnerus à Laur. Ruſſio putat appellari falcem, dicit enim (inquit) locum eſſe delicatum, & neruoſum, parumq. carnoſum, ſed hæc forſan potiùs fuerit μεσοκυνίον, cynoplon verò idem quod corona, id quod, & ipſe quoque Geſnerus credidiſſe prius videtur ex his Abſyrti verbis: Στρέμματος γενομένου τῷ μεσοκυνίῳ ἢ κυνόπλῳ λεγομένῳ πρῶτον ἀφαιρεῖν αἷμα ἐκ τοῦ μεσοκυνίου· τὸ δὲ κυνόπλον ὁ στεφάνην λέγουσι μὴ κεντεῖ.

Lib. 16. c. 1. Lib. 1. c. 56. Vuellum. Cap. 16. Cap. 117. Cynes. Cynoplon. Falx. Meſocyniõ.

Hinc

Hinc (inquit) apparet coronam etiam cynoplon dici, meſocynion verò proximam (ſuperiùs nimi- E
rum paulò) partem, & ipſam quandoq; propter vicinitatem eodem nomine venire. Ruellius in
Calces. harum vocum translatione admodũ variat. Eſt enim vbi meſocynia calces reddidit, vt hoc loco: *Aſinus admiſſarius habeat* τὰ μεσοκύνια μὴ λίαν ὑψηλά, μηδὲ ταπεινὰ μηδὲ κυνοβάτης ἔςω: *calces neque præter modum altos, neque nimium depreſſos, ſed neque nixus talis ingrediatur*, quaſi κύνες tali ſint, quos tamen alicubi etiam tranſtulit pro μεσοκύνια, vt hoc loco: Ἐπὶ κριθιάσεως διακόπτε τὰς ἐν τοῖς μεσοκυνίοις τοῖς ἐμπροσθίοις φλέβας, ἐκ τοῦ ἐντὸς μέρους ἢ τοῦ ἐκτός. *In hordeatione* (vertit) *morbo venæ ſub anterioribus talis interna, vel externa parte feriantur*. In capite verò de domitura pulli, vbi Abſyrtus habet, καὶ οὕτως τὰ μεσοκύνια χθαμαλὰ γίνεται, Latinè habet, *id quod pedis articulos, ac ſuffragines infirmat*. Et mox in ſequenti capite, ςρέμματος γινομένου ἐν τῷ μεσοκυνίῳ ἢ κυνοπλῳ, habet, *ſi os luxetur in articulo pedis, aut corona:* & ibidem ἐκ τοῦ μεσοκυνίου *ab articulo, ſuffraginis*. Rurſus alicubi ἐν τοῖς μεσοκυνίοις, *in ſuffraginum articulo*, & mox, *ÿ vngulas ad internam calcium partem, ſeu malleolos potiùs vocare placet*, vbi Græcè legitur κυνοποδῶν ἢ σφυρῶν λεγομένων. Alicubi etiam apud eundem Abſyrtum μετακύνιον legitur, vbi articulum reddidit, Geſnerus vocem corruptã eſſe ait pro μεσοκύνιον, conijcitq́. κύνας, & inde deriuatis nominibus has partes appellari, à colligando F
quod Græci (inquit) κυνοῦσθαι dicunt: ſiue quoniam vngula illic adnata ſit carni, vt κυνοδὲ vbi præputium glandi alligatur: ſiue quoniam ea in parte numellis, & vinculis aſtringi ſolent equi. Leoniceno tamen alia etymologia placet, quòd calli illic tanquã in caninis pedibus ſubſint. Vertens.n. hoc Xenophontis, τὰ ἀνώτερω μὲν τῶν ὁπλῶν, κατώτερω δὲ κυνηποδῶν ὀςᾶ, vertit, *Oſſa quæ ſunt ſupra vngulam infra talos, qua parte, vt in caninis pedibus, callus ſubeſt, κυνήποδας dixere*. Et Pollux
Lib. 7. c. 11. etiam inter nomina à cane deriuata equos κυνήποδας recenſet. Iſtiuſmodi autẽ oſſa Geſnerus,
Equi cynepoda. vel totam hanc partem μεσοκύνιον appellari arbitratur. Talos verò an habeat equus dubitandũ, Xenophon quidem eos ei tribuit, vt Pollux teſtatur, cæterũ Ariſtoteles ſolipedum nulli aſtragu-
Tali. lum, ſiue talum eſſe dicit, & ne aſino quidem, præterquam Indico, cui cornu à fronte eminet. Suffrago verò id eſt in poſterioribus pedibus quadrupedũ, quod in prioribus genu, vel eſt nodus, aut
Suffrago. articulus ſub crure, quo pedis verſura conſtat, tibiæq́. ita annectitur pes, vt verti poſſit, id quod ſpectamus in bobus, equis, & alijs armentis. Dictæ ſufragines, quòd ſuffringantur, hoc eſt in altum frangantur, vel quòd ad greſſum ſuffragentur. Conſtat ſanè genua animalium, quæ animal generant, ante ſe flecti, ſuffraginum verò artus in aduerſum. Quemadmodũ igitur poplites dicti ſunt, quòd poſt plicentur: ita ſufragines quòd ſubter frãgrantur. Barbari ſuffraginem garrectum nominant. Ruellius in hoc loco Abſyrti εἰς τε ἐντὸς μέρος τῆς ἀγκύλης ἐν τῇ ἰγνυῖ tranſtulit, *interno po-* G
Garrectus. *plitis ſinu, aut interiore crure*. Vegetius oſſa quædam ſub tibijs, baſes vocat, calcaneos fortaſſis in-
Baſes. telligens. Περόνιον in equo, quidam pedis commiſſuram vertunt, in qua ſignificatione ego hanc
Perone. vocem non reperio, Galeno eſt alterum tibiæ os, exterius, & tenuis aitq́; interdũ ſic appellari oſſis huius epiphyſim, interdum, & eius protuberantiam; quæ non ſit aliud quàm malleolus: vnde etiam Geſnerus in equo os tibiæ eſſe putat, quod radium vocant, vt in homine etiam, & ſic alibi quoque Ruellius apud Abſyrtum tranſtulit: alij ſimiliter fibulam vertunt. Cirros pedum nomi-
Cirus. nat Vegetius his verbis: *In equuis non ſolùm vtilitas, verùm etiam decoris ratio ſeruanda eſt. Nunquã enim niſi neceſſitas paſſionis exigit, de articulis reſecãdi ſunt cirri. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis conſtituit*. Eſt vbi ſubcirros etiam vocat. Iidem Vegetius crura equi, aliorumq́. iu-
Subcirrus. mentorum gambas vocat, quaſi campas (inquit Hermolaus) Nam, & Ariſtoteles cãpen nomi-
Gambæ. nat in pedibus, qua ſuffragines poplitesq́. habentur. Hippiatri Græci βραχίονας, & σκέλη vocare
Campe. videntur, etſi tamen interdum diſtinguat Ruellius, vt dixi, pro μεσογόνυια ἐν βραχίοσι vertit, ſuffra- H
gines in cruribus, & alibi etiã βραχίοσι crura repoſuit, Vegetius etiam Latinè brachiola in equis
Brachiola. dixit: Coxendices maximas, & validiſſimas habet, ijsq; plurimũ valet, indeq́, fieri putat Ambro-
Coxendix. ſius Nolanus, quòd ſeſſorem ephippiumuè iuxta humeros amet, contrà ac aſini, & muli qui ob ea-
Probl. 131. rundem partium debilitatem ea libentiùs admittunt in lumbis. Sed verba eius adſcribam. Quæ-
Cur ephippium iuxta humeros amet. rens itaque cur equi ſuper humeris equitem ſedere amant, & ob eam rem ephippium ad equi ſpatulas accommmodatur: muli, & aſini ſuper lumbis libentiùs tolerant: an quia tum equus (inquit) valet vel eundo, vel ſaltando, vel currendo, quum poſteriores pedes ſub prioribus ſubmiſerit. vbi enim id facilè poterit facere, tum valebit cæterum corpus etiam cum equite perquam vegete promouere: quando quidem plurimum à coxendicibus valet equus. Signum, nam coxendices maximas, & validiſſimas habet, quin etiam ſaltus, & curſus eius, qui ferè è ſaltibus plurimis continuatis conſtat, indicant magnam potentiam poſteriorum partium. Harum enim ſolarum opera omnis fit, ſicuti etiã in leonibus, canibus, leporibns, ceruis, capreolis, damis videre licet, quorũ coxendices magnæ, ac valentes habentur. Si igitur equi ſuper lumbis ſeſorem pondusuè aliquod haberent, veluti impediti, & non potẽtes prioribus ſubplantare poſteriora, traderentur. In mulis verò qui ſemiaſini ſunt, vt aiunt Græci, atque aſinis coxendices longe minores, & exanclatiores ſunt:

quamobrem

A quamobrem multò debiliùs ea parte valent, vel currendo, vel saltando, atque cùm coxas depressiores quàm dorsus medium lumbosuè habeant, videntur lumbi super quatuor, pedibus, perinde ac super quatuor fulcris subsistere. Quocirca tàm muli, quā asini laudantur, vt in parte longè va lentiore. Nam citerius, vel vlterius posita tanquam debelioribus membris, eisq́. quæ à nullis alijs adiuuentur, addita essent impedimēto magno sunt, ac ineptius absportantur: Esse quin imo asini, & muli videntur veluti scamna quæ in medio quā in extremitatibus meliùs pondera suscipiunt: atque idcirco super lūbis mulorū, & asinorū aptiùs, in equis liberiùs ad humeros se detur. Huc vsque ille. Ea autem dorsi pars, qua insidetur, Xenephonti ἕδρα nominatur his verbis: *Curator spinæ pilos ne attingito, nisi manu, qua illos premat, & mulceat, sequens situm eorum. sic enim quasi sedili in equo minimè nocuerit*, ἥκιστα γὰρ ἂν βλάπτοι τὴν ἕδραν τοῦ ἵππου: alioqui ἕδρα eidem etiam sella est, & sedes, alijs etiā sedes quæ alicui honoris gratia ponitur, & ἕδρα medicis est meatus inferior continendis, transmittendisq́. excrementis destinatus; cui scilicet homo insidet, vt hinc fortè eam dorsi partem ita nominauerit Xenephon, quanquam vtraque ab eodem verbo ἕζω quod est sedeo, rectè deducatur, cùm vtrique insideat homo. Plinius in sedem recipere cùm dicit de Bucephalo, sedem pro edra, ea scilicet, quam dixi, dorsi parte accipere potuit, nisi quis de sella potiùs accipiat. *Edra.* *Coccyx.* *Lumbi.*

B Κόκκυγα vocant veterinarij partem quandam inter armos, siue scapulas, Ruellius lumbos reddidit Latinè, rectiùs Græcam vocē relicturus, nam præter quàm quòd lumbos ὀσφὺν dicunt, mouere ip sum debuisset Absyrtus, qui expresè scribit coccygē esse ἐν συνωμίᾳ, id est interscalpio, vt Gesnerus ait, siue medio scapularum aut armorum loco. Et pertinet sanè ad humeros συνωμία, vertitur enim ab ipso etiam Ruellio compages humerorum, vel armorum, qua humeri committuntur, & ab alis etiam dicitur esse scapularum contractio, qua scapularū discrimē confunditur, & ἀκρωμία est humerorum sumitas. Absyrtus alio in loco coccygem videtur appellare κόκκον his verbis: Quosdam (equos) aetogenes vocant à genetiua quadam nota ἐν τοῖς ὤμοις καὶ τῷ κόκκῳ, quos ceu bo nos Sarmatæ commendant, Ruellius hic imprudenter reddidit, in armis, & clunibus, cùm tamen mox subsequatur, Sarmatus quidem in armis, & cocco hanc notam probare, in posteriore autem parte circa coxas, & caudā improbare. Gesnerus coccon siue coccyga conijcit esse partē in medio dorso, iuxtam spinam eminentem, quod mihi quoque persuadet vinariorum vasorum operculi vernacula apud nos significatio coccon enim dicitur, & vasa in medio dorso meatum habent, per quem vinum infunditur. Armus idē quod humerus, sed hic de homine, ille de quadrupedibus significantiùs dicitur. Græci in vtrisque ὦμον dicunt. Dorsū in equo hippiatri barbari, vt Ruffius, garresum, vel garrese appellant. Μάλαι, & μασχάλαι sunt equi axillæ. Mammas tam mares in hoc *Cap. 14.* *Synomia.* *Cap. 114.* *Aetogenes equi.* *Armus.* *Garresus.* *Axillę.*

C genere quā fœminæ habent, fœminæ quidē omnes, omnes verò mares non itē, sed illi tantū qui matri similes prodiere, vt Aristoteles testatur. Fœminæ binas habent inter fæmura, quibus Horatius mammas anus cuiusdam assimiliat, admirantis se tam frigidè ab eo amari, & non aduertentis se ob portentosam deformitatem fastidiri, inter cuius notas, mammas etiam recenset, inquiens: *Mammæ.* *Lib. 4. de Part. c. 10.* *Ode 8. epod.*

Sed incitat me pectus, & mammæ putres,
Equina quales vbera.

Caudam habet bouillæ contrariam; tenorem videlicet breuem, pilos prolixos, contrà boues pilos breues, prolixum tenorem, quem Plinius causem appellat. Vegetius equi caudam muscarium vocabat, à muscarij flabelli, quo muscæ abiguntur, similitudine. Pili caudæ setæ dicuntur, vt Plinius ostendit, inquiens: *Caudæ animalibus prælongis setosæ, vt equis*, & rursus: *Causis cauda longior asinis quàm equis, setosus veterinis.* Cicero quoque setam equinam dixit; *In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari seta equina appensum dimitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus.* Et alibi de equo simul, & leone: *Oculos autem natura nobis, vt equo, & leoni setas, caudam, aures ad motum animorum declarandos dedit.* Hippuriā herbam dictam quasi caudam equinam, quidam etiam equisetum dicunt. Setæ tamen priuatim de suibus potiùs dicuntur. Longiores istos caudæ *Cauda.* *Muscarū.* *Setę.* *Li. 5. Tusc.* *Li. 3. de or.*

D equinæ pilos, quibus equi muscas fugant, σόβας vocant Græci, item, & muscarium siue flebellum quo muscæ pelluntur. Apud Hippiatros exponitur etiam galea ex pilis equinis, de qua suo loco. Notauit Plutarchus istiusmodi caudæ pilos in equis quàm in equabus duriores esse, rationemque reddit, qnod equarū caudæ vrine madefactæ setas habeat inualidas. Idem Plutarchus memoratu digna omnino historia docet hisce setis equinis euenire, q̀ omnibus etiam alijs pilis solet, nempe quòd sigillatim facilè, & sine vllo labore euelluntur, plures verò simul copulatos impossibile quasi est euellere: Sertonius (inquit) cùm suis copijs ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti consilium quàm temerarias vires, posteaquam illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos alterum macilentum atq; inualidum; alterum vegetum, cauda pilosa, atque inualido; illi iuuenem adhibet pręgrandi corpore, & admirandis viribus; contrà vegeto illi pusillum; & imbecillum ac mouet homuncionem. Hic singulos pilos paulatim vellens, breui spatio totam depilauit caudam, iuuenis verò è diuerso caudam omnem *Li. de soler. animal.* *In Sertorio.* *Consilium viribus. pręstare.*

nem ſimul manibus vtriſque comprehenſem, vi atque impetu conatur reuellere: Qui cùm fruſtra ſudaret, riſui fuit circumſtantibus. Sub hæc aſſurgens Sertorius, cuius conſilio nutuque hæc fuerant acta; videtis (inquit) commilitores quanto plus poſſit ingenium quàm vires. Hinc caudæ equinæ pilos paulatim vellere prouerbialiter dicebantur, qui quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque aſſiduitate conficit. Meminit eius rei Horatius in epiſtolis: A

Vtor promiſſo, caudaque pilos vt equinæ
Paulatim vello, demo vnum, demo etiam vnum
Dum cadat eluſus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad faſtus, & virtutem æſtimat annis.

Iuba.
Lib. 8. c. 16.

Qui ex collo pendent crines, latini iubas dicunt, non tantùm in equo, ſed, & in leone: Plinius *leonis præcipua generoſitas tunc, cùm colla armoſque veſtiunt iubę*. Aliàs tamen inquit: *Pili equis in iuba largi, in armis leoni*. Iubam Xenephon χάντην vocat; (quæ vox vſurpatur etiam de frondibus vitis apud Athenæum ex Archeſtrato; & Theocritus χάιτας, appellauit cinaræ ſpinoſæ ſtirpis pappos: aliàs propriè equi iuba eſt, vnde etiam Apollonio χαιτήεις cognominatur:) Ariſtoteles λοφιάν id eſt, vt Gaza vertit, criſtam; hinc teſte Varino ζῶα λόφουρα dicuntur ἀπὸ τοῦ λόφου ἤτοι ἀκρογάτου μέρους. Ab hoc eodem Varino πωλειά exponitur χαίτη, id eſt iuba. Nos, ſicuti & Galli crines dicimus, Germani ſuperiores Krantz quaſi corollas, inferiores de mane, quo nemine aliàs intelligunt lunam. Sunt, & aliæ iubę in frõtem deuexæ, quas latini capronas vocant, quaſi a capite pronas, vt Nonius exponit: de quibus Lucilius in ſatyris apud eundem: B

Criſta.

Caprona.

Aptari caput, atque comas fluitare capronas
Altas, frontibus immiſſas, vt mos fuit illis.

Procomium
Lib. 2. c. 11.

Græci προκόμιον dicunt, Xenephontis interpres iubam verticalem tranſtulit. Apud Vegetium protocomium legitur. Pili ſunt, qui à vertice equi iuxta oculos, & tempora propendent. Gena ſeu palpebra inferior pilis caret, propterea (inquit Aelianus) Apelli Epheſio, quòd equo ibi pilos appinxiſſet, reprehẽſionẽ attuliſſe ferunt. Alij non Apelli hoc accidiſſe, ſed Niconi aiunt, cùm tamen ſcientiſſimè cæteras equi partes pinxiſſet: hanc partem illi vitio verſam fuiſſe. Hierocles eum pictorem Miconem (Μήκωνα) vocare videtur inquiens: *Vetus ille Micon arbitrabatur equum in inferiore genaphilos edere, quos phelebarides Græci vocant. Taxat igitur iure Simo Miconem, ac ignorantia inſimulat*. Alij quoque Polygnoſtum eum pictorem vocant, vt Tzerzes annotauit. Plinius ſoli equo præter hominem pilos caneſcere tradit, & apud Ariſtotelem habemus, equi pilos manifeſtè in ſenectute caneſcere, & huius canitiei alicubi etiam rationem aſſignat his verbis: *Equis maximè omnium quę nouerimus animalium canites innoteſcit, quòd os in quo cerebrum, tenuius quàm cętera pro magnitudine habeant: argumentum eſt, quòd ictus eo in loco periculoſus eſt, vnde illud Homeri*: C

Palpebræ.

Equum caneſcere.

Et quia ſetæ hęrent capiti, lethaleque vulnus
Pręcipuè fit equis.

Lib. 1. de morb. cutis cap. 6.

Quam philoſophi ſententiam Mercurialis conatus eſt explodere, arbitrans canitiem fieri ab animantis temperamento frigido, & ratione frigiditatis facilè putreſcere humores in ipſo equo, quãquam ſi veritas (inquit) non eſt omnino celanda, debemus dicere, non eſſe canitiem pilorum veram, ſed potius albedinem. Atqui ſi propter communem hac cauſam, diminutum ſcilicet calorem tantùm caneſceret equus, cur non, & alijs quadrupedibus canities cõmunis? occultior itaque cauſa erat tradenda: alioqui pilos equorum albeſcere ob caloris inopiam manifeſtè nos docet idẽ Ariſtoteles in problematibus. Quærẽs enim cur equis, & aſinis pili è cicatrice promere ſe poſſint, hominibus autem non poſſint: *An quod cæteris (ait) animantibus tergus, per ſe pars corporis eſt: hominis autem cutis, velut effectus carnis exultat, quippè quæ ſumma illius forma refrigente, ſoliduſculam exiſtere videatur, quemadmodum cruſtæ in pulte ſupeerducuntur, quas vetulas appellamus. Cùm itaque illę non niſi farina elixa ſint, hominis quoque cutis nominata, non niſi caro putanda eſt. Vbi igtur hęc vel vulnus acceperit vel attrita fuerit, incipit, vt hominis quidem caro condenſetur: quamobrem ſuma corporis parte immutata, vulnus non eandem compagem capit, quæ corpus iam inde ab ortu naturę extitit: cùm itaque hęc immutata ſit, nihil profectò abſurdum fuerit, ſi ex ea non idem prętereà proficiſcatur. Sicut in areis quoque appellatis licet percipere, nam illas etiàm corporis ſummi corruptionem, imutationemque eſſe nouimus: At iumentis attritis, vbi ad ſanitatem redierunt partes vitiatę, corporibus denuo eiſdem replentur, quanquam debelioribus, quàm principio fuerint: ſed cùm etiam cutis eorum pars ſit, confici pili prouenireq́ poſſunt: cute namq́ pilos enaſci certum eſt: ſed candidi propterea exoriuntur, quoniam vt ſecunda hęc cutis imbecillior quàm prima eſt, ſic pilus candidus ille imbecillimus exit*. Hiſce itaque verbis Ariſtoteles pilos indicat ſub ephippijs in cicatrice sẽper albos prouenire, propterea quòd cùm ſit debilis ea pars, nutrimentum non vt antea digeritur, ſed quo dammodò fit quædam corruptio, ex qua pili quidem, ſed digeſtionis debilitatem indicantis coloris, D

Sect. 10. Probl. 29.

Pili in cicatricibus renaſcuntur in equis.

Cutis humanæ, & equinæ diſcrimẽ

A coloris, albi scilicet producuntur. Sed quod ad ortum attinet istiusmodi pilorum in cicatricibus,
illius aliam omnino rationem, quàm philosophus reddit Alexander Aphrodisiẽsis, videlicet quòd
cùm cutis hominum spissior sit, quàm equi, foramina in ipsa cicattice, quæ longè quàm cutis spis-
sior est, omnino excæcantur, quod in equis, inquit, fieri non potest, quia cutem habent laxiorem.
Li. 1. Probl. 146.
Cutem autem humanam spissiorem esse ostendit inditio pilorum, qui molles sunt, ac tenues, equi-
nis comparati, qui sunt duri & crassi, & ex laxiori cute exeuntes. Quare cùm subiecta, collecta-
que excrementa per meatus tenues, qui relicti sunt, exeant & concrescant, pilos, inquit, gignũt,
& augent. Reddit itidem rationem, cur hordeum tostum, redactumque in puluerem cicatricibus
equorum conspersum faciat, vt pili non albi, sed cæteris vnicolores oriantur: quoniam nimirum
vim discutiendi, purgandique obtinens, detergit atque absumit excrementa pituitę, atque mate-
riam omnem vitiosam, quam vulnus per membri infirmitatem collegerat.
Vt pili in cicatricibus concolores nascantur.

Sed vt ad canitiem reuertamur, eam equo soli præter hominem euenire non putem, nam & ca
nes canescunt, & fortè multa etiam alia animantia, quod Scaliger asserit in quintum Theophra-
B sti de causis plantarum: *Color*, inquit, *equi mutatur per ætatem bis: Alius color pullo per menses ali-
quot: alius pòst ad canitieus vsque: qui affectus multis communis animantibus:* Colorem in hisce ani-
mantibus tanta varietas, vt vix vllum sit reperire, qui in equis non reperiatur; albos tamen nasci
nullos volunt, sed canos, qui tandem progressu temporis dealbescant. Sed de coloribus mox in
electione optimi equi. Vbi ostendetur qui colores probentur, quique improbentur, lectorisque
omnino satifiet desiderio. Dentes vtraque oris parte habere continuos tradit Plinius, & Aristo-
teles inter ἀνεπάλλακτα etiam recenset, id est, dentium continuam seriem habentia animalia: idẽ
numero quadraginta esse dicit, quos Vegetius sic distinxit; molares viginti quatuor, caninos qua-
tuor vulgus Scaliones vocat, aut fasciolos) rapaces duodecem: similiterque Absyrtus, inquiens
habere in anteriori parte superiores octo, & totidem inferiores, cum caninis: & molares in maxil-
la superiore senos, ac inferiores totidem, & in altero latere similiter. Itaque præter agnatos
(ἐκτος τῶν προσφυῶν) quadraginta dentes equus pòssidet.
Color pili mutatur ætate.
Color.
Den[t]es.
Dẽtes agnati.

Agnatos puto vocat, quos Germani teste Gesnero lupinos, aut syluestres; postrema parte ma-
xillæ adnascuntur, pullis præsertim; ante cæteros dentes parui, magnitudine fabæ, in cibo capien
do impediunt, vnde iumentum strigosius euadit, quamobrem extrahendi sunt. Aristoteles mari-
bus plures, quàm fœminis dẽtes esse annotauit. Eos pro ætatis ratione equus mutat, vt & alia ve-
C terina, non solùm quæ solidas vngulas habent, vt Absyrtus ait, sed cornuta, siue bisulca etiam,
vt Varro testatur; Dentes anteriores, qui primùm mutantur, Græci ἐμπροσθίυς, & τόμεις vocant,
quasi sectores aut incisores, latini medios, Vegetius lactantes, fortè lactentes, Plinius pullinos, ni
fallor appellauit. Hos facilè principes, & maiores esse Absyrtus tradit.
2. Hist. c. 5.

Sunt autem numero duodecim, sex nempe in superiori, totidem in inferiori maxilla. Xenophõ
γνωμονες, vt & alij etiam Græci nominarunt, quasi indices, quòd ætas ex ijs indicetur equi: quod
ferè fit in hunc modum; Cùm pullus triginta mensium est (inquit Absyrtus) primùm dentes me-
dios, quos sectores appellant, amittit, duos superiores, & totidem inferiores. Vbi quartum an-
num agere cœperit, semestri spatio proximos abijcit: nec multò post in eodem quadrimatu supe-
riorem vnum, & inferiorem alterum vtrinque proijcit, quo tempore caninos edit, eosque secutis
duodecim mensibus complet: intra sextum deinde annum molares superiores cadunt.
Aetas equi vt cognoscatur.

Sexto anno quos primùm mutauit, adæquat: à septimo ad octauum omnes explet æqualiter.
Sic ille, in eo ab alijs varians, quòd secunda vice binos tantùm abijcere scribit, cum quatuor abij
D ci cæteri scribant. *Primores quatuor* (inquit Aristoteles) *dentes mense tricesimo mutantur, bini vtrin
que supra dico, & subter: tum vbi præterea annum compleuerit, quatuor item modo eodem mittuntur,
duo superiùs, totidem inferius: rursusque anno altero peracto, simili modo, quatuor alij mutantur: quibus
iam, præteritis quatuor aunis, & mensibus sex, nullus præterea amittitur, quanquã euenisse in aliquo cer
tume st, vt cùm primis omnes amitterentur: atque etiam in alio, vt cum vltimis omnes, sed hæc raro.*
Similiter Varro, *equus* (inquit) *triginta mensium, primùm dentes medios dicitur amittere, duos supe-
riores, & totidem inferiores. Incipientes quartũ agere annũ, itidem eijciunt, & totidẽ, proximos eorũ quos
amiserunt, & incipiũt nasci quos vocant columellares. Quinto anno incipienti itẽ eodem modo amittere bi
nos, quos caninos habent, tũ renascentes eis, sexto anno impleri. Septimo omnes habere solent renatos, & cõ
pletos.* Sic etiã Plin. *Amittit equus tricesimo mense priusores vtrinq; duos, sequẽti anno totidẽ proximos,
cùm subeunt dicti columellares. Quinto anno incipiẽte binos amittit, qui sexto anno renascũtur; septimo
omnes habet, & renatos & immutabiles.* Idem Absyrtus cùm paulò pòst rursus dixisset, esse qui editis
primis dentibus interiecto octimestri spatio secundos proferant, & eminentes vltimos pari mora
dentitionem interpellant, *cæterùm prima*, inquit, *tempora* (triginta menses, scilicet, quo tempore
primi dentes mutantur) *nullus eorum qui primores amittunt dentes, pertransit, neque linquitur. In*
Columellares.
Canini.

reliquis verò non omnes sors eadem manet, nec simile tempus obseruatur; sed secundi primos assequuntur, (hoc est, eodem tempore mutantur) *vltimique secundos. Exploratum autem habemus eos qui primorum iacturam faciunt, eodem tempore columellares* (γομφίους) *anterius, vnum superiorem, & inferiorem alterum emittere, & ab vtroque latere primos ex eis cum agnatis ipsorum mutare. A complementocum reliquum trimatum agunt, dens rumpitur, & rotundatur, & in triangularem figuram exit: quo tempore præcipuè defluxio in ora equorum decumbit.* Crescentiensis dentes, qui primi mutantur, primos morsus vocari tradit: equum verò eos mutantem, pullum primi morsus, quod quidem dicit fieri secundo anno, & postea mutare alios quatuor proximos, qui, inquit, vocantur quadrati, id est tertius morsus. Fiunt nonnunquam à septimo anno prominuli, quos προπεπτωκότας Absyrtus, Varro brochos vocauit his verbis: *Septimo* (anno) *omnes habere solent renatos, & completos. His maiores qui sunt intelligi negant posse, præterquam cum dentes sunt facti brochi, & supercilia cana, & sub ea lacunæ* (id est partes subiectæ supercilijs cauæ, vt Absyrtus habet, qui & oculos cauos esse ait,) *ex obseruatu dicunt eum equum habere annos sedecim.* Columella quoque & Palladius septimo anno omnes expleri æqualiter asserunt, & ex eo cauatos gerere, postea verò quot annorum sit, manifestò comprehendi non posse: decimo tamen anno tempora cauari, & supercilia canescere, & dentes prominere. Addit insuper Vegetius, duodecimo anno nigredinem in medietate dentium apparere. Aristoteles verò cùm cæteris animantibus in senectute dentes nigrescant, equo contra candidiores reddi testatur. Plinius pro nigrescunt, habet rubescunt: apud quem etiam inuenio, equo castrato prius non decidere dentes. Varro Aristoteli attestatur, nitescere in senecta, equorum dentes inquiens. Porrò Aristoteles post enatos vltimos dentes ætatem difficulter distingui etiam docuit, & quomodo differant, his verbis. *Viget equus, & mulus à dentium ortu, cumque prodierint omnes, non facilè ætatem dignoueris: quamobrem dici solet, certa sub ortu, incerta ab ortu: denique post dentium ortum, eo maximè declaratur ætas, quem caninum vocamus: breuior hic septennibus est, propter freni attritum, quod ad eum inijcitur; non septennibus maior quidem, sed non vertice extans adactiore. Iunioribus acutior, & procerior est.* Et Varro post septimum annum fallacia esse omnia ætatis indicia asserit, & Xenophon denique malè emi equum, postquam istiusmodi dentes indices excidisse compertum sit: sed præter dentes alia quoque inspicienda esse breuiter mox suo loco docebimus. Λιθογνώμων Hesychio, & Varino equus dicitur adultus, & senescens, nullum ex dentibus reliquum ætatis habens indicium, vt quos amiserit omnes. Idem & προβατογνώμων, & ἀγιώμων dicitur: contrà ἄβολος, siue ὠβολήτωρ, qui eos dentes nondum amisit, δευτερόβολος, qui secundùm eos dentes proijcit, πρωτοβόλος, qui primùm. Petrus Crescentiensis authoritate viri cuiusdam prudētis, & experti, præter indices istos dentes habere insuper ait scaliones, & molares, fierique posse, vt nonnulli plures habeant, sed tunc dentes esse duplices: item fieri etiam posse, vt equus eijciat ex his aliquos, qui nō renascantur, quod quidem equo, inquit, obest ad pastum. Pascitur enim per dentes anteriores. Quamobrem minoris erit pretij. Mandit per dentes molares. Iam verò Cardanus in aphorismis Hippocratis dentibus ob id equos, & canes vsque ad senectutem firmis vti certum esse scribit, quamuis durissimis vescantur cibis, quòd à calidis cibis abstineant: ideoque qui dentes similiter ad extremam vsque senectā validos conseruare cupiunt, calida omnia fugienda esse: à frigido enim membra, quæ exanguia vocantur, cogi, roborarique. M. Aurelium Claudium Gothicum tam robustis fuisse digitis inuenio, vt equo dentes pugni ictu excuteret. Morsum pro ore dixit Vegetius his verbis: *si os fractū fuerit, vt morsum claudere non possit:* sed clariùs adhuc Nonius: *Postomis dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus, vel morsui imponitur.* Sumitur, & ῥόγχος, id est, rostrum de equis: Est enim, vbi ἀλφερυγχεῖς equos vocat Absyrtus, qui tardiùs senescere creduntur. Ruellius in hippiatricis χελώνια transtulit labra, idque probè, nam & Varinus χελύν, & χελύνην interpretatur χεῖλος, id est labrum: labra autem in equo Xenophon quoque χείλη dixit. Γνάθος quidem, & in homine maxillam denotat, dicitur tamen de equis potissimum, quanquam Homerus γνάθον ἱππείην in carmine ad figulos dixerit. Hippiatri eandem vel saltem proximam partem ψάλιον videntur appellare in exordio capitis vigesimi octaui, συμβάνει πάθο, ἐν τῷ ψαλίῳ, Ruellius vertit, si vitium freni iniuria creauit, sed fine sensu, nam etsi ψαλιὸν vulgò frenum sit, monuisse ipsum debebat capitis titulus, πρὸς σηπεδόνας τὰς τῇ γνάθῳ, id est ad putrefactiones in maxilla. Galenus equi similiumque animalium maxillas ait maximas esse, & à maximis moueri musculis, quia prona erant sumptura cibum. Equi totius anatomen diligentissimè explicauit, pluribusque iconibus illustrauit nuperrimè Carolus Ruinus Senator Bonon. & Iulius Casserius Placentinus priuatim partes equi internas ostendit voci faciendæ famulantes, quos qui exactè omnia volet, lector adire poterit, nobis autem integrum non est, hæc fusiùs prosequi de corde tamen & felle omnino aliquid dicendum, quòd in harum partium traditione euarient authores.

Morsus. *Dentes quadrati.* *Dentes brochi.* *Dētium pro ætate varietas.* *Cur semper firmi ad senectutem vsque.* *Morsus pro ore.* *Lib. 1. c. 33.* *Lib. 1. c. 13.* *Labra.* *Maxilla.* *Psalium.* *Fel.*

Veteres

Lib.2.c. 12.

A Veteres enim in equino corde os reperiri ttadunt, Ruinus id negat, non negaturus forsitan si multa corda dissecuisset; nam non de omnibus veteres, sed de quibusdam tantùm id tradunt. Plinius: *In equorum corde, & boum, ossa reperiuntur aliquando.* Aristoteles: *Equorum cor, sicut & boum quorundam, suo in corde ossiculum continere aiunt.* Quo loco Theodorus in sua versione de boue tantùm id reddidit, de equis omisit, cùm tamen Græcè legatur sic: ἔχει δὲ καὶ ἡ τῶν ἵππων καρδία ὀςοῦν. Idem Aristoteles alicubi: *Cor*, inquit, *sine osse est omnium quæ nos nouerimus, præterquam equi, & generis boum cuiusdam.* Denique ex Hippiatris Hierocles in equorum, & mulorum quorundam corde os inuentum esse testatur. Iam verò quidam fel habere, quidam etiam carere dicùnt. Ex negantibus est Aristoteles. *Equus*, inquit, *fel non habet*; Et rursus; *Equus omnino, & omnia solipeda felle carent.* Aristoteli astipulatur Plinius, *equos, mulos, asinos fel habere negans*: & Absyrtus, equum dicit non habere fellis vesicam in hepate, sed quendam inhærere solutiorem neruulum, in quem se genus hoc humoris insinuet. Cui hippiatro ceu calculum addens Ruinus, istiusmodi bilis receptaculum à dextris ait esse hepatis in ipsa cauitate, plurimisq. in ipsius visceris substantijs ramulis inseri, atque adeò facillimè ob omni bilioso onere iecur exonera-

Lib.2. Hist. 15.

Lib.3. de part.4.

Fel.

Lib.3. ca.2.

B re; deponere verò etiam in duodenum intestinum: additque etiam naturam in hoc animante, folliculo, vt in homine, & alijs animantibus, recludi bilem noluisse, propterea quòd cùm animum habeat semper in patinis, voracitatisque modum nullum, ventrem quoque exonerare multò quàm alia cogatur frequentiùs, ideoque bilis stimulus in promptu semper adesse debeat. Apud Aristotelem itaque, & Plinium pro felle folliculus intelligi debet. Nam aliàs idem Plinius, non solùm fel equo attribuit, sed & inter venena etiam collocat, inquiens: *Damnabitur fel equinum tantum inter venena, ideò flamini sacrorum equum tangere non licet, cùm Romæ publicis sacris equus etiam immoletur.* Vulua equo durior, ideoque tardiùs parit, vt suo loco ex Aristotele dicetur. In figura huius animantis obseruandum, quod tradit idem Aristoteles, pullos paulò suis parentibus submissiores esse inquiens, atque adultos posteriore crure caput attingere non posse, quod nouelli facilè attingunt: quasi diceret, posterior pulli pars altior est anteriore, sed accedente incremento ætatis, anterior sublimior fit. Pulli iamiam in lucem editi partem esse hippomanem ex multis notum est scriptoribus, sed alij vt tradit Aelianus, carunculam esse dicunt in fronte pulli, alij ad lumbos, alij ad genitalia adhærescere; sed hic pullium confundit cum hippomane, quod rursus duplex est, vnum quod pulli fronti adnasci tradunt: alterum quod ex genitali equæ ma-

Lib.28.c.9.

Vulua.

Pullus qua parte ab adultis differat.

Hippommanes.

Pullium.

C nat. De priori sic Aristoteles; *Cum equa peperit, statim secundas douorat, atque etiam quod pulli nascentis fronti adhæret; hippomanes dictũ, magnitudine minus carica parua, specie latiusculum, orbiculatum, nigrum* (nigrum etiam Plinius dicit, Solinus fuluum, fortè legendum fuscum,) Et alibi: *Quod hippomanes vocant, hęret qnidem fronti nascentis pulli, vt narratur; sedeque perlambentes abstregentesque id abrodunt.* Scholiastes Theocriti carunculam quoque esse scribit in fronte pullorum strigmentosam, carica minorem quam abedant, & ablambant statim equæ; idque si faciant, naturali amore persequi partum: sin minus, odio prosequi, nec ad vbera admittere, id quod Plinius quoque tradit his verbis: *Proditur equis amoris innasci veneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricę magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu deuorat fœta, aut partum ad vbera non admittit: olfactu* (nempe huius carunculæ) *in rabiem id genus agitur.* Alterius hippomanis meminit etiam Aristoteles in descriptione immoderatæ equarum libidinis, tum aliquid emittere dicens quod hipphomanes appellatur, *eodem* (inquit *quo illud quod nascitur, nomine.* Tale hoc esse, quale suis illud quod καπρία (apria, Gaza) vocatur. Hesidiodo hippomanes, vt Seruis testa-

Lib.6. Hist. 22.

Lib.6. Hist. cap.19.

Apria.

D tur, nomen herbæ est, item Theocrito in Pharmaceutria, quam edentes equi in furorem agantur;

> Ἱππομανὲς φυτόν ἐςὶ πὰρ. Ἀρκάσι τῶδ᾽ ἐπὶ πᾶσαι
> Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν᾽ ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι, id est,
> *Hippomanes planta est apud Arcades, qua coueitati omnes*
> *Et equulei insaniunt in montibus, & celeres equę.*

Hippomanes herba, & quæ.

Sed hæc quæ sit nemo hactenus, quod equidem sciam, tradidit. Hippomanes idem (inquit Gesnerus) quod apocynum, quod, & Hermolaus obseruauit: est, & inter nomenculaturas capparis apud Discoridem. Interpres Theocriti secundum Crateiam plantam esse dicit fructu cucumeris syluestris, folio nigriore, tanquam papaueris, spinoso: alij legunt spinosum, & ad fructum referunt spinas. Quod si autem ad fructum essent referendæ, conijcerem hoc postremum hippomanes eam esse quæ nunc stramonia, aut eam quæ datura dicitur. Fuit autem hippomanes omne olim in amoribus admodum famosum. De primo sic Aristoteles: *Hoc si quis prerepto odorem moueat, equa excitatur, furitque agnito eo odore: quapropter id à veneficis petitur, & percipitur muliercculis.* De eodem Virgilius.

Stramonia.

Lib.6. Hist. 19.

> *Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,*

Aeneid.4.

Et matri præruptus amor.

Sic, & Scholiastes Theocriti, cùm naturali quadam vi ad φιλοστοργίαν conferat, à pastoribus præripi venefecisque vtile esse ad philtra paranda scribit, ex Aeliano, ni fallor, qui super hac re fusiùs scribens inquit: Carunculam vnà cùm pullo enatam, nuncupatam hippomanes, primùm vt ex se equa peperit, continuò deuorat,& Dei benignitate misericordi in equinam stirpem occultat, ne si, vt ferunt, idipsum vsque ad extremum vitæ diem pullus semper insitum in se perseueraret habere, ad effrenationem impotentis veneris, tam mas quàm fæmina rueret,& libidinis rabie equinum genus funditus periret. Quod quidem ipsum penitus cognitum pastores habent, ac si quando ad moliendas alicui amatorias insidias egeant, vt ipsum ad cupidinem veneris inflamment, diligenter obseruant, quando equa ventrem ferens pariat, atque statim a partu pullium (hoc aliud esse iam diximus) à pullo abscindunt,& in equæ vngulam inijciunt: (nam in hanc abditum,& conditum optimè seruatur) simul, & pullum quòd ipsum postea non lactaret mater illa, insigni,& propria beneuolentiæ nota carentem exorienti Soli immolant: nam ideo pullum vehementer amare ingreditur, quòd illam deuorarit carunculam. Iam quicumque per insidias carnem illam gustauerit, proiecta,& præcipite amatoria libidine constrictus tenetur, furit,& perbacchatur,& vociferatur, atque effrenatus ad omnem muliebris sexus ætatem, cupiditatis adijcit oculos, ac morbum testans obuijs omnibus, quemadmodum conflagret amoris flamma, exponit. Tum ex illo illius corpus diffluit,& extabescit, quòd veneris insania animus exagitetur. Hæc itaque Aelianus,& aliàs rursus: Hi autem (inquit,) qui præstigias,& captiones mulieribus illudere solent, vim aiunt quandam alliciendi ad libidinem atque amatoriam flammam excitandi habere. eamque ob rem equa furens inuidia, non homini has præstigias permittit assequi. De altero modò hippomane Aristoteles scribens, hoc præcipuè ad amoris veneficia peti tradit. Plinius qui hoc vocat equarum virus à coitu, tantas ait habere vires in veneficijs, vt affusum æris misturæ in effigiem equæ Olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Olympiæ Phormis Arcas (vt Gillius ex Pausania vertit) ex ære equm posuit, in eundemque, quemadmodum in sermonem Eliensium venit, hippomanes inclusit: in hunc, etsi abscissa cauda turpior est, equi tamen ruptis vinculis libidinis furore feruntur, ac si de manibus ductorum effugerint, in eum ipsum ardentiùs multò, quàm in pulcherrimam equam,& viuam,& se iniri sustinentem, insiliunt: neque enim quod vngulæ cùm ad æream statuam adhærescere cupiunt, lubrico lapsu eludantur, idcirco coitum desperant, imò verò magis magisque ore hiante atque imminente adhinniunt, & violentiùs inuadunt: neque priusquam flagris,& magno robore equisonis abstrahantur, ab æreo simulacro abstrahi possunt. Eadem Aelianus scribens, Abstrusa quædam (inquit) artificis machinatione hippomanes reconditum intra æream statuam equos alliciebat; neque enim erat tam accurata fabrica, vt ex ea equi eatenus fallerentur,& inducerentur, vt tantoperè ad illius conspectum in venerem stimulari deberent. Virgilius hoc quoque hippomanes à veneficis expeti testatur.

Hippomanes equo inclusum.

Georg. 3.

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum distillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod sæpe malæ legere nouercæ
Miscueruntque herbas, & non innoxia verba.

Li. 2. Eleg. 4

Tibullus inter alia philtra siue pharmaca amatoria recenset:

Quicquid habes Circe, quicquid Medea veneni,
Quicquid, & herbarum Thæssala terra gerit.
Et quod vbi indomitis gregibus venus afflat amores,
Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Lib. 4.

Similiter Propertius,

Consuluitque striges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fœtæ semina legit equæ.

Caligula.

Iam verò Aristoteles de primo hippomane loquens, negat ei tale venenum inesse, fabulosumque esse tradit: quæ autem de hoc fabulantur, (inquit) figmenta muliercularum, & professorum carminis incantamentorum esse credendum potius est. Caium tamen Caligulam à Cæsonia vxore amatoria medicamento potionatum fuisse aiunt, adeo vt valetudinem neque animi, neque corporis integram habuisse dicatur. Satyricus hoc etiam poculum ex hippomane primo apparatum fuisse ait:

——Si non
Et furere incipias, vt auunculus ille Neronis
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit.

Aelianus,

A Aelianus, vt iam præmonui confundit cum hipomane pullium seu pulium, vt Gaza vocat, apud Aristotelem, cui est πωλίον, Plinius teste Hermolao duobus locis non polion, sed poleam vocat, quo tamen nomine alicubi intelligit pulli asinini fimum, quod primum edidit, cùm polion siue pulium sit Aristoteli, quod prius quàm pullum emittit. *Emitti etiam* (inquit) *ab equa prius quàm pullum, quod pulium dicitur, certum est.* Polea.

ELECTIO.

ETSI M. Varro equorũ alios dicat idoneos esse ad rẽ militarẽ, alios ad vecturã, alios ad prædã: itaq; diuersos quoq; esse in electione equorũ scopos, ego tñ quas allaturus sum probioris eligendiq. equi notas, de bellico, & qui ad ephippium pompãq. à nobilibus alitur, præcipuè intelligi volo. B Super hac re admirabilẽ librum scripsit Simon Atheniensis teste Suida. In generosis igitur equis, quatuor spectari voluere veteres, formã, pulchritudinẽ, meritum, colorem: quibus ego locum natalem, & claritatẽ generis, aliaq. nonnulla addam: Vergilius optimi equi signa à præcipuis corporis partibus, à colore, ac potissimum à moribus, ab ingressu scilicet, & audacia accipiendas docet. Omnium absolutissimus dici debet equus, in quo omnia probitatis signa reperiuntur, sed talem vel nunquam, vel rarissimè dari puto: quare vti non improbo, in quo nonnulla desiderantur, ita eum probo maximè, qui pluribus exornatus est. Qui omnibus numeris absolutum dari credit: audiat obsecro Synesium Cyræneum Vranio amico suo scribentem. *Mitto tibi donum equum generosissimum in omni virtute equo conuenienti, quo vteris quidem in cursuum certaminibus; vteris autem, & cùm in venationem exiueris, & in certaminibus bellicis, & cum reduxeris ob Lybicum trophæum pompam victorialem. Non enim noui quòd potius est venatoriusne an desultorius in decertando, aut ad pompam, aut ad bellum aptior. Si equis Nissæis aspectu minus speciosus est, vtpote caluaria tuberosior, & lumbis minus carnosus: fortassis quidem neque equis, quemadmodum neque hominibus omnia simul dat Deus.* Cùm formam examino, integrum contemplor equum, cùm pulchritudinem, partes omnes, cùm meritum, animi accidenC tia, quibus minus semper quàm formæ ignoscendum esse puto: addita tamen etiam distinctione, vt in equo domito magis mores, in pullo, & indomito corpus potius examinemus. Dicebat enim Xenophon equi nondum domiti corpus diligenter explorandum esse, propterea quod animi haud satis claras significationes dare soleat equus, qui nondum conseditur. Virgilius equi optimi signa enarraturus, eas in pullo describit. Palladius itaque in pullo corpus probat magnum, longũ, musculosum, & argutum. Varro quidem corpus multum, membra non confusa: sed *forma* (inquit) *oportet esse magnitudine modica, nec tamen vasti, & minuti sint.* Palladio subscribit Columella, Xenophon item, & Oppianus, & apud Homerum equi Rhæsi etiam ob magnitudinem celebrantur, μεγίστους enim dicit. Statius de equo Domitiani:

Nota quot. Epist. 40. Equum generosum non posse habere omnia bonitatis signa. Magnitudo Lib. I. Syl.

Hunc neque discisses cepissent Pergama muris
Nec grege permixto pueri, innuptæque puellæ,
Ipse nec Aenas, nec magnus duceret Hector.

Probanda itaque magnitudo, dummodo robur altitudini respondeat, & corpus omne musculorum densitate sit nodosum, vt ait Palladius. Plato statum corporis vult rectum esse, & articulatum: altumque honorem in equo celebrat Nemisianus. Corporis habitudinem Crescentiensis D & ex hoc Lau. Russius probant mediocrem, hoc est inter obesam, & macilentam mediam: nam si modum (inquiunt) excedit, multos illa, & prauos humores morbis fomenta suppeditat, hæc vires imminuit, & corpus aspectu turpe reddit: meliùs tamen pulchritudinem in macilento apparere quàm in pingui, quoniam pinguitudo vitia quædam sæpe occludit. Istiusmodi macilentũ equum strigosum dicunt quasi stringosum, quòd corpora eorum restricta sint fame aut alia vitij causa; Hermolaus Aristoteli, Theophrasto, Pausaniæ σφηκώδη & λαγαρὸν appellari scribit: cæterùm λαγαρὸν propriè dicitur animal, quod circa λαγόνας id est ilia, & partem qua cingimur, gracilius est, quem habitum in puellis plerique laudare solent, & quoniam σφῆκες, id est vespæ, qua thorax cum ventre inferiore conseritur, gracili filo cohærent, idem σφηκώδης appellatur: at stringosus habitus totius corporis est, pleno, & nitidio carnosoque contrarius, λεπτός, ἰσχνός, λεπτόκρεως, siccus, & veluti strijs (seu strigis) quibusdam asperior, squalidus aspectu, & semper vitiosus: λαγαρὸν verò in nonnullis corporis partibus commendamus vt in equi ceruice, quæ capiti iungitur apud Xenophontem. Post totius corporis contemplationem partes singulas examinabimus à calcibus ad verticem potiùs quàm à vertice ad calcem;

Habitudo. Strigosus qui.

Pedum præcipuam habendam eſſe rationem. Equi poſitus Sani indicia Vngulæ.

eùm ſit pedum præcipua habenda ratio. Nam vti fruſtra elegantiã ſpectaueris ſuperioris ędificij ſi fundamentum ſit ruinoſum: ita equi neque militi neq. agricolę, neque viatori vſui eſſe poterunt, qui pedum ſanitate deſtituũntur. Horum poſitus primùm, mox partes explorandæ. Si ſuper omnes in principio, precipuè anteriores diu, & æqualiter coniunctos inſiſtat, ita vt vnum pedem antè, alterum non extendat aut eleuet, aut vno quàm altero lentiùs ac debiliùs terræ innitatur, membra inferiora ſe bene habere, & firma declarat. Pedum partes multæ, vngulæ infimæ, & conſiderationis maximæ, ſpiſſæ longè præſtant tenuibus, noſcendumque, vt ait Xenophon, vtrum ſint arduæ, ac tam priori parte quàm poſteriore depreſſæ ſiue humiles. Nam arduæ chelidona ſiue hirundinem altiùs à ſolo eleuatam habent: at depreſſæ ſic gradiuntur, pedis vt molliores, & duriores partes æquabiliter fulciant inceſſum, vt fit in hominibus quoque qui planci vel plauti dicuntur, quòd pedibus planis ſint. Probantur deinde duræ, improbantur teneræ in tantum, vt breuiorem etiam vitam viuere dicantur. *Ab complemento* (inquit Abſyrtus) *viribus pollet equus annos octo qui molli conſtitit pede, ſed qui duriore nititur decem; quoniam ſi vehementiore motu concitaueris, poſt hoc tempus malè valebit, impatiens itinerum, nec par erit labori. Nam in prioribus pedibus corona, & meſocynia à malleolis dimittuntur, nec ingredi poſtea, nec pedibus inſiſtere valet, ſeque ipſe proijcit. A primo lucis fundamento ad ſenium ſolido pede fultus, octo, & viginti annos, vel vndetriginta viuit, nec facilè trigeſimum implet: porro molli pede præditus, quatuor, & viginti annos degit.* Facilè eiſdem quoque ferrum excutitur; ſeſſoreſque ſæpe de vita periclitantur, vnde magnus ille Sfortia Mediolonenſium dux Franciſco filio in bellum ſe accingenti, inter alia præcepta, hoc ceu primum referente Iouio dedit, vt nunquam indomiti oris equum aſcenderet, nunquam eo vteretur, qui ab vngula molliore facilè ſoleam excutere conſueuiſſet, quòd ſe ab equo alioqui longè optimo, ſed in frenum contumaci, cui draconi ob id nomen erat, cum ſuborto ex inſidijs Braciano hoſte, irriſa habenarum contentione abreptum ſe, & in Auerſæ foſſam præcipitatum memoraret. In Vmbris autem tumultuaria in pugna cùm ex equo cui à colore auis, picæ nomen erat, depugnaret, eo inter colluctationes omnibus ſoleis diſcalciato, vix ipſe pedibus co relicto è manibus hoſtium effugiſet. Improbat eandem mollitiem Horatius;

Sfortiæ præceptum filio datum. Draco equus Pica. Lib. I. ſer.

Regibus hic mos eſt, vbi equos mercantur, apertos
Inſpiciunt, ne ſi facies vt ſæpe decora
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem.

Cardanus tamen qui vngulam teneram habent, ſi alioquin ſint præſtantes, leues eſſe, & agiles aſſerit argumento quòd ob teneritatem non multum premunt terram, ſed dorſo, & lacertis innixi, agiles, & prompti, & leues fiant. Sed propter teneritatem vngularum cæteris agiliores eſse non putem; apparere tamen, maximè ſi per glareoſa loca, & aſperiora iter eſt. Durities ſonitu deprehenditur, maximè ſi caua fuerit vngula, tunc enim non ſecus ac cymbalum reſonat,

Virgilius: *Et ſolido grauiter ſonat vngula cornu.*
Ennius: *Conſequitur, ſummo ſonitu quatit vngula terram.*
Idem: *It eques, & plauſu caua concutit vngula terram.*
Horatius; *Et vrbem Eques ſonante verberabit vngula.*

Hinc cornipedem, & ſonipedem latini poetæ dixere, quin, & vngulam pro ipſo equo vſurpauere.

Virgilius: *—— —— & agmine facto*
Quadrupedante putrem ſonitu quaſit vngula campum.

Vngula pro equo.

Quin ipſa vngula pro ipſo equo accipitur, eodemq; velociter currente, vt apud Horatium lib. I. Serm. *Vt cùm carceribus miſſos rapit vngula currus.* Similiter puto Græci χαλκόποδες ἵππους dicunt, Homerus etiam ἐριγδούπους, & ὑψηχίας, id eſt altè reſonantes, quamuis de magnis præcipuè equis hæc epitheta dici non negauerim. Dicuntur & εὔποδες, qui pedibus & vngulis bene cõſtituti ſunt: & tota pedum laudata conſtitutio εὐποδία.. Abſyrtus στερρόποδας appellat, qui pedibus valẽt, contrà μαλακόπους, quibus molles ſunt vngues. Improbantur verò etiam Xenophonti pleni, & carnoſi, quoniam facilè tales equi claudicant. Præter modò altitudinem, concauitatem, duritiamque requiritur etiam rotunditas: Palladius enim in admiſsario & matrice pulchritudinis partẽ eſse ait; rurſus duris, altis, concauis, rotundiſque coronas mediocres ſuperponi volunt Varro, & Columella: Abſyrtus denique ranam laudat exiguam, & hirundinem longam damnat, & qui tales habent, improbos eſse ait, & molles pedes habere. Oſsa ſupra vngulam, neque procera, vt caprarum, quæ ſuccuſsatione ſeſsorem affligere ſolent, & crura huiuſmodi facilè inflantur; neque depreſsa nimis, ne ſalebroſis locis exulcerentur. Meminere horum oſſium Xenophon, & Abſyrtus, ſed nonnihil euariant. Xenophon interprete Omnibono Leoniceno, *Oſſa quæ ſunt ſupra*, inquit, *vngulas infra talos quæ parte vt in caninis pedibus callus ſubeſt, κυνήποδας dixere, neque eruut, procera,* (ὀρθά, id eſt, recta, videtur tamen pro ὑψηλά accipi, cùm ταπεινά eis opponantnr, id eſt humilia) *vt caprarum* (ceruorum Abſyrtus, qui inde elaphopodes dici ait) *ſic enim cum ſuccuſſatione equitem*

Corone. Cynepodes equi. Elaphopedes

A *tem affligunt, tum ipsa facilè crura huiusmodi inflammantur; neque verò depressa: sic enim deglubi isti & exulcerari calli solent, seu per glebas, ceu per lapides agatur equus.* Apud Absyrtum hæc leguntur sic, ex versione Ruellij; *Qui suffraginum articulo* (ἐν τοῖς μεσοκυνίοις) *recta* (procera potius) *ossa continent, ij pessimo gressu nituntur, vectoremque contuudendo fatigant* (φέροντες συγκόπτουσι, concutiunt, nimirum vt equi succussatores) *ij quòd ceruino pede constant, Elaphopodes nominantur. At qui eisdem in locis breuia condunt ossa & humilia, ob idque cynobatæ dicuntur, ij vngulas ad internam calcium partem, seu malleolos potiùs vocare placet* (κυνοπόδων ἢ σφυρῶν λεγομένων) *adferunt, ac pedes tractim agunt, in eisque claudicant. Sunt ex ijs qui facilè vngulis aberrent.* Crura Varro & Columella volunt esse æqualia atque alta, rectaque. Pullus enim, cuius à primo statim ortu altiores tibiæ fuerint, eum maximum futurum dicunt; & reuera tibiæ quorumcunque quadrupedum processu temporis parum crescunt, & secundum has consentiente magnitudine corpus reliquum augetur. Sint item tibiæ citra venarum ac carninm obesitatem aut tumorem aliquem. Nam si carne & venis obesæ sint, ea duris itineribus facilè inflantur & claudicationi occasionem præbent, sicuti Xenophon testatur his verbis. Tibiarum ossa sint spissa, vtpotè totius corporis stabilimenta: sed

Cap. 112.

Cynobatæ equi.

Tibiæ.

Genua.

B spissitudo non erit venarum neque carnium: nam hoc pacto cùm per aspera agitur equus, impleri hæc sanguine necesse est, & existere κρίσσους (nodos vertit interpres, malim varices) inflarique crura & cutem rescindi, qua laxata sæpe cōmissuræ discedunt, & equus claudicat. Idem Xenophon crura probat mollia, & flexilia, asserens quoque si pullus lubrico ingrediatur flexu, coniecturam ex hoc fieri posse, in equitatione similiter crura lubricum motum habitura: quamquam enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis laudari. Absyrtus quoque tales equos minus cæteris deerrare scribit, minusque offendere, aut cespitare, nec sessori periculum afferre, minus item fatigatos in obeundis operibus elassescere, quàm qui duris genibus, nō secus ac si vallis, & palis niterentur: quales illi sunt quos ὀρθοκώλους & πάσσαλους nuncupat. Xenophon autem cum hac crurum mollitudine coniunctam esse erigendi facultatem, quæ in pompico requiritur, falsum esse asserit. Si crura eorumque iuncturæ numerosis longisque pilis vestiuntur, partes eæ quidem validas Russius habere tradit, sed equum ipsum plerumque non esse celerem. Idem de pulchritudine agens admissarij equi, crura desiderat ampla, pilosa & sicca, eorumque iuncturas crassas, minimè tamen carnosas, propinquas vngulis ad similitudinem boum: talemque equum censeri robustum asserit. Varro tamen & Columella parua genua probant, rotunda-

C que & quæ introrsum non spectent. Absyrtus quosdam equos ἑτεροσκελεῖς & ἑτερόποδας vocat, quos claudicare ait, & infirmos habere lumbos. Ruellius vertit, quibus crura vel pedes discoloribus maculis euariant, præter authoris puto mentem, nam licet, & ἑτεροθαλής de planta quoque vel alia quauis re dicitur, quæ altera tantùm parte viret, de coloris tamen Absyrtus loqui non potest varietate, quandoquidem Oppianus στικτόποδας, id est quorum pedes maculis distinguuntur, in venatu ceruorum, vbi celeritate, laboreque cursus opus est, adhibet: quare ἑτεροσκελεῖς, & ἑτερόποδας interpretor, qui in alteram partem vergunt seu inclinant, quasi ἑτερορρεπεῖς, aut ἑτερομερεῖς, aut ἑτερομήκεις, quemadmodum & ἑτερόγναθους equos Xenophon vocat, quorum maxillæ dissimiles sunt, Phocilides verò σταθμὸν ἑτερόζυγον trutinam in alteram partem propendentem. Tales enim vt claudicent, necesse est. Inuenio item introrsum spectantia crura maximoperè damnari. item quæ rigida sunt. Coxas latas & carnosas esse oportet, vt sint consentaneæ cum pectore & lateribus; author est Xenophon, & femur sub armis si crassum sit, habere vt in virili corpore, non solùm robur, sed venustatem insuper. Oppianus μηρούς, id est femora laudat εὐπαγέες, hoc est be

Heteroscèles, & Heteropodes.

Coxæ.

D ne compactos, & μυώδεες, id est musculosos, Camerarius pro μυώδεει legit μυοειδέες propter carmen, Gesnerus ex Polluce ἰνώδεις, id est neruosos, quoniam neruosum solidius est musculoso. Varro tamen etiam & Columella torosa & numerosa fęmina requirunt. Xenophon tradit, si fęmina sub cauda, latioris interualli linea distinxerit, crura posteriora spatiosiùs attrahi, ideoque & progressionem ac equitationem terribiliorem, & fimriorem esse. Commendantur item si multum distent, quod in asino admissario quoque probat Absyrtus. Armorum verò in primis ratio haud mediocris haberi debet. Columella grandes & rectos, Varro latos desiderat. Absyrtus præstantiores haberi asserit equos, qui armorum originem sublimiorem prætendunt: non enim sessoribus tutos modò, sed firmioribus etiam armis stabiliri putari. Κάτωμος vocatur, cui humiliores existunt, κακωμιστής, verò Hesychio & Varino, ὁ ἀπὸ τῶν ὤμων ῥίπτων ἐπὶ τὴν γῆν; qui ex armis sessorem in terram excutit. Qualem fortè indicauit nobis Maro;

Femora.

Armi.

Lib. 10. Aeneid.

Effusumque equitem super ipse secutus,
Implicat, eiectoque incumbit cernuus armo.

Quintilianus decentiorem equum esse ait; cuius astricta sunt ilia, si idem velocior. Sed Absyrtus, qui substrictis & paruis sunt ilijs, etsi magni sint Cyrenaici, δρομικοὺς tamen esse asserit, idest, ad curule certamen aptos, pedum velocitate præstantes, inter equitandum longiore animæ ductu:

Lib. 8. Inst.

Ilia.

contra

Latera. contra qui magnis turgent,eos imbecillioribus viribus,deformioreſque intelligi. Latera Xenophonti probantur demiſſiora,oblonga,& ſupra ventrem turgidiuſcula, quoniam tum aptiorem ad reſidendum,tum robuſtiorem,melioriſque de paſtu ſucci equum indicent. Talia immodica dixit Nemeſianus,inflexa Columella: (Palladius in admiſſario longiſſimũ latus expetit. *Pectus.* Pectore Varro vult eſse lato (Palladiꝰ quoq. pectus latè patẽs in admiſsario,& matrice deſiderat) pleno& muſculorũ toris numeroſo. Hoc eſt quod in pullo generoſo dicebat Maro: *Luxuriatque toris animoſum pectus*, *Coſtæ* Latitudo autem præcipuè commendatur,propterea quòd Xenophonte teſtante idoneum eſt,& ad formam,& ad robur,& ad longiores greſſus, vbi non implicentur crura, quod aliàs fit, *Venter.* cum breuiori interuallo diſtant. De coſtis apud veteres nihil inuenio,Ruſſius groſſas commendat,& qui tales habet,patientem eſſe ait,& laboribus ſufficientem. Venter ab Abſyrto laudatur *Forioli equi* εὔογκος,id eſt,moderatus; Andræas à Lacuna ineptè vertit amplum;cum tamen Varro modicum, Columella ſubſtrictum laudet, necnon & Xenophon. Sed fefellit forſitan Lacunam idem Varro,qui in matrice latos ventres probat,& Ruſſius amplo ventre,& deorſum pendente præditum *Dorſum.* equum,labori ſufficientem,patientemque iudicari ſcribit. Inuenio qui ſoluto ſunt ventre foriolos nuncupari. Dorſum quod non ſubſidet penitus, equos indicare Cardanus ait valdè robuſtos,& qui in laboribus non facilè deficiunt: at ſi etiam id aſcendente equite contrahunt, hoc roboris,& tolerantiæ ſignum eſſe. Ruſſius curtum & quaſi planum laudat,& inter alia pulchritudinis ſigna reponit. Nemeſianus hanc planitiem æquor videtur appellaſſe, vbi de generoſa Cappadocum propagine loquens,inquit:

Lib.2. *Illis ampla ſatis leui ſunt æquora dorſo.*

Spina. Virgilius etiam *duplici dentali dorſo* dum dicit,dorſum intelligit craſſum,& latum; eodemq. ſenſu duplicem ſpinam dixit: quo loco Seruius,ſpina,inquit, duplex,aut reuera duplex, aut lata,vt alibi: *duplicem gemmis,auroque coronam*. Columellæ quoque in equo duplex ſpina probatur; nec non etiam Varroni,ſin minus,non extenta; hoc eſt, vt Geſnerus exponit, gibboſa, vel prominens, Græci,inquit,κυρτὴν dicunt,quæ cauæ opponitur. Leguntur autem eadem verba apud Abſyrtum in Geoponicis Græcè hoc modo, ῥάχιν μάλιςα μὲν διπλῆν εἰ δὲ μὴ,κυρτὴν: contrario ſenſu, quem & Ruellius in Hippiatricis hoc caput exponens (quamquam Græcus codex impreſſus non habeat) ineptè imitatur: ſed negationem addendam ad κυρτὴν, tum ex Varrone clarum eſt, tum ex Hippiatricorum Abſyrti cap. 103. vbi in equo ad iugum idoneo ῥάχιν μὴ κυρτὴν requirit. Hæc ille Xenophon tũ ſpinam equi ſupra armos paulò elatiorem, præbere equiti opportunius ſedile tradit,& armos ad reliquum corpus firmius compingi, ſi illa duplex fuerit: tum etiam & equitem *Lumbi.* reſidere mollius, & formam delectabiliorem eſſe. Quamobrem & duplices lumbos laudat,maximè illam partem cui inſidetur. Quo enim latiores, inquit, erunt & breuiores, hoc faciliùs attollet priores pedes,& poſterioribus ſubſequentur: ita etiam illa eſſe minima videbuntur, quæ vaſtitate ſua partim deformant, partim etiam debilitant,& grauant equos. Latitudo itaque ſpinæ omnino probanda,tenuis tamen & exilis toleratur,ſi cætera equus habeat. Gratius in Aetneis equis hanc celebrat, vt ſuo loco citabitur. Columella lumbis quoque ſit latis cupit & ſubſidentibus,Varro deorſum verſus preſſis. Cui lumbi ſunt molles,& ſuccincti,& robuſti,is poterit ſpatioſè prioribus cruribus ſubijcere poſteriora,quòd in pompico equo deſideratur maximè, vt ex *Clunes.* Xenophonte conſtat. Paruas ingentibus aluos Nemeſianus celebrat: & Maro etiam in generoſo pullo. Varro & Columella rotundas clunes,Xenophon ſolidas,lataſque: latas etiam Varro in equa matrice: Palladius maximas & rotundas non tam in matrice,quàm in admiſſario. Si autem amplę,& carnoſæ fuerint,ita vt pectori,lateribuſque reſpondeant,& coxas, femoraque habeat *Teſtes.* lata,ita vt poſterioribus parum diuaricari videatur, greſſum aiunt firmiorem præbere. Teſtes habeat pares,& exiguos,vt Columella monet,atque Palladius,item Xenophon, vnde apud Abſyrtum pro μακρὰς reſtitui debet μικρὰς. In pullo tamen hoc notari non poſſe,idem Xenophon aſserit. Qui vnico teſte conſtant, admiſsuram aſciſcere non oportet; cùm ex maxima parte infœcundi reputentur,aut pullos ſuæ ſtirpi mutilæ ſimiles progenerent,inquit Abſyrtus. Quibus *Collum.* varices in teſticulis prominent,ſeminandæ ſoboli non ſunt idonei, hos κριοσοκάβωνας, id eſt, varicoſos vocant. Admiſsarium enim corpore eſse integro,& omni vacare culpa oportet. Collũ eſto *In Phædro.* mediocre,nec longum nimis,nec nimis breue, βραχυτράχηλον,ſeu collo anguſto equum Plato improbat. Hippiatris autem colli breuitas ſemper commendatur, prolixitas verò inſtar gruis mirum in modum vituperatur. Abſyrtus collum vult eſse ἁπαλὸν,Lacuna vertit tenue,malim molle,vt Columella quoque habet, Ceruicem etiam Varro optat mollem,latamque, longam improbat. Hanc de pectore non oriri volunt,tanquam porci,vel vt alij,hirci,pronam,ſed vt eminens pertineat ad verticem,vt gallinacei ardua,& ad flexibilitatem idonea: Ita enim futurum, vt collum ſit ante equitem,oculi autem ſpectent ante pedes. Aiunt etiam iſtiuſmodi equum,vtcumque animoſum, minimè violentum eſse poſse. Volentia enim vti equum,non cùm extendit, ſed cùm

inflectit

A inflectit collum. Pollux verò etiam ex Xenophonte à ceruice alta,& erecta commendari equum scribit,qui ad ostentationem, & formæ merito alitur, propterea quòd hoc animal cùm fœminæ quam desiderat, visendum se præbet,ceruice erecta superbit, & cursu fertur procaci: præcipuè itaque elegantem esse:si ceruicem natura tollat,& extendat,quod Nemesianus sic expressit:

——Capiteque decoro
Plurima se ßalidos ceruix resupinat in armos.

Cardanus,si erecta ceruice habenas molles relinquat,hos non ex actione tales factos esse putat, sed ex actione signum præbere generosi animi,& robustæ ceruicis. Platoni ὑψαύχην is equus dicitur, Homero ἐριαύχην, eiusque proprium est ὑψαυχεῖν, id est ceruicem attollere: vnde arduus quoque & sublimis epitheta equi, de ceruicis & capitis habitu potissimum intelliguntur. Ardua ceruix Virgilio,& Horatio comendatur. Huc spectat illud Lucani ——*Totúq; per agmen sublimi prouectus equo.* Quanquam hoc caput solummodo quoque referri queat, cùm præcæteris laudentur quoque equi qui erectum habent caput, concinno quodam decentique situ. Belisarius alta idcirco voluit esse capita,vt si quando equum cespitare contingat,subleuari faciliùs,quò minus corruat,freno possit. Ceruicem præterea laudant crassiusculam, & vt talem acquirat, ar-
B mos frequenter aqua calida ablui iubent, & iubam subinde manibus digeri. Capite esto (inquit Varro) exiguo,non magno. Tale argutum dixit Maro, Seruius exponit breue. Xenophòn osseum dum vult,macilentum ni fallor intelligit,nam grande & propter carneam molem graue, pigri, & hebetis indicium esse reperio. Pollux etiam in admissario,& matrice caput exiguum, & siccum, pelle propemodum solis adhærente ossibus,pulchritudinis signum esse annotauit; maximè si vertex fuerit maiusculus,quem nempe magnum quoque commendauit Xenophon. Os Oppiano laudatur ἄκριον, Gesnerus exponit mediocre aut moderatum, sed Belisarius Aquiuiuus,inquit, Oppianum secutus in libro de venatione non os mediocre vertit;sed largissimo,ait,sint ore, longoque, ne freno inobedientes esse indicentur. Ruffius quidē etiam equum ore magno, sciffo,seu valde diducto facilem freno se præbere ait,taleque os etiam requerit in admissario. Nec aliud puto intellexit Opianus ἄκριον cupiens, id est, adiuuans, nimirum frenantem, amplitudine oris sui: Xenophon considerari iubet,& hoc,vtrum buccæ sint teneræ,an asperæ,an verò etiam inæquales. Nam imparitas (inquit) harum facit plerumque, duri, & contumacis vt oris equi reddantur: Heterognathos vocat. Caput turpiter prætendunt, & in alterum latus vt,& maxillam vt plu-
C rimum vertunt,& nec freno quidem facilè incontrarium flectuntur,in vnum duntaxat latus flecti volentes. Idem ab eodem Xenophonte dicuntur quoq; ἄδικον τὴν γνάθον ἔχοντες, teste Budæo, quasi impròbam aut iniuriam habentes maxillam. Est autem ἑτερογνάθος, qui habet μὴ ὁμοίας τὰς γνάθους,idest dissimiles maxillas, dispares nempe; cùm earum altera durior, & asperior, altera mollior,& tenerior est. Sint itaque æquales; Xenephon præterea paruas vult; Ruffius graciles & siccas ad pulchritudinem præter cætera commendat in admissario: crassas verò, sat comodè frenari negat. Cùm frena mandunt, os humidum maximè probatur, siccum improbatur. Vnde poetæ de generosis equis loquentes,spumanti ore eos delineare solent. Claudianus:

Parte alia spumis fumantem serica frena
Purpureo prima signatus flore iuuentæ
Eucherius flect abat equum.

Hoc etiam generositatis,& magnanimitatis signū Appelles in Alexandri equo expressit,summopere de ea re solicitus. Cæterùm memoriæ prod tnm est,cùm eam repræsentare conaretur,tam malè rem ei successisse,vt de ea omnino desperaret,ideoque spongiā,in quam abstergebat penicilli sui colores,in illam imaginem impegisse,spongiam autem quum equum attigisset, spumæ si-
D militudinem expressisse. Promuscis sit breuis. Plato præstantiorem equum ἐπίγρυπον fingit, quasi acuto,aut aquilino rostro, σιμοπρόσωπῳ,id est aspectu simo contrarium. In Hippiatricis inuenio, quæcumque in veterino genere sic nascuntur,vt habeant λαγώδοντα,aut ἐξόδοντα,id est,vt Ruellius vertit,eam notam,quam Leporinum dentem vocant,subrumari non oportere. Difficile etiam est,equum probum os habere,nisi scalliones dicti extrahantur. Naribus,inquit, Varro, sit apertis,non angustis. Patulæ enim multò,quàm conuenientes,& apertiores meatus habent animæ, & ad spirandum accommodatiores,& faciunt videri equum, inquit Xenophon, γοργότερον viuaciorem,aut terribiliorem. Nam & irascens equus equo,& inter agitandum ferociens, deducere vehementiùs nares consueuit. Athletas autem legimus ob astrictiores,& angustiores nares in certaminibus suffocatos,quibus videlicet spiritales viæ per nares essēt angustiores:cuius rei con scij veterinarij suis equis nares diuidunt,ne in cursu inopia frigidioris spiritus extinguantur. Aristoteles eadem de causa vrinatores,& spongiarios solitos sibi discindere nares testatur:efficitque item naturalis,aut parata arte narium amplitudo,vt ne tam celeriter suffocentur ægri. Palladius nares istiusmodi patulas,in equo admissario partem esse ait,& in matrice pulchritudinis. Ruffius verò

Caput.
Os.
Buccę. Heterognathi equi.
Maxillę.
Lib.6.
Promuscis. Rostrum. Dentes. Nares.

verò qui naribus est inflatis, natura vt plurimùm audacem esse asserit. Σιμὸς dicunt qui naribus sunt pressis. Qui oculi sunt prominentibus, exophthalmos vocant, qui concauis cælophthalmos. Illi laudantur tanquam vigilantes & alacres: hi damnantur, & Russio, lenti, remissi, & molles dicuntur. Albertus magnos celebrat, & quasi ante caput sitos. Et Russius, qui magnis est oculis, non concauis, natura vt plurimum audacem esse dicit. Palladius signum pulchritudinis. De colore dicemus postea. Aures teste Plinio in equis, & omnium iumentorum genere indicia animi præferunt; fessis nimirum marcidæ, micantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris: Et alibi: *Equorum*, inquit, *animi indices aures, sicut leonum cauda: namque & has notas generosissimo cuique natura tribuit.* Eas Varro breues vult & arrectas, necnon & applicatas, Xenophon breues & minutas. Palladius breues & argutas, partem in admissario, & matrice pulchram esse ait, & Pollux quoque si minores quàm pro capitis modo fuerint. Albertus non solùm breues commendat, sed quæ simul etiam acutæ sunt, & quasi antrorsum porrectæ. Qui pendulas habet, eum Russius lentum, remissum, & mollem esse asserit: quare Nemesianus agiles probat, hoc est quæ perpetuò penè mouentur. Qui verò aures retrò proijcit, eum Antonius Mizaldus ex Simoneta Cardinale plerumque surdum esse autumat. Improbantur item hirsutæ Platoni, περὶ ὦτα λάσιος. Imo verò, non dicente Platone, inquit Synesius Cyrenæus, necesse est surdum esse eum, qui hac parte hirsutus est qua audimus. Illique etiam canes sapientissimi sunt, quorum aures & ventres nudi sũt: hirsuti verò stolidi sunt, & temerarij, præstatque illos à venatione abesse. Cui verò pellis inter aures, vbi iuba desinit, cranio tenaciùs hæret, Russio laudatur, tanquam præstans ad bellicum vsum. Atque de partibus hactenus, venio ad pilos, caudæ potissimum, capronæ siue procomij & iubæ. Cùm non vtilitatis tantùm, sed & decoris ornamentiq. etiam gratia, eos natura equis donauerit. Nam præterquam quod cauda muscas abigit, procomium siue capronæ oculos tuentur, ne quid molesti incidat, nihil interim impedito pilorum prolixitate visu, iuba conscensori adminiculum præstat, eoque magis quo fuerit prolixior ipsi etiam equi iuba ipsa superbiunt, & quasi gloriantur, quamobrem prorigæ, qui asinos equabus admittunt ad mulorum procreationem, cùm asinos ab equabus despici, & iniurijs insuper affici, morsu ac calce lædi, animaduertunt, iubis detonsis ad fontes tanquam specula ducunt, in quibus turpitudinem suam, & ademptum comæ decus contemplatæ, ignobiles illos admissorios non amplius dedignantur. Rectè itaque pulchrè comatam, iubam laudat Xenophon, βαθεῖαν, id est promissam Absyrtus, Varro densam, non angustam, crebram, subcrispam, tenuibus setis implicatam. Palladius comam, & caudam profusiorem, partem pulchritudinis in admissario, & matrice celebrat: & Homerus equos Neptuni χαλλίθριγας propterea nuncupat. Sunt qui iubam per sinistram profundi volunt, Varro per dextram: sic & Maro:

Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.

Et Propertius: *Cui Tatius dextra collocat ipse iubas.*

Quo loco Turnebus ex quibusdam codicibus legit dextras. Et Ouidius de Ocyroe Chironis filia in equum conuersa:

------vtque vagi crines per colla iacebant
In dextras abiere iubas.

Idem Ouidius tanti iubas in equo fecit, vt sit ipsi,

Turpis equus, nisi colla iubæ flauentia velent.

Similiter cauda prolixa, & pilis densa, præcipuum equi ornamentum est, sed præter prolixitatem sit quoque setosa, & crispa. Russius ex cauda virium robur quomodo cognosci possit, docet; Cùm per caudam, inquit, trahitur, quò firmius, pressiusque eam ad se trahit, tanto præstantior, & ad bellicum vsum laudatior. Hæc autem opinio adeò firmiter omnium animo infixa hæret, vt vix equum quispiam emat, nisi eo modo ex cauda de robore periculum faciat, fallax tamen, vt audio, indicium est in equis, ex itinere, laboreq. alioue incommodo languidis. Alicubi idẽ Russius, equus (inquit) truncum caudæ strictum ad se tenens, & fortiter magna ex parte fortis, & patiens est, sed non est celer. Germani verò equis solent gaudere quibus cauda omnino esset truncata: refertq. Iouius equis eorum, qui Maximilianum II. Rom. Imper. in Italiam cõtra Florentinos pro Pisanis euntem comitati sunt, omnibus caudas penitus abscissas fuisse, Italis quidem ridendo, sed veteri probatoque germanorum, Belgarumque more, quòd ob id equi certa contractioris alimenti ratione pinguiores, & spinæ robore fortiores euadere existimentur. Cæterùm præter caudam & iubam cæteri quoque pili negligi minimè debent, cùm non vt in homine, qui nullam eorum habet necessitatem, excrementa sint in equo, sed partes officiales adeo atq. vtiles & necessariæ, vt ostendit doctissimus Scaliger in Aristoteli attributis libris de plantis. Camerarius esse scribit, qui pilorum firmitatem probant. Inuenio autem splendorem, & tenuitatem pilorum, præstantiores mores declarare: crassitiem, & duritiem, maius robur; Cùm autem dico mores, intelligo quòd

Oculi.
Li. 11. c. 37.
Aures.
Cent. 7. Aphor. 79.
Iuba.
Cauda.
Li. 4. Eleg. 4.
Lib. 8. c. 1.
Cauda.
Pili partes corporis.

A sint dociles ac generosi, quodque vitijs careant; cùm corporis robur, etiam laboris tolerantiam. Iam de signis quæ à moribus indoleque equi desumuntur, dicendum esset, nisi quædam prius enumerandę essent partes quæ ex alijs animantibus in equo desiderantur ab equisonibus quibusdam. Teutones teste Camerario in generoso equo oculos requirunt, ceruicemque validam lupi; (alij verò etiam vulpis.) aures vulpis breues, pectus, & comam mulieris, iubam densam Leonis; caudam longam vulpis, alij similiter etiam pilosam. Sunt qui pectus Leoninum probant, clunes mulieris, coxas pedesque asini, & eiusdem imprimis vngulas; oculorum aciem ac gyros serpentis. Russius costas, & ilia vt bouina, pulchra putat. Idem posteriorem partem corporis, si altior sit, vt fit in ceruo, anteriore, inter pulchritudinis quoque notas in admissario recenset. Quod modò ad mores, & indolem attinet: ex his aliter sæpe bonitatis notas examinamus in adultis, quã in pullis. *Cum natus est pullus* (inquit Columella) *confestim licet indolem æstimare, si hilaris, si intrepidus: si neque conspectu, nouæque rei auditu terretur, si ante gregem procurrit, si lasciuia, & alacritate interdum, & cursu certans æquales exuperat: si fossam sine contractione transilit, pontem flumenq. trascendit. Hæc erunt honesti animi documenta.* Similiter Varro. *Equi boni futuri signa sunt, si cum gregalibus in pabulo contendit, in currendo aliave quare quoq. potior sit: si cùm flumen traijciendum est, gregi in primis prægreditur, nec respectat alios.* Et ex his Virgilius;

Partes aliorum animãtiũ in equo desideratæ.

Indolis probæ signa in pullo.

B

Continuo pecoris generosi pullus in aruis
Altiùs ingreditur, & mollia crura reponit.
Primus, & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponti;
Nec vanos horret strepitus. ——— Et mox
———*Tum si qua sonum procul arma dedere,*
Stare loco nescit: micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens voluit sub naribus ignem.

Pelagonius quoque hippiater probæ indolis argumentum esse scribit, si stans moram non patiatur, sed pede pulsans solum, cursitare cupiat. Nemesianus:

Nec pes officium standi tenet, vngula terram
Crebra ferit, virtusque artus animosa fatigat.

Ab hoc pedum pulsu animosiores selectioresq. equos puluereos poetæ dicunt. Xenophon, equũ
C ad pompam idoneum si quis (inquit) requirit, qui sese erigere, & præclarus videri solet, is sciat, nõ cuiusuis equi hæc esse opera, sed eorũ qui sint animis ingentibus, & validis corporib. præditi. Mores Columella laudari in pullis tradit, qui sunt ex placido (videtur addẽdum, conciti, vt Pelagonius quoque habet, qui de admissario eligendo hoc scribit) & ex concitato mitissimi: hoc est, vt exponit Palladius, qui ex summa quiete facilè concitantur, & ex incitata festinatione non difficilè tenentur: hos enim, & ad obsequia reperiri habiles, & ad certamina laborum patientissimos. Quo quis acrior fuerit speiq. maioris, eò profundiùs dicitur Solino nares mersitare in bibendo. Hoc, & apud Plinium, aliosque legimus. Frequentiùs idem quoque hinnit, super qua re callidum legimus Antisthenis in Platonem dicteriũ: cùm enim hic vehementer laudaret equum in pompa quadam equestri, hinnitu crebro ferociaque excelsos spiritus præ se ferentem, Antisthenes qui hominis iactantiam libenter incessabat: & tu (inquit) videris bonus equus euasurus. Ouidius autem hinnitus frequentiam ferocis generosique animi in equo typum esse indicaturus, eos Solis equis, qui velocissimi finguntur tribuit:

Mores.

Hinnitus.

Lib. 2. Metamorph.

Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
D *Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.*

Eleganter autem hinnitus vocat flammiferos, non tam quia Solem vehunt, quàm quòd calidi è naribus fumi eiusdem animi signa sint. Nemesianus:

Fumant humentes calida de nare vapores.

Cælius, equus (inquit) Tiberij videbantur flammas ore euomere, indicio magnæ alacritatis; imò verò quasi terrorem naribus ostendens. Plato equum meliorem, honoris quoq. cupidum esse scribit, temperantiæ pudorisque participẽ, ac verę opinionis amicum, nullis indigere stimulis, sed sola chortatione, ratione gubernari. Vnde illud Satyrici: ———*Nempe volucrem*

Lib. 8. c. 26.
In Phædro.
Honoris cupiditas.

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic quocunque venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primas in æquore puluis.

Nam, vt Feretrius quoque testatur, in cursu, & armis (bellicus nempe) se lætum offert, sono lætatur, & gaudet, strepitum tubarum, & tympanorum non exhorrescit, sed illis lætatur. Iubet itaque

Fortitudo animi.

Lib.3.de repub.

Arduas vias tentandas eſſe

que Plato, vt de pulli indole periculum facturi, ad ſtrepitus eum, & tumultus adducant. Sunt qui tintinabulis periclitabantur, quos κωδωνωφαλαροπώλας inde dictos fuiſſe inuenio. Nonnulli vt Xenophon, volunt, vt equum empturus in cliuos ſurſum, & per decliuia, & obliquum agitet: ſic enim deprehendi, & animi fortitudinem, & corporis ſanitatem. Haud tamen, quis fortè non in omnibus iſtis ſatisfaciat, ideo omnino repudiari debere: multos enim, quia inexercitati ſunt, nō quia parum valent, in illis deficere, ſed ſi quis inſtituat, & exerceat, eadem præſtare, dummudo ſano ſint corpore, animique non degeneris. Animi autem præclari hoc certum argumentum eſſe,

Suſpicaces malos eſſe.

ſi poſt exhauſtum laborem non recuſent laborare. Qui ſuſpicaces ſunt, eos omnino relinquendos eſſe, quoniam formidoloſi non ſinunt à ſe malum dari hoſtibus, quin etiam equitem ſæpe fruſtrati in maximas difficultates conijciunt. Eoſdē Abſyrtus quoque optimum eſſe ait non poſſidere, cùm nos nō fugiat (inquit) plerumque ſarcinas, & onera quæ ſubuectant, pernitioſè deturbare: quod minori vitio vertetur, niſi rectorem excutientes, malo ſæpius afficerent. Suſpicacibus ac-

Dyſgargales qui.

Sæuitiam noxiam eſſe.

cenſeri debent, qui dyſgargales Xenophonti dicuntur, δυσυπότακτοι, difficiles, qui ne tactum quidem aut titillationem pati poſſunt, γαργαλισμον Græci dicunt. Sæuitiam equi noſci quoque vult idem Xenophon, ſi qua illius vel erga homines, vel alios equos: quoniam tales non minus quā titillationi obnoxij, ſunt improbandi. Sunt qui frenationem, & conſcēſionem detractāt, quorum vitiū qui experiri volet, detractis poſt labores frenis, rurſus eos frenabit, nam cùm prius ea admiſerint, ſecundùm ſæpè laborē veriti, admitttere recuſant. Sunt item quibus vt frenentur, & conſcendātur, multis blandimentis aliaque cura opus eſt. Hos quoque bello inutiles cenſet; primùm enim equitis manibus aſſiduum negotium faciunt, deinde in periculis animum perturbant. Nonnulli ita feroces ſunt, & ſeſſoris impatientes, vt toto ſemper conamine eum proſternere tentent, quos ſternaces Politianus nuncupat. Plato improbum equum eſſe ait intortum,

Sternaces qui.

Improbi equi ſigna.

multiplicem, temerè ſe contorquentem, ceruicoſum; pertinacem, vix flagello ſtimuliſque obtemperantem; ſæpe nec habenis nec verberibus coerceri poteſt, ſed inter equitandum calcitrat, ac domitis frenis regi nequit; quò fit, vt quando hoſtibus obuiam eundem eſt, neceſſe ſit equitem aut poſtremum in agmine conſequi, aut eorum malignitate inutilem reddi. Xenophon iſtiuſmodi immorigerum equum non inutilem tantummodò, ſed ſæpenumerò proditoris vicem obtinere ait. Pollux probi, & improbi equi, ceu epitheta ab indole moribuſque ſi collegit. Ab indole (inquit) laudare licet equum, ſi facilis ſit ad portandum, furibundus, aptus, facilis, decorus, manſuetus, magnanimus, ſuperbus, eleuatus ſuperbiens, venerabilis, liber, liber ad opera, equitabilis, ſplendidus, circumſpectus, arrogans, generoſus, cordatus, magnanimus, ſublimis, faſtuoſus, venuſtus, audax, temerarius, celer, truculentus, bellicoſus, mitis, obediens, facilis ductu, habenis obtemperans, manſuetus benignus, equitis amans, beneuolus eidem, ad tubam exiliens, exurgens, acer, velox, volipes, humanus, equorum amans, indies roboratus, hoſtes agnoſcens, verſatilis, facilis ad vertendum, morigerus, ordinem obſeruans, facilis, correctis genis, iuſtus in maxillis, æquales habens maxillas, inſtitutus, facilè prouetus, facilè exurgens, flagelli non indignus, neque ſtimuli, curſu facilis, citus, ventos curſu æquans, non ſuſpectus, intimidus, fortis, ſtudioſus aſcendendi accliuia, & decurrendi prona, & murum ſuperare, foſſam ſuperſilire, torrentem tranſilire, fluuium tranare, de tumulo de currere, in tumulum ſubſilire, & de tumulo deſilire. Ex contrario

Equi non emendi nomina.

verò tardus, ſegnis, hebes, otioſus delicatus, ſimplex, piger, malis pedibus præditus, malè ſpirans, cunctator, timidius, trepidus, tremens, ſuſpectus, hæſitabundus, timens, tardus, mollis vngulas, durioris, impares maxillas habens, vnam tantùm maxillam habens, grauis capite, deſpiciens, aſininus, vorax, difficilis incitatu, immorigerus, habenas negligens, difficilis ductu, impudens, imbellis, ſtupidus, humilis, puſillanimis, deformis, indecens, facilis captu: qui neq. turbam tolerat, nec militarem clamorem ſuſtinet, equorum oſor, mordax, calcitrator, indomitus, malè inſtitutus, non promptus, rudis, incompoſitus, ſæuus, difficilis ad portandum, effrenis, impudentibus maxillis, refrenans, decutiens, incurioſus, equitis excuſor, freni impatiens ſubtimidus, deficiens. Idem priuatim de vultu equino, equi vultum (inquit) laudans vocabis

Signa ex vultu.

trucem, temerarium, impudentem, fumidum, ignitum, audacem, acrem, furibundum, iracundum, hinnibilem: ſpiritum quoque vocabis audaciorem, furioſum, & temerarium. Vituperabis autem pigrum appellans, heberem, frigidum, ira carentem, puſillanimem, ignauum, non equinum, cui contrarium eſt ἱππωδέστερον. His denique addendum quod ex aliorum animantiū

Animantiū mores qui in equo requiruntur.

moribus in equo deſiderant nonnulli. Teutones (inquit Camerarius) cùm bonum, & generoſum equum depingunt, diuerſorum animantium concinnatis virtutibus, vt Homerus fingit de dijs Agamemnonem, à lupo tria, & à vulpe tria, & à muliere tria ἐπιτηδεύματα ſeu ἀρετάς aſſumunt: lupi oculos, voracitatem, validam ceruicem; vulpis aures breues, caudam longam, greſſum lentum. Mulieris pectus, ſuperbiam, comam. Alij magis pudendo intellectu inter muliebres in equo virtutes poſuere, conſcenſionis patientiam. Itemque alij hæc ita expoſuere, generoſo equo vt attribuerent

A ttribuerent duas Leporis velocitatem,& agilitatem; duas Vulpis, bonorum oculorum, & pilosæ caudæ; Lupi duas, lenitatem gressus,& voracitatem;duas asini, coxas valentes, & firmitatem pilorum,vel vt quibusdam placet,bonas vngulas:mulieris duas superbiam,& subiectionem. Atq. etiam alij aliter hoc modo:de Lupo(Lucium intelligit)pisce adesse debere equo voracitatem, & exiliendi facultatem: de anguilla agilitatem,& (vt meminisse videor) celeritatem, de serpente oculorum aciem,& gyros:de Leone amplum pectus,& densam iubam. De fœmina, quæ diximus; de fele nitorem,& lenitatem gradus. Accedo ad colores,de quibus Oppianus nihil,at Xenophon, Maro, Palladius,& Columella bonitatis inde quoque trahunt argumenta. Equidem,& Ferretrius hippiater pilum bonorum equorum non curari ait,cùm certum sit ex omni pilo aliquos bonos,& aliquos malos reperiri,& mangonum artibus quocunq. placuerit colore concipi pullos atque nasci. Etenim equiente equa admissarium bellè ornatum,& pulchris pictum coloribus ei ostendunt, & in conspectu eius aliquandiu retinent,vt desideratam illa speciem diutius imaginetur,&oculis animoq. hauriat imprimatque:demum admittunt, vnde pullus similis patri concipitur. Gesnerus in hippocomicis libris Germanicè editis,nigrum colorem albis equorum pilis induci se reperisse profitetur,si abluantur filicis radicum,& saluiæ in lixiuia decocto; dealbari verò pilos, qui illiti

Equi boni signa ex coloribus.

Pulis colorem quemlibet conciliari.

B sunt pinguedine collecta ex decocto talpæ,vel sic:pilis euulsis locus illinatur melle crudo cū adipe melis:alios deniq. aliter idem moliri. Attamen elegātiæ delectus,atque virtutis quoque in colore equorum plerumq. inquiritur,imò verò nonnullos inuenio,qui huius vel illius coloris equos à se felicius agitari putarunt. Colores in optimo admissario Palladius enumerat badium,aureum, albineum,russeum,myrteum,ceruinū,gilbum scutulatum,album,guttatum,candidissimum,nigrū; pressum. Cardanus colores magis notos septem facit; album, saurum (rubeum interpretatur) leucoteum, quem vocant (inquit) griseum, saggenatum,griseo obscuriorem,& purum, fuscum,vocant(inquit) morellum; & castaneæ cortici similem, vocant baium obscurum, nam roseus(inquit)& ipse baius dicitur: & generaliter saurus medius est inter baium, & fuscum maximè saurus maurus: liardus autem, albus est cum maculis fuscis prægrandibus. Nos in recenscendis ex coloribus equi probioris signis,colores diuidemus in simplices,& in mixtos, eosdemq. examinabimus,vel in toto corpore,aut in peculiaribus partibus. Cardanus colores synceros omnes damnandos in equis arbitratur,quòd vnum tantum humorem, vnamque qualitatem demonstrent,hanc enim qualiscunque sit, in animali docili non probari,aut enim immodicè iracundos,aut segnes, aut contumaces esse, aut alio vitio animi laborate: indeque quibus nullus

Colores optimi.

Lib. 7. de Variet. rer. cap. 33.

Colores synceri.

C candor est neque in fronte, neque in pedibus,ancipitis animi atque dubij esse. Si itaque equus fuerit totus albus, talem ait timidum esse, segnem, & molem, quia à pituita is color procedit: si niger,melancholicum,grauem, vilem, contumacem,esse,& fuscos tales plerumque si à nigra bile is color procedat:sed si ab adustâ bile, tunc adustionis notas adesse in ilijs, hæc enim esse rubicundiora:tales autem plerumque esse fortes,ingenio præditos,furibundos, sed magna ex parte fallaces, malorumque morum. Qui natura sunt sanguinea, plerumque baios esse, coloremque eum ad roseum declinare, lætos, agiles bonorumque morum; sed tamen nihil syncerum probari. Optimos ergo colores ac temperatos esse qui corticis castaneæ colorem referunt,& quos vocant liardos maculis vndique conspersos;& saggenatos præcipuè,qui nigram zonam quasi transuersam in fronte,& collo habent seu simplicem; seu multiplicem; & sauros metallinos, quos Hispani vocant abazan tostado,hos enim rubustiores nobiliores, moribusque præstantioribus esse. *In vniuersum autem,maculos,maximè nigris maculis, & zonis distinctos, seu per crura extensis,* seu per dorsum seu in collo,nobilissimos haberi,eoque fore præstantiores, quo in his ordinem na-

D tura quendam seruasse videbitur,seu numeri seu paritatis ac loci,seu rectitudinis: post hos esse qui maculas aut zonas habent rubras aut rubiginosas. Causam omnium horum, esse naturæ vim,& robur, permixtionemque decentem atque humorem exustum, sine quo non solùm in equis, sed etiam hominibus *nihil egregium fieri posse, multis (inquit) persuasum est.* Se verò inter cætera ignauiæ signa;hoc habuisse, vt nullius exustionis, nisi in cute notas præferret, sed quia in nobis pituita,& sanguis naturalisq. nigra bilis dominatur,ex institutione potius,aut cælo,aut aliqua alia virtute scientiam, & cognitionem rerum pendere arbitratut. Fortitudinis verò, & celeritatis, & promptitudinis, in actionibus atque efficaciæ vim,à bile exusta pendere, se non negare: ergò has maculas, & zonas, insignem animum acremque ac nobilem in equis referre, à quo corpus quod regitur, præstantius (inquit) reddi solet, specie potiùs quàm re. Cæterùm esse maculas, quæ actionum sunt potiùs signa quàm temperamenti; veluti quæ in ilijs fiunt. Has enim inde prouenire, quod equus natus mensibus quibus sol peragrat Leonem, paruus tunc, & imbecillis, ilia ore attingere nequeat,nec possit se à multitudine crabronum tueri: inde enim fieri,vt cutis sauciata,in ilijs maculas albas,præferat:tales igitur inualidos esse,triplicem ob causam:

Equi maculati.

prima, quòd eo tempore à crabronibus ſaucitati, moleſtiamque intolerabilem ſentientes, viribus & corpore deſtituantur, ac manci euadant. Inde etiam ſucceſſu temporis, equas, deficiente herba, lac paucum, & prauum generare, vnde pullus nutriri nequeat. Cùm verò hyems ſuperuenit, nondum tantum virium contraxiſſe, vt ab iniuria frigoris ſe protegere poſſint. Hos igitur equos, in ilijs aut humeris albas habere maculas, & paruas, ob contractam cicatricem, ex validis, & frequentibus carbonum ictibus. Maculas verò albas in toto corpore, & exiguas probari, nigrumque colorem in extremis partibus, pedibus, ſcilicet, cauda, & auribus: quæ omnia ſi nigricent, generoſitatis argumentum eſſe: Eodem tradente Cardano equorum inſigne eſt, vt ex fronte, & pedibus (ſunt autem quinque loci) exiguo candore fulgeant, aut linea quapiam ſeu zona potiùs in fronte, quæ neque os neque ſupercilia tangat. Sunt, & qui probant frontem candida ſtella inſignem, ſeu nullus pes, ſeu vnus aut plures cãdidi ſint, ſi enim poſteriores pedes ac ſiniſtri, dicunt optimum, quod ignobilioribus locis ſit inſignis. Si omnes, adiecta frontis ſtellula, ſuperiora vincunt. Optimi igitur ſunt qui ſtellulam in fronte albam habent, & præter id zonam, quæ nec os, nec ſupercilia tangit. Quod ſi pedes poſteriores etiam candidi ſint, nihil poteſt addi. Atque eò magis inſpectare ſemper oportet, vt parua pars ſit candida, & pes poſterior magis, quã anterior, & pedes poſteriores præſtant anterioribus. Omiſſo igitur ſigno quod in fronte eſſe ſolet tum zona, quæ ſemper equum prȩſtantiorem eſſe docent, poſt eum qui pedes poſteriores ſolos habet album, conſtituamus eum qui pedem poſteriorem ſiniſtrum ſolum habet album: is enim audax, & leuis eſt. Poſt hunc collocatur, qui ambos pedes poſteriores habet albos, ſiniſtrũque anteriorem; inde qui ambos pedes poſteriores habet albos, & dextrum anteriorem: inde qui habet quatuor pedes albos, is enim animi vitio carebit, licet nõ adeò validus ſit ac robuſtus: poſt hunc ille eſt qui pedem dextrum anteriorem album ſolum habet, is enim docilis erit, ſed ſiniſtri euentus. Septimo loco eſt qui pedem ſiniſtrum anteriorem album habet: qui verò pedem dextrum poſteriorem album habet, ſpecie quidem fortis, & acer eſt, ſed tamen ſuperbus, & infȩlix eſt, animoque improbo. Poſt hunc eſt is qui albos ambos anteriores habet, alterumque poſteriorum; ſed horum præſtantior, qui ſiniſtrum. Vilior, & vndecimo loco qui ſolùm anteriores pedes habuerit albos. Peſſimi ſunt, quos vocant trabeatos, ſcilicet dextros ambos aut ſiniſtros pedes habentes albos, quorum qui dextra albi ſunt, deteriores habentur his qui ſiniſtra. Omnium deteriores ſunt, quos tranſtrabeatos, ideſt alternatim pedes habentes candidos, ſeu dextrum anteriorem cum ſiniſtro poſteriore aut viciſſim poſteriorem dextrum, anteriorem autem ſiniſtrum: quorum etiam deterior eſt is, qui ſiniſtrum anteriorem, dextrum verò poſteriorem album habet. Huc vſque Cardanus, iſthæc omnia à generationis origine cauſiſque initium ducere docens, eſſe autem rationem vnam in omnibus, vnumque modum. Primùm igitur oportere hæc principia ſupponere, candorem in equis à pituita procedere; vt verò hæc moderatior fuerit, modeſtum & patientem facere: ſi abundet, pigrum, timidum, ſegnem: ſi nulla ſit, præferocem, ſtolidum, & indomitum: robuſtam verò naturam, & rectè agentem quæcumque non neceſſaria ſunt, ad viliora loca protrudere; ſunt autem viliora ſiniſtra dextris, poſteriora anterioribus, infima ſupremis. Quartum principium eſt, quæcunque ſimilia fiunt, connaſci: quæ verò connata ſunt, facilè etiam temporis ſucceſſu in idem tranſire. Sextum, naturam vti cerebri diſpoſitione ad animi qualitates fabricandas; & vt totum toti, ita pars, cùm totius rationem ſubit, partes habet comparatione dignas: veluti caput totum equum refert, oculi autem, & os veluti cor, & iecur, in toto. His ſuppoſitis linea vel zona alba in fronte, moderatam cerebri qualitatem ſignificat, nec prȩferocem, nec contumacem nec iracundum, nec doloſum, nec ancipitis animi aut dubij. Neque poteſt corporis vitia ſignificare, cùm à cerebro pendeant hæc: neque natura abſque ratione protrudit has maculas, cùm nec ſupercilia nec os attigerit: quod ſi fecit, timidioris animi, & incoſtantis nota eſt. Cùm verò ad pedes hæ maculæ protruduntur, temperamentum ſignificãt, maximè ſi (vt dixi) paruæ, & ad ſiniſtros, & ad poſteriores propluſæ ſint. Trabeatorum cauſa eſt, quoniam pedes iuncti in vtero matris erant, ob id ſimul contraxere maculam, quod etiam in tranſtrabeatis contingit: alllidentur igitur ambulando, & ſæpè in periculũ caſus incidũt, & maximè cùm ex aduerſo pedes implicabũtur: atque hæc conſtans eſt ratio equorũ, quos vocant materna lingua balſanos, vt etiam Fedricus Girſonius patritius Neapolitanus diſertè docuit in ſuis libris de equitandi arte. Quodque de pedum candore dictum eſt, etiam caudæ ſummitati aſcriberetur meritò, niſi forte quadam magis illi pili ob longitudinem albeſcere, quàm natura viderentur, nihilonimus, & hoc ſignum eſt egregij equi. Atq. hæc ſigna à generationis ratione ſumpta ſunt. Nunc his veterũ ſuper coloribus equorum, placita recenſeamus. Abſyrtus improbos eſſe ait præ cæteris vt plurimum qui albũ aliquid in pedibus aut cruribus habent, & qui alba fronte ſunt aut roſtro albo, præcipuè verò ſi phœnicei coloris equi tale quid habuerint. Palladius in admiſſarijs præcipuè legi iubet, clari, & vnius coloris equos, cæteros deſpiciendos putat, niſi magſtitudo meritorũ, culpam coloris excuſet.

Equi pedibus, & fronte albis.

Trabeati qui. Tranſtrabeati.

Candor vnde.

Linea alba in fronte. quid notet

Trabeati vnde.

Balſani equi.

Caud pili cur albeſcant in ſummitate

Vnicolores.

Candidos

A Candidos Plato in tantum probauit, quasi huiusmodi coloris fastigia (inquit Pelagonius) laudari velit, cùm tamen in alijs colorum generibus bonos etiam inueniri sæpe contingat. Sed magis eos laudat Plato, si oculos contingat habere nigros. Nostro etiam tempore commendatur plurimum albus color, maximè in Britãnicis tellonibus, quos in delicijs haberi videmus, quò sunt candidiores. Pius secundus Perusiam referente Ioanne Campano in eius vita ingressus est equo vectus cãdidissimo, duodecim eodem candore præcedentibus stratis purpura sine sessoribus, & qui per frẽnos aureos manu agerentur. Similiter etiam Romani quondam equis candidis triumphantes vrbem ingrediebantur, vt inter alios quoque Claudianus ostendit de Stilicone suo.

Ipse albis veheretur equis, currumque secutus
Laurigerum, festo tremuisset carmine miles.

Nec alijs quàm albis equis Nero Domitius Neapolim intrauit, vt apud Suetonium legimus. Quin vbi quempiam aliqua in re alijs superiorem esse significamus longoque anteire interuallo, eum albis equis præcedere dicimus. Suntque etiamnum apud Tartarorum regem teste Paulo Veneto, in magno pretio, quanquam ab initio cuiusque anni interdum ad centum millia ei donentur. Cyllarum Castoris equũ præ cæteris longè excellentissimum, huius quoque coloris fuisse non obscurè *Theb.6.*
B indicat Statius, dum canit:

------Tua furto lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia ponti
Castor, amyclæas remo permutat habenas,
Ipse habitu niueus, niuei dant colla iugales
Concolor est albis, & cassis, & infula cristis.

Esse autem veloces istiusmodi coloris equos discimus in primis ex Homero, apud quem Rhesi Thraciæ regis equi sunt.

Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισι ὁμοιοι,
Ventis æquales cursu, niue candidores.

Quod Claudianus sic expressit: *Equos albos celeres esse.*

Graiaque rettulerit, captos ad castra iugales,
Quorum, si qua fides, augentibus omnia Musis,
Impetus excessit Zephyros, candorq́ pruinas.

Candidissimi apud eundem Homerum sunt pernicissimi equi Dardani, & Aenææ, quos Diomedes
C victor lætus abducit. Nec aliam ob causam Plautus albas quadrigas dixit, quàm quòd equos albos celeriores arbitraretur. Virgilius tamen hos præ cæteris improbauit, inquiens *In Asinaria*

------Color deterrimus albis,
Et giluo. Hæc cùm perpenderet Seruius, colorem album à candido distingui asserit: cùm enim aliàs poeta de Turni laudatissimis equis dicat imitatione Homerica:

Qui candore niues anteirent, cursibus auras, *Candor, & albor vt different.*

Aliud (inquit) est candidum, id est, quadam nitenti luce perfusum; aliud album quod pallori constat esse vicinum. Inuenio tamen album colorem à latinis poetis celebrari: Horatius:

Baros vt equis præcurreret albis. *Serm.1. sat.7.*

Palladius album æquè ac candidum in admissario commendat, & Sylla referente Plutarcho equum habuit album, qui & animosus erat, & velocissimus. Fuere autem, vti tradit idem Seruius, qui legerent, deterrimus albis, & giluo, quasi non vel album, & giluum, sed albogiluum vituperare crederet, ego de equo gilui coloris nihil apud veteres reperio, præterquam apud Palladiũ, qui inter admissarios bonos eum quoque nominat, vt meminimus: Author quidem de natura rerum, *Equus giluus.*
D dum dicit in coloribus equorum nigrum esse optimum, rufumque & glaucum, album etiam plerumque bonum, cæteros verò deteriores iudicari, giluum colorem improbare videbitur. Cæterùm quis sit color ille giluus, siue vt habet gilbus, non satis clarum est. Seruius interpretatur melinum, quem vulgò, inquit, fuluum vocãt: sed melinus color mali cydonij pallorem imitatur, (alioqui melinus Plinio albus est, & candidus à Melo insula nomen habens, cui hic peculiaris est) à quo fuluus diuersus est, ruffo scilicet obscurior: sunt qui giluum, buxeum esse volunt, alij flauum, qui ex viridi, ruffo, & albo concretus est: Gellius vult esse medium inter nigrum, & album: sunt qui ex Palladio cinereum accipiunt: Plutarcho alijsque pro candido accipitur. Iunius in suo nomenclatore giluum Virgilio vult esse qui Varroni heluus appellatur, aitque medium esse inter album, & ruffum, qualis est lateri semicocto. Sed ne albi equi ex manibus elabantur, notandum ex Aristotele, tales cæsios habere oculos, quemadmodum, & homines: reddit autem philosophus rationem, quòd cùm oculi triplici ratione distinguantur, nigro, caprino, & cæsio, corporis totius colorem, oculi quoque color consequatur. Nigricantes equos nonnulli laudibus efferunt, maximè si in fronte vel asteriscũ vel lineam albicantem, vel denique altero pede candoris *Giluus color qui.* *Albis equis cur cæsij oculi* *Lib.10. Probl.13.* *Nigri equi.*

aliquid habeant: & αἴθωνες apud Homerum nonnulli interpretantur nigros, & quaſi igne exuſtos
In Aiace. ideoque agiles, & feruidos curſu, ardentes flagranteſque, qui cum ardore feruntur, vel ardente
impetu: ſed, & apud eundem αἴθων σίδηρος exponitur ferrum ſplendidum aut nigrum: Pro acri-
bus verò, & audacibus inuenio etiam dici de hominibus, & apud Sophoclem οἵαν ἐδήλωσας ἀνδρὸς
αἴθωνος ἀγγελίαν, interpres vertit ignei ardentis in prælijs. Αἴθων Heſychio eſt λαμπρόν, πυῤῥόν
μέλαν, ſplendidum, rufum, nigrum. Αἴθονας, & πυριλαμπέας equos in aprorum venatione com-
mendat Oppianus. Πηγὰς equos aliqui quoque teſte Varino ſolidos interpretantur, & firmos; ve
teres verò (inquit) interpretabantur nigros, tanquam illi optimi ſint. Exponitur tamen etiam de
colore albo ſeu niueo, qualis eſt glaciei, Heſychius pecus πηγεσίμαλλον verti teſtatur, cui ſolidior
& denſior eſt lana ſiue alba ſiue nigra. Vtcunque eſt niger color in equis minime improbatur.
Gratius;

Venanti melius pugnat color, optima nigri.

Lib. 7. de Var. rer. c. 33. Mirum verò quod de nigris equis ſcribit Cardanus, nempè fortiùs manum ductam ſuper eorum
collum, noctu ſcintillas ſpargere, interdiu tamen minimè. Heſiodus Arionem κυανοχαίτην vocat,
interpres vertit nigricantibus pilis veſtitum, cùm ſit tamen κύανος color cæruleus, id quod eiuſ-
In Scuto Herculis. dem nominis auis, lapis, & flos quoque nos admonent. Sed cùm color iſte teſte Platone mixtus ſit
ex ſplendido, & albo, plurima nigredine addita, quid mirum ſi pro fuſco, & nigro etiam accipiatur.
Cæruleus. Oppianus quidem diuerſos ab æthonis facit, & ceruis agitandis vtiles eſſe dicit. Virgilio honeſti
In Timæo. deſcribuntur equi ſpadices glaucique, ſed quos ſpadices vocet alij aliter ſentiunt. Hermolaus a-
Spadices equi. pud Dioſcoridem in capite de palma, color baius (inquit) vulgò idem qui ſpadiceus, & phœni-
ceus, hoc eſt, palmeus, quia ipſos palmæ termites cum ſuo fructu baia, & ſpadices Græci, Dores
præſertim appellant: alioqui phœniceus propriè is eſt qui vermiculus, & puniceus vocatur ab Eu-
ſebio ſiue Hieronymo in Chronicis, nomē habens à Phænice illo qui literas inuenit. Reperio, &
Balia equus. parium, & balium colores equis attributos, ſed pro vario apud Euripidem eſt balius, Scio, & Achil-
Palmati equi. lis equum Baliam vocatum, & equos balias pro celeribus quoque acceptos à poetis. Alciatus quo-
que cum ſpadicibus eoſdem putat, qui iuriſperito palmati dicuntur putat tamen palmatos equos
dici poſſe, quibus vtebantur aurigæ in circo, à palma, vt Hermogeniani etiam in ſimili (inquit)
ſignificatu capiuntur ab Hermogine aliquo auriga ſeu agitatore alicuius factionis. Sanè tunicæ
palmatæ ſunt, quibus conſules aut alicuius magiſtratus viri vtebantur. Innominatus verò legum
interpres qui tempore Iuſtiniani aut certè paulò pòſt Græcè ſcripſit equos palmatios vocari
putat; fuiſſe enim Palmatium equorum diuitem cuius bona per tyrannidem proſcripta ſint, cu-
ius in hunc propemodum meminit: *Illuſtris Eſichous philoſophus Mileſius Chronicarum diuiſio-*
Palmatius. *num lib. 5. Tempore Valeriani in Cæſarea Cappadocia Palmatius habitabat, ſupra regiam præfectus,*
equorum indomitorum, & etiam diuitiarum acquiſitor, factionis plebeiæ princeps, & petulans vt quiuis
alius; Cæterùm potes etiam legere Palladios equos. Caſſiodorus hiſtoriar. lib. 14. ait; *Theodo-*
ſius quendam virum, animi habitu corporiſque fortiſſimum, qui tanta velocitate veredos agebat, vt
tribus diebus perueniret ad terminos Romanorum atque Perſarum, & rurſus totidem remearet ad Con-
ſtantinopolim. Is enim Romani imperij terminos velociter tranſibat, de quo quidam eloquentiſſi-
mus ſic ait: Iſte vir cùm ſit lata Romanorum reſpub. eam paruulam ſua velocitate demonſtrat. E-
rat autem illi nomen Palladius. Non tamen à veteri ſcriptura reor diſcendum. Eiuſdem opi-
Exerc. 325. 13. nionis quoq. eſt Scaliger his verbis: Meliorem colorem in equis Græci vocant balium. Vnde Va-
lus equus Beliſarij. In quo ſi fulgeat nitor ſpadiceus, ab eo quaſi ardore, baliardum vulgus vocat.
Valus equus Baliardus. Spadix verò ille eſt in equis commendatus, penè ſanguineus fulgor, à colore palmei ſurculi, qui
dictus ita fuit ab antiquis. Sic & Gellius, apud quem C. Baſſus equum Seianum colore ait fuiſſe
Lib. 3. c. 9. exuberantiſſimo, quem colorem (inquit ille) nos puniceum, Græci partim φοίνικα, alij σπάδικα
appellant, quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulſus, ſpadix dicitur. Nicolaus Ery-
thræus ſpadiceum colorem quoque palmeum interpretatur, quoniam palmarum termites cum
ſuo fructu ſpadices, & baia Græcia nuncupat, vnde, & nunc baius equus (inquit) qui badius Var-
roni, vt eſt apud Feſtum, & balius Caſſio medico nominari videtur, nam is in problematis gene-
roſos ait equos eſſe balios. Color hic aliàs lionato dicitur. Hæc ille. Hos ſpadices ſiue balios e-
quos Volaterranus Græcè etiam βαλιοὺς vocari ait. Seruius ſpadices phœniciatos vocari ſcribit, &
profeſſos myrteos interpretatur. Alijs puniceus color lætius rubere creditur, non ſine ſua nigro
dine tamen qualis in roſarum quodam genere apparet, tanquam purpura ſaturata & nigricante,
qualis forſitan apud Phœnices populos, à quibus, & oſtrum Tyrium dictum, tingebatur, vt inde
Spadices vt poeta probarit. potius ei nomen ſit, quàm ab arbore; ſpadix verò idem qui caſtaneus, ſed obſcurior paulo, qua-
lem colorem hodieque imprimis commendamus, Germani Belgæque caſtanienbruijn dicunt
quaſi atrocaſtaneum aut fuſco caſtaneum. Iam verò nunquid ob hunc colorem abſolutè equos
probarit poeta dubitat Adrianus Turnebus, quin ei videtur hoc Maro dixiſſe ex illorum locorum

A feminio, in quibus illius coloris præstantissimi equi nascebantur, vt Mycenis, & Pellæ. Vt enim ad Clytumnum boues eximinæ formæ, hique candidi nascebantur: ita Mycænis equi glauci nascebātur egregiæ dignitatis, & Pellæ spadices insignis formę: atque illorum equorum species iactantior & formosior, & vt Maro dicit honestior quàm fortior, & animosior, laborumque tolerantior erat. Vt ita Maronis verba accipi debere (inquit) putem, mihi Gratius qui Maronis ferè æqualis fuit, persuasit. Nam, & de equis ita scribit:

Consule Penei qualis perfunditur amne
Thessalus aut patria quem conspexere Micenę.
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua tollet in auras
Crura, quis Eleas potior lustrabit arenas?
Ne tamen hoc attingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm syluas durumque lacessere Martem.

Et iterum:

Spadices vix Pellei potuere Ceràuni
B *Et tibi deuotę magnum pecuaria Cyrrhæ*
Phębe decus nostras agere in sacraria thensas.

His itaque ex Gratij locis Turnebus equos ad speciem, & pompam potiùs, sacraque curricula, quā ad bellicum opus aut venatorium munus à Marone descriptos intelligit, vel potiùs signatos. Veruntamen cùm huius coloris fuisse constet Seianum equum, quid vetat si, & bellicos esse poeta intellexerit. Infelix quidem ille equus fuit, in bello tamen laudatissimus. Ioannes Goropius Becanus equos spadices, & glaucos à poeta laudari putat, quia albedinē nigredini sic habent admistā, vt nigredo superet, illos verò ad vsum quia faciliùs domari queant: sed ad generosum animum & fræni impatientem significandum, nigrum colorem præferendum esse. A nigro autem, inquit, glaucus non multum differt: nam mare alias cæruleum, alias glaucum, aliàs nigrum vocatur. Theocritus: *In Saxonicis.* *Glaucus quì*

Τάν γλαυκάν δέ θάλασσαν ἔα ποτὶ χέρσον ὀρεχθεῖν,
Intere a glauci feriant sine litora fluctus.

Horatius *Aequoris nigri fremitum, & trementes*
Verbere ripas.

Homerus

C ——Τοῖς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον
Ταύρους παμμέλανας ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ. id est.
——*Sacrificant tauros in litore nigros,*
Quassanti terram Neptuno cyanochætæ.

Cyanochætæ autem Didymus interpretatur, *μελανοχρῶτι*: addens propter nigrum maris colorem qui de profunditate existit, tauros nigros Neptuno immolari. Vicinus igitur glaucus est cyaneo, & cyaneus nigro, cùm iratum mare glaucum, cianeum, & nigrum vocari videamus. Niger igitur longissimè ab albo cū absit, proximo gradu cyaneus, tertio glaucus. Pausanias in Atticis ob eā causam Palladi glaucos oculos tribui ait, vt Neptuno à quo genita est è Tritonide palude similes habeat: & Cicero cæsios Mineruæ, Neptuno cæruleos tribuit, vt hinc colligatur, proximos hos colores esse, atq; ad nigrum accedere, alterum tamen altero propriore interuallo abesse. Aethiopes Calaber cyaneos vocat. *Tauri nigri* *Palladis oculi.*

Μέμνων κυανέοισι μετ' Αἰθιόπεσσιν ἀνάσσων, *Lib. 2. Paralip.*
D *Memnon Aethiopum regnator cærulęorum.*

Eodem modo in carmine Sibyllino apud Politianum *αἶγας κυανέας*, id est, capras ceruleas pro nigris poni videmus. Pindarus Palladem *κυαναίγιν παρθένον* vocat, id est, virginem ægida ceruleam habentem, ad oculos, vt videtur, alludens. Virgilius igitur glauco colore videtur proximos etiam comprehendisse, nec equos ceruleos, & nigros exclusisse, quos scimus omnium esse bellicosissimos, atque idcirco hunc colorem Neptuno placuisse, qui cum equa Erichthonij rem habiturus, se equo cerulei coloris similem fecit. Quo quid aliud poeta voluit, quàm hunc colorem ita Neptuno, equorum domino, & datori, arridere, vt si se ipse in equum admissarium mutare vellet ad generosam sobolem excitandam eum potissimum sibi assumeret. Sed vt certiùs, quod de discrimine dixi, constet, consulendus Aristoteles libro de generatione, si rectè memini quinto, vbi oculos nigros eorum esse dicit, quibus in ijs multus, & pro fundus est humor cæsius quibus parum humoris, perinde atque in mari, quantum eius perspicitur, cæsium, quantum minus perspicitur, aquinum; quantum præ alto gurgite, quasi in obscuro delitescit, nigrum. Principium igitur nigredinis ex albo cęsium succedit, inde aquilum, sequitur nigrum. Nisi memoria me fallit, Michael Angelus D. Pauli conuersionem ad Christianismum in Vaticano sic depinxit, vt equum eius glaucum siue cæsium fecerit, ad Virgilium, ni fallor, alludens. *Miscell. ca. 29.*

Cęrulei equi celeres.

Hactenus Goropius, qui mox Homeri etiam hoc teſtimonio equos huius, vel ſimilis coloris pernices eſſe oſtendit.

Δαρδανος ἂυ τέκεθ' υἱὸν Ἐριχθόνιον βασιλῆα,
Ὅς δὴ ἀφνειότατος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων
Τȣ̃ τρισχίλιαι ἵπποι ἕλος κάτα βȣκολέοντο,
Θήλειαι πώλοισιν ἀγαλλόμεναι ἀπαλῆσι,
Τάων καὶ Βορέης ἠράσσατο βοσκομενάων
Ἵππῳ δ' εἰσάμενος παρελέξατο κυανοχαίτῃ.
Αἱ δ' ὑποκυσσάμεναι ἔτεκον δυοκαιδεκα πώλȣς,
Αἱ δ' ὅτε μὲν σκιρτῷεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρȣραν,
Ακρον ἐπὶ ἀνθερίκων καρπὸν θέον, οὐδὲ κατεκλων.
Ἀλλ' ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης,
Ακρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον, id eſt,
Hinc & Erichthonion regem ſibi Dardanus edit,
Quo non mortalis fuit vnquam ditior alter.
Paſcebantur equæ cui ter mille humida prata,
Gaudentes teneris pullis, quas arbiter axis
Arctoi Boreas adamans, & corpus equinum
Cæruleum ſimilans iniјt, quo ſemine fœtæ
Biſſenos pullos diti peperere patrono;
Quæ per agros celeres ſaltus ſi quando tuliſſent,
Per ſummos culmi curſu pendente volabant
Fructus, nec pedibus confringebantur ariſtæ;
Quod ſi ſaltarent per dorſa immania ponti,
Radebat ſummos cani ſalis vngula fluctus.

Glaucum dicide oculis.

Alij glaucum colorem in equis de oculis dici putant, vt Nicolaus Perottus, qui glaucos equos interpretatur felineis oculis, aitque vulgò glauciolos nuncupari, vt Vincentius Bellunenſis (ex Iſidoro) qui glaucus eſt, inquit, velut oculos pictos habens, & quodam colore perfuſos: Et Cælius Rhodiginus grammaticos noſtros ait, Seruium intelligens, glaucos dici equos interpretari, felineis oculis, id eſt, inquit, quodam ſplendore perfuſis. Et in Geoponicis laudatur equus γλαυκὸς, & paulò poſt τὴν χροιὰν κατακόρως μέλας: vnde apparet glaucum colorem de oculis tantùm illic accipi, nigrum verò de reliquo corpore: & Oppianus equos κυανῶπεας (Gillius cæſios reddit) id eſt cæruleis oculis contra ceruos probat. Atqui glaucum colorem non tam de oculorũ, quàm de totius corporis colore vſurpari certum eſt, & de inanimatis quoque rebus dici. Virgilius enim glaucas ſalices dixit, & oliuas & vluam: quod admixtum habeant viridi colori alborem quendam Gellius viridem colorem videtur exiſtimare; inquit. n. *Sed ne viridis quidem color pluribus, quã à nobis vocabulis dicitur. Neq; non potuit Virgilius colorem equi ſignificare viridem volens, cęruleum magis dicere equum, quàm glaucum, ſed maluit verbo vti notiore Græco, quàm inuſitato latino.* Quæ expoſitio philoſopho planè videtur aduerſari, qui in animalium pilis, puniceum, purpureum, & porraceum colores nunquam extare ſcribit. Porraceus enim viridis eſt. Quòd verò eundem colorem; cæruleum vocari poſſe arbitratus ſit, hoc magis ferendum eſt, quanquam vt oſtenſum eſt, nonnihil varient. Oppianus equos glaucos in venatione vrſorum commendat. De his quoque hoc Gratij intelligi volunt:

Lib. 2.

Lib. de color. circa finem.

Et quorum feſſas imitantur terga fauillas.

Alij cinereos vel canos exponunt. His proximi ſunt quos Oppianus in aureis ſuis verſibus de venatione χαροπȣς vocat, & ad Leones venandos celebrat. χαροπος autem Heſychio eſt περιχαρης, id eſt admodum lætus, vel oculis lætitiam afferens, id eſt εὐοφθαλμος. Sed cùm pro colore, vt hìc accipitur, creditur cæſius eſſe, ſiue cæruleus, & glauco proximus, intenſior ſcilicet, & in confinio fului poſitus, cum glaucus ſit dilutior, ad album potius vergens; vnde etiam eſt, quòd propter affinitatem confunduntur inuicem. Scholiaſtes Apollonij γλαυκον, & χαροπον ſynonymως accipi ſcribit, idque ex Theocrito patet, dicente, ὄμματα χαροπώτερα πολλον Ἀθήνας. nam vt is Mineruam dicit habere ὄμματα χαροπά, ita Homerus eam vocat γλαυκῶπιν: & quemadmodum το γλαυκον ὄμμα in Minerua γλαυκώπιδι putatur eſſe animoſitatis, & virilitatis ſignum, ſic & Ariſtoteles inter alia virilis corporis ſigna poſuit ὄμμα χαροπόν: & Homerus χαροπȣς λεοντας appellauit, quod animal ſcimus eſſe robuſtiſſimum. Eſſe tamen aliquid diſcriminis inter γλαυκὸς, & χαροπὸς patet ex Ariſtotele, qui cùm dixiſſet hominum oculos eſſe πολυχρόȣ, ſubiungit probationis loco, καὶ γαρ γλαυκοὶ, καὶ χαροποὶ, καὶ μελανόφθαλμοι τινες εἰσι, οἱ δε αἰγωποι. Præterea χαροπὸς nonnunquam pro cęruleo accipitur, vt apud Epigrammatarios χαροπὸν κῦμα, id

Lib. 5. de gener. animal.

eſt

A est cæruleus fluctus, & χαροπῷ πελάγει. Est enim, vt antea etiam monuimus, irascentis maris color glaucus,& cæruleus. Atque vt Plutarchus Germanorum oculos esse ait χαροπὺς, ita Tacitus ipsis truces ac cæruleos oculos esse scribit. Recteq. ij colores χαροποὶ nominari queunt, glauci nimirū cæruleiùe, quoniā oculis grati sunt, & lætitia quadam voluptateque eos afficiunt. Sunt porrò qui χαροπὸν accipiunt etiam pro fuluo,& rauo: quos inter colores non vsque adeo magnū est discrimen, nam Porphyrius apud Horatium rauum exponit fuluum:& Festus raui coloris esse dicit, qui sunt inter flauos,& cæsios quos rauistelos vocat Plautus: Ac quod ad fuluos attinet, conuenire id queat, in quo dicit ὐρανόθεν χαροπὴ ὑπολάμπεται ἠώς, cùm Scholiastes quoque ibi tradat γλαυκὸν, & Χαρπὸν poni ἐπὶ τῦ λαμπρῦ: talem autem esse colorem fuluum: Quod verò ad rauus, nec id testimonio destituitur: legimus enī in Geoponicis arietes oportere esse χαροπὺς τοῖς ὄμμασι δασυμετώπυς; pro his Varonis: *In primis videndum vt arietes sint rauis oculis, lana operti.* Iam verò equos χαροπὺς vocans Oppianus, de totòne corpore, an priuatim de oculis intelligi debeat, dubitari video, Camerarius de oculis accepit, vertitque flammantibus oculis ac renidentibus, qui nunc (ait) vitrei vocantur: contrà Gesnerus rectiùs ad totius corporis, non oculorum duntaxat colorem refferri debere contendit, & reuera poeta per venationū genera equorū colores distnguens, de totius corporis coloribus loqui potius videtur, quanquā,& Hercules fuerit χαρώψ cognominatus, cui in toto corpore talis color esse non potuit. Idem Oppianus equis διαφοινοῖς contra apros vti iubet, interpres vertit fuluis, rectiùs fortè interpretaturus rubicundis, vel sanguineo colore sasinatum puto hodie quasi saginarium equisones vocant; & haud scio an Aristoteli πάρωος sit, vbi scribit bonasum iubam habere τὸ χρῶμα μέσον τι τεφρῦ καὶ πυῤῥῦ, ὐχ οἷον αἱ παρῶαι ἵπποι καλύμεναι, id est *colore*, vt Gaza vertit, *inter cinereum,& ruffum, non qualis equorum quos partos* (sic in omnibus impressis codicibus legitur, sed puto scribendum esse paroos, vt Græcam vocem reliquerit) *vocant, est*: interpres verò vetus reddidit, inter nigrum, & rufum:& sunt certè τέφραι lignorum aliorumque rerum vstarum reliquiæ, quæ non tam de cineribus, quàm de carbonib. intelligi possunt. Aristoteles autem in sequentibus bonasos neq. nigros admodum, neque rufos inueniri tradit. Mirari etiam subit, cur Gaza hoc loco Gręcam vocem reliquerit, cùm vbique ferè, etiāsi desint, latina fingere soleat. Gesnerus quòd videret ab Hesychio, & Varino παρωὰς equos exponi τὸ χρῶμα πυῤῥὺς, id est colore rufo, conijcit paroos dici qui inter rufū, & cinereum est, vt ὐκ negatio abundet; Ego veterem interpretationem magis probauerim, cui, & ipsum etiam mox paucis interpositis adhærescere apparet. Nunc de maculatis dicamus, quos vocat Oppianus ὤρυγτας, quanquam eis nomen inditum putet, vel à montibus, vel à libidine, hisce versibus:

In Mario. *Germanorū oculi.* *Fuluus.* *Rauus.*

B

Sasinatus equus. *Lib. 9. Hist cap. 45.* *Bonasus.* *Parous equ?*

C

Equi maculati.

Ἠ' ὅτι καλλικόμοισιν ἐν ὔρεσιν ἀλδήσκυσιν,
Ἠ' ὅτι πώγγυ δέλυσ' ἐπὶ θηλυτέρῃσιν ὀρύειν. idest,
Siue quod innati ipsis montibus esse ferantur,
Vel quod amore ruant in equas, Venerisque furores.

Addit enim alios eorum maculis siue tænijs oblongis frequentibus ornari, quales tigridum spectantur: hos puto Palladius scutulatos dicit, vulgus liardos & pomaceos siue pomelatos, alios rotundis, vt pātheræ, atque has maculas cauterio adhuc pullis adhibito fieri. Palladio, ni fallor, guttati dicuntur. Græcis ϛικτοὶ: quales meo iudicio fuerint Solis equi illi quos Plautianus Seuero imperante omnium Romanorum potentissimus, tigribus simillimos ex insulis maris rubri, missis centurionibus furatus est teste Xiphilino: Cæterùm istiusmodi guttatorū equorum alij maculas habent albas, alij verò nigras, vt equa Admeti, de qua sic Statius, *In Seuero* *lib. 6. Theb.*

Quin & Thessalicis felix Admetus ab oris
D *Vix steriles compescit equas, centaurica dicunt*
Semina (credo) adeo sexum indignantur, & omnis
In vires adducta Venus, noctemq́ diemque
Assimilant maculis internigrantibus albæ,

Virgilius albas videtur prætulisse inquiens, *Lib. 9. Aen.*

Improuisus adest, maculis quem Thracius albis
Portat equus,

Atqui alias albus,& niger maculatus commendatur, vt placet Xenophonti citante Ferretrio Hippiatro. Ego maculatos equos omnes fortes,& robustos esse reperio, vnde etiam ψάρ,& ψαρὸς (ψαροὶ enim istiusmodi equi maculati vocantur, ab aue eiusdem nominis, quam nos Sturnum esse suo loco indicauimus) pro veloce quibusdam exponitur, nimirum παρὰ τὸ ψαίρειν, id est, vt exponit Suidas, accelerare, properare, festinare. Et ψαυκροπόδης epitheton equi Arionis à celeritate factum est. Dicuntur eidem equi etiam ποικιλοδέρμωνες, quasi variegati, nisi potiùs hos eosdem putemus cum ijs quos picas nonnulli vocant, quòd picæ instar nigro,& albo varient, qui penè ab

omnibus

omnibus reijciuntur, maximè ſi albedo nigredinem exuperet. Hermolaus Barbarus colorem pſa
ron, cùm murino à mure dicto eundem eſſe ſcripſit, quem ſequitur Iunius in ſuo nomenclatore,
qui color cinereus eſt, & leucophæus quoque dicitur, qui teſtante Columella vulgaris eſt in aſi-
nis, quod non probo, ſicuti nec eos qui apud Homerum κιολόπωλυς putāt, qui vario ſunt colore,

Oculi varij.

cū ex Porphyrij ſententia ſint potius celeres. Cæterū non corpora tantùm equorum colore va-
riant, ſed & oculi, quā varietatē ipſis ſolis homine excepto conuenire Ariſtoteles atteſtatur: pro-
uenire enim ijs aliquando cæſios: & alicubi etiam aliquos altero oculo cæſios naſci ſcribit. Sunt
qui ἑτερόφθαλμυς Græcis dici volunt, quos quibuſdā (Parthos puto intelligit.) Pelagonius medi
cus veterinarius κάλλιςυς, id eſt pulcherrimos niſi mauis, nobiles aut primæ claſſis vocat, argumē
to, quòd talem fuiſſe Alexandri bucephalum commemorent, modò linguam habeant tenuem, &

Heterophthalmi equi

longam, faciem ſubſimam, erectam ceruicem, ventrem compreſſum, mediocrem magnitudinem,
prominentes in corpore toto venarum toros, nigrum colorem ſaturatum. Interpres vertit, *qui
oculorum varietate nobiles, &c.* Nunquid verò hæc oculorum varietas de colore, vel aliter expo-
ni debeat, ſummoperè addubito. Ruellius de coloris varietate quidem in oculis dici arbitratur,
ſed non (vt ex Ariſtotele diximus) interpretatur, hoc eſt in quibus oculorum alter alterius colo-
ris, ſed quorum oculi maculis variegati ſunt. *Heterophthalmi*, inquit, *qui varietate oculorum notan-
tur equi non eandem* (Abſyrti hæc verba ſunt) *rem oculis cernunt. Nam quemadmodum* ἑτερόσκελής,
& ἑτερόπυς *claudicare ſolet, & labori itineris cedere; ſic etiam illos hac diuerſitate variegatos viſus
deficit. Quin & ob hanc oculorum varietatem, & improbi, & rerum eis occurrentium verentes; necnō
ad ſpeciem rerum oculis obiectarum conſternabiles ſunt. Hos tamen Parthi magno in pretio habēt, & pro
generoſiſſimis aſſumunt: apud quos primùm procreatos fuiſſe conſtat.* Nos qui heteroſceles, & hetero
podes ſint dicendi, iam antè indicauimus, cur verò iſthæc vocabula (ἑτερόφθαλμος, ἑτερόσκελής,
& ἑτερόπυς) de colorum varietate, & maculis dici crederet Ruellius, eiuſdem puto Abſyrti impu-
lerunt hæc verba, καὶ ὅσοι δὲ τῷ ποικίλοι τῷ χρώματι εἰσι, καὶ ὗτοι δοκῦσι παρ' ἐκείνοις πρώτοις γεγο-
νέναι. Nam cùm hæc ſtatim poſt heterophthalmiæ vitium eodem in capite ſubijciantur, Parthi-
cos ſcilicet equos appellatos à veteribus, qui varij colore eſſent, illam de coloris oculorū varie-
tate intellexit, cùm Abſyrtus nihil circa colorē eis commune, ſed nomen tantum à gente, apud
quam vtrique nati primùm celebrentur, inſinuet. Proinde improbandum, quod vertit Ruellius:
qui verò diſcolores notas in tergore referunt, &c. quaſi verò etiam heterophthalmi ſimiles, id eſt, di-
ſcolores notas in oculis referrent. Aliam igitur quandam varietatem, & diuerſitatem heteroph-

Opinio propria.

thalmos equos habere neceſſe eſt, vnius ſcilicet oculi ad alterum collati, ſiue ea in colore ſit, ſiue
alio quodam affectu. Mihi inclinat animus, vt ſint heterophthalmi, quorum oculi, aut nō ęquè ma-
gni ſunt, vel alter altero humilior, quales in hominibus quandoq. etiā obſeruamus: nam quemad-
modum heteroſceles oſtenſum eſt claudicare, ita hos puto res obiectas non rectè diſtinguere, id
quod in bucephalo etiam non tacuit Plutarchus, dum vel ſola vmbra terrefactum tradit. Parthi
autem ideo fortaſſis huiuſmodi equos præferebant, quòd pauidi eſſent, & fugæ apti, cùm ipſi fu-

Parthi cur heterophthalmos equos preferent.

giendo pugnarent nec vellent cominus hoſtem aggredi. Andreas à Lacuna verò toto etiam cęlo
errat, dum heterophthalmos equos reddit monoculos. Inter optimos, inquit, monoculos à qui-
buſdam cenſeri Pelagonius, ſi à natura talem orbitatem contraxerint, nam ſi à caſu, abſurdum
eſſet id dicere. Reprehenditq. alios, quod heterophthalmos interpretentur, ab alterius oculi va-
rietate ſic dictos. Videntur autem Lacunæ impoſuiſſe verba Ammonij, qui in libro de vocabu-
lorum differentijs heterophthalmon exponit, qui ab altero oculo κατὰ περίπτωσιν (id eſt, caſu ali-
quo, ſiue fortuito, ſiue per verbū, vt dictiores accipiunt, quanquā Varinus ſcribat κατὰ τύχλω) or
batus ſit: monophtalmum verò qui vnicum duntaxat oculum habeat, vt cyclops, etſi Varinus non
ita accipere videri poteſt. Itaque monophtalmus niſi monſtrum aliquod fortaſſis, nemo fuerit:
heterophthalmi verò Ammonio dicti quicunque altero oculo cæci, altero tantùm vident, ſiue
ita nati ſint, ſiue caſu poſtea ſuperueniente; ſed huiuſmodi equi qua ratione laudari debeant, aut

Oculorū varietas duplex.

etiam poſſint, non video. Sed vt ad oculorum varietatem reuertamur, quam equo, & homini pro
priam eſſe ex Ariſtotele diximus, hanc duplicem eſſe ex Ruſsij diſcimus, his verbis: Pilorum in
colore varietas, itemque oculorum (vt ſi vnus oculus albi coloris fuerit, alter nigri, vel vnus albus
& alter varius) mutari non poteſt, quia contingunt in ipſa generatione. Hinc enim colligitur ocu
lorum colorem quandoque caſu in alium conuerti: præterea apparet innuere etiam eam varieta-
tem ſiue fortuita ſit, ſiue ab ipſo ortu, vitio dandam eſſe. Si equus leucoma (inquit Abſyrtus) id
eſt albuginem, aut albicantem notam in oculis oſtendat, non ictu contractam, ſed genitiuam (vt

Albuginem in oculis habens cur im probetur.

Ruellius vertit; Græcè legitur ἀπὸ ταυτομάτυ, id eſt ſponte natam, nulla ſcilicet externa, ſed in
terna, & latente cauſa) ad ſeminandam prolem repudiatur: namque editum hoc parente pecus
cùm ad eandem deuenerit ætatem, ſimili modo cæcitate afficietur: equam verò tali genitore
procreatam, propter aduerſariam purgationem, id malum non manet, ſed mas quem ea pe-

perit

A perit mater, auitum referet vitium. Color vero naturalis oculorum in equis Platoni, Varroni,& Columellæ laudatur niger. Pollux igneos vulut & quasi sanguineos ὕφαιμον βλέποντες quos,& Oppiano probari reperio,sed Plato equum deteriorem, & immorigerum γλαυκόμματον, & ὕφαιμον,id est glauco,& subcruento aspectu facit. Idem Pollux laudandi equi aspectu siue oculos his ornat epithetis, βλέμμα γοργὸν vocans, id est visum agilem, facilè mobilem, versatilem, ἰταμόν, quasi præcipitem ad aliquid agendum, aut audacem, aut inuerecundum, ἀναιδές, impudentem, ὑπόθερμον, subcalidum, ἔκπυρον, ardentem, θρασύ, audacem, πίκρον, paruum, θυμικὸν,animosum, ὀργίλον, iracundum, κρεμνεσικὸν pēsilem. Nemesianus quos igneos Pollux, dixisse videtur *vago splendore micantes.* Crescentiensis minoris ait esse pretij,cuius oculi fuerint albi, quia ductus ad niuem,vel locum alium frigidum,non cernit,contrà in loco lucido, & tempore calido videt optimè. Iam reuertor ad maculatos. Absyrtus quosdam equos ἀετοτενεῖς vocari scribit à genitiua quadam macula,quam in armis,& cocco referunt,quos Sarmatæ sibi, vt probos asciscunt, apud quos cum reliquis de pernicitate certant:quare ij,ad bellicas excursiones vtuntur. At verò qui aquilinam notam(hæc eadem est cum superiore,vnde eis nomen, ἀετος enim aquila est) pone ferunt,circa coxas,& caudam,ij ab ipsis improbantur. Quin & obseruatum esse apud se tradūt,

B ne ex eis prælientur:quippe aut equitem facilè ijs insidentem perire,aut in quippiam molestię incurrere. Sunt & ἀλφόρυγχοι eidem dicti,qui tardiùs senescere creduntur, vt & ἀλφοπρόσωποι illos albo rostro,hos alba facie præditos dicemus. Equus rufus cum albo in fronte signo rotundo, similitudine lunæ apud Homerum,in curuli certamine cæteros pernicitate vincit. Magis verò præterea laudatur equus,si in priori pede similis candoris macula fuerit. Virgilius. *Quē Thratius albis.*

Portat equus bicolor maculis,vestigia primi
Alba pedis,frontemque ostentans arduus albam.

Statius de Panchate: *-----sed proximus ibat*

Astur Panchates, partium frons alba nitebat
Insigne, & patrio spes omnis concolor albo.

Quibus albæ sunt vngulæ,eos quoque ceu celeres probari reperio,vt apud Sophoclis scholiastē in hunc locum in Electra: ἢ καὶ χαλαργαῖς ἐν ἁμίλλαις ὄντως ὡς κείνῳ δυστάνῳ τμητοῖς ὁλκοῖς ἐγκύρσαι. χαλαργοὺς ἁμίλλας vocari ait τὰς ἱππικὰς ἁμίλλας, & exponit λευκόποσι, & ταῖς ταχείαις ἐν ταῖς χηλαῖς: Sed & Hesychius χαλαργοὺς quoque affert pro ποδαργοὺς, seu ταχύποδας: Et Pausanias

C de Neptuni loquens statuis,Tritonum,& Amphitrites: Quæ intus,inquit,sunt, dedicauit ætate nostra Herodes Atheniensis,equos quatuor inauratos,præter vngulas tamen quæ ex ebore sūt. Russius verò qui vngulas omnes albas habent,nunquam aut vix saltem fortes esse asserit.

Iubam corpori concolorem probarunt veteres,nunc tamen(inquit Camerarius) in fuluis laudantur albicantis comæ quasi canities, & ij equi magni fiunt, & velatuli appellantur. Veteres autem concolorem probasse indicat. Pollux his verbis: ἄμεινον δὲ ἡ ὁμόχρους χαίτη καὶ εὔθριξ, id est: optima aut pulcherrima vnicolor iuba,& bene comata. In Arione tamen celeberrimo Neptuni equo iuba commendatur rutila. Atque hactenus de colore:nunc cætera merita prosequamur, inter quæ patriæ,generisque claritatem iure reponi posse non dubitamus, quanquam poeta Iuuenalis eos tantùm equos cæteris præstare dicat,qui cursu præcellunt, nulla vel patrij soli, parentumque ratione habita.

Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet & exultat rauco victoria circo.
D *Nobilis hic quocunque venit de gramine,cuius*
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis,
Sed venale pecus Corithæ posteritas, &
Hirpini si rara iugo victoria sedit,
Nil tibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretijs mutare iubentur
Exiguis, tritoque trahunt epiredia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.

Hippiatri tamen parentes bonos,& pulchros eligi volunt,tum corpore,tum moribus,vt pulli etiā similes generentur,idque vt plurimùm succedere feliciſſimè, & vt contrarium accidat necesse esse vt granis quædam alia causa superueniat. Etenim,vt Horatius ait:

Fortes creantur fortibus, & bonis
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces

Proge-

In Phædra.
Color oculorum qui laudetur.
Equi aetogenes.
Alphorynchi equi.
Macula alba in pede.
Lib.5. Aen.
Vngulę albę
In Corynthiacis.
Iubæ qua laudentur.
Velatuli equi.
Lib.4.Car. Od.4.

Lib.5.Syl. *Progenerant aquilæ columbam.*

Quanti verò referat, vt ex generoſo admiſſario proles quæratur, pulchrè, vt omnia, oſtendit Statius:

——Romulei qualis per iugera circi
Cùm pulcher viſu, titulis generoſus auitis
Expectatur equus, cuius de ſtemmate longo
Fęlix demeritos habet admiſſura parentes:
Illum omnes acuunt plauſus, illum ipſe volantem
Puluis, & incuruæ gaudent agnoſcere metæ.

Sic, & Virgilius cùm ætatis rationem in primis habendam eſſe docuiſſet, in admiſſarijs nempe, ſubdit:

——Ergò animos æuumque notabis
Præcipuè: hinc alias artes, prolemque parentum.

Lib. 16. Similiter Silius:

Vnus arat leuis vt Zephyri noua flamina, campis
Vectonum eductum genetrix eduxerat Harpe
Nobilis; hunc Durius ſtimulabat in æquore currum.
Camphaſus antiquo fidebat Atlante magiſtro
Ipſum Aetola vago Diomedi condita Tyde
Miſerat, exceptum Troiana ab origine equorum
Credebant, quos Aeneæ Simoentis ad vndas
Victor Tytides magnis abduxerat auſis.

Et mox:

Attonitus tum ſpe tanta genitore Pelore
Te Zephiro eductum nunc nunc oſtendere tempus
Diſcant, qui pecudum ducunt ab origine nomen
Quantum diuini præcellit ſeminis ortus.

Maiori verò laude digni, ſi non animo tantùm, ſed, & pulchritudine, maculiſquè parentes referant: vt ſuprà ex eodem docuimus: Quin tanti honeſtiorum equorum proſapiam fecere veteres, vt inſcijs dominis clam furtimque matrices eis ſupponerent. Homericus Diomedes ſic Sthelenum Capanei regis filium alloquitur. Si Pallas mihi palmam de amborum cæde conceſſerit, nulla in remora fuerit, quin inſiliens in Aeneæ equos à curru fręna corripias, & bigam ad noſtra tentoria adducas. Sunt enim ex genere equorum, quos Iupiter pro adempto Ganymede filio Troi ſoluit, præſtantiſſimos inter omnes qui ſub ſole ſunt ac ſub aurora; ex quibus princeps Anchiſes furtim Laomedonte inſcio ſuppoſitis equabus, quatuor ſuſtulit pullos, apudque ſe maiore cum cura educauit. Ex ijs duos (vt cernis) feroces Aenęę filio ad belli præſidium contulit, atq. tribuit; quos ſi ceperimus, & prædam, & egregiam ſanè laudem retulerimus. Virgilius quoque Circen Solis filiam eodem modo furtim ex patris ſui equis pullos ſuſcepiſſe canit:

Iliad. 5. Aeneæ equi.

Abſenti Aeneæ currum, geminoſque iugales
Semine ab ætherio, ſpirantes naribus ignem,
Illorum de gente, patri quos dædala Circe
Suppoſita de matre, nothos furata creauit.

Nothi qui. Ne quis verò degeneres ac illaudatos inteligi à poeta cogitet, quia nothos vocat: is ſciat nothos vocare iſtiuſmodi pullos, quia matrem habuerant mortalem, patrem verò diuinum; propriè enim nothi dicuntur, quos nobilior pater ex ignobili matre procreauit. Ecquid verò aliud indicare voluit idē poeta, cùm Turni præſtantiſſimos equos ex Orithia natos ſcribit, & alibi duodecim pullos in armento Dardani patre Borea genitos, niſi vt patrum, ex quibus ſuſcepti eſſent, pernicitatem indicaret? Huc ſpectat, & hoc Statij:

Lib. 6. The.

Oebalios ſublimis agit, ſpes proxima palmæ,
Amphioraus equos, tua furto lapſa propago
Cyllare, dum Scythicis diuerſus ad oſtia ponti
Caſtor Amyclæos remo permutat habenas.

Eodem quoque modo patrium natiuumque ſolum inſpiciendum eſt: Eleganter Cyrus apud Xenophontem quemadmodum equos (inquit) quæritis, non qui patrij ſint, ſed qui optimi, ſic etiam homines quæritote, innuens non ſemper domi haberi viros rerum gubernaculo idoneos, quemadmodum nec equos ſæpè quos, alinundè petimus. Varro autem in primis loci in quo natus eſt pullus, curam rationemque habendam oſtendit his verbis: *De ſtirpe magni intereſt qua ſint, quòd genera ſint multa. Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur.* Sic Nemeſianus ait:

Lib. 2. Pædiæ. Patriam conſiderandam eſſe.

Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis; Et mox:

Cappa-

A *Cappadocumque notas referat generosa propago.*

Claudianus eodem sensu: *-----Delectus equorum*

Quos Phrygiæ matres, Argeaque gramina pastæ,
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt. *De laud. Sereng.*

Idem de quo Honorij;

O felix sonipes tanti cui fręna mereri
Numinis, & sacris licuit seruire lupatis.
Seu tua per campos vento iuba lusit Iberos
Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
Argeę laure niues, seu lęta solebas
Thessalię rapido perstringere pascua saltu.

Harum autẽ regionũ equos præ cęteris in pretio fuisse mox suo loco palam fiet. Quare cùm sint equorum genera, quot homminum natione discretæ, vt Oppianus testatur, in permutandis vel distrahendis vendẽdisue equis maximam fraudem patriæ solet afferre mendacium. Volentes enim cariùs vendere, generosissimos fingunt. Quæ res compulit nos (inquit Vegetius) qui per tam di-
B uersas, & longinquas peregrinationes equorum genera vniuersa cognoscimus, & in nostris stabulis sæpè nutriuimus, vniuscumque nationis explicare signa, & merita. Quibus omnibus addi etiam potest tempus partus: nam cùm auaritia nostra singulis annis cupiat equas fœtas esse, tamen longè pręstantiores haberi pullos aiunt, si alternis tantùm submittantur, perfectiores scilicet ac firmiores: Præterea Hierocles author est, quod si contingat equas maturiùs, hoc est mensibus (inquit) nouem & viginti diebus partum edere, pullum quidem educari, & ad iustam magnitudinem adolescere consueuisse: eum tamen ab armento abigi debere, quoniam ad obsequium præstandum sit futurus iners. Hisce ætatem addemus, motum, & vocem. Aetatis enim omnium primò ratio habenda, quæ vt sit cognoscenda, mox suo loco docebitur: & partim etiam docuimus. Motũ potissimùm in pullo experiri licebit. Hic enim si genua lubrico flexu moueat ingrediens, coniecturam ex eo facere possis, in equitatione crura similiter lubricum motum habitura esse: quãquã enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis statim animaduersa laudatur. Sunt qui lenem gressum, qualis vulpis est, in generoso equo desiderant, vt Teutones teste Camerario; alij lupi gressum probant, & à Lucio pisce exiliendi facilitatem, ab anguil-
C la agilitatem desiderant. De voce vt inde de generositate quid possit iudicari, his verbis ostendit Cardanus. Habet præterea equus quinque voces, affectus eius significantes; hinnitum alacrem, quo alacritatem declarat; longius est, non tamen multùm, & in fine vox exaltatur, calcitrat sed innoxiè: cùm verò hinnit, longa voce quam in fine remittit, desiderat, & vocat socium, aut equã, cum qua concubuit, in hoc non calcitrat. In dolore nullam vocem: sed si multum premat, gemitum emittit, submissa voce. Hinnitus breuissimus iræ signum est: tuncque aures dimittere solet, sicut vox rauca quam naribus solùm emittere videtur, estque similis rugitui leonis timorem declarat: atque in his duobus affectibus, calcitrat, & & ferit equus, si generosus est: cæterùm vt in ira aures ad collum demittit, ita in timore erigit, atque in anteriora tendit. Habes igitur voces principaliorum affectum, lætitiæ, desiderij, iræ, doloris, & timoris: nec fallit in his: alias non habet. Hęc ille. Quia verò frequens hinnitus animi indicat generositatem, poetæ generosos equos frẽmentes nuncuparunt. Virgilius de Scyphio Neptuni equo: *------Cui prima fræmentem*

Partus tempus.

Aetas.

Motus.

Vox. Lib.7.de rer.variet. cap.32.

Fudit equum magno tellus percussa tridente. Horatius: *Georg.li.1.*
Et fræmentem mittere equum medios per ignes. Rursus: *Lib.4.car. od.14.*

Ad hunc fræmentes verterunt bis mille equos Galli canentes Cæsarem. Iam verò quamuis quæ ha- *Od.9.*
D ctenus sunt dicta, etiã de admissario, & matrice intelligi, & possint, & debeant, placet tamen quædam de ijs priuatim tradere: cùm maximè intersit admissarium egregium esse vt tota ab eo progenita soboles, laudabilis habeatur. Admissarium itaque in primis integro corpore esse volunt, omnique vacare culpa, nec hoc quoque satis esse aiunt ad seminandam prolem, nisi etiam insiliendis equabus impiger sit. Pigritia autem vel à natura est, vel senio acquiritur. Qui natura pigri sunt, vt pote cùm operi cedant, Absyrtus segregari vult, & tanquã inutiles haberi; ætate verò affecti, pullos teste Aeliano cæteris in rebus debiles, tum pedibus infirmos generare solent. Virgilius;

Admissarius qualis esse debeat.

Hunc quoque vbi aut morbo grauis, aut iam segnior annis
Deficit, abde domo; nec turpi ignosce senectæ (id est, senectæ non turpi ignosce.)
Frigidus in Venerem senior, frustraque laborem
Ingratum trahit: & si quando ad prelia ventum est:
Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis
In cassum furit.

Russius eligi vult parentes pulchros & bonos, vt pulli etiam similes generentur, tum corpore tũ

moribus;

moribus : idque ſi tales ſint parentes, vt plurimùm fieri aſſerit : nam vt contrarium accidat, aliā quædam cauſa ſuperueniat, oportere. Ipſe autem ad equi pulchritudinem præter cætera, maxillas graciles, & ſiccas commendat, os magnum, & laceratum, gareſe (ſpinam ni fallor) verò acutum & quaſi tenſum, & rectum: dorſum curtum, & quaſi planum : coſtas, & ilia, vt bouina: anchas longas, & tenſas, coxas intus foriſque laxas, & carnoſas; garetta (ſuffragines) ampla, & ſicca, & tenſa: falces curuas, & amplas, ceruinis ſimiles: crura ampla, piloſa, & ſicca; iuncturas crurium groſſas, & non carnoſas, propinquas vngulis, ad ſimilitudinem boum. Poſterior pars corporis altior ſit anteriore, vt in ceruo. Hactenus ille, Palladius in admiſſarijs quatuor ſpectāda eſſe ſcribit, formam, *Forma.* colorem, meritum, pulchritudinem. In forma hoc ſequendum : vaſtum corpus, & ſolidum, robori conueniens altitudo, latus longiſſimum, maximi, & rotundi clunes, pectus latè patens, & *Pulchritudo* corpus omne muſculorum denſitate nodoſum, pes ſiccus, & ſolidus, & cornu concauo altiùs calciatus. Pulchritudinis partes has eſſe: vt ſit exiguum caput, & ſiccum, pelle propemodum ſolis oſſibus adhærente : aures breues, & argutæ oculi magni, nares patulæ coma, & cauda profuſior, vngularum ſolida, & fixa rotunditas. Eadem in equabus quoq; vult conſiderari, ſed præcipuè vt ſint longi, & magni ventris, & corporis. Similiter Varro : *Equos ad admiſſuram* (inquit) *quos velis habere legere oportet, amplo corpore, formoſos, nulla parte corporis inter ſe non congruente*. Et rurſus : *Forma eſſe oportet magnitudine media, quod nec vaſtos nec minutos decet eſſe Equas clunibus, & ventribus* *Equæ matrices quales eſſe debeant* *latis*. Abſyrtus verò etiam equas, ex quibus propagare ſtudemus, oportere ait eſſe bene compactas, magnitudineque decenti, viſu præterea ſplendidas, & ſpectabiles, ventre & ilibus magnis: ætate non minores quàm trium, nec maiores quàm decem annorum, ſed hoc ad generationem pertinet. Hoc tamen hic recitabo, quod de admiſſarij ſemine examinando tradit Pelagonius: Si *Semen admiſſarij quale eſſe debeat.* vtilem (inquit) admiſſarium, & ad creandam prole idoneum libeat experiri, digitis duobus comprehenſum genitale ſemen lancis lacinijs diſtrahes : ſi reſiliat in ſe, ac ſeſe cohibeat, ita vt non diſcindi patiatur, vtilem admiſſarium oſtendit: hoc Hipparchus aſſeuerat: ſin protinus tactu diſtractum diffundatur, nec viſci more glutinatum lenteſcat, ſeminādis filijs vt inutile repudiatur: talis equus ad ineundas matrices non eſt adiſciſcendus.

LOCVS.

OCVM paſcendis equis idoneum ἱππόφοβριον vocant, vt vult Homeri Scholiaſtes. *Loca plana amare* Paludibus, & riguis pratis gaudere hoc genus animalium teſtis eſt Ariſtoteles. Gaudere autem planitie ex veteri quoque prouerbio diſcimus : *In planitiem equum* quo *4. Odyſſ.* de ſuo loco. Idem eleganter apud Homerum docet Telemachus, equos à Menelao ſibi oblatos aſpernatus, quoniam Ithaca propter loci, montiumque aſperitatem alendis equis minus eſſet idonea. Montes alioqui, modò rigui ſint, non aſpernatur, quin Columella, *equorum gregibus*, inquit, *ſpatioſa, & paluſtria, nec non montana paſcua eligenda ſunt ; rigua nec vn- *Equile.* quam ſiccanea, vacuave magis quàm ſtirpibus impedita frequenter mollibus potius quam proceris herbis* *Equaria.* *abundantia*. Vulgaribus equis paſsim maribus ac fæminis paſci permittitur. Sed pompicus, & bellicus equus ſtabulo ferè continetur; id equile dicunt; Varro etiam equariam his verbis: *Quòd, &* *Præſepe.* *ipſe pecuarias habui grādes, in Apulia ouiarias, & Reatino equarias*: Grapaldus propriè ait dici præſepe. Græcis dicitur ἱππων, necnon ἱπποστάσιον (nā, & equum ab armento, ſeu equitio ſiue vt vulgò vocant, mandra ſequeſtratū iam, & ſtabulo, ac præſepi applicitum, Græci eleganter σατὸν dicunt annotante Cælio,) ἱπποστασις, σαθμός, φάτη, vt Pollux annotauit. Heſychius, & Varinus apud Lacones ἱππάκλω dici tradunt, & ijſdē σαθμοὶ ſunt οἶκοι ἢ ἐπαύλεις, ὅπου ἵσανται ἵπποι καὶ βόες, do- *Stabulum vbi ædificādum.* mus, aut caſæ, vbi ſtabulātur equi, & boues. Xenophon in libro de re equeſtri ſtabulū equorū ea domus parte ædificatū haberi vult, vt q̃. frequētiſsimè ob oculos Dñi verſetur; ipſiuſq. equi veluti cōclaue ita conſtrui ait optimum, vt non magis pabulū de præſepio quā cibus domini de penu furto ſubduci poſſit. Eum verò qui in hoc negligens eſt, ſeipſū opinatur negligere: cùm ſit clariſsimū, equum in periculis, corpus domini accipere tanquam depoſitum. Neque illum locum ideo ſolùm muniendum eſſe, ne furto pabulum diminuatur : ſed quia etiam, ſi fortè effundatur ab equo, ita cognoſcitur. Columellæ ſtabulum eſt integrum equile; præſepia verò ad quæ religantur iumenta. Vult enim vt in ſtabulo ampla ſint præſepia, ſuper quæ tranſuerſi aſſeres in modum iugeri, à terra ſeptem pedibus elati, confingantur, ad quod religari poſſint iuuenci. Cæterùm Grapaldus iſtiuſmodi lignum, ad quod equos cæteraque iumenta capiſtris (ita enim ipſa lora dicuntur) reli- *vacerra.* gare ſolemus, non aliter quàm ad anſulam vel vncinum, Vacerram nominari aſſerit: præſepe verò ipſum propriè ſtabulum eſſe. Idem Xenophon vt pedum in primis præcipuam fieri debere ra-

A tionem indicaret, partem ſtabuli exteriorem rotundis lapidibus palmari magnitudine ſternendã eſſe monet, vt inſiſtentis vel incedentis per eos equi chelidon ſiue hirundo ſolidior reddatur.

LOCA EQVIS CELEBRIA.

EGIONES quarum equi vel celebrantur, vel improbantur, lubet ordine recenſere alphabetico, vt omnis euitetur confuſio. Abydum Homerus equis alendis aptum celebrat Iliados quarto:

Ille nothum Priami transfixit Domocoontem
Pernices qui nuper equas paſcebat Abydi.

Eſt autem Abydus Ptolomæo, Straboni, aliiſque Aegypti vrbs Memnonis olim regia. Sed Stephano & Suidæ Macedoniæ quoque regio eſt circa Axium fluuium: de hac regione Homerum hic loqui volunt expoſitores. Acarnanum & Aetolorum ſolitudinem paſcendis equis eſſe accommodatam non minus quàm Theſſaliam, habemus apud Strabonem. Acarnanania quidem
B Epiro proxima eſt, & equi inde Acarnanici dicti dicuntur fuiſſe maximi, ceſſereque in prouerbium de re quapiam maxima, vt ſuo loco dicetur. Achaios, ſiue Achiuos Oppianus ad bellum ait eſſe idoneos. Aegyptus equorum feraciſſima fuit. Ea propter dominus interdixit Iſraelitarum regibus, ne multi equis vterentur, ne populum ad conuerſandum cum Aegyptiis propter equos inducerent. Ex Aegypto certè Salomoni regi adducebantur ſinguli centum quinquaginta argenteis, vt legimus in ſacris bibliis. Aethiopia pennatos equos ferre & cornibus ornatos ferunt. Nos de feris eius equis antea quid diximus. Vulgares equi à calore ibi malè habentur, vt annotauit Scaliger. Africa, vt teſtatur Vegetius equos ad vſum ſellæ præſtat velociſſimos. Ait autem Hiſpani ſanguinis eſſe: ſed de his mox plura, vbi de Lybicis dicetur & Mauris. Alanicos quoque velociſſimos eſſe putem, ac robuſtiſſimos. Probi enim imperatoris Alanicus equus & in bello contra Alanos captus, tanta celeritate fuiſſe perhibetur, vt diurnis ſpatiis centum obiret miliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore: non erat tamen decorus, aut ſtaturoſus. Dionyſius poeta Alanos vocat πολυίππους Agrigentinos equos præ ceteris extollit Pindarus inquiens eos ad agones Græciæ olim miſſos, victoreſque receſſiſſe, vt meminit Seruius enarrans illud Virgilii lib. 3. Aeneid. *Magnanimum quondam generator equorum.* Celebrantur, & à Gratio:

C *Poſſent Aetnæas vtinam ſe ferre per artes,*
Qui ludus Siculis, quid tum ſi turpia colla
Et tenuis dorſo curuatur ſpina? per illos
Cantatus Graiis Acragas.

Legimus etiam illud, cùm in Cappadocia greges equorum periſſent, Delphici Apollinis reſponſo adduxiſſe greges de Agrigento & reparaſſe meliores. Vrbs eſt Siciliæ. In Anglia referẽte Polydoro Virgilio armenta equorũ, boum & ouiũ greges interdiu noctuque paſſim errare per mõtes & valles, per ægros compaſcuos ad paſcendum cõmuniter relictos videre eſt, aut per fundos quos poſt collectos fructus conſuetudine quadam peruetuſta vicinus quiſq; communes habet, ad alendum pecus: Idcirco autem equis teſticuli amputantur. Idem aſſerit bonam partem equorum non ſuccuſſare, & nos obiter Britannicos tellones mãnoſque maximè ſi candidi ſint, hodieque in pretio eſſe apud magnates diximus. In Apamia Syriæ regione vbere vt (inquit Strabo) milites recenſebantur & equi alebantur & regis equæ, numero ſupra triginta millia: & earum emiſſarii trecenti. Hic erant equorum domitores; hic bellici ludi magiſtri conducebantur & quicumq; rei militaris erant periti. Apulos equos laudat Varro, & Volaterranus bello eos aptiſſimos facit, & Scholiaſtes Horatii in declaratione huius verſus --- *Non ego circum Me Satureiano vectari rure caballo,*
D In apulia (inquit) temporibus Horatii, fundi Satureiani fuiſſe dicuntur ſatis ampli ac nobiles, per quos Apulum equum ſignificat. Apulum aut equum pro optimo vtique accipere debemus. Cæterùm Iacobo Cruquio, videntur hæc potius commentitia quàm vera, & hoc item quod Seruius de Satureio oppido apud Tarentum dicit: eius enim nulla (inquit) eſt mentio apud eos qui ex profeſſo totam nobis Italiam delinearunt; apud Strabonẽ autem inuenire licet Vreum vrbem ad extremum circumflexum Gargani promontorii: agenifte (inquit) omnis generis fructus, tum verò copioſiſſimos producit, equis & ouibus aptiſſimus, lana quàm Tarentina longè mollior, minus verò candida; regio ipſa propter cãporum conualles, tranquilla. Hinc itaqne arbitratur Horatiũ (vt fuit in componendis & vſurpandis vocibus mirabiliter audax) concinnaſſe hanc vocem Satureianum propter vbertatem ſoli equis alendis aptiſſimum. Plinius hanc vrbem in Apulia vocat Vriam. Arabes quorum principem Zambeium appellant, equabus vehuntur tantæ celeritatis, vt per diem noctẽq; circiter centena milia itineris conficiant, vt Vartomarus tradit, volare potiùs quàm equitare videntur: ephyppiis vulgus non vtitur, ſed proceres tantùm: qui etiam ſoli veſtiuntur, reliqui induſiis contenti ſunt. Arabes qui in Africa ſedẽ poſuere, equos ſuos empturi aut venditури non ſolùm Lantferę, inquit Scaliger pernicitate probãt, ſed etiam ſi Struthiocamelũ curſu aſſequãtur.

Acarnaici.
Reg.3.c.10.
Aethyopici.
Alanici.
Agrigentin.
Lib.1.Hiſt. Angli
Lib. 16. Geogr.
Apuli.
Lib. 6.
Lib.3.c.11.
Arabes.

Et Aloyſius Cadamuſtus Arabes ait equos habere pernices, vocarique barbaros. Caret equis quę fęlix cognominatur. In Arcadia fuiſſe fertilia pecori paſcua, præſertim equis atq; aſinis admiſſarijs ad mulos procreandos, equorũque genus Arcadicum excellere habemus apud Strabonem. Ex Arcadia autem ad vicinam Epirũ mox deinde ſtirps equorũ trãſlata videtur, eò quòd Virgilius ei hanc laudem aſcripſerit. Αρειας πῶλους Heſychius & Varinus exponunt Τερσικὰς, legendũ περσικὰς, Nam Aria regio Stephano eſt Perſica. Idem Strabo mox Argolicos celebrat: hinc Argos Homero ἱππόβατον, id eſt equorum alumna vocata eſt, vel ab equorum, qui ibi alebantur copia, vel potiùs quòd alendis equis apprimè aptus eſſet locus, vt Horatius teſtatur, inquiens:

Arcadici.

Argolic.

Aptum dicet equis Argos, diteſque Mycænas.

Quanquam priuatim ob Agenoris equo Argos hippotrophon dictũ eſſe Etymologus ſcribat: alij etiam ab Hippe Danai filia. Argolicos iſtos equos Abſyrtus probis eſſe pedibus & capite, clunibus non item, aſſerit: indiuidua ſpina, grandi, ſed curta, vt Ruellius vertit, (Græcè legitur, τῇ ῥάχει ἄτομοι, κοῖλοι, ἐυμεγέθεις, βραχεῖς: duo poſteriora ad totum equi corpus potiùs referri debere credit Geſnerus. Fuit autem Argos vetus eademque nobilis Achaiæ in Argolide vrbs; item alia in Peleponneſo & ipſa ſimiliter Hippium dicta: necnon & alia in Apulia à Diomede cõdita, & primùm à nomine relictæ patriæ Argo hippium quoque nuncupata. Varinus Homerum de Argo Peloponneſiaco loqui tradit, ab Argo illo oculatiſſimo ſic dicto; hippoboton autem dixiſſe, quod multos & præſtantes equos ferret, vt hiſtoria (inquit) teſtatur. Heſychius verò ἱππόβοτον exponit equorum paſcuis idoneum, vel μεγαλόβοτον & ἐύγεον, vt hippos hic nihil quàm augeat. Equos verò iſtos è Cappadocia originem traxiſſe docet Claudianus, dum canit:

------- Delectus equorum
Quos Phrygiæ matres Argeaque gramina paſtæ
Semine Cappadocum ſacris præſepibus edunt.

Et rurſus;

------- Iam paſcua fumant
Cappadocum volucrumque parens Argeus equorum.

Armenij.

Armenios ad belli vſum aptos ait Oppianus: præſtareque Siculis, cùm tamen priùs dixiſſet Siculos qui ad AEtnam degunt, cæteros omnes celeritate vincere. Horum equorum mox fit mentio inter equos Niſæos. Satrapes huius regionis teſtante Strabone quotannis per ſe viginti millia pullorum ex Mithracina mittebat. Abſyrtus hos vocat βαρυκεφάλους. A Parthis genus ducere inuenio, capite tantùm grauiores eſſe. Aſturio in Hiſpania gens inclyta equorum genere, quos Aſtures & Aſturcones vocant, quibus forma minori præditis, mollis eſt alterno crurum explicatu glomeratio, vt ſuo loco obiter tetigimus, & meminit etiam Martialis:

Aſtures.
Li. 14. Epi.

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Et Silius Italicus de his loquens populis;

Hic paruus ſonipes, nec Marti notus, at idem
Aut inconcuſſo glomerat veſtigia dorſo
Aut molli peccata celer trahit eſſeda collo.

Fuiſſe autem olim in pretio atque honore, haud obſcurè nos docet Seneca; etenim cùm Catonem vno caballo contentum fuiſſe dixiſſet, addit; *ita non omnibus obeſis mannis & Aſturconibus & tolutaribus præferes illum vnicum equum.* Clariùs Cicero ad Herennium: *Aut Aſturconi locus ante oſtium detur.* Clariſſimè Plinius: *Volcatium nobilem Aſturcone è ſuburbano redeuntem, canis à graſſatore defendit.* Piſis in antiquiſſimo marmore inſcriptio quædam Aſtyrum mentionem facit, vt refert Fran. Robertellus: qui Aſtyres putat intelligi equites, qui equis Hiſpanis, ab Aſturia regione vterentur; ni fortaſſe malis (inquit) ab Aſtura oppido Latij vocatos Aſturas. Virgilius opinor ad hos equites alludens nomen illud ita protulit, cum ait: *Aſtur equo fidens*: etſi ille Latinus non erat. Hæc ille. Sed cùm inſcriptio illa ſic habeat: *Præfectus cohortis ſecundę Aſtyrum*, Aſtures verò, vt ex præcedentibus conſtat, bellis apti non ſint, Robertelli coniectura placere non poteſt. Atticam Chorus apud Sophoclem equis fœcundam eſſe ait, & mox cùm ab olearum copia eam commendaſſet, addit: Laus alia adhuc memoranda reſtat, qua vel maximè hæc lucida tollitur vrbs ad ſydera. Hoc magni inſigne Dei munus, quòd equis excellat præſtantibus. Barbaros vulgò vocamus equos quoſdam celerrimos, quorum in curulibus certaminibus vſus eſt. Hi ex Tuni Africæ, ac Maſſylia, Numidiaque habentur. Hoc genus equorum Ioan. Stradanus, qui plurimarum regionum equos ſculpſit, & edidit, ita pinxit, vt apud nos ferè in curuli certamine, pernicissimo curſu feruntru; Picturæ additi hi verſus:

Aſtures. fuiſſe in pretio.

Lib. 2. Var. annot. c. 31.

Attici.

Brbari.

Hic celer ante alios valido quatit impete campos
Ocior aut iaculo, aut ventos ęquante ſagitta,

Plerumq;

A *Plerumque & varijs maculis distinctus, anhelo*
Est comites reliquos assuetus vincere cursu.

Babyloniæ regi erant teste Herodoto peculiares equi præter bello destinatos, admissarij octingenti, cum equarum, ad quas admittebantur, sexdecim millibus: nam singuli à vicenis admittebantur. Qui nauigationes suas in nouum orbem scriptis mandarunt, in Bengala aiunt maximam esse equorum copiam. Balasciæ prouincia, vt tradit Paulus Venetus, Mahumeti addicta, equos habet multos & optimos & magnos & veloces, qui tam duros & fortes pedes & vngulas habent, vt ferreis soleis non indigeant, vtcumque per saxa & montes currant. Bibilim Celtiberiæ Hispaniæ vrbem celebrat Martialis. *Lib.I.* *Lib.I.*

Videbis altam Liciane Biblim, Equis & armis nobilem.

In Bisinagar vrbe, cui Narsingæ rex moderatur, equum non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (ij sunt aurei numi) vendi tradit Ludouicus Romanus lib. 4. suæ nauigationis cap. 10. vsu autem quandoque euenire, vt octingentis aureis quis equum emerit. Pretij hanc B immanitatem efficere, quòd aliunde aduehantur, ibiq; nulla sint equarum armenta, prohibentibus regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equæ. Habere tamen regem supra quadringenta equitum millia in armis semper excubantia. Britones nos vulgò vocamus equos crinibus & auribus mutilos: sed huius tamen nomine populi (Galli sunt) aures non amputant: si modò Stradanus in sua pictura diligenter aduertit: quæ iubam quidem detonsam, sed integras aures ostentat. Adiecti sunt hi versus. *Brito.*

Britonijs euectus agris hic gaudet amænis
Vallibus, & pratis & apertis gramine campis:
Crinibus & mutilis per iter festinat anhela
Terga sequi, properos gaudens coniungere gressus.

Burgundiones post Huniscos commendat Vegetius, vt iniuriæ tolerantes. De Brussiæ syluestribus equis dictum est antea. Burici equi à Buris vrbe Achaiæ, vbi erant laudatissimi. Calpe mons est Hispaniæ, Abylæ Africæ monti oppositus, quæ duæ dicuntur columnæ Herculis. Eius equos fuisse celeberrimos indicat nobis præ cæteris Nemesianus:

Quin etiam gens ampla iacet trans ardua Calpes
Culmina cornipedum latè fæcunda proborum.
C *Namque valent longos pratis intendere cursus:*
Nec minor est illis, Graio quàm in corpore forma;
Necnon terribiles spirabile numen anhelæ
Prouoluunt flatus, & lumina viuida torquent,
Hinnitusque cient tremuli, frenisque repugnant,
Nec segnes mulcent aures, nec crure quiescunt.

Iustinus lib. 44. natum putat, quòd in Hispania ex vento concipi credantur: Sunt & Callaici Hispaniæ populi, qui & Callæci & Galleci dicuntur, vt Xilander annotauit, hodie Galitiam regionem incolũt. Illorum quoq; equos celebrat Silius Italicus, de certamine curuli Scipionis loquens: *Callaici.* *Lib.16.*

Euolat ante omnes, rapidoque per aera cursu
Callaicus Lampo, fugit, atque ingentia tranat
Exultans spatia, & venetos post terga relinquit.

De Calabriæ equis hæc prodidit Bernardus Saccus Ticinensis: Calabria aere puriore fruitur quàm Apulia pabuloque ac omnium fructuum genere feracissima est, suasque laudes in pecoribus D equitioque armento non inferiores habet quàm Apulia, nisi quòd staturæ magnitudine Apuli Calabris supereminent, sed itinerifaciendo Calabri aptissimi sunt. Expressit hunc quoque Stradanus, hoc addito encomio: *Lib.1.Hist. cap. 5.* *Calabri.*

Fortis & armipotens Calabris prognatus in oris,
Est equus, argutumque cui caput, & breuis aluus,
Tergaque obesa, feris voluens sub naribus ignem,
Sæpius & solido tellurem concauat vngue.

Cappadociam ante alias terras, equorum altricem esse scribit Solinus, & prouentui equino accommodatissimam. Et Strabo testatur Cappadoces Persis præter argentum mille & quingentos equos quotannis soluisse. Celebrantur autem hi equi tanquam omnium ferè optimi. Nemesianus: *Cappadoces*

Cappadocumque notas referat generosa propago
Armata, & palmas nuper grex omnis auorum.

Oppianus inclytos & celeres eosdẽ cognominat; additq; dũ ætate minores sunt, pullinis adhuc dẽtibus & lacteo corpore, imbecilles haberi: fieri verò eo velociores, quò maiores natu fuerĩt: animosos audacesq; esse, bellis paritar & venationibus aptos, propterea quòd nec arma, nec cominus cũ

feris congredi metuāt. In prouincia Caraian, referēte Paulo Veneto, equi optimi ſunt, qui à mercatoribus in Indiam ducuntur. Incolæ verò ſolent illis equis auferre (inquit) de oſſe caudæ nodos duos vel tres, ne equus currens ſeſſorem cauda feriat, neue caudam in latera ſubinde flectat, quod turpe exiſtimant. Celtiberorum Hiſpaniæ populorum equos Strabo ὑπόψαρυς eſſe ſcribit, interpres ſubalbos reddidit: quod ſi in exteriorem traducantur Hiſpaniam, colorem permutare: eſſe autem Parthicorum ſimiles: nam & agilitate & currendi dexteritate reliquos anteire. Idem tradit Carmaniæ incolas equarum inopia laborare, aſinis verò in bello vti. Chalambrij equi à loco quodam Lybiæ nominantur, vt Heſychius & Varinus annotarunt. Chaoni equi commendantur à Gratio, de Siculis equis dicente his verbis:

Nodi in cauda adempti & cur. Lib. 3. Celtiberi. Lib. 15. Carmani. Chalambri.

------- Quis Chaonias contendere contra
Auſit, vix merita quas ſignat Achaia palma.

Chaonij.

Vbi ſuſpicandum eſt legendum eſſe Chaonios, & quos: de equis enim loquitur, niſi equas maluerit, quam equos dicere Græcorum more. Eſt autem Chaonia pars Epiri alpeſtris, licet quandoque ſumatur pro tota Epiro. Inter Chinæ inſulas viam eſſe aiunt, quæ ab equis nomen habet: cæterum nominis rationem non reperio. Cilicia equorum feraciſſima. Ea propter Dario Perſarum regi annuatim trecenti ſexaginta albi equi & argenti quinquaginta talenta pendebantur, quorum centena & quadragena erogabantur in eam Ciliciæ regionem, quæ equos producebat. Hoc autem memini legiſſe apud Herodotum Colophonij in alendis equis plurimum operæ impenderunt: habitant enim Colophonij in planitie, vt apud Græcum quendam authorem legiſſe ſe memorat adagiorum author. Strabo ſcribit Colophonios olim cùm naualibus copijs abundaſſe, tum equeſtribus vſque adeò præcelluiſſe, vt vbicumque gentium bellum gereretur, quod confici non poſſet, Colophoniorum equitum auxilio profligaretur; atque inde vulgò natum prouerbium, Colophonem addidit. Corſicos & Sardinios breues admodum eſſe aiunt, ſed animo generoſo & audaci ingreſſu. Procopius lib. 3. tradit paulò ſupra oues eſſe magnitudine, eorumque armenta vagari paſſim. Equum Corſum, niſi clauſis obequitetur oculis, ſeſſorem excutere ait, quiſquis ille eſt, qui Stradani equis verſus adiecit:

Cilices. Colophonij. Lib. 14. Corſici.

Lumine Corſus atrox viſo furit, atque nitentes
Et duro reijcit phaleras & ephippia dorſo,
Lumine nec viſo ſeſſorem admittit & hoc eſt
Quod teneant oculos bubulo velamine tectos.

In Creta, vt teſtatur Plato, equorum vſus nequaquam eſt frequens: idcirco neceſſe eſſe ait hiſce in locis minora eſſe ſtudia nutriēdorum equorum & equeſtrium certaminum. Cretenſes (κρῆτας) tamen equos celebrat laudatque Oppianus, & alicubi ἄπλοτα κρήσια φῦλα vocat, tanquam genus eſſet equorum elatioris animi, qui acceſſum ægrè ferrent. Cyrenaici magnitudine pollent, vt tradit Abſyrtus, ilibus ſubſtrictis & paruis, ideo ad curule certamen idonei, pedum bonitate præſtantes, inter equitandum longiore animæ ductu. Dacia quam nunc Vvallachiam dicimus, equos mittit perniciſſimos, & quorum iuba ab armis ad terram vſq; propēdet, & cauda præ cæteris denſa ac prolixa eſt: caput paruū dūmodo bene expreſſit Stradanus, nam de eo in adiectis verſibus nihil:

Lib. 8. de legib. Cretenſes. Cyreniaci. Dacus.

Hic ad bella ferox Valachus, iuba cutus ad imos
Pendet criſpa pedes, celeres præteruolat Euros
Curſibus: ex facili ſeſſorem deijcit, atque
Sæpius ingentes quatit atris calcibus vros:

Specioſus quoque eſt Danus, vt ex icone ab eodem Strabo edita diſcimus, & viribus in primis etiam commendari, adiecti verſus atteſtantur.

Danus.

Saltu Danus atrox, faſtoſus pectore celſo
Iungere cum celſa greſſus grauitate ſuperbos
Gaudet, & inſigni curſu conſcendere colles,
Ruraque depreſſis necnon proſcindere aratris.

De Dalmatis equis mox fiet mentio inter Epirotas. In Darana propter ſoli vbertatem quàm alibi grandiores eſſe tradit Petrus Martyr. Dorcades Lybiæ quanquam mirabili ſunt velocitate, tamen inferiores ſunt currendo equis Libycis, ſi Aeliano credimus. Elandiam Gothici maris inſulam, plurimos greges equorum paruorum ſed validiſſimorum habere ſcribit Olaus Magnus, vt puta qui fortitudine & agilitare multis eximij corporis equis præualent, quoſque domeſtici & exotici negociatores pro voluptate emunt, atque in terras remotas veluti naturæ miracula venales exportant. Eſſe enim totius orbis minimos, ſed perdociles. Elidis rex Oenomaus celerrimos legitur habuiſſe equos, quibus omnes in curuli certamine ſuperaret. Fuitque haud ſegnis horum populorum in equis propagandis cura, quippe qui equas finibus ſuis eductas iniri faciebant, quod eſſet experimento cognitum, miræ fęlicitatis prolem inde prouenire:

Dorcades. Lib. 2. c. 13. Elei

quare

A quare,& in magno erant honore ac pretio. Antonius vnus ex procis Penelopes apud Homerum
gloriatur se in Elide equas habere duodecim. Et Nestor iactat se ex Elide centũ,& quinquagin-
ta flauas equas cum suis quasque pullis abduxisse. Virgilius ceu præstantissimas, quoque celebrat.

-------Eliadum palmas Epirus equarum. Lib.1.

Propertius inde ditem factam fuisse Elidem ostendit, inquiens.

Et quas Elis opes antè pararat equis.

Commendabantur autem potissimùm à pernicitate, quod ostendit Lucanus de Cæsare loquens:

In bellum prono tantum tamen addidit iræ Accenditque ducem, quantum clamore iuuatur
Elæus sonipes, quamuis iam carcere clauso Immineat foribus pronusque repagula laxet. Lib.4.

Strabo omnem eam regionem quæ inter Messaniam, & Achaiam media iacet ad mare vsque, E-
læam vocat. Equos Elęos Oppianus Epeos dicit; nam Epeorum agri Elęorum sunt, eidemque
populi, vt alicubi idem Strabo docet. Sunt autem Epei Achaiæ populi, & Achaici etiam equi Epei.
ab eodem Oppiano celebrantur. Idem Strabo libro postremùm citato equos Epidaureos excel- Lib.8.
lere asserit, & Virgilio quoque vocatur *domitrix Epidarus equorum.* Aliàs tamen Strabo Tehes- Epidaurij.
salicos Epidaurijs præfert. Xenophon elegantiæ studiosus (inquit Aelianus) equum habuit Epi-
B dauricum. Epiroticos in Olympicis certaminibus haud in postremo loco fuisse ex Virgilio disci-
mus vbi ait: *-------Eliadum palmas Epirus equarum.* Vbi Seruius, Epirus, inquit, creat equas Li.1.Georg.
optimas, quæ apud Elidem palmas merentur in Iouis Olympici curuli certamine. Et rursus in Epirotici.
hoc eiusdem poetæ:

Quamuis sæpe fuga versos illi egerit hostes Et patriam Epirum referat: Lib.3. Geor

Quia, inquit, in Epiro sunt equæ optimæ, quibus exercetur curile certamen Iouis Olympici.
Absyrtus equos Epiroticos, mordaces vocat, & peruersos. Apud Vegetium, vbi ait: *Epirotas, Sar
maticos, ac Dalmatas licet contumaces ad fręna, ac viles armis, ac bellis asseuerant cruribus,* Gesnerus
legit, licet contumaces ad fręna, ac viles armis, at bellis, &c. Et in hoc eiusdem Vegetij loco *Epi-
rotas, ac siculos non despexeris si mores ac pulchritudo non deserat,* copulam nouissimam ac abundare
existimat, Nunc Albanos vocant: Pinxit, & hoc equorum genus Ioan. Stradanus picturæ hi additi
versus:

Herbida fundit equos, bellis furialibas aptos
Epirus caldis volentes naribus ignes
Qui vel ad Elei metas vel maxima campi Erembi.
Sudabunt spatia, & spumas flant ore cruentas. Frigisci.

C Erembi equi nominatur ab Oppiano. Dat & Flandria nobiles equos, de quibus ille qui Stra-
dani equos versibus illustrauit:

Fortes fundit equos, fruticanti Flandria gleba
Diues; & attrito Cereales vomere sulcos,
Et doctos grauibus terram poscidere rastris
Nec non, & phaleras redamant; & ephippia dorso.

Vegetius Frigiscos non minus velocitate, quã continuatione cursus inuictos commendat. Quæ-
rendum nunquid Frisiorum equos intelligat, quorum scilicet equi celebrãtur, & ipse subinde post
Huniscos, & Burgundiones eos nominat. De Frisijs mox, vbi de Hollandicis. Gallicos equos haud Gallici.
magni fuisse pretij, multoque viliores Gallicos canterios ait Dionysius Lambinus explicans illud
Plautinum: In Ausul.

Ego faxim muli pretio qui superant equos Sient viliores Gallicis canterijs.

L. Apuleius tamen iumenta Gallicana commendauit: quibus (inquit) generosa soboles perhibet Lib.1.Car.
D generosam dignitatem necnon D. Hieronymus: *Illi gaudeant Gallicis canterijs, nos solutus vin-
culis asellus Zachariæ delectet.* Inuenio etiam à Gallis magnum Romanis equitatum fuisse suppe- Lib.11.Ad-
ditatum; ideoque equitatum eorum semper in pretio fuisse. Horatio equi Gallici ora Gallica no- uers.c.27.
minantur, vt ostendit Turnebus: *Gallica nec Lupatis temperat ora frenis.* Gallia autem hominum
paradisus, sed equorum infernum vulgato dicto appellatur. Viatores enim lautè, equos pessimè
tractant. Γέλανις Hesychius, & Varinus exponunt genus equorum ingnobilium, & ad bellũ ine- Gelanij.
ptorum. Quod nomen, nunquid à regione aliqua factum sit, aut qua nam alia re, incertum est. Ge-
las quidẽ Siciliæ fluuius est, sed equi Siculi in magna sunt existimatione. Sunt verò, & Geloni Scy
thiæ populi, qui in equis fugiendo pugnabant, de quibus Lucanus.

Massagetes quo fuit equo, fortesque Geloni: Et Virgilius:
Bisaltæ quo more solent, acerque Gelonus, Cùm fugit in Rhodopen, aut in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino. Geldrici ijdem cum Menapijs. Germanorum e- Germani
quos nec forma, nec velocitate conspicuos esse asseuerat Tacitus. Cæsar eosdem etiam improbat Li.4.de bel-
his verbis: *Iumentis importatis Germani non vtuntur, sed quæ sunt apud eos nata praua atq; deformia;* Gal.

Lib.9.

hæc quotidiana exercitatione summi vt sint laboris efficiunt. Et rursus: *Eorum (Germanorum) aduentu quòd minus idoneis equis vtantur, à tribunis militum reliquisque equitibus Romanis atque euocatis equos sumit; Germanisque distribuit.* Nos paullò antea grauiores esse diximus, & succussarios, subsultimque molestè ingredi. Qui verò nunc à Ioan. Stradano pictore delineatus prostat, nequaquam succussator est, nec vt veteres illi aiunt, deformis, & piger, sed vt ipsius subscriptum est eiconi:

Ipse carens cauda, sessorem tergore duro
Germanus per prata gerit, hinnitibus auras
Implet, arrectis volat auribus ocyor Euro:
Nec vanos horret strepitus, Martisque furores.

Getici. Transyluani. Iazyges. Lib.12. Au Getuli. Stiad. Getuli.

Getici equi authore Aeliano celerrimè feruntur: Transylua nos hodiè vocant, docilitate ab aliis vinci inuenio, cursu verò iugi, & longo nullis cedere. Ricardus Bertolinus Iazyges equos vocat, quamuis Iazyges inferioris Pannoniæ populi sint, Transyluanis contigui, vnde optimi ad cursum ætate nostra equi aduehuntur:

Quin, & Pannonio properans de vertice Lynceus
Iapyge præstat equo, & cursus regit ille volantes.

Getuliam aut potius Gætuliam præstantes quoque equos habere non obscurè indicat Statius, inquiens:

Getulo sic pulcher equo, Troianaque quassans
Tela, nouercales ibat venator in agros
Ascanius.

Grecanici.

Huius regionis reges plurimùm equorum gregibus studere tradit Strabo, vt ad centena pullorum millia quotannis recenseantur. Equos verò ipsos μακροχειλέστερους esse nostris, id est longioribus labris, interpres ineptè vngulis vertit. Græcanici, ἑλλαδικοὶ in summo quoque fuere pretio. Nemesianus:

Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis.

Heluetii. Hetrusci.

Absyrtus ait pedibus bonis fultos esse, vasto corpore, capite venusto, ardua antica parte statura (ὀρθιοιτὴν προτομὴν, id est capite recto) concinnoque corpore sed clunium compage incommoda nec respondente: pernices, & animosos. Heluetios equos bellis quoque idoneos esse ait Camerarius, & præcipuè Algoicos, qui durare (inquit) diuitissimè putantur. Habent, & Hetrusci equos præstantissimos arguto capite, quod maximè probatur, & densa iuba, vt cùm ex Stradani pictura, tum ex ascriptis ei versibus constat, qui tales sunt:

Tuscus acer mediis cùm sese vallibus effert.
Effert argutum caput, auribus emicat, armo
Densa iuba in dextro semper iactata recumbit,
Concutiens solido passim frondentia cornu.

Hippobotæ.

Hippolaitæ seu Hippobotæ, populus Chalcidēsis, cuius meminit Plutarchus in vita Periclis, olim opibus gloriaque cum primis clarus. Nam ipsum nomen ab agrorum fertilitate inditum est quasi dicas equorum altores: quorum regionem pulsis iis, & deducta colonia occuparunt Athenienses.

Hirpini. Hispani.

Huius rei mentionem facit Herodotus in Terpiscore. Hirpini in pugna præstantissimi, & potentissimi habebantur, vt scribit Iulius Pomponius in hoc Virgilii *Hinc bellator equus*: inde Apuli, postea Lucanici, nam præter vires, ipsa corporis magnitudine cæteros precellunt equos. Hispani similiter teste Absyrto magno sunt corporis habitu, concino, & recto, eleganti capite, compage corporis luculēter diuidua: sed astrictis clunibus, itineribus obeūdis pares, & robusti, corpore nec gracili, nec ad maciem oportuno: cæterùm ad cursuram inhabiles (ἄδρομοι, legendum apparet εὔδρομοι, nam cursu valere ex sequentibus constabit.) in equitatione calcaribus non incitantur. Quin, & ab ortu ad integram vsque ætatē morati, & obsequentes: deinde improbi, & mordaces fiunt. Strabo ait similes esse equis Spartarum, reliquos omnes mira celeritate superantes. Volaterrans equos in Hispania quoque leuitate, atque elegantia conspicuos esse tradit, Camerarius celeritatis, & agilitatis opinione à magnatibus expeti. Vegetius, *Cappadocum (inquit) gloriosa nobilitas: Hispanorum par vel proxima in circo creditur palma*: Hinc apud Symmachum legimus:

Lib.4. Ep.6.

Euectionem impetraui, amicos in Hispaniam misi ob curulium equorum coemptionem. Sed & in bello vtilissimi sunt, quin Rodericus Santius par. 1 hist. Hispaniæ. c. 2. tantam eorum fidem dici esse ait, vt cùm se percussos in bello sentiunt, sessores suos incolumes inter hostes mira probitate extra prælium exponant. Claudianus in laudibus Serenæ reginæ Hispaniam inter alia laudat, quia est

Diues equis, frugum facilis, pretiosa metallis

Istiusmodi equos vulgo Iannettos vocant, Hispani (vt inuenio) genetos à genibus vt quidā conijcit: quòd cùm celeberrimum hoc genus equorum sit vectorem genibus ad sellam, & latera equi

inniti

A inniti oporteat, vt tutiùs vehatur. De Asturconibus & Callaicis siuè Gallaicis dictum est. Vtrosque autem Hispanici generis esse Plinius testatur: *In Hispania (inquit) Gallaica gens & Asturica equini generis, quos thildones vocamus, minori forma appellatos Asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus sed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim carpere incursus traditur arte.* In Hispaniolam noui orbis insulam equi ex Hispania illati multiplicem de se sobolem dedere. Iberi an ijdem sint Hispanicis dicam subinde. Equos generosos, præstantes, torosos, idoneosque ferendæ panopliç, sed succussatores plerosque ea pars Hollandię producit, quę Cisrehenana Frisia dicitur & Cannefatum regio, fęcundior equarum nobilium, quę ducendis matronarum pilentis in Italia expetuntur ad luxus ostentationem; australior regionis pars lacertosos quoque & optimos profert. Ingentem equorum nobilium vim exportari docent pagi aliquot mercatu equorum frequentissimo celebres, vt scribit. Adrianus Iunius in sua Batauia. Expressit hoc quoque equorum genus Ioan. Stradanus, additis his versibus: Holl. andic.

Tardior est Phrysijs equus educatus in aruis,
Curribus aptus, & attrito sub vomere rastris,
Dentalis pingues doctus conuellere glebas:
B *Densa cui dextro iuba semper pendet ab armo.*

Hunnuscorum longè prima (inquit Vegetius) docetur vtilitas patientiæ laboris, frigoris, famis. Est autem eis, vt mox addit, grande & aduncum caput, extantes oculi, angustæ nares, latæ maxillæ, robusta ceruix & rigida, iubæ vltra genua pendentes, maiores costæ, incurua spina, cauda syluosa, validissimæ tibiæ, paruæ bases, plenæ & diffusæ vngulæ, ilia cauata, totumque corpus angulosum, nulla in clunibus aruina, nulli in musculis tori, in longitudine magis quàm in altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præstet ipsa deformitas; animus moderatus & prudens & vulnerum patiens. Alias Hunnicos vocat: nos Vngaros aut Vngaricos, ni fallor, dicimus. Nec de alijs puto equis loquitur his verbis D. Hieronymus ad Oceanum. *Hunnorum examina pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta compleuerunt.* Scribit Camerarius equos Pannonios (Pannonia eadem quæ Vngaria) multos reperiri castratos in tenera ætate, atque ijs dētes cadere negari: ad bellum idoneos esse, sed plerosque mordaces & calcitrones, & ab eis prouerbium malignitatis ortum, non ferè nisi irritatos aut opinione aut metu offensæ ferocire. Audio in Polonia magno in honore esse. Hunisci. Hungarici.

C Iberi (Ἴβηρες) equi Oppiano authore Parthis sunt præstantiores: celeritate enim tantum præstant inter equos, quantum aquila ac circus accipiter in aere, & in mari Delphinus, sed exigui sunt, & viribus parui & animo imbelli; & cursus celeritatem pauca emensi stadia amittūt, corpore venusto, sed vngulam habent parum solidam. Disputant expositores, an Iberi Oppiano ijdem sint cum Hispanis: qui id affirmant, Strabonis testimonio nituntur, qui similiter ac Oppianus Parthorum equos cum Iberis comparat, eo scilicet libro, in quo de Hispania tractat. Negantibus verò eosdem esse fauet Absyrtus, qui equos Hispanos magno corporis habitu esse scribit. Est autem & alia regio hoc nomine iuxta Pontum inter Colchida & Armeniam, à qua vt Varro scribit, profecti dicuntur, qui in Hispania habitauerunt, quanquam Dionysius tradat Iberos populos à Pyrænęis montibus profectos, in Asia sedes posuisse: vt minus miremur, si de Iberis simul cum Hispanis loquatur Strabo, fierique potest, vt loci ratione corporis magnitudine differant. In India animantes multò sunt grandiores quàm cæteris in locis, præterquam equi: nam Indici equi vincuntur à Medicis qui Nisæi vocantur, vt author est Herodotus. Sed de natura, indoleque equi Indici & vt ad pugnam quæ fit ex curru, instituatur sic loquitur Aelianus: *Indicum equum exultantem & immoderatiùs excurrentem continere & coercere, habenas adducere vel remittere non est cuiusuis, sed hoD minum qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scientiam instituti sunt: Si freno ipsos sustinere consueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equinæ tractationis bene periti, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: Veruntamen ad hunc gyrum agendum, atque ad conficiendum orbem manum robore opus est, & summa rei equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi & callidissimi agitatores, currum versare in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cum duos milites pugnantes ferre queat.* De quo Indico vnicorni dicam in monocerote. Iones equos ceu præstantes memorat Oppianus. Claudianus eximiam eis præ cæteris ascribit cursus agilitatem, dum canit: Iberi. Lib.3. Geog. Indi. Iones. Lib. 21.

Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui summa freti per cærula possent
Ferre viam, segetemque seui percurrere motu,
Nesciat vt spumas, nec poterat vngula culmos.

Lectissimos equos quoque præbet Insubria, ardua præ cæteris ceruice, micantibusque oculis, vt scribit ille qui Stradani equis versus appendit;

Corni-

Insuber. *Cornipedes lectos diues Insubria præbet* E
Immodicum quibus eſt latus, & quibus ardua ceruix,
Altus bonos, oculique vago ſplendore micantes,
Continuè calidos, qui fumant nare vapores.

Iſtrij. Iſtrij teſte Abſyrto, pedibus valent, perquam proceri ſunt, indiuidua ſpina cauaque, ſed curſu *Italici.* pernici. Italicos qui vernaculi dicebantur, in circo probatiſſimos fuiſſe legimus apud Plinium. *Lib. vlt. c. vlt.* Ithacam patriam ſuam Telemachum Vlyſſis filium ſcimus ob aſperitatem equis vtendis ineptam iudicaſſe, equoſque propterea à Menelao donatos ceu inutiles recuſſaſſe, quoniam ea regio eſſet potiùs

Αἰγίβοτος καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποβότοιο, id eſt:
Capris alendis idonea, & gratior quàm ſi equis alendis eſſe accommoda. Meminit *Lib. 1. Epi.* huius doni Horatius ad Mecænatem ſcribens:

Haud male Telemachus proles patientis Vlyſſei;
Non eſt aptus equis Ithacę locus; vt neque planis
Porrectus ſpatijs, nec multæ prodigus herbæ;
Atride magis apta tibi tua dona relinquo. F

Lacertoſus admodum, ideoque robore præſtans eſt Iuliacus, vt ex imagine à Stradano exhibita conſtat: cui hi additi ſunt verſus.

Aera Iuliacus tremulis hinnitibus implet.
Auribus arrectis inſignis, cui iuba collo
Dependet rigido atque armi vibrantur in orbes,
Seſſorem duri qui lædit verbere dorſo.

Iuxta Lampſacon in Aſia equos magnanimos eſſe docet Strabo. Lapithis genti Theſſaliæ, cùm *Lib. 13.* fuerint teſte Virgilio frenorum inuentores & equitationis periti, equos quoque præſtãtes poſſediſſe ratio perſuadet. Lappones equos non habẽt, ſed eorum loco feram domant, quàm Reen di- *Libyci.* cunt, de quo ſuo loco. Libyes ſiue Libycos Oppianus Mauris ſubiungit propter formæ ſimilitudinem, communemque durabilem celeritatem: niſi quod (inquit) robuſti Libyes maiores ſunt, corpore oblongo, coſtis & lateribus craſſioribus & ampliore ad rectum impetum pectore. Vtriq; ſolis æſtum & ſitim meridianam facilè tolerant. De Libycis equis (inquit Aelianus) hæc ex hominibus eiuſdem gentis audiui, equorum velociſſimos eſſe, nullo laboris ſenſu affici, ex habi- G tus gracilitate & tenuitate macilentos eſſe, totoſq; ex ſe aptos exiſtere ad fortiſſimè ſuſtinendam dominorum negligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint, ſtrigile perfricare, nec eis cubilia ſubſternere, nec vngulas expurgarę, ſed ſimulatque iter inſtitutum confecerunt, ex equis deſilientes, hos ad paſtiones dimittere, atque ita homines Libycos grandi *Lib. 4.* macie confectos & ſqualore ſordidos huiuſmodi equis vehi. In Liguria teſte Strabone equi naſ- *Ligures.* cuntur quos gegenios (γεγηνιυς) vocant. Lituania referente Ioan. Botero in ſuis relationibus ſeptuaginta millia equorum dat. Sed Polonis deteriores ſunt. Lydi in Aſia Cræſi tempore fortes & *Lydi.* ſtrenui & ex equis pugnabant, & haſtas prælongas geſtabant, vt apud Herodotum licet legere. *Luſitani.* Luſitanos equos tantæ pernicitatis eſſe ait Iuſtinus, vt ex vento concepti eſſe vulgò dicantur, qua *Lib. 44.* de re poſtmodum. Hos ex Arcadia originem trahere putat Goropius Becanus. Magnetes populi qui in alendis equis eſſent ſtudioſi & pugnæ inſuper equeſtris apprimè periti, paſſim à veteribus *Lib. 6.* celebrantur. Lucanus:

Et Magnetes equis; Minyæ gens cognita remis.

Mantuani. Eſt autem Magneſia Macedoniæ regio Theſſaliæ annexa, item vrbs & regio Aſiæ ad Mæãdrum. *Lib. 9.* Oppianus eoſdem quoque equos celebrat. Noſtra ætate apud Mantuanos (inquit Goropius in H Veneticis & Hyperboricis) generoſa equorum proles magna cura educatur, qui cùm loca colant paluſtria & paludibus plena non multùm à Venetorum (de quibus mox) natura & priſca conſuetudine recedunt. Geographus enim Venetiæ eam naturam quaſi propriam facit, vt tota ſit paludibus & fluminibus plena, quæ ei cum Mantuanorum agro prorſus eſt communis. Videtur itaque hæc vrbs in lacu ſita & generoſiſſima equorum ſobole nobiliſſima, vetuſtam hanc Venetorum in *Lib. 3. Hiſt.* equis alendis laudem vindicaſſe. Iouius verò neminem quidem totius Europæ regum Mantuano principe omnis generis militares equos vel plures vel nobiliores aluiſſe aſſerit, ſed magno ſumptu ad propagandam ſobolem, ex omni transmarina prouincia conquiſitis equabus admiſſarijs, domi miro fęlicique prouentu inſtituiſſe, id quod cæteros poſtmodum duces etiam feciſſe certum eſt. *Maſſyli.* Maſſyli Lybiæ populi optimos dicuntur habere equos, eoſque non freno, ſed virga regere. Martialis lib. 9. *Et Maſſyleum virga gubernat equum.* Proximi ſunt Maſſæſylis, qui & ipſi ſola virgula *Mauri.* ſuos equos gubernat. Hos equis vti paruis & celerrimis diſcimus ex Strabone. Mauros Oppianus *Lib. 17.* Libycis præfert, inquiens eſſe præſtantiſſimos, tum in longis curſibus, tum duris laboribus ferendis. Hos

A dis. Hos quoque paruos esse aiunt, celeres, tamen, & obtemperantes, adeò vt fręno non sit opus, sed virga sufficiat regendum. Pugnant frequentiùs ex equo hastati; equi aut collaria habent ex ligno, aut pilo confecta, è quibus habena dependet. Antonius Augustinus numum ostendit Hadriani, in quo mulier militaribus induta armis, ferocem equum dextra ducit, sinistra virgam tenet. Numi inscriptio MAVRITANIA. Hunc ita pinxit Stradanus, vt in curuli certamine à sessore ad cursum impelli solet; quidam hos addidit vesus:

Maurus acer cursu reliquos supereminet omnes,
Ocior, aut aura, aut ventos aquante sagitta,
Emicat, & summam celeri pede libat arenam,
Posse putes sicco freta cęrula radere cursu.

Cum Mauris eidem sunt Straboni Maurusij, quorum quoque equos celebrat Nemensianus, cuius iam iam versus recitabo inter equos Mazaces. Forma similes sunt Lybicis, vt diximus ex Oppiano qui item horum equorum ἀιολαφῦλα dicit, id est genera agilia, & velocia, non varia. Idem Oppianus Mazaces equos (sed apud eum Μάζικες pro Μαζηκες legitur (celebrat, necnon Nemesianus, qui fusiùs eos delineat. *Mazaces.*

B *Sit tibi pręterea sonipes, Maurusia tellus*
Quem mittit; modò sit gentili sanguine firmus:
Quemque coloratus Mazax deserta per arua
Pauit, & assiduos docuit tolerare labores.
Ne pigeat quod turpe, caput deformis, & aluus
Est ollis, quodque infrenes, quod liber vterque,
Quodque iubis pronos ceruix diuerberet armos.
Paret in obsequium lentę moderamine virgę.
Verbera sunt pręcepta fugę, sunt verbera freni,
Quin & promissi spatiosa per ęquora campi,
Cursibus acquirunt commoto sanguine vires,
Paulatimque auidos comites post terga relinquunt.
C *Haud secus effusis Nerei per cerula ventis,*
Cum se Thericius Boreas superextulit antro, &c.
Horum tarda venit longi fiducia cursus:
His etiam emerito vigor est iuuenilis in æuo
Nam quęcunq. suis virtus bene floruit annis
Non prius est animo, quàm corpore passa ruinam.

Sed obseruandũ duos loco distinctos populos Mazacas appellari. Plinius enim eos inter populos qui Taniam accolunt, recenset. Et Mazaca (neutrum plurale) vt Eusebius in Chronicis meminit, *Lib.6* ciuitas est Cappadociæ sub monte Argæo, quæ nunc (inquit) Cæsarea dicitur. Contrà Strabo, & Ptolomæus Mazaces in Africa locauerunt. De hac autem loqui Nemesianum non dubito: Maurusijs enim eos coniungit, & Mazacem coloratum appellat, quod Cappadociæ non conuenit. Oppianus etiam Mazaces equos à Cappadocibus distinguit; fierique potest, quod hoc cum Cappadocibus commune habeant, quòd in simili ætate celeres adhuc sint, animoque vigeant. Media, *Media.* vt, & Armenia, eximiè equis pascendis apta est, vt inquit Strabo: Pratum quoddam hippoboton *Lib.11.& 12.* vocatur, per quod iter faciunt, qui ex Persia, & Babylone in Caspias portas proficiscuntur: in eo pasci dicuntur equorum quinquaginta millia, quæ armenta regia sunt. Herbam quæ præcipuè equos nutrit, eò quòd ibi abundet, propriè Medicam vocamus. Artauasdes rex M. Antonio præ-
D ter alios equos cataphractorum instructorum septem millia ostendit, cum in Mediam cum eo ingressus est. Idem Strabo Persis Medos ait quotannis equos ter mille pendisse. Aelianus quoque Medos homines scribit corporis habitu optimo esse, & luxu more equorum suorum diffluentes adeò nitescere se audiuisse, equosque more dominorum, magnitudine corporis, & pulchritudine, atque adeò lauto extra corpus cultu delectari, vt magnitudinem, & pulchritudinem suam sentire videantur. Eximia autem corporis magnitudine esse huius regionis equos notum quoque est ex Absyrto. Herodotus Medicos vocat. Menapios olim dictos, nunc Geldricos dicunt. Hos *Menapÿ.* Germanicorum equorum solos, vt bellatores in pretio esse scribit Camerarius Cæsarique Gallicos vocari, & Rugos. Eosdem, & Sicambros dici voluunt. Iconem huius equorum generis exactis- *Geldrÿ.* sime expressit Stradanus, naturam verò expressit, qui icones eius versibus explicauit:

Hic pugilem gaudet dorso gestare superbum,
Fulgentes phaleras, nec ephippia dura recusat:
Atque cataphractus media inter prelia gaudet
Vincentum lituos, sonitusque audire tubarum.

Mosci

Moſch. Moſci referente Sigiſmundo Barone, habent equos prauos, caſtratos, ſoleis carentes leuiſſima E frena, tùm ephippia in eum vſum accommodata, vt ſe in omnes partes nullo negocio vertere arcumque intendere queant: pedibus vſque adeo attractis inſidentes equis, vt nullum haſtæ aut teli paullo vehementiorem ictum ſuſtinere queant. Calcaribus pauciſſimi, flagello plerique vtuntur, *Murcibij.* quod ſemper minimo digito dextræ inhæret, vt id quoties opus ſit, apprehendant, & vtantur, rurſus ſi ad arma deuentum fuerit, proiectum e manu pendeat. Gratius Murcibiorum equorum meminit, qui, vt canit, *vixora tenacia ferro concedunt*. Mycænas tanquam præſtantiſſimorum equorum patriam Virgilius prædicat, ſimulque cum Epiro nominat, inquiens:

Li.3.Georg.

Quamuis ſæpe fuga verſos ille egerit hoſtes
Et patriam Epirum referat, forteſque Mycænas.

Lib.5.Car. Od.7. Horatius quoque Mycænas equis dites vocat:

-------Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicet equis Argos, diteſque Mycænas.

Gratius verò equum deſcripturus, aptum venationi, his verſibus vtitur:

Conſule, Penei qualis perfunditur amne
Theſſalus, aut patriæ quem conſpexere Mycænæ F
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua fundit in auras
Crura, quis Eleas potior luſtrauit arenas?
Ne tamen hoc contingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm ſyluas durumque laceſſere Martem.

Myſi. Per Mycęnas totum Peleponneſum intelligi docti volunt. Myſos vt bellatores in pretio fuiſſe *Lib.17.* Camerarius aſſerit. *Nabatæi.* Nabatæi teſte Strabone equos non habent, ſed cameli implent eorũ officium. *Naſamones.* Naſamones equi nominãtur apud Gratium, ſed locus non eſt integer. Sunt autem Naſamones populi Libyæ nauium Syrtibus inuolutarum ſpoliatores. *Neapolit.* Neapolis equos in primis ſubminiſtrat, quos ceu præ cæteris electiſſimos, totius Europæ principes in ſummo honore habent, animoſos nimirum, ſpecioſos, & robuſtos. De his ita canit, qui verſibus equos Stradani illuſtrauit:

Inclyta Parthenope, & ſimiles Campania fęlix
Fundit equos, bellis aptos, & fortibus armos,
Necnon, & raſtris glebas perfringere inertes,
Et perferre grauis gaudentes pondus aratri. G

Nigritę. Cap.32. Nigritæ ob iniquitatẽ ſoli equos non habent, nam ob æſtus penè perpetuos vix ibi creſcit herba qua alantur, vt refert Aloyſius Cadamuſtus his verbis: In regno Senegæ Nigritarum equos maximi pendunt, quandoquidem difficulter eò ducuntur, nec facilè ibi aluntur propter aridam terram. Nam torrida eſt plaga, quæ pabula non pruducit; facitque æſtus nimius vt equorum inguina intumeſcant, vt vix meiere poſſint, crepant propterea ſtranguria huiuſmodi labefactati. Pro fœno vtuntur faſeolorum laceramentis (ſeu caulibus diſſectis, poſteaquam ſiliquas dempſerunt) ſole exiccitatis. Loco auenæ ſuccedit milium, quo mirum in modum pingueſcunt. Pro equo inſtrato phaleris, & reliquo ornatu dant mancipia nouem, ad ſummum quatuordecim, prout equi, & forma elegans, & agilitas perſuaſerit dandum. Cùm autem emerint equos, mox, accerſunt faſcinatores equorum, huncque ritum ſeruant: Rogum accendunt ſarmentis, & aerbis quibuſdam ſuaptè natura fumum exhalantibus, & equo per lorum apprehenſo, ſiſtunt ipſum ſupra fumantem rogum, ac verbis nonullis prolatis, vnguento tenuiſſimo equum illinunt, & in domum adducunt, vbi ad quindecim vel viginti dies deliteſcit, nec à quoquam videtur. Interea etiam appendunt collo equorum effaſcinationes quaſdam corio rubeo inuolutas: & hæc agunt affirmantes ſtrenuiores tutioreſque bello futuros equos. Hæc ille. *Niſęi.* Niſæos equos à magnitudine commendat H *Lib.3. & 7.* Herodotus, in India inquiens animantia multo eſſe grandiora quàm cæteris in locis, præterquam equos; hos enim vinci à Medicis qui Niſæi appellantur. Et rurſus in deſcriptione exercitus Perſarum: : *poſt haſtatos* (inquit) *incedebant equi decem quàm pulcherrimè ornati, qui Niſæi dicuntur, ideo ſic dicti, quòd eſt ingens Medicæ regionis campus nomine Niſęus, qui grandes fert equos. Hos ſequebantur Iouis currus quem octo equi albi trahebant. Poſt quem ipſe Xerxes vehebatur, curru equorum Niſæorum*. Ex quibus verbis etiam conſtat equos Niſæos Medos, ſiue Medicos eſſe, id quod Stephanus quoque teſtatur, necnon & Ammianus Marcellinus, qui Neſeos equos vocant. *Sunt apud Medos* (inquit hic) *fœtus equorum nobilium, quibus (vt ſcriptores antiqui docent, noſque vidimus,) ineuntes prælia viri ſumma vi vehi exultantes ſolent, quos Neſeos appellant*: Vbi fortè Neſæos ſcribendum, nam & Stephanus ita vocat, & campum Mediæ, à quo ſic vocantur πεδίον νεσαῖον. Varinus verò Niſęos equos dictos ait à Niſæa (nimirum regione, ſiue Armeniæ, ſiue Mediæ (eſſeque qui Niſæum locum Perſidis faciunt, vbi Niſæi equi celerrimi naſcantur: aliquos Niſæum interpretari ξανθόν, id eſt flauum, eo quod Niſa equos omnes huius coloris habeat. Suidas

A das inter Susianam,& Bactrianam locum esse scribit,qui lingua Græca νίσος vocatur,in quo equi eximij procreantur. Aliàs etiam ait,esse qui à mari rubro haberi hos equos putant, & omnes colore flauo esse. Herodotum Nisæum Mediæ locum facere, Orpheum in dictye Nisam locum in mari rubro situm esse scribere. Sed Eustachius in Dionysium; campum Nisæum illum celebrem alicubi iuxta Medicam regionem fuisse arbitretur,qui magnos illos Nisæos vocatos equos producit. Corpore autem magno fuisse non obscurè quoquè innuit Philostratus his verbis: *Quantum equo nisęo maior est Lybicus elephas,tanto Libicis elephantis maiores sunt Indici*. Oppianus, cui Nissæi vocantur,omnium equorum pulcherrimos esse asserit, ijs reges vehi eleganti forma, gressu molli,& fręno faciles,capite paruo,iuba multa,& longa, comis vtrinque demissis,subflauis. Hierocles in procemio Hippiatricorum Nysęos equos (sic scribit,nisi librariorum error sit) à Persarũ regibus in pretio haberi asseuerat. Strabo verò tradit alios credere, Medorum solebem esse, alios ex Armenia genus habere velle: habere autem propriam quandam formam, quemadmodum (inquit) Parthici nunc dicti præ Græcis, & aljs qui apud nos sunt. Alicubi hisce equis reges vti scribit. Ingentem autem fuisse eorum copiam alibi quoque ait, scribens viginti eorum millia quotannis mitti solere ad regem Persarum τοῖς Μιθρακίοις vel Μιθρακίνοις,hoc est,sub illud tem-
B pus quo festum Mithræ Persarum Deo sacrum celebrabatur. Huius equi mentio est apud Plutarchum; ait enim *Pyrrho speciem oblatam velut Nisęo equo inscenso, ducem se illi prę staret Alexander Magnus*; id quod non percipiens interpres transiluit. Cælius Rhodoginus repræhendit quendam qui pro equis Nesæis verterit insulares. Sic quidem transtulit interpres Platonis in legibus. In sacris certaminibus maximã fuisse eorum existimationem annotauit Alexander ab Alexandro. Noruegici equi statura sunt mediocri, sed admirandæ fortitudinis, & pernicitatis in montibus,& *Lib.5.c.8.* saxosis vijs penetrandis. Numidia qua parte syluestris est, feras educat, (inquit Solinus) qua iu- *Noruegici.* gis ardua,equos alit. Equos hic facilè inediam tolerare dicunt, neque hordea neque triticea gu- *cap.39.* stare; gramine verò solo, & fœno contentos esse Iouius author est, totius Numidarum patrimo- *Numidæ.* nij censum esse in equo pernici, quem seminudi egentissimique homines immenso (inquit) parant pretio, nec mirum quando vita,& vigilia eorum omnis si bellum desit,in latrocinijs venationibusque consistat. Asserit item vxores eorum tam humiliter viris ancillari,vt equos curent,& insternant. Hosce equos ad sacra Iouis certamina expetitos fuisse discimus ex hoc licet corrupto Gratij loco.

C
*Fingit equos Pisis Numidę soluer**
Audax, & patiens operum genns: ille vigebit
*Centum actus spatijs.atque eluctabitur iram**
Nec magni cultus sterilis quocumque remisit
Terra sui, tenuesque sitis producere riui.

Virgilius hos populos infręnes vocat. Hinc, & Siluius Italicus cecinit:

Hic passim exultant Numidæ, gens inscia fræni,
Quis inter geminans per ludum nobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Quamobrem Numidæ Massylis,& Massesulis multis eidem esse creduntur. Odrisios equos Marti tribuit Claudianus dum ait; *In Giganto-*

Primus terrificum Mauors non segnis in agmen, *machia.*
Odrisios impellit equos *Odrisij.*

D Vrbs est Thraciæ: Thraciæ equi autem erant in pretio. Oebalios celebrat Statius: *Oebalij.*

Oebalios sublimis agit, spes proxima palmæ *Lib.6.The-*
Amphiaraus equos, tua furto lapsa propago *baid.*
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia Ponti
Castor, Amycleas remo permutat habenas.

Oebalia Peloponnesi regio, pars autem Laconiæ. Ex Ormuz vrbe nunc celeberrima equi multi transferuntur in Indiam,vt scribunt nauigationũ authores in eam plagam. Parthi teste Absyrtho magno,& amplo sunt corpore, animosi, specie generosa, ac pedibus eximiè valent. Oppianus *Parthi.* βαθυπλόκαμους vocat,id est comam gestantes densis cincinnis nexam,& Siculis, (quos dixerat, omniũ quos terra dat, celerrimos esse) velociores esse asserit, Parthos rursus superari celeritate ab Iberis; Horatius itaque Parthos equis animosos cecinit. Equi autem celebrantur quoque à Gratio, sed asperis in locis parum idoneos esse ait propter vngularum teneritatem:

Scilicet,& Parthis inter sua mollia rura *Lib.1.Car.*
Mansit honor: veniat Caudini saxa Taburni *Od.19.*
Garganumque trucem,aut Ligurinas desuper alpes,
Ante opus excussos cadet vngula,sed tamen illi

Est

Est animus, fingetque meas si iussus in artes;
Sed iuxta vitium posuit Deus.

De heterophthalmis apud Parthos commendatis equis, iisque qui vario colore distinguuntur, qui ab eisdem originem duxere, superius dixi ex Absyrto. Qui sint Pellæi equi celebrati hi versibus ab eodem Gratio, non satis clarum esse puto:

Pellæi.

Spadices vix Pellæi valuere Cerauni,
Et tibi deuotæ magnum pecuaria Cyrræ
Phœbe decus, nostras agere in sacraria tensas.

Cerauni montes sunt Epiri; Cyrrha Phocydis oppidum in radicibus Parnassi montis, vbi colebatur Apollo Cyrrhæus. Pella Macedonum metropolis est, Philippi & Alexandri patria: quo in loco recensebantur milites, & equi alebantur & regis equæ testante Strabone, numero supra triginta millia, quorum trecenti erant emissarij, erantque ibidem equorum domitores, & bellicorum ludorum magistri conducebantur. Nihilominus istiusmodi Pellæos equos à Gratio celebratos, doctiores dictos existimant à Pella Thessaliæ, quoniam huius regionis equi, vt subinde patebit, præ cæteris laudarētur. Persicos cæteris præfert Vegetius his verbis. *Persis prouincijs omnibus præstat equos patrimoniorum censibus æstimatos, tam ad vehendum molles, & pios incessibus, nobilitate pretiosos.* Et paulò pòst. *Persis, & statura, & positione à cæteris equorum generibus non plurimism differt, sed solius ambulaturę quadam gratia discernuntur à ceteris: gradus est minutus, & creber, & qui sedentem delectet, & erigat, nec arte doceatur, sed naturæ veluti iure præstetur. Inter colatorios* (Gesnerus legendum censet tolutares) *enim, & eos equos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media est, & cum neutri sint similes, habere aliquid creduntur ab vtrisque commune, sicut probatum est. In breui amplius gratiæ, in prolixo itinere seuior patientia animus superbus, & nisi labore subiugatus, assiduè aduersum equitem contumax, tumens, prudens: & quod mirum est, in tanto feruore cautissimè decoris est obseruator: incuruata in arcum ceruix, vt recumbere videatur in pectore.* Peruuiæ, & nouo orbi equos penitus fuisse incognitos, & ob id incolis terrori maximo, lego apud illos, qui suas in eā plagam nauigationes prælo expresserunt. Campos Pharsalicos equis quoque nobiles fuisse nō vnus tradit veterum: hincque bucephalum Magni Alexandri originem trahere inuenio: Hic equā fuisse asserit Aristoteles nomine iustam, quæ pullos pareret omnes admissarijs equis similes, vnde fortè ei nomen factum, cùm sit iusti suum tribuere cuique. Pharsalus Thessaliæ vrbs est. Phasianos equos à Phaside Scythiæ vrbe horum iumentorum ferace dictos discimus ex Suida. Rhodiginus verò Cælius ita dictos se inuenisse testatur, vel ab eiusdem nominis auis inustæ insigni, vel quoniam ad Phasin equi habeantur pulchritudine præstantes: id quod asserunt scholia in Nubes Aristophanis. Equas Pheretiadas à pedū velocitate celebrat Homerus, auibus eas assimilans. In descriptione celeberrimæ illius pompæ, quam duxit Antiochus, erant teste Athenæo, ἱππεῖς Πισαῖοι πένχιλίοι, πολίτικοὶ δὲ τριχίλιοι: ὧν οἱ μὲν πλέιυς ἦσαν χρυσοφάλαροι καὶ χρυσοςέφανοι, id est vt vertit Dalechampius equites Pisæi mille, vrbani ter mille, & horum complures cum aureis phaleris, & aureis coronis. Sed Athenæus ἱππεῖς intelligit equos cum suis sessoribus, sicut arguunt sequentia duo vocabula, χρυσοφάλαροι, & χρυσοςέφανοι: nam hoc viris, illud equis conuenit. Isaacus Causaubonus Polybium, ex quo hæc Athenæum scripsisse autumat, ἱππεῖς Νισαῖοι, quoniam equi Nisæi, inquit, in Media nati, in vsum regum Persidis seruabantur, aut ad reges alios mittebantur, vt suo nos loco quoque demonstrauimus. Cæterùm cùm Pisæ vrbs sit in Elide Peleponnesi regione, iuxta Alpheum fluuium, circa quam quinto quoque anno celebrabantur certamina Ioui sacra, quæ Olympia dicebantur, quam totam regionem optimorum equorum alumnam esse certum est, ego nihil mutarem. Poloni equi, vt scribit Martinus Cromerus partim ob pernicitatem, & laboris incommodorumque tolerantiam, partim propter molliorem incessum à remotioribus etiam populis expetuntur. Apud Psyllos Indiæ populos (alij enim Psylli sunt in Africa) equos scribit Aelianus arietibus non maiores esse. Pygmæorum equi, vt & ipsi minimi feruntur, aliqui eos perdicibus vehi aiunt. Etesis arietes haud superare asserit. Roseanos à Roseo dictos (cāpus est in agro Reatino, in quo arua rore humida semper seruantur) Varro tradit: Volaterranus eosdem bello aptissimos esse scribit. De Rugis mentio fuit inter Menapios. Sacarum (Scythiæ Asiaticæ populi fuere) equi si qui sessorem excusserint, subitò consistunt, vt rursum ascendere possit, vt refert Aelianus in varijs. Qui sint equi Saphareni, quos simul cum Armenis nominat Vegetius, postquam laudasset Persas apud neminem reperio. Idem Vegetius etiam Samaricos celebrat his verbis: *Epirotas, Samaricos ac Dalmatas, licet contumaces ad fręna, ac viles armis ac bellis asseuerant cruribus*: quem locum suprà ex Gesnero restituimus; nunc cuius regionis Samarici sint, nemo etiam tradit. Sardi laudatissimi quoque equi sunt, cauda procera atque lata, iuba breui, vngulis asininis; lacertoso corpore, arrectis maximè auribus, si modò rectè expressit Stradanus. Sarmatę magna equorum armenta habent, Pausanias rationem reddit, quoniam eorum terra non in partes

Persici. Pharsalici. Lib.2.Pol. cap.3. Iusta equa. Phasiani. Pisæi. Poloni. Psyai. Roseani. Sacæ. Saphareni. Lib.4.c.6. Samarici. Sarmatici.

A partes descripta, priuatorum vsui seruit, aut quicquam præter agrestem syluam fert, & tota regio est compascua, & incolæ Nomadæ, id est, pastores appellantur. Equi feroces sunt, & haud facilè magistro obedientes, vt ostendit Silius Italicus de Susana Hispaniæ vrbe loquens, quæ ex Sarmatis & Scytiæ populis orta est. *Lib. 3.*

At non Sarmaticos attollens Susana muros
Tam leuibus persultat equis, hinc venit in arma
Haud æui fragilis sonipes, crudoque vigore
Asper fręna pati aut iussos parere magistri.

Camerarius bellis dicit esse aptos, multosque eorum reperiri castratos in tenera ætate, atque ijs dentes credi numquam cadere. Strabo Scythicæ & Sarmaticæ quidem gentis proprium esse, ait, equos castrare, vt mansuetiores ad parendum fiant, sed de dentibus nihil. Ait verò paruos esse ac celeres, acres, atque rebelles. Ammianus Marcellinus tradit hosce populos necnon & Quados ideo castratis vti, ne aut fœminarum visu exagitati raptentur, aut subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores: Genus tamen equorum est teste Absyrto non inelegans, & in suo B genere concinnum, ad cursum idoneum, simplex grandi corporis habitu, valido capite, ceruice decora. Ipsi verò Sarmatæ equos sibi eos vt probos asciscunt, quos à genitiua quadam macula quam in armis & cocco referunt, aetogenes vocari ex eodem Absyrto annotauimus, & apud eos cum reliquis de pernicitate certare, ideoque ijs ad bellicas excursiones vti. At verò qui aquilinam notam ponè ferunt contra clunem & caudam, eos improbant. Quin & obseruatum apud se esse tradunt, ne ex eis prælientur; quippe aut equitem ijs insidentem facilè perire, aut in quippiam molestiæ incurrere. Plinius eosdem hosce populos cùm longinqua acturi sunt itinera, inedia pridie præparare equos suos ait, exiguum tantùm potum impartientes, atque ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insidere. Pausanias scribit Sauromatas plurimos equos alere, & non tantùm ac bellum vti, sed etiam dijs immolare & cibo adhibere: vngulas etiam colligere, purgare, & diuidere ad similitudinem squamarum in draconibus, aut incisionum in viridi fructu piceæ: deinde perforare ac neruis equorum boumque consuere ad vsum thoracum, qui quidem Græcanicis (inquit) nec inelegantiores, neque infirmiores sunt; facilè enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus sustinere. At lineos thoraces non æquè vtiles esse in bello, cùm ferrum violenter adactum transmittant; venantibus verò conuenire. Scenitæ, vt Euagrius ait, equos habent tantæ pernicitatis, vt propter velocitatem eorum vinci ne- C queant. Populi sunt qui Persas contra Mauritium sequebantur. Apud Scotos Anglosque referente Iouio præcipuum robur est in pedite, & si qui adsunt in bello equites, magna pars sagittarij sunt, pauci verò cataphracti; quòd eorum equi, quanquam acres, ad iustam magnitudinem nō excrescant, vt Frisij, Bætici atque Apuli, & propterea statariæ pugnæ minus idonei existimentur. In Scythia (author est Herodotus) equi ingentem & diuturnam vim hyemis perferunt, muli asinique ne incipientem quidem ferunt, cum tamen alibi stantes (inquit) in gelido equi labefiant, asini verò & muli durent. In locis verò circa Tanaim (vt scribit Dionysius Afer) & Caucasum Borealem tantum est frigus hybernum, vt præ illo non solùm muli, sed & pecora & equi moriantur. Quales autem eorum equi sint, & cur eunuchos faciant, iam dictum est. Siculi Oppiano probantur & celerrimi habentur, cedunt tamen Partis & Armenijs. Interpres reddidit Sicanos. Sicania enim Siciliæ pars est in finibus Agrigentinis, quorum equi præ cæteris laudabantur, vt dictum est.

In Atticis.

Seniti. Lib.5.Hist. Eccl. c. 20.

Scotici.

Li.11.Hist.

Scythici.

Siculi.

Inter equos porrò quos tellus educat, omnes
Anteuolant celeres rapida leuitate Sicani
D *Qui depascuntur Lilybæum gramine mollem,*
Trinacriamque onus Enceladi populantur anheli,
Qua Aetnæ flammiuomis eructat faucibus ignes.

Sed in Græco codice pro Λιλυβηΐον legitur λιβύϊον per dieresim fortè, Lilybeum autem promontorium Siciliæ est Libyam versus. Pro Trinacria poeta habet τρικαρήνων ὄρος, id est mons triceps. Trinacria autem Sicilia dicta est à tribus promontorijs, Pachino, Lilybæo, & Peloro. Gesnerus tricipitem montem intelligi ait Aetnam, vt quæ ignem eructet, & suppositum Enceladi gigantis cadauer tegat, quod hic de hoc monte Oppianus, alij de Aetna nominatim scribunt. Sed & Gratius equos Siculos elegantissimis celebrat versibus:

Sic (vt Libycis) *& Strimonio facilis tutela Bisaltæ*
Possent Aetnęas vtinam se ferre per artes,
Qui ludis Siculis: quid tum si turpia colla,
Aut tenuis dorso curuatur spina? per illos.

Cantatus Graijs Agragas, victaque fragoſum
Nebrodem liquere feræ. O quantus in armis
Ille meis, cuius dociles pecuaria fœtus
Sufficient, qui Chaonias contendere contra
Aut vix merita quas ſignat Achaia palma.

Vide etiam ſuprà proprijs locis. Laudabantur autem priuatim in certamine curuli. Vegetius: *Nec* Lib.14.c.6. *inferiores Hiſpanis equo propè Sicilia exhibet Circo.* Et rurſus eoſdem à moribus laudans, *Nec Epirotas Siculoſque deſpexeris, ſi moras ac* (hæc opula abundat) *pulchritudo non deſarat.* Iſidorus Siciliam ſcribit equorum magnorum generatorem habere Alpheum fluuium, ſed fortè in omni Sicilia magni fuerant, nam & Heſychius ex Sophocle αἰθαίαν πῶλον exponit, ἢ Σικελὴν ἢ μεγάλην. Syene. Syenes equos ſæuos vocat Gratius:

Nec ſæuos miratur equos terrena Syene.

Geſnerus intelligi vult de Aegyptijs. Eſt verò Syene vrbs in confinibus Aethiopiæ & Aegypti, non procul à Nilo, ſupra Alexandriam verſus Meridiem quinque millibus ſtadiorum, ſub tropico cancri directè ſita, vnde ſole exſtinte in cancro, medio ſolſtitij die ſupra verticem ciuitatis nullam Syri. prorſus in ea vmbriam iaci inuenio. In Syria & Cappadocia equos excellere tradit Albertus. Ego de Syriæ equis nihil inuenio. Ariſtoteles ſeu author ille librorum de mirabilibus Ariſtoteli aſcri- Sueti & Gothi. ptorum in ea regione equiferos dari aſſerit, vt ſuprà recitauimus. Sed eam partem quæ Apamia dicitur, equis alendis aptam eſſe, etiam ſuo loco oſtendimus. Suethia & Gothia, vt aſſerit Olaus Li.17.c.16. Magnus, equos magnos & ad cataphractorum prælia aptiſſimos producit, qui tamen regio edicto Tarentini. extra regnum educi prohibentur. At minores magno numero quotannis à Germanis exportantur Lib. 6. propter tolerantiam laborum, famis, frigoris, tenebrarum lauda iſſimi. Tarentinus ager Strabo- Li.4.Theb. ni celebratur equis alendis aptiſſimus. Statius Tænarios equos tanquam excelſos prædicat, & à Tænarij. Cyllaro præſtantiſſimo illo Caſtoris equo originem ducere oſtendit:

Tænaris hic celſus equis; quàm diſpare cœtu
Cyllarus, ignaro generat Caſtore prolem.

Tænaron promontorium eſt Laconicæ regionis, circa medium meridionalis lateris Peloponneſi, quàm longiſſimè à mari procumbens. Equos Tartarorum pleroſque albos eſſe inuenio. Scribit au- Tartari. tem Paulus Venetus magnum Cham illorum regem habere armenta equorum alborum, equa- Lib.1.c.65. rumque eiuſdem coloris, quæ putatntur excedere numerum decem millium. Matthias à Michou Lib. 1. c. 6. dicit tantæ velocitatis hoſce equos eſſe, vt vno die viginti miliaria magna Germanica equitent: Idem etiam teſtatur eoſdem equos pedibus aquam & pabulum ſub niuibus quærere. Sunt autem depreſſa ceruice, puſilliquè vt Sigiſmundus Baro annotauit, ſed fortes, qui æquè inediam laboremque ferre poſſunt. His ad laborem aſſuefactis, commodiſſimè (inquit) vtuntur, aiuntque Moſci perniciores ſub Tartaris quàm ſub alijs eſſe. Ne dorſa eorum atterrantur, gramine ſellas ſeu Thebe arborum folijs fulciunt. Theben Moſchus ἱπποτρόφον quaſi equorum alumnam cognominauit. Theſſalici. Similiter Euripides Theſſaliam πωλοτρόφον. Theſſaliam autem paſcendis equis commodiſſimam, Lib. 8. teſtis eſt Strabo, addens hos equos Arcadicis & Epidauricis præſtantiores eſſe. Varro etiam præſtantiſſimos putat, valereque Theſſaliam equorum optimorum gloria vetus indicat adagium ἐπικρινεῖται ἵππος Θεσσαλική, ideſt *decernetur equa Theſſalica.* De hiſce eiſdem equis hoc quoque prouerbiale aut potius oraculum Delphicum intelligi volunt Theodoritus, Tzetzes, Sophocles, Athenæus, Herodotus, & Euſtathius.

Ἵπποι θρηικαι Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες.

Sed in hoc differunt, quod aliqui cenſent legendum, ἵππον θεσσάλικην, λακεδαιμόνιαν δὲ γυναῖκα: Tzetzes θετταλὰς ἵππους in hiſtorico nominatim appellat. Euſebius verò in libro de præparatione Euangelica Thraces appellat iſtiuſmodi equos: Vtcumque eſt, Theſſalis palma datur. Hinc autem eſt quod Neptunum tradunt in campis Petreis qui ſunt in Theſſalia, impulſu tridentis equos è terra excuſſiſſe, Scyphium & Arionem, & ex his poſtmodum equos cæteros eius re- Lib. 6. gionis procreatos eſſe. Ipſi verò etiam populi equorum fuere perquam ſtudioſi, equitationiſque inuentores, vt oſtendetur ſuo loco. Equos autem Theſſalos in curuli certamine vtiliſſimos celebrat Theocritus, inquiens:

Ἢ κάπῳ κυπάρισσος, ἢ ἅρματι Θεσσάλος ἵππος, id eſt, Vt in horto cupreſſus aut in curru equus Theſalus. Inuenio tamen apud Herodotum in eo curuli certamine quod exhibuit Xer- Lib. 7. xes in Theſſalia, equas Theſalicas ſuis (Perſis) inferiores fuiſe: exhibuiſse autem id certamen quod illic totius Græciæ equas optimas eſse audiuiſset. Atqui Homerus cùm vellet oſtendere, qui inter duces certaturi præſtarent virtute & equorum ſtrenuitate, excellentiæ laudem ita Eumelo tribuit, vt Achillem Theſsalum excipiat, tum ipſum, tum ipſius equos, in quibus omnia quod ad præſtantiam, incomparabilia eſsent; certè Theſsalicis equis primas tribuit.

A Quarè cùm in fine Iliadis vellet Diomedem in funebri certamine victorem declarare, implorat Mineruæ auxilium, vt victoriæ resisteret: itaque iugo facto ipse ex curru excutitur, & vix tamdem post alios omnes ad metam peruenit.

Ε'λκων ἅρμαῖα καλὰ ἐλαύνειν προσσύθεν ἵπποις.

Istius verò regionis equis notam bouilli capitis inuri solere inuenio, vt bucephali appellarentur *Bucephali.* eoque nomine ibi vocatos ita signatos equos: fallli autem qui putant bucephalos vocari à bouillo capite, vel à cornibus quibus Alexandi equum similiter bucephalum nuncupatum præditum fuisse ineptè nonnulli somniant. Nam quòd equi quidam apud Thessalos bucephali dicerentur, ostendit manifestè Aristophanes ἀναγύρῳ. Gratij versus de equis Thessalis supra recitaui in Mycenis. Apparet equos fuisse, & corporis, & animi robore præstantissimos. Cæsarem enim dictatorem testatur Rauisius textor, equorum Tessalicorum in tauros dimicãtium eosque necantium spectaculum Romanis ferri dedisse. Thraces Absyrtus turpes esse scribit, deformi specie, rigido corpore, prægrandibus armis: (κάτωμυς, Gramatici κατωμιστὴν exponunt equum quo sessor ab *Thraces.* humeris in terram excutitur,) gibbere vel curua spina; varos atque ideo ingressu vacillante cursuque: cæterùm oraculum Delphicum illud, quod paullo antè citabamus Thracias (Θρηΐκιας) e-

B quas præ cæteris extollit. Et Hesiodus Thraciam πωλοτρόφον nuncupat, & Procopius testatur *Lib. 9.* solitos esse Imperatores in Thracia equorũ alere sobolem. Et Virgilius præstantissimos hic fuisse *Lib. 12.* equos indicat in Turno rege, *maculis quem Thracius albis portat equus*. Nec rectè à criticis reprehenditur poeta quod post de eiusdem equis dicat;

Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia
Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

quasi veritati parum sit consonum probabileque Pilumno Italo notam fuisse Orithyiam puellam Atticam, quam videlicet Apollo in Thracia rapuit: nam hic potiùs laudandus quàm reprehendendus Maro est. Cum enim Pilumnus deus fingatur, dea Orithyia, quid ni alter alteri notus esse potuerit? Non enim vt de mortalibus sed vt de deis poetã loqui (inquit Turnebus) censendũ est, *Lib. 23. Aduers. c. 18.* etsi, & in ijs reuera nihil diuinitatis fuerit. Celebrat eosdem Statius de equis loquens Hippodami.

Vt Siculas si quando rates tenet æstus, & ingens
Auster agit, medio stant vela tumentia ponto:
Tunc ipsum facto curru deturbat, & isset
Antè Chromis, sed Thraces equi vt videre iacentem
C *Hippodamum, redit illa fames, iam iamque frementes*
Oblitus palmæ, retrò Tirinthius heros
Torsisset, victorque, & collaudatus abisset.

Thracia erat etiam olim celeberrima propter Diomedis equorum stabulum, quod fuisse ait Soli- *Diomedis equorũ stabulum vbi.* nus non longè à stango Bistonio, oppidum autem fuisse nomine Tyrida: cæterum cessisse æuo, solùmque turris vestigium suo tempore durasse. In regno Timochiam, regno Persiæ octauo, & in finibus eiusdem, equos esse magnos, & pulchros scribit Paulus Venetus, & à negotitoribus ve- *Lib. 1. c. 19.* nales duci ad ciuitates Chisem, & Charmosam in litore maris sitas, ac inde in Indiam mitti. To- *Toringi.* ringos commendat Vegetius tanquam iniuriæ tolerantes, ita vt proximum post Hinniscos, quos omnium primos facit, locum obtineant. Populi sunt Hessis vicini, qui Plinio, vt Volaterranus conijcit, Cimbri mediterranei vocantur. Turcorũ equi pernicissimi, testiculis vt plurimum sunt *Turcici.* ademptis: quod meminit quoque qui equorum effigiebus è Stradano editis versus subiecit: Inquit enim:

D

Turcus acer campis, paruis contentus, obesus
Tergore, per latos celeri pede fertur agellos
Sed plerumque suis (vt fertur) testibus orbus
Atque iuba tinctus fulgenti, & murice cauda est.

Laudantur quàm maximè nostra tempestate in vsu bellico. Tyrrhenos Oppianus similiter tan- *Tyrrheni.* quam bello aptos probat. Volaterranus ex Tyrrheni maris insulis præsertim Corsica, & Sardinia breues admodum sed animo generoso atque audaci, esse ait, & ingressu irrequieto. Venetos Pa- *Veneti.* phlagoniæ populos, qui post bellum Troianum Antenore duce, eam Italiæ partẽ, quæ nunc Venetia dicitur, ocuparunt, celebres olim fecit equos alendi studium, id quod Strabo his verbis asserit. *Venetos aliqui putant descendere à Venetis Paphlagoniæ populis, qui post bellum Troianum* *Lib. 5.* *ad hæc loca peruenerint. & huius coniecturæ argumentum faciunt, industriam ipsorum in alendis equis: quę hoc omnino tempore defecit: antea tamen in summa apud illos cura fuit. Dionysius quoq́; Sicilię Tyrannus hinc alendorum semen equorum constituit, quos ad equestre certamen tollebat: adeò vt per Græcos equinę prolis Venetæ nobilitas maneret, & ad longum tempus propago ipsa famam vendicaret:* Ε'νετίδες ἵπποι, nominatur quoque à Stephano in Enetis,

vicinis, vt ait, Paphlagoniæ populis. Pro ἐνέτιδες apud Heſychium & Varinum alicubi legitur corruptè ἐνδίες, his verbis: ἐνδίες ἵπποι, ἐν τω Ἀδρία ἵπποι, και λυκοπαδεῖς (lego λυκοσπαδεῖς) και λυκοφόροι. (ego Lycoſpades equos à Lycophoris ſuo loco diſtinguam,) nam alias habent: ἐνέτιδας πῶλυς ςεφανηφόρυς, ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Ἀδρίαν ἐνετίδος. Vnde conſtat Venetor equos in ſacris certaminibus ſæpe nobilitatos fuiſſe, & ſæpe palmas & coronas retuliſſe.

Lycoſpades. Lycophori.

NATVRA. MORES. SOMNVS.
Munditıes.

Cur duce careant.

QVORVM ducem (inquit Ariſtoteles) vt boum nullum conſtituunt, quod eorum natura non ſtabilis ſed mobilis procaxque eſt. Sunt tamen etiam gregales, aut armentales ſiue armentititij, vt ex ijs quæ dicta ſunt, partim conſtat, & ex deinceps dicendis conſtabit: Virgilius autem equam inde armentalem vocauit:

Armentalis equæ mammis & lacte ferino
Nutribat.

Cælius gregales Græcis φορβάδες dici tradit, domeſticos verò, hoc eſt quos domi alimus τροφίας ſed & ἀγελαίυς illos dicere licet. Eſſe præterea equum animal philolutron aut phylidron id eſt balneorum & aquæ amans, idem author probat Ariſtoteles, idque prius etiam notauit Homerus;

Iliad. O.

Εἰωθώς λύεσθαι εὐῤῥεῖος ποταμοῖο, id eſt,
Aſſuetus lauari pellucido fluuio.

Lib. 5. Bibendi modus. Lib. 8. Hiſt. cap. 6. Voracitas.

Similiter voluptari gaudet. Bibunt ſorbendo: Tradit autem Atheneus Parmenonem Byzantium prodidiſſe, nos qui vno hauſtu multum bibit, vacuæ potius quàm equo comparare, cùm tamen bouem ſorbendo quoque bibere videamus, idque non præterit Ariſtoteles. Quod verò equi bibentes os profundiùs aquæ immergant, aſini verò & muli, vix aquam labris attingant, calidiori equi naturæ, ideoque animantis ipſius audaciæ, illorum contrà frigiditati timiditatique aſcribendnm eſſe iudicarunt eruditiores. In edendo quoque auidiſſimi exiſtunt equi, & cùm celeriter propria deuorarunt, partem mox conſortis cum eadem inuadunt auiditate, vnde conſortem ſuum macreſcere non ſemel contingit. A pabulo vix vnquam ceſſant, animum verò ſimul & os interdiù noctuque habent in patinis: Inediam tamen magis quàm ſitim ferre, hinc clarum eſt, quòd Sarmatæ longinqua obituri itinera, cibum adimunt, inedia eos præparantes atque ita per centena & quinquaginta millia continuo curſu euntibus inſident. Turci quoque iter facientes interdiù equos non paſcunt, niſi fortè æſtate ad ſolis æſtum fugiendum, manè & veſperi iter faciant, ipſi verò equis inſidentes edunt, quæ circumferunt, equos vbicumque aquam inueniunt potare ſinunt: quam ob cauſam fontes ſecundum regias vias deriuandos magna diligentia curant: quemadmodum ſcribit Petrus Bellonius Cenomanus in ſingularibus ſuis obſeruationibus per Orientem. Iam verò inani ventre velociores belloque vtiliores eſſe inuenio.

Inediam ferre.

Menſtruæ purgationes.

Refert Saxo Valdemarum nocte quam belli inſecutus eſt dies, quo Suenonum III. Danorum regem & vita & regno exuit, frenatos ſtare equos paſtuque penitus arceri præcepiſſe, ne facietate graues, curſu hebetes forent. Equas, vt & vaccas crebriùs mingere Ariſtoteles annotauit: nos in ipſo curſu eas veſicam exonerare poſtea dicemus, ideoque in belli vſum à Scythis
„ deſiderari. De menſtrua earumdem purgatione hæc ferè prodidit. Equæ purgantur menſtruis,
„ modo quidem ampliore quàm oues & capræ, ſed multò minus proportione. Rurſus. Equa-
„ bus menſes fiunt & vaccis, ſed his minus. Et rurſus. Equa vacat admodum purgamentis in
„ partu, minimumque emittit poſtfluuium ſanguinis, videlicet pro corporſs magnitudine.
„ Item alibi: Conceptus indicium maximè in vaccis equabuſque cùm menſes ceſſarunt ſpatio tem-
„ poris bemeſtri, trimeſtri, quadrimeſtri, ſemeſtri; ſed id percipere difficile eſt, niſi quis iam du-
dum ſecutus, aſſuetuſque admodum ſit: quamobrem non deſunt, qui menſes in his animalibus negent. Cùm peperit, ſtatim ſecundas deuorat, vt idem annotauit philoſophus. Et alicubi docet, cur plus excrementi ſicci quam humidi, equi egerant, contrà ac hominum genus: rationem aſſerens quòd hæc animantia ſicco pabulo largiori vtantur, cùm homo humidis magis quàm ſiccis veſci ſoleat. Spumeſcit eorum os, maximè ſi curſu, aut labore defatigentur, de cuius ſpumæ cauſa, quæ nobis reliquit Galenus, licet verboſiùs minimè præteribo. Is itaque explicaturus hunc diuini Hippocratis aphoriſmum: *Qui ſuffocantur & à vita deficiunt, nondum tamen mortui ſunt; non referuntur ad vitam, quibus ſpuma circa os apparet.*

Sectio 10. Probl. 58. Stercora cur ſicca. Cur & quãdo ſpumeſcant. Li. 2. Aphoriſm. 43.

Omnis

A Omnis spumæ (inquit) generatio ex duarum substantiarum mixtione conficitur, altera spirituosa, altera humida. Fit autem earum mixtio, ambabus in multa perfractis & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cùm verò tenacem habet is qui confringitur humor consistentiam: (quo spiritum complectente, ampullas contingit generari) non facilè dissolubilis, sed stabilis spuma conficitur; qualis maximè currentibus equis, vel ira percitis apris, circa os aggregatur. Ambarum verò substantiarum confarctum ac mixtionem facit nonnunquam motus violentus vel vtriusque vel alterius tantùm: nonnunquam verò & fortis calor, nisi & hunc dixerit quispiam spumam per motum operari. Verùm homini ea quæ manifesta videntur consectanti, tutius est dicere spumæ generationem: ventis quidem vehementioribus mare occupantibus, propter ictum fortiorem: in lebetibus autem, caloris ratione. Sic itaque in corporibus animalium, cùm adsunt ex morbo comitiali conuulsiones vehementia motum solet spumam generare: in apris verò calor: in cursibus autem equorum, vtraque causam vigorem habet. Nam dum continuò per respirationes intrò & extra fertur, saliua per ipsas extenuatur; & aliquid etiam ex pulmone instar vaporis effertur, quod saliuæ miscetur ac circumplicatur spumæ quæ generatur, substantiam B vnà adaugens. Qui verò opinantur hanc spumam ex ventre prouenire, decrrant. Neque enim fieri potest, vt affatim & cumulatè inde proueniat, cùm neque eo tempore animal emouat, neque nauseam vllam patiatur; citra quæ symptomata, nihil è ventre potest efferri; tantum abest, vt vapor quispiam expirationi similis attolli inde possit: cùm nulla huiusmodi substantia è ventre efferatur, qualem pulmo expirat. *Hæc & alia Galenus:* cur verò spuma ea alba reddatur, causam esse volunt calorem & motum æquis ferè portionibus concorrentes: ita enim & in mari accidere, cùm à ventis commouetur; ita fieri in ollis quibus ignis subijcitur, ita & in aere, agitatũ à ventis humorem hyberno tempore, colore albo reddi, & postquam albuit, ob frigus quod est in aere, congelari in niuem: Somniare etiam hæc animantia palam est, quod & Aristoteles & Plinius quoque prodiderunt: Somniat autem de ijs maximè quibus assueuere, vt in nobis ferè euenire quoque solet: Lucretius: *Cur spuma sit alba.* *Somniare.* *Lib. 4.*

Vsque adeò magni refert studium, atque voluntas,
Et quibus in rebus consuerunt esse operati
Non homines solùm, sed verò animalia cuncta
Quippe videbis equos fortes, cùm membra iacebunt
In somnis sudare tamen, spirareque sæpe
C *Et quasi de palma summas contendere vires.*

Dormiunt autem plerumque stantes, tamen canterij, vt aiunt, magis, qui quòd castrati sint, mitiores & placidiores, somniculosique dormitantes, magis ob torporem videntur. Hinc iocus ex ambiguo apud Plautum: *Vt dormiãt*

Certè hæc mulier canterino ritu astans hic somniat.

Nam & somniare, somnia est videre inter dormiendum, somniare etiam delirare, nugasque & deliramenta effutire valet, vt apud eundem: *Quos sumanos somnias.* Id est nugaris & blateras. Cùm irascuntur, canum modo dentes denudant, mordentque etiam, apparet autem ridere, & vulgò risum equinum id nuncupamus. Blanditiarum maximè sunt amantes, contrà verbera abhorrent, vt ex Xenophonte dicemus suo loco: Equæ pullos suos amant ardentissimè, cuius rei (inquit Aristoteles) indicium est quòd sæpius steriles auferunt pullos à matribus, quos ipsæ amore prosequentes tuentur, sed quoniam lacte carent, deprauant eos quos diligunt. Celebratur verò amor iste, maximè ab Aeliano his verbis: Equa mater optima, summa charitate & fide pullum suum a- D mat, cuius sanè modi amoris Darius ætate inferior non imperitus, equas à partu recentes relictis domi pullis ad pugnas ducebat. Pulli sic alieno lacte à matribus orbi, quemadmodum homines parentibus amissis aluntur. Darius cùm inclinata iam acie in eo prælio quod ad Issum (Issum potiùs) commiserat, Persarum res premi cœpissent, cumq; victus fuga salutem adipisci necesse haberet, in equam ascendit; quæ quòd relicti memoriam pulli recordaretur, quanto maximo potuit studio & celeritate eum ipsum prædicatur ex periculis eripuisse. Simile quid recenset quoque Paulus Venetus de Tartaris: Circa extremum (inquit) Septentrionem regio quædam est, in qua multo per annũ tempore sol non apparet, ita vt non solùm noctu tenebræ sint, sed etiam interdiu aer in modum crepusculi caliginosus. Hanc regionem confines Tartari prædæ gratia ingressuri, ne propter subitò ingressuram noctem periclitentur, hoc modo cauent. Equas cum pullis accipiunt, & pullos in primo ingressu custodibus cõmittunt, vt se illic redituros expectent. Sic equæ nocturno itinere diligentiùs obseruato, rectà ad pullos suos in reditu contendunt, idque celerrimè: Laxant enim eis sessores habenas, & liberè quò suo instinctu feruntur, ire permittunt. Similiter pullus ipse matrem sequitur quocumque euentum. Vult itaque M. Varro, vt pullus cùm firmior iam est factus, in eadẽ pascua, in quibus mater est, dimittatur, ne desiderio partus sui laboret equa: nam *Ira.* *Gaudere palpis.* *Amor erga pullos.* *Lib. 3. c. 49.* *Tartarorũ prædandi modus.*

id præcipuè genus pecudis (inquit) amore natorum, niſi fiat poteſtas, noxam trahit. Amoris iſtius cauſam eſſe volunt hippomanes, quod ſtatim à fronte fœta edito partu dicitur deuorare, vt ſuprà abundè indicauimus. Cæterùm alienos quoque pullos orphanos ſæpè nutrire viſa eſt vt proprios id quod teſtatur Ariſtoteles. Equas ſocietate coniunctas, ſi altera fortè perierit, alteram pullum parente orbatum enutrire dicens, cuius amoris meminit ſic Tzetzes:

Αἵ τε ποι κατοικτείρουσαι τοὺς ὀρφανοὺς τῶν πώλων
Θηλάζουσι καὶ τρέφουσι τούτους συν τοῖς ἰδίοις.

Seipſam amat equa. Ipſa verò conſpecta ſua ipſius imagine non aliter ac Narciſſus, ſibi ipſi placet, & ad libidinem incitatur: de quo amore hæc prodidit Theomneſtus: Rarior quidem ſed hæc eſt equarum nota rabies, vt cùm in aqua ſuam viderint imaginem, amore inani capiantur & per hunc oblitæ pabuli tabe cupidinis intereant. Eius veſaniæ ſigna ſunt, cùm per paſcua velut extimulatæ concurſitant, ſubinde conſpicientes, vt aliquid deſiderare vel requirere videantur. Mentis error diſcutitur, ſi deducas ad aquam detonſa iuba: tum demum ſpeculatæ deformitatem, priſtinæ imaginis aboletur memoria. Similiter etiam vt aſinorum in coitu patiantur humilitatem, iubas tondere præcipiunt, quoniam comatæ pulchritudine atque gloria ſuperbiant: id quod meminit in primis Plutarchus in Amatorio. Qui vxorem (inquit) in arctum cogit & comprimit veluti annulum digito ob gracilitatem alias delapſurum, ſimilis eſt eorum qui equas tondent & deinde ad fluuium vel lacum adducunt: nam ſuam formam conſpicientes fœdatam, ferociam dicũtur amittere & pati porrò ab aſinis ſe conſcendi. Iam verò Lycoſpades dictos equos maximè ſtudere ſcribit AElianus, *Mundities.* vt formoſi videantur ſuis aurigis, idque ipſum cùm natant oſtendere, tum enim in aquam benè penitus procedere, vt & nitidum os efficiant, & ne ſordidum quippiam ex præſepi aut de via illitum deformet ſpecioſum nitorem: ac odorati vnguenti ſuauitatem, Homeri & Simonidis teſtimonio in amore & delicijs habere exiſtimari. Sed hoc idem alias equis in genere attribuit, his verbis: Ex ijs qui equinæ tractationis periti ſunt, audiui equum delectari lauatione & vnguentis.

INGENIVM, DOCILITAS, Memoria.

OCILITATIS mirique huius quadrupedis ingenij, infinita penè dixerim argumenta proferam. Homerus non tantùm intelligentiam quandam vulgarem ſed diuinam, atq; etiam orationem attribuit, nam Hectoris equos deos appellat, quam aliàs nominis prærogatiuam magnis tantùm viris dare ſolet: Xantum Achillis equum fingit, non loqui modò, ſed & acerba voce dominum in- *Iud.ca.22.* crepare, non ſecus ac Balanum fecit aſinus in ſacris literis. Idem Homerus citante Platone Ae- *Militandi peritia.* nææ equos commendans, noſſe ait Κραιπνὰ μάλ' ἔνθα καὶ ἔνθα διώκειν ἠδὲ φέβεσθαι, rapidè hinc atque illinc pugnare vagarique, quaſi quando vrgendum & quando fugiendum ſit, non ignorent, vnde etiam eundem celebrat Aenæam. Multa de equi ingenio Solinus de Cappadocia ſcribens. Terra illa ante alias (inquit) altrix equorum & prouentui equino accomodatiſ- *Cap. 57. Iudicium.* ma eſt: quorum hoc in loco ingenium reor perſequendum. Nam equis ineſſe iudicium, documentis plurimis patefactum eſt, cùm iam aliquot inuenti ſint, qui non niſi primos dominos agnoſcerent, obliti manſuetudinis, ſi quando mutaſſent conſueta ſeruitia. Inimicos partis ſuæ norunt, adeò vt inter prælia hoſtes morſu petant. Sed illud maius eſt, quòd rectoribus perditis quos diligebant, acceſſunt fame mortem. Verùm hi mores in genere equorum præſtantiſſimo reperiuntur. Nam qui infra nobilitatem ſunt ſati, nulla documenta ſui præbuerunt. Sed ne quid videamur dicendi licentia contra fidem arrogaſſe, exemplum frequens dabimus, Alexandri Ma- *Bucephalus vnde dictus* gni equus Bucephalus dictus, ſiue de aſpectus toruitate, ſeu ab inſigni, quod taurinum caput armo inuſtum gerebat, vel quod de fronte eius quædam extantium corniculorum minæ protuberabant, cùm ab equario ſuo aliàs etiam molliter ſederetur, accepto regio ſtatu neminem vnquam alium præter dominum vehere dignatus eſt. Documenta eius in prælijs plurima ſunt, quibus Alexandrum è duriſſimis certaminibus ſoſpitem opera ſua extulit, quo merito effectum vt defuncto in India exequias rex duceret & ſupremis ſepulchrum daret, vrbem etiam conderet, quam in nominis memoriam Bucephalam nominauit. Idem de Bucephalo ferè in hæc verba tradidit Aulus Gellius: Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalus fuit. Emptum Cares ſcripſit *Lib.5.ca.2.* talentis tredecim & regi Philippo donatum. Super hoc equo dignum memoria viſum, quòd vbi ornatus erat, armatuſque ad prælium haud vnquam inſcendi ſeſe ab alio quàm à rege paſſus ſit. Id etiam de iſto equo memoratum eſt, quòd cùm in eo inſidens Alexander bello Indico & facinora

faciens

A faciens fortia, in hostium cuneum, non satis sibi prouidens, immisisset, coniectisque vndique in Alexandrum telis, vulneribus altis in ceruice atque latere equus perfossus est: moribundus tamen ac propè iam exanguis è medijs hostibus regẽ viuacissimo cursu retulit: atque vbi eũ extra tela extulerat, ilico concidit, & domini iam superstitis securus quasi cum sensus humani solatio expriuauit. Tum rex Alexander, parta eius belli victoria oppidũ in ijsdem locis condidit, atque ob equi honores Bucephalon appellauit. Sed de equorum amore fideque erga dominos suos mox plura. De ingenio verò eiusdem Bucephali meminit Q. Curtius, scribitque Alexandrum non eodem quo cæteras pecudes, animo eum equum æstimasse: quòd in dorso suo insidere non pateretur alium; se verò, cùm vellet ascendere sponte sua genua submittens exciperet, crederetur que sentire quem veheret. Nos quoque Sacarum equos, si sessorem excusserint, subito consistere, vt rursum ascendere possit, ex Aeliano diximus. Inuenio denique hunc Alexandri equum cùm in propriam statuam ab Apelle sculptam incidisset, hinnitu clamoreque edito, exactissimè atque omnibus numeris absolutissimam iudicasse, ideoque Apellem illius iudicium iudicio Alexandri qui suam præferebat, prætulisse. Similis planè intellectus in equo Neoptelemo immolando meminit Heliodorus his verbis: Dixisses & equum intelligere formam domini, & quòd pulcher ipse pul-B cherrimum gestaret sessorem sentire: ita collum circum mouens, & arrectis auribus caput attollẽs & trux superciliũ supra oculos versans, ferebat, & ferebatur exultans, & superbiens, & laxato frẹno alacriter progrediens, ac in vtrumque latus alternis sese librans, extremaque vngula terram leuiter pulsans, commotionem cum incessus tranquillitate temperabat. Equum C. Cæsaris nullũ præter Cæsarem dorso recepisse idem Solinus, Suetonius, atq. alij etiam testantur: Sed & Suetonius addit, ante Cæsarem nullum admisisse alium. Nos quoque vidimus (inquit Gaudentius Merula) equum Pannonici cuiusdam medici, qui pro foribus solutus, donec ab ægris rediret, expectabat, etsi diem integrum abfuisset. Nullum alium admittebat assessorem. Aduentanti medico velut gratulabundus occurrebat, dorso mox illo suscepto tanquam trimphans glomerabat in gyrum, aut eum subsequebatur, si is vel frigoris vel sanitatis gratia pedibus ibat. Sed de amore in dominos, mox plura. Cæterùm vt minus fortassis mirandum est quod heros suos noscunt, qui nẽpe ipsis benefici sunt, ita multò admirabilius est, quod populos interstringuere nosse credantur. Scribit enim Aelianus, equos Licospades dictos Græcorum hominum studiosos esse dici, eorum-C que mirificam notionem habere, vt naturali quodam sensu ad eos amandos afficiantur, neque enim palpitantibus se offendi, neque resilire, sed tanquam constrictos teneri totum diem cum ijs traducere, atque somnum prope eosdem capere. Sin ad ipsos barbarus accedat, quemadmodum ex vestigijs sagaciter odorantes canes feras percipiunt, sic eos ab equis illis cognosci elatoque clamore tanquam fanè feram bestiam extimescentes in fugam sese dare. Maius adhuc in intellectu iudicium equo tribuit Chrysantes apud Xenophontem, dum non intelligere tantùm, sed multa etiam homini auribus indicare nosse ait. Vt enim peritum equitandi hippocentauris præstantiorem esse ostenderet, inter alias rationes, hãc ceu præcipuam adducit, quod hippocentaurus duobus tantùm prospiceret oculis, duabusque auribus audiret, cùm ego (inquit) equitans quatuor prospiciam oculis, quatuorque auribus pręsentiam. Aiunt enim equum manifestare hominibus quæ oculis prospicit, ac multa significare auribus, quæ antea auditu percepit. Nouit optimè discernitque si qui vel regit, vel insidet, equitandi aurigandique peritus est, vt imperiti naucleri exemplo docet Ouidius, dum canit;

Alexader ab equo seruatus.

Græcos à barbaris distinguunt.

Auribus indicat quæ audiuit.

Lib. 4. de pædia Cyri.

Equitationis peritum agnoscit.

Li. I. Trist. Eleg. 3.

Nauita confessus gelidum pauore timorem
Iam sequitur victus, iam regit arte ratem:
E *Vtque parum validus non proficientia rector*
Ceruicis rigidæ fręna remittit equo,
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus vndæ
Aurigam video vela dedisse rati.

Agerè verò etiam imperitum aurigam ferre se equa ipsa apud Theognidem testatur inquiens.

Ἵππος ἔγω καλὴ καὶ ἀεθλίη. ἀλλὰ κάκιστον
Ἄνδρα φέρω. καὶ μοι τοῦτ᾽ ἀνιηρότατον.
Πολλάκι δὴ μέλλησα διαρρήξασα χαλινὸν
Φεύγειν, ὠσαμένη τὸν κακὸν ἡνίοχον. id est;

Equa sum pulchra, & certatrix, sed pessimum.
Virum fero, & mihi id molestissimum.
Sæpe profectà cogitaui effringens fręnum
Fugere, excutiens malum aurigam.

Quod si verò probum equitem nactus fuerit equus, eius operam maximè si sagittarius fuerit, in bello, dorsi sui nisu adiuuat, naturæ quodam instinctu, vt annotauit Plinius his verbis: *Ingenia eorum*

Iaculantem vt iuuet.

eorum(equorum) *inenarrabilia, iaculantes obſequio experiuntur:difficiles conatus corpore ipſo,nixuq. iuuantium.*Sic enim apud Plinium ſcribendum eſſe,non *inuitãtium* docet Baptiſta Pius Bononienſis noſter in explicatione verſus iſtius Flacci: E

Plinius correctus. Lib.6.

-------Inceutaque adiutum miſſile planta

Dirigit. Adiutum (inquit) dixit, quia quando volumus mittere telum, pedem intendimus, ac alterum crus explicamus,& mox iaculamur, quo corporis niſu miſſilia iuuantur. Quàm docile modo animal ſit equus eleganter docet Gryllus apud Plutarchum, brutorum ingenia cum humanis conferens: Quæ homines (inquit) ludentes aut luxuriantes diſcunt, ac meditantur, hæc noſtra intelligentia etiam contra corporis naturã aſſequitur, freta vi percipiendi innata atque copioſiſſima. Non dicam de catulis feras indagantibus, aut pullis equorum ad certum numerum gradi diſcẽtibus,ſed,& corui loqui,& canes per aduerſos ſaltare orbes diſcũt,& equi,& boues in theatris mirabiles addiſcunt motus, ſeſſiones, inſtitutiones, choreas, itaque meminerunt artis, eamque exercent, hominum maximè ſtudio,atque induſtria: quæ ipſa docilitatis ſunt documentum, nullam aliam ad rem proſunt Quomodo autem ad certum numerum gradi diſcant, dicemus infrà, qui verò id naturæ ductu præſtent, diximus iam antè. Choreas tripudiaque edoceri Sybaritarum exemplo notiſſimũ,qui cùm eò deueniſſent dementiæ, vt in ſympoſijs equos ad tibiã tripudiare docuiſſent,ad internecionem vſque deleti ſunt, vt meminit Ariſtoteles de eorum agens repub.Crotoniatæ enim hoſtes,hoc deliciarum ſtudio intellecto,ſaltandi concinnitatem illis pararunt,tibicines, vt equos ita inſtitutos,vt audito tibiæ cantu,ſeſe ſtatim attollerent arrectos, pedibuſque prioribus vice manuum geſtus motuſque quoſdam chironomiæ ederent ad numerum ſaltatorios, militibus ſuis permiſcentes, quorum melodiam cùm audiuiſſent non ſolum dicuntur exilijſſe,verùm etiam excuſſis ſeſſoribus ad Crotonitas hoſtes transfugiſſe.Idem ſcribit Charõ Lampſacenus Biſaltas contra Cardianos deſignaſſe. Onarim enim Biſaltarum ducem, tibicinam Cardianam in arte erudire feciſſe; vbi ergò pugna fuit cœpta, tibias inflare moduloſque canere iuſſiſſe cõſuetos,equos autem ijs auditis in poſteriores pedes erectos,in tripudiũ eſſe conuerſos: & cùm Cardianorum vis in equitatu poſita eſſet, victos facileque ſuperatos fuiſſe. Olaus Magnus equos in Elandia inſula Hotici maris ingenioſiſſimos eſſe teſtatur,vt ſaltibus,& choreis buccinæ vel tympani ſono per eos adaptari poſſint,quarum exercitium eſt,huiuſmodi ſpectaculis acquirere quæſtum:Item inſtrui vt circulos ferreos aut ligneos non admodum amplos,more canum,tranſiliant,ſaltuatimque viuaciſſima pernicitate ſeſe gyrando reuoluant. Proprio etiam nomine monitos magis vel minus id facere, iuxta arbitrium imperantis. Huius autem inſulæ equos exiguo corpore eſſe ſuprà dixi: quare talem fuiſſe conijcio, de cuius mira docilitate hæc nobis prodidit Scaliger. Equum puſillum deformem circumducebat agyrta quidam,cuius iuſſu atque etiam ſolo interdum nutu ille omnia faceret;ambulare, ſuccuſſim properare, currere, ſaltare, vel quadrupes vel bipes. Vinum bibere vidimus:(Olaus illius inſulæ equos cereuiſia,& vino vſque ad ebrietatem potari aſſerit; & Cardanus in appendice librorum de varietate rerum, quia zithum ſiue cereuiſiam,& vinum bibunt,magis dociles reddi,idq;cum alijs animantibus commune habere iſtiuſmodi equos, maximè cum auibus author eſt,)in clunibus ſedentem; anteriores pedes ad pateram ferri: peluim ſiue malluuium cruribus ſuſtinere, quaſi à tonſore lauaretur; qualem pictum videmus aſinum cucullatum: humo ſe ſternere;proiectum atque porrectum iacere: ciliorum compreſſione annuere: caput ad heri nutum attolllere;in terga vertere: ſupinus oſtendere quo corporis ſitu mulier ineuntem admittat virum. Poſtremò nullum (inquit) canem vnquam vidimus doctiorem aut dociliorẽ,niſi vnus excipiatur,qui ſuper anterioribus pedibus erectus, ac bipes ambulans,elatis clunibus, illuſtriſſimæ hominum coronæ miraculo fuit. Hæc ille.Solinus iſtiuſmodi docilitatem, diſcendique promptitudinem,voluptatem vocat, inquiens. *Voluptatem equis ineſſe Circi ſpectacula prodiderunt: Quidam enim equorum cantibus tibiarum, quidam ſaltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accenſis facibus ad curſus prouocantur.* Hiſce diſcendi facultatibus addendum, quod ſua ſponte domum reueti viſus ſit. Accepimus enim Galbam Imp. cùm de equi cuiuſdam poſſeſſione diſputaretur, velatum præcepiſse duci ad flumen, & vbi bibiſſet, linteum amoueri oculis,illiuſque adiudicaſse equum,ad cuius ille equile iam liber factus abiret, cùm ſcilicet equus ſolitum ſit adire diuerſiorum, ſic, & Horatius vltra id inuitos agi docet, dum canit:

Docilitas.

Tripudiant. F

Sybaritæ vt victi.

Athen.li.12 c.6.ex Ariſt.

Li.12.c.23. Flandiæ inſulæ equorũ mira docilitas.

Exerc. 209. G

Canis mira actio.

Stabulum agnoſcunt. H

Lib.1.Epiſt

Mutandus locus eſt, & diuerſoria nota
Præter agendus equus: quò tendis? non mihi Cumas
Eſt iter aut Baias, læua ſtomachoſus habena
Dicet eques, ſed equi frenato eſt auris in ore.

Quaſi dicat, eques à conſuetis diuerſorijs equum cogit auelli, & ad aliam viam ingrediendã fręno incaſsùm impellit.Quamuis verò fręno habeniſque communiter regatur, inſtitutis tamen neutro in-

A tro indiget. Deuxippi enim equus, vt annotauit Suidas in ἵππος, ita erat edoctus, vt & sine habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim procedente, placidissimè staret, & declinante, vt circuiret, atque in gyrum cùm duceret, agiliter conuerteretur. Et apud Strabonem legimus Nigritarum equos absque fræno & fune aliaue re dominos sponte sequi, nec alia beneuolentia dominos sequi quàm canes solent. Docentur & in ventrem cubare, ne corporis altitudine venantes heros prodant, vt Herodotus prodidit, Thyssagetis inquiens vicinos Iurcas & ipsos victitare hunc in modum: Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. Singulis adest canis, & item equus, in vẽtrem cubare edoctus humiliùs subsidendi gratia: Vbi quis ab arbore feram viderit, sagittaque percusserit, conscenso equo illam persequitur, comitante cane. Denique illud præ cæteris equum omnis disciplinæ capacem esse ostendit, quòd homines adorare visus sit. Neruæ enim, simul ac Parthorum & Ameniorum fines ingressus est, testatur Dion, regionis satrapas, ipsosque mox reges cum muneribus occurrisse, equumque duxisse ita edoctum, vt regem adoraret. Nam pedes anteriores, in modum supplicantis flexisse, caputque pedibus eius qui proximus esset, subiecisse. Quæ res ne fabulosa ridiculaque videatur, adducam & Textoris fidem, qui ceu testis oculatus scribit: cùm in aduentum & gratulationem Mariæ puellæ

Vbi frenis non egeant.

Lib. 17.

In ventrem cubant.

Lib. 4.

Homines adorant.

B Britannicæ (quæ Ludouico duodecimo Gallorum Regi nupserat) spectacula illa, quæ torneamẽta nuncupātur, Lutetiæ frequenti rerum omnium apparatu ederentur; visum fuisse sibi equum, qui sessore hortante Reginam inclinatis plerumque genibus salutabat, moxque consurgens volucri saltu in aera sese efferebat. Quod verò Solinus ait hostes nosse, eosdemque mordicùs petere, id quoque legimus apud Herodotum de Artybij Persarum ducis equo: edoctum nempe fuisse, vt se in armatum erigeret, pedibusque simul atque ore eum, in quem agebatur, insiliret: sed artem arte illusam. Onesilum enim Cypriorum ducem, cùm in ipsum Artybius cum equo esset inuectus inuadẽtem vulnerasse, satellitem verò (vt conuenerat cum eo Onesilius) sublatos equi pedes in Onesili scutum eos iactantis, falce abscidisse. Ob tantas itaque ingenij vires, ipsum ingenium equum vocari notum est. Ouidius:

Hostes agnoscunt.

Equus pro ingenio.

Lib.2.Fast.

> *Adde peregrinis causas mea musa Latinas,*
> *Inque tuæ noster puluere currat equus.*

Et rursus:

Lib. 4.

> *Quæ decuit primis sine crimine lusimus annis:*
> *Nunc teritur nostris area maior equis.*

C Quod si verò quis equo isthæc quæ recensuimus, conuenire minimè velit, immò animal potiùs esse stupidum, cùm in sacris literis legamus, *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus:* Hunc ego admonitum volo, hæc Psalmistæ verba de ferocia potiùs ac superbia, quàm de ingenij hebetudine intelligi. Sic enim ad eum locum D. Augustinus: *Equus*, inquit, *& mulus erigunt ceruicem aliquam & suæ ferocitate excutiunt à se sessorem suum*. Alij de libidine etiam eundem locum intelligunt. Sessore autem excusso vel amisso, incerto cursu, incertoque ordine huc, atque illuc fertur, vt in mari nauis amisso gubernatore, vtq; in acie miles. Claudianus de exercitu, qui ducem amisit:

Psal.31.

Lib. 10.

> *Non peditem præcedit eques, non commoda castris*
> *Eligitur regio, vicibus custodia nullo*
> *Aduigilat vallo, nam explorantur eundæ*
> *Vitandæque viæ, nullo se cornua flectunt*
> *Ordine, confusi passim per opaca vagantur*
> D *Lustra, per ignotas angusto tramite valles;*
> *Sic orbi rectoris equi, sic orba magistro*
> *Fertur in abruptum casu, non pondere puppis.*

Sed de superbia equi mox. Nunc memoria quoque valere est ostendendum. Id imprimis tubæ sonus indicat, quo nimirum audito aures arrigit, nares inflat, hinnit, frēna cum strepitu rodit, pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest, pugnandum esse ex assueto aliã sono recordatus. Aritoteles verò tantum in equo memorię vigorem agnoscit, vt in postremum vocem agnoscat equorum quibuscum pugnauit prius. Et Gryllus apud Plutarchum artis quam didicere, optimè meminisse asserit, quin Aelianus ait rerum, quas perceperunt, memoriam à nulla deleri obliuione. Memoriæ autem vim Tzetzes exemplo nobis ostendit parasiti, qui cùm equo veheretur curili, prandio, quod captabat, frustatus est. Equus enim incidens fortè in quandam columnã metæ forma, & putans Circum esse eum locum, vsque ad vesperam circum eam se flectebat cum impetu, vt in Circo assueuerat, semper currens. Sigonius verò elegantem recenset historiam, ex qua equi cognoscitur cum memoria insignis vixque credibilis ingenij inditijque vis. Ea autẽ talis est. Ioannes Pontifex Romanus à Theodorico Ostrogotho ad Iustinum Imp. legatus missus,

Memoria vt valeat.

Li.19.regni Occident

De equo mira historia.

cùm

A cùm Corinthum adijsset ac terra inde pergere vellet, mansuetum equum querens, vnum à nobili quodam viro accepit ea conditione, vt postquam ad certum locum venisset, eum remitteret: Quod cùm is præstitisset, res incidit ad admirationem insignis, quippe equus qui sanctum pontificem detulit, postea nunquam dorso suo insidentem mulierem passus est. Qua re animaduersa, ille equum remisit, orans vt possideret, quem suum secundò fecisset. Huius historiæ S. Gregorius est author. Similis huic sed contrarij euentus historia à Pet. Gregorio Tolosano recensetur his verbis: Nobilis quidam frater Episcopi cuiusdam, abusus religione, vt equum Episcopi extorqueret strenuum & sibi valde idoneum, quo solo tamen episcopus equitaret, & ideo facile ei non fuisset daturus: is enim, vt scribit liber qui dicitur Scala cæli, titulo seu capite de oratione, super prædictum equum clam frater solitus erat equitare, dumque calcaribus vrgebat, dicere, Deus in adiutorium meum intende, quibus validè infixis equus saltu crebro se extollebat cum impetu, eaque tam diu consuetudine vsus, donec equus quoties audiret, Deus in adiutorium meum intende, metuens sibi à calcaribus, saltibus crebris se extolleret: Voluit autem in eo equitare episcopus, quia optimus erat, & vbi iam viam ingressus cœpisset cum capellano matutinas recitare horas, & pronunciare, Deus in adiutorium meum intende, metuens sibi à calcaribus, tam valido saltu se extulit, vt sessorem episcopum excuteret, & in lutum proijceret, vnde miles frater, qui equo inhiabat, occasionem captans, persuasit illi, ne vnquam in posterum cum equum conscenderet, qui potiùs requireret militem quàm episcopum, atque ita facilè equo potius est. Hæc itaque ille. Meminit verò equus non solùm vigilans, verùm etiam in somno vt in nobis accidit, circa ea occupatur, quæ interdiu acta sunt, vt circensis equi exemplo ostendit Claudianus in præfatione in sextum Honorij Augusti consulatum: B

Lib. 13. de repub. c. 13. 4.

Militis cuiusdã actus.

Equisomnia

Omnia quæ sensu voluuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defensa toto cùm membra reponit
Mens tamen ad syluas & sua lustra redit.
Iudicibus lites, aurigæ somnia currus,
Vanaque nocturnis meta cauetur equis.

AMOR. GRATITVDO. ET FIDES erga Dominum.

C VAMVIS solum aquatilium Delphinum amare hominem, vt homo est, tradat Plutarchus ex terrestribus verò nullum esse, quod ita hominem amet, nam mansuetissima vtilitatis tantùm gratia amare eos, à quibus aluntur, & cum quibus consueuerunt, vt canis, equus, elephas, incredibilis tamen in equo siue is ollaris sit, siue syncerus à pluribus prædicatur authoribus, & ni fallor, purus ac syncerus, sed & idem Plutarchus in eodem libro equum testatur hominum amans animal esse, sed nisi probè curetur, insensum fieri & alienum. Ostendit autem id eleganter Pandarus Homericus in Iliade; inuitatus enim ab AEnea, currum suum ascendere, periculosum ait, ne domini sui voci equi assuefacti, sibi præliaturo, quia eos nunquam curasset, quod eorum dominus non esset, inutiles sint ac damno futuri. Dicebat itaque Aelianus, si accuratè & liberaliter tractetur equus, cum beneuolentia erga eum, qui sibi beneficit, cumque amicitia acceptum beneficium compensare. Philarchus, vt citat Plinius, refert Centeretrium è Galatis (Aelianus interprete Gyllio eandem historiam narrans, hominem hunc natione Gallum, nomine Centoaratum fuisse) in prælio occiso Antiochio potitum equo eius, conscendisse ouantem: at illum indignatione incensum domitis frenis, ne regi posset, præcipitem in abrupta isse, exanimatumque vnà. Occiso Scytarum, qui equitatus & equorum gloria strepunt, regulo ex prouocatione dimicante, hostem cùm victor ad spoliandum venisset, ab equo eius ictibus morsuque confectum, idem Pilnius attestatur, vt minus miremur si Mithridates rex Ponti somnum capiens corporis sui custodiam non modò satellitibus, sed & tauro & equo & ceruo mansuefactis committeret: Author enim est Aelianus isthæc animantia ad dormientis eius regis custodiam aduigilasse, & si quis accederet, illius sensum ex ipsa respiratione quam mox percipiebant, taurus mugitu, equus hinnitu, ceruus sua etiam propria voce, eum è somno excitasse. Idem quoque Plinius Dionysij equum refert ex Philisto, cùm ab eo in cœno hærens esset relictus, vt sese eximisset, secutum vestigia domini, etsi apum examen tergo hæreret, in hoc sanè domino qui reliquerat eum, multo gratior, multoque plus humanitatis, amorisque quàm ipse homo, ostendens. Sed longè adhuc maior D

Li. de soler. animal.

Animantia quę hominẽ ament.

Lib. 5.

Gratitudo.

Occisos dominos vindicant.

Mithridatis custodia corporis.

Lib. 7. c. 46.

Equus Dionisij domino gratior.

A maiorem amoris erga heros suos affectum in equis agnoscit Homerus, dum occiso Patroclo à lachrymis minimè temperare sibi queant, imo hunc *Equi flent suosdominos*

--------Ἑστaότες πενθείετον, ἔδε δεῖ φσιν
Χαῖται ἐρηρέδαται, τῷ δ' ἕστατον ἀχνυμένῳ κῆρ.
--------*Stantes lugent, & ad terram ipsis*
Iubæ profusæ sunt: hi autem stant tristes corde:

Et rursus:

--------Δάκρυα δέ σφιν
Θερμὰ κατὰ βλεφάρων χαμάδις ῥέε μυρομένοισιν
Ἡνιόχοιο ποθῳ. *Lachrymæ autem ipsis*
Calidæ ex palpebris in terram fluebant plorantibus
Aurigæ desiderio.

Quem eundem affectum Virgilius in Pallantis occisi equo imitatus est.

Post bellator equus positis insignibus Aethon
It lachrymans, guttisque humectat grandibus ora.

B Propertius verò in Arione quem Adrasto Neptunus donasse fingitur.

Qualis, & Adrasti fuerit vocalis Arion
Tristis ad Archemori funera victor equus.

Quàmuis autē superlationis pœticæ nonnulli esse velint, & extrà veritatē longo spatio tractuq; excurrentis, iumentis lachrymas tribuere, saltem concedendum erit, amoris præcipui ac beneuolentiæ equorum indicari documentum hoc figmento, si ita dicendum fuerit, quod tamen vix admitto, cùm, & Suetonius historicus veridicus, id quoque de Cæsaris equis scriptum reliquerit his verbis: *Equorum greges, quos in flumine Rubicone trayciendo Marti consecrarat, ac vagos sine custode dimisserat, comperit pertinacissimè pabulo abstinere, vbertimque flere.* Et Accursius legum interpres refert, vt citat Rauisius Textor, eundem Cæsarem triduo antequam moriretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ quidem mortis indicium Idem de Caligulæ mortis præsagio dicemus ex Nipho inter prodigia. Ad lachrymas vero quod attinet, testatur, & Cardanus Asturconem suum fleuisse sæpiùs vbertim, sed se causam fletus ignorasse, fleuisseque palam, maxime æstate, sed cùm nihil eueniret aduersi, credere se vel naturaliter flere, vel à morbo aliquo impelli. Vtcumque est, Plinius quoque tradidit eo affectu plerosque equorum in dominos esse, vt interemptos
C lugeant, lachrymasque interdum desiderio fundant. Et Silius Italicus ad Virgilij Homerique imitationem, haud minori affectu dicendique facilitate, alterius cuiuspiam equi amorem erga suum dominum his versibus expressit:

Agnouit sonipes, arrectisque auribus acrem
Hinnitum effundens sternit tellure Vagesum,
Quem tunc captiuo portabat in agmina dorso,
Hinc rapidum glomerans cursum per lubrica pinguis
Stante cruore soli, & mutilata cadauera cæde
Euolat, ac domini consistit in ora iacentis:
Inde inclinatus collum submissus, & armos,
De more inflexis præbebat scandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.

Visus præterea equus est mortuo domino, non voluisse vlterius viuere, sed pertinaci inedia mortem sibi procurasse, sicuti Nicomedis Bithyniæ regis equo testatur Plinius his verbis: *Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit.* Testatur verò etiam Dio exque eo Xiphilinus, *Mortuo domino superuiuere nolit.*
D cùm Seuerus prætroianis militibus qui Pertinacem occiderant, equos, & arma adimisset, illique dispergerentur, vnum fuisse ex ijs, qui quòd equus eum nollet deserere, sequereturque hinnens, se ipsumque equum interficeret, equum autem sectatoribus libenter domini sui manibus mori visum. Iam verò eò in quibusdā equis amorē erga altores processisse legimus, vt lasciuioris Venereæ libidinis nota minimè caruerit. Socles enim formæ pulchritudine egregius Atheniēsis, cū equum emisset pulchrum, & tam vehementi in se amore incensum, vt cùm adesse sentiret dominum, exultaret, & gestiret; cùm ascendere pararet, se ad conscensum præstaret obedientem; cùm ante oculos consisteret, ille suauiter, & amatoriè in eum intueretur. Quæ omnia eatenus amatoria & iucunda visa sunt, quo ad petulantiam in adolescente attentare (inquit Aelianus) conatus est simul, & fama turpitudinis de ambobus dissipata extitit: Tum eam infamiam Socles sibi conflari non passus, vt in amatorem flagitiosum, & petulantem odio incensus equum vendidit. Is non ferens ab adamato suo se distractum abesse, acerrima inedia voluntariam sibi consciuit mortem. *Amor equi lasciuus.* *Lib.6.c.43.*

PVDI

PVDICITIA. A

Lib.6.Hiſt. 22. Lib. 10. Metam.

VAMVIS teſtante Ariſtotele, equi, & matres, & filias ſuperueniant aliorum animantium more, vt Ouidius cecinit:

---Coeunt animantia nullo
Cætera delectu, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo; fit equo ſua filia coniux.

Cognationum tamen intellectum equis ineſſe, inſigna exempla teſtantur, quæ non ſolùm filios à matrum, matrumque à filiorum congreſſu ſibi temperaſſe nos admonent, ſed ad tam illicitum, & ferinum coitum impulſos de impulſoribus debitas pœnas exegiſſe. Scytharum regem (inquit Aelianus) equam habuiſſe audio omni virtute quæ ab equo præſtari queat ornatam, tum huius quoque habuiſſe pullum, cæteris equis virtute præſtantem. Cùm igitur equum aliquem non reperiret dignum qui ipſi equæ admitteretur, ſed neque equam tam generoſo pullo conuenientem, B ambos in eundem locum coegiſſe. Veruntamen eos cæteris quidem in rebus inter ſe amanter geſſiſſe, & libenter verſatos ſimul fuiſſe, non tamen ad coitum peruenisſe; quoad per inſidias admiſsarij veſtimentis adumbrati fuiſsent, tum inceſtum ſtuprum admiſiſſe, quod quidem factũ primùm vt ambo intellexerunt, tam impium flagitium morte diſſoluere conati ſunt: ſeſe enim præcipites agentes, mortem ſibi conſciuerunt. Recenſet eandem hiſtoriam Ariſtoteles, cæterùm paulo aliter; Ferunt (inquit) regem Scytharum habuiſse equam egregiam, ex qua mares generoſi omnes gignerentur; quorum vnum qui præſtantior haberetur, cùm vt matre procrearet, placeret, admiſsum omnino recuſaſse: opertam deinde latuiſse matrem, vt imprudens ſuperueniret, verùm vbi à concubitu faciem matris detectam agnouerat, fugam properaſse, atque ſeipſum actum præcipitem intermiſse. Alij rurſus ferunt regem Scytharum hoc fieri voluiſse, cùm reliquus præſtantium equorum grex peſte abſumptus eſset; & ne ex odore inuicem noſcentes coitũ detractarent, vtroſque à proriga alijs pellibus obtectos, & oleo odorato iunctos fuiſse: poſtea verò cùm remotis operimentis inceſtum cognoſcerent, vinculis abruptis magno cum hinnitu procurriſse, & capita tandem petris illiſa confregiſse: ſic enim rem narrat Oppianus: Quod verò de fallente proriga pœnas ſumpſerint, authorem habemus M. Varronem his ferè verbis: *Tametſi incridibile quod vſu venit, memoriæ mandandum. Cùm equus matrem vt ſaliret, adduci non poſſet, & cũ capite obuoluto proriga adduxiſſet, & coegiſſet matrem inire, cùm deſcendenti velum dempſiſſet ab oculis, ille impetum fecit in eum, ac mordicans interfecit.* Vtramque hiſtoriam breuiter atque ſuccinctè attigit Plinius. *Alium* (inquit) *equum ferunt detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petijſſe prærupta atque exanimatum. Equam eadem ex cauſa in Reatino agro, laceratumque pariter aurigam inuenimus. Namque, & cognationum intellectus in ijs eſt: itaque in grege prioris anni ſorore, libentiùs etiam quàm mvtre, equa comitatur.* Ex noſtris quoque Ioannes Lupus in tractatu de matrimonio, & legitimatione aliam ſed omnino huic loco inſerendam hiſtoriam recitat de pullo, qui agnita matre poſt coitum de ſe ipſo pœnas ſumpſit. Inquit enim, in prouincia Vandaliæ id cõtigiſse, quòd cùm equus matrem adopertam compreſſiſset, (nam haud tectam prius recuſarat) ea confeſtim detecta, & à filio agnita, is capite reclinato ſibi genitalia amputauit: exque eo, & ipſe Lupus naturæ aſſignat, quòd legibus prohibitum eſt, matrimoniũ inter parentes, & liberos. Iam verò pullos Zelotypia matrum teneri aduerſus cuſtodes compertum eſse, annotauit ex Eudemo Aelianus. Is enim equam adoleſcentem ac armenti præſtantiſſimam, tanquam omnium formoſiſſimam puellam ab equiſone adamatam fuiſse tradidit: primumque ſui amoris hunc flagrantiæ moderatum fuiſse, deinde libidine inflammatum, vſque eò proceſiſse cum equa, vt venereo complexu iungeretur, remque tandem perficeret turpem. Vbi verò equæ pullus, & ipſe formoſus inceſto ſtupro matrem contaminari perſpexiſset, eam ſic à domino tyrannicè tractari accerrimè tuliſse: itaque impetu facto virum interemiſse: atque cùm obſeruaſset, vbi humaretur, eò profectum refodiſse, omnibuſque ſupplicijs cadauer iam nullum ſenſum ex mœrore percipiens afflixiſse.

Equus poſt initam matrem ſeocci dit.

Equus cur prorigam occiderit.

Pullus cur ſeipſum caſtrarit.

Pulli Zelotypia.

C D

A

MAGNANIMITAS. VICTORIÆ.

Cupiditas.

ADAMANTIVS physiognomon μεγαλαυχίαν, & φιλοτιμίαν, id est superbiam siue magnanimitatem, & gloriæ studium equi ingenio attribuit. Græci verò etiã sermonem ligatum, & numerosum, ἔποχον dicunt, hoc est sublimem, & quasi equo inuectum, vt solutum πεζὸν id est pedestrem, & humilem: Est enim equus authore Galeno velox, superbum, & generosum animal; & huic naturæ aptum corpus habet, vngulis nempe robustis, & iuba instructum. Equidem cùm festinant ad alios equos, sed ad equas maximè, tum, & attollit ceruicem quàm altissimè, & caput maximè

Superbia, & magnanimitas equo ascriptę.

B proclinat truci cum specie, tum crinium mollitudinem fert sublimem, & caudam sursum intendit, vt ex Xenophontem discimus, vnde etiam Adamantius hominẽ qui humeris subcommouetur, rectus autem est, & altæ ceruicis, contumacem esse ait, & contumeliosum, quoniam ita graditur equus. Superbire etiam equas iubæ pulchritudine aiunt, & nisi detonsa asinum iniuntem se admittere. Testatur id Plinius; *Equarum* (inquit) *iubas tondere præcipiunt, vt asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire.* Sed disertè, vt omnia Aelianus, inter cæteras animantes (inquit) equus magno elatoque animo est. Enimuerò magnitudo, & celeritas ipsa, ceruì eiusque eminentia, & crurum facilis contractio, facilisque porrectio, & vngularũ crepitus inducunt, cùm vt audaciùs is exultet, & gestiat, insolentusque efferatur, tùm maximè comata equa mollitie, & insolentia diffluens superbia, eamque ob rem ab asinis se iniri indignissimè ferat, vt maximo vicissim gaudio compelatur, cùm equo tanquam nuptijs sociat sit, ob idque ipsum se plurimi esse arbitretur: cuiusmodi affectus gnari, qui sibi mulos gigni volunt, equæ iubam temerè, & sine artificio tondent, posteaque asinos admittunt: ea verò tum mariti ignobilitatem, cuius prius pudebat, & contra quem antea resistebat, facillimè patitur: atque eius rei Sophocles meminisse videtur. Hæc itaque ille. Cæterùm etsi proprijs ornamentis superbiat equus, accrescit ta-

Lib.2. Physiogn.

Equa quando asinum admittit.

C men augeturque mirum in modum superbia, animique elati vigor, si aliena accesserint, eoque magis superbire videtur quo venustiora ac pretiosiora fuerint ornamenta. Multa memoranda de Bucephalo Alexandri paulò antè diximus, cuius ingenio iudicioque hoc magnaminitatis signum adijciendum nunc existit, quod his verbi nobis proditum memoriæ reliquit Plutarchus: Bucephalus quantisper nudus erat, conscendendum se etiam equisoni dabat; ornatur verò regijs iam auleis collaribusque, neminem admittebat, Alexandro tantùm excepto: cæteris periculum facturis aut alioqui proprius accedentibus, ingenti hinnitu occurrere, insultareque; ac nisi cederent, fugaque sibi consulerent, proterere solitus. Quod verò flexuosa, & qua sinuata agitatione etiam delectantur equi, id quoque magnanimitatis est indicium, cùm nisi generosi ita ingrediantur, vt non directè sed in latera euagantes vicissim pergant, vt illa apud Euripidem mulier πολλὰ πολλάκις Τενοντ' ἐς ὀρθὸν ὄμμασι σκοπουμένη. Eandem quoque superbiam frequenti indicat fremitu, vnde frementem, pro superbient dixit Statius hoc versu:

Equus ornatus superbior

Lib. Verum animal.

In incessu superbit.

Li.3. Theb.

> ------*Et media quamuis in cæde frementes*
> *Hos assistere equos.*

D Et Horatius: *Lib.4.Car.*

> *Vexare turmas, & frementem*
> *Mittere equum medios per ignes.*

Φρυάττεσθαι Græci id dicunt. Quarè cum Anthistenes philosophus equum vidisset φρυακτὴν, id est frementem in quadam pompa, hoc est fremitu turgidum, Platonem, in quem libentissimè omne genus scommata iaciebat, veluti quadam ἱπποτυφίᾳ, siue equina superbia superbientem taxans, inquit, *tu mihi videris etiam bonus equus*, sed interpres Diogenis Laertij φρυακτὴν reddidit præclarum, cùm sermo sit de equa superbient, quo sensu etiam Plutarcho equi dicuntur φρυαττόμενοι πρὸς τὰς ἀγῶνας, quasi superbia aliqua ducti ad agones siue equestria certamina. Transferturque vocabulum metaphoricè ad hominem, vt apud Athenæum de Demea filio Demadis: ὃν φρυαττόμενον ποτε ἐπὶ τοῦ βήματος ἐπιστομίσεν ὑπερείδης, εἰπών, Οὐ σιωπήσῃ μειράκιον μεῖζον τῆς μητρὸν ἔχων τὸ φύσημα, hoc est quem in subsellijs frementem ac insolescentem velut ore clauso coercuit Hyperides, sic allocutus:

Plato equus cur dictus.

In Lycurgo.

num tacebis adoleſcentule, maiorem flatum habes, quàm mater. In quibus Athenæi verbis annotant docti, quod cùm φρυάττομαι coniunctum ſit φρύσμα, quandoquidem φυσημα, & φρύαγμα, priuatim equorum ferociam atque ſuperbiam denotant, id quod conſtat in primis ex hoc Xenophõtis in libro de equeſtri arte: ἀθρόον δὲ τὸ φρύαγμα καὶ τὸ φύσημα τῶν ἵππων συμπαρέσοιτο. Eleganter autẽ Torquatus Taſſus equi liberi, & liberate gaudẽtis, & inceſſum, & hinnituum frequentiam nobis deſcripſit;

Come deſtrier che dà le regiè ſtalle,
Oue all' vſo dell' arme ſi reſſerba
Fuge. & libero al fin per largo calle
Và tra gli armenti, ò al fiume vſato à l' herba,
Scherzan ſu'l collo i crin e ſu le ſpalle
Si ſcuote la ceruice alta, e ſuperba,
Suonano i piè nel corſo, e par ch' auampi
Di ſonori nitriti empiendo i campi.

Libertatem amat. Libertatis autem in amicum eſſe equum, equæ necdum initum paſſæ exemplo oſtendit Horatius,

Lib. 3. Od. 2.
Quæ velut latis equa trima campis — *Ludit exultim, metuitque tangi*
Nuptiarum expers, & adhuc proteruo, — *Cruda marito.*

Faſtus muliebris equa comparatus. Apparet Horatium æmulatum fuiſſe hoc verſu Teium Anacreontem qui ſimiliter muliebrem faſtum, arrogantemque animum vt iocosè inceſſeret, puellam quandam equino comparauit pullo in quem nemo adhuc inſcendiſſet, atque ita aſſultim nullo cohibita fræno tenere vagaretur, cuius verſus ſic Latinos fecit Pierius Valerianus: *Pulle Thraicia ecquid, ò me Torue luminibus petitum Impiè fugis? Videris nil quidem ſapere, at perita Pulchrè, erit tibi ſi lupatos Illigauero, moxque habenas ſumpſero atque circum vertero, Metæ in ambitum atque finem. At tu amœna prata paſcis, Molle ſed laſciuienti, Non erit magiſter vſquam ſeſſor, inſultare qui te, In modum probè inſtruat.* Similiter Lucilius equam Theſſalicam eleganti traductione animoſam vocat, ferocem, acrem, & ſuperbam, ac propè indomitam. Illius verba ſunt. *An equam te acrem atque animoſam, Theſſalam, vt indomitam frænis ſubigam antè domumque?* Animoſus enim equus conſimilibus epithetis ornatur ab alijs quoque poetis. *Animoſitas.* Ouidius animoſum dixit, necnon magnanimum, fortem Lucretius, & Virgilius, intrepidum Statius, Virgilius item acrem, & ardentem, ferocem Lucanus, & Ouidius, qui item terribilem dixit, Silius autem, & minantem, alij aliter. Animoſitatem autem aut generoſitatem equo conuenire notat Sidonius, inquiens: *Emicatque vt equi potentis animoſitas.* Signum animoſitatis, quod naturæ ductu abhorret ab operibus, quæ ſeruilia ſunt, quod acute indicat Simonides poeta exemplo mulieris, quæ equam matrem habuerit, hanc enim neque molam contingere, nec cribrum leuare, nec domum verere, nec iuxta furnum verſari, ſed bis, terue quotidie comare ſe atque vngere. *Abhorret à ſeruilibus.* Sed & ipſe Simonides pullus equinus dicebatur, quod eſſe natura videretur timidus, matris tamen (equæ) veſtigia pulchrè ſequeretur. *Simonides pullus equinus dictus.* Eò modò etiam maior in equo generoſitas laudari debet, quod cum in ſenili ætate vires quidem remittuntur, vt notum eſt ex hoc Tibulli;

Lib. 1. Eleg. 4.
Quam iacet infirmæ venere vbi fata ſenecta — *Qui prior Elæo eſt carcere miſſus equus.*

generoſitatem, ac magnanimitatem animi nunquam remittit, vt eleganter oſtendit Sophocles.

In Oreſte. *Animoſitas ſenio non perditur.*

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κὰν ἦ γέρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θύπὸν οὐκ ἀπώλεσεν
Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡς αὐτος δὲ συ
Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις καυτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ: id eſt,
Generoſus vt equus, conſenuerit iam licet,
Animum tamen nunquam in periculis abijcit,
Sed auribus rectis ſtat: itidem tu quoque
Et excitas me, & ipſe cumprimis ades.

Animoſitas in periculis. Verba ſunt Oreſtis ad pædagogum ſenem, cuius conſilio, & auxilio occidit Clytemneſtram, & Ægyſtum. Iſtiuſmodi animoſitatem, vel ſi placet vocare animum intrepidum nullibi magis quàm vbi maiora imminent pericula, oſtendit: authoremq; in primis habemus Ariſtotelem, *Cap. 39.* equum non ſolùm non perhorreſcere hoſtium impreſſiones, ſed eodem etiam animo in eos ferri. Eundem animum infractum in hoc quadrupede agnouit D. Iobus, apud quem hæc leguntur: *Aut tu circumdediſti virtutem equo? Inſeruiſti autem collo eius metum? Impoſuiſti autem ei omnem armaturam: gloria autem poſterioris eius audacia Effodiens pede ſuperbit. Progreditur autem in campum in fortitudine, occurrens autem ſagittæ irridet, nec auertitur à ferro. Super ipſum autem gloriatur arcus, & gladius, & iracundia euertet terram. Et non credet, quouſq; ſignum dederit tuba: ſignum autem dante tuba, dicit, Euge, Procul autem odoratur bellum ſaltu, & clamore.* *Tubæ ſigno gaudet.* Quo loco, audit (inquit Chryſoſtomus) tubæ

A tubæ vocem ac pugnæ committendæ signũ nouit, atque è longinquo clamore ad pugnam incitatur. Ibidem etiam Olympiodorus, quandiu non fuerit (inquit) pugnandi signum datum, hoc quidem animal totum commouetur, haud tam saltu se proripit. Huc enim pertinet illud, *Non credit*, ab ijs sumpta translatione qui ob nimiam cupiditatem non credunt. Buccina verò terribiliùs personante, instare prælium sentit, datoqne signo lætatur. Id enim significat illud, *Dicit euge*, necnon exercitus clamore excitatus exilit, atque in medios hostes irruit. Quod si quispiam dicat, haud isthæc in natura inesse equi, verùm in hominis disciplina, hic ipse intelligat haud ista homines docere potuisse, nisi ad percipiendam disciplinam huius animantis esset ingenium accommodatum; quando nec ipsi qui homines sumus, haurire ab alijs doctrinæ rationem possumus, nisi ad rem idonei aptique fuerimus. Non cuiusuis tamen hæc equi esse sed generosi tantummodo discimus ex Virgilio, qui nimirum inter præstantioris equi notas esse ait: *Equi dociles qui.* *Didonis equus cur Stare dicatur.*

-------Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens voluit sub naribus ignem.

B Quod si verò quis sibijpsi aduersari velit poetam scientissimum, vt puta qui aliàs Elisæ equum, quem tamen ferociæ epitheto cohonestat, stare facit, dum ait:

-------Ostroque insignis, & auro
Stat sonipes, & frena ferox spumantia mandit.

Eum ego admonitum volo, id data opera ab eo factum, vt maiorem ferociam in eo indicaret, non tamen pedibus, sic enim reginæ fortassis timori fuisset, sed ore, à quo minimè ei erat timendum cum id sit conscensuris frænatum Quamobrem doctissimum hunc poetæ locum, mysterioque plenum toto quidem conanime imitari studuit Silius Italicus, sed multorum doctissimorum virorũ iudicio succubuit. Sic enim hic de equo Flamminij Consulis Romani:

Stat Sonipes, vexatque ferox humentia fræna
Caucasiam instratus virgato corpore tigrim.

Sonitu autem tubarum audito equos militares commoueri, corporisque motu, fremitu quandam lætitiam, & desiderium cum sessoribus in hostem præ se ferre, mille alij attestantur. Hucque spectat hoc Statij: *Lib. 11.*

Et ad lituos hilarem, intrepidumque tubarum
Prospiciebat equum. Item hoc Ouid j.
C *Vt fremit acer equus cum bellicus ore cruento*
Signa dedit tubicen.

Nullum modò animal est, quod magis victoriæ afficitur gloria atque honore, id quod in circensibus potissimum declarant certaminibus, cùm nimirũ carceribus clausi, vix intus cohiberi queunt, sed vt ait Sidonius: *Amat victoriam.*

Illi ad claustra fremunt, repagulisque
Incumbunt simul, & per obseratas
Transfumant tabulas, & ante cursum
Campus flatibus occupatur absens,
Ardescunt, saliunt, timent, timentur,
Nec gressum cohibent, sed inquieto
Durato pede stipitem flagellant.

Torquatus Tassus qui opus suum heroicum de libertati restituta Hierosolyma varijs cohonestauit flosculis, quos tanquam dædala quædam apicula ex floridissimis veterum viridarijs collegit, noluit etiam hanc equi gloriæ honorisque cupiditatem præterire. Alicubi enim sic cecinit:

D *Qual feroce destrier, ch' al faticoso*
Honor dell' arme vincitor sia tolto,
E lasciuo marito in vil riposo
Fra gl' armenti e ne' paschi erri disciolto
Se'l desta ò suon di tromba ò luminoso
Acciar, colà tosto annitrendo è volto
Già già brama l'aringo, e l' huom su'l dorso
Portando, vrtato riurtar nel corso.

Videre autem est in eisdem certaminibus non minus inesse equis laudis victoriæque studium quàm à quibus agitantur, aurigis, æquè enim vtrisque dum adhuc carceribus retinentur, inter spem, & metum fluctuat animus, æquè laxatis repagulis præcipiti feruntur cursu: nulla tum mora aurigarum, nulla equorum: illi verberibus à tergo imminent, & proni habenas laxant; hi rapidissimo cursu currum promouent. Videas ibi sustolli immensum ex humo puluerem;

videas ora equorum spumis humescere: videas flatus ignitos, & feruidos è naribus emitti anhelitus. Tantus vtrisque est amor laudis, & gloriæ, tanta victoriæ cupiditas. Virgilius itaque cùm dixisset senio confectum equum admisuræ ineptum esse, addit:

------Erga animos æuumque notabis
Præcipuè; hinc alias artes prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus?
Cum spes arrectæ iuuenum, exultantiaque haurit
Corda pauor pulsans: illi instant verbere torto
Et proni dant lora, volat vi feruidus axis,
Iamque humiles, iamque elati sublime videntur
Aera per vacuum ferri, atque assurgere in auras,
Nec mora nec requies; at fuluæ nimbus arenæ: Tollitur.

Transtulit autem hæc Virgilius ex Homero certamen equestre heroum Græcorum in Iliade describente, cuius versus Græcos quod ad manũ non sit textus, prætaribo. Quid ergò interest (inquit Lactantius) vtrum scientiam summum bonum putemus, an illa ipsa quæ scientia ex se parit, id est victum, gloriam, voluptatem? quæ non sunt homini propria, & ideo ne summa quidem bona. Nam voluptatis & victus appetentia non homini solùm, sed & mutis inest. Quid cupiditas gloriæ? nonnè in equis deprehenditur, cùm victores exultant victi dolent?

Lib. 3. c. 8. Scientia nõ est summũ bonum.

Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.

Nec immeritò summus poeta experiendum esse ait:

Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

Nec in diuersum est illud *------Exultantiaque haurit*
Corda pauor pulsans, laudumque arrecta cupido.

Vsus carminis erit, cùm quempiam victoriæ cuiuscumque perstudiosum aut esse aut fuisse significabimus: Eleganter etiam Sidonius in Narbone eundem laudis amorem, & vincendi desiderium, & ne vincantur, timorem agitatoribus, & agitatis communes facit:

Instabant alij manu atque voce
Passim, & deciduis in arua guttis,
Rectorum alipedumque sudor ibat:
Raucus corda ferit fragor fauentum
Atque ipsis pariter viris equisque
Fit cursu calor, & timore frigus.

Lib. 6.

Felicissimè verò præ cæteris poetis, doctissimeque, & aurigas, & equos victoriæ cupidos ostendit Statius:

Terrarũ decora ampla viri, decora ampla iugales
Spesque audaxque metus, vnà, & fiducia pallens
Concurrit summas animosum frigus in artus:
Ora sonant morsu, spumisque, & sanguine ferrum
Claustraq; compressæ transfumat anhelitus iræ:
Ante fugã, absentemq; ferit grauis vngula cãpum
Expediũt, firmantq; animos, & plurima monstrãt.
Exiliere loco: Quæ tantum carbasa ponto
Amnibus hybernis minor est, minor impetus igni.
Diuum vtrumq; genus, stant vno margine clausi
Nil fixum cordi, pugnant exire pauentque,
Qui dominis, idem ardor equis, face lumina surgunt:
Vritur: impulsi nequeunt obsistere postes,
Stare adeò miserum est: pereunt vestigia mille
Circunstant fidei nexusq;, & torta iubarum
Insonuit contrà Tyrrhenum murmur, & omnes
Quæ bello sic tela volant? quæ nubila cælo?
Tardiùs astra cadunt, glomerantur tardius imbres,
Tardius è summo decurrunt flumina monte.

Currendo superare alios cupit.

Sed de cursus celeritate postea: currendi verò, velocitateque superandi alios promptitudinem atque voluntatem breuiter quidem, cæterùm acutissimè sic demonstrauit Virgilius:

Vt cum carceribus sese effundere quadrigæ
Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Doctè etiam Albinouanus dicebat de fortuna.

Quaq; ruit, furibunda ruit, totumq; per orbem
Fulminat, & cæcis cæca triumphat equis.

Lib. 5. Trist.

Ouidius verò laudandi quidem nescio quem præcipuam sibi esse voluntatem, vt equorum est carceribus reclusorum currendi cursuque certandi, sed se, eorum more prohiberi ait:

Vtq; fores nondum reserati carceris acer
Nunc pede nunc ipsa fronte lacessit equus:

A
Sic mea lege data vincta atque inclusa Thalia
Per titulum vetiti nominis ire cupit.

Vt modò ad victoriæ studium amoremque reuertamur, Ouidius quoque non vno loco, sed in Halieuticis maximè eum describit elegantissimè, dum canit:

Hic generosus honos, & gloria maior equorum:
Nam capiunt animis palmam, gaudentque triumpho,
Seu septem spatijs Circo meruere coronam,
Nonne vides, victor quanto sublimius altum
Attollat caput, & vulgi se venditat auræ?
Celsaue cum cæso decoratur terga leone,
Quàm tumidus, quantoque venit spectabilis actu,
Compescatque solum generoso concita pulsu
Vngula sub spolijs grauiter redeuntis opimis.

Iam verò nullum stimulum acriùs currentem vrgere certum est, quàm si æmulus riualisque nobis obijciatur, qui cum nobile illud ad famam, ad gloriam, ad æternitatem certamen suscipiatur. Friget enim nescio quomodo omnis generosa actio, quæ citra contentionē proposita est. Sanè equi qui ad metam excursitant, non tanto impetu ferrentur, ni certamen contentionemque sibi oblatam intelligerent. Tetigit breuiter hanc æmulationem Tassus: *Aemulatio quid præstet*

B

Sapendo ben ch'al fin s'inuecchia amore *Cant.V.*
Senza quest' arti, e diuien pigro, e lento;
Quasi destrier, che men veloce corra
Se non hà che lui segua, ò ch'il precorra.

Plutarchus innuit hinc factum esse, vt equi simul iungerentur. Vt enim perniciùs (inquit) equi ad currus iuncti, quàm seorsim currunt actis; non quia maiore vi admissi aera impellant numerosiores atque perrumpant, verùm quòd inflammet mutua hæc contentio, & concertatio feruorem animi: haud aliter fortes viros æmulatione inter se egregiorum factorum ad connitendum in communem actum Gorgias æstimabat vtilissimos esse expeditissimosque. Plinius quidem inquiens: *In circo ad currus iuncti non dubiè intellectum adhortationis, & gloriæ fatentur*, id quoque duabus astruit historijs, inquiens: *Claudij Cæsaris sæcularibus circensibus, excusso in carceribus auriga, albatos equos palmam occupasse opposita effundentes omnia, quę contra æmulos debuissent perito auriga insistente facientes: cùm puderet hominum artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stetisse*, brauium scilicet expectantes, moxque subiungit: *Maius augurium apud priscos plebeis circensibus excusso auriga, ita vt staret in Capitolium, cucurrisse equos, sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem peruenisse ab Veijs cum palma, & coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat; vnde postea nomen portæ est.* Idem etiam intellectus, idem vincendi studium in singulariter currentibus equis est, vt partim ex ijs, quæ paulò ante dicta sunt, cōstat, partim ex hac Pausanię quoque historiola innotescit Phidotæ Corinthij equa (inquit) prætereūda non est, cui Auræ nomen fuisse memorant Corynthij. Hæc ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet, retinuit, & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sono ad cursum concitata est vehementiùs, cumque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens, constitit. Elei Phidola victore renunciato, ei vt, & equæ simulachrum dedicaret, concesserunt. Quin, & ætate nostra in equorum decursionibus, visi sunt qui decussis adolescentulis, palmam occupauerunt, alijs alios equos frustra agentibus, & calcaribus & flagello; quin sæpenumerò aliorum æmulatione sine vllo sessore cursum occipiunt, sessoris officio fungentibus quæ ex tergore hinc inde pendent plumbatis pillulis. Tanta est scilicet æmulationis vis, tantusque victoriæ amor, qui eò vsque procedit quandoque, vt si pigriores nacti fuerint rectores, obedire dedignentur, & nouo quodammodò egeant domitore. Sic enim accipio hanc Ciceronis metaphoram. *Vt equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere solent, vt ijs facilioribus possint vti, sic homines secundis rebus effrenatos sibique præsidentes tanquam in gyrum rationis, & doctrinæ duci oportet, vt perspiciant rerum humanarum imbecilitatem varietatemque fortunæ.* Cæterùm licet suapte natura honoris laudisque cupiditate ad certamen promptissimus sit, sessoris tamen aurigæque adhortatione quàm maximè afficitur, incitaturque, id quod eleganter in primis docet Ouidius, dum ait:

In Pelopida.

Sine auriga per se vincit certamen.

C

In Eliacis. Phidotæ equa.

D

Rectorem imperit negligunt. Lib.1. Offic.

Acer, & ad palmæ per se cursurus honores, *Adhortatione gaudent.*
Si tamen horteris fortiùs ibit equus.

Silius non tam aurigæ monitu, quàm circustantium clamoribus incitari ait: *Lib.6.*

Tollitur in cælum furiali turbine clamor,
Pronoq́. ac similes certantibus ore sequuntur,

Quiſque ſuos currus, magnaque volantibus ijdem
Voce loquuntur equis.

Quin carceribus adhuc incluſi, populi clamore ad certamen acceduntur. Lucanus:

-------Qantum clamore iuuatur
Eleus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus pronuſque repagula laxet.

Huc ſpectat illud D. Hieronymi: *Ipſi equi veniebant ad partes, & clamoribus incendebantur.* Sed hoc parum eſſet, niſi etiam partium fauorem intelligerent, nam, & hoc maximè delectantur, & vt fauentibus ſatisfiat, alacriùs currunt, id quod idem quoque Hieronymus meminit his verbis: *Equorum curſus fauore pernicior fit, pugilum fortitudo clamoribus incitatur.* Atque hinc puto eſt quod Caligula pridie viciniæ ſilentium per milites indiceret, ne inquietaretur equus ſuus: quanquam Suetonius id feciſſe Cæſarem velit, vt equus quietus, paratior agilorque ad curſum eſſet. Sed vt quiete robur acquiritur, ita animi vigor promptitudoque langueſcit. Iam verò etſi vulgatum apud equiſones ſit dicterium, buono, & malo cauallo vuol ſproni, id eſt, quilibet equus, ſiue generoſus ſiue degenere, eget calcaribus, & aurigæ in agonibus certaturi, exhortationes comitarentur verberibus, vt ſuprà obiter ex Virgilio oſtendimus, atque eleganter etiã docet Heſiodus in ſcuto Herculis, vbi Iolaus Herculis auriga:

Fauore gaudent

Adhortatio cum verberibus.

Σπερδαλέον θ' ἵπποισιν ἐκέκλετο. Τοὶ δ' ὑπ' ὁμοκλῆς
Ρίμφ' ἔφερον θοὸν ἅρμα κονίοντες πεδίοιο. id eſt,
Horrendum increpuit equos, illi autem à cominatione
Leuiter ferebant celerem currum, feſtinantes campo.

Ouidius de Circenſibus:

Hoc mihi contingat, ſacro de carcere miſſis,
Inſiſtam forti mente vehendus equis,
Et modò lora dabo, modò verbere terga notabo.

Nihilominus qui verè ſunt magnanimi, ac generoſi, non ſolùm non egent verberibus, ſed ne minis etiam, aut adhortationibus, vt Arionis exemplo eleganter indicauit Statius:

Tunc rector genero Polynici indulget agendum
Multa monens, vbi feruor equo, qua ſuetus ab arte
Mulceri, nec ſæua manus, nec liber habenis
Impetus, vrge alios, inquit, ſtimuliſque minisque
Ille ibit, minus ipſe voles.

Qui verò vel in ipſo curſu, vel ante curſum verberatur equus (non enim omnes Ariones ſunt, aut Scyphij, aut Cyllari:) cur verberetur, probè intelligit, vt perquam dòctè docet Auſonius in ludo ſeptem ſapientum.

Poſſim ego cenſuram lectoris ferre ſeueri,
Et poſſum modica laude placere mihi:
Nouit equus plauſæ ſonitum ceruicis amare,
Nouit & intrepidus verbera lenta pati.

Et licet animal ſit tantæ ferocitatis, quantæ dictum eſt, vt inde per excellentiam ferus ſimpliciter intelligatur equus apud Ouidium:------*Medioque è vulnere ſaxi Proſiluiſſe ferum*, id eſt equũ: & apud Virgilium de equo Troiano:

Quò generoſior, eò domatu facilior.

In latus inque feri curuam compagibus haſtam
Contorſit.

Nihilominus ſi blandè, & vt decet tractentur, quo ſunt generoſiores, ferocioreſque, eò faciliùs obediunt, iugumque accipiunt; vt meminit idem, Auſonius:

Epiſt.24.

Hoc tam mite iugum docili ceruice ſubirent
Martis equi; ſtabuloque feri Diomedis abacti,
Et qui mutatis ignoti ſolis habenis
Fulmineum Phaethonta Pado merſere iugales.

A

CELERITAS. AGILITAS.

ELERITATE, cursusque pernicitate gaudere equum, Xenophon hoc satis argumenti esse arbitratur, quia liberatus, hoc est solutus vinculis pedetentim nullus abit, sed omnes aufugiunt. Hanc enim reuera esse huius quadrupedis voluptatem, nisi fortasse ad cursuram importuniùs fuerit incitatum. *Celeritate gaudet.* Homo authore Cicerone ad duas res natus est quasi immortalis, intelligendum & agendum; inter bruta canis ad indagandum, ad arandum bos, ad cursum equus *Lib. 2. de finibus.* quamobrem ἵππον Grammatici equum Græcis dici volunt ab ἵπτομαι & πῶς, quasi pedibus sit volucribus: vnde Homerus ὠκύποδες, ἀερσίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες: Latini alipedes cognominarunt. *Etymologia. Epitheta à celeritate.* Ἀερσίποδες autem apud eundem dicuntur, qui pedes non solùm perniciter, sed & altiùs eleuant, nam ἀείρειν eleuare est. Aliàs à celeritate etiam ὤκεες vocat & ὠκυαίτας, Virgilius modò cursibus acres, modò acres simpliciter, citos, cupidos cursu & veloces Ouidius, celeres
B Tibullus pernices Silius, præcipites Flaccus, volucres Statius, Claudianus & Flaccus: rapidos Silius, & alatos, & alites, quo epitheto vsus quoquè est Ouidius, qui pariter eodem sensu fugaces nominauit, sicuti & Propertius. Quod autem apud Lucretium legitur, fortis equi vis, Marcellus exponit celeris, eoque spectare volunt illud Virgilianum: *Quidnam egregium si fœmina forti fidis equo?* Ibi enim Arruns Camillam equi pernicitate fretam, non virtute sua strenuam incusat. Equos αἰολοπώλους celeres Homero potiùs quàm varios intelligi Cælius annotauit ex Porphirij sententia: Homerus verò ita equites non equos nuncupat, quòd vt annotant Scholia in Aristophanem celeres equos haberent, vel quòd varijs equitandi modis vterentur. Alicubi aliàs apud Homerùm πόδας αἴολος ἵππος legitur, & αἴολος ἵππος apud Calabrum Homeri simiam. Dicuntur verò etiam εὔσκαρθμοι & πολυσκάρθμοι, quod notum etiam doctis ex catalogo Homeri, vbi ait in Iliensi campo tumulum quendam esse, quem homines Baricam vocant, dij verò σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης. Tradunt enim (inquit Strabo) Myrinam vnam fuisse ex Amazonibus, coniecturam ex adiectiuo capientes: equi enim propter celeritatem εὔσκαρθμοι dicuntur; vnde & illam ab equorum celeritate πολυσκάρθμον dictam, & Myrinam ciuitatem ex ea nominatam esse: & σκαρθμός ab Hesychio & Varino exponitur ἡ κίνησις, & τό σκαίρειν τό κινεῖ-
C θαι; equi autem à velocitate Græcis quoque εὐκίνητοι dicuntur: cæterum ταχύς proprium equorum ephitheton esse aiunt, vt νωθής asini: In epigrammate Archiæ pro equo omnium pernicissimo αἰετὸς ἵππον legitur, quasi aquila, cùm sit hæc auis omnium velocissima; & Oppianus loquens de equis Iberis, tantæ eos scribit esse celeritatis, vt solæ cum eis aquilæ aut Circi dicti Accipitres certare possint. *Equus aquila cur dictus.* Homerus verò equorum Erichthonij filij Dardani indicaturus pernicissimum cursum, ex aquilone conceptos fingit vento, cui ab eiusdem auis vehementissimo volatu nomen est. Fingit etiã Balium & Xanthũ præstantissimos Achillis equos Podargen matrem equarum rapidissimam, dum per florea prata pasceretur, ad Oceanum ex Zephiro genuisse. *Achillis equi.* Podarge verò etiam à pedum velocitate dicta est. Varinus Podargen Harpyam esse ait, & ex hac equos illos procreatos, οἱ ἅμα πνοιῇσι πετέσθην, id est qui æquali cum ventis pernicitate volabant. *Podarge equa.* Eodemque modo Harpe equa Pelorum equum ex Zephiro conceptum produxisse legimus apud Silium Italicum. *Harpe equa Pelorus equus.* Quamobrem cùm volatus, siue hic sit auium pernicissimatum, siue ventorum, summam semper indicet celeritatem, quod nos volare, Græci ἵπτασθαι dixerunt & à biga quæ δίιππον est δίιπτασθαι quod est peruolare, ἱππεῖς verò etiam, id est equites in genere cancrorum,
D tantæ velocitatis vt consequi non sit, vnde hoc idem cancri genus Hesychio δρόμων, id est cursor, & Aeliano similiter δρυμίας nuncupatur. Nestor Homero, Hesiodo Persues ἱππότης à celeritate mirabili dicitur. Catullus appositè pinnipedem vertit, ad eandem Persei fabulam alludens, nam acceptis à Mercurio talaribus aera sulcabat, vt ostendit Ouidius:

------ Pennis ligat ille resumptis
Parte ab vtraque pedes, teloque accingitur vnco,
Et liquidum motis talaribus aera findit.

Inuenias etiam apud eundem Hesiodum ἱπποθόην nympham, quam pariter interpretes ob velocitatem sic dictam volunt, vim quippe aquarum eam intelligentes, qua nauigia cursu celerrimo rapiuntur: quique Neptuno appinguntur equi, symbolum pernicis eiusdem cursus habentur, qui maritima fit nauigatione: iam & prouerbium à Cicerone vsurpatum super celeritate, *tum equis, tum velis*, ad Quintum fratrem: *sic ego sæpè excitante cursu corrigam tarditatem tuam tum equis tum velis:* *Tum equis tum velis.* De omni verò conatu adhibito officijs: *Cum velis equisque decertandum est.* Vnde est quod πτερὰ idest alas metaphoricè quoque dicant de nauium remis quasi quod ijs naues ceu

volare

Pegaſus cur alatus dicatur. volare videantur. Pegaſum alatum, hoc eſt velociſſimum equum faciunt poetæ, quique in Hadriani & L. Papyrij Curſoris numis conſpicitur, famæ, qua nihil eſt celerius, typus eſt ſecundum multos. Bellerophontis autem Pegaſum, cum quo prefecit tot trophæa, triremim fuiſſe ait Tzetzes, quæ alatis velis per aquas curreret: quod cùm venti vehementioris vi contingat, ipſius quoque impetum, ſiue vim impellentem, equitationem quodammodo nominauit Horatius, Euro vento equitandi verbum attribuens dum ait: *Per Siculas equitauit vndas.* Audacem aiunt eſſe poetæ metaphoram, quæ tamen veterum authoritate ſtabilitur, nam & apud Euripidem inuenio in Phœniſſis, Ζεφύρου πνοιαῖς ἱππευσαντος ἐν οὐρανῷ, id eſt *Zephiri equitantis flatibus per aera.* Aequalem itaque non abſurdè dicemus pernicitatem eſſe equorum, ventorum & auium. Poetæ itaque celeritatem equorum delineaturi non potuere id facere aptiùs quàm ſi vel auium volatui, aut ventorum pernicitati, eam aſſimilarent. Apud Maronem *------Volat ecce per hoſtes*

Chil. 12.

Lib. 4. Car. Od. 4.

Lib. 11.

Lib. 6.

Vectus equo ſpumante Sages.

Arionem Neptuni equum apud Statium: *------ Stupuere relicta*
Nubila, certantes Eurique notique ſequuntur.

Lib. 15. Eleganter etiam Claudianus de perniciſſimo curſu:

Iam ſimul emiſſis rapido velocior Euro
Fertur equis, ſtridunt Zephyri curſuque rotarum
Sancia diuiduis clareſcunt nubila ſulcis.

Sæpe etiam in deſcribenda hac velocitate nulla vel ventorum vel auium facta mentione, elaborantes, perniciſſima quæque ſibi propoſuere, poſſimque plurimas poetarum authoritates recenſere niſi vererer lectori me tœdio fore, quare duas tantùm recitabo, Claudiani vnam, Statij alteram, quæ talis eſt:

Li. 3. Theb.

-------Sic orſus aperto
Flagrantes immiſit equos, non ocyus alti
In terras cadit ira Iouis, ſi quando niualem
Othyn & Arctoæ gelidum caput inſtitit Oſsæ
Armauitque in nube manum, volat ignea moles
Sæua dei mandata ferens.

Claudianus verò de equis Plutonis:

------- Et longa ſolitos caligine paſci
Terruit orbis equos, preſſis hæſere lupatis
Attoniti meliore polo, rurſuſque verendum
In Chaos obliquo pugnant temone reuerti.
Mox vbi pulſato ſenſerunt verba tergo
Et ſolem didicere pati, torrentiùs amne
Hyberno, tortaque ruunt pernicius haſta,
Quantum non iaculum Parthi, non impetus Auſtri
Non leue ſolutæ mentis diſcurrit acumen.

Virgilij mira induſtria In Virgilio verò hoc admiratione dignum doctiores obſeruant, quòd, cùm diuerſa ratio ſit velocitatis Romanorum equorum, qui magis robur quàm ſummam velocitatem quærebant, ab Parthis & Numidis, qui diuerſo equorum generi inſidentes, magis eludere noſtros aut fugare volebant, de Romanis loquens inquiat:

Ille volat, ſimul arua fuga, ſimul æquora verrens,

De illis verò loquens, addat:

Atque leuem ſtipulam crepitantibus vrere flammis.

Agilitas equi. Nam vt hoc magis properat quàm illud, ita ex leuioribus vocabulis (inquiunt) eſt conflatum. Ad tantam modo pernicitatem, accedit, pedum corporiſque agilitas. Magno enim licet ſit corpore, ſua tamen natura leuis agiliſque equus eſt, imò verò Plutarchus equo nihil velocius, nihilque agilius eſſe teſtatur, ſed hominibus currere. Lucianus, laudator (inquit) ea plerumque dicere ſolet, quibus natura præditus qui laudari debet, bonis tametſi non admodum magna ſint, & maiora cumulatioraque eſſe oſtendit. Nec dubitaret dicere, equum laudare volens, natura leuem (vt ea ſcimus eſſe animantia) & curſu volantem: Apparet autem ad Homericam de equorum Erichthonij mira leuitate, & agilitate ſuperlationem ſiue hyperbolam alludere: Homeri verſus Goropius ſic Latinos fecit:

Lib. de fortuna.

Lib. de imagine.

Hinc & Erichthonion regem ſibi Dardanus edit,
Quo non mortalis fuit vnquam ditior alter:
Paſcebantur equæ cui ter mille humida prata
Gaudentes teneris pullis, quas arbiter axis

Arctoi

A *Arctoi Boreas adamans & corpus equinum*
Cæruleum similans iniјt, quo semine fœta
Bissenos pullos diti peperere patrono;
Qui per agros celeres saltus si quando tulissent,
Per summos culmi cursu pendente volabant
Fructus, nec pedibus confringebantur aristæ:
Quod si saltarent per dorsa immania ponti,
Radebat summos cani salis vngula fluctus.

Quam cursus agilitatem, leuitatemque Virgilius depinxit eleganter in sua Camilla:
Illa vel intactę segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu lęsisset aristas,
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret ęquore plantas.

Seneca de summa celeritate, quæque nullius alterius tardioris collatione celeritas sit, sed per se summa, hæc eadem carmina citat, sed ex quo authore subticet: Goropius de Atalanta scripta fuisse existimat, cuius videlicet mira velocitas à poetis celebratur. Ouidius quidem de eadem & Hippomane eius marito cursu certantibus locum Homeri etiam imitatus sic canit: *In Epist. 12 86.* B

Signa tubę dederant, cùm carcere pronus vterque
Emicat, & summam celeri pede radit arenam:
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantis percurrere aristas.

Virgilius etiam alicubi dixit: *Vix summa vęstigia ponit arena*, eiusq; imitatione Torquatus Tassus: *Cant. 18.*
Egli se'n và soura vn destrier, ch' à pena
Segna nel corso la più molle arena.

Et apud Varinum & Etymologum ψαυκροπόδης Arionis epitheton est à simili celeritate, nimirum παρά τὸ ψαύειν ἄκροις τοῖς ποσί τῆς γῆς κατά δρόμον, id est quòd summis pedibus terram in cursu non attingeret. Homerum verò etiam elegantissimè imitatus est Claudianus, dum canit:
Vobis Ionia virides Neptunus in alga *Lib. 11.*
Nutrit equos, qui summa freti per cærula possint
C *Ferre viam, segetemque leui percurrere motu,*
Nesciat vt spumas, nec proterat vngula culmos.

Quid mirum ergo si Massagetæ, vt Herodotus testatur, equum omnium quadrupedum pernicissimum existimarint, ideoque Soli, vt pote deorum pernicissimo immolarint. Sed quid dices, nonne ceruus inter cæteras quadrupedes à velocitate potiùs celebratur? Celerrimus sanè est ceruus, nec minus celer lepus: sed vterque ad fugiendum, non ad pugnandum sua celeritate vtitur, aliàs tamen Claudianus: ——— *Ceruoque fugacior ibat,* *Equus omniū pernicissimus creditus. Cerui velocitas.*
Sudanti tremebundus equo.

Vlysses ne ad bellum cogeretur stultitiam simulaturus, duo animantia, natura dissimillima, ambo tamen aratro idonea, equum nempe velocissimum, & bouem gressus tardissimi, eidem copulabat iugo. Phocylides, vel quisquis ille est huius sententiæ Phocylidæ ascriptæ author, mulierem scribit ex quatuor animalibus ortum habere, cane, ape, sue & equa: ex hac quæ nascitur, velocem esse discurrentemque & pulchritudine præstare: quæ ex sue neque bonam esse, neque etiam malam; ex cane molestam & feram: ex apicula autem bene administrare rem familiarem, laborisq; peritia præditam; huius autem solius nuptias expetendas esse. Chrysaneas verò apud Xenophontem equi pernicitatem indicaturus, scientiam equitandi laudant in tantum, vt existimet se futurum hominem volaticum, vbi bonus factus fuerit eques: & ex hoc asserit se maximè adamare Hippocentauros, si modo fuerunt, in quibus fuisset & hominis prudentia, & equi velocitas & robur. Cæterùm sicuti ei maxima, vt ostensum est, in currendo est pernicitas, ita admirabilior est eiusdem in velocitate cursus perseuerantia. Sarmatæ, vt præmonuimus, longinqua facturi itinera, etiamsi nihil offerant pabuli, per centena, & quinquaginta millia continuo cursu insident. Et in Arabia equas tantæ pernicitatis esse Ludouicus Berthena refert, vt citatissimo cursu diem ac noctem integram nūquam cessent. Dictum quoque est in Alanico bello à Probo principe captum equum pernicitatis tantæ, vt diei vnius tantùm spatio centum obiret milliaria vel in decimum diem haud interpellato labore. Hunc tamen Probum tradunt historici sibi oblatum respuisse, quasi fugaci magis quàm forti ac strenuo congrueret militi. Rectè itaque equus inter astra Delphinum qui & ipso meritò velocitatis summæ symbolum existit, ita tamen vt nunquam quoque delassetur, equus insequitur, vt Manilius meminit, dum canit. D *Li. 4. Pędię Cyri. Hippocentauri cur laudati. Cursus perseuerantia. Equus Delphynum cur sequatur. Lib. 1.*

Tum quoque de Ponto surgit Delphinus ad astra

Oceani

Oceani cæliquè decus, per vtrumque ſacratus: E
Quem rapido conatus equus comprendere curſu
Feſtinat, pectus fulgenti ſidere clarus.

Inueutus equo vt aſſimilata.

Theognis verò etiam ſubtiliter adoleſcentiam citiſſimo pede tranſire ſignificaturus, velociſſimorum equorum curſui aſſimilat, inquiens:

Αἶψα γὰρ ὥςε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη
Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίγνεται ὠκυτέρη. id eſt,
Statim enim tanquam cogitatio, præterit ſplendida pubertas
Neque equorum impetus eſt velocior.

Equis præcurrere quid.
Lib. 1. Ser. Sat. 7.

Sed & eleganter equis præcurrere dicimus eum qui alios ingenij velocitate vincit. Horatius prouerbialis iſtius paræmiæ ſic meminit:

Siſennas, Barros vt equis prȩcurreret albis.

albos equos dicens, quia barri ſiue elephantes nigri ſunt & tardi. Summa nempe hominis celeritas meritò illius iumenti figura notatur, cuius ope homo celerrimè fertur. Nec aliam ob cauſam Virgilianus Aeneas equum pulcherrimum pulcherrimis phaleris adornatum præmium proponit F ei, qui pedum curſu primus metam contingeret. Et in multis quoque numiſmatibus nunc equus currens, nunc ipſe Pegaſus alis adiectis excuſus ſumma rem velocitate geſtam indicat. Et Sacæ ſeſe Achilli ſimiles non fugaci alicui homini monſtrarunt, cùm equum pingerent, celeritatem ſimul & generoſum in bellis animum eadem nota ſignificantes: Homerus verò nullo epitheto Achillem libentiùs ornat quàm eo quo celeritas pedum explicatur, non illa quidem ceruina, ſed tali quali generoſus equus ad bella natus excellit. Inquit autem alicubi eum tanta pernicitate ad Troiana prouolaſſe mœnia:

Achilles equo comparatus.
Iliad. χ.

Σευάμενος ὥσθ' ἵππος ἀεθλοφόρος σὺν ὄχεσφιν
Ὅς ῥά ῥεῖα θέησι τιταινόμενος πεδίοιο, id eſt,
Ruens velut equus victor, cum curribus
Qui facilè currit extenſus per campum.

Moxque Hectoris fugientis & eiuſdem Achillis inſequentis curſum ait tantæ fuiſſe velocitatis.

Ὡς δ' ὅτ' ἀεθλοφόροι περὶ τέρματα μώνυχες ἵπποι
Ῥίμφα μάλα τρωχῶσι, τὸ δέ μέγα κεῖται ἄεθλον: hoc eſt
Veluti autem certatores admetam vnunguli equi, G
Leuiter valdè currunt, & magnum propoſitum eſt præmium.

Equi iuncti celerius currunt.
Odyſſ. N.

Ex quibus Homeri locis etiam diſcimus equos currui iunctos celeriori curſu ferri, quàm ſi ſoluti currerent; quamobrem pernicitatem quoque expreſſurus nauis Vlyſſis qua vnius tantùm diei ſpatio ex Phæacia Ithacam peruenit, aſſimilat eam quadri iugum equorum curſui, & Circi accipitrum perniciſſimi volatui.

Ἡ δ' ὥς' ἐν πεδίῳ τετράοροι (aliàs τετράοερες) ἄρσενες ἵπποι,
Πάντες ἅμ' ὁρμηθέντες ὑπό πληγῆσιν ἱμάθλης
Ὑψόσ' ἀειρόμενοι, ῥίμφα πρύσσουσι κέλευθον:
Ὥς ἄρα τῆς πρύμνη μέν ἀείρετο, κῦμα δ' ὄπισθε
Πορφύρεον μέγα θῦε πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
Ἡ δέ μάλ' ἀσφαλέως θέεν ἔμπεδον. οὐδεκεν ἴρηξ
Κίρκος ὁμαρτήσειεν, ἐλαφρότατος, πετεηνῶν,
Ὥς ἡ ῥίμφα θέουσα θαλάσσης κύματ' ἔταμνεν. id eſt,
Illa autem ſicut in campo quadriiuges maſculi equi
Omnes ſimul incitati à verberibus ſcuticæ
Altè eleuati celeriter emetiuntur viam.
Sic quidem huius puppis tollebatur, vnda autem ponè
Nigra magna ruebat perſonantis maris
Et valdè tutè currebat firmiter, neque accipiter
Circus ſecutus fuiſſet certiſſimus volucrum:
Sic illa celeriter currens maris vndas incidebat.

Hoc enim loco Euſtathius poetam duplici ait vti comparatione, ob duplicem finem. Altera (inquit) ab equis quadriiugis ſumpta eſt πρὸς τό πλοῦςερεόν, id eſt, vt ſignificetur quàm firmiter & ſolidè nauis illa curſum ſequeretur, quod in ijs fieri ſolet, quæ cùm impetu & violentia quadam feruntur: altera verò ab accipitre πρὸς τὸ τοῦ τάχους πτηνόν, ad celeritatem exprimendam quæ tanta fuit, vt nauis potiùs volare, quàm currere videretur. Virgilius quoque ſignificaturus quanto gloriæ ſtudio deſiderioque & vincendi cupidine, nauali certantes certamine naues impellerēt harum ex carceribus erumpentium vim & deinde pernicitatem, equis biiugis curſu certantibus,

Aeneid. 5.

A non solutis maluit assimilare, dum canit;

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus,
Nec si immissis aurigæ vndantia lora
Concussere iugis, pronique in verbera pendent.

Et rursus alicubi simili planè comparatione vtitur à ludis circensibus ducta.

Georg. 1.

Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

In Helena.

Theoclymenus etiam apud Euripidem insequiturus raptores Helenæ non celeres equos desultoriosque sed reseratis claustris, apertisque regijs stabulis expediri iubet currus, quasi hoc modo faciliùs sit assequi. Hucque pertinet illud Pindaricum περὶ τῆς εὐθυμίας. ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει ταχίστα δελφὶς κάπρῳ δὲ βυλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλαθυμον ἐξευρεῖν, id est, *Equus in quadrigis, in aratro bos, nauem ocyssimè præuertitur Delphinus: apro eadem molienti inueniendus est canis laborum patiens*. B Significat poeta lepidissimus vnumquemq; adhibendùm ad id quo maximè valet. Cæterum equusne an equa in cursu celerior ac pernicior sit, haud præter rem, & nostrum institutum fuerit ex antiquis inquirere. Homerus certè velocitatis palmam tribuit equabus Pheretiadis quas Eumulus ad bellum Troianum duxit,

Equane an equus celerior.

Τὶς τ' ἄρ τῶν ὄχ' ἄριστος ἔην, σύ μοι ἔννεπε Μῦσα
Αὐτῶν ἠ' ἵππων, οἱ ὁμ' ἀτρείδῃσιν ἕποντο.
Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισται ἔσαν φηρητιάδαο,
Τας Εὔμηλος ἔλαυνε ποδώκεας ὄρνιθας ὥς, id est:
Quis horum optimus erat, tu mihi dic musa
Ipsorum & equorum qui simul sequebantur.
Equæ quidem multò optime erant Pheretiadæ,
Quas Eumelus ductabat, veloces pedibus tanquam aues.

In Electra.

Antiochus verò equos suos ad currẽdum velociter exhortans non curo (inquit) si ab equis Diomedis, quibus nunc Minerua velocitatem addidit, superemini, sed pudebit mei & vestri, si à Menelai Aetha quæ fæmina est, superemur. Sophocles cùm dixisset: Κἀκεῖνος ἐν τύτοισι θεσσαλὰς ἔχων ἵππος ὁ πέμπτος: C mox subiungit. δεξιὸν δ' ἀνεὶς σειραῖον ἵππον, εἶργε τὸν προσκείμενον. sic cùm antea equas dixisset, mox dextrum funalem subiunxit, quasi innuens equas cursui, equos pompæ aptiores esse. Horatius quoque equam maluit quàm equum dicere, quadrigis aptam: *Te greges centum, Siculæq; circum Mugiunt vaccæ; tibi tollit hinnitum Apta quadrigis equa*. Atque huc spectat illud Virgilij; *Eliadum palmas, Epirus equarum*. Quo loco Seruius, equas dicit, quia velociores sunt quàm equi, quia (vt ait Plinius) inter currendum emittunt vrinam. Pomponius tamen equas genere fæminino dixisse poetam ait, quia in omni grege & armento fæminæ optimæ sunt eligendæ. Et Probus, quare equarum potiùs quàm equorum (inquit) dicat, ipse rationem suam explicat, cùm ait:

Lib. 2. Car. Od. 6.

Equa cur velocior equo.

Georg. 3.

Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmę
Pascit equos, seu quis fortes ad aratra iuuencos,
Corpora præcipuè matrum legat.

Mihi hoc dicere poeta videtur, vt qui equos alere volunt agonibus aptos, eos eligant ex celerrimis matribus, quales nimirum habebat Epirus, & qui boues quærunt ad arationem, eos etiam ex matribus potiùs quæ arare consueuere, accipiant, quàm ex ijs quæ ad mulctrã tantùm enutriuntur, D quarum iuuenculos minus robustos esse vero non est absimile. Equarum autem admiranda celeritas ex multis Olympicis certaminibus prædicata est. Equa Crauxidæ octaua Olympiade omnes vicit desolutorios. Iolaus equabus ab Hercule mutuatis cæteros in Olympico certamine anteiuit & coronatus est, vt Pausanias testatur, & octaua secũda Olympiade qui toto corpore certaret (pancratiastem vocant) & desultorius equus in curriculũ rediere. Anteuertit omnes Creusidæ equa Crannonia. Hecratites Thessalus equa prægnante Olympia vicit; Plinius hunc Echecratidem vocat, cùm de equarum prægnantium natura loquens inquit: *Vicisse Olympia prægnantem Echecratidis Thessaliæ inuenimus*. Idem & Scythis tradit vsum fuisse equabus præliari, quod vesicam cursu leuarent; sed tum ob hoc, tùm quod maribus sint velociores: optimum enim pugnæ genus censebant, si cedere loco & rursus instare possent. Zambei regis equos diem ac noctẽ perpetuo cursu indefessos exigere, nec vsquam quiescere & edere legimus, verùm id in equabus præcipuum esse. Contrà Oppianus mares ad venationis vsum præstare tradit, fæminasq; minus celeres esse ad longiores per nemora cursus. Vtcumque est, hoc saltem animal sua natura velox esse & leue certissimum est, ideoq; quadrupedem citum per excellentiam Maroni nuncupari hoc versu:

Boues qui aratro aptiores.

Equæ in certaminibus celebratæ.

Li. 10. c. 63.

Aen. 11.

Quadru-

Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat

Equi curſu victi ab homine. Celeritate tamen equos ab hominibus ſuperatos fuiſſe inuenio. Saxo enim author eſt Haraldum Hybernum Nouergiæ regem apud Helſyngam oppidum pignore cum Enrico III. Danorum Rege poſito cum lectiſſimis eius equis curſu contendiſſe & duobus in certamen admiſſis, vtroque metã priorem tenuiſſe: geminis ſiquidem bacillis inter currendum innixum, crebris corpus faſtibus concitaſſe. Sæpe etiam inter nauigandum è puppi exilentemq́; in proram per exerta remorum capita decurriſſe, indeque curſu in aliud nauigij latus reflexo per reliquos remorum ordines, locũ quo exceſſerat, reperiſſe. Cæterùm antequã velocitati equorũ calcem imponamus, ſcire, refert, quid ſit equus admiſſus M. Tullio his verbis: *Num etiam cùm P. Decius ſe deuoueret, & equo admiſſo in mediam aciem Latinorum irrueret, &c.* Guglielmus Budæus homo doctus & diligens in ſuis annotationibus quibus Pandectarum libros illuſtrauit, equum admittere idem eſſe arbitratus eſt quod conſcendere, ſed pro concitato & celeri accipi debere ſatis demonſtrat (inquit Hieronymus Magis) Valerius Maximus, ſic vocem interpretatus de eodem P. Decio ſcribens: *Caput ſuum pro reip. ſalute deuouit ac protinus concitato equo in hoſtium agmen patriæ ſalutem, ſibi mortem quærens, irrupit.* Concitato equo, vt vides dixit, pro eo quod Cicero habet admiſſo. Quin ipſemet Cicero rem totam aperuit, dum tertio de natura Deorum loquitur in hæc verba: *Rebatur enim fore vt exercitus Imperatorem equo incitato ſe in hoſtem immittentem perſequeretur, id quod euenit &c.* Idem primo de diuinat. de P. Decio: *Poſt triennium autem cùm conſul eſſet, deuouit ſe, & in aciem Latinorum irrupit armatus: quo equus facto ſuperati ſunt & deleti Latini.* Vbi vides verbum irrupit, equi concitationem admittere. Cæſar quoque eodem ſignificatu verbo ipſo, quo de agitur, vtitur: *Conſidius* inquit, *equo admiſſo ad eum accurrit, dicit montem quem à Labenio occupari voluerit ab hoſtibus teneri; &c.* Penelope apud Ouidium:

Equus admiſſus quid Ciceroni. Lib. 2. de finib. bonor. Lib. 1. Miſcell. cap. 7. Lib. 5. c. 7. Lib. 1. de bell. Gall.

Hic lacer admiſſos terruit Hector equos.

Lib. 36. Ep. magno Franciſci Philoſophi errore qui amiſſos legit, qui alios etiam, neque infimi ordinis ſcriptores aſſeclas habet, præter Egnatium non obſcuræ hominem famæ qui in obſeruationibus in Ouidij heroidas admiſſos in eodem verſu legendum eſſe contendit. Prædictis Ouidij eiuſdem luculentius teſtimonium accedat ex primo Metamorph. vbi ſic ait:

------ Vtque monebat
Ipſe amor, admiſſo ſequitur veſtigia paſſu.

Veſpę cur ex equo naſcantur. Admiſſum paſſum pro celeri, quaſi ſeipſum Apollo ad curſum acrius concitaſſet, dictum eſſe perſpicis. Hæc itaque ille. Silentio etiam inuolui non poteſt, quod ex equi putreſcentis medulla euolent veſpæ, nimirum volucris progenies, vt ait Aelianus, ex quo animali volaciſſimo. Cæterùm tanta equi pernicitas agilitaſque magna ex parte diminuitur, ac penitus ſæpe perditor, cùm ocio finitur domi marceſcere, vt eleganter oſtendit Ouidius:

Ocium equo inimicum. Lib. 5. de Triſt. Eleg. 13.

Tempore qui longo ſteterit, malè curret, & inter
Carceribus miſſos vltimos ibit equus.

Antigoni aſtus. Adhæc ocium ſanitati officit, ſcabiequè inficit celeberrimè. Quamobrem Antigonus rex obſeſſus cum ſuo equitatu, cùm exercere equos propter loci anguſtiam non poſſet, eorum capita loro ſubſtrinxi altiùs quàm vt prioribus pedibus planè terram poſſent attingere: deinde cogebat ipſum equitatum poſterioribus exultare & calces emittere: qui motus non minus ſudorem excutiebat quàm ſi curſu terræ ſpatium decurrerent: ij poſt exeuntes caſtris ita agiles fuere, ac nunquam fuiſſent obſeſſi.

LIBIDO. SALACITAS.

ALACISSIMVM animal omnium tum fœminarum, tum marium equum eſſe memoriæ prodidit Ariſtoteles, vno homine excepto. Et Plato equum vocauit cupiditatis petulantem atque inſolentem, poſteaquam legiſſet Hieremiam dicentem: *Facti eſtis mihi equi furentes in fœminas.* Ad quem ni fallor locum alludens D. Chryſoſtomus: Diuina ſcriptura (inquit) homines interdum ob libidinem equos vocat. Nam vt equi in fœminam inſanientes: Vnuſquiſque vxori proximi ſui adhinniebat. Et D. Hieronymus: *Equi amatores in fęminas & emiſſari facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Ita quoque interpretantur illud Pſalmiſtæ: *Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Hinnitu autem libidinis titillationem hoc genus animalium iudicare atteſtatur Lucretius, dum canit:

Lib. 2. Hiſt. cap. 26. Cap. 5. Hom. 12. in cap. 2. Geneſ. Homines cur equi dicti. Lib. 5

Denique non hinnitus item differre videtur
Inter equas vbi equus florente ętate iuuencus

A *Pinnigeri sæuit calcaribus ictus amoris,*
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma:
Ac quom sic aliàs concussis artubus hinnit.

Eleganter etiam, & appositè Prudentius de Saturno: *Lib. I. contra Symmachum.*

Aduena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ, Thuscis namque ille puellis
Primus adhinniuit simulato numine mœchus.

Cicero verò translatè: *Sic tuos sensus voluptarios omnes incitauit; sic ad illius hanc orationem adhinniuit.* Idem etiam notum est ex Herodoto, qui Darium scribit Oebaris equisonis astu regnum Persarum equi libidine prurientis atque hinnientis ope adeptum esse hoc modo: Cùm interfectis Magis qui imperium inuaserant, Persarum proceres inter se eo pacto conuenissent, vt is cuius equus prius hinniret, regno potiretur, Oebaris manum vuluæ equinæ prius admotam, naribus equi præbuit olfaciendam, quo odore incitatus equus, primus dedit hinnitum. Hinc Oppianus in electione equorum ad venationem, libidinis hinnituumque maximam rationem habuit, equas equis in venationibus permisceri propterea nolens, quòd equi frequentioribus hinnitibus seipsos
B feris prodant. Cæterùm ab equina libidine, hominem qui sit Veneri plus æquo addictus, meretritioque amore debacchetur, ἱπποβίνον dicimus, atque ἱπποπόρνον, cùm extremam alicuius libidinem summamque cuiuspiam nequitiam, & immoderatam lasciuiam exprobramus. Ἱππεραστής, & ἵππερος etsi aliàs equorum indicent studiosum aut amatorem, accipiunt tamen etiam sæpe numerò in malam partem pro ἱππομανία, vt apud Aristophanem hoc loco: ἀλλ' ἵππερόν μου κατέχεε τῶν χρημάτων, id est, ἱππικὸν ἔρωτα, vt Scholiastes exponit. Ἱππομανία autem amoris est insania, & ἱππομανεῖν dicimus, qui more equini generis furijs aguntur ad coitus rabiem, quando aliàs ἱππομανεῖν etiam de ijs dicatur, qui insano equorum studio ducuntur. Cùm autem pro libidine stimulari accipitur, de equabus potissimùm sumitur, vt apud Aristotelem: αἱ μὲν οὖν αἱ ἵπποι θήλειαι ἱππομανοῦσιν: id est, *igitur equæ furiunt in equas*, Latini equire dicunt: & haud scio, num ab hac libidine pudenda seu mēbra libidinis tam virile, quàm fæminum ἵππος id est equus vocetur: certè ἱπποκλείδης dicitur cunnus à claudendo equo, vt scribit Hesychius ex Aristophane. Suntque qui huc pertinere putant illud Horatij:

Equos equabus permistos inutiles esse in venationibus. *In Nebulis.* *Hippomania.* *Lib. I. Hist. cap 6.* *Equire quid*

Clunibus aut agitauit equū lasciua supinum. Item illud Martialis: *Hectoreo quoties sederat vxor equo.* Apud Plautum Stalino: *Perij* (inquit) *herculè ego miser dirumpi cantando hymenæum, licet illo mor-*
C *bo quo dirumpi cupio, non est copia*: Respondet Olympio: *Ne tu si esses equus, esses indomabilis.* Stal. *Quo argumento?* Olymp. *Nimis tenaxes.* Quo loco Dionysius Lambinus legendum censet, nimis tendaxes, quia tendax equus est qui nimia, & nimis crebra tentigine affectus, frænum (inquit) mordet, & calcari non paret, à tendendo sic appellatus, quemadmodum, & tentigo. Hunc igitur senem Olympio cum equo tendaci comparat, propter immodicam eius tentiginem qua incitatus ac distentus ardet tetra libidine, & in Venerem totus ruit. Quòd autem quidam legi volunt sternax, in quibus est Pius Bononiensis, non placet, nihil enim habet commune equus sternax, cuius est equitem ac sessorem suum excutere & sternere, cum viro tentigine affecto, & libidine inflammato. Vulgata autem lectio quam, & libri manuscripti retinent, nihilominus placet: nam tenax equus significat potius eum equum qui propter aliam quamlibet causam neque fræno neque calcari regi potest quàm propter tentiginem. At debet hic talis equus significari, & commemorati, vt similitudo, & comparatio quadret. Virgilius autem tanto libididinis furore rabieque accendi equos scribit, vt vel solo equarum odore percepto à congressu Venero nulla vi, nulloque obstaculo cohiberi queant:

In Casina. *Equus tendax qui.* *Equus sternax.* *Equus tenax.*

Nonne vides, vt tota tremor pertentet equorum
D *Corpora, si tantùm notas odor attulit auras?*
Ac neque eos iam fræna virum, nec verbera sæua,
Non scopuli rupesque caue, atque obiecta retardant
Flumina, correptos vnda torquentia montes.

Andræas Perusinus (referente Fulgoso lib. 9 cap. 4.) qui postea à cognomine familiæ Brachius fuit nuncupatus, cùm à Camerte vrbe, depulsis Caroli Malatestæ copijs, ipse cum parte tantùm copiarum sequeretur, reliquo pecorum præda captiuisque atque alijs rebus impedito exercitu, & in eo hostes benè gerendæ rei occasionem viderent, si ipsi Apennini iuga priores occupassent: cùm lassos iam equos vltrà vel calcaribus vel alia vrgere vi non posset, ex captiuo pecore aliquot equas delegit atque eas agmen præcedere iussit: quarū cupidio equis adeò acres adegit stimulos, vt qui antea nullis calcaribus satis impelli poterant, tunc frænis vix cohiberi ac retineri possent: Obseruari itaque Geoponici diligenter volunt, vt tam equis quàm equabus, cùm pruriunt, coeundi fiat potestas, quoniam hoc præcipuè armentum, si prohibeas, libidinis

omnino excitetur furijs. Mas (inquit Ariſt.) omnibus temporibus init, nec ceſſat, quàm diù viuit, fœmina etiam quàm diù viuit, initur, nec tempus vllum certum libidinem aufert: ſed ingenium hominum arcet aut vinculo aut aliquo huiuſmodi impedimento; Equum apud Opunta fuiſſe accepimus, qui annos quadraginta natus poſſet coire: ſed adiumentum quoad ſui pedes priores attollerentur, deſiderabat. Plin. hoc poſtremùm de quolibet admiſſario ſcribit, in hæc verba: *Generat mas ad annos triginta tres, vt pote cùm à circo poſt viceſimum annum mittantur ad ſobolem reparandã; & ad quadraginta duraſſe tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis.* Eodem authore equæ gignunt annis omnibus ad quadrageſimum: ſed Ariſtoteles coire mares ad annos triginta tres, fœminas ad quadraginta tradit, ita vt per totam fere vitam coitum equis (inquit) ſeruari eueniat. Quot autem fœminis vnus mas ſufficiat, mox examinabitur, nunc ex eodem Ariſtotele dixiſſe ſatisfuerit, ad libidinem & in libidine vires indicandas, tricenas fœminas vel paulò plures, maribus ſingulis dari: Mares autem fœminas ſocietate coniunctas dignoſcunt olfactu, etſi paucis admodum diebus vnà fuerint; quòd ſi fœminæ diuerſæ permiſceantur, mares alienas morſu expellunt, ſuaſque ſingulos ſeorſum habentes paſcuntur: quoties mas acceſſerit aliquis, confeſtim in eum maritus conuertitur, & currens gyro aggreditur pugna, & fœminam ſi quã ſe mouerit, morſu reuocat. Hactenus Ariſtoteles, & alibi equos ſcribit tempore libidinis mordere equum, ſternere equites atque inſequi. Cæterùm equarum quàm equorum famoſior eſſe videtur ſalacitas. Nam vel eodem etiam Ariſtotele prodente ex omnibns fœminis equæ potiſſimùm libidine accenduntur. Quamobrem poetæ Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt, vt meminit Propertius hoc tetraſtico.

Quamdiu generat. *Zelotypia equorum.* *Equarum ſalacitas.* *Cupido inter equas natus.* *Lib. 2. Eleg. 1.*

Ipſe quoque inter agros, interque armenta Cupido
Natus & indomitas dicitur inter equas;
Illic indocto primùm ſe exercuit arcu,
Hei mihi quàm doctas nunc habet ille manus.

Ipſæ autem equæ aliquot regionibus tanto flagrant ardore coeundi (inquit Columella,) vt etiam ſi marem non habeant, aſſidua & nimia cupiditate figurantes ſibi ipſæ Venerem (cohortalium more auium) vento concipiant: ſed de hac re poſtea: nunc de libidine equarum audiamus Virgilium;

Georg. 3.

Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum;
Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra abſumpſere quadrigæ,
Illas ducit amor trans Gargara, tranſque ſonantem
Aſcanium: ſuperant montes, & flumina tranant.

Quorum poetæ verborum intellectus eſt hic: ab eo tempore quo iuxta Potnas, in agro Bœotiæ, equæ Glaucum decerpſerunt, propterea quòd eas admiſſura equorum prohibuiſſet: ipſa Venus amoris ſtimulum equabus indidiſſe mihi videtur. Ouidius oſtenſurus amorem debere eſſe reciprocum, inter alia etiam hoc adducit pentametrum.

Fœmina cornipedi ſemper adhinnit equo.

Ariſtoteles teſtatur equam & mulierem ſolas omnium animalium, grauidas coitum pati: equam quidem ſoliditate ſuæ naturæ, & quod aliquid ſpatij in vtero ſuperſit, amplius quidem, quàm vt ab vno occupetur, ſed arctius quàm vt alterum perfectè poſſit ſuperfœtari. Libidinoſam itaque natura eſſe equam ob eundem effectum quo ſolida omnia Veneris ſunt appetentiora: illa enim ira (inquit) ſe habent, quia carent purgatione, quæ perinde eſt fœminis, vt coitus maribus: equa enim menſtrua minimè emittit. E contrario Abſyrtus equam tradit, vbi ſe concepiſſe nouit, marem vlterius non admittere. Abſyrto fauent qui equas domi ſuæ enutriunt, non ſolùm aſſerentes poſt conceptum non admittere admiſſarium, ſed calcitrando etiam repellere. Vtcumque eſt, ab hoc vno animante, equa inquam, ἱπποµανεῖν Græci, quod latini equire, dicunt teſte Ariſtotele, conuitio; ſiue vt hic ait, ἐπὶ τὴν βλασφηµίαν, in mulieres quæ circa Venerem in temperantiores ſunt: atque hinc eſt quod hodieque iſtiuſmodi libidine prurientes mulierculas caballas id eſt equas nuncupemus, vterum imitatione. Sic enim apud Plautum legimus:

Lib. 4. de generat. anim. ca. 5. *Mulier cur equa dicatur.* *Equa grauida an coitũ admittat.*

Adhinnire equulam poſſim ego hanc, ſi detur ſola ſoli,
Nam ita muſtulentus æſtus nares attigit.

Videtur & Aeſchylus ſcienter hoc expreſſiſſe in Toxotidibus, his ad virgines verbis Latio redditis;

Ego nuptiales caſtris virginibus canam
Aſtus, oculorumque inſidias micantium,
Non vlla experta virgo nos fefellerit;
Virum ſe prodit ipſa oculis flagrantibus,

A *Hac arte gnarus ipse equas dijudico.*

Diomedis verò filiæ, illius inquam Thraciæ regis insanissimi, libidinis furore famosissimæ, equis quæ aduentantes deuorarent, comparantur à poetis. Vnde ortum tradunt authores Græci, Διαμήδειος ἀνάγκη, id est, *Diomedis necessitas*: atque hoc sanè sensu Aristophanis enarrator interpretatur hunc versum in concionatoribus, Καὶ ταύτ' ἀνάγκη μοι σι διομήδεια. Quęrit adolescens, num qua sit necessitas sibi sectari anum: respondet illa, esse, & quidem Diomedeam. Dicebantur autem aduentantes deuorare, quia Diomedes rex cogebat hospites cum ea rem habere, & quicquid auri haberent, pro coitu extorquebat: quanquam interimi ab eo solitos intelligere maluerit Eustathius, & equis suis in pabulum appositos, fabulam scilicet secutus, quam à poetis fictam vno omnium consensu repererat. Cæterùm meretrices πῶλους id est pullos vocari, etiam annotauit Hesychius, atque ita dici, quasi τῆς Ἀφροδίτης πώλους, idest, pullos Veneris. Atqui in quęstionem trahi queat, salaciusne sit genus humanum, an equinum: Gryllus quidem apud Plutarchum hominum libidinem, & maiorem, & nefariorē, & magis execrandam ostendit his ferè verbis. Vestras libidines natura quanquam legis auxilio fulta, tamen intra suos non potest coercere fines: quin eæ instar fluuij exundantes atrocem fœditatem, tumultum, confusionemque
B naturæ gignunt in re venera. Nam, & capras, porcas, equas, inierunt viri, & fœminæ insano masculārum bestiarum amore exarserunt: ex huiusmodi enim coitibus vobis sunt minotarui, syluani siue ægipanes, atque (vt mea fert sententia) etiam Sphinges, & centauri nati. Ad coitum nullus vnquam est homo à bestia solicitatus. Refert autem idem Plutarchus in paralellis Stellum quendam animo fuisse à mulieribus ita alieno, vt cum equa rem haberet, quæ suo tempore filiam ediderit perpulchram, Eponæq; nomen indidisse: atque hanc deam esse quæ equorum procurationē gerit. Hæc ille Agesilaum citans authorem in tertio Italicarum. Sed vt equam ex homine concipere posse non est veresimile propter membri breuitatem ita quod à bestijs homines ad coitū solicitari negat, haud vsque adeo verum etiam est, inuenio enim apud Dionem Chrysostomum Athenis locum fuisse qui equi, & virginis inaccessus dicebantur, propterea quod pater cum equo cū inclusisset puellam, hęc ita disperierit: sed rem clariùs narrat Suidas, locum ibi fuisse inquiens qui diceretur ad equum, & ad puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, qui, & postremus imperauit, filiam in loco quodam cum equo furibundo inclusit, eoquod clandestino concubitu virginitatem suam læsisset, & equus puellæ vim intulit; ex equo παρὰ ἵππον καὶ κόρην locum illum dixerunt.

Diomedis filiæ equæ dictæ.
Meretrices equæ dictæ.
Homonę an equus salacior.
Orat. 32. ad Alexand.

C

COITVS. GENERATIO.
Partus.

EQVVM qui ad prolem diligenter seruatur, sæpius admissarium nuncupauimus. Idem, & emissarius nominatur, quanquam, & ita vocetur qui in solitudinem est emissus. Legitur hæc vox non semel in veteris testamenti D. Hieronymi translatione. Dicitur autem admissarius quod ad equas, aliasque animantes (nam, & ad alias quadrupedes hæc vox extenditur) amitti soleat. Græcis plerisque ὀχεῖον neutro genere, Absyrto ὀχευτὴς appellatur, ὀχεία ipsum opus, quod Latini admissum dicunt, admissionem, sæpius verò admissuram. Est & κήλων in Hippiatricis, idem qui ὀχευτής. Ἀναβάτης nomen admissarijs, vt equo, asino, arieti, &c. commune, ἱπποβάτης proprium asino, qui equam salit. Fœminæ ipsæ submitti dicuntur. Proriga vocatur ille, qui admittit: eo
D enim adiuuante equa alligata celeriùs admittitur, neque equi (inquit Varro) frustrà cupiditate impulsi semen eijciunt. Quo fit, vt apud Plinium capite de equis. Cœlius rectiùs prorigam legendum arbitretur, quàm aurigam, quem ab equo laceratum scribit, vt antè recitauimus: quāquam apud Varronem historiæ eiusdem relatione auriga etiam circumfertur. Quidam prorigas scribunt, & equitiarios quoque vocari inquiunt. Equimentum Varroni est merces, quæ pro admissura equi persoluitur, vt Nonius citat, cuius hæc verba: *An si equam emisses quadrupedem, vt meo asino Reatino admitteres,* (forrè submitteres,) *quantum poposcissem, dedisses æquimenti,* sic scribit, non per e, vt in dictionarijs suis recentiores, ab equo deriuari existimantes, cùm potiùs ab æquitate deriuetur, proinde parem vicem exponit Nonius, scilicet mercedem pro eo quod admissum est. Hesychio fortè est ἱππνόμα, nisi sit merces quæ pro locatis soluitur. Coitus autem equis non tam laboriosus est quàm bobus, vt Aristoteles scribit: qui itidem de equi ętate qua procreationi aptus est, hęc diuersis locis ferè prodidit: Equus coire incipit bimus, tam mas quàm fæmina: sed hoc in paucis fit, pullique eorum ipsorum minores imbecillioresq; sunt.

Equus emissarius.
Admissura.
Plinius correctus.
Aequimentum quid.
Coitus.
Aetas equi generationi apta.

Quod autem plurimùm trimatu, tam mares quàm fæminæ incipiunt, & proficiunt ſubinde ad prolis præſtantiam, in viceſimum vſque annum. Alicubi hæc eadem repetit. Et alicubi rurſus: Coire itaque incipit equus vel triceſimo menſe: ſed quoad digne procreare poſſit, tunc tempus eſt, cùm dentibus mittendis ceſſauit, verùm iam nonnullos etiam cùm mutant, implere potuiſſe aiunt: idque fieri ita confirmant, niſi natura ſteriles ſint. Et rurſus: Fit itaque vt equis ferè tempus idoneũ maximè ſit ad procreandum, cùm annum quartum, & ſex menſes complerit: ſeniores equi profectò fœcundiores ſunt, tam fæminæ quàm mares. Alibi etiam tum in equorum, tum in boum genere turgere ait prius ad coitum minores natu, quàm maiores. Denique iuniorum equorum coitum præter ætatem contingere aſſerit pabuli bonitate, & copia: Plinius verò equas poſt tertium annum, aut poſt vnum ab enixu vtiliter admitti putari ait, cogique inuitas: domitas autem ſexaginta diebus equire, antequam gregales dici. Petrus Martyr de Hiſpaniola inſula loquens equas decimo poſtquã natæ ſunt menſe concipere, & geminos ſæpe vnico partu excludere vulgò ferri teſtatur, diutiuſque quàm ſub noſtro cælo viuere. Columella equum marem minorem trimo non eſſe idoneum admiſſuræ nonnullos putare tradit: poſſe verò vſque ad viceſimum annum procreare: fæminam verò bimmam poſſe rectè concipere: vt poſt tertium annum enixa fœtum educet: eãque poſt decennium non eſſe vtilem, quòd ex annoſa matre tarda ſit atque iners proles. Anatolius vult, vt ſit admiſſarius cùm admiſſuræ deſtinatur, quinquennis, decimum verò quartum agens annum à ſuperuentu conquieſcat. Equarum prurientium ſigna collegit Ariſtoteles: coitus tempore eas inquiens colligere ſeſe, & ſocietate magis quàm antea gaudere: iactare caudã crebriùs, vocem immutare, humorem emmittere ſuis genitalibus ſimilem genituræ, ſed multò tenuiorem quàm mares, quem hippomanes nonnulli appellant, non quod pullis naſcentibus adhæret: accipi eum humorem difficile eſſe dici, quod paulatim admodum labitur: Mingere etiam pluries, atque inter ſe ludere, cùm equiunt. Mas eodem teſtante non certo dierum numero implet, ſed aliquando vno, aut duobus tribuſue; aliquando pluribus; ſerius certè quàm aſinus, equam ſuperueniens implet. Et alibi; equæ (inquit) interpoſito tempore admittuntur, quoniam ferre continuò nequeant. Quod verò interpoſitum tempus vocet, aliàs oſtẽdit, inquiens: Non ſtatim à partu equa impletur, ſed intermiſſo tempore & melius quarto aut quinto anno interpoſito procreat. Omnino ſi nihil plus detur, vnum tamen interponere annum & quaſi nouale facere neceſſe eſt. Sed Columella vulgari equæ ſolenne eſſe ait, vt omnibus annis pariat, generoſam verò cõuenire alternis continere, quo firmior pullus lacte materno laboribus certaminum præparetur. Ita, & Varro, alternis qui admittunt, diuturniores equos, & meliores pullos fieri dici aſſerit. Necnon Palladius generoſas equas, & quæ maſculos enutriunt, alternis, inquit, annis ſubmittere debebimus, vt pullis puri, & copioſi lactis robur infundant: cæteræ paſſim replendæ. Diligentiores tradũt, vt annotauit Plinius, equos & canes, & ſues initum matutinum appetere, fœminas autem poſt meridiem blandiri. Varro, & Abſyrtus bis die, mane, & veſperi admittere oportere inquiunt, cũ tempus anni venerit; de quo nunc. Ariſtoteles initium coeundi in vere eſſe ait. Et alibi. Admiſſarios (inquit) non vt æquæ, ſic aſinæ æquinoctio admouent, ſed æſtiuo ſolſtitio, vt tempore calido pulli naſcantur. Ita etiam Varro, *Fœturæ initium* (inquit) *admiſſionis facere oportet, ab æquinoctio verno ad ſolſtitium, vt partus idoneo tempore fiat.* Columella admiſſuræ certa tempora in vulgaribus equis ſeruari negat: generoſis verò matribus circa vernum æquinoctium mares iungi oportere, vt eodem tempore quo conceperint, iam lætis, & herbidis campis poſt anni meſſem paruo cum labore fœtum educent. Nam menſe duodecimo partum ædunt, inquit, maximeque curandum eſt prædicto tempore anni, vt tam fęminis, quàm admiſſarijs deſiderantibus coeundi fiat poteſtas: quoniam ſi prohibeas, libidinis exſtimulantur furijs, vt modò dictum eſt. Abſyrtus etiam cur hoc tempore coitus ſit concedendus, aut potiùs procurandus, rationem reddit: Tempus congreſſui aptiſſimum exiſtere inquiens ab æquinoctio verno, hoc eſt à vigeſima ſecundi Martij vſque ad vigeſimam ſecundam Iunij, vt partus videlicet fiat circa temperatiſſimam herbeſcẽtemque anni conſtitutionem. Equa ſiquidem vtero gerit vndecim menſium, decemque dierum curriculo. Etenim quæ concipiuntur poſt æſtiuum ſolſtitium, ea ſanè infęliciter educantur, prorſuſq. inutilia ſunt. Ruſſius cùm & ipſe commodum videri dixiſſet, vt equi locis calidis menſe Aprili, frigidioribus autem Maio admittantur, quia nimirum, vt dictum eſt, circumuoluto anno pulli eodem tempore nati, & aerem temperatum, & copioſum inueniunt nutrimentum, ſubiungit, autumnus etiam eaſdem ob cauſas non incommodus eſt naſcentibus in eo pullis. Elei equas finibus ſuis eductas iniri faciebant, quòd ſexcentis experimentis cognitũ haberent, miræ fęlicitatis prolẽ ſic prouenire: cuius rei Plutarchus causã reddit Oenomai regis execrationẽ. Equabus (inquit) equientibus extra fines abactis admiſſuram dant Elei, quòd regũ omniũ Oenomaus equorũ ſtudioſiſſimus qui hoc animal dilexit plurimũ, multa, & dira execratus eſſet in capita equorũ qui ineunt Elide equas, cuius metu deuotionis auerſãtur eas. Quid ſi verò moderatũ illũ ex itinere laborẽ quo pi-

Aetas coitui apta quæ. — *Dec. 7. ca. 9.* — *Mas quando impleat.* — *Pulli vt naſcantur generoſiores.* — *Coeundi tempus.* — *Partus tempus.* — *Tempus coitui aptum.* — *Elei cur extra fines ſuos admitterent.* — *In Quæſt. Græcis.*

tuitoſus

A tuitosus veternosusque humor, quo dominante pigri procreantur pulli, & ad agonalia inepti, dissipatur, potius causam fuisse dicamus? Equi (inquit Russius) ad generandum admittendi, copiosè pasci debent, & sine labore, non prorsus tamen ocio relinquendi, ne iners, & pituitosus humor augeatur, sed moderatis exercitijs recreandi magis quã fatigandi sunt. Absyrtus quoq. admissarium equũ ab operibus relaxari oportere asserit: alioqui etiam eo tempore quo vocatur ad ineundas equas, non tantùm vt Veneri superesse queat, verùm quia etiam quò fortior in eat, eò firmiora semina præbeat futuræ stirpi, Columella roborari iubet largo cibo, & iam appropinquãte vere, ordeo eruoque saginari: super quare audiamus Virgilium:

Admissariorum victus

His animaduersis, instant sub tempus, & omnes
Impendunt curas denso distendere pingui,
Quem legere ducem, & pecori duxere maritum:
Florentesque secant herbas, fluuiosque ministrãt,
Farraque: ne blando nequeant superesse labori,
Inualidique patrum referant ieiunia nati.
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes:
B *Atque vbi concubitus primos iam nota voluptas*
Sollicitat, frondesque negant, & fontibus arcent;
Sæpe etiam cursu quatiunt, & sole fatigant
Cùm grauiter tunsis gemit area frugibus; & cùm
Surgentem ad Zephirum paleæ iactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior vsus
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes,
Sed rapiat sitiens Venerem, interiusque recõdant.

Anatolius cùm admissuræ tempus æquinoctio verno vsque ad solstitium æstiuum statui dixisset, addit hoc pecus vbertate verni pabuli lasciuire: cæterùm nõ esse permittendum, vt strigosa equa & sorde obsita saliatur, quippe cùm talium cupiditate celeriùs equum solicitari constet, perinde quasi stimulatus hac colluuione gaudeat. Quamuis modò salacissimum hoc pecus sit, & libidini impensiùs addictum, fit tamen, vt salacitatem promouere cogamur. Absyrtus, vt admissarius in Venerem proruat, hoc præscribit remedium. Vstam cerui caudam cum vino terito: testes, & genitale linito. Sic hebes, ait, equus voluptate solicitatur ad Venerem. Sunt qui cicer C exhibent, quòd hoc legumen potissimum Venerem incitet, & semen generare credatur. Quomodo autem efficiatur, vt armentitiæ concipiant, legimus in Hippiatricis Græcis. Si gregalem (inquit Hippocrates) equam concipere velis, vrticam in os equi pellito. Ocimum (inquit Plinius) Venerem stimulat, ideo etiam equis, asinisque admissuræ tempore ingeritur. Idem satyrij genus erythraicon arietibus quoque, & hircis ad Venerem segnioribus in potu dari ait, & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pignioribus in coitu, hocque vitium prosedanum appellari. Coitum etiam in equo iuuat puluis testiculorum equi in potu datus, vt Aggregator ait citãs Plinium. Quòd si admissarius iners in Venerem est, Columella, odore vult perfricari detersis spongia fœminæ locis, & admota naribus equi. Idem scribit Absyrtus, vt in Geoponicis legimus. Si fastidium saliendi est, Varro iubet, scillæ modicum conteri cum aqua ad mellis crassitudinem, deinde ea re naturam equæ, cùm menses ferunt, tangi: contrà, ab locis equæ nares equi tangi. Similiter si equa recusat, elicitur cupiditas, odore genitalium admoto naribus, vt Columella tradit: si verò marem non patitur, detrita scilla naturalia eius lini ait: atque ita accendi libidinem. Macer in fœminis iumentorum vrticam coitum incitare testatur, si folijs eius vulua perfricetur. Anatolius gallinaceo fimo cum resina terebinthina trito easdẽ partes oblinit, magis tamen libidi D nem prouocari putat, si scilla affricetur. Russius sæpe etiam contingere asserit, vt equa salientem quidem equum admittat, coitum tamen detrectet: quod ex defectu, inquit, caloris circa naturalia contingit: quamobrem vrtica, aut scilla perfricari debent. Porro sterilis equa concipiet authore Hippocrate, si fascem porrorum in pilo tusum vini cyatho perfundes, & cantharides versicolores numero duodecim, ex aqua biduum oriculario clystere in vulnam ingeres: postero die equum ad ineundam fœminam emittes: postquam desiliuit, bis genitales locos elues. Aliud: Nitrum, passeris fimum, resina terebinthina simul teruntur, & in vnum coacta naturalibus inserũtur. Non defuere etiam qui darent operam, vt annotauit Anatolius, quo magis equarum amore flagrent admissarij, vt iubæ suorumque capillorum venustate, necnon cæteris elegantibus honestamentis exornentur, & ad hoc si quæ pollent aliæ cupidinis illecebræ: quin eam quoque equo tanquam cursu certantem proponerent. His autem lenocinijs credere equũ ad amorem imitari. Non nunquã tamen ignobilis quoq. vulgaris equus elicit cupidinem coeundi, authore Columella: nam vbi admotus tentauit obsequiũ, fœmina abducitur, & iam patiẽtiori generosior equus imponitur:

Salacitas vt augeatur.

Cap. 14.

Equa sterilis vt concipiat.

Ornatus amat admissarius.

Li. 12 c.44 *Equæ cantum quæ ament.*

Aelianus Libicas equas vsque adeo tibiæ cantu oblectari asserit, vt huius blandimentis ad homines mansuescant, & insultare ac lædere desinant; quocumq; eas cantiuncularum blanditiæ inuitauerint, eò pastorē consequātur, cū ille insistit; has etiā à progrediendo ait se sustinere: ac si cātum contentiorem ad tibiam canat, ex eo tanta voluptate affici, vt lachrymas tenere non possint: Earum autem pastores ex rhododaphne arbore pastoritiam fistulam excauare; eiusque sonoro inflatu armentum antegradientes demulcere. Euripides dicit pastores ad tibiam canentes, ad Venerem equas incitare, atque etiam equos ad ineundas fæminas incendere. Ad hunc igitur modum equinas nuptias initiari; vt nuptiale carmen præcinant. Meminit huius rei etiam Plutarchus his verbis: Videtur autem Aristoteles etiam non iustam adferre causam, cur solæ delectationes spectaculorum, & auditionum intemperantiæ culpa vacent: quia scilicet hominis ea sint propriæ: reliquæ etiam à brutis percipiantur. Video enim multa horum quoque musica demulceri, vt ceruos fistulis, & equabus cum ineuntur cantio occinitur, quam ἱππόθορον nuncupant. Pollux verò hippophorbum genus ait esse tibiæ quod Libyes Scenitæ, inquit, inuenerunt; hac ad equorum pascua vti: materiam esse laurum detracto cortice; nam exempta medulla acutum reddere sonum & equorum celeritati conuenientem: Præterea quod Aelianus de Lybicis equis scribit, inuenio etiam de equis Mysiæ; apud eundem ipsum Aelianum. Apud Mysos, ait, cùm equinum genus coit, quidam velut hymeneum quendam nuptijs præcinunt, & cantus suauitate perculsæ equæ grauidæ fiunt, & formæ pulchritudine, eximios pullos ex se se pariunt. Iam verò è contrario libidinem aliquoties in salacissimo hoc animante inhibire cogimur; nam alioqui robur corporis absumitur; vt ostendit diuinus poeta, dum canit:

3. Symp. q. 5. — *Hippophorbum quid.* — *Libido vt frenetur, & extinguatur*

Sed non vlla magis vires industria firmat,
Quam Venerem, & cæci stimulos auertere amoris
Siue boum, siue est cui gratior vsus equorum.

Tolli autem hoc fastidium Varro, & Columella docent, si ad equarū naturalia mares naribus admoueantur. Adhæc aliquot regionibus, vt ex Columella diximus, tanto coeundi ardor fœminæ flagrant, vt etiam si mas desit, & assidua, & nimia cupiditate figurantes sibipsæ Venerem vento concipiant. Quæ poeta (inquit idem Columella) licentius dicit:

Continuoque auidis vbi subdita flamma medullis
Vere magis (quia vere calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis
Exceptantque leueis auras; & sepe sine vllis
Coniugijs vento grauidæ (mirabile dictu)
Saxa per, & scopulos, & depressas conualles
Diffugiunt, non Eure tuos; neque Solis ad ortus:
In Boream, Caurumque, aut vnde nigerrimus Auster
Nascitur, & pluuio contristat frigore cælum.

Cum sit notissimum etiam in sacro monte Hispaniæ; qui procurrit in Occidentem iuxta Oceanū; frequenter equas sine coitu ventrem pertulisse, fœtumque educasse, qui tamen inutilis est, quod triēnio priusquam adolescat, morte absumitur: quare, vt dixi, dabimus operam, ne circa æquinoctium vernum equæ desiderijs naturalibus angantur. Hactenus Columella: sed verumne an falsum sit, ita vento concipere, alij astruunt, alij negant; Ex affirmantibus est M. Varo: *In fœtura* (inquit) *res incredibilis est in Hispania, sed est vera, quod in Lusitania ad Oceanum in ea regione, vbi est oppidum Olyssipo monte Targo, quædam è vento concipiunt equæ, vt hic gallinæ quoque solent, quarum oua hypanemia apellant: sed ex his equis qui nati pulli, non plus triēniū viuunt,* Vbi pro Targo legi debet sacro, vt ex allatis Columellæ verbis optimè restituit Scaliger iunior in suis notis. Affirmat etiā Plinius, & Solinus, constare dicentes in Lusitania circa Olyssiponē oppidū, & Tagrū amnem, equas Fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum idque partū fieri, & gigni pernicissimum ita, sed triēnium vitæ non excedere. Albertus quoque ex Auicenna, cum equæ proprium esse dixisset, pede aut coxa aliquantulum recalcitrare, cùm desiderat coitum; addit, & hoc modo aperit vterum, hauritque eo meridionalem aut septentrionalem ventum, quo plurimum delectatur. Scribit etiam Auicenna senem quendam fide dignum, natum in insula cui Arabicū nomen Dealtufa, sibi narrasse, quod equa Arabica illic concepto vento nō cessarit currere per desiderium coitus, donec octo leucas emensa fines insulæ attigit. Homerus itidem hoc non impossibile existimans neque incredibile hominibus, visum esse ait equorum subuentaneorum genus. Ait enim Boream adamasse Troicas quasdam equas easque impleuisse semine, genusque equorum inde procreatum celerrimum, vt suprà ex eo recitauimus. Et Silius Italicus:

An ex vento concipiāt. — Lib. 3.

Hic adeò cùm ver placidum, flatusque tepescit
Concubitus seruans tantos grex prostat equarum

A *Et Venerem occultam genitalis concipit aura:*
Sed non multa dies generi properatque senectus
Septimaque his stabulis longissima ducitur ætas.

Diuus Augustinus idem & in Cappadocia scribit contingere. Sed & Aristoteles equas scribit ἐξανεμοῦσθαι, cùm innuit ex vento concipere, Gaza vertit euentari: Equæ, inquit, itaque equiunt: vnde vocabulum id ab hoc vno animali trahitur, maledicto in mulieres libidinosas. Necnon euẽtari per id tempus dicũtur: quapropter in Creta insula equos admissarios ninimè à fæminis semouendos censent. Cùm verò ita affectæ fuerint, currunt relicta societate: simile hoc vitium est, quod subare in suibus dicitur. Currunt non in Orientem aut Occidentem versus, sed ex aduerso Aquilonis aut Austri, nec appropinquare quenquam patiuntur, donec vel defatigatæ desistant, vel ad marem deueniant, tum aliquid emittunt, quod hippomanes appellatur. Hinc Virgilium accepisse, quæ suprà citauimus, ostendit Petrus Victorius. Eos verò qui per os in ventũ obuersum apud poetam, equarum naturalia intelligunt, eos errare putat Pontanus. Rabicanum celerrimum equum similiter Lud. Ariostus absque patris opera conceptum fingit, sed ex igne & vento:

Euentari quid.

Lib. 7. Var. Lect. cap. 6.

B *Questo è il destrier che fù del Argalia*
Che di fiamma, e di vento era concetto
Et senza fieno & biada si nutria
Da l'aria pura, e Rabican fù detto.

E contrario equas ita in Lusitanis Fauonio spirante cõcipere falsò à cõpluribus proditum existimat Iustinus, fabulasque vocat, quæ ex equarum Lusitaniæ natæ sint fæcunditate, pedumque & cursus pernicitate. Equidem & Aristoteles alicubi equum ijs animantibus annumerat, quæ nisi per coitum generant. Quam ob causam (inquit) animantium alia non solùm coitu sed etiam sponte naturæ procreantur; alia coitu duntaxat proueniunt, vt homo, vt equus. An quod etsi non aliam ob causam, tamen quod alijs gignendi tempus breue statutum est, itaque fieri non potest vt tempus quod vim obtinet generandi, amplificetur prorogeturque, sed temporum vicissitudine commutationeque vt procreentur, contingit: Alijs multò generatio ampliari solet: Etenim vel anno vel decem mensium spatio confici assolet: Quapropter vel nullo pacto vel ex coitu procreentur illa necesse est. Fit etiam in equorum genere, vt habemus apud eundem Aristotelem, vt aliæ omnino steriles sint; aliæ concipiant quidem, sed edere nequeant: cuius rei indicium aiunt, quod fœtus circum renes alia quædam specie propemodum renum, ita continet, vt rescissus quatuor renes habere videatur. Vt autem in sterili equa conceptio promoueatur, paulò ante ex Hippocrate recensui. Quidam præcipiunt (quod etiam dictum est) admissarium saginari, vt hac sagina hilaris plurimis fæminis sufficiat, veruntamen ex Columellæ præcepto nec minus quàm quindecim, nec rursus plures quam viginti vnus debet implere. Palladius æqualem omnibus numerum adhiberi posse negat, sed æstimatis viribus vniuscuiusq. admissarij, submitti vult pauca vel numerosa coniugia. hæc. n. rem efficere vt admissarij s non parua ætate durare possint. Iuueni tamen equo & viribus formaque constanti non amplius quam duodecim vel quindecim debere admitti, cæteris pro qualitate virium suarum. Lucianus quoque apud Varronem tradit: *Ego quoq; adueniens aperiam* (inquit) *carceres, & equo emittere incipiam, nec solùm mares, quos admissarios habeo vt Atticus singulos in fæminas denas, queis fęminas Commodius Equiculus vir fortissimus etiam patre militari iuxta ac mares habere solebat.* Aristoteles tamen, vt antea recitauimus, tricenas fæminas & paulò etiam plures, singulis maribus dari asserit. Cui conceptus indicium est, cùm menses cessarunt, spatio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id (inquit) percipere difficile est, nisi quis iamdudum secutus, assuetusque admodum sit. Absyrtus an conceperit equa hoc periculo constare asserit: si semel subacta marem postea respuit, post dies denuos rursus concilientur: quòd si ne tunc quidem equum exceperit, secernenda erit ceu iam grauida. Varro etiam quoad satis sit admitti, ipsas significare ait, quòd se defendant. Plinius annotauit, equas cùm concepere, colorem illico mutare rubriore pilo, vel quicunq; sit pleniore: hocque argumento desinere admittere etiam volentes. Idem testatur equas solas animalium à coitu currere ex aduerso Aquilonum Austrorumùe, pro vt marem aut fæminam concepere. Africanus verò si quispiam marem nasci velit, equam obijci iubet, cùm Aquilonius inspiret ventus: si fæminam fingi sit in animo, cùm Auster perflat. Vbi admissarius equam superuenerit, (inquit idem) certis signis comprehendere licet, quem sexum generauerit: quoniam si parte dextra desiliuit, marem seminasse manifestum est, si læua, fæminam. Democritus verò etiam nostri arbitrij esse æstimat, vt vel fæmina vel masculus concipiatur: præcipit enim, vt cùm progenerari marem velimus, sinistrum testiculum admissarij lineo funiculo, alioue quolibet obligemus; cùm fæminam dextrũ: idemq; in omnibus penè pecudibus (inquit Columella) faciendum censet. Inuenio marem edituram equam si submittatur tertio ante plenilunium die; fæminam si tertio post plenilunium. Sunt

Lib. 44.

Lib. 10. probl. 64.

Equę non omnes generant.

C

Quot equę vni equo sufficiant.

Conceptus signa.

D

Vt mas cõcipiatur, & vt fæmina.

etiam

A

Vt color pro arbitrio acquiratur.

etiam inquit Absyrtus, qui rerum perpulchrarum studiosiores, asinum, equum aut alium quemuis admissarium, huius coloris vestimento contegunt, quem futuram pullationem referre velint. Siquidem qualem vestitu colorem ij mentientur in talem enata progenies degenerabit. Simile quid alibi etiam ex Oppiano scripsimus, nonnullaque cosmetica addidimus, quibus color pro arbitrio nostro indicitur. Si admissarijs similes omnino fœtus edat, iustam dicere licebit: nam Aristoteles lib. 2. Politicorum cap. 3. & 7. Hist. cap. 6. ita vocatam fuisse scribit in Pharsalia quæ semper similem equo cui coniuncta fuerat, partum reddebat. A coitu ad cursum mox adigenda est equa, ne genitalem vrinam profundat. Cùm conceperit, Varro videndum esse ait, ne aut laboret plusculum, aut ne frigidis locis habeatur, algorem enim maximè prægnantibus abesse. Itaque in stabulis fugienda esse humida, amandam siccitatem, clausa habenda ostia & fenestras, & inter singulas à præsepibus interijci debere longurios, qui eas discernant, ne inter se pugnare possint. Adhæc neque impleri cibo vult, neque esurire etiam. Columella verò largo pastu firmari cupit, & si frigore hyemis herbæ defecerint tecto contineri, nullo aut opere, aut cursu exerceri, neque frigori committi, nec in angusto clausoue, ne aliæ aliarum conceptus elidant: quòd hæc omnia incommoda fœtum abigere queant. Vult similiter Virgilius:

Iusta equa.

In prægnãtibus quæ obseruanda.

B

Non illas grauibus quisquam iuga ducere plaustris
Non saltu superare viam sit passus: & acri
Carpere prata fuga, fluuiosque innare rapaces
Saltibus in vacuis pascant: & plena secundum
Fulmina: muscus vbi, & viridissima gramine ripa:
Speluncæque tegant: & saxea procubet vmbra.

Ruffius verò grauidas à maribus separari, mox ita curari præcipit, vt neque macilente nimis, nec obesæ euadant, sed inter vtrumque habitum mediocres. Vterque enim si immodicus (inquit) fuerit, vt vel abortus fiat, aut infirmior, aut minor fœtus, in causa est. Cæterùm vt quidem istiusmodi præcepta summoperè laudo, ita contrà inuenio nonnullis equabus grauidis labores etiam maximos nihil obfuisse, id quod etiam annotauit Plinius his verbis: *Nec impedit quasdam ob operę, falluntque grauidæ. Vicisse Olympia pregnantem equam Echecratidis Thessali inuenimus.* Sed conceptionis tẽpus distingui etiam potest, ita vt vbi recens est, regulæ istæ sint diligenter obseruandæ, mox verò firmiter hærente fœtu, non item. Nam & Scythæ referente Aristotele equabus grauibus equitant, cùm primùm se mouerit fœtus, & nimirum eam proficere (inquit) ad partus facilitatem arbitrantur. Anatolius rerum peregrinarum obiectu abortum facilè contrahi scribit, ideoq; cauendum ne pabuli mutatione tententur, neque infestentur aquarum insuetarum nouitate. Abortus autem non vna causa est. Aristoteles tradit, & multi ex eo, abortire equam odore fungi fumigantis lucernæ extinctæ, id quod mulieribus quibusdam contigisse etiam certum est. Si cum equa ex equo prægnante coierit asinus, fœtus iam conceptus corrumpitur testante eodem. Plinius conceptum ex equo si sequatur asini coitus, abortu perimere scribit: non item ex asino equi. Aristoteles causam reijcit in asinini seminis frigiditatem: & aliàs, equi genituram (inquit) corrumpit asinus; sed equus asini minimè, cùm equa iam asini initu conceperit. Ait etiam, cùm equus cum asina, vel asinus cum equa coierit, multò magis abortum consequi, quàm si vnigenæ inter se iungantur: verbi gratia equa cum equo, aut asina cum asino. Vtraque equa scilicet & asina annum vterum ferunt, & idem Aristoteles prodidit, idque Varro etiam, Columella, Plinius alijque asserunt. Duodecimo mense die decimo aiunt nasci, inquit idem Varro, quæ post id tempus nascuntur, ferè vitiosa atque inutilia existunt. Absyrtus tamen equam scribit vterum gerere vndecim mensium decemque dierum curriculo. Mares citiùs in vtero quàm fœminę perficiuntur, notante Aristotele, quare etiam parendi tempus determinatum esse nequit. Facillimè autem omnium quadrupedum equam parere testatur, & cùm cæteræ quadrupedes iacentes parere soleant, hanc cùm tempus pariendi appropinquauerit, erigere se stantemque emittere partum, (hoc & Plinius notauit) parere autem magna ex parte singulos, sed gemellos quoque aliquando: vacare admodum à purgamentis in partu; minimumq; emittere profluuium sanguinis, videlicet pro corporis magnitudine: cùm peperit, statim secundas deuorare, atq; etiam quod pullinascentis fronti adhæret, hippomanes dictum, de quo suprà. Eumelus author est cùm tardiùs pullilium enititur, continuò egerituram si comprehensas leuiter nares cõstrinxeris. Cur verò tardiùs quàm homo pariat, alibi Aristoteles causam esse ait vti duritiam, quomodo enim sitiens ager haud citò suas stirpes enutrit: sic durior vulua equarum in formando nutricandoque suo fœtu remoratur. Sed hac de re antea etiam scriptum est. Quærit etiam cur monstra paruæ quadrupedes pariant; homo autem grandesque animantes omnes minus, vt equi, & asini? An quod paruæ (inquit) vt canes, sues, capræ, oues, longè sunt fœcundiores quam grandes: illarum enim aliæ omnino singulos pariunt, alia magna ex parte. Monstra autem tum confici solent, cùm plura fœmina

Labres in grauidis nõ obesse.

C

Abortus causæ.

Quamdiu vterum ferant.

D

Equæ partus facilis.

Li. 10. Prob. Cur tardiùs quã mulier pariat.

Cur magna animantia raro monstra pariãt.

inter

A inter se cohærescunt, confunduntur que, vel cùm prodeunt ex mare, vel cùm se in fæmina permiscent, vnde aues etiam monstra edere possunt. Oua namque vitello pariunt geminato, Mõstrum autem ex geminatis illis consistit, quorum vitelli nulla interiecta membrana distinguuntur. Hæc ille. Cæterùm cùm in monstrorum mentionem inciderimus, hoc potiùs quàm alio loco libet obiter meminisse, reperiri in equino quoque vt in hominum genere, in quibus vtriusque sexus membra sunt cõspicua. De Nerone legimus equas habuisse hermaphroditas ex agro Treuerico quas carpento suo subiuges ostẽtabat, ceu planè visenda res esset, inquit Plinius, principem terrarum insidere portentis. Testatur & Cardanus equum se vidisse androginum. Is erat (inquit) Principalli Vicecomitis: Vnum habebat tantùm testem proprio loco, cum mammis tumidis, vt equæ habent, inde vuluam proprio loco, & ex vulua penis emittebatur. Hinniebat ad equas, & forma masculina erat, promptus & erectus capite, crassiore autem corpore, colore griseo, (vt vocant,) caput magnum; penis non maior palmo, cùm illum exereret. Emptus aureis triginta sex Certum erat, cùm auerso esset pene coire illum non posse.

Equihermaphroditi.
Li. 11. c. 49
Li. 7. de Var rer. c. 33.

B

V O X.

DE equi voce Latini hinnire, & adhinnire dicunt; ipsam verò vocem hinnitum: Græci χρεμετίζειν, ἐπιχρεμετίζειν, & χρεμετισμὸν, vt scribit Iulius Pollux agens de vocibus animalium: addens quibusdam equorum vocem dici quoque φρυμαγμόν, eosque φρυμάττεσθαι, omnes verò dicere equos φρυάττεσθαι. Interpres Rodulphus Gualterus Tigurinus φρυμαγμὸν vertit fremitum, φρυμάττεσθαι fremere, φρυάττεσθαι frendere. Fremere quidem de equis Latini dicunt, frendere quod sciam nunquam. *Ex fremitu equorum* (inquit Cæsar) *illata suspicione*. Virgilius:

Hinnire.
Hinnitus
Fremere.
Fremitus.

-------- *Equorum ardescit fremitus*, & alibi.

Poscit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

φρυμάττεσθαι aliàs apud Pollucem scribitur per iota, vbi equinæ vocis synonyma recenset: ἵππος φρυάττεται, χρεμετίζει, χρεμετισμός, φρύαγμα, φριμαγμός: Ἆσθμα, πνεῦμα, φύσημα, καὶ γαυρίαμα καὶ αὔχημα, φριμάττεσθαι, φυσᾶν, ἀσθμαίνειν, ἐκπνεῖν, γαυριᾶν, καὶ τά ὅμοια. Atque ita potiùs scribẽdum esse Suidas & Hesychius ostendunt. C Pollux verò mox φριμαγμόν & φριμάττεσθαι magis proprium caprarum esse dicit, & Ammonius de differentijs vocum φρυάττεσθαι equi esse scribit, φριμάττεσθαι hirci & φριμάγμόν dici quasi φρυμαγμόν, innuens non scribi quidem per ypsilon, videri tamen à φρυάττεσθαι deduci abundante scilicet μῖ, vt & apud Etymologum videre licet. Oppianus equos vocat χρεμέθοντες pro χρεμετίζοντες: quanquam & χρέμω & χρεμέθω inueniantur. Hesychius & Varinus χρεματίσαι exponunt κράξαι, (vt inquiunt) equus, χρεμετισμὸν verò equorum vocem. Sed apud eosdem alia itidem vocabula pro χρεματισμῷ id est equi voce leguntur, vt βρόχαλος, μιμιγμός, quod postremum per onomatopoeiam factum apparet: De mutatione verò vocis hæc legimus apud Aristotelem: Equorum etiam voces (inquit) differre palam est, fæminæ enim simul ac natæ sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen & grauiorem quàm fæminæ & indies maiorem reddunt. Bimus cùm est, atque inire incipit, vocem magnam grauemque mas mittit: fæmina maiorem quàm antè & clariorem vsque ad vigesimum ætatis annum magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares quàm fęminæ reddunt. Qui nunquam in aliorum equorum turba hinnit, hunc mutum esse scribit Mizaldus ex Cardinale Simoneta. Inuenio apud Hippocratem vel quicunque D ille est in libro de sacro morbo, si quis acutiorem aut concitatiorem vocem emitteret, equo fuisse assimilatos, & Neptunum vbi ægrè haberent, causam morbi esse credidisse.

Vocis mutatio.

Æ T A S.

EQVI authore Plinio viuunt annis quinquagenis, equæ minori spatio: Aristoteles verò maribus propter coitum vitam breuiorem attribuit in hæc verba. Vita equorum plurimis ad decimumoctauum atque etiam vicesimum annum, sed nonnulli etiam quinque & viginti atque triginta egerunt, & si cura diligenter adhibeatur, vel ad quinquaginta protrahitur ætas. Longissima tamen vita in pluribus ad trigesimum annum, quod magna ex parte fieri nouimus. Fæmina magna quidem ex parte quinque & viginti annos viuere potest, sed iam nonnullæ etiam quadraginta vixere. Minus temporis mares viuunt quàm fæminæ propter coitum, & qui domi aluntur minus

Quot annos viuant.
Masnè an fæmina diutius viuat.

minus quàm gregarij. Hæc ille, & rurſus: Coeunt mares ad annos tricenos ternos: fæminæ ad quadragenos: ita vt per totam ferè vitam coitum equis ſeruari eueniat. Viuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta, fæmina pluſquàm quadraginta. Iam & quinque & ſexaginta (ſeptuaginta, Athenæus & Plinius) annis equum vixiſſe proditum eſt. Hæc eadem verba leguntur etiam apud Athenæum, citata tamen ex epiſtola Epicuri. Albertus quoque refert, ſe à quodam audiuiſſe milite, quod equum habuiſſet, qui ſexageſimum annum exceſſiſſet, ſemper tamen belli vſui aptus fuiſſet. Et Auguſt. Niphus teſtatur ſe ex equiſonibus Ferdinandi primi intellexiſſe, fuiſſe in regio ſtabulo ſeptuaginarium equum. Plinio aſtipulatur Solinus: *In huiuſce (inquit) animalis genere ætas longior maribus: legimus ſane equum aduſque annos ſeptuaginta vixiſſe. Iam illud non venit in ambiguum quod in annum tertium & trigeſimum generat, vtpote qui etiam poſt vigeſimam mittantur ad ſobolem reparandam. Notatum etiam aduertimus Opuntem nomine equum ad gregariam Venerem duraſſe in annos quadraginta.* Hactenus Solinus: cæterum Opuns oppidum eſt Euboiæ, à quo Opuntius ſinus dictus eſt. Habet autem iſta ex Ariſtotele, qui equum (vt ſuprà diximus) apud Opuntem annos quadraginta natum coire potuiſſe ſcribit, ſi priores pedes attollerentur. Quare ſi videtur legendum in Solino: *Notatum etiam apud Opuntem nomine, equum ad gregariam Venerem &c.* Ruſſius verò tradit, equum ſi diligenter curetur, & mediocriter equitetur, ita vt non nimio labore exhauriatur, vt plurimum ad vigeſimum vſque annum in vigore ſuo permanere. Differt autem ætatis tempus pro regionis diuerſitate: authorem enim habemus Vegetium ætatē longæuam eſſe Perſis, Hunnicis, Epirotis ac Siculis: breuiorem Hiſpanis ac Numidis. De equis in Luſitania ex vento conceptis, quorum vita triennium non excedit, ſuprà dictum.

A

Solinus correctus.

B

Aetatis diuerſitas pro loci diuerſitate.

Aetatis equorum ſigna.

Ætatem autem non tantùm ex dentibus ſed alijs etiam ſignis oportere agnoſci monet idem Vegetius, ne velamentis imperitiæ ſubeamus (inquit) incommodum, vel curantes ægrotantis ignoremus ætatem: quia ſicut hominibus, ita & equis, aliud conuenit cùm iumenta ſunt feruida, aliud cùm ſenectute iam frigida. Quomodo ex dentibus ætas dignoſcatur, & nunquid tutum inde accipiatur inditium, ſuprà in dentium mentione, aperuimus. Hic aliàs notas adferemus: nam non ab illis ſolùm peti debent, vt & Anatolius atteſtatur: qui nonnullos ait à maxillis annos explorare: ipſe verò hanc notam ponit: Si cutis à corpore reliquo non ægrè diducta, trahentemque manum ſequens, perquam facilè ſuam in ſedem reſilit, equi iuuentam denunciabit. Si verò leuata cutis ſeipſam carni tardiùs agglutinat, ſenectutem teſtabitur. Vegetius pleroſq; ait aſſerere domitis & fręno aſſuetis animalibus rugas quæ in labris ſunt ſuperioribus, computādas, ita vt ab angulo, vbi cœperit morſus, incipientes vſque ad extremum labrum perueniamus: quia annorum numerum, rugarum (numerus) inquit oſtendit. Poſtremò rugarum multitudine, triſtitia frontis, deiectione ceruicis, pigritia totius corporis, ſtupore oculorum palpebraruntque caluitie ſenectus ipſa ſe prodit. Ariſtoteles etiam in libro de coloribus, animalia quæ in ſenectute albeſcunt, vt equi & canes, omnia ex natiuo colore in album mutari aſſeuerat διά τὴν ἀτροφίαν, id eſt propter ablatam nutritionem, vbi in vulgaribus codicibus legitur peperam δὶα τὴν εὐτροφίαν. Eſt & hoc à veteribus vt annoſitatis indicium proditū citante Camerario, ſi contracta armorum pellis lentè explicetur: ſed hoc de pelle maxillarum (inquit) ſcripſit Ariſtoteles: Dixit equidem philoſophus ætatem quadrupedum cognoſci, ſi cutis prætenta maxillis detracta, mox relaxata illico in ſuum redeat locum, idque indicium eſſe iunioris, contrà ſi rugata maneat, veteris. Inuenio & ex tota cute tracta ætatem ſciri, in iuuenibus ad ſuum ſtatim locum redire extendique: in ſenibus autem non item. Palladius prouectioribus tempora cauari, ſupercilia caneſcere, denteſque praeminere ait. Sunt deniqne qui ex iuncturis caudæ iudicent, vbi ætas non amplius ex dentibus innoteſcit.

C

Quandiu creſcant.

D

Equæ teſte Plinio quinquennio finem creſcendi capiunt, mares anno addito. Addit Ariſtoteles poſt annis ſequentibus totidem creſcere in corpulentiam, & ad viginti vſque annos pergere proficiendo: verùm celeriùs fæminas quàm mares perfici: quanquam in vtero mares quàm fæminæ citiùs, quemadmodum etiam homines: idemque vel in cæteris animalibus quæ pariunt plura, fieri ſolere. Qui ætate minores ſunt, vt labores ſuſtinere non poſſint, Homerus ἀταλὰς πώλους vocat, adultos & laboribus aptos πολύτλητους & ταλαεργούς, vt citat Varinus. Idem Homerus equas Eumeli colore, ætate & magnitudine, figuraque dorſi per omnia ſimiles deſcribit hoc verſu:

Iliad. B. Equæ Eumeli.

Ὄτριχας, οἰέτεας, σταφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας, id eſt,

Similes pilo, coæuas, velut ad perpendiculum tergo æquales.

Centauros non eſſe equorū prolem.

Lucretius equos ſcribit tertiò ferè ætatis anno florentiſſimos eſſe, hocque potiſſimùm argumento probat Centauros neutiquam ex equis fuiſſe conceptos, quòd Centaurus etiamnum puer ſit, & vix materna vbera relinquat, cùm iam equus florem ætatis amiſit.

Principio circum tribus actis impiger annis
Floret equis; puer haudquaquam: quin ſæpe etiamnum
Vbera mammarum in ſomnis lactantia quærit:

Poſt

A *Post ubi equum valida vires ætate senecta*
Membraque deficiunt fugienti languida vita:
Tum demum pueris æuo florente iuuentus
Occipit, & molli vestit lanugine malas:
Ne fortè ex homine & veterino semine equorum
Confieri credas Centauros posse, nec esse.

GRESSVS.

E incessus equorum differentijs suprà dictum est, nec aliud apud veteres reperio, nisi quod cùm incedunt equi, sonitum edunt, pedibus videlicet terram pulsantes; vnde sonipedes Latinis, Homero ὑψηχέες quasi altisoni, aut altum clarumque sonum edentes, & in eodem sensu ὑψαύχενες dicuntur, vt ostendit Eustathius. Cardanus causam quærit, atque etiam reddit, cur homines B cadant facillimè & frequenter descendendo, ascendendo minimè: equi pari fermè periculo in vtroque versentur. Cùm homo (inquit) descendit, nititur in inferius, si labatur pondus corporis, cum nixu iungitur, ideoque homo maximo impetu præceps agitur in inferna: at ascendendo cùm nixus sit ad superiora, etiamsi labatur, corporis pondus à nixu & viribus continetur, atque adeò non facile ruit: equi tamen quoniam poplites non adeò flectere possunt, ascendendo longè magis fatigantur quàm descendendo, ideoq; lassi & faciliùs labuntur, & lapsi maiore cum impetu ruunt, descendendo autem magis obnituntur contra pondus, quòd quatuor habeant crura ideo faciliùs homine labuntur, dum ascendunt, rariùs verò illo dum descendunt. Boues tutiùs equis per montes incedunt, quod pede sint latiore, & vngula humiliore atque diuisa & lentiùs eant: sic vt bos pedem vt B. Hieronymus testatur, posteriorem non prius eleuet, quàm priorem fixerit.

Cur dicantur sonipedes. *Lib. 13. de Var. rer. c. 63.* *Equi cur & ascendendo & descendendo facilè cadant.* *Boues cur facilè per montes incedant.*

CIBVS. POTVS.

C

VIBVS cordi est (inquit Columella) educatio generis equini, maximè conuenit prouidere authorem industrium & pabuli copiam: quæ vtraque vel mediocria possunt alijs pecoribus adhiberi: summam sedulitatem & largam satietatem desiderat equinum pecus. Equidem pabuli cura neglecta fit, vt generosissimus equus pareat, ac corrumpatur, & mediocris prorsus inutilis fiat: contrà futiles exiguique admodum prætij sæpenumerò illa ipsa cura exquisita & assiduo respectu, ad non spernendum vsum, mediocres autem ad præstantiã quoque nonnunquam perducantur. Quod & ipsum poetas veteres indicasse arbitratur Camerarius, cùm Neptuni progeniem Arionem vel nescio quem alium, fecere nasci de Cerere. Quo quis non videt significare illos voluisse de bono pastu equos ad diuinitatem propemodum quandam euadere solere. *Equus* (inquit Plinius) *quia frugibus victitat inter animalia sapientissima censetur.* Frugibus tamen solis non vescitur, sed & herbis etiam, vt testatur Aristoteles, & nulli non notum est. Hippocrates boum & equorum cibos ex terra nascentia vocat his verbis: Quin vt rem altiùs expendamus, neque ipsam sanorum diætam ac alimoniam qua nunc vtuntur, inuentam fuisse censeo, si suffecisset homini idem cibus ac potus qui boui ac equo, veluti sunt ex terra nascentia, fructusque (verendum ne fru-D ges scribendum sit, sed & fructibus equi bouesque vescuntur,) ac herbæ & fænum: Ex his enim nutriuntur & augescunt & illæsi degunt, non indigentes alia diæta: quanquam ego sanè ab initio hominem tali victu vsum esse putem. Fruges aliæ spicatæ, siue vt Ausonius loquitur, spiceæ sunt, vt frumenta, vt triticum, zea, hordeum, auena, aliæ paniculatæ, vt panicum, milium, quales equis exhiberi non solent, licet apud Indos ex esu mahiz plurimum adipis corpori adijciant. Herba item vel recens, vel arida, quæ tunc fœnum dici solet: & ex frugibus stipulæ collectæ in eundem vsum conseruantur. In herbarum quibus equi aluntur, enumeratione primò occurrit gramen, quoniam non solùm certam herbam quam ἄγρωστιν Græci vocant, denotat, sed aliàs etiam ex quibus fœnum cogitur, id quod in primis ostendit Ouidius, dum ait:

Fertilis assiduo si non renouetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Et Virgilius:
------Nulla neque amnem
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Lib.7.c.27. *Equi educationi quæ necessaria.* *Li.22.c.25* *Lib. de vet. med.* *Frugum diuisio.* *Gramen quid.* *Lib 5. de Trist. eleg. 13.* *Egloga 5.*

Idem

Idem & hoc Homeri de dracone: *Iliad. 22.*

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα, reddidit ſic:
Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus, &c.

Lib. 2. de Finib. Cicero: *Num igitur vtiliorem tibi hunc Triarium putas eſſe poſſe quàm ſi tua ſint Puteolis gramina.* Gramen autem ſiue herbam, natiuum equorum cibum eſſe poetæ innuunt paſſim: Ouidius de equis Diomedis regis, qui humanis carnibus eos alebat.

Gramen natiuus equorum cibus.

Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis,
Impius humano viſcere pauit equos.

In Ibin.

Seneca Tragœdus de iiſdem:

In Agamemn.

Egit Treicium gregem, Quem non Strimonij gramine fluminis
Hebrique ripis pauit Tyrannus Hoſpitum dirus, ſtabulis cruorem
Præbuit ſæuis &c.

Item Claudianus in præfatione libri ſecundi de raptu Proſerpinæ.

Sed poſtquam inachijs Alcides miſſus ab Argis
Thracia pacifero contigit arua pede.
Diraque ſanguinei vertit præſepia regis
Et Diomedæos gramine pauit equos,
Tum patriæ feſto lætatus tempore vates,
Deſuetæ repetit fila canora lyræ.

Eſt vbi ita ſe gramine implet equus, vt præ nimia repletione, modum ſibi præſcribere ignarus pereat; quod non in eleganter ſic expreſſit Andreas Patritius, & Academicus Florentinus:

Præcipites timui ſaltus rupeſque pereſas
Aut miſerum triſti poſſe perire fame.
Pabula non timui pingui lætiſſima campo
Quæ rupto cauſam ventre dedere necis.

Lotus. *Odiſſ. δ.* *Cur cyperũ loto coniunxerit Homerus.*

Inter herbas modò pratenſes quibus equi potiſſimum delectantur, præcipua eſt quæ lotus nũcupatur, officinæ melilotum dicunt, in Italia alicubi trifolium caballinum. Telemachus Menelao quos ſibi donauerat, equos relinquit apud Homerum, quod cùm aſpera eſſet Ithaca equiſq; alendis inidonea, Menelaus verò latis imperitarit agris, in quo copia eſſet loti; Addit autem poeta, & cyperi, vt riguos eos agros fuiſſe indicaret, quibus hoc genus animalis quam maximè delectatur: *Equorum gregibus* (inquit Columella) *ſpatioſa & paluſtria, necnon montana paſcua eligenda ſunt rigua, nec vnquam ſiccanea, vacuaue magis quàm ſtirpibus impedita frequenter mollibus potiùs quàm proceris herbis abundantia. Vulgaribus equis paſſim maribus & fœminis paſci permittitur.* Addidit item triticum, Zeam & album hordeum, vt nihil quoad cibum apud Menelaum deeſſe indicaret. Achilles verò qui omnia medicinæ præcepta à Chirone præceptore didicerat, equis ſuis in ocio degentibus, atque ideò pedum & articulorũ doloribus obnoxios lotũ præbet & apium, quòd huic affectui egregiè opitulatur. Eandem laudẽ in nutriendis equis habet quæ vocatur à Media regione medica. Medica herba (inquit Strabo) quæ præcipuè equos nutrit, in Media abũdat. Cæterùm in hac obſeruandum quòd teſte Ariſtotele prima falx vitio datur, & cùm fœtida aqua rigatur, incommoda eſt. Quater autem rectè, interdum ſexies, vt tradit Columella demetitur per annum. Ad maciem equorum nulla res tantum, quantum illa prodeſt. Quæ ſit vera medica, & nunquid illa ſit quæ apud Hiſpanos alfalſa vocatur, & ſumma diligentia propter pecora colitur, diligenter examinabò in plantarũ hiſtoria: nunc hoc dixiſſe ſuffecerit, Hiſpanicam vocem proximè accedere ad Arabicam alfaſaſat, ſic enim nominatur ab Auicenna in capite de Cot: pro qua voce etiam legitur alaſelet, & aliſtiſcat: Bellunenſis alesfeſt & faſfaſa eandem eſſe ſcribit: faſfaga autem eſt trifolium quod datur equis ſaginandis, ſimile ſulæ, vt vetus Auicennæ gloſſographus interpretatur: Sullam verò Syluaticus arthriticam, vel ſecundum quoſdam herbam ait eſſe dulciſſimam & gratam equis, qua Calabri equos ſaginent, Alasfeſt authore Ebenbitar eſt vox Perſica, idemque ſignificat quod faſfaſa, quæ eſt (inquit Andreas Bellunenſi) ſpecies trifoli, quod datur equi ſaginandis & in Syria eſt pabulum omnium pecorum: ſiccum appellant cot, recens alrathbe. De cytiſo hæc ferè Plinius: *Vtilitas quæ eruo ſed ocyior ſatietas, perquam modico pingueſcente quadrupede, ita vt iumenta hordea ſpernant:* Et mox: *Datur animalibus poſt biduum ſemper; hyeme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia.* Columella equo abundè eſſe ait cityſi viridis pondo xv. Sed antequam vlterius procedamus, in equino cibo obſeruabimus, animantis præſtantiam, locum in quo degit, anni tempus, ætatem, corporis habitum, ſexum. Locus duplex, prata nimirum, & ſtabulum. In pratis eas amat quas diximus, ab alijs tamen minimè abſtinet. Domi paſcetur arido fæno, vel etiam ſtramento, Equus (inquit Ruſſius)

Medica. *Alfaſaſat.* *Alaſelet.* *Alesfeſt.* *Faſfaga.* *Sulla.* *Cot.* *Alrathbe.* *Cytiſus.* *Li.13.c.24.* *Quæ in cibo obſeruãda.*

A ...) edat fænum, paleas, herbas, hordeum, auenam quæ sunt naturales, & proprij semper equorum cibi. Si tamen equus sit iuuenis herbis, & fœno cum hordeo vel alio simili vel sine hordeo pascatur sufficienter: quoniam herbæ, & fænum ventrem dilatant, & corpus, & humiditate sua alunt augentque. Nam cùm omne animal natura humidum sit, equus in omni ætate reficiendus est humidioribus herbis. Vbi iam adultus, & labori idoneus fuerit, ficcioribus alimentis mediocriter vtatur, vt paleis, & hordeo, & similibus. Paleæ quidem cùm ficciores sint, equum non facilè obesum reddunt, sed in habitu mediocri conseruant, & robur addunt. Nam dura cùm dissoluantur ægrius, vires diutius fouent; tenera, & molia non item. Nemesianus quoque paleis tantùm, & hordeo alendos indicat, inquiens:

Cibus proprius. *Palea.*

Inde vbi pubentes calamos durauerit æstas,
Lactentesque vrens herbas siccauerit omnem
Mensibus humorem, culmisque armarit aristas,
Hordea tum paleasque leues præbere memento.

Quantoperè autem hordei esu delectentur, indicat Plautinus ille, qui ferenti se minatur, his verbis:

Hordeo vt delectentur. In Asinaria.

B *Demam iam tibi de hordeo, tolutim ni badisas.*

Menelaus autem apud Homerum solutis Telemachi equis, iam vix ad præsepe ligatis, & sudore adhuc madentibus album hordeum, & Zeam apponi iubet. Idem, & Achilles pręstantissimum suis equis obijcebat, vnde postpodum Achilleum id nuncupari meruit cùm apud Hippocratem, tum apud Aristophanem, necnon apud Theophrastum, atque alios. Albertus Magnus hordeum & siliginem ideo probat, quòd minus quàm auena aut triticum inflet aut etiam spelta. Vtraque tamen Germania equos suos multò magis auena quàm hordeo enutrit, multoque plus semper absumit auenæ ad iumentorum esum quàm ad proprium. Alberto astipulatur Camerarius, Germaniæque morem illum improbat. Pabulum auenæ, ait, apud nos dari solet; etsi nonnunquam hordeum, apponunt, idque existimo si fieret crebriùs, futurũ cum equorum bono: nam alit magis hordeum, & est minus, crudum id est, ἄπεπτον: & sanguinem gignit tenuiorem. Cum autem hordeo equus connutritur, ἀκοστῆσαι pronunciatur, vt notum est ex hoc Homeri:

Auena.

Ὡς δ' ὅτε τὶς στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ,
Δεσμὸν ἀπορρήξας θέει πεδίοιο κροαίνων: id est,
C *Veluti cùm aliquis qui diu stetit equus hordeo pastus ad præsepe,*
Vinculo rupto currit per campum terram feriens.

Iliad. ζ.

Glossematarij rationem reddunt, quòd hordeum Nicandro vocetur acoste; quanquam apud Thessalos cibaria omnia eo quoque vocarent nomine. At triticum modò quod attinet, Serapio citans Galenum equos cum edunt frumentum, nunquam sine detrimento id facere scribit. Galenus certè, vbi Hector apud Homerum ita equos suos affatur:

Acoste. Triticum. Lib. 1. de Aliment. facult. c. 13.

Ὑμῖν πὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν.
Vobis prioribus suaue triticum apposuit,

De typhæ semine dicit intelligi, hanc enim equis parum esse triticum, hancque absque noxa mandere, triticum autem non item. Cæterùm hic obseruandum est studium, & cura Andromachæ de equis sui coniugis, eos charissimè alentis, atque adeo cum potiore, & maiore diligentia quàm proprium coniugem, quod ideo factum ab ea conijciunt docti, quia in ijs positam esse Hectoris salutem aut gloriam militarem siue in euitandis, siue in persequendis hostibus intelligeret. Sic ergò eos aluisse, vt cùm ad pugnam deuenirent, robur, & generositas eos non deficeret, quæ non parum incrementi ex optimis alimentis accipit: ideoque, & vinum bibendum dedisse, vt mox patebit. Hoc itaque nunc ab ijs exigere Hectorem, cum dicit, Νῦν μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίνετον, id est, *nunc mihi pabulum rependite*, quod propriè est de hominibus nam parentibus debentur, & persoluuntur alimenta quæ ab ijs accepimus, & hoc dici τὰ τροφεῖα ἀποδιδόναι. Nonnulli etiam πυρὸν non triticum sed panem interpretatur, id quod improbari non potest, nam, & vbique terrarum nostra ætate multi equis partim, vt reficiant, partim vt in labore perdurent, panem vel simpliciter, vel immersum vino offerunt, & apud eundem poetam equi Diomedis electum panem comedunt. Et in quibusdam Angliæ locis panes tradunt ex leguminibus, vt fabis, & pisis confici in hunc vsum: Belgio secalitios potissimum in itinere præbent. Quin ex eodem Homeri loco discimus diuersam esse, & fuisse militarium equorum rationem, & eorum qui vt in spatijs solis currant, aluntur, cùm hi pręscriptis quibusdam pabulis vtantur, vt leuiores fiant, in illis armatum hominem vecturis, magis robur quàm summam pernicitatem quæramus. Iam vero hordeum similiaque grana sicca offerri solent, quod quidem laudo in ijs qui exercentur, sed otiosis improbo. Eumenes enim rex equis suis obsessis, & exerceri commodè vel quantum necessarium fuisset, non potentibus hordeum objiciebat

Typhe. Andromache studium in alēdis equis. Panis. Vt hordeum præbendum.

D (margin letter beside "disse, vt mox patebit")

elixum, vt refert Plutarchus in eius vita, vt, & conficeretur id citiùs, & concoquerent melius. Ma- defacere pabulum (inquit Camerarius) quamuis plerique improbent, ratione tamen vt inter- dum hoc fiat, carere non videtur: ſicut neque hoc improbandum, vt fruſtum panis præbeatur non- nunquam cum ſale. Nam eſt pabuli magna ariditas, de qua vt equus ſiccitate laboret, facilè, ac- ciderit. Sed faſtidioſos hæc equos reddere putant. Id quod, ſi verò modo, & hæc, & alia om- nia adminiſtrentur, non videtur pertimeſcendum. Multis in locis vicia manipulatim collecta e- quis præbetur, quod pabulum haud improbari reperio. Damaſci referente Bellonio equos, & camelos alunt eruilia, & eruo. Quod ſi modò cogat neceſsitas equis præter enumerata pabula a- lia quoque dari poſſunt. Equi Cæſaris referente Hirtio à Scipionis exercitu in Africa obſeſſi, cùm pabuli inopia quàm maximè premerentur, alga è littore collecta, & aqua dulci elota nutriebantur: Pompeiani verò ad Dyrramchiam obſeſſi propter eandem inopiam folijs ex arboribus ſtrictis, &

Equi varijs modis aluntur.

teneris arundinum radicibus equos ſuos alebant. In regno Senegæ ob aridam tellurem quæ pa- bula non producit, pro fœno vtuntur phaſiolorum laceramentis, vt ſcribit Aloyſius Cada- muſtus, & loco auenæ ſuccedit Milium, quo mirum in modum (inquit) pingueſcunt. Thraces verò equos tribuli folijs ſaginant, illi ſcilicet qui ad Strymona amnem habitant, vt Dioſcorides & Plinius tradunt: Hic, & Parthorum equos ſcribit hippice herba paſtos famem ſitimque multos dies perferre. Tartarorum equi, vt Sigiſmundus Baro notauit ramis, & corticibus arborum her- barumque radicibus, vngulis è terra excuſſis euulſiſque aluntur. Matthias à Michou eoſdem e- quos teſtatur pedibus aquam, & pabulum ſub niuibus ſibi quærere. Paulus Venetus ait in prouin- cia Aden equos, boues, camelos, & oues veſci piſcibus, quorum ingens (inquit) illic copia, & li- bentiùs ſiccis quàm recentibus: nam propter immenſum calorem herbis, & frugibus carent. Dul- cinde Perſiæ prouincia litoralis eſt, quæ ſuis quoque equis referente Scaligero ſiccatos piſces in cibum dat. Idemque de alijs populis prodidit Ælianus in hæc verba. Herodotas, & Gedruſios fama eſt tanquam fœnum piſces equis edendos obijcere: Celtas audio boues, & equos piſcibus alere: & nonnulli quoque teſtantur, Macedones, & Lydos piſcibus equos ſuos paſcere. Et a- pud Herodotum legimus apud Pæonas qui Praſiadem paludem habitant (vnde breuis admo- dum in Macedonia via eſt) iuxta montem Orbelum, equis, & ſubiugalibus piſces pro pabulo præbere. Arabes qui in Africa ſedes poſuere, equos ſuos celerrimos vel ad venatum vel ad ex- curſiones non fœno alunt, ſed (vt Scaliger teſtatur) camelino lacte bis in die. Vere tantùm te- nellas herbas depaſci ſinunt.

Milium. Cap. 32. Tribulus. Hippice. Arborum rami. Piſces. Exerc. 206. 5. Lib. 14. c. 25. Camelinum lac.

Nunc ad conſueta noſtri cæli pabula reuertamur, quæ potiſſimum ſunt paleæ, & hordeum, cuius vicem apud nos, & in pleriſque etiam Italiæ locis Zea ſiue ſpel- ta ſupplet, in Germania, vt dictum eſt, auena: ſed qui equum, & ſanitate, & robore vali- diorem habere cupit, ei ex Ruſij præcepto paleas, & hordeum toto anno præbebit, & ne herbas aut farraginem tempore verno det, cauebit: cæterùm autumno herbas roſcidas dabit è pratis, & nihilominus adijciet annonam hordei pro nocte. Sic equus, & ſanior, & laborum tolerantior, & à morbis tutior ac viuacior erit, nec nimium pinguis.

Vt equus ſanus, & robuſtus conſeruetur.

Qui ſunt principum equiſones, generoſiores equos, & ad curſum præſertim paratos quos Barbaricos dicimus ita alere ſolere Grapaldus tradit. Mercatores verò vt pulchriores appareant equi, vt pingues ſint, ſtudent: quos itaque hoc latere nolim, quod Albertus ſcribit, tortucas id eſt, teſtudines cum pabulo molli decoqui ab ijs qui citò obeſos efficere equos deſiderant, equos enim grandem quidem inde ſed falſam corpulentiam acqui- rere. Sed, & ſecale inuenio falſam corpulentiæ ſpeciem in equis vendendis repræſentare, ſi elixum cum pabulo detur.

Vt pulchriores, & pinguiores appareant.

Quod modo ad potum attinet, equi, vt, & cameli (inquit Ariſtoteles) aquam tur- bulentam, & craſſam ſuauiùs bibunt, quippe qui ne ex fluuio quidem prius hauriant, quàm pede in- turbent: poſſunt vel ad quatuor dies tolerare ſine potu, mox bibunt quàm multùm. Et alibi: Bibunt

Aquam qualem deſiderent.

„ equi aquas libentiùs turbidas, quod ſi clara eſt, inturbant vngulis ſuis, & cùm biberint, lauant ſe
„ totos, lymphiſque potiuntur: balneum. n. omnino hoc animal adamat, & aquæ deditum eſt: quamo-
„ brem natura etiam equi fluuiatilis ita conſtat, vt viuere niſi in humore poſſit. Bos contra quàm e-
„ quus, niſi aqua ſit clara, frigida atque lympida, bibere nolit. Author etiam quidam obſcurus
„ obſeruari iubet, ne aqua bibenda equis ſit nimium lenta aut mollis, ſed duriuſcula, turbida, &

leniter fluens. Hæc enim craſſiore ſua ſubſtantia melius (inquit) nutrit: cæterùm quo frigi- dior aqua eſt, velociùs fluit, eò minus alit: conceditur tamen per æſtatem cùm nimium ca- lorem temperari res poſtulat. Non parum etiam conſuetudini dandum eſt, quæ licet mala fuerit, ſubito tamen mutari non debet, ſed paulatim.

Bos aquam clarā amat.

Et quoniam equus niſi affatim bibat, non ſatis proficit, os ei interdum ſale (qui vino nonnunquam recenti conſperſus ſit) perfrican- dum eſt: ſic enim bibendi ſimul edendique auiditas acuetur. Potum omnio procurandum eſſe innuit Ariſtoteles, cùm potu maximè pingueſcere ſcribit: id quod Auicenna quoque te- ſtatur, & quod de turbida aqua diximus, etiam aſſerit aſſeruntque ex eodem multi alij.

Vt bibat multum.

Cæte-

A Cæterùm Vegetius aqua vt ſit in potu equis limpida vult, & frigida etiam perennis ac profluens, Nam quidquid importuniùs (inquit) fluit, virus non admittit. Camerarius quoque aquam cùm dixiſſet nunquam offerendam eſſe equo, quæ in vaſe aliquantiſper retenta ſitum duxerit, aut in quam illo aperto aliquid decidiſſe incubuiſſe ve pulueris ſeu quiſquilarum poſſit, ſed ſemper in ſtabulum importari debere, quandocunque hoc fieri oportebit, & offerendam eſſe equo recentem: etſi non deſunt (inquit) qui ſtagna turbida optimas, & ſaluberrimas aquationes ſuppeditare exiſtiment; cuius rationem ipſi reddiderint: hoc certè videmus pleroſque equos faſtidire tales aquas, nec velle bibere quamuis ſitientes. Etſi vir peritiſſimus Ariſtoteles ſcribit camelos, & equos craſſiore, & turbidiore potu gaudere: neque de flumine niſi prius pedibus turbato bibere. Hæc Camerarius. Petrus Creſcentienſis medioritatem ſeruandam eſſe innuit, dum iubet, vt aqua ſit leniter currens, vel parum turbida; tales enim aquæ calidæ (inquit) ſunt, & craſſiuſculæ (miſcet autem parum etiam ſalis, quod, & Rusius facit) & magis nutriunt frigidæ verò, & veloces in motu, perparum. Addit tamen Rusius temporibus valde calidis dulces aquas conuenire videri: ſed habendam eſſe conſuetudinis rationem. Et Andreas Baccius aquas paluſtres ait admodum reficere iumenta in potu, & equos earum vſu impinguari: nullaque vbi ex labore aut citato inclauerint itinere, dolorum pericula incurere, vt ſi frigidas crudaſque bibiſſent. Vinum quoque apud homerum potus eſt equorum, quod ſuis miſceri ſolitam ait Andromachen Hector diligentiùs quidem, & accuratiùs, quàm ſibi qui ipsius eſſet maritus: ſic enim Hector equos ſuos alloquitur poſt recitatum à nobis verſum de pane ab eadem Andromache exhibitio.

Aquam debere eſſe claram.

Lib. 9. c. 5.

Aquæ paluſtres.

B

Lib. 5. de ther. ca. 2.

Vinum bibunt.

Iliad. θ.

Οἶνον τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι, id eſt,

Vinumque immiſcens ad bibendum quando animus iuberet.

Ad quem locum commentans Ioan. Spondanus, ait variè hunc de pane, & vino poetæ locum fuiſſe multos interpretatos. Quoſdam enim, cùm abſurdum exiſtimarent, & inusitatum, vt triticum, & vinum equis porrigeretur, mirabilem, & ſubtilem nimium conſtructionem horum vocabulorum confingebant: id quoniam inutile eſt, & Homeri ſententiæ potius (inquit) obeſt, apage. Alij tolerabilius verba ipſa simpliciter, vt à poeta diſpoſita ſunt, ſequuntur, nouumque non eſſe contendunt equos οἰνοποτεῖν vel πυροφάγει, præcipuè si ad ea aſſuefiant, quod non mirum, ſi equi Diomedis illius Thracij humanis carnibus veſcebantur. Ipſe autem Spondanus ſic ſtatuit, his Andromachen alimentis equos animoſiores reddere voluiſſe: tritico enim (inquit) ſiue pane

C pingueſcant, vino alacriores & generoſiores reddebantur. Equidem & ego ſic intelligendum poetam exiſtimo, quando veriſimile eſt Andromachen tunc tantùm mariti ſui equos curaſſe & cibum potumque ſubminiſtraſſe, cùm ad bellum ipſi eundem eſſet. Equos etiam nonnullos vini potu delectari quotidie obſeruamus, adeo vt etiam ſit credibile, paulatim ſubtracta aqua, id continuò vſurpare pro potu poſſe: apparetque inde etiam pingues euadere. Authorem enim habemus Columellam, qui equis ſanis ſed macilentis, vini potionem dari iubet. Vidi etiam qui vinum nollent attingere, congerenturque aurigæ per os infundere, vt animoſiores laboriſque tolerantiores euaderent, & Camerarius tradit ſe audiuiſſe de quodam, qui cùm delectaretur ferociſſimis & acerrimis equis, quoties vellet etiam eorum augere animos, tum ſoleret adductis loco altius capitibus & diſcluſo ore imbrice, infundere illis vini quantum quidem viſum eſſet, quo hauſto cum incaluiſſent ſua agitatore illo veſano, ipſi planè fuerent. In illis autem locis, vbi vini inopia eſt, cereuiſiam equis præbent, quod & veteres forſan fecerint, nam interprete Varino βόρταχος eſt rana, auena, & ſecundum alios frumentacea equorum potio: Heſychius verò alios ait exponere equorum potionem, alios frumentaceam, quaſi frumentacea ab equorum potione ſit diuerſa, vt eſt reuera, ſed & equi eadem delectantur.

Cur panis & vinum equis porrigantur

Vinum quibus proſit.

Bortachus quid.

D

CVRATORIS. OFFIcium.

CVRATOREM voco qui equorum curæ præfectus eſt, quem equarium Solinus, Varro equiſonem, Græci hippocomum nuncuparunt: quamquam æquè equi cura ad ipſum dominum quoque ſpectet. Scitè enim ab equiſone dictum eſſe ait Plutarchus, nihil perinde ſaginare equum quàm regis oculum: quod ipſum M. Cato in agrum tranſtulit. Ariſtoteles hoc quoque dictum laudat, & aliud addit, Egregia ſunt (inquit) illa Perſæ cuiuſdam & Lybios dicta. Nam alter interrogatus, quæ res potiſſimùm ſaginaret equum, reſpōdit, Oculus domini: alter, quod ſtercus eſſet

Lib. de inſtit. liber.

Domini oculus.

Li. 1. Oecon.

cus esset optimum, domini vestigia, inquit. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio, quod cũ quidam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum, rogatus alius quispiam, quid esset causæ respondit, mirum non debere videri, si equo esset habitior, quando quidem ipse se pasceret, equum curaret seruus. Tritum etiam apud veteris agriculturæ studiosos prouerbium: omnium optimum esse fimum qui ex frequenti vestigio domini (non seruorum) in agrum cadit, & sicuti equum, ita quoque, & agrum impinguare domini oculum. Rectè ergò dominus ipse sæpè respicit ad equum suum, cùm vt sciat qua sedulitate curetur, tum vt equo non sit ignotus. Id enim si fecerit, ex eo non paruam voluptatem capiet, & si fortè equum contigerit, inter alios quos posidet, habere strenuum, & obsequiosum, eum, & amabit, charum habebit, & solus potiri cupiet. Teutonum

Equi & vxores quã re similes.

exemplo, qui dicere solent eos qui amant vxores suas rectissimè facere, si non dimittant ad externos cœtus conuiuiorum, & festiuitatum, quòd semper reuertantur cum moribus aut opinionibus nouis: itidemque qui equos quales maximè vellent, nacti sint si vtendos eos dent alijs, hoc scire debere, illos leuiùs quidem aut vehementiùs sed omnino mutatos reuersuros esse. Sed, & dominus vt cogitet oportet, præclarum, & salutare ad domesticam disciplinam hoc Catonis præceptum, *Frons occipitio prior*; sic enim fiet, vt curatori eiusque ministerijs ita confidat, vt, & ip-

Frons occipitio prior.

se quoque aspicere crebrò ad operas illorum velit: sæpe cùm pabulum dabitur, cùm aquabuntur, distringentur, instruentur, ipse adesse cupiat. Cura enim horum animantium ab affectu quodam proficisci debet. Facilè autem hoc diligentia, & obsequium (inquit Camerarius, ex cuius hippocomo hæc desumpsimus) effecerit, non solùm equus vt amet, sed vt requirat etiam at-

Cura diligens quid præstet.

que desideret curatorem suum. Contrà si minus sedulò curentur, non modo quod ad pabulum attinet, sed in tota tractatione reliqua, fiunt strigosi, & deformes, nam attenuantur, & macrescunt, & coxæ eminent, & depyges fiunt, non aliter quàm vel manifesto in morbo, vel occulto interdum languore. Rursus ait si diligenter curetur, & mediocriter equitetur, ita vt non nimio labore exhauriatur, vt plurimum ad vigesimum annum in vigore suo permansurum. Maximi in primis refert ad equi sanitatem, & prestantiam cùm acquirendam tum conseruandam ipsum stabulum, siue vt Varo, & Cato vocat, equile: quod vt tale sit quale requiritur, ad equi dominum pertinet. In hoc, & loci ipsius situs, & mox fabrica considerari examinarique debet. Eò loci stabulum (inquit Xenophon) ædificatum habere conuenit, vt quàm frequentissimè ob oculos domini equus versetur. Ipsius equi veluti conclaue ita construi optimum, vt non magis pabulum de præsepi, quàm cibus domini de penu subduci possit. Palladius vult, vt meridianas quidem plagas respiciat non tamen egeat septentrionis luminibus, quæ per hyemen clausa minimè noceant, per æstatem patefacta refrigerent. Idem Xenophon stabulum (ἐξώσταθμον) ex-

Pedũ ratio.

teriore sui parte ita rectissimè se habebit, (inquit), & pedes equi ampliabit, si rotunda saxa palmari magnitudine, pondere libræ, quammulta, quot quatuor aut quinque plaustra vehere possint, effusè deijciantur, & ferro includantur, ne à se discedant. Ac super hæc inductus equus quasi in lapidosa via singulis diebus aliquantisper gradiatur. Nam siue distringatur, seu à muscis pungatur, vti vngulis illum, non secus ac si vadat necesse est. Etiam testudinem (chelidona) pedis hoc modo effusi lapides solidant. Hac puto authoritate Camerarius in stabulo à plerisque reprobari ait pauimentum ligneum aserum seu trabium atque axium. Columella tamen, cùm dixisset, cu-

Pauimenta stabuli qualia esse debeant.

randum esse vt stabulentur loco sicco, ne humore madescant vngulæ, id facilè nos euitare posse scribit, si aut stabula roboreis axibus constrata, aut diligenter subinde emundata fuerit humus, & paleæ superiectæ. Et vetus quidam nescio an Vegetius: plancæ (inquit) roboreæ supponantur stationibus equorum cum stramine, vt iacentibus molle fit, stantibus durum. Sed, & Vegetius fusiùs de stabulis qualia esse oporteat, his verbis differit: *Diligens dominus stabulum frequenter*

Lib. 1. c. 56.

intrabit, & primum dabit operam vt stratus pontilis, (hunc etiam inferiùs in hoc capite similiter nominat: & alicubi rursus: *iumenta mundissimè stabulentur, & roboreis pontibus consternantur*,) *emineat: ipsumque sit non ex mollibus lignis, sicut frequenter per imperitiam vel negligentiam euenit, sed roboris viuacis duritia, & soliditate compactum. Nam hoc genus ligni equorum vngulas ad saxorum instar obdurat. Fossa præterea quæ lotium recipiat, deductorium debet habere cuniculum, ne pedes iumentorum redundans vrina contingat. Patena quæ appellatur* (Gesnerus hanc vocem conijcit factam esse à Græcorum φάτνη, id est præsepe) *hoc est al-*

Lib. 2. c. 58.

ueus ad ordeum ministrandum sit munda semper ne sordes aliquæ cibarijs admisceantur, & noceant. Loculi præterea vel marmore vel lapide vel ligno facti distinguendi sunt, vt singula iumenta hordeum suum ex integro nullo preripiente consumant. Nam sunt animalia ad edendum auidissima, quę cùm celeriter sua deuorarunt, partem consortis inuadunt. Alia verò naturali fastidio tardiùs comedunt, & nisi separatim acceperint, vicinis rapientibus marcescunt. Cratis quę iacca vocatur à vulgo, pro equorum statura nec nimis alta sit, ne cùm iniuria guttur extendatur, nec nimis humilis, ne oculos contingat aut caput. Luminis plurimum stabulo infundi oportet;

Equorum voracitas.

A *oportet, ne tenebris assueta, cùm producuntur ad solem, vel caligent, vel aciem visus imminuant. Aestate in apertis locis tam noctibus, quàm diebus iumentis libera aura præstanda est. Hyeme verò tepere debent stabula potius quàm calere: nam nimius calor licet custodiat pinguedinem, & reficere videatur, tamen indegestionem facit, & vehementius nocet naturæ. Propter quod diuersa genera morborum ex vapore ipso animalibus generantur; & si producuntur ad frigus insolitum, statim ægritudinem ex frigoris nouitate percipiunt.* Hucusque Vegetius. Cæterùm nostro æuo stabula procerum cratibus ferè carent, & pauimenta ex lapidibus fiunt, vel quòd meliora salubrioraque esse credantur, vel quòd Vegetij præcepta non viderint. Ego lapidea pro equabus laudauerim, pro equis verò non item, quod lotio eorum calx facilè liquescat ac corrumpatur. Laudo autem si stabulum ita extructum sit, vt cellæ vinariæ esse debent, hyeme vt tepidum, æstate gelidum vt sit. Equus enim non minus calore offenditur quàm frigore. Præsepia nunc quidam lapidea exstruunt, quod antiquitatem quoque sapit. Inuenio enim apud Pausaniam in Atticis, supra lacum Maratonis lapidea præsepia Artaphernis equorum fuisse, & in saxo tabernaculi vestigia. Improbari hæc nec possunt, nec debent. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, vt quicquid attingere possunt, arrodant, & deglutiant. Vicinum sit stabulum loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante
B potum animalia volutentur: hoc enim ad sanitatem conducere mox indicabimus. Præsepia alta vult Anatolius, vt sursum versus spectantes cibum capiant: qua de re infrà in pulli educatione rursus fiet mentio. Pertinet prætera ad dominum equis de pabulo abundè prospicere, quotiesque, & quantum exhiberi cupiat, hippocomo præscribere. Curabit autem, vt siue fænum siue paleæ, vel quodcumque aliud pabulum pro regionum vsu aut copia præberi solet, sint incorrupta, beneque olentia, & munda. De hordeo quoque non erit solicitudo dissimilis, ne aut puluerulentum sit, aut lapidosum, aut mucidum aut vetustate corruptum. Curabit insuper dominus ne pabuli inopia laboret equus, neque etiam nimium offeratur. Vegetius monet, vt hordeum (idem de auena, Zea, similibusque pabulis alijs intelligendum,) non semel aut bis, sed pluribus portionibus præbeatur: quicquid enim paulatim (inquit) acceperint, legitima digestione conficiunt: quod verò semel, & enormiter sumpserint, cum fimo indigestum integrumque transmittunt. De tempore, & quantitate mensuraque exhibendi differit Camerarius in hæc verba. Manè fœnum obijci non oportebit, sed post datum, & consumptum pabulum hora tertia manipulus vnus fœni obijcietur, quod equus vbi confecerit, aquabitur. Id tempus incidet in horam circiter nonam. Tum iterum manipulus fœni obijcietur, & post horas tres, id est circa duodecimam (id est meri-
C diem,) pabulum præbebitur meridianum simile matutino. Postea hora secunda aut tertia manipulus fœni obijciatur, & mox deinde bibendi copia fiat equo. Tandem vespertinum apponatur pabulum paulò copiosius præsertim hyeme, & vnà obijcitur manipulus vnus aut alter fœni. Priusquam autem pabulum proferri sentiat equus afferatur aqua pura, & admoueatur equo, si fortè sitiat, & potum desideret. Veteres, id quod Xenophon innuere videtur, bis tantùm pauere equos suos. Hæc ille: & rursus: Manè hora sexta (hæc quarta est à media nocte,) in stabulo equo pabulum præbebitur, nisi altera res, & vsus, equi suaserit accelerare pastum. Nam multa possunt incidere, quæ ordinem turbent. Mensura auenæ aut hordei non potest certò præfiniri: nam æqualem non omnes expetunt: communis tamen videtur quatuor chœnicum, siue semodij id est quantum fermè sexies cauis ambabus manibus comprehendi poterit. Tantum quidem ferè apponere solent, sed largiùs parciusue hos vel illos equos pascere oportebit. Qui quidem non multum defatigantur, & quiescunt, aut rarò agitantur, illis plenum pabulum nequaquam dabitur, neque merum: sed cum minuetur, tum miscebitur paleis, aut quod magis laudatur, consectis culmis frugum. Summo manè autem alendos esse equos discimus quoque ex Euripede, apud quem auriga seu equi curator sic loquitur:

Quando & quãtum exhibendum.

Hordei mensura.

In Rheso. Act. 5.

D
Κἀγὼ μελούσῃ καρδίᾳ λήξας ὕπνου
Πώλοισι χόρτον προσδοκῶν ἑωθινὸν
Ζεύξειν πρὸς ἅμιλλαν ἀφθόνῳ μέτρῳ χερὶ
Λεύσσω δὲ φῶτε περὶ πολοῦνθ' ἡμῶν στρατὸν
Πυκνῆς δι' ὄρφνης, id est.
Nam ego corde sollicito, somno excitus
Dum equis prospicio de matutino pabulo,
Quo largiter expletos ac certamen instruerem
Video duos viros obambulantes exercitum
Densa sub nocte.

Suppeditabit item curatori suo dominus tegumenta, vnum lineum quo se æstiuo tempore à muscis defendant, equus, laneum alterum quo frigus repellat; Ac denique procurabit ne quid desit quo equi status integer conseruari queat,

Tegumenta

In curatore quid requiratur.

In curatore præcipuè requiritur, vt ſit fidelis, & equo non ſolùm nihil de pabulo ſubtrahat, verùm etiam conſuetis temporibus omnia conſueta officia atque obſequia præſtat; vt ſit ſtudioſus munditiei, vt ſit diligens, laboriſq. patiens ac iracundiæ ferè expers. Cauendnm enim præcipuè eſt, id quod à pleriſque fieri videmus, ne in equum quacumque de cauſa in ſtabulo, & ad præſepe ſæuiatur. Hoc enim vt taceam quòd metu, & fugæ cupiditate ad illas lintras præſepium adiguntur, quibus inflictos armos ſæpenumerò rumpunt, & fiunt inutiles equiti; ſed vt tam detrimentoſum non ſit, hoc certè incommodi, & mali affert, quòd equum aut trepiditate, & formidine aut immanitate, & furore complet. Itaque animaduertas quoſdam palpitantibus membris in metu ſine euidenti cauſa ad præſepe quaſi plagas vitaturos non poſſe conſiſtere: alios omni vi atque impetu efferri atque irritari, tanquam à ſe depulſuros contraria, & violenta: ideo autē fit quia ſenſere ad ſe aliquem accedere, & expectant ſcilicet malū, quod ſæpe pertulerunt. Tales itaque moroſi atque iracundi curatores fugiendi ſunt, cùm ea ſit equorum natura, vt demulcendo plus quàm pabulo pingueſcant: Gaudent autem earum potiſſimum partium contrectatione, & demulſione, quæ maximè ſunt hirtæ, & à quibus ſi quid moleſtum inciderit, repelere minimè valent. Nemeſianus tanti fecit hanc curæ partem quæ demulcendo fit, vt nō rectè omnino cibum confici poſſe crediderit, niſi ea continuè equo præſtetur: canit enim: A B

Equi demulcendo pingueſcunt.

Cura ſit atque toros manibus percurerre equorum
Gaudeat, vt plauſu ſonipes, lætumque relaxet
Corpus, & altores rapiat per viſcera ſuccos:
Id curent famuli, comitumque animoſa iuuentus.

Diligentia curatoris

Diligentia curatoris plus ſatis laudari non poteſt, nam quemadmodum ex eiuſdem negligentia macreſcunt, & ſæpe etiam morboſi fiunt, ita ex illa proficiunt maximè, præſertim cùm ſtrigile atque etiam manu ſola bene diligenter curantur. Incredibile enim eſt quantum, & valetudini, & venuſtati equorum conferat hæc cura. Itaque cùm in languore extenuarentur equi, in primis fricatione veteres vſos legimus. Columella enim teſtatur ſæpè plus prodeſſe preſſa manu ſubegiſſe terga, quàm ſi largiſſimè cibum præbeas. Nitidos etiam equos reddere ſolet, ſi mox curator manipulo ſtramenti puri, & aridi equum detergeat, ita vt manus ſequatur pili ſitum. Cùm autem diſtringetur, & detergebitur equus, optimum fuerit (inquit Camerarius) extra ſtabulum educi, & alligari laxiori (abena, vt quaſi ſolutus, liber aſtet: inſiſtere autem ſaxis teretibus, atque ita placidè, & fricari, & ſordes repurgari, atque etiam flabello excuti conuenient, tum iubam, & pilos verticis atque caudæ humectari, & pectine diſponi. Ipſum curatorem tum iubere ſtercora, & madida ſtramenta efferri. Quod ſi quotidie factum fuerit, & equo prodeſt, & miniſtrorum laborem diſpartitum minuit. Fuit veteribus in vſu, vt ligneo gladiolo perpurgarent cutem equorum, & de pilis ſordes atque puluerem excuterent: itemque texta quædam de corticibus palmæ vt inducerent manibus, quibus pili deterſi complanarentur, & ſplendeſcerent. Quomodo autem diſtringendus ſit equus docet etiam Xenophon, ordiendum eſſe inquiens à capite, & iuba quandoquidem fruſtra inferiora nitemur perpugare, ſi ſuperiora immunda fuerint. Atque ita deinceps per totum corpus, cunctis ijs quæ ad repurgandos equos comparata ſunt, ad pilos erigēdos, & expellendum puluerem, vtendum: ſpinæ verò pilos attingi non vult niſi manu, qua illos (inquit) premat, & mulceat, ſequens ſitum eorum quo enati ſunt. Docet item quo ſitu detergeri debeat equus, & vt ad eum accedere curator debeat. Si quis (inquit) equum detergere velit tali ſitu, vt oculos habeat verſos in eam partem, in quam ſpectat equus, in periculo verſabitur, ne in faciem ſibi equitum genu tum vngula incutiatur. Sin contra equum propter crus exterius iuxta ſcapulam procumbens defricauerit, neque ipſe affligi, & ſic cauū pedis vngula explicata repurgare poterit. Atque ſimiliter, & poſteriora crura repurgantur. Hoc meminerit equi curator, & hæc, & alia quibus opus factù, nequaquam ita fieri debere, vt vel contra faciem, vel contra caudam equi accedatur, ideo quòd equus, ſi vim facere conetur, vtraque illarum partium ſui homines vincit. Ad latera verò adiens maximè, & ſibi cauerit, & equum prolixè tractare poterit. Poſt deſtrictionem vtraque iuba, & cauda diligenter depectitur, & caput aqua eluitur; nam cùm ſit oſſeum, ſi ferro aut ligno perſtringat, moleſtiam attulerit. Cardanus aſſerit caput pulli ſi ſæpius frigida lauetur, extenuari, & macreſcere: contrà ſi collum calida, craſceſere, iubamque pulchriorem euadere. Iubam verticalem (procomion), & ipſam humectare debet. Crura verò lauari Xenophonti non placet, quoniam cùm nullam (inquit) vtilitatem habeat, damnoſa interim eſt vngulis quotidiana hnmectatio. Crura autem manibus deſtringi ſatis eſſe putat. Patroclus, vt apud Homerum ait Achilles, iubas equorum poſtquam abluiſſet, inungebat oleo. C D

Fricatio.

Vt diſtringendus.

Vt ad equum accedendum.

Oleo vngebantur.

------Ὅς σφῶιν μάλα πολλάκις ὑγρὸν ἔλαιον
Χαιτάων κατέχευε λόεσσας ὕδατι λευκῷ, id eſt,
------*Qui ipſis admodum ſæpe humidum oleum*

Iubis

A *Iubis superfudit, cùm lauisset alba aqua.*

Nonnulli vesperi crura equorum perluunt aqua calida è coquina, qua abluta sunt vasa escaria: aut vino collectitio, quod obiter cùm vina depromimus, aut aliàs è dolijs defluit: dorsum verò recenti aqua frigida cum sale. Vinum autem neruis prodesse existimant, sed Vegetius vngulas corroborari tradit, si articuli vel suffragines post iter calido foueantur vino. Ex re equi fuerit, vt extra stabulum in loco patente, vt atria & vestibula, destringatur: ita enim & excuti pulueres & sordes eximi, & omnia quæ assolent, ritè geri possunt: sed famulorum ignauia plerumque laborem fugit, & super stramenta equum astantem ad præsepe, destringit, deterget, fricat, pectit: si tamen hoc ab illis fit, ac non potius magna ex parte, siue etiam totum negligitur, quo admodum equi vitiantur; est tamen & modus quidam his in rebus seruandus: nam Xenophon aluum & tenuioris pili aut glabra loca sæpe emundari non putat bonum esse: cuius quidem rationi & nos (inquit Camerarius) assentimur; sic tamen, ne penis quasi vtriculus quem Græci vocarunt κωρυκον & θυλάκιον, negligatur: quem repurgari sedulò oportet: nam illo sordibus referto, accidit plerumque difficulter vt mingat equus. Vult autem Xenophon inferius aluum minus repurgari equum, quod & in primis hoc fit molestum equo; & quò fuerit illa pars mundior, eò plura quæ B molestiam exhibeant equo, ipsa colligat Sciendum etiam est, (inquit idem Xenophon) nunquam esse lori eius, quo ad præsepe alligatur equus, astringendum nodum, ea parte capitis, in quam verticale freni applicatur. Cùm enim crebrò ad præsepe caput equus moueat, nisi fuerit circa aures verticale innoxium, sæpenumerò vlceris causa existit: his igitur exulceratis, & destrictioni, & frenationi equus refragabitur. Sciet etiam curator accommodare equo capistrum, quoties vel ad destrictionem vel volutabrum educere volet. Denique quocumque fine freno ducendus erit, capistrum induetur. Nam hoc respirationem nō impedit & morsibus tamen obstat, atque subitas inuasiones equorum coercet. Alligari equum à capite supernè rectum est: quicquid enim os illius offendit, declinare solet elato capite equus. Id cùm facit ita alligatus, magis laxantur quàm rumpuntur vincula. Atque hæc de destrictione. Cùm verò hoc animal, vt ex Aristotele diximus, aquæ admodum sit deditum, ad balnea fluuiorum nonnunquam à curatore deduci debet. ἱππολοῦτραν Græci dicunt locum vbi lauantur equi: nos aquare & mergere equos pro lauare vel abluere per æstatem in præterfluente dixerimus. Apparet autem rapidiora fluenta balneandis equis incommoda esse. Homerus enim Paridem equo comparat, qui diù ad præsepe hordeo pastus, rupto vinculo per campum fertur:

Vngulæ vt corroborentur.

Quæ partes rarius purgandæ.

Capistri vtilitas.

Ad balnea duci debet.

C Εἰωθὼς λούεσθαι ἐυῤῥεῖος ποτάμοιο, id est,

Consuetus lauari lenifluo flumine.

Nunc quotidiè bis aquatum (inquit Camerarius) equi agi solent, vt ipsis crurà & venter humectetur: quorum Xenophon neutrum probat: madefactionem etiam crurum nocere dicit vngulis. Sed hoc contrà tam receptam consuetudinem & vsurpationem omnium asserere nimiæ audaciæ fuerit, præsertim cùm & veteres eluisse sordes tam crurum quam ventris solitos fuisse, & hoc aliquoties præcepisse reperiatur. Et rursus, Ego (inquit) in ea sum opinione, in hyeme crebrò mergi non oportere: omnino autem numquam adhuc æstuantes & sudantes Aquari quidem non debent prorsus in suspicione vitij morbiue, neque cùm medicari illos voluerimus, siue pharmacis, siue manu. Monent quidam ne macilenti equi supra ventrem in aquam adigantur quod ventre eis refrigerato alimentum non sentiant: pinguiores verò sæpius atque altius in aquam agendos: sic effici ne nimium pinguescant & corpus sanum ac integrum conseruēt. Equus (inquit Petrus Crescientiensis) ad aquam potaturus ducatur paruo passu & tam manè quam vesperi retineatur vsque ad genua vel paulò suprà spatio trium horarum in aqua dulci frigida vel marina: nam aquæ naturaliter equis conueniunt, dulcis quidem frigiditate, marina vero siccitate sua coustringendo hu- D mores qui ad crura descendunt & morborum causæ sunt. Inde rediens equus stabulum nō ingrediatur, donec crura eius detersa & siccata sunt: nam stabuli vapores in cruribus humidis facile excitāt gallas & prauos humores. Iam verò volutatio teste Vegetio sanitati proficit & ægritudinis vitium commostrat: nam quoties animal aut non solito more se transuoluit, aut omnino detractat accumbere, scias (inquit) illud ex tœdio laborare, & ideo separari debere, atque curari. Absyrtus quoque optimum esse scribit, vt interdum ad volutabra ducantur quæ solidas gerunt vngulas; locum autem ad id eligendum esse solidum, terrenum, æquabilem, non lapidosum, nec salebrosum, quo sese possint sine noxa saburrare: improbari lætos tractus, βαθύγεως, graminosos, stercoratos, quòd expeditum non reddant equum, nec corporis agilitate præstantem: porrò durum solum & solidum, nō esse eis alienum. Nos è contrario ex Vegetio diximus stabulum vicinum esse debere loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante potum animalia volutētur. Nostri curatores in excusso ex frugibus acere, vel alicubi etiam in pratis, si foris fuerint, domi verò numquam, volutare equos sinunt. Græci Hippiatri volutare κυλίειν dicunt, & ῥοίζειν etiam,

Volutatio.

Ruellij errores.

etiam, volutabrum verò ſiue locum in quo ſe volutant veterina κυλίςραν: ſed Ruellius, vbi in A
Hippiatricis legimus; τὸν ἵππον ἄγειν ἐπὶ τὸ κύλισμα (codex impreſſus non rectè habet κλύσ-
μα) καὶ ῥοίζειν: ineptè tranſtulit ad aquationes & lauacra: Et alibi æquè ineptè κυλιέσθω & ἐοιζέ-
σθω vertit proluatur & ad curſum leniter incitetur, cùm ipſi vertendum fuiſſet, volutetur, & ad
volutabrum deducatur, cùm ſit ῥοία, vt videre licet apud Varinum & Heſychium, idem quod κύ-
λισμα ſiue κυλίςρα; exponunt enim locum iuxta fluuium & arenam, in quo equi volutantur.

Munditiã ſeruandam eſſe.

Ad diligentiam modò curatoris præcipuè etiam pertinet munditia, vt non ſolùm, quicquid equo in
ſtabulis vel vbicunque offerendum eſt, à puluere vindicet, vt hordei exemplo monuit Nemeſia-
nus, dum canit:

Puluere quin etiam puras ſecernere fruges
Cura ſit.

Verùm etiam vt nihil in ipſis ſit ſtabulis, quod vel aduentantem dominum, vel ipſum etiam equum
offendere poſſit. Quotieſcumque (inquit Camerarius) intra ſtabulum & ad præſepe equus cura-
bitur, ſtramenta etiam furcillis cùm excutientur, tùm componentur, & immunda omnia auerren-
tur: hoc enim non ſolùm aſpectu eſt iucundum & curatorum diligentiam ſtudiumque mundiciæ B
commendat, ſed etiam valetudinem equorum bonam conſeruat atque auget, propter fœtoris &
ſitus remotionem, quibus cùm anhelitus equorum facilè vitiatur, tùm ſqualida omnia aerem in-
ficiunt, vt maius etiam malum metuendum ſit. Quare qui diligenter & accuratè tractari equos
ſtudent, hoc vident non minus vt equilia niteant, neque ſecus vt ſuo quidque loco repoſitum, om-
niaque verſa & præterſa ſint, quàm in conclauibus & triclinis ſuis, ne quis fortè cùm ingreſſus ſit
abſentibus equis, non equos ibi curari, ſed ſues paſci exiſtimet.

Inſtrumenta vt ſeruãda.

Ornatum & ſupellectilem eque-
ſtrem omnem & totum ſtabuli inſtrumentum aptè atque ordine collocato; vniuerſa quidem ab e-
quis longiuſculè. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, & bona cùm natura tùm cura luxu-
riantes, vt quicquid attingere fortè potuere, id arrodant, & fruſta interdum pannoſa aut lorea
deglutiant. Quod illis, ſi fecerint, nequaquam ſcilicet ſalutare fuerit. Quare ſerie quadam om-
nia erũt diſpoſita, neque panni deterſorij aut ſtrigiles aut pecten, in præſepi abijciẽtur, neq; pro-
pè etiam appendent: neque ſtrata temere quocumque infligẽtur, vt obliqua prona ve iaceant, ni-
hil laboret miniſter. Aliqui etiam poſt abſumptum pabulum, ſtramenta carpunt, ne ſordida qui-
dem reſpuentes, quod putatur anhelitum lædere: quamuis quibuſdam hoc non nocere, quibuſ-
dam etiam prodeſſe videatur: quod mihi quidem nemo facilè perſuaſerit, quo minus temerè hoc C
referentibus aſſentiemur.

Fœnum vt exhibendũ.

Ergo qui ſtramenta carpent, ijs capiſtrum indicetur poſt pabuli come-
ſtionem, hoc animam non impedit, & ſtramenti paſtum prohibebit. Præſepe etiam diligenter
extergendum, & niſi repurgatum optimè pabulum inferendum: itidemque fœnum numquam
obijcietur equo ita, vt de fœnili eſt detractum, ſed prius intra manus verſabitur, vt pulueres &
immundiciæ excidant, atque ita purum dabitur equis.

Suilla equo inimica.

In quo autem loco ſues ſtabulabunt, eo-
dem equos nequaquam deducemus, neque propè conſiſtere patiemur. Inimica enim omnia ſuil-
la equini generi, grunnitus, fœtor, halitus, diſcernente hac etiam in parte natura ipſa generoſiſ-
ſimam ab ignauiſſima beſtiam. Remouebũtur & aues domeſticæ atque altiles à pręſepibus equo-
rum, quæ propter reliquias pabuli ſectari ea ſolent, & tum in his non ſolùm pinnulas excutiunt, ſed
etiam ſtercora deijciunt: illæ enim cum gutturis, hæc cum alui periculo deglutiuntur. Hæc itaque
diuerſis locis Camerarius, quæ ad tractationẽ equi diurnam ferè pertinent:

Equus vt noctu tractandus.

ſed & nocturnæ non
omittendæ, quæ vt cautæ fiant, hortamur, illatis ſcilicet luminibus, quod diligentiores fidelioreſ-
que curatores obſeruare videmus, lumine in laternis recluſo. Stramen enim & fœnum flammam
celeriter concipit & auget. quare maximè laudantur ſtabula lapidea & concamerata. Hoc autem D
modo vbi omnia quæ equo debentur, adminiſtrauerit, cubile ei parabit è palea vel craſſiore fœ-
no, vſque ad genua, vt præcipit Creſcentienſis. Camerarius vult vt iſtiuſmodi ſtramenta hyeme
quàm æſtate pleniora ſuggerantur, propterea quod & noctu recubat diutiſſimè equus, & non mi-
nus calore offenditur atque læditur, quàm frigore. Quod ſi verò qui ſtramenta diſſipent (ſunt
enim qui id facere ſolent anterioribus pedibus) ſæpiuſculè ijs cõponi debent.

Quietisque ratio habenda.

Curabit verò etiã
ſi poſtero die magnum quid inſtabit equo agendum, vt præcedente nocte quieſcat ſecurius: ita n.
paratior agiliorque fiet. Quies enim nocturna auget vires & alacritatem ſuggerit, ſicuti inequita-
tio ſubneruat, & vexat. De Caligula itaque legimus apud Suetonium pridie quàm Circenſes fie-
rent, viciniæ ſilentium per milites indixiſſe, ne equus ſuus incitatus inquietaretur. Cum iter fa-
ciendum eſt, meminerit, per quæ loca ſit eundum, nam ſi per montes vel quæuis aſperiora loca
fuerit agitandus, loco octo clauorum, quatuordecim inuenio affigendos, quod plurimum illic at-
terantur claui. Creſcentienſis monet vt ſoleæ ſint leues, rotundæ, & ſtrictæ, ita vt vngulis in cir-
cuitu bene adhæreant. Nam leuitas (inquit) ferri reddit equum agilem ad leuandum pedes &
ſtrictura eius vngulas maiores & fortiores facit. Cum autem nouæ ſoleæ inducuntur, aut veteres
nouis

A nouis clauis firmatæ, aliquantisper equum quiescere patiemur, ne post recentem molestiam alia mox ei obijciatur. Camerarius scribit priscos soleas vngulis afficere non consueuisse: Catullum tamen fereæ soleæ meminisse, cùm de mula loquitur & quendam optat in luto veternum & supinum animum relinquere :

Soleis carebant veterũ equi.

Ferream vt soleam tenaci in voragine mula.

Poppæa verò etiam argenteas soleas equo induxit: Turcarum ferreæ soleæ, vt refert Petrus Bellonius Cenamomus, vix dimidium Europæ soleæ pendent, neque eorum binæ soleæ plus materiæ requirunt, quã vna externarum gentium. Soleas ferreas magnas & paruas iam complanatas; nondum tamen pertusas, emere (inquit) solent, quas deinde equorum pedibus accommodant, sedentes nostratium sartorum modo, hoc est, cruribus decussatim compositis: malleo autem suprà incudem accommodant, deinde chalybeo stylo bene temperato perforant, alioque quadrato bonæque aciei pugione foramina pro arbitrio augent. Hæ soleæ vncos nõ habent, quoniam suos equos exercendo ad plenum cursum alternis nec impellunt, nec sistunt, præterea claui quibus soleas adfigere solent, oblonga crassaque habent capita instar columbacei cordis. Cùm autem equi gradatim incedere soleant, per semestre integrum calceandi non sunt: quæ consuetudo B cum admodum laudabilis sit, de Turcarum in bello gerendo commoditate agentes, eam minimè præterire debuimus. Cum equi pedem ad ferream soleam applicandam repurgant, eũ in fornicem non excauant nostro more ferramenti concisorij aciem protrudẽdo, sed cum complanant, ferreo instrumento palmum lato, cuius acies versus manubrium obuersa est, attrahendo. Eorum item habenæ exiguo admodum fræno præditæ sunt: strigiles verò etsi dentatæ sint vt nostræ, manubrio tamen carent. Hactenus Bellonius. Nunc ad equum itineri aut labori accinctum reuertimur. Hic quotiescumque reductus à labore fuerit in stabulum & inductus in suam cellulam, tum curator detergeat, totum quidem corpus stramento arido, diligentissimè verò pedes & aluum. Vngulas interius quoque repurgabit, & vtrum rectè atque commodè præferratæ sint, considerabit, & vt Vegetius admonet, ne quid luti vel sordium in articulis basique permaneat. Sed & alijs temporibus maximè verò vesperi vngulæ emundabuntur, ad quem vsum diligentiores ferreum vncinum habent, quo sub solea abditas arenas & lutum proruunt. Tum deinde fimus, bubulus maximè, aut si hic desit, equi, in cauam vngulam inculcabitur, applicato stramento quò minus cito excidat. Placet hoc quibusdam fieri maximè alternis diebus, quidam non dubitant singulis iubere, quidam malunt pluribus intermitti. Nec desunt qui hanc curam, vt superuacaneam aut etiam C inutilem planè negligant: qui tamen consensu pene omnium redarguuntur. Contrà aliqui non solùm probant & obseruãt sed insuper etiam seuo aut aruina illas crebrò perungi volunt. Detergebit autem sudores atque humiditatem omnem cum magna cura. Strata sudãtibus & defatigatis non statim aufert, sed sub illis patietur refrigerari & recipere vires equos. De magno autem calore & labore graui, vt paulatim refrigeretur equus, optimum. Nam celeriter vtrumque fieri, equo non solùm pernitiosum sed sæpe etiam exitiale. Quamobrem si ephippium aufertur, strato operietur, vti & rhedarij nostri longiori itinere lassi: sed omnem equum aiunt itinere defessum, adeo vt nulli omnino labori amplius par videatur, recreari ac veluti recẽtem effici, si sella aut clitellis ablatis, in domo vel stabulo aliquo: si occurrat, aut ipsa etiam via, liberè volutari pro arbitrio sinas, vt muli ferè & asini facere consueuere. Cauendum tamen esse, ne talis sit aeris constitutio, vt pluuia aut vento lædi possit. Gaudent verò etiam post lassitudines aquari: id quod Statius etiam meminit, aliquando etiam ociandum esse docens, cùm sit, vt ait, maior post ocia virtus: Canit autem:

Lib. 3. obseruat. c. 45 Turcicorũ equorum soleæ, & habenæ.

Equus vt post laborẽ curandus.

Volutationis vtilitas

Aliquando ociandum esse.

Et sonipes operit pharetras, arcumque retendit
Parthus, & Elæis auriga laboribus actos
D *Alpheo permulcet equos, & nostra fatiscit*
Laxaturque Chelys.

Procuratio lassi & æstuantis veterini hæc legitur lib. 2. veterin. medicinæ: Lasso & æstuãti veterino adeps in fauces demittitur merumque in os suffunditur & operimenta adhibentur, quò possit à frigore vindicari; caputque & spina tepenti adipe vel lino linuntur. Nec minus quotidiè corpora iumentorum quàm hominum defricanda sunt, ac sæpe plus prodest pressa manu subegisse terga, quàm si largissimè cibos prębeas. Multum quoque refert robur corporis seruare. Quod vtcunque custodiemus, si idoneis temporibus ad præsepia, ad aquam, ad exercitationem duxerimus. Cæterùm cum iugalia disiunguntur ab opere, substricta prius curator confricet, manibusq; comprimat dorsum, & pellem reuellat, nec patiatur adhærere. Collum subigat, merumque faucibus, si æstuauerint, infundat. Sed antè ad præsepia religari non expedit, quam sudare atque anhelare desierint. Cùm deinde tempestiuè potuerint vesci, non multum nec vniuersum cibum, sed partibus & paulatim præbere conuenit: quem cùm assumpserint, ad aquam duci oportet, si-

Vt vires cõseruentur.

A labore vt curandi.

biloq;

biloque allectari, quò libentius bibant: tum demum reducta largiori pabulo ſatiari. Abſyrtus A
eiſdem equis, qui labore viæ aut curſu fatigati ſunt, ait commodum eſſe vti hoc remedio: Polenta tenuis miſta cum vino odorato formatur in offas, quæ comprehenſa lingua demittuntur in fauces.

Laſsitudinis ſigna.

Sed inſequentes (inquit) notæ laſſitudinem præſagiunt. Primum equus inſiſtere non poteſt, ſed intermiſcens perſtat, demiſſum habens caput, & flaccidas aures: Oculi ſunt concaui, ceruix intenta riget. Si ipſum ſtimulo laceſſas, caput erigit, ſed confeſtim demittit: Itaque primum curæ fuerit, vt ſtabulentur loco non duro ſed molli, cui letamen ſuperiectum ſit: dein vinum ex oleo tepefactum conuenit inſpirare, poſtea defricare, poſtremò calida aqua liberaliùs eluere, manu terga ſubigere, vngere, fricare, veſtimentis obuelare, ſub tecta continere. Enimuero qui ex itinere aut curſu ſpiritu diſtenduntur, ijs vitium tollunt vinum & aqua cùm pares portiones habent, commiſtaque binas implent heminas: ſed quotidiè ſeptem dierum ſpatio per os infundere conuenit. Hierocles verò equo, ſi itinere aut curſu æſtuauerit aut membra nimis ferueant, adipis ſuillæ veteris offas vino vetere odorato madefactæ, faucibus infundi iubet. Vegetius poſt ſudorem ſi tum quoque æſtus ſit, poſca os abluit, ſi hyems, muria. Vinum quoque & oleum faucibus iufundi vult, æſtate frigidum, hyeme tapefactum, ita vt hyeme meri ſextario olei vnciæ tres, æſtate autem duæ tantum miſceantur. B Solent verò etiam periti agaſones equum antequam ad præſepe ducunt, leni de ambulatione laſſitudinem mulcere: cuius rei meminit Apuleius, eleganter, & ſuccinctè quid agaſoni laſſo equo ex itinere faciẽdum ſit, his verbis docens:

Lib. de Aſino aureo.

Poſtquam ardua montium & lubrica vallium & roſcida ceſpitum & gleboſa camporum emerſi, me equo indigena peralbo vehens, iam eo quoque admodum feſſo, vt etiam fatigantionẽ ſedentariam, inceſſus vegetatione diſcuterem, in pedes deſilio, equi ſudorem & frontem curioſè extrico, aures remulceo, frenos detraho, in gradum lenem ſenſim proueho, quo ad laſſitudinis incommodum, alui ſolitum ac naturale præſidium eliquatur. Ac dum is ientaculum ambulatorium prataq. præterit ore in latus detorto pronus adlectat.

Vrinandi ratio habẽda.

Præcauendum verò etiam, vt monet Vegetius, vt in longiore vectatione vel itineribus, iumentis vrinæ copia non negetur: quandoquidem hæc res non ſine periculo ſæpè differtur. Curandum itaque vt in itinere equus tempeſtiuè ſemper vrinam reddat, ſemel ſaltem intra ſex, ſeptem vel octo miliaria. Aiunt autem equum quo magis vacuus eſt, eò magis extendi ad meiendum: ſed cauendum omnino ne poſt talem extentionem ad curſum incitetur, ne quis neruus conuellatur aut aliter lædatur, priuſquam partes paulatim in priſtinum ſtatum reducantur.

Vt meiat equus, ſecretum.

Si equus, vt contingit aliquando, meiere nequeat, Cardinalis Simoneta hoc nos docuit remedium, quòd vbiq; in promptu eſt, Foliatis ſambuli ramis vndique illius corpus diù ac blandè verbera, & tum C demum folia ipſa collo & capiti, necnon vniuerſo corpori coapta: nam iumentorum impedimentis (inquit) arbuſcula hæc maximè confert.

Muſcæ equum infeſtant.

In æſtate ſub caudam ſubrepere ſolent muſcæ, itemque ſub ventrem ad inguina, quàs maximè veſperi, ſed interdiu quoque curaror eximet, vt requieſcere equus poſſit. Sunt & aliæ muſcæ circa equorum capita obuolantes & faſtidientes, quas ex eorundem fimo naſci tradunt, quare etiam monetur curator, vt æſtiuo tempore fimum iuxta ſtabulum remorari, tantoque minus in ipſo ſtabulo ſinat. Si verò iter fiat hyeme, cum viæ niue horrent, curabit omnino curator, ne nix inter ſoleas & vngulas adhæreſcat: noxam enim affert ſæpenumerò: quod ne fiat, quidam hoc pacto cauent: faſcias ex marginibus pannorum præcipuè ſectas, nouem ferè digitos longas, aqua ardente madidas ferreo inſtrumento inter ſoleas & vngulas manè equitaturi infarciunt: atque ita ſecuriter faciunt.

Li. 11. c. 39

Refert Olaus Magnus apud Septentrionales, flante Auſtro niuem ſub equorum pedibus cõglobatam præſens exitium in conflictu ſeſſoribus afferre: ſolere itaque ferreeas eis ſoleas adimere, ne illis nix adhæreſcere poſſit. Mirũ verò quod ſcribit Cardanus eoſdem Boreales populos adalligare corbes ex viminibus ac virgultis equorum pedibus, ſicque tutos ambulare per niues.

Lib. 13. de Var. re. c. 69

Equi vt per niuem incedant.

Niuem enim ſuſtinere: cùm aqua etiam lata pondera ſuſtineat. D Senſim autem equos & homines aſſueſcere ſportulis: ferre autem haſtulas, vt ſi in niue mergantur, adhuc poſſint extrahi. Quod etſi huc non pertineat, in ſeptentrionalium tamen mentione referre libuit. Apud Suidam lego in περιδεῖν, equis & iumentis, cùm per niues ducuntur, ſaccos pedibus eſſe circumligandos.

Dorſi ratio habenda.

Dorſi etiam ratio in ijs potiſſimum equis quorum ad ſellam vſus eſt, non exigua haberi à curatore debet: nam vt id laboris plurimum ſentit, ita teſtante Vegetio diligentiùs eſt curandum: laudabiliorque induſtria eſt, quæ incolumitatem tuetur, quàm quæ cupit læſa curari. Nam diligentia (inquit ille) defendit à vitio, ſi centones vel ſaga primum ſufficientia, deinde mollia imponantur & lota atq; ad tempus diligenter excuſſa, ne aliquid ſordium aut aſperitatis inhæreat, quod ſub pondere inulceret pellem: tunc ſagmarum & ſellarum menſura conueniens & apta qualitas debet adhiberi. Si enim iſta vel minora fuerint vel maiora, anguſtiora vel vltra modum lata, vel quæ non congruunt, grauiter nocent. Hinc enim colliſiones, ſuppurationes, apoſtemataque naſcuntur, cùm nimis locis inæqualibus premitur pondere, vel diſcentes tracturam, mercurius aut ſpina deteritur. Ipſorum quoque pondere, etiamſi in

ſtratis

A stratis nulla sit culpa, enormitas nocet, & ideo temperanda est mensura, ne inferat vulnus. Hactenus de equo ad cursum, onusque ferendum vtili, nunc quomodo tractandus à curatore sit pullus, pullique mater quædam afferemus. Si partus prosperè cessit (inquit Columella) minimè manu contingendus pullus erit. Nam læditur etiam leuissimo contactu. Tantùm cura adhibebitur, vt & amplo & calido loco cum matre versetur, ne aut frigus adhuc infirmo noceat, aut mater in angustijs eum obterat. Paulatim deinde producendus erit, prouidēdumque ne stercore vngulas adurat: mox cùm firmior fuerit, in eadem pascua, in quibus mater est, dimittendus, ne desiderio partus sui laboret equa. Sed de amore equæ erga pullos suos suprà dictum est. Varro ait in decem diebus secundum partum (vtor autem eius verbis,) cum matribus in pabulis prodigendum. Testatur Aristoteles vulgò dici mulum lactare semestre temporis spatium, equo autem plus temporis tribui. Anatolius equos & asinos ad biennium lactare iu' et. Varro quinquemestribus factis, cùm redacti sunt in stabulum, obijci vult farinam hordeace .m molitam cum furfuribus, & si quid aliud terra natum libenter edunt: anniculis iam factis dari hordeum & furfures, vsq; quoad erunt lactentes: neque prius biennio à lacte remouendum. Quod si quis prius ablactari velit, inuenio id commodissimè fieri hoc modo: Separetur à matre triduo ante plenilunium & per ho-

Pullus vt tractanans.

Quam diu lactet.

Vt ablactetur.

B ras vigintiquatuor ab ea exclusus, rursus manè ad eā admittatur, & vbi lac copiosè suxerit, adeo vt venter turgeat, remoueatur, nec admittatur amplius: sicque deinceps habitiorem manere & elegantiorem fieri. Præsepia quidem omnibus iumentis altiora esse oportere Anatolius tradidit, ad quæ capistrentur, vt sursum versus spectantia cibum capiant, id verò maximè in pullis obseruandum esse: sic enim erecta ceruice niti consuescere, quæ res (inquit) equino pecori maximam venustatem adfert. Vult iam vt equa post alterum aut tertium post editum partum, mensem exercitationibus longè magis credatur, ita enim lac in ea præstantius gigni; & sequens equuleus etiam cursibus committatur: Etsi pulli molles gerant vngulas, asperis locis eos citatiùs agamus, calculos pedibus substernentes: sic enim vngulas durari: & si parum adhuc solidatæ mollescant hanc curationem debere adhiberi: Adeps suilla vetus & hircina, sulphur ignem non expertum, & alliorum spicæ miscentur: ijs vngulæ & earum caua perunguntur. Rusius ad firmitatem vngulis comparandam, vtile esse ait, vt pullus locis nascatur saxosis & montanis, vt duris & asperis locis & aere frigido durescant. Conducere autem mōtana loca duplici nomine: primùm quia pedes in ijs validiores, aptiores, crassiores ac duriores reddunt: deinde quoniam subinde per inæqualia loca descensu ascensuque exercitati, laboribus sustinendis præparantur roboranturque. Absyr-

Præsepia qualia esse debeant.

Vngulæ vt durescant.

C tus vngulas difficilè duras reddi posse scribit, id vitium natiua conditione est insitum, quandoquidem in agendo itinere damnum è diurno detritu maius est, quàm vt per noctis quietem tantū renasci possit, quantum die subteritur. Solere tamen māgonizari quo vitium occultetur, & venustior ad vsus placeat. Nā cupressi fruticibus in aqua decoctis pedes foueri, aut similiter rubi coliculis; decoctum absynthium eundem præbere effectum: acida quoque muria perfundi prodesse: vngulas per hyemem oleo perungendas: sub æstate axungia foueri melius esse. Mangones suis fucis vngulæ detrimenta moliri. De ratione yrendi multa multos memoriæ prodidisse; longè tamen omnium optimum esse, succēdere bitumen, & eius pingue facibus instillare. Cœterùm si eius qui firmo stabilitur pede, subtrita sit vngula, sanguinem è suffraginibus mittendum, ne sensu inflammationis corrupta corona dehiscat. Et Pilosella quouis modo equis administrata, hoc illis adferre præsidij aiunt, ne lædi possint, dum ferreas soleas à fabro recipiunt: vnde à nonnullis clauorum herba nominatur. Curabit etiam hippocomus, vt satis mollia sint pulli labra, quò faciliùs aptiori tempore frænum sentiat. Molliuntur autem fricatione manuum leui, & aquæ tepidæ fotu, & oleo interdum inuncta. Frænum autem faciliùs admittent, quorum molliuscula sunt labra, vt testatur Xenophon citante Camerario. Difficile verò est, imò ferè impossibile, vt probum os ha-

Ad vngulā detritam.

Labra vt molliantur.

D biturus sit equus, nisi extrahantur ei dentes scaliones dicti, & plani. Calefactus enim si hos dētes habuerit, ægrè per sessorem re ineri posse periti aiunt; & morsum fræni plurimum auersari: quamobrem iam dictos dentes quatuor, priusquam annorum trium cum dimidio ætatem exegerint, radicitùs extrahi debent de maxilla inferiore, bini vtrinque, ferramentis ad id aptis. Pulchritudinem pulli natiuam conseruabit atque si opus est augebit: nā in equis non solùm vtilitas (inquit Vegetius) verùm etiam decoris ratio seruanda est. De iuba quomodo tondeatur, & quod cirri crurum non sint tondendi, ipse in hæc verba disserit. Nunquam itaque nisi necessitas passionis exegerit, de articulis resecandi sunt cirrhi. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis constituit. Ceruicem etiam ipsam diligens debet ornare tonsura. Multi enim sicut curulibus, ita & sellaribus iumentis pressiùs colla radunt. Quæ res licet præstare creditur augmentum, tamē sub honesto sessore deformis est. Alij ita tondent, vt arcum videantur imitari. Nonnulli Armeniorum more crines aliquos in tonsura ipsa per ordinem derelinquunt. Sed gratiora sunt, quæ translata de Persis posterior vsus inuexit. Nam media iuba ad omnem accurationem ex sinistra parte

Dentes scaliones cur extrahātur.

Tonsura.

tondetur;

tondetur, dextra verò omnino inſecta ſeruatur. Et n eſcio quo pacto plurmum deceat, quia illud quod naturaliter laudatur, Virgilius imitatur; A

Denſa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.

Quod ſi bicomis fuerit, vt vulgus appellat, mediæ ceruicis ſetas æqualiter oportet attronderi, ita vt tam dextri quàm ſiniſtri limitis continuata ſerire iubæ relinquãtur intactę: quod nihilominus inuentum conſtat à Parthis. Hucuſque Vegetius. Miratur verò Camerarius illorum rationem qui elegantiſſimos interdũ equos verticis iuba præciſa, & truncata cauda reddunt aſpectu fœdos quaſi infamiæ quibuſdam notis; etſi videntur (inquit) non ſine cauſa maiores hoc noſtri factitaſſe: (nos ſuprà Germanorum equos qui in Piſanorum auxilium contra Florentinos Maximiliano Imp. ducente in Italiam venerant, omnes cauda mutilata fuiſſe ex Iouio diximus,) itaque illi poſtea alligata quaſi phenace pilorum, ſtuduerunt ademptum mutilatione decorem reparare. Quid autem vt naturalem non retinerent, ac defenderent potius cauſæ fuiſſe ſupicabimur? Equidem exiſtimo primum hoc factum fuiſſe ab aliquo, cuius equum ſtrenuum, & bonum, vitiata ſcabioſa impetigine cauda deturparet: poſtea in quouis pilorum defluuio id vſurpari cœptum, in ignoratione ſcilicet remediorum huius mali; dum nouitate, vt fit, res commendari, & placere inſolentia ſua cœpit. Iam verò etiam audiui (inquit) quod haud ſcio an falſum ſit, animoſiores reddi mutilatione equos. Sed omnino barbarum hoc, & corrigendum videtur, præſertim cùm eripiatur hęc contra muſcas neceſſaria illis flabelli defenſio, preciſo caudæ verbere, Græci σόβην vocarunt. Iã etiam aliqui verticis iubam implectunt, vt in fronte tanquam virgunculæ crinis, filo diſcolore implicata dependeat: quo ſi putant equum ſpecioſiorem reddi, admodum falluntur: ſin conſuli proſpectui, redarguũtur à Xenophonte, qui hos pilos viſui nihil officere, vt diximus, demonſtrat. Videmus etiam nõnullos generoſos equos à nonnullis in pretio haberi, quibus vtraque mutilata auris eſt, (bertones vocant) ſed etſi meo iudicio propterea maioris fieri non debent, cùm ex ea parte animãtis indoles ac generoſitatis vigor præcipuè innoteſcat, vt ſuo loco oſtendimus. Quamobrem diligens hippocomus harum in primis partium curam habebit in pullis, ne mox malè curatas in adultis mutilare dominus cogatur. Procera autẽ, & lata cauda fiet, ſi pectine diſtringatur, & ſepiuſculè etiam à ſordibus detergatur, & frigida humectetur, vel etiã ſero liquidiore: hoc enim præſentem habere efficaciam quidam citante Camerario aſſerunt. Inuenio etiam, licet in obſcuro quodam authore pilum elegantiorem cùm aliàs tùm colore naſcituram, ſi menſe Maio teneras fagi frondes equis in cibũ dederis. Et Albertus aſſerit equi caput macreſcere, & ſiccari, ſi antequam ſeptem annos habeat, ſæpè aqua frigida abluatur, & fricetur: collum autem craſſeſcere, & crines meliùs creſcere, ſi aqua calida ſæpe ac diligenter iuxta ſcapulas humectetur, & crines digitis ſcalpantur, & prope caput, ſed frigida, non calida aqua, quia caput (inquit) debet eſſe gracile. Fit etiam vt quibuſdam in corporis partibus hunc vel illum in equo colorem deſideramus. Id quoque commodius fiet in pullo quàm in annoſo equo. Quod ſi itaque album pilum nigreſcere cupiemus, Vegetius atramenti ſutorij ſcrupulos ſeptem rhododaphnes ſucci ſcrupulos quatuor, ſepi caprini quod ſufficit, parirer trmperari iubet, & vti. Si è diueſo albos pilos facere voluerimus, cucumeris ſylueſtris radicum libram vnam: nitri ſcrupulos duodecim in pulueres cogi, heminam mellis adijci, hiſque permixtis vti.

Cur cauda quibuſdam præcidatur. — *Equi truncatis auribus* — *Vt cauda fiat lata.* — *Vt caput macreſcat.* — *Colorem pro arbitrio induci.*

CASTRANDI RATIO, & modus. D

Aſtrationem Apuleius eleganti vocabulo deteſtationem nuncupat, ſimulque cauſam caſtrationis inſinuat his verbis: *Multos ego ſcio non modò aſinos inertes, verũ & ferociſſimos equos nimio libidinis calore laborantes, atq. ob id truces veſanoſque adhibita tali deteſtatione, manſuetos, & manſues exindè factos.* Vbi execti ſunt canterios vocari inter ſynonyma dictum eſt, idque Varro in primis teſtatur, eandem caſtrationis neceſſitatem docens: *In ijs* (inquit) *malunt habere placidos; propter quod diſcrimen maximè inſtitutum, vt caſtrentur equi. Demptis enim teſticulis fiunt quietiores, & ideo quod ſemine carent, ij canterij appellati, &c.* Quamobrem Scythis, & Sarmatis peculiare eſt equos præferoces eunuchos facere, quò mollitis animis mitiores fiant, vt ſuo loco dicetur. Animi.n. vigorem fortitudinemq. non parum, vbi execti ſunt, perdunt, corporis tñ robur conſeruant: contumelioſi verò vbi exciduntur, à morſu & contumelia ceſſant, nihilo tamen minus ſunt bellicoſi. Ab his itaque ſumpto argumento Cyrus teſte Xenophonte ſpadones corporis robore minimè carere iudicabat. Nõ placent

Lib. 3. Metam. — *Deteſtatio.* — *Canterij qui* — *Caſtrationis vtilitas.* — *Lib. 3 Pædiæ.*

A cent autem qui ita degeneres atque languidos inde reddi volunt, & canterium in fossa hinc etiã dici, cùm quis lacessitus ad pugnam, mox linquitur animo, vt cominus congredi non audeat; prouerbij enim vsus est, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valet, vel vbi res vehementer erit impedita: nam vt plurimùm valet equus in planitie; ita minimè in fossa. Iam verò Albertus aliam omnino castrandi equos causam refert, ne indurescant equis nerui ex calore cursus; loquitur autem de equis celeribus, & ad cursum vtilibus, quos curriles haud satis peritè nuncupat. Quibus modo temporibus, & quonam pacto castrare equos deceat, sic ferè Absyrtus docuit. Castrationis in hoc animali duo tempora seruantur, veris, & autumni: æstate tamen quibusdam virilitatem dempsimus, nec vlla prorsus affecimus iniuria. (Palladius mense Martio omnia quadrupedia, maximeè equos castrari debere tradit.) Administrandæ castrationis ratio ita se habet. Oportet deiectum equum pedibus comprendere, exceptosque testes stricta pelle claudi, aut duabus angustis ligneis veluti forficibus vinctos teneri: folliculum solum, ambientemque cuticulam non latiùs rescindi, quã vt per impressum vulnus exprimantur testiculi. Cùm virile partem ferro resectam detraxeris, binas vtrimque fibulas lineas aut canabinas adhibuisse satis est. Tum mediam quasi tunicam quæ interuenit duobus membris genitalibus expressam rescindito.

Canterius in fossa cur id catur.

Castrari quãndo, & quomodo debeant.

B Testium neruos, quos Græci cremasteras ab eo appellant, quòd ex illis genitales partes dependent, quã parte testiculis adhærebant, ferramento candente resecato, admouens à posteriori parte, non per anteriorem. Sed maximè ferrum ignibus incandescat vt vno, sin minus altero detraxeris. Namque si plures ardentis ferri acies imprimantur, inflammationem mouebunt, Linamenta, lanarumùe flocci, oleo, & pice imbuti vulneribus induntur, fibulæ colligantur. Verùm linamenta tertio die resoluenda, vlceraque pennis, oleo, & pice intinctis quotidiè linenda, quousque cicatricem ducant. Abstinendus quo die castratus fuerit omni cibo: postero ad liberaliorem potum sensim inuitandus, ciboque in dies largiùs obiecto alendus: Horis quæ nonnihil refrigerationis præstant, paululum agatur: per æstum in equili manere melius est, Hac ratione curabis eum qui intra præsepe continetur. Quod si in armentis equum castraueris, candente ferramento, vti suprà dictum est, excides. Pice, & oleo vulnus inunges, & ad pascula religabis. Sed id tempore verno tantùm gregalibus fieri debet. Si ei qui præsepio recipitur, vulnus per inflãmationem intumescat, Cimoliam cretam ex aceto linere conuenit. Qui vno teste præditi sunt, non oportet reliquo dempto canterios facere. Namque facilè iniurijs patent, & castratione periclitantur. Cùm autem statim à dissectu consurgens equus hinnitum ediderit, non facilè sospes

Victus castrati.

Quos castrare non oporteat,

Pulli testes.

C euadit. Fama est eum qui secundos dentes eijcit, castratum reliquos non mutare, neque caninos emittere grandes. Horum qui pullinam adhuc ætatem agunt, testiculi nobis vix conspici possunt. Non est tamen ignorandum castratos maxima ex parte malidis lue non implicari, neque destillationis quæ ad crura decumbant, facilè torqueri: addiderim neque strumas in ijs erumpere. Hæc omnia Absyrtus. Hierocles etiam de equo actũ esse asserit, si amputatis testibus erigens sese confestim hinniuerit. Cum castratus est equus, à coitu omnino non abstinet. Turcarum itaque imperatorem ferunt, quòd vidisset castratum equum inire equam, eunuchis suis etiam penem detruncari iussisse: indeque natum quod eunuchos facturi pueros, penem simul cum testibus auferant.

Hinnitus post castrationem quid indicet.

Coit post castrationem.

DOMITVRA INSTItutio.

D

EQVVS indomitus, quamuis natura bene compositus sit, (verba sunt Ciceronis) idoneus nón potest esse ad eas vtilitates, & aptus ad ea quæ desiderantur ab equo: sicuti etiam homo indoctus quamuis ingeniosus, ad virtutem non potest peruenire. Et Aristippus teste Laertio dicebat sic differre doctos ab indoctis, vt differunt equi domiti ab indomitis. Domiti enim parere sciunt indomiti nesciunt, Ouidius:

Fert tamen vt debet casus patienter amaros:
More nec indomiti frena recusat equi.

Lib.4.ad Heren.

Domituræ necessitas.

Doctus vt differat ab indocto.

Vt verò pueris adiungitur necessario pudor, & laudis studium, vt dicebat Lycon Troadensis referente eodem Laertio, ita equis additur calcar, & frænum. Elegans quoque Plutarchi dictum: Sicut equos qui rectè instituunt, eos docent fræno facilè parere; ita qui pueros ad audiendum promptos faciunt, docent audire multa, loqui pauca. Siue autem ad vecturam siue ad currum trhaendum, sessorem vehendum assuefaciendus sit, magistro erit tradendus

Lib.1.epist. quibuscumque ex lotis, quouè semine ortum ducat, sed quo ætatis suæ tempore id fieri debeat, nunc videndum. Horatius ætatem probauit teneram: A

Qua ætate domandus.

Fingit equum tenera docilem ceruice magister
Ire viam qua monstrat eques.

Palladius ait pullos domari, vbi tempus bimæ ætatis excesserint. Columella distinguit, pro vsu ad quem domandus est, diuersitate; *Equus bimus ad vsum* (inquit) *domesticum rectè domatur, certaminibus autem expleto triennio; sic tamen, vt post quartum demum annum labori committatur.* Similiter Plinius: *Diuersa (inquit) circo ratio quæritur. itaque cùm bimi in alio subiugantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipit*, Absyrtus cùm annum, & sex menses impleuit equulus, manibus vult, vt sit tractandus, capistrum circum ponendum, fræna præsepibus suspendenda, vt tangere consuescat, ne è motu audiens exterreatur: trimum verò rectè domari, à quo tempore scilicet farrago dari solet. Idem & Varro scripsit: atque insuper addit, cùm iam ad manus accedere consueuerit, interdum imponere ei puerum bis, aut ter pronum in ventrem, postea iam sedêtem; hæc facere cum sit trimus, tum enim maximè crescere, & lacertosum fieri. Idem & Virgilius tradit, qui item domandos satiari cibi prohibet, domatis farraginem (la biada) apponi cupit. B

At tribus exactis, vbi quarta accesserit ætas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusq́; sonare
Compositis, sinuetq́; alterna volumina crurum,
Sitq́; laboranti similis: tum cursibus auras
Prouocet, ac per aperta volens ceu liber habenis
Aequora, vix summa vestigia ponit arena:
Hic vel ad Elæi metas & maxima campi
Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas:
Belgica vel molli melius feret esseda collo,
Tum demum crassa magnum farraggine corpus
Crescere iam domitis sinito: namq́; ante domandum
Ingentes tollunt animos, prensique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Lib.3. Sit itaque ætas idonea: nam quemadmodum infans, aut puer docilitatis non est capax, multò minus pullus, id quod meminit Lucret. vbi ostendit animas mortuorũ non in aliorũ migrare corpora. C

Sin animas hominum dicent in corpora semper
Ire humana: tamen quæram cur è sapienti
Stulta queant fieri, nec prudens sit puer vllus
Nec tam doctus equæ pullus quàm fortis equi vis,
Si non certa suo quia semine seminioq́;
Vis animi pariter crescit cum corpore toto.

Annosum tamen, qui domandus, instituendusque est equus, esse minimè decet, quia tales disciplinã omnem aspernãtur, & refractarij sunt, ostendit Plutarchus de liberorum educatione agẽs: Qui verò equi, inquit, à prima ætate rectè domiti non parent sessoribus? qui maturè non subacti duriceruices, & feroces non extiterunt? Isidorus in octauo pullum tradit, passum cui iuuenis assuescit, siue is suauis sit, siue durus, vix iam prouecta ætate relinquere posse. In pullo autem instituendo non decet, inquit Xenophon, ipsum equitem occupari, sed potiùs domitori tradet, & quomodo institui ab eo velit, præscribit. Domari Martio mẽse dum dicit Palladius, non ita accipi velim, quasi tam breui tempore domari possit, nam vt ait Ouidius:

Animosi cur non domentur.

Tempore paret equus lentis animosus habenis
Et placido duros accipit ore lupos

Li.1.de ar.

Sed vt id tempus domituræ aptissimum esse indicaret. Locus vbi domatur, & docetur spatiosus esto: talem fuisse olim haud obscurè innuit Virgilius, inquiens: D

Aenid.3.

Filius ardentes haud secius æquore campi
Exercebat equos.

Non sinitur tamen iri quo ipsi pulli volunt, sed frænis coercentur. Varius de morte ita scribit de Hippodamis agens cum renitentibus pullis quos domandos suscepere certantibus:

Quem non ille sinit lentæ moderator habenæ
Qua velit ire, sed angusto prius ore coercens
Insultare docet campis, fingitque morando.

Author est Cicero in Hortensio citante Nonio, domitores equorum non verbera solùm adhibẽt ad domandũ, sed cibum etiã sępè subtrahunt, vt fame delibitetur equuleorũ nimis effrẽnata vis. Cibum autem domandis pullis subtrahi etiã ex Virgilio diximus. Cùm verò tota equitãdi scientia

A tia in eo consistat maximè, vt equus sessori frænum moderanti obediat, & quamcumq. in partem velit, ille sequatur, quod declarat locus Cæsaris, qui est de essedarijs Britannicis: *Ac tantum vsu quotidiano, & exercitatione efficiunt, vt decliui ac præcipiti loco incitatos equos sustinere & breui moderari, & flectere & per temonem percurrere, & in iugo insistere & inde se in currus recipere citissimè possint*: Sed & Propertius dicebat; *Equitandi scientia in quo consistat.* *Lib.4.de bello Gall.*

-------- Seu fræna sonantia flectes
Seruiet asper equus.

Indeque equos flectere, pro nostro arbitrio vti poetæ vsurpant; Horatius: *Lib.3.Car. Od.3.*

Quamuis non alius flectere equum sciens
Aeque conspicitur gramine Martio.

Virgilius de Neptuno: *------ Cæloque euectus aperto* *Aen.1.&*
Flectit equos. Rursus:
Venatu inuigilant pueri, syluasque fatigant;
Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.

Nihilominus qui effrænes equorum pullos edomandos accipiunt, non statim initio fræno ori iniecto natiuam eorum ferociam (inquit D.Basilius) frangunt aut inhibent aut sistunt. Ad eum enim B modū refractarij redduntur, & retrogradi ac discunt dorso suo excutere sessores, sed primùm nō nihil obsecundāt, & indulgent illorum ferocienti naturæ. Dein vbi viderint e proprio impetu feritatem iræ absumptam, tunc acceptos aliqua iam ex parte edomitos, arte moderatiores reddunt, & quouis sequaces. Totam autem domandi artem in eo consistere, vt equus se mansuetum præstet atque obsequentem, ex Theopompi Spartanorum regis parœmia notum est, qui, cùm quispiam diceret eò seruari Spartam quòd reges imperare didicissent, quin propterea potius (inquit ille citans quam diximus domandi artem) quod ciues imperio parent: non enim parere illis patiuntur, qui nesciunt imperare, sed subiectorum obedientia disciplina est principis, nam qui rectè ducit, vt rectè sequatur, efficit. Quemadmodum itaque prudentis principis est blandè atque amicè cum subditis suis agere, ita etiam in re equestri est, vtilissima doctrina atque institutio, ne iracundè tractetur equus: nam ira, vt inquit Xenophon, nihil prouidet: sed ea designat plerumque, quorum pœnitentia necessario comes est. Virgilius cum de equo ad bellicum vsum aut certamina equestria instituendo, dixisset; *Homil.in Iulittam martyrem.* *Theopompi regis dictum.* *Blandè tractandum esse equum.*

Sin ab bella magis studium, turmasque feroces
C *Aut Alphæa rotis prælabi flumina Pisæ,*
Et Iouis in luco currus agitare volantes:
Primus equi labor est, animos atque arma videre *Georg.3.*
Bellantum lituosque pati tractuque gementem
Ferre rotam, & stabulo frænos audire sonantes.

Addit blandè mox à domitore tractandum esse;

Tum magis atque magis blandis audire magistri
Laudibus & plausæ sonitum ceruicis amare,
Atque hæc iam primo depulsus ab vbere matris
Audiat: inque vicem dat mollibus ora capistris
Inualidus, etiamque tremens, etiam inscius æui.

Institutionem equi à blandimentis, mollique ac placida tractatione olim inchoasse, breuiter insinuat nobis Statius, de Arione loquens: *Li.6.Theb.*

Tunc rector genero Polynici indulget agendum
D *Multa monens, vbi feruor equo qua suetus ab arte*
Mulceri: nec sæua manus, nec liber habenis
Impetus: vrge alios inquit stimulisque minisq.,
Ille ibit minus ipse voles.

Gaudet enim equus istiusmodi demulsionibus, quæ manu fiunt, etiam cum edoctus est, & in ipso cursu, vt ostendit Ouidius: *Gaudet mulceri.*

Quadrupes inter rapidi certamina cursus
Depexaque iubæ, plausaque colla iuuant. Necnon iam ad currendum parati: Virgilius:
Circumstant properi aurigæ, manibusq. lacessunt Pectora plausa cauis, & colla comantia pectunt

Cæterùm si aliàs, tùm verò maximè equo blandiendū est, cùm quis conscendere eum cupit. Qui equum (inquit Camerarius) inscendere volet, nisi ipse fortè ducet, accedito placidè, & illi ablanditor verbis, & sono oris conueniente, aut etiā palpis: ita gaudebit cōscensione equus, & libenter consistet, admittetq; equitem. Hoc efficitur atq; obtinetur in summa interdum ferocia equorum, conscensionem vt neque reformident, neque detractent. Itaque hoc de Alexandro Magno pro- *Vt inscendendus.*

Alexandri equitandi peritia.

ditum memoriæ eſt (à Plutarcho in eius vita, vt ſuperiùs etiam meminimus) cùm ad Philippu A
adductus fuiſſet celebris ille equus Bucephalus nomine, à Theſſalo Philonice, & indicatus im
mani pretio, regem exciuit, vt prodiret cum ſuis in campum, equi periculum vbi fieret. Ibi ille fe
rocire, & neminem admittere velle, ac ſi inclamaretur, concitari, & reſilire, denique videri nul
li vſui, & planè ferus. Tum rex iratus iubet abduci equum inſolentis atque indomitæ feritatis.
At Alexander, qui, & ipſe fortè aderat, querebatur equum exim um, & admirabilis bonitatis
amitti atque perdi inſcitia atque formidine eorum, qui illum tractare neſcirent. Ad hæc primum
tacere Philippus, & diſſimulare. Cùm verò eadem Alexander repeteret ſæpius, Tùnc igitur,
inquit, melius poſſe tractare te equos ſperas quàm hos ſenes, qui reprehenduntur increp atione
tua? Hunc quidem certè, inquit Alexander, melius ego tractauero, quàm quiſquam alius. Sin verò
minus, inquit Philippus, quam pœnam vis ſuſtinere procacitatis tuæ? Egone inquit Alexander,
pretium equi ipſe tum ſoluam. Hic riſu ſuborto, argentique perſolutione præfinita, accedit Alexan
der ad equum, prehenſumque loro contra ſolem conuertit, quòd conijceret illum vmbram ap
propinquantium aſpicientem perturbari motu, & ſpecie huius. Atque ita parumper circumiens
placido greſſu, & equum manu demulcens, cùm intelligeret de ſpiritu animoſitatem equi maxi
mam eſſe, atque hanc illum quaſi colligere, ponit chlamidem, ac ſe in illum ſublatum ritè collo B
cat, frænorumque habenas ſic prehendit, vt equi os minimè lęderet aut laceraret. Tum equum
nonnihil remiſiſſe de ira, & commotione animi ſentiens, atque geſtire excurrere, laxatis habenis
incitat voce quoque vehementius, & calcibus ferit latera. Quæ res Philipum primum, & alios per
terruit, ſed mox vbi videre quod, & Alexander reflexiſſet, & ageret ita, vt par eſſet equum cum
exultatione, & lætitia: ibi acclamare vniuerſi; Philippo verò etiam lachrymæ cadere præ gaudio,
neque poſſe ille ſibi temperare quin filium complecteretur atque exoſcularetur. Quare ſic ſe res
habet quemadmodum diximus, vtilem maximè eſſe placiditatem, & moderationem in conſcen
ſionibus, & cautionem hanc, ne qua res aut ſpecies tum obijciatur equo, quæ illum percellat, &
perturbet, aut etiam perterreat. Quod ſi hoc etiam obtentum ſit, equus ſeſſorem ſuum vt cogno

Ingrata equis ſunt removenda.

ſcat, & illo gaudeat, nihil ad commoditatem conſceſionis iam poterit deeſſe. Idem Camerarius
ea quæ contraria ſunt equis, & ingrata, remoueri ab illis omni tempore iubet, & in primis caueri
ne quid tale de improuiſo, & inopinato illis obijciatur, præſertim ſi animoſiores fuerint, quia ſic
perturbantur, & ad inſaniam quodammodo adiguntur: Cardanus corrigi quinque modis equum

Lib. 7. de Variet. rer. cap. 33.

tradit, voce quam (inquit) maximè timet, virga, fræno, cruribus, maximè calcaribus additis, &
labore; blandiri nos ijs manu ſcalpentes crinum locum, palpanteſque leniter, & voce ſubmiſſa, C
tum etiam cibo, maximè pane, & vino, quibus eos nobis (inquit) conciliamus. Similiter etiam

Vt corrigatur.

Si equus fuerit ferox aut ignauus quid faciendum.

Xenophon docet, ſi cui fortè oblatus ſit ferocior aut ignauior equus, quo pacto vtroque rectè v
queat, edocet. Primùm ſciendum eſſe monens forociam in equo ſimilem eſſe iracundiæ homi
num. Vt igitur non incitantur facilè quibus nihil dicitur, neque fit, quo offendantur ita, & fero
ciorem equum minimè commoueritis, qui (inquit) non læſerit. Quapropter ſtatim in conſcen
dendo prouidendum, ne conſcenſor moleſtus ſit equo. Cùm autem in equo conſcenſſum fuerit,
acquieſcendum pluſculum temporis, vel quam diu licuerit, atque ita agitandus equus quàm blan
diſſimo imperio: ac mox lentiſſimis à gradibus initio facto, ad celeritatem adigetur: inter quæ vix
ſentiet ille agitationem. Imperio autem repentino equus ferocior, itidem vt homo perturbatur

vt incitatus retinendus.

animo, ſiue quid tum aſpexit ſubitò, ſeu audiuit, ſeu etiam patitur. Quare hoc non ignorabimus,
repentina omnia in equis perturbationes efficere. Verùm ſi incitatum ad celeritatem contine
ferociorem in curſu volueris, non attrahes de repentè, ſed placidè adduces frænum vt inuites, non
cogas ad coſiſtendum. Placantur etiam equi longioribus ſpatijs magis quàm ſi crebrò conuer
tantur: atque lenta diu equitationis ſpatia, & placidos præſtant, neque ferociam equorum ſuſci D
tant. Quòd ſi quis ſperat, ſi diu, & celeriter agitet equum, fore defatigatū, deinde manſuetiorem,

Ex labore non manſue fieri.

diuerſum ſentit atque accidere conſueuit. Nam hæc inter feroces magis violentiam vſurpare in
que ira, quamadmodum homines iracundi, ſæpe, & ſe, & ſeſſorem indignis modis tractare ſolent.
Proinde ad celeritatem ſummam equos feroces non facilè incitabimus. Nequaquam autē adige

Improbi qui equi.

mus ad alios equos, nam fermè improbiſſimi quique ferociſſimi ſunt. His aptiores fræni quoque
lenes quàm aſperi. Si quando tamen aſperos indiderimus, laxando vt lenes videantur, efficiemus.
Prodeſt etiam vt ſeſſor aſſuefaciat ſeſe ad talem in equo potiſſimùm feroce collocationem, qua &
ipſe minimè commoueatur, & nulla ferè alia parte equum contingat, quàm vbi ſeſſionis firma
cauſa contingi illum neceſſe fuerit. Nec hoc ignorādum, præcipi poppyſmo (id eſt cum labris com

Poppyſmus quid.

preſſis acutior quidam ſonus oris editur,) equos mitigari; κλώγμῳ verò (qui ſonitus fuerit pala
& gutturis) incitari. Atſi quis initio equo offerat grato cum clogmo, contraria autem cum poppyſ
mo, citò ille didicerit, poppyſmo iam incitari, mitigari verò clogmo. Atq; ſimiliter inter clamores
ac tubas cauendum, ne equo formido aliqua noſtra appareat, neùe illi hoc tempore turbulentum
aliquid

A aliquid obijciatur: sed quantum fieri poterit, quietem tum conciliare equo studebimus, & (si fieri poterit) matutina aut vespertina pabula præbebimus. Hoc autem consilium optimum fuerit, ne quis sibi equum ferocem ad bellũ parare velit. Verùm de ignauis tantùm scripsisse satis fuerit, in his omnia contraria exercenda, quàm de ferocibus dicta sunt. Hactenus Xenophon. Qui autem equitare primum discit, volunt nonnulli, vt generosum eligat equum, nam si hunc sibi (inquiũt) reddiderit obedientem, eò minus negotij facessent alij. Socrates itaque recitante Laertio asperioris ingenij vxori ita congrediendum monebat, vt equis animosis equites. Nam sicut illi (ait) cùm eos semel subegerint, reliquis facilè vtuntur, ita, & mihi post Xantippes vsum, reliquorum mortaliũ facilis toleratio obuenerit. Cæterùm calcaria non nisi cùm opus fuerit, subdi equis Camerarius iubet: ad reliqua vocem, & virgulam sufficere dicit. Acres enim equos ad feritatem incitari; & placidos ad patientiam quandam ignauam, illorum crebritatem adigere, & veluti asinos ad plagas perferendas assiduitate durari: & mox ex laboribus asperiores potius, & ferociores quàm mitiores, & placidiores reddi Xenophontis testimonio probabimus. Quare rectè dixit Cardanus, corriguntur, non instituuntur, & mox vitia quæ corrigenda sunt, enumerat, & maxima esse ait, si cadat, si se prosternat, si erigat se ac si contumax sit. Erectionem vt omnium periculosissimam

Calcaribus quando vrgendi.

Vitia quorũ pessima.

B virga corrigi, anteriora crura dum se erigit, verberando, nec vllum esse præstantius auxilium: si enim adhibeatur cura, breui emendari vitium. Si se prosternat, voce, oculis, & baculo deterreri: contumaces baculis inter aures verberando, clauo post ephippias pungendo, igne denique corrigi. Qui sæpe cadunt, cùm vitio naturæ, non sponte, cadant, nulla cura emendari. Sunt sæpe, & alia vitia equorum, quæ nisi corrigantur, inutilem planè equum reddunt, id quod Socrates ostendit ad quendam equitum magistrum futurum scribens, vt memorat Xenophon his verbis: *quod si equites* (inquit) *equos tibi adduxerint tam vitiatis pedibus ac tibijs: quosdam verò ita debiles ac strigosos vt sequi non possint: & quosdam ita malè educatos, vt non maneant quocumque in loco ordinaueris: quosdam verò tam calcitrosos, vt non sit possibile de vno in alium aciei locum transferre, quæ tibi vtilitas erit equitatus?* Equos his vitijs præditos Xenophon Græcè vocat κακόποδας, κακοσκελεῖς, ἀσθενεῖς ἀτρόφυς, ἀναγώλυς, λακτιςάς. Calcitrosi autem equi, id est λακτιςαὶ, quos Latinè etiam calcitrones dicimus, sunt qui calcibus impetunt peruicaciùs. Corrigi aiunt vitium à diligenti curatore, si quoties animaduertit calcitraturum, baculo pedes percutiat. Alij malunt, compedibus pedes posteriores stringi, quo vsque calcitrare desierit. Neque verendum est inde noxam aliquam inferri equo, quin apud Xenophontem legitur, vt Suidas citat Persarum

Lib. 3. de dict. & fact. Socr.

Calcitrosi q & vt corrigantur.

C equos plerumq; ligatos pedes habere, ne fugiant, si soluti fuerint: indeque Xenophon malum esse nocte dicebat exercitũ Persarum, quoniam equi eorum ligati essent. Inuenio verò etiam à multis inter secreta annotatum calcitrosum equum patienter se finiturum curari in stabulo, & ferreis apud fabrum calceari soleis, si exiguum, rotundum silicem alterutri aurium immiseris, & apprehensam auriculam manibus perstrinxeris ac retinueris. Sic enim fore immobilem, & quantumuis etiam ferox sit, quieturum si verò in vtramque aurem singulos immiserimus silices, tam mitem fore, quàm est ouis. Antonius Mizaldus se hoc secretum expertum accepisse testatur à quodam equisone regis Nauarræ. Cardanus hoc eodem remedio prospici ait, si vel sessorem respuat, vel nauem ingredi nolit, vel timeat rotas, similiaque alia: lapillum autem è filo suspensum in aurem indi. Et si hoc non prodest, vult prætera equi sensum perturbari, oculos vitta vinciri: hoc enim sæpe profuisse. Virga etiam si cędantur crura, quæ retrò agere, aut eleuare solet: ignem quoq; caudæ submissum, tum instrumentum ferreum, quod dum retrocedit, illum pungit, & sauciat: optimum enim hoc esse, ita si in humum procumbat, infra ventrem sint aculei. Sunt qui Latinis effręnes, & infrænes dicuntur, Græcis ἄςομοι, & σκληρόςομοι, quibus durum os est. Hic difficulter flectuntur, & quamuis permittas ei frænum, minimè apprehendunt: contra qui molli sunt ore

Persarum exercitũ cur Xenophon improbari.

Li. 3. de var. rer. cap. 32.

Effranes q.

D (μαλακόγναθυς dicunt Græci) facillimè. Morigerum autem iudicabimus, si laxatum frænum contracturo tibi facilè paret, & si dato ad cursum signo, alacri statim impetu procurrit, & rursus à cursu audito subsistendi signo etiam difficilibus in locis mox subsistat. Quidam autem tanta sunt oris duritia, vt ait Xenophon, vt cum fręnos quemadmodum dicitur, momorderint, frustrà in continendo sessor laboret: quos omnino ipse repudiat. Cum morsu frænum apprehendere, inclinato capite extra iter institutum violenter feruntur, & ceruice obliqua, crebroque concussa, vim facere, & excutere conantur, & in dorsum elatis, scilicet cruribus prioribus, tergiuersando reclinant: sed quàm periculosus sit horum equorum vsus, etiam indicauit Ouidius, cùm canit:

Vt rapit in pręceps dominum spumantia frustra
Ora retentantem durior oris equus. — *Li. 2. Amor.*

Et quomodo respiciendum est, etiam docet, inquiens,

Asper equus duris contunditur ora lupatis. — *Lib. 1. Eleg.*

Aliquibus verò ora sunt neq. dura, neq. mollia, magis tñ dura, quàm mollia: ideoq. si initio cùm

incitaris, & adegeris ad curſum aut gyrum, habenas attrahas non obſequuntur. Faciendum igi- A
tur eſſe aiunt, vt talibus latiſſimè remittatur primùm, ita enim regere, & pro voluntate quemque
ſua moderari facilè poſſe. De effræni equo locus Luciani legitur dignus qui recitetur: *Idem ve-*
In Cynico. *rò vobis vſu venit, quod contigiſſe cuidam ferunt, qui equum conſcenderat furibundum: abreptum*
enim illum equus ferebat: nec vlla deſcendendi equo currente facultas erat: Cùm autem obuius qui-
dam interrogaret, quonam pergeret: reſpondit, quò illi videtur, demonſtrans equum. Hic à vobis ſi
Equus vmbratus *quis quærat quò pergatis, ſi verum fateri volueritis, quocunque libuerit affectibus, dicetis.* Equos qui
ſic aufugiunt, vmbratos dici in ſchedis meis annotatum reperio. Mordacem qui morſu aduenas
Mordax. offendit, Græci δήκτην vocant: ἀποκρέστικον verò quem nos ſternacem dicimus, qui facilè ſter-
Sternax. nit ſedentem. Mordacitatem remittit, ſi morſurus vapulet deinde placidè tractetur, & quo de-
lectatur, offeratur aliquid. Similiter puto ſternax tractari poterit. Aiunt ſoleas equorum ex fer-
ro quo aliquis occiſus fuit, agiles equos reddere, & ſi ex eodem morſus cõcinnentur tractabiles
& obſequioſos fieri, etiamſi rebelles eſſent, moroſiue ac mordaces: vt citat Mizaldus, ex Raſi
videlicet, & Alberto. Sunt, & ſuſpicaces qui accedere aliquopiam ſæpè nolunt. His Xenophon
demonſtrari vult, quod ea quæ auerſantur, fugienda non ſint: hoc quidem planè equis animoſis: B
ſin erunt timidiores, contractemus vt id, quod eis horribile apparet, & leniter eodem ipſos addu-
camus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutere equis inquit. Nam quia tum malè
mulctantur, huius etiam ea quæ ſuſpicione ſua refugiunt, cauſam eſſe arbitrantur. Camerarius
quoque in auerſationibus, & tergiuerſationibus, calcaria ſi ſubdantur, magis equum perturbare
ait, & terrorem, & peruerſitatem augere: itaque tum placandos maximè, & confirmandos, vt fe-
ritatem intelligant, ſentiant non eſſe exhorreſcenda illa, quæ refugerint: ita enim horribilia e-
tiam tandem extimeſcere deſinere. Idem rurſus: ſi quid per iram (inquit) in equum tergiuerſan-
tem committatur, vehementiùs ille perturbatur, & poſtea faciliùs terretur quia illa obiecta alie-
Quę timere ſoleant. niora exhorreſcit, propter quæ afflictum ſe recordatur. Solent autem plerumque à foſſis alijſ-
que cauis ſibi ferè timerè, niſi ritè ad eas tranſiliendas edocti ſint, quod inter cæteros indicauit
Lib. 10. Statius:

Soluitur interea vallum, primæque recuſant
Stare moræ, iam ſe peditum iunxere cateruę
Męnibus at patulas ſaltu tranſmittere foſſas
Horror equis, hærent trepidi atque immane pauentes C
Abruptum mirantur equi, nunc impetus irę
Margine ab extremo, nunc ſponte in fræna recedunt.

Qui itaque tranſiliendis foſſis inſtituti ſunt atque aſſuefacti, quique ex altis, & præruptis ſe demit-
tere, & liberare didicere, & per decliuia celeriter vectari, hi tantò pręſtant inexercitatis, & hom-
imperitis, quantum aerea, & pennigera animantia agilitate terreſtribus; rurſus qui pedibus ſunt
Bellici equi inſtitutio. exercitatis, tantum eis antecellunt qui ſunt ad aſperitates viarum inexercitati, quantum claudis in-
tegri. Quamobrem Xenophon bellicum equum primùm ita edocendum eſſe voluit, vt in cliuos
ſurſum, & per decliuia, & in obliquum agitari poſſit, foſſas tranſilire ſciat, vallumque ſuperare, in
collem erumpere, & de colle deſilire. Quomodo autem inſtituendus ſit, ipſe in hæc ferè verba
„ tradit. Qui nactus eſt equum omnino imperitum ſaltum, is vacuum illum prehenſo loro ducto-
„ rio tranſgreſſus foſſam prior attrahito ad ſaltum: quod ille ſi renitatur, à tergo aliquis flagrum aut
„ virgam ſummis viribus incutiat, ita tranſiliet non ſolum illud ſpatium, ſed longius etiam quàm
„ debuiſſet, & in poſterum non expectabit verbera, ſed vbi ſenſerit modò ponè accedere aliquem,
„ ſtatim ſaliet. Cùm vacuum aſſuefeceris, ita etiam agitabis conſcenſum, primum quidem tranſ-
„ minores foſſas, mox etiam latiores. In conatu autē ſaliendi ſubdes calcaria, itidemque cùm tran- D
„ ſilire equum, & cùm deſilire volueris, calcaria ſubdito: toto enim corpore in omnibus his annitens
„ equus, faciet ille ita magis vt cum ipſe, tum eques in tuto ſint, quàm ſi poſteriore parte ſui quaſi
„ deficeret, vel in tranſiliendo, vel in erumpendo ſurſum, vel in deſiliendo. Cæterùm ad decliuia
„ primum leuiori in ſolo equos aſſuefieri conuenit. Ita tandem aſſuefacti libentiùs per decliuia,
„ quàm recto curſu ferentur. Nam quod quidam verentur, ne ſi per decliuia incitentur equi, armos
„ rumpant, neminem debet terrere, qui cognouerit, & Perſas, & vniuerſos Odryſſas curſu per decli-
„ uia certantes, nihilominus habere ſanos equos, quàm Græcos. Porrò ſeſſor ad hæc omnia accom-
„ modum ſe præbere debet. Itaque ad primum ille equi impetum proclinator, ita minimè equus
„ tergiuerſabitur, aut eques ſuccutietur: ſtatimque reprimens equum, reſupinator, ita minimè ip-
„ ſe iactabitur. In traiectu foſſæ, & cliui aſcenſu, non fuerit incongruum iubam tenere, ne ſimul, &
„ loro, & fræno grauetur equus. Sin decliue agetur, & reſupinator eques, & equum ſuſtineto
„ fræno, ne præceps vterque deorſum feratur. Hæc ille. Aliàs omnino dandam ait eſſe operam,
„ vt alijs atque alijs in locis, itemque modo longæ, modo breues equitationes vt fiant: minus enim
hæc

A hæc equo odiosa esse, quàm si semper iisdem locis, & eodem modo agerentur. Pollux primò agitari vult per plana, & læuia loca, non rectà autem aut repentè ex contrario locorum situ in cōtrarium agi, sed obligari, nunc longam, nunc breuem, nunc remissam, nunc concitatam equitationem per vices institui. Nè verò armorum fremitum, & gladiorum ad clypeos resonantium crepitum equi extimescant, eos, inquit Aelianus, ad strepitum ac sonitum assuescere cogunt, armataque cadauerum simulacra sub ipsum fœnum subijciunt, vt cæsorum conspectum in bello ferre consuescant, vt ne rerum terribilium metu affecti, ad rem militarem inutiles sint. Quod quidem ipsum Homerus haud sanè ignorauit, cùm Diomedem quidem in Iliade scripsit Thraces iugulare Vlyssem verò interfectos pedibus subtrahere, ne in cadauera incurrentes Thraces equi formidine perterrerentur: atque ad hæc ipsa insueti, vt per formidolosa quædam ingredientes præcipiti effrenatione efferrentur. Inuenio etiam quod qui meticulosos equos docent, id noctu libenter facere solent, quoniam cùm eo tempore pauores sint maiores, si eos superent, facilè spes est, quod etiam quoscunque non æquè magnos contemnere discent. Alij παρώπια oculis obdunt, sic vocantur coria, quæ equorum formidolosorum oculis apponuntur, alio nomine ἀνθήλια, siue ἀνθήλια dicta, eò quod à sole oculos tuentur. Iam si lubeat idoneo bellis equo vti ad agitationem magnificam, & speciosam omnino ab eo, quod plerique faciunt in opinione præclaræ equitationis, abstinendum, inquit Xenophon, os vt frænis laceremus; itemque ca caria, vt subdamus, & incutiamus scuticas. Nam ita diuersa omnia accident ab ijs, quæ expetuntur, cùm & figuram quandam arduam equi habenis arreptis efficientes, qui debuerat prospicere, cum excæcant, & calcaribus atque flagris equum territant, vt non sine periculo perturbetur. Hæc autem sunt, quę faciunt hi equi, quibus agitatio molesta est maximè, atque in turpitudine quidem, non cum honestate. Sed equus si didicerit agitari frænis laxioribus, & ceruicem attollere, eandemque à capite recuruare, ita facilè præstabit ea quibus etiam ip se potissimùm delectatur, & sibi placet. Hæc autem esse quæ diximus, vel hoc argumento intelligi poterit, quòd equus quoties festinat ad alios equos, sed ad equas in primis, tùm & attollit ceruicem, quàm altissimè, & caput maximè proclinat, truci cum specie, tum crurum mollitudinem fert sublimem, & caudam sursum intendit. Qui igitur ad talem formam composuerit equum, qualem ipse effingit, quoties pulcherrimus videri cupit, is hoc consequetur, vt & ad agitatione voluptatem equus capiat, & magnificus atque terribilis, ac spectabilis sit. Quæ quidem qua ratione obtineri posse credamus, nunc deinceps conabimur exponere. Prima igitur frænorum cura est, quæ non pauciora duobus parabimus: quorum vnum, leuius orbes habeat grandiores: alterum eosdem cùm graues, tum depressos. Echini autem, id est clausuræ, erunt acutiores, vt cùm istud prehenderit, offensus equus asperitate mox dimittat: cum autem lenius illi inditum fuerit, tum gaudens huius quidem lenitate, alia nihilominus, ad quæ asperiore fræno instructus fuerat, sub leni quoque exequatur: sin lenitate contempta in hoc penitus incumbere volet, cogent scilicet illum hanc ob causam subiecti grandiores orbes, os pandere, atque ita admittere lupos. Poterit autem asperius frænum variari cum implicatione quadam, tū extensione: cæterùm cuiuscunque modi fuerint fræna, sunto mollia omnia. Nam rigidum quauis parte sui prehensum retinet equus totum inter maxillas, perinde ac veru vbilibet prehendas, totum substuleris. Alterum verò non aliter quàm catena, ea parte tantummodò, qua tenetur, non flectitur, aliæ pendent; quas elabentes dum captat equus, lupos interea amittit de maxillis. Hanc ob causam, & inseruntur medijs axibus annuli, vt hos lingua, atque dentibus prensans, omittat correptionem inter maxillas fræni. Frænum molle est, cùm axes commissuras habent læues, atque latas: itemque omnia, quæ axibus accommodantur, cùm sunt ampla, & minus densa; mollius frænum existimandum. In quo verò omnes particulæ fræni grauiter discurrunt, atque colliduntur, illud frænum rigidum erit. Sed qualecumque contigerit frænum cum hoc cuncta ea, quæ subijcientur, præstabit is, qui voluerit formam equi efficere eam, quàm suprà diximus. Os igitur equi concutiendum, neque ita vehementer equus vt refugiat, neque ita placidè, vt persentiscat. Atque iam post concussionem vbi equus ceruicem attollet, statim fræno indulgendum; itemque alia oportebit (id quod monere non cessamus) dum scitè obsecundauerit, vicissim illi gratificari. Cumque animaduersum fuerit delectari equum elatione ceruicis, & habenarum laxitate, tum cauebitur ne quid illo tempore huic molestiæ obijciatur, quasi ad laborem equum adigere velimus, sed blandimentis tum eum demeribimur, vt speret requietem: ita enim magis prompto animo ad celeritatem agitationis deueniet. Iam verò celeritate etiam gaudere equos, satis argumenti est, quod liberatus pedetentim nullus abit, sed aufugit: hæc enim certè est voluptas equorum, nisi fortè ad cursuram importuniùs fuerint incitati. Sed cùm inter agitandum equus exultabit, scilicet edoctus iam priore agitatione de flexibus ad celeritatem incitari; quod cum facere sciuerit, si quis tum illum adductis habenis retineat, & signum aliquod det concitationum, coercitus hic frænis, imperio concitationis mouetur, & pectus effert,

Ne strepitus armorum timeant.

Vt bellico equo vtamur pro pompico.

B

Fræna quot & qualia esse debeant.

C

Frenū molle, & aspeeū vt differāt.

D

Equi celeritate gaudēt.

A

& iratus protollit crura altiùs,non mollia tamen hæc:quippe in offenſis iam non magis mollibus cruribus vtuntur equi. Sic igitur exardeſcente equo,ſi frenis indulgeas , ibi præ gaudio, quod in laxitate ſe freno liberatum putet,exultabundo habitu,mollibuſque cruribus elatè ſe ſe inferet, planè repræſentans pulchritudinem qua componere ſe equi ſolent feſtinãtes ad alios equos. Quique hoc cernunt,talem equum appellant liberalem,& voluntarium,& equitatorem,& ferocem,& ſuperbum,ſimulque & iucundum,& terribilem aſpectu.

Equus optimus.

Idem autem Xenophon erigendi facultatem quæ in iſtiuſmodi pompico equo requiritur , cum crurum mollitudine coniunctam eſſe cùm negaſſet,ſed cui lumbi molles ſunt,& ſuccincti atque robuſti, eum poſſe ſpatioſè prioribus cruribus ſubijcere poſteriora:hoc,inquit,dum facit,tum ſi quis fræno concutiat os equi, fit vt poſteriores in talos ille reflectatur atque ſubſidat;erigat autem ſuperiores corporis partes, ſic aſpicientibus contrà aluus,& inguen vt appareat. Ibi igitur frænis indulgendum,vti equus quod pulcherrimum eſt in hoc genere,faciat libens,& ita ſpectatoribus hoc facere videatur.

Equus vt ſe erigat.

Sunt qui ad hoc etiam erudiant equos,quorum hi virga talos pulſant : illi baculo iubent accurrere, qui coxas verberet. Nobis verò hæc videtur inſtitutio optima,ſi id quod ſemper dicimus, nõ omittatur vnquam, equo vt quies contingat,poſtquam voluntati agitatoris obtemperauerit .

B

Proinde certis ſignis excitatum equum ſponte pulcherrimos,& ſplendidiſſimos geſtus exhibere oportet. Quod ſi poſt equitationem,& copioſum ſudorem,necnon cùm ſe ſcite erexerit,ſtatim ſeſſore ac frænis releuetur equus: non dubitandum quin ſua voluntate poſtea ad erectiones peruenturus ſit. Super huiuſmodi iam quidem agitationi idoneis equis reſidentes,& dij pinguntur,& heroes ; hominesque in vſu horum decente,magnifici videntur. Vſque adeò verò equus qui ſeſe erigit,vel pulcra, vel admirabilis,vel etiã expetenda res eſt,vt omnium oculos ſpectantium in ſe conuerſos teneat,tam iuuenum,quàm ſeniorum. Maxime ſane laudatur talis equus,qui corpus,& altiſſime,& frequentiſſime erigit,& lente interim procedit.

Vt in gyros flecti diſcat

Iam verò,& in gyrum flecti equos docebant Romani,vt ex hoc Virgilij notum eſt : *Carpere mox gyrum incipiat* : eratque hoc præcipuum Romanæ iuuentutis exercitium,vt ex Horatio in exordio oſtendebamus, & clariſſime meminit etiam Ouidius libro 1. de arte:

Hos ignaua iocos tribuit natura puellis,
Materia ludunt vberiore viri.
Sunt illis celereſque pilæ,iaculumque trochique
Armaque, & in gyros ire coactus equus.

C

Iſtiuſmodi gyrorum apud Græcos quoque exquiſitam rationem,& magnam artem fuiſſe facilè poteſt,vel ex eodem Xenophonte perſpici. Hæc nunc eſt mutata prorſus,vſque adeo (inquit Camerarius) vt quod ille laudatiſſimum eſſe ſcripſit in læuam circumagi equos,nunc planè reprobetur. Etſi enim in vtramque partem gyrari equum rectum eſt,idque niſi contumacia oris impedimẽto ſit,paris facultatis eſſe conuenit:tamen in oſtentatione gyri nunc in dextram partem dari ſolent, & qui in læuam eduntur,eos vocant auerſos . Ad iſtiuſmodi circumactiones: in vtrumque latus, & in gyros,itemque conuerſionem celerem directi curſus , eſt id quidem non vulgaris induſtriæ equum inſtituere; ſed niſi ſit valdè nihil pecus , aſſiduitas,& diligentia etiam hæc celeriter aſſequitur.

Equus qui gyris idoneus,& qui nõ

Loquor autem de equo integro,& cuius vires nulla iniuria morbi debilitauerit. Nam talium labant crura,neque tutò pedetentim per plana etiam loca ingredientibus his vehare,nedum illos ad curſum concites,& in gyros torqueas,aut agas per ſalebras,qualia in hac inſtitutione requiri oſtendit Xenophon: In flexibus,inquit,ſiſtendi ſunt equi,neque enim facilè eſt,neque periculo caret,equum concitatum ſtatim circumagere , præſertim loco ſalebroſo, aut lubrico .

D

Cùm equus (inter flectendum) fræno attracto pauliſper retinebitur , curandum vt ſitu corporis interim quàm minimè obliquo ſit,& ſeſſor ipſe ſimiliter. Sin aliter fecerit,ſciat leuiſſima de cauſa fieri poſſe,vt vnà cum equo corruat. Verùm vbi iam poſt flexum directè proſpicit equus,ibi ad celeritatem inſtigandus erit. Nam obſcurum non eſt,in prælijs quoque flexus vſurpari , cùm inſequendi hoſtem,tum ſe recipiendi gratia: quare expedit ad celeritatem poſt flexus aſſuefacere equos. Iã verò poſteaquam ſatis eſſe exercitij videbitur,profuerit tamen , & poſt quietem repentè incitare equum,cùm auerſum ab alijs equis,tum ad illos conuerſum : itemque de celeritate ſtatim reprimere,necnon conſiſtere eum pati, & mox flectere, ac incitare: non enim dubium,quin venturum tempus ſit,quo ambobus illis opus ſit.

Vt ex equo deſcendendum.

Cum deſcendendum erit cauebitur,ne hoc fiat , vel inter equos,vel in hominum cœtu , vel extra agitationis ſpatia , ſed quo in loco defatigari cogitur,eo ſcilicet in loco,& requies equo contingat. Vocatur autem rectus curſus ὀρθοδρομεῖν,& qui reflectitur ἀποκάμπτειν.

Vt tollutim ingredi diſcant.

Iam verò apud Romanos ſummæ erat curæ,vt pretioſiores, ac generoſiores equi molliter,& tollutim crura attollerent Aſturconum modo , ſiue vt Martialis ait , ad numerum colligerent:de quo greſſu ſuprà egi,nunc dixiſſe ſuffecerit,in tanto honore fuiſſe cum inceſſum, vt itidem minoris pretij equos eum docerent,vt Varro teſtatur his verbis: *Vt equus qui ad vehen-*

dum

A *dum est natus, tamen traditur magistro, vt equiso doceat tolutim.* Modum docendi refert Cardanus his verbis: cum equus trifariam moueatur, vel extremam pedis iuncturam flectendo, vel genu: Itali, ligatis binis & binis pedibus dextris inuicem; atque sinistris inuicem, cogunt eos binos simul mouere, spatula etiam mota, se genu præcipuè agitato atque flexo: Galli, vltimam pedis iuncturam arcto vinculo omnium pedum deuinciunt: ita fit, vt cogatur equus genua mouere. Atque ita patet ad Asturconis disciplinam pertinere, vt genua flectat. Nam si iuncturam solam inferiorem moueat, etiamsi ambas dextras, simulatque sinistras, non perfici gradarium gressum constat. Sunt igitur duo genera gradarij incessus equorum: Gallicus, cùm genua simul mouentur, spatula vix: cùm verò genua, & spatulæ, Italicus. Mollior est incessus quicunque fit altiore iunctura, quoniam modico interuallo mochlij multum spatij superatur. Mulæ tum molliter incedunt, mota inferiora iunctura, vocaturque incessus ille Traina: cum autem genu asturconius concutit, magis genu flexum, quàm pes, quod altius cadat, quam figitur. Hæc itaque Cardanus. Cæterùm *Parthis*, vt author est Vegetius, *consuetudo erat equorum gressus ad delicias dominorum hac arte mollire; non enim circulis atque ponderibus prægrauant, vt soluti ambulare condiscant; sed ipsos equos vulgò trepidarios, militari verbo tottonarios vocant, ita edomant ad leuitatem, & quædam blandimenta* B *vecturę, vt Asturconibus similes videantur. In sicco itaque ęqualique solo quinquaginta passus in longum, & quinque in latum plenis cophinis digeritur per ordines Creta, ad similitudinem stadij, quod aulicibus* (silicibus videtur legendum esse,) *asperius sit, tum difficultate coronam velocitatis optantibus ingerit, in quo spatio cum equus frequentissimè exerceri cœperit, in illos aulices necessariò offendit, & priores & posteriores vnguias impingit, & aliquando vel cadit, vel sic offendit, vt cadere videatar: post quod admonitus iniuria, tollit altiùs crura, & inflexione geniculorum atque gambarum molliter vehit. Pręterea minutos gressus imitatur, vt inter aulices vngulas ponat, nam si extendere voluerit, offendit in cumulum. Minutim autem equus ambulans commodiùs vehit, & pulchriùs videtur incedere.* Hactenus Vegetius, sed quos trepidarios equos vocet, non satis constat: Gesnerus vocabulum, vel ad Germanicam succussatorum nomenclaturam traber alludere ait, vel ad τρίποδον Græcum, quod apud Absyrtum legimus, à calpe id distinguentem his verbis: καὶ ἀναβότλω ἐπικαθίσαι ποιήσας, δρόμῳ τῷ διὰ κάλπης γύμναζε, ἤτοι τῷ λεγομένῳ τριπόδῳ. Ego trepidarios Vegetio succussatores potius, vel propter imperitiam quodammodo trepidantes intelligi putem, quàm quod ad τρίποδον alludere credi possit. Apparet enim τρίποδον, idem esse quod πέδη, hoc scilicet, ni fallor, equitationis genus, de quo sermo est, gressus (inquam) gradarius, siue toluta- C rius, cùm sit propriè, πέδη vinculum, & pedica. Solent enim vinciri, vel ponderibus aggrauari pedes quorum qui adhoc instituuntur, vt gradarijs, & Asturconibus similes fiant. Hanc agitationem Xenophon in primis probat, quoniam ambas buccas ad conuersionem assuefacit: Esse vero etiam bonum asserit, agitationem mutare, vt equi buccæ in vtrisque exæquentur: seque etiam exteriorem illam catenam agitationis gyratæ præferre: quandoquidem in hac libentiùs, & conuerti se equus satur iam procursionis, & simul ad directum cursum, simul ad flexus assuefieri patitur.

L. 7. de var. rer. c. 32.

Gradarij siue tolutaris incessus duo genera.

Lib. 1. c. 56. Parthi vt equorũ gressus emolliant.

Equi trepidarij.

Pede, & tripedon quid.

Nunc alia quædam præcepta adferamus, quæ ad equitantem & equitare discentem magis quàm ad indoctum equum pertinere videntur. Etsi enim optimè edoctus fuerit equus, nisi etiam sessor equitandi fuerit gnarus, sępenumero nõ sine magno periculo excutitur, vt in principio ex Plutarcho exposuimus. Sed & Ouidius id eleganter Phaetontis exemplo docuit, dum canit:

Sed leue pondus erat, nec quòd cognoscere possent
Solis equi, solitumque iugum grauitate carebat,
Vtque labant curuę iusto sine pondere naues
Perque mare instabiles nimia leuitate feruntur
D *Sic onere insueto vacuos dat in aere saltus*
Succutiturque altè similisque est currus inani,
Quod simul ac sensere, ruunt, tritumq; relinquunt
Quadrijuges spatium, nec quo prius ordine currunt, &c.

Inter istiusmodi præcepta primò occurrit, vt equus aptè infręnetur, etsi hoc curatoris sit, non domini. Vt autem rectè infrænetur, Xenophon vult, vt accedat curator primùm ad læuum equi latus, deinde habenas ob caput in summis armis deponat, verticale autem attollens in dextra teneat, ac lupos sinistra admoueat, quos si equus admiserit, applicet fræni lora. Sin equus os non aperiat, tenens frænum propinquum dentibus, maximum digitum manus inserat maxillis, quoniam hoc pacto plerique os pandunt: sed ne sic quidem si frænum receperit equus, tum labrum ille vrgeat ante dentem, qui caninus appellatur, quod cum fit, paucissimos non admittere frenum asserit. Vult item vt curatori præcipiatur, primùm ne vnquam habenis attrahat equum, siquidem ita heterognathus redditur: deinde vt à buccis conueniente spatio distet frænum. Nam cùm illas premit, callum (inquit) solet obducere, ita sensus retunditur. Cùm autem longius dependet vsq.

Vt equus infrænetur.

Vt equus frænum admittat, & quid in fræno obseruandum.

ad

ad summum os, potestas tamen fit equo, si frenum momorderit, minus parendi domino. In his curatorem esse curatorem non minus, quàm vlla alia in re elaborare conuenit. Tantum enim momenti in hoc est situm, libenter vt equus ferrum admittat, vt si quis omnino reijciat, is nulli vsui censendus sit. Quod si curator non solùm cùm ad laborem equus, sed etiam cum ad pabulum ducetur, & de agitatione domum seducetur, frænum illi induerit, nimirum iam vltrò appetet statim vbi hoc offerri sibi viderit. Probat hanc infrænandi rationem Camerarius, & alia insuper præcepta addit, cum frænandus (inquit) & insternendus erit equus, tum detersus esto, & nitidus atque pexus: frænetur autem sic vt minimè offendatur (aliàs etiam quosdam equos facilè offendi dixerat inter frænandum, siue ipsi respuunt ferrum, aut lorum indui vertici molestè ferunt, siue duriùs & immitiùs inuaduntur:) ita libentiùs frænos admittet, quos vidi qui initio sale conspergerent quod cùm lingeret equus & simul manderet, fræna illa pati assuefieret. Quidam comprimentibus equis dentes, neque recipere fræna intra os volentibus, ferro labra, & gingiuas vrgent: quod etsi in præsentia, nisi sint ferociores, facit, vt admittant frænum, odium tamen illius perpetuum excitat. Quare melior est ratio Xenophontis, digitis premere labrum: non enim in hoc tantus sensus doloris, vel dolor potiùs nullus omnino inest. Frænantur autem hoc modo: Habenæ, quibus equus regitur, obducuntur ob equi verticem, & deponuntur ad imam iubam, seu scapulas, vel (si quis hoc mauult) ad armos aut spinam. Tum sinistra teneat ferrum fræni, siue lupos, & dextra subter collum equi sensim circumacta verticale locum vnà cum reliquo frænorum loreo quasi reticulo applicet atque circundet capiti, & quæ nectenda fuerint, connectito, & catenulam qua nunc maxillæ reuinciuntur, infibulato, atque ita instructus equus ductorio loro, si consistere ad præsepe diutius debeat, religator supernè de furcillis, seu clatris, in quas equis frænum nostris moribus ijcitur, vt fœniles dicere posse videamur. Sed melius fuerit extra suam cellam productum equum in loco aperto, & libero, vbi atterere latera nequeat, neque etiam attingere, quod ore impetat reuincere, vt ibi consistat tantisper, dum conscendatur. Atque hæc erit frænationis ferè ratio, & administratio. Dentes scaliones, & plani vulgò dicti, equis extrahi solent, vt frænum cõmodius admittant, vt antea scripsimus. Quæ fræna cuiusq. ori maximè conueniant, diligenter (inquit idem Camerarius) exquirendum; conuenientia autem non facilè mutanda sunt: ea sic indentur, ne augeantur buccæ, aut illa in buccis voluantur, quorum alterum callos in malis creat, alterum obstat moderationi: nam sic facilè morsu fræni arripiuntur ab equis, quo facto illi se regi non patiuntur. Frænorum duo genera ex Xenophonte diximus, vnum leue, alterum asperum, sed vtrumque rursus vel leuitate, vel asperitate differt. Sunt enim quædam valde læuia, quædam minus: alia asperrima, & durissima, alia minus: quædam media inter prædicta, pro mollitie, scilicet, & duritie equi, qui infrænandus est. Formas eorum scribere omitto, quia nota apud frænorum artifices nec possunt tam aptè describi, quemadmodum possunt oculata fide videri. Asperiores, lupata ferè dicuntur à lupinis dentibus, qui inæquales sunt, vt Seruius & Isidorus scribunt; necnon lupi Ouidius;

Frena cur sale conspergantur.

Frenorum duo genera.

Lupata qualia frena.

> *Tempore paret equus lentis animosus habenis,*
> *Et placido duros accipit ore lupos.*

Virgilius;

> *------ Prensique negabant*
> *Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.*

Et alicubi;

> *Asper equus duris contunditur ora lupatis.*

Accipitur tamen lupatum siue lupus sæpenumero simpliciter pro fræno, vt apud Statium:

> *------ Non aspera prabet*
> *Ora lupis.* Et Silium: *Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.*

Solinus masculino genere dixit: *Isq; adeo sprenit lupatos, vt de industria incuruatus, ruina, & se, & equitem affligeret.* Sed & lupata fræna dixit Horatius adiectiuè sumens: *Lupatis temperat ora frenis.* Plutarchus λυκοσπάδες πῶλες vocat, qui lupatis assueti sunt, contrà ἄσομες, qui duriores sunt oris, vel frænis non assueuerunt. Græci frænum χαλινόν dicunt: est tamen χαλινόν ea propriè pars fræni, quæ ori inseritur; inde verba χαλινῶν, & χαλιναγωγεῖν, & Callimachus χαλινοφάγα σόματα ἵππων dixit. Pars fræni quædam vocatur echinus: sicut quod circa mentum est, psellium quod ori inseritur, chalinus; cuius medium est hemium: post in ambitu dactylij, echini, quos mandit equus, vt annotauit Cælius ex Polluce, qui sic habet, Fræni pars, quæ ori inseritur χαλινός, τὸ μὲν μέσον ἥνιον, τὸ δὲ περὶ αὐτό, δακτύλιοι, ἐχῖνοι, τρίβολοι, ὥσπερ μασσᾶται ὁ ἵππος. Idem Pollux equum singularem instruens desiderat κημὸς, φιμὸς, ψάλλια, χαλινός. φιμὸν autem, & κημὸν Græci vocant illud vinculum quo toto oris equi ambitu quasi fibula quadam colligato rictu morsus arcetur, auditurque illud quotidiè in Psalmo; *In camo, & frano maxillas eorum constringe.* Hinc φιμοῦν

Lupatus.

2.Sympos.

Echinus.
Psellium.
Chalinus.
Henium.
Dactylij.
Li.12.c.18.

φιμοῦν, idem quod ἐπιστομίζειν, quod ἀναλαμβάνειν, aut ὑπολαμβάνειν. Pastomis (aliàs postomis, quod minus placet,) dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus, vel morsui imponitur, Græcè ἀπὸ τοῦ στόματος, vt citat Nonius in hoc Lucilij: *Pastomides huic ingentibus de naribus pendent*. Habenæ lora sunt frænis annexa, quæ manu tenentur, vnde & retinacula nuncupantur. Græci ἡνίας, vel ἡνία dicunt ἀπὸ τοῦ ἀνιῶ τὸ λυπῶ, aut ἀπὸ τοῦ ἑνοῦν καὶ συνδέειν τοὺς ἵππους: non solum enim de celete equo, id est singulari ἡνία dicuntur, sed etiam de iunctis curru aut biga, vt Varinus docet: Hinc ἡνιοχεῖν est manu tenendo habenas equum regere. Xenophon habenas laudat æquales, non infirmas, nec lubricas, neq. crassas; vt etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi queat. Harum maiorem apparet esse necessitatem, quàm frænorum cùm multi planè frænis non vtantur, vt de Massylis, & Numidis dictum, quos infrænes inde dixit poeta, qui sola virga equos regebant; & Strabo author est Maurorum equos collaria (περιτραχήλια) habere è ligno, aut pilo confecta, vnde habena dependet: Nunc & in vilioribus equis similia vsurpantur collaria, sed his cùm ad currus onustos eorum tantum vsus sit, nulla etiam habenarum ratione, lora affiguntur, quibus currus protrahuntur. Insolens verò etiam fuit olim Indorum frænandi equos modus, de quo sic Arrianus. *Equi eorum non sunt ephippijs instructi, sed neque frænis ita vt Græci aut Celtici: nam summum equi os corio bibulo crudo ambitur, quod consutum est, & annexum: continet autem stimulos ex ære, aut ferro introrsum conuersos: ditiores eburneos parant. Cæterū ori ferreum inditur instrumentum obeli figura (hoc est rectum, & oblongum) à quo habenę dependent. Habenis attractis, obelus equum coercet, & stimuli ab eo pendentes pugendo habenis parere cogunt.* Hęc ille, habenas ῥυτῆρες nuncupans, sed & ῥυτὰ dicuntur quanquam plerique χαλινὰ interpretētur. Ρυτῆρες dici Varinus ait δι᾽ ὧν ἐρύονται ἵπποι ὧδε καὶ ἐκεῖ. Ab ἡνία apud Lacones ἡνιοχαράτης dicebatur, qui iuuenes in re equestri instituebat, vt idem Varinus annotauit: ἀφηνιάζειν autem dicuntur equi contumaces, & præferoces, cùm rebelles sunt habenis, & frænum morsu corripiunt, vel aliter per vim sessorem in via instituta auferunt. Herodianus eleganti metaphora vsurpat pro imperium detractare, ac subditum esse nolle. Cæterùm rarior puto equorum quibus sola fræna, & habenæ addita erant, vsus erat, nisi simul insternerentur, quamuis nudos istos desultorios dici velint, nam & talium vsum in venationibus Martialis improbat, dum canit:

Habenę.

Habenarū necessitas.

Lib. 8. de gestis Alex.

Indi vt equos fręnēt.

Nudorum equor. rariorem fuisse vsum.

Stragula succincti venator sume veredi,
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Stragulum autem idem, & stratum dicebatur: Seneca apud Lucilium: *Stultus est qui equum empturus non ipsum inspicit, sed stratum eius, & fręnos*. Liuius: *malis strata detrahi iubet*: vnde equos stratos, & instratos dicimus, qui eis ornati sunt. Liuius: *Armatos deinde instratisque equis signum expectare*. Eosdem & ephippiatos vocamus ab ephippio, quod, vt Varro ait, tegmen est equi ad molliorem vecturam paratum. Sed Varro equos non eodem modo parari ad ephippiū ait, vt ad prædam, quasi in venationibus equi non insternerentur, id quod allato etiam loco Martialis insinuare videtur. Ephippium vulgus sellam nuncupat, non inepto vocabulo, nam licet Budæus ephippium de equo dici inquiat, sellam non item: Isidorus tamen sellam à sedendo dici ait, & inter equi instrumenta enumerat: eodemque vocabulo vtitur Vegetius, dum ait: *Africa quos velocissimos pręstat ad vsum sellæ*. Et rursus: *Equorum, mulorumque genus sub sellis, aut sagmis solo tergo pręstat officium*. Græcè ἐφίππειον rectè scribitur, nam ἐφίππιον equorum potiùs currentium certamen est. ἔποχον, idem quod ephippium, item σάγη, & σάγμα, sed σάγμα de vilioribus equis, & iumentis alijs potius dicitur, vulgo il basto, vnde equum, & caballum sagmarium dicimus, quo vilior adhuc clitellarius, qui mulorum asinorumque more clitella onera in dorso fert, & sarcinas, vnde & sarcinarius, & dorsuarius quoque vocari solet. Cingula vocatur cannabinum illud lorum latum, quo venter equi cingitur, ne diffluat ephippium, antilenæ verò coriaceum illud quo cingitur pectus; postilena quod sub cauda poni solet. Sed & singulas laterales legimus, quas Gesnerus eas interptetatur, quæ à lateribus cingunt quasi de iugalibus, & currui iunctis tantùm dicantur; sed & cingulæ coriaceæ ex ephippijs è lateribus ornatus gratia equitantib. proceribus dependent, quas puto rectiùs sic vocabimus. Persas testatur Athenæus lib. 12.4. plura strata in equis habere, magis molliter sedere, quam rectè equitare cupidos. Quid modo circa cingulas, & ephippij instrationem fieri a curatore debeat, docet Camerarius. Bene quidem, inquit, cingula (malem cingulas, cingulum enim teste Isidoro hominum est, cingula animalium. Ouidius: *Vt noua velocem cingula lædit equum*. Apud Apuleium, vbi Lucius ait; *si ephippia fucata singula armata sint*, lege *cingula*, ex Ioan. Baptista Pio Bonon.) strati adduci cùm ad alia prodest, tùm minus reddit molestum, & graue pondus sessoris, cùm strata non quasi volutātur super equi tergo. Strata autem placidè apponentur ita, vt curator ad latus sinistrum accedat, & stratum sine impetu, & tumultuatione, quam molliter poterit fieri, super dorso equi deponat, vt illius veluti capulus supra spinam, qua parte ceruix exoritur, sistatur: omnia autem quæ expedita esse debent, cauebit,

Lib. 24.

Ephippium quid.

Sella.

Equus sagmarius.

Cingula.

Antilena.

Postilena.

In cingulis quid obseruandum.

Amor. 4.

Cap. 194.

Strata vt imponenda.

uebit,ne super stratum dorso equi impingantur,vt sunt cingula,& illa sessionis adminicula,& lo- A
rum pectoris siue armorum,necnon reticula illa lumborum,si annexa fortè sibi stratum habeat.
Tum deinde primum omnium annectitur lorum pectoris,& per illa reticula,si adsint,cauda exe-
retur,vt fieri consueuit,atque ita strati diligenter compositi vinculum adducemus , & infibilabi-
Qui bene equitent. mus cautè. Nam benè equitant,qui bene cingunt.Idque vt ante dixi,equo prodest: neglectum
verò eques vt leui impulsu delabatur, in causa esse poterit. Hoc cingulum debet crati pectoris
subligari,non aluo atq.ilibus.Instratis,vel inditis,vel nōdum inditis frænis,minus laxè reuincien-
tur,ne fortè procumbant,id quod neq.equo bonum,& stratis nocet. Educi autem optimum de
cella tū equos in aperta,& libera loca,& alligare loro prolixiore: ibi vt quasi arbitrio suo aliquan
tulum versentur;quo generosos admodum delectari putant.Etiam ad eas partes ; quas cingulum
obit,sæpius respiciendum,ne fortè illo perusta cute vulneratæ sint: quod malum citò curari de-
bet,& facilè poterit intertriginum communibus,& notis omnibus remedijs. Pompicum equum
Calcaribus qui egeat & qui non. conscensurus eques calcaribus non indiget,nisi ignauus ille sit,& parum alacris. Animosi enim
indignantur,& ictu læsi tanquam accepta iniuria in cursum præ iracundia aguntur, & impetu
qui periculosus est domino,propter iram feruntur.Quod si quis equitandi artis imperitus fuerit, B
Calcarium vsum fuisse in bello. parumque firmè insederit,illum etiam excutiunt,& ab instituta via auferunt,& in posteriores pe-
des erecti tergiuersantur.In bello verò calcarium vsum fuisse nulli dubium esse debet. Virgilius
enim id ostendit;

Aeneid. 6.

Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.

Lib. 7. bell. Punic. Et Silius:

------Ferrato calce atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum.

In itinere calcarium vice ferè flagello vtimur,e summis arborum partibus,id est virgis lentis,&
Scutica. flexilibus,è loris,& neruo taurino,atque è corio,quod propriè scutica dicitur,nam σκύτος Græcis
corium est.Poetæ etiam virgam dicunt. Martialis:

Et Massylæum virga gubernat equum,

Silius:

Quadrupedem flectit, non cedens virga lupatis.

Mastix. Μάστιξ pro quouis flagello accipi potest,vnde Μαστίζειν flagellare, vt ἀπὸ τοῦ κέντρου, id est calca- C
ri κεντρίζειν,id est stimulare,siue calcar addere,prò quo,& μυωπίζειν passim legimus, nam & μύωψ
calcar est Πλῆκτρον verò tā de flagello,quā de calcari dicitur.In conscensione maximè vtilis est
Plectrum. placiditas,& moderatio,cautioque ne qua res aut species tum obijciatur equo,quæ illum percel-
Conscensionis præcepta lat,& perturbet,aut etiam perterreat.Quod si hoc etiam obtentum sit(inquit Camerarius)equus
sessorem suum, vt agnoscat, & illo gaudeat , nihil ad commoditatem conscensionis iam poterit
deesse. Ipse qui conscendere volet,habenas teneto medias , & capulum strati sinistra, dextra
autem librato corpus,quò residat expeditiùs,neuè mole corporis quasi inflicta equum lædat. Ia-
ponenses equos ascendunt à dextro latere, vt refert Boterus. Ad inscensionem tam instratum,
quam nudum equum assuefieri rectum fuerit,vt placidè consistat propter adminiculum, siue ho-
saxi,siue etiam soli editioris sit.Quod si accedere,aut stare nolit,aut vehementiùs quoque renita-
tur,tum blandimentis,atque affabilitate potiùs etiam mitigabitur,quàm minis,& increpatione ac
plagis compelletur.Sin enim tum vapulet, aut inclametur, nunquam inscensio grata huic futura
est,à qua dum abhorrebit,semper trepidabit,ac tumultuabitur,ad conspectum conscensoris. In-
ter conscendendum cauebitur,ne habenæ quibus equus regitur,attrahantur in alteram partem.
Dominis conscendentibus famuli adesse debent,& solent,cum non desides sunt,neq.ignaui.Hos D
ab altera parte basim dimidiati orbiculi ferrei,quæ sunt sessionis adminicula , retinere probatur
nobis,ita enim mollius inscendet eques,& erit inscensio equo minus molesta:attrahi autem ab il-
Stapha. lis habenas non oportet,sed omnino liberum relinqui os equi. Istiusmodi equitantium admini-
cula quibus sessoris pedes inseruntur,staphas nuncupat inscium vulgus,Auicennæ interpres pri-
mo Canonis subsellares,quod subsella propendeant. Monet autem ibi Auicenna,non oportere
Stapedes. subsellares,aut pedum integumenta esse iusto arctiora,quoniam eius membri motus longè faci-
liùs arcere valeat frigus.Grapaldus eleganter,& Latialiter stapedes dici scribit,quia in ijs sesso-
res dum terga,inquit,premunt equorum pedes habere consueuerunt. Veterum equos neque le-
gimus,neque ex monumentis eorum accepimus,huiuscemodi pedum sustentacula habuisse: vn-
Veteres stapedibus carebant. de non sine labore,ac molestia,præsertim qui viribus non valebant,in equos conscendisse ait Pe-
trus Victorius,ideoque qui vias militares sternebant,vt laborem illum minuerent, in lateribus
viarum collocasse altiores quosdam lapides,& tanquam quædam pusilla sugesta excitasse, ex qui-
Li. 37. Var. lect. cap. 15 bus paruo negocio quilibet,tenui etiam corporis firmitate , poterat se conijcere in dorsum equi:
βῆμα autem hoc,quod,inquit,dixi valere apertum est: Hinc βεβημάσαι apud Polybium. Ma-
nifestissimè

A nifestissimè verò id ostendit Plutarchus in Caio Graccho: qui cùm omni ratione consuleret commodis multitudinis: studeretque cunctorum Italiæ populorũ animum sibi conciliare, in alijs etiam plures vias strauit, & cùm ipsas commodas valdè fecisset, atq. ornasset curauit etiam vt lapidibus certa mensura positis, & columellis quibusdam notarentur milia passuum, & alijs itidem propinquioribus lapidibus effecit, vt qui equo veherentur, possent in illum facilè ascendere sine instrumento illo, quo huic rei facto, vtebantur, cùm imponi in equũ vellent, & ἀναβολία ipsum vocabãt. Cæterùm istiusmodi lapides in vijs erectos fuisse putem equitationis imperitis. Suprà enim ex Vegetio ostẽdi apud antiquos moris fuisse, vt equi lignei hyeme sub tecto, æstate in cãpo ponerentur, super quos iuniores primùm inermes consuetudine proficerent, demum armati ascendere cogerẽtur: tãta quidem cura, vt non à dextris modò, sed à sinistris partibus, & insilire, & desilire discerẽt; euaginatos etiã gladios, aut quid simile manu tenentes. Nostri equites plerunq. ex istiusmodi sugestis in equos ascendunt, id quod in ijs maximè laudandum qui equitationis minus gnari sunt, quandoquidem neq; seipsos inter conscendendum offendũt, neq; ponderis sui impetu equo molesti sunt. Bonum, & hoc (inquit Xenophon,) tenere cura orẽ imponendi in equũ sessoris Persicum morem, vt cum ipse dominus in morbo & senecta habeat, à quo in equum facilè imponatur, tum alteri cui gratificari voluerit, copiam illius facere possit. Volaterranus Persicũ hunc morẽ in epitome sua in Xenophontem, fuisse ait, vt dorso domini pedes sustineret, idest, vt dominus ex tergo mãcipij sui tanquam ex lapideo sugesto in equum conscenderet. Cõmodum etiam esse scribit Xenophon, si equus etiam edoctus fuerit se submittere. Fit autẽ hoc, vt annotauit Pollux, cùm cruribus diuaricatis humiliorem se præstat equus, & veluti subsidit, quo facilior fit consensio. Quo modo militi hastato sit conscendendum docuit idẽ Xenophon his verbis: Conscensurus equũ primùm de fræni parte inferiori seu etiam de annulo bullave huius religatum lorum ductoriũ, (ῥυταγωγεὺς vno verbo Græcis est) aptè sinistra manu prehendet, ea laxitate, vt neq; sit insurgens, pilisq; auribus vicinis inhærẽs, neq;, si de hasta saltu cõsensurus est, conuellat equũ. Dextra capiet habenas depositas in summis armis vnà cum iuba, ne scilicet vllo pacto cõuallat habenis os equi. Postquã se alleuarit ad conscensionẽ, tũ igitur sinistra quidẽ librato corpus, dextra verò intẽsa subleuet se ipse. Huiusmodi conscensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum excluserit. Conscendet autem crure incuruato, neq; genu dorso equi impinget, sed in latus dextrum tibiã traijciet. Vbi verò iam circumactum pedem applicuerit, tum deinde & natibus resideat super equo. Quod si fortè eques sinistra manu ducet equum cùm gestet dextra hastam, equidem censeo C vtile esse, vsum sibi ille vt paret etiam à dextro latere conscendendi. Neque vlla alia ad hoc sciẽtia opus, quàm quæ dextra paulò ante exequebatur, ea vt sinistra agat: & contrà, quæ sinistra, vt tum dextra. Hæc ideo laudatur à nobis conscendendi ratio. Nam simul ac conscenderit eques, paratus mox est ad omnia, si quod fortè ingruat subitum certamen hostibus ingruentibus. Vbi iam resederit eques (inquit idem Xenophon,) siue super nudo equo, seu iam in ephippio, non laudatur quasi curulis sessio, sed vt crurib. diuaricatis maximè rectitudo custodiatur: sic enim, & feminibus firmiùs adhæserit equo, ac erectus validiùs, & coniecerit iaculum, & ictum si res poscat, intulerit ab equo. Hoc etiam studendum, tibiæ vnà cum pedibus vt remissæ sub genibus dependeant. In rigiditate enim si crus aliquopiam impegerit periculum fuerit ne frãgatur: fluxa verò tibia facilè cesserit offendentibus, neq; femur tamen demutauerit. Curabit, & hoc eques, vt quoq; truncus id est ea corporis pars quæ est supra coxas, quasi ad fluxum quendam agilitatis composita sit: hoc enim modo, & efficacior fuerit, & minus, si quis detrahere aut impellere conetur, subsultarit. Cùm iam resederit, vt tum consistat placidè equus institutus esse debet, dum attrahet eques, si quid fortè oportet, & habenas coæquet, & hastam adaptet. Tum deinde brachium læuum lateri adponito, qui habitus equitis est elegantissimus, & robur manui addit. Habenæ laudantur æquales nõ D fragiles neque lubricæ, neq; crassæ: etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi vt queat. Pollux itidem sessionis præcepta isthæc tradidit, vt insidens equo femina non admodum premantur, sed pedes molliusculè suspendãtur, ita vt stãti similis appareat equitaturus. Validior enim, inquit, qui stat quàm qui sedet. Vult etiam curari, ne quam corporis equi partem laborantem attingat eques, vt pedes aut latera: quoniam has præcipuè partes in perpetuo motu esse oporteat: quin, & equum faciliùs portare, ritè insidentem. Nonnulli in equis iacent verius quàm sedent, sed hi equos nõ solùm pondere sed pigritia sua grauant, & debilitant, vt sub illis ingrediantur difficiliùs, & celeriùs defatigentur Atq; talibus equitibus tamen, nisi strata sint penè plumis, vt nunc multis in locis fit, efferta, femina facile aduruntur, itẽq; nates: Quod si accidisset, veteres remedio esse prodidere, vt illinatur spuma equi collecta de ore, & inguinib. Vult modò Camerarius, vt eques cũsecollocarit in strato, tũ adductis habenis quasi erigat caput equi: nã ita (inquit) pergendũ esse equus intelliget; vultq; vt tũ sessor paululũ remittat habenas; sic tamẽ semper, vt teneat arduiores neq; has vnà cũ manu defluere patiat, qm̃ hoc equos segniores reddit in defatigatione cõtrà di-

Lib.3.Hist Antiqui vi in equos inscenderent.

Lib.de re mil.

Hastato militi vt conscendẽdum

Sessio qualis esse debeat.

Habenæ quæ laudentur.

Sessionis præcepta.

Adustio natium vt curanda.

ligens;& attenta habenarum prehenſio, vegetos efficit. Cæterùm eum aliquibus ora ſint, nequ
dura, neque mollia, magis tamen dura (vt videtur) quàm mollia: ideoque ſi initio cùm incitatu
& adigitur ad curſum, aut gyrũ, ita poſtea regere, & pro voluntate quẽq. ſua moderari facilè po
ſe aſſerit. Equum tamen natura generoſum, etiam laxato ei fręno, erecta ceruice pergere; igno
bilem fręno cogendum. Præterea monet, vt initia agitationis ſemper ſint lenta, & placida, ſenſim
que progreſsiones maiores fiant, dum ad curſum, ſi videatur, & hunc ipſum intenſiorem peruenia
tur; itemque ne ſubito attractis habenis incitatos retineamus, nam lentè deſinere agitationem,
ita vt cæperat, equum eſſe. Eſſe autem ait quoſdam equos ad hoc etiam aſſuefactos, vt de incita
tiſſimo curſu repente conſiſtere, & ſubito omni vi excurrere ſciat: ſed hoc ſingulare eſſe, neq. in
præcepta referri poſſe. Habemus poſtremò etiam Xenophontis præcepta de progreſſu, & elegan
tiori in progrediendo equi forma. Signo dato, inquit, vt equus progrediatur, fiat hoc initio pede
tentim, ita minimè turbabitur. Habenæ, ſi flexibilior fuerit equus, attollantur manib. paulò altiùs
ſin caput protendat, premãtur. Sic enim forma reddetur venuſtiſſima. Poſt hæc ſi ſuo proprio gre
ſu pergat, abſq. minima moleſtia corpus quaſi lenteſcet. & equus libentiſſimè ad curſuram conuer
tetur, atque incitabitur. Hic cùm opinio ſit à læua parte initium facere pulchrius eſſe, ita hinc po
tiſſimum incipietur, ſi greſſum poſt conſenſionem dextrum mouente equo, tunc ſignum datur ad
curſuram: ita enim ille ſublaturus lęuum, ab eo principium fecerit curſus: cumque ad ſiniſtram
conuertetur, ſic etiã flexuram incipiet. Fit. n. vt equus ſi conuertatur in dextram, dextris etiam
partibus procedat, in ſiniſtram verò læuis. Sic ille. Iam verò ſunt quædam horum temporum
veterũ more diuerſa, ac pleraq. omnia barbara & immania, lętaturq. audacia, & temeritas noſtro
rum hominum ſimilibus beſtijs. Quippe qui maiora pericula ludere in equis ſoleant, quam vnqu
in vllo circo ædita comperiantur. Nã incitatis videas equis in medio quoſdam, & contentiſſim
curſu ſic inſidere, vt remiſſis habenis ambas manus ſurſum, & in latera iactitent: quod tamen fa
ctũ ſcio (inquit Camerarius) cui mortẽ, & exitiũ attulerit, cum ita, vt diximus, inſtigatus equus ad
ſaxum offendiſſet, & obruiſſet impetu illatus ſeſſorem. Aliqui de arduiſſimis cliuis, atque etiam
montibus, præcipitijſque ad curſum equis adactis deferri, in laude, & oſtentatione ponunt. Quid
ille? qui ꝑ ſcalarum plurimos gradus vix, & difficili molitione attractum equum conſcendit, & d
editiore eo loco deſilire ſecum, verberibus, calcaribus, atque voce coegit? Quid verò alter? qui
roboreum lacum, cuiuſmodi in oppidis ferè adductæ aquæ excipiuntur & continentur, cum inſ
gato equo inſilijt. Taceo totam illam in venationibus agitandi temeritatem, vbi omnia inſequen
tibus conſpectas feras eſſe plana oportet; quæ & Teutonico prouerbio notatur, quo dici ſolet, d
manibus, & pedibus tũ actum videri, ſcilicet quòd inter hanc vita ſi conſeruetur, felix eques fu
ſe videatur. Verùm ſi ratio, & diſciplina accederet, nunc quidem, vt ego iudico, res equeſtris ad
qnandam admirabilem perfectionem perduci facilè poſſet: Ita eſt inſtructio equorum præclara, &
commoda, & omni à parte tam equis, quàm viris apta, atq. oportuna. Sed hæc de domitura, atque
inſtitutione equi, atq. equitationis ſtudioſis hactenus dicta ſunt, quibus ſi addidero, qui primùm
hanc artem inuenerunt, nemo puto vitio vertet. Enarrator itaque Apollonij ſcribit referẽte Na
tali de Comitibus Seſonchoſem Ægypti regem primum inueniſſe equum aſcendere. Plinius ve
rò Bellerophontem Glauci regis filiũ omniũ primum equo vehi docuiſſe author eſt: Pegaſum vi
delicet, alatum equũ cùm in Chimeram iret, aſcendiſſe: Et Pindarus eundem Bellerophontẽ tra
dit fręnum aureum dono à Pallade per ſomniũ accepiſſe inuectum Pegaſo, indeque poſtmodum
infręnendorum equorum vſum ad poſteros emanaſſe; cuius rei memoriam Corinthios aiunt nu
miſmate expreſſiſſe, in quo Pegaſus eſſet cuſus, eumque ab Ebulo Anchiſe τῆς Παλλάδος πώλον
fuiſſe appellatum. Inuenio verò Lyſiam rhetorem memoriæ prodidiſſe, Amazonas primas fuiſſe
hominum quæ equos aſcendere fuere auſæ, atque hoc ſuo inuento fretas plurimas regiones inua
ſiſſe. Iam & Aelianus commemorat, antiquiſſimum in Italia virum fuiſſe nomine Marem vulgò di
ci, cuius anterior facies hominis, poſterior equo ſimilis fuerit, id quod Gręcis ſonat Hippomiges,
Fabulæ anſam dediſſe, quod primus Mares equos domare docuerit. Quod idem de Centauris
(inquit) quidam putant: ſed putant etiam nonnulli Marem fuiſſe Theſſalum, & Virgilius hanc
inuentionem Theſſalis aſcribit.

Frana Pelethronij Lapithæ gyroſq. dedere
Impoſiti dorſo, atq. equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos,
Ita etiam Lucanus
Primus ab æquorea percuſſis cuſpide ſaxis,
Theſſalicus ſonipes, bellis feralibus omen
Exilijt, primus chalybem frænoſq. momordit
Spumauitq. nouis Lapithæ domitoris habenis.

Item Plinius: *Pugnare ex equo Theſſalos inueniſſe tradunt, qui Centauri appellati ſunt, habitantes ſe
cundum Pelium montem*. Hinc apud Plutarchum hippocentaurus (quidem eſt cum Centauro) di
ci videtur pro equitatore præſtãtiſſimo, & inexſuperabili. Ipſe (inquit) ſe ait perniciter currere,
illum autem volare, ſe commodè in equo vehere, ἀλλα τί πρός ἱπποκένταυρον τοῦτον, quod eſt,
vt

Equitationis initium quale eſſe debeat.

Præcepta progreſsionis.

Equitatio noſtri temporis.

Qui primũ equitationẽ inuenerint

Lib. 2. Mithol. c. 8.

Seſonchoſes Aegypti rex

Pegaſus.

Amazones.

Lib. 9. var. hiſt.

Mares eiuſque figura.

Hippomiges Centauri.

Georg.

Lib. 6.

Hippocentaurus quid Plutarcho.

A

B

C

D

A vt vertit Cælius, sed quid ad hippocentaurum hunc? Non desunt denique qui equitandi artem in Libya compertam primò tradunt: Qua ex causa nuncuparit Pindarus in Pythijs Κυράναν ἱππιοχόν: etiamsi ad id referunt alij, quòd ab Neptuno edocti sint Libyes currus iungere; quin, & Palladа equestrem in Libya genitam. Neptunus autem etiam equitandi artem inuenisse dicitur, vt infra dicetur. *Cyrene eque stris dicta.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

OCCVLTAM quandam gallinacei generis amicitiam esse cum equo alijsque iumentis, adeo vt vix natus pullus ea nihil reformidet, ostendimus in nostra Ornithologia. Amatur, & ab Otide equus, vt Aristoteles testatur, & Aelianus, otis (inquit) ex omnibus auis equorum studiosissima censetur: nam cùm cætera animalia in pascuis oberrantia aspernetur; equum vt aspexerit, magno statim cum gaudio ad ipsum aduolans appropinquare pergit. Vnde qui Otides venantur equinam pellem in- *Amicitia cum gallinis* *Cum Otide.*
B duunt. Apud Orum vbi scribit Aegyptios significaturos hominem viribus infirmum, qui fortiorem fugiat, otidem, & equum pinxisse, legendum fortassis anthos (florus) hæc enim auicula teste Aristotele equum odio habet. Pellitur (inquit) ab equo pabulo herbæ qua vescitur: nubeculans hic, nec valens acie oculorum est, quippe qui equi quidem vocem imitetur, atque aduolans equum fuget: sed interdum excipiatur occidaturque ab equo. Aliàs Orus aliorum scriptis aduersatur. Cum struthiocamelo non benè etiam conuenit equo, nam equum aiunt hanc auem refugere, nec intueri audere, vt Cardanus annotauit. Sed fortassis camelum dicere voluit. Hic enim equis naturali quodam odio aduersatur, vt Aristoteles, & Plinius asserunt. Quantoperè autem equus camelum reformidet, Cyrum, & Cræsum agnouisse aiunt, inquit Aelianus. Equidem Cyrus pugnaturus aduersus Cræsum, camelos contra equitatum instruxit hac ratione, quòd camelum equus reformidet adeò quidem, inquit Herodotus, vt nec speciem eius intueri, nec odorem sentire sustineat. Id ideo commentus est, vt equitatum Cræsi, quo ille se præualiturum considerabat, inutilem redderet. Simul atque in pugnam itum est, equi olfactis protinus conspectisque camelis retrò se auerterunt, vnde spes Cræsi perijt. Aliàs idē Hesiodus de Xerxe loquens, eiusdem odij meminit: Camelis Arabes loco equorum vtuntur pernicissimis. Cū *Orus emendatus.* *Inimicitia cum floro aue.* *Cum Struthiocamelo.* *Cum camelo Cyri astus.*
C Xerxes contra Græcos exercitum duceret, equitum habuit octoginta millia. Arabes in vltimo locauit, ne equitatus consterneretur; Equi enim camelos aspicere non sustinēt. Hæc ille. Tradit itaq; Aelianus Persas post Cyri pugnam in Lydia camelos simul cum equis alere, equorum metum ex camelis conuictu conantes expellere. Elephantorum aspectum etiam non ferant, vt ex Romana historia passim notum est. Iulius Florus de bello Tarentino scribens, in quo Pyrrhus pro Tarētinis pugnauit, huius dissidij meminit in hæc ferè verba. *Apud Haraclæam, & Campaniæ fluuium Sirim, Leuino Consule prima pugna, quæ tam atrox fuit, vt Ferentanæ turmæ præfectus Obsidius, inuectus in regem, turbarit coegeritq́; proiectis insignibus prælio excedere. Actum erat, nisi elephanti conuersi in spectaculum belli procurrissent, quorum tum magnitudine, tum deformitate, & nouo colore simul ac stridore consternati equi, cùm incognitas sibi belluas amplius quàm erant suspicarentur, fugam stragemq́; latè dederunt.* In Apulia dein apud Asculum meliùs dimicatum Fabritio Aemilioque consulibus. Iam quippe belluarum terror exoleuerat, & C. Minutius quartæ legionis hastatus vnius proboscide abscissa mori posse belluas ostenderat. In Persarū quoq; exercitu aduersus Iulianum, elephantorū formidandā speciem, & truculentos hiatus vix pauidæ mentes perferebant, vt scribit Ammianus Marcellinus, & ad eorum stridorem odoremq; & insuetum aspectum magis equi terrebātur. Itaq; *Cum elephantis. Lib. 1. c. 18. Romanorum cum Pyrrho rege pugna.*
D Cæsarē tradit Hirtius bellaturū in Africa, equos suorum militum priusquam Roma discederet, ad elephantorum quos in Italiam deferri curauerat, aspectum assuefecisse, stridoreq; & odorē. Idem Cæsar referente Polyæno cùm in Britannia ingentem fluuium traicere conaretur, rex verò Britannorū Cassouellaunus cū multis equitibus, & essedis transitū arceret, assenso maximo qui ipsum sequebatur, elephante, Britānos terruit, equosq; eorum fugauit, & cū suis sine vllo periculo flumen transmisit. Cæterùm magis mirandū fuerit, quòd ne tympana ferre possint equi, si ex pellibus vel elephāti, vel cameli vel lupi facta fuerint: Hisce enim auditis aufugere Baptista Porta asserit Lupū autē præ cæteris animantibus reformidant, in tantū, vt rumpi eos traditū si teste Plinio, qui vestigia Luporū sub equite sequuntur. Alicubi idem Plinius scribit vestigia lupi calcata equis afferre torporē, in cruribus videlicet, vt Pāphilus ait in libro rerū naturaliū, vt citant Geoponica, necnō, & Ælianus, qui præterea addit, si lupi calcaneū equi quadrigā trahentes conculcēt, sisti tanquā cū quadriga cōglaciati essent. Ægyptij itaq; significaturi mulierē quæ passa esset abortum, pingebant teste Oro, quæ lupū presserit. *Equa enim* (inquit) *abortit: non modò si lupum* *Cæsaris astus. Lib. 8.* *Tympana quæ horreāt. Li. 20. Magiæ nat. c. 7.* *Cum Lupo.* *Abortus typus.*

calcauerit,ſed etiamſi ipſius veſtigia attigerit. Cum inteſtinis verò lupi præcipuam aiunt eſſe a
Lib.11. tipathiam.Scribit enim Pierius Valerianus nunquam tranſituros equos; vbi lupi inteſtina ſu
de foſſa,Dentes verò luporum maximos Plinius aſſerit infatigabilē curſum præſtare equis d
ſi eis alligentur,& Zoroaſtres in Geoponicis tradit equū à lupo ſauciatum,bonum euadere,ac
Lycoſpades equi qui. locem.Hinc fortaſſis Lycoſpades tales equi dicti fuerint, de quibus cùm multa memoratu dig
legantur,hic potius quam alijs noſtræ hiſtoriæ locis dicendum fuerit. Cælius in primis equi
dicantur Lycoſpades,etymum duplex ſe comperiſſe putat,quorum alterum eſt de fræni gen
Lupata quæ quòd Lycon vocant,noſtri lupata,ſicut Georgicorum tertio, *duris parere lupatis*: Quo in lo
Seruius,& qui ab eo mutuati ſunt plures,eſſe lupata tradunt fræna aſperrima, ſic de lupinoru
dentium ſimilitudine nuncupata,quos eſſe inæquales cōſtet:vnde & morſus infigatur ſummi
cumenti.Hoc verò frænorum genus equis adhiberi perferuidis,ſæpeque in obſitam animoſita
rebellibus,vt retundatur impetus,hebeſcatque generoſitas nimia,moris eſſe, nemo non nouit.
Sunt qui malunt Lycoſpades inde dici,quod qui pullina ætate in lupos inciderint, ſi periculu
euadant,inſigniter bonitate proficiant,ac pernicitate. Cæterùm propenſione dignum cur na
eiuſmodi caſum conſequatur euentus hic, niſi dicamus, ideo credi vehementiores effici equ
ab ea impoſtura,quod ſi fuiſſent natura tales,haudquaquam dilabi valuiſſent: neque enim p B
dentem euaſiſſe Vlyſſem dictitamus Cyclope declinato;ſed ideo declinaſſe,quia foret pruden
Cur pulli à lupis morſi in alacres, & generoſos euadant. Hæc Cælius:Tranſtulit autem ex Aeliano) vel Plutarchi ſympoſiacis) ex quo rurſus eadem r
petere interprete Gillio,vt clariora fiant,nihil prohibet. Lycoſpades igitur (inquit ille) alij id
dicunt à frænis lupatis appellari,quòd his effrænationē præcipitem ſeſſores moderentur: Plut
chus ex parentis ſui ſententia exiſtimat hos optimos,& velociſſimos eſſe, qui à lupo appetiti,
eius faucibus euaſerint:quod ipſum dubitationem habet,cur ij quos lupus mordicus preſſerit,
criter animoſi efficiantur, cum feræ beſtiæ morſus terrorem potiùs quàm animum facere vide
tur:& timidi effecti quemadmodum feræ tendiculis attentatæ,magis inſidiarum metuētes ſun
ita hi à currendi celeritate ſe ſuſtinent (τὰς ὁρμὰς ὀξυρρόπους καὶ ταχείας ἴσχουσι. Plurarchus: acci
autem ἴσχειν pro ἔχειν, inquit Geſnerus,non pro ſuſtinere,& morari, vt Gillius ineptè vertit.
Quamobrem dicimus huiuſmodi equos non ex eo magis ad currendum præſtare, quod cum p
eſſent, ex lupis euaſerunt,ſed quia animoſi,& veloces natura eſſènt,propterea effugiſſe.Eiuſd
rei (cur inquam equi ex rictu luporum ſeruati alacriores, θυμοειδεῖς, eſſe dicantur) cauſam inqu
Lib.2.q.8. idem Plutarchus in ſympoſiacis, ex cuius verbis, vel Aelianum erraſse,qui ex Plutarcho tra C
ſcripſit,vel interpretem potiùs (nam Græcum exemplar non vidi) facilè apparet. Ipſa quide
Plutarchi verba ſic verterim: cùm pater meus equorum pullos,qui lupi morſum effugiſſent,
» nos,& celeres euadere diceret,&multi qui aderant idem affirmarent, quæſtionem propoſui
» cur hic euentus θυμικωτέρους καὶ γοργοτέρους (animoſiores,& velociores,nam & paulò poſt ſubd
» θυμικοὶ καὶ ταχεῖς) reddat equos. Et cum pleriſque videretur, hoc caſu equos non animoſ
» ſed potius timidos fieri: itaque iam prorſus pauidos,vel leuem ob cauſam ſtatim ad curſum
» velocitatem excitari,ſimiliter vt feræ illæ, quæ ſimul irretitæ fuerint. Ego verò conſideran
» duxi,ne contra potiùs res ſe habeat,quam pleriſq. videatur,nempe vt non quia lupos effuge
Lycophori equi. velociores fiant equi,ſed quia natura veloces erant,idcirco effugerint. Hæc de Lycoſpadibu
quis Geſnerus,cum quibus an ijdem Lycophori ſint,haud (inquit) ſcio. Heſychius quidem & V
rinus in vocibus ἐνετίδες,& ἐνδιες, eoſdem facere videntur. Vtrique etiam à celeritate comm
Lib.5. dantur.Sed differre videri poſſunt, quia aliam rationem cur dicti ſint Lycophori (quam de Ly
coſpadibus ſupra retulerim) affert Strabo his verbis:Fama eſt inter Venetos celebrem admo
fuiſse quempiam,qui in faciēdis vadimonijs ſtudio non mediocri reneretur, qua ex re, & hom
» num iocis carperetur.Is igitur in venatores fertur incidiſse,qui irretitum haberent lupum,& il D
» per iocum rogitantibus,velletne pro lupo vadem conſtituere?vt illata ab eo damna perſoluer
» ſic è retibus belluam dimiſsuros.Fide iubere ſe confeſsus eſt: Emiſsum deinde lupum, magn
» equarum armentum agitantem nullo notatum cauterio ad fideiuſsoris ſtabulum adduxiſse.E
» recepta gratia,equabus lupi notam inuſſiſse,& inde Lupiferas (λυκοφόρους) nominaſse, veloci
» magis,quàm pulchritudine præſtantes. Cuius ſucceſsores & ſignum,& nomen, equarum ge
» ri ſeruaſse,vtque ſolis eis ſtirps ipſa legitimè perduraret, fœminam nullam alienare conſueſſ
» Equinam hinc præcipuæ celeritatis progeniem extitiſse. Hac verò tempeſtate, vt diximus, o
Lib.20. nis huiuſmodi rei defecit exercitatio. Hucuſque Strabo. Nunc ad alia animantia cum quib
Mag.na.c.3 equo antipathia eſt accedimus. De vrſo, & equo ſic ſcribit Porta: Equo animali obſequ
Equi cū vrſo antipathia. hominum nato, capitale diſſidium eſt cum vrſo, homini noxia beſtia: agnoſcit hoſtem nu
quam viſum, ac protinus ſe parat ad pugnam, in qua arte potius, quam viribus vtitur: & au
uimus vrſos in ſolitudine fugatos tympani ſonitu, cum ex equina pelle confici ſolitum ſit.
calcet equus veſtigia lupi, obtorpeſcere ſupra dictum eſt, idem Raſis, & Albertus de Leo
quoque

quoque tradunt. Auicenna verò dextrarios siue equos, non castratos,& fortes,asserit ex audacia adoriri,& impugnare Leonem (sed Oppianus hoc priuatim equis charopis tribuit,cæteros verò omnes Leonum aspectum sustinere negat,)castratos autem adeo timere, vt nec calcaribus nec flagris adigi possint, vt propius ad Leonem accedant. Inimica item omnia suilla equino generi esse antè dixi,grunitum, fœtorem, halitum: ideoque in quo loco sues stabulant, eodem equos nequaquam deducendos. Contrà in equino genere aliquid est quid ouibus inimicum est. Scribit enim Columella Oues si vtantur stabulo, in quo mulæ aut equi aut asini steterunt, facilè incidere in scabiem. Quamuis verò vbique fermè terrarum equi ruditus asinorum facilè ferant,nihilominus naturaliter eum odio habere,vel inde constare poterit,quòd in Scythia, vbi neque asinus neque mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur propter frigora, rudentes asini qui erant cum Dario Persarum rege in expeditione illa memoranda, equos Scytharum pertubarunt, & cùm hi Persas sæpius adoriri solerent eorum equi exaudita asinorum voce consternati auertebantur, arrectis auribus stupefacti,vt pote insolentia tum vocis,tum formæ quam nusquam inspexissent: super qua re consulendus est Herodotus.Serpentes quoq; exhorrescit equus, vt ostendit Silius Italicus,vbi de Lybico illo serpente agit quo cum bellum tã atrox fuit Atilio Regulo,inquit enim

Cum Leone. *Cum sue.* *Cum ouibus* *Cum asino.* *Cum serpentibus.*

B *------Subitoque propinquus in ora* *Lib. 4.*
Lato distantum spatio venit omnis anhelans *Lib. 6.*
Attonitus serpentis equus, frænoque teneri
Impatiens crebros expirat naribus ignes.

Cur aut sibi timeant à serpentibus equi, ratio est quod noxam sæpe ab ijs accipiant; nam, & in Genesi legimus: *Fiat Dan coluber in via,cerastes in semita,mordens vngulas equi,vt cadat ascensor eius retrò.* Est,& in trachuro pisce nescio quid equabus infestum,dummodò verum est quod Aelianus scribit,si posteaquam illius piscis caudam abscideris,ipsumq; in mare liberum emiseris, eã equæ ventrem ferenti appendas, non multò certè post abortum pariet. Iam, & phocæ aspectum ferre nequeunt equi. Fabulantur siquidem Theseum Phedræ vxoris precibus commotum à Neptuno patre impetrauisse,vt Hippolythum filium necaret, quem falsò Phædra accusarat tentatæ pudicitiæ,quia nouercę libidini noluisset assentiri. Neptunus phocas Hippolyto iuxta littus vecto in curru immisit quibus visis tanta trepidatio equis iniecta est,vt in fugam versi è curru delapsum discerpserint. Meminit fabulæ Virgilius, sed phocas monstra marina vocat:

Cap. 49. *Cum trachuro pisce.* *Cum phoca.* *Hippolytus cur ab equis discerptus.* *Aeneid.3.*

At Triuia Hippolytum secretis alma recondit
C *Sedibus, & nymphæ Aegeriæ, nemorique relegat:*
Solus vbi in syluis Italis, ignobilis æuum
Exigeret, versoque vbi nomine Virbius esset:
Vnde etiam Triuiæ templo, lucisque sacratis
Cornipedes arceantur equi, quod litore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudere marinis.

Sunt item plantæ aliquot,in quibus occultum aliquod virus inest,quo equi vexantur: illudque imprimis memoratu dignum,quod Plutarchus scribit,animo linqui equos,& asinos, qui aut mala aut ficus dorsuarij comportarint:sed maiore dignum miraculo remedium, quo ipsis, & hominibus quoque succurritur. Exanimata ferè iumenta extinctosque penè deliquio virium homines panis obiectus reuocat: namque si pauxillum huius vorarint animantes, eæ protinus cibo sese recolligentes roborantur, firmatæque pristinum iter prosequuntur, nec secus in hominibus euenisse prodidit. Credidit autem probabile esse aliquid ex his fructibus exhalare,quo iumentorum istorum attenuetur calor, & in partes minimas dissipetur. Ἱπποφοβάς idest equis terrorem incutiens: Herbæ nomen Democrito apud Plinium, quæ alio nomine achemenidon: eandem(inquit)
D hippophouada appellat,quoniam equæ præcipuè caueant eam. Quærendum an sit hæc helleborus niger; quo,vt idem Plinius annotauit,equi,boues,& sues necantur: itaque cauent id(inquit) cùm candido vescantur.Circa Abderam, & limitem qui Diomedis appellatur, nascentibus illic herbis pasti equi,inflammantur rabie,circa Potnias verò asini,vt ipse quoq; ait.Circa Scytharum, & Medorum dictam Thraciæ regionem locus est viginti ferè stadiorum spatio, qui hordeũ producit,quo quidem homines vescuntur,equi verò,& boues abstinent:vt refertur in libris de Mirabilibus Aristoteli ascriptis.Cardanus certum esse scribit,equos in rabiem agi,si lasere nares illinãtur, sed nostrum laser imbecillum esse aut aliud à lasere veterum, quod(inquit) olim erat herba. Ferrum equinum siue soleam equinam à siliquarum figura nominatam,ab Italis ferro di cauallo, à quibusdam Sferra cauallo vulgò dici volunt ab effectu, quòd equi si hanc herbam calcauerint, ferreis soleis exuantur. Chimici inter Lunarias recensent, Matthiolus securidicam montanam vocat quòd non paruam videatur habere cognationem cum minore securidica tum figura tum viribus. Est, & in gentiana aliquid equabus prægnantibus noxium; Etenim Gesnerus scribit

Cum plantis vt pomis, & ficubus. *Sympos. 6. qu. 8.* *Hippophobas herba.* *Li.24.c.17.* *Lib.25.c.5.* *Cum hordeo quodam.* *Lib. 16.de Var.re.c.90* *Ferrum equinum.* *Cum gentiana.*

Erucæ ne herbis sint noxię.

scribit se ex sene quodam audiuisse, hanc herbam, cuius alioqui virtutes tantopere celebrantur, abortus causam esse equabus. E contrà erucas herbis innoxias futuras aiunt, si palo imponatur in hortis ossa capitis ex equino genere, fœminæ duntaxat. Semina item horti vel agri malis omnibus ac monstris succo sylvestris cucumeris tuta seruari Geoponici Græci tradunt; item equæ vel asinæ caluaria, suaque fœcundari præsentia quæ spectant, ego eadem apud Plinium reperio. Cardanus tradit, si quis succo foliorum cucurbitæ pilos equorum, & aliorum animalium æstate media intinxerit, & madefecerit, non paruo rei miraculo muscarum tædijs ac molestia, immunes fore. Stygis aqua cùm vasa omnia, lapidea, è crystallo, & murrhina, ossea, & ex quouis metallo conflata penetret, & perrumpat, testante Pausania, solam equi vngulam illæsam contineri hic idem asserit: an verò etiam Alexander Magnus huius aquæ veneno vitam finierit, dicere certè (inquit) nô possum, famam verò esse scio. Iustinus quidem seu Trogus de equi vngula id etiam tradit; alij verò de asini, alij de mulæ vngula, sicuti his verbis ostendit Cælius: Stygis aqua ex petris profluens insigni frigiditate est, dissilientibus vasis omnibus; asini modò vngula excepta aut mulæ sicuti alij prodidere, nisi mendosa sunt Græcorũ exemplaria. Certè in libro de primo frigido Plutarchus de asini vngula intellexit, quod facit in historijs item Ioanes Monachus in Alexandri mentione. At Plinius mularum vngulis contineri modò stygis aquam prodit, facilis lapsus, nam Græcè ὄνος asinus est; mulus autem vel mula, ἡμίονος. Aut vtrumque est, aut forsan labitur Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus ὄνυ χηλὴν dicit: quamquam interpres equi vngulam reddidit. Hæc Cælius. Ego de toto equino genere id intellexerim. Nam & Curtius dum iumenti ait, æquè equo, quàm asino, aut mulo id attribuit. Cæterùm Ælianus non vngulis, sed cornibus asinorum Scythicorum contineri scribit. Si equi ex Sybari fluuio biberint, sternutamentis exagitari constat authore Strabone, ideoque ab eius potu armenta arcentur. Efferari verò, & in rabiem agi apud Aelianum legimus, equos, inflammatosque tabe, si ex Cossinite Thraciæ flumine, quod defluit in agrum Abderitarum, biberint: quo loco etiam scribit, idem accidere equis, qui de Phontine biberint, qui non longè abest à Thebis. Haud procul à Potnijs Bœotiæ vrbe puteum fuisse referunt, ex quo si aqua hausta fuisset ab indigenis equis, furore etiam agitabantur. Vnde appellatæ deæ Potniades quæ furorem facerẽt, hoc est μανιοποιοί. In Marathone vico, vt testatur Pausanias, tota nocte equos hinnientes, & viros pugnantes audire est. Hos quidem proprius spectare voluisse data opera, nemini (inquit) profuit: si quis verò rei ignarus, imprudens, & fortuitò inciderit, nullam dæmonum iracundiam mouet. Sed hoc huc non pertinent. Colore vero aterrimo torpescere equi etiam videntur, quod Silius Italicus ostendit exemplo equi Catonis qui in Maurum aterrimum aterrimis indutum armis, &c. calcaribus adactus, sese inferre recusabat, sed versus adscribam, sunt enim perquam venusti.

Equi ne à muscis infestentur — *Cum Stygis aqua.* — *In Arcadicis.* — *Lib.17.* — *Lib.30.* — *Lib.10* — *Cum alijs fluminibus.* — *Lib. 11.* — *Li.15.c.25.* — *In Atticis.* — *Cum atro colore.* — *Lib.3.*

Iamque in palantes ac versos terga feroces
Pugnabant Itali subitus cum mole pauenda
Terrificus nigris perrumpit Maurus in armis
Nigra viro membra & fului iuga celsa trahebant,
Cornipedes, totusque nouę formidinis arte
Concolor ęquabat liuentia currus equorum
Terga nec erectis similes imponere cristis
Cessarat pennas aterque tegebat amictus;
Ceu quondam ęternę regnator noctis ad imos
Cùm fugeret thalamos Aetnęa virgine rapta
Egit nigrantem Stygia caligine currum:
At Cato tum prima sparsus lanugine malas
Quod peperere decus circeo Thuscula dorso
Męnia Laertę quondam regnata nepoti
Quanquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegisse gradum videt imperterritus ipse
Ferrato calce atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum, negat obuius ire
Et trepidat crassa sonipes exterritus vmbra.

Cum cadaueribus.

Expauescunt verò etiam equi, & tumultuantur visis cadaueribus, vnde est quod Vlysses quem vbique prudentissimum Homerus depingit, & hic quoque πολύμητιν appellat, cæsorum in castris Rhæsi cadauera extra viam proijcit, ne equi Rhæsi pauore affecti, vtrosque proderent.

OMNIA.

A

OMINA. SOMNIA. OSTENTA. Prodigia.

AVSPICIA quamuis propriè ad aues pertineant, sæpè tamen ad alia quoque diuinandi genera referuntur, quin author est Festus, pedestrium auspicia nominari, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisque animalibus quadrupedibus. Equos autem vel feliciter quid, vel infeliciter portendisse inuenio, hinnitu, fremitu, casu, inopinato visu, insuetis facinoribus, animi passionibus. Dionisio factum est omen futuri regni, cùm equum exaudisset hinnientem, qui submersus voraginibus extrahi non potuit. Dario quoque hinniens equus regnum Persiæ peperit, sed hinnitus arte procurauerat, vt meminit Herodotus, & Valerius Maximus quoque his verbis: *Sordina Magorum dominatione Perside oppressa, Darius rex adiutoribus eiusdem dignitatis assumptis, pactum cum* B *præclari operis consortibus fecit, vt equis insidentes, solis ortu, cursum in quendam, locum dirigerent, isq; regno potiretur, cuius equus in eo primus hinnisset, cæterùm maximæ mercedis competitoribus fortunæ beneficium expectantibus solus acumine equisonis sui Oebaris prosperum fortunæ optatæ rei effectum assecutus est, qui in equæ genitalem partem demissam manum, cùm ad eum locum ventum esset, naribus equi admouit, quo odore irritatus ante omnes hinnitum edidit, auditoque eo sex reliqui summæ potestatis continuò equis dilapsi candidati, vt mos est Persarum, humi prostratis corporibus Darium regem salutarunt: Quantum imperium, quàm paruo interceptum est vaframento?* Hactenus Valerius. Saxones verò etiam ex equorum hinnitu sua potissimum auguria olim sumebant, vt legimus apud Ioannem Bohemum, qui sic scribit: *Saxones olim equos deorum ministros, & diuinorum consiliorum conscios credebant. Candidi publicè alebantur, & nulla mortali opera contacti, vt eorum præsagia, & monitus experirentur. Hos pressos sacro curru sacerdos, vel rex princepsve ciuitatis comitabatur, atque hinnitus, & fremitus obseruabat, nec vlli auspicio maior fides adhibebatur non solùm apud plebem, sed apud proceres etiam, atque sacerdotes.* Est autem, & hoc valde memorabile, quod refert Plutarchus in Parallelis ex libris de fluminibus: Pyrechmes Euboensium rex bellum in Boeotos gessit. Hunc Hercules vicit, & equis alligatum in duas partes discerpsit, & insepultum abiecit. C Locus pulli Pyrechmæ dicitur. Situs est ad flumen Herculeum, & equis bibentibus hinnitum edit. Ioannes Rosinus etiam nunc militibus persuasum esse scribit equos hinnitu alacriore, & ferociore fremitu victoriam ominari prælia ituris. Turnus apud Virgilium, cùm produci equos iussisset, eosque frementes conspiceret, lætitia exultat.

Auspicia de quibus animantibus dicantur.

Ex hinnitu.

Dionysij augurium.

Lib.7.

Darius vt regno Persię potitus.

Lib.3.

Lib.3.c.2. ant. Roman.

Lib.12.

Hæc vbi dicta dedit, rapidusque in tecta recessit,
Poscit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

Contrà tristitia equorum mali ominis fuit. Augustinus Niphus ante mortem Caligulæ equorũ armenta scribit comperta esse pabulo abstinere, vbertimque flere. Ego in Caligulæ historia non reperio. Accursius legum interpres, refert Cæsarem triduo antequam moriretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ mortis inditium: quod fidem non caperet (inquit Textor,) nisi Tranquillus in eiusdem vita simile quid testaretur. *Proximis diebus,* inquit, *equorum greges, quos in traijciendo Rubicone Marti consacrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vbertimque flere.* Huius augurij siue prodigij meminisse Virgilium sunt qui certò affirmant:

Ex tristia equorum.

Equorum fletus.

Eglog.5.

D

--------- Nulla neque amnem
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Cœsonius Pætus Romanorum dux contra Vologesim Parthorum regem bellaturus Armeniam intrauit narrante Tacito tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte transmittebat, nulla palam causa turbatus equus qui consularia insignia gestabat, retrò euasit, ostiaque quæ muniebantur hibernaculis assistens, semifacta opera fuga perrupit, seque vallo extulit, &c. Simile ferè omen euenit Crasso in eosdem Parthos ducenti, vt notum est ex Plutarcho: Equus enim ex imperatorijs egregiè adornatus, tracto per vim rectore in flumen, submersus disparuit. Flamminius Consul, vir ferox indignè ferens per mediam Italiam vagari Hannibalem, atque obsistente nullo cædibus, & incendijs omnia vastantè ad ipsa Romana mœnia proficisci oppugnanda, signa ocyus cùm conuelli iussisset, quàm primùm in equum insilijt, equus repente corruit, consulemq; lapsum supra caput effudit; inauspicati nimirum incœpti signum, quo paulò pòst ipse cum exercitu cecidit, fœdissima ad Trasymenum clade superatus. Huc facit facetum Sulpitij Galbæ in equum suum inopinatum lapsum scomma. Is itaque cùm in prouinciam exiens, ad portam ipsam equum

Cæsonij Pęti triste omen.

Lib.15. Annal.

Crassi interitus omen.

In Crasso.

Flaminij omen.

Sulpitij Galbæ facetum in equũ suũ scomma.

Pertinax vt imperium nactus. equum suum animaduertisset cecidisse, *rideo* (inquit) *canterie te iam lapsum esse, cùm tam longum iter iturus, vix id sis ingressus.* Quomodo autem equus Pertinaci imperium peperit, sic relatum reperio. Equus ea qua natus est hora, pullus in tegulas ascendit, atque ibi breui temporis spatio commoratus, simul & decidit & exspirauit. Quod quidem huic in villa Martis genito & ad bellica negocia nato futuræ sublimitatis quamuis breui duraturæ augurium fuit. Dion Cassius verò seu potius Xiphilinus ex eo de Pertinacis augurio sic scribit. Cùm autem adhuc esset in Britannia Pertinax post illam magnam seditionem quam sedauit, atq; eius rei laude dignus ab omnibus iudicaretur; Romæ equus nomine Pertinax victus fuit, cuius equi Prasinæ factionis Commodus studiosus erat, cumq; vicisset, statim conclamatum est ab ijs qui erant earundem partium; En Pertinax est: quo audito ij qui erant alterius factionis, irati scilicet Commodo; vtinam quidem esset, inquiunt: quæ verba ad hominem, non ad equum referebant. Præterea eundem equum, cum non curreret amplius, essetq; ruri confectus senectute, Commodus accersiri iusserat, adductumque introduxerat in circum inauratis vngulis ac super aurea pelle ornatum, qui dum primum de improuiso comparuit, rursum conclamatum est ab omnibus: Ecce Pertinax adest. Id per se dictum portendebat futura, præsertim cùm illo anno contigerit postremis ludis ci censibus: statim enim imperium ad Pertinacem peruenit. Est verò equus futuri belli omen potissimum, vnde Lucanus equum vocat *bellis feralibus omen.* Virgilianus Anchises id latius explicat in Aeneæ socijs, cùm primùm Italiam viderent, & læto Italiam clamore salutarent: F

Equus belli omen.

Quattuor hic, primum omen, equos in gramine vidi
Tondentes campos latè, candore niuali:
Et pater Anchises: Bellum ò terra hospita portas
Bello armantur equi; bellum hæc armenta minantur.
Sed tamen ijdem olim curru succedere sueti
Quadrupedes, & frena iugo concordia ferre
Spes est pacis ait.

Pacis cur etiam omen.

Tyrij Carthaginem ædificaturi cùm bouillum caput adinuenissent, augurio territi, aliò vrbis mænia transtulisse feruntur, quandoquidem id ostentum nil nisi laborem & anxietatem minitari videretur, caput scilicet animantis quod terræ laboribus exercendis destinatum est, γαῖον inde appellatum, donec mox equi adinuento capite, belli signum excepere. Verùm vt augurium hoc facilius intelligatur, non erit ab re Seruij commentationem adscribere; cuius hæc sunt verba. Historia hoc habet, quam more suo Virgilius per transitum tangit. Dido cùm transiret per quandam insulam, Iunonis illic accepit oraculum, & sacerdotem eius secum abstulit, cùm ei parum crederet promittenti Carthaginis sedes: quò cùm venisset, sacerdos elegit locum faciendæ vrbis: quo effosso inuentum est caput bouis, quod cùm displicuisset, quia bos semper subiugatus est, alio loco effosso caput equi inuentum placuit, quia hoc animal licet subiugetur, bellicosum tamen est & vincit, & plerumque iugum subiens concordat. Hæc ille. Virgilij versus sunt: G

Carthaginis exędificatio.

Lib. 1. Aen.

Lucus in vrbe fuit media lætissimus vmbra
Quo primùm iactati vndis & turbine Pœni
Effodere loco signum, quod regia Iuno
Monstrarat, caput acris equi: sic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per sæcula gentem.

Seruius itaque hunc nouissimum versum de bouillo capite intelligendum putauit, quidam non postremi interpretes *facilem victu* interpretari malunt, ad victum comparandum, Pierius verò de ipso eodem equo intelligi existimat, vt scilicet facilem victu per sæcula gentem, facilem quæ tandem vinceretur, exponamus. Hoc enim magis (inquit) ad Virgilianam sententiam accedit; quamuis in tauri commentario Seruianum intellectum illustrare conati simus: cæterùm Pontanus hanc Pierij interpretationem omnino à poëtæ sententia recedere arbitratur: quoniam si bello egregia sit, ne tandem (inquit) vincetur, sed inuicta erit magis. Præterea cùm illud caput Iuno tutelaris monstrauerit, vtrum illi animos facere, an desperationem inijcere debuit? Rem itaque Seruius tetigit: Rhodoginus Virgilium putat allusisse ad vetus Carthaginis nomen, Stephanus enim ait prius dictam fuisse Caccaben (κακκάβην) quod illarum gentium lingua equinum indicat caput: Cæterùm Seruij interpretationi fauet interpretatio illa Anchisis, quam paulò antè recitaui. Meminit eiusdem augurij Silius Italicus, sed quod aliquando iugum subitura esset Cartago, subticet. H

Virgilius explicatus. Lib. 3. Hierogl.

Li. 18. c. 38. Caccabe dicta Carthago.

Lib. 2.

Condebat primæ Dido Carthaginis arces
Instabatque operi subducta classe iuuentus:
Molibus hi claudunt portus, his tecta domusque
Partitis iustæ Bitia venerande senectæ
Ostentant caput effossa tellure repertum

Bellatoris

A *Bellatoris equi, atque omen clamore salutant.*

Tarquinio alterum in Hetruria contra Romanos bellum mouente, magnum ostentum factum traditur, referente Plutarcho. Cùm regnaret adhuc Romæ Tarquinius, templumque Iouis Capitolini iam ferè absouisset, quadrigas fictiles, quas in culmine eius ponere siue augurio aliquo siue consilio suo adductus statuisset, Veientibus (sunt autem hi in Hetrnria) fabris faciendos locauerat: paulò pòst ipse regno excidit. Fabri quadrigas cùm effinxissent, & in fornacem posuissent, non id accidit quod solet luto, vt in igne positum humore absumpto densetur atque in se coeat, sed intumuerunt, seq; extulerunt, & cum robore ac duritie tantam molem adeptæ sunt, vt ægrè, ablato fornaci culmine & destructis parietibus, eximi indè potuerint. Quod signum cùm essent interpretati aruspices, felicitatem potentiamque ijs portendere, apud quos esset: reposcentibus eas Romanis Veienses decreuere non reddere, responderuntque Tarquinij eas esse, non eorum qui Tarquinium expulissent. Paucis interiectis diebus, equorum certamina Veijs sunt edita: & cætera quidem solito studio spectata sunt. Verùm is qui quadrigis vicerat, currum victorem coronatus ipse paulatim è circo agebat: equi autem consternati, nulla eius rei apparente causa, siue diuinitùs acti, siue id fortuitò accidit, auriga abrepto summa celeritate Romam versus con-B tenderunt: qui cum nihil neque contendendo habenas, neque adhortando equos proficeret, impetui eorum concedens, vsque ad Capitolium ab illis est raptatus: ibique abiectus apud portam, cui nunc Ratumenæ nomen est. Huius rei miraculo metuque compulsi Veienses, fabris vt quadrigas traderent Romanis, mandauerunt. Fuit autem equus Troiæ semper exitialis. Ob Laomedontis equos primum vrbs capta est ab Hercule & excisa: dein lignea equi effigie pari euentu in hostium venit potestatem: postremò Charidemi ductu, cùm equus ferro confossus concidisset, fuit iacens Iliensibus, quo minus fores irruentibus obijceretur hostibus impedimento, vt scribit Sabellicus ex Plutarchi Sertorio. Horatius quoque equos atque ipsos etiam Troianos ob Helenę raptum sudare canit præ timore inde imminentis cladis:

In Poplicola

Romanorum cum Veientibus contentio de curribus fictilibus.

Heu heu quantus equis, quantus adest viris
Sudor? Quanta moues funera Dardanæ
Genti?

Similiter equus, qui à possessore suo Seianus dicebatur, & ipsi & qui postmodum possederunt, prodigiosus fatalisque fuit adeo vt in prouerbium cesserit: qua de re A. Gellius hæc ferè prodidit. C Caius Bassus in commentarijs suis: item Iulius Modestus in II. quæstionum confusarum, historiam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atque admiratione. Caium Seium quempiam scribunt fuisse, eumque habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset, tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occiso, è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore phœniceo, flaua & comanti iuba, omnibusque alijs equorum laudibus quoque longè præstitisse: Sed eundem equum tali fuisse fato, siue fortuna ferunt, vt quisquis haberet eum possideretque, is cum omni domo, familia fortunisque omnibus suis ad internecionem deperiret. Itaque primum illum Cn. Seium dominum eius, à M. Antonio qui postea triumuir reip. constituendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affectum esse. Eodem tempore Cor. Dolabellam Consulem in Syriam proficiscentem, fama istius equi adductum Argos diuertisse, cupidumque habendi eius exarsisse, emisseque eum H-S. centum millibus: sed ipsum quoque Dolabellam in Syria bello ciuili obsessum atque interfectum esse. Mox eundem equum qui Dolabellæ fuerat, C. Cassium qui Dolabellam obsederat, adduxisse: Quem Cassium postea satis notum est, victis Parthis fusoque exercitu miseram mortem oppetijsse. Dein Antonium, post in-D teritum Cassij, parta victoria, equum illum nobilem Cassij requirisse; & cum eo potitus esset, ipsum quoque postea victum atque desertum detestabili exitio interisse. Hinc prouerbium de hominibus calamitosis ortum, dicique solitum. Ille homo habet equum Seianum. Hactenus Gellius de equo generoso, sed infelicitatis symbolo. E contrario, vt magnum quid fuit, ita etiam futuræ felicitatis indicium in Alexandro Macedone, tam ferum equum (bucephalum) qui à nullo subigi poterat vt equitem sessoremve pateretur, tam subita vi ab adolescente adhuc eo, frenari potuisse. Aiunt enim indomitæ peruicacię primùm domandæ rationem ostendisse; moxq; præter omnium opinionem quadrupedem ascendisse, cùm multi frustrà eam Philippo regi operam nauare conati essent: sed præsagium fuit illud, vt dicebam, non exemplum bellicæ virtutis. Nam & Philippus in filio indolem vigoremque exosculatus, dixisse fertur: aliud tibi regnum quæras fili; nam te Macedonia non capit. Plinius cum de hoc equo scripsisset, subdit: *Nec Cæsaris dictatoris quenquam alium recepisse dorso equus traditur, idemque hominis similes pedes priores habuisse, hac effigie locatus ante Veneris genetricis ædem.* Quibus verbis monstrosum potius quàm ominosum equum Plinius describit; cæterùm futurum perpetuum dictatorem portendebat, nam præterquam quod Dion

Equum Seianum habere quid.

Alexandri fortunam bucephalus præsagit.

Philippi de filio dictum.

Cæsaris equus imperium præsagit.

scribit,

ſcribit, immodica ipſum deinde cœpiſſe ſibi polliceri, adeo vt triumphum quem prius ambiebat, vltrà omiſerit, aruſpices imperium ipſum pollicebantur, vt Tranquillus teſtatur his verbis: *Caius Iulius Cęſar vtebatur equo inſigni pedibus prope humanis, & in modum digitorum vngulis fiſſis; quem natum apud ſe, cùm aruſpices imperium orbis terrę ſignificare domino pronunciaſſent, magna cura aluit: nec patientem ſeſſoris alterius, primus aſcendit: cuius etiam inſtar pro ęde Veneris genetricis poſtea dedicauit.* Huius prodigioſi equi icon ex chronico prodigiorum, & oſtentorum Con. Lycoſtenis hic

A exprimitur, cui, & aliorum equorum siue prodigiosorum siue monstrosorum effigies alias ex eodem in curiosi lectoris gratiam adieci. Prior pulli est præcedenti non absimilis, nisi altero pede destitueretur, & aures haberet pendulas, & rostrum deforme. In villa Pomeraniæ Rekou vicina Rugio ad ostium Viadri natus est, vt scribit Iobus Fincelius in lib. de miraculis, capite horrendo, in quo loco oculorum maculæ erant subruffe, aures pendulæ, quales sunt canum sagacium, infimis auriculis cuti accretis. Os quoque erat monstrosum, labris inflexis, quemadmodum duæ tudiculæ compositæ, vt lactari non posset. Collum erat tortum, & sinuosum distinctis coloribus variatum. Iuba erat impexa, plena phlegmatibus. Quando hinniebat, putabatur hinnire ingẽs caballus, ac si qui fortè ex nobilib. accederet, toto corpore mouebatur, terramque pulsabat, tanquam in rabiem versus, & quasi impetum in ipsos facturus. Erectus stabat, hinnitu terribilis. Ciues, & colores ferre poterat, quibus accessum liberum permittebat. Cutis erat asperior, & vestis villosa. Loco caudæ alta crista erigebatur, etiam mortuo pullo. Pes imus anterior, vnus erat humanus, alter nullus erat, sed tantùm tibia manca. Pedes posteriores erant equini. Triduum viuebat, deinde extinctus in triuio sepeliebatur. Natus est anno 1554. Anno autem 1254. Veronæ *Pullus auribus pendulis.*

B

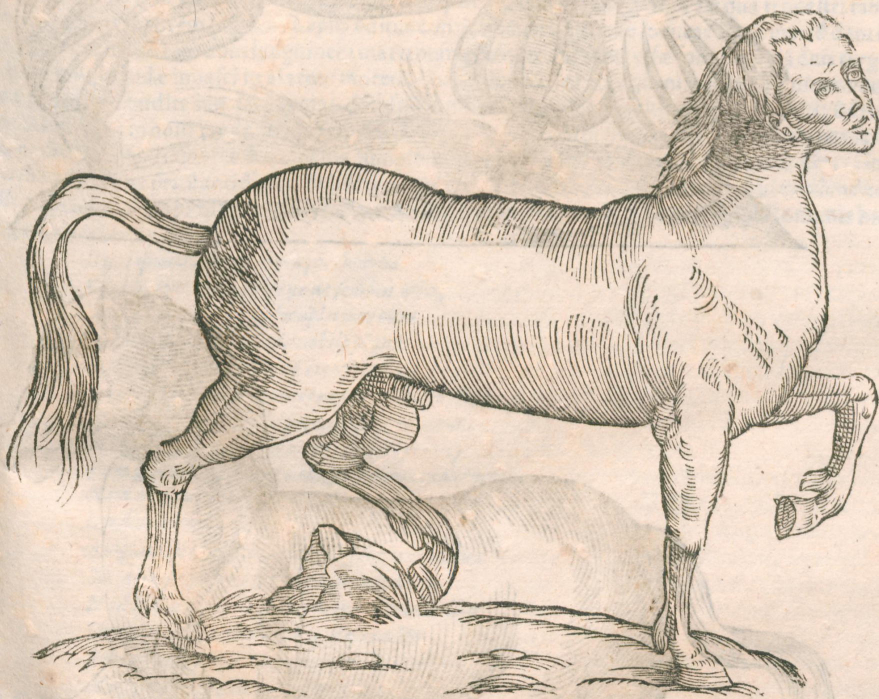

D equa pullum equinum peperit, cætera quidem equum, sed humana planè facie. Paulò pòst inter Tuscos, & Pisanos bellum exarsit, quo vniuersa ferè Italia conflagrauit. Eius monstri effigiem ex Ambrosij Parei libro de monstris, & prodigijs hic quoque appingere placuit. Lychostenes addit, ad huius prodigiosi equi murmur, vagitum, & confusum humanæ vocis sonitum, accurrentem ruris illius accolam, & nouo attonitum spectaculo, execto ignenti gladio monstrum occidisse quam ob causam cùm ad iudicium tractus, & de monstruosi partus origine, & de occidendi causa interrogaretur, horrore atque abominatione rei tantum se fecisse, respondisse, eoque audito suspicionẽ omnẽ ademisse. Idem verò Iobus Fincelius testatur in Marchia non procul à Rhegiomonte subsequentẽ monstrosum equum natum esse anno 1555. vndiq; lacerata cute, caligis dependentibus, & thorace scissis indutum. Postremus equuleus quinque pedibus Reate natus est anno mundi 3963. Alius Exquilijs anno 3824. Alius Bernæ Heluetiorum visus anno 1555. Et antea temporibus Alexandri Magni noui generis bestia maior elephante comparuit, tribus armata in fronte cornibus, equos simile habens caput, articoloris. Hanc Indi appellant Odonta. Hæc pota aqua intuens castra subito in milites impetum dedit, ne ignis quidem oppositi tardabatur ardoribus.

Pullus facie humana.

Equus lacerata cute.

Odonta.

doribus. Ad quā ſupprimendā triginta ſex milites fuerunt occiſi, atque tres, & quinquaginta

falcati

A falcati inutiles facti, vixque tandem defixa venabulis occubuit. Marem aiunt temporibus Iani Italiæ accolam fuisse, magnique nominis si animum inspicias, virum, si corpus verò monstrosissimum, pubetenus scilicet hominem, reliqua verò equum referentem Hunc scribunt 120. annos vixisse, ac ter à morte reuixisse, vt author est Aelianus, & Volaterranus. Similes planè in Scythia Asiæ regione populos esse aiunt Hippopodes dictos, humana nimirum forma, sed equin s pedibus. Cum Xerxes cum exercitu Hellespontum transisset, ingens prodigium oblatum fuisse Herodotus, & Valerius tradiderunt: siquidem equa leporem peperit, quod facilè (inquit Herodotus) erat interpretari, fortè vt Xerxes, qui exercitum aduersus Græciam maximo strepitu, & ambitiosissimè ducebat, rursus pro seipso solicitus ad eundem locum fuga recurreret. Sed ne quis fabulosum omnino arbitretur, ex equa leporem natum, is M Antonium Baucium audiat Reuerendiss. Nicensis Episcopi à secretis, qui tam prodigiosum equæ partum oculatus testis proprijs oculis vidit, vt scribit in Epistola ad Petrum Toletanum medicum, & physicum, sed si recensere (inquit) volucro, cachinnum alicui sum excussurus, cum humanam fidem planè superet. Ipse certè dum partum intuerer, somniasse potiùs mihi videbar, quam mirandæ huic rei interfuisse, quin imò B hærebam sæpius, ac mecum animo reuoluebam, asinumue in Apuleianum versus essem magicis incantationibus, an verò ille is M. Antonius, qui pridem fueram esse denuo. Equa trimestri tantùm prægnans leporem peperis. Lepus editus continuo humana voce locutus est, & matrē dentibus suffocauit. Adhæc dum sanguinem maternum pro lacte sugeret, visæ sunt perpalā eius tergo plumæ longiusculæ innasci in alarum morem, quibus innatis, altiori quam soleant homines voce hæc protulit. Fundite iam lachrymas, & suspiria miseri mortales, ego hinc abeo, his dictis statim euolauit. O rem nulli credendam, sed vero ipso veriorem. Tabelliones publici septem numero huic ostento affuerunt, qui documenta sumpsere, testibus idoneis euocatis Hactenus ille. Homericus Xanthus præstantissimus Achillis equus etiam loquitur, & domino suo breui moriendum esse prædicit. Apud Phlegontem Trallianum Publius Imperator insania correptus Romanis hoc augurium minatus est:

Li. 9. c. 16. *Li. 17. Antropologiæ.* *Xerxis fuga ex Græcia omen.* *Equa leporem parit.* *Lepus ex equa natus loquitur.*

Nisea quando frænis, auroque superbæ
Egredientur equæ, proprijs de sedibus albæ,
C *(Arte Siracusis quis in locupletibus olim*
Dædalus Ection iucundæ nobile pignus
Fecit amicitiæ præsepia ad ærea stantes,
Aureaque inter se connectunt vincula cunctas:
Quis super insignis radijs, oculosque coruscans
Inuehitur famosi Hybernionis inclyta proles)
Tum grauium te Roma attinget summa malorum.
Nam magnus veniens exercitus omnia perdet,
Ciuibus orbabit fora, & vrbes igne cremabit,
Sanguineque implebit riuos, & sanguine manes
Seruitioque premet spe libertatis adempta.
Nulla virum è bello reducem tunc fœmina diro
Excipiet: Pluto nigro, sed tristis amictu
Sub terras rapiet natos, matresque, patresque,
Marsque peregrinis coget seruire relictos.

D P. Callimachus Experientis in Attila, de eo talo narrat portentum: Signa mortis præcesserant, quod reuertenti ab Italica expeditione, in transitu Liciamnis, qui Rhetos diuidit à Vindelicis, mulier fanatica in equum inuecta, clamauit ter, retrò: equusq; quem propè in delicijs habebat, ipso nuptiarum die, nullo ægritudinis signo præcedente, subitò interijt, & nouæ nuptæ cubiculum intrantis pes dexter sic limini impactus est, vt præ dolore aliquantisper assederit, auditaque est eius vox dicentis: Si tempus est, veniam, quibus verbis mortem in dolore compellasse credidere. Cræso bellum gerente cum Cyro, cùm minimè crederet vnquam forè, vt Cyrus Sardis copias admoueret, Herodotus scribit omnia suburbana colubris impleta fuisse, quos, vt existimabant, equi, cùm ad pascua irent, comedebant. Id Cræso (inquit) cernente, visum est, vt erat, portentum esse: ideoque mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad eos consulendos vbi accepere responsum, didicereq; quid sibi vellet, significaretq; portentū, non contigit, vt Cræso renunciarent. Nā priusquā retrò Sardis reueheretur, Cræsus erat captus. Telmisses ita cognouerāt, exercitū externū Cræso illic affuturū, qui cum afforet, indigenas subigeret, quod dicerent colubrum terræ filium esse equū hostem, & aduenā. Hæc Telmisses Cræso sunt interpretati, sed iā capto, nōdum tñ gnari eorū quæ Sardib & Cræso cōtigerāt. Castor & Pollux bello Latino apud locū Iuturnę visi sunt equorū sudorē abluētes, cū ędes eorū quæ iūcta fonti erat, sponte patuisset.

De Attilæ portentum. *Lib. 3.* *Colubri ab equis deuerati.* *De Castore, & Polluce omen.*

Lib. 2. de orig. erroris cap. 8.

Iidem bello Macedonico equis albis insidentes P. Vatinio Romam nocte venienti, se obtulisse dicuntur, inquit Lactantius Firmianus, nunciantes eodem die regem Persen victum, atq; captum, quod paucis post diebus literæ Pauli verum fuisse docuerunt. Valerius Maximus addit Vatinium à Senatu propterea in carcerem coniectum fuisse, tanquam maiestatis eius, & amplitudinis vano sermone contemptorem, sed postquam Pauli literis illo die Persen captum apparuit, & custodia liberatum, & insuper agro, & vacatione donatum esse. Nunc de somnijs aliquid dicamus. Nigros equos videre in somno infelix quicquam potius portendere, albos contra semper bonum disci mus ex his senarijs, qui leguntur apud Suidam:

Equos nigros in somno videre quid portẽdat.

Ἵππους μελαίνας οὐ καλὸν παντὸς βλέπειν,

Ἵππων δὲ λευκῶν, ὄψις, ἀγγέλων φάσις.

Equi caput habere in somno.

Coniectores eos, qui se caput equinum, vel caninum, vel asininum habere somniarunt, in seruitutem, vel id genus ærumnas dedendos esse suspicãtur. Sũt enim tria hæc animalia seruituti mirum in modum obnoxia. Aiunt etiam equum in somnis visum, qui se portet, polliceri, vt amica amantis imperio facilè sit subijcienda, morigeraque in posterum futura. Quod verò Nero Asturconem quo maximè delectabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem abijsse per quietem videre visus, ac tantum capite integro hinnitus edere canoros, ostento fuit, quòd illa equi ferocitas in simiæ ludibrium esset abitura. Suetonius exitium Neronis portendisse testatur. Euripides aurigæ Rhæsi in somnium, quod ea habuit nocte, qua prestãtissimos regis equos Vlysses, & Diomedes abduxerunt, recitat, quod tale est. Per somnũ autem huiusmodi quædã opinio mihi objcitur: equarum enim, quas ego nutriui, & parere docui iugo, Lupi robusta videbantur terga premere, atque verberantes cauda pellis equinæ setas agitare; ipse verò ronchum ex repagulis emittere, irã spirantes, & metu turbidæ renitentes. Pelopidæ verò somnium minimè prætereundum fuerit, de virgine immolanda, pro qua equa immolata fuit, vt Plutarchus recitat his verbis. Postquam pugnare decretum est, & apud Leuctra Lacedemonijs castra sunt opposita, somnium Pelopidam non mediocriter perturbauit. Sepulchra filiarum Scedasi in campo Leuctrico sunt, quæ inde Leuctrides appellantur: ibi enim vim hospitum Spartanorum passæ humatæ sunt. Eius tam atrocis, & nefarij facinoris vindictam pater à Lacedæmonijs cùm non impetrasset, execrationibus in eos peractis seipsum ad sepulchra filiarum iugulauit. Sortes autem, & oracula subinde monebant Lacedæmonios, cauerent sibi à Leuctrico piaculo: neque id vulgò satis intelligebatur, ambiguitate loci fallente: nam & in Laconica maritimũ est oppidũ, & locus apud Megalopolim Arcadiæ, Leuctro vtrique nomen. Cæterum is casus multis ante Leuctricam pugnam euenerat temporibus. At Pelopidas vidit per quietem puellas istas circum sepulchra lamentãtes, & Lacedæmonijs diras imprecantes, ipsum autem Scedasum sibi præcipere, vt si victoriam de hostibus expeteret, fuluam virginem filiabus suis immolaret. Atrox hoc, & nefarium mandatum ratus, vt surrexit, rem cum aruspicibus, & magistratibus communicauit. Erant qui nequaquam negligendum detractãdumq; id esse censerent, collectis exemplis de vetustis Menœceo Creontis filio, & Macaria Herculis: de posterioribus Pherecydem philosophum à Lacedæmonijs necatum, pellemq; eius à regibus oraculis monitu asseruari: Leonidam quoq; vaticinium secutum, victimam quodammodo se pro Græciæ obtulisse: tum homines Baccho crudiuoro immolatos à Themistocle ante naualem pugnam Salaminam: atque his omnibus rem feliciter gestam, testimonio fuisse. Contra Agesilaum cùm contra eosdem, quos Agamemnon, hostes ab eodem loco copias duceret, Aulide vidisse deam postulantem, vt sibi filiam mactaret, eumque quod id mollitie victus non perfecisset, re infecta turpiter expeditionem eam dissoluisse. Alij verò id sacrificium ita barbarum, ac impium fieri prohibebant, nulli eorum qui præstantioris humana naturæ essent placiturum. Non enim Typhones istos ait Gigantes, sed Deum hominumque patrem regnare; stultum porrò esse, numina putare, quædam, quæ cæde & sanguine hominum delectentur: & profectò si sint aliqui, nihil eos posse, contemnendosque esse: absurdas enim has eorum, & immanes cupiditates ab impotentia, & malitia animi proficisci. Hæc primioribus ita disceptãtib. & Pelopida cùm primis animi dubio, equa nullum adhuc coitum experta, vt à grege aufugerat, per castra discurrit, eoque constitit loco, vbi consultabatur: cuius cũ coma fuluo colore rutilans, ceruix erecta, & lasciuiens, hinnitusque ferox alijs spectaculum præbet: Theocritus vates re animaduersa, Pelopidã alta voce compellat, adesse ei victimam, neque aliam victimam expectandam, hac quam Deus obtulisset vtendum. Proinde equam ad sepulchra virginum redimitam coronis adducunt, factisque votis læto animo immolant, de somnio Pelopidæ, sacrificioque per castra vulgato rumore. Hæc itaque de Pelopidæ somnio Plutarchus.

Nero equũ posteriore pate specie Simiæ vidit.

Pelopidæ somnium, de immolanda virgine.

Equa pro virgine mactata.

A B C D

HISTO-

A

HISTORICA.

VANDOQVE in æquis quædam ceu humani sensus vestigia comperta esse alicubi ostendimus. Cæterùm quod de Clodouei Francorum Regis equo historici tradunt non ei equo, sed D. Martino ascribi debet. Ferunt itaque hunc Regem ad Christianam fidem conuersum, consentientibus proceribus bellum Vestgothis intulisse, non solùm quia terras Francorum occupauerant, sed quia Arrianæ perfidiæ assertores erant. Cùm in eo prælio ab hostibus vrgeretur, Sancto Martino equum cui insidebat vouisse, si victor euaderet: voti verò compos cùm esset factus, equum pretio centum aureorum redimere voluisse, sed cum equus loco non moueretur, ducentos impendisse, & confestim ducentem secutum esse. Tum Regem iocosè dixisse: Martinus quantum video, auxiliator est facilis, sed mercator difficilis. Simillimum ei quod Clodoueo accidit, contigit postea sub Pipino Gallorum Rege. Nam quidam nomine VVillimarus, graui infirmitate depressus voto promisit oblaturum se equum Ecclesiæ Beati Galli confessoris. Incolumitate recepta, voti immemor non persoluit: verùm fortè fortuna, cùm Birthlonem virum nobilem commitaretur eques, ad B. Galli Ecclesiam peruenere: recedentibus omnibus equus VVillimari subsistit, neque à foribus Ecclesiæ vllis conatibus auelli potuit. Pudore tandem ductus VVillimarus, dilatæque voti sasfactionis compunctus astantibus omnibus rem aperuit, atque ita equum Ecclesiæ obtulit. Id narrat VValfridus Strabus in vita S. Galli apud Surium. Egit igitur equus quoddam quasi prophetantis officium, sicut Balaam asina, conscientiam domini mortuam miraculo excitauit, & quod nemine loquente dederit, acta peregit haud dubiè, sic diuina dispositione operante. Iam verò equi sanctis hominibus, ita obtemperarunt, vt nullo domitore fuerit opus; quando sedentis sanctitas id expostulauit. Sanctus enim Malachias Episcopus cùm aliquando Eboracum peruenisset, comitumque suorum causa plurima vrgeret equorum necessitas, oblatus est ei indomitus equus durissimè quêlibet sessorem ferens. Malachias oblatum perbenignè accipiens sibi sternendum mandat, quo adeò commodè est vsus, vt peritè domitum mox conuersus inuenerit, eoque ad nouennium, id est, reliqua tota vita sit vsus, vt memorat sanctus Bernardus Abbas Clareuallensis in S Malachiæ vita. Præterea si quando studiosiùs quàm par est clerici equis alendis, & domitandis se dedunt, diuinis rebus postpositis, vltionem diuinam breui aliquando perdidicere. Nam Theophilactus Constantinopolitanus Patriarcha adolescens adhuc electus cùm contrà decorem, & officium equas plurimas aleret, vnam verò insigniorem præcipuè, vt in prohœmio dictum est, amaret, vt ante absolutum quod inchoarat, sacrum, partum videndi causa ecclesia excederet, equitatione qua maximè afficiebatur, perit, alliso corpore, nam cum inde sanguinem per os reijceret: & in aquam inter cutem incidisset, diem tandem extremum clausit. Sæpe verò id ita contingit effrænatis hominibus equis abutentibus; nam, vt narrat B. Petrus Damianus ad Desiderium Abbatem de quibusdam miraculis, Deus per equos hominum vitia vlciscitur. Clerico enim cuidam Burgundo indisciplinato, ac mũdanis rebus prorsus dedito equa erat insignis, cui plurimùm ob cursum confideret, armatorum collecta manu, diuinis contemptis verbis, factioni studebat, & æmulationi: dimicaturus igitur cum aduersario audaciorem se exhibuit. Casu autem, immo Deo disponente contigerat, vt præcedente nocte equa soluta egressa stabulum per domum erraret, aceruumque salis inueniens ex eo plurimum comederet, atque ideo siti plurima affligeretur. Dum insidens clericus obuium æmulum in agro aggreditur, equa proximum præsentiens riuum extortis de manu sessoris habænis ad aquas accurrit, vbi tum hostili manu occiditur, tum aquis demergitur occisus. Memoratur præterea à Zonara in Constantino Leonis philosophi filio, quomodo equus eius exultans exercitui perniciem attulit. Cum Constantinus ille, ac eius mater Zoes, imperarent Constantinopoli, ac Simeonem Bulgarum industria Phocę legionum domestici insigni victoria superasset, ob defatigationem, & sudorem Phocas equo descendens ad fontem quendam se recreauit. Interea equus ministri manibus elapsus in planitie castrorum fine sessore exultabat; qui cum insignis esset, tantum terrorem incussit exercitibus, Phocam cecidisse ratis, vt & pugna, & persecutione hostiũ abstinerent, quod cum Bulgarus hostis è specula quadã vidisset, suos cohortatus contra Romanos ducit, subitoq. in perturbatos impressione facta, vniuersos in fugam conuertit, in qua alios Bulgaros assecuti occiderũt, alij inuicẽ cõculcati perierũt. Romaricus miles referẽte Vincentio, cõsanguineo suo equum tradidit, vt se mortuo vẽderet, & pauperib. daret: sed illa equã vẽdidit & sibi pecuniã retinuit. Post dies aũt triginta aĩa eius reuersa, inquit triginta dieb. fui in pęnis tartari: sed tu qui nõ pauperib. quod iusserã dedisti, hodie eo venies, me in paradisũ translato. Eodẽ die

Clodouei regis votum.

B

Vquus ab foribus Ecclesia auelli nolens.

Equi sãctis obtemperãt.

C

Clerici eqs alendis nimis studiosi puniti.

Per equos homines puniti

D

Constantinus à Bulgaris victus.

Lib. 24. c. 8.

Equus pauperibus relictus.

 dæmo-

Maledicentia punita. dæmones illum rapuerunt,& in altissimo monte post duodecim dies cadauer illius est repertum. A Daphidas Telmissensis Grammaticus adeo maledicus in omnes fuit, vt legimus apud Suidam, vt nec ipsis dijs parceret:is itaque Delphos profectus deridendi causa rogauit Deum : num equum suum reperturus esset? cumque responsum fuisset, celeriter esse reperturum, ad vanitatem oraculi coarguendam,passim iactabat,equum se nec amisisse,nec habuisse.In reditu autem ab Attalo Pergami Rege,quem maledictis lacerauerat,comprehensus & è rupe, cui equi nomen erat, præcipitatus,interitu suo veritatem oraculi comprobauit.Est autem & illud valdè memorabile quod accidisse memorant insignes authores apud Cōstantinopolim ante sacellum Deiparæ Virginis. *Equus pict⁹ hinnit.* Media enim nocte,cùm nullus ibi equus adesset,pictus tantummodò, ille omnium terrore magno bis hinnire auditus est,vt iam idem acciderat ante annos plus minus quinquaginta. Id *Lib.8* autem accidit Clemente V.Pontifice,vt narrat Nicephorus Gregor.&Genebrardus in Clemente V.Strodenses Angli quomodò impietatis temeritatisque suæ pœnas D.Thomæ Cantuariensi *Li.13.hist. Angl.* Archiepiscopo dederint,breuiter sic narrauit Polydorus : Irridentes,inquit, Archiepiscopum, caudam equi cui insidebat,amputarunt. At postea nutu Dei ita accidit,vt omnes ex eo hominū *Angli qui caudati.* genere qui id facinus fecissent , nati sint instar brutorum caudati. Refert Vincentius in suo speculo naturali,& Gulielmus Malmesburiensis Monachus in sua historia, tempore Petri Damiani *Li.3.c.103* fuisse ad duas vetulas in via publica qua Romam itur:quales D.Augustinus appellat stabularias, B *lib.18. de ciuit.Dei cap.18.* id est transeuntes ad hospitia pro mercede suscipientes(nam stabulū propriè hospitium venale, & publicum dicitur,) quæ in vno commorantes tigurio,vna quoque arte malefica imbutæ,hospitem quandoque solum aduenientem,in equum,vel suem , vel asinum mutabant , & certo pretio *Hospites in quadrupeda immutati.* mercatoribus diuendebant. Quodam die iuuenem histrionicis gesticulationibus victum exigentem, hospitio exceperunt,& in asinum verterunt,multum eo lucri facientes,qui gestuum miraculo detineret transeuntes,nam ad anus mandatum nutumque quocumque modo mouebatur : non enim illi intellectus perierat,sed loquela . Ingentem inde quæstum fecerant vetulæ.Quo cognito vicinus carè asinum redemit.Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita est , vt custodiretur ne in aquam descenderet.Seruatus diu ab aqua,& tandem incautiorem nactus custodem , in lacum proximum se coniecit:ibi se aliquandiu volutans,propriæ restituitur formæ.Cumq.ab eodem obuius sciscitaretur eius custos,num asinum vidisset?ille se esse respondit. Famulus ad herum retulit:herus ad Leonem Pont.sanctissimum. Conuictæ anus idem fatentur.Dubitantem Papam confirmauit Petrus Damianus,vir eruditissimus,probato exemplo de Simone Mago , qui suam Faustiniano imaginem impresserat. Quidam nomine Præstantius (inquit D.Augustinus loco paulò C antè citato)patri suo contigisse indicabat,vt venenum illud per caseum in domo sua a stabularijs illis mulierculis exhibitum sumeret,& iaceret in lecto quasi dormiens,qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot, autem dies cum velut euigilasse dicebat, & quasi somnia enarrare quæ passus esset, caballum se scilicet factum,annonam inter alia iumenta baiulasse militib.quæ *lib.18.* dicitur retica,quoniam ad retia deportatur. Quo ita vt narrauit,factum fuisse, compertum est, quæ tamen ei sua somnia videbantur.Vincentius item scribit Pudicam fœminam,in quam vesano amore exarserat Aegyptius à maleficio in equā versam,& à D.Macario Aegyptio eremita resti*li.1.Chron.* tutam.Otho autem Episcopus Frisingensis scribit D. Macarium , cùm ad eum adduceretur ista puella,quam amici in equam à maleficis mutatam dicebant,dixisse,puellam se videre non equā: amicis inquam equam visam fuisse,sed viro sancto puellam : itaque ad Deum fusis precibus, tam puellam,quàm amicos eius à præstigijs dæmonum liberasse.

AB EQVIS OCCISI. D

Hippolyti interitus. HIPPOLYTVM Thesei,& Hippolytes Amazonum reginæ filium, cùm currus iuxta mare agitaret, (patris furorem fugiens, quòd falsò accusatus esset de stupro Phedræ nouercæ intentato , apparentibus phocis equi exterriti rupto curru discerpserunt,vt suprà indicauimus:qui exitus nomini tanquam omini infelici respondit. Idem nominis omen in Hippolyto nostræ religionis euentum habuit. Is *Hippolytus martyr.* enim Ostijs Tyberinis Martyr sub Decio Cæsare, & Valeriano præfecto ab equis dilaceratus est. Cuius mortem describens Prudentius,de iudice Romano hos versus reliquit:

Ille supinata residens ceruice, quis inquit
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetque iugales
Intereatque feris dilaceratus equis.

Licinius

A Licinius imperator cùm filiam Christianæ religionis cultricē ab equis discerpi vellet:ipse à suorum vno morsu interfectus est,Textor memorat.Plutarchus recitante eodem,in Parallelis (minoribus)pōnit Comminium quendam,Comminij ex Aegeria filium,qui à Gidia nouerca(cuius votis parere noluerat)stupri instar Thesidæ accusatus fugiens ,ab equis fit dilaniatus. Præchmen Eubœæ rex bellum Bœotis inferens ab Hercule pullis equinis alligatus est,vt in duas partes discerperetur,vt legitur apud eundem Plutarchum.Bœtis Persa,vrbi Gazæ præfectus , capta vrbe equis raptatus est ab Alexandro Magno , vt author est Sabellicus . Nota est historia Metij Suffetij apud Liuium,quem cùm Albanorum esset dictator , ob proditionem, & defectionem,Tullus Hostilius Romanor.Rex victoria contra Veientes potitus,nudatum regijs ornamentis alligari quadrigis in diuersa nitentibus præcepit:cuius corpus agentibus lictoribus,& vi equorum trahentium,vtroque spectante exercitu, in partes plures discerptum est. Hippodorum quendam Codridarum vnum narrat Aelianus , filiam eò quod apud mœchum deprehendisset, currui alligari,& discerpi iussisse. Carolus Magnus superatis hinc inde bello Saracenis Ganalonum ad Marsurium,& Belingandum adhuc debellandos in Hispanias mittit his cōditionibus,

Licinij mors
Præchmen Rex.
Bœtis Persa
Metius Suffetius.
Adulterium punitum.

B vt Christi fidem,& pacem acciperet,aut certum auri,& argenti sibi pondus tributi nomine penderent .Ganalonus mandatum quidem perfecit: cæterùm auro corruptus,proditor exercitus Caroli factus,consilium tale hostibus dedit, quod secuti illi,Rolandū ducem cum flore totius Gallici exercitus cecidere . Carolus tam atroci nuncio perculsus,debellatis hostibus , Ganalonum proditionis conuictum,ferocissimis quadrigis distractum fœdè laniauit. Brunechildis Athanagildi Visighotorum Regis F.vxor Sigiberti Francorum Regis,vno pede,& brachio multata,ad caudam equæ indomitæ religata,ex Lotharij Regis, & procerum sententia , ob inaudita scelera & decem reges extinctos extincta est , vt Auētinus memorat, alijquè passim . Saxo tradit Iarmericum Danorum Regem, Comites,Duces,Principes Teutonicæ gentis captos,traiectis fune tibijs,equis in diuersa raptantibus præbuisse lacerandos.Sub Hunnorum in Europam aduentum anno Domini 373.quædam mulier,quæ in viri nece deprehensa fuerat,capitis accersitur , inquit Bonfinius; homicidij conuicta pariter,& adulterij , vsqueadeò Regis Gothorum Hermanarici iram facinoris indignitate succendit,vt quatuor equorum discerptu multaretur. Brixiani Henco VII.Imperarori Theobaldo Brussato auctore rebellantes , tandem obsidione longa , fame, ferro,flammaque perdomiti sunt. Theobaldus ante illud Spiræ à Cæsare militari parazonio donatus fuit,eiusque beneficio ab exilio in patriam receptus. Is referente Cuspiniano cum paucis

Brunechildis Regina.
Lib.3.& 7.
Lib.2.dec.1
Theobaldus Brussatus.

C militibus in monte,qui Brixiæ imminet,capitur, & ad Cæsarem perducitur : quem acerbissimis verbis,vt proditorem incessit diligentissimeque curatum(vulnus enim lethale habuit) equo alligatum per exercitum raptari, in quatuor dein partes dissecari iussit . Hector Boethius testatur Gualiam totam ab Eduardo Anglorum Rege I.subactam esse,principem in bello cæsum , ac fratrem pedibus ad caudam equi religatis ad locum supplicij tractum,in quatuor parres discerptum eusque in diuersas Angliæ ciuitates missas,ad defectiones cohibendas.Anno salutis 1536 vitam finijt Galliæ Regis filius natu maximus Franciscus (vt refert Sleidanus)octodecim annorum adolescens, veneno perijsse fama fuit , & Italus quidam Sebastianus Moncucullanus in suspicionem vocatus, habita quæstione,diuersis equis Lugduni fuit distractus: & rex datis posteà literis ad Germaniæ Principes,inter alia grauem ea de re querimoniam habuit,in Antonium Læuam, & Ferrandum Gonzagam,Cæsaris administros,omnem inuidiam facti cōferens.Sed de ijs, qui vel iustè,vel iniustè equis distracti sunt hæc sufficiant.Sunt item quos,vel deuoratos, vel demorsos ab equis interijsse legimus;Notissima est in poetarum libris,siue historia,siue fabula Diomedis Thraciæ Regis, qui dum equos suos humana carne aleret,ab Hercule illic iter faciente equis ipsis datus est in pabulum,vt breuiter inter alios meminit Ouidius in Ibin:

Ab equis demorsi,& deuorati.

D *Vt qui Treibicij quondam præsaga regis Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.*

Ægidius Masertus in Argonautica Flacci commentans, Abderum scribit vnum fuisse eorum,qui ab equis Diomedis interfecti sunt,& deuorati Glaucus filius Sisyphi,qui apud Potniā regnauit) cùm equos,& ipse suos humana carne aleret, ab eisdem tandem etiam deuoratus est , vt alicubi ex Virgilio demonstrauimus.Hippomenem Atheniensiū principem fuisse referunt,qui Limonem filiam in adulterio deprehensam vnà cū equo feroci conclusit,nec huic,nec illi cibum præbens . Equum igitur fame in rabiem actum,puellam deuorasse.Hinc ortum adagium à Diogeniano positum: *Magis impius Hippomane.* Inuenio etiam apud Plutarch.Neoclem Themistoclis filium,equi morsu interijsse:sed & in sacris literis legimus Iehu,occupato regno Israelitarum,Iesabelē impiam,quæ fuerat multorum causa malorū,iussisse præcipitari deorsum:itaq. equorū vngulis conculcatā esse,sic,vt sola caluaria capitis ad sepeliendū inueniret:canes verò eius linxisse sāguinē. Theodoric.Gothorū rex,vt testatur Nicephorus,cū indomitū equū ascenderet,hastā erectā(quæ ante tabernaculū regiū more gentis suę erecta erat) concussit: illa obliquè in eū illata,latus eius

Diomedis fabula.
Glaucus Sisyphi filius.
Adulterium punitum.
In Themistocle.
4.Reg.c.9.
Iesabele impia.
lib.16.c.21
Theodorici regis obitus

M 3 vulne-

Carolomani mors. vulnerauit, quo vulnere etiam obijt. Sic & Carolomanum teſtatur Aemilius, in equo ludibundũ dum refugientem domum puellam inſequeretur, impetu equi intra humile oſtium illatum, corporis compagem ſoluiſſe. Sed & Corſum Donatum Florentinum ſcribunt Fulgoſus, & Sabellicus, cùm ad proſperum rerum ſuarum ſucceſſum eius exiſtimatio nimium creſceret, ideoq. populo in ſuſpicionem veniret, tanquam in vrbe tyrannidem affectaret, furẽte populo, & ædes ipſius, Libertatis accepto vexillo, oppugnante, clam in equum conſcendiſſe; & cum milites quidam eum inſequerentur, ab equo delapsũ, ſtapedi adhæſiſſe atque adeò ab equo conculcatum fuiſſe. Noſtris deniq. temporibus Fabius Pepulus, Comes Illuſtriſſimus, & heros inuictiſſimus, vrbe egreſſurus vnà cum liberis, cùm equi conſternati nullo modò ab auriga cohiberi poſſent, ipſe ſibi liberiſq. conſulturus, ſingulos quàm fieri licuit ſine læſione rheda exponebat, ſed deſiliturus, adhæſit implicitus, atque ita alliſo ſaxis capite perijt, Hippolyti in morem.

Lib 3.
Lib.6.c.11.
Lib.3.c.8.
Fabij Pepuli mors.

EQVITATIONIS COMMODA, & incommoda.

MOTVVM qui exercitij cauſa aſſumuntur, inquit Glenus, alij per nos fiunt, vt ambulatio; alij extrinſecus, vt nauigatio, & geſtatio quælibet: nonnulli miſti planè ſunt, vt equitatio: non enim vt in vehiculis, præſertim in quibus ſtatim quieſcas, ita etiam cum equo insideas, accidit, vt à geſtante tantùm agiteris, ipſe nihil agas, quin ſpinam erectam ſuſtinere, tum vtriſque fœminibus equi coſtis firmiter hærere, & crura extendere oportet, etiam ante proſpicere: in quo non modo viſus, ſed etiam collum laborat. Præcipuè tamen viſcera non genere agitantur. Plato in Timæo ſtatim à gymnaſtica exercitatione reponit vnctionem facilem, siue equo, ſiue nauigio, ſiue vehiculo fiat alio. Atque harum vectionum alia tamen alia eſt laborioſior: Equitatio autem concitatior, & per inæqualem locum facta ex Ficini iudicio harum exercitationum robuſtiſſima cenſeri poſſit. Iſtiuſmodi in primis equitatio minimè laudanda eſt, nam ſæpe aliquam circa renes partem, vel Galeno teſtante ruperunt, aut circa pectus læſerunt, quandoque etiam ſeminarios meatus. Imperatrix Irene, vxore Ioannis Ducæ, cùm Theodorum peperiſſet, accidit, vt ſpectandæ venationis cauſa, per longum ſpatium ab eo traheretur, vnde læſa matrice parere deſijt, vt ſcribit Gregoras lib. 2. Sed de equitationis facultatibus diligentiſſime ſcripſit Mercurialis, tam in medicorum, quàm equitum gratiam. Eſt (inquit) non parua differentia, an equus (ſic appello equum, mulum, & aliud quoduis portandis hominibus accommodatum animal) lente celeriterve gradiatur, an ſuccuſſet, an aſturco ſit ac tolutarius, an currat. De tacita ac lenta agitatione ſcriptum inuenitur ab Antyllo, atque Aetio, ſi placide equus gradiatur, nihil magis quàm laſſitudinem, & præſertim inguinibus afferre; de hac inquam verba faciens Hippocrates memoriæ prodidit, continuam equitationem laſſitudinem magnam parere, hominesque infœcundos, & coeundi impotentes reddere, necnon dolores diuturnos, & claudicationes generare: neque iccirco ſententia Hippocratis damnanda videtur, quod Ariſtoteles contrario plane ſenſu ſcriptum reliquerit, equitantes aſſidue libidinoſiores euadere, quoniam genitalia continua attrectatione, motioneque incaleſcentia ſpiritum concipiunt, ſicque coeundi cupiditas inducitur: ſiquidem Hippocrates de placida, & nimis frequenti loquitur, vtpote quæ leni motu non ita calefaciat, & pendentes coxas, atque pedes obledat: Ariſtoteles verò de ea, quæ equo celeriter gradiente, & interdum ſuccuſſante, ſed non admodum frequenter exercetur, verba facit. Hæc etenim equitando facta exercitatio, vt Antyllus, & Aetius crediderunt, totum corpus laborioſè concutit, & magis adhuc omnibus alijs exercitationibus. Vnde ab Alexandro Tralliano in dolore capitis, quem cauſa frigida gignit, adhibetur, ſicut in epilepſia, in ſurditate, præſertim verò ſtomachum firmat: vt non immeritò ſcriptum ſit à Plinio, equitationem ſtomacho, & coxis vtiliſſimam reputatam fuiſſe: qua item ratione in ſingultu curando ab Aetio vſurpatur, ſenſuum inſtrumenta ſubinde purgat, eaque reddit acutiora, hydropicos (vt ſentit Trallianus) ſi quid aliud maximè iuuat, ſolutam aluum, & fluentem, dicente Celſo, coercet, crura quoque tenuia craſſefacit, quod Germanici exemplo teſtatur Suetonius. (Suetonius ſcribit Germanicum crurum gracilitatem aſſidua equi vectatione poſt cibum repleuiſſe) alioqui equitatio à cibo teſte Auicenna noxia eſt, quod periculum ſit, ne cibus in ventriculo putreſcat, cæterum thoraci maximè aduerſatur, necnon veſicæ malè affectæ, in cuius vlceribus curandis ante cætera huiuſmodi exercitationem vitari placuit Archigeni illi præſtantiſs. Hadriani Imp. Archiatro: coxis etiam obeſſe ſcripſit Hippocrates; quanquam in hac re varias auctorum poſteriorum exſtare ſententias reperio. Themiſon Methodicorũ princeps in

Lib. 2. de ſanit. tu. c. 31.
Cap. 5. de ratione victus ſalub.
Li. 1. de paruæ pilæ luſu
Lib. 6. de arte gymnaſt. cap. 8.
Orbis lib. 6. cap. 24.
Aetius lib. 3 cap. 7.
L. de aere locis, & aqua Hipprocrates, & Ariſ. conciliati.
Lib. 27. c. 7.
Li. 11. c. 30
Lib. 9. c. 3.
In Calligula

coxen-

A coxendicum dolore, ἰσχιάδος nomine à Græcis appellato equitare imperabat ægrotantes, quo magis ob vehementiam motus partium faceret vexationem: post ipsum idē cōfirmauit Theodorus Priscianus, & quem modo citaui, Plinius. Ex altera parte iam diximus Hippocratem coxis equitationem inimicam, earumque dolorum parentem reputasse, quem secutus Cælius Aureliannus Themisonis placita insectatus est tanquam veram ischiadicorum curationem destruentia. Ego, cum animaduerto in hac exercitatione vehementer coxas incalescere, ac ex motu debilitari, ita sentio humores defluentes faciliter ibi decumbere, atq; inde dolorificas affectiones excitari, tanto magis affectus iam excitatos, quasique inueteratos acerbiores, & indissolubiores fieri reor: quibus item rationibus equitationem à Celso podagricis iure damnatam fuisse puto. Equitatio peracta succussante equo prædictis duabus proculdubio deterior est nimirum quæ vniuersum corpus molestè quasset, & dolores excitet augeatque: sicut in Niptris ille sapientissimus Græciæ saucius intelligebat, vbi diceret; *Pedetentim ite, & id sedato nisu, ne succussu arripiat maior dolor*. Quod item Lucilius poeta antiquissimus innuit, dum equum succussantem, tetrum nuncupauit hoc versu:

Cæl. l. 5. c. 1. Lib. 2. ad Timo. cap. 21.

Lib. 4. c. c. vlt.

Cicero 2. Tusc.

Non. Marcell.

Succussatoris tetri, tardique caballi.

B Adhæc succussationem vehementer caput offendere, collum, & dorsum, & nates, experiuntur illi qui aliquando in hunc modū equitare coguntur. Denique si vlla est equitatio, quæ viscera præcipuè (id enim fatetur Galenus) agitare apta sit, proculdubio nunc proposita talis est, à qua non solùm interiora omnia concuti, verùm etiam suspendi quasique arripi videntur. Illud vnum habere iuuamen potest, vt cibis atque crudis humoribus concoquendis, aluoque ciendæ ac vrinæ proliciendæ, necnon à renum (quod Auicennæ placuit) loco lapillis atque arenulis ad inferiora deducendis adiuuare queat. Sed, quoniam maioribus damnis commoda hæc compensantur, omnes ab exercitatione simili abstineant consulo. In asturconibus equitatio (eam sic appello quam vulgari nomine portantum aut trainam vocant Itali, & de qua ita Martialis:

Succussatio nis noxæ.

2. de sa. tu. c. 11.

Li. 3. fen. 19. tr. 1. c. vlt.

Traina eiusque vtilitates.

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.)

Quemadmodum magis corpus, & membra gradarij equi vectione exercet, ita minorem molestiā parit, siquidem mollis illa alternorum crurum explicatu glomeratio minimum fatigat, peculiariterque aluum citare vsu probatur. De equitatione currentibus equis facta licet apud Aristotelem legatur, ita equitantes quòd magis caueant, minus cadere, tamen eam improbare videtur Gale-

C nus hac ratione, quia sæpè contingit equitantes in terram decidere, & non nunquam ex casu emori: sed præter hanc multæ exstant causæ aliæ ob quas à sanitatis studiosis huiusmodi equitatio omni diligentia euitari debet: nam corpus (vt scribit Hippocrates,) nimium calefacit, exsiccat, atque extenuat, ob id ad minuendam carnis multitudinem à Cælio Aureliano probata, caput malè afficit, sensus hebetat, oculos non parum offendit: quādoquidem Aristoteles causam indagans, cur, qui equo vehuntur, quò longius equus decurrerit, eò magis emittere lachrymas solent, significat illud ideo euenire, vel quoniam motus clefaciens valdè humores oculorum eliquat, & lachrymas inde ciet, vel quia sicuti venti aduersi oculos perturbant, sic aer occursans tantò magis ferire potest, quanto equus velocius agitatur. Lædit præterea hæc equitatio tam thoracem, & pulmonem quam viscera vniuersa. Quod etiam renes maximo detrimento afficiantur, fidem facere possunt multi, quorum alij vrinæ ardore; alij lapilis, alij vlceribus modò renum, modò vesicæ, modò peritonei vsque adeo ob hanc exercitationem sollicitati fuerunt, vt ferè ijs affectionibus mortem obierint; ne dicam quot luxationes, quot ossium fracturæ, quot membrorum distorsiones sæpenumerò inde nascantur, dum brachia, dorsum, coxæ, & crura supra modum laborant. Videant igitur quos currentibus atque mutatis equis itinera sua obire delectat, quot ijsq;

Equitatio equis currentibus.

Lib. de ludo par. pilæ.

2. Dieta. li. 5. ca. 8.

Sect. 5. prob. 13.

D grauissimis periculis, nedum valetudinem, verum etiam salutem ipsam subijciant, quomodoque non ingenuorum aut sanitatem curantium ac vitam sed potius perditorum hominum, athletarum, nihilque vitam qua nobis carius optatius nihil reperitur, æstimantium opus exerceant. Hactenus de equitationis speciebus, quarum nullam ęgrotantibus conferre scripserunt Antyllus atque Aetius; quasque nec ijs qui medicinam scipserunt, vllo pacto congruere memoriæ tradidit Soranus Ephesius, neque illis, qui renum morbis afficiuntur, vel earum inflamatione laborant, conuenire censuit Galenus. Sunt qui in equo sedentes gestari delectentur, quæ exercitatio parum malè valentibus vsui esse mea sententia potest: nam, vt mollissimè veharis, tamen lassitudo inguinum lumborumque, & dura suspensio explicatioque percipitur, quando subpedaneis corpus sustentare, perarduum est, ne dicam impossibile: accedit, & mala ac dolorifica illa concussio, si quo modo incitatius feraris. Valentibus magis conferre eadem potest, corpus, animum, & stomachum firmando, sensus expurgando, acuendoque, sed pectus atque pedes debilitat. Hucusque Mercurialis. Quærit Ambrosius Nolanus, cur qui longa, & frequenti equitatione vtuntur, ij vt sicci

6. Epi. com. 3. aph. 1.

Sessio in equis quid præstet.

ventris

Multum equitantes cur sicco vẽtre, contrà lotium faciunt plurimum. ventris sunt; ita lotium multum faciunt. An quia (inquit) equitantium lumbi nimium laborant; atque ob id calefiunt; quorum caliditatem renes etiam sentiunt: renibus calefactis omnis ferè humor, qui in hepate, corpore ventre est, exugitur, quod lotium ipsum est; exucto verò humore cætera ficciora descendunt in sedem, ac ventrem siccant: siquidem cùm lotium plurimum sit, tum excrementa siccantur. An quoniam equitantium sedes ob concussum, & hippiam, cui assiduè hæret, calet, ac premitur, & arctatur, quibus affectibus omnia excrementa, quæ ad sedem fuerint, calendo, & premendo siccantur, & obdurescunt: hæc siccata etiam superiora desiccant. Natura autem cùm alteram excrementorum viam impeditam sentit, altera intentiùs vtitur: atque si non potest crassas excrementorum partes in viam lotij conuertere, subtiliores, & humidiores committit: vnde lotium plurimum fluit in vesicam, iam ventre sicco remanente. An quia in equitantibus decussus de superiore corporis parte ad inferiorẽ fit: in eo verò decussu faciliùs citiusque humor deiectus descendit, quàm durior substantia: illius enim vt nihil mollitudinem impedit; etiam per angusta penetrantis; ita duro corpori vnum quoque obex esse facilè potest; quo fit, vbi prius faciliusque humor descendit, reliqua sicciora remaneant in equitantibus, necesse sit eorum vt lotium fit multum, ita venter siccior euadat. Hæc itaq; ille.

GESTATIO IN VEHICVLIS. & lectica.

Lib.6. de arte.gymnast. cap.10.
Li.34.c.39.
Gestatio per vehiculum.
Lib.2.c.15.
Lib.2.de tu. val.c.11.
Lib.5.de tu.val.
Epist.56.

EHICVLORVM multa fuere apud maiores nostros genera (inquit Mercurialis, (quorum luxuria vsque adeo interdum Romæ creuit, vt referente Plinio, aurea ac argentea facere non fint veriti: sed hoc præter institutum nostrum est. Nam, quæ pro sanis aut ægris in vsu habita sunt à medicis vehicula, alia ab animalibus, mulis aut equis agebantur, alia ab hominibus, & vtraque vel tardiusculè vel celeriter. Gestationem vehiculo factam quamuis cæteris acriorem esse dixerit Celsus, ea nihilominus secundum Galeni sententiam, inter debiles exercitationes recenseri meretur: quo fit, vt sanis, nisi aliter exerceri impediantur, minimè ominum conueniat. Valetudinarijs atque senibus magis: quemadmodum Antiochum exercuisse sese, & Cæcilium Plinium accepimus, maximè verò ægrotantibus, de quibus sermonem faciens Anthyllus, dixit gestationem in vehiculo factam vim quandam amoliendi commouendique morbos stabiles, & permanentes habere. Quapropter Seneca ad bilem faucibus infixam discutiendam, & ad spiritus densitatem extenuendam sibi mirificè profuisse scribit, qui, quod anhelandi difficultate, siue suspirio, vt ipse vocat, non rarò vsque ad exspirationis periculum exerceretur, huiusmodi exercitatione aduersus morbum vtebatur. Hæc inquam exercitatio duplex ab Aetio traditur, altera mitior, altera vehementior. De mitiori scriptum reliquit, ea in capitis affectionibus, & his quibus intestina fluxione laborant, vtendum esse. Vnde sapienter Cælius Aurelianus iudicauit capitis dolore vexatos per longam viam gestari debere, ne frequenti versione ægrotanti vertigo induceretur, velut etiam non sine ratione in furore, atque paralysi curandis vehiculi manibus acti gestationem adhibendam esse voluit, quanquam eandem postea in epilepsiæ curatione improbauerit, quod motus rotarum vertiginem caliginemque faciat ægrotanti, quæ passionis imaginem ferat. Licet enim Galenus Trallianus, & Aetius in vertiginosis, epilepticis, graui ophthalmia, aut aurium dolore, surditate ve captis, necnõ in hemicranicis similem exercitationem prorsus auersari non videantur: attamen Aetius sic affectos leniter moueri, & auersos ab itinere retrosum desidere in curru mãdauit: multos subiungens se nouisse hoc modo curatos, qui nullo alio auxilio indiguerunt. Aetium secutus deinde Auicenna addidit huiusmodi vectationem retrouersa facie peractam visus debilitati eiusque obfuscationi magnum iuuamentum conferre. Hanc mitiorem in aluo fluente commendauit Celsus, quam valetudinarijs quoque, & senibus Ausonium Gallum poetam, & Ausonij medici à Marcello citati filium probasse puto, quando is amico cuidam seni, & à morbo resurgenti scribens, monet cisio & veredo, quæ erant vehiculorum genera, tardè vehatur, rhedas, petorita, & equorum veloces motus fugiat, his versibus:

Lib.3.ca. 6.
Lib.1.c.1.
Vectatio retrouersa

Pelle soporiferi senium, nubemque veterni,
Atque alacri mediam carpe vgore viam:
Sed cisium aut pigrum cautus conscende veredum,
Non tibi sit rhædę, non amor acris equi.
Canterij moneo malè nota petorita vites,
Nec celeres mulas ipse metiscus agas.

Porrò

A Porrò vehiculi gestationem vehementiorem tanquam calefaciente attenuanteque vi præditā in supprimenda carnis multitudine à Cœlio commendatā inuenio, quam item ab ipso pro atrophiæ curatione,& ab Aetio in affectionibus pectoris,& stomachi,in tumoribus laxis, in hydropicis,ac stupore attonito perculsis veluti optimum præsidium vsurpatū fuisse constat. In lectica gestatio facta, vt prædicta aliquanto remissior atque blandior existit, sic quoque plures vsus apud medicos in exercendis ægris habuisse legitur: quod enim in sanis quandoque eam adhibitam reperiamus, id factum credo, non vt simili exercitatione vlla valetudini accederet vtilitas, sed potiùs quia à senectute siue alia causa (veluti Alexander ob cruris vulnus in militari expeditione lectica vsus traditur,) cogebantur vel vt à puluere,sole,ventorum flatibus, pluuia, grandine ac hyemis rigoribus defenderentur: quocirca nisi aliqua ex prædictis causis homines sani vrgeantur, vt à lectica abstineant,consulo,quoniam præter agitationem illam quæ plurimorum capita vexare con sueuit, generat, & in corporibus quendam torporem, dum omnia ferè membra à motu feriantur, vt mox difficilè reddatur,ea maioribus ac vtilioribus exercitationibus assuefacere. Verum enimuerò hac particulari commoditate nō mihi videtur priuāda lecticæ gestatio,quod sani viri ea possunt vti post cibos,non ad exercenda corpora,sed ab obeunda negocia necessaria, citra motus B damnum, aut solatij, & exhilerandi animi gratia, quemadmodum factitasse Augustum, quando se à cœna in lecticulam lucubratoriam recipiebat,auctor est Suetonius. Quantum autem ad exercitanda languentium corpora spectat,duplex fuit illius apud medicos gymnastas vsus, aut gestatis sedentibus aut decumbentibus. Decumbentes in lectica gestantur, vt Antyllus, Aetius, & Auicenna memoriæ mandarunt,qui lethargica febri,aut semitertiana aut quotidiana ac phlegmatica vexantur, hydropici secundum Tralliani sententiam, apoplectici, resoluti, nephritici ac podagrici: siquidem hæc commotio per lecticam habita (vt ait Arabum medicorum princeps,) materiam expulsioni aptam efficit: prodest subinde talis gestatio ijs qui diuturna imbecillitate laborant,qui helleborum sumpserunt: itemque vigilantibus aut segnitie, & pigritia quadam oppressis, necnon ijs, quibus caninum in modum appetitus intentus est, nimirum cum intentio illa sedetur. Cæterùm sedentes ij lectica,secundum Aetium, portari debent, qui in interga febrium declinatione consistunt;eadem ratione,& illi qui alias exercitationes obire nequeunt,qui diuturnò aliquo, & leui morbo impliciti sunt, qui cùm adhuc imbecilles sint, vires reficere cupiunt, qui tardè alimenta conficiunt. Ex quo prudenter satis Cor. Celsus vbi phtifici nauigare nequeunt, lectica eorum corpora dimouenda consuluit; quemadmodum Alex. Trallianus,si quid aliud,huius C cemodi gestationes, & naui, & lectica factas,hydropices iuuare scripsit.

Gestatio per vehiculum vehementior. *Lib.4.c.vl.* *Gestatio in lectica.* *Curtius.* *Lecticæ noxa.*

TEMPERAMENTVM.

LAVRENTIVS Russius equum temperatum existimari asserit, quoniam docilis est, & in dominum, vel nutriciū suum seu curatorem facilis placidusque. Ad caliditatem tamen vergere arbitratur, idque arguit ex leuitate, audacia,& vitæ longitudine,qua pleraq. animantia superat. Cæterū sicut in nobis vsu euenit, equorū nonnulli sanguinei,alij biliosi,alij pituitosi,alij melācholici; Qūo autem inuicē dignoscantur, docet Petrus Montis philosophus G. Ayora Cordubensi interprete,à sanguinea complexione exordio sumpto. Cùm sanguinea (inquit) complexione proportionantur, citi quocunque in curriculo sunt,præsertim si id parumper accliuum est: cæteris delicatiores sunt, & fræni obedientiam supra cunctos possident: breuem anhelitum habent, quamobrem in longo cursu præstare non queunt: D in breui tamen citò eunt, & cum pulchritudine transeunt: tum quia minutim,& iunctim currūt. Ex ijs ferè nullus alta vel longa vestigia facit,sed omnes penè crura anteriora in cursu implicant. Ad iaculandum ex eis nimium præstant,& in gyris huc atque illuc faciendis mirū in modū excellunt. Has habitudines tenent: pedes paruos,& non crebrò multā duritie præditos possident: breues iun cturas articulosue (si dicere cupis) gracilia crura, & media longitudine sita tenent. Fœmora habēt crassa,quæ crura breuiora videri quàm sunt,faciunt: multam etenim carnis copiam in natibus habent, & ea nimium deorsum descendit, neque aliter ea quæ à scapulis pendet, toros anteriorum crurum induit. Carne,& super clunes,& circum ilia abundant: crassi in posteriori parte sunt,in anteriori verò subtilate hilarantur. Tergum,& eius partē aduersam rectè conditā habent. Clunes atque nates rectè conditæ,& optimæ distributæ,sūt quibus cruces apta æquitate respondent. Collum breue,crassumq. tenent. Quæ res simul cum copiosa conditione posteriori ipsos fræno parere efficiunt. Eorum capita parua atque breuia sunt, quæ inter corpulentiam, & maciem medium sortiuntur. Minores huiuscemodi complexionis equi,quàm ex cæteris sunt. Cholerici neque celeritatem

Cur temperatus esse dicatur equus. *Calidum esse.* *Temperamē to variare.* *Equi sanguinei.* *Equi biliosi.*

leritatem neque tarditatem habent, quamuis eorum plurimi tantam superbiam teneant in exitu, vt sinistrum iter persæpe capiant, neque id tamen in alterum magis quàm in alterum latus fieri dicimus, nimium currunt, præsertim in longo cursu; anhelitus quidem patientiores cæteris sunt; cùm currunt, plurimùm se attollunt. Longis quoque passibus, & nimium apertis incedunt; eorum plurimi infræni sunt. Equi nimium veloces istius complexionis à sanguine subsecuti nascuntur, qui eos celeriores, fræno obedientiores, pulchriores, & pretiosiores reddit. In istis namq. duabus complexionibus huiusmodi animantes nimiam ostentationem aptitudinemque cum vigore possident. Quocumque in terræ situ currunt, maximè vbi viribus opus sit. At si phlegma pro sanguine sequitur, animalia tardiora, & anhelitus patientiora, & inferiora fieri solent; quæ melancholiæ aduentu semper durescunt. Has aut similes habitudines possident. Mediocres pedes, & satis ab vngula vegetos habent, quæ inter duritiem, & temperiem medium possidere experitur. Iuncturæ curtæ atque fortes subsistunt. Eorum crura tam anteriora quàm posteriora mediocrem tum longitudinem tum grossedinem habent: ea tamen nimio osse exuperant, quod vndique maximum esse omnia membra demonstrant. Femora tantum seorsum erigunt, vt reliqua longitudine excedere videantur. Nates cum clunibus eorum strictæ, & siccæ potius quàm vel latæ vel carne vberes dicendæ sunt, præsertim in sumitate, illic etenim in pectoris volucrũ modum deducuntur colliguntur que. At ossa clunium nimio interuallo distant, groppam longam habent, quæ in parte posteriori contrahitur, quæ res eorum tergum breue efficit. Ilia adeo sursum eriguntur, vt pars illa in qua clunes natesque consistere diximus, altiorem videri quàm sit, faciant. At cruces inferiores habent. Supina pars prælonga est, quanquam magna ex parte, etsi longum pectus, breuissimũ ventrem teneant (quem Hispani Hamelgum dicunt) pectora lata atque aperta possident; quamuis ob acuitatem quam in fronte tenent, accipitres imitentur, & minorem latitudinem habere videantur, quæ equidem res animalium velocitatem præ cæteris indicat. Neque vllum adhuc pernicitate præstare, ni id apertè decurrat, compertum habemus. Non sunt graues sed in anteriori parte nimium ossis, & possident, & ostendunt. Crurum altitudine, & corporis breuitate præstant; quod quidem signum singula animalia vt pernicitate excellant, habere debent, quamuis minus, ob id pondus tolerent. Cursus etenim crurium expeditionem appetit. Huiuscemodi equi quos cholericos dicimus, colla satis longa atq. gracilia sortiuntur. Quapropter, & posteriorem leuitatem, & currendi impetum fræno inobedientes sunt. Capita mediocria siccaque tenent, quæ inter longitudinem, & medium constituũtur; maiuscula etiam cholericis quàm sanguineis insunt, quod in hominibus ob capillaturam nequaquam ostenditur: capillis tamen subscisis non minus in nobis quàm in equis vti est, ostendi solet. Istiusmodi demum equi multum sentiunt atque elaborant, sed superbissimi sunt.

Equi melãcholici. Melancolici citi vti cholerici sunt, quamuis, & duri, & intemperati consistant, & multum celeritatis illis vt cholericos æquiparent, deest. Eorum etenim nullus cum sufficientia currere experitur, immo & tam rotũde atque implicitè in cursum eunt, vt inter eorum currendi atque rotandi modum nullum ferè discrimen (quanquam non cadant) iudicetur. Magis saliendo quàm cursu valent, quam quidem affectionem vniuersim à melancholicis, animalibus ob seruari videmus. Os durum possident: multum tamen in longum fugere nequaquam solent si eos fræna coercent; cruribus quippe vti non magnoperè cupiunt. Ingentes labores perferunt; in ijsq; tolerandis præstant præsertim cùm sarcinas deportare expedit. Omnes denique equi qui pedes atque crura arcuata sortiuntur, & intemperati, & paucissimi laboris sunt, debiles quoque pro sui corporis magnitudine experiuntur, verùm quia melancholici sunt, fortes esse ostenduntur, & magnos ictus, vbi tangunt, dare videntur. Pedum cornua benè condita atque fortia quamuis non temperata sortiuntur; Crura crassa, curua, atque breuia possident. Coxæ atque clunes rotundæ sunt: Tergus media longitudine coextenditur, quod sæpe curuum est (quem quidem defectum pandum Hispani vocant,) quam quidem ob rem, & qui libenter stant, ad rotationes super ipsos peragendas optimi sunt. Pectus latum, apertum, & tabulatum (ob similem adequitationem dictum) tenent. Collum curtum crassumque illis tributum est, cui diuersum caput minimè sed simillimum annectitur, quod magno osse constare vsque quaque conspicitur. In iusta pugna valent. At cùm choleram huic complexioni anteire natura vult, longè præstant.

Canes melãcholici. Canes quoque huiusmodi complexionis fortes sunt, & tenacissimè mordent qui pollices magnos atque aduncos in suffraginibus magna ex parte habent, (quamobrem pesugnados ipsos Hispani appellant.) Simi etiam esse consueuerunt; quæ res, & in equis, & in canibus dignoscendis commune inditium est.

Equi pituitosi. Phlegmatici lenti in principio sunt, neque vlla tamen in totius cursus parte laxitudinem deserunt, quanquam, & in medio, & in fine minorem lentorem retineant; præsertim si curendi spatium accliuum est, & nimium dilatatur, & aliorum complexionum defectionem existimes. Neque eos ob id vnquam leues esse, sed, vno ferè modo in longum pergere dicimus, quam rem ij qui iunctum atque celeriter vim imittunt, agere non possunt. Parum saliunt, & spatiosè voluuntur. Non citò

à cursu

A à cursu consistunt, quamuis, & molli ore sint, & multum fugere nequaquam assuescant. Laborum patientiores experiri, quàm videri consueuerunt. Ex istis, vel cū melancholico humore commixto multi resides eunt. Verùm cum melancholia præcedit, phlegmaque subsequitur, iter pertinacius refutare, & vlterius nolle progredi pugnant. Horum pedes magnitudine spargūtur, quorum cornua mollia sunt: articuli immò artus longi, crura verò, atque femora longa existunt: at sua fęmina (interiores coxarum partes intelligas) nimium carnosa, & quoquo modo summissa iacent. Tergum atque ilia longa porriguntur, venter propensus atque longus est. Pectora curta, non lata sed nimia carne inducta possident: colla crassa longaque existunt, & plurima induuntur carne: quibus eapita conformitate proculdubiò correspōdent. Latiùs in istis equorum complexionibus scribi poterat, debueratque: plura etenim alia tum publica, tum quouis modo tecta sortiuntur. Verùm cùm hæc vniuersalia cognoscantur, cætera quæ restant, facilè comprehendi poterunt: Magnitudinis atq; colorum discrimina pro aliquali cognationis parte; non autem pro vniuersa infallibiliue norma inseruntur. Singulæ quippè istiusmodi differentiæ in quauis complexione, & locum inueniunt, & inesse experiuntur. Sanguinei minores cæteris sunt, qui vel album vel casta- *Equi sanguinei.*
B neum colorem (ob fructuum similitudinem à nobis dictum) sortiri assuescunt. Cholerici inter mediam, & proceram magnitudinem consistunt: at colorem ex cinereo atque albo cum medio vtriusq; coloris permixtis confectum habere solent (qui color rutio ob rotarum discretionem ab Hispanis dicitur) quamuis ex equis istis non pauci castanei sint, nomen iam desuper expositum. *Cholerici.* Melancholici mediocres, & nigri sunt. Phlegmatici magni, albi atq; castanei esse assueuerunt. At in singulis prouincijs equorum complexiones illis quæ hominibus insunt, conformari sunt solitę, tunc præsertim cùm non delecti vel externi emissarij equas comprimerent, sed cùm tumultuatim ac permixtim ex ijs vti ex hominibus generatio fieret, id (quod retulimus) longè certius obseruaretur. *Melancholici. Pituitosi.* Hæc itaque Petrus Montis, quæ fortassis aptius ijs quæ ex Cardano de electione equorum scripsimus coniūgi possint; sed & hic non malè quadant, cùm deinceps quæ vel ad equi præseruationem à morbis, vel ad curationem eorundem pertinent; sit dicendum. Temperamentum enim ægri in primis cognoscendum est medico.

C
MORBI, EORVMQVE Cura.

ARISTOTELES author est, homines vsu peritos asserere, totidem ferè morbis equū atq; etiā ouem infestari, quot homo solet. Ego verò de singulis accuratè tradere non institui, sed de ijs tantùm in quos frequētius incurrere solent. Nonnullos autem cognoscere difficile est, vt tradit Pelagonius, propterea quòd eadē sæpè signa diuersis in morbis appareāt: Verbi gratia, non solū febriens capite in terram demisso anhelitum ducit frequentiorem, sed cùm alij etiam dolores vrgent. Rursus opisthotonicorum notæ traduntur, quæ etiam proueniunt ijs animantibus, quæ longior insolatio aut diuturnus labor ab imbecillitatem perduxit. Ea non possunt insistere, sed commissis in vnum pedibus concidunt. Non ergò putabis ipse dolorem esse ventris aut tormina, neque ab ijs medendi rationem trahes, sed conueniens morbo remedium adhibe- *Morbos multos cognoscere cur difficilè.*
D bis. Multa igitur germanarum ægrotationum signa similitudine confunduntur: multa quoque prorsus diffidentium indicia facilè deprehendes, si diligentius animaduertas. Aegrè autem habere equum non difficile est cognoscere, nam tristior est solito aut pigrior, vt ait Vegetius, somno non vritur consueto, nec solito se more transuoluit, nec requiem vt assumat, accumbit, nec deputatum cibum assumit ex integro: & potum aut intemperantius accipit, aut omninò fastidit, stupentibus oculis, auribus flaccidis, erecto visu, turpi pilo, exhausta sunt ilia, fit spina rigidior, anhelitus crebrior aut grauior; incessus ipse, quò maximè notatur segnis, ac nutans. *Aegrotantis signa.* Cùm huiusmodi signa in iumento vnum vel plura conspexeris, statim illud (inquit) separabis à cæteris, vt contagionem non inferat proximis, & faciliùs in solo iā causa morbi possit agnosci. Si diligenter habitum, post vnam, secundam vel tertiam diem ob illa mœstitia fuerit absolutum, nihilque resederit in corpore ipsius quòd putetur ambiguum, scito ex leuioribus causis illam venisse tristitia, & animal consuetudini pristinæ esse reddendum. Nec explorandi omittatur intentio, nam frequentius inspici debet, & cautiùs, quod semel cœpit esse suspectum. Hucusque Vegetius. Idem tradit equos in nonnullis morbis cadere, vt in eo qui inde caducus vocant, & eo quem Frenes vocant, & mali de humida, & morbo acuto ex pabulo contracto (apparet crithiasin hoc est vt Gaza vertit, hordeationem intelligere; nam in hac quoque cadunt, & erigi recusant.) In podagra *In quibus morbis cadant.*

etiam

etiam ferè ſtare, & ambulare neſciunt:ſi coguntur, claudicant: ſæpè ſe proijciunt, vt indigeſto ex hordeo animalia quæ propter dolorem non coquunt cibum.

Morborum cauſæ.

Plerumq; autem morbos concipiunt laſſitudine, & æſtu, nonnunquam, & frigore, & cum ſuo tempore vrinam non reddunt: vel ſi ſudant, & à concitatione confeſtim bibunt, vel ſi cùm diù ſteterint, ſubitò ad curſum extimulatur. Quantoperè autem frigus noceat equis, ſupra in curatoris munere iudicauimus. Labor quoque per nimium calorem eos ſclamatos, id eſt emaciatos facit. Iam verò plenitudo, & obeſitas quamuis morbus nõ dicatur, æquè tamen lædit, & medicationem requirit.

Frigus vt equis noxiũ

Morbi acutiſsimi.

Morbi acutiſſimi tres authore Hierocle, equis, & alijs, quorum ſolidæ ſunt vngulæ, accidunt, veſica, conuerſio inteſtinorum quæ ileos (inquit) vocatur, & cardiacus: cæteri verò ad dies aliquod differuntur. Addit tamen ſolere etiam chrithiaſim, & ſuffocationem, & ventris dolorem illicò perimere, niſi præſens remedium auxilietur.

Frænes morbus qui.

Cęterum recentiores frænes vulgò vocant morbum quendam, qui vel infra duas horas aliquando occidit. Sunt, & pariſthmia periculoſa. Hernia equi ex calcitratu alterius ad inguen orta, tertiò ferè die occidit.

Morbi toti corpori cõmunes.

Particulariũ diuiſio.

Morborum qui toti corpori communes ſunt, præcipui ſunt macies ſiue extenuatio, febris, peſtis, ſcabies. Particularium alij etiam interni, alij externi. Interni ſunt dolores capitis, ventris, & inteſtinorum, neruorum læſio, oculus cruore ſuffuſus, oculus percuſſus, inflammatio, lachrymæ, lippitudo, caligo vnguis, & albugo, dolor dentium, palatina vulgò dicta, barbulæ ſub lingua, tonſillæ, hæmorrhagia, ſtrumæ, Tuſſis, ſtrangulio, aſthma, dolor cordis, bulimus, cruditas, dolor ex flatibus, Lumbrici, nephritis, frænes, vrinæ difficultas, dolor ex retentione vrinæ, ſtranguria, mictio ſanguinis, tumor teſtium, vuluæ procidentia, langium in cauda, ita vocat Ruſius malum quoddam, à quo velut à cancro pili ac oſſa caudæ corrumpuntur, defluuium pilorum caudæ, attritis, podagra, ſuperoſſum pedis luxatio, vngularum vitia, vulnera, vlceraque multarum partium, & morſus. Hi ſunt ferè præcipui equorum affectus, de equorum curatione, vel ideò nõ pertractabo, quòd ea peculiare idq; grandiſſimũ volumen requirat; quamobrem authores, qui de ſingulis agunt tantummodo indicabo, mox remedia quædam allaturus, quibus in pleriſque affectibus veterinarij vtuntur.

Equi emaciati.

De equis itaque emacitatis, Hippiat. cap. 62. De extenuatis, & ſtrigoſis incertam ob cauſam, ibidem cap. 68 Si extenuatus ſit equus, Geoponica 16. 3. ex Abſyrto, De equo qui cùm abundè edat, non proficit, Ruſius, 156. Ad cutis ſiccitatem & maciem, Pelagonius cap. 128. De macerata fruge quam ſtrigoſis equis Capadoces exhibent Hippiat. 129 De nimis pingui equo, vt macreſcet, Ruſius 153.

Febris.

Peſtis.

De febri equi. Hippiant. 1. Geoponica, 16 4. Vegetius 1. 31. De febribus internis, idem ibidem, & per ſequentia quinque capita. De peſte Hippiatica 4. Virgilius in Georgicis ſic canit:

Labitur infelix ſtudiorum atq; immemor herbæ
Victor equus, fonteſq; auertitur, & pede terram
Crebra ferit, demiſſæ aures, incertus ibidem
Sudor; & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura reſiſtit:
Hæc ante exitium primis dant ſigna diebus
Sin in proceſſu cœpit crudeſcere morbus:
Tum verò ardentes oculi: atq; attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu grauis: imaq; longo
Ilia ſingultu tendunt; it naribus ater
Sanguis, & obeſſas fauces premit aſpera lingua.
Profuit inſerto latices infundere cornu
Læneos, ea viſa ſalus morientibus vna.
Mox erat hoc ipſum exitio; furijſq; refecti
Ardebant; ipſiq; ſuos, iam morte ſub ægra
(Dij meliora pijs, erroremq; hoſtibus illum)
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

Malis.

De febri equorum epidemia, Rurſus 166. De melide (quo quidem vocabulo peſtilentia appellatur, ſed habet plures ſpecies, vt docet Vegetius 1. & 2. & deinceps; quanquam ipſe nõ malidem, ſed malleum vocet.) Hippiat. 1. 2.

Alienatus.

Orabus.

Molis Theomneſto duplex, alia ſicca quæ latet, alia humida in qua ſanies pituitoſa per narem albicãs effluit. Vegetio etiam alienatus vocatur, & orabus. De cauſis, & curis generalibus malidis Vegetius 1. 17. Suffimenta contra eam. Idem 1. 19. & 20. De malide humida (eſt autem duplex, recens vna, & ſine odore, alia inueterata, & fœtida.) Hippiat. 2. Morbi humidi ſigna. Veget. 1. 3. cura 1. 10. De malide ſicca, Hippiat. 2. Morbi aridi ſigna. Veget. 1. 4. cura, ibidem 11. Morbi ſubtercutanei ſigna, & cura. Ibidem 5. & 12. Malis intercus, Hippiat. 2.

Morbus articularis.

Scabies.

Morbi articularis ſigna, & cura Vegetius 1. 5. & 12. Malis articularia, Hippiat. 2. Ad articularios dolores, Ibidem 129. De ſcabie, Vegetius 3. 71. Ruſius 72. Theomneſtus in Geopo-

A nicis 16. 17. Hippiatrici cap. 6. 32. Si scabies latius prurit, ibidem 69. De scabie, & eius cura, Albertus lib. vigesimo secundo. Hæc authore Columella huic quadrupedi mortifera est, nisi celeriter succurritur. Si leuis est (inquit) inter initia candenti sub sole vel cedria vel oleo lentiscilinitur, vel vrticæ semine, & oleo detritis, vel vnguine ceti, vel quod in lancibus salitus thynnus remittit. Præcipuè tamen huic noxæ salutaris est adeps marini vituli: sed si iam inueterauerit, vehementioribus opus est remedijs, propter quod bitumen, & sulphur, & veratrum pici liquidæ, axungiæque veteri commista pari pondere incoquuntur, atque ea compositione curantur, ita vt prius scabies ferro erasa, perluatur vrina. Sæpè etiam scalpello vsque ad viuum resecare, & amputare scabiem profuit, atque ita factis vlceribus mederi liquida pice atque oleo quæ expurgant, & replent vulnera æquè: quæ cùm expleta sunt, vt celeriùs cicatricem, & pilum ducant, maximè proderit fuligo ex aheno vlceri infricata. Hæc ille, & alias; Impetigines, & quicquid scabies (inquit) occupat, aceto, & alumine defricantur. Nonnunquam si hæc permanent, paribus ponderibus permistis nitro, & scisso alumine, cum aceto linuntur. Papulæ feruentissimo sole vsque eò strigile radun ur, quo ad eliciatur sanguis: tum ex æquo miscentur radices agrestis herbæ, sulphurque, & pix liquida cum alumine: & eo medicamine prædicta vitia curantur. B Plinius, & Auicenna tradunt equorum scabiem ranis decoctis in aqua extenuari, donec illini possit, dicique ita curatos non repeti postea. Nonnulli personatiæ siue arctij radicem tritam miscent cum lacte vaccino, & equorum scabiem illinunt. Sunt qui vngentum parent veteri axungia, oleo laurino, helleboro albo, & argento viuo permixitis, ita vt ad libram axungiæ sextam olei laurini partem, hellebori octauam; argenti viui verò quantum satis videbitur pro scabei modo, non nimium tamen. Simile ferè vnguentum describit Rusius 32. Plinius diuersis locis ad scabiem, & pruritum quadrupedum celebrat haleces sale infusas per noctem; aquam maris: amurcam olei coctam cum lupinis: asphaltum; asphoideIlum illitam, & priuatim in equis: butyrum cum resina: chamaleontis succum: helleborum nigrum cum thure, & cera, aro & pice, vel cum psyllio: Faucibus bouis vel bubali: glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce, oleum lentisci: pastinacæ piscis iecur coctum in oleo, (quo medicamento efficacissimè curari scabiem asserit,) picem; salem chalastræum, hyssopum cum oleo. De scabie, & pruritu colli & caudæ equi Rusius 72. Et de scabie in g nere, ibidem. Dolorem capitis (inquit) Columella, indicant lachrymæ quæ profluunt auresque flaccidæ, & ceruix cum capiti aggrauata, & in terram summissa. Tum rescinditur vena quæ sub oculo est, & os calda fouetur, ciboque C abstinetur primo die. In postero autem potio ieiuno tepieæ aquæ præbetur, ac viride gramen, tum vetus fœnum, & molle stramentum substernitur, crepusculoque aqua iterum datur, parumque hordei cum viciæ libris duabus, & semis, vt perexigua portione cibi ad iusta perducatur. Ad capitis dolorem, Vegetius 2. 8. Capitis, & caluariæ, Hippiatrica 104. Appiosus, id est, hemicranicus equus, vnde & mens hebetatur, & visus: & quia vna pars prægrauatur, tanquam ad molam vadit in gyrum, vt ait Vegetius, qui omnes capitis valetudines, præcipuè veteres, & periculos cyclo curandas esse tradit, de quo in purgatione ex eodem dicemus. Irremediabile malum est teste Aristotele, si cordis dolore vexatur equus: cuius indicium, vt latera subsidant, & ilia perstringantur. De cordis dolore, Hippiatrica 29. Si equus doleat ex flatibus, & ilia tumeant, & ferè totum corpus plus solito, Petrus Crescentius 9. 18. De dolore ex flatibus qui subeunt meatus corporis concalefacti, vnde ilia sudant, & corpus quandoque valdè tumescit, & equus valdè affligitur, Rusius 149. Emphragma, idest tortura, & ex entio ventris dolorque cum magno periculo, Vegetius 1. 40. De Emphragmate, idem 1. 47. Curatur extractis è longanone excrementis manu oleo iuncta, vel clystere iniecto. Vide etiam Hipiatros 43. De dolore ventris, Vegetius 1. 49. Hippiatri 31. & 33. De dolore intestinorum. Ibidem 36. D Columella author est, nec non, & Vegetius boues, & equinum genus dolore ventris, & intestinorum liberari, si cùm dolent, aues viderint natante s ac præcipuè anatem. De stropho id est, torminibus Hippiatrica 45. De causis eiusdem, & cura, Vegetius prim. 43. Equus (inquit tert. 53.) volutatur, patitur torsiones, ilia sibi respicit, stercus durum assellat, terram pedibus tundit dolore cogente intermissis horis refrigerationem sentit, & requiem. De Coli dolore, Vegetius prim. 41. & prim. 50. & 3. 52. Coli cruciatus Hippiatric. 31. Ad colicos compositio, Vegetius 4. 27. Colicis vnde sanguis trahendus, idem 1. 27. Capiuntur equi, vt Aristoteles quoque annotauit, etiam rigore neruorum, cuius (inquit) indicium, venæ vt omnes, neruique intendantur, & caput ceruicesque immobiliter rigeant, rectisque cruribus gradiantur. De neruorum læsione Absyrtus in Geopon. decim. sext. sept. De sangnine qui apparet in oculis equorum. Rusius, 57. De oculis cruore suffusis Hippiatrica 11. Ad oculum percussum, Vegetius quart. 27. Rusius 59. Ad dolores oculorum Hippiat. 11. Columella asserit omnem dolorem oculorum inunctione

(Marginal notes: *Dolor capitis.* — *Appiosus equus.* — *Dolor cordis.* — *Dolor ex flatibus.* — *Strophus.* — *Dolor colicus.* — *Neruorum rigor.* — *Oculorum morbi.*)

ctione ſucci plantaginis cum melle Attico, vel ſi id non eſt, vtique thymino celeriter leuari. A De inflammationibus oculorum, procidentijs, defluxionibus, Hippiatrica 12. De lachrimis oculorum Ruſius, 53. Contra ruborem, & dolorem oculorum, idem, 61. De lippitudine Hippiatrica 11. Abſyrtus in Geoponicis 16. 5. Frequenter autem oculi caligine, & nebulis læduntur: claritatem reſtituere putant medullam de cruribus caprinis exemptam recentibus, & incoctis cum rhodoſtagmate; Oculos etiam equi claros reddet hoc medicamentum: Ad vnciam mellis puri, Zinziberis drachmas duas admiſce, & ſtillatitij liquoris rutæ vnciam ſemis: hoc oculis inditum, & iumentis, & homini prodeſt. Contra maculam in oculo equorum, Ruſius 58. Pterygia id eſt vngues oculorum. Hippiatrica vndecimo. De vngula oculorum, Ruſius 56. Eſt autem (inquit) cartilago, quæ frequenter medium oculorum occupat. Collyria ad oculorum albugines Hippiatrica, duodecimo. Geponica Græca decimo ſexto. Ad oculorum album vel glaucomata, Vegetius quart. vigeſim. ſeptim. Ad album ex humore vel percurſſura natum, Vegetius ſecund. vigeſim. ſecund. Collyria diuerſa ad album in oculis. Idem 4. vegeſim. ſeptim. Suffuſio vel album quomodo per nares curetur. Idem 2. vigeſim. prim.

Os vlcerarum. *Palatina.*

Ad os vlceratum, Hippiatrica 60. Si gingiuæ vel dentes doluerint, Vegetius 2. 32. Si vena in palato inciſa claudi non poteſt, Idem 2. 35. De Palatina, Ruſius 65. B Sunt autem ſulci quidam in palato equi, caui vel profundi, ex pabulo acuto, & ariſtis pleno pungente palatum, aut ex phlegmate orti: De barbulis ſub lingua, Idem 69. Harum meminit etiam Albertus,

Barbulæ ſub lingua.

Barbulæ quædam (inquit) fiunt in palato equi, ſiccæ, in modum conorum mamillarium alicuius beſtiolæ, quæ cum creſcendo longiores paruo grano fuerint, equum ab edendo impediunt. Ad tonſillas, Hippiatrica 18. & vigeſim.

Tonſillæ. *Hæmorrhagia.* *Strumæ.* *Pulmonarij.* *Tuſſis.*

De ſanguine per nares fluente, Hippiatrica 42. Vegetius 1. 54. Columella reprimi ſcribit infuſo naribus viridis coriandri ſucco. Ad ſtrumas rumpendas, Hippiatrica vigeſim. Vegetius ſecund. vigeſim tert. Pulmonarij, & vulci, Hippiatrica tertio. Ad tuſſim equorum, Hierocles in Geoponic. 16. 11. Hippiatrica 22. Vegetius 3. 67. Ad tuſſim ſiccam, Idem 3. 68. Ruſius 165. Ad tuſſim ſi quid faucibus inhæſerit, Vegetius tert. 62. Ex faucibus, idem tert. 66. Ex aſperato gutture, Ibidem. Si ex vulneribus faucium tuſſis vrgebit. Idem tert. 70. Si ab internis tuſſierit, Ibidem. Ad tuſſim ex perfrictione. Idem tert. 63. In hac caput deorſum demittunt tuſſiendo vſque ad terram, bibentibus aqua per nares currit: Eſt, & tuſſis à colibus, cùm coles iniuriæ pleni ſunt, tumentque dum bibunt, ſic affecti continuè ruminant. Idem tert. 64. Eſt denique (inquit C idem tert. 65.) ab interioribus, grauior, & penè inſanaiblis: hæc nares iumenti præcludit, vt ſpiritum reddere non poſſit. Si ilia ſpiſſis pulſibus ducit, ſignum eſt prouenire à iecore vel pulmone, vel præcordijs: ſin lentis pulſibus ilia duxerit, & ventrem, indicat tuſſim de his locis, in quibus inteſtina ligantur, quorum tenſione, & iniuria compelluntur tuſſire. Nam ſi curſu nimio vel latiore ſaltu conuexata ilia fuerint, hæc naſcitur cauſa. Ex nimio quoque æſtu vel intolerabili frigore interiora vitiantur, & faciunt tuſſicos. Vnde vulſi appellantur.

Tuſſis.

Hæc ille. Ad tuſſim, & vulſos, Idem tert. 69. & 70. & quart. 9. Caſtaneam equinam ſic dictam ait Gulielm. Quacelbenus in epiſt. ad Matthiolum, quòd ternæ aut quaternæ deuoratæ, pectoralium equorum morbis, tuſſi præcipuè, & anhelitus difficultati opitulentur. Recens tuſſis (inquit Columella) celeriter ſanatur, pinſita lente, & à valuulis ſeparata, minutéque molita. Quæ cùm ita facta ſunt, ſextarius aquæ calidæ in eandem menſuram lentis miſcetur, & faucibus infunditur, ſimiliſque medicina triduo adhibetur, ac viridibus herbis, cacuminibuſque arborum recreatur ægrotum pecus. Vetus autem tuſſis diſcutitur porri ſucco trium cyathorum cum olei hemina faucibus infuſo. Plinius affirmat, verbaſci cuius flos eſt aureus, tantam vim eſſe, vt iumentis etiam non tuſſientibus modò, ſed ilia qnoque trahentibus, auxilietur potu. D Iſtiuſmodi vulſos equos in Hippiatricis Græcis βουλσοὺς vocari legimus, quo modo etiamnum nos vulgò eos vocamus, quicumque ſcilicet grauiter tuſſiunt, & Vegetius tert. 42. vulſare poſuit pro valdè tuſſire. Barbari quidam recentiores, pro vulſis vulſiuos, & pulſiuos equos dicunt.

Vulſare quid

Petrus Creſcenſius pulcinam dicere videtur ipſum morbum. 9. vigeſim. Morbus (inquit) fit ex calore liquefaciente pinguedinem, qua obſtruit pulmonis arterias, ita vt equus vix reſpirare poſſit: Signa ſunt, narium magna ſpiratio, & ilium (circa coxas) crebra pulſatio (hinc fortè aliquis pulſiuum equum dici conijciet, non tanquam vulſum; ſed cùm res vna ſit, de vocabulis non contendimus,) Incurabilis ferè eſt: tentantur tamen remedia quædam, &c. Autumni tempore cibetur equus vuis maturis, vel dulci mulſo potetur. Mangones quidam impoſtoreſque ad viridia pabula ducunt, vt fallant emptores. Ruſius ſi vuas, vel racemos abundè ederit, liberari ait, nec ſimile huic remedium reperiri. Cælius Calcagninus vir alioqui doctiſſimus, haud ſatis peritè hunc affectum peripneumoniam

Li. 3. Ep. 9.

vocat

A vocat his verbis: Chamæleuce ea est quam olitores, & agrestium vulgus vngulam equinam vocat: ex antiquis nonnulli tussilaginem vocauerunt, quod arcendæ tussi sit accommodata. Ex eo factum puto, vt veterinarij, ad discutiendam equorum peripneumoniam, illa vtantur. Ea est vehemens pulmonis inflammatio, ex destillatione plerumque proficiscens, quam grauis anhelitus subsequitur: hinc equos pneumonicos appellant medici, quos Latinè pulmonarios rectè nuncupaueris, à grauitate respirationis, & ab iibus quæ difficulter admodum trahunt. Mulomedicorum imperitia hoc tempore vulsos vocitauit. De vulsis Vegetius tertio. 66. De equo pulsiuo, Rusius 142. In hoc morbo (inquit) narium continua, & magna suffocatio contingit. Dantur pro remedio carnes, & decoctio serpentum, &c. Ad vulsos, & ruptos (grauiter tussientes,) Vegetius tertio, septuagesimo. De equis spiritu distentis, Hippiat. 62. Aduersus strangulatum prouenientem cum equus satur cibo ad cursum agitur. Hippiat. 111. De stranguilone Pet. Crescentius, 9. 16. Morbus idem cum tonsillis videtur, de quibus Hippiatri Græci agunt. 18. & 20. Glandulæ aliquot (inquit ille) circa caput equi sunt, & earum quædam sub gutture, quæ interdum augentur propter humores equi refrigerati à capite descendētes, vnde totum guttur B inflatur, & meatus respirandi comprimuntur. Nisi autem tonsillæ sint, viuulæ fuerint à quibusdam dictæ, eodem scilicet in loco glandulæ quædam, similiter ab influxu capitis auctę, & arteriam eodem modo constringentes, vt animalia suffocentur, nisi in tempore succuratur, per cauterium aut incisionem. Exciduntur autem etiam strangulionis glandulæ, & apud Græcos Hippiatros tonsillis cauterium adhibetur. Strangulinam vocant (inquit Albertus) cùm omnes meatus gutturis equi, per quos anhelitus ad nares meat, cum tussis grauedine constringuntur. Fit ex putrida esca, & aqua nimis crassa, & ex phlegmate collecto propter otium equi: vel sicca esca cum puluere commista, vel potu nimis frigido, vel cum tempore frigido nimis biberit equus, & postea sine coopertorio in frigido loco steterit, præcipuè si antea lassus fuerit, & ieiunus. Si per octo dies equus laborauerit, desperatur. Frequenter infra duodecim dies euadit, vel in moruellam transit, & periclitatur. Rusius ait ita affectos equos cap. 63. cum gurgulatione quadam spirare, & vix transglutire. Apud alios strangulina vel strangulio est catarrhus, & pituita narium ex refrigeratione, cum anhelitus difficultate, multa per nares humore effluente, qui nisi sponte fluat, suffimentis aut errhinis prouocatur. Inter alia remedia cauterium adhibetur sub mento, & caput ita ligatur, vt deorsum spectet, quò liberius, effluant humores. Sunt, & vuulæ recentioribus C dictæ glandulæ quædam inter collum, & caput equi, quæ auctæ deglutionem, & respirationem impediunt. Ex his laborantes equi, aures subinde concutiunt, sitiunt, lambunt quod apponitur, Vide Rusium capit. 63. Crescentius 9. 17. glandulas ait esse circa maxillas: vulgus vt inuenio viuas appellat. Rusius etiam iunulas appellat, nisi corrupta vox sit. Equus (inquit) habens iunulas, si subito vniuersus in sudorem soluitur, & membra ipsius singula contremiscunt, ac ipse continuò scorditiones patitur, non videtur posse euadere. Scribit Gesnerus se audiuisse, sic affectis equis venas sub lingua aliquando aperiri, vel post auriculas, vel in medio vtriusque auris: esse etiam apud suos, equarios qui equi aurem dextram deorsum ad maxillam iuxta collum extendunt, & qua postrema parte auriculæ cutis attingitur, illam rescindunt, & vermiculos, vel grana, vel glandulas pestiferas eximunt. De strangulione, Rusius, 63. De strangulione, & cymorrha, item de viuulis Petrus Crescentius 9. 17. Tormentillam datam in potu vel pastu Albertus vtilissimam ait esse bobus, & equis pulmonarijs ob defluxionem à capite cum asthmate, auribus flaccidis, & fastidio cibi. De asthmate id est suspirio, Vegetius tertio 68. De asthmate, & orthopnœa, Hippiat. 27. In orthopnæa (inquit Pelagonius) si cætera remedia non succedant, curabitur equus in serta pectori radicula, quam veterinarij consiliginem vocant, aut D narium aut auricularum radicibus impacta: siquidem has in partes omnis vis morbi noxiumque virus elicitur. Sunt qui asthmaticum sanandum promittant, si triduo furfures aridos ederit. Aliqui helleborum nigrum inserunt inter cutem, & carnem foramine transfixo subula. De orthopnœa, Hippiat. 27. In orthopnœa (inquit Vegetius tert. 46.) siue plagio rigido equus etiamsi trahatur, ambulare detrectat, anhelat grauiter, frequenter suspirat, ronchos ducit, ilia suspendit; dum manducat, tussit: difficilè liberabitur, licet diu viuat. De dolore cordis Hippiat. 29. Cardiacus morbus, ibidem. Vegetius 2. 4. De bulimo, id est intensa fame, Hippiat. 67. Vegetius tert. 35. De bulimo ex fame vel lassitudine, idem tert. 35. Ad fastidia cibi & nauseam, Hippia. centesimo vigesimo nono: Inter præcipua remedia recēsetur id genus seminis quod git appellatur: cuius duo cyathi triti adiunguntur olei cyathis tribus, & vini sextario, atque ita faucibus intruduntur. Et nausea discutitur etiam si caput allij tritum cum vini hemina sæpius potandum præbeas. Si abundè non edat equus, Absyrtus in Geoponicis 16. 12. Si hordeo malo aut nimio lædatur animal. Vegetius tert. septuag. tert. De dolore

Strangulatus.

8. Hist. anim. c. 13.

Asthma.

Orthopnæa.

Dolor cordis.

Bulimus.

Ad cibi fastidia.

Plethora. ex nimia ingestione hordei vel similis indegesti, Rusius centesimo quinquagesimo: Vegetius plethoram ex hordeo fieri tradit, si equi dum sudant, hordeum comederint; vel ipsum hordeum nouum fuerit, quia vehementius calet; vel copiosus, quàm oportet ociosa pascuntur. Sudant, ligati sunt armi, ambulant incertum. Hierocles, & Absyrtus equum scribunt, cùm ex itinere aut cursu adhuc anhelabundus hordeum deuorarit, cruditate vexari, quæ subter tergus irrepens, per totum corpus euagatur; itaque conuelli equum, vt nec pedibus insistere, nec articulos inflectere valeat. Magna cum vi lotium egerere: sudorem femoribus, & costis erumpere. Cibum inter suspira datum, raptim cum halitu trahi. Caducum recusare exurgere, sed decumbentem pabulo vesci. An sit morbus iste hyperæmosis aut potius crithiasis id est hordeatio, inquirendum. *Hordeatio,* Aristoteles hordeationis indicium esse ait, si palatum molestet, & feruentius spiret equus quàm ex consueto. Nullum huius mali remedium esse, nisi sponte naturæ emendetur. *Repletio, & cruditas.* Oppletio, & cruditas, morbus acutus, Hippiat. 99. Ad cruditatem, Eadem 228. Si equus ab ex indigestione febriat, Vegetius 1.35. Si animal fœno malo læditur, Idem 3.72. Hippiat. 31. Si equus doleat ex nimia indigestione hordei vel alterius similis tumefacti in ventre aut stomacho, quod noscitur si venter sit durus, & ilia tumeant, Pet. Crescent. 9. 18. *Alu⁹ obstructa.* Ad aluum obstructam, Hippiat. 129. De alui profluuio, Absyrtus in Geopon. 16. 8. Vegetius 3. 16. Hippiat. 62. *Ad prociden tiam sedis.* Ad procidentiam sedis, Hippiat. 129. *Lumbrici.* Teredines vel lumbrici, Hippiat. 41. Vermes in ventribus equorum, Albertus, & Rusius 167. De clysterijs ad curam lumbricorum, & tinearum, Vegetius 1. 45. De ventris dolore ob vermes, Hippiat. 31. De cossis, & lumbricis, qua crura tollantur ad manum, Vegetius 1. 45. 52. De lumbricis, cossis, & tineis, idem 1. 44. Ad cossas, vermes, vel tineas, idem 4. 10. Vermium in intestinis signa esse Columella scribit, si iumenta cum dolore crebrò volutantur, si admonent caput vtero, si caudam sæpius iactant: præsentem esse medicinam, ita vt supra scriptum est, inserere manum, & fimum eximere: deinde aluum marina aqua vel muria dura lauare, postea radicem capparis tritam cum sestario aceti faucibus infundere: nam hoc modo (inquit) prædicta intereunt animalia. Camerarius vermes istos non vnius generis ait esse, alios enim grandiores in aluo nasci, atque his liberari equos difficilè, alios albidos in ano adhærescere videri: hos (inquit) eximes, & insperges cinerem de foco. Sed ad vermes generalis medicina, infundere chalcanthi boni non rubicundi cochleare vnum in decocto absynthij. aliqui absynthite vtuntur. Prodest, & cæparum aut lumbricorum terrestrium pondus denarij vnius tritorum in aceti hemina, quæ infundatur naribus equi. Aliqui gentianam minorem radice alba, & semper perforata aduersus equorum lumbricos vtuntur, alij bryonia. Gesnerus esse ait qui hoc medicamentum celebrent ori infundendum. Ex testis ouorum, pipere vsto & rubigine ferri, puluis aridus fit, inijciendus aceto tempore vsus: aliquos, & salem addere. Huius potionis vi lumbricos omnes ex ventre, & intestinis exigi polliceri: alios vinum infundere, in quo anagallis concisa ebullierit. *Subrenalis morbus.* Subrenalis morbi signa, Vegetius 1.8. cura. 1. 15. Vnde sanguis tollendus in eo sit. Idem 1 27. De dolore renum, idem. 3.7. & 3.4. parte secunda eius libri. In Hippiatricis legimus nephriticum equum posteriore parte tractim progredi, & vacillantem inter incedendum parietes ambire. *Vrinæ difficultas.* De calculosis iumentis, Vegetius 1. 46. De vrinæ difficultate, idem 1.61. Hippiatr. 33. Absyrtus in Geopon. 16. 3. Theomnestus ibidem 13. Non malis equis (inquit Camerarius) frequenter morbus disuriæ infectus esse consueuit. Succuritur his, si aut ea in loca deducantur, quæ madent adhuc aliorum equorum recenti vrina; aut in cœnum dimittantur: aut etiam penis molliter fricetur, aut viua musca in illius canaliculum immittatur: nam inuitari ad mictum hos sibilis, aut sonis quibusdam oris, notum est. Sed si hæc non profuerint, suadent (Vegetius 3. 15.) vngulæ ramenta teri, & in vino infundi equo: aut intectum equum à ceruice vsque ad coxam suffire iuniperi baccis, aut croco aut castorio. Contra hoc malum, ne accidat, prouidendum, ne, hyeme præsertim, in frigidam dimittatur equus, maximè de itinere fessus, priusquam vrinam fecerit. Hoc quidem paulò nugacius à Græcis traditur, si difficulter meiere, vrinam ve quasi guttatim exprimere soleat equus, tum cimicem imponendum in aurem, dextram quidem fæminæ; læuam autem maris, futurumque vt malum cesset. Vegetius cimices tritos ab aliquibus in nares animalis mitti scribit, & alium super naturam qua mingunt, confricare: certissimo auxilio. Si doleat equus ex retentione vrinæ vesicam inflantis: quod ex aliquo loci tumore cognoscitur, & iactatione frequenti in terram, Petr. Crescent. 9. 18. De dolore ex retentione vrinæ, vel de vesicæ inflatione, & torsionibus, stranguria, ischuria, Rusius centesimo quinquagesimo primo. Si vrinam non faciat (inquit Columella) eadem fere remedia sunt, (quæ proximè antè ad lassitudinem præscripserat:) nam oleum immistum vino super ilia, & renes infunditur: & si hoc parum profuit, melle decocto, & sale collyrium tenue inditur foramini, quo meat vrina: vel musca viua, vel thuris mica vel de bitumine

collyrium

A collyrium inseritur naturalibus. Hæc eadem remedia adhibentur, si vrina genitalia exusserit.
Nonnulli vinum in quo auena bullierit, refrigeratum equo infundunt, vrinam ita statim ciendā
sperantes. Si equus doleat ex retentione vrinæ vesicam inflantis, equus cum aliqua equa per sta-
bulum liberè permittatur abire, sicque necessario prouocabitur ad vrinam (inquit Crescent.) Et
nota quod hoc remudium ad omnes dolores vtile reperitur; quia voluntas coitus valde naturam
corroborat. De stranguria, val stillicidio vrinæ, Hippiat 33 Vegetius 3.15. Rusius 151. Ad *Sanguinis*
sanguin is mictum, Vegetius 9,10. Theomnestus in Geopon. 16.14, Ad sanguinis mictum, tum *mistus.*
ex plethora in ocio, tum alias in labore nimio, onere, vel ascensu, Vegetius 3.12. De testium tu-
more Veget. 3.64. de inflatione testiculorum, Rusius 97. De testium inflammatione, Hippiat. 70.
Item 49. De Enterocele, Eadem 50. De vnluæ procidentia Hippiat. 15. Ad matricis dolo- *Vteri vitia.*
rem, Vegetius 1.45, De langio in caudæ equi, Rusius 162. Est autem hoc malum (inquit) instar
cancri, vnde carnes corroduntur, & pili ac ossa caudæ corrumpuntur. De defluuio pilorum cau-
dæ, Hippiat. 55. Rusius 151. In caudæ flagello sæpe furfures (inquit Camerarius) pilos exedunt: *Defluuium*
tum elui locum oportebit vrina pueri, & vino calido foueri, mox decoctum maluæ cum succo *pilorum.*
radicis althææ miscebimus vino dulci, & oleo, atque locum vitiatum perungemus, Idem scribit,
B ex Hippiatricis, videlicet Græcis, althæam radicem præsens esse remedium cōtra defluuia, & te-
nuitatem pilorum, tam in hominibus, quàm in brutis. Contra omnem dolorem, & tumorem, & *Neruorum*
indignationem neruorum, Rusius 176. De neruo contracto. Idem 174. Ad dolores spondylo- *dolor.*
rum, & spasmos. Hippiat. 26. Articularem morbum Vegetius inter species malidis ponit libr. 1.
De malide articularia, Hippiat. 2. De superossibus equi, Rusius 108. Petr, Crescent. 9. 39. Fiunt *Superossa.*
autem callosa ista tubera non in cruribus tantùm, sed alijs etiam partibus equorum, non tam no-
xia, quàm visu turpia. Si super os in iunctura sit, quomodo tolli debeat, docet Albertus. De om- *Duritia co-*
nibus coronæ duritijs, quæ tofacei calli nominantur, Hippiat. 113. De marmore, id est tubercu- *ronæ.*
lo iuxta coronam, id est, vngulæ exortum, Hippiat. 53. Græci μάρμαρον nuncupant. De podagra *Podagra.*
iumentorum, Hippiatr. 54. Vegetius 2.53. Equus podagricus (inquit Absyrtus) humi procum-
bit, non aliter quam crithiasi, id est hordeatione affectus. Aristoteles author est equos gregales
morbis immunes esse, excepta podagra: hoc enim vno morbo laborare, & plerumque ob id
vngues amittere: sed amissis alios statim enasci: fieri enim vt altero sub nascente vngue, alter
amittatur. Indicium morbi esse, vt alter testium dexter palpitet, vel vt paulò citra nares cauum
quiddam rugosumque gignatur. Nunc exteriores affectus tantum prosequemur, ab vnguium *Affectus*
C morbis exorsi. Græci malacopodes equos nominant, quorum molliores sunt vngulæ, & medi- *externi.*
camentis indurantur. Vide Hippiat. 105. De subtritis pedibus, Eadem ibidem. De ijs qui cor- *Malacope-*
nua calcando proterunt. Eadem 100. De pedibus siue vngulis attritis, aut mollibus, Vegetius *des equi.*
2.58. Si exungulauerit iumentum, idem 3.57. De dissolaturis vngularum, Rusius 130. Petr. *Pedū vitia.*
Crescent. 9.53. De mutationibus vngularum, Rusius 131. Crescent. 9. 54. Ad vngulas obli-
quas, Rusius 121. Cùm clauis malè adactis læduntur vngulæ. De inclauaturis diuersis Pet. Cre-
scent. 9.55. Rusius 143. De secunda specie inclauaturæ, idem 124. De tertia 125. De incla-
uatura, quæ rumpitur, id est, pus emittit in corona pedis, idem 126. Matthæolus author est, ver-
basci folia recens contusa inter duos lapides, & inclauaturis equorum inserta, statim sanare. In
hoc malo soleas ex ferro refigunt, & thus ex aqua imponunt vulneri. Alij milium bene coctum
cum exungia calidum imponunt: alij clauum tantùm extrahunt, & super ignito silice aquam
aut vinum effundunt, curantque vt vapor, quàm calidissimus ad locum læsum perueniat. De sub-
iactura, Rusius 128. Cùm equus (inquit) sine ferreis soleis per loca aspera diu ducitur, vngula
ita atteritur, vt tuellus intrinsecus defendi non possit: itaque inter tuellum, & soleam fit congre-
gatio sanguinis cum dolore, & humores confluunt. Accidit quandoque quod pes læditur, ex qua
D læsione cum vngula non circunciditur circumquaque, vt debet, nascitur super tuello quædam car
nis superfluitas, quæ superat soleæ superficiem, & vulgò ficus nominatur. Qua de re vide Cre-
scent. 9.58. & Rusium 127. Ad incrementum vngulæ promouendum, Hippiatr. 105. De vngu- *Ficus.*
læ productione mollienda, Hippiat. 123. De grappis in iuncturis crurum circa pedes, quæ rum- *Grappa in*
punt carnem per longnm, vel transuersum, Rusius 111. Crescentiensi 9.44. garpas vocat, atque *iuncturis.*
rimas esse, & fissuras in pedibus, & cruribus. Vnguentum ad eas, Rusius 114 Aduersus hanc
noxam aliqui vnguentum parant (inquit Gesnerus) albo liquore oui, excremento alui hominis
sulphure, & axungia mixtis, loco calido, aut in sole illinendum. Alij fel porci cum tribus ouorum
vitellis miscent, & illinunt malum sic vna nocte depellendum promittentes. Alij deustis cande-
la pilis loci affecti, vt glaber fiat, sulphur axungia exceptum inungunt, & eodem modo curari
promittunt. De clauis, Hippiat. 26. De ficu, qui nascitur alibi, quàm in pedis solea equi. Rusius *Claui.*
140. Ad omnia equi vulnera, Rusius 119. Ad vulnera, vel vlcera, Vegetius 2. 62. Ceratum ad *Ficus*
vlcera. Idem 4.27. Aduersus vetusta, & recentia vlcera, Hippiat. centesimo vigesimo nono, *Vulnera.*

Chlora,& tetrapharmacum ad omnia vulnera elimpidanda,vel ſine difficultate claudenda, Veget.4 27. Traumaticum: idem 4.26. Traumatica medicamenta duo, idem 4.19. Vulnerarium emplaſtrum,Hippiat.129. Aliud ad cruenta vulnera,ibidem. De dorſo læſo à ſella,Ruſius 76.

Dorſum læſum à ſella.

Si compreſſo equi dorſo in itinere tamen pergendum eſt,Creſcentienſis 9.28.pannum ſellę quo pili continentur,aperiri iubet,& pilos exemptos deduci digitis,vt molliores fiant, iterumq.claudi,ita nę vlla durities,aut aſperitas inde equum lædat, & ſimul medicamenta apponi. Eſſe qui tritum piper loco læſo inſpergant,& interim in itinere pergant. Eſſe quando dorſum læſum inflatur,& carnes putrefactas producit,ex compreſſione ſellæ,vel oneris.Inflationem hanc inueteratam putreſcere,& putrilaginem iuxta oſſa effici,aliquando coagulationem prauæ carnis, vnde ſanies aquoſa aſſiduè deſtillet,& hunc morbum dici vulgò læſionem pulmonis. Vocant autē pulmonem non viſcus,ſed abſceſſum à forma.De pulmone,ſeu pulmoncello, Ruſius 82. Vegetius pulmunculum appellat,& difficulter medicamētorum appoſitione ſiccari aſſerit.

Pulmo.

De læſione dorſi Ruſius 75. De dorſo,& armis læſis,dolentibus,attritis,ſuppuratis, vulneratis, diuerſas ob cauſas.Hippiat.26.De cura dorſi læſi, Vegetius 1.63. & 2.60. Petr.Creſcent.9.30. De inflatione dorſi ratione ſellæ,Ruſius 77.De veſicis paruis in dorſo equi,Creſcent.9.30.Ruſius 87.Si equus inter cingula ex eo,quod nimis cinctus diu pergit,lædatur;aut fortè in vena lateris pungatur, & propter ſtricturam ſanguis emanare non poteſt,vnde forſan inflatur, oportet (inquit Albertus) poſt quinque dies cùm pus maturuit,aperto corio pus extrahi,ita vt digitorum compreſſione noxius humor expellatur. Cephalicum ad omnia vulnera difficilia claudenda,& ſupplenda, Vegetius 4.29.Stypticum ad omnia vulnera humecta,& fungos exiccandos. Idem 2.27. De vulnere in cauis partibus,Hippiat.71.

Vlcera.

Aiunt vlcera equorum à nonnullis hunc in modum curari: Sambuci folia in vino coquuntur cum pauco ſale:eo vlcera abluuntur: mox ſuccus foliorum ſambuci inſtillatur:deinde gallinaceus fimus aridus,& cribratus inſpergitur:debet autem ſambuci ſuccus manè inſtillari, puluis è fimo veſperi inſpergi, & ſic viciſſim pergendum eſt. Alij aluminis,& chalcanthi partes æquales cum aqua coquunt in olla noua,& aquam inde vlceribus inſpergunt. Plurimum in vlceribus proſunt ariſtolochia,& radix caua vulgò vocata.De ſuppuratione, Hippiat.26. Hæc authore Columella melius ignea lamina,quàm frigido ferramento reſeratur, & expreſſa poſtea linamentis curatur.

Suppuratio.

Tumores.

Ad tumores malagma, Vegetius 4.27. Ad tumores, ſiue ad duritiam quamlibet fomentum: Ibidem. Ad tumores duros,& veteres malagma.Idem 4.15.Contra tumorem omnem,præſertim qui igneo feruore nō flagret,Hippiat.129.De abſceſſibus factis ex nimio motu,caſu,vel ictu,Ibidem 79. Caro mortua in vulnere vt curetur,docet Albertus lib. 22. Si caro in vlcere,vel exuberet,vel putreſcat, nonnulli vitriolum tritum frequenter inſpergunt,& abluunt vino, in quo decoctum ſit vrticæ ſemen. De fiſtulis Hippiat.128.Ruſius 172.

Fiſtulæ.

Fiunt(inquit)ex antiquo vulnere non curato,vel ex cancro.De fiſtula vbiuis corporis, Veget.2. 27.Collyrium fiſtulare,quod fiſtulis immittitur vulnerū,quæ ab initio curata fuerint neglig ēter, idem 4.16.Empla ſtrum ad omnia cacoèthe vlcera,phagedænas vlcerum diuturnas, & abſceſſus ano præſertim erumpentes,Hippiat.129.De glandulis,& ſcrophulis inter pellem,& carnē. Petr. Creſcent.12. De glandulis,teſtudinibus,& ſcrophulis, Ruſius 139.

Glandulæ.

Omnes hi tumores fiunt ex materia corrupta in vno loco ſe condenſante inter corium,& carnē.Glycium ad ſordida,& cancroſa vulnera, Vegetius 4 27.à quo diuerſa medicamentorum genera (quorum ſcilicet frequēs apud mulomedicos vſus eſt) deſcribuntur 4.27.Potio æſtiua 1.57.& 4. 27. hyemalis 1.58.4 27. autumno,& vere 1.59.omni tempore 60.Potio diapente 1.64. Aduerſum omnia morborum genera confectio 4.11.Puluis quadrigarius 4.13.Eiuſdem apud hippiatos Græcos capite penultimo diuerſis locis variæ traduntur compoſitiones:Malagmata plurima,&hippacopa quædam præſcribuntur in hippiatricis Græcis capite vltimo. Sunt & apud Vegetium quædam malagmata 4. cap.17.20.31.33. Sed non inſtitui ſingulas compoſitiones recenſere, nunc verò ſimplicia nonnulla enumerabo,quibus ſæpenumero hippiatri vtuntur,qualis eſt radix hibiſci, vt meminit Tragus,ſanguis draconis fictitius ex bolo non Armenia, ſorbis contuſis, & caprino ſanguine, alijſq. diuerſis rebus.

Simplicia quorum frequens apud hippiatros vſus.

Sulphuris genus nigricans paſſim pharmacopolæ vendunt,quod caballinum vocant,non aliam puto ob cauſam,quàm quod in equorum remedijs præcipuum locum habeat. Aliqui non ſolùm ſi grauior ſit anhelitus,ſed ad omnes viſcerum,& interaneorum morbos prodeſſe volunt,ſulphuris viui pulueres cum paſſo. Qui etiam acrius reddunt hoc medicamentum liquefacto ſulphure ad ignem,& ita poſtea trito,& admiſto pabulo,pōdere denariū trium, aut quatuor. Sed hoc vt egregiè curari omnia equorum latentia mala affirmant in ſucceſſu,ita contrarium fortunam equo eſſe ſtatim lethalem aiunt: quare niſi neceſſitate vrgente, ab hoc ſcilicet abſtinebimus, inquit Camerarius, qui hederam terreſtrem ad omnes morbos, & languores equorum præſens remedium haberi aſſerit, quæ non ſolùm ab illis mandatur, ſed etiam tria inſeratur naribus, vt ſternutatio prouocetur. Piloſellam quouis modo adminiſtratam hoc equis

Sulphur caballinum.

Hedra terreſtris.

præſidij

A præsidij adferre aiunt, ne lędi possint, dum ferreas soleas à fabro recipiunt: hinc à nonullis clauorum herba nominatur: Verbasci fœminæ folia quoque inter lapides contusa, si equi claudicantis ex clauorum noxa, vngulæ prius excauatæ imponantur, mirum dictu quàm breui tempore is liber euadit. Consiliginis herbæ radix, vel si ea desit, vertari nigri mutiplicem apud hippiatros vsum habet, diapyron Græcè vocant, Vtuntur autem ea etiam in hydrope, & contra omnes contagiosos morbos: Sunt qui præ sertissimum aduersus oculorum albuginem remedium putent, aurem subula transuere, factoque foramine veratrum inserere. Stercus humanum impositum linguæ equi, reuocasse, & erexisse aiunt iacentem iam humi, efficacius autem si etiam naribus inseres. Iacobus Dondus ad morbos quadrupedum ex Plinio commendat capram solidam cum corio, & ranam rubram dissectas: cytisum, rutam per nares cum vino: semina perfusa amurca olei: sideritim præcipuè ad anginam quadrupedum. Sunt qui radicem carlinam vulgò dictam equo in itinere alligari iuxta os iubent in fræno vel lupatis, sic, & vires suas conseruaturum, & nullo subito morbo correptum iri asserunt. Sudor prouocatur in non paucis: farciminosi ad sudorem vsque ambulare coguntur: hydropici bene operti medioeriter exercentur ad sudorem; multum equitantur etiam tetanici, & qui discuria laborant. Podagrici ambulando minutatim exercentur loco sic B co donec sudent. In Græcis hippiatricis opertos ad sudorem vsque paulatim agitari legimus: Inãbulatio, & lenis cursus conuenit equo ex vrinæ difficultate laboranti, vt Vegetius docet. Absyrtus equum stropho id est, torminibus ventris laborantem, post alia remedia quæ ad aluum ciendam pertinent, ad cursum agit, sed nec diuturnũ nec citatum; deinde vacuato ventre rursus ad sudorem vsque agitat.

Consiligo.

Stercus humanum;

Carlina: Sudoris prouocatio.

Ambulatio.

PVRGATIO.

VTILE est equum (inquit Rusius) semel in anno purgari, vt, & firmior valetudo, & ipse viuacior sit. Quamobrem aliquos hic purgandi modos aperiam. Purgatur autem equus farragine, vt Romæ, & locis vicinis fieri solet. Pascuntur enim equi herbis, quas farraginis nomine vocant, diebus quindecim, quo tempore abunde purgantur: deinde verò eodem pabulo etiam pinguescunt. Herbe genus in Apu C lia trifolium vocant, quod semel satum triennio durat. Quotannis autem viridem, & teneram herbam producit, quæ per totam æstatem vesca manet. Huius pastu non minus quàm farragine purgantur: simul, & habitiores fiunt. Porrò in locis frigidioribus, quales sunt Gallia, Germania Anglia, & similes, quoniam pascua humidiora, magisque viridia, & tenera sunt equi pratensibus, herbis mirificè purgantur, & pinguescunt. In quibus verò regionibus melones, vel pepones abundant, hos fructus minutatim concisos equis exhibent: purgant enim mirabiliter, præcipuè per vrinam, & pinguiores deinde reddunt equos. Est, & alia ratio eaque melior, huiusmodi: Annona per dies quindecim præbetur, ita purgati, habitiores mox fiunt. Huic etiam præferunt quæ vuis siue racemis abundè exhibitis purgatio fit, quæ vulsos etiam (morborum pulsiuum) iuuat, & vnicè præ omnibus remedijs curat. Similis huic modus est, quod ad purgationem equorum, ficus affatim edendos obiecisse. Sunt, & aliæ quædam purgandi rationes, quæ tamen corpus non augent, minusque tutò adhibentur, vtpote magis medicinales: ex quibus vnum, & alterum solùm proponam, reliquos industriæ peritorum huius artis relinquo. Tincæ vel barbi piscium in teranea omnia siue de vno siue etiam si opus sit de pluribus piscibus minutatim incisa cum optimo vino albo misce, & per cornu in gulam equi infunde: purgabit mirum in modum. Aliqui siliginem (secalem D puto intelligit, quam hoc nomine accipiebant superioris sæculi homines indocti,) in aqua fluuiali diu coquunt, sed præstat non coqui, ita vt non rumpatur cortex, & minus fastidiatur ab equo: deinde siccatam equo annonæ loco in cibo præbent: mirabiliter purgat, & lumbricos etiam expellit. Hoc remedium vtile quidem est, modò equi admittant: sæpe enim diebus aliquot aspernantur, & abstinẽt. Curandum est autem, vt equus qui herbis purgatur, contineatur sub tecto, & operimento aliquo laneo tegatur. Hsc itaque Rusius. Sed redeo ad farraginem: Græci grastim vocant, Galli teste Ruellio dragetam. Veteres vere ea equos purgabant, vnde Nemesianus:

Cur quotannis purgandus.

Vt purgetur.

Alij purgãdi modi.

Farrago.

Pasce igitur sub vere nouo farragine molli
Cornipedes.

Atrimatu (inquit Varro) *dari solet. Hac enim purgatio maximè necessaria equino pecori, quod diebus decem facere oportet, nec pati alium vllum cibum gustare. Ab vndecimo die vsque ad quartum decimum dandum hordeum, quotidiè adijciendo minutatim. Quod quarto die feceris, in eodem decem diebus proximis manendum, ab eo tempore mediocriter exercendum, & cum sudauerit, oleo perungendum.*

dum. Si frigus erit, in equili faciendus ignis. Hippiatri Abſyrtus, Hierocles, Theomneſtus interprete Ruellio, vbi equum priuatim locauerimus, vere circa idus Aprilis, farraginem dari iubent maximè probari triticeam, ſin deſit, hordeaceam, dandam autem per dies quinque, inde iam diebus decem obijciendam. Longè melius cedere, ſi iuxta mare ſata farrago fuerit.) Ventrem enim faciliùs ſoluit, humoremque deducit, vt Vegetius etiam tradit,) ea ſi deſit, præſente vtendum: in dies ſextarium vnum hordei priori modo adiecisse ſatis eſſe. (Apparet vertendum eſſe, præſente vtendum cum hordeo, vt legatur non καὶ ſed μετὰ κριθῶν, vt etiam paulò poſt) quoad ventum erit ad conſtitutum modum, in quo morabimur, viride fœnum, quam diù ſuppetit, ſine interceſſione dantes. A primis quinque diebus equum ad aquas produci, totumque ſic vndis prolui, vt natandi detur poteſtas; dein omni diſtricta cutis illuuie, oleum, & vinum debere inſpirare, & manibus preſſis tergo, ſecundo pilo ſubigere, dum inſidens humor prorſus abſtergatnr, reliquis diebus hordeum vnà cum farragine dandum eſſe. Sed neceſſarium eſſe dum (Ruellius nõ rectè tranſtulit antequam) farraginem præbemus ſanguinem mitti, ſectis in pectore venis, ſauciatique palati toris, vt qui præfuerat ſanguis vnà cum ſanie à ſolidis ſuffundatur, nouuſque inanitas repleat venas, & in palatum feratur. Hac ratione viuendi firmatum equum, non facilè aduerſis valetudinibus patere, & obeundis parem futurum laboribus. Cæterùm equo qui ita viridi paſcitur herba, ſalem (ſuper tabella aliqua, vel diſco, vt facilè ſumat quantum voluerit) præberi per quam vtile eſſe, ne os manantibus vlcuſculis, quæ veterinarij ſigriaſes (συγγρίασεις in excuſo,) nonnulli aphthas vocant, obſideatur. Non eſſe omittendum, vt equus qui malide implicatur, in hac per farraginem curatione, ſub dio paſcat. Nam facilè luem hanc tergus ſubtercurrere, & ſcabiem creare, ex qua flagrante ſolis æſtu furor, & inſania concipitur. Oportere ergo clauſum intra tecta contineri, & ita cibum obijci. Porrò longè optimũ fore antè alui deiectionẽ moliri, dato cucumete (nimirum ſylueſtri,) (& nitro, quàm viridi ſegete genus equinum exhilaretur. Cùm viridis pabuli tempus adpetit (inquit Hierocles) dabis operam vno die ſylueſtri fœno (gramine) veſcantur: poſtridie in nares medicamẽtum inſpirabis, quod cocco gnidio, radice, iride, folio, coſto, & pipere componitur; confeſtimque ad paſcua diebus binis aut ternis emittas, vt rapto naribus medicamine caput humi deflectentes omnem ei inſidentem humorem excutiant. Theomneſtus eundem puluerem aliter deſcribit his verbis: Radicis cocci gnidij, piperis pulegij, origani ſingulorum vncia: folij, coſti, iridis, radicis cucumeris erratici, quam leuiſſime triti, ſingulorum ſemuncia: omnia tuſa, & cribro tenui farinario creta, per arundinem in nares inſpirantur. Caput ſemiſſem horæ ſuſpenſum extollitur: inſequentiq. triduo (vel biduo) paſtioni veterinum indulgere ſinitur, vt omnis pituitoſus humor, qui frigoribus hyemis in cerebro coierat, capitis depreſſu cum incumbit paſtui, diſtillans ruat. Ea res omnem pituitam per nares elicit, & pecudem expurgat: ita enim neque malides, neque tonſillæ, neque ſtrumæ ijs animantibus enaſcentur. Dein in equilia reducas, & ſylueſtre fœnum quatuor, aut quinque diebus repræſentes. Quinetiam farraginem, in primis triticeam, ſi deſidererur, hordeaceam, quinque diebus miniſtrabis. Deinde ſanguinem detrahes, & cum eo qui profluxit, nitrum, & acetum oleo miſcebis, ac totum animal oblines, & tantiſper ſole continebis, dum omnis illitio reſiccetur. Poſtea remittes in ſtabulum, & rurſum alijs quinque diebus farraginem obijcies, in quibus ſtrigiles non adhibebis: Sexto, ſtabulo educens, equum lauabis, & aſperis ſtragulis deterges, vt omnis exhauriatur humor: & ſordes radantur: dein vbi in equile ſe receperit, farraginem obijcies, complurimum diebus quatuordecim, vel ſaltem non paucioribus, quàm ſeptem, vel nouem, quo præpinguis, & obeſus eniteat. Camerarius cùm ad Germaniæ regiones hanc curandi equos, & à morbis præſeruandi rationẽ reuocare vellet, in Hippocomo ſuo ſic ſcribit: Vere cibi proderunt, nequaquam aridi, ſed molles atque teneri: Hanc ob cauſam videtur ad valetudinem tuendam optimum eſſe, vt equus in pra a bon, & ſuccidi graminis deducatur, atque ibi paſcatur pro voluntate ſua. Nam ſatiari, vel etiam repleri illum non oberit. Si aliquid impedimento fortè ſit, quo minus in prata deduci equus rectè poſſit, afferri gramina deſecta qualia diximus, curabuntur, & ante illum humi in corbe ampliuſcula apponentur; & hic cibus præbebitur, ſi ita videatur (nam tempus non auſim præfinire) à Calendis Maij, vſque in Nonas, atque præbebitur ſolus inrerdiu. Veſperi autem auenæ, vel hordei non multum dabitur, vt verbi cauſa conſueti pabuli pars quinta. atq. huic ſal inſpergẽt, vel proponetur hoc equo vt lingat. Interea ſæpius ſternutationum fremitus excitabimus indito naribus puluiſculo quem veteres præſcripſerunt, vt ſint pondera æqualia piperis, pulegij, origani, amarici, coſti, ireos, malabathri, radicis, cocci gnidij. Per calamum autem inflari iuſſerunt. Nos illa exotica, ſi vti puluiſculo velimus, vel omittere, vel mutare, vt opinor, rore marino, nardo, ſaluia rectè poterimus, de quo cuiuſque ſuum eſto iudicium: Poſtea alios dies ſex paſcatur gramine d. ſecto, neque viridi, neque arido adhuc, ſed fœno quodam vireſcente: & ſuum pabulum integrum apponetur. His peractis ſanguis minuetur, & quidem largius, atque ita reſumetur

vſitata

Lib. 1. c. 23.

A vsitata cura,atque tractatio. Hoc, vt ratio mea fert, & vigorem equi augebit,& corpus reddet plenius,atque nitidius,non quadam exuberantia, sed robore carnis:idemque sanitatem præstabit tutam,atque defensam,neque patietur leui momento affligi. Sed quamdiu gramine detinebitur equus accuratè oportebit à frigore defendi:ideoque nisi sereno cęlo in prata nō educetur, & noctu stragulis,atque tegetibus operietur.Hucusque Camerarius. Absyrtus de infusionibus deiectorijs ita scribit:Catulum lactentem iugulatum deglubunt,visceribus,& extis exenteratum eluunt,dein ollæ mandant, vt aquæ tantisper incoquatur, dum corpus ossa reliquat: cuius iuris,adiecto melle per triduum heminas binas quotidiè satis est infudisse. Decocto suillæ itidem præstant,aut cādidi gallinacei iure;ea maioribus nostris memoriæ tradita sunt. Nos ijs vsi fuimus infusionibus,tenuem tithymallum incoquentes in aqua, aut peucedanum, aut absynthium, aut minus centaurium,aut aristolochiæ radicem eodem modo decoctam,aut syluestris cucumeris radicem ex nitro vt prius scriptum est:aut colocynthidis Aegyptiæ semen cum pulpa cruda resiccatum:sit aquæ modus sextarius, quotidieq; septem dierum spatio per os infundatur. Optimum fuerit syluestrem cucumerem ex nitro defusisse. Hæc ille,& rursus;Tusam (inquit) in tenues particulas syluestris cucumeris radicem insolamus, dum flaccescens inarescat, rursumque vt in te-

Infusiones deiectiones.

B nuissima læuigetur contundimus,adiecto tunsi nitri pari modo, salique permiscentes vorandum obijcimus. Porrò grauidis,& ventrem ferentibus iumentis abstinemus:lactarijs tamen interdū damus. Siquidem & ipsi qui matribus subrumantur equuli,hac ratione purgabuntur. Salem huius gratia permiscemus,vt animal hoc illectum condimento, deiectorium medicamen non aspernetur. Melius cedet si salis furfurosa sordes adijciatur,si vt à decimoquinto rem auspicati quinto quoque die, quod est ter in eo temporis spatio,ad calendas vsque præbeamus. Quod si fuerit ita factum,nec psora,nec scabies inuadent,cæteræque valetudines arcebuntur. Porro qua ratione cyclo curentur animalia,docet Vegetius his verbis: Memineris autem omnes valetudines capitis,pręcipuè veteres:& periculosas,cyclo oportere curari. Cui hæc obseruantia, & ordo est adhibendus. Triduo ab hordeo abstinebitur animal,temperabitur etiam mollibus cibis post diem tertiam de dextra,ac sinistra,prout ætas,aut vires,vel valetudo permiserint,de matrice (sic dicta vena) sanguis auferetur. Quo facto per triduum viridi cauliculorum, ac lactucarum sustentabitur cibo. Primo vno die à cibo eum sustinebis,& aqua:non autem die offas caulium cum liquamine,& oleo optimo temperatas non minus viginti digeras,cui nihilominus lactucam dabis in cibo ter in die. Pòst potionem bibere semper incipiat. Si verò venter vehementer solui incœperit,

Vt purgetur cyclo. Lib.2.c.6.

C caulium offas dare desistes,sed dabis paleas,& furfures,ita vt sequenti die penitus nihil manducet,sed solam aquam percipiat ad bibendum,ac postero die inducatur ad cellam balnei calidam & sudet. Opus est autem diligentia,vt reducatur celeriter de calore,ne intercluso spiritu pereat: tunc extergetur diligenter vinoque,& oleo largiter perfricatus, accipiet cum nitri puluere folia raphani conspersa,quantum commodum est. Postmodum cum radicibus cucumeris asinini viridis minutatim concisis oleum optimum misces,& in vase nouo,ita decoques,vt tertiā perdat:ex quo singulas heminas per capita animalium per triduum dabis, vt potio ventrem resoluat: Sed si vltra modum fluere cœperit,lenticulam,& hordeum pari mensura friges, & de his singulas bilibres per dies singulos cum furfure,& paleis dabis. Quinque itaque diebus operam refectionis eius impendes,& leuiter exercebis,vt intelligas quantum vires corporis,sanitasque profecerit. Post hæc eum pro arbitrio despumabis. Sequenti die caput eius purgabis exorica (vox corrupta videtur) vel radice dianaria,quam artemisiam dicimus:si hæc non fuerint, ex liquamine optimo cū oleo misto:cuius caput,pedesque connectis,cum bene purgatum agnoueris,soluito:butyrum ex oleo roseo solutum infundes in nares,vt illo purgationis mitigetur asperitas,ita vt singulæ cotylæ singulis naribus infundantur. Si supradictæ potiones non soluerint ventrem, mellis,helle-

D bori albi pondus vnius denarij cum hemina dulcis vini bene tritum in potione recipiat, vel certè scammoniæ pondus duorum denariorum diligenter tritæ cū dulcis vini hemina simili ratione diffundes in fauces. Quod si venter vltra modum dissolutus discrimen importat, angallim cum succo ptisanæ ad restrictionem ipsius dabis, lenticulamque,& hordeum frixum, singulas bilibres cū paleis,& furfure præbebis in cibo. Ad vltimum,partes quæ in causa sunt, sinapizabis diligenter: sinapizatum cautere ferreo,vel quod tutius creditur cuprino combures, vsta curaturus ex more, Potionem quoque ex polycresto per dies plurimos dabis,& exercebis leuiter,& ad cibaria ipsius aliquid per partes semper adiunges,donec ad pristinam consuetudinem reuocetur. Insanabiles naletudines cyclo affirmātur posse curari,id est insani corroborari. Caduci cyclo curati vruntur in capite: morbidi verò,dysenterici,coriaginosi,orthopnoici,strophosi,cyclo curētur in renibus. Hæc omnia Vegetius.

PHLE-

PHLEBOTOMIA.

In ſanguinis miſſione obſeruatio.

LVRIBVS membris, ac morbis (inquit idem Vegetius) generale remedium diligenter oportet exponi, quod præcipuè in ſanguinis miſſione conſiſtit, ſi rationabiliter pro tempore, & viribus animalium, & pro æquitate perfecti mulomedici adhibeatur induſtria. Qui ſi ignarus fuerit huius rationis, non ſolùm per detractionem ſanguinis non curabit, verùm etiam periculum iumentis frequentiſſimè generabit, cùm vita virtuſque animantium conſiſtat in ſanguine. Rurſus tempeſtiuè detractus ſanguis corpori præſtare aſſolet ſanitatem. Et rurſus aliàs. Conuenit de ceruicis curatione dicturo, obſeruationem indicare phlebotomiæ, quia circa ea loca frequenter operatur. Detracturus ſanguinem animal à cibo abſtinebis, & potu, æquali loco conſtitues, tunc locum ſupra ceruicem alius teneat, & aſtringat ad normam, vt vena faciliùs appareat. Deinde ſupra laqueum ſiniſtræ manus pollice venam deprimas, ne ludat, tum ſagitta (ſic vocat phlebotomum hoc eſt ferreum inſtrumentum quo vena inciditur,) tangas. Duæ autem venæ à capite ſummo deſcendunt, & conueniunt ſe ſub maxillis vſque ad gulam, inde à geminis venis inferius quatuor digitis, ferramentum deprimis, ne in iugulam mittas, & bifurcum tangas, & iumentum occidas. Statim ſagittam duobus digitis tenebis, nec plus ferri imprimas, quàm extra digitos eminebat. Nihilominus etiam mediano digito manum tuam moderando ſuſpende, vt ſit leuior, ne vehementius imprimas, quàm oportet: quia non plus debet, quam mucro deſcendere. Si parùm aptè profluat ſanguis, iumento fœnum dabis, aut aliquid quod manducet. Agitatione maxillarum plus ſanguinis de vena profluet. Plerique veris tempore (inquit idem) quotannis de ceruice iumentis ſanguinem demere, & ſic in herbam mittere neceſſarium putant, ne veteri corruptoque ſanguis nouus admixtus natura caleſcens, debilitatem valitudiniſve periculum faciat. Veteres autem prudentioreſque authores, abſque neceſſitate depleri animalia vetuerunt, ne conſuetudo minuendi, ſi tempore aliquo facta non fuerit, ſtatim intra corpus morbum, ac valetudinē generet. Rectius ergò eſt minoris ætatis animalibus & benè valentibus ex nulla parte corporis ſanguinem detrahi, abſque (pro niſi) palato: de quo aſſiduè tam minoribus, quàm maturis detrahendus eſt humor, vt caput, oculi, cerebrumque reueletur: (ſic etiam alicubi de palatis ſingulis menſibus minuente luna ſanguinem detrahi iubet, inde ſi qua eſt capitis paſſio, releuari, & ciborum faſtidiū tolli.) Maturis verò animalibus non incommodum eſt pulſare venam cùm mittuntur in paſcua. Illa tamen in omnibus qui deplendi ſunt, conſeruanda eſt conſuetudo, vt pridiè quàm vena pulſetur, ſuſtententur leuioribus, & parcioribus cibis, vt per diaſtema compoſito corpore ſint, non turbato per indigeſtionem. In ſolo autem æquali ſtatues iumentum, ceruicemq; illius loro cinges, quo ſtrictiùs ſuper ſcapulas tangatur, vt vena poſſit ab aliquo clariùs intueri. Tunc ſpongia cum aqua venam ipſam lauabis, & ſæpe deterges, vt altiùs emineat. Pollicem quoque ſiniſtræ manus interius deprimes, vt non ludat, ſed tumidior, atque inflatior vena reddatur. Conſequenter iuxta præceptum artis, vel animalis ipſius poſitionem, ſagittam dari calibus (fortè chalybis, id eſt ex chalybe) exiges, cotibus benè acutam obſeruabis quoque ne altiùs imprimas manum, & gulam, atque gurgulionem rumpas, & arteriam præcidas. Hoc enim vitæ conſueuit inferre periculum. Percuſſa vena fœnum, vel farraginem ad edēdum apponas animali, quatenus agitatione maxillarum per venam meliùs rumpat ſanguinis impetus. Cum autem niger, vel corruptus humor egeretur, vel cœperit manare purior, ſtatim iumentum tolles à cibo, & impoſita fiſtula venæ plagam aſtringes. In plaga verò pittacium imponas, vt diligentiùs claudat, licet quidam vtantur, & creta. Deinde in tenebroſo loco & calido ſtatues iumentum, & farragine, ſi tempus eſt, vel fœnum molliſſimum dabis ſeptem diebus, ac noctibus. Aquam etiam offeres, vt ſi voluerit bibat. Pulſata etiam quocumque loco vena, omnem ſanguinem diligenter excipies, & aceto, oleoque permiſtū, vel alijs medicaminibus, quæ ratio depoſcit, animalis ipſius corpus perunges, præcipueq; illum locum, ex quo detractus eſt ſanguis, & qui eſſe putatur in cauſa. Conſtat enim naturali quadam ratione, atq. beneficio, vt quidam aiunt, ipſum ſanguinem, cùm ſuperfuſus eſt languentibus membris præſtare medicinam, vitiumque ſiccare. Quam curationis ſolertiam non oportet omitti. Præterea interpoſitis diebus poſt phlebotomum animalia reducuntur ad ſolem, & ſanguis detrahitur eis de palato. Deſpumantur etiam tertio gradu à dentibus caninis, quos oportet ſuſpendi altiùs propter ſanguinis fluxum, ita vt ea die molliſſimis cibarijs vtantur & furfure. Sequentib. autē diebus non ex integro hordeum conſequantur, ſed à vilibus incipiant & ad conſuetudinem per ſingulorū dierum augmenta perueniant. Conſequenter tepido die ducantur ad mare, vel fluuium, diligenterq. loti tergātur. Vino quoque, & oleo in Sole perungendi

Lib, 20. c. 4.

Lib. 1. c. 22.

Lib. 1. c. 56.

A di sunt diligenter,& confricandi,vt corpora eorum calefacta,aut repellant,aut perferant perfricationis iniuriam.Quibus perfectis equi nobiles,tunc demũ ad labores cursusq.itineris reuocentur.Aliàs etiam sanguinem initio,vel fine morbi potiùs quàm in medio mitti oportere scribit: *Sanguis quã do mittẽdus* Admissarijs eo anno quo admissum (vtor eius verbis) faciunt, venam laxandam non esse, ne generationi intentum corpus cura geminæ necessitatis exhauriat: item sciendũ esse castrata animalia nunquam depleri debere causa herbæ, quæ iam partem virium cum testibus amiserint,& si depleta fuerint vehementius eneruantur. *Castratis cur sanguis mitti non debeat.* Alibi etiam admissarios ait equos phlebotomare non esse opus, propterea quod partem virium,& sanguinis in coitu natura digerit. Si tamen ab admissura cessauerint, nisi annis omnibus, herbarum tempore depleantur, incidere in cæcitatem: quia id quod coitu digerere consueuerant, declinat in oculos. *Admissarij nõ sunt phlebotomandi.* In quibus autem passionibus,& ex quibus locis sanguis emitti debeat, docet his verbis: Morbidis & quibuscunque totum corpus in causa est, sicut febrientibus, de matrice detrahendus est sanguis: Cephalalgicis autem, arpiosis (appiosis fortè, vt 2.10.) insanis cardiacis, caducis, phreneticis, bistrutitijs, sicarditijs, rabiosis quoquo modo præcipitur de auriculis sanguinem demere. *Lib.1.c.25.* Veruntamen melius est de temporibus, quæ in dextra, ac sinistra sunt parte, detrahatur, id est sub cauatura temporum tribus digitis ab oculo interpositis inferius vena perquiritur,& ex vtraque emittitur sanguis. *Sanguis vnde educẽdus*

B Eis verò quibus suffusio cõtingit oculorum, vel cætera vitia, quæ oculis nocent, inferiores venæ sub oculis positæ, quæ descendunt sub angulis oculorũ inferiorib. quatuor digitis inferius, quàm oculi sunt, inciduntur. Quibus quidem fastidium inhæret, vel arteriarum, vel fauciũ tumor, vel prægrauario capitis, de palato auferendus est sanguis. Quibus autem pulmo est in causa, vel iecur, vel cætera, quæ his vicina sunt membris, de pectore minuendus est ex venis, quæ positæ sunt in dextra, ac sinistra, vbi brachiola coniunguntur,& flexura fit, cum armus plicatur. Quibus autem armus est in causa, de brachiolis sanguis minuatur: quę venæ positæ sunt interius, vbi centuriæ, id est musculi brachiolares sunt, sex digitis superius, quàm genu, tribus, vel duobus digitis inferius, quam centurię. Hę venæ sagitta percutiantur, sed cautè modestèq; tangantur, propter debilitatem animalis, quia hæ commixtæ sunt neruis. Quibus autem articuli in causa erunt, vel si articulus insertus, vel intortus fuerit, vel aut aquatilia habuerit, vel quiduis simile in articulis cõtigerit, de subcirro sanguis subtrahi debet: quæ venæ positæ sunt inferius, quàm articuli tribus digitis sub coronam: quæ venę cum summa cautela tangendæ sunt, quia articulorum coniunctæ sunt neruis. Creciaco, vel si basim mouerit, de coronis rectis tollitur sanguis. Huc vsque Vegetius. Quibus autem iumentis, vel

C suffusionis vitio, vel per volũtatem excrutiata vngula fuerit, vel quibus remorata basis lõgi temporis claudiginem fecerit, his quomodo incidenda vena,& reliqua cura adhibẽda docet cap. 26. eiusdem libri Et mox cap. 27. quibus in morbis,& quomodo incidenda sit vena sub cauda, quatuor digitis ab ano, vbi pilos non habet, in media caudæ diuisura, loco prius cæso tabula aliqua non ponderosa, quousque se vena demonstret: erigendam esse autem,& resupinandam caudam ad lumbos. *Vena sub cauada vt incidenda* Albertus quoque de sectione venarum in equo præcepta quædam vtilissima memoratuque dignissima reliquit in hæc ferè verba. Venæ in equo interdũ scinduntur pertransuersũ, ita vt lignum serra secatur: ex quo ne sãguis vel fluxus ad partes debiliores, vt oculos, pedes, aut alias decumbat, incisio hunc in modum administranda est. Pellis equi, vbi incisio fieri debet, primùm calida foueri,& à pilis radi, deinde manibus diu fricari debet, ita vt aperiatur, eleuetur, aliquantulum;& sic altiore paulò circum iacente pelle findatur secundum longitudinẽ venæ, quæ findenda est; tum venę à carne separetur,& findatur: quod si crassa,& plena fuerit, detrahatur ab ea sanguis quantum satis est: Mox eleuetur cum bacillo ex ligno molli ad spatium duorum digitorũ,& sic filo moli vtrinq. ligetur. Facta præcisione capita venarum ex vtraque parte aliquantulum adurantur,& tam filum, quãm capita venarum extra vulnus dependeant, vt a vena, quæ

D inter ligaturas est putrefacta leuiter abstrahi possit, tum fila, tum partes abscissæ venæ. Quod si sanguis in aliqua parte,& præcipuè in pede collectus fuerit, antequam educatur, debet vena ex inferiori parte ligari,& non ex ea, quę ad cor dirigitur; & ita detrahendus est sanguis. Rufius quoque agit cap. 45. de serratione,& laqueatione venarum. *Serratio venarum cur non facienda.* Cæterùm hanc omnino vitari vult quia nunquam erunt, inquit, equi tam validi,& robusti, quàm antea fuerunt, nec aliter inde proficiunt, quam quod pulchriores apparent. Cauendum autem etiam esse ait, ne setones, aut laquei vnquam ponantur in pectore, nisi causa omnino necessaria postulet: quod grauis inde fiat equus & pectoris grauitati obnoxius. Idem Rufius, si sanguis nimium abundet in equo, de vena quæ est medio collo, pro fortitudine,& ætate equi sanguinem mitti iubet, vsque ad pondus trium, aut quatuor librarum: sin debilis est,& pullus, ad pondus vnius,& dimidiæ, vel duarum librarum tantùm, Quod si negligatur venæ sectio, scabiei,& vlceribus obnoxium fore equum. *Sanguis extrahendi pondus.* Loquitur autem de venæ sectione, quæ verè fieri assolet, de qua etiam Nemesianus.

Pasce igitur sub vere nouo farragine molli

Cornipedes, venamque feri, veteresque labores
Effluere exspecta nigri cum labe cruoris.

Scribit Camerarius quibusdam equis sua sponte venas rumpi, & exudare humorem superfluũ: ijs incidi illas non debere: alijs sanis quoque, sed nimium plenis; quod vel de corpulentia, vel de attritus cupiditate, rictuq. dentium, inquit, & capitis iactatione animaduerti solet. His ergo sanguinem detrahendum iuxta veterum placita, de palato potissimum; sed de collo etiam minuti nihil nocere posse, præsertim in consuetudine. Venas autem dici hora secunda verno autumnalique maximè tempore incidi debere, sed & brumali, & alio quodlibet, modò non nimis calido neque æstuante.

CAVTERIVM.

Lib. 1. c. 28.

IN animalium curis, & medicinis, inquit Vegetius, duplex remedium authores esse voluerunt: minutionem sanguinis per quam constricta laxantur, & vstionem cauterij, per quod laxata firmantur. Sed cum phlebotomi ratio euidenter videatur exposita, cauterij quoque licet nouissima cura sit aperienda videtur vtilitas. Nam laxata constringit, inflata attenuat, humectata resiccat, coagulata soluit, farcinomata (vox videtur corrupta) præcidit, veteres dolores emendat, alienatas corporis partes ex qualibet causa ad statum suum reuocat: super naturam excrescentia, sublata & adusta crescere non patitur. Nam cum candente ferro ruperis cutim, vi ium omne concoquitur, atque maturatur, & beneficio ignis dissolutum, per foramina, quæ facta sunt effluit cum humore: atq. ita sanatur passio, & tollitur dolor. Post quæ cicatricibus clausis, constrictior, & robustior redditur locus, ac prope insolubilis cutis. Sciendum verò cuprina cauteria plus effectus ad curãdum habere, quam ferrea. Præterea si in capite morbus est, inuritur ceruix, si subrenalis est, lumbis ignis adhibetur. Interdũ autem puncta infinguntur, interdum ad similitudinem lineæ candens deducitur ferrum, aliquãdo velut palmulæ fiunt. In hoc enim laudatur mulomedici ingenium, si ita animal cauterio curauerit ne deformet. Pro locis autem, in quibus est passio, & pro pellis æstimatione, cauteria vehemẽtius imprimuntur, aut leuius. Memoria autem retinendum est, quassaturas (alias fracturas) emota, vel extorta, aut eiecta de locis suis, vri penitus nõ debere: nã perpetua debilitas consequitur; sed melius est cum locis suis reposita fuerint, & ligaturis diligentius cõmonita, atq. ita naturæ industriæque beneficio corroborata, chalasticis vnctionibus, & malagmis, postremum causticis eadem percurare ad spem perpetuæ sanitatis. Quod specialiter admonendum est, ne mulomedici festinantes, dum foco curare cupiunt, animalia debilitent, aut deforment, cùm phlebotomis, potionibus, vnguentis, syringis, medicaminibusq. diuersis ante sit tentanda curatio; & si nihil profecerint, ad extremum ignis adhibetur. Rusius si diuturnam equi sanitatem desideras, ita quod gallæ, superossa spinellæ, ierdæ, spauani, curbæ, & furinæ (affectus sunt quos equi præ nimio labore incurrere solent,) nunquam ipsum infestent, & maiore fiducia cum fatigare ausis, curari vult, vt à perito eius artis homine equus decoquatur (aduratur) in locis, vbi vitia ista oriri solent. Si coquantur equi, inquit, cum sunt bimi, vel trimi, vel antequam separentur de armẽtis, statim cum iumentis per pascua liberè dimitti debent, non adhibitis alijs medicamentis: sic melius curabũtur, & pulchriores apparebunt cocturæ (vstiones) Ros enim ignem, admistionem, & pruritũ mirabiliter remouere, & cocturas curare potest: Sciendum est etiam quod cauterium eodem in statu, in quo inuenerit equum conseruat: quamobrem si equus alicui ex prædictis vitijs obnoxius sit, non debet ignis remedium adhiberi quousq. dolor cessauerit. Absyrtus tradit feliciùs adhiberi cauteria vere, vel æstate, Rusius addit etiam luna decrescente potius quàm crescente. Idem equum timidum, & pigrum vri iubet in flanco in modum rotæ, fierique cruces, & punctos in eis: similiter, & in renibus & quatuor pulsibus, & panicum edendum obijci & in loco calido diligenter custodiri. Consulunt autem hippiatri cauteria in diuersis morbis, comitiali, stropho, dysenteria, orthopnœa, hydrope, abscessibus morbi farciminosi, malandrijs, id est, vulneribus ceruicis, coriagine, & radio fracto. Tandem tumentibus testiculis si alia remedia, & sanguinis missio non iuuant, Hierocles adhiberi tradit; sed curandũ esse, ne testes attingãtur cauterio. De cauterijs adhibendis in febri, opisthotono, nephritide, & ijs quæ paraprismata vocant iuxta poplites, &c. & de cauteriorum vstionibus sanandis consulenda hippiatrica cap. 97. vbi etiam particulares aliquot compositiones medicaminũ causticorum ex calce, chalcitide, &c. præscribuntur, vt & apud Veget. lib. 4. cap. 14. Apud quem capite vltimo etiam inuenies medicamentum causticum ad dolores neruorum.

Cauterij vtilitas.

Cauteria quæ meliora

Cauterij vtilitas.

COGNO-

A

COGNOMINATA.

Denominata.

RÆCI (inquit Gesnerus) compositis, deductisque ab equo nominibus propria ho- *Cur Græcis*
minum nomina formare plurimùm delectati sunt, & plurimùm hac in parte luxu- *nomina pro*
riati. Existimabant enim nescio quid dignitatis equestris, nobilitatisque equi vo *pria ab eqs;*
cabulo conferri. Hinc est quòd in Aristophanis Nebulis legimus, Strepsiadem
cum vxore de nomine filio imponendo contendisse: & cùm illa Xantippum, aut
Charippidem vocari vellet: Stepsiades verò aui sui nomine Pheidonidem, conue *Pheeieippi-*
nisse tandem, vt veluti coniunctis nominibus Pheidippides nominaretur. Istiusmodi autem ab *des cur di-*
equo composita vocabula sunt præter virorum, & mulierum, propria etiam populorum, & loco- *ctus.*
B rum, quorum omnium historias si hìc adijcerem, nimius sanè, & intempestiuus labor foret: quam-
obrem ipsa solum modò uomina recensebo, vt inde etiam clarum euadat, quod dicebamus in ope
ris exordio, equum præ cæteris omnibus quadrupedibus in honore fuisse apud priscos Græcos.
Suam autem ab equo denominationem, cognominationemque istiusmodi nomina accepere, vel
in principio, vel in medio: Enumerabo primùm ea quorum initium est ἵππος, vel equus, mox *Hippalcus*
quadrupeda annexurus, auesque, & pisces, iusecta, crustata, plãtas, & artificialia, quæ similiter hinc
denominata sunt. Hippalcus (ἵππαλχος) filius Pelopis, sic dictus, vt conijcio, quasi equo malum
propellens, vel alicui opem ferens, vel equorum medicus, nisi deriuare malimus ἀπὸ τῆς ἄλος,
quasi ἱππαλικὸν, id est equum marinum dicamus, quo modo alius quispiam apud Q. Calabrum
vocatur Hippalmus (ἵππαλμος) ἀπὸ τῆς ἄλμυς, id est à salsugine. Hipparchus, ἵππαρχος, quo no
mine plures apud Suidam recensentur, quasi equitum magister: eiusdem ferè significationis Hip
parchides. Ἱππαρχὸς, aliàs exponitur ab Hesychio, & Suida, ὁ τῦν νέων ἐπιμελητὴς παρὰ Λάκωνες.
Id est, iuuenum curam habens secundum Lacones. *Hipparchi tabula*: quoniam apud Syracusanos
Hipparchi scripta in tabulis nomina illorum, qui aliquid deliquissent, notabant, vt apud Suidam
legimus: ex quo etiam mancus Hesychij locus restitui potest. Vsus prouerbij erit (inquit adagio-
C rum author) quoties haud impune futurum, si quid peccetur, significabimus, sed non bene ἱππάρ
χον in plurali numero scribit, & hipparchorum tabulam vertit, cùm Suidas, & Hesychius in geni- *Hipparch⁹.*
tiuo singulari habeant, & imprudenter ἀτακτήντων transfert, qui ordinem deseruissent, quasi λει-
ποτακτήντων legisset, mox tamen ex Hesychio reddit optimè, qui indecorè aliquid fecissent: Sed
& Hesychio falsò attribuit, Lacedæmoniorum hipparchum delinquentium nomina in tabula
scribere solitum: nihil aliud enim de Laconũ hipparco Hesychius scribit, quam quod iuuenibus
præfectus fuerit. Locus eius mutilus ἱππαρχυ πίναξ, ἔνιοι ἱππάρχαι ἐν πίναξι, ex Suida sic restitu-
endus: Ἱππάρχυ πίναξ. ἐπὶ παρὰ Συρακυσίοις οἱ ἱππάρχοι ἐν πίναξι. Hinc ἱππαρχία præfectura, *Hiepasus.*
& quasi magisterium equitum, vnde & verbum ἱππαρχεῖν hoc magistratu fungi, & verbale ἱππαρ *Hippias.*
χικὸς, qui hipparchi munere bene fungitur. Hippasus, quasi equitans, nam & ἱππασία est equi- *Hippocles.*
tatio, ipsa equitandi actio. Hippas, cuius nominis plures enumerat Suidas, quasi equestris. *Hippon.*
Hippocles quasi celebrator equorum, nisi malimus interpretari laudatorem, siue encomiasten *Hippos.*
magnum. Hippiothon (ἱπποιοθων) qui equorum curam habet, vel contra. Fuisse enim aiunt *Hippobotus.*
Cerenonis filium, ex Neptuno conceptum, & clam expositum, & ab equa enutritum. Hippon, *Hippocra-*
quasi equilis præses, nam ἱππὼν equile est. Hippos, id est equus, cognomen Hermogenis Ly- *tes.*
D cij nobilissimi cursoris apud Pausaniam in Eliacis. Hippobotus, ab equis enutritus. Hippo- *Hippoda-*
coon. Hippocrates, equis imperans, vel equis vincens, vel fortè victor magnus, & strenuus. *mus.*
Hippodamus, equorum domitor, equorum domandorum peritus, vnde quidam huius nominis *Hippodorus*
(fuere enim plures) ab Homero πλήξιππος cognominatur, hoc est equestris, & bellicosus. *Hippodro-*
Hippodorus, equos donans, vt & Hippodotes. Hippodromus, qui equo cursitat. Hip- *mus.*
polytus, ab equo solutus. Hippolochus, quasi ex equestri turma, vel fortè equis insidias stru- *Hippolytus.*
ens. Hippomachus, ax equo pugnans. Hippomedon equis imperans. Hippomenes, apud *Hippoloch.*
equos manens. Hic filiam suam vitiatam, equo famelico dedit deuorandum, vt inter alios annota *Hippome-*
uit Ouidius his verbis: *nes.*

In Ibin.

Solaque Limone pœnam ne senserit illam,
Et tua dente fero viscera carpat equus. *Hipponax.*

Hipponax, ἱππώναξ, equis dominans. Hipponicus equos, vel equis vincens. Hipponus, ἵππό- *Hipponicus*

Q νυς, *Hipponus.*

Hippoſtra- νει,magnanimus,vt ἱππογνώμον.Hippophaatus,equo celebris . Hippoſtratus equo militans.
tus. Hippotades Hippotis filius.Hippothon,ἱπποθόων,equo velox: cum quo eiuſdem puto ſignifica-
Hipparchia. tionis,Hippothous. Hipparchia mulier equorum magiſtra. Hippe,quaſi equa, nomen meretri-
Hippe. cis , apud Athenæum,quæ Theodotum quendam fœno præfectum Regis Ptolomæi amatorem
*Lib.*13. habuit; & cum in comeſſatione aliquando apud regem vinum copioſiùs infundi peteret , vehe-
menter enim ſitire ſe : meritò , inquit Rex : plurimum enim fœni deuoraſti: Argutè quidem,
cum & ipſa Hippe,id eſt,equa vocaretur , & Theodoti, cui commiſſum erat fœnum : opes con-
Hippia. ſumpſiſſet . Fuere,& aliæ eiuſdem nominis mulieres. Hippia,equeſtris.Hippo quædam ex Ful-
Hippo. uio quodam,& equa nata.Eſt & dea eiuſdem nominis,quam & Hipponam , ἱππώνλω , dictã fuiſ-
ſe memorabimus,ita fortaſſis ab emendis equis nuncupata . Hippodamia, Vide Hippodamus,
Hippa. Hippolytes,Hippolytus. Hippa vrbs à Roboam Salamonis filio condita,vt Ioſephus ſcribit,ea-
*Lib.*8.*c.*10. dem fortè cum Hippo Paleſtinæ vrbe. ita dicta fortè,quod in ea potiſſimum equi regij alerentur:
maximum enim equorum numerum alebat Salamon, vt in operis exordio dictum eſt.Hippare-
Hipparenus num ſimiliter dictum videtur,oppidum Meſopotamiæ , & ibi enim equorum eſt copia . Perrhæ-
Hippades. biæ verò vrbs hippia,quę equeſtris dicta videtur,quòd optimos præberet equites,vel equos , quo
Hipparis. modo,& Argos teſte Varrone ἵππιον cognominatum eſt, vt ſuo loco etiam dictum eſt . Hippa-
Hippus. des portæ quędam dicebantur Athenis fortè,quòd per eas equi ingrederentur.Hipparis fluuius
per mediam Camerinam fluens,cuius aquæ vna pars dulcis, altera ſalſa , item & Hippus Moſco-
rum fluuius à celeritate,ni fallor,dicti.Cur verò generoſus quidam ager in Cò inſula Hippus di-
catur,vnde Hippocoum vinum,non ſatis capio,cùm agri ab equis expediti ,vino generoſo pro-
ducendi ſint inepti : ſed ab equorum,vel copia,vel paſcuo hippum montem Bithymiæ vocatum
rectiùs conijciemus,ſicuti & Hippum Siciliæ vrbem,& Eretriæ inſulam,& Hippuacram,id eſt, e-
qui promontorium,Lybiæ vrbem apud Stephanum.Hippucome vicus Lyciæ,ſic dictus teſte Ste
phano,ab equo viatorum quorundam illic mortuo. De loco Athenis dicto ἵππου καὶ κόρης dictum
eſt aliàs:vti & de Colono hippio,cum quo ἱππιολόφος,quod nudum nomen apud Suidam legitur,
idem videtur,cùm λόφος & κώλονως ſynonyma videantur;apparet enim nihil aliud ſignificare,quã
Hippo. Atticum illum collem. Hippo,vel Hippon,ἱππών,duplex eſt in Africa , vnus regius cognomina-
tus:alter diarrhytus.quòd paluſtri ſolo madeat . Vtrumque à Græcis equitibus conditum fuiſſe
Hippobotus. Solinus author eſt.Sunt & aliæ vrbes eiuſdem nominis.Regio quæ ſub Caſpijs portis in humili,
& concauo ſolo iacet,& Armenia , eximiè hippoboti,id eſt equis paſcendis aptæ ſunt:vocatur au
tem & pratum quoddam(inquit Strabo) hippoboton,per quod iter faciunt,qui ex Perſia,& Baby
Hippocrene. lone in Caſpias portas proficiſcuntur. Argos Achaicum ſimiliter hippobotum dictum fuiſſe ſe-
pra monuimus.Hippocrene,ἵππου κρήνη, fons in Helicone à Pegaſo equo dictus,qui ſitiens vngu
la terram percuſſit,vnde fons emicuit.Cum Bellerophon Argis ſitijſſet;inquit Varinus,terra icta
Fons cabal- pede pegaſi,fontem emiſit,qui inde fons equi,vel Pegaſeus dictus eſt (Πηγασια κρήνη.) Perſius eũ
linus. fontem caballinum dixit,ex quo qui hauſiſſent,protinus furore afſtati,poetæ fieri credebantur.
Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia,ab Hippodamo Mileſio,qui Piræum ſtruxit , dictum .
Hippodro- Hippodromus locus Alexandriæ vrbis,vt in eius deſcriptione Strabo refert:ſignificat autẽ quẽ-
mus. uis locum,equorum ſpectaculis,& curſibus aptum,vt dicetur ſuo loco:vt & de Hippomolgis ; &
*Lib.*17. hippophagis.Hippopodes Scythiæ quoque in Aſia populi ſupra Tauricam Cherſuneſum iuxta
Hippopodes. Alanos.Solinus in Oceano Scyrhico habitare ſcribit;& humanam vſque ad veſtigium formam
obtinere,ſed in equinos pedes deſinere,& Plinius in eiuſdem maris inſulis.Nunc de proprijs no
minibus dicemus,quæ denominationem ſuam habent ab equo(ἵππου) in fine ferè vocobuli. Inter
quæ Agrippa quibuſdam numerandus videri queat:ſed ab ægro partu dictus eſt. Alcippus idẽ
Agrippa. videtur ſignificare,quod Hippalcus, Anaxippos,quod Hipponax,cum ſit ἄναξ, & ὤναξ idem, ni-
mirum rex dominus. Anthippus,Flos equorum,quaſi florem equorum,ſiue eximios equos nutriẽs.
Alcippus. Archippus , princeps equorum . Argyppus equos habens argenteos . Callippus , equos pul-
Cronippus. chros: Charippus , equis gaudens : Chryſippus,cui equi ſunt aurei : Cirrhippus ab equis,&
cirrho giluoue colore dictus, vt Cælius credit . Cratippus,victor equorum: Cronippus Geſ-
nero videtur nomen proprium , ſed Suidas , & Varrinus exponunt μέγαν λῆρον , id eſt magnas
nugas , vt & Cœlius , ego verò , inquit , potiùs magnum nugatorem dixerim . Hippos in
compoſitione auget (vt mox in ennmerandis herbis patebit ,) Crouia verò , id eſt Saturnia,
obſoleta , & nugalia dicuntur : hinc & compoſita vox inuerſa ἱπποκρονια . Ego ſic rectè vo-
cari poſſe putem , qui , vt ſenes deliri ferè ſolent, obſoleta , & antiquas nugas nugatur . Da-
maſippus idem cum Hippodamo , equorum domitor . Dioxippus , διώξιππος , equos vrgens ,
videlicet ad curſum : eſt & Martis epitheton . Ephippus, equo inſidens , qui equo vehitur ,
Xenophonti eſt miles eques , & à Syneſio opponitur τῷ πεζῷ , id eſt pedeſtri . Eurippus
bonos

A bonos, seu præstantes equos habens. Glaucippus equos habẽs cæsios. Gylippus fortè qui equos
habet fortes, magnanimosue, nam γύλιον, vt Erymologus annotauit, atque etiam Hesychius, si- *Hermippus.*
gnificat etiam leonem, atque adeo ipsum Herculem. Hermippus, equos habens Mercurij, vel à
Mercurio acceptos, nisi malimus Interpretari, qui equos habet hermaphroditos, quales Neronẽ
habuisse diximus. Lahippus optimos, aut pulcherrimos equos habens: λᾶ enim licet per se ni- *Lahippus.*
hil significet, in compositione tamen, vehementiorem significationem reddit eorum, quibus est
prefixum. Leucippus, cui equi albi sunt: vt Melanippus cui nigri, Lysippus cui soluti. Menip- *Menippus.*
pus cui sunt ad pugnam proni, animosi, cum sit μενος Aristoteli in Ethicis idem quod θυμος, nisi
deducamus à verbo μενω, quod est maneo, vt Menippus sit, qui sic equorum sit studiosus, vt in
stabulis ferè maneat, vt de hippomene diximus: Idem. n. videtur. Nothippus qui equos habet
spurios. Nincippus, equos habens victores, seu qui equis vincit. Phænippus, qui equos habet
spendidos. Philippus equorum amans, equorum studiosus, vel qui agitandis equis delectatur, *Philippus.*
item qui studiosus est curulis certaminis: interdum etiam φίλιππος est bellicosus, vt φιλιππος
λαος apud Euripidem. Sic Thraces à tragicis appellari φιλιππους tradit Eustathius. Scribit enim
Thracas ab Homero dici ἱπποπολους, tanquam ἱππικους, & μαχιμους id est equestres, & pugnaces
B siue bellicosos; eosque in tragædia φιλιππους vocari. Accipitur tamen etiam in malam partem,
nam Hesychius Philippos etiam mœchos intrrpretatur. Philippides, & Philippion, idem ferè so-
nant, quod Philippus. Philippicum equestris pugnæ studiosum interpretari liceat. Posidippus,
ποσειδιππος, quasi equos habens Neptuni, aut à Neptuno acceptos. Samippus, forte cui equi *Posidippus*
sunt Samij. Stratippns, equos habens militares, pugnaces, vel fortè ex equo militiam exercens.
Telesippus fortè vltimos equos habens, per antiphrasin, quasi primos. Zexippus, equos habens
iunctos. Xantippus, equos possidens flauos siue rufos: Aenippe cui equi sunt horribiles, ni fallor,
nisi deriuandum nomen ab αἶνος siue αἶνε, id est laus, quasi equos habens laudabiles. Alcippe e-
iusdem originis cum Alcippo: de quo suprà, vt Archippe cum Archippo, Aristippe cum Aristip- *Cydippe.*
po, Chrysippe cum Chrysippo. Cydippe à κῦδος fortè id est gloria, quasi gloria dignos habens
equos, cùm sit κυδος conuitium. Euexippe cuius equi sunt bene habiti, id est pingues, & minimè
strigosi. Eurippe forte quasi velocissimos habens equos, velocissimus enim eurus. Leucippe, vide
Leucippus, Lysippe in Lysippo, Xantippe in Xantippo, Zeuxippe in Zeuxippo. Aganippe Bœo-
tiæ fons sic dictus videtur à placidis, & mansuetis equis. Argippæi Scythiæ populi, quos scribit He- *Aganippe.*
rodotus ab ipso natali caluos esse, mares pariter, & fæminas, sacrosque dici esse, & arma nulla pos-
C sidere, an huc pertineant, exploratum non habeo. Argyrippa ciuitas in Apulia, olim Argyrippus
dicta, à qua Argyrippeni dicuntur, Vide Stephanum, qui, & hippion Argos à Diomede cogno- *Argyrippa.*
minatum tradit, vnde ab equis ei nomen esse constat, & non probandi sunt, qui per π simplex scri-
bunt; neque qui secundam per iòta, vt apud Plinium legitur. Dauniorum (inquit) oppidum Har-
pi, aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argiripṗa dictum. Centhippe, Κενθιπ-
πη, locus Argiuæ regionis, dictus quod Bellerophontes in eo primùm stimularit equum Pegasum
vt tradit Varinus. Φιλιππήσιοι, forte Philippenses ad quos D. Pauli extat epistola, in prima Ma-
cedoniæ parte, Colonia oriunda ab vrbe Philippis, dicta à Philippo conditore, vt nonnullis pla-
cet, quæ ciuitas est Thraciæ à Philippo Macedonum rege quoque structa, vt Stephanus ait. Eu- *Euripe.*
rippe vicus Lariæ, ab equorum fortè velocitate dictus Πάριππον, locus est Athenis, vt Varinus
& Suidas annotant; sic dictus quasi παρ' ἵππων, id est ad equos. Locus erat, in quo virgo equo
deuoranda data est, vt aliàs annotatum est. Atque hæc breuiter de proprijs hominum lo, corumq;
nominibus, quibus quædam addemus congnomina, priusquam de cæteris, quæ supersunt, denomi-
natis agamus. C. Tiberius qui Augusto successit, per iocum dicebatur Callippides, quẽ cursitare, *Callippides*
D ac ne cubiti quidem mensura progredi, prouerbialiter à Græcis scriptum est Nam, & Tiberius, et-
si prouincias, & exercitum reuisurum se sæpe diceret, & propè quotannis profectionẽ præpararet,
vehiculis compræhensis, commeatibus per municipia, & colonias dispositis, ad extremum vota
pro itu, & reditu suscipi passus, in vrbe tamen se continebat, vt Suetonius asserit. Dicebantur au-
tem olim (inquit author adagiorum) prouerbio Callippides, qui in moliendis negocijs, cùm
multa se facturum minaretur, nihil tamen conficeret; aut quemadmodum ait Terentius, qui se-
dulò mouens, sese nihil promoueret. M. Tullius: *Varro mihi denunciauerat magnam sanè, & gra-* *Lib. 13. ad Attic.*
uem προσφωνησιν. *Biennium præterijt, cùm ille Callippides assiduo cursu nullum cubitum processerit.*
Aristephanes Tisamenophænippos cognominat homines improbioris vitæ, & libidine turpes, *In Acharnens.*
quoniam Phænippus quidam fuerit turpis, & libidinosæ vitæ homo, Tisamenus verò peregrinus, &
mastigias. Glaucus Taraxippus quasi equos terrens, in Isthmo habitauit, & ab equis interremptus *Tisamenophænippi.*
fuit. Et eodem siue nomine, siue cognomine nuncupatur heroum Myrtilo à Pelope structũ in quo *Taraxippus*
& rem diuinã illi obierat, vt perpetratæ cædis irã leniret. Nominis ratio est, quòd in eo loco Myr-
tili arte iniectus sit Oenomai equis terror, Quidã inibi in fossa aliqua à Pelope, sibi ab Amphione

tradita Thebano, occulta fuiſſe aiunt: quibus non Oenomai modò exterriti ſint, verùm exterreãtur omnes illac tranſeuntes equi. Fuiſſe verò magicæ peritum Amphiona putant Ægyptij: propterea petras illi in Thebarum mœnibus ſuſtruendis viſas obtemperare, ſicuti Orpheo ratione eadem feræ obediuerunt: ſed de hoc Taraxippo aliàs etiam ex Pauſania diximus. Augeas dicit duodecimam boum ſuorum partes eſſe ταραξίπποιο παρ᾽ ὖρον. Cleon in equitibus Ariſtophanis ταραξιπποςρατος cognominatur, quòd ordinem equeſtrem perturbaret. Hermogenis Lycij nobiliſſimi curſoris Hippos cognominati mentio fit in ſecundo Eliacorum Pauſaniȩ. Vicit octies in tribus Olympiadibus. Apparet autem equi cognomento cohoneſtatum fuiſſe propter curſus pernicitatem. Caſtor quòd domitor celebraretur equorum, Horatio quoque equus vocatur. A

Muſa dedit fidibus diuos, puero ſq. duorum
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et iuuenem curas, & libera vina referre.

Pelops. *Iliad. π.* Hippocrenides Muſæ cur dicantur, paulò antè dictum eſt. Hippodamia (ἱπποδάμεια) cognomen etiam eſt Veneris, vt Heſychius monet: Heurippa verò Dianæ, vt Cælius. Pelops ab Homero πλήξιππος, id eſt equos verberans, aut bellicoſus cognominatur, quòd occiſo Myrtylo auriga ſuo, ipſe currum regere cæperit. *Hector.* Hectorem verò ſæpenumero ἱππόδαμον, id eſt equorũ domitorem vocat, Agamemnonem item & alios: & *Neſtor.* Neſtor ἱππηλάτης ei vocatur, vt equorũ moderationem apprimè calluiſſe indicaret eum. Scholiaſtes Homeri in ſecundum Iliados hippoten Neſtorem exponit exulem, & hanc hiſtoriam affert. Hercules cùm occiſo Iphito expiari à Neleo non impetraſſet, Pylum obſedit; & propter Nelei filiorum imprudentiam magnis ſubinde malis vrbem afficiebat. Quæ quidem quam diu viueret Periclymenus, Nelei filius, difficilis expugnatu erat: quòd is amphibius (vitæ mutabilis) eſſet. Sed tandem in apiculam mutatus, cùm Herculis currui inſideret, prodente Minerua, ab Hercule interemptus eſt. Tunc igitur Pylo vaſtata, & vndecim eius fratribus occiſis, Neſtor qui in Gerenis alebatur, ſolus remanſit, Gerenius inde cognominatus. B

Hippomanes. Amazones vocat Orpheus δαμνίππες, quaſi ἱππόδαμες. Ἱππομανὴς, qui inſano equorum amore flagrat, qui ad inſaniam vſque equis delectatur, vel qui ſupra modum equis ſtudet. *In Aiace.* Scholiaſtes Sophoclis ad hæc verba, μεγάλοι θόρυβοι κατεχυσ᾽ ἡμᾶς ἐπὶ δυσκλεία, σὲ τὸν ἱππομανῆ λειμῶν᾽ ἐπιβαλτ᾽ ὀλέσαι Δαναῶν βοτὰ, quidam, inquit, ἱππομανῆ retulerunt ad Aiacem, vt ſit μεγάλως μαινόμενος. Alij verò ſcribunt. chorum non credidiſſe Aiacem furere, ideoque expoſuiſſe τὸν ἵπποις μαινόμενος. Quod improbantes alij (quippe qui dicerent inſulares nõ ἱππομανεῖν, nec inſulas ἱππηλατους εἶναι) ad pratum retulerũt, vt ἱππομανὴς λειμὼν hìc intelligatur ὁ εὐανθὴς, ἐφ᾽ ὃν οἱ ἵπποι μαίνονται, vel ὁ ἄγαν μεμηνὼς καὶ ἀνθῶν καὶ ἐνυβρίζων τῇ χλόῃ. Hæc ille. C

Patroclus. *Iliad. π.* Mihi placeret, vt referatur ad Aiacem, cùm ſit etiam ἱππομανὴς, qui equino more libidinis extimulatur furijs: non quod ita extimulatus fuerit Aiax, ſed vt maximus eius furor indicetur. Patroclus Homero vocatur ἱππόκελευθος, id eſt, vt Euſtathius exponit, equeſter, alijs eſt equis viam faciens quod magis placet, apparet enim indicare velle poetam hoc ſiue epitheto, ſiue cognomine Patrocli currum, equoſque Troianis terrori fuiſſe, venientique viam ab ijs factam. *Hippobata.* Locupletiores apud Chalcidentes vocabantur ἱπποβάται, quales Athenienſibus ferè dicebantur ἱπποτροφοῦντες, quaſi quarum altores: ijdem à Plutarcho vocantur ἱπποβόται. ἱπποβότος verò etiam eſt, equos alens, ſed ad loca potius equis alendis apta, quam ad homines vſurpatur. Sic Argos ἱππόβοτον vocari Homero non ſemel dictum, ab equorum qui ibi alebantur copia. Eidem Ithaca magis probatur αἰγιβότος, id eſt capris paſcendis apta, quam ſi eſſet ἱπποβότος. Ἱπποβουκόλος autem idem cum ἱπποβάτης, nimirum equorum paſtor, quamquam impropriè hìc βουκόλος accipitur, ſicut etiam quum βουκολεῖν ἵππους aliquis dicitur pro ſimpliciter paſcere equos, cum ſit βουκολεῖν propriè boues paſcere. Henricus Stephanus ἱπποβουκόλους generalius exponi poſſe putat armentarios, qui & equos, & boues paſcerent. D

Iliad. γ. Ἱππονόμος, idem qui ἱπποβότης. Idem Homerus galeam cognominat ἱπποδάσειαν, κόρυθος. χάβεν ἱπποδασείης, interpres vertit, de galea apprehendit equina. Criſta enim galeæ fiebat ex equinis ſetis, vt ſuo loco oſtendetur: vnde eidem equites eleganter etiam ἱπποκορυσταὶ nuncupantur: noui tamen Euſtathio hanc expoſitionem improbari: & ἱπποκορυστὰς exponere bellatores equeſtres, vt ἱπποκορυστὴς ſit idem quod ἱππιοχάρμης, qui armato equo pugnam init, vel qui equis gaudet, cæterùm hoc non prohibet, quo minus apud poetam ἱπποκορυσταὶ dici poſſint, qui ſetis equinis galeam habent exornatam, nam qui tali ſe induerint, bellicoſos ſe equites eſſe profitentur; quamobrem talem tribuit belliciſſimis: Hinc apud eundem ἱππόκομοι πήληκες, ἱππόκομοι κόρυθες, ἱππόκομοι τρυφάλειαι, necnon ἵππουρις τρυφάλεια, ἵππουρις κυνέη, & λόφος ἱππιοχαίτης, id eſt galeæ ex equinis conſtantes ſetis: vel galea, ſiue potius criſta equina; Qui verò equis ad pugnam vtitur, ſiue bellicoſus eſt: Item qui circa equos verſatur, & qui eos alit, ἱπποπόλος quoque

voca-

A vocatur. Apud Homerum ἱπποπόλων Θρηκῶν reddunt equestrium aut bellicosarum. Ἱππεραστής, idem quidem quod φίλιππος, id est equorum amator, aut studiosus, sed plerumque in malam partem accipitur pro ἱππομανής: vt, & ἵππερος pro ἱππομανία. Aristophanes hoc vitium ad icterum corporis morbum transtulit: ἀλλὰ ἵππερόν μου κατέχεεν τῶν χρημάτων, Strepsiades conquerens de filio sumptuoso circa equos. Alludit autem ad naturam icteri etiam in verbo κατέχες. nam ictericorum oculi bile perfunduntur, vt Scholia monent, quæ ἵππερον, ἱππικὸν ἐρῶτα καὶ νόσον ἱππικὴν interpretantur. Apud Hesychium, & Varinũ deprauatè pro ἵππερος legitur ἵπαρος, ἵππαρος, ἵππαερος. In Suidæ lexico ἵππερος etiam adiectiuè exponitur ὁ περὶ τοὺς ἵππους τὸν ἔρωτα ἔχων: Ἱππαστής quidem idem est quod ἱππηλάτης, eques, equitator, qui equo vehitur, sed dicitur interdum etiam de equo, vt ostendit Xenophon in libro de re equestri his verbis: καὶ οἱ θεώμενοι τὸν ἵππον τοιοῦτον, ἀποκαλοῦσιν ἐλευθέριόν τε καὶ ἐθελουργὸν καὶ ἱππαστὴν, καὶ θυμοειδῆ, καὶ σοβαρὸν, talem equum appellant liberalem, & voluntarium, & equitatorem & ferocem, & superbum. Ita, & pro ἱππάζω siue ἱππάζομαι, quod est equito, equo feror, ipse quoque equus aliquando dicitur ἱππάζεσθαι, passiuè pro agitari. Sunt qui ἱππάζεσθαι exponunt, ἐπὶ ἑνὸς ἵππου ὀχεῖσθαι, id est ἐπὶ κέλητος, id est vehi vnico equo, & singulari ad differentiam ὁμίππων. Hinc

B & ἱππαθεὶς, idest equitandi artem edoctus. Est, & ἱππεὺς eques, & ἱππεύω eques sum, siue equito, sed, & hoc quoque verbum de equo dicitur, vt, & equito ad Latinos: à quo ἱππευμα, equitatio, iter quod ab equite conficitur, & ἱππευσις, & ἱππεία, equitatio, iter quod ab equite conficitur, & ἱππευσις, & ἱππεία, equitatio. Est verò ἱππεὺς etiam exul. Ab ἱππεύω composita sunt ἀντιππεύω, ἀφιππεύω, ἐνιππεύω, καθιππεύω, παριππεύω, προσιππεύω. Ἀντιππεύω id est aduersus equito, nimirum aliquem, nam ἀντιππεύειν ἀλλήλοις dicuntur à Xenophonte duo equites inter se contendentes, vt Budæus annotauit. Ἀφιππεύω, ab equito, equitans recedo vel fugio, ex vno loco in alium me recipio equitando, vel equo me proprio. Ἀϊππεία tamen quanquam hinc oriatur, est equitandi imperitia, vt idem Budæus ait; sed Henricus Stephanus tunc scribendum arbitratur ἀφιππία. Ἐνιππεύω est inequito καθιππεύω perequito, equitando decurro, παριππεύω obequito, præterquito. προσιππεύω adequito, iuxta equito. Ἱππήλατος, per quem equi agitantur aut agitari possunt. Vtitur hac voce Homerus, postquam dixisset Ithacam esse αἰγίβοτον καὶ μᾶλλον ἐπήρατον ἱπποβότοιο, subiungit, οὐ γάρ τις νήσων ἱππήλατος, οὐδ᾽ εὐλείμων, nec enim vlla insula calcatur ab equis, siue nec enim per vllam insulam agitantur equi, id est, nulli aut rari in insulis equi sunt. Idem est ἱππηλάσιος, sed ἱππηλασία agitatio equorum, passi- *Odiss. δ.*

C uæ significationis Ἱππόσυνος, equester. Αἴθριππος velox est Suidæ Ἅμιππος diuersas, & ferè contrarias habet significationes. Est enim in primis, qui simul cum equis est, siue equis adiunctus, vt ἅμιππος βορέας apud Sophoclem. Item ἅμιπποι apud Thucidinem vocantur pedites equitibus adiuncti, vbi tamen quibusdam codicibus ἄνιπποι scribitur. Ἅμιπποι, vt Eustathius ex Pausania tradit, dicuntur etiam ipsi equi copulati sine rheda, ἵπποι ἐζευγμένοι χωρὶς δίφρου: ita nominati (sicut ibidem ex Pausania addit) quoniam ἐπὶ δύο κέλητας ἀνέβαινον, ὁ μὲν ἡνιοχῶν ὁ δὲ ὁπλίτης. ἀπὸ τοίνυν τοῦ ἅμα ἀμφοτέρους καθέζεσθαι εἰ καὶ ἴδια ἑκατέρους, ἅμιπποι οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο. Vbi tamen *Lib. 5.* *Hamippi qui.* ἅμιπποι posterius ad ipsos equites refertur, atque ἅμιπποι dicuntur ad differentiam τῶν κελητιζόντων, & μονίππων, equites desultores: de quibus Homerus dicit, θρώσκων ἄλλοτ᾽ ἐπὶ ἄλλον, qui ex binis equis quos agitant, alternatim ex altero in altrum insiliebant. Si verò de ipsis equis dicatur, ἅμιπποι sunt desultorij equi. Philochorus ἁμίππους etiã, & προδρόμους at Isæus τοὺς σὺς ἵππους στρατευομένους vocauit. Nos plura de hac voce, sicuti, & de ἀμφίππος dicemus aliàs, vbi de pugnandi ex equo diuersitate agemus. Ἄνιππος equo carens, vel equo non insidens: Herodotus de Massagetis ἱππόται εἰσὶ, καὶ ἄνιπποι, quasi dicat, interdum præliantur ex equis interdum verò absq; equis, *Anippus.* *Lib. I.*

D vel equis carent in prælio: quamobrem in Polluce, vbi ἄνιπποι ijdem sunt qui ἀμφιπποι, pro ἄνιπποι legendum ἅμιπποι. Ἄφιππος equitandi imperitus, aut artis equestris. Notandum autem in hac voce præpositionem ἀπὸ priuandi vim habere; quare ἄφιππος etiam exponitur qui equis caret. Dicitur verò etiam de loco qui equis vel potius equitaui ineptus est, vt ἄφιππος χώρα, ἄφιππος καὶ τραχεῖα ὁδὸς, id est regio equitaui non apta: via aspera, & equis in idonea. Hinc ἀφιππία equitandi, aut equestris artis imperitia Εὔιππος bonus, seu præstantes equos habẽs, vt in proprijs dictum est. Dicitur verò etiam de alijs rebus, vt εὔιππος χώρα Interdumque εὔιππος est, qui equitandi bene peritus est, vel equitatu præstat. Ἔφιππος, qui equo insidet: priuatim tamen est eques miles Xenophonti, vt dictũ est antè. Dicitur verò, & ἀνδριὰς ἔφιππος à Plutarcho statua equestris & alicubi εἰκὼν ἔφιππος, à Philone βίος ἔφιππος, à Platone δρόμος. Scribitur, & ἐφίππος per ei. At ἐφίππιον substantiuè Suidæ est certamen equestre, ἀγώνισμα ἐφ᾽ ἵππῳ τρεχόντων: nisi fortè (inquit Henricus Stephanus) ἀγώνισμα cum ἐφίππιον iungi debet. Aliàs ἐφίππιον, idem est, qnod ephippiũ Latinis, nimirum stratum, siue sella equi. Scribitur verò, & ἐφίππειον cum ει, habeturq. vtraq. scriptura apud Xenophontẽ libro de arte equestri, vt idem Henricus citat, sed fortassis mẽdosè, *Aphippus.* *In Publicole.* *In Fabio.*

A

nam ἐφίππειον quidem ſella eſt equi, ἐφίππιον verò equitum certamen. Μόνιππος, qui vnico equo vtitur, qui vnico equo curſu contendit, ὁ ἐπὶ ἑνὸς ἵππȣ ἀγωνιζόμενος δρόμῳ, vt ex Pauſania tradit Euſtathius, dicens ſimilem eſſe κελητίζοντι. Dicitur autem ad differentiam τῶν ἁμίππων. Sed hoc modo μόνιπποι etiam ſunt equi ſinguli: qui iuncti non ſunt, vt conſtat ex hoc Xenophontis:

Lib.6.Pad.

καὶ τȣ̀ς μὲν μονίππȣς παραμηριδίοις, τȣ̀ς δὲ ἐπὶ τοῖς ἅρμασι παραπλευριδίοις ἐξωπλίζον, id eſt, vt Budæus interpretatur, equos equitum ad differentiam eorum qui currui iuncti ſunt. Πάριππος aſſectans equum, aſſectator equi, vt ex Cretenſibus canibus, teſte Polluce, alij ſunt διάπονοι, alij πάριπποι, qui videlicet vnà cum equis currunt, ita vt nec eos præcedant, nec ab ijs à tergo relinquãtur.

Hippardiũ.

Fera quæ ab equo (ἵππῳ) Hippardum nominata eſt, χαίτην (Theodorus capronas vertit, malim iubam) gerit in ſummis armis: differt (inquit Ariſtoteles) ab hippelapho, quòd barbam vt ille non habet. Hæc ſimiliter, vt Hippelaphus, tenuiſſimo iubæ ordine à capite ad ſummos armos crineſcit. Gerit etiam cornua vtrumque genus, excepta fæmina equi ceruini generis: & pedes habet biſulcos.

Hippelaph⁹.

Eſt, & ab equi, & cerui, ſimilitudine hippelaphus dictum quadrupedes, quod num idem cum tragelapho ſit, vt Volaterranus retur, ſuo loco examinabimus. Hippothelas vocatur pullus aſinæ, qui recens equæ ſubijcitur, ac ſi equimulgum dicamus.

B

Hippotigris.

Hippotigris, quod animal in Antonio Caracalla celebrari ex Dionis Nicæi hiſtoria Cælius tradit, ab equo, & tigri nomen, puto, accepit: vt & hippocamelus, cuius mentio eſt apud Auſonium.

Hippocamelus.

Hippopotamus.

Hippopotamus, ideſt, equus fluuiatilis, id nominis accepiſſe videtur, quia caput, & vocem equi habet.

Hippurus.

Sicurus vocatur, & campſiurus, & hippurus, vt Varinus, & Heſychius annotarunt, à caudæ, vt videtur, magnitudine, & latitudine: aliàs hippurus apud Ariſtotelem piſcis eſt, quem Gaza equiſelem vertit: quo nomine Plinius hippurin herbam vocat. Vocatur hic piſcis ab Hiceſio ἱππουρεύς, Dorioni coryphæna. Numenius eius eſſe tradit naturę, frequenter vt exiliat: quamob cauſam etiam ἀρνευτὴς nominatur. Hinc fortaſſis, & nomen ſortius eſt, quòd equi inſtar ſubinde exiliat, ἀπὸ τȣ̃ ὀρούειν καὶ ὁρμᾶν ἵππȣ δίκην, non à cauda equina. De hippo piſce dixi inter æquiuoca.

Aues.

Pipo.

Ἵππος auis genus Ariſtoteli, pipo, vt Gaza vertit: alibi apud eundem ἵππα legitur, & ſimiliter à Gaza redditur pipo: ἵππα ab Heſychio exponitur ὁ δρυμοκόλαψ, lego δρυοκόλαψ, ideſt, picus Martius Πιπὼ, Scholijs Lycophronis auis quædem eſt marina, pulchra, & elegans: ſed plura de his vocibus conſule lector noſtram ornithologiam Ιπποκαμπτος ab eodem Heſychio, nec non à Varino exponitur anicula quædam: ego huius nominis auem nullam reperio: hippocampus quidem animalculum eſt marinum, vt modò patebit.

C

Hipparion.

Eſt, & ἱππαριὸν eiſdem auis quædam vulpanſeri ſimilis.

Hippalectryon.

Hippalectryonem, vt in ſcholis Ariſtophanis, & apud Varinum, & Heſychium legimus, aliqui magnum gallinaceum interpretantur, vt gallinaceo ſimile genus Perſicum ſit: alij gallinaceum in velis ſiue tapetibus Perſicis pingi ſolitum, alij deniq; marinum animal; & licet philoſophi hippalectryonem in rerum natura eſſe negarint, meo tamen tẽpore (inquit Scholiaſtes) quidam in tale animal fortuitò è mari prodiens incidit, & à ſe occiſum cùm paſſim oſtentaſſet, in ſigillo ſuo, & clypeo depingi curauit. Æſchylus in ſuis tragædijs hippalectryonem finxit, non animal, ſed inſigne nauis, vt ipſe exponit in Ranis Ariſtophanis.

Hippogypus.

Ἱππόγυπος etiam auis non eſt, ſed ita vocantur, qui magnis vulturibus inuehuntur, ἐπὶ γυπῶν μεγάλων ὀχȣ́μενοι, vt Lucianus in vera hiſtoria tradit, populos eſſe quoſdam ſcribens. Ibidem finguntur etiam ἱππογέρανοι, qui magnis grauibus inuehuntur, & ἱππομύρμηκεν, qui magnis formicis:

Formicæ equites.

Lib. 8. hiſt. anim. c. 28.

Sunt tamen formicæ quędam ἱππομύρμηκες dictę, quas Gaza formicas equites vertit, malim maximas reddi, vt philoſophus à magnitudine ſic appellarit. Scio tamen ab Heſychio etiam ſcriptum eſſe: λέγονται καὶ μύρμηκες ἱππεῖς, id eſt, vocantur, & formicę equites.

D

Equiſeles muſcæ.

Muſcæ quædam circa equorum capita obuolare ſolent, & fimo (vt vulgò creditur) equino natæ à Germanis equipetæ vocantur: à quibus haud dubiè differunt, quas Gillius ex Aeliano equiſeles (fortè Græcè legitur hippuros) vocat, & ſic de ijs ſcribit: *In fluuio nomine Aſtræo, qui inter Beræam, & Theſſalonicam fluit, peculiare genus muſcarum eſt, apibus ſimile tum magnitudine, tum bombi ſtrepitu veſparum colore, equiſeles appellant incolæ: eæ ad ſummam aquam verſantes à piſcibus corripiuntur.*

Equus lunæ.

A Coſentinis, vt Thyleſius tradit, non inuenuſtè equus lunę vocarur ſcarabei genus viride, dorſum habens nota quadam aureola ſic illuſtre, vt Lunę ſpeciem exiguæ ſuſtinere videatur. Campas equos marinos, nos quoque marinos caballos dicimus, Gręci, inquit Varro, à flexu poſteriorum partium hippocampos appellant. Conſule opus noſtrum de exanguibus, vti, & de cancris, quos Plinius hippos vocari ait.

Lib. 25. c. 9.

Li. 21. c. 15.

Hippochæris.

De Hippice herba, cuius apud Plinium mentio eſt, quid ſentiamus, aliàs aperuimus, vbi de caſeo agebamus equino. Hermolaus Barbarus, in hoc eiuſdẽ Plinij loco de hippochęri, ſeù potius hypochœride, quoniam rectus oxytonus eſt, etiam Hippochœrin legit: *Vulgarium in cibo apud Aegyptios herbarum nomine, condrylla, hypochęris, & caucalis, &c.* Sed & apud Theophraſtum hypochœris legitur, vbi à Gaza vertitur porcellio. Multi enim etiam hippogloſſon ſcribunt pro hyppogloſſon, cum tamen neq. magnitudo (ἵππος enim auget, vt modò

A dò patebit, & ex ſuperioribus etiam patet, (neque aliud ad eum pertinens tribuatur: cumque ſi *Hypoglosſō.*
ὑπόγλοσσον ſcribimus Galenus nos nominis rationem doceat, dictum ſic inquiens, quoniam ſum- *Lib.8.ſimp.*
mis corymbis ſubnaſcantur quædam lingulis ſimilia. In Hippophæſto & hippophaè, vtro potiùs *Hippophæ-*
modo ſcribendum ſit) non ſatis conſtat. Aqud Dioſcoridem qtidem hippophaes alijs nominibus *ſtum.*
hippophyes, hippophanes, & hippion vocari legimus, quæ omnia ab equo ducta ſunt vocabula *Hippophaès.*
Hippophæſtum quoque alijs hippophaès vocari ſcribit, & Plinius de vtroque loquens; *Debent*
(inquit) *accommodata eſſe equorum naturæ, neque alijs ex cauſis nomen accepiſſe: quippe quadam ani-*
malium remedijs naſcuntur, &c. Veruntamen Marcellus Virgilius: nihil nos mouet (inquit)
authoritas Plinij: nihil enim conſtituit dicens: *Debent equorum accommodatę eſſe naturæ, &c.* Nos
nihil aliud hippon in his vocibus compoſitis, quàm magnitudinem, & in eo genere grandius ſi-
gnificari credimus. Hæc ille. Atqui hippophaèis non grandem eſſe herbam, ſed ἐπίγειον & χα-
μαίαυλον Theophraſtus docet, inquit Geſnerus. Hippogloſſon verò Dioſcoridi idem, quod an- *Hippoglosſō*
tirrhinon. Eſt & lauri Alexandrinæ idem cognomentum. Hippomanes quæ ſit, ſupra indicaui- *Hipporizon.*
mus, cùm de pullio loqueremur, eſt item hippomanes idem quod apocynum apud Dioſcoridem, *cap.15.*
B & inter capparis nomenclaturas apud eundem. Hipporizon in Hippiatricis Græcis nominatum
miſcetur alijs quibuſdam ab clyſterem vteri equæ, promouendæ cōceptionis cauſa, & Geſnerus
verbenacam alteram eſſe conijcit, duplici motus coniectura, cùm quòd apud Dioſcoridem, niſi *Hippuris.*
mendum eſt, inter verbenacæ alterius nomenclaturas legitur, tum quòd equis, quibus dorſum
vlceratum eſt, ſalubris eſt. Hippurim herbam à caudæ, vel ſetæ equinæ ſimilitudine dictam Pli
nius quoque aſſerit, *Equiſetum* (inquit) *hippuris à Græcis dicta pilus eſt terræ, equinæ ſetæ ſimilis,*
comis iunceis multis nigris, vt eſt equorum cauda: Et aliàs: *Inuiſa in pratis, & equiſelis eſt, à ſimili-*
tudine equinæ ſetæ. Eſt verò etiam Hippuris Pomponio, Hippariſcus Stephano, inſula maris me- *Lib.4.c.12.*
diterraneis iuxta Cariam, cuius etiā Plinius meminit ab hippuri, vel piſce, vel frutice, vt Hermo
laus conijcit, appellata. *Tradunt* (inquit Plinius) *iuxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere*
comis iunceis multis nigris. Hinc facilè apparet, cur ephedron, & anabaſis vocetur, quibus nomi-
nibus Plinius verba iam citata, tanquam originis expoſitionem ſtatim adiungit, vt ſuperuacua
ſit Hermolai coniectura, ephydron legi poſſe, quoniam in aquoſis naſcatur. Nec ſimilitudinem
tantùm ad equi caudam hippuris habet, vnde potiſſimùm dicta videtur; ſed etiam cum vino trita
infuſaque in potu (vt in Hippiatricis Græcis legimus) equorum vrinam promouet, & dyſuriam *Cap.118.*
eliminat, vt vel ludendo quis dicat hippurin appellatam διὰ τὸ ἄγειν τοὺς ἵππους. Plinius Caſto- *Potamogetō.*
C ri quoque potamogeton tradit appellari: *Potagmogeton* (inquit) *ſimilis betæ folijs, &c. Caſtor hanc*
aliter nouerat, tenui folio, velut equinis ſetis, thyrſio longo, & leui, in aquoſis naſcentem. In Hippia-
tricis, vbi Herocles ad orthopnæam equi habet: σύμφυτον, ὃ καλοῦσι ἵππουρον, θλάσας ἐπίασον
τὸ χύλον εἰς κοτύλας β. Ruellius ſiue aliam lectionem ſecutus, ſiue corruptum hunc, vt apparet lo-
cum ſuſpicatus, ita tranſtulit. Hali, quod ſymphytum appellanr, & equiſeti ſuccus expreſſus, qui
hemines duas impleat. Geſnerus verò legendum putat, σύμφυτον, ὃ καλοῦσι πετραῖον, &c. hoc enim
ad thoracis, & pulmonis vitia efficax eſſe conſtat; hippurim verò, ſiue equiſetum non item.
Hipopęſton legebatur alicubi apud Plinium, Hermolaus hypophæſtum legendum monet: po- *Li.27.c.10.*
teſt, & ab equo (inquit) appellari hypophæſton: vtroque modo rectè ſcribitur à Græcis. Hæc il- *Hipophæſtū*
le. Ego (inquit Geſnerus) hippophæſton malim, cùm & Plinius ab equo deriuet, & apud Dio-
ſcoridem, vt iā retuli paulò ſuperius, plures ab equo nomenclaturæ ei tribuantur; & hippophaès
etiam cognata ei herba ſimiliter ab equo compoſita voce ſcribatur apud probatos authores, vt
Dioſcoridem, & Hippocratem. Nam Galenus in gloſſis Hippocratis, quas ordine literarum tra-
ctat, in elemento iòta, ἱπποφέων herbam exponit, quæ non hippophaès tantùm nominetur, ſed *Li.21.c.15*
D etiam κνάφον, & ςύφον ab Hippocrate: legendum eſt autem, non ςύφον, ſed ςοιβὴν, vt inferius ab eo
ſcribitur in Sigma, vbi per ypſiſon aduerſante literarum ordine ſcribi non poteſt. Diuerſa ta-
men ab hac fuerit Dioſcoridis ſtœbe. Similiter vbi hypophes legebatur apud Plinium, Hermo-
laus hypophyes, aut etiam hippophyes reponit, ex Dioſcoride, vt inquit, Galeno, & Theophra- *Lib.9. Hiſt.*
ſto. Ego apud illos aliter, quam hippophyes voce ab equo compoſita leggere non memini. Nam *plant. c. 15*
Theophraſtus, *Ex lactaria,* inquit interprete Gaza, *hippophaèis, idque optimè apud Tegeam*, quod &
Plinius ex eo repetijt. Intelligo autem hic hippophais nomine, non ſui generis herbam, ſed ſuc-
cum, ſiue liquorem ex lactaria collectum, cui ſimilis purgādi vis inſit: nam & hippophais propriè *Agloophotis.*
dicti radix lacteo ſucco turget, qui inde eximitur, perinde vt ex thapſia, & ad purgationes ac- *Lapathum*
commodatur, Dioſcoride teſte. Hæc itaque Geſnerus. Democritus aglophotin herbam, in- *ſylueſtre.*
quit Plinius, in marmoribus naſcentem, vocat etiam hippophouada, quoniam equæ præcipuè *Lib.7.ſimp.*
caueant eam. Idem Plinius lapathum ſylueſtre, alijs oxalida, alijs etiam cantherinum vocari aſ- *Hippolapa-*
ſerit, ſed cur ita vocetur, non explicat. Eſt autem quoddam lapathi genus ſatiuo maius, *thum.*
candidiuſque, ac ſpiſſius, vt eiuſdem Plinij verbis vtar, hippolapathum à magnitudine dictum:

quod

Hippomarathrum. quod tamen cantherinum ei vocari non puto. Fœniculum ſyluestre aliqui teste eodemmet Plinio hippomaratrum vocant. Dioſcorides hoc nomine in fœniculum cæteris grandiorem eſſe ait. Et Strabo in Mauritania hippomarathri ſcapum duodecim cubitos longum, & quatuor palmos craſſum eſſe ſcribit. Galenus author eſt ita dici ab inſigni magnitudine. Sed & hippoſelinum quod equapium trāſtulit Gaza eodem modo à magnitudine nūcupari videtur, adſtipulāte Diſcoride: A

Trifolium caballinum. quanquam Nicandri ſcholiaſtes aliam etiam rationem addat, quod equorum ſtranguriæ medeatur: Theophraſtus inquit, hippoſelinum in petroſis prouenire locis dicit, à magnitudine ſic nuncupatum, vel propter equorum ſtranguriam. Quod autem ſtranguriæ, ſiue dyſuriæ equorum medeatur, clarum eſt ex Hierocle Hippiatro, qui eo in hoc affectu vtitur. Trifolium caballinum in pleriſque Italiæ locis vocatur lotus pratenſis, quod huius paſcuis, vt Matthiolus tradit, equi delectentur. Tuſſilago verò vngula caballina dicta eſt à ſimilitudine. Germani teste Geſnero mentaſtrum mentam equinam, oxyon Plinij, ſiue trifolium acetoſum, oxalidem equinam dicunt, mal-

Lib.6. c.25. uam ſylueſtrem maiorem maluam equinam: Cometæ genus, quod iubas equinas, vt inquit Pli-

Lib.9. nius, imitatur celerrimi motus, atque in orbem circa ſe euntes ἱππεὺς vocatur. Pollux ludum quendam deſcribit, qui ἐν κοτύλῃ, & ἱππάς, & κυβήσινδα dicatur. Is talis eſt: Puerorum aliquis, B manibus in tergum reductis conſertiſq; pectinatim digitis, alterum genu innitentem, manibuſq; oculos eius obnubentem circumfert. Accipitur ſanè cotyla pro cauitate, vt hic volam, id eſt, cauum manus, vel quæ coniunctis mutuò digitis inter vtramq; manum interius fit cauitatem ſignificet. Ἱππάδα verò hunc ludum dici apparet, quòd qui circumfertur inequitare (quod ἱππάς καθίζειν Græci dicunt, ac ſi dicas equitabunde inſidere, quia diuaricatis cruribus alterius humeris aut dorſo inſideat) videatur (aliter apud nos vapulant pueri nam ex tergo alterius ſuſpendūtur: tuncque equum pati dicuntur à pædagogo.) Κυβησίδαν, denique quaſi κυβιστίνδαν (niſi fortè, ita legendum ſit) quòd cum his qui geſtat præ pondere inclinato ſit dorſo, & capite, eiuſq; corporis habitum, qui geſtatur etiam imitari cogatur, τῶν κυβιστώντων, id eſt vrinantium, vel aliter in caput

In Solone. ſe deuoluentium geſtum exprimant. Eſt & ἱππάς equitum cenſus, vnde ἱππάδα τελοῦντες apud Plutarchum, qui cenſum equeſtrem ſoluunt: & in Republ. Athenienſium ἱππάς pars vna erat ex quatuor illis, in quas à Solone populum fuiſſe diſtributum alicubi diximus, & ἱππάδες θυσίαι, ſacrificia, quæ pro equeſtri illo ordine peragebantur, αἱ περὶ τῶν ἱππίων ἐπιτελούμεναι, vt Heſychius tradit, vel ἃς αὐτοὶ ἱππεῖς ποιοῦσι. Ταῖς Πομπαῖς, vt Suidas. Bos quoque ipſa, quæ ſacrificio

Hippiades ſtatuæ. illi deſtinabitur, ἱππάς vocabatur, vt idem Heſychius tradit. Varino denique ἱππάδες portæ C quædam ſunt Athenis: fortè quod per eas victima intraret. Ἱππιάδες verò ſtatuæ ſunt equeſtres mulierum, quales Amazonum. Ἱππῶδες, quod equo decorum eſt: & conueniens, vt βλέμμα ἱππῶδες apud Pollucem. Ἱππίσκος Heſychio, & Varino eſt epithema capitis, aut ornamentum muliebre. Idem ornamentum etiam ἱππεὺς vocari inuenio apud Ariſtophanem in Equitibus. Ἱππαπαὶ vox fictitia, vt admonent Scholia ad imitationem vocis ῥυππαπαί, quæ accla-

Hippago. matio nautica eſt: mentio enim illic de equis fit, & hominibus hippagines naues ingreſſis. Has naues Feſtus ſcribit ἱππάγους, ſed fortè legendum ἱππαγοὺς, vel ἱππαγωγούς. Grapaldus in numero plurali hippagones dixit, vt agaſones, quod doctiores improbant. Sunt autem hippagines naues, vel vt Liuius loquitur hippagogæ tranſuehendis equis deſtinatæ. Sic enim Suidas, Ἱππαγωγοί· τὰς ἵππους καὶ ἄνδρας ἄγουσας ναῦς. Hippagogas dici naues equis ſubuectandis deſtinatas, inquit Cælius, apud Herodotum hiſtoria ſexta duobus locis obſeruauimus. Et alias: Apud Pollucem libro primo inter equitum ſpecies recenſentur, hippotoxotæ, ſceuophori, hippogogi, &

Lib.21.c.30 anippi, videtur autem legendum amphippi, vel hamippi, vt pluribus ipſe Cælius probat eodē in loco. Idem & Stratiotides naues Thucididi nuncupari tradit, quarum vna eſt functio, vti pugna-

Hippagogi milites. turos ſubuectent pedites, verùm quia & equites inde hippagogos nuncupari quoque eidem. D Alexander ab Alexandro hippagogos milites interpretatur: Græcis, inquit, diſſimiles fuere equi-

Lib.6.c.22. tum ſpecies: nam quidem hippotoxotæ dicti, alij ſceuophori, &c. nonnulli hippagogi, multi am-

Hippagus. phippi, qui equis duobus merebant. Ego tantummodò de nauibus dici video. Plinius hippagum

Lib.7.c.56. nominat, ſiue ſubaudiendo nauigium, ſiue ſubſtantiuè. Hippagum, inquit, Salaminij inuenerunt: loquitur autem de iumentis nauticis: quo loco Hermolaus in ſuis caſtigationib. Græcos ait non hippagum, ſed hypagum appellare. Scoppa Grammaticus hippagium genere neutro Italicè interpretatur lo pontone. Sunt autem pontones naues, quibus in traijciēdis amnibus loco pon-

Hippophorbus. tium vtimur; Cæſar tertio belli ciuilis genus nauium Gallicarum eſſe ſcribit. Hippophorbus genus eſt tibiæ, quā Libyes Scenitæ inuenerunt: hac ad equorum paſcua vtuntur: materia eſt laurus detracto cortice: nam exempta medulla acutum reddit ſonum, & equorum celeritati conuenientem vt apud Pollucem legimus. Hippobinum Scholiaſtes in Ranis Ariſtophanis à laſci-

Hippochinus. uia, & coitu dictum ſcribit, quoniam in magnis rebus Græci ἵππον, vt ſæpe dictum eſt, accipiant, ſicut ἱππόπορνος, magnus ſcortator, & nimio in mulieres amore inſanus. Ἱπποτυφία, minius fa-

ſtus:

A ſtus : ιπποκρημνα ῥήματα; ſublimia,& affectata vocabula, quia Græci aliàs ἁμαξιαῖα vocant, Ho-
ratius ampullas,& ſequipedalia verba. Hippocronia,nugæ,quaſi dicas nimium antiqua, & obſo- *Hippocronia.*
leta,qualia ſub Saturni regno fuerunt; anilia nempe,& quæ à ſene nugatore proferuntur, vt ſu-
prà indicaui. Hippoperas verò non tanquã magnas peras, ſed tanquã equeſtres, hoc eſt, quas *Hippoperæ.*
equitantes nobiſcum ferre ſolemus,ex ephippijs ferè ſuſpendentes,vocarunt veteres:Mentio ea
rum eſt apud Senecam: *M. Cato Cenſorius cantherio vtebatur, & hippoperis quidem impoſitis, vt ſe-* *Epiſt.88.*
cum vtilia portaret; vno caballo contentus, & ne toto quidem, cùm partem ſarcinæ ab vtroque latere
dependentes occuparent. Pomepius bulgas vocat, quod nomen apud Gallos,& Germanos perſe-
uerauit. Sunt autem ſaculi ſcortei ad ferenda,quibus in itinere egere ſolemus. Απῶλος deriua-
ta ſunt πωλυδαμνèω, id eſt pullos domo: Sophocli etiam idem eſt quod παιδαγωγω, id eſt eru- *In Aiace.*
dio, vtiturque in homine, αυτον ἐν νομοις πατρος δεῖ πωλοδαμεῖν, id eſt ipſum moribus oportet
paternis erudire; hinc πωλοδαμνης qui equos ſiue pullos domat, & docet, pro quo apud Suidam
etiam legitur πωλοδαμαςης. Sic,& πωλευω quamuis propriè eſt pullos equinos domo, accipitur
ſimiliter pro παιδευω, id eſt pueros erudio, vnde πωλεῖα, & πωλευσις domitio equorum, cura
domandi, & erudiendi pullitiem equinam, aut etiam cura fotmandi, (vt Virgilius dixit formare
B vitulos,) & πωλευτικος qui ad domandos erudiendoſque equuleos aptus eſt: ἀπωλευτοι verò
ad ipſos pertinet pullos, qui indomiti ſunt, & necdum eruditi. Ab Vlpiano autem de ædilitio
edicto πωλείαν vſurpari aiunt pro armento pullorum ſeu equuleorum, vt Varro equariam etiam *Poleia.*
accipit pro armento ſeu grege equorum; Eſt,& πωλεία fimum pulli aſinini quod primùm edidit.
Sic enim Plinius: *Aſinini pulli fimum quod primum edidit (polean vocant Syri) datur in aceto mulſo.*
Suidæ denique πωλεία exponitur χαίτη, id eſt iuba, niſi potius (inquit Henricus Stephanus) a- *Equaria.*
pud hunc ſcribendum ſit πωλεία χαίτη, pullina ſeta ſeu coma. Theſſalia quòd laudatiſſimos *Li.28.c.13.*
præberet equos modò ἱπποτροφος, modò πωλοτρόφος vocata eſt: dicitur ſimiliter de homi-
ne,qui equos alit: αἰοπῶλος qui equos habet varios. Apud Homerum ἀνέρας αἰοπώλους Scholia-
ſtes exponit non ſolùm ποικίλως ιππαζομένους, ſed etiam ταχεῖς ἵππους ἔχοντας, id eſt celeres e- *Iliad.γ.*
quos habentes. Heſychius ſimiliter, & ποικιλοπωλους id eſt varios habentes equos, & ταχυπώ-
λους, ex eo quod αἰολεῖν ſignificet κινεῖν, quod eſt velox eſſe. Dicuntur igitur αἰολοπωλοι qui va-
rios, & maculoſos pullos habent, vel varijs modis domitos exercitatos, ideoque agiles,& perni-
ces. Εὔπωλος idem quod εὔιππος,qui pulchros habet vel fert equuleos. Homerus ἴλιον εὔπωλον
C reſolutione Ionica,& poetica vocat,id eſt,vt Scholiaſtes exponit,καλοῖς ἵπποις χρώμενον, qua- *Odyſ.ξ.*
ſi pulchris vtens equis. Ἐχέπωλος, pullos habens equinos.Heſychio etiam eſt ἱππικός, id eſt
equeſtris,& ἱπποτρόφος,qui equos alit.Qui ſit ἐξάπωλος ſuo loco dicetur. Κλυτοπῶλος, pullis
equorum inclytus,celebris equorum pullitie,Scholiaſtes Homeri κλυτοπώλῳ exponit ἐνδόξους ἵπ- *Iliad.ε.*
πους ἔχοντι,id eſt celebres,aut glorioſos equos habenti: & Heſychio κλυτόπωλος eſt ἐνδοξόπωλος,
& ἱππεὺς ἀγαθος,id eſt, equorum pullis celebris,aut equorum pullitie, & bonus eques, ſiue e-
quitator. Λευκόπωλος, candidos pullos habens,ſeu qui albis equis vehitur:epitheton eſt Solis,
item diei,ſeu lucis,quibus albi equi tribuuntur,vt ſuo loco oſtenditur. Ταχύπωλος pernices e-
quuleos habens,qui velocibus equorum pullis vtitur,vel ipſis equis, nam Homerus Græcos, & *Equitius.*
Myrmidones ταχύπωλους nominat: Exponitur & ἱππικός,id eſt rei equeſtris peritus. Apud La- *Aeneid.9.*
tinos vix vnum,aut alterum ſimile verbum reperio,qualia ſunt apud Varronẽ de re ruſtica Equi- *Lib.4.c.17.*
tius,& equiculus,ſiue vt apud Virgilium ſcribitur,equicolus.Commodius Equiculus vir fortiſſi- *Equeſtris vrbs.*
mus,& patre militari natus Varroni dicitur.Equeſtris, & Rauriaca Coloniæ Plinio inter Galliæ
populos numerantur. Ptolomæus Equeſtrẽ Sequanorum in Gallia Belgica ciuitatem facit.Eque
ſtres,vt Antoninus in Itinerario apertè ſcribit,ſunt citra Iuram iuxta lacum Lemannum, à quo
diſtant viginti millia paſſuum:quare conijcitur eſſe Neuidunum, ſicut & liber prouinciarum me-
D minit Neuiduni Equeſtrium,quæ ciuitas hodie vocatur Neuis,vulgo Neau. Sed cum Antoninus
Equeſtres prius commemorat,ac deinde lacum Lauſunum(qui idem eſt Lemanno) videtur hæc
vrbs citra lacum fuiſſe,vt fortè ſit illa, quæ hodiè Dunoy vocatur,quæ vox nomini Neuiduni nõ
malè reſpondet,&c. Hæc Sebaſt. Munſterus in caſtigationibus circa finem operis de Rhætia al-
pina. Conijcit autem Geſnerns Neuidunum duplex fuiſſe,vt alterum differentiæ cauſa Neuidu-
num equeſtrium dictum ſit. De equo monte,& ſaxo eiuſdem nominis, aliàs ſi bene memini, di-
ctum eſt. Καβαλλάριος teſte Varino dicitur communiter,qui Græcis ἱππεὺς. Gaballarij quidem *Caballarius*
nomen apud Gallos,non equitis ſimpliciter,ſed dignitatis nomen eſt: apud nos verò qui princi-
pum,aut magiſtratuum mandata equites obeunt.

MYSTICA.

Hom. 5. in Apocal. EQVI nomẽ myſticè modò in bonam, modò in malam partem recipitur. D. Auguſti-
nus exponens hæc beati Ioannis verba: *Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eũ,*
Eccleſiæ equus albus. *habebat arcũ, & data eſt ei corona, & exijt vincens*: Equus albus (inquit) Eccleſia eſt,
ſeſſor Chriſtus. Iſte equus Domini cum arcu bellico per Zachariam hoc modo
Cap. 10. antè promiſſus eſt, *Viſitauit Dominus Deus gregem ſuum domum Iſrael, & diſpoſuit*
Prophetæ, Apoſtoli equi albi. *eum ſicut equum ſpecioſum in bello, & ex eo diſpoſuit, & ex eo arcus in ira, & ex eo exijt oĩs inſequens.*
Equum enim album intelligimus prophetas, & Apoſtolos: Equitem coronatum habentem arcum,
cognoſcimus non ſolùm Chriſtum, ſed etiam Spiritum ſanctum: cuius verbo prædicatores tan-
quam ſagittæ ad cor hominum pertingerent, & vincerent incredulitatem, Coronæ ſuper caput,
promiſſa per Spiritum ſanctum intelligenda ſunt. Beda in eandem ſententiam: Eccleſiæ (inquit)
quæ ſuper niuem dealbata eſt, Dominus præſidet, & ſpiritalis doctrinæ contra impios arma fe-
rens, victor in ſuis coronam percipit: Et rurſus: Equus albus Eccleſia, eques qui illi inſidebat,
Iuſti ſunt equi albi. Dominus eſt, qui habebat arcum, quia contra poteſtates aereas, & bella veniebat, dataque eſt ei
corona, quia regnum mortis moriendo ſubuertit. D. Ambroſius verò in ſuis ad Apocalypſin cõ-
mentarijs per albos iſtos equos iuſtos deſignari aſſerit, qui erant ante diluuium, quoniam hi pro-
pter innocentiam albi dicuntur: ſeſſorem equi ait eſſe dominum, qui in ſanctis ſuis æternaliter
præſidet. Et D. Gregorius exponens illud Iobi: *Deridet equum, & aſcenſorem*: cum equum dixiſſet
Cap. 39. eſſe vnicuique ſanctæ animæ corpus ſuum, quod videlicet nouit, & ab illicitis continentiæ fræ-
Anima ſancta. no reſtringere, & rurſum charitatis impulſu in exercitatione boni operis relaxare: equitis ergò
nomine, animam ſancti viri exprimi, quæ iumentum corporis bene ſubditum regit. Hinc & Ioan-
Cap. 19. nem Apoſtolum ait in Apocalypſi Dominum contemplatum dicere: *Et exercitus, qui ſunt in Cęlo*
ſequebantur eum in equis albis. Multitudinem quippe ſanctorum, quæ in hoc martyrij bello ſuda-
uerat, rectè exercitum vocare: qui idcirco in equis albis, inquit, ſedere referuntur, quia nimirum
eorum corpora, & luce iuſtitiæ, & caſtimoniæ candore claruerunt. At verò D. Hieronymus decla
rans illud Abacuc: *Qui aſcendens ſuper equos ſuos, & quadrigæ tuæ ſaluatio*; equos ſanctorum ani
mas interpretatur his verbis: Quæro equos, ſuper quos aſcendit Dñs, & putò non eſſe alios, niſi
Cap. 3. ſanctorũ animas. ſuper quas aſcendit ſermo diuinus, vt & ipſas ſaluet, & alios pereas. Ponamus
Sanctorum animæ equi. equorũ exẽpla. Sponſus loquitur in Cantica Cantic. *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui*
te proxima mea. Non quod Chriſtus Eccleſiam, vel ſermo Dei animam, quam ſponſam ſuam vo-
cat quadrigis comparet Pharaonis, ſed quod omnis anima quamuis ſancta ſit, atque perfecta, ad
Deum comparata, quaſi currus Pharaonis ſit, & iumentum Vnde & Moyſes loquitur ad Dominũ:
Exod. 4. *Ego ſum ἄλογος*, id eſt irrationalis: Et Dauid: *Vt iumentum factus ſum apud te*: non quòd abſolutè
iumentum ſit, ſed quod apud Deum iumentum ſit. His equis illi contrarij ſunt, quos habet Pha-
rao, de quibus & dicitur. *Equum & aſcenſorem proiecit in mare.* Huiuſmodi equitatio non ſalus eſt,
ſed perditio. Quæramus & alios equos, quibus aſcendit Dominus: In quarto Regum libro le-
gimus ſurrexiſſe manè miniſtrum Heliſei, & egreſſum vidiſſe exercitum ambientem ciuitatis mu-
ros, & equos & currus: Et poſtquam ad preces prophetæ aperti ſunt oculi eius, aſpexit, inquit, &
ecce mons plenus equis, & quadrigæ igneæ in circuitu Helizei. Diligenter attende quod equi
videantur, & currus, & tamen in tantis millibus equorum, & curruum nullus aſcenſor. Horum e-
quorum ille erat auriga, & ille rector, de quo Pſalmiſta canit: *Qui ſedes ſuper Cherubin oſtendere.*
Corpora è gloria reſurgentia. Talibus equis, talique curru, & Elias raptus ad cælum eſt. Vidit & Ioannes equos candidos, & ſeſ-
ſores eorum, e quibus corpora in gloria reſurgentium puto eſſe equos candidos, ſeſſores autem
ſanctorũ animas. Si quis verò peccator eſt, & mei ſimilis ſedebit in equo nigro, & dicitur de eo:
Equus niger. *Dormitauerunt omnes, qui aſcenderunt equos.* De talibus equis ſcriptum eſt: *Fallax equus ad ſalutem:*
Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſapientia eius inimica eſt Deo. Hoc dictum ſit de his, qui
corpora diligunt, & in nigris ſedẽt equis. Nos autem animas noſtras in equos, & in currus dñi præ
paremus, qui aſcendit in Paulo, aſcendit in Petro, & in huiuſcemodi curribus equitans. D. Grego
Prædicator ſanctus equus. gorius equi nomine ſanctum quemq. prædicatorem accipi ait, propheta atteſtante, qui ait: *Miſiſti*
in mare equos tuos, turbantes aquas multas: Quietæ quippe aquæ iacuerunt, quia humanæ mentes
dũ ſub vitiorũ ſuorũ torpore ſopitæ ſunt. Sed equis Dei mare turbatum eſt, quia miſſis ſanctis
Li. 31. c. 18. prædicatorib. omne cor quod peſtifera ſecuritate torpuit, impulſo ſalutiferi timoris expauit. Hoc
itaq. loco equi nomine ſanctus prædicator accipitur, cum B. Iob dicitur: *Nunquid præbebis equo for*
titudinẽ, aut circumdabis collo eius hinnitum? Verus quiſq. prædicator ante fortitudinẽ, & poſt hin-
nitum,

A nitum, id eſt vocem prædicationis accipit, quia cùm in ſe prius vitia extinxerit, tunc pro erudiendis alijs ad vocem prædicationis venit. Equus iſte habet fortitudinem, quia aduerſa conſtanter tollerat, habet, & hinnitum, quia ad ſuperna blandiens vocat. Et notandum quare hinnitus qui interius nimirum per guttur ducitur, equi collo circumdari, id eſt quaſi per gyrum trahi exterius dicatur, quia videlicet prędicationis vox de internis emanat, ſed extrà circundat. Nam quo alios ab bene viuendum ſuſcitat, eò ad bene agendum, & opera prædicantis ligat, ne extra ſermonem actio tranſeat, ne voci vita contradicat. Similiter D. Ambroſius declarans hoc Apocal. *Et ſimilitudines locuſtarum, ſimiles equis paratis in prælium*, ſæpe per equos ait ſancti prædicatores deſignatur; ſicut Abacuc propheta in cantico ſuo loquitur dicens: *Viam feciſti Domine in mari equis tuis in luto aquarum multarum*, quando initio fidei pacem mundo largitus eſt: vt apoſtoli Domini per vniuerſas gentes quæ per mare, & lutũ deſignatæ ſunt, poſſent diſcurrere, & ſemina fidei ſpargere. Equi ergò Dei ad prælium armabantur, vt genus humanum de poteſtare Diaboli eruerent. Locuſtæ verò ſimiles equis paratis in prælium eſſe dicuntur, quia ſicuti prædicatores ſancti tota virtute laborant, vt quoſcunque poſſunt, de laqueis diaboli eripiant, ita, & hæretici ad hoc ſemper armantur, vt quoſcunque poſſint decipere, in baratrum ſuæ damnationis inuoluant.

Cap.9.

B A- pud eundem Ambroſium equi duodecaiuges ſunt apoſtoli Chriſtus eorum auriga. Habet (inquit) equos ſuos Chriſtus, de quibus dicit propheta: *Immiſiſti in mare equos tuos turbantes aquas multas*, eò quod gentium populos qui mouentur, vt aquæ multæ, excitantur vt fluctus aquarum multarum, euangilizando commouerint apoſtoli, vt aſſurgentes à terrenis idolorum ceremonijs in Chriſtum crederent. Et ſuprà ait: *Aſcendiſti iu equos tuos; equitatus tuus ſanitas*. O bonorum equorum duodecaiugum mirabile, quibus fræna pacis, habenæ ſunt charitatis constricti inter ſe concordiæ vinculis, & iugo fidei ſubiecti, quatuor retis euangelij myſterium totius orbis finibus inuehentes bonum aurigam portantes dei verbum, cuius flagello fugatæ ſunt illecebræ ſeculares, exterminatus mundi iſtius princeps, iuſtorum curſus impletus eſt. Orationabilium equorum grande certamen, ò mirandum myſterium: rota intra rotam currebat, & non impediebatur. In quatuor partes ibant rotæ, & non conuertebantur retrorſum, quia ſpiritus vitæ erat in ijs, qui currebant in quatuor partes totius mundi, & ſine offenſione currebant, quia bona equorum via quadrabat. Currebant igitur equi, quia non dormiebant, qui aſcenderant equos. Animarum igitur noſtrarum auriga Ieſus, qui nos quoque vult aſcendere equos noſtros, id eſt, noſtra corpora, & vigilare ſemper, ne dicatur nobis. *Dormitauerunt qui aſcenderunt equos*.

Apoſtoli.
Pſalm.118.
Abacuc.3.

C Tranſeundum eſt hoc mare impigrè, vix tranſitur à vigilantibus. Si quis autem dormierit, tranſire non poterit, ſed demergitur, vt Ægyptius cuius, & anima, & corpus interijt. Equum enim, & aſcenſorem proiecit in mare, qui non ſequebantur legem, ſed proſequebantur. Hæc ille. Sed, & Hieronymus explicans hoc Eſaiæ, *Et annunciabunt gloriam meam in gentibus, & adducent omnes fratres veſtros de cunctis gentibus donum domino: in equis, & in quadrigis, & lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem ſanctum meum*: Equos ſcribit, & quadrigas, & lecticas, & mulos atque carrucas, & diuerſi generis vehicula, angelica poſſe intelligi miniſteria, de quibus alibi ad deũm dicitur: *Aſcende ſuper equos tuos, & equitatio tua ſalus.* His equis curribus, & quadrigis Elias raptus ad Cælum eſt, & Heliſeus circundari ſe atque ſeruari, neſcienti puero demonſtrauit. Et Zacharias vidit in nocte: *Ecce vir aſcendit ſuper equum rufum, & iſte ſtabat in medio duorum montium vmbroſorum, & poſt eũ equi rufi, & ſturnini, & varij, & alibi, & dixi, inquit: Quid ſunt iſti Domine? Et ait ad me Angelus, qui loquebatur in me. Ego oſtendam tibi, quid ſint iſti. Et reſpondit vir qui ſtabat in medio montium, & ait ad me. Iſti ſunt quos miſit dominus, vt perambulent omnem terram.* Ioannes quoque in Apocalypſi hæc ſe vidiſſe teſtatur: *Vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum vocabatur fidelis, & verus, & cum iuſtitia iudicans, & bellator:*

Lib.18. in Eſaiã c. 66.
Angelica miniſteria.

D *Oculi autem eius quaſi flamma ignis, & ſuper caput eius diademata plurima: habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe: & amictus erat veſte aſperſa ſanguine, & vocabatur nomen eius verbum Dei: & exercitus in cælo ſequebatur eum in equis albis, veſtitus byſſo albo atque mundiſſimo; & de ore eius egrediebatur gladius acutus, vt in ipſo percuteret gentes.* Equo rufo ſedebat dominus atque ſaluator, humanum corpus aſſumens: cui dicitur: *Quare rubra ſunt veſtimenta tua?* Et, *Quis eſt iſte qui aſcendit in Edõ, fulua veſtimenta eius in Boſra?* Et ſequebantur eum variorum colorum equi, vel in martyrio rubri, vel ſturnini in volatu, vel varij in virtutibus, vel candidi in virginitate. Equo autem ſedebat albo, quando poſt reſurrectionem, immortale, & incorruptum corpus aſſumpſit. Et, quicumque eum ſequebantur, candidis vtebatur equis, incorruptis videlicet immortalibusſque corporibus. Diuus quoque Ambroſius per equum rufum qui aureo colori parumper appropinquat, velut ſi aureo purpureum admiſceas, non incongruè viros ſanctos, qui ante legem fuerunt, poſſe intelligi exiſtimant eò quod & ſapientia claruerint, quæ per aurum figuratur, & in perſecutionibus, & aduerſis conſtantes fuerint, quæ per ſanguinem figuratur. Per equos nigros, doctores legum poſſe intelligi: Nigredo

Equus rufus viros ſanctos denotat

enim

enim equi (inquit) ſiue obſcuritatem legis quam docuerunt, ſiue duritiam. Nam, & Moyſes ve- A
lamen habebat ſuper faciem ſuam, eoquod ſplendor vultus eius, id eſt ſpiritalis intelligentia in le-
ge, à lippientibus oculis non poſſet videri. Quæ de quarto equite dicuntur, ad Antichriſtum per-
tinere; ſed quia ſuperiores tres equites in bonam partem (inquit) interpretari ſumus, vt conue-
nirent cum apertoribus trium ſigillorum, ordinis rectitudo cogit, vt & iſtum in bonam partem

Equus pallidus prophetas denotat.

inteligamus, quatenus concordet cum apertitione quarti ſigilli quam ad prophetas pertinere de-
monſtrauimus. Equus igitur pallidus prophetas ſignificat. Pallor verò diuerſis modis accidit ho-
minibus. Aliquando namque pauore, aliquando languore, aliquando morte totum corpus oc-
cupante, multiſque modis alijs palleſcunt homines. Prophetæ ergò qui populo peccanti prædica-
bant, quod in rapinam, & gladium, & perditionem darentur, non inconuenienter colorem pallidũ
habuiſſe dicuntur. Seſſor huius equi etiam dominus eſt, qui in Prophetis ſuis inhabitauit. Sed val-

Ioan. 14. Chriſtus mors dictus

dè duruum videtur, quod nomen mortis habuiſſe dicitur. Ipſe.n.vita eſt omnium electorum ſuo-
rum, ſicut ipſe dicit: *Ego ſum vita.* Sed ſi diligenter ſcripturas inſpexerimus, inueniemus Domi-
num noſtrum Ieſum Chriſtum etiam mortem vocari. Nam ſicut vita eſt omnium electorum qui-
bus quotidiè vitam æternam elargitur, ita & mors dici poteſt, reproborum quos pro ſcelerib. ſuis B
quotidiè morti tradit perpetuæ. Ipſe enim habet poteſtatem animam, & corpus perdere in Ge-
hennam. Nomen ergò mortis habuiſſe dicitur, quia Iſraelitico populo peccanti mortem intulit,

Deut. 12.

ſicut in cantico Deuteronomij, ipſe manifeſtè demonſtrat, cùm dicit: *Ignis ſuccinctus eſt in furo-
re meo, & ardebit vſque ad inferni nouisſima: deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fun-
damenta comburet, &c.* Hunc equitem infernus ſequebatur, quia omnes qui comminationes pro-
phetarum, quas ex ore Domini ad populum protulerant, contempſerunt, infernus abſorbuit. A-

Cap. 1.

pud Zachariam dicentem: *Vidi per noctem, & ecce vir aſcendens ſuper equum rufum, & ipſe ſtabat
inter myrteta, quæ erant in profundo, & poſt eum equi rufi, varij, & albi, &c.* D. Hieronymus equum
hunc rufum Hebræis Michaelem Archangelum putari ſcribit, qui vltor iniquitatum, & peccato-

Michael Archangelus equus rufus.

rum ſit Iſrael: & qui ſteterit inter myrteta, quæ erant in profundo: myrtos intelligi velle prophe-
tas, & ſanctos, qui in medio captiui populi verſabantur, & erant in profundo: Virum autem id eſt
Michaelem equi rufi, inquit, & varij, & albi ſequebantur, ordine vt exiſtimant commutato: vt

Medi, & Perſæ equi albi.

albi Medos, Perſaſque ſignificent, quia ſub ipſis dimiſſa captiuitas, & templum inſtauratum eſt.
Varij Macedonas, quorum nonnulli amici, alij perſecutores fuerunt. Pleniſſimè ſuper hoc Da- C
nielis vltima viſio loquitur. Rufum verò regnum cruentum, & ſanguinarium, quòd populum inter-

Macedones equi varij.

fecerit, templumque ſubuerterit. Alij vero ordinem, qui ſcriptus eſt, conſeruantes, virum qui a-
ſcenderit ſuper equum rufum, & equos rufos, & varios, & albos quatuor, inquit, regna interpre-
tantur: primum & ſecundum ſanguinarium Aſſyrios, & Chaldæos, quorum primi decem tribus
ſub Salmanaſar duxere captiuas: & ſecundum Iudam, & Beniamin incenſa Hieruſalẽ ciuitate tem-

Cap. 8.

Quatuor regna per equos indicata.

ploque ſubuerſo: Tertios & quartos varios & albos, Medos ſignificari putant, & Perſas, quorum
alij clementes fuerunt, vt Cyrus, & Darius filius Hyſtaſpis, & Oſſuerus, quem Græci Artaxercem
vocant: ſub quo Heſter impletur hiſtoria: alij crudeles, vt Cambyſes, & cæteri. Vidente ergo pro-
pheta virum aſcendentem ſuper equum rufum, & poſt eum equos rufos, vt varios, & albos, & igno-
rante, quod viderat, viſioniſque ſuæ cupiente ſcire rationem atque dicente. *Quid ſunt iſti Domi-
ni?* Angelus qui loquebatur in eo, promittit ſe eſſe dicturum, & illo reticente, vir qui ſtabat inter
myrteta commemorat. Iſta ſunt regna quibus præcepit dominus, vt perambularent terram, &
ſuæ eam ſubijcerent poteſtati. Denique angeli qui regnis, & nationibus præſidebant, non ad alium
veniunt, ſed ad ipſum virum, & angelum domini qui ſtabat inter myrteta, dicunt. *Perambulaui-* D
mus terram, & ecce omnis terra habitatur & quieſcit. Et eſt ſenſus: Omnia ſub nobis regna tuta ſunt
& pacata, nec aliqua premitur anguſtia. Ex qua reſpouſione angelus qui interpellabat pro Iſ-
rael, occaſionem accipit pro populo deprecandi, & dicit ad Dominum: Cùm omnis orbis quie-
tus ſit, & pacatus, quare domine non miſereris Hieruſalem, & vrbium Iuda: maximè cum ſecun-
dum promiſſa tua captiuitatis tempus expletum ſit? Reſponditque dominus angelo qui loque-
batur in propheta verba bona, verba conſolatoria: bona de futurorum promiſſione, conſolatoria
de præſentium neceſſitate. Hæc iuxta literam, ne videremus cælare noſtros quæ à peregrinæ lin-
guæ magiſtris didicimus: Cæterùm eccleſiarum magiſtri, noctem, in qua cernitur viſio, obſcuri-
tatem myſticæ viſionis intelligunt. Poſuit enim Deus tenebras latibulum ſuum. Et iuxta ſeptua-
ginta interpretes de eo dicitur: *Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius.* Vir autem qui aſcendebat
ſuper equum rufum, dominus ac ſaluator eſt, qui diſpenſationem noſtræ carnis aſſumens, audit
in Eſaia: *Quare rubra ſunt veſtimenta tua?* Hic qui nunc captiuo populo rufus oſtenditur, in A-
pocalypſi Ioannis in candidis veſtibus, & in candido equo ſedere deſcribitur. D. Auguſtinus at-
que etiam Beda poſt explicatum eum Apocalypſios de equo albo locum, ſequentẽ viſionẽ expli-
cantes de equo rufo: (*Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal dicens, Veni, &
vide:*

A *vide: Et exijt alius equus rufus, & sedenti super eum datum est tollere pacem de terra, & vt inuicem occiderent, & datus est ei gladius magnus*) equum hunc rufum interpretantur populum sinistrum, & malum, ex sessore suo diabolo sanguinolentum, qui contra victricem vincentem Ecclesiam exijt: quamuis legamus (inquit Augustinus) secundum Zachariam equum domini rufum: sed ille suo sanguine erat, hic alieno. Cui datus est gladius magnus vt tolleret pacem de terra, scilicet suam pacem, hoc est mundanam: nam Ecclesia æternam pacem, quam sibi Christus reliquit, habet. Sicut ergò supradictum est, equum album Ecclesiam dicit, sessorem eius Christum per Spiritum Sanctum. Arcus quem tenebat in manu, præcepta eius sunt, quæ per totum mundum, velut sagittæ acutæ potentes ad interficienda peccata, & excitanda fidelium corda directæ sunt. Corona in capite eius, promissio vitæ æternæ est. Equum rufum, malum populum, sessorem eius diabolum. Quem ideò dixit rufum, eò quod multorum sanguine esset rubicundus. Quòd autem, datus est ei gladius acutus, & tollere pacem de terra, hoc est, quod Diabolo suadente homines mali iugiter inter se lites, & discordias vsque ad mortem excitare non cessant. Et in equo nigro intelligitur populus sinister Diabolo consentiens. Quod B autem stateram habebat in manu, hoc ideò est, quia dum se fingunt mali iustitiæ libram tenere, sic plerumque decipiunt. Quod dixit, vinum, & oleum ne læseris, in vino sanguis Christi, in oleo vnctio chrismatis intelligitur. In tritico, & hordeo: tota Ecclesia siue in magnis, siue in minimis, aut certè in præpositis, & in populis. Et in equo palido homines intelliguntur mali, qui persecutiones excitare non desinunt. Isti tres equi vnum sunt qui exierunt post album, & contra album, & sessorem habent Diabolum, qui est mors. Tres ergò equi, fames, & bella, & pestis intelliguntur: quòd etiam Dominus in Euangelio suo prædixit, quæ etiam fiunt, & imminente die iudicij amplius futura sunt, &c. Iam verò equi nomen simpliciter vsurpatum, plerumque in malam partem accipitur, Diuus Gregorius aliquando lubricam prauorum vitam signare scribit: scriptum enim est: *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus:* & per alium Prophetam dicitur: *Equi amatores, & emissarij facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Similiter Diuus Hieronymus exponens illud Micheæ: *Auferam equos tuos de medio tui*, sic scribit: Auferam id est, interficiam equos tuos de medio tui, id est de principali cordis tui lasciuientes impetus, & equorum more ruptis vinculis proruentes, & cur- C rus tuos, quibus tibi in vitijs tuis placebas, & peccata peccatis consocians, quasi triumphans, in quadrigis ferebaris. Et declarans illud Amos. *Et auferetur factio lasciuientium*; pro quo LXX. habent: *Auferetur hinnitus equorum ex Ephraim*, hoc pactò scribit: Allegoricè principes hæreticorum, qui propter delicias suas, meum populum deuorarunt, & nihil patiebantur super contritione Ioseph, primi ducentur ad pœnas, & auferetur hinnitus equorum ex Ephraim. Qui in scripturis Sanctis dupliciter accipitur, aut in superbiam malorumque consensum, vt ibi: *Hi in curribus, & hi in equis:* & ibi *Fallax equus ad salutem*. Et regibus Israel precipitur, ne sibi multiplicent equos. Et in libro Iob: *vox equi clangori tubæ comparatur*. In libidinis verò magnitudinem, & effrenatum cordis desiderium, vt in Hieremia, qui luxuriosos adulterosque describens, intulit: *Vnusquisque super vxorem proximi sui hinniebat*. Et exponens illud Psalmistæ. *Non in fortitudine equi voluntatem habebit*. Ego (inquit) puto equos, homines esse peccatores, & equites Dæmones, qui equitant in eis. Si quando ergò viderimus aliquem fratrem persequentem, & inimicum esse, sciamus, quia ille equus est. Cæterùm eques Diabolus est. Qui sua lancea nos percutit. Iste currit, & ille percutit: sed, & ipse equus calcaribus ducitur, confoditur, & D inuitus insanit. Origenes quoque homilia decimaquinta, super Iesum Naue, declarans illa verba *Equos eorum subneruauit, & currus eorum exussit igni*, in hæc verba scribit: Nos scripturam sanctam sibimetipsi conferentes, & spiritalibus spiritalia comparantes, requiramus quid est quòd de asinis quidem non est scriptum, quia subneruati sunt, nec Madianitarum spolia, vel animalia interempta dicantur, sed profuisse Israeliticis vsibus. De istis autem, qui non habent asinos, sed equos, præcepit ipse Dominus, & dixit: *Equos eorum subneruabitis*. Quod, & Iesus, sicut à Domino mandatur, expleuit. Putamus hęc accidisse fortuitu, vt equi hostiles interimerentur, & asini seruarentur, & in præceptis Dei fortuita aliqua arbitramur incidere? An dignius videtur vt putemus magis in his scripturis mysticum aliquid indicari? Deniq; & filij Israel nunquam equis vsi esse referuntur, & lex nihil de equis, sed de asinis mandat, vtpotè de animalibus, quæ ad humanos labores iuuandos, & ad onera eorum portanda videntur existere, equi verò magis ad hominum perditionem. Hoc enim est, quod per eos in prælijs geritur. Lasciui motus animal, & superbæ ceruicis accipitur. Sunt ergò asini freque̅ter à scriptura in typo gentium positi, sicut & saluator ostenditur supra asinum sedens, nunquam autem equo sedens refertur, sed, & cu̅ discipulos mittit ad soluendam asinam, & pullum asinæ, dicit eis; *si quis vos interrogauerit, dicite quia Dominus est qui eis opus habet*,

Populus sinister, & malus, equus rufus.
Equus Domini vt rufus dictus.
Equus niger populus diabolo consentiens.
Equus pallidus.
Fames, bella, & pestis.
Li. 31. Moral. c. 18.
Lubrica malorum vita.
Principes hæreticoru̅.
Hinnitus equorum dupliciter accipitur.
Libido per hinnitu̅ indicata.
Equi homines peccatores.
Diabolus eques.
Asini ad onera, equi ad nostram perditionem.

& ſedens ſuper eum, ingreditur Hieruſalem, nunquam equo ſedens, ingreſſus eſſe dicitur. Sed, & propheta de ipſo ita pronunciauerat, quod ſedens aſino veniret ad Hieruſalem, dicens: *Ecce rex tuus manſuetus, ſedens ſuper ſubiugalem, & pullum aſinæ nouellum. Et exterminabit currus Effrem, & equum ex Hieruſalem.* Vides ergò quomodo ſecundum prophetæ ſententiam, qui ſuper aſinum ſedet, exterminabit currus Effrem, & equum de Hieruſalem. Et ideò videntur mihi aſini quidem

Aſini quos ſignificent, quid equi.

(vt diximus) figuram ſeruare eorum, qui ex gentibus credunt, ſuper quibus ſediſſe dicitur dominus: equi verò qui exterminantur, & currus, figuram tenere eorum qui in cæleſtibus poſiti, per laſciuiam, & ſuperbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiſcendas ſemetipſos inceſtatores præbuerunt, vel ſecuti ſunt illum, qui dixit: *Ponam ſuper nubem ſedem meam, & ero ſimilis altiſsimo.* Inde fortaſſis eſt, quod propheta dicit: *Falſus equus ad ſalutem.* Et iterum dicit de his, qui in dæmonibus confidebant: *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini noſtri magnificabimur.* Neque enim currus, & equos Deo contuliſſet, quantum ad inuocandum ſpectat: ſed vtique hoc oſtendit, quia ſicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus, & equos id eſt dœmones, quos inuocabant gentes illæ, quæ aduerſus Iſrael bellum gerebant. Sed, & Aegyptiorum equos commemorat ſcriptura, & iſtos ipſos, quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem aſinorum gentes, quæ ad credulitatem veniunt, merito, reſeruantur: in typo verò equorum, & curruum dæmones, qui humanæ ſaluti aduerſarij ſunt: & inimici, merito perimuntur. Sed, & ſi paſſiones corporis, id eſt, libidinem, laſciuiam, vel ſuperbiam ac leuitatem, quibus infelix anima velut equitans vectatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici, & currus intelligamus, & ipſos eſſe, qui ex præcepto Dei ſubneruari iubentur, non erit rationi noſtræ contraria intelligentia. Subneruatur quippe equus quando ieiunijs, & vigilijs, & omni abſtinentiæ afflictione corpus humiliatur. Et currus igni exuruntur, cùm in nobis completur ſermo domini dicentis. *Ignem veni mittere in terram, & quam volo vt accendatur?* Quo igne ſe iam illi ardere confeſſi ſunt, qui dicebant. Nonne cor noſtrum ardens erat intra nos, cùm adaperiret nobis ſcripturas? Ideò ergò, & falſus equus dicitur ad ſalutem, ſi motus corporis noſtri ferri permittamus infrænes, nec abſtinentiæ iugo laſciuiam carnis, & ſuperba colla ſubdamus. Sed nunc ſi quis fortè ex his quæ dicimus, Dei verbis ſtimulatur, atque compungitur, & is qui heſterno die pronus, & feruidus tanquam equus, in libidinem ferebatur, hodie ſi his auditis, pœnitet, conuertitur, ac ſecundum prophetam à Dei timore confixus: refrænat ſe, & reuocat à peccato, & pudicam dehinc, caſtamque diligit vitam, videbimur etiam nos gladio Dei euaginato ſubner-

Equos ſubneruare quid.

uaſſe equos, & magis per hoc dignè impletur præceptum Dei, quam ſi animalia quis equini generis de ſpolijs hoſtium capta ſubneruet. Quorum autem equi ſubneruantur? *Equos* (inquit) *Iabin ſubneruandos.* Iabin autem prudentia interpretatur vel ſenſus. Quæ eſt iſta prudentia vel quis ſenſus cuius ſubneruandus eſt currus? Illius nimirum, de qua dicit Apoſtol. *Quia prudentia carnis, inimica eſt Deo.* Et ille ſenſus, de quo dicit *Inflati ſenſu carnis ſuæ.* Iabin verò rex Aſor. Aſor autem aula interpretatur. Hæc eſt Aſor, quæ omnium horum regnorum obtinere dicitur principatum, qui intelligitur princeps huius mundi, regnans in aula, id eſt ſuper terram, vel quod maius eſt in vitijs carnis. Sed, & omnium illorum regum, quorum vim ſecundum nominum ſuorum interpre-

Equi qui à Ieſu dicantur īterfici.

tationem, iam antè expoſuimus, equi ab Ieſu dicuntur interfici. Quorum nos ſi rectè ſub Ieſu duce militamus, debemus in nobiſmetipſis abſcindere vitia, & accepto ſpiritali gladio ſubneruare nomen iſtum equitatum peſſimorum vitiorum. Sed, & currus debemus incendere, id eſt, omnem à nobis arrogantiæ, & elationis ſpiritum reſecare, vt vltrà non in equis neque armis, ſed in nomine domini Dei noſtri inuocemus. Et Homilia ſexta ſuper Exodum, exponens illud:

Homines qui equi dicti.

Equum, & aſcenſorem proiecit in mare: Homines (inquit) qui nos inſequuntur, equi ſunt, vt ita dicam, omnes qui in carne nati ſunt, figuraliter equi ſunt. Sed hi habent aſcenſores ſuos. Sunt equi, quos dominus aſcendit, & circumeunt omnem terram, de quibus dicitur: *Et equitatus tuus*

Iudas equus factus.

ſalus. Suum autem equi aſcenſorem habent diabolum, & angelos eius. Iudas equus erat, ſed donec aſcenſorem habuit dominum, de equitatu fuit ſalutis. Cum cæteris enim Apoſtolis miſſus, ægrotis ſalutem, & ſanitatem languentibus præſtabat. Sed vbi ſe diabolo ſubſtrauit (poſt buccelam enim introiuit in illum Sathanas) & aſcenſor illius factus eſt Sathanas, & illius

Perſecutores ſanctorum equi ſunt.

habens ductus, aduerſus Dominum, & ſaluatorem noſtrum cœpit æquitare. Omnes ergo qui perſequuntur ſanctos, equi ſunt hinnientes, ſed habent aſcenſores, quibus auguntur, angelos malos, & ideo feroces ſunt. Si ergò videris aliquando perſecutorem tuum nimis ſæuientem, ſcito quòd ab aſcenſore ſuo dæmone perurgetur, & ideo ſæuus, ideo truculentus

Equites tria cornua habētes qui

eſt. Et Homilia prima in Iob, exponens illud iuxta LXX. *Equites fecerunt ſibi tria cornua:* Qui fuerunt (inquit) equites qui tria cornua ſibi fecerunt, hoc eſt, triplici modo ſe armauerunt,

qui tri-

A qui triplici prælio circundederunt camelos? Illi fuerunt spirituales equites, id est, aerei spiritus qui terram peragranti, qui pelagus transeunt, qui aerem peruolant, qui omni vento, & aqua, atque omnibus tempestiuis procellis vehementiores sunt atque velociores in aere sua iniquitate. Vndè etiam equites dignè appellantur. Qui super omnes luxuriosos atque impudicos sedent, tanquam super equos, & iuxta nequitiam suam exagitant illos, & ad suæ iniquitatis atque impudicitiæ perfectiononem omnes insectantur illos, de quibus dicitur. *Adulter sicut admissarius sub omni sessore hinnit*. Et, *Nolite fieri sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus*. Et adhuc. *Equi admissarij facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat*. Isti ergò tales sunt equi diaboli, isti sunt equi maligni. Isti, & omnes qui eiusdem seruiunt iniquitati. Isti quorum pedes iniquitatibus currunt. Huiusmodi namque equorum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem. Equites sunt nequissimi dæmones atque aerei spiritus. Talis enim equus fuit olim Nabuchodonosor, sed non iugiter, sed septem annis tantum, quibus à nequissimis equitibus, id est, dæmonibus imparcenter est exagitatus. Talis equus fuit, & ille qui in Euangelijs à legione similiter per deserta, & per montes vrgebatur, donec veniens dominus illos quidem malos equites, id-

Nabuchodonosor equus factus

B est, dæmones effugauit, & illum miserum liberauit. Alijque innumeri à sæculo, alij apertè, alij verò occultè, diuersè, ac variè dæmonum equi effecti sunt, quibus vniuersis, cùm essent immundi, atque execrabiles, in malis vsi sunt eis nequissimi dæmones. Alijs sanè ad velocitatem homicidij, & sanguinis, deuastationis quoque, atque nequissimi liuoris, & omnium quæ voluntas diaboli atque opus exigebat. De istis ergò equitibus dicit iste. *Equites fecerunt tria cornua, & circundederunt camelos*, Tria cornua fecerunt, hoc est, finxerunt, consimulauerunt, armauerunt, vtpote equites equis sedentes, atque vniuersam armaturam habentes, timorem ostendentes, atque fortitudinem demonstrantes. O quàm multiplicem inquisitionem, atque disputationem habet hic sermo. Tria cornua fecerunt, pro peculij consũptione & filiorum perditione, atque corporis plaga, superare eum nitentes. Tria cornua fecerunt, quia & cum eo tertiò congressi sunt: Semel sanè, cùm omne peculium atque filios subitò interfecerunt. Secundò quando totum corpus eius putredine ac vermibus repleuerunt. Tertio, quando per vxorem seduxerunt, & amici culpauerunt. Adhuc autem tria cornua fecerunt, tanquam tria præcipua ac singularia, id est, fidem, spem, charitatem, prædari eum conantes. Fidem quam in Dei culturam habuit, spem æternæ liberationis ac cælestis refrigerij, charitatem cir-

Tria cornua facere quid.

C ca Deum, qua nihil est maius neque in hoc sæculo, neque in futuro. Pro his ergo omnibus fecerunt tria cornua nequissimi dæmones, &c. Beda quoque in explicatione huius sententiæ Iobi: *Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equum, & ascensorem eius*, equum interpretatur diabolum: equitem diaboli ministrum. Et mox ad hæc eiusdem: *Nunquid præbebis equo fortitudinem, & circundabis collo eius*? Hunc equum (inquit) aduesariam potestatem arbitror intelligendum, qui sit palidus, vt in Apocalypsi scribitur, quẽ sequitur mors, & infernus: Et qui in Zacharia propheta ruffus dicitur, mortibus scilicet hominum, & cruore respersus. D. Hieronymus verò in hæc Nahum prophetæ verba: *Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ feruentis & equitis ascendentis & micantis gladij & fulgurantis hastæ & multitudinis interfectæ & grauis ruinæ, nec est finis cadauerum*. Habet autem Niniue (inquit) & equum persequentem, cuius hinnitus & vngula terram fodiens, & pectus æstuans semper bella desiderat: loquente domino contra diabolum: *De longè odoratur bellum*: Cum saltu, & clamore non parcit fugientibus, nec finit abire terga vertentes, sed persequitur, vt prosternat, interficiat, conculcet, illudat. Est quoque in Niniue, & vox quadrigæ feruentis, quales puto habuisse Pharaonem quæ à Domino submersæ sunt. Ad hanc quadrigam quatuor iungũtur equi, quatuor scilicet per-

Aduersaria potestas equus dicta.

Equus Niniue.

D turbationes, de quibus, & philosophi disputant, & Maro non tacet, dicens: *Hi cupiunt, metuuntque, dolent, gaudentque*: His equis, & hac quadriga, Niniue cuncta perturbat. Sed, & equitis ascedentis vox in ea personat, qui arte quadam, & gyro præparatus ad bellum non absque periculo contra se pugnãtis incedit. Habet hic eques sermonis gladium exacutum cote dialecticę & Rhethoricæ artis oleo læuigatum: habet arma fulgentia, transfigurante se Sathana in angelum lucis, quæ arma apostolicæ armaturæ contraria sunt. Idem explicans hoc Zachariæ: *Ecce rex tuus veniet tibi, iustus, & saluator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ, & disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Hierusalem*: asinam subiugalem, & pullum nouum interpretatur vtrumque populum, circuncisionis, & præputij, quorum prior grauissimum legis portauerat iugum, sicut in actis Apostolorum scriptum est. *Nec nos nec patres nostri potuerunt portare graue legis iugum*. Vnde, & Paulus scribit ad Galatas, qui circumcidi volebant: *State, & nolite iterum iuga seruitutis contineri*. Pullus autem nouus,

Quatuor equi quatuor perturbationes.

Asina subiugalis quẽ populum indicet.

gentilium multitudo fræna non habens legis; nec rectus ab aliquo, ſed ſemper in præcipitijs, & in voraginib. idololatriæ eliſus, atque confractus, domini ſeſſione didicit ambulare, & rectam viam ingredi. *Et diſperdam* (inquit) *quadrigam ex Ephraim.* Adhuc ex Dei patris perſona dicitur: quod quadriga, ſiue currus ex Ephraim pereat: & equus de Hieruſalem. Et interim ſecundum literam hæc loquitur. *Non erunt prælia: omnibus Christi aduentu, & natiuitate pacatis.* Porrò ſecun-

Ephraim quid.

dum altiorem intelligentiam, Ephraim refertur ad hæreſium multitudinem, quæ interpretatur καρποφορία, hoc eſt vbertas, & frugum abundantia, de quibus ſcriptum in Pſalmo 77. *Filij Ephraim intendentes, & mittentes arcum, conuerſi ſunt in die belli.* De his quadrigis, & curribus legimus. *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei noſtri inuocabimus: ipſi obligati ſunt, & ceciderunt, nos autem ſurreximus, & erecti ſumus.* Equus qui diſperditur de Hieruſalem, ille eſt de quo legimus. *Fallax equus in ſalutem.* Et in Hieremia: *Qui luxuriæ vacabant, & libidini, audiunt: Equi inſanientes in fœminas facti ſunt mihi: vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Vnde reuocantur ad pœnitendum, dicente Pſalmographo: *Nolite fieri ſicut equus, & mulus in quibus non eſt intellectus.* Cumq. diſperdiderit Deus currus Ephraim, & equum de Hieruſalem: qui de iſtiuſmodi equis, & curribus fuerint liberati, transferentur in Domini ſeruitutem, & efficientur Cherubim, & de ipſis dicetur: *Currus Dei decem millium multiplex, millia lætãtium.* Et, *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te proxima mea.* Et *Aſcendes ſuper equos, & equitatio tua ſalus.* Ioannes Arboreus in hũc locum Salomonis: *Flagellum equo, & chamus aſino, & virga in dorſo imprudẽtium.*

Imprudẽtes & peruerſi equi dicti.

Non minus, inquit, indigent imprudentes, & peruerſi flagellis, & ſtimulis, quàm equus indomitus, & piger aſinus: & licet flagris cæſi non reſipiſcant, nec emendentur, eorum tamen ſupplicia alijs terrorem incutiunt, quibus à lapſu præcauebunt, & à multis vitijs reuocabuntur.

Superbi, & luxurioſi.

Li. de Abraham cap. 8.

Peccati natura p equũ expreſſa.

Poſſunt equo, & aſino ſignificari ſuperbi, & luxurioſi, qui cum acriter à Domino caſtigantur, nonnunquam reſipiſcentiam agunt, & vitium in melius commutant. Hinc illud Pſalmographi: *In chamo, & fræno maxillas eorum conſtringe, qui nõ approximant ad te.* Secundum verò etiam D. Ambroſium equus peccati naturam exprimit aptiſſimè. Equus enim, inquit, ſtare neſcit, velox ad impetum, ceruicem exaltans ſuam, hinniens ad libidinem. Quid tam ſimile peccati? Feruet enim primò culpæ impetu, & omnem regi cogitationem præuenit, motuque immaturo exilit, vt eam difficilè ratio reuocare poſſit. Fertur in præceps, & aſcenſorem eius proijcit in mare iſtud huius ſæculi, ceruice tumida recuſans iugum correctionis. Et ſpecialis quædam forma libidinis, quæ vocẽ mutet hominis, verba amantis corrumpat, ſuiſq. ſe prodat ſermonibus. Denique ad Iudam per

Cap. 13.

Hieremiã dicit Dominus Deus; *Nunc videbitur ignominia tua, & adulteriũ tuũ, & hinnitus, & alienatio fornicationis tuæ ſupra colles.* Hunc iuſtus reuocauit equitatum, mores quoque declinantis cõuertit, & ad ſe vocauit, vt imitatores ſui fierent, qui deflexerant, quia ſenſus noſtri ad diſciplinam

Cap. 14.

Paſtores eccleſiæ falſi equi dicti.

mentis recurrunt. &c. Idem in hoc Apocalypſeos: *Et exijt ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta:* Per equos, inquit, falſi paſtores Eccleſiæ deſignantur, qui officium regiminis non pro amore Dei, ſed pro amore ſæculi ſuſcipiunt. Per frænos quibus equi reguntur, eorum falſa doctrina deſignatur. Habent quidem falſi paſtores doctrinam in ore, ne ab officio funditus alieni videantur, ſed Phariſęorum exemplum ſequentes, dicunt, & non faciunt.

Et quia aliud non poſſunt docere, niſi quod euangelium loquitur, & in prædicatione ſua annunciant peccatoribus quas pœnas patientur, niſi corrigantur, vſque ad equorũ frænos ſanguis peruenit, quia pęnas quas peccatoribus minati ſunt, niſi corrigerentur, ipſi quia vitia ſua deſerere noluerunt, experirentur.

Cap. 10.

Populus inſanus.

Principes terræ.

Cor induratum per equum deſignatum.

Idem & in hoc Apocalypſios: *Et ita vidi equos in viſione, & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas.* In hoc loco inſanos populos intelligi ait; per ſorores autem equorum principes terræ deſignari: per loricas autem, quæ ictus gladiorum à ſe repellunt, duritiam cordium reproborum, quæ ad corda eorum gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, accedere non ſinit. Dein durato corde per equũ deſignato ſic diſſerit Ludouicus Viues meditatione prima in Pſal. Pœnit. Emeritum ferunt equum militia lunga, in lætiſſima immiſſum prata, opera vacuum, vt pro laborioſa iuuenta, quiete frueretur ſenectutis: illum cum clamoribus, ac ſtrepitu abigere conarẽtur viatores quidã iuſto curioſiores: nihil enim ad eos in illis pratis equus paſcebat, nihilque mouebatur, adueniens fortè Dominus miles veteranus. An non (inquit) vos inepti eſtis, qui militari tumultui aſſuefactum equum voculis veſtris à paſtu conamini deterrere? Sic & ego in medijs flagitiorum, voluptatibus aure duriſſima, qui iuniorum ardentes ſæpe audieram expoſtulationes, & querelas huiuſmodi, nihil erat, quod mouerere illis, & niſi ſpes hæc tui tam me iuuiſſet in duritie mea, velut marmor obriguiſſem, perijſſemque.

Homo pullo equino aſſimilatus.

Pullus verò equinus adhuc per ætatem inſolens frænorum, ac tyro exagitatur, concutiturque ſolo tactu fræni. Sic homo dolore exagitatur ex dolendi inſolentia; vbi verò aſſueuit ærumnis, obtorpet, facitque quod equus iam edomitus, qui frænum mordet, & ſeruitio

hominis

A hominis assuescit,& domituram facilè fert,& ad obsequiũ habilis reperitur, vt docet Cicero. Voluntate igitur,& iudicio suscipi ægritudinem confitendum est: idque indicatur eorum patientia qui cùm multa sint sæpè perpessi,faciliùs ferunt quicquid accidit:obruisseq. contra fortunam arbitrantur: Vt ille apud Euripidem: *Si mihi nũc tristis primùm illuxisset dies: Nec tam ærumnoso nauigassem salo, esset dolendi causa, vt iniecto equulei fræno repentè tactu exagitantur nouo, sed iam subiectus miserijs obtorpui.* Potest & per equum siue pullum indomitum intemperantia, ac lasciuia indicari, vt constat Themistoclis exemplo, qui cùm mutatos eius mores ex procacissimo in maximè temperantem plerîq. admirarentur: an non, inquit ille, asperi,& indomiti pulli solent euadere in optimos? Non imprudenter itaque Prudentius elationem animi describens ait.

Lib. 3. Tuscul.

Intemperantia,& lasciuia per equũ indomitũ indicat.

Fortè per effusas inflata superbia turbas
Infræni volitabat equo.

Superbię.

Et vt D. Augustinus ait in enarratione Psalm. 146. Potentatus equi est superbia. Videtur enim equus, inquit, veluti ad sugestum hominis accommodatus, vt altior incedat. Et reuera est in eo ceruix indicans quandam superbiam. Non se extollant homines in suis dignitatibus, non se sublimes putent honoribus, caueant ne in equo in domito præcipitetur. Pierius Valerianus equum
B pro immoderato,& rationis experte impetu poni apud legislatorem Mosem ex eo manifestum esse ait, quòd non designari principem equorum educatorem dicit: quod ita capiendum, inquit, est ex Philonis sententia, vt ineptum eum apud principatum existimemus, qui voluptatibus cupiditatibusque, & nequitiæ deditus stare loco nesciat, & fræna ferox spumantia mandat. Lex ipsa est Deuteronom. cap. 17. *Quique rex fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero subleuatus*, præsertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam per eandem viam reuertamini, nam qui talia mente concipit, effræno illi, & feroci equo similis est, de quo vulgatum adagium: *Secede equinis à pedibus procul*, ab equo inquam illo, qui semper Ægyptum, hoc est voluptatum,& illecebrarum planitiem appetit insultare, quo circa frænis, ceterisque compescendus, nisi velimus in pernitiem rapi, & nosmetipsos vnà cum fortunis dare præcipites.

Immoderatus,& rõne carenes impetus.

Nam vt optimè ait Euripides: ἀχαλινων ςόματων ἀνόμυτ' ἀφροσύνας τέλος δυςυχία, id est. *In frænis oris ex legisq. dementia finis infortunium.* Sæpe autem in diuinis literis equus aberrantem,& vagum hominem indicat, qui sine ratione vlla feratur; vt, *Fallax equus ad salutem.* Et, *Nolite fieri sicut equus,& mulus quibus non est intellectus.* Teius Anacreon in muliebrem fastum, arrogan-
C tiam que inue&us, puellam quandam equino comparat pullo, in quem nondum quispiam inscenderit, atque nullo cohibitus fræno huc illuc euagetur. Iracundus item rectè equo assimilatur insano, vt ostendit Lucianus in Cynico his verbis: *Ac similiter vobiscum agitur* (ò iracundi) *vt cùm quodam qui equum insanum ascenderat. Equus igitur virum corripiens abstulit: hic verò amplius iam desilire equo currenti non poterat. Quidam verò cùm ocurrisset, eum rogauit, quonam tenderet: hic respondit, quocunque huic videbitur, equum demonstrans. Quod si vos quispiam roget, quò feramini si verum vultis dicere, dicitis in vniuersum quidem quocunque videatur affectibus.* Equitem ab insessore multum differre arbitrandum est, inquit Philo Iudæus) non solùm hominem vectatum animali hinnibili ab alio similiter vectato homine, sed etiam rationem à ratione. Ergo qui sine equestri arte ascendit, dici debet insessor, qui se commisit iumento lasciuo, à quo abripiatur quocunque ipsum detulerit impetus,& non præcauendo voraginosos terræ hiatus, aut fossam aliquam profundiorem, violento cursu vnà cum equo præcipitetur, subiungaturque. E diuerso eques ante omnia frænum in os indit, deinde intergum insilit, & quamuis ferri videatur, reuera tamen circumagit eum à quo gestatur tanquam gubernator.

Homo aberrans,& vagus per equum indicatur.

Puella equino pullo assimilata.

Iracundus.

Li. de agricult.

Eques vt ab insessore differat.

Nam & ille videtur ferri à naue, quam gubernat: sed si verè pronuncies, ipsi deducet eam ad
D portus optatos. Cæterum quando sonipes bene iter carpit, habenis obtemperans, palpum, & laudem refert ab equite: Quando autem fertur iusto concitatiùs, cohibetur quo minus properet. Quòd si pergat contumaciùs, reducto fræno cogitur ceruicem reflectere,& gradum sistere. Scuticis quoque ac calcaribus continetur in officio, ne subsultet lasciuiens,& alijs modis quibus domitores vtuntur, contra ferociam.

Nec mirum videri debet. Ascendente enim equite simul ars equestris ascendit, vt iam duo periti insideant, atque ita vnum subiectum imperitum animal moderentur facilè. Iam omisso hinnitore, vectoreque, tuam si libet animam considera. Inuenies enim inter partes eius,& equos,& aurigam ascensorem, sicut & extra te. Equi sunt furor,& concupiscentia, ille mas, hæc fœmina: ideoque ille vt mas gestit elata ceruice libertatem appetẽs; hæc verò seruilior, & callidior domum depascit,& deuorat, vt fẽmina. Insessor autẽ,& auriga vnus est, nempè intellectus; sed auriga tunc quando ascendit cum prudentia, insessor est. Imprudens igitur præ imperitia nõ potest habenas retinere, sed patitur elabi è manibus. At iumẽta habenis libera temerè discurrũt

Furor,& cõcupiscentia equi.

Imperitus sessor.

nullo ordine. Sessor verò præ imbecillitate sustinere se non valens decidit, & laceris genibus, A
manibus, facieq. malè mulctatus miser deflet suum infortunium. Nonnunquam autem pedibus in
curru hęrens raptatur supinus, & tractum in orbita caput, ceruicem, humerosque ambos consau-
ciatur: deinde huc, illucque distractus, & illisus omnibus passim obiacentibus, miserrimo genere
mortis extinguitur. Et huic quidem talis exitus obuenit. Currus autem iam leuior: & violenter
quassatus, vbi non solum inæquale inciderit, facilè frangitur, vt instaurari non possit, & cōpin
gi denuo, iumenta autem omni retinaculo liberata cōcitantur, & efferantur, ne prius desinūt cur-
rere, quam collabantur, aut in aliquam rupem delata, ipsa quoque inteteant : atque ita currus
animæ vnà cum vectore totus perit per aurigæ inscitiam. Tales igitur equos, vectoresq. arte ca
rentes tolli præstat, vt virtus maneat incolumis. Cadente enim imprudentia, stare prudentiam
necessum est. Ideo Moses inter præcepta tradit: *Si egressus fueris in bellum contra inimicos tuos,*
& videris equum insessoremq. & maiorem multitudinem hostium, noli timere, quia dominus Deus tecū
est. Furorem enim, & concupiscentiam, & in vniuersum affectiones omnes, atque etiam cogita-
tiones, quæ his singulis tanquam equis insident, etiamsi videantur fretæ inexpugnabili robore,
contemni oportere ab his, qui proteguntur magni regis potentia, semper & vbiq. pro ipsis de-
certante: exercitus autem Dei virtutes sunt, propugnatrices piarum animarū: quas vbi viderint B
deuictum aduersarium, conuenit pulcherrimum, decentissimumq. hymnum canere datori victo-
riæ Deo; Hymnus epodon mirabilem habens, quem decantari bonum est, sic se habet. *Cante-*
mus Domino, gloriosè enim magnificatus est: equum, & inscensorem proiecit in mare. Meliorem enim
perfectioremq. victoriam inuenire non licet, quàm qua vincitur petulantium quadrupedum cer-
uicosorumque agmen validum, hoc est vitiorum & affectuum. Sunt enim vitia genere quatuor
& affectus totidem, cum quibus & inscensor eorum intellectus, virtutis osor, & amans affectuū,
collapsus interit, qui prius voluptatibus, iniurijs, vaframentis, rapinis, fraudibus, similibusque iu-
mentis delectabatur. Pulcherrimè igitur legislator inter præcepta docet, *ne princeps eligatur equo-*
rum altor, parum idoneum ratus ad principatum quisquis in voluptates, & cōcupiscentias, & amo
res impotentes insaniens, tanquam infręnis, ac contumax equus œstro suo agitur. Dicit enim sic:
Non poteris constituere supra te hominem exterum, quia frater tuus non est, propterea non multiplica-
bit sibi ipsi equitatum, nec auertet in Aegyptum populum. Itaque nemo altor equorum natus est, sa-
cro Mosi credimus. Atqui dicat aliquis magnam esse potentiam regis in equitatu, non mino-
rem, quàm in pedestribus copijs, & naualibus: nonnunquam verò vtiliorem etiam, pręsertim, vbi C
sine dilatione, celeritate expedita opus est, temporibus moram non ferenribus, sed ipsum mo-
mentum occasionis vrgentibus: vt cunctatio non damnum solùm, sed & cladem illatura videatur,
occasione tanquam nube præteruolante. Huic respondebimus, nullum, bone vir, præsidium le-
gislator noster à principe submouet, neque copias eius parte aliqua mutilat, imo quantum fieri
potest, augere conatur, vt robore, multitudineque freti socij facilè profligent aduersam aciem.
Quis enim alius sic, vel insidias collocare, vel aciem struere, vel legiones distribuere, easq. tribu-
nis, centurionibusq. assignare, vt res postulat, nunc pluribus, nunc paucioribus nouit: ad hæc præ-
cepta rei militaris tradere præmonstrareque, vt hic noster confirmata longa vsu peritia? Sed nūc
non facit verba de isto equitatu, qualem principes solent colligere ad infestandos hostes, tuen-
dosq. socios necessarium, sed de eo, qui animæ inest, bruto, immoderato, inobedienteque impetu
quem refrænare vtilius fuerit, ne quando populum suum vniuersum in Ægyptum corporis regio
nem auertat, & voluptatum affectuumque magis, quàm virtutum denique amatorē reddat: quan
doquidem necessum est, vt qui equitatu pollet, eumque auget, viam, quæ in Ægyptum fert, vt
vates inquit, Ingrediatur. Cum enim animam tanquam nauem ab vtroque latere, intellectu sen
suque violentæ procellæ affectuum, iniquitatumq. reluctantem inundant elatæ: altiùs tunc credi- D
bile est fore, vt intellectus obrutus subsidat. mergaturque, profundum autem, in quod mergitur,
corpus est, quod cum Ægypto cōfertur. Caue igitur ne vnquam eiusmodi equis alendis studeas:
nam & quid diuersum genus tractant, ipsi quoque vituperandi sunt: & quid ni? apud quos bruta
iumenta honorantur, quorum ex ædibus equorum greges semper saturi procedunt, hominum ve
rò eos deducentium nemini, vel sportula succurrit inopiæ solamen, vel leue aliquod munusculū,
& tamen hi minus peccant. Cursores enim equos alendo, aiunt se sacra certamina, & quæ passim
aguntur celebritates ornare, & voluptati ornamentoq. esse spectatoribus, atq. etiam multis præ-
bere exercendi se materiam. Nam qui cupiditatem vincendi animalibus indunt, propter hono-
ris amorem, & æmulationem virtutis, in desinenti adhortatione alacritateque vsi labores libēter
sufferunt, nec prius desistunt ab officio, quam ad finem optatum perueniant. Verum isti prætex-
tus quærunt: alteri ne defensionem quidem vllam habent, qua peccatum suum tueantur, qui ve-
ctari iubent in sessorem intellectum imperitū artis equestris, committentes eum vitio, & affectui
quadrupedi. Quod si aurigandi artem ediscas melius, mediterisq. vt iam tibi videaris ad regen-
dos

A dos equos idoneus, tum demum ascende, & habenas arripe. Sic enim nec illis salientibus excussus cum laceratione corporis mouebis risum spectatoribus alieno malo gaudentibus, nec incursu obuiorum insequentiumuè inimicorum capieris: hos celeritate longè à tergo relinquens, illos verò securè vitant per scientiam. Meritò igitur Moses victoriale carmen canens ob insessorum interitum, salutem nihilominus precatur equitibus. Nam hi possunt iniecto brutis potentijs fræno, cohibere nimium cursus eorum impetum. Hucusque Philo. Plato in Phædro naturam nostram currui similem esse ostendit, ab auriga moderato: aurigam proponens ceu mentem in nobis bene cõstitutam, equos binos refractarium vnum; alterum sequacem, & morigerum: per refractarium appetitum quo præcipites rapimur, & malum nobis accersimus, intelligens, per morigerum, rationem dicto audientem, & salutaria recto iudicio inquirentem: esseque perpetuò subinde bellum, quo modò ratio, modò appetitus victor euadit. Idem Plato pullo equino adolescentiã comparans: Qui periculum (inquit) facere volunt, an pulli sint pauidi ad strepitus, & tumultus adducunt: ita, & iuniores per formidines quasdã, & rerum terribiliũ obiecta traducẽdi, & voluptates quædã offerendæ, quibus meliùs quàm aurũ in igne explorentur, vt periculũ fiat, an aliquis eorũ extet qui ad solidam quandã modestiam compositus, errorum incãtationibus minimè irretiatur.

Natura nostra currui similis.

Lib.3. de re pub.

Adolescentia pullo similis

B Eleganrer etiam Plutarchus in libro de audiendis poetis ab equis aduersus incontinentes, atque iracundos similitudinẽ sumens inquit: *Sicut enim equos non in cursu, sed ante cursum frænant: sic eos qui difficulter continentur in dignitate rerum obiectarum, & iracundos ratione occupare, & temperare, atque ita demum ad certamina adducere conuenit.* Equi nomine, vt scribit D. Gregorius, etiam dignitas temporalis accipitur, Salomone attestante qui ait: *Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram.* Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati, & serui in equis sunt, cùm peccatores præsentis vitæ dignitatibus efferuntur: Principes verò quasi serui ambulant, cũ multos dignitate virtutum plenos nullus honor erigit, sed summa hic aduersitas velut indignos, deorsum premit. Hinc rursum dicitur: *Dormitauerunt, qui ascenderunt equos*, id est in morte animæ, mentis oculos à veritatis luce clauserũt, qui in præsentis vitæ honore confisi sunt. Eodẽ asserẽte equus hoc ipsum præsens sæculum designat, sicut Iacob voce dicitur: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Quo in testimonio quid equus significet, melius (inquit) ostendimus, si & ea quæ circumstant, paulò subtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire Antichristum ferunt, pro eo quod hoc loco Dan, & coluber asseritur, & mordens. Vnde, & non immeritò dum Israeliticus populus terras in partitionem castrorũ

Lib.31 Moral. cap.18

Dignitas tẽporalis.

Præsens sæculm.

C susciperet, primus Dan ad aquilonem castrametatus est, illum scilicet signans, qui in corde suo dixerat: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium; similis ero altissimo.* De quo, & per Prophetam dicitur: *A Dan auditus est & fremitus equorum eius.* Qui non solùm coluber, sed etiam cerastes vocatur. Cerastes enim Græcè cornua dicuntur, serpensq; hic cornutus esse perhibetur, per quem dignè Antechristi aduentus asseritur, quia contra vitam fidelium, cum morsu pestiferæ prędicationis, armatur etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiorem esse quàm viam? Fit ergò Dan coluber in via, quia in præsentis vitæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus quasi placendo blanditur, sed in via mordet, quia eos, quibus libertatem tribuit, erroris sui veneno consumit. Fit cerastes in semita, quia quos fideles reperit, & sese ad præcepti cælestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidæ persuasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit, & in persecutionis languore post beneficia fictæ dulcedinis, exercet cornua potestatis. Quo in loco equus hunc mundum insinuat, qui per elationem suam in cursum labentium temporum spumat. Et quia Antichristus extrema mundi apprehendere nititur. Cerastes iste equi vngulas mordere perhibetur. Vngulas quippe equi mordere, est extrema sæculi feriendo contingere, vt cadat ascensor eius retrò. Ascensor equi est,

Cerastes.

Antechristi aduentus.

Equi vngulas mordere quid.

D quisquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retrò cadere dicitur, non in faciem, sicut Saulus cecidisse memoratur. In faciem enim cadere, est in hac vita suas vnumquemque culpas agnoscere, & pœnitendo deflere. Retrò verò quo non videtur, cadere, est ex hac vita repentè decedere, & ad quæ supplicia ducatur, ignorare. Improbi quoque equi sunt, nam vt Iacobus de Vitriaco Cardinalis ait, habet etiam equos suos miles iste infernalis, homines scilicet reprobos, quos ipse fræno erroris posito (inquit) in maxillis eorum ducit ad libitum suum. Propterea Propheta ait *Equum, & ascensorem proiecit in mare*, id est amaritudine pœnæ æternæ. Et Hieremias: *Velociores aquilis equi illius.* Reprobi enim homines plerumq; velocius currunt ad malum quàm aquilæ, id est boni, & spirituales volent ad bonum. Et iterum ait: *Omnes conuersi sunt ad cursum suum sicut equus, impetu vadens ad prælium.* Et in Apocalypsi dicitur *Potestas equorum in ore eorum, & in caudis eorum: In ore mala persuadendo: in cauda, occultè decipiendo.*

In faciẽ cadere quid.

Improbi, equi dicti.

Exod.15

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Veſparum typus.

EQVI cadauer (inquit Orus Apollo) pingebant priſci, cùm vellent ſignificare veſpas. Ex huiuſmodi enim cadauere plurimùm naſcuntur veſpæ. Pierius diligentes ait rerum naturalium obſeruatores ex bouillo occipitis cerebro apes gigni tradere, ex aſini cerebro crabrones; ex equo veſpas, ex humano cadauere ſerpentes: citatq; peruulgatam apud omnes verſum: A

Ἵπποι μὲν σφηκῶν γενεσις, ταυροι δε με λισσων.

Sed non probo quod vertit:

Nam culices ab equi, ſed apes ab origine tauri.

Quid enim culicibus cum veſpis. Quod verò ad hieroglyphicum ſenſum attinet, rectè hic non ſimpliciter veſpas à priſcis intelligi exiſtimat, ſed quod per veſpam identidem ſoliti eſſent ſignificare: per cuius (inquit) hieroglyphicum pugnacitatem, & infeſtum aduerſus hoſtes ingenium oſtendebant. Hoc autem vnum hieroglyphhicum Orus memorat. Pierius verò celeritatis in primis typum poni poſſe haud inelegãtibus oſtendit rationibus, quas nos ferè antè partim recenſuimus, partim etiam recenſebimus, ideoq in numiſmatis nunc equum currentem, nunc ipſum Pegaſum alis adiectis curſum, vt ſumma rem alacritate geſtam oſtenderet. Non ſum verò neſcius (inquit) authores eſſe, qui Pegaſum, qualem quippe paſſim in Hadriani, & L. Papyrij Curſoris, & aliorum quorundam nummis aſpicimus, famæ potius quam celeritatis indicium eſſe contendant. Naſcitur is ex Meduſæ cæde: ſiquidem virtus cùm terrorem amputauerit, famam generat. Terroris, & admirationis hieroglyphicum eſſe Meduſæ caput, oſtendimus in ſerpente, cùm de Domitiani geſtamine loqueremur. Fama autem vbi primùm genita per hominum ora primùm incipit volitare, Muſarum excitat fontem in Parnaſſo, quippe quod illuſtrium virorum præclara facinora vatibus ſcribendi ſuggerunt argumentum. Quod verò in Papyrio de re ipſa etiam cognomento Curſoris honeſtato, ex Pegaſo alacritatem, & feſtinantiam hominis ſignificari dixeramus, capreæ inſuper fugacis ſpolium, & fulmen, & ſagitta, quæ in eodẽ ſpectantur nummo, ad noſtrum faciunt intellectum. Quod verò, & centauri pubetenus humana forma, reliquum equina fingantur, multi eodem teſtante, vitæ noſtræ terminũ pernici curſu occupari, ſignificare putant, propterea quòd mira lapſi lubricitate incauti ſemper arripimur. Vulgatiſſimum verò illud ait eſſe argumentum, hominem feroci, inuictoque animo, imperio tamen, & rationi obſequentem, hieroglyphicè per frænatum equum ſignificari. Hinc Panatium dicere apud Ciceronem, Africanum ſolitum dicere, equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere ſole, vt his facilioribus vti poſſint, ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibiq; præſidentes, tanquam in gyrum rationis, & doctrinæ duci oportere. Animal nimirum ferox atque magnanimum, quod leges tamen ſubijt, nec frænum depulit ore, vt ait Horatius, de equo qui hominis opẽ implorauit, ſeq; frẽnari ſit paſſus: & Maro:

Pugnacitas. *Celeritas.* B

Pegaſus qd indicet.

Fama, & eius ortus.

Centaurus quid ſignificet. C

Equus frænatus quid indicet.

Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes, & frana iugo concordia ferre.

In huiuſmodi ſententiam eſſe Scipionis dictum non in celebre. Cùm Romani contra Antiochum iam in Aſiam traiecíſſent, iſq; legatos demũ de pace miſiſſet ad Scipionem, reſpondit is. *Id prius factum oportuit, non poſtquam & frænum, & ſeſſorem accepiſſet.* Frænum autem, & camum cuiuſq; rei coercitionem cùm ſacris, tùm humanis literis indicat. Non ingratum etiam fore hieroglyphicum putat, quo deſperatio, aut rei quam quiſpiam aggreſſus fuerit, inauſpicatus ingreſſus ſignificetur, vbi quis equum ceſpitantem, aut prioribus prolapſum pedibus adpingeret, cùm ipſa preſertim res, & prouerbio, & augurijs confirmetur. Augurium intelligit Flaminij Conſulis, Romani, quod ſuo loco recitaui. Sed quod ad prouerbium attinet, quod fertur. Rideo, inquit, Galba, canterie, Siſinnius Capito ita interpretatur, qui principio rei alicuius inchoatæ deficiunt animo. Nam cum Sulpitius Galba in prouinciam exiens, ad portam ipſam canterium ſuum animaduertiſſet cecidiſſe, *Rideo*, inquit, *Canterie te iam lapſum eſſe, cùm tam longum iter iturus, vix id ſis ingreſſus.* Nec indecenter item inter picturas huiuſmodi referri poſſe, ait idem Pierius, equũ in foſſam prolapſum, aut in voraginem aliquam demerſum, vbi luti tenacitate pertinaciſſimè detineatur, neq; ſeſe valeat expedire, ſi negocij alicuius difficultatem, aut incommodum exprimere voluerimus: quippe quòd plurimum ita eſt canteriorum natura, quos oneribus comportandis addicimus, vt ſi aliquam in voraginem deciderint, tam ob onus, quo grauantur, quàm ob liuidæ paludis cœnum, in quo recumbant ſupra modum implicentur, vnde ægrè attolli queant. Tandem ab Aegyptijs Sacerdotibus, animal hoc alioqui tam generoſum, tam vtile, tam domeſticum, repudiatum fuiſſe

Equus ceſpitans. D

Equus ĩ foſſam pro lapſus.

A asserit, ac per hieroglyphicũ eius profanũ intelligi decreuisse: cuius rei causam fuisse suspicatur, quæ maiores etiam nostros in Italia ab eo abstinere tam religiosè iusserit, vt à sacrorum flamine minimè tangeretur, propterea quod damnatum inter venena fel habere proditum est. Alios rem simplicius interpretantes, dicere inde factum, ne si longius digrederentur, fraus interdum ex negligentia fieret sacris. Ea enim de causa sacerdotum etiam nostrorum familijs data ocia, ne profanis occupationibus aut curis distraherentur; sed in precibus tantum Deo allegandis occupati essent, & laudes illi septies in die dicerent. Potest modò etiam equus primùm præclarè, mox ineptè pictus, inepti vulgi iudicij hieroglyphicum indicium esse. Aiunt enim referente Dione Chrysostomo, pictorem quendam iocosum, cum picturam quandam equi in publico proposuisset admirabilem atque accuratè factam, puero præcepisse, obseruaret spectantes si quid reprehenderent, aut laudarent, idque retentum memoria sibi renunciaret: Spectantium aut alium aliud dixisse de pictura, atque reprehendisse hunc quidem, vt opinatur, caput, illum autem coxas, alium verò crura, vt si talia facta essent, multò pulchriùs haberent. Pictorem autem his de puero auditis, aliam fecisse picturam iuxta vulgi opinionem, atque consilium, iussisseque collocari eam iuxta priorem. Fuisse autem magnam inter illas differentiam. Illam enim accuratissimè factam in omnibus; hanc

Profani typus.

Ineptum iudicium.

Orat. 78.

B autem turpissimè, ridiculosissimèque atque omnibus potius quàm equo fuisse similem. Manifestum igitur (inquit) quod si valdè quis opus habebat vulgi laude, credibiliorem existimans illius laudem aut vituperium quàm suam sententiam, ita singula facturus sit atque conaturus se talem exhibere, qualem volet vulgus: certumq. est quod similis futurus, sic pro illo priore equo doctè atque ex vnius arte facto, admirabili alteri atque multorum opificum artificio neque ipsis illis placenti artificibus, tametsi ex omnium consilio atque arte composito. Quemadmodum fabula ait Pandoram non ab vno deorum formatam, sed communiter ab omnibus alio aliud donante, & apponente: opusque neque sapiens, neque bonum factum, sed omnigenum variumque accipientibus euenisse malum. Hæc Dio Chrysostomus. Si egregio cordatoque ac prudenti militiæ duci, qui suo Marte totum belli pondus sustinuisset & confecisset, propria virtute concitatus (quod plerique nostræ tempestatis etiam præstitere) symbolum appositum esset excogitandum, tres aut quatuor (inquit Claudius Paradinus) quorum vnus eorum solus præ cæteris omnibus à sessoribus suis concitatus primus ad premij locum destinatum peruenerit, currentes equos depingi cuperem, cum his verbis: SOLVS PROMERITVS: imitatus in hoc veterem Romanorum consuetudinem, qui olim sese in circis ad cursum exercebant, &c.

Dux militiæ cordatus, & prudens.

C

MITHOLOGICA. QVIBVS DIIS SACRI.

Quibus immolati equi.

Quus non paucis quidem dijs, cæterùm Neptuno potissimum sacer putatus fuit. Hic enim hippius (ἵππιος, vel, vt alij scribunt, ἵππειος,) id est equestris cognominatus est; cuius cognominis ratio diuersimodè traditur. Pausanias cùm, cur ita appellatus sit, alias causas ab alijs fuisse existimatas dicit (eas autem non recenset) ipse se putare ait ita cognominatum, quòd τῆς ἱππικῆς, id est equitationis inuentor fuerit: Nam, & Homerus in equorum certamine Menelao ab dei huius appellatione adhibuit iuramentum, quod equis conueniret,

Neptunus hippius cur dictus.

In Achaicis

Ἵππων ἁψάμενος, γαιήοχον ἐννοσίγαιον
D Ὄμνυθι, μηδὲν ἑκὼν τὸ ἐμὸν δόλῳ ἅρμα πεδῆσαι. id est
Equos tangens, terram ambientem Neptunum
Iurato: an non volens meum dolo currum impedieris.

Pamphos (πάμφως) verò qui Atheniensibus antiquissimos ludos fecit, esse dixit Neptunum, ἵππων δωτῆρα, id est equorum datorem, non aliunde nisi ad equestris appellationem deflectens. Diodorus Siculus de Cretensibus agens: Addunt (inquit) etiam Neptunum equos primum domuisse, artemque equitandi ab illo traditam, ex quo hippius sit appellatus. Val. Probus in commento super ea Virgilij in Georgicis verba: *Tuque ò, cui prima frementem Fudit equum magno tellus percussa tridente Neptune.* Campi (inquit) in Thessalia sunt petræi, in quibus locus Petra nomine, percussus tridente Neptuni, equum, qui Scyphius vocatus est, edidit: Romani autem Neptunũ equestrem vocant, Græci ἵππιον Ποσειδῶνα, quòd existimetur princeps originis equorum. Festus quoq; ita. *Hippius id est, equester dictus est, vel quod Pegasus ex eo, & Pagaside natus sit: vel quod equuleus, vt putãt, loco eius suppositus Saturno fuerit, quẽ pro Neptuno deuorarit: vel quod tridentis ictu terra equum excierit, cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iaciebant nono quoque anno in mare.* At verò

Scyphius equus.

Isidorus

Iſidorus de Circenſibus ludis agens; itaq; (inquit) Caſtori, & Polluci deputantur hæ ſpecies, qui- E
bus equos à Mercurio diſtributos hiſtoriæ docent: ſed, & Neptunus equeſtribus ludis præeſt, quē
Gręci hippion appellāt: ſed, & Marti, & Ioui in ludis equeſtres sūt conſacrati, & ipſi quadrigis prę
sūt. Porrò, & Phurunutus inter cętera, & hoc ait, ꝙ ideo hippius dictus eſt Neptunus à volocitate
nauigationis maritimæ, quodq; naues in mari quaſi equi videntur eſſe. Hippij Neptuni meminit
Neptuni Pe- & Artemidorus in primo Oniroctiticῶν. Hæc omnia de Hippio Neptuno collegit Gyraldus: qui
tręi fabula. item Petræi Neptuni fabulam à quibuſdam hunc in modum tradi ait: quòd ſcilicet Neptunus ali-
quando dormiens in petra quadam, per ſomnum Venere pollutus ſit: quod effuſum ſemen terra
ſuſcipiens, equnm primum exhibuit vocatum Scyphion. Ab alijs verò dici, diſpoſitum fuiſſe cer-
tamen Petræo Neptuno, in eo loco, vbi primus equus egreſſus eſt, propter quod, & Hippius Ne-
ptunus ſit dictus. Lactantius Grammaticus etiam terram in Theſſalia tridente percuſſam ſcribit à
Neptuno, ex quo (mirum dictu) proſiluerint equi duo, Scyphios, & Arion, inde nata Theſſalico-
Ariō equus. rum equorum præſtantia. Alij Arionem equum ex Neptuni in equum conuerſi cum Cerere in
equam conuerſa concubitu natum fingunt, & hāc ob cauſam Thelpuſios dixiſſe, Neptunum apud
ſe primum inter Arcadas hippium eſſe dictum. Seruius Grammaticus, in contentione cum Mi-
nerua de Athenarum nomine, ab Neptuno litore percuſſo, equum ſcribit productum animal bel- F
Lib.21.cap. lis aptum: Mineruam iacta haſta oleam creauiſſe, quæ res (inquit) eſt melior comprobata, & pacis
24. inſigne: cæterum Seruius à noſtris (inquit Cælius) coarguitur. Neptuni Petræi fabulam teti-
Lib.6. git Lucanus:

Primus ab æquorea percuſſis cuſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes, bellis feralibus omen Exilijt.

Minerua Fuit, & Minerua hippia ſiue equeſtris dicta, vt Phurnutus ait; item Pauſanias in Atticis, nec quidē
hippia. ſemel; item Arpocration, & Suidas in ἱππεία Ἀθωνᾶ, ſic verò nuncupata, quod currum inſtruexe-
rit prima: hanc Iſæus rethor, & Mnaſeas, vt Gyraldas, & Cælius annotarunt, Neptuni filiam fuiſſe
tradiderunt ac Polyphes Oceanitidis. Δαμνιππον etiam vocatam ſcribit Phurnutus, quaſi dicas
equi domitricem. Etymologus, & Varinus, Mineruam dicunt hippiam eſſe vocatam, quod è ca-
pite Iouis cum equis proſilierit, vt ſcriptus in eam hymnus indicat. Vel quod Coryphe (Poly-
phe fortè, vt Suidas, & alij habent) Oceani filia ex Neptuno eum vnà cum curru pepererit. Vel
quod Adraſtus Thebis fugiens, cùm equos in Colono ſiſteret, Neptunum, & Mineruam ἱππίους
appellarit. Huius Mineruæ hippiæ, & Neptuni hippij aras fuiſſe in Hippio dicto Colono Atticæ
Colonus hip- colle ſcribit Pauſanias. Colonum autem Hippium fuiſſe prope Academiam. Author argumen- G
pius. ti in Sophoclis Oedipum in Colono ait Furiarum fuiſſe ibi templum, loco autem id eſſe nominis,
quoniam etiam in eo eſſet Neptuni hippij, & Promethei, & Oreoconios, id eſt qui mulorum cu-
ram habent, in eo etiam habitaſſe. Iam verò Pindarus in Pythijs Cyrena ἔυιππον cognominat
propterea quod Libyes à Neptuno edocti eſſe dicantur currus iungere. Mineruam autem hip-
piam in Libya genitam aiunt. Græci, vt inuenio, Palladi nomen ab equo domito inditum
tradunt, & apud Pindarum legas fręnum Corynthi ab ea inuentum, & Pelopi datum dono, &
in Ilij captura inſtar montis equum Græci Palladi dedicarunt. Hæc verò ſignificare aiunt fe-
rocitatem omnem doctrina molliri, atque cicurari: quod luculenter Horatius ſic expreſſit: *Nemo
adeo ferus eſt, vt non miteſcere poſſit; Si modò culturæ patientem accommodet aurem.* Coluerunt
etiam Neptunum equeſtrem Romani, & in eius dei tutelam dicebant eſſe menſem Februarium
quando ſol gelidum, & vdum occupat aquarium, quem prodigum vrnæ dicit poeta. Dionyſius
ait Neptuno equeſtri templum ab Euandro in Latio erectum, diemq; feſtum ſtatutum, quem Ar-
Lib.1.ant. cades hippocratia, Romani Conſualia vocant. Hunc enim Neptunum Conſum ijdem dicunt
Rom. Conſualia autem erant ludi equeſtres, qui mox Circenſes, & magni, & Romani dicti ſunt. Plu-
Conſualia. tarchus cùm alibi; tum maximè in Romulo, Romulum tradit cuiuſdam dei aram conditam ſub H
terra in Circo inueniſſe, eique deo indidiſſe nomen Conſo, ſiue à conſilio, quod conſiliarius foret,
Conſus deus ſiue Neptuni equeſtris: aramq; ipſam reliquum tempus latere: in equeſtribus verò certaminibus
aperiri. Hoc autem die, vt idem Plutarchus, & Dionyſius, alijq; tradunt, apud eoſdem Romanos
ex conſuetudine ceſſabāt ab operibus, equi muli, atq; aſini, propterea quod inſtituta nauigatione
inquit Alexander ab Alexandro, cùm omnium rerum merces nauibus aduehantur, ocium quo-
Lib.5.c.26. dam modò iumentis, & remiſſio data ſit, vel quod equos primum Neptunus domuerat, & equitan-
di artem inuenerat, quare hippius dicebatur, Plutarchus cauſam reddere videtur maris tranquilli-
tatem, in quæſtionibus Romanis quærens, *cur in Conſualibus feſtis equos, & aſinos coronant, & ocia-
ri ſinunt? An quia Neptuno* (inquit) *equeſtri feſtum hoc peragunt, & aſinus cum equo libertate com-
muni fruitur? Aut quies iſta iumentis conceſſa eſt, quod mare tranquillum, & nauigationi commodum
ſe præbuiſſet.* Goropius quod Neptuno tribuunt equum, hieroglyphicum ſignum eſſe ait
omnis humanæ vecturæ. Cùm enim in omni vehendi portandiq; diuerſitate longiſſimè naualis
commoditas

A commoditas antecellat,atq; ea sit,inquit,hominum industria iuuēta,placuit animal eius notationem habere,quod ad hominem portandum sit procreatum. Philostratus autem binas depingens insulas, quibus forum erat commune,in quo ex vna ea deferebantur,quæ in agris eius colligebātur,ex altera quę in mari depręde bantur,ait statuam ibi fuisse erectam Neptuno vna cum aratro, & curru,sed ne terræ cultorum tantùm expressisse viderentur, aratrum nauis proram addiderant. Quamobrem Catullus Græcorum exemplo nauim currum vocauit in libello de Pelei,& Thetidos nuptijs inquiens:

Diua quibus retinens in sumis vrbibus arcos,
Ipsa leui fecit volitantem flumine currum.

Si quidem apud Aeschylum Prometheus in illa longa enumeratione artium, quas à se in vsum mortalium excogitatas, & inuentas gloriatur, ait inuentum suum esse currus illos nautarum qui lineis alis vagantur per mare: Θαλασσαόπλαγκτα δ᾽ οὔτις ἄλλος ἀντ᾽ ἐμοῦ λινόπτερ᾽ ηὗρε ναυτίλων ὀχήματα. Sed & Euripidem eadem figura vsum memini,apud quem nuncius, qui Medeam admonet, vt se mandet fugę,pręcipit ei,neq; vt id vehiculum spernat,quod nauigandi,neq; id quod terrestris B itineris conficiendi causa comparatum est.

Ὦ δεινὸν ἔργον παρανόμως εἰργασμένη
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐαν
Λιποῦσ᾽ ἀπήνην, μήτ᾽ ὄχον πεδοστιβῆ. id est, — Auriga nauis.
O quæ patrasti facinus atrox, impium
Medæa, fuge, fuge, siue natico — Naues Maris d
Subuecta curru, siue terrestri, fuge.

Sed hoc quoq;,vt totum propè veteris eloquētiæ choragium ab Homero est,qui primus aurigam nauis pro gubernatore dixerat.

Φθέγξατο δ᾽ ἡνίοχος νηὸς κυανοπρῴροιο, id est
Nauis ceruleæ sic est aurigæ locutus.

& naues equos maris nominauerat.

Νηῶν ὠκυπόρων ἐπιβαινέμεν, αἵθ᾽ ἁλὸς ἵπποι
C Ἀνδράσι γίνονται, id est,
Scandere veloces naues quæ per mare nobis
Sunt velut instar equi.

Sunt & aliæ apud Latinos authoritates, Plauti in primis. *Nempè equo ligneo per vndas cæruleas estis vectæ.* Varro Marcipone: *Quam nauticis equisones per viam conducerent.* Sic M. S. apud Nonium vulgati quà ducerent loco. Horatius: *Eurum per Siculas vndas equitare dixit.* Et Seneca *frænare ratem,* pro sapienter nauigare. Frænare enim ad equos propriè pertinet: Plutarchus eleganter libello de audiendis poetis,vt equus, inquit,fræno,& nauis clauo, mores oratione flectuntur. Duplex itaq; Neptuni erat munus, & nauigantium curam habere videlicet, & equorum,vt in hymnis Homerus scriptum reliquit his versibus:

In Rudetis — In Medusa — Neptuni munus duplex.

Διχθά τοι ἐννοσίγαιε θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
Ἵππων τε δμητῆρ᾽ ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν, id est,
Bina tibi superi Neptuno munera donant;
Flectere equos, regere & naues quæ marmora sulcant.

Pamphos quoq; antiquissimus Gymnographus Neptunum equorum, rostratarumque, & turrita- D rum nauium largitorem appellauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienses, vbi erecta postea fuit Academia, Neptunum primum iunxisse equos putasse, vt patet in his ex Oedipode in Colono:

Δῶρον μεγάλου δαίμονος εἰπεῖν λῦχημα μέγιστον, Εὔιππον, εὔπωλον, εὐθάλασσον. Ὦ παῖ Κρόνου, σὺ γάρ νιν εἰς τόδ᾽ εἷσας αὔχημ᾽ ἄναξ Ποσειδάν Ἵπποισι τὸν ἀκεστῆρα χαλινόν, id est. *Munus magni dæmonis dicere, Gloriam maximam, equis, pullis, mari benè imperitantem. O fili Saturni, tu enim ipsum in hanc ducis gloriam, Rex Neptune equis moderans frænos.* Apollonij verò enarrator Sesonchosem Ægypti Regem, qui post Orum Isidis, ac Osiridis filium regnauit, quem nonnulli Sesostin vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmauit, & Dicæarchus in lib. 2. rerum Ægyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Alij etiam, vt ex Virgilio, Lucanoq; ostendimus Lapithis hanc gloriam tribuunt, Thessaliæ populis, quos eam artem à Neptuno accepisse non obscurè innuit idem Virgilius, cùm optimos equos à Neptuno originem accepisse ait, *Neptuniá; ipsa deducat origine gentem.* De Neptuno autem artis equestris inuentore Papinius Statius canit.

Equitationis inuētio.

—— Neptunus equo (si certa priorum — Lib. 6. Thebaid.
Fama patet) primus teneris lusisse lupatis

Ora, & litore domitaſſe in litore fertur,
Verberibus parcens.

Fuit autem etiam Thebis, vt annotauit Cælius, Neptuni hippodromij, ſiue equorum domitoris templum, idq; Chryſippum ex carmine ſignificare Pindarico ex Iſthmijs. Gyraldus verò eum *Neptunus hippocromius.* Neptunum, qui videlicet Thebis celebratur, hippocromium cognominatum fuiſſe ait, idq; eundem Pindarum in Iſthmijs, itemq; in Nemeis manifeſtare, legi & Hippocurium Neptunum alicubi nuncupatum. Hippocronium autem dictum volunt à Saturno, quem Græci Cronon dicunt, quod ſcilicet equum pro eo deuorarit. Rhea enim Neptunum enixa inter gregem agnorum iuxta Arnen fontem ab agnis appellatum occultauit, vt eſt in fabulis, Saturno autem equum ſe peperiſſe dixit, & pullum equinum ei deuorandum dedit. Sunt qui hippocromia interpretantur nugas, quaſi dicas nimium antiqua, & obſoleta, qualia ſub Saturni regno fuerunt. Sed hæc ferè πάρεργα. Eum aliquando veniſſe in contentionem de artificio cum Minerua, & Vulcano ſcripſit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus Taurum, atque ea de cauſa crediderunt, inquit, poſteri eum primum equos domuiſſe. Quod autem in orbis diuiſione maris imperium ei contigit, ipſe gloriatur apud poetam. Alij interpretantur eum vniuerſi liquoris, hoc eſt ſeminis animalium deum exiſtimari, equorum eò magis, quòd planities eis conueniens ſit, quæ aquis accidit. Neptunus itaque deus habebatur maris, velox & mobilis inſtar equorum, vnde eſt etiam quod celerrimos ei aſcribant equos. Virgil. —— *Flectit equos curruq; volans dat lora ſecundo.* Item. *Iungit equos curru genitor ſpumantia addit, Frænaferis, manibusq; omnes effundit habenas Cæruleo per ſumma leuis volat æquora curru.*

Lib. 4. Vnde & Apollonius: —— Εὖτ' ἀνδέτοι Αμφιτρίτη
Αρμα Ποσειδάωνος εὐτροχον αὐτίκα λύσῃ, id eſt:
Quam mobilis Amphitrite
Neptuni celerem currum apto tempore ſoluet.

Lib. 3. Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi ſolitum ſcribit, vt eſt in eo verſu:
Loca quib. Neptunus præeſt.
Κυμοθαλής, χαριτῶπα τετράορον ἅρμα διώκων.
Quadriugum impellens currum, ſummo æquore labens.

necnon & Apollonius loca recenſens, quibus præeſſet Neptunus.

Οἷος δ' Ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
Αρμασιν ἐμβεβαώς, ἢ Ταίναρον, ἢ ὅγε Λέρνης
Ὕδωρ, ἠὲ κατ' ἄλσος Ὑαντίου Ὀγχηστοῖο,
Καί τε Καλαύρειαν μετὰ δὴ δ' ἅμα νείσεται ἵπποις
Πέτρην θ' Αἱμονίην, ἢ δενδρήεντα Γεραιστόν. id eſt
Ad ludos properat qualis Neptunus in Iſthmum,
Quadrigis inuectus adit cum flumina lernæ,
Tenariumq; ſolum, vel Hyantia rura, Geræſtum
Syluoſum, Aemoniamuè petram, fumantia colla
Cùm premit alipedum, Calabra idem vt rura reuiſit.

Neptunus Taraxippus. Quod autem Neptuno dedicati ſint equi ex eo etiam cõſtat, quod de Taraxippi ara ſcribit Pauſanias in Eliacis in Olympicorum ludorum deſcriptione, ſi quidem recitatis de eo aliorũ ſententijs, ait veriſimilius eſſe Taraxippum equeſtris Neptuni cognomentum eſſe, propterea quòd prima equorum origo ei debetur. Sed verba eius adfero. Alterum curriculi latus aliquantò longiùs excurrit. In eo ad ipſum aggeris exitum ara eſt figura rotunda. Ad eam deus colitur, quem *Taraxippus deus quis.* Taraxippum (ab incutiendo equis pauore) nuncupant. Solent enim iniecto terrore, circa aram (hanc) equi tam vehementer conſternari, vt incertum vnde coorta trepidatione, ſæpe illiſis curribus affligantur aurigæ. Quò igitur æquo & propitio vtantur Taraxippo, ad eam arã aurigæ vota nuncupant. Variat de Taraxippo Græcorum ſententia. Sunt qui indigenæ hominis ſepulchrũ *Olenium ſaxum.* illud eſſe dicant, præſtantis equos regendi ſcientia: Olenium nomen produnt, à quo ſit in Eleorũ finibus Olenium ſaxum appellatum; Alij Dameonem fuiſſe, Philuntis filium, qui in Augeum expeditionis Herculis ſocius, à Creato Actoris filio vna cum equo, quo vehebatur, ſit interfectus: ab Eleis eo in loco, & ipſi & equo, inanis habitum ſepulchri honorem. Non deſunt, qui hoc inane monimentum heroicum illud ipſum eſſe autument, quòd Myrtilo Pelops poſuerit, cum à ſe perempto parentaret, quo eius iram placaret; Taraxippum verò vocaſſe, quod Myrtili dolo Oenomani equæ cõſternatæ fuerint. Multi etiam Oenomanum illum eſſe dictitant, qui in curuli certamine equos, & aurigas illo exagitet pauore. Audiui etiam, qui Porthaonis filium Alcathoum eſſe dicerent, qui cũ inter procos Hippodamię ab Oenomao fuiſſet occiſus, & eo ipſo in loco humatus iniuriæ ſuæ, quam in ipſo curriculo paſſus eſſet, atrox & infeſtus vindex obequitantibus exoriatur. At Aegyptius quidam Pelopem aiebat acceptum neſcio quid ab Amphione Thebano,

A no, eo in loco defodisse, cuius arcana vi tunc conteriti fuerint Oenomai equi, & omnes deinde equi eodem afficiantur modo. Et censabat ille quidem Amphionem, & Orpheum (etsi Thrax diceretur) Ægyptios fuisse propterea verò alteri feras allicere, alteri verò saxa ad muros extruendos mouere attributum, quòd vterque magorum scientia excelleret. Mea verò sententia eorum est maximè probabilis oratio, qui Taraxippum cognomen esse dicunt Neptuni equestris. Est etiam in Isthmo Taraxippus, qui Glaucus fuit Sisyphi filius ab equabus discerptus ludis funebribus, quos patri suo fecit Acastus. In Argiuorum Nemea nullus omnino est herois genius, qui equis pauorem immittat: saxum tantùm eminet super curriculi flexum, colore rutilo: cuius fulgore concitantur equi, haud aliter multò, quàm si immissis ignibus iniecta esset trepidatio. Sed qui ab Olympico existit Taraxippo, longè est acerrimus terror. Hactenus Pausanias. Iuno etiam duos à Neptuno accepisse equos dicitur, quos illa postea donauerit Castori, & Polluci, quibus similiter, ac Neptuno equorum domitura ascribitur, quandoquidem sidera sunt velocissima, & nauigationi præesse etiam credita. Dij enim maris etiam habebantur. Pollux tamen pugillatu potius, quam equorum domitura nobilior, vt notum est ex hoc Horatij:

Saxum equis timorē incutiens.

Iunonis equi Pollux, & Castor equorum domitores.

B *Dicam, & Alciden, puerosque Ledæ*
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem.

Lib. I. carm Oc. 12.

Necnon ex hoc Arnobij, deos gentilium præ Christo deridentis: *Tyndaridæ Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus, & crudo inexsuperabilis cæstu, ignes, & fulgores marini, & ouorum progenies dij.* Vnde sunt qui Virgilium hoc versu:

Lib. I.

Talis Amyclęi domitus Pollucis habenis
Cyllarus:

Pollucem qui pugil erat, pro Castore equorum domitore dixisse existimant: sed ineptè. Haud enim dicendum sic pugillatus studiosum fuisse Pollucem, vt nunquam in equo sederet. Cyllarus equidem alternis Polluci, & Castori seruit. Papinius:

Cyllarus equus Castoris & Pollucis.

Et pauet aspiciens Ledæus ab æde propinqua
Cyllarus: hic domini nunquam mutabit habenas
Perpetuis frenis, atque vni seruiet astro.

Lib. I. Sylu.

Nam equum Domitiani vni seruiturum astro dicit, non duobus, vt Cyllarum. Et apud Propertium lib. 3. legimus: *Portaque Pollucis lympha salubris equo.* Sed reuertor ad Neptunum: de cuius
C equis nunc aliquid dicendum. Fingitur à Platone in Critia eos fuisse alatos, eorumque habenas manu tenentem cum curru inuehi. Ad quod sine controuersia Maronem allusisse dicunt, cum leuibus rotis summas ipsum vndas perlabi dixit, & hic multò apertiùs:

Neptuni equi quales.

Sic cunctus perlegi cecidit fragor, ęquora postquam
Prospiciens genitor, cœloque inuectus aperto
Flectit equos, curruque volans dat lora secundo.

In quinto item vbi Veneris precibus annuens, nauigaturo Aeneæ mare sedatum ac tutum reddere introducitur, pari ratione currum iungere, & per vndas inuehi agitatas, inquam, ac tumentes dicitur, phantasia poetica scilicet, vt Seruius consueuit vocare:

Iungit equos curru genitor, spumantiaque addit
Frænaferis, manibusque omnes effundit habenes,
Cæruleo per summa leuis volat æquore curru.

Silius lib. 3. fingit Neptuni currum trahi ab equis marinis:

Non aliter quotiens perlabitur æquora curru, Extremáque petit Phœbæa cubilia Tethyn
Frænatis Neptunus equis.

D In Romanis inspectionibus eorum pars posterior desinit in piscem. Cernitur autem Neptunus aurigans, concha sedens, equis istiusmodi vectus ceruice ardua, iubata ac pedibus (anterioribus nempe) elatis. Numus quoque etiamnum extat Galieni cum equo in piscem desinente, & his literis NEPTVNO CONS. AVG. Neptuni equos (inquit Turnebus intelligo Hippocampos, qui priores pedes habeant posterioribus careant, sed pontum legant, & natent, quod testimonio optimi poetæ Papinij, comprobauimus:

Hippocāpi.

Li. 26 c. 23. Aduers.

------Et triplici telo iubet ire iugales,
Illi spumiferos glomerant à pectore fluctus,
Ponè natant, delentque pedum vestigia cauda.

Lib. I. Achill.

Addo ego alium eiusdem Papinij locum non minus elegantem, in quo Tænaron describit, vbi Ditis creditur esse ianua:

Lib. 2. Thebaid.

Interiore sinu fragrantia litora curuat
Tænarus, expositos non audens scandere fluctus.

Q Illic

Illic Aegæo Neptunus gurgite feſſos
In portum deducit equos, prior haurit habenas (arenas potius)
Vngula, poſtremi ſoluuntur in æquora piſces.

Lib. 2. Argonaut.

Addo, & hoc Val. Flacci:

-------Non Africus alto
Tantus ouat, patrijſq. manus cùm plenus habenis
Orion bipedum flatu mare tollit equorum.

In cuius loci explicatione Pius Bononienſis, vidi (inquit) dum Romæ princeps academiæ in vrbe domina docerem, antiquum lapidem, in quo Neptunus in ſolio ſedens fuſcinamque tenens mare ſulcabat, dextra moderans equos duos, qui ab vmbilico ad extremum piſces erant, caudis intortis, capite vſq; ad medium corporis lupino, ita acuto roſtro, vt lupum potius quàm equũ referrent, quamobrem Flaccus alicubi lupos hos equos nuncupat, inquiens:

Neptuni equi lupi dicti, & ſemiferi.

Celſaq. ſemiferum contorquens fræna luporum.

Lib. 2. Argonaut.

Orionis equi

Lib. 8.

Semiferos autem eos vocat, quandoquidem qua parte piſces referunt, ſunt domeſtici, & affines Neptuno, vt Deo maris: qua verò parte equi, feri ſunt, & auerſati Deum: & ita in priſca inſpectione viſuntur elata ceruice, ac ſuperba, indignantique ſimili ac propè imperium detrectante. Orion Neptuni ex Euriale Minois filia filius, equos ſimiliter, vt ille, habet bipedes, cætera piſces, vt modò recitabamus: Et Triton, & ipſe deus marinus habitus equis vehitur apud Claudianum.

Palladiaque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis

Soli & Lunæ cur equi aſcripti.

De nominibus equorum Neptuni poſtea. Si verò velocitatis cauſa equi tribuuntur Nepuuno, recta etiam ratione debebuntur Soli, & Lunæ, quorum curſus omnem velocitatem ſvperat: quare Soli quoque alatum equum attributum fuiſſe reperio. Nam in eiuſdem Galieni numis equus eſt cum inſcriptione SOLI CONS. AVG. Aliàs quadriga vehitur quatuor moderata equis. Manilius:

Quadrijugis vt Phœbus equis, & Delia binis.

Lib. de ſpectaculis.

Lunæ enim biga datur. Tertulianus: *De iugo verò, quadrigas ſoli, bigas Lunæ ſanxerunt.* Papinius:

Rorifera gelidum tenuauit aera biga.

Seneca in Hercule Oetæo.

Cuius ad primos Hecate vapores
Laſſa nocturnæ leuat ora bigæ.

Lib. 3. Var.

Quadrigæ cur Soli attributę, cur bigę lunę. Trigę cur inferis datę. Seiuga currus Iouis.

Caſſiodorus epiſtola ad Fauſtum de Circẽſibus bigam quaſi Lunæ, quadrigam Solis imitatione repertam eſſe ſcribit. Trigas verò inferis, ſeiugas Ioui, deſultores Lucifero, & Heſpero conſecrarunt, inquit Iſidorus. Quadrigas autem ideo Soli iungunt, quia per quatuor tempora annus vertitur, ver, & æſtatem, autumnum, & hyemem: bigas Lunæ, quoniam gemino curſu cum ſole conſcendit, ſiue quia, & nocte videtur, & die. Iungunt enim vnum equum nigrum, alterum candidum: trigas dijs inferis, quia hi per tres ætates homines ad ſe rapiunt, id eſt, per infantiam, iuuentutem, atque ſenectutem. Seiuga maximus currus currit Ioui, propter quod maximum deorum eum eſſe credunt. Hæc ille, cæterùm in numo Heliogabali qui Solis erat ſacerdos equi quoque ſex excuſi ſunt, quanquam ſextus non appareat. Totam curruum Solis, & Lunæ fabulam paucis ſic complectitur Fulgentius;

Soluerat igniuomos, mundi regione peracta
Quadrupedes, gelidumq. rotis tepefecerat orbem
Rector, & auratis collum ſpoliabat habenis.
Iam Phœbus diſiungit equos, iam Cynthia iungit,
Quaſq. ſoror liquit, frater pede temperat vndas:
Tum nox ſtellato cęlum circumlita peplo
Cęrulea rorigenis pigreſſere iuſſarat alis
Aſtrigeroque nitens diademate luna bicornis
Bullarum bijugis conſcenderat ęquora tauris.

Equorum Solis color.

Sol λειxόπολως.

Lib. 2. Amor. eleg. 1.

Secundum autem diuerſam Solis diſpoſitionem dies diuerſam immutationem recipit: nam primò rubet, mox lucet, feruet in meridiè, veſperi pallet. Vnde equorũ eius primus dicitur eſſe erychteo id eſt rubens, ſecundus aritheus, hoc eſt ſplendens tertius lampas, videlicet ardens, quartus philogeus, quaſi amans terram, vt dicit Beda. Inuenio tamen etiam Solem λευκόπωλον vocatum fuiſſe, quòd candidis vehatur equis: & Ouidius Solis equos niueos vocat, dum canit:

Carmina ſanguineę deducunt cornua Lunę,

Et reuo-

A *Et reuocat niueos Solis euntis equos.*

Pallet enim, vt dictum est, sol à nobis discessurus, Sed, & nubloso cælo pallere dicuntur. Hoc docet Tibullus lib. 2. Eleg. 5. *In Herc. furen.*

Ipsum etiam solem defectum lumine vidit
Iungere pallentes nubilus annus equos.

Accessuros verò ad nos equos apposité Seneca vocat cęruleos, non à colore pilorum, sed ab aspergine maris, hoc est cum velut è mari summo manè erumpunt, suntque lucis exorientis nuncij.

Iam rara micant sidera prono
Languida mundo, nox victa vagos
Contrahit ignes, luce renata
Cogit nitidum Phosphoros agmen
Signum celsi glaciale poli,
Septem stellis Arcades vrsæ
Lucem verso temone vocant,
Iam cæruleis euectus equis Titam summam prospicit Oetam.

B Aurei aliàs plerumque solis equi definiuntur, et si singuli proprio distinguerentur, Pyrois rubente, Eous candicante, coruscante Aeton, Phlegon nigricante. De coloribs equorum dijs consecratorum hæc prodidit Isidorus: *Circa causas elemētorum gentiles etiam colores equorum iunxerunt, roseos soli, idest, igni, albos aeri, prasinos terrę, venetos mari assimilantes: item roseos ęstati currere voluerunt, quod ignei coloris sint, & cuncta tunc flauescant: albos hyemi quòd sit glacialis, & frigoribus vniuersa canescant, vere prasinos viridi colore, quia tunc pampinus densatur: Item roseos currere Marti consecrauerunt, à quo Romani exoriuntur, & quia vexilla Romanorum cocco decorantur: siue quòd Mars gaudeat sanguine: albos Zephyris, & serenis tempestatibus, prasinos flori, & terræ, venetos aquis, & aeri, quia cæruleo sunt colore: luteos id est croceos igni, & soli: purpureos igni sacrauerunt, quem arcum dicimus, quòd iris plurimos colores habebat.* Hæc ille. Sed reuertor ad equos Solis: Hos Ouidius ambrosia pasci fingit, tanquam immortales immortalium deorum cibo: *Colores equorum dijs tributorum. Lib. 18. Orig. 31. Metam. 2. Equorum Solis cibus.*

Iungere equos Titan velocibus imperat horis
Iussa deæ celeres peragunt, ignemque vomentes
Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntq́ sonantia fræna.

C Sed præter ambrosiam immortalem etiam quandam herbam eis in cibum cedere inuenio. Athenæus enim testatur Alexandrū Aetolum narrare de Glauco in libro quem piscatorem inscripsit, in mare demersum fuisse cùm herbam gustasset, quam ardente sole in fortunatorum insulis pura vere gignit terra. Eam suis equis gratam in cænam à Sole exhiberi, syluarū incolam, cursum vt absoluant indefessè: ac ne medio cursu interuaniat quædam molestia: Quæ verò hæc immortalis herba sit Alexander Aetolus tacuit. Athenæus alicubi eam ἀείζωον, id est semperuiuum vocatam fuisse asserit: atqui semperuiuum, cuius plurimæ sunt species loca aperta, solique exposita potiùs quàm syluas amat. Simulacrum Solis sic exprimebant, vt puerum imberbem in curru ponentes equos eidem quasi cursu cælum petentes subiungerent. Pueri autem ei aptant imaginem, quia sol velut quotidie nouo ortu natus in nullum planè senium incidit. Erant, & Iudæi huius superstitiosæ idololatriæ mancipati, credebantque solem Deum esse, quamobrem simulacro eius, quod fecerant, currus equosque subdiderunt, & hoc in atrijs templi Domini: vt in sacris biblijs legimus: *Iosiâs rex aboleuit equos quod dederant reges Iuda Soli, in introitu templi Domini, iuxta cameram Nethanmælech eunuchi, qui princeps erat in suburbijs: & quadrigas Solis combussit igne. Adoraturi enim solem insidebant equis illis, equitabantque ab ingressu templi vsque ad cameram Nethanmælech.* *Li. 17. c. 12. Herba immortalis qua Solis equi pascuntur. Lib. 15. Solis simulacrum vt expressum. Iudæi Solem Deum esse crediderunt. Reg. 1. 23.*

D Quod autem Soli currus, & equos tribuant de miraculo ast sumptum Eliæ prophetæ, qui à curru igneo, & equis igneis est raptus in cælum vt Ioannes Constantinopolitanus Episcopus æstimat. Quia enim Græcè ἥλιος dicitur Sol, sicut, & Sedulius cùm de Eliæ ascensu caneret, ostendit: *Solis currus & equos tribuere vnde natum.*

Quàm bene fluminei pręlucens semita cęli
Conuenit Elię, meritoq́, & nomine fulgens:
Hac ope dignus erat quoniam sermonis Achiui
Vna per accentum mutetur litera, Sol est.

Audientes Græci ab Israelitis quos diuinas habere literas fama prodebat, prędicari quòd Elias curru igneo, & equis sit igneis ad cælestia trāslatus, vel certè hoc ipsū inter alia depictū in pariete videntes, crediderunt (vicinia decepti nominis Solis) hic transitum per cælos esse designatum, & miraculum diuinitus factum Dei, mutarunt in argumentum erroris, humana stultitia cōmentatum. Quę opino est Angeloni monachi, ordinis S. Benedicti, authoris vetusti, & in abstrusis scriptu- *Elias igneis equis in cælum raptus.*

rarum locis eruendis explicandisque ingenij acerrimi viuacissimique Stromatibus in libros Regum, Bigas vt dixi, Lunæ, binosque equos tribuebant. Lucanus: E

Lib. 1. Lunę equi & biga.

-------Sic cum compage soluta
Sæcula tot mundi suprema coegeret hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mixtis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere litora nolet,
Excutietque fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi, totaque discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.

Virgilius in Culice:

Iam quatit, & bijugis oriens herebo cit equos nox.

Cerui Lunę ascripti.

Cùm verò Lunæ equi ascribantur propter cursus celeritatem, alicubi eidem tribuit ceruos, quibus in sola pedum velocitate spes fugæ est;

Dixit, & extemplo frondosa fertur ab Alpe
Trans pelagus, cerui currum subire iugales. F

Fulgentius hanc deam modò ab equis, modò à tauris vehi significauit. Equos tribuunt Homerus in hymnis deorum, Manilius, Ouidius, & Tibullus: Ausonius iuuencas hoc carmine:

Iam succedentes quatiebat Luna iuuencas
Vinceret vt tenebras, radijs velut æmula fratris,

Boues mares cur Lunę ascripti.

Prudentius de eadem: *Iam bijugas frænare boues.* At Auienus, & Claudianus iuuencos tribuunt seu boues mares, ad sterelitatem Lunæ spectantes, vt, & illi faciunt, qui mulas currui eius iunxere. Equorum alterum album fingunt, alterum nigrum, quoniam non solùm noctu splendet, sed interdiu etiam apparet. Ad hunc verò locum Propertij:

Equorum Lunę color. Lib. 1. ad Gall.

Quamuis labentes premeret mihi somnus ocellos
Et medijs cælo Luna ruberet equis.

Luna vt dicatur rubere.

Antonius Muretus arbitratur Lunā dici rubere, quia multi è veteribus ignea esse credebant corpora cælestia, eamque opinionem poetæ ferè sequuntur: ruber autem est ignitorum color. Volsci autem opinionem improbat, qui rubescere ait Lunā, cùm appropinquat dies, cùm (inquit) pallescere potius videatur. Iam verò Diana apud Arcades εὐριππα dicta fuit, quòd equas inuenisset, quas amiserat Vlysses, vt scribit Pausanias in Atticis Hippolytum ab equis distractum, vi quarundam herbarum, & amore Dianæ ad vitam reuocatum ferunt ab Aesculapio, quem Iuppiter indignatus quòd talem inuenisset medicinam, qua mortui vitæ redderent, fulmine ad inferos præcipitauit. Vt verò canit Virgilius: G

Diana ----- εὔριππος.

Aeneid. 7.

At Triuia Hippolytum secretis alma recondit
Sedibus: & nymphæ Aegeriæ nemoriq; relegat:
Solus vbi in syluis Italis, ignobilis æuum
Exigeret, versoque vbi nomine Virbius esset.
Vnde etiam Triuiæ templo, lucisq; sacratis
Cornipedes arcentur equi: quòd littore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudere quadrigis.

Hecate tergemina. Luna.

Hecate etiam ad Dianam siue lunam pertinet: fingitur autem τρισσοκέφαλος, tergemina Ausonio: quòd caput eius dextrum sit equi, sinistrum canis, medium hominis agrestis. Lunam quoq; φιλίππον vocat Orpheus. Auroræ equi ascribuntur rubri, & rosei. Ouidius, H

Auroræ equi. Amor. 1.

Proxima cùm veniet terras visura patentes
Memnonis in roseis lutea mater equis.

Et rursus: ----- *Nigri non illa parentem*
Memnonis in roseis sobria vidit equis.

Lib. 3.

Propertius. *Felix Eois lex funeris vna maritis*
Quos aurora suis rubra colorat equis.

Tribuuntur autem, & auroræ bigæ: Virgilius.

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Li. 2. Theb.

Eleganter erumpentem delineauit Papinius:

Et iam Mydonijs elata cubilibus alto
Impulerat cęlo gelidas aurora tenebras,
Rorantes excussa comas, multumque sequenti
Sole rubens: illi roseus per nubila seras

Aduertit

A *Aduertit flammas, alienumque æthera tardo*
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Impleat, atque ipsi radios vetet esse sorori.

Desultorios equos Lucifero,& Hespero cōsecrarunt. De Lucifero,ex Papinio,& Luctātio id alijs obseruatum,solitum manè,& vesperi, equo vti mutato: addunt colores, matutinum, album, vespertinum,atrum: quod tamen de Luna Isidorus scribit, addita ratione,quòd nocte,& die sit conspicua. Ouidius fuscum Hespero tribuit, at in promptu non est authoritas, Lucifero album:

Luciferi,& Hesperi eq.
2 Trist. Eleg.5.

Hoc vtinam nitidis Solis prænuncius ortus
Afferat admisso Lucifer albus equo.

Claudianus rorantem cognominat hunc equum.

De Raptu Proserp.

Dum matutinis præsudat Solibus aer,
Dum meus humectat flauentes Lucifer agros
Roranti prouectus equo.

Cassiodorus author est,equos desolutorios,per quos Circensium ministri missos denunciant exituros,Luciferi præcursorias velocitates imitari. Fingitur item mox suo curru,& fuscis equis per B cælum vectari, & eadem mater siderum solet vocari, quòd ea velut parere videatur: non enim nisi nocturnis temporibus aspiciuntur, & prodeunt: quare festiuissimè Tibullus:

Lib.3. Var.
Noctis equi.
Lib.2.

Ludite: iam nox iungit equos currumque sequuntur
Matris lasciuio sidera fulua choro.

Quo loco impressi codices habent ferè Martis, sed matris absque controuersia scriptura syncerior, vt Muretus restituit. Nigros dici noctis equos indicat Propertius.

Lib. Var. Lect.5.c.2.

Terra prius falso partu deludet arantes,
Et citiùs nigros Sol agitabit equos.

Clarissimè Silius.

Lib.15.

Donec nox atro circundata corpus amictu,
Nigrantes inuexit equos, suasitque quietem.

Claudianus noctis equos humentes dixit, fortè à noctis natura.

Lib.3.in Rufin.

Humentes iam noctis equos, Lethæaque Somnus
Fræna regens.

Nigri item perhibentur equi Plutonis. Propertius.

Plutonis eq.

C *Solis & atratis luxerit orbis equis.*

Hic etiam eiusdem poetæ distichon iam de noctis equis recitatum referri potest. Cæruleos eos dixit Ouidius de raptu Proserpinæ loquens.

Fast.4.

Hanc videt, & visam patruus velociter aufert,
Regnaque cæruleis in sua portat equis.

Necnon & Claudianus: lucem non ferre inquiens.

Lib.de Gigātomachia.

Lethęo vehitur curru, lucemque timentes
Insolitam mirantur equi, trepidoque volatu
Spissas cęruleis tenebras è naribus efflant.

Idemque Ouidius, nisi me fallit memoria.

Panditur interea Diti via, namque diurnum
Lumen in assueti non patiuntur equi.

Vnde & apud Virgilium Anchises se cum filio non diutius quàm par est moraturum conqueritur cum dicit:

Et se sęuus equis Oriens afflauit anhelis.

D Pluto autem ab Homero quinto Iliad. κλυτόπωλος cognominatur. Scholia exponunt equestrē, egregios equos habentem. Et rursus Iliad. λ. vbi Scholia: Fortassis autem insignes equi ei attribuuntur,quia mortem nemo effugere potest. Proserpinam Pindarus in Olympijs λευκιππον nominat,siue quia mos est poetis (vt ait Scholiastes) huiusmodi epithetis Deos ornare: siue quòd cùm eam à Plutone raptam Ceres mater quæreret, albo currui insidentem inuenerit. Venus hippodamia (ἱπποδάμεια) nominata apud Hesychium. Eademque ἔφιππος, idest equestris, hoc est equo insidens ab antiquis effingebatur, vt annotauit Gyraldus: nam Veneris filius Aeneas,cùm occasum versus nauigasset, equum mox conscendit,& hac statua matrē honorauit,vt Suidas scribit in Αφροδίτη. Veneris, currum intelligit Plautus his verbis.

Proserpina
Venus hippodamia.
In Asinaria

Nam si huic occasioni tempus se subduxerit,
Nunquam pol indipiscet quadrigis albis postea.

Nam quadrigas albas vocat equos Veneris qui & albi erant & citi. vt sit sensus: Etiamsi currum Veneris ab alitibus vectum,& per hoc summæ celeritatis conscenderet, & sequi vellet iam

Veneris eq.

amiſſam occaſionem, nunquã eam conſequeretur. Martis equos biiuges vocat Virgilius, Homeri E imitatione, cui δίζυγες appellantur. Martis hippij, ideſt, equeſtris ara in hippodromo Olympico fuit, vt meminit Cælius. Gyraldus verò tradit, & Iunonẽ quoque hippiam cognominatam fuiſſe, & Heſychius Hippam interpretatur Iunonem, & Picum auem. Pauſanias tradit Herculem hippodotem fuiſſe cognominatum, eique Bœotios templum conſtruxiſſe, propterea quòd cum Orchomenij aliquando ad eum locum perueniſſent, Hercules noctu equos, qui ad eorum currus erant, colligaſſet. Ad Iouis currum cenſebant equos niuali candore iunctos eſſe: Suetonius.

Iouis equi.

In Auguſto.

Atque etiam ſequenti nocte ſtatim videre viſus eſt filium mortali ſpecie ampliorẽ cum fulmine, & ſceptro, exuuijſq́; Iouis Opt. Max. ac radiata corona ſuper laureatum currum, biſſenis equis eximio candore trahentibus. Inuidioſus itaque Camillus fuit, quod in triumpho curru equis albis iuncto, vrbem inuectus eſſet, quod humano faſtigio ampliorem vindicare honorem paremq́; ſupremo Ioui videretur. Iouis equos tonantes vocat Horatius: Vulgus putat ferratis currus eius rotis tonitru excitari:

Lib. I. Car. Od. 24.

-------- *Namque Dieſpiter*
Igni coruſco nubila diuidens
Plerumque per purum tonantes
Egit equos, volucremq́; currum. F

Multa de Iouis curru, atque equis Dion Chryſoſtomus in oratione xxxvj: Boryſthenica his verbis: Alius autem ſermo in reconditis myſterijs ab hominibus Magis canitur admirandus, qui Deũ hunc (Iouem) laudibus celebrant, vt perfectum, & primum aurigam perfectiſſimi currus. Solis enim currum recentiorem aiunt eſſe, cum illo comparatum, vt qui appareat, & vulgò, vtpote curſum faciens manifeſtum. Vnde etiam communem famam (vt videtur) conſecutus eſt à primis ferè poetis, orientem, & occidentem ſemper dicentibus, & iuxta hæc omnibus enarrantibus, & coniugatos equos, & ſolem ipſum currui inſiſtentem. Fortem autem, & perfectum Iouis currum nemo laudibus extulit dignè hoc modo, neque Homerus, neque Heſiodus, ſed Zoroaſtres, Magorumq. diſcipuli canunt ab illis docti, quem Perſæ dicunt amore ſapientiæ iuſtitiæque ſeceſſiſſe ab alijs ſeorſum, & in monte quodam vixiſſe: deinde relicto monte, igne ſupernè multo immiſſo implicatum aſſiduo arſiſſe. Regem igitur cum Perſarum præſtantiſſimis propè acceſſiſſe, volentem Deo ſupplicare, & virum ex igne egreſſum illæſum, apparuiſſeque illis propitium, confidere iubens, & victimas offerre quaſdam, tanquam veniente eum in locum Deo. Conuerſatum autẽ eſſe poſthac non cum omnibus, ſed cum ijs qui belliſſimè ad veritatem eſſent natura idonei, deumque poſſent intelligere, quos Perſæ Magos vocarunt, Dei culturam ſcientes: non, vt Græci, G nominis ignoratione ſic nominant, pro veneficis habentes. Illi verò & alia iuxta ſacros ſermones faciunt, atque etiam Ioui alunt currum Neſæenſium equorum. Hi autem ſunt magni pulcherrimique, qui ſunt in Aſia. Soli verò vnum equum. *Interpretantur autem omnia ſermone, non* quemadmodum Muſarum apud nos prophetæ, ſingula magna cum perſuaſione dicunt, ſed ex ſe valdè contumaciter. *Eſſe enim dicunt vniuerſitatis rerum vnam vectionem, & aurigationem à* ſumma quæ fiat experientia, & robore ſemper, eamque inceſſabilẽ in inceſsabilibus ſeculi circuitibus. Solis autem & Lunæ curſus veluti equorum, motus eſſe partium; vnde & ab ipſis clarius videri. Vniuerſi autem motum, atque curſum haud multos intelligere, ſed illius certaminis ignorare magnitudinem. Quæ poſt hæc ſequuntur, erubeſco dicere de equis, deque aurigatione, quomodo interpretentur: non admodum curantes, vt ſibi vſquequaque imago ſimilis fiat. Fortaſſis etiam videar abſurdè præter Græcanica, & venuſta cantica, barbaricorum canticum puerorum recitare: tamen audendũ eſt. *Aiunt* equorum illum primum ſupernè, infinita differre pulchritudine, & magnitudine, velocitateque ab alijs, exteriora circùmcurrentem: & longiſſimum illum curſum eſſe, Iouis templum. Eſſe autem alatum, & colore ſplendidum, puriſſimi ſplendoris. Solis autem in ipſo, & Lunæ ſigna perſpicua videri: quemadmodum puto in noſtris equis ſigna aliqua, H partim Lunari figura, partim alia. Hæc autem à nobis videri contorta, ſicuti in claro flãmæ ſplendore ſcientillæ fortes diſcurrunt. Proprium autẽ motum per ſe, & alia habere aſtra, per illum apparentia, quæ vniuerſa ſint illius partes: & partim quidem circumferri cum illo, vnum hunc habentia motum: partim autem alios peragere curſus. Sortita autem eſſe apud homines partim quidem proprium quodque nomen, partim verò multitudine conſtipata, diſtributa eſſe in figuras, & formas quaſdam. Splendidiſſimus ergo equus, maximeque varius, ipſique Ioui acceptiſſimus, in hunc modum ab illis celebratur, victimaſque, & honores, vtpote primus, meritò primus ſortitus eſt. Secundus autem ab illo, qui illum attingit, illique proximus eſt, Iunonis cognominatus, habenis paret, & mollis eſt: multò autẽ inferior robore, & velocitate. Color verò illi natura quidem niger eſt: expolitur autem ea ſemper eius pars, quæ ſolis ſplendore illuſtratur: quæ autem vmbra tegitur, in circumferentia ſuam ipſius aſſumit coloris ſpeciem. Tertius eſt Neptuno ſacer, ſecundo tardior. Huius autem ſimulacrum fabulantur poetæ apud homines fuiſſe, quem

Iouis curſus antiquitas.

Equi Niſæi.

Iouis motus vt à motu Solis, & Lunæ differat.

Iouis equi.

Equus Iunonis.

Neptuni equus.

(vt

A (vt mihi videtur) nominat Pegaſum, aiuntq; eum aperuiſſe fontem Corynthi vngulæ ſcalptu.
Quartus autem omnium abſurdiſſimus eſt, ſi quis eius ſimilitudinem dicat, ſolidus, & immobilis, *Veſtæ equus*
tantum abeſt, vt alatus ſit, cognominatus Veſtæ. Non tamen auerſantur eius imaginem, ſed con-
iugatum, & hunc currui eſſe, dicunt: manere autem in loco, frenum adamantinum mordentem.
Inniti autem vndiq; illi ſuis partibus duos proximos, ſimiliterq. ad illum ſe inclinare incidentes, &
propellentes: extremos autem ſemper circa hunc ſtantem, ad metam ferri: Plurimum igitur in
pace, & amicitia degunt, ſe mutuò reuerentes. Iam olim autem in temporis longitudine, & mul-
tis circuitibus fortis anhelitus primi ſupernè allatus, vt pote ferocis, calefecit alios, vehemntiùs
autem poſtremum: atq; iubam illi qua maximè exultabat combuſſit, omnemq ornatum. Huius
autem facti ſemel Græcos mentionem facere aiunt; & Phaetonti applicare cùm non poſſent Io- *Phaetontis*
uis aurigationem reprehendere, Soliſq. curſus nollent vituperare. Quare dicunt iuniorem auri- *incendium.*
gam Solis filium, concupiuiſſe difficilem inutilemq. omnibus mortalibus eruditionem, cumque à
patre impetraſſet, inſcendiſſe currum: cùmq. ferretur inordinatè, omnia exuſſiſſe animalia, & plan
tas, & tandem ipſum diſperijſſe, percuſſum ab igne ſuperiori. Rurſum quoq; cum in plurimis an-
nis Nympharum, & Neptuni ſacer pullus, præter ſolitum certans, & turbatus aſſurrexiſſet, multo
B ſudore eundem ipſum inundauit, vt pote eiuſdem iugi. Expertus igitur eſt contrariam priori cor-
ruptionem, aqua multa obrutus. Et hanc quoque tempeſtatem enarrare Græcos, ob iuuentutẽ
infirmamq; memoriam; Deucalionemq; dicunt tum regnantem, ipſis opem tuliſſe, ne omnino *Deucalionis*
deſperirent. Hæc autem cùm raro accidant, videntur quidem hominibus propter ſuam ipſorum *diluuium.*
pernitiem fieri; non iuxta rationem vniuerſi: fingere autem eos, rectè fieri, & iuxta ſententiam ſal-
uantis, & gubernantis vniuerſum. Eſſe enim ſimile, vt cùm curtus auriga equorum vnum puniat,
fræno trahens aut ſtimulo tangens, is verò ſubſiliat, & turbetur, confeſtim in recentem conſtitu-
tus ſtatum. Vnam igitur hanc ſortem eſſe aurigationem, non corrupto toto vniuerſo. Rurſus au-
tem aliam, quatuor inter ſe equorum motus, & mutationis, cùm alter in alterum mutatur, alte-
rantq; ſpecies, donec in vnam omnia conueniant naturam, victa à melioribus. Attamen, & hunc
motum aurigationi aſſimilare auderent, curruſq; impulſui; abſurdiore ſimilitudine: vt ſi quis præ-
ſtigiator factis è cera equis, deinde detrahat, & circumradat ab vnoquoque, apponantq; alibi al-
teri: demum verò in vnum illorum quatuor compingens, vnam formam ex tota materia operetur.
Eſſe enim huiuſmodi quiddam, quemadmodum ſi inanimis figmentis extrinſecus opifex addat,
C & transferat materiam. Illorum autem eam paſſionem fieri, tanquam ſi in magno veroq; certa-
mine de victoria contenderent. Cedere autem victoriã, & coronam: neceſſariò primo, & opti-
mo velocitateq; & fortitudine omniq; virtute, quem diximus in orationis principio Iouis eſſe pecu
liarem. Hunc enim vtpote omnium robuſtiſſimum, & natura ignitum, citò conſumere alios, quẽ
admodum reuera cereos, *haud longo in tempore, nobis autem viſo infinito, ad noſtram ipſorum*
ratiocinationem, & omnium omnem eſſentiam in ſe recipere, qui longè melior ſplendidiorq. vi-
ſus *ſit* prius quando à nemine mortalium neq; immortalium, ſed ipſe a ſe victoriã maximi cer-
taminis conſecutus *eſt*. Eum autem ſtare excelſum, & ſuperbum, victoria gaudentem, lociq, plu-
rimum occupare: tuncq; maiore indiguiſſe loco, ob robur animumque. Quum verò hunc ad mo-
dum narrent de rebus, verecundantur ipſam animalis nominare naturã. Eſſe enim eam aliquan-
do ſimpliceter quidem aurigę atq; heri animam: magis autem id quod ſapit, animæq; præeſt. Hæc
itaq. omnia Dion Chryſoſtomus. Iam verò Hipponam ceu deã equorum, & ſtabuli potiſſimum ve- *Hippona*
nerati ſunt antiqui, vt Bubonã boum. Huius deæ meminit Plutarchns in Parallelis, & Apuleius in *dea.*
tertio de aſino aureo, & Tertullianus in Apologetico, & Fulgentius ad Chalcidiũ. Eam enim in-
ter deos Semones qui vocantur (quos nec cælo dignos putabãt, ob meriti videlicet paupertatẽ,
vt Fulgentius loquitur) commemorat. Iuuenalis quoq; eandem intellexiſſe à pleriſq; putatur, in-
D quiẽs ----- *Iurat ſolam Hippo, & facies olida ad præſepia pictas*: vt ſcilicet Hippò pro Hipponam
dicat, quomodo nempè Dio, & Manto pro Didonem, & Mantonem dicimus. Nam, & Apule-
ius huius deæ ſimulacra in ſtabulis ſeu icones habitas fuiſſe teſtatur his verbis. *Reſpicio pilæ medio* *Metam.*
quæ ſtabuli trabes ſuſtinebat. In ipſo verò meditullio Hipponæ deæ ſimulacrum reſidens adiculæ, quod
accurate corollis roſeis quidem recentibus fuerat ornatum. Plutarchus ex Ageſilao tertio Italico-
rum filiam eſſe Fuluij Stelli ſcribit in Parallelis, qui à mulieribus alieno animo ex equa eam ge-
nuerit. Ipſe verò haud rectè Eponam vocat.

EQVO-

E

EQVORVM DIIS, PRINCIPIBVSQ. attributorum propria nomina.

Cyllarus. Georg. 3

CYLLARVM equum non tam Castoris, quàm Pollucis fuisse in præcedenti rubrica ostendimus, in huiusce poetæ versus explicatione:

Talis Amyclæis domitus Pollucis habenis

Cyllarus. Grammatici à velocitate dictum voluut, nimirum παρὰ τὸ κέλλειν. Stesichorus enim (inquit Etymologus) ait Mercurium dedisse Dioscuris equos

Arion. In Arcadicis.

φλόγεον καὶ Ἅρπαγον; ὠκέα τέκνα Ποδάργης, Ἥραν δ' ἐξαλίθων καὶ Κύλλαρον. Ariona equum Varinus filium ait esse Neptuni, & vnius ex Furijs. Thelpusij quidem Cererem teste Pausania Erinnyn vocant. Cererem autem aiunt mutatam in equam, ex Neptuno in equum mutato filiam peperisse, cuius nomen non initiatis cælandum sit, & equum Arionem, & hanc ob causam dicunt (inquit) Thelpusij, Neptunum apud se primùm inter Arcades Hippium esse dictum, & hoc probant carminibus ex Iliade, & Thebaide citatis: ex Iliade quidem hisce: F

Οὐδ' εἴκεν μετόπισθεν Ἀρίονα δῖον ἐλαύνειν,
Ἀδράστου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν, id est
Non etiam si à tergo agitans, vel Ariona diuum
Adrasti moderetur equum, diuinitùs ortum.

Ex Thebaide verò, vbi de Adrasti fuga agitur:

Εἵματα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρίονι κυανοχαίτῃ, id est
Cùm pullo ornatu, glaucus quem vexit Arion.

Arion extera genitus.

His nempe carminibus innui putant, Neptunum patrem esse Arionis: & si Antimachus è terra genitum Ariona hisce versibus cecinit:

Ἄδρηστος Ταλαοῦ υἱὸς Κρηθηϊάδαο
Πρώτιστος Δαναῶν παρ' ἐπ' αἰνετὸν ἤλασεν ἵππω,
Καιρόν τε κραιπνὸν, καὶ Ἀρίονα Θελπουσαῖον.
Τὸν ῥά τ' Ἀπόλλωνος σχεδὸν ἄλσεος Ὀγκαίοιο
Αὐτὴ γαῖ' ἀνέδωκε, σέβας θνητοῖσιν ἰδέσθαι, id est G
Adrastus Talao Crethide natus, Achiuum
Primus duxit equos insigni laude superbos,
Et Cærum pernicem, & Ariona Thelpusaum,
Quem iuxta Græci Phœbi nemus edidit ipsa
Terra parens, cũctorum oculis mirabile monstrum.

Sed fieri potest, vt quanquam è terra prognatus, originem ex deo ducat, & ideo pilorum color cæruleum referat: (nam, & κυανοχαίτης Neptuni epitheton est). Lactantius Grammaticus terram in Thessalia tridẽte percussam à Neptuno scribit, vnde prosiluerint equi duo Scyphios, & Ariõ. Sunt qui, & hanc historiam referant (inquit ibidem Pausanias: (Herculem cùm bellum aduersus Eleos gereret, ab Onco petijsse equum, & Arione in prælijs inuectum, Elim obtinuisse, postea verò Adrasto equum donasse, vnde Antimachus: Ὃς ῥά ποθ' Ἀδράστῳ τριτάτῳ γ' ἐδμήθ' ὑπ' ἄνακτι. Alij Cygnum Martis filium ab Hercule equestri certamine victum scribunt, adiuto equo Arione, Neptunumq; dedisse Capreo Hiliarti regi, qui eundem Herculi donarit, Hercules rursus Adrasto: cuius hic auxilio apud Thebas euaserit, cùm reliqui duces ferè omnes occiderentur. Meminit Arionis sic Propertius: H

Qualis, & Adrasti fuerit vocalis Arion
Tristis ad Archemori funera victor equus.

Equi Neptuni.

Ipsi verò Neptuno quatuor tribuunt equos, Enceladum, Eriolem Glaucum, & Stenon. Σθένον quidem propter eius, & maris potentiam, ἐγκέλαδον verò à sonitu maris: γλαῦκον, ab eiusdem colore: ἐριώλην, deniq; propter humidos ventos, ex quibus etiam vehemens oritur, & impetuosa ἐριώλη est, id est ventus impetuosus, & præceps seu turbo. Etymologus deducit ab ἐρι, intensiua particula, & verbo ἄω id est spiro. Martis equos bijugies dicit Latinus poeta in Georgicis. Valerius Flaccus eos vocat Terrorem, & Pauorem, ex Homero scilicet, qui Iliados quinto, & alibi eosdem Δεῖμον, & φόβον appellat. Hesiodus verò Pauorem, & Terrorem Martis aurigas facit in Scuto Herculis: ab illisq; Martem ab Hercule vulneratum, currui impositum è manibus vulnerantis eripiunt.

Equi Martis.

Lib. 3. Arga.

Τῷ δὲ φόβος καὶ Δεῖμος ἔυτροχον ἅρμα καὶ ἵππους

Ηλασαν

A *Ηλασαν ἄψ' ἐγγύς, καὶ ἀπὸ χθονος ευρυοδείης*
Ε'ς δίφρον θῦκαν πολυδίδαλον, αἶψαδ' επειτα
Ι'ππους μαςίετην, ἵκοντο δὲ μάκρον Ο'λυμπον.
At illi Pauor, & Metus agilem currum & equos
Adagerunt celeriter propius, & à terra habente latas vias
In currum posuerunt variegatum, atque inde celeriter
Equos flagellis impulerunt, veniuntq́ in altum Olumpum.

Solis equi dicuntur (inquit Lactantius) Xanthus, & Aethon, quorum meminit Martialis:

Quid cupidnm Titana tenes? iam Xanthus, & Aethon
Frena volunt.

Ouidius verò nulla facta Xanthi mentione, quatuor Solis equos suo quemque nomine meminit. *Equi Solis.*

Interea volucris Pyrrois, Eous, & Aethon
Solis equi, quartusq́ Phlegon hinnitibus auras *Lib.11.cap.13.*
Flammiferis implent, pedibusq́ repagula pulsant.

Athenæus reddens rationem cur Theophrastus in libro de temulentia dixerit, reuera Bacchi nu-
B trices fuisse nymphas, inquit id factum, ideo quod putata vite manet humor plurimus, & natura *Aethops equus.*
vitis lachrymetur, eaq. propter Euripidem vnum ex equis Solis Aethopo Bacchicũ vocare, floribus propitium, autumno vinetorum consitorum ordines maturantem, ideoque mortales vinum αἴθοπα nominasse, quasi ardens παρὰ τὸ αἴθειν, quod est vrere. Ex quo loco apud Ouidium pro Aethon Aethops legendum esse monet Iacobus Dalechāpius in scholijs suis marginalibus. Diei *Equi diei, et noctis.* equi apud Homerum Lampus & Phaeton: recentiores verò, vt & Lycophron, vt testantur eius scholia, diem à Pegaso equo vehi aiunt. Lampus siue Lampon à splendore dictus, Nocti enim *Equi Plutonis.* nigros Diei albos ascrbi equos suprà diximus. Plutonis equorum nomina sunt apud Claudianum de raptu Proserpinæ, Alastor: Aethon, Nyctæus & Orneus. Aethon, Lampus, Podargus *Hectoris.* Xanthus, equi sunt Hectoris, vt recitat Homerus Iliados octauo. Celebratur & Aethon Pallan- *Pallantis.* tis à Vergilio: Xanthus verò etiam nomen est equi Achillis apud eundem Homerum, item Balius *Achillis.* & Pedasus: de quibus sic Nicol. Erythræus, Achilles (inquit) biga vt plurimum vtebantur, iunctis scilicet Balio & Xantho equis immortalibus. Hos Podarge mater equarum rapidissima, dum per florea prata pasceretur, ad Oceanũ ex Zephyro genuit, vt Homerus canit: quãquam in decimo sexto Iliados, Automedon Achillis auriga ijs quoq; tertium Pedasum nomine, loro tamẽ ex-
C tremo iungat, & mortalem quidem equum immortalium equorum comitem. Varinus verò ait, Xanthus, & Balius (aliàs βαλίας habet, & varium etiam significare scribit) equi Achillis, εἰ ἅμα πνοιῇσι πετέσθων, idest, qui æquali cum ventis velocitate volabant, ex Harpyia Podarge nati sunt. Neptunus hos equos Peleo donasse dicitur, nuptias cum Thetide celebranti. Meminit horum Achillis equorum Homerus 16. Iliados: & rursus lib. 19. vbi Xanthus vocalis à Iunone redditus domino respondet: & lib. 17. ipsi immortales à Ioue facti etiam lachrymas emittunt. Aetha, no- *Agamemnonis.* men equæ Agamemnonis celebratur plurimum ab eodem poeta in funere Patrocli. Psyllam & Harpinnam, equos fuisse Oenomai, eorumque aurigam Myrtilum annotauit Varinus. Ab hoc *Oenomai.* Oenomao Marmacem primum ex Hippodamiæ procis occisum aiunt, (inquit Pausanias secundo *Marmacis.* Eliacorum) cuius equarum nomina fuerint Parthenia, & Eripha, & has quoque supra dominum *Mezentij.* suum ab illo mactutas esse, ac sepulturæ permissas: & fluuium Partheniam ab altero equo nominatum. Rhæbus equus Mezentij apud Virgilium in decimo Nic. Erythræus dictum putat παρὰ τὸ ῥοιβέω, quod est (inquit) emico. Atqui hoc verbum in lexico vulgari Græcolatino tantùm, quod multis modis corruptum est, inuenias, idq; sine authore. Sunt qui per æ diphthongũ Rhæbus scribunt, quod multis eruditis placere video. Phænix vnus ex equis Cleusthenis Epidaminij,
D de quibus apud Pausaniam hæc legmus in secundo Eliacorum: Post Pantarcis statuam, Cleosthenis Epedamnij currus est, Ageladę opus. Is vicit Olympiade sexagesima sexta: & suam equorumq; & aurigæ imaginem illic fieri curauit, adscripitis etiam equorum nominibus, quæ sunt Phænix & Corax: & vtrimque ad iugum, dextro latere Cnacias, sinistro Samus. Hic quidem Cleosthenes primus Græcorum, qui equis nutriendis studuerunt, imaginem in Olympia posuit: Quanquam & Miltiades Atheniensis, & Euagoras Lacon currum solum absque sua imagine: De Borysthene equo venationi aptissimo, cui Adrianus Imp. sepulchrum erexit, suo loco diximus: necnon de Volucri Veri, qui (vt inquit Iulius Capitulinus) Prasinis contra Venetianos turpissimè fauebat. Nam & Volucri equo Prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat &c. In cuius equi gratiam primùm cęperunt equi aurei, vel brauia postulari: In tanto autem equus ille honore fuit, vt ei à populo Prasinorum sæpe modius aureorum postularetur. Sunt modò & alij equi minus celebres celebrati à poetis, maximè à Statio, & Silio Italico: à Statio Aethion Thebaid. 6. Aschetos, ibidem: Calydon & Cygnus, ibidem. Iris, ibidem. Pholoe, ibidem: Podarces,

darces, ibidem, dictus nimirum, quòd valeat pedibus: Strymon, ibidem: Thoes, ibidem. E Versus eius sunt.

Nominibusquè cient, Pholoen Admetus & Irin
Funalemquè Thoen: rapidum Danaeius augur
Ascheton increpitat, meritumquè vocabula Cygnum.
Audit & Herculeum Strymon, Chromin, Euneon audit
Igneus Aethion; tardum Calydena lacessit
Hippodamus, variumquè Thoas rogat ire Podarcen.

A Silio nominantur, Campasus lib. 16. Garganus lib. 4. Harpe libro præcitato, quam equam Pelorum equum ex Zephyro vento concepisse canit. Ilerda verò apud eum non equi, vt Textor putauit, nomen est, sed vrbis Hispaniæ. Lampon, ibidem. Lamus, ibidem; Melampus, ibidem. Panchates, ibidem. Theron, ibidem. Iam vero poetas veteres vernacula poetarum Musa audaciùs æmulata est: quippe quæ heroum suorum generosissimos equos proprijs nominibus fabulosiùs etiam decantauit, vt Rholandi Brigliadorum, & Vegiantinum, Baiardum Rinaldi, Rubicanum Argalifæ, Hippogryphum Rugerij, Frontinum & Fratalatum Sacripantis, Rondellum Oliuerij, & aliorum alijs nominibus alios. F

VSVS IN VANIS ETHNICORVM sacrificijs.

OCTOBER equus (inquit Festus) appellatur, (apud Romanos,) qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricum dexterior: de cuius capite non leuis contentio solet esse inter Suburranenses, & Sacrauienses: vt ij in regiæ pariete, illi ad turrim Mamiliam affigerent: eiusdemque cauda tanta celeritate perfertur in regiam, vt ex ea sanguis distillet in focum, participandæ rei diuinæ gratia: quas hostias hic quidam Marti bellico sacrari dicunt, non (vt vulgus putat) quia velut supplicium de eo (equo) sumatur, quòd Romani Ilio sunt oriundi, & Troiani ita effigie equi sunt capti. Hæc ille, qui tamen aliàs hanc vulgi opinionem secutus, sic scribit: Equus Marti immolatur, quòd per eius effigiem Troiani capti sint, vel quòd eo gerere animalis Mars delectari putaretur. Alicubi alias causas assignat, inquiens: Panibus redimebant caput equi immolati idibus Octobris in campo Martio: & id sacrificium fiebat ob frugum euentum, & equus potiùs quàm bos immolabatur, quòd hic bello, bos frugibus pariendis est aptus. Plutarchus apud quem quædam corrupta leguntur easdem ferè rationes quoque adfert in quæstionibus Romanis, his ferè verbis: Cur idibus Decembris (Octobris potiùs, vt ex Festo diximus, & Gyraldus quoque asserit in libro de annis, & mensibus, notumque vulgò est Octobrem vniuersum Marti sacrum esse;) in cursu equorum victor dexter sacer Marti immolatur, & caudam statim decisam ad Rheginam (regiam, Festus) qui dicitur locus, deportat aliquis, & aram cruore spargit, de capite verò inter se decertant, alij de sacra via descendentes, alij de Suburra aduersus eos impetum facientes? An quòd Troiam equo captam putant, idcirco equum supplicio afficiunt, quòd è Troianis oriundi. G

Marti Romæ equus immolatus.

Mixtaq́; Troiugenum sint pignora clara Latinis?

An quòd iracundum ferox, & bellicosum animal est equus? Dijs autem grata, & accommodata in primis immolant. Victor autem idcirco immolatur, quòd victoriæ Mars author est: Vel potiùs, quoniam Marti conuenit stare loco, & qui locum suum in acie tuentur, vincunt eos qui non manent, sed fugiunt, vt celeritas (per equum insinuata) tanquam fugæ, & timiditatis occasio per hoc sacrificij genus puniatur, & tanquam sub ænigmatis inuolucro fugam minimè salutarem esse intelligatur, Hucusq; Plutarchus, Istiusmodi hostiæ Cauiares dicebantur teste Festo, quòd cauiar pars hostiæ cauda tenus dicebatur. Manifestum enim est in equo Octobri, de quo hic agitur (inquit Iosephus Scaliger) partem secundum caudam dictam cauiar, vt in boue palascam, in sue offam penitam. Fiebat autem hoc sacrificium quinto quoquo anno, vt ibidem sequitur, & Propertius refert; *Qualia nunc curto lustra nouantur equo*. Emeritos item equos Marti consecrari solere, discimus ex Suetonio in vita Iulij Cæsaris, *Equorum greges* (inquit) *quos in traijciendo, Rubicone Marti* (in quibusdam codicibus legitur, flumine) *consecrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vbertimq́; flere*. Apollinem hoc est, Solem Persæ equo placabant, vt meminit Ouidius inquiens. H

Fastor. 1. Soli cur equus immolatus.

Placat equo Persis radijs Hyperiona cinctum,

Ne

A *Ne detur celeri victima tarda deo.*

Cælius tradit exercitu Persarum progrediente,ignem quem ipsi sacrum,æternumque vocabant,
argenteis præferri solere altaribus: Hunc mox insecutos fuisse Magos,hos iuuenet 165. puni-
ceis velatos amiculis,quot in anno dies sunt.Mox Iouis sacrum currum,quē albi traherēt equi:
post hos insigni magnitudine equum Solis. Apud Aethiopes teste Heliodoro quadrigæ de albis
equis Soli ad sacrificium adornantur,Lunæ vero bigę boum,siue taurorum. Massagetæ verò, vt
Herodotus in fine libri primi docet,equum etiam vt pecorum pernicissimum,Soli vt deorū per-
nicissimo immolant. Meminit huius sacrificij etiam Strabo. Herodotus idem à Scythis fieri *Lib. 11.*
tradit. Philostratus in Heroicis refert Palamedem Græcis pręcepisse, vt orienti Soli candidum *Geogr.*
equum mactarent.Taygeti vertex supra Bryseas Taletum sustinet.Id sacrū Soli appellant,vt scri
bit Pausanias in Laconicis,ibiq.præter alias hostias,etiam equos Soli cędunt. Salientini apud
quos Menzanæ Ioui dicatus,viuus equus teste Festo conijcitur in ignem. Rhodios verò scribit
idē Festus quotannis quadrigas Soli consecratas in mare iacere,quòd is tali curriculo fertur cir
cumuehi mundū. Pastores pullum à quo pulliū,vel hippomanes abstulerint,Soli immolare supra
ex Aeliano diximus, Cæterum Sextus Philosophus equo tradit litari Neptuno, Apollini verò *Lib.3.*
B Didymæo præcipuè hoc animal inuisam esse. De Neptuno scribit Pausanias in Arcadicis,quòd *Pyrrhon.*
olim Argiui ei equos proijciebant in Dynen frænatos,& ad speciem phaleris exornatos.Est Dy *Hypotyro-*
ne ad Genethlium(in Argolica terra hoc nomine vicus dicitur)dulcis aquæ è mari per subterra- *seon.*
neos meatus erumpentis lacus.Fabulantur etiam aliqui, vt Athenæus refert, de Methymneis, *Neptuni eq*
oraculo iussos virginem Neptuno in mare demisisse:& Enallum ducem quendam eius amore ca- *immlanti.*
ptum,vt eam seruaret,enatasse & tum quidem vtrosq.mari obtectos esse, post tempus verò ali- *lib.11.*
quod Enallum redijsse,& narrasse quod virgo quidem inter Nereides esset, si vero cùm equos *Enalli fabu*
Neptuni aliquandiu pauisset,magno superueniente fluctu natando euasisse: Sed hoc hic non *la.*
pettinet. Ventis autem equum immolasse Lacedęmonios in monte Taygeto, ibidemque adole- *Vētis equus*
uisse,vt eorum flatu cinis eius per finitimos:quam latissimè deferretur,legimus apud Festum.Su *immolatus.*
spicari licèt in causa fuisse ventorum celeritatem;qua nimirum ratione etiam Soli equum immo-
labant.Nec aliam puto ob rationem fluminibus quidam equos mactabant: quanquam aliàs tauri
potiùs fluminibus essent consecrati;vt notat his verbis Varlnus in Ταυρυς *Tauros veteres fluuijs*
consecrabant,aliqui etiam equos viuos in eorum vortices inijciebant,vt Troiani in Xanthum. Habemus
& apud Philostratum,regem Indorum dici ad flumen accedere cùm augeri dies incipiūt, & illi
C equos,nigrosq,tauros flumini tanquam deo sacrificare.Fuere etiā qui equos omnibus suis quos
colebant,dijs sacrificarunt.Idem enim Philostratus Apollonium tradit adeunrem Babyloniorū
regem,iussum ab eo,vt Græco sermone vnà secum dijs sacrificaret:Erat autem candidū(inquit)
equum mactaturus ex Nisæis de meliora nota, sic instructum tanquam in pompam profecturuo
esset,Mysi nisi immolato prius equo,& litatò,extisq.de pastis,nullo modo vota concipiebant, vt
notauit Alexander ab Alexandro libro secundo cap.22. Vnum ex ducibus Mœsorum qui per
M.Crassum victi sunt,scribit Auentinus lib.1.Annal.Boiorum,ante aciem postulato silentio, in-
terrogasse;Qui vos estis?cumque responderent,Romani rerum dominl,dixisse,Ita fiet si nos vi-
ceritis,& statim ante aciem immolato equo,;concepisse omnes vota, vt cæsorum ducum extis, &
litarent,& vescerentur.Rex Tartarorum(inquit Paulus Venetus) habet armenta magna equo-
rum alborum vtriusq.sexus,qui putantur excedere numerum decem millium. In festiuitate au- *lib.1. c.63.*
tem quæ celebratur vigesimo octauo Augusti,Gothos,vt testatur Olaus Magnus lib.1. cap.24. *Tartarorū*
præparatur lac equinum(equarum albarum)in vasis decentibus, & rex ipse manibus suis diffun- *in lacte equi*
dit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum,arbitrans,&à magis suis edoctus,quod dij lac *no ceremo-*
bibant effusum,& sollciti sint conseruatores omnium eorum,quæ possidet. Post sacrificium illud *nię.*
D nefandum, hibit rex de lacte equarum albarum, nec vlli alteri licet illa die bibere de lacte illo,
nisi fuerit de progenie regis pręter populū quandā regionis illius Horiach vocatum:qui hoc etiā
fruitur priuilegio,propter victoriam quandam magnam, quam pro magno Cham Cinchis obti-
nuit.Hinc fit,vt equl albi,atque equæ in magno à populo illo habeantur honore.Hæc ille.Olim
etiam Sauromatæ,qui cum Tartaris ijdem,vel saltem finitimi sunt,plurimos alebant equos, vtpo
te Nomades,quibus non tantum ad bellum vtebantur,& in cibo,sed dijs etiam suis immolabant,
vt Pausanias refert in Atticis. Apud veteres moris erat circa finem Decembris,dū lacus omnes
glacie constringuntur,optimos quosq.equos,in singulis prouincijs ad edenda spectacula collige-
re, vt quem celeriore cursu reliquos omnes superare viderent, hunc sacrificium numinū velut
munus pretiosum, ad aram mactandum comburendumuè offerrent, opinantes eo dono cunctis
hostibuse sese superiores fore,simul etiam vt regi velocissimos equos offerrēt,quib. cōtra hosti-
les motus exploratores vterentur: De eisdem Gothis scribit Ioan.Magnus lib 1.cap.13.olim
processuros in prælium,solere equos ad aras immolare,eorumque abscissa capita cōtis excepta,

subiectis

ſubiectis ſtipitibus diſtentos faucium rictus ante aciem præferre. Inuenio autem equos quoq; hominibus fuiſſe immolatos. Cyro Perſarum regi quotidie ouem: quoquo verò menſe equum mactatum tradit Arianus. De Diomede ſcriptum reliquerunt Strabo,& Euſtathius: in Venetis inſignes ei extitiſse honores, candidumq. ei immolatũ fuiſſe equum. Et apud Plutarchum lego: cum Thebani aduerſus Lacedæmonios bellum generent, Pelopidæ vni ex ducibus Thebanis Scedaſum in ſomnis viſum dixiſse: aduẽtare Leuctra Lacedæmonios, ſed ſibi ac filiabus pęnas daturos: vnoquoq. prius die, quàm cum Lacedæmonijs confligerent, pullum equi cãdidum inſtructum ad ſe pulchrum virginum mactari iuſſiſse. In rogo Patrocli comburebantur etiã equi, apud Homerum Iliad Ψ. Et Germanos teſtatur Tacitus ſua quemcunq. arma in pyram inijcere, ſæpè verò etiam equos. Regulus item, vt narrat Plinius Cæcilius in epiſtolis, in funere filij cariſſima quæque, mannos, canes, aues, & huiuſmodi coniecit in pyram. Cæterum non ſolum cariora in eã conijciebantur, ſed & vxores apud Orientales, quod Tullius, & Propertius enarrant: A

In Pelopodia, & in Amatorijs c.3 Equus ad ſe pulchrũ mactatus.

Fœlix (inquit) hic Eois lex funeris vna maritis
Quas aurora ſuis nigra colorat equis.

Flaccus de funere Cizici.

Interea innumeras nudatis montibus vrgent F B
Certatim, decorantq. pyras, & tempora mœſti
Summma locant, vadit ſonipes ceruice remiſſa
Venatrix nec turba canum, pecudumq. morantur,

E contrario Pali paſtorum deæ nulla cedebatur hoſtia, vt Plutarchus, & Solinus ſcribũt, vt dies vrbi Romanæ conſacratus, purus eſſet à ſanguine, ſed ſuffimentũ fiebat, quo populus Februari hoc eſt purgari Palilibus dicebatur, ex equi ſanguine, ſtipulis fabarum, & cineribus vitulorum vſtorum in fordicidijs à Veſtali virgine, vt oſtendit Ouidius quarto Faſtorum.

Palilia.

Nos alijs, oriturq. aurora, Palilia poſco,
Nam poſcor fruſtra: ſi fauet alma Pales.
Alma Pales faueas paſtorum ſacra canenti
Proſequor officio ſi tua facta meo.
Certè ego de vitulo cinerum: ſtipulamq. fabalem
Sæpè tuli plena Februa toſta manu.
Certè ego tranſilij poſitas ter in ordine flammas
Virgaq. rorales Laurea miſit equas. G C
Mota Dea eſt, operiq. fauet, naualibus exit
Puppis habent ventos iam mea vela ſuos.
Ipete virginea populus ſuffimen ab ara.
Veſta dabit, Veſtę murmure purus eris.
Sanguis equi ſuffimen, erit vituliq. fauilla
Tertia res durę culmen inane fabæ.

Lib. 4.

Erant autem Palilia annua paſtorum conuiuia, luſus in vrbe, in quibus pagana mandebant fercula. Dicebantur, & Parilia teſte Feſto à partu pecoris. Celebrantur xj. Cal. Maias, quo die Romæ fuiſſe initium volunt. Meminit eorum Propertius.

Annuaq. accenſo celebrare Palilia fœno
Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.

NETAMORPHOSES. H D

Neptunus in equum.

NEPTVNVM aiunt (inquit Pauſanias in Arcadicis) Cereri, dum illa errans filiam quæreret, eius amore captum, vitium offerre conatum: ſed cùm in equam ſe dea vertiſſet, & ad Oncium armentis permiſta paſceret; Neptunum non fefellit, nam & ipſe in equũ mutatus, eam compreſſit: quod illa primùm iracundè tulit; verũ poſtea placabilior facta, lauiſſe ſe dicitur in Ladone. Cognomina itaq. Deæ attributa; Erinnys, à verbo Ἐριννύειν, quod furere Arcadibus eſt. Luſia verò quòd ſe in flumine abluiſſet. Cererẽ quidẽ ipſam Neptuno filiã peperiſſe tradũt, cuius nomen ne ad prophanos ederetur, religione ſanxerunt, equum præterea, cui nomen Arion fuit. Hæc ille: & mox rurſus: Elaius mons alter abeſt à Phigalia ſtadia propè triginta. Eſt in eo loco antrũ Cereris cognomento nigræ: cũ ijs certèq́ de Cereris cũ Neptuno concubitu Thelpuſij prodiderunt, ea conueniũt, quæ Phigalenſes ſacris peragẽdis celebrãt: peperiſſe verò Cererẽ nõ equũ memorãt, ſed eãq́ ab Arcadib.

Cereris cognomina.

Hera

A Hera cognominatur: ac nigram quidem illam vestem, tùm ira in Neptunum, tum luctu de Proserpinæ raptum commotam, sumpsisse: in hunc certè specum cùm se abdidisset, diu lucem vitasse, &c. In rei memoriam se Phigalenses dicunt antrum illud cum ligneo simulacro deæ dedicasse: simulacrum ita fabricasse, vt saxo insideret muliebri figura, præter caput, quod equinum atque adeò cum iuba esset, draconibus, & alijs feris ad caput alludentibus, reliquo corpore ad imos pedes tunica velato, altera manu delphinum, columbam altera præferente, &c. Sed enim quamuis huiusmodi simulacrum Cereris nonnulli fuisse dicant, ego tamen (inquit Pierius Valerianus) Veneris potiùs crediderim: nisi dicamus pabulum, & opulentiam, quæ per Cererem significatur, incitamentum esse ad illecebras, & petulantiam. Equinum enim caput non esse à lascivia alienum, ex ijs quæ paulò antè diximus, manifestum est. Draconem spiras amatorios nodos voluptariasque implicationes significare de serpente super indicat commentarium. Delphinum amoris simulacrum esse, tam ex historia, quàm ex tot Veneris signis, quibus id genus piscis admouetur, alibi comprobauimus. Columbam denique referre Venerem, suo capite disputatum est. Acquiescendum tamen Pausaniæ, Cererem eam esse dicenti. Sed enim, vt in sue disseruimus, eandem esse Cererem, & Venerem Ptolomæi Assertoris tempore declaratum B est. Cæterùm potest huiusmodi picturæ species ipsius etiam rerum naturę hieroglyphicum esse; Equinum enim caput ob insitam animali pernicitatem innuere velocissimos cælestium orbium motus: columbam tractus aerios, vt suo loco dictum: Mare delphinum, vt in numinis passim: anguium inuolucra sinuosos omnium toto terrarum orbe lapsus, de quibus apud Platonem Socrates, vt in serpente testatum fecimus. Feræ reliquæ vitas animantium omnium ostendere videntur. Saxum terræ firmem, & stabilem sedem, sua se soliditate continentem. Antrum denique ac nigra palla ea plurima, quæ de rerum causis, & originibus minus adhuc comperta delitescunt, vt in simulacris Isidis caput, pedesque ex nigro lapide, de qua dictum alibi. Hæc omnia ille, sed vt ad metamorphosin reuertatur oratio, eius sic meminit Ouidius:

Lasciuia typus. *Naturę typus.* *Metam. 6.*

Ette flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum.

Vbi etiam fabulæ meminit de Saturno in equum immutato:

Vt Saturnus equo geminum Chirona crearit.

Saturnus in equum.

Hic cum Phylira Oceani filia concumbens, veritus ne Opis vxoris aduentu depręhenderetur, in equum se commutauit, sic Centaurum genuit Chironem. Hinc etiam Virgilius in Georgicis, C cum equum bellatorem descripsisset, canit

Talis & ipse iubam ceruice effudit equina,
Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum
Pelion hinnitu fugienes impleuit acuto

Hoc figmentum quidam ex Astronomis ad astri velocitatē referunt, cùm amplissima cæli spatia diurno motu velocissimè transcurrat, si quanto distet inueruallo, quamque magno circuitu supra planetas sit reliquos considerauerimus. De Hippe Centauri filia in equam mutata, suprà in equo sidere dixi ex Hygino. Ouidius verò Ocyroen Chironis filiam in equam mutatam fabulatur, à Ioue quòd infanti suo Aesculapio prædixisset, quòd medicina mortuos ad superos educturus esset; quam metamorphosin his verbis pulcherrimè delineat:

Metam. 2. Ocyroem in equam.

Iam mihi subduci facies humana videtur,
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
Impetus est: in equam cognataq; pectora vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis;
D *Talia dicenti pars est extrema querelæ*
Intellecta parum, confusaq; verba fuerunt
Mox nec verba quidem: nec equæ sonus ille videtur,
Sed simulantis equam: paruoq. in tempore certos
Edidit hinnitus; & brachia mouit in herbas.
Tum digiti coeunt, & quinos alligat vngues
Perpetuo cornu leuis vngula: crescit & oris
Et colli spatium. Longa pars maxima pallæ
Cauda fit, vtq. vagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterq. nouata est,
Et vox, & facies.

FABVLOSA. E

Pegasus.

AETHIOPIA, vt scribit Plinius, Lyncas, & Sphingas generat, multaq; alia mõstro similia: pennatos equos, & cornibus armatos, quos Pegasos vocant. Ad cuius imitationem Albertus Magnus, Pegasus (inquit) animal est compositum, quòd in Aethiopia generatur, permagnum, & horrendum, equi formam præferens anterius: alas habet vt aquila, sed multo maiores: caput cornutum, & adeo monstrosum, vt multa animalia solo aspectu terreantur. Alis non volat in sublime elatus, sed aerem tantùm ferit, & cursus sui velocitatem sic promouet, animantibus cunctis infestus, maximè verò homini. Alij eiusdem farinæ scriptores, adijciunt, graui corpore esse, fuga mirabili: alarum remigio adiutum currere potiùs, quàm peruolare: & colliso aere vi pẽnarum instar turbinis impellere ventos, voracem esse, & inquiete moueri. Cæterùm Plinius, quem, vt dixi, secuti sunt, alias: *Pegasos* (inquit) *equino capite volucres, & Gryphas auritos aduncitate rostri*

Pegasi ortus *fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia*. Solinus verò Pegasum Aethiopici cæli alitem esse F scribit, sed hanc alitem præter aures nihil equinum habere. Poetæ veteres Pegasum alatum equum natum ex Neptuno, & Medusa, aiunt, multi quoq; è sanguine Medusæ, cùm eius caput à Perseo cæderetur, quos sectantur Ouidius inquiens: *Dumq; grauis somnus colubros, ipsamq; tenebat*

Metam. 4. *Eripuisse caput collo, pennisq; fugacem Pegason, & fratres matris de sanguine natos.*

Huius alati equi auxilia Bellerophontem seruatum esse ijdem Poetæ fabulantur. A Stenobæa

Bellerophontis fabula. enim Præti vxore, quæ nullis blãditijs eum ad adulteriũ pellicere poterat, tentatæ pudicitiæ apud maritum accusatus, à Iobate Præti genero, vt Chimærã, & Solymos, & Amazonas occideret missus, Pegasum alatum equum à Neptuno accepit, primùmq; Chimæram occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Alij dicunt Mineruam Chalinitidem siue frenatricem cognomento maximo omnium deorum opem innocentiæ Bellerophontis tulisse, quippe quæ prius domitum, & fræno assuetum illi tradiderit. Iam verò cùm Bellerophon quale est ingenium plerisque mortalium, tantarum rerum gestarum fœlicitate nimium elatus in cælum quoq; ascendere super equo Pegaso vellet, Iupiter omnis temeritatis grauissimus vindex, tantam arrogantiam deprimendam esse ratus, oestrum illi equo immisit; quare Bellerophon in terram deturbatur. Dictus est autem campus Aleius in Cilicia ἀπὸ τῆς ἄλης, vt ait Eustathius, in quo, & equo, & mente deie- G ctus cecidit, & eo vsq; oberrauit, quamdiu vixit, cùm in tota illa planitie neq; domum neq; hominem reperiret. Fabulam hanc nonnulli ad historiam, alij ad physicam, alij ad Ethicam explicatio-

Fvbula Bellerophontis varia explicatio. nem traduxerunt. Quæ ad historiam spectant, ea per se patent, nisi quòd Pegasus nauis fuerit ita dicta ἀπὸ τοῦ πηγνῦσθαι, à compingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophontem nihil aliud esse puntauerit, quàm humorem motu Solis eleuatum: qnoniam agro vi Solis agitato pars gruaior sublata paulò post rursus deorsum demittitur atq; cogitur, quæ cùm feratur deorsum, & coageletur, Pegasus dicta fuit. Cùm verò pars subtilior ad regionem ignis feratur, sic illa pars crassior dicta fuit à Ioue deorsum detrusa fuisse: atq; cum Pegaso ex aqua ob motum cæli diurnum sublato Aurora oriatur, dies dictus est, vt sensui magis patet, at non Bellerophon à Pegaso equo portari. Alij generationem elementorum, cùm alia sursum alia deorsum ferantur, vt leuia sunt, aut grauia per hæc significari maluerunt. Alij vitæ humanæ rationem prope omnẽ sub hanc fabula contineri maluerunt: nam neq. aduersis rebus nimis tristari, neq. prosperis, neq. fœlicib. nimis gloriari, aut extolli cõuenit, quoniam horũ omnium deniq. moderatorem Deum esse experimur. Is enim pro sua singulari clementia, calamitatibus inique circumuentos adiuuat, quod accidit, dum calamitosus esset, Bellerophonti, & nimis elatos animos deprimit, quare præceps idem postea dicitur de H cælo detrusus. Alij malunt Chimæram fuisse Lyciorum ducem rei bellicæ peritissimum, sed immani crudelitate, qui cùm piraticam exerceret, veheretur q. in naui, cuius prora leonẽ, puppis draconem haberet, in medio capra esset depicta, quem insecutus Bellerophon cùm citissima atq. expeditissima naui longa Pegaso vocata interemit, quare datus est locus fabulæ, vt ait Plutarchus in claris mulieribus: at Lucianus in astrologia sensit animum Bellerophõtis ad sublimium rerũ speculationem elatum equum fuisse creditum alatũ, atq. ita rem fabulis inuolutam. Alij ad astronomicas rationes hæc ipsa, quæ de physicis dicta sunt, transtulerunt, eaq. fieri inquiunt pro viribus astrorum, quas cùm prior Bellerophon deprehẽdisset, dictus est in cælum ascendisse. Alij dixerũt Bellerophontem à Pegaso allato vectum Chimæram interemisse, quia is celetem prior inuenit, & frænum, vt ait Pindari interpres: Dictus est is equus alatus, vt voluerũt quidam nauigium, cũ ille prior omnium inuenerit nauigare classe, atq. ordinem classis instruendæ, eũ remi, & vela alæ sint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicosis superatis, quos Leonib. similes

dixerunt

A similes dixerunt poetæ, Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia, & montosa peragrantes capras vocarunt. Pegasi equi effiges Gabalis in templo quodam visebatur, vt ait Pausanias in Corynthiacis. Ab hoc equo Musæ Pegasides dictæ sunt, nimirum à fonte, quem ictu vngulæ fingitur aperuisse, ob quam causam, & Græcè appellatæ sunt Hippocrenæ, vt tradit Festus. Hinc, & Ouidius: *Metam. 5.*

Fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
Dura Medusæi quem præpetis vngula rupit.

Quæ pars fabulæ inde orta est, quòd maximum sit equo in pedibus robur, Ariostus de Baiardo:

Che ne' calci tal possa hauea il Cauallo,
C' hauria spezzato vn monte di metallo;

Sed ne à fontis aperitione recedamus. Refert Thessalus filius Hippocratis Coi in oratione sua ad Athenienses, equum Eurylochij Amphyctionum ducis canalem, per quem aqua vrbem ferebatur, cùm in puluere volutari voluisset, vngula ita percussisse, vt eum omnibus conspicuum redderet. Quia verò Musis dicatus est Pegasus equus, hinc pro animum studijs applicare dixit Pro-B pertius lib. 2. ad Musam:

Iam tempus lustrare alijs Helicona choreis,
Et campum Hæmonio iam dare tempus equo.

Fabulas de Diomede Thracum rege, & Glauco Sisyphi, & Meropes filio, qui equos suos humana carne pascebant, & mysticum earum sensum nec non de equis ex ventis conceptis, alijs aptioribus locis diximus. Dicemus de Oenomao: Oenomaus rex Elidis ac Pisæ, cùm percepisset ex oraculo, fore vt à genero interficeretur, omnibus artibus conatus est homines à filiæ Hippodamiæ eximię pulchritudinis deterrere cõiugio: atq; curule certamẽ proposuit illius procis, ea lege, vt qui victus fuisset, trucidaretur, qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimoniũ obtineret. Cùm autẽ multos procos ita vicisset atq; occidisset, tandem à Pelope ope Myrtili superatus est. Myrtilus enim clauos modiolis rotarum non immisit; alijs immisisse quidem dicunt, sed cereos, quorum etiam meminit Sidonius in Panegyrico ad Antemium Augustum: *Oenomai regis fabula.*

Gracia ni pudor est, reparatis Pisa quadrigis
Suscitet Oenomaum natæ quem fraude cadentem
Cerea destituit resolutis auxibus obex.

C Concedebat enim Oenomaus procis, vt Hippodamiam in suis curribus haberent; ipse autem à tergo cum hasta currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Psilla, & Arpinna trahebatur. Sic igitur comprehensos procos ipse à tergo hasta transfigebat.

CENTAVRI, SIVE HIPPOCENTAVRI, an omnino fabulosi.

DE ortu Centaurorum alij aliter tradunt. Diodorus Siculus in quinto à nonnullis dici ait, eos in Peleo monte à Nymphis nutritos, postea equos subagitasse, exque eis Hippocentauros natos: creditumque quod primi equitare ausi sint, ex eoque natam fabulam, veluti equi essent, hominisq. naturæ. Hæc ille: quamobrem Homerus Centauros φῆρας nuncupauit, quæ vox latinis etiam in vsu est, & feras significat, quòd semiferi, & semihomines essent. Seruius in sextum Aeneidos centauros Ixionis, D Nubisque filios esse scribit, cùm ille amatam Iunonem de stupro interpellaret: quæ ex Iouis, (vt ipsius Seruij vtar verbis) voluntate, nubem in suam formam conuersam amanti obtulerit: vnde feruntur nati esse centauri. Aliàs verò in tertium Georgicorum, explicans hoc Virgilianum. *Centaurorũ ortus.*

Fræna Pelethronij Lapithæ, gyrosq. dedere:

Pelethronium, inquit, oppidum est Thessaliæ, vbi primum domandorum equorum repertus est vsus; Nam cum quidam Thessalus rex bobus œstro agitatis satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset; illique cursu non sufficerent, ascenderũt equos, & eorum velocitate boues secuti, eos stimulis ad tecta reuocauerunt. Sed hi visi, aut cum irent velociter, aut cùm eorum equi circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt, vt centauri esse crederentur; qui dicti sunt centauri, ἀπὸ τῦ κενθᾶν τὑς ταύρυς. *Equi vbi primum domiti.*

At Palæfatus refert: cum tauri præferoces Larissam, & eam Thessaliæ regionẽ vastarẽt: Ixiõ rex præmium proposuit ijs, qui tauros arcerent. Iuuenes è Nephele pago, cũ equos mansuefactos, & edoctos conscendissent (nam prius curribus vtebantur) tauros abegerunt: Accepta ob hoc pecunia, insolentiores facti, iniurijs affecerunt, & ipsum Ixiona, & Larissæos, qui tum Lapithæ

dicebantur, ita vt inuitati ad nuptia Pirithoi, mulieres eorum raperent. Quæ res præbuit occaſionem fabulæ, quòd Centauri dicantur, quòd ſemi equi, quòd filij Ixionis (quia ab ipſo miſſi, & donati) quòd ex nubibus. Lapitharum, & Centaurorum prælium deſcribitur ab Ouidio. De eiſdem, & Ixione multa habet Euſtathius in primum Iliad. Plinius verò etiam pugnare ex equo Theſſalorum inuentũ dici tradit, qui (inquit) Centauri appellati ſunt, habitantes ſecundum Pelium montem. Et apud Plutarchum Hippocentaurus ſumi videtur pro equitatore pręſtantiſſimo atq; inſuperabili. Pindarus Centaurum quidem ex Ixione, & nube gentium narrat, ſed hunc Centaurum hominem fuiſſe indicat, eòque re ſic nominatum, quod commiſcuiſſet ſe cum equabus Magneſijs ſub monte Pelio: editam enim tum fuiſſe ſobolem, vtriſq; perenti ſimilem, ſuprà quidem patri, infrà matri: ἐκ δ' ἐγένοντο (inquit) στρατὸς θαυμαστὸς ἀμφοτέροις ὁμοῖοι τοκεῦσι. τὰ ματρόθεν μὲν κάτω, τὰ δ' ὕπερθε πατρός. Hunc pertinet obſcœnus iſte Græcus verſus citatus à Varino alijſque: Ἵππος ἐρεύγεται ἄνδρα, βροτὸς δ' ἀποπέρδεται ἵππον. Hanc autem ſpecie præbebant intuentibus à tergo, quæ poſtea fingi, & effingi cæpta, dimidiati ad vmbelicum hominis, & parte poſteriore equi. Cùm enim locorum in Theſſalia montanorum atq; inacceſſorum fiducia in vicinorum agros excurrerent, & ceu latrones prædas agerent, armentaq; & greges abigerent, extimulantes ſcilicet quò celerius pergerent, ij quibus ſua eripiebantur, exclamantes, & vicinorum opem implorantes, ab Hippocentauris ſe deprędari vociferabantur. Eodem alij referunt, & procreationis horum fabulam, & Ixionis parentis rotam, quiſius in aere, hoc eſt ſub Dio agitandi, & celeritas, & gyri atq; orbes deſignentur: itaq; nonnulli ἱπποκενταύρους dictos volunt quaſi κεντορας τινας τῶν ἵππων ταχυτῆτι τοῖς ἀνέμοις ὁμοίους, iuxta hoc, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι: à velocitate videlicet qua ventis æquiparantur. Nunquid modò omnino Centauri ſiue Hippocentauri fabuloſi ſint, an reuera in rerum natura extiterint, diſputat Franciſcus Floridus Sabinus, ex quo quę deinceps dicentur, ferè ſum mutuatus. Lucretius poeta eos vti rem fabuloſam, nec vnquam fuiſſe, nec eſſe, pro certo aſſerit, dum canit:

Metam. 12. ex equo qui primò pugnarint.

Cētauri an omnino fabuloſi.

Lib. 2. lect. Succeſſiuar. cap. 15.

Li. 5. de rer. natur.

Nam certè ex viuo Centauri non fit imago,
Nulla fuit quoniam talis natura animat.

Idem aliàs diffuſiùs de eadem re agit, rationemque quare ij eſſe nequeant, in medium profert, inquiens.

Sed neq; Centauri fuerant, nec tempore in vllo
Eſſe queunt duplici natura, & corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta poteſtas
Hinc illinc paruis, vt non par eſſe potis ſit.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoſcere corde,
Principio circum tribus actis impiger annis
Floret equus, puer haudquoquam: quin ſæpe etiam num
Vbera mammarum in ſomnis lactantia quærit.
Poſt vbi equum validæ vires ætate ſenecta
Membraq; deficiunt fugenti languida vita
Tum demum puerili æuo florente, iuuentus
Occipit, & molli veſtit lanugine malas:
Ne fortè ex homine, & veterino ſemine equorum
Confieri credas Centauros poſſe, neq; eſſe:
Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas, & cætera de genere horum
Inter ſe, quorum diſcordia membra videmus;
Quę neq; floreſcunt pariter, nec robora ſumunt
Corporibus, neq; proficiunt ętate ſenecta
Nec ſimili Venere ardeſcunt, nec moribus vnis
Conueniunt, neq; ſunt eadem iucunda per artus.

Hæc ille, non modò de Centauris, ſed de omnibus monſtris. Et eius quidem ratio ſatis videtur probanda, ſi animalia ea ex diuerſis generibus procreata, diu viuere non poſſe exiſtimat. Sin autem neque naſci quidem illa arbitratur, egregiè (inquit Floridus) fallitur: niſi C. Plinius; qui ſeruatum ſe in melle Hippocentaurum vidiſſe ſcribit, mentiri fortè voluit; aut Claudius Cæſar eiuſmodi monſtrum in Theſſalia eodem die quo natum erat, interijſſe, ſcire non valuit. C. Plinij ex ſeptimo naturalis hiſtoriæ verba ita ſe habent: *Claudius Cæſar ſcribit, Hippocentaurum in Theſſalia natum, eodem die interijſſe: Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus.* Proptereaq; Lucretium de eorum vita ſenſiſſe exiſtimo, cùm nec fuiſſe vnquã, nec eſſe poſſe id monſtri genus aſſeuerâret, quod etiamſi Seruio credimus, Virgilio placuiſſe putandum eſt,

cùm

A cùm Centauros in foribus inferorum ſtabulare cecinit, quòd quæ contra naturā creari poſſunt,
ſtatim pereant. D. quidem Hieronymus in Pauli Eremitæ vitâ, cùm Hippocentaurum Anto- *Hippocētaurus D. Antonio viſus.*
nio apparuiſſe teſtetur, non ſatis ſcit, fueritnè ille verè Hippocentaurus, qualem poetæ eſſe
perhibent: an potiùs Cacodæmon, ea forma Antonium ludificare voluerit. Nec plura his, ait,
conſpicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro vocabulum indidit:
quo viſo, ſalutaris impreſſione ſigni armat frontem: & heus tu, inquit, qua nam in parte hic
ſeruus dei habitat? At ille barbarum neſcio quid infrendens, & frangens potius verba quàm pro-
loquens, inter horrentia ora ſenis blandum quæſiuit alloquium, & dextræ protenſione manus
cupiunt indicat iter: & ſic patentes campos, volucri tranſmittens fuga, ex oculis mirantis eua-
nuit. Verùm hæc vtrum Diabolus ad terrendum eum ſimulauerit, an (vt ſolet) eremus mon-
ſtruorum animalium ferax, iſtam quoque gignat beſtiam incertum habemus. Hactenus ille.
Plutarchus in conuiuio ſapientum, in domum Periandri illatum ſcribit à paſtore infantem ex *Infans ex equa natus.*
equa natum cuius caput, collum, & manus hominis eſſent, cætera equi: eiulatus infantium.
Quo inſpecto Thales Periandro dixit ſibi quidem non videri rem prodigioſam, & ceu portentum
à dijs immiſſam, quo ſeditiones, & diſſidia ſignificarentur, vt Diocles iudicabat, ſed rem eſſe na-
B turalem, ideoque conſulere ſe, vt vel equiſiones non habebat, vel vxores eis tradat. Sed vt iſta
de Centauris ita eſſe Lucretio concedamus, quomodo Satyros olim fuiſſe idem negabit? Et
tamen non magis ab hominum natura capræ, quàm equi abſunt. Neque magis me mouet, vt
Satyros fuiſſe credam, Plinij ex libro 7. teſtimonium, cùm ait: *Sunt, & Satyri ſubſolanis Indo-* *Satyros dari*
rum montibus (Cartadulonum dicitur regio) perniciſſimum animal, tum quadrupes, tum rectè cur-
rens, humana effigie, propter velocitatem niſi ſenes aut ægri, non capiuntur, cùm potuerit hoc
animalium genus ſic fortè homini ſimile eſſe, vti ſimias videmus, quàm quod Plutarchus in vi-
ta L. Syllæ, ad redeuntem eum in Italiam, Satyrum ijs ſimilimum, quos fictos ſcriptoſuè ab
antiquis videmus, hoc eſt, eſt partem humani corporis, partem caprini habentes, qui in Nym-
phæo ſomno preſſus captus fuerat, perductum fuiſſe tradit, cumque is per interpretes, quiſnam
eſſet, interrogatus eſſet, nihil quàm incompoſitum quiddam, ac beſtia dignum vociferatus eſt,
quaſi hirci balatum cum equi hinnitu permiſceas, quem tamen Sylla datis comitibus demiſit.
Hieronymus etiam eiuſdem generis Satyrum repertum, humana voce locutum ait, eodem quem *Satyri forma.*
paulò antè citauimus loco, nempe in Pauli vita. *Nec mora* (inquit) *inter ſaxoſam conuallem haud*
C *grandem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornibus aſperata, cuius extrema pars corporis*
in caprarum pedes deſinebat. Infractuſque, & hoc Antonius ſpectaculo, ſcutum fidei, & loricam
ſpei, vt bonus præliator arripuit: nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viati-
cum quaſi pacis obſides adferebat: Quo cognito gradum preſſit Antonius, & quis nam eſſet inter-
rogans, hoc ab eo reſponſum accepit. Mortalis ego ſum, & vnus ex accolis eremi, quos vario deluſa er-
rore gentilitas Faunos, Satyroſque, & Incubos vocans colit: Legatione fungor gregis mei. Preca-
mur, vt pro nobis communem Deum depreceris, quem pro ſalute mundi veniſſe cognouimus. Et pau-
lò poſt: *Necdum verba compleuerat, & quaſi pennigero volatu petulcum animal aufugit.* Hoc ne-
cuiquam ob incredulitatem ſcrupulum moueat, ſub rege Conſtantino, vniuerſo mundo teſte de-
fenditur. Nam Alexandriam huiuſmodi homo viuus perductus magnum populo ſpectaculum
præbuit, & poſtea cadauer exanime ne calore æſtatis diſſiparetur, ſale infuſo, Antiochiam, vt
ab Imperatore videretur, alatum eſt. Quæ ſi vera ſunt, haud vera fuerit vſquequaque Lucre-
tij ratio, cùm tantorum ſcriptorum, qui aliud ſentiunt, athoritas magis quàm eius commen-
tum probetur: Pauſaniaſque ab Euphemo quodam probatæ fidei viro ſe audiuiſſe ſcribat, illum
cùm in Hiſpaniam nauigaret, tempeſtatiſque vi ad deſertas quaſdam inſulas appulſus eſſet, ma-
gnum ſylueſtrium hominum numerum vidiſſe, qui cùm hirta corpora, ſubrufoſque pilos, cau-
D daſque equinis fermè non minores, in ſeque ac ſuos incurrerent, vix verberibus abigi potuerint:
quibus cùm barbaram mulierem in littus expoſuiſſet, omnem ab ijs contumeliam ei à libidino-
ſo ſatyrorum genere quacunque corporis parte illatam. Meliùs ergo de Scyllis, & Chimera,
quàm de omnibus quæ diuerſis animalium partibus procreantur, id ſcripſit Lucretius. His de-
nique addo ex Conrado Lycoſthene in libro de oſtentis, & prodigis hanc iconem, quam hippo-
centauri eſſe credebam, ipſe verò (neſcio ex quo) Apothami (ego de hac voce nihil obſerua-
ui) vocat, Apothami (inquit) in aqua morantes, qui vna parte hominem, alia verò caballum *Apothami.*
ſiue equum referunt. Sic etiam memoriæ tradiderunt mulieres eſſe capite plano ſine crinibus,
promiſſas autem barbas habentes. Atqui ea deſcriptio planè ad Onocentauros pertinere vide- *Onocētauri.*
tur, quos Aelianus, & Philes ſic ferè delineant. Onocentaurum quiſquis vidit, non incredibile
ducet, quod fama peruagatum eſt, Centauros fuiſſe, neque fictores atque pictores in eorum
deſcriptione erraſſe. Verum ſiue reuera fuerint, ſiue omni cera flexibilior, & ad fingendum
habilior fama illos finxerit, prætereo. Quæ verò de Onocentauro fama accepi, hæc ſunt.

Onocentauri figura.

Eum homini ore, & promiſſa barba ſimilem eſſe, ſimul, & collum, & pectus, humanam ſpeciem gerere: mammas diſtantes tanquam mulieris ex pectore pendere: humeros, brachia, digitos, humanam figuram habere: dorſum, ventrem, latera, poſteriores pedes, aſino perſimiles, & quemadmodum aſinum ſic cinereo colore eſſe: imum ventrem leuiter exalbeſcere: duplicem vſum ei manus præſtare: nam celeritate vbi ſit opus eæ manus præcurrunt ante poſteriores pedes: ex quo fit, vt non cæterorum quadrupedum curſu ſuperetur: Ac vbi rurſus habet neceſſe, vel cibum capere, vel aliud quippiam tollere, qui antè pedes erant, manus efficiuntur, tuncque non graditur, ſed in ſeſſione quieſcit. Animal eſt graui animi acerbitate, nam ſi capiatur, non ferens ſeruitutem, libertatis deſiderio ab omni cibo abhorret, & fame ſibi mortem conſciſcit, licet pullus adhuc fuerit. Hæc de Onocentauro Pythagoram narrare teſtatur Crates, ex Myſio Pergamo profectus. Raphael Volaterranus ſcribit, antiquam corporis partem ſimilem humanæ habere, poſticam aſininæ, coloreque eſſe albo, idque ex Aeliano ſe tranſtuliſſe; ex quo tamen iam interprete P. Gyllio cinereum colorem ei tribuimus, imo ventri tantummodò albicantem. Ignobiles verò quidam authores Onocentaurum aiunt monſtruoſum animal eſſe, quòd non cum cæteris ab initio creatum, ſed poſtea temerè ex adulterina commixtione prognatũ ſit: vocem articulatam aliquatenus ſonare; non tamen humanam: in perſecutores ligna, & lapides reijcere: ſed nihil horum authoritate muniunt. In ſacris literis Onocētauri quidam dæmones videntur, vt oſtendemus in aſini hiſtoria. Depingit idem Lycoſthenes etiam aliud genus Centaurorum, quos ait in regionibus magni quondam Tamberlani reperiri. A medio ſuprà (inquit) humanum gerunt corpus, & faciem, niſi quòd brachiorum loco duo habent breuia brachia bufonis inſtar: in capite ſunt caninæ aures, cum tribus in vultu barbis, in ilijs ſunt brachia humana cum manibus ac digitis; reliqua ſunt equi; celeriter currunt, ſolis veſcuntur Elephantis. Amici ſunt hominum, & mulierum, quia illis nullam inferunt moleſtiam, Si quem amplectuntur, tam arctè ſtringunt vt rumpi cogatur.

A

APOLOGI.

EQui,& testitudinis apologus ex Theone Sophista. Equus superbiebat velocitatis gloria,& obtundebat aliàs animantes nimijs laudibus suis, in primisque testudinem, cui molestus erat exprobatione tarditatis. Illa verò cùm iniquè ferret conuitia, prouocat in certamen cursus equum. Hoc sanè tum ridiculum equo visum, neque velle certamen ingredi: sed & alijs animantibus risus obortus considerantibus abhorrentiam naturæ illius. Quæ tamen cum prouocationem vrgeret, & affirmaret se victricem futuram esse, cogunt aliæ animantes equum suscipere conditionem Itaque spatium præfinitur, diesque cursui. At equus interea apud præsepe delicias facere; testudo verò perpetuo exercebatur, ne noctis quidem tempus remittens. Iam dies aderat destinata, plenusque erat campus camelis, asinis, auibus, atque ijs quibus homines vti solent, quin etiam ceruos fama acciuerat; deridebantque spectatores quasi delirantem testudinem. Verùm signo *Testudo cū equo certat de velocitate.*
B cursus dato, veluti compeditus equus, vt dudum in otio, & saturitate perseuerabat, at testudini meditatio cum celeritate victoriam largita fuit. Etiam tu ò puer, noli fretus ingenio dormire, sed hoc tibi persuadeto, etiam adhibito labore opus esse. Quod nisi feceris, facilè præuertet te ille alter minus ingeniosus. Apud Horatium alium habemus apologum de ceruo,& equo, qui talis est: *Lib. I. epist. Equus, & ceruus.*

Ceruus equum pugna melior, communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frænumq. recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste
Non equitem dorso, non frenum depulit ore:
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehit improbus, atq.
Seruiet eternum, qui paruo nesciet vti.

Ostendit itaque poeta hoc Apologo libertatem incultam præferendam seruituti phaleratæ. Similis est (inquit Petrus Gregorius Tholosanus) populus qui vult regis, vel principis sui legitimi *Li. 3. de rep. cap. 19. n. 3.*
C imperium,& obedientiam inuertere, intercipere, transferre accitis extraneis auxilijs, equo qui fertur olim habuisse litem,& simultates cum ceruo, quem cum non posset propter naturæ suæ superbiam ferre, vt de ipso se vindicaret, in auxilium euocauit hominem, qui & opem promptissimè pollicitus est, sed ea lege, vt patiretur sibi frænum imponi, quo regeretur, cùm contra ceruum in pugnam perueniretur. Quod passus est primum equus, & eius ope superauit ceruum, verùm cum victoria obtenta gratias agendo auxiliatori putaret se liberum relinquendum, cognouit se propter vindictam alterius, sibi ipsi libertatem primam sponte eripuisse. Nunquam enim postmodum ab hominis auxiliaris seruitio se redimere potuit. Facilis est deiectio ædificij maximè annosi,& breui tempore fit ruina,& casus vi ventorum impetu irruentium: at quod vna hora, vel momento corruit, non nisi summis sumptibus,& lõgo tempore restaurari, aut reædificari potest. Hæc ille.

PROVERBIA.

D

Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους, *ab equis ad asinos*, conuenit, vbi quis à studijs honestioribus ad minus honesta deflectit: vel è conditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Sumptum est adagium ex quadam epistola Procopij Sophistæ. Ἐκ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ὥρεσεν. *Ex tardigradis asinis equus emersit.* Cùm clarus euadit quispiam obscuro genere natus: aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Potest & per ironiam proferri,& per negationem, vt nunquam ex asinis nascitur equus: Et, *En tibi ex asinis equum*, id est, ex infimis parentibus arrogantem,& ferocem. *Ab equis ad asinos.* *Ex asino equus.*

Meminit etiam Apostolius, & interpretatur ἐπὶ τῶν ἐξ εὐτελῶν ἐπὶ τὰ μείζω χωρούντων, vt non solùm ad parentes,& præceptores respiciendum sit, sed in vno etiam homine locum habeat prouerbium, qui pridem obscurus nobilior euadit. Ἵππειον θράσος, equina ferocia, vel audacia, Meminerunt Suidas,& Varinus ἐπὶ τῶν δίκην ἵππων θρασυνομένων:

Ferociores autem, ac insolentiores redduntur copioso pabulo: vnde extat Sophoclis dictũ in tumidum quempiam ac præ ferocem: Tu, inquit, ferues quasi pullus pabuli copia. Ἵππος τὸν ἐπι-

βάτην

Equus ſeſſorem. E

βάτlω,*equus ſeſſorem ſubaudi* ἀφαρπάζει,ideſt *abripit*. Prouerbiali figura dicitur, cùm orationis impetu abducimur,& in aliam diuertimus materiam. Gregorius presbyter προϊὼν ὁ λόγος συναρπάσας τὸν λέγοντα,καθάπερ ἵππος τὸν ἐπιβάτlω εἰς τοὺς ἐπαίνους κατέστησε βασιλείου τοῦ μακαρίου, id eſt,Orationi curſus dicentem veluti ſeſſorem equus,in laudes Beati Baſilij abduxit. Horatius etiam orationem equo aſſimilat,& Græci ἔποχον velut equeſtrem vocant orationem numeris adſtrictam,quod quaſi equo inuecta ſublime ſpiret. Ἐκ τῶν ποδῶν ἱππείων: *Procul a pedibus equinis.* Etiam hodie vulgò dicitur (inquit author adagiorum) cum ſignificant fugiendum eſſe periculũ. Hac voce monere conſueuerunt,vt quiſque ſibi caueret in certaminibus equeſtribus.Id deinde vulgus prouerbij vice vſurpauit.Εἰς πεδίον τὸν ἵππον,*in planitiem equum.*

Procul à pedib. equinis

Equum in planitiem.

Quoties; quis ad id prouocatur, in quo plurimum valet,quoque vel maximè gaudet. Equus enim in campo, tanquam in ſua eſt arena. Apud Lucianum in Captiuo, cùm ipſe iudices poſtularet, Plato reſpondet, τοῦτο ἐκεῖνο εἰς πεδίον τὸν ἵππον,hominem rethoricum ſignificans, & in agendis cauſis exercitatũ.Plato in Theæteto,Ἱππέας (alias ἵππον) εἰς πεδίον προκαλεῖς,Σωκράτlω εἰς λόγους: id eſt, *Equites,uel equum in planitie prouocas. Socratem ad diſputandum.* Sineſius in epiſtola quadam; ἐπὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο παρακαλῶ, ἵππον εἰς πεδίον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου προτρέπειν ἡγούμενος, id eſt, Ad hoc ipſum certè prouoca equum in planitiem, iuxta id quod dicitur: adhortari me putans. Meminit & Suidas bis. Translatum videtur à militia. Nam quoties res eſt perditi cum equite, pedes fugit campeſtria, ſectaturque loca impeditiora. Ὑφ᾽ ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ᾽ ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ᾽ ἰθὺν ειτάκιστα δελφίς,&c.id eſt *Equus in quadrigis in aratro bos: nauem ocyſſimè prauertitur delphinus.* Adagij author eſt Pindarus, vt citat Plutarchus. F

Equus in quadrigis.

Citatur ab adagiorum authore in prouerbio, *Quam quiſque norit artem, in ea ſe exerceat.* Apud Ciceronem ad Q.Fratrem, *Equis,& quadrigis*,eſt omni conatu .Similem conatum ſignificat *velis,equiſque* ad fugiendum,aut aſſequendum magis,quàm ad efficiendum. Idem Cicero ad eundem in ſecundo: *Sic ego qui in iſto homine colendo tam indormiui diu,te me hercule ſæpe excitante,curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis.* Quo quidem loco, in vulgaris exemplaribus, pro velis, viris ſcriptum habetur. Idem Offitiorum tertio: *Quibus abſoletis floret Epicurus eiuſdem ferè author,adiutorq́; ſententiæ. Cum his equis,veliſque vt dicitur, ſi honeſtum tueri, ac retinere ſententia eſt decertandum eſt.* In quibus exemplis vſus eſt eadem metaphora paulò diuerſiùs,vt qui illic reſpexerit ad celeritatem,hìc ad vtrumque pugnæ genus equeſtre, ac nauale. *Equis albis præcurrere* dixit Horatius primo Sermonum, vel quod equi albi meliores habebantur, vel fortunatiores,& auſpicatiores eſſe credebantur, vel quod illis in triumpho victores portabantur .Hinc qui longo interuallo alicuius rei præcedit, albis equis præcedere,vel vincere dicitur. Græci ſimpliciter dicunt παριππεῦσαι pro longè antecellere, quod equeſtris curſus ſit expeditior, Ἱπποσύνlω δεδαῶτα μὴ ἄδη. *Equitandi peritus ne cantet.* Sumptum à poeta quopiam, in eum qui profeſſus res ſerias,verſatur in nugis.Equtiatio militaris eſt, & ad bellum pertinet: Muſici ſunt imbelles,ac voluptatum in ſectatores. Gregorius Theologus ad Eudoxum rhetorem: ἱπποσύνlω δεδαῶτα μὴ ἄδειν ἐθέλει ἡ ποίησις, μήτι γένηται μὴ, καὶ τῆς ἱπποσύνης διαμάρτῃς καὶ τῆς ᾠδῆς,id eſt *eũ qui didicit artem equitandi non vult cauere poeſis, ne qua eueniat,vt ſimul,& in equitando aberres,& in cantando.* Nondum liquet (inquit author prouerbiorum) è quo poeta ſumptum ſit: ſed dictum videtur in Thebanos,qui duas artes præcipuè diſcebant, equitandi,& canendi tibijs,cum altera parum alteri congruat. Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, id eſt: *Stimula equum iuxta lineam ſiue metam.* Dicebatur vbi ſermo loquentis aberraret ab eo,quod eſſet inſtitutum. Natum videtur ex Iliados Homericæ ψ. vbi Neſtor multis verbis docet filiũ Antilochum,quomodo debeat equos regere,addit & hoc: G

Equis, & quadrigis. Velis equiſque.

Equis albis præcurrere.

Equitandi peritus ne cantet.

Incita equũ iuxta nyſſã

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω,id eſt. H

Cæterùm equum læuum,conſtringat linea metæ.

Sumptum ab equeſtri curſu,qui inter præſcriptas metas,ac lineas agebatur,quas tranſilire nefas erat. Ad quod haud dubiè Fabius alluſit,in vndecimo Inſtitutionum oratoriarum libro, referens Craſſum Seuerum lineam poſcere ſolitum,aduerſus eos,qui in aliena tranſilirent ſubſellia veluti,qui præſcriptum limitem egrederentur.Finitimum illi, ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν.id eſt, *extra oleas*: Item illi: ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν.Vſurpauit prouerbij titulo Gregorius Nazianzenus in oratione de ſancto Paſcha: ἀλλά τι τούτων ἡμῖν τάχα ἂν εἴποι τις τῶν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων, κέντει τὸν πῶλον περὶ τlω νύσσαν,τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσόφει id eſt: *Sed hic fortaſſes aliquis nobis dixerit, ex his qui amtan dies feſtos,ac calidiores ſunt:incitata equum iuxta nyſſam,ac de feſto diſſere.*

Extra oleas

Vtitur eodẽ prouerbio in oratione de Natali Ieſu Chriſti.Idem variauit nonnihil in oratione contra Eunomianos: ἵνα δὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι τὸν ἐπιβάτlω λογισμὸν ἀπορρίψαντες, καὶ τlω καλῶς ἄγχουσαν εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες πόρρω τῆς νύσσαν θέωμεν.id eſt: *Ne velut equi feruidi,& intractabiles, poſteaquam rationem, ſeu ſeſſorem excuſſerimus, & religioſam*

cautionem

A *cautionem pulchrè nos septis cohibentem, procul à meta curramus*. Huc pertinet etiam Ι᾿ϑορος, vox nimirum Suida teste prouerbialis in eum, qui velut instigator, hortatorque foret alijs. Apparet translatum esse à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter laborandum, siue ab equorum cursu. *Testudinem equus insequitur*. Ex Plutarcho in libello aduersus Stoicos, vbi ait: Multo verò illud indignius, & à cogitationibus seiunctius, nihil à quopiam comprehendi, nec si testudinem, id quod prouerbio dicitur, è tergo insequatur Adrasti celer equus, Conueniet vti, cùm rem præpostere, & absurdè geri significamus. Nam si solo (vt ait ille) iugero testudo equum antecedat, qui hoc infinita secant, ambo autem animalia ratione prioris & posterioris mouent, nunquam celerrimum ad tardissimam ducent: semper tardiore aliquid addente suo progressui interuallo, cùm spatia sint in infinitum diuisa. Τὸν ἵππον ὁ Σκύϑης, id est, *Equum Scytha*, subaudi βδελύσσει ἢ μυσάπτεται, id est auersatur, aut fastidit, Citatur à Suida prouerbiũ: De eo, qui in propatulo rem quampiam reijcit, & auersatur, clam appetit. Id genus hominum neutiquam rarum est, qui munerum publicorum administrationem verbo despuunt, & ceu onus quauis Ætna grauius execrantur, cùm re ipsa nihil affectent magis, ambitionis plenissimi. Videtur etiam dici posse de eo, qui duplex vna, & eadem ex re commodum captant. Nã Scytha equo

Testudinẽ equum insequitur.

Equum Scytha.

B & ad itineris expeditionem, & ad pastum vtitur, vt indicat D. Clemens in Pedagogo: nam conscenso equo auehitur, quod velit cunque, & vrgente fame epoto è secta vena sanguine famem, sitimque placat. Hæc prior prouerbij ratio clarior fit ex altero prouerbio eiusdem sententiæ apud eundem in voce Scythes, quod huiusmodi est Σκύϑης τὸν ὄνον, id est, *Scytha asinum*: Nam cũ quidam asinum mortuum vidisset, dixit: *En tibi cœnam ὁ Scytha*: ille verò primum detestatus, paulò post curiosiùs de eo perquisiuit, & circa eum parandum elaborauit. Ι῞ππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει, *Equus me portat, alit rex*. Refertur inter Græcorum adagia, atq. addunt hinc natum. Iuuenis quidam sub Rege Philippo stipendia faciebat. Is cum admonerentur, vt missionem peteret, seseque à militia abdicaret, negauit se facturum, his quidem verbis: ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει, id est *Equus me portat, Rex me alit*: significans se commodissimè viuere, vt qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc allusit Horatius, cùm Epistolis sub Aristippi persona sic ait:

Scytha asinum.

Equus me portat, alit Rex,

------Rectius hoc, &

Splendidius multo est, equus vt me portet, alat Rex.

Quo quidem in loco Acro huius admonet prouerbij, cuius etiam meminit Diogenianus. Appa-

C ret è tragœdia quadam ascitum. Est enim carmen anapæsticum dimetrum. Ἐπικρίνεται ἵππος Θεσσαλικη: *Decernetur equa Thessalica*: De summo præmio dicebatur, propterea quòd antiquitùs prima laus fuerit equarum Thessaliæ vt suo loco indicauimus. Idem valet Ἀκαρνικοὶ ἵπποι, *Acarnici equi*, maximè scilicet. Γλαῦκος ἄλλος ἱππόβρωτος, *Glaucus alter ab equis deuoratus*. Quadrabit in hominem alendis equis exhaurientem facultates suas. Μορμὼ, δάκνει ἵππος, *Larua foris est, mordet equus*. Verba sunt Praxinoes apud Theocritum in Syracusis, iturę ad festum Adonidis filiolo domi relicto. Quadrabit cùm aliquem ab eo cuius maximè cupidus est, inhibere studemus: Oppidò quàm eleganter Horatius hoc carmine:

Decernetur equa Thessalica.

Glaucus alter ab equis deuoratus.

Larua foris est, mordet equus.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Vitium illud significat humanis ingenij insitum, vt semper alienam sortem magis mirentur, suam contemnant, ac fastidiant, optent inexperta, experta damnent. Veteres bubus arabant, non equis. Videtur esse sumpta allegoria ex apologo quopiam, Citra metaphoram dixit Terentius: *Nostri nosmet pœnitet*: *Equo Sophocio similis*, adagium in eos est, qui ætate fessi, & imbecillo corpore, animi tamen vigorem seruant etiamnum. Philostratus in Damiano Sophista, καὶ εἶδον ἄνδρα παραπλήσιον τῷ Σοφοκλείῳ ἵππῳ, νωϑρὸς γὰρ ὑφ᾽ ἡλικίας δοκῶν, νεάζουσαν ὁρμὴν ἐν ταῖς σπουδαῖς

Optat arare caballus.

Equo Sophocleo similis.

D ἀνεκτᾶτο. Nam Sophocles iam senex, & pro deliro à filijs accusatus, tragœdias tamen optimè & grauissimè componebat, vt pluribus probat Cælius. In equo autem, inquit, arbitror allusum ad Tragidi coturni maiestatem, quæ sit velut equestris, Comicæ humilitatis ratione, vnde in arte poetica Horatius:

Li.21.c.20.

Et Tragicus plerumque dolet sermone pedestri, &c.

Et rursus: Coloni sic dicti loci duo fuere, alter appellatus hippos, id est equus; in quem confugit Oedippus. Ad quem fortè prouerbium spectat, quod de equo Sophocleo prætexuimus, eò quidem procliuius, sin inibi quoque habitauit Sophocles, quod in quinto de finibus Cicero significat. Eundem ferè sensum cum Sophaclis equo habet, Ι᾿βύκειος ἵππος, id est *Ibyci equus*: cuius dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco poetæ equus erat iam anosus athleta, multis certaminibus attritus. Is cùm ad certamen currui iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo, Ibycus surgens, Equus, inquit, domini simllis est: uam & ipse iam senex ad amandum compellor. Huc allusisse videtur Horatius in epistolis.

Cap.21.

Ibyci equus

Non eſt eadem ętas, non mens,&c.
Solue ſeneſcentem maturè ſanus equum,ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

Dictum in iocum prouerbialem abiſſe videtur, de ijs qui nolentes præter ætatem,& vires ad periculoſum,vel difficile negocium adigerentur.

Equi ſenecta.

Ἱππου γῆρας, *Equi ſenecta*. Prouerbium in eos dici ſolitum,qui præclaris rebus geſtis in iuuenta, poſteaquam conſenuerint, ad ſordidas curas ſemet abijciunt. Allegoria ſumpta à generoſis equis,qui ſenio facti ſegnes,in piſtrinum, aut carrum,aut id genus opus detruduntur, olim in pretio habiti,dum viribus integri eſſent. Plutarchus in libello,cui titulus, An ſeni ſit adminiſtranda reſpub. An non planè videbitur equi ſenectam, quemadmodum vulgò vocant,accerſere nemine compellente? Cum hoc conuenit Ennianum illud,quod refertur à Cicerone in Catone Maiore:

Sicut fortis equus ſpatio, qui fortè ſupremo
Vicit Olympia, nunc ſenio confectus quieſcit.

Notatur autem iſte Cato maior inhumanitatis à Plutarcho in eius vita,quòd mancipia, ita vt ſi iumenta eſſent,expelleret,& venderet ætate iam confecta;quando beneficia, & gratiæ nonnunquam etiam brutis dentur,humanitatiſque ſit equos confectos laboribus alere, itemque canum non catulos modò ſed & ipſos ſenio graues.

Equi generoſi ſenectus.

Author adagiorum in adagio, *equi generoſi ſenectus*; Sophocles,inquit,declarat generoſi equi ſenectutem his verſibus:

Ὥσπερ γαρ ιππος εὐγονης κἂν ᾖ γέρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμον ὐκ ἀπώλεσεν
Ἀλλ' ὀρθον ὐς ἱϛησιν: ὡσάυτος δε σὺ
Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, κ᾽αυτος ἐν πρωτοις ἕπει, id eſt,

Generoſus vt equus conſenuerit iam licet
Animum tamen nunquam in periclis abijcit,
Sed auribus rectis ſtat: itidem tu quoque
Et incitas me,& ipſe cum primis ades.

Verba ſunt Oreſtis ad pædagogum ſenem,cuius conſilio, & auxilio occidit Clytæmneſtram,& Aegyſthum.

Anus vt equus profundã habebis foſſam.

Γραῦς ὥς τις ιππος τον χαραδραῖον τάφον Ἕξεις: id eſt, *Anus velut equus profundam habebis foſſam.* De ijs qui penitus abijciuntur tanquam prorſus inutiles; Equi enim poſteaquam conſenuerint (mortui ſint potiùs,vt ex præcedentibus liquet) in altos terrarum ſpecus (εἰς χαράδας Suidas) aliquò præcipitantur: Ita mulier olim amata,ſimul atque defloruit forma, faſtiditur ab omnibus.

equo ſeneſcenti minora onera admoue.

Ἱππῳ γηράσκοντι τα μέιονα δέικελα επιβαλλε, id eſt, *Equo ſeneſcenti minora cicela,ſiue onera admoue*. Admonet adagium,vbi vires per ætatem fatiſcunt, reſpirationem, ac refocillationem quandam à laboribus dandam,& decreſcente robore minuendos labores, augendam remiſſionem. Ductum aiunt ab equis militaribus,quibus ſeneſcentibus, leuius τρισίππιον admouebant. Eſt autem τρισίππιον, ceu rotula quædam, publica nota,quæ igni candefacta,malis equorum imprimi ſolebat. Zenodotus oſtendit prouerbium extitiſſe apud Craterem Comicum in Samijs. Videtur carmen heroicum,ſi tantùm legas κῦλ' ἐπιβαλλε. Nam κείκελα nondum reperimus,præterquam apud Zenodotum. Triſippij meminit Heſychius. Videtur autem κείκελον aliquid eſſe,non diſſimile triſippio. Apud Suidam legitur κύκλ' επιβαλλε, atque de ijs dici, qui ob ætatem remiſſionẽ,& quiete indigent.

Canterius in foſſa.

Canterium in foſſa: ruſticum prouerbium (inquit adagiorum author) quo licebit vti, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valeat, aut vbi res vehementer erit impedita periculoſaue. Nam vt equus plurimùm, (vt modo dicebatur) valet in planitie,ita minimè in foſſa. Iubellius Taurea,& Cl. Aſellius ſingulari certamine iuxta Capuam pugnabant; & cùm diutius vterque alterum libero campo eluſiſſet,Taurea in cauam viam deſcendere iuſſit, alioqui equorum,non equitum fore certamen. Eò cùm Aſellius extemplo deſcendiſſet,rurſum eluſit Taurea ſermone, qui poſtea in ruſticum verſus eſt prouerbium: Minimè ſcis,inquiens,canterium in foſſa.

Canterius in porta.

Hęc Liuius lib. 3.decadis tertię. *Canterius in porta*,adagium quod refertur à Feſto in dictione Ridiculus. Indicat autem conuenire,cùm quis in principio rei vix inchoatæ deficit animo,natum à Sulpitio Galba,cui in prouinciam ituro canterius in porta cecidit, vt aliàs recitauimus.

Canterino ritu aſtans ſomniat.
Lib.8.c.4.

Certè hæc mulier canterino ritu aſtans ſomniat,inquit Plautus iu Mænechmo. Adagium hoc reconditum (inquit Cælius) in mulierem concinnatum eſt,quæ etiamſi aſtare,vigilare, rectèque ſenſibus vti videbatur:tamẽ quia nænias quaſdam Siculis gerris vaniores effutiebat,ſomniare,ac dormitare eam dicit equino ritu. Notiſſimum quippe dormire equos ſtantes. Hæc Cælius recta ratione Apuleij enarratorem reprehendens,qui cantharino ritu legit,tanquam à cantharo vaſe vinario.

Probi Imp. equus.

Probi Imp. equus in parœmiæ formã (inquit Cęlius) deduci poteſt. Is erat,nec decorus quidem, nec ſtaturoſus: verùm celeritate tanta,vt diurnis ſpatijs centũ obiret miliaria,vel in decimũ diẽ

labore

A labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis, quàm forti ac strenuo congruere militi pronunciauit Probus idem. *Equum habet Seianum*, olim prouerbio dicebatur in calamitosum, & ad extremam inopiam redactum. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à C. Seio domino nomen inditum est Seiano. Is ex Diomedis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, verùm eiusmodi quodam fato, vt quisquis eius equi possessor esset, is cũ omni domo ad internecionem vsque deperiret: vti antè ex Aulo Gellio dictum est. *Equus Troianus*, vel *dureus*, ἵππος δȣρεος, vt scribit adagiorum author, de clandestinis insidijs dicebatur, aut vbi repente complures apparerent, qui latebant antea. Sumptum ab equo Homerico, in quo Græcorum proceres abditi, repente prosilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus durateum appellat, vt Odyssex octauo, quod trabibus esset contextus. — *Equus Seianus* — *Equus Troianus.*

Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι, ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
Δȣράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ᾽ εἵατο πάντες ἄριστοι
Ἀργείων, τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες.

Fatale enim erat perire, postquam vrbs intra se recepit ligneum ingentem equum, vbi sedebant omnes optimates Græcorum, Troianis fedem, & mortem afferentes. M. Tullius actione in B C. Verrem sexta Troianum hunc equum accipit pro extrema calamitate: *Quem concursum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porrò fletum mulierum, qui viderent equum Taoianum introductum, vrbem captam esse dicerent, &c.* Idem pro Muræna dicit, *equum Troianum intus esse*. cùm sentit reip. periculum esse à ciuili discordia (a Catilina,) *Intus* (inquit) *intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me consule dormientes opprimemini.* Idem pro M. Cælio, *An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit, ac texerit?* Plutarchus in vita Themistoclis narrat illum aliquando dono rogasse equum a Phyllide nutritore equorum: eum is vbi negasset, comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum δȣράτειον: significans se crimina ipsius, ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit (inquit author adagiorum) si quis ludum alicuius eruditi, Durateum equum appellet, quod ex eo breui tempore summi viri prodierint. De laudatis viris, qui subitò aliunde emerserunt, apud eruditos frequens est, vt ex illius domo, velut ex equo Troiano prodijsse dicatur. M. Tullius Philippica secũda ad egregij facinoris societatem retulit: *In huius me consilij societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuso.* Cælius quoque equum Troianum pronerbio vsurpari posse ait pro societate non in pernitiem modò cuiuspiam inita, verùm & ad bonam frugem aliquam. Ci- C cero (inquit ille) alicubi scribit ex Isocratis ludo, veluti ex equo Troiano, innumeros principes exiuisse. Nam Græcorum principes inclusos fuisse nemo non nouit, & ex hoc Virgilij potissimùm clarum est: — *Ex equo Troiano qui proficisci dicantur.* — *2. de Oratore.*

Huc delecta virûm sortiti corpora furtim
Includunt caco lateri.

Aristophanes in Auibus prouerbium detorquet in emphasim roboris, ac magnitudinis καὶ Θεαγένης εναντίο δύ᾽ ἅρματε, ἵππων ὑπόντον πεγεθος ὅσον ὁ δȣ́ρειος. Interpres admonet allusum ad equum æreum insigni magnitudine, qui in Acropoli stabat Palladi dicatus a Charidemo, quod ipsa testabatur inscriptio. Verùm is ad imitationes equi Troiani compositus erat. Δȣρεῖȣ τίνος ἵππȣ εἰκόνα σώζει. *Durij cuiusdam equi imaginem seruat.* Dici potest de homine multifarijs, & diuersis inter se vitijs obnoxio. Clemens de Basilide loquens, statuente passiones animi spiritus quosdam rationali animæ annexos, id solum, inquit, nunc obseruandum, ὡς δȣρεῖȣ τίνος ἵππȣ κατὰ τὸν ποντικὸν μῦθον εἰκόνα σώζει, id est *quod Durij equi speciem quandam obtinet, iuxta poetarum fabulam*, homo vno in corpore tot diuersorum spiritum exercitum in aluo inclusam habens; — *Durei equi imaginem seruat.* — *Lib. 2. Stromat.*

D Huius equi magnitudinem ostendit Menelaus apud Homerum cùm Græcos in eo sedisse dicit, & Virgilius *Demissi lapsi per funem*. & dum dicit *Instar montis equum*. De hoc ligneo equo, quem proprerea Propertius quarto eligiarum abiegnum cognominauit, quædam collegit Nic. Erytræus in indice Virgiliano, quæ quod ad explicationem eorum, quæ dicta sunt, faciunt, prætereunda mihi minimè duxi: Troianum equum (inquit in voce Simulacrum) cum Minerua fabricauit Epeus, vt Demodocus apud Homerum canit Odyssex octauo. Hunc Virgilius *instar montis equum* appellat, modò *equi molem equi immanis molem*, interdum *ferum*, nunc *dolum*, quandoq; *machinam, monstrum infelix, & claustra pinea*, & denique *lignum* (quin *fatalem machinam* vocat, inquiens: *Scandit fatalis machina muros*) nam *trabibus contcxtus acernis*, vt idem poeta canit: *Sectaque intextus abiete costas*: vnde durateus, id est ligneus Homero dictus, ἵππȣ κόσμον ἄεισον δȣράτεον, & quæ eodem citato libro sequuntur: quem imitatus Lucretius: — *Equi Troiani synonyma*

Nec cum Durateus Troiadis Pergama partu
Inflammasset equus nocturno Craiugenarum.

Apud

Argonaut.

Apud Flaccum: *------ Manet immotis nox Duria caſtris,* E

De equo Troiano myſtica explicatio.

Alij codices habent *durica*, eodem ſenſu: quidam ſimpliciùs legunt *Dorica* pro Græca, vt & Dorica caſtra. Equo autem ligneo incluſis Danais expugnatum fuiſſe Iliũ fabuloſè poetæ cõmentati ſunt: ſed rei veritas ita habet. Equum ligneum ſimulato pro reditu Mineruæ voto, Græci ea magnitudine conſtruxerunt; vt intra mœnia Troiana recipi non poſſet, niſi portæ, muriq. vrbis deponerentur. Eum Sinon transfugam ſimulans, perſuaſit Troianis, ſi in vrbem inducerent, futurum, vt nunquam Græci aduerſum eos amplius arma mouere poſſent. Quamobrem deiectis portis, & murorum parte, equum introducunt capientibus mox ipſis cibum ſecurè, ac nihil tale verentibus Troianis, Danaum ductores ex loco, vbi in inſidijs ſubſiderant, vnde adhuc illi Argiuorum inſidiæ nomen eſt, prodeuntes apertam vrbem inuadunt, atque hoc pacto capiunt: Hęc ex Palæfati apiſtis. Alij ſentiunt poetas equi commentum de quodam arripuiſſe, cui equo nomẽ eſſet, qui Troiæ immineret, per quem etiam facilè capta ſit, ad quod & Virgilius alluſerit hìc:

Lib. 5.

Inſtar montis equum diuinæ Palladis arte
Aedificant.

Hactenus Erithræus. Sed Dictys Crætenſis ait, Græcos diſceſſum ſimulantes ad Sygæũ ſeceſſiſſe, ibi noctem operientes, qua veniente, datoque ſigno a Sinone, ad eam rem clam poſito, eos F ad Troiam nauigaſse multo ſilentio, barbaroſque propter ſecuritatem pacis vino, & ſomno feſſos oppreſſiſſe, diuiſis inter ſe ciuitatis locis: antea tamen admiſsum in vrbem equum illum ſcribit. Sed ſacerdos ille Aegyptius apud Dionem hoc quidem munus a Græcis oblatum dicit, ſed Troiam captam vllo modo negat. Ait ergò feſſos longo bello Græcos, pacem a Troianis petijſſe, quam Priamus illis conceſſerit, petens tamen, & ipſe, vt Græci mulctam præſtarent aliquam, quod nulla læſi iniuria bellum intuliſſent. Quam Vlyſſes Græcorum legatus concedens dixit ſe relicturos pulcherrimum, & maximum Mineruæ donum, & inſcripturos, Propitiatorium hoc donum dederunt Achiui Mineruæ Ilienſi: hoc illis magno futurum honori, & aduerſus ſe teſtimonium quòd eſsent victi. Facta ergò eſse fœdera inter Troianos, & Achiuos: tandẽ equũ perfectum eſse ab Achiuis, magnum opus, Troianoſque ſurſum eum traxiſse ad ciuitatem, quem cum portæ ſuſcipere non poſsent, partem mœniorum diruiſse. Vnde ridiculum dictum eſt, inquit, quod ciuitas ab equo capta ſit. Hinc receſſiſse exercitum, hunc in modũ fœderi illigatum. Hæc ille. Ab Apollonio *lignea turris nominatur*, ab Horatio *equus Mineruæ*, vbi de Achille loquens ſic ait: G

Lib. 2. Argonaut.
Car. 4. Od. 6

Ille non incluſus equo Mineruæ
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, & lætam Priami choræis
Falleret aulam.

Equus Troianus machina bellica.
Aries à quibus inuetus.
Equi Troiæ fatales.

Pauſanias lib. 1. in Athenienſium arce Durium equum ex ære poſitum dicit, quem machinã fuiſse bellicã, inquit ab Epeo factam ad muros deijciendos, fateatur neceſſe eſt, qui Troianos nolit ſtuporis, & ſtultitia condemnare. Verùm quoniam traditum eſt Græcorum fortiſſimum quemque in equum illum ſe abdidiſſe, cõuenit equi ænei forma cum ijs, quæ de Troiano memoriæ prodita ſunt, Meneſtheus enim Teucer: Theſei etiã filij ex equo erumpunt. Plinius itidem equum, qui ſuo tempore Aries appellabatur in muralibus machinis, Epeium ad Troiam inueniſſe tradi ſcribit. Vitruuius verò, & Tertulianus in libello de pallio Arietem à Carthaginenſibus excogitatũ memorant. Higinius etiam Troianum equum machinam oppugnatoriam fuiſſe ſcribit. Cæterùm equos Troiæ quodammodo fatales fuiſſe, nos aliàs triplici exemplo oſtendimus, idque docet Plutarchus ab initio vitæ Sertorij: Petrarcha in epiſtola ad Fredericum Aretinum de quibuſdam fictionibus Virgilij, hanc quoque de equo Troiano allegoricè declarat his breuiter verbis. Noctu fieri æquum erat propter errorum tenebras humanorum; infinitamque caliginem vrbe H ſomno, vinoque ſepulta, id eſt obliuione, & ebrietate preſſis animis, in quam vrbem fractis mœnibus, & omnis prouidentiæ dirupto, neglectoque munimine, qui vnus animarum, atque vrbium murus eſt, armatis plenus hoſtibus, ingens equus ab initio ſæuæ noctis irrepſerat, idem impetus ac ciuilis diſcordia armatis, grauida ſemper affectibus, atque odijs latentibus, & malorum cauſis. Infauſtam verò hanc machinam, quam in excidium ephebus, ſeu epheborum, atque adoleſcentium inſcitia fabricata eſt: vnus vrbibus euertendis aries. Lachon ſacer ſenex in vrbem inuehi prohibens, ſerpentum ſpiris, & venenatis inuidorum nodis, ac flexibus circumuentus opprimitur.

Quo amoto vulgus inſanum in perniciem ſuam præceps magno conſenſu properat, & monſtrum infęlix ſacrata ſiſtit arce, dum rationis locum occupat appetitus, quo nihil propius eſt ruinæ. Itaque tum demum fatalis equus panditur, & quæ latebant mala erumpunt, &c, Sed iſthæc de equo Troiano dicta ſufficiant. Iam verò ſunt quædam (inquit author adagiorum,) & hodie

vulgò

E vulgò iactata, non indigna quæ veteribus adagijs adnumerentur: Quod genus est illud: *Non oportere equi dentes inspicere donati*: cùm significamus æqui bonique consulendum, qualecumque est quod non emitur, sed gratis donatur. Si quidem equum empturus dentes inspicit, in quibus ætatis indicia certissima sunt, ne circumueniatur. At inciuile sit idem facere in equo donatitio. Vsus est tamen hoc prouerbio D. Hieronymus in præfatione commentariorum in epistolã Pauli ad Ephesios. *Parum* (inquit) *eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege. Non dignè Græca in Latinum transfero: Aut Grçcos lege si eius linguæ habes scientiam: aut si tantùm Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & vt vulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati.* Frequentissimus huius adagij apud nos vsus est in eodem sensu: A Cauallo donato non si guarda in bocca. A Polydoro Virgilio tanquam prouerbium citatur hoc sacræ scripturæ, *Fallax equus ad salutem*. Equus (inquit) animal bellicosum est, & velox, quo homo tum pugnando, tum fugiendo maximè fidit. Hunc equum Dauid vocat non inconcinnè corpus humanum, quia iumentum sit animæ, & obid fallax, quòd suis se viribus diu sustentare non possit, ad nihil modis omnibus casurum: sed neque rex, neque gigas sua est virtute seruandus, nisi per gratiam Dei. At per hanc

Equi donati dentes inspicere.

Equus fallax ad salutem.

Cap.121.

Psal.31.

B prouerbialem figuram docetur plenum audaciæ esse ac temeritatis, humanis tantùm confidere viribus. Ex D. Bernardo fortè, qui in tractatu de gradibus humilitatis: sicut (ait) dicitur, *fallax equus ad salutem*, non quòd equus aliquem fallat, sed quia is seipsum fallit, qui in fortitudine eius confidit. Sic omnis homo dicitur mendax, id est fragilis, mutabilis, à quo non possit vel sua vel aliena sperare, quin potius maledictionem incurrat, qui spem suam in homine ponit. Πὸλλοι κινησεσιν ετι τροχόν ἅρματος ἵπποι: *Per multis voluetur adhuc rota mota caballis*. Multum adhuc temporis restat, multæque incidunt mutationes. Hoc quoque Theognidis:

Rota multis adhuc equis voluetur.

Ἵππος ἐγὼ καλη καὶ ἀεθλίη, ἄλλα κακισον

Α῎νδρα φερω, καὶ μοὶ τετ' ἀνιηροτατον, id est,

Equa ego pulchra sum, & certarix, sed pessimum

Virum fero, & mihi hoc molestissimum.

Conueniet quoties alicuius coram magnatibus sententia licet saluberrima, non auditur. Prouerbialiter dixit Cicero. *Equitabit iu his equuleis*: quod est, ostentabit: qua in significatione verbo equitandi, nisi me fallit memoria, vtitur Arnobius. Et hoc quoque eiusdem prouerbij quodammodo vicem obtinet, quod de clamosis oratoribus dicebat, vt refert Plutarchus in apoph-

Orat.6.in Verr.

C thegmatibus, eos videlicet ob imperitiam dicendi ad vociferationem, sicut claudos ad equos confugere; sed, & Ouidij hoc pentametrum prouerbialem habet sensum:

Nil nocet admissis addere calcar equis.

Prodesse sæpenumerò innuit, si diligentissimus aliàs ad diligentiam adhortetur. Idem de re impossibili dicebat:

In caput alta suum labentur ab æquore retrò Flumina, conuersis solque recurret equis.

Li.2.de pon. to. Eleg.6.

Li.1.de Tri. Eleg.7.

Lib.5.

De caballo Mariano dicetur in prouerbio, Mulus Marianus. Parmeno Byzantius apud Athenæum prouerbialiter inquit:

Α'νηρ γαρ ἕλκων οἶνον ὡς ὕδωρ ἵππος

Σκυθισὶ φωνεῖ ἐδε κοππα γινωσκων. Dalechampius καππα legit, vertit.

Qui vt equus aquam, homo vinum haurit,

Scythicè loquitur, & ne cappa quidem agnoscit.

Sed legendum κοππα: ac si dicat, si homo semel, tantum vini haurit, quantum aquæ solet equus vno potu consumere, minus iam sapit equo: equus enim saltem nomen suũ semper agnoscit, vt coppatias dictus a coppa numero. Est enim coppa numeri figura compacta ex cappa, & sigma. Signat autem nonaginta. Ab hoc signo equus dicebatur coppatias, vt meminit Varinus his verbis:

Equus coppatias.

D Morem inurendi literas in equis agnoscere videtur Aristophanes, qui in Nebulis coppatiam inde equum nominat, cui inustum esset cappa, sicuti samphoras siue sapphoras, quibus sigma. *Vinum equus poetç*. Citatur à Zenodoto Demetrij Halicarnassei huiusmodi distichon, etiamsi in epigrãmatis referatur titulo Nicerati:

Vinum equus poetç.

Οἶνος τοι χαριεν τι φερει ταχύς ἵππος ἀοιδῶν

Υ῞δωρ δε πινον χρηςὸν ἐδεν ἂν τεκης

Idem poeta, & hoc quoque nobili epigrammate (vt Cælius annotat) vinum esse poetis, equi magni vice canit:

Lib.28.c.35

Οἶνος τοι χαριεντι μεγας πελει ἵππος ἀοιδῷ,

Υ῞δωρ δε πίνον καλον ἐ τεκοις επος, id est,

Vinum eleganti magnus existit equus poetæ,

Aquam bibens, non ferè bonum producas carmen. Huc spectat illud Horatij:

Nulla placere diu neq; viuere carmina possunt

Quæ ſcribuntur aquæpotoribus.

Conſulendus author adagiorum in prouerbio, *Aquam bibens nihil boni parias.*

VSVS IN CIBIS.

Equorum eſus.

EMO equidem vel equina vel aſinina nũc carne veſcatur, niſi vrgente fame, vt fit in obſeſſis vrbibus, cùm videlicet alia etiam fœdiora ſæpius animalia attingimus, & ne à corio pellibuſque abſtinemus: quin tum equinæ non ſemel in honore fuere, ſicuti patrum noſtrorum memoria factum, obſeſſa à Venetis, & Gallis Verona anno Sal. 1516. defendente eam M. Antonio Columna, Cæſaris Maximiliani nomine. Ad id enim penuriæ ventum erat referente Iouio, vt cùm lentem, & fabam paniceaque pultaria in quotidiano vſu haberent, equinas atque aſellorum carnes magno in honore ducerent, & tùm præſertim opiparè apud ducem epularentur, cùm aliqui Gallorum equi vt erant præpingues ac ſuis ſtrigoſioribus, & fame penè erectis minimè comparandi, in excurſionibus occiderentur. Nam conſpectis ſtatim equorum cadaueribus, portis frequentes euolabant, conciſoſque in fruſta, humeris in vrbem cum plauſu referebant. idem Iouius teſtatur Ludouicum Aurelianum Gallorum ducem, cum Nouariæ à Veneto, & Sfortiano exercitu obſideretur, quòd videret milites recentium carnium deſiderio teneri, eoſque incommodè ſalitis veſci, præſertim quòd in medijs æſtatis feruoribus vino penitus carerent, minus generoſos equos occidiſſe, & diſſectos per cẽtaurias æqua diuiſione militibus largitum fuiſſe. Cur verò liberi ab iſtiuſmodi quadrupedũ carne abſtineamus, in cauſa eſt praua eius qualitas, de qua ſic Galenus: *Aſinorum domeſticorum carnes peſſimi ſucci, concoctu difficillimæ ac inter edendum inſuaues ſunt, ſtomachumque lædunt, quemadmodum equorum, & camelorum carnes.* (equinas aſininis leniores eſſe ait Hippocrates.) Eſſe tamen ait qui eas edunt, quos animo, & corpore aſininos & camelinos nuncupat. Strabo Theodoſiam Tauricæ Cherſoneſi vrbem accolentes peculiariter (inquit) nominabãt agricolas, quia qui ſuper eos aſſiſtunt, Nomades id eſt paſtores cum alius generis carnibus quidem, tum equinis aluntur, & equarum caſeo, & lacte, & oxygalacte, quod illi arte quadam condientes eximium habent obſonium. Quam ob cauſam poeta omnes eius tractus incolas galactophagos appellabat. Idem eodem libro de Myſis loquens, quorum Homerus meminit his verſibus:

Cur ad equorum eſu abſtineamus. Lib. 3. Aliment.

Li. 7. Geog.

Galaſtophagi.

Illiad N.

------Αυτος δε παλιν τρεπεν ὄσσε φαεινω,
Νοσφιν ἐφ' ἱπποπολων Θρηκων καθορωμενος αἰαν,
Μυσῶν τ' ἀγχεμαχων, καὶ Αγαυῶν Ιππημολγῶν,
Γλακτοφαγων, Αβίωντε.

-----Ipſe autem retrò vertit oculos ſplendidos
Seorſim ad equitum Thracum deſpiciens terram
Myſorumque cominus pugnantium & illuſtrium Hippemolgorum
Lacte veſcentium, Abiorum &c.

Myſos Europæos potiùs quàm Aſiaticos intelligendos ſcribit. Cui ſententiæ (inquit) etiam poetæ teſtimonium accedit, quoniam Hippomolgos, Galactophagos, & Abios eis adiungit, qui quidem in plauſtris viuentes Scythæ, & Sarmatæ ſunt. Hæ enim nationes Thracibus hac tempeſtate promiſcuæ ſunt. Ad cuius loci explicationem Varinus: Hippomolgos (inquit) vocant paſtores equorum quòd lacte equino viuant: eoſdem galactopotas, & galactophagos nominant. Fertur autem in hiſtorijs huiuſmodi gentem in Scythia eſſe, quam, & Abios vocant, &c. Eoſdem populos puto intelligit Dionyſius Afer his verbis: Ἔνθα (ſupra Tauricam Cherſoneſum iuxta Alanos) μελαγχλαινοι καὶ ἀνερες ἱππημολγοι. Herodotus hos Scythas Nomades ſeruos ſuos omnes ſcribit excæcare lactis gratia: quod (inquit) ita parant: Sufflatoria oſſea fiſtulis ſimillima ſumuntur, eaque genitalis equarum impoſita, ore inflantur interea dum alij equas emulgent. Hoc ideo ſe facere aiunt, quòd venæ equarum ſufflatæ implentur, & mammæ deſcendunt. Poſteaquam emulxere lac, in concaua vaſa lignea diffundunt. His circompoſiti cæci ſerui lac agitant: cuius quod ſummum eſt, delibatur, pretioſiuſque habetur, vilius autem quod ſubſidet. Huius rei gratia Scythæ quemcumque capiunt, viſu orbant. Meminit eorumdem populorum Antiphanes antiquiſſimus Comicus inuectus in obſoniorum (piſcium) venditores qui tanti piſces vendunt, Scythas rectiùs ſapere inquiens ijs qui tanti emunt piſces, quòd liberis ſtatim atque nati ſunt, equarum atque vaccarum lac porrigunt, quaſi dicat ex tam vili nutrimento plus roboris haberi, quã ex piſcibus quos tanti vendebant: id quod Metabo Virgiliano nõ erat ignotũ qui filiã ſuam Camillam equino lacte educauit, vt poeta canit: *Hic natam in dumis, interq; horrentia*

Lib. 4. Seruos ucr Scythæ excæcant.

A *horentia lustra Armentalis equæ mammis, & lacte ferino nutribat, teneris immulgens vbera labris.*
Hi ni fallor Sarmatæ sunt, siue Sauromatæ; nam præterquam quòd Plinius tradit, Sarmatarum
gentes è milio maximè pulte, & cruda etiã farina equino lacte vel sãguine è cruris venis admix-
to viuere, Pausanias in Atticis, ab ijs testatur plurimos ali equos, vtpote Nomades, quibus non
tantùm ad bellum vtantur, sed dijs etiam suis immolent, & cibo adhibeant. Virgilius Bisaltas, & *Georg. 3.*
Gelonos nominat, dum de febri ouium scribens, sic canit:

Profuit incensos æstus auertere, & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine venam
Bisaltæ quo more solent, acerque Gelonus
Cùm fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum, *Tartari e-*
Et lac concretum cum sanguine potat equino.

Nos nunc Tartaros vocamus, quos veterum hunc morem etiamnum seruare Matthias à Michou, *quino sãgu-*
Paulus Venetus, & Sigismundus Baro alijque attestantur: vulnerare videlicet, incidereq; equos, *ne aluntur.*
cruoremque, & per se, & cum milio deuorare: carnibus eorumdem vesci, etiam semicrudis: ca-
ballos pridiè tum sponte tum morbo absumptos exciso loco apostemato perlibenter comedere:
B equitãtibus porrò si fames inuaserit, sitisque molesta fuerit, venas aperire, haustoque eorum san-
guine famem pellere sitimque, iumentisque hoc prodesse putare. Lacte equino in primis delecta-
ri; quòd eo homines, & fortes & pingues fieri credant. Eorum reges si quando suis commeatum
distribuunt, quadraginta hominibus equum vnum aut vaccam dare solere: ijs autem mactatis, in
testina præstãtiores tantùm sumere ac inter se diuidere: ea ad ignẽ eatenus calefacta, vt adhæ-
rentia stercora decuti possint abstergiq; vorare: non solùm autem digitos pinguedine vnctos sed
etiam cultrum lignumùe quo stercus detersum fuerat, suauiter lingere sugereque. Capita equo-
rum, vt apud nos aprorum in delicijs haberi, præstantioribusq; tantùm apponi. Cromerus author
est lib. 29. Moschos olim Tartarorum seruos, potum lactis equini illis tributum petentibus per
ducem suum in itinere offerre consueuisse. Inuenio autem, & apud Persas morem fuisse, vt in di-
uitum conuiuijs die cuiusque natalis, equi toti assi apponerentur, sed, & à Germanis caballos tum
agrestes, tũ domesticos comedi. Gregorius tertius ad Bonifaciũ reprehendit, & abrogare iubet,
vt refert Nauclerus generatione vigesimaquinta, sed Sigebertus alijq; Zachariam tradunt pri-
mum recens conuersis Germanis esum crudi lardi, equorum, & similium aliorum, quòd hæc Scy-
thicam barbariem saperent, interdixisse. Iam & apud Vartomannum legere est, equinam, & ca-
C melinam in Damasco edi. Et Io. Bruyerinus lib. 13. de re cib. cap. 40. audisse se tradit à quibus-
dam alpinis populis pullos edi Iudæis istiusmodi carnes erant interdictæ. Hinc Antiochus Magn.
victo Ptolomæo Epiphane ac Hierosolymis occupatis, inter alia edicta in honorem regni, vt nar-
rat Iosephus, per totum suum regnum etiam proposuit tale: Nemo intra vrbem carnes equinas
aut mulinas inferat nec asini siue feri, siue domestici, nec pantheræ aut vulpis aut leporis aut cu-
iusuis huiusmodi omnino ex his animalibus, quæ Iudæis vetitum est attingere, ac neque pelles
eorum inferre liceat, aut aliquid ex his in vrbe alere, sed tantùm solitas more maiorum mactare
victimas, quibus deus litari sibi vult. Qui verò aliquid contra edictum hoc fecerit, trium miliũ
drachmarum argenti mulctam luat sacerdotibus. Sanguine equino Concanos gaudere habemus *3. Car. Od. 4.*
apud Horatium.

Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætum equino sanguine Concanum.

Quo loco in margine scriptum erat, Scythiæ populos esse, qui Bisaltæ Virgilio dicuntur. Acron
& Porphyrius dicunt Hispaniæ gentem esse, vel vt quidam volunt (inquit) Thraciæ: sed sunt *Lib. 3.*
Hispaniæ procul dubio, inquit Abrahamus Ortelius ex Silij versu: *Lactis p tã-*
D *di præpara-*

Cornipedis fusa satiaris Concane vena.

Sed vt ad Tartaros reuertamur: hi vt Paulus Venetus scribit lac equarum quod bibunt, ita præ- *tio.*
parant, vt videatur esse vinum album, atque non insipidum potum esse: vocari autem ab ipsis
equinis: modum præparandi docet Albertus: Barbari quidam (inquit) emulsum equarum lac
Soli exponunt, donec pars crassior subsidat, postea in vase feruefaciunt, vt siceram (cereuisiam *Hippace.*
intelligit) & quod eliquatum est, bibunt, & hoc potu vtuntur Tartari, Comani, Ruteni, & fini-
timi eis barbari. Plurimum autem inde pinguescunt, illi maximè qui non sunt in assiduo motu, &
exercitio. Ex equino lacte fit quoque caseus, virus redolens, vt Dioscorides testatur, sed ma-
gnoperè alens, bubuloque proportione respondens, hippàcen (ἱππάκην) vocant, quanquam
non desinit (inquit) qui hippacen equinum coagulum appellarint: in quod meminit quoque Pli- *Lib. 2. de*
nius libro 28. capitulo octauo his verbis: *Equi coagulum quod aliqui hippacem vocant.* Hippocr. *Var. rer. c.*
pro solo caseo accipit, vt manifestè indicat his verbis loquens de gente Scythica: bibunt lac *26.*
equinũ, & hippace vescuntur, hoc est, caseo equino. Fallitur aut Mercurialis, dũ scribit Hippocr.

Lib.4. de morb. lac equinum hippacem vocare: Græcè enim ſic habet, πίνουσι γάλα ἵππων, καὶ ἱππάκην τρώγουσι. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τυρὸς ἵππων. Et aliàs quo modo ex equorum lacte caseus iste hippace dictus E
fiat, clariſſimè docet: Scythæ (inquit) lac equinum in caua vaſa lignea infuſum concutiunt. Illud autem dum turbatur, ſpumeſcit, ac ſecernitur, & pingue quidem, quod butyrum vocant, cùm leue ſit, in ſuperficie conſiſtit: graue verò ac craſſum, deorſum ſidit, quod etiam ſecretum ſiccat.
Lib.28.c.9. Vbi verò concretum ac ſiccatum fuerit, hippacen ipſum vocant. At ſerum lactis medium locum tenet. Sic etiam Plinius: *De generibus caſeorum diximus, cùm de vberibus ſingulisq́ animalium membris diceremus. Sextius eoſdem effectus equino, quos bubulo tradit. Hunc vocat hippacen.* Cæte-
Lib 26.c.8. rùm alicubi, idem Plinius dum ait. *Inuenere herbas, & vniuerſæ gentes. Scythia primùm eam, quæ*
Plinÿ error *Scythice vocatur, circa Bæotiam naſcens, prædulcis. Aliam vtiliſſimam ad eam quæ ſpaſmata vocant. Magna, & ea commendatio, quod in ore eam habentes, famem ſitimq́ non ſentiunt, Idem præſtat apud eoſdem hippice dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntq́ his duabus*
Lib 9.c.13. *herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitiq́*, haud rectè Theophraſtum tranſtulit,
Hist.plant. abijſq; errandi occaſionem præbuit. Hic enim de Scythica radice ſiue glycirrihiza loquens, ſic habet: δύναται δὲ τὴν δίψαν παύειν ἐὰν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ. διὸ ταύτῃ τε καὶ τῇ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ, τοὺς Σκύθας ἡμέρας ἕνδεκα καὶ δώδεκα, id eſt, *ſitim extinguit ſi teneatur in ore: Qua de cauſa* F
tum ea, tum hippace vndecim, & duodecim dies vitam tolerare affirmant. Sed Theodorus Gaza pro hippace Plinium ſecutus hippice vertit, & verbo ad verbum reddito Latinè equeſtrem reddidit, &
Hippice. in eo etiam turpiter lapſus eſt, quòd ſimpliciter ſitim tolerare verrit, cùm Græcè legatur διάγειν, id eſt vitam agere, turpiſſimè verò cùm radicē eſſe arbitratus eſt. Fallitur item Hermolaus, qui hippicen ab hippace differre ſomniat. Mercurialis tamen Hermolao potiùs quàm Turnebo ſubſcribit, (qui in annotationibus in librũ Theophraſti de odoribus, eiuſdē cũ nobis ſententiæ eſt,) propterea quòd Theophraſtus aliquid miri de Scythis dicere voluiſſe videatur; duodecim autē dies ea radice, & caſeo equino viuere, nullam admirationem habeat: quando (inquit) ferunt, Zoroaſtrem interdum ſolo lacte ſex menſes tranſegiſſe, quod de quodam aliò narrat Athenæus: immo ipſemet Hippocrates atque Herodotus videntur innuiſſe, plurimam temporis partem ſolo caſeo equino Scythas victitaſſe. Atqui non negauerit Mercurialis, quin illud in Zoroaſtre tanquam
Plinius correctus. quid admiratione dignum celebretur: Iam verò hippacen, non hippicen legendum eſſe apud Plinium, manifeſtiſſimè conſtat ex hoc eiuſdem loco: *Quædam rurſus exiguo guſtu famem ac ſitim*
Li.11.c.vl. *ſedant, conſeruantq́ vires, vt butyrum, hippace, glycirrhizon.* Non placet etiam Geſneri ſententia, qui Theophraſtum ita intelligendum eſſe arbitratur, vt Hippacen loco cibi, glycirrhizam verò G
ſitis remedium eſſe innuere voluerit, cùm manifeſte vtriq; attribuat vtramq; facultatem: nam etſi hippace, vt oſtendimus, caſeus ſit equinus, quo famem potius quàm ſitim ſedaſſe Scythas veriſimile eſt, ideoq; ab Euſtathio, vbi de Galactophagis, & Galactopotis loquitur, ſecundum Aeliū Dionyſium βρῶμα Σκυθικὸν διὰ γάλακτος ἱππείου σκευαζόμενον nuncupatur, tamen Theopompus hippacen etiam vocari ſcribit libro tertio ipſiſſimum lac; Ιππακη (inquit) *Scythicum edulium ex lacte equino: aliqui oxygala equinum eſſe dicunt Scythis in vſu: idq. bibi, & concretum edi.* Sunt denique qui teſtibus Varino, & Heſychio hippacē equile interpretentur. Ariſtoteles Phrygij caſei meminit, ad quem conficiendum, (inquit) equinum, & aſininum miſcent. Equinum caſeum haud ingratum palato eſſe audio.

VSVS IN MEDICINA.

Lactis vis.
ON pauca remedia medicis præbet equus, quin vix in eo quiquam reperitur, cui non ſua ſit ad affectum aliquem facultas. Lactis potus teſte Plinio, ventrem ſoluit, id quod Dioſcorides etiam tradit, ſed ventrem turbare addit, magiſque purgare quàm ouillum. Varro etiam, *maximè* (inquit) *perpurgat lac equinum, tum aſininum, deinde bubulum tam caprinum*: ita, & Serenus: H

Vel cum lacte capræ ſalſum mulſumq. capeſſes:
Crede tamen potum meliorem lactis equini,
Dicitur hic validos aſinæ peruincere ſuccos.

Camelorum lac quale. Plinius ſcribit tenuiſſimum lac eſſe camelis, mox equabus, craſſiſſimum aſinæ, vt coaguli vice vtantur, ſed quàm benè neſcio: etenim Galenus, equinum (inquit) lac ocyus deſcendit, ſimilique modo aſininũ, quod, & pauciſſimæ pinguedinis particeps eſt, propterea rarò in alicuius vē-
Seri vis. triculo tranſit in caſeum. Marcellus ſerum iſtiuſmodi lactis potui datum, facilè, & ſine periculo vētrem molliter purgare dicit: ſed cùm duplex omne ſit ſerum, vnum quod ex caſeo exprimitur, alterum quod per decoctionem ex lacte ſeparatur, Actius hoc nouiſſimũ præſtare aſſerit. Hinc autem de

A tem de suppuratis renibus tractans: Lac (inquit cum melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem equinum, aut asininum; ad vlcera enim repurganda conducit: postea verò cùm repurgatione amplius opus non habent, etiam bubulum, &c. Author est Rasis, mulierem, quæ non concipit, si lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro coierit, concepturam. Inuenio & apud Plinium vuluas collutas iuuari eodem lacte. Idem ait comitialibus dari lactis equini potum. Et aliàs. *In comitiali* (inquit) *morbo, testes aprinos bibisse ex lacte equino, aut ex aqua prodest.* Et rursus: *Comitialibus datur lactis equini potus.* Aliàs etiam eodem lacte venena leporis marini, & toxica expurgari scribit. De sanguine equino Dioscorides interprete Ruellio ait: Sanguis equarum quæ admissuram expertæ sunt, in medicamenta additur quæ erodunt, septica vocant: vbi Græcè legitur: *τὸ δὲ τῶν ὀχετῶν ἵππων αἷμα σηπταῖς μίγνυται.* Marcellus Virgilius eundem quidem quem Ruellius sed alijs verbis sensum affert; ea sunt: Miscetur medicamentis quæ exedendo sunt, matricum equarum, & quæ admissuræ inseruiunt, sanguis. Hermolaus Barbarus verò ἵππον ὀχευτῶν de equis maribus, ijsq; admissarijs exposuit, Plinium fortè secutus, qui sanguinē equorū septicam vim habere scribit: & mox sanguinem equi præcipuè admissarij contra panos, & apostemata facere scribit: Aliàs etiam equarum prẹterquam virginum sanguinem erode-

Sanguinis facultas.

Lib.28.c.9.
Cap. 10.

B re, emarginare vlcera asserit. Ex quibus Plinij verbis apparere videtur, sensisse eum equorum vtriusq; sexus sanguinem septicam vim habere: nam erodere, & emarginare vlcera, idem quod septicum esse significat. Hinc, & Hermolaus in corollario ex hoc nimirum loco, Equæ (inquit) sanguini vim inesse negant, quæ maribus fæminisque non virginibus. Quòd ad Dioscoridis verba, ὀχειτῶν, de equis maribus videtur intelligendum. Nunquid verò verùm sit, equorum sanguinem hanc vim obtinere, Galenus nunquam se experiri voluisse tradit, quod non deesset sibi taliū medicamentorum copia. Aetius etiam equini sanguinis mentionem omisit. Habet autem suas etiam facultates vsusque idem sanguis: Plinius enim regio morbo prodesse dici scribit: & hippiatri hoc eodem sanguine ad diuersos equorum morbos vtuntur, tum illito aut infricato foris, tum intra corpus: Vegetius enim languentibus in equo membris illitum mederi ait: prodesseq; equis, si sanguine suo detracto ea ex parte, quæ pro ratione morbi conuenit, cum aceto mixto animal perfricetur. Idem aliàs. Phragmaticum equum sic cura: sanguinem detrahes de matrice, & cum oleo vinoq; tepefacies totumq; iumentum contra pilos confricabis: Theomnestus sanguinem equi alijs medicamētis misceri ait, & illini fractis aut luxatis armis. Fel equinū etiam maleficæ naturę est, si Plinio credimus, qui tantum inter venena damnari tradit, vt ideo flamini sacro equum tange-

Lib. 10. de simp. fa. c. 6.

Lib.3.
Lib.1.c.17.
Lib.3.c.29.

Felliꝰ vis.

C re non liceret. Contrà carnis, & fimi equini in agro pasti vsus ad serpentes commendatur, eodē teste. Ait item, hanc carnem suum morbis mederi se reperisse. Auxungia equi suffumigata partum mortuū, si Sexto credimus, foras eijcit, & secunda sequitur. Quomodo autem adeps equi curetur, docet Dioscorides in adipis taurini præparationis mentione, quanquam eius interpretes huius animalis, & aliorum insuper nomina prætereant. Inuenio medullam equinam à quibusdam recentioribus misceri vnguentis ad spasmum. Coagulum equi, & sanguis caprinus, vel medulla, vel iecur, aluum soluit, (inquit Plinius) cæterùm hæc omnia sistunt potius, siccantq; aluum, Dioscorides enim priuatim cœliacis dysentericisq; conuenire tradit, vti, & Galenus, necnon, & Auicēna, & Haly, quorum interpres pro cœliaca affectione diuturnū ventris fluxū verterunt: sed, & ipsemet Plinius, *equi* (inquit alicubi) *coagulum, inter auxilia cæliacorum & dysentericorum tradunt, etiamsi sanguinem detrahant.* Idem ait farinam dentium equinorum ijsdem salutarem esse, priuatimq; subluuiem sanare, & inspersam verendorum cæteris vitijs (de formicationibus verrucisq; prius dixerat (mederi: quod postremum etiam annotauit Marcellus. Aliàs etiam Plinius dentes qui equis primum cadunt, facilem dentionem præstare asserit, infantibus adalligatos: idq; efficaciùs, si terram non attigere: superstitiosius Sextus: Dentes (inquit) qui equis primi nati fuerint,

Axungiæ vis.

Coaguli vis.

Dentiū vis. & vsus

D si dentem qui dolet, tetigerint, remedio erunt. Nam, & infans si equi rostrum basiauerit, dentium dolorem non sentit, & nec equus mordebit infantem. Plinio subscribit Serenus:

Collo igitur molli dentes nectentur equini, Qui primi fuerint pullo crescente caduci.

Cæcilius Bion referente eodem Plinio tradidit se didicisse ex barbaris, equi linguam inueteratā ex vino, dari ad lienem sedandum præsentaneo remedio. Marcellus verò arefactam, & ad leuitatem tritam, atque ex vino potui datam scribit protinus vtilitatem suam sedato lienis dolore manifestare. Idem Plinius, in corde equorum os inueniri affirmat, dētibus caninis maximè simile: hoc scarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat, demonstrari. De iecore equi legimus in libro de facilè parabilibus Galeno ascripto: Equi iecur theca cedrina reponito; deinde Chio vino, & aqua dilutum exhibeto: quibus enim iecur vlceratum est, ne amplius exedatur, efficitur. Si mortuus partꝰ sentiatur, liē ex aqua dulci potus teste Plinio eijcit. Idem testiculos equinos aridos, vt potioni inseri possint, ait coitus stimulare. Lichenes sunt in equorū genibus, & super vngulas in flexu harū partiū indurati calli, qui triti, & in aceto comi-

Linguæ vis.

Ossis de corde vis.
Iecoris.
Lib.2.c.38.
Lienis.
Testiculorū

tialibus mederi creduntur, vt Dioscorides,& Galenus scribunt, item Plinius, apud quem etiam E
lego, dentes labentes dici confirmari lichene equi cum oleo infuso per aurem: & alicubi scribit
Fellis vis. calculos expellere lichenes istiusmodi ex vino aut mulso potos quadraginta diebus. De felle le-
gimus apud eundem tantum inter venena damnari, vt ideo flamini diali equum tangere non li-
Pilorum. ceat: aliàs felle carere equum asserit, vt,& alij. Ex pilis equi quoque remedia memorat: *Inguina*
(inquit),*& vlcerum causa intumescunt: remedio sunt equi setæ tres, totidem nodis alligatæ intra vl-
cus.* Alicubi ait pilorum asini cinerem illitum sistere sanguinem: efficaciorem vim esse è maribus
aceto admixto, & in lana ad omne profluuium imposito: similiter ex equino capite (puta pilo-
rum cinerem), & femine. Albertus scribit pilum equinum ad ostium domus alligatum, prohibe-
re ne culices aut ciniphes per ostium inuolent: idem,& apud Rasim legitur, in cuius tamen codi-
Vngularum vis. cibus pullus pro pilus legitur. Cur verò equino pilo circumligata verrucæ tollantur, ratio eui-
dens est, quoniam propter astrictionem alimento priuatæ arescunt. Vngulæ equ næ multos ha-
bent in medicina vsus. Cinis earum cum oleo,& aqua illitus panos,& apostemata in quacumque
parte descutit teste Plinio, & si vrina calefacta admisceatur, etiam strumas: quanquam Marcel
lus per se ex oleo illitum id ea præstare scribat. Vterq. præterea tradit eundem cinerem ex vino,
aut aqua potum, aduersus calculos prodesse. Postremò Plinius vngulas istiusmodi suffitu suo par F
tum mortuum eijcere ait. Sunt,& ipsi equo sæpè remedio: legimus enim in hippiatricis Græcis
equo ileoso remedium commendari huiusmodi. Ramenta ex vngulis anteriorum pedum, trita cũ
vini cotylis tribus per nares infunduntur. In ijsdem Hippocrates equo strophoso infundi iubet
Corij. ramenta vngularum anteriorũ trita in quatuor cortylis aquæ. Ramenta ex vngulis equi ex vino
per nares equo infusa Hierocles vrinam eiusdẽ promouere scribit. Auicẽna de corio equi ait: Ad-
Sudoris. ustum illitumq; ex aqua pustulis, quas bothor vocant, refrigerat eas. Sunt qui tineas, & serpen-
tes è ventre hominis exigi promittunt, si equi sudorem cum vrina in balneo biberit. Idem sudor
mistus cum vino, potus à grauida facit abortum, vt Rasis scribit, & Albertus: qui hoc quoq; ad-
mirandum de eodem sudore memoriæ prodidit: Si cultelli, vel gladij calefacti sudorem equi im-
biberint, inficiuntur adeò vt locus ab eis vulneratus sanguine ante mortem animantis manare
non desinat. In dolore vel grauitate aurium Plinius tradit cõmendari spumam, vel equini fimi
Spumæ. recentis cinerem cum rosacco; apparet autem rosaceum vtrique addendum, nam,& Marcellus sic
scribit: Spuma equi recens detracta, & cum oleo roseo infusa, auricularum quamuis vehementes
dolores resoluit. Idem Marcellus, si ab equitando vexata fuerint inguina aut intertrigenes dole-
bunt, spuma equi fricari iubet tanquam præsentaneo remedio. Sed Plinius ad hoc non simpliciter G
spumam ab ore (id est saliuam, quæ alterius facultatis, quàm reliqui corporis spuma sudori per-
mista videtur) inguinibusq; collectam illini probat, his verbis: *Fæmina atteri, audiriq; equitatu no-
tum est. Vtilissimum ad omnes inde causas spumam equi ex ore inguinibusq; illinire.* Idem ait eandem
spumam rubori cum prurigine illini, alij malunt ad hoc vitium oris saliuam potiùs quàm aliundè
collectam spumam,& salsedine sua mordicantẽ adhibere. Tradit Gesnerus inuenisse, in feruido
faucium malo quod æstate nonnunquam grassatur pestilenti lue in milites præsertim, cõmendari
hoc remedium; Saliua equi auenam aut hordeum pasti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex
Saliua vis. cancris viuis contusis humorem exprimes eodemque rursus lauabis. Quod si viuos habere non
potest, pollinem de cancris aridis in clibano tostis insperge: postquam equi saliua ablueris. Mirũ
quod de hac equi saliua tradit Plinius, nimirum tusim sanari ea triduo pota, equum mori: quo
loco codices excusi aliã,& obscurã lectionem habent. Nostra verò lectio confirmatur ex Sex-
to,& Marcello: *Equi saliua* (inquit Sextus) *si biberint phthisici, & qui malè tussiunt, sani efficiun-
tur. Expertissimum sanè, equus morietur.* Marcellus ait: *Ad phthisicos remedium & præsens, & maxi-
mum: nam etiam vitæ dubios sanat, & quibus spes superesse nulla videatur: equi saliuam vel spu-
mam cum aqua calida bibendam ter triduum dabis: etiam quem tussi intoleranda, & diutina labora- H
ri videris, hoc remedio liberabis. ægrum quidem sine cunctatione sanabis, sed equum mors subita con-
sequitur.* Iam verò ex spurcioribus, magisque abominandis equi excrementis, lotio videlicet,&
Vrinæ, & stercoris vis. fimo intus assumenda veteres excogitarunt, posterisque reliquerunt. Quidam (inquit Plinius)
vrinam equi aquæ ferrariæ ex officini miscent contra comitialem morbum, eademque potiones,
& symptomaticis medentur. Dioscorides ait armentarij (equi, vel asini, nã & Auicẽna fimi asinini
eundem cum equino effectum esse ait) qui herba pascitur, siccum fimum liquatum in vino mox
potum contra scorpionum ictus magnoperè auxiliari. Plinius etiam ad serpentes vsurpari scribit
carnem,& fimum equi in agro pasti, coagulo leporis ex aceto, contraque scorpionem, & murum
araneũ. Idem ait regio morbo fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, datum fabæ ma-
gnitudine intra diem tertium mederi; eandemque,& ex equino pullo vim esse. Ad colicam certũ
aiunt esse remedium, ita etiam vt morbus nõ repetat: Fimi de equo, qui auena, aut hordeo pasca-
tur, non gramine, manipulum in dimidia mensura vini (vncias circiter octodecim vidẽtur intelli-
gere)

A gere,) decoques, donec pars dimidia consumatur: hoc paulatim bibendum esse, donec exhaurietur: fore autẽ eò vtilius quò exhaurietur citiùs. Cinis istius fimi in aqua potus, sistit aluũ, vt ait Plinius. Ad ventrẽ fluentẽ ex Sexto; Equi stercus ex aqua liquefactum, & pericolatũ, si bibatur, facit regressum, Marcellus quoq; fimum caballinum comburi iubet, & cinerem istum cum vino vetere misceri, & conteri, sicq; dari dysenterico bibendum sine aqua, si non febricitabit. Dysentericis autem, & cæliacis cinerem equini fimi salutarem dici quoque; in Plinio legimus. Si partus mortuus sentitur, non solùm lien, vt ex eodem diximus, ex aqua dulci potus, sed, & fimum aridum equi eijcit. Extrinsecus verò applicatum hoc stercus vim etiam habet astringendi, vti, & asininum, siue crudum siue crematum. Dioscorides eo sanguinis eruptiones sistit, etiam aceto addito. Albertus, & Rasis addunt, sanguinem reprimere, si recens naribus admoueatur. Si sanguis ex vulnere immodicè fluat, fimi caballini (inquit Plinius) cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mirè sistit. Marcellus promittit, si ex vulnere immodicus fluat sanguis per nares, hunc eundem fimum qui modò egeritur, appositum statim subuenire: idem aliàs etiam ait exprimi fimum, dum recens est, eiusque succum naribus trahi ab eo cui importuniùs fluunt. Sed ad fluxum sanguinis sistendum, sexcentis experimentis comprobatum: Stercus equinum recens
B cum creta, & aceto acerrimo mixtum agitatumque. Serenus ad sanguinem è vulnere nimis fluentem:

Siue fimus manni cum testis vritur oui,
Et reprimit fluidos miro medicamine cursus,

Columella, & Vegetius, ne venæ equi sectæ plus iusto exinaniantur, stercus ipsius iumenti fluentibus venis admotum fascijs obligari iubent. Prodesse item venenatis animantium morsibus impositum rabidi canis exemplo indicat Plinius, dum inquit: *Tanta vis est in veneno rabiosi canis, vt vrina quoq; calcata noceat, maxime vlcus habentibus: Remedium est fimum caballinum aspersum aceto, & calefactum in fico appositum.* Inuenio deniq; anhelitum equorum hominem præseruare à peste. *Anhelitus vis.*

VSVS IN BELLO.

C EQVVS corpore animoq; aptissimum bello animal recepto fræno facilè à domino suo regitur, habenisq; paret, & simul tergum aptè illi accommodat, moxque sublimem fert, & concitatissimo cursu, quocunq; ille peruenire cupit, properat: isq; insidens absq. labore admodum quietus, alieno corpore, pedibusque alienis cursum conficit: Iam verò hostium impressionem, vt Aristoteles tradit, non solùm non pertimescit, sed eodem etiam animo in hostem fertur, gaudetq. bellico tubæ sonitu, vt ait Ouidius: *Equi ad bellũ aptitudo.* *Metam.6.*

Vt fremit acer equus, cùm bellicus ore canoro
Signa dedit tubicen, pugnæq. assumit amorem.

Orum tradit Plutarchus post obitum apparuisse Osiridi, huncq. multarum rerum vsum edocuisse, præcipuè autem quod animal bello vtilius esset, scissitanti, equum ei negocio maximè commodum respondisse: Cumq. Osiris Leonem præstare arbitraretur, respondisse Orum: posse quidem Leonem auxilio esse; verùm vbi semel fugam arripuisset irreuocabilem abire; cùm alioqui bellatori necesse esset, nonnunquam cedere, nõnunquam ex acie iam rursum hostes aggredi, proque loco, & tempore fortunæ sese imperijs accommodare; atq; idcirco equum his officijs magis accõmodum esse: vnde Xenophon tertio de Græcorum reditu: vna (ait) re præstant, quod in fuga cer
D tius est illis subsidium. Rectè itaq; & appositè Horatius equum pro ipso terrestri, nauem pro naualis prælio dixit: *Li.1.Carm. Od.6.*

Quam rem cunq. ferox nauibus aut equis
Miles te duce gesserit.

Hinc & Homero πολεμιστής, Xenophonti πολεμιστήριος, quasi bello aptissimus & vtilissimus, Virgilio bellator, Lucano in bella ferox, alijs bellicosus, militaris, equitis amans, beneuolus eidẽ, ad tubã exiliens, hostes agnoscens, ordinis obseruans, studiosus ascẽdendi accliuia, & decurrẽdi prona, murũq. superare fossam supersilire, torrentem trãsilire, fluuium tranare, de tumulo decurrere, in tumulũ ascendere, & de tumulo desilire dicitur. Monet nihilominus Vegetius, si equitatu decernendum est, campos eligamus, si pedestribus copijs, loca angusta, fossis paludibus, vel arboribus impedita, atque aliquoties montuosa; In quem locum hæc Steuchius; Factum etiam quandoque, vt qui equitatu satis vtrimq. instructi essent, in prælio tamen vti nequirẽt; quòd loca aspera essent, impedita, nimis angusta. Qua de re exemplum in Pausaniæ Phocicis, in prælio circa *Equi epitheta ad bellũ aptitudinem indicantia.*

Thermo-

Thermopylas commiſſo. Iam & fræno ſæpe detrahere coacti equites, quo fidem facerent peditibus, non deſerturos: itidem in pedes, eoſdem deſilijſſe, hiſtoriæ teſtes ſunt, & pugnam pedeſtrẽ pariter cum cæteris capeſſiuiſſe. Virgilius Arcadum exemplo equites pedeſtri certamine parum valere oſtendit, etſi loci natura patitur, fugere: E

Aeneid. 10.

Arcades inſuetos acies inferre pedeſtres
Vt vidit Pallas Latio dare terga ſequaci,
Aſpera queis natura loci demittere quando
Suaſit equos.

Seruius enim vocem illam, quando, exponit, ſiquidem. Commoditas igitur iſta ad fugiendum maior propter loca ſaxis, & arbuſtis, & truncis iam impedita. Sed tamen natura loci non ad fugam eos, ſed dimiſſis equis ad pedeſtre certamen hortabatur. Et ſi verò etiam equi, plerique animoſi ſint, & inſigni animorum præ cæteris animantibus præditi magnitudine, quidam tamen hac ipſa excellunt, & corporis inſuper viribus pollent, atque hi ſoli bellis idonei ſunt. Camerarius equos bellatores cataphractis arduos ait, & robuſtos, Semicataphractis, ſiue ſagittarijs, aut ſane baliſtrarijs (liceat enim noſtrorum, inquit, temporum ἱπποτοξότας, ita appellare) mediocres requiri. Equites enim cataphracti, vt ait Seruius in hunc Virgilij locum. F

Equites cataphracti. Aeneid. 11.

Spumantemq́; agitabat equum, quem pellis abenis
In plumam ſquamis, auro conſerta tegebat:

& ipſi muniti ferro ſunt, & equos ſimiliter munitos habent: de quibus Saluſtius: *Equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexerant*: quod etiam probat illud eiuſdem Saluſtij apud Non. Marcellum de genere armorum: *Qui prægrediebantur equites cataphracti ferrea omni ſpecie*. Erat iſtiuſmodi munimentum contra omne telum inſuperabile. Parthi equitis thorax, vt Suidas annotauit, erat huiuſmodi. Anteriorem eius partem pectus, & femora & ſummas manus, & crura ferrũ tegebat: poſteriori item, tergum & ceruicem, & caput totum: lateribus fibulæ erant additæ, quibus vtraq. pars coagmẽtata faciebat, vt eques totus ferreus eſſe videretur. Nihil autem ferrum impediebat, Neq. extenſionẽ membrorum, neq. contractionem: adeò aptè ad membrorum naturam arma apta erant. Eodem etiam modo equum armabant ferro totum vſq. ad vngulas, quod nullam ſuorum armorum vtilitatem caperent equo ante ipſos interfecto. Pro iſtiuſmodi cataphractis militibus equi maximè commendantur Myſi, Pãnonij, & Sarmatici, ex Germanici ſoli ferè Menapij, quos Cæſar Gallicos vocaſſe exiſtimatur, & Rugi. G Sunt & Heluetij in pretio, & Præcipuè Algoici, qui durare diutiſſimè putantur. Olaus Magnus author eſt inter veteres Gothorum principes contrarias fuiſſe opiniones de equeſtri diſciplina: Quoſdam videlicet iuuenibus iuuenes, & feroces equos conuenire dixiſſe; ſed euentum eos redarguiſſe, quando nimia celeritate vtentes in præcipitia ruerent, & ruinam. Alios verò veteranis militibus, iuuenes equos tribuiſſe, hoſq. ſæpè victorias reportaſſe. Virtute enim feſſoris moderabatur, inquit, ferocitas equi, vt non tam præcipitanter, quam prudenter hoſtem attentaret. Itaq. apud pleroſq. principes diu hanc rationem eſſe ſeruatam, vt iuniores equis ſenibus, ſeneſq. iuuenibus in prælijs vterentur. Cæterùm nunquid equi celeritate præſtantes omnino in bello præferendi ſint, alios aliter opinatos eſſe reperio, Diomedes pro celerrimis Aeneæ equis apud Homerum anceps prælium ſuſcipit, & Agamemnon à Scyonio illo Æthan perniciſſimum equũ mercedis loco accipit, vt eum immunem militiæ faceret, timido homini talem anteponens. Fuereque ſæpenumero veloces equi ſummæ vtilitati, multoſq. ex medijs hoſtibus eripuerunt, vt bucephali exemplo didicimus. Contra Probus Imperator, cùm necdum Imperium eſset euectus, perniciſſimum equum fugaciſſimum decere militem dicebat, referrẽte Sabellico, & cum Alanico bello equus ex hoſte captus eſſet admirandæ pernicitatis, qui captiuorum indicio ferebatur centum miliaria paſſuum ſingulis diebus perpetuo curſu conficere; inque ea celeritate octo uos dies H perſeuerare, eum extra ſortem ab omnibus ei deſtinatum recuſauit: Flauius verò Vopiſcus militi cui ſors ex vrna contigerat, dari iuſſiſſe ſcribit. Omnis vero bellator equus ſiue ad bellum inſtitutus, motu celerior eſt, quam qui in vrbe tantùm deliciarum gratia alitur: quam celeritatem ſuo verſu etiam expreſſit poeta:

Equi q bello magis apti. Lib. 8. c. 11.

Equi celeres an bello aptiſſimi.

Probi de celeri equo dictum. Lib. 7. Enn. 7.

Olli per dumos, qua proxima meta viarum
Armati tendunt: it clamor, & agmine facto
Quodrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum.

Sunt autem velociores inani ventre: id quod non latuit Valdemarum Saxonum Regem, qui, vt Saxo ſcribit, nocte quam belli inſecutus eſt dies, quo Suenonem III. Danorum regem; & vita & regno exuit, frænatos ſtare, equos, paſtuq. penitus arceri præcepit, ne ſatietate graues, curſu hebetes forent. At Sueno ex ipſa agrorũ ſegete abundè equos refici iuſſit, gnarus ſtomachi ſarcinam curſui impedimento futuram, & hoc ipſum magni ad victoriam momenti fuit. Inuenio, &

Equi qui, & quando velociores.

ſexus

A ſexus rationem diligenter in bello olim obſeruatã fuiſſe; Scythæ equabus vti maluerunt, quòd vrinã curſu non impedito reddant. Alij equos potiùs probarunt, ſed alij exectos, alij integros, Albertus caſtrãdos eſſe negat, ne timidiores fiant: Magnũ tñ vſum in bello habere equos caſtratos Iulius Ferretrius author eſt, propterea quòd cum minus hinniant, ſe minus hoſtibus prodũt, ſed ſi noctu quid mouendum ſit, animoſos vult, ne ad quiduis obuiũ expaueſcant. Teſtatur Capitolinus, Quados populos equis vti ſolere caſtratis, ne aut fœminarum viſu exagitati cunctẽtur, aut in ſubſidijs ferocientes prodant hinnitu denſiore vectores: Turcorum equites, hodieque non niſi caſtratis eaſdem ob rationes vtuntur. Equites autem bellatores non vno modo equis olim in bello vtebantur. Veteribus (inquit Camerarius) non fuit in frequenti vſu agi ſingulos equos, vel equitem inſidentem equo vehi. Non incognita tamen, ait, res. Itaque & Homerus deſcribens Vlyſſis reſidentis diuaricatis cruribus ſuper vna fracta nauis trabe in mari iactationẽ, vſus eſt ſimilitudine equitis agitantis equum ſolum, quem κέλητα vocat. Apparet autem non fuiſſe talis equitationis in bello vſum, ſed in pace tantùm, & oſtentatione agilitatis deſultoriæ, cũ plures equos vnus aleret, & inter illorum curſus, vel vt Homerus ait, volatus ex vna in aliũ inſiliret. Sed nunc ſola hæc agitatio nota, & conſueta eſt, illa autem curulis deſita, & ignota. Vocatur hęc

Sexus equorum bellicorum obſeruatus.

Lib. de militia illuſtrãda.

Equi caſtratis qui vtantur.

Equi ſingularis in bello vſum non fuiſſe.

B agitatio μόνιππος, inuentum Bellerophontis, cui pater Neptunus velociſſimum equum Pegaſum dedit alis præditum. Hæc ille: cæterùm quamuis non dubitem, quin μόνιππος ſit agitatio vnius equi, id quod vox ipſa docet, tamen latiùs præterea extendi hoc vocabulũ reor, pro eo qui ſingulari equo inſidens procurrit, ſiue id ſit pompæ gratia, ſiue aliam quamcunq. ob cauſam, neq. differre puto monippum à celete. Μόνιπποι (inquiunt Varrinus, & Suidas) qui equo ſingulari inſidentes curſu certant. Pręter agilitatem deſultoriam non exiſtimo laudari in celete equo, ſed cum æquitans binos trahens equos, ex laſſo ſumma agilitate, & celeritate tranſibat in alterum; eratque celes equus, plerumq. ephippiatus deſultorij cõtra carebant ephippio. Vtroſq. ni fallor, Varro intelligit his verbis: *Non eodem modo parantur equi ad ephippium, vt ad prædam.* Hinc deſultores, id eſt, equis deſultorijs vtentes Græcè ἀμφίππους, & ἁμίππους dici Cælius oſtendit: Heſychius ἁμίππους συνεζευγμένους, id eſt iunctos vocat, id quod multis fuit fraudi, qui hamippos iugales eſſe contenderunt, & eoſdem cum ſynoride, & biga. Heſychio lucem dat Euſtathius his verbis: ἅμιπποι κέλητες ἵπποι ἅμα συνεζευγμένοι ἄνευ δίφρου, id eſt, hamippi ſunt equi celetes ſimul iũcti ſine curru. Hoc genus equitum ætate Homeri, atque adeò heroum in vſu fuit, vt innoteſcit ex his verſibus:

Equo ſingulari in bello vti, cuius ſit inuentum.

Monippos qui.

Celes vt à deſultorio differat.

Hamippi.

C

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν εὖ εἰδὼς
Ὅς τ' ἐπεὶ ἐκ πολέων πίσυρας συναγείρεται ἵππους
Σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυ διώκει
Λαοφόρον καθ' ὁδόν, πολέες τέ ἐθηήσαντο
Ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες. ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρώσκων, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέτονται.

Iliad.ο

Vt autem cum vir equis deſultorijs vti bene ſciens
Qui poſtquam ex multis quatuor congregauit equos
Impellens ex campo magnam ad ciuitatem agitat
Publicam per viam, multiq. eum admirando ſpectarunt
Viri, & mulieres: hic autem firmiter ſecurè ſemper
Saliens; aliquando in alium alternat: illi autem volant.

Deſultores equos (inquit Cælius) video dici à deſiliendo, nam vt Sextus Pompeius ſcribit, paribus equis, id eſt, duobus Romani vtebantur in prælio, vt ſudante altero tranſirent in ſiccũ. Nam

Deſultores equi qui.

D & pararium dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum verò Scytharum plerisq. morem fuiſſe Ammianus prodit Marcellinus, binos trahendi equos, vt iumentorum vires foueat permutatio, vigorq. otio integretur alterno. Ego Romanos binos in bello equos traxiſſe non lego: imò verò Liuius de Numidis velut admirabundus id ſcribit, non admiraturus, ſi mos idem fuiſſet in Romana militia. *Numidis* (inquit) *deſultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam ſæpe pugnam in recentem equum exſceſſo armatis inſultare mos erat.* Et Sabellicus Enneid. 5. decad. 7. in reliquo Antiochi aduerſus Romanos equitatu fuiſſe ſcribit equites Tarentinos qui duos deſultorios equos ductabant in prælium. Fuiſſe tamen apud Romanos, deſultores certum eſt, qui equos deſultorios alebant, docebantque, ſed iſtiuſmodi equis Circenſiũ miniſtri, vt ex Caſſiodoro cõſtat, miſſus exituros denunciabant; Et Varro manifeſtò equos bellicos à deſultorijs diſtinguit, dum ait: *Itaq. peritus belli alios* (equos) *eligit, ac docet: aliter quadrigarius ac deſultor, neq. idem qui vectorios facere volet.* Huiuſcemodi deſultoris meminit, ni fallor, Vlpianus, Digeſt. de præſcriptis verbis; *Tuq. deſultor in his cucurreris, & viceris.* Cicero pro Muræna ait: *Qui neſcio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in conſularem, quaſi deſultorius in*

quadri-

quadrigarum curriculum incurrere. Desultorem porrò designat elegiacum illud scientissimè concinnatum: E

Est etiam aurigæ species Vertumnus, & eius
Traijcit alterno, qui leue pondus equo.

Massagetarum præliũ. Lib.1. Idem Cælius, Herodotus, inquit, libro primo scribit Massagetas esse ἱπποτας καὶ ἀνιππους, id est ex equis præliari, & pedibus. Sed apud Pollucem vbi equitum species recensentur, pro ἄνιπποι legendum est ἄμφιπποι. *Hamippus.* Nam Aelianus de phalange differens, quæ antistomus dicatur, à duplici frontis, seu oris obiectu, quasi occeps; ita instituta, vt medijs tergis inter se oppositis cõstet; ita deniq. infert: *Valet hoc instruendi genus potissimum contra barbros qui loco amni Istro vicina incolunt, quos amphippos cognominãt à mutatione equorum: ex alijs enim equis in alios transilire consueuerunt.* Traditum hoc, & à Suida, in parte, quæ est de vocabulis rei militaris: sed hamippos item dictos quandoq. aduertimus: & ita fortè scripsit Pollux. Sed eo vocabulo pedites cum equitibus dispositos accipiunt Thucydides, ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres, veluti equos adequantes cursu, quod adnotarunt Scholiastæ. Hæc ille. Pollux autem ait hamippos, duos habuisse equos, hoc consilio, vt alacriori semper ad opera vtentes longiùs perficerent iter, & minus defatigarentur. Fuisse verò etiam aliam ex Alexandri inuentione equitum speciem, qui διμάχοι (à duplici nimirum genere pugnæ) dicebantur, quod leuiorem equitis armaturam, & grauiorem peditis habentes apparatum, ad vtramque, pedestrem scilicet, equestremq. expediti essent pugnam; Hi in locis equitationis aptis equitabãt minus verò peruijs nõ omnino erant ἀπόμαχοι, id est pugnæ inexpertes & malum Lydium patiebantur. Cum enim equum famulus ab eo reciperet: ipse ab equo descendens continuò armatus consistebat, Hos quoque hamippos vocari Hesychius, & Varinus annotarunt his verbis: διμάχαι, οἱ λεγομενοι ἅμιπποι, οἱ τινες ὅτε μεν πεζῇ, ὅτε δ' ἐφ' ἵππων μάχονται. F

Equites dimachi.

Lib.3.c.16. Sed & ministri qui drachmas sequuntur, videntur rectè hamippi vocari posse; item milites illi, de quibus Vegetius loquitur his verbis: *Quod si equites impares fuerint, more veterum velocissimis cum scutis leuibus pedites ad hoc ipsum exercitati ijsdẽ miscendi sunt, quos expeditos velites vocant, &c.* Id genus pugnæ olim Germanos exercuisse tradit Alexander ab Alexandro: Germanis, inquit, aliquando pro consilio fuit, vt equites dimissis equis, ad proximos euaderent, & immiscentes se peditibus, dum fluctuatur acies, hosti obuiam irent; ideo vt spe fugæ erepta, æquato omnium periculo, pedestri prælio acrius insisterent, vel vt in hostes acrius, detractis frænis, cum effusum cursum temperare nequirent, equos concitatos agerent, & impressione facta, vi viam facerent, sparsosque, & incompositos adorirentur. Sic igitur pugnantes etiam hamippi, siue desultores nuncupabantur, vti quoque cùm duo iuncti equi, alter dominum armatum, alter famulum inermem ducit, quem morem sua ætate Callisthenes fuisse tradit apud Afros zeugitas, vt famulus inermis in altero, eques armatus in altero sederet. Sic enim ille in Alex. *Et quidem olim equi duo per collũ iuncti dicebantur hamippi. Erat autem in altero auriga, in altero miles armatus, & hodie vtuntur Libyes zeugitæ hoc equorum genere studiosè.* Haud ineptè quoque desultores dicũtur Celtiberi, qui, vt Suidas ait hoc habebant propriũ in pugna, vt cùm pedites suos, laborare viderint, ex equis descẽdentes, eos ordine stãtes relinquant. Extremis.n.de loris equorum paruos clauos suspendunt, eosq. studiosè defigunt, itaq. parere docent, & ordine stare, dum reuersi clauos reuulserint. Aliàs hamippi, siue amphippi propriè sunt desultores, qui duos equos, absq. ephippis agitãtes ex altero in alterũ subinde mira pernicitate desiliebant. Hoc modo pugnasse; Quados (Hieronymus ait Bohemorũ olim gentem fuisse) tradit Capitolinus, & Henricus Stephanus testatur se vidisse exemplar Aeliani in regis Gallorum bibliotheca, quod è regione eorũ verborũ, quæ super hac re paulò ante recitauimus, habebat ascriptum margini, ꝙ nunc Bulgaris vsitatum est. Tartari autem referente Sigismundo Barone, dum vicinorum prouincias infestant, quisq. duos; aut tres equos secum ducit, vt vno defatigato, altero tertioue vti possit: Lassos interim manu ducunt. G H

In Phocicis. Inuenio præterea tres equos à singulis equitibus in bello tractos: Pausanias enim Gallos tradit duce Brenno cum in Græciam expeditionem susciperent, peditum habuisse cẽtum, & quinquaginta millia, equites vicies mille, & quadringẽtos, omnes ad pugnam idoneos: nam veriorem numerum fuisse supra sexaginta equitum millia amplius mille, ac ducentos: Singulos enim, inquit, equites famuli sequebantur duo, in equis, & ipsi, & equestrium artium maximè gnari. Ij præliantibus dominis, in extrema acie consistentes, ei erant vsui, vt si fortè equus esset amissus, statim suũ submitterent, si vir concidisset, seruus in eius locũ succederet: Quod si vtrũq. belli impetus euertisset, iã præsto erat tertius, qui pro demortuis locum teneret. Iam verò si vulnera primarius ille accepisset, è secundarijs alter ex acie illum subducebat, alter verò saucij vicem subibat. Arbitratus autem Pausanias hanc Gallorum militiam ad imitationem Persarum fuisse institutã: nam & hi, inquit selectos habent milites decies mille quos immortales vocant. Tantum interest quod

A quod commisso demum prælio hi succenturiant, Galli inter pugnandum integros, vel cęsis, vel saucijs supplemento esse iubent: Atque hanc quidem equestris pugnæ institutionem patria voce Trimarciliam nominat: equum enim marcam appellant. Sed vt ad Camerarij sententiam reuertamur, qui equites monippos, id est singulari equo vtentes apud veteres non in frequenti vsu fuisse scribit, meo iuditio non vsque adeò verum est. Scribit quidem Pollux Homero equos monippos fuisse incognitos, sed Homerus celetes, siue monippos in prælium non adducit, quia tantùm heroas introducit pugnantes, quos magis decebat ex curru, quàm ex equo pugnare: alioqui ex equo pugnare multò antiquius est: præterquam enim quod Plinius testatur, Thessalos qui Centauri dicti sunt, habitantes iuxta Pelium, docuisse ex equo pugnare, antiquitatis eiusdem luculentus testis est Lucretius, pugnatum prius ex equo tradens, mox ex curru bijugo, deinde ex quadrijugo, tandem falcatis: inquit enim:

Trimarcisia. *Lib. 1. c. 10.* *Et singulari equo pugnare antiquũ esse.* *Lib. 5.*

Et prius est repertum in equi conscendere costas
Et moderarier hunc frænis, dextraq; vigere,
Quam bijugo prius est, quàm bis coniungere binos,
Et quàm falciferos inuentum ascendere currus.

B Qui ex curru pugnant parӕbatæ vocabantur, vt constat ex hoc Homeri:

Parabatę. *Iliad. Ψ.*

Ἀ'ν δ' ἔβαν ἐν δίφροισι παραιβάται ἡνίοχοί τε id est.
Currum inscenderunt parabatæ, ac aurigæ.

Aristophanis interpres currum inscendere solitos ait hoplitem & parębatem, ac id genus currus à Theseo excogitatos primùm. Plato, vt scribit Pollux parębatem, anabatam micraspida vocauit. Dionysius paræbatas accipit pro aurigis, quos Athenienses epibatas vocabant. Currus ipsos Græci ἄργατα βολεμικα dicunt. Ad hos duobus adhibitis equis heroes depugnasse, scribit Philostratus, & apud Pollucem legimus pugnasse Libyes è bigis (ἀπὸ δίφρου) & equis iunctis, vt Homeri heroes quoque: διφρείαν autem quandam vocari Libycam, aliam Persicam, Lacomicam aliam. Δίφρος alias etiam est locus in curru, in quo paræbates, & auriga sedebant; à duobus illis, quos ferret, dictus, quasi δίφορος, vt tradit Eustathius in explicatione horum poetæ verborum ἐκ δίφροιο δ' ἔδησε. Hæc itaque multos impulerunt, vt crederent ex solis bigis depugnasse illos priscos, Hectoremque adhortantem equos suos hoc versu apud Homerum:

Lib. 8. *Ex curru pugna.* *In iconibus* *Lib. 1. c. 10* *Iliad. Ψ.* *Iliad. Θ.*

Ξάνθε τε, καὶ σὺ Πόδαργε, καὶ Αἴθων, Λάμπετε δῖε.

Binos tantum nominare, eorumq. cuiq. suum ascribi epithetum, ξάνθον, & λαμπων enim equorum C eius propria nomina esse, πόδαργον, & αιθονα adiectiua: quam opinionem suam, vt probent, vtuntur his poetis verbis, ἀποτίνετον, ἐφομαρτεῖτον, & σπευδετον, quæ dualis sunt numeri, & proinde dicta ad equos bijuges, aiuntque non fuisse vsos olim heroas quadrigis, sed bigis tantùm, & vnico iugali equo: quòd si verò quadrigis vsi sunt, duplici temone vsos, vt est apud Aschylũ, ἐν διρρυμια πῶλοι. Quidam ad maiorem terroremr Græcis incutiendum, & vt cæteros antecelleret, quadrigis vsum esse dicunt Hectorem, quatuorq. Illa nomina pro equorum Hectoris nominibus agnoscunt, ac frigidam esse, & insipidam aiunt priorem sententiã, quod duo epitheta duobus proprijs equorum nominibus, cum tamen distincta sint coniunctionibus, attribuant. Et reuera Homerus quadrigas etiam agnoscit in Odyssea, cum nauem Phæacicam dicit currere ὡς ἐν πεδίῳ τετράορες ἵπποι. Cæterùm ne quis solos heroas Græcos curribus decertasse arbitretur: fuit idem mos apud alios etiam receptus. Dauid de inimicis suis ait; *Hi in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus*: ex quibus etiam verbis notum est non solùm ex curribus, sed ex equi priscos depugnauisse, quod antea dicebamus. Dimicantium ex curru non eadem vbique fuisse arma reperio: Græci enim heroes, vt sępe apud Homerum videre est, nominatim in Glauci, qui aurea cum æneis cum Diomede permutabat, armis toti erant induti: Indi verò D vt Herodotus meminit, eandem quam peditatus suus gestabant armaturam, & curribus suis suberant equi, & asini agrestes. Horum peritiam in pugnando ex curru laudat Aelianus: *Indicum (inquit) equum exultantem, & immoderatius excurrentem continere, & coercere, habenas adducere, vel remittere non est cuiusuis, sed hominum qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scientiam instituti sunt hi: fræno ipsos sustinere assueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equina tractationis bene periti, ex indomita effrænatione in exiguum gyrum compellunt: veruntamen ad hunc gyrum agendum, atque ad conficiendum orbem manuum robore opus est, & summa rei equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi, & callidissimi agitatores currum versare in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cùm duos milites ferre queat.* Hæc ille. Quamuis autem ex curru pugnarent, monipporum tamen equitum more, signum prius tubæ expectabant, vti discimus ex hoc Euripidis:

Psal. 19. *Arma pugnãtium ex curris.*

Χορεῖτε, συμμάχοις δ' ὁπλίζεσθαι τάχος
Ἄνωχθε, πλήχετ' αὐχένας ξυνωρίδων

In Rheso. Act. 5. in fi.

Πώλους

Πόνυς δ' ἔχοντας χρὴ μενειν τυρρηνικῆς
Σαλπιγγος ἀυδὼν, id eſt.
Ite,& ſocios armari citra moram
Iubete, equoſq. iungite curribus;
Nam accinctos laboribus oportet expectare Thyrrenę
Tubę ſignum.

Currus falcati. Defalcatis curribus, quos Macrobius currus cũ falcibus nuncupat, ſæpe mentio eſt, in bellis, quæ cum Armenijs, Parthis, alijſq. contiguis populis geſta ſunt. *Monipporũ equitum diuerſitas.* Monipporum equitum ex armaturæ genere diuerſa ſunt nomina. Siquidem alij ſunt cataphracti, alij accataphracti. Cataphracti vocantur, qui non ſolùm ſua corpora, ſed etiam equos lorica, vndiq. muniunt. Hi, vt ſcribit Vegetius, *Lib.3.c.23.* à vulneribus quidẽ tuti ſunt, ſed propter armorum impedimenta, & pondus capiũtur ſumma facilitate. *Clibanarij.* Ammianus Marcellinus ait etiam clibanarios nuncupari. Idem inter equeſtres copias cataphractarios recenſet ſagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexandri Cæſaris oratione de Perſis perdomitis innuere videtur planè, cataphractarios ab illis clibanarios vocari. *Loricati equites qui.* Loricatos equites dici cataphractos Liuius tradit. A cathphracti alij haſtati, vel contati dicuntur, alij ferentarij. Haſtati manus conſerunt, & cominus haſta decertant, quorum alij ſcuta gerunt, & inde ſcutati dicuntur: alij ſine ſcuto haſta impugnant, qui nomine ſpeciali (id eſt ſimpliciter, vel generali vocabulo) haſtati vocantur, & contati. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus ſolent dimicare: quorum alij iaculis, alij arcu vtuntur. Iaculantur quos Tarentinos vocamus; arcu vtuntur, qui equites ſagittarij (ἱπποτοξόται) & à nonnullis Scythæ etiã vocantur. *Tarentini.* Tarentinorum duo ſunt genera, nam & alij longiùs iaculantur, & ob eam rem equites iaculatores (ἱππακοντισαὶ) dicuntur, & Tarentini ſpeciali vocabulo (Suidæ etiam ἀκροβολισαι) alij cùm ſemel, aut bis iaculum miſerunt, manus de cætero cùm aduerſario conſerunt, & cominus pugnare incipiunt, non ſecus quàm quos haſtatos vocari retulimus: leues hos nominari ſolitum eſt. Agminales equos Budæus Pandectis intelligit ταγματικὸς, qui agmen exercitus ſequuntur ad conuehenda impedimenta. *Lib.7.* Ab hiſce omnibus equitibus differebant Sagartiorum equites, de quibus Herodotus Perſicum equitatum deſcribens. Sunt quidam (inquit) Nomades homines qui Sagartij appellantur, cultu inter Perſicum, & Pactycum, qui attulere equitum octo millia, armaturam, neq. aheneam, neq. ferream aſſueti ferre, præter pugiones, vtentes reſte è loris conſerta, qua freti in prælium eunt: Has cum hoſte congreſſi inijciunt in ſummum, laqueos habentes, qui laqueus cùm aut equũ, aut hominem adeptus eſt, eum ad ſe trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur. *Equorum arma.* Nunc de equorum armis dicamus. Quæ à fronte propendent, prometopidia; quæ ab auribus, parotia pareia, quæ maxillas præfulciunt, appellari debent (inquit Cælius) *Li.21.c.31.* proſternidia verò quæ pectus; parapleuridia, quæ lateribus obiacent: parameridia, quę femoribus, ſolet ea vulgus coxalia appellare: paracnemidia, tibijs apponi conſueuerunt. *Lib.1.c.11* Tranſtulit iſthæc ex Polluce. Quomodo autem muniri, & armari debeat equus bellator, docet Xenophon circa finem libri de re equeſtri, vnde ferè Pollux ſua mutuatus eſt vocabula. *Equi fictitij* *Lib.19.* Inuenio, & fictitiorum equorum aliquando in bello vſum fuiſse. Saxo enim in hiſtoria Daniæ Regnorum eius regionis regem, cùm immenſum animaduerteret exercitum Diani, & Daxonis, diffidẽtia copiarũ habita, equos ęneos ductilibus rotulis ſuperpoſitos, ac verſatilibus curriculis circunductos, in confertiſſimos hoſtes maxima vi exagitare præcepiſſe aſſeuerat: eamq. rem tantum ad laxandam aduerſariorum aciem valuiſſe, vt vincendi ſpes magis in machinamento, quàm milite repoſita videretur: namq. intolerabilem molem quicquid impulit, obruiſse. *Faſcinatio.* Indi, referente Alberto Veſputio faſcinant equos certò ſibi perſuadentes, ita tutiores in bello fore: faſcinant autem hoc modo: Ignem parant ex ramis cuiuſdam herbæ, quo equum immergunt, verba quædam interea murmurantes, mox equũ totum inungunt vnguento quodam tenui, eoq. modo quindecim, aut viginti diebus equum penes ſe cuſtodiunt, nec ab vllo alio videri volũt. Habuere, & partes quædam equi vſum in bello, nerui, corium pili, & vngulæ. Sauromatæ (referente Pauſania in Atticis) qui plurimos equos alunt, vt dictum eſt, & non ad bellum tantùm vtuntur, ſed etiam dijs immolant, & cibo adhibẽt; *Thorax militaris ex vngulis eq.* vngulas colligunt, purgant & diuidunt ad ſimilitudinem ſquamarum in draconibus, aut inciſionum in viridi fructu piceæ; deinde perforant, & neruis equorum boumq. conſuunt ad vſum thoracum (ad hanc plane ſimilitudinem ferrei hodie fiunt thoraces, ex ferreis annullis compacti: zacchos vocamus) qui quidem Græcanicis, nec inelegantiores, neq. firmiores ſunt; facilè enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus ſuſtinent. *Neruorum vſus.* Neruorum uerò equinorum non is tantùm quem diximus uſus fuit, ſed etiam in arcubus, quod diſcimus ex hoc Philoctetis ueteris Tragici:

Tendimus neruo Tela reciproca, Concita equinò.

De Põto lib. 1, Elog.2. Meminit eiuſdem quoque vſus Ouidius inquiens:

A *At semel intensus neruo leuis arcus equino*

Vincula semper habens irresoluta manet,

Meminit,& Accius apud Varronem: *Reciproca tendens neruo equino concita tela.* Contexuntur inde etiam funes. De corio frontis,& iubæ pilis sic scribit Herodotus: *Aethiopes qui sunt in Asia, pleraque arma quæ Indi gestabant, pellesq́ frontium equinarum, cum auribus atque iubis in capitibus, vt ipsæ iubę pro cristis essent,& hirtę aures equinę rigerent.* Prisci verò Græci ex caudæ equinæ pilis, confectis cristis superbiebant, cuiusmodi,& Achilli, alijsq; heroibus Homerus imponit, implicitas aureolis cincinnis. Hinc ἱπποκορυστής, & ἵππουρις, qui tales galeas habet, vt antea dictum est. Meminit huius vsus quoq; Theocritus de Syracusis loquens, -----ἱππεῖαι δὲ κορυν σκεπάουσιν ἔθειραι, idest, & equinæ iubæ galeam inumbrant: Mos ni fallor ad Italos peruenit. Nam, & Virgilius inquit: *Aere caput fulgens, cristaq́ hirsutus equina.* Et Claudianus in Gigantomachia de galea Martis: *Lib.7. Cristę ex pilis.*

-------*Splendidior igni*

Aureus ardescit clypeus, galeamque nitentes

Arrexere iubæ. *Aeneid.10*

B Eædem equorum setæ tum de cauda,tum de iubis ad balistas vtiles asseruntur, licet arcus vel balistæ cęteraque tormenta, ni funibus neruilibus intenta, nihil prodesse dicantur, vt ait Vegetius. Turcarum vexilla non indigent renouatione; quandoquidem signorum militarium vicem supplent referēte Petro Bellonio equinæ caudæ pili varijs coloribus infecti, extremę hastæ affixi. Ne verò setę istæ è manibus elabantur, lubet hoc loco alios quosdam earum vsus recensere. Tradit idē Bellonius mulieres in Turcia vulgatiores velum sibi hinc contexere, quo faciē tegunt. Et alias inquit lyras Aegyptiorum ex singularibus istiusmodi pilis non cōtortis fides habere, esse autem vel singulas, vel ad summum binas. Ex eisdem setis tendiculæ fiunt siue laquei ad capiendas aues, necnon funiculi siue lineæ ad capiendos pisces, ὁρμιάς Græci vocant. Multi hosce Homeri versus de iride: *Lib.4. de re milit. Li.3. Obser. c.25. Alij vsus pilorum. Lib.2. Obs.*

Ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ὄρουσεν

Ἡ τε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμβαυῖα,

Ἔρχεται ὠμηστῇσιν ἐπ' ἰχθύσι κῆρα φέρουσα, idest,

Ipsa autem glandulæ plumbeæ similis in profundum dilapsa est

C *Quæ in agrestis bouis cornu posita*

Descendit crudiuoris piscibus mortem ferens,

Ita accipiunt, vt putent veteres boum crinibus ad hamorū funiculos conficiendos fuisse vsos, sed errant hi, inquit Plutarchus, nam setis equinis vtebantur masculis, cùm equarū caudæ vrina madefactæ setas habeant inualidas. Meminit eiusdem rei decimoseptimo problemate de causis naturalibus. Fiunt,& hodie ex setis istis cribra, quod Gallorum inuentum esse Plinius asserit. *Cribrorum* (inquit) *genera Galli è setis equorum inuenere.* Tota verò nunc ferè Germania caudis equorum pectines barbę,& capillorum sordidos detergit, vt scribit Iacobus Dalechāpius in scholijs suis ad ca.45.li.9. Plinij: Nostri verò penicilli abstersorij ex suillis setis cōstare videntur; longè enim,& crassioribus,& durioribus pilis constant, quàm vt equinas setas esse liceat suspicari. Mirum omnino,& penè fidem nō habet, quod de equinis setis narrat Gaspar Balbus in itinerario suo in Indiā Orientalē. Est autē hoc: Naue, vt fit, à procellosis fluctibus quassata, vel ad scopulos allisa vt aquā per rimas admittat, vnus ex peritioribus nautis, in mari se submergens, baculū quendā, cui affixę sunt istiusmodi setæ, eousq; nauis fundo affricat, donec occulta quadā vi illæ à rima absorbeātur. *Lib. de solertia animal. Cribra setacea.*

D VSVS IN VENATIONE.

EQVOS venationi aptos κυνηγετικοὺς Græci vocant. Oppianus author est mares ad venationis vsum præstare fęminis duplicem ob causam, videlicet quòd hæ minus celeres sint ad longos per nemora cursus, & quòd equi eis adhinnientes, feris se prodant. sed vtraq; ratio friget; nam equa celeritate, cursuq; longiore equos nonnunquam vincit, quemadmodum de Scythis dictum est, & non hinnient equi, nisi equabus permisceantur, quod temerarium foret. Budæus ait in venationibus habere oportere equos Pegasidas (idest celerrimos) ad desultoriam vicissitudinem è fesso in recentem assiliendi. Ob eandem celeritatem vtebantur olim veredis, nam, & hi cursu sunt pernices. Testis huius vsus est Martialis: *Qui ad venationem præstent. Veredi celeres equi.*

Stragula succincti venator sume veredi, Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Et aliàs rursus:

Parcius vtaris moneo rapiente veredo Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

T Sæpe

Sæpè ſatisfecit prædæ venator, & acri
Decidit excuſſus, nec rediturus equo.
Inſidias & campus habet; nec foſſa, nec agger,
Nec ſint ſaxa licet, fallere plana ſolent.
Non deerunt qui tanta tibi ſpectacula præſtent
Inuidia fati, ſed leuiore cadunt.
Si te delectant animoſa pericula, Thuſcis
Tutior eſt virtus, inſidiemur apris.
Quid te fræna iuuant temeraria? ſæpius illis
Priſce datum eſt equitem rumpere quàm leporem.

VSVS IN ITINERE FACIENDO.

Equi hodæporici. HODOEPORICOS equos vocat Pollux, quibus communiter in itinere faciendo vtimur: nos itinerarios, vt Cælio placet, dicere poſſumus. Ab his puto differũt, quos δρόμικυς vocabant, quaſi curſores, cùm tamen curſores potius nos dicamus, qui ijs vehuntur, quos Latinis veredarios à veredis nuncupari ſcribit Cælius ex Procopij interprete. *Veredarij qui.* Veredos, inquit, ſi non aberret interpres, aliàs æris non multi, apud Procopium Perſici belli ſecundo libro, equos vocat publicos. At Grocopius veredarios intelligere videtur eos, qui celeriter equis inuecti regum literas prouehunt. Alij à caballis caballarios dicunt. Fuiſſe autem iſtiuſmodi equos publicos in hoc vſu, docemur ex Ammiani Marcellini his verbis. *Tranſeo quod quidam per ampla vrbis ſpatia ſubuerſoſq́. ſilices ſine periculi metu properanter equos velut publicos, ſignatis (quod dicitur) calceis agitant, familiarium agmina tanquam prædatorios globos trahentes à tergo: ne Sannione quidem, vt ait Comicus, domi relicto.* Tota penè Europa poſtas vocat quaſi poſitos collocatoſquè certis in locis, & ſemper in procinctu excubantes: vt recentes ſubinde habeant. Lege autem cautum eſt, ne quis ijs præter armillatos curſores niſi iuſſu præfectorum, aut magiſtratuum vtatur: Cælius hanc impetratam facultatem, *Poſtæ.* tractatoriam vocari ſcribit. In Gallia teſte Budæo chartulam accipiunt publico chirographo ſubſcriptam. Contrà rotulatores ibi vocantur publici curſus præfecti, nobis magiſtri poſtarum, *Curioſi qui* Firmico curioſi, quamuis quidam curſores legendum eſſe velint. Nihil autem mutandum eſſe conſtat ex rubrica de ijs in codice Iuſtiniani, & in vita Chryſoſtomi legimus: ἑλκόμενος ὑπὸ τῆ κυριώσυ τῆς πολείος ἐν μέσῃ τῇ πολει. Inuenio & apud Varinum ταχυπώλων, exponi, ταχεῖς ἵππυς ἔχοντων. Curſores iſtos publicos intelligit Manilius, cùm canit:

Quamuis extremo citius reuolauerit orbe Nuncius, extremum, vel bis penetrauerit orbem.

Equi pegaſides. Sunt qui Pegaſarios curſores dicunt, & equos item Pegaſidas à Pegaſo alato equo, quod perniciſſimo curſu breuiſſimi temporis ſpatio longiſſimum iter ſubinde per ſtationes mutatis equis conficiant, ac quodammodo volare videantur. Commendantur ad hoc Turcorum caballi, teſticulis, vt plurimùm ademptis, cantherios, vt diximus, vocãt, perniciſſimi, necnon, & placidi, quales in vijs, hoc eſt itineribus probari Varro quoq; prodidit, ideoq. diſcrimen maximè inſtitutum, vt equi caſtrarentur. In Italia & Gallia multiſq; alijs regionibus decimo quoquo milliari iſtiuſmodi dromici *Lib.2.c.23.* equi ſunt diſpoſiti. Scribit verò Paulus Venetus Magni Cham regis Tartarorũ emiſſarios & nuncios ſuas manſiones habere diſpoſitas per vigintiquinq; milliaria vſq; ab extremos imperij limites, ita vt in locis etiam vaſtis alioquin & deſertis huiuſmodi diuerſoria triginta, aut quadraginta milliaria diſtantia reperiantur. Cõficere autem ſic diſpoſitos equites vno die ducenta, aut trecẽta milliaria, relictis ſubinde equis feſſis, & recentibus ſubſtitutis. Budæus in pãdectis tradit antiquos nõ *Curſus vehicularis.* equis expeditis, vt hodiè, ſed vehiculis vſos fuiſſe: vnde (inquit) curſus vehicularis, qui publicus dicitur lib.12. Cod. idq; planũ fieri ex Plutarcho in Galba, his verbis: *Nymphidius verò non mediocri indignatione affectus eſt, cùm conſules ſeruos publicos deſtinaſſent, quibus ferenda ad Imperatorem ſenatus conſulta præberent, quibus ſcilicet ipſis ea quæ diplomata appellantur, ideo dari ſolent, vt ijs ſtatim agnitis ciuitatis magiſtratus tabellariorum curſum accelerent, in commutatione vehiculorum datis deductoribus.* Iulianus Imperat. in epiſtolis: ἄξει σε ὁ δημόσιος δρόμος ὀχήματι χρώμενον ἑνὶ καὶ *Parippus quid.* παρίππῳ. Idem alibi, χρήσῃ δὲ ὀχήματι δημοσίῳ μέχρι στρατοπέδυ τῦ ἐμῦ, καὶ ἑνὶ παρίππῳ. Ducet te autem curſus publicus, vno vtentem vehiculo, & parippo vno. Quid ſit autem parippus, videbis in lege quarta de curſu publico, & angarijs, & parangarijs lib. 12. Codicis: vbi parphi- *Parauere-dus.* phus pro parhippus legitur ab interpretibus poſt Accurſium. Ibidem paraueredus pro eodem dicitur, hoc eſt, qui veredo vno ſuper numerum vtitur diplomate comprehenſum, vel ſuper numerum ſolitum, vt in ſuperioribus exemplis Iuliani principis. Hucuſque Budæus. Cæterùm publicum

A blicum hunc equorum cursum antiquum,& è fisco fuisse disertè ostendit Vvolfangus Lazius me-
dicus,& Romanorum regis historicus. Pertinebat ad fiscum principis (inquit) & cursus publicus.
Et mox paucis de massa auri,& argenti interpositis: Cursus fiscalis à fisco quemadmodum deno-
minatus erat,ita sub fisco eiusq. quæstore fuit, cuius cursus vestigia in Cameris Austriæ principũ
videmus,in veredarijs illis quos vulgò Camerpotten, idest fisci tabelliones vocamus, qui & ipsi
acceleratis itineribus in prouincias ablegantur, & mutatis ad festinationem iumẽtis cursum per-
ficiunt,quemadmodum qui Postam,vt nos loquimur,equitant:qui cursus publicus olim,& claui-
cularis appellabatur. Meminit verò cursus fiscalis Aelius Spartianus in historia Hadriani:*Statim*
cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc onere grauaretur. Ad colligendam autem gratiam nihil
prætermittens,infinitam pecuniam quę fisco debebatur,priuatis debitoribus in vrbe,atque Italia, in pro-
uincijs verò etiam ingentes summas remisit. Porrò meminère cursus publici subinde inclinantis im-
perij authores,cùm de equis dispositis,& mutatis ad festinationem iumentis loquuntur. Capito-
linus de Pertinace:*Deinde præfectus cohortis à M. Aurelio Imp & pręside Syrię,quod sine deplomatibus*
cursum vsurpauerat, ab Antiochia ad legatum suum ire coactus est. Ammianus Marcellinus lib.20.
Cuius post abitum bene Iulianus cogitans,& prudenter,sciriq. volens quòd pręsenti pepercisset,charita-
B *tes eius cum re familiari intacta,publico cursus vsu permisso ad Orientem redire tutius imperauit.* Et
iterum lib.21. *Quo rumore perculsus pręfectus pretorio Taurus,vt hostem vitans externũ, maturè di-*
scessit,vectusq. mutatione celeri cursus publici,transitis alpibus Iulijs, eodem ictu Florentium ibidẽ pre-
fectum secum adduxit. Idem lib.20. clauicularem hunc cursum appellat: *Quo textu ad Comitatũ per-*
lato lectoq. Iulianus contemplans rationales querelas, cum familijs eos ad Orientem proficisci pręcepit,
clauicularis cursus facultate permissa. Meminit huius cursus,& Sidonius Apollinaris lib.1.epist.ad
Heronium:*Egresso mihi Rhodanusiæ nostræ mœnibus,publicus cursus vsui fuit, vtpote sacris apicibus*
accito, & quidem per domicilia sodalium propinquorumq. Recenset, & Codex præfecturarum Scoti
curiosum vnum cursus publici. Cassiodor.lib.5.Variar.in epist.Theodorici regis ad Mannilam Sa
ionem,cursum publicum,& equos cursuales magisterio officiorum subijcit, & huic in formula ma
gisterij scribit lib.6. *Veredorum quinetiam opportunam velocitatem quorum status semper in cursu est,*
diligentię suę districtione custodit, vt solicitudines nostras quas consilio iuuat, beneficio celeritatis ex-
pediat. Sunt verò qui initia huius cursus,alij quidem a Cyro,alij à Xerxe,Regibus Persarum,alij
deniq. ab Augusto petant,veluti Tranquillus. Xenophon quidem lib.8. videtur Cyro ascribere;
quem refert videlicet, vt celeriùs sentiret ea quæ maximis locorum interuallis distabant, stabula
C equorum tantum separata fecisse,quantum itineris die vno equus facere posset. Quibus locis nõ
solùm equos constituerat velocissimos quosque, verùm etiam equorum custodes, quibus,& virũ
addiderat,qui esset aptus ad literas accipiẽdas,quæ ferebantur,easq. tradendas: quiq. reciperet
equos defatigatos,atq; homines,& alios recẽtes substitueret. Atqui Herodotus,antiquus,& ipse
author,in Vrania, initia huius per equorum mutationem festinantiæ, à Xerxe Persarum rege de-
ducit, in illa memorabili fuga Persarum,cùm victi à Leonida,& Themistocle in Græcia, nõ sine
dedecore fugam domum maturassent.Trepidum quippe,& omnia timẽtem Xerxem,equites per
intetualla sic disposuisse,diei itinere ab inuicem remotos,vt sicubi Græci Persas insequi cogita-
rent,primus indicare secũdo,secũdus tertio posset,& ita in infinitũ. Quòd verò Augustus quoq;
Cęsar hunc cursum instituerit,vel saltẽ renouauerit intermissum, aut in ordinẽ deniq. redegerit
(quod nostra memoria Maximilianum constat Cæsarem fecisse) testatur Sueton. in Augusto, ita
scribens:*Et quò celerius,ac sub manum adnunciari cognosciq. posset, quid in prouincia quaq. gereretur,*
iuuenes primùm modicis interuallis per militares vias,deinde vehicula disposuit. Commodius id visum
est,vt qui à loco ijdẽ perferunt literas,interrogari quoque,si quid res exigat,possent. Hæc Tranquillus:
à quo videtur T. Liuius dissentire,qui multò ante Augusti tempora, huiusmodi mutationis iumẽ-
D torum,accelerationis gratia, atq; equorum dispositorum apertè meminit: Siquidem lib.6.dec.3.
ita scribit: *Romanis Tragillanus nuncius, diem noctemq. itinere continuato,ingentem attulit terrorem,*
tumultuosiùs quàm allatum erat,cursus hominum affingentiũ vana. Et rursus lib.7.quartæ dec.*T. Sem*
pronius Gracchus longè tunc acerrimus iuuenum ad id delectus,per dispositos equos propè incredibili ce-
leritate ab Amphissa (inde enim est dimissus) die tertio Pellam peruenit. Idem lib.2. quintæ decadis.
Legati qui repentè aliquò mitterentur, singula iumenta per oppida, iter quà faciendum erat, imperabãt.
Ex quibus luce clarius apparet, longè ante tempora Augusti Cæsaris cursum publicum Roma-
nis fuisse vsurpatum. Qui quanto semper vsu huic populo extiterit,hi declarabunt authores,qui
eius res gestas annotarunt: quos inter nominatissimus Corn. Tacit. in vita Iulij Agricolæ ita scri-
bit: *Supremo quidem die momenta deficientis per dispositos cursores nunciata constabat, nullo credente*
sic accelerari, quę tristis audiret. Herodianus lib.2. historiæ Augustæ, de Macrino fugiente lo-
cutus: *Famam quoque*, ait, *suæ fortunę pręueniens: quippe ingenti studio commilitones vehicula vr-*
gebant, quasi Macrino adhuc rerum potiente magnis de rebus mitterentur. Sic Ammianus Marcelli-

Lib. 2. comment. Reip. Rom.

Cursus fiscalis.

Cursus clauicularis.

Cursus publici initiũ.

nus lib.14.ſcribit. *Pandente itaquè viam fatorum ſorte triſtiſſima, qua præſtitutum erat eum vita, &* E A
imperio ſpoliari, itineribus interiectis per mutationem iumentorum emenſis, venit Patouionem oppidum
Noricorum, vbi reſeratæ ſunt inſidiarum latebræ omnes: Et ſubdit: *Inde alijs ſuper alia vrgentibus li-*
teris, exire, & decem vehiculis publicis, vt præceptum erat, vſus, relicto palatio omni præter paucos thori
miniſtros, & menſæ quos aduexerat ſecum, ſqualore concretus celerare gradum compellebatur. Idem
lib.15.ſequenti: *Nondum apud Noricum exuto penitus Gallo, Apodemius quoad vixerat, igneus turba-*
rum incenſor, raptos eius calceos vehens, equorum permutatione veloci, vt nimietate cogendi quoſdam
extingueret, præcurſorius index Mediolanum aduenit: Et iterum ſub finem lib.21. de concilijs epiſ-
coporum tractans, quæ ſub Conſtantio Cœſare multa celebrata ſunt: *Chriſtianam religionem ab-*
ſolutam, & ſimplicem anili ſuperſtitione confundebat, in qua ſcrutanda perplexius, quàm componenda
grauius, excitauit diſſidia plurima, quæ progreſſa fuſiùs aluit concertatione verborum, vt cateruis anti-
ſtitum iumentis publicis vltro citroq; diſcurrentibus per Synodos quas appellant. Huius hiſtoriæ cur-
ſuſque publici meminit, & Euſebius in vita Conſtantini. *Hoc vnuſquiſque dum enititur, occupat*
alios Imperatoris libello. Hic Hieroſolymam eundum eſſe properè dixit: ita Phœnicia profecti, opera
publica ad curſum vſi ſunt. Cæterùm non ſolùm Cõſtantini ſæculo curſum publicũ fuiſſe in vſu, B
verum etiam ſub Zenone, & Anaſtaſio per Sueuiam quoq; parochos fuiſſe, colligi poteſt ex his F
verbis Caſſiodori lib.5.Variar.in epiſt.Theod.regis ad Seuerianum V.S.Sueuiæ præpoſitum: *Iu-*
dices quoque prouinciæ, vel curiales, atq; defenſores, tàm de curſu, quàm de alijs rebus illicita dicuntur
poſſeſſoribus irrogare diſpendia. Veredi qui à curſu Græcis dromanarij, latinè curſuales proprio no-
mine appellabantur: de quibus Caſſiodor.lib.14.ſacræ hiſt. *Inuenit Theodoſius*, inquit, *quendam*
virum animo habituq; corporis fortiſſimum, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus ad ter-
minos Romanorum, & Perſarum, & rurſus totidem remearet ad Conſtantinopolim. Porrò huic Palla-
Palladij equi. dius erat nomen: vnde nimirum Palladij equi dicti ſunt Iureconſultis, & parauerendi, paranga-
riati. Meminit veredorum idem Caſſiodor.lib.2.Variar.cognitionum, in epiſtola Theodorici regis
ad Dromanarios. *Et ideo comiti ſacrarum largitionum noſtra pręcepit authoritas, vt in Hoſtienſi loco*
conſtituti debeatis, quatenus fiſcali humanitate recreati, excurſus cum veredarijs per alueum Padi
more ſolito faciatis: vt diuiſo labore equis publicis debeat ſubueniri: quando curſus veſter non atteri-
tur, qui per vias liquidas expeditur. Et iterum lib.4.eiuſdem: *Illuſtris, & Magnifici viri Comitis pa-*
trimonij ſuggeſtione comperimus, Dromanarios viginti, & vnum de cõſtituto numero mortis incommodo
fuiſſe ſubtractos. Idem lib.eod.in epiſt.ad Godiſcalcum Saionem: *legatorum itaq; veſtrorum ſugge-* C
ſtione comperimus, curſuales equos frequenti vſurpatione fatigari. Et quos nos publicis neceſſitatibus G
cupimus cuſtodiri, in vſum cognouimus priuatæ voluntatis aſſumi. Et iterum lib.5. *Excedentium impro-*
bam præſumptionem tali te præcipimus diſtrictione reſecare, vt ſiue Gothus ſit, aut Romanus qui ſine no-
ſtra, aut eorum quorum intereſt euectione veredum præſumit attingere, per vnum equum centum ſtatim
ſolidos à te cogatur exoluere. Et de illis quoque pari ſecuritati cenſemus qui ſupra euectionum numerũ,
Caballacio. *curſuales equos vſurpare præſumunt.* Caballatio, à caballis videlicet quo nomine curſus publicus
apud Francos nominabatur, vt appareat, non minus, & hunc morem diſpoſitorum equorũ in curſu
publico à Romanis ad Francos perueniſſe. Iureconſulti lib.12. Cod.tit, de annona militari, Ca-
ballationis verbo vtuntur pro munere publicos equos alendi ad curſum publicum, quod modò
Caballicatæ literę. Poſtæ magiſterium vocatur. Luidbrandus Ticinenſis, quem ſub Othonib. floruiſſe conſtat, cabal-
licatarum literarum meminit, nimirũ alludens ad eas literas quas curſores publici in caballis per
itinera mutatis perferebant. Sed placet authoris huius verba inſerere, quæ libro hiſtoriæ eius ter-
tio extant, cap.14. *Arnoldus Boiariorum, & Charentanorum Dux, cùm non multum ab Italia longè di-*
ſtaret, collectis copijs, quatenus Hugoni regnum auferret, aduenit. Qui Tridentinam ea ex parte prima D
Italiæ Marchiã pertranſiens, Veronam vſque peruenit. In qua à Milone comite, atque Rhaterio Epiſcopo
libenter ſuſcipitur. Quod Rex Hugo vt audiuit, collecto exercitu, ei obuiam iuit: cumq; eodem perueniſſet, H
Parãgaria. & caballicatus, vt vulgò aiunt, circumcirca dirigeret, &c. Cæterùm parangaria Perſica voce curſus
Parauered⁹. publicus vocabatur, & parauerendi propriè dicebãtur, qui vltra ordinariam curſus publici functio-
nem negotiatoribus, & alijs inſeruiebant, qui abſq. diplomate hunc vſurpabant. Equidem extãt
nobis Auſtrijs omnes illæ quatuor curſus accelerati rationes. Primò nãq. fiſcus habet ſuos curſo-
res, & veredos, quos appellamus fiſci tabelliones: deinde & equites mutatis iumẽtis literas ĩ aula,
& ex aula Regis in Italiã, & Belgas vſq; celerrimo itinere perferunt. Manet & tertium genus po-
tiſſimum in Hungaria, & Auſtria inferiori, quod per vehicula velocia vſurpabatur. Sunt & para-
ueredi, de quibus locus Caſſiodori lib.5.Variar. eſt accipiendus: *Parauerendorum ſubuectiones exi-*
gere eos, qui habent veredos adſcriptos, prouincialium querela cõperimus, quia nullum planè ſinatis præ-
ſumere: quãdo per turpiſſimos quæſtus, & poſſeſſor atteritur, & cõmeantiũ celeritas impeditur. Præterea
quemadmodũ ratio curſus publici quandam ſub fiſco eiuſq. præfecto quæſtore candidato fuerat
(quem vel Cancellario noſtri temporis, vel Cameræ ſuperintendenti comparauimus) ita in hãc
vſque

A vſque diem poſtam hi dirigũt;ſoletq́. illius magiſter,ſiue præfectus cùm Cameræ Imperialis iudi-
cis in Germania, tùm cancellarij cameræq́. ſuperindentis dicto audire: & literas in curſu publico
allatas his ipſis,quos diximus,viris,& non alijs,reddit. Denique ſunt in curſu noſtro publico,ve-
luti,& olim erant,Saiones,ſiue curioſi,parochi, portitores,tabellarij,tractatorens, hippocomi, &
parippi. Curioſi qui poſterius Saiones à Theodorico Rege Gothorum regnante in Italia cogno- *Saiones.*
minati ſunt,hodiè magiſtri poſtarum,quorum ſubinde meminit Caſſiodorus in libro Variarũ co- *Curioſi.*
gnitionum. Codex præfecturarum vnum generalem curioſum curſus publici enumerat & per ſin-
gulas prouincias ſingulos. Erant autem non multum inferiores his, quos tempore Valentiniani
primi,Gratiani,Theodoſij,& Honorij,agentes in rebus vocabant Romani. Præerant autẽ curſui
publico,& negocia principis per curſum publicum expediebant, & res omnes ad præfectos præ-
torio,curiamq́. principis referebant: vnde & nomenclatura illis acceſſit: quales hodiè Turcarum
tyranno vocantur Zauſij: & ſi volumus ad noſtram transferre Rempublicam, quales pœnè ſunt
apud nos qui vocantur nuncij cameræ. Caſſiodor.lib.4.in epiſt. Theodorici Regis ad Godiſcalũ
Saionem ita ſcribit: *Legatorum,atque noſtrorum ſuggeſtione comperimus,curſuales equos frequenti v-
ſurpatione fatigari.* Et ſubdit: *Nullum præterea Saionum diſcurſus facere patiaris, ſed ad cauſam,ad*
B *quam directus fuerit,vno tantùm itinere permittatur accedere,vel redire: quibus in ſuperiorem mulctam
cadat interdicta frequentia parípporum. Quinetiam onera centum librarum nullus excedat. Expeditos
enim properare mittendarios volumus,non migrare cenſemus.* Parochi tametſi noſtro ſæculo,qui olim *Parochi.*
Chorepiſcopi erant,nominantur, erant tamen Romanis in publico curſu manſionum præfecti,qui
& equos diſpoſitos,& cibum currentibus præbebant,quales hodiè ſunt, qui inferiores poſtæ ma-
giſtri dicuntur. Meminit M.Tull.Cic.lib.13.Epi. *Ariathes Ariobarſani filius Romam venit: vult opi-
nor regnum aliquod à Cæſare emere: nam quomodo nunc eſt,pedem vbi ponat in ſuo,non habet. Omnino
eum Seſtius noſter parochis publicis occupauit. Quod quidem facilè patior. Verumtamen quod mihi
ſummo beneficio meo magna cum fratribus illius neceſſitudo eſt, inuito eum per literas,vt apud me diuer-
ſetur.* Huc alludit, & Horatius primo ſermonum:

Proxima Campano ponti qui villula, tectum Præbuit: & parochi quæ debent ligna ſalemq́.

Et iterum.------*Vertere pallor, Tum parochi faciem.* Vbi Porphyrio in commentarijs,parochos
diſpoſitos in via,ligna,& ſalem ijs præbere ſolitos ſcribit,qui Reip. cauſa peregrinabantur, aliàs
Copiarij dicti. Atque inde factum eſt,vt metaphoricè omnes qui publicos cibos miniſtrabant,nõ *Copiarij.*
C quidem veredarijs,ſed in ciuitatibus paſſim,parochi ſint appellati. Hinc eſt illud Pomponij Læti
in Conſtantino: *Qui comitibus,& ducibus pro augmento imperij conſenuerant,dabantur agri villæq́, vt
neceſſaria ſuppeterent, quoad viuerent, parochias vocabant.* Meminere in hoc ſignificatu parochorũ,
& iureconſulti in Authenticis Iuſtiniani, his verbis: *Coloniarum ius eſt,*inquiunt, *veluti ſi domum
valentem centum ſolidos, & præſtantem penſionem ſolidorum decem, aliquis acceperit ab Eccleſia, vel
pro ea ſolidos tres ſingulis annis ſe daturum penſionis nomine, vbi eam redemerit fortè minori pretio,
ſpondeat. Iſte autem appellatur parochos.* Fuerunt & parochi alia voce Græcis dicti paranymphi, *Paranym-*
qui ſponſam ducebant,vt Suidas ſcribit. Vnde ſcribit Pauſanias,cùm noua nupta ad ædes mariti *phi.*
deduceretur,in currum aſcendere ipſam ſolitam, & in eius medio collocatam, ab vna parte mari-
tum, ab alia parochum,qui ſibi affinitate proximus eſſet. Cæterùm quod vox iſta poſtea Chore-
piſcopis ſit tributa,arbitror ex eo factum,quòd publicum cibum,hoc eſt,ſacram Euchariſtiam ad-
miniſtrarent ijs,qui illis in cura animarum ſubiecti eſſent. Vnde legitur in Canonico iure, decem
homines facere parochiam. Tabellarij ſerui curſus publici appellabãtur,qui in veredis ſiue equis *Tabellarij.*
diſpoſitis currebant,à tabellis duplicatis,hoc eſt,diplomate dicti, quo erant inſigniti, cuiuſq. au-
thoritate,& inſpectione curſum vſurpabant. Meminit Herodianus lib.3.hiſt. *Quare tabellarios ali-*
D *quot ex his qui literas imperatorias perferunt,fidiſſimos ſibi homines,cum literis mandatiſq́, ad eum mit-
tit.* Et iterum lib. 4. *Has igitur literas, vt mos eſt, cum reliquis obſignatas dat ignaris qui ferrent ta-
bellarijs. Illi conſueta vſi itineris celeritate, ad Antonium proueniunt; quo ille potiſſimùm tempore ad
aurigandum ſe parabat, ac iam currum conſcenderat: ita ei reddunt integrum epiſtolarum faſciculum,
in quibus erant, & literæ quæ ad Macrinum pertinebant.* Huc pertinet, & locus Iulij Capitolini in
Marco philoſopho,& alter Marcellini lib.22. qui ſic habet: *Additiſq́, feſtinando itinere noctibus,
prouinciarum militiæq́, rectoribus inſinuare noui principis ſcripta,omnibuſq́, ſententijs occultius ſciſci-
tatis remeare velociter cum reſponſis,vt comperto quid in longinquis agatur, principatus roborandi ma-
tura conſilia quærantur,& cauta. Hæc tabellarios fama præueniens, index triſtium caſuum velociſſimè
prouincias volitabat.* Tractatores qui habebant tractatoriã licentiam adducendi equos in curſu pu- *Tractato-*
blico: de quibus iurecõſulti duodecimo Codicis titulo de tractatorijs,& ſtatiuis. Hippocomi qui *res.*
equos diſpoſitos in manſionibus curabant, ἀπὸ τῶ κομέειν, ideſt, nutriendo, recenſentur iure *Hippocomi.*
conſultis in l. non patimur, lib 12. Codicis. Parippi qui præter numerum in tractatoria compre-
henſum,vehicula,& equos agebant: quod noſtro tempore,qui aliquò loco ſunt,& aliquò accele- *Parippi.*

T 3 rant,

rant, in vſu habent. Meminerunt Iureconſulti eodem duodecimo Codicis in l. parhippum, licet falsò parhippum legatur. Meminit, & Suidas in dictione παριππεύσαντες. Fit mentio quoque parhipporum hoc ſignificatu à Caſſiodoro lib. 5. Variar. *Et de illis quoque pari ſecuritate cēſemus, qui ſupra euectionum numerum curſuales equos vſurpare præſumunt: parhippis quin etiam non vltra centum libras iubemus imponi.* Atque hæc cùm de curſu publico, tùm de fiſco, ſub quo is curſus & equi diſpoſiti fuerunt: Pertinent ad curſum publicum, & Stratores. hi erant, quos Princeps mittebat ad ciuitates, neceſſitate aliqua, quibus in curſu publico parochi cogebantur mutare equos. Hæc itaque omnia Lazius, ex quibus luce clarius eſt, veteres non ſolis vehiculis vſos in publico curſu, ſed etiam equis, imo etiam ſæpius equis quàm vehiculis, quibus, vt ego conijcio, vtebantur cum curſuri numero equos ſuperarent.

Stratores.

VSVS IN TRIVMPHIS.

Vanta exiſtimatione, & vſu Romanis triumphus fuerit, ijs manifeſtum eſt, qui Liuij decades legerint, & Taciti Auguſtam hiſtoriam, cum alijs claſſicis Romanæ Reipublicæ authoribus, quique tam diuerſos antiquiſſimos numos examinauerint, in quibus victores de ſuis victorijs triumphantes ſe poſteritati depinxerunt, triumphali curru inſidentes. Quàm difficulter etiam ad triumphos admittebantur, quin tametſi res maximas pro emolumento Romani populi geſſiſſent, niſi publico Senatus decreto, & omnium calculis, vt oſtendit Liuius libro primo quartæ Decadis. Triumphorum autem quinque diſcrimina fuiſſe inuenio, videlicet, per currum quadriiugorum equorum, per vnum equum ſolum, cui triumphans inſidebat, per quadriiugos elephantos (de quo ſuo loco) caſtrenſem, & imaginarium: qui nouiſſimi, eo triumphi nomine vix digni: & qui cum elephantis fiebat, erat rariſſimus. Priores duo, triumphi nomine præcipuè intelliguntur; ſed qui curru fiebat quadriiugorum equorum, magnus cognominabatur, & propriè triumphus dicebatur: alter qui vno fiebat equo, dicebatur paruus, & ouatio. Ouationem autem dicebant, non ceu ouationem, ideſt clamorem Parthicum, ſicuti multi putauere, tametſi ouantes illam canenteſq. tranſmittant, vt Plutarchus inquit, ſed quia cùm in magno triumpho, & plena victoria bos, in ouatione immolari ouis conſueuerit: Qui ouationem merebatur, vno equo vtebatur, & à plebeis, vel equitibus Romanis deducebatur ad Capitolium, & de ouibus ſacrificabat, quamuis Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ouantem dicit, non ſequentibus eum militibus, ſed vniuerſo Senatu. Qui autem triumphabat, equis albis vtebatur quatuor, & Senatu præeunte in Capitolium de tauris in eo ſacrificabat. A principio vrbis, non curru triumphali, nec equo vehi triumphantes, ſed pedibus incedere aſſueuiſſe: poſtea equo vectos, demum curru quadriiugo triumphaſſe ſcribit Alexander ab Alexandro: Sabellicus tamen ex Dionyſio tradit Romulum Acrone Ceninenſium rege vita, & armis ſpoliato, purpura indutum, caputquè laurea præcinctum, quadriiugo curru vrbi inuectum, expreſſamquè tum primùm legitimi triumphi formam, miraturquè a Liuio id prætermiſſum: & propterea forſan (inquit) Plutarchus in Poplicola Valerium Conſulem tradit victis Hetruſcis Tarquinium reducere tentantibus, triumphantem inde primũ Conſulũ quadriga vrbem inijſſe, eamque rem auguſtam ſpeciem, & magnificam, non odioſam præbuiſſe. Contrà Robertus Valturius Romulum non rectè à Dionyſio dici ſcribit, curru eſſe vſum, & ex eo quòd Romuli ſtatuæ ſpolia ferentes, pedeſtres fuerint, pedeſtres quoque eius triumphos arguit; poſtmodũ verò Tarquinium Priſcum huiuſmodi currus, & equorum quatuor formam, & magnificētiam triumpho ſtatuiſſe memorari, ab Hetruſcis tamen prius ſumptam, & in vſu habitam; affirment licet (inquit) alij Poplicolam primum in curru tali pompa triumphaſſe, quam & ipſam vt maiorum legibus plurimis, & maximis ducibus conceſſam, ſic nonnullis ademptam denegatamq. non ſine maximis rationibus inuenio, ſic Valturius. Ego autem haud falsò id à Dionyſio ſcriptum exiſtimo. Romulum enim quatuor albis equis triumphaſſe, etiam Propertius aſſerit, dum canit:

Triumphorum genera. — *Triumphus magnus.* — *Ouatio.* — *Triumphandi modus.* — *Lib. 1. c. 22.* — *Lib. 3. En. 2.* — *Romuli triũphus.* — *Lib. 11. de re militari, cap. 2. & 3.* — *Lib. 4.*

Hinc Taciens, Ramnesq́ viri, Luceresq́ coloni, Quatuor hinc albos Romulus egit equos.

Quod verò albis potius, quàm alterius coloris equis triumpharent, nõ ſine aliquo myſterio factũ fuiſſe videtur. Liuius ad Solis, & Iouis imitationem feciſſe Romanos non obſcurè indicat, Camillum ſcribens captis Veijs, ita triumphantē ingreſſum vrbem, ciues alienę inſuetos inſolentiæ offendiſſe quòd Solis, ac Iouis currum æquiparaſſe moliretur. Legimus autē apud Herodotum, Iouis currũ, qui in exercitu Xerxis, Xerxen ipſum præcedebat ab octo equis albis tractũ. Valturius pcitato loco Coſſũ, & Marcellũ opima ſpolia ab hoſtibus ferētes, quadriiugo currũ inuectos eſſe tradit Erichthonij exēplo, qui victor quadrigam, & equos quatuor primus iunxit in Grçcia. Porrò erant ipſi equi triũphantem vehentes ſuis ornamentis cõdecorati, ideſt phalerati, atq; inſuper coronati,

Cur albis equis triumphatum. — *Lib. 5. dec. 1* — *Lib. 7.* — *Iouis currus*

A ronati, coronatumq. vehebant triumphantem. De equis coronatis extat testimonium Ouidij in Fastis: Lib. 5.

Illa datos fasces commendat, eburque curule,
Illa coronatis alta triumphat equis.

Inde alibi etiam inquit ad Augustum: Lib. 2. de Tri. Eleg. 2.

Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste
Inque coronatis fulgeat altus equis.

Et rursus de Germanico: lib. 2. de Põto eleg. 2.

Te quoque victorem Tarpæias scandere in arces
Læta coronatis Roma videbit equis.

Seruius in 2. Georgicorum currum triumphantis scribit fuisse inauratum, ipsum verò triumphantem equis albis, capite lauro coronato Capitolium ascendisse. De laurea corona meminit idem poeta Ouidius in elegia ad eundem Germanicum: Triumphantis currus.

Tempora Phœbæa lauro cingentur, Ioque
Miles Io magna voce triumphe canat.

Et Tibullus lib. 1. Eleg. 7. Lib. 4. de Tri. eleg. 2.

B

At te victrices lauros Messalla gerentem
Portabat niueis currus eburnus equis.

Sæpe & aurea induebantur chlamide, vt testatur idemmet primo de arte:

Ergò erit illa dies qua tu pulcherrime rerum
Quatuor in niueis aureus ibis equis. Li. 1. eleg. 2.

Huc pertinet, & hoc Tibulli:

Ille licet Cilicum victas agitante cateruas
Ponat, & in capto Martia castra solo:
Totus, & argento contextus, totus, & auro
Insideat celeri conspiciendus equo.

Quo loco equus meo iudicio sumitur pro ipso curru triumphali. Pretiosiora quæ ab hostibus in bello parta essent, triumphantes præ se agebant, vt ex mille historijs notum est, Ouidius:

Sic fera quam primò pauido Germania vultu
Ante triumphantis serua feratur equos. Li. 2. de Põto eleg. 8.

C

Postmodum verò vt ornatior adhuc esset triumphus, arcus præterea erigebatur, per quem triũphans ingrediebatur, vt inter alios meminit Claudianus in sexto Honorij consulatu: Arcus triũphalis. lib. 8.

Ast ego frenebam geminos quibus altior ires
Electi candoris equos, & nominis arcum
Iam molita tui per quem radiante decorus
Ingredere toga, pugnæ monumenta dicabam
Defensam titulo Lybiam testata perenni.

Idem Claudianus triumphum pulcherrimè describit his versibus: li. 6. Paneg.

——Talis ab Istro
Vel Scythico victor veniens Gradiuus ab axe
Deposito mitis clypeo, candentibus vrbem
Ingreditur trabeatus equis, spatiosa Quirinus
Fræna regit, currumque patris Bellona cruentat
Ditibus exuuijs, tendentem ad sydera quercum
Præcedit, lictorque, metus cum fratre pauore
Barbara ferratis innectunt terga cathenis
Velati galeas lauro, propiusq. iugales
Formido ingentem vibrat succincta securim.

D

Filij triumphantium, vt legimus in oratione Ciceronis pro Muræna, præsertim prætextati, in equis sedere consueuerunt. Quòd si verò hostis ab vtroque consule superatus esset, ille tantùm quadrigas triũphat, in cuius prouincia res esset gesta, vt Liuij, & Neronis exẽplo ostendit T. Liu. his verbis: *Inter ipsos, ne cùm bellum communi animo gessissent, triumphum separaret, ita conuenit, quoniam in prouincia M. Liuij res gesta esset, & eo die quo pugnatum esset, eius fortè auspicium fuisset, exercitus Liuianus deductus Romam venisset, Neronis de prouincia deduci non potuisset, vt M. Liuium quadrigis vrbẽ ingredientem, milites sequerentur, C. Claudius equo sine militibus inueheretur. Ita consociatus triumphus, cum vtrique tum magis ei, qui quantum merito anteibat, tantum honore collegæ cesserat, gloriam auxit* Tanto itaque gloriosius ac honoratius erat quadrigis triũphare, quam solo equo ouare: vnde dicebat Ouidius, scribens ad Ruffinum: Filij triumphantium. li. 8. Deca. 3

Credo, breuique fides aderit, geminabit honorem Li. 3. de Põto eleg. 12.

Filius

Filius, & iunctis, vt prius, ibit equis.

Lib.4. Eleg. 12. Poſtremò ex hoc propertij pentametro,

Cuius honoratis oſſa vehantur equis:

Sepultura triumphalis diſcimus oſſa mortuorum, qui in vita ſeſe honeſtiſsime geſsiſſent, triumphali ſepultura ſolere efferri: vbi tamen veteres libri habent, *vehantur aquis* hoc ſenſu; ſint digna quæ ob vitæ merita per honoratas aquas in Elyſium transferat: cæterùm ſi in primo ſenſu legatur, eam intelligemus elatam triumphali ſepultura ob vitam integrè caſteque actam. Sic, & idem poeta ſcribit,

Lib. 3. *-------Et à me*

Nata coronatis Muſa triumphat equis.

VSVS IN INSIGNIBVS.

Scutum Achillis, & hasta. *Act. 2.* SCVTVM Achillis inter alia inſculptum habebat ſolem cum ſuis equis: lancea verò equos ſolos. Meminit Euripides in Electra:

Ε'ν δὲ δορὶ φονίῳ τετραβάμονες ἵπποι ἔπαλλον, κέλαινὰ δ' ἄμφι νοθ' ἵσο κονις, id eſt: *Poſtremò in haſta lethifera quadriiuges equi vibrabantur, quibus niger à tergo excitabatur puluis.* Fuit verò etiam equus ex ſignis militaribus apud Romanos, vt inter alios teſtatur Plinius, vbi de aquila tractat: *Romanis eam legionibus* (in-

Lib.10.c.4. quit) *Marius in ſecundo conſolatu ſuo propriè dicauit. Erat, & antea prima, cum quatuor alijs, lupis,*

Equus inſigne Romanorum. *minotauris, equis, apris, quæ ſingulos ordines anteibant. Paucis antè annis ſola in acie portari cœperat, reliqua in caſtris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatum, non ferè apud legiones vnquam hybernatum eſſe in caſtris, vbi aquilarum non ſit iugum.* Hæc ille. De hoc equorum ſigno (inquit Robertus Valturius) nihil præclarum, nihil exploratum ſatis habeo, niſi

Lib.11. de re militari. quòd per huius animantis fortè ſpeciem cùm bellis interſit, plurimumque valeat, Martis commoditatem deſignare voluerint, tum quia præſagit hoc animal pugnam, & gloriæ, & victoriæ cu-

Lib.4. Hierogl. pidum eſt, tum quia armatos vehit, tum quia ſit velox, nonnunquam vt Martem decet, & impetu ac furore maximo plenum. Pierius Valerianus in poſterioribus etiam ſæculis militares quoſdam ordines, qui ſub equitum magiſtro militabant, dimidios rutili coloris equos duos in alba

Mauri feroces. parma ſeſe quodammodo laceſſentes, orbe viridi, cuius luteus erat vmbilicus, interpoſito, prætuliſſe ſcribit, eoſque Mauros feroces appellatos eſſe: equos item duos dimidiatos coloris lutei, in cæruleo clypeo, quem ruber circulus ambibat, auerſos proſilentes à centro, quod luteum in medio rubræ peltæ pro vmbilico appoſitum erat ita vt ab ipſa pelta trames coloris eiuſdem ad rubrum vſque ambitum protenderetur, eius ordinis fuiſſe, inſigne qui ſagitarij ſeniores Orien-

Sagittarij ſeniores Orientales. tales appellabantur. Militabantij ſub magiſtro militum Præſentiali nuncupato. Fuiſſe, & luteũ equum in imo parmæ ferruginæ coloratioris, cuius vmbilicus albus rubro continebatur circu-

Theodoſiani ſecundi lo, quem alter coloris lutei circuibat: ſecundorum Theodoſianorum hunc fuiſſe cylpeum, qui ſub eodem militum magiſtro ſtipendia faciebant. Hi nimirum Theodoſij principatu in militiam adle-

Conſtantia dicta legio. cti. Fuiſſe denique, & aliam legionem, quæ rutilum equum in cærulea parma geſtabat; in medio viridis orbis conſtitutus, cui quadrupedes toto inniti pectore videbatur: eam Conſtantiã nun-

Neapolitanorum numus cum inſculpto equo cupatam, & ſub magiſtro peditum meruiſſe, Conſtantio quippe principe inſtitutam. Antonius Auguſtinus tradit dialogo ſecundo de numis, reges Neapolitanorum in omnibus ſuis numis auerſo latere inſculptum habere equum, cum adiunctis his literis ÆQVITAS, extareque etiam num quem equulum (Cauallotto) dicunt. Additque ſe ex alijs intellexiſſe equum fuiſſe regum

Bagnacaualleuſium inſigni. iſtorum inſigne, ſed qui vili, & detrito ſtratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quaſi nouum, & recens expoſtulãs: ephippij que typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vulgò Bagnacauallo equum etiam habet pro inſigni, velut in balneo ſe reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacauallo ſignificat:) cum lemmate: *Ingredior Rhæbus, Cyllarus egredior.* Gens eſt

Saxonum inſigne. belli armorumque ſtudioſiſsima. Saxonum principes pro inſigni armorum in militaribus ſignis pullum equinum habuere, vt inter alios ſcribit Cranzius in hiſtoria Saxonum, atrum ante ba-

Lib.2.c.2. ptiſmum, poſt verò candidum: inde Oſtphalos, qui vltra, ac Vveſtphalos qui citra Viſurgum ſiue Veſarum habitant dictos. Nam equinũ pullũ (inquit) Saxones ſua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Oſtphalis) euanuit, & permanſit appellatio generalis Saxoniæ, quod terra illa nouis principibus ſæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis ducatus eſt ortus Brunſuicenſis, poſtea, & ille ſciſſus in aliquot principatus. In occidua verò prouincia manſit appellatio Vveſtphalorum qui equinum pullum prætulerunt. Quæ gens iam ſe Sa-

Cap. 4. xonicam appellari non patitur: probro ducens, ſi quis Vveſtphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rurſus mox Vedekindum (alij Vitekindum vocant) Saxonum ducem ad fi-

A dem Christi conuersum, cùm armorum eius insigna, quæ militaribus signis præferebat, pullum equinum haberent atrum, postquam victus à Carolo Magno de tenebris gentilium errorum per uenisset in lucem veritatis, iussu Caroli Magni in album commutauisse. Ioan. Goropius Saxones ait nigrum sibi pro insigni pullum sumpsisse, quàm longissimè ab albo remotum, vt docerent se animosissimos, & bellatores fortissimos esse, & difficillimè fręna, & iugum admittere. Videmus enim nigros (inquit) equos, si nulla alba nota insigniantur, ferè indomitos manere. Spadices, & glaucos quia nigredinē albedini sic habent admixtā, vt nigredo superet, à Virgilio laudantur illi quidem ad vsum, quia faciliùs domari queant: sed ad generosum animum, & fræni impatientem significandum, commodiorem tesseram fuisse pullum nigrum in clypeo gestare. Hac igitur ratione nigrum equum Saxonibus insignium loco acceptum credit: eumque, postquam à Carolo domiti essent, ac iugo Christiano subiecti, in album commutasse: quo significarent, se superbiam peruicacem, & effrenem licentiam, qua perpetuò recalcitrabant, nec rectorem ferebant, moderari velle: sic tamen, vt generosum animum, & eius symbolum retinerent, sed mutato colore, temperatiores ac faciliores ad regendum se fore pollicerentur. *Lib.6. Saxonicorum. Equi nigri generositas.*

B

VSVS IN ELECTIONE PRINCIPIS Charinthiæ.

AENEAS Pius in capite de Charinthia libelli eius quem Chronicis Beneuenusti tanquam supplementum adiecit, de ridicula electione principis eius prouinciæ hæc scripta reliquit: Imperium Charinthiæ Australes obtinent, & Archiducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus princeps Reipub. gubernationem init, solemnitatem nunquam alibi auditam obseruant. Non longè ab oppido Sancti Viti, in valle spatiosa vetustæ ciuitatis reliquiæ visuntur, cuius nomen temporis aboleuit antiquitas. Iuxta in pratis latè patentibus, marmoreus lapis erectus est. Hunc rusticus ascendit, cui per successionem stirpis id officium hæreditatis iure debetur: à dextra bos macer nigri coloris astat, à sinistra pari macie deformis equa. Frequens circa eum populus, & omnis rustica turma. Tum princeps ex aduersa pratorum parte procedit, purpurati eius proceres ambiunt. Vexillum C ante ipsum, & insignia principatus comes Goritiæ, qui palatij curam gerit, inter duodecim minora vexilla præcurrit: reliqui magistratus sequuntur. Nemo in eo comitatu non dignus honore videtur, nisi princeps, per se ipse rustici speciem gerens. Agrestis ei vestis, agrestis pileus, calceusque, & baculus in manu gestnas pastorem ostendit. Quem postquā rusticus ex lapidę venientem conspicatus est, sermone Slauico (sunt enim ipsi Charinthiani Slaui,) Quis hic est, inclamat, cuius tam superbum incessum video? Respondent circunstantes, Principem terræ aduenire. Tum ille, iustusne iudex est (salutem patriæ quærens, liberæ conditionis, dignus honore? Estne Christianæ cultor fidei, & defensor? Respondent omnes, est, & erit. Rursus ille, quo me iure ab hac sede dimouebit? At Goritiæ comes; Sexaginta denarijs abs te (inquit) locus emitur: Iumenta hæc tua erunt, bouem, & equam ostendens: vestimenta quoque principis, quæ paulò antè exuit, accipies: eritque domus tua libera, & absque tributo. Quibus dictis, rusticus leui alapa principi data, bonum iudicem esse iubet; & surgens, iumentaque secum abducens, loco cedit: princeps verò conscenso lapide, nudum gladium manu vibrans, ad omnem se partem conuertit, æquum iudicium populo promittens. Ferunt, & aquam frigidam rustico allatam pileo, bibere, tanquam vini vsum damnet. Deinde ad Ecclesiam Soliensem pergit, quæ D in propinquo tumulo sita est, vbi peractis sacrificijs, princeps rustica indumenta deponit, paludamentumque induit; conuiuatusque splendidè cum proceribus, in prata reuertitur, ibique pro tribunali sedens, ius petentibus dicit, & feuda confert. Hactenus ille. *Vt Carinthiæ prīceps eligatur.*

PICTVRAE.

PICTVRÆ. STATVÆ.

Lib. 6. c. 9. Apellis equus.

APELLES (inquit Sabellicus) æmulantium ambitione ſæpè vulgi iudicio ſuperatus eſt: prouocauit inde ad naturæ tribunal, eſtque ab ea victor iudicatus in equi figuratione. Huius rei mentionem habemus apud Plinium his verbis: *Eſt, & equus eius* (Apellis) *ſiue fuit, pictus in certamine quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus: namque ambitu æmulos præualere ſentiens ſingulorum picturas inductis equis oſtendit. Apellis tantum equo adhinniuere: idq. poſtea ſemper illius experimentum artis oſtentatur.* Cælius quoque ex libro ſecundo Variarum Aeliani non procul ab initio, ſcribit, cùm apud Epheſum Macedo Alexander ſuam ipſius intuitus imaginem, pro virili ab eodem Apelle factam, non ſatis pro picturæ dignitate laudaret; fortè verò interim equus induceretur, qui ad pictum equum mirè adhinniret, tanquam verum planè acſpirantem, reſpondiſſe Apellem: O rex, equus quàm tu expreſſior multò eſt, ac veritati proximior: ſed Græcè legitur, ὁ μὲν ἵππος ἔοικέ σου γραφικώτερος κατὰ πολύ: cæterùm ſi γραφικώτερος exponatur, meliore in discernendis picturis iudicio præditus, argutior fuerit reſponſio, & vocabuli γράφος vim exactiùs exprimet. Pinxit eodem Plinio teſte Clytum equo ad bellum feſtinantem, & galeam poſcenti armigerum porrigentem. Fecit, & Neoptolemum ex equo aduerſus Perſas, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Nos quoque ſuprà ex Aeliano notauimus Apelli Epheſio reprehenſionem attuliſſe, quòd in palpebra inferiori equi pilos appinxiſſet: alios autem, non hoc Apelli accidiſſe, ſed Niconi dicere, cùm tamen ſcientiſſimè cæteras partes pinxiſſet. *Chilia. 12. c. 423.* Meminit huius picturæ etiam Tzetzes, qui item Niconen, vel ſecundum aliquos Polygnoſtum pictorem in Pœcile porticu equum cùm pinxiſſet, pilos tradit addidiſſe inferioribus palpebris per ignorantiam, cùm cætera egregiè pinxiſſet. *Li. 35. c. 11. Vlyſſis ſtultitiam ſimulantis icon.* Inter nobiles Euphranoris Iſthmij tabulas, Epheſi fuit teſte Plinio, Vlyſſes ſimulata veſania, bouem cum equo iungens: & Athenion Maronites Glaucionis Corynthij diſcipulus pinxit in vna tabula, quaque maximè inclaruit, agaſonem cum equo. *Canis mira pictura, & equi.* Protogenis Rhodij tabularum palmam habet Ialyſus. Eſt in ea caninis mirè factus, vt quem pariter caſus, & ars pinxerit. Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, &c. abſterſerat ſæpiùs mutaueratque penicillum, nullo modo ſibi approbans. Poſtremò iratus arti quòd intelligeretur, ſpongiam impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit ablatos colores, qualiter cura aptauerat, fecitque in pictura fortuna naturã. Hoc exemplo ſimilis, & Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter, ſpongia impacta ſecutus dicitur, cùm pingeret poppyzonta retinentem equum. Pauſon verò pictor, vt ſcribit Plutarchus in Pythiæ oraculis, iuſſus depingere equum qui ſeſe volutaret, pinxit currentem: & locatore iniquè id ferente, ridens tabulam inuertit, vt inferis ſurſum elatis partibus, iam non currens, ſed volutans ſeſe videretur. *Bionis dictũ* Hoc ait Bio (inquit) quibuſdam orationibus accidere, quando inuertuntur. Pauſanias qui in Olympicis certaminibus vicere equis, quorum etiam imagines aut ſtatuæ poſitæ fuere, recenſet toto ferè Eliacorum libro; nos eos recenſebimus quorum ſtatuæ ferè fuere equeſtres. *Statuæ equeſtres eorum qui in Olympicis vicerunt.* Proximè ad Timoſthenis ſtatuam, in Alti Timon poſitus eſt, & cum eo Aeſypus filius tener adhuc, equo inſidens, qua ſcilicet ætate equo iniuge vicit. Timon quidem de curuli certamine victor iudicatus eſt. Eius & filij effigiem fecit Dædalus Sicyonius. *Cleoſthenes* Poſt Iccum, & Pancratem Eleum, qui in lucta pueros vicit, Cleoſthenis viri Epidaurij erat curus, Ageladæ opus. Vicit Olympiade ſexageſima ſexta. Neque verò ſuam vnius ſed equorum etiam, & aurigæ ſimulacra poſuit. Inſcripta ſunt etiam equorum nomina, Phœnix, & Corax, & qui eodem ſunt iuncti iugo, ad dextram Cracias, ad læuam Samus. Elegi ad currum adſcripti ſunt.

Κλεοσθένης μ' ἀνέθηκεν ὁ Πόντιος ἐξ ἐπιδάμνου
Νικήσας ἵπποισι καλὸν ἀγῶνα Διός, id eſt,

Cleoſthenes poſuit me Pontus ex Epidamno,
Victor equis, palma clarus Olympiaca.

Et omnium quidem Græcorum qui equorum alendi ſtudio clari fuere, primus hic Cleoſthenes ſtatuam Olympiæ poſuit. Teageni ſtatua in Alti poſita: proximè eſt æreus currus, in quem vir aſcendit: vtrimque veredi ſinguli, pueris inſidentibus. Sunt autem monumenta de Olympicis victorijs Hieronis Dinomenis filij qui fratri Geloni in Syracuſanorum tyrannide ſucceſſit. At dona iſta non ſunt ab Hierone miſſa, ſed votum Deo perſoluit Dinomenes Hieronis filius. currus, Onatæ Aeginetæ: Calamidis, qui vtrinque ſtant equi, & inſidentes illis pueri, opera ſunt. *Calãdis equi Lib. 34. c. 8.* Huius, ni fallor, currus Plinius meminit his verbis: *Praxitelis ſimulacrum habet, & benignitas. Calamidis enim quadrigæ aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorum effigie, defeciſſe in homine crederetur.*

Ipſe

A *Ipse Calamis, & alias quadrigas, & bigas fecit, equis semper sine æmulo expressis.* Plinij verborum (inquit Hermolaus) sensus talis est: Praxitelis haberi simulachrum benignitatis cognomine, quoniam benigni eius ingenij testis esset, vtpote qui alieno, idest Calamidis quadrigæ, aurigam de suo imponere dedignatus non esset. Hic Calais, non Calamis dicitur Ouidio:

Vendicat vt Calais laudem quos fecit equorum.

Nisi fortè Calamis legendum est in eo versu. Hæc Hermolaus. Hieronis statuas, equestrem vnã, alteram verò pedestrem, Olympiæ dedicarunt Hieronis ipsius filij: opera fuere M conis Syracusani Nicocratis filij. Post Hieronis, Arei, Acrotati filij, Lacedæmoniorum regis, & Arati Cliniæ filij erectæ sunt statuæ, & Areum quidem in equum ascendentis habitu dedicarunt Elei, Aratum Corynthij. Timoni Aegypti filio, homini Eleo, à quo ad Olympicum ludum equi missi sunt, positus est æneus currus: in eum Victoriæ (quantum conijcio) robur ascendit. Phidolæ Corynthij equa prætereunda non est cui Auræ nomen fuisse memorant Corynthij. Hæc ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè, ac si rectorem haberet, retinuit: & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sonitu ad cursum concitata est vehementiùs: cumque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens constitit. Elei Phi- B dola victore renunciato, ei vt & equæ simulacrum dedicaret, concesserunt. Contigit & Lyco Phidolæ filio, & eius filijs de veredis victoria. Insistit pilæ victor equus cum inscriptione: *Hieronis statuę.* *Phidolę equa.*

Ὠκυδρόμας Λύκος Ἴσθμι ἅπαξ, δύο δ' ἐνθάδε νίκας
Φειδώλα παίδον ἐστεφάνωσε δόμοις, idest,
Acer equis Lycus hic semel Isthmia vicit: & idem
Phidolæ Eleo cinxit honore domum.

Prope Hylli statuam, equum ex ære non vtique magnum posuit Crocon Eretriensis, accepta de equo desultorio corona. Equo proximus est Telestas Messenius. Anochus Adamatæ filius Tarentinus, qui de stadio, & repetito curriculo victor extitit, Agladæ Argiui opus fuit. Puerum equo insidentem assistente viro, testatur inscriptio Xenonbrotum esse ex Coo Meropis terræ, equestris victoriæ præconio nobilem. Eam statuam finxit Philotimus Aegineta. Spectatur & Atheniensis viri Glauconis Eteoclis filij currus, renunciatus victor est de curuli certamine integra ætate equorum. Spectatur & Cratisthenis Cyrenæi currus æreus, in quem ascendit Victoria, tũ ipse etiã Cratisthenes, ex quo facilè conijcias, equis illum vicisse. Phormis quidam (vt idem Pausanias scribit in primo Eliacorum libro) ex Mænalo Arcadiæ in Siciliam migrauit ad Gelonem Diomenis C filium, apud quem & Hieronem postea eius fratrem, cùm multa præclara in bellis gessisset, tantas sibi opes parauit, vt & Apollini Delphis donaria quædam consecrarit, & Olympiæ duos equos æneos; vtrumque cum suo auriga: priorem equum cum viro Dionysius Argiuus perfecit: alterum Simon Aegineta. Prior equus is est, cui (vt Elienses ferunt) insertum est Hippomanes: & sanè videtur magi alicuius arte in Phormidis honorem factum fuisse, quod circa equum contigit. Nam cùm & magnitudine, & forma inferior sit multis alijs equis, qui intra sacrum illic locum spectantur, & cauda insuper mutilata deformis, mirificè tamen ab equis maribus appetitur, qui non verno solùm, sed quouis alio tempore, amore eius accensi, vel vinculis ruptis, vel aliter ad eũ accurrunt. Habemus & apud eundem Pausaniam in ima arca, in qua Cypselus est, qui Corynthi postmodum tyrannidem est adeptus, Oenomaum fuisse expressum, qui Pelopem cum Hippodamia fugientem vrget. Bigis vtrumque inuehi, sed pinnatos esse Pelopis equos. Postremò meminit, & arcæ cui imago centauri pedibus posterioribus equinis, prioribus humanis esset insculpta, præterea bigæ equorum, & in illis insistentes fœminæ. Equis autem aureas esse alas, & earum fœminarum vni virum quendam arma tradere. Hæc ad Patrocli cædem pertinere non obscuram esse D coniecturam: & eas quæ bigis vehuntur, Nereides esse: Thetin ex eis à Vulcano arma accipere: nam & virum illum non satis firmis apparere pedibus, & famulum eum forcipem tenẽtem sequi: quin & Centaurum illum Chironem esse dictitare, qui iam vitæ muneribus perfunctus, ac in deorum numerum receptus prœstò Achilli est, eius luctum leuaturus. In Iouis Olympij templo, ænei equi quos Cynisca dicauit, Olympicæ victoriæ monumentum, veris quidem equis magnitudine inferiores, locati erant in primo templi aditu ingredientibus ad dexteram. Herodes Atheniensis ætate Pausaniæ in templo Neptuni Corinthij dedicauit equos quatuor inauratos, præter vngulas tamen quæ erant ex ebore. Hactenus ferè ex Pausania. Iam verò & apud Xenophontem legimus, fuisse extasseque olim Simonis de re equestri scripta, & ab eodem æneum equum Athenis in Eleusinio positum esse, & in basi cælata opera, & facta ipsius: quapropter apud Aelianum in nono Variarum, vbi in vulgatis Codicibus legitur: Cimonis equi ænei Athenis positi sunt, veris ipsius equis quàm simillimi, lego pro Cimonis, Simonis. Meminit eorundem Hierocles in hippiatricis cap. 1. his verbis: *Audiuisti de prisco illo Simone qui equitationis suę modos, & figuras in Eleusinio apud Athenienses sculpi curauit.* Tzetzes tradit, Gygem dum pasceret armentum,

Croconis equus. *Hieronis equi.* *Pelopis equi Centauri imago.* *Cynisc ę equi.* *Simonis equus.* *Equus à Gyge inuentus*

Bucephalus tum, inueniſſe alicubi æreum equum conflatilem, in quo intus mortuus quidam reclinatus verſatilem circa digitum annulum geſtabat. Statuas Alexandri Macedonis Bucephali opus Phidiæ, & Praxitelis è Græcia Romæ in Quirinali monte collocatas, cùm & temporis, & belli iniurijs penè interijſſent, Sixtus Quintus reſtaurauit. Sub equo Phidiæ, nunc ibi hæc legitur inſcriptio: E

PHIDIAS NOBILIS SCVLPTOR AD
ARTIFICII PRAESTANTIAM
DECLARANDAM, ALEXANDRI
BVCEPHALVM DOMANTIS EFFIGIEM
E MARMORE EXPRESSIT.

In eadem verò baſi ad latus legitur ſubſequens inſcriptio, qua & tempus, & author reſtaurationis indicatur.

SIXTVS V. PONT. MAX.
SIGNA ALEXANDRI MAGNI, CELEBRISQVE
EIVS BVCEPHALI, EX ANTIQVITATIS F
TESTIMONIO, PHIDIAE ET PRAXITELIS
AEMVLATIONE, HOC MARMORE AD VIVAM
EFFIGIEM EXPRESSA, A FL. CONSTANTINO
MAXIMO E GRAECIA ADVECTA
SVISQVE IN THERMIS IN HOC QVIRINALI
MONTE COLLOCATA, TEMPORIS
VI DEFORMATA, LACERAQVE
AD EIVSDEM IMPERATORIS MEMORIAM
VRBISQVE DECOREM, IN
PRISTINAM FORMAM RESTITVTA, HIC
REPONI IVSSIT
AN. M. D. LXXXIX. PONT. IIII.

Sub Praxitelis equo ſcriptum eſt:

PRAXITELES SCVLPTOR AD PHIDIAE
AEMVLATIONEM SVI MONVMENTA
INGENII POSTERIS RELINQVERE
CVPIENS, EIVSDEM ALEXANDRI,
BVCEPHALIQ. SIGNA FAELICI
CONTENTIONE PERFECIT.

Erat primò vterque equus ante ædes, quæ fuere olim Cardinalis Vercelli, cum hiſce inſcriptionibus.

OPVS PHIDIAE. OPVS PRAXITELIS.

Equi ſunt marmorei, cum viris ſeminudis lora tenentibus, miro artificio inſignes. Sipontinus à Tyridate Armeniorum rege Romam delatos clarum eſſe ait, alij verò Conſtantino id tribuunt. Nunc monti inde nomen inditum: Caballinum namque vulgus Romanum dicit. Habemus autem & Philippi Macedonis epigramma in equi, bucephali fortè effigiem ex ære, libro quarto, ſectione ſeptima, quod tale eſt:

Ι' δ' ὡς ὁ πῶλος χαλκοδαιδάλῳ τέχνῃ
Κορωνιῶν ἕςηκε. δριμὺ γὰρ βλέπων
Υ'ψαυχενίζει, καὶ διηνεμωμένας
Κορυφῆς ἐθείρας ἐρίωκεν ἐς δρόμον
Δοκέω, χαλινὸς εἴ τις ἡνιοςρόφος
Ε'ναρμόσοι γένυσι, κἀπίκεν τρίσοι,
Ο' σὸς πονὸς Λύσιππε, καὶ παρ' ἐλπίδας
Τάχ' ἐκδραμεῖται. τῇ τέχνῃ γὰρ ἐμπνεει,

Porticus Metelli. Velleius Paterculus Metellum Macedonicum ſcribit feciſſe porticus duabus circũdatas ædibus ſine inſcriptione poſitis, quæ ſuo tempore Octauiæ porticibus ambiebantur, equeſtriumque ſtatuarum turmam, quæ frontem ædium ſpectabant, maximum tunc etiam eius loci ornamentum,

ex

ex Macedonia detulisse: eius autem turmæ hanc causam referri: Magnum Alexandrum impetrasse à Lysippo talium authore operum, vt eorum equitum, qui ex ipsius turma apud Granicum flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, facere statuas, & sui ipsius quoque ijs interponeret. Scholia in Aues Aristophanis referunt Athænis in Acropoli stetisse equum Durium cum inscriptione, *Chæredemus Euangeli filius Cœle natus dicauit*: erat autem is æneus factus ad similitudinem Iliaci. Aristodemus teste Plinio bigas cum auriga fecit, & Pisicrates bigæ Pitho mulierem imposuit: Menogenes statuarius quadrigis spectatus est: Prælium equestre ad Trophonij oraculum Eutychrates Lysippi filius optimè expressit: item quadrigas Medeæ complures, equum cum fiscinis. *Equestres vtrique statuæ* (inquit idem Plinius) *Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantùm dicabant, in sacris victores. Postea verò qui & bigis vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris currus in his, qui triumphauissent. Serum hoc, & in his non nisi à diuo Augusto seiuges, sicut & Elephanti. Non vetus, & bigarum celebratio in his qui prætura functi curru vecti essent per circum.* Aliàs quoque equestrium statuarum originem perquam veterē esse ait, cùm fœminis etiam honore communicato. *Clœliæ enim statua est equestris,* inquit, *eeu parum esset togā eam cingi; cum nec Lucretiæ, nec Bruto, qui expulerant reges, propter quos Clœlia inter obsides fuerat, decernerentur.* Hanc primam & Horatij Coclitis publicè dicatam credit, antè enim sibi, ac Sibyllæ Tarquinium, & reges ipsos posuisse, verisimile esse: nisi Clæliæ Piso traderet ab his positam, qui vna obsides fuerant, redditis à Porsenna in honorem eius.

Equus Dureus.

Lib. 34. Equestres statuæ Romanę

Cęlię stat.

E diuerso Annium Fœcialem, equestrem, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in vestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ Consulis filiæ, eamque solam refugisse, Tiberimque tranauisse, cæteris obsidibus, quæ Porsennæ mittebantur, interemptis Tarquinij insidijs, tradidisse. Hermolaus scribit, statuas mulierum equestres hippiadea appellatas fuisse cuiusmodi (inquit) fuisse videntur Amazonum, quas mortalium primas equum scandere ausas Lysiæ oratori creditur. Grapaldus esse ait, qui hippades huiusmodi statuas per imperitiam pro hippiades nominant. Meminit, & hippiadum Plinius his verbis: *Pollio Asinius vt fuit acris vehementię, sic quoque spectari monumenta sua voluit: in ijs sunt hippiades Stephani.* Quo loco Iacobus Dalechampius hoc adiecit scholium: Rhodiginus legit, hippiades: quidam Hesperides: alij Hippe: Chironis ea filia fuit: Aqueus Appiades, illasque interpretatur, Venerem, Palladem, Vestam, Concordiam, Pacem, quarum simulacra ornandis Appiæ aquæ ductibus, & fornicibus posita fuerunt. Ouidius:

Hippiades statuę quę.

Li. 1. de Ar.

Has Venus è templis multo radiantibus auro
Læta videt lites, Appiadesque Deę.

Probabile tamen non est, Græcum sculptorem, & in Italiam fortassis nunquam transgressum, illas fecisse: nisi fortè statuas illas Appiadum dearum, Eutochi, opera Romam aduectas ad Appiæ aquæ ornamenta existimet. Hactenus Dalechampius. C. Iulius Cæsar equi sui quem habebat pedibus propè humanis, instar (id est) signum pro æde Veneris genitricis dedicauit, vt tradit Suetonius. Fuit & Traiani equus celeberrimus, de quo Ammianus Marcellinus hūc in modū scribit. *Constantinus cum vrbem lustrans ad Traiani forum venisset, singularem sub omni cælo structuram, hærebat attonitus per giganteos contextus circumferens mentem. Omni itaque spe huiusmodi quicquam conandi* (ædificandi) *depulsa Traiani equum solum locatum in atrij medio, qui ipsum principem vehit, imitari se velle dicebat, & posse. Cui propè astans regalis Hormisda è Perside, respondit gestu gentili: Antè,* inquit, *Imperator stabulum tale condi iubeto, si vales: equus quem fabricare disponis, ita latè succeda, vt iste quem videmus.* Aemilius Censorinus (referente Plutarcho in parallelis minoribus) Aegestæ vrbis Siciliæ tyrannus, multis muneribus eos prosequebatur, qui inauditum aliquod tormenti genus excogitassent. Spe igitur lucri commotus quidam Aruntius Paterculus, æquum ex ære fabricatum ei dono dedit: ille autem muneris authorem primum ibidem conclusit, & emori fecit. Idem tauri similis inuentos Perillo Phalaris Argentinorum tyrannus fecit. Conradus Imp. occupata Neapoli, anno salutis millesimo du centesimo quinquagesimo tertio, mœnia deijci, propugnacula solo adæquari voluit. In Cathedrali templo æneus equus absque fræno antiquitatis monumentum spectabatur, ei frænum addi, & hos versus inscribi iussit:

Cæsaris equus. Traiani. Lib. 16.

Equus tormenti genus

Hactenus effrenis, domini, nunc paret habenis
Rex domat hunc æquus Parthenopensis equum.

In Circo Constantinopolitano Iulianus præfectus prætorio Orientis Iustiniani posuit statuam equestrem, & aliam eidem posuit vrbis Constantinop. præfectus, vt legitur in quarto Græcorum epigrāmatum. In eiusdem circifornicū vertice quatuor fuisse ęreos equos auro inductos legimus apud Nicetam. Ismenius ex Chio asportatos fuisse ait. Equi illi ænei quatuor, qui cōspiciuntur Venetijs supra ostium D. Marci dicuntur fuisse in aurea domo Neronis. Ipsi verò Veneti Bartholom.

Circenses statuæ.

Barthelom. ſtatua. Coglionio Bergomati equeſtrem poſuere ſtatuam ante ædes DD. Ioannis, & Pauli. Argenteorũ E equulorũ meminit Cicero oratione in Verrem ſexta. *Equulos* (inquit) *argenteos, qui Q. Maximi* *Equuli argentei.* *fuerunt, aufert.* De aureo Volueris equi ſimulacro in operis exordio aliquid dictum eſt. Equum pro equeſtri ſtatua dixit Martialis.

Lib.9.Epig.

Tam graue percuſſis incudibus æra reſultant,
Cauſidicum medio faber aptat equo.

De fictilibus quadrigis ex Plurarcho inter auguria diximus; Eas faſtigio Iouis templi impoſitas his verbis Feſtus Pompeius teſtatur. *Ratumena* (inquit) *porta à nomine eius appellata eſt, qui ludicro certamine quadrigis victor Hetruſci generis iuuenis à Veijs, conſternatis equis excuſſus, Romæ perijt: qui feruntur non antè conſtitiſſe, quàm peruenirent in Capitolium, conſpectumque fictilium quadrigarum, quæ erant in faſtigio Iouis templi, quas faciendas locauerant Romani Veienti cuidam artis figlinæ prudenti: quæ in bello ſunt recuperatæ, quia in fornace adeò creuerant, vt eximi nequirent: idque prodigium portendere videbatur, in qua ciuitate ea fuiſſent, eam futuram potentiſſimam.*

NVMISMATA. F

IX putem quid aliud frequentius equo in nummis antiquorum expreſſum conſpici. Eos primo recenſebo quos Hubertus Goltzius cùm ex Sicilia, tùm ex magna Græcia ſumma diligentia, laudeque collegit. Syracuſanorum aliquot nummos exprimit, qui ab vna parte caput oſtendunt Arethuſæ nymphæ, poſtea in fontem *Syracuſæ ſymbolum.* ſui nominis conuerſæ, vrbis videlicet Syracuſanæ Symbolum: ab altera quadrigam, vel bigam, Olympici, vel alterius ſacri certaminis victoriæ typum: id quod ipſius etiam Victoriæ imago coronam victori porrigentis indicat. Aerea ſunt iſtiuſmodi numiſmata: Primum eorum à dextra parte Arethuſæ caput habet, corona decoratum ſpicea (quare Cereris etiam eſſe creditur) & quatuor circumdatum piſcibus quos delphinos eſſe Goltzius indicat, non ineptè; maritimam enim vrbem eſſe indicant, & piſcib. abundantem, ſicut ſpicea corona ſoli vbertatem: à ſiniſtra vir eſt quadrigæ inſiſtens, equos ad curſum impellens, ſiniſtra nempe habenas tenẽs, dextra flagellum quatiens: ſupra equos volitat, vel in aere ſuſpenſa hæret Victoria coronam herbaceam (lauream fortè) vtraque manu porrigens, aut capiti victoris imponere ſatagens: Sub equis ſcriptum eſt ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub his verò literis thorax militaris, & è dextro eius latere G quadrangulum quid, cuius interpretationem non inuenio, niſi fortè idem indicet quod pentagonum in numo quodam Poſeidoniæ, de quo ſuo mox loco: à ſiniſtro latere icon conſpicitur auis, anſeris fortè, aut potius cigni, quæ in ſecundo numo felicius expreſſa eſt, qui cum præcedenti idem eſſet: niſi Arethuſæ caput nullis exornatum eſſet ſpicis, præterea ſupra id caput eædem literæ ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ, quæ in præcedenti ſub equis erant ſcriptæ, hic legerentur: Piſcis item qui ſub collo eſt, inſcriptum habet ΚΙΜΩΝ. Tertius numus caput Arethuſæ oſtendit velata fronte; retrò verò capillis inuolutum eſt, quid rotundum pilæ ſpecie, vnio fortaſſis maximus.

Sub ipſis equis ſpica eſt triticea admodum feliciter expreſſa. Supra capitis verticem ſcriptum eſt ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ita & in quarto, ſed in hoc caput galea indutũ eſt aperta, nam in medio manifeſti ſunt capilli. In anteriori galeæ parte picta eſt ſtella ſex radiorum. Sub capite ſcriptum eſt, ΕΥΜΕΡΟΣ. Ab altera numi parte ſub ipſis equis, icon conſpicitur, vel Tritonis, vel Neptuni, inferis partibus ab vmbilico in piſcem deſinentis, ſiniſtra manu per humerum ſiniſtrum tridentem ferentis: dextra verò haſce ndicantis literas ΕΥΘ. Quarum quod equidem ſciam nemo hactenus explicationem attulit: cæterum quid ſi interpretemur ΕΥΘΥΣ, id eſt rectus, vt recta via equos quibus Neptunus præeſt, currere & aperta inſinuet. Equos in hoc numo ad curſum impellit vir H alatus, qui haud dubio ipſius victoriæ typus eſt; cùm tamen hæc etiam volitans virum ipſum coronare ſatagat. In quinto numo capilli Arethuſæ magis, quàm in cæteris ſunt diſperſi: & in hoc biga eſt, non quadriga, vt in cæteris: Retrò virum equos impellentem ſcriptum eſt ΣΥΡΑΚΟ, ſub ipſis verò equis ΣΥΩΝ. Sextus ac poſtremus primæ tabulæ numus caput oſtẽdit, in quo collecti, & reuincti ſunt capilli. Caput cingit, ambitq. inſcriptio ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub quadriga quæ eſt ab altera numi parte, Neptuni, vel Tritonis picta eſt icon, partibus inferioribus ab vmbilico non in vnum, vt in quarto numo, ſed in duos piſces deſinentis, dextra per dextrum latus humeri tridentem fert, ſiniſtra per ſiniſtrum humerum lanceam, vel ſimile quid, cui affixus piſcis eſt. Ante Neptunũ depictus eſt aſtacus, vel gãmarus, leguntur q. hæ literæ, ΕΥΘ. In nono ſecundo tabulę numo ab vno latere eiuſdem, ni fallor, Arethuſæ caput eſt, collectis capillis, & ab vtraq. capitis parte delphinus, & infra ſcriptũ eſt ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ab altero latere biga eſt, cũ Victoria ſertũ victori porrigẽte, & infra bigã duo alij delphini. Decimus ac poſtremus huius tabulæ numus caput

A demonstrat Arethusæ vel potiùs Cereris spicis decoratum, cum eisdem literis ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. ab alia parte victoria bigæ insistens equos agitat: supra quos fulmen pictum est, infra tritici spica, mox etiam legitur ΕΠΗΚΕΤΑ. Tertiæ tabulæ numo quarto caput est Iouis Eleutherij siue Liberatoris, vt titulus ipse indicat, qui caput ambit, ΖΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ. ab alio latere equus anterioribus pedibus erectis, retrò quem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. In quinto eiusdem tabulæ caput est bifrons. Goltzius conijcit Alphei, & Arethusæ fontium esse. Ante vnam frontem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. ante alteram duo delphini picti sunt: ab altera numi parte currentis equi icon est, supraque ipsum conspicua est spica, & infra sub eius ventre hæc litera N. Sextus in hoc ordine numus eandem quidem habet capitis iconem, eandemque inscriptionē, sed vnicum tantummodo piscem: & in hoc equus anterioribus pedibus erigitur, habetque similiter suprà spicam, sed litera caret. In secundo quartæ tabulæ numo Victoria flagello equos bijuges ad cursum incitat, sub quorum anterioribus pedibus scriptum est ΜΙΔ. sub posterioribus atque ipsa biga ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Quartus dimidium insculptum habet Pegasum, & ab alio latere Arethusæ caput compactis capillis, quatuor circundatum delphinis cum eadem inscriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Septimus verò, & octauus pegasum integrum, & galeatæ Pal-

B ladis caput, sed in septimo Palladis galea cristata est, in octauo crista caret, sed supra caput appictus est delphin, retrò verò gallus gallinaceus, & anteriori in parte est inscriptio ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. quæ in septimo est supra pegasum, & infra eum tria femora siue crura, quæ sunt Siciliæ typus; tria nimirum indicantia promontoria, Lilybæum, Pachynum, & Pelorum, vnde Sicilia Trinacria dicta est. Nonus huius ordinis, necnon, & decimus Palladis, & Pegasi quoque imagines habent expressas, sed Pegasus posteriori parte desinit velut in asperum aut aculeatum serpentem, & in nono galeam Palladis oleaginea ambit corolla, qua decimus numus caret, sed in hoc antè, & retrò pictus est delphin, & suprà scriptum ΣΥΡΑ. & sub huius numi pegaso tria illa etiam picta sunt genua: quæ in nono non sunt. In Leontinorum quodam æreo numo, qui septimus est ordine in quinta tabula, in quo ab vna parte rictus Leonis est, & circum eum quatuor frumenti grana fertilitatis argumento, & inter hæc sparsæ leguntur hæ literæ, ΛΕΟΝΤΙ. ab altera parte eques equo insidens sine ephippio, & sine stapedibus: sub quo scriptum est, ΩΔΥΠ. forsan Ωδυσσευς. Catanenses duos quoque habuere numos, in quibus ab vna parte Apollinis laureati caput est, ab altera quadriga cum volante Victoria, certantisque cursu ceu iam victoris coronam capiti imposítura, In hoc tamen inuicem differunt, quòd in vno erecta conspiciatur

Siciliæ typ.

Leontinorū numus.

Catonensiū numi.

C columna, vel meta fortassis, qua alter caret. In vtroque sub ipsis equis scriptum est ΚΑΤΑΝΙΩΝ. & sub his literis piscis conspicitur, qui in priori delphin est, in altero longè diuersus, & quantum ex pictura iudicare licet, fluuiatilis. Termitani duos quoque numos excudere similes planè cum primo, & tertio Syracusanorum, nam ab vna parte Arethusæ caput habent, & quatuor delphines id ambientes, & ab altera parte quadrigam cum Victoria sertum victori porrigente: Vtrique inscriptum est ΘΕΡΜΙΤΑΝ. in priori supra caput Arethusę: in secundo sub ipsis equis. Selinontinorum tres sunt numi, quibus biga insculpta est, cui Diana, & Apollo insistunt, sed alter eorum arcum tendit ceu iaculaturus, alter flagello equos ad cursum impellit: ab altera parte Hercules Aesculapio sacrificans, dextra patellam, sinistra ramulum (oleagineum aut myrteum esse iudicat Goltzius, mihi potius lauri videtur,) tenens. A dextro Herculis latere ara est Aesculapij cum gallo gallinaceo, quæ in primo, & tertiò ignem ostendit accensum, quod in secundo non fit. A sinistro taurus sacrificandus aræ alteri insistit: quæ in primo, & tertio rudis est, sed in tertio ramulis eiusdem arbusti exornata: in secundo quatuor innitur columnis: ab eodem latere selini id est apij expressum est folium, quod vrbi, fluuioque eam præterfluenti dedit nomen.

Termitanorum numi.

Selenuntinorum

D In tertio verò numo ab eodem latere est tetragonum, salutis fortassis signum, pro eo enim alias pentagonum pingitur. In prima titulus ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ. scriptus est iuxta Herculem; in secundo iuxta equos, in tertio vtrobique. In secundo ante Herculem scriptum est ΣΑΨΤΗ. Himerensium bina sunt numismata: in quibus ab vna parte Minerua Herculi sacra operatur, ipse verò Hercules in fonte siue in thermis Himerensium sese abluit: ab altera parte insidenti bigæ Victoriam coronam porrigit, quem Ergotelem esse Goltzius annotauit. Vtrique subscriptum est ΙΜΕΡΑΙΩΝ. sed in priori sub ipsa Pallade, in secundo sub equis. Gelæ vrbis ab eiusdem nominis fluuio denominatæ aliquot dantur numi equorum imagine insignes, & bouis humana facie, Minotauri videlicet, cuius typo originem suam ad Cretenses referre feruntur. Primus ab vno latere Minotaurum habet, & subscribitur ΓΕΛΑΣ. ab altero equitem equo anterioribus pedibus elatis insidentem, qui sinistra frenum regit, dextra iaculum vibrat: subscriptum est ΙΕΡΩΝΟΣ. Alter similiter Minotaurum habet, inscriptionem ΓΕΛΑΣ. Ab altera parte etiam equitem equo insidentem currenti, & ad velociorem cursum flagello impellentem. Tertius, quartus, & sextus trigam habent insculptam:

Himerensium numi.

Gelę vrbis numi.

ſed in tertio columna conſpicitur altitudinis eximiæ, quam metam eſſe iudicio: ſubſcriptum eſt E
ΙΕΡΩΝΟΣ. Quartus ſupra Minotaurum præter inſcriptionem, ΓΕΛΑΣ, frumenti granum ha-
Emporitarũ numi. bet: ab altera parte inſcriptio eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. & Victoria equos agitat, & Victoria volante
corona porrigitur. Sub ipſa triga pectinis auriti icon eſt: ſupra inſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. In
vtroque Emporitarum numo Pegaſi icon eſt: in primo integer cum ſubſcriptione ΕΜΠΟΡΙΤΩΝ:
in altero dimidius tantùm pingitur, cui idem titulus circumſcriptus eſt: ſed in priori caput ex-
preſſum eſt Cereris, ſeu potius Arethuſæ tribus circumdatum delphinis: in altero duo triangu-
li, in quorum ſupremo trium femorum (quorum modò meminimus) icon eſt, in altero bini del-
phini expreſſi ſunt. His numis addit Goltzius tres alios, incertorum populorum, quorum bini
priores eiuſdem Arethuſæ caput habent, tertium Palladis galeatæ, & criſtatæ: omnes verò e-
qui caput collo tenus feliciſſimè expreſſum, Priores duo ab equi latere expreſſam habent pal-
mam cum literis Punicis. ſed in primo retro caput Arethuſæ trium femorum icon eſt: in ſecun-
do à piſcibus circundatum eſt. In tertio vbi Palladis icon eſt, ſcriptum eſt ΚΟΡΑΣ. Pingit de-
Gelonis numi. inceps etiam Gelonis, Hieronis, & Dionyſij aliquot nummos equorum imaginibus decoratos.
Gelonis duo ſunt totidem Dionyſij, Hieronis tres. Prior Gelonis numus ab vna parte impreſ-
ſum habet Gelonis effigiem, ab altera bigam, cui Victoria inſiſtens equos impellit: & ſupra ſcribi- F
tur ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΥ: infrà ΓΕΛΩΝΩΣ.

Alter numus eandem Gelonis habet iconem, ſed laureati: & ab altera parte bigæ inſiſtit auri-
ga, fortaſſis idem Gelo, & equos flagro agitat: & præter eoſdem titulos ſub ipſis equis trium fe-
morum imago eſt. Huic planè ſimilis eſt ſecundus Hieronis numus altero loco expreſſus, ſed tria
Hieronis numi. illa femora hic deſiderantur: primus Hieronis quidem etiam habet imaginem, ſed à latere ſiniſtro
præterea appicta eſt corona cum adnexa ei faſcia, & ab altera parte eques equo ſingulari decur-
rens, lanceamque dextra ferens. Vtrique ſubſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΩΣ. Tertius eandem quoq.
habet bigam, & eandem inſcriptionem, ſed præterea ſtellam radiorum ſex, & à tergo illius, qui e-
quos agitat hanc literam H. ab altero latere caput Cereris, vel Arethuſæ ſpicis exornatum fru-
mentaceis, & retrò id papaueris fructum. In priori Dionyſij numo ab vna parte palma picta eſt
Dionyſij. cum ſuis adhærentibus fructibus, & cum literis quibuſdam Punicis: ab altera parte equus anterio-
ri tantum parte expreſſus, quem Victoria in aere ſuſpenſa coronare ſatagit. Ante equum frumenti
granum eſt: retrò ſcriptum eſt ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. Alter ab vna parte habet Martis caput galeatum,
& criſtatum, ab altera equi frænati caput tantummodo cum collo, cui ſubſcriptum etiam eſt, ΔΙΟ-
ΝΥΣΙΟΥ, & retrò collum frumenti ſpica eſt; Vterq. præterea tria illa femora habet, & hanc inſu- G
Sinueſſanorum numus per literam Σ. In Sinueſſanorum quodam numo ab vna parte barbati viri caput eſt, Iouis fortè:
ab altera Neptunus trigæ inſiſtit, ſiniſtra tridentem ferens, dextra equos regens: ſub quibus ſcri
ptum eſt ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ. Goltzius conijcit Sinueſſanos victoria aliqua nauali potitos iſtiuſ-
modi numum, in quo Neptunus tridenti ſuo in ſignis triumphali curru fertur, cuſiſſe: aut certè
eundem ipſis pro Deo tutelari cultum fuiſſe. Axuritanorum numus quidam ab vno latere caput
Axuritanorum. oſtendit Iouis imberbis laureati, & ſub eo fulmen, antè verò faciem tres litere OOO. ab altero
Iouem in quadriga laureatum, dextra fulmen ferentem, ſiniſtra equos impellẽtem: ſub quibus del
phinus eſt, & ſub hoc rurſus ſcriptum ΑΧΥΡ. Eiuſdem, ni fallor, imberbis, laureatique Iouis ca-
put id retro, & femora expreſſerunt in quodam numo Sueſſani, ſed ab altera eius parte equitẽ
Sueſſanorũ deſultorem palmam dextram ferẽtem, argumento victoriæ deſultorijs equis in Olympicis, aut
Galenorum. alijs ſacris certaminibus obtẽtæ. Calenorum vtrumq. numiſma galeatæ, ac criſtatæ Palladis iconẽ
habet, ſed in vno appictus eſt ramulus oliuæ, in altero poculum auritum; & triangulum. Hic victo-
ria inſiſtit bigæ, & ſubſcribitur CALENO. illic trigæ, & ſubſcriptum eſt, ΚΑΛΕΝΙΤΩΝ. Equi
Nucerinor. caput hinnientis in primo Nucerinorum numo pulcherrimè expreſſus cernitur: Inſcriptio eſt
ΝΟΥΚΕΡΙΝΩΝ. Alter equum habet integrum cum eodem titulo: inter equi pedes pen- H
tagonum eſt, ſiue ſalutis ſignum quinquangulum. Vterque caput habet Apollinis. Poſeido-
Poſeidoniatæ vrbis. niatæ vrbis ſuæ originem ad Ποσειδῶνα, id eſt Neptunum referentes, inter alios numos, vnum
etiam aureum fecerunt cum equi imagine, qui ei deo ſacer habebatur. Equus eſt dimidius, & ſu-
pra eum ſcriptum eſt ΠΟΣΕΙ. Ab alio latere tetragonum duplex, & inter vtrumque ſcriptum
Hyelenſiũ numi. ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΤΑΝ. in minori folium conſpicitur vitis, vini vbertatis, vel bonitatis ſymbolum.
In Hyelenſium ſiue Velienſium numis ab vno latere Palladis galeatæ caput, ipſaque galea varijs
Brutiorum. ornata ſymbolis, pegaſo, grypho, ſphinge; ab altera Leo ceruum conficiens, cum inſcriptione
ΥΕΛΗΤΩΝ. Bini Brutiorum numi impreſſam habent Olympicam bigam, Prioris equi impel-
luntur ab alata victoria, & ſub eis ſcriptum eſt ΒΡΕΤΤΙΩΝ. alterius à Ioue dextra fulmina, ſiniſtra
Acherontinorum. ſceptrum, habenaſq. tenente: ſub equis aquila eſt alis paſſis, & ſub hac ſimiliter ſcriptum eſt Βρετ-
τιων. Prior numus ab altera parte caput habet Apollinis laureati: alter victoriæ: Acherontinorum
elegãtiſſimus numus ab vna parte Niciã equitẽ oſtendit poſtratũ pugilẽ, vel hoſtẽ premẽtẽ, vel
haſta

A hasta conficientem, forsan in equestris alicuius victoriæ symbolum; cum subscriptione NIKIΑΣ. *Mamertinorum.*
ab aduersa Iupiter expressus cernitur, & circumscriptum est ΑΧΕΡΩΝΤΙΝΑΝ. Mamertinorum quidam numus in aduersa parte Martis laureati caput habet, in auersa militem dextra equum ferocientem demulcentem, sinistra gerentem hastam cum inscriptione, ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ. Salentinorum numus aureus caput habet Palladis cono, & crista insignis, in cuius galeæ vertice *Salentinorum.*
Pegasus elegantissimè est expressus: item quatuor delphini caput ipsum ambiunt: ab altero numi latere statua equestris, quæ cuius sit, Golzius incertum esse ait, nisi (inquit) Messapij, aut Ieucetij qui Oenotrio fratri hasce regiones olim tenuit, eam esse opinari liceat: aut tutelaris alicuius numinis nobis incogniti. Inter equi pedes scriptum ΤΕΑ. ante eum ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ. Tarentini quòd à Tarante Neptuni filio originem vrbis suæ trahi crederent, cum in omnibus ferè *Tarentinorum.*
suis numis depinxerunt, & præterea equitem singulari equo decurrentem, qui Phalantus esse creditur, coloniæ conditor, necnon & delphinū, quòd fama esset eum naufragum apud Crissæum sinum in litus à delphino euectum. Prior itaque numus Tarantem ostendit delphino vectum, & galeam vtraque manu tenentem cristatam. A tergo scriptum est ΤΑΡΑΣ. Sub delphino ΚΛΑ. Ab altera parte eques hastatus singulari conspicitur equo decurrere, & sub equo scriptum
B est ΚΛΑΝ. fortè κλάνος. Secundo in numo Taras delphino insidens, dextra vuam, vini Tarentini præstantiæ symbolum, sinistra clauam tenet, propterea quòd Phalanthus octauus ab Hercule numeraretur. A tergo appictus est serpens Aesculapij. Infra scriptum est ΤΑΡΑΣ. In auersa parte Phalanthus eques cum scuto procurrens, in quo delphinis depictus est. Partim à tergo Phalanti, partim sub equo leguntur hæ literæ ΖΩΛΩΡ. Tertius eorundem numus ab vno latere Phalantum ostendit cum spiculo deorsum vibrato decurrentem equo, cum his sub eo literis ΑΓΑ. ab altero Tarantem insidentem delphino, vtraque manu galeam tenentem, cum duabus hinc inde stellis octo radiorum, & inscriptione ΤΑΡΑΣ. In quarto ab vna parte Phalanthus eques cum clypeo, & spiculo virum nudum, & prostratum equo proculcat, Opim puto Peucetiorum regem, qui à Tarentinis, cùm in eos arma vertisset, occisus est. Ab altera Taras dextrā extendit, sinistra clypeum gerit, genu verò dextro delphini tergo incumbit. Præter titulum ΤΑΡΑΣ etiam scriptum est ΣΟΠ. forsan Ζώπυρος. In quinto numismate Taranti victoria corollam porrigit dextra, ipse sinistra clypeum cum duobus ferens spiculis delphino insidet in mari natanti. In ipso clypeo leguntur duæ hæ literæ ΙΩ. forsan Ἰώφων. Ab altera parte Phalanthus cum claua in sinistra, & alius cum spiculo equites decurrunt. Inscriptum est numo huic ΖΗ-
C ΝΩΦΙΛΑ. Sextus numus Tarantem delphino insidentem habet, per humerum dextra ferentem tridentem, sinistra clypeum, in quo pegasus pictus est. Sub delphino astacus est, vel gammarus, à tergo scriptum ΤΑΡΑΣ. à fronte ΝΕ. forsan Νέλεος. Ab aduerso latere Phalanthus equo procurrens dextra clauam, sinistra bina vibrat spicula. Infrascriptum est ΣΑ. fortassis Σαμαλόρας. Septimo Phalanthus exprimitur stans, sinistra hastam, & clypeum, dextra equum tenet. Ante equum litera hæc conspicitur Τ. fortè Τύφωνος. Ab altero latere Taras delphino in mari natanti insidens dextra tridentem, sinistra scutum ostendit, præter ΓΑΡΑΣ. legitur etiam litera Α. forsitan Ἀπολλοφάνης, sic Ἀπολλοφάνης Τύφωνος. In octauo numo ostenditur idem Phalanthus equo decurrens cum spiculo, cui victoria superuolitans lauream capiti imponit. A tergo literæ sunt Punicæ, inscriptum est ΚΛΑ. Ab alia numi parte Taras insidet delphino, dextra delphinum, sinistra tridentem gerens. A tergo appictus est cancer, & sub eo scriptum ΝΕ. & sub delphino ΤΑΡΑΣ. Nono Taras delphinum equitans dextra tridentem vibrat, sinistram fascia habet obuolutam. A tergo expressa est noctua: Infrascriptum ΤΑΡΑΣ. A tergo scriptum ΣΥ. fortè Σύναδος: infra ΛΥΚΩΝΟΣ. Eadem equestris Phalanti statua similiter lauream equi capiti impositura exprimitur decimo numismate, sed sub equo scriptum est: ΕΥΚΛΕΔΗΣ. Et
D Taras ab altera latere delphino in equitans, dextra fert capricornum, sinistra tridentem; à sinistris quippiam alæ auium similitudine expressum est: & inscriptum ΤΑΡΑΣ. Vndecimum numisma Tarantem ostendit insidentem delphino natanti, dextra cochleam, sinistra habentem tridentem, à tergo est Herma quadratus cum capite humano, inscriptum ΤΑΡΑΣ. Ab altera parte victoria volitans, siue in aere suspensa Phalanthum equitantem laurea condecorat, & ipse etiam lauri ramulum dextra extendens porrigit. Infra scriptum: ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΗΣ. Duodecimo Phalanthus ipse lauream equi cui insidet, capiti impositurus conspicitur: & inscriptio est ΖΩΝΕΥΜΗ. Taras verò ab alia parte delphinum equitans, buccinam dextra tenet. Ab vtroque eius latere stella est, telæ araneorum specie. A tergo scriptum est ΠΟΛ. fortè Πωλύμνδων: infrà Ταρας. Decimotertio Taras delphino insidens dextra gerit tripodem: & à tergo scriptum est Ταρας. sub delphino Γας. Altera numi pars cum præcedenti eadem, sed à tergo equitis scriptū est Σα. sub equo Αρεθας. Est & eadē planè decimiquarti pars aduersa, sed à tergo equitis scriptū ΖΩ. sub equo Σωσθένης. & Taras ab altera parte delphino insidens dextra buccinā, sinistra

cornucopiam tenens, & à tergo appicta eſt lacerta; infraq. ſcriptum ΤΑΡΑΣ. *Arpanorum numi.* Arpanorum tria E numiſmata equus exornat. Duo priora ab vna parte caput Cereris ſpicea coroná coronatum cũ inſcriptione: ΑΡΠΑΝΩΝ. ab altera equum currentem habent, & ſub vtroque equo ſcriptum eſt ΔΑΞΟΥ. Cæterùm in vno appicta eſt criſtata galea, qua alterum caret. Vtrumque ſtellam habet octo radiorum, (Heſperum puto,) ſub qua in vno Lunæ creſcentis expreſſa ſunt cornua. Tertium equum tantum oſtendit curſu incitatum, cum inſcriptione ΑΡΠΑΝΩΝ. Ab altera parte taurum cornupetam, ſub quo ſcriptum eſt ΔΑΞΟΥ. *Piſaurenſium.* In quodam Piſaurenſium numo ab vna parte equus conſpicitur Neptuni alatus, ſed poſteriori parte in piſcem degenerans cum inſcriptione ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ. Ab altera Neptunus delphino inſidens, vibrat tridentem: à tergo eius ſcriptum eſt ΧΑΗΔ. Sub delphino appictus eſt pecten marinus. *Romanorũ numi.* In Romanorum numis quibuſdam equus quoque expreſſus conſpicitur, quos non multum antiquos arbitratur Pierius Valerianus, eſſe verò velut monumentum quoddam rei bene geſtæ; *Equis quando cęperint Romani uincere.* quandoquidem bello Punico, quod cum Hannibale geſtum eſt, cœperint aliquando Romani etiam equis ſuperiores eſſe, cùm priùs robur eorum omne in legionibus conſiſteret. Sanè Virgilius rem tantam haudquaquam reliquit indictam, cùm de Marcelli laudibus ita cecinit: F

Hic rem Romanam magno trepidante tumultu
Siſtet, equis ſternet Pœnos.

Goltzius tres iſtiuſmodi numos depinxit: quorum priores bini equi caput oſtendunt ab vna parte cum inſcriptione ROMANO. Ab altera caput Palladis galeatæ, & criſtatæ. Tertio equus expreſſus eſt integer perniciter procurrens, & ſupra ipſum ſtella plurimorum radiorum: & ab alio numi latere caput laureatum, cum eadem inſcriptione. Longè ab his diuerſum numum Romanum pinxit Gabriel Symeonius Florentinus in illuſtrationibus ſuis antiquorum epitaphiorum: qui videlicet ab vna parte galeatæ mulieris (Victoriæ forte alata enim eſt galea, ipſe Romę typum exiſtimat) caput eſt, & retro eam vas auritum, antè verò ſignum crucis: ab altera parte auriga flagro equos quadrigæ inſiſtens ad curſum impellit: ſubſcriptum eſt ROMA. *Aburiæ familiæ numi.* Iſtiuſmodi numos, quàm plurimos eoſdemque Romanos pinxit Fuluius Vrſinus: quorum duo ſunt Aburiæ familiæ, in quibus ab vna parte idem expreſſum caput eſt, ſed inſcriptas habent has literas GEM. fortè Geminus, aut Gemellus. ab altera parte quadriga eſt: ſed in priore miles galeatus dextera lanceam geſtat, ſiniſtra equos impellit, ſub quibus ſcriptum eſt C. ABVRI. & ſub his literis ROMA. In altero ſcriptum eſt M. ABVRI. ROMA. & Apollo (radiatum enim caput eſt) quadrigæ inſiſtens equos flagello vrget ad curſum: *Aciliæ.* Acilia familia duos cuſit numos, qui ab vna parte G quadrigam habent, ab altera caput ſimiliter galeatum, atque alatum: ſed in priori ſcriptum eſt retrò caput BALBVS; caputque corona laurea (Fuluius myrteam eſſe ait, quod mihi ob foliorum magnitudinem non videtur) cingitur. Quadrigæ ab altera huius numi parte inſiſtunt viri duo, quorum alter equos flagello concitat, alter ſpiculum manu detinet: Inſcriptum eſt M. ACILI. In ſecundo circum caput ſcriptum eſt M. ACILIVS. M. F. equos verò vrget miles ſcutatus, & ſub equis ſcribitur ROMA. *Aeliæ.* Aeliæ familiæ numi ſunt duo cum eodem capite ab vno latere, ab altero equites haſtati duo ſimul directis procurrentes lanceis: priori ſubſcriptum eſt P. PAETVS, & ſubtus ROMA: alteri C. AI. ROMA. *Aemiliæ.* In Aemiliæ familiæ numis, qui ſunt quinque, equorum pictura eſt. Prior eorum cuſus eſt à M. Aemilio Scauro in eius ædilitate; ab aduerſa parte habet camelum, & à latere eius mulierem ſedentem ſiniſtra habenas, dextra lauri ramulum tenentem. Supra ſcriptum eſt: M. SCAVR. AED. CVR. in medio, Ex S. C. infra REX ARETAS. Ab hoc autem rege. Arabiſque obſeſſam Hieroſolymam acceptis ab Ariſtobulo quadringentis talentis liberauit. In auerſa parte retro aurigam quadrigam moderantem, & equos impellentem ſcriptum eſt CAPTV. ſuprà P. HVPSAEVS AED. CVR. H infrà C. HVPSAE. COS. PRÆIVER. Intra equorum pedes appictus eſt ſcorpius. Secundus numus ab aduerſo latere mulieris laureatæ, (Romæ typum puto) iconem habet: Margarita ex aure pendet, & collum margaritis exornatum. Ante eam ſcriptum ROM. Ab alia parte numi ſtatua equeſtris ponti ſuperimpoſita, cum inſcriptione, M. ÆMILIO. Fuit quidem M. Aemilius Lepidus conſul cum L. Volcatio Tullo anno DCXVII. ſed incertum (inquit Fuluius) denarij inſcriptio ad huncne pertineat, an ad alium huius familiæ eodem affectum prænomine: illud certè conſtat Lepidi pontem, qui antea Sublitius dictus eſt, à Lepido quæſtore, cuius meminit in Numa Plutarchus, lapideum factum, hoc in denario impreſſum eſſe, ſtatuamq. equeſtrem illi hac de cauſa, vel Lepido alicui ob rem bene geſtam à Senatu decretam, impoſitam eſſe. Nec enim crediderim equeſtrem ſtatuam indicari, quæ cum trophæo in duobus, qui ſequuntur, denarijs impreſſa eſt. Eam enim ad M. Lepidum, qui Pontifex Maximus fuit, ac bis conſul, referendam arbitror: cuius meminit Valerius Maximus lib. 3. cap. 1. ijſdem ferè verbis, quibus denarij inſcripto exarata eſt, niſi quòd pro interemit, habet denarius literam, O,

quàm

A quàm interpretor, occidit. Hæc ille. Tertius itaque numus ab vno latere statuam ostendit equestrem, quæ dextra gerit bidentem: inscriptio M. LEPIDVS. ab altero caput galeatum, & ante id cratera. Quartus idem quidem ostendit caput, sed retro id corona conspicitur laurea: ab altero etiam latere eadem est statua, & subscriptum similiter, M. LEPIDVS. Sed circum scriptum est, AN. XV. PR. H. O. C. S. idest, Anno ætatis suæ decimoquinto prouocatus, vel prouocatum, hostem hoccidit, ciuem seruauit. Quintus ac postremus huius patriciæ familiæ numus (de ijs loquor, in quibus equi pictura cernitur, nam aliàs sunt quàm plurimi) ad eundem M. Lepidum Pont. Max. triumuirum reip. constituendæ pertinet, necnon ad ædilitatẽ eiusdem; nam ab vna parte Lepidi ostendit caput pontificali habitu velatum, necnon ampullam ac lituum, auguratus ipsius indicia: ab altera parte eques desultorius equos flagello vrget; à tergo picta est corona laurea siue trophæum inscriptum P. SEPVLLIVS MACER. Quin desultorius iste eques ad Lepidi ædilitatem spectet, dubitari (inquit Vrsinus,) non potest, in qua ludos in Circo exhibuerit. Potest etiam ad vrbanam eius præturam pertinere, in qua ludos Apollinares in Circo fecerit. A Spurio Afranio cusus numus ab vna parte caput ostendit galeatum alatũque ab altera bigam cui victoria insistens equos impellit: Inscriptum S. AFRA. ROMA. Alter

Afraniæ familiæ num?

B L. Afranij est, illius qui in Hispania Pompeij legatus fuit, id quod multis argumentis colligit Vrsinus, primùm quod Græcè Afranij in eo nomen quatuor literis, ΑΦΡΑ. expressum est, Hispaniamque prouinciam in qua cusus denarius fuit, à Græcis habitatam olim fuisse ex Plinij lib. 4. cap. 20. constat: deinde, quòd nummus is, Romani argentei denarij pondus habet, & in eo Hispanæ monetæ symbolum eques signatus est, cuiusmodi cùm in alijs multis, tùm in vno æreo in quo equiti huiusmodi, HISPANORVM, titulus subiectus est, notatum (inquit) animaduertimus: postremò quòd Varronis quoque denariũ, qui, & ipse Pompeij legatus in Hispania fuit, ijsdem ferè literis inscriptum vidimus, quibus notati nonnulli circumferuntur, qui cùm Petreij, vel Afranij sint, falsò Hannibali, & Magoni, alijsve Carthaginensium ducibus ab imperitis tribuuntur. Eadem autem in eis equestris statua, & Hispani dei imago expressa est. Sub hac Afranij statua equestri literæ leguntur peregrinæ; Punicæ ni fallor. Anniæ familiæ denariùs prior ab vna parte bigam habet cum inscriptione, C. TARQVITI. P. F. ab altera parte C. Annij caput: cui circumscriptum est, C. ANNI. T. F. T. N. PROCOS. Ex S. C. Altero idem caput sed galeatum expressum est, & similiter circumscriptum: sed retrò est caduceus, antè lances ad pacem, & iustitiam significandam: ab altera parte victoria trigam moderatur: In scri-

Monetæ Hispanæ symbolum.

Anniæ familiæ numisma

C ptum est, L. FABI. L. F. HISP. Tertius numus cum præcedente planè idem esset, nisi inscriptio variaret; nam supra equos scriptum est, HISP. Q. sub eisdem L. FABI. L. F. Trium qui extant Atestiæ familiæ denariorum prior ab vna parte quadrigam habet, & qui equos concitat, altera manu nescio quid sceptri figura gestat: sub equis scribitur: L. ATES. & mox, ROMA. ab altera parte Galeatæ alatæque fæminæ (Victoriæ) caput est, & retrò scriptum GRAC. Secundus equites binos ostendit, spiculum hastamve ferentes. Appictus est canis: supra vtriusque equitis caput exigua expressa conspicitur stella, Castorem, & Pollucem arbitror. Infrà scriptum, ROMA. ad aduerso latere caput Victoriæ, & retrò scriptum, C. ATESTI. Tertio idem etiam expressa Victoria est, & retrò eam canis: ab altero latere ijdem equites, sub quibus scriptum, C. ATESTI. & mox, ROMA. Inter numismata Aquiliæ gentis, duo sunt, in quibus M. Aquilij triumuiri caput ttriumuirali ornamento condecoratum expressum est; quorum alterum ab altera parte bigam habet, & supra equos crescentis lunæ icon conspicitur, atque insuper aliquot stellarum. Sub equis est scriptum, M. AQVIL. & mox, ROMA. Alterum verò ostendit trigam sed loco aurigæ thensam ferentem: Inscriptum est, CAESAR AVGVSTVS. Sub equis, S.C. Pertinere videtur, ad Augusti triumphum aliquem, vel ad

Atestiæ familiæ.

Aquiliæ familiæ numi.

D Armeniacam eius victoriam. Atiliæ familiæ nummi ab vna parte insculptum habent caput alatum, galeatumque Romæ typum, sed primum equites lanceatos binos, cum inscriptione, M. ATIL. & mox, ROMÆ. secundus victoriam bijuges moderantem, cui subscribitur, C. ATIL. & mox, ROMA. Ita & in tertio Victoria equos concitat, sed subscriptum est, SAR. Biga quoque in Aureliæ familiæ duobus nummis depicta est, sed in priori trahitur à Centauris, qui dextra vibrant gladium, sinistra ferunt lauri ramum. Sub equis scriptum est, M. AVRELI. & mox, ROMA. ab aduersa parte caput habet Victoriæ, mulieris scilicet galeatæ, & alatæ, cum inscriptione COTÆ. In altero retrò caput scriptum est ROMA. antè, M. AVREL. Auersa parte bigam moderans dextra spiculum, sinistra scutum habet: sub equis scriptum est, SCAVRI. & mox. L. LID. C. N. DOM. M. Bæbius Tampilus denarium illustrauit quadriga, in qua equo impellens auriga sinistra sagittas, dextra arcum, & habenas equorum tenet. Sub equis scriptum est, ROMA. & mox; M. BAEBI. Q. F. ab alio latere Victoria, cum inscriptione: TAMPIL. Hic proconsul de Liguribus triumphauit, qui fortasse triumphus hic expressus est.

Atiliæ.

Aureliæ.

Bæbiæ.

Cæciliæ.

L. Metelli

L. Metelli numus, in quo ab vna parte Victoria expreſſa eſt, altera bigam habet, ſub ea e- E
lephanti promuſcidem, Hic enim primus elephantos in triumpho duxiſſe dicitur, vt ſcribit Plin.
lib. 8. cap. 43. Infraſcriptum eſt, ROMA. Eſt, & in eadem Cæcilia familia numus Q. Metelli, qui
in vna parte Victoriam ſimiliter expreſſit, altera quadrigam, cui inſidens dextra ramum, ſiniſtra
tridentem fert; Inſcripto: ROMA. Eſt, & aliud eiuſdem familiæ numiſma, quod ſimiliter Vi-
ctoriam impreſſam habet, & inſcriptionem, ROMA. ab altera parte Victoria dextra trophæum
oſtentans equos bijuges impellit. Inſcriptum eſt, CNEOV. & mox inferius, M. CAE. Q. ME.

Calpurnia. Piſonum ex Calphurnia gente numiſmata perniciſſimè currentem equum oſtendunt: quorum pri
mo L. Piſo expreſſus eſt laureatus, ab altera parte eques dextra tridentem tenens. Eſtq. & alius
tridens ſupra equitantis caput. Inferius ſcriptum eſt, L. PISO L. F. FRVGI. Altero eques
palmam geſtat, & inſcriptum eſt L. PISO FRVGI. Tertio eques equum impellit flagello,
& infrà legitur, C. PISO. L. F. FRVGI. ab altera numi parti retro caput C. Piſonis lauri ra-
mus eſt. In quarto ac poſtremo ab vtraque parte ſcriptum L. Piſo. Equus verò ſine rectore pro-
currit: & ſub eo ſcriptum, FRVGI. Eſt & alius eiuſdem gentis denarius, qui ab vna parte Vi-

Cariſiæ gentis numus. ctoriam habet, ab altera equites galeatos, & haſtatos binos: Caſtorem puto, & Pollucem, ſub qui-
bus ſcriptum eſt C. N. C. AN. & mox inferius, ROMA. Titus Cariſius re bene geſta aduerſus F
Cantabros, & Aſtures, duos cuſit nūmos, in quorū primo ab vna parte biga eſt, cum ſubſcriptio-
ne T. CARISI. ab altera victoriæ imago: in altero victor quadrigam agitat, inſcriptum huic eſt

Caſſiæ. VER. & mox, T. CAR. OCV. ab altero latere laureatum caput, victoriæ typus. Caſſiæ quoque
familiæ numo quodam quadriga expreſſa eſt, & inſcriptum C. CASSI. ROMA: cuius icon alte-

Cipiæ. ra parte alato, & galeato capite muliebri facie indicatur. Cipiorum vnicū depictum eſt numiſma,
in quo ab vno latere biga eſt cum ſubſcriptione, ROMA. ab altero Victoria, & inſcriptum eſt, M.

Claudiæ familiæ num⁹ CIPI. M. F. M. Marcelli ex Claudiorū plebeiorū familia numus quidā ab vna parte bigam, habet
cuius equos victoria concitat: Inter ſubſcriptionem M. MARC ROMA. binæ appictæ ſunt tri-
ticeæ ſpicæ: quo videlicet ſymbolo Siculi ad indicandam inſulæ fertilitatem (quam plebis Roma-
næ nutricem, & reipub. cellam penariam appellat Cato,) in ſuis numiſmatibus vtuntur: Ab ad-
uerſo latere picta eſt Victoria. Ipſe autem de Syracuſanis Procos. in monte Albano ſecundum
ac tertium triumphum egit. Eſt, & alius eiuſdem gentis numus cum biga, quæ à victoria guberna-
tur, ſed in hoc victoria dextra lauream, ſiniſtra palmæ ramum geſtat: Sub equis numerus
LXXIIII. legitur, & mox ſcriptum præterea: TI. CLAVD. TI. F. AR. N. Alius item numus
huius gentis, cui ſubſcriptum eſt: AP. CL. T. M AP trigam habet quam eadem victoria agi- G
tat: ab altera parte habet Victoriam. Eſt denique cum biga alius cum inſcriptione C. PVL-

Clouliæ. CHER. Iam vero, & bigam regit victoria in numo Clouliæ ſiue Clœliæ gentis, cui ſubſcriptum
eſt, T. CLOVLI. Sub equis tritici culmus eſt duplicem ferens ſpicam: quamobrem T. Clœlius
iſte Siculi cognomentum haberet, Vrſinus ex hac ſpicæ pictura conijcit, vel origine Siculam fuiſ-
ſe hanc familiam, vel aliquod eius contra Siculos extitiſſe factum; id quod ex altera numi parte
quoque conijci queat, in qua Victoria expreſſa cernitur, necnon, & laurea corona, victoriæ alicu-

Cœlię. ius ſymbola. Vrget item equos bijuges victoria in duobus Cœliorum numis, quorum primo ſub
equis inſcriptum eſt: C. COIL. CALD. ſupra equos conſpicitur litera vna. H. alteri ſubſcri-
ptum eſt, CALD. M. Vterque ab altera parte Victoriam habet: ſicuti etiam alius eiuſdem gen-
tis numus, in cuius latere altero equites oſtenduntur bini cum directis procurrentes lanceis. Sub

Conſidię gē-tis numus. equis ſcriptum eſt, L. COIL. ROMA. C. Conſidij duo ſunt numi, in quibus victoria vna manu
lauream, altera palmam geſtans quadrijuges concitat, & vtrique ſubſcriptum eſt, C. CONSI-
DI. ſed in vno ab altera parte caput eſt galeatum, & criſtatum ſine inſcriptione: altero caput ex-
preſſum cernitur laureatum, & retro id ſcriptum eſt, PAETI. Corneliæ gentis uumi aliquot bigas

Cornelię. oſtendunt, quarum binæ à victoria dextra manu trophæum geſtante reguntur: vni ſubſcriptum H
eſt, CN. LENTVL. & in aduerſa parte viri barbati, & galeam induti caput habet. Alteri ſubſcri-
ptum eſt P. SVLA. ROMA. & ab alia parte imaginem habet Victoriæ. Quadriga in quodam a-
lio eiuſdem familiæ numo triunphans vehitur Scipio Aſiaticus, vt conijcio ex inſcripione quæ
talis eſt: L. SCIP. ASIA. G. Ab altero huius numi latere viri caput expreſſum laureatum, & bar-
batum, ipſius forte Scipionis. Adiecta eſt litera, M. poſt ipſum caput. Eſt, & aliud numiſma, in
quo L. Sullæ quadriga triumphanti victoria in aere ſuſpenſa trophæum imponit. Sub equis ſcri-
ptum eſt, L. SVLLA. IMP. Aduerſo latere picta eſt Victoria cum titulo, PROQ. L. MANLI.
Eiuſdem Sullæ caput oſtendit aliud numiſma cum inſcriptione, FELIX. quod ab alia parte bi-
gam habet, cuius equi ſine habenis freniſque procurrunt: ſupra eos binæ ſtellæ ſunt, & totidem
infrà, vbi ſcriptum FAVSTVS. In Cn. Cornelij Siſennæ ex eadē gente numo, is in quadriga
triumphat: Vir quidam ſub equis proſtratus iacet, & ſupra eoſdem caput cernitur regali coro-
natum diademate. Inſcriptum eſt: CN. CORNELI. L. F. Ab altera numi latere Victoria eſt,

cum

A cum inſcriptione ab vna partæ, ROMA. ab altera, SISENA. Equeſtris deniq; ſtatua, quæ
in alio quodam eiuſdem familiæ numo expreſſa eſt, cum inſcriptione COSSVS CN. F.
LENTVLVS. pertinet ad Auguſtum, cuius auſpicijs victoriam de Iſaureis adeptus fuit, id *Coſconiæ gē-*
quod aduerſa numi pars indicat, in qua circa laureatum caput, ſiue id Lentuli ſit, ſiue Auguſti, *tia numus.*
ſcriptum eſt: DIVI F. AVGVSTVS. Vnicum extat Coſconiæ familiæ numiſma, in quo biga
eſt, cum inſcriptione: L. LIC. CAV. DOM. ab altera parte Victoria, & inſcriptio. L. COSCO.
M. F. C. Coſſutij numus Meduſæ, & Bellerophontis, equo inſidentis inſignitus, quo pertineat, dif
ficulter iudicari poteſt, niſi fortè ad Corynthum coloniam à Cæſare deductam, referri queat. Sub- *Coſſutiæ.*
ſcriptum in numo eſt C. COSSVTI. C. F. Parte numi altera caput eius conſpicitur alatum, cum
titulo SABVLA. Creperiæ familiæ duo ſunt numi, qui ab vna parte Neptunum ſuos mode-
rantem equos poſteriore parte in piſcem deſinentes oſtendunt, cum inſcriptione. Q. CREPE- *Creperiæ.*
REI ROCVS, quem inde, vel aliquem ex eius familia rem mari proſperè aliquando geſſiſſe,
conijcere poſſumus. Equeſtris ſtatua cum inſcriptione: P. CREPVS. in numo Crepuſiæ gentis,
(qui ab alio latere Iouis imberbis iconem habet cum ſceptro, & fulmine,) indicio eſt, aliquem *Crepuſiæ.*
Crepuſiorum ea fuiſſe donatum. Eſt, & alius huius familiæ, numus cum biga, & inſcriptione: C.
B LIMETA. P. CREPVSI. qui ab altera parte caput habet, poſtica parte velatum, antica galea-
tum, & inſcriptum eſt: C. CENSORIN. Argenteum numum cum duobus lanceatis equitibus.
ſtellam ſupra caput habentibus Caſtore nempe, & Polluce, cum ſubſcriptione L. CVP. L: Cu-
pienij eſſe iudicat Vrſinus: Additur etiam ROMA. Victoriæ icon cum cornucopia conſpicua eſt
altero numi latere. Curiatæ gentis fuere Trigemini: quorum C. Curiatus argenteum cuſit de- *Curiatæ fa-*
narium cum quadriga, cuius moderatorem victoria laurea cohoneſtat. Inſcriptum numo: C. *miliæ numi.*
CVR. F. ROMA. ab altera numi parte expreſſa eſt Victoria, & retro eam ſcriptum eſt: TRIGE.
Similiter Victorię icon cū inſcriptione: Q. CVRT. in alio numo, in quo ab altera parte quadriga
eſt, eadem conſpicitur, inſcriptum eſt: M. SIA. ROMA. Cn. Domitij numus cum inſcriptione: *Domitiæ.*
ROMA. CN. DOM. bigam oſtendit, cuius equi impelluntur à victoria: ſub equis vir pugnat
cum Leone. Ab altera parte Victoriæ imago eſt, retro quam appicta eſt ſpica. Pertinere hunc nu-
mum ad Cn. Domitium Ahenobarbum, putat Vrſinus, de quo his verbis meminit Plinius: *M.* *Lib.8.c.36.*
Piſone. M. Maſſalla Coſ. Domitium Ahenobarbum Aedilem Curulem vrſos Numidicos centum, & toti- *Vrſi Numi-*
dem Aethiopas venatores in Circo dediſſe: Miror adiectum Numidicos fuiſſe: cùm in Africa non gigni *dici.*
C *vrſos conſtet*. Ex hoc autem argenteo denario, in cuius altera parte vir cum leone pugnans im-
preſſus eſt, intelligere poſſumus (inquit Vrſinus) non vrſos, ſed leones in circo dediſſe, anna-
leſque non ſatis emendatos Plinium habuiſſe, in quibus cōtrà hiſtorię fidem leones pro vrſis ſcri-
ptum fuiſſet. Hæc ille. Ego Plinium annalibus vſum puto emendatis, ſed non aduertiſſe Numi- *Plin. lapſus*
dicos vrſos cum leonibus eoſdem eſſe, quemadmodum probe oſtendit Lipſius in Electis, vt ſuo
loco oſtendemus; In eodem denario, ad indicandum ædilitatis honorem, ſpica adiecta eſt: quia
ſcilicet ædiles annonam curarent. Altero eiuſdem familiæ numo quadriga triumphalis expreſſa
eſt: cui ſubſcriptum: CN. DOM. Ab altera parte Victoria eſt, cum inſcriptione: ROMA. fortè
autem hoc denario eiuſdem Domitij Ahenobarbi triumphus indicatur, quem egit Procos. ex
Hiſpania anno DCCXXI. quamuis ad eum quoque Cn. Domitium referri poſſit, qui anno
DCXXXV. Procos. de Gallis Aruerneis triumphauit. Cuſit hæc eadem familia bigam, quoque,
cui ſubſctiptum eſt, L·LICI. CN. DOM. Ab alio latere Victoria eſt, cum inſcriptione L. COS.
DOM. F. M. Durmij triumuiri numus, in quo ipſe ab vna parte pictus inſcriptionem habet: M:
DVRMIVS IIIVIR HONORI. ab altera oſtendit quadrigam cum thenſa: inſcriptum eſt. *Durmiæ gē-*
CAESAR AVGVSTVS. C. Egnatij Maxſumi numus argenteus bigam habet, cuius rector à *tis numus.*
Victoria ſuperuolante laurea coronatur. Inſcriptum eſt. C; EGNATIVS CN. F. CN N. Alte *Egnatiæ.*
D ra parte Egnatij caput eſt, antica parte galeatum: Inſcriptum MAXSVMVS. In gentis Fabiæ *Fabiæ.*
numo quodā argenteo quadriga eſt triūphalis, ſub equis proram nauis habet appictam, vt indi-
cetur Q. Fabium, ad quem hic numus pertinet, cùm prætor eſſet anno DLXIV. ex Creta inſu-
la naualem triumphum egiſſe: ſubſcriptum eſt: Q. FABI. Ab altera parte Victoriæ eſt imago, &
inſcriptio: LABEO. Alius Fabiorum quidam denarius bigam habet, cuius equos victoria con-
citat: Infra ſcriptum eſt, C. FABI. C. F. Appicta etiam eſt auis, quam buteonem eſſe in-
dicat Vrſinus, eandemque fortaſſis ſignificat, B. litera ibidem adiecta: ſed quam ob cauſam bu-
teonem auem in hoc denario ſignarit is C. Fabius, qui ex Pictorum familia fuit, non ſatis clarum
eſt, cum ab hac aue Buteonum alia Fabiæ gentis familia cognomen duxerit. Altera denarij parte
flaminis icon eſt cum inſcriptione: EX. A. PV. hoc eſt, ex argento publico. Eo enim anno quo C.
Fabius Pictor conſulatum geſſit, populus Rom. ex S.C. argento ſignato vti cæpit. Alius eiuſ-
dem gentis argenteus numus quadrigam habet cum victoria equos moderante, & altera manu
lauream geſtante. Subſcriptum eſt ROMA. mox ſub hoc titulo: C.F.L. R. Q. M. hoc eſt C. Fa-
bius,

bius, L. Rubrius, Q. Marcius. Hi enim triumuiri ſimul cudendæ monetæ præfuerunt. Eſt item quadriga in alio Fabiorum numiſmate cum victoria expreſſa, ſed quæ palmæ ramum manu tenet: Subſcriptum, L.FABI.F.HISP. Ab altera parte caput anterius galeatum, cum inſcriptione. C.

Fauniorum numus, Flaminiorũ

ANNIVS T.F. T. N. PROCOS.EX S. C. Erat hic Fabius Sertorianarum partium, contra quem à Sulla C. Annius miſſus eſt, vt ſcribit Plutarchus. Habet & Fauniæ gentis numus quadrigam cum victoria, dextra lauream ferente, cum inſcriptione M.FAV. C. F. ab altera parte Victoriam. Bina ſunt Flaminiorum numiſmata, cum biga. Vtrique inſcriptum L. FLAMIN. CILO. ſed alterum ab altera parte habet Victoriam, alterum iconem C. Conſidij Nonani. Bigam etiam oſtendit Flauiorum numus cum inſcriptione FLAVS. ROMA. & ab altera parte

Fonteiorum

victoria expreſſa eſt Fonteiorum numus, qui ab vna parte caput oſtendit galeatum, cum inſcriptione: P.FONTEIVS. P. P. CAPITO. IIIVIR. ab altera habet equitem, dextra vibrantem gladium, ſub quo viri, quorum alter ſcutum geſtat, genua flectunt, ceu veniam petentes. Denotant quidem iſthæc egregium aliquod factum, cæterùm quale illud ſit, hactenus ignoratur. Cn. Fuluij M. Gali, & Q. Metelli IIIvirorum denarius argenteus ab vna parte Romam, ab altera

Fondaniorũ numiſma.

bigam habet, in qua victoria lauream dextra geſtans equos impellit. C. Fondanij numus cum inſcriptione C. FVDAN. quadrigam habet: cuius equos nulla habentes fræna, nullaſque habenas muliebri habitu ſtatua voce vrget ad curſum, equoque dextro puer inſidet, manibus post

Furiorum.

terga reiectis, ſummam fortaſſis equitandi peritiam indicaturus. L. Furij Purpureonis, qui prætor de Gallæis triumphauit, numus ab vna parte bigam habet, cum ſcorpione: inſcriptum PVR.

Gelliorum.

ROMA. ab altera victoriam. In Gelliæ familiæ numo cum inſcriptione: CN. GEL. ROMA. quadrigæ cum liberis equis inſiſtunt viri duo, galeati, ſcutaque ferentes. Ab alio numi latere

Horatiorũ.

imago eſt Victoriæ laureatæ. Horatij Coclitis numiſma binos oſtendit equites haſtatos, & ab altera parte imaginem Victoriæ, cum inſcriptione: COCHLES. Hunc denarium poſtmodum

Hoſtilliorũ

Traianus Imp. reſtituit, vt conſtat ex inſcriptione, quæ nunc in aduerſo numi latere legitur, quæ talis eſt: IMP. CÆSAR. TRAIAN. AVG. GER.DAC.P.P.REST. Hoſtiliæ gentis quidam numus vno latere bigam cum duobus habet rectoribus, & inſcriptum eſt: L.HOSTILIVS SASERN. altero caput viri paſſis capillis, hiſpidaque barba. Amicus quidam Vrſini Pauoris vel Palloris imaginem eſſe arbitrabatur, atque ita Hoſtilium Saſernam progenitoris monumenta voluiſſe illuſtrare. Tullius enim Hoſtilius rex Pauori, Pallorique fanum vouit, vt ex Liuio no-

Itia familiæ numus.

tum eſt. Itiæ gentis vnius tantùm denarius reperitur. Ab vna parte equites habet binos lanceam vibrantes, quales in multis alijs numis conſpiciuntur; Supra vtriuſque caput ſtella eſt: infra ſcriptum: L.ITI.ROMA. ab altera numi parte imago eſt Victoriæ. Ijdem equites Pollux nempe & Caſtor, & ſtellæ picti ſunt in primo Iuliæ familiæ denario, in qua parte ſubſcriptum: L.IVLI. ROMA. ab altera parte ſimiliter picta eſt Victoria, expreſſuſque numerus XVI. propterea quod eo anno quo numus iſte ſignatus eſt, preſſus ære alieno populus Romanus, fecerat ipſe, vt denarius ſexdecim aſſibus permutaretur. Altero eiuſdem L. Iulij denario bigam promouet Victoria: Inſcriptum ſimiliter: L:IVLI. Altera numi pars Victoriam oſtendit, ac præterea ſpicam tritici, ædilitatis eiuſdem ſymbolum. Vrſinus Cupidinis currum eſſe iudicat, eumque hoc numo impreſſum ad indicandam Iuliæ gentis originem, quæ à Iulo Æneæ, qui Venere genitus eſt, filio principium habuiſſe dicitur. Eſt quidem in tertio numo Veneris currus, ſed eum Cupidines, non equi trahunt; vt fit in quarto numo, vbi bijuges moderatur Venus dextra lauream, vel potius myrteam protendens; à tergo aſtat cupido, Venerique idem ſertum imponit: Inſcriptum eſt. SEX. IVLI. CÆSAR. Eſt & in alio numo huius gentis biga expreſſa, in quo equos moderans dextra vibrat ſpiculum, ſiniſtra geſtat inſigne, in cuius medio litera conſpicitur I. Subſcriptum eſt M. METTIVS. ab altera parte Cæſaris caput eſt laureatum, cum inſcriptione: CÆSAR. DICT. QVART. Currus ſiue quadriga triumphalis (nam victoria lauream oſtentans equos concitat) cum titulo: L. IVLI. BVRSIO. huius victoriam, quæ tamen ignoratur, expreſſiſſe videtur. Altera numi pars caput oſtendit alatum (Mercurij fortè), & à tergo ſceptrum tridens, item animal quadrupes, canis ſpecie. Eſt, & alius denarius, qui ab vna parte templum

Iuliæ familiæ numi.

oſtendit, cum inſcriptione: CLEMENTIAE CAESARIS. ab altera parte equos binos deſultorios, cum laurea, inſcriptione: P. SEPVLIVS MACER. Iuniæ familiæ numi duo ab vna parte Victoriæ imaginem, ab altera binos exhibent equites lanceam vel ſpiculum dirigentes: alteri ſubſcriptum: M. IVNI. ROMA; alteri. C. IVNI. C. F. ROMA. D. Silani in eadem gente numi quoque ſunt duo, in quibus biga exhibetur: ſed in priori Victoria dextra lauream, ſiniſtra palmam, & habenas tenens, equos agitat; Subſcriptum huic: D. SILANVS. L. & ab altera parte caput oſtendit hiſpida barba, capillis paſſis, fune in fronte connexo. Laqueo autem ipſe vitam finiuiſſe dicitur, condamnatus à patre, quòd prouinciam expilaſſet. Alterno numo equorum rector, ſiniſtra lauri ramum geſtat: ſub equis appictam habet locuſtam: ſubſcriptum: D. SI-

LANVS:

A LANVS: altera verò numi parte caput exprimitur antrorsum galeatum: subscriptum: SALVS F. fortè filij, vt hic sit T. Manlius Torquatus Silani superioris pater, nam & torques, quo exornatus est in numo, id indicat. Torquatus autem dictus fuit, quod ex Iunia gente in Manliam Torquatorum familiam adoptatus esset. Sigonius D. illum Silanum de Lusitanis triumphasse existimat; ad quem triumphum numus ipse spectauerit: sicuti, & alius eiusdem numus, qui ab vna parte imaginem expressit Victoriæ cum litera A. ab altera bigam cum victoria equos incitante & inscriptione D. SILANVS. L. F. ROMA. supra equos numerus expressus cernitur, XIII. Q. Labieni Parthici, T. Labieni qui prius partium Cæsaris, deinde Pompeianarum fuit, numus ab vna parte ipsius caput habet cum inscriptione: Q. LABIENVS PARTICVS IMP. ab altera equum ephippiatum, & phaleratum. Liciniæ gentis aliquot extant numi, equorum imagine condecorati. Primus in hoc ordine bijuges habet, quorum proriga vna manu scutum gestat: subscriptum est. L. LIC. CN. DOM. ab altera parte imago est Victoriæ, cui circumscriptum est: C. MALLE. C. F. Fuit autem L. Licinius cum Cn. Domitio, &c. Malleolo, cudendæ monetæ triumuir. Secundus ostendit ab vna parte P. Crassi caput laureatum, & antrorsum galeatum, retro quod scriptum est. S. C. ab altera parte idem Publius equum sinistra manu ducit, dextra lanceam gestat. Circumscriptio legitur: P. CRASSVS. M. F. Tertio eques exprimitur, nudus velocissimè currens, palmam humero ferens; cum subscriptione: A. LICINI. ab altera parte caput depictum est, cum inscriptione: NERVA. Quarto eques ornatus virum quendam flexis genibus supplicem capillis prehensum detinet. Inscriptum est huic numi parti: NERVA IIIVIR. altera parte laureato expresso capiti circumscribitur. A. LICINIVS. FIDES. Caput præcedentis numi nimirum tertij, Apollinis esse iudicat Vrsinus, idque, & desultorium equitem, Apollinares ludos ab aliquo ex Licinia gente, cum prætor esset, in Circo factos, sine dubio designare. Quintus numus ab vno latere ostendit equitem dextra lauream ferentem: Inscriptum est: AVGVSTVS DIVI F. ab altero ancylia Saliorum, cum inscriptione: P. STOLO IIIVIR. Equestris isthæc statua ad Augusti victoriam aliquam, ob quam ei statua huiusmodi decreta fuerit, haud dubiò pertinet. Sextus ac postremus ab vna parte Veiouis simulachrum, ab altera quadrigam habet: cuius moderator dextra spiculum vibrat, sinistra vmbonem gestat. In Luciliæ gentis numo Victoriæ icon est laureatæ, cum literis: PV. id est publico, nimirum argento, ab altera parte, eadem bijuges propellit, cum inscriptione: M. LICILI. RVF. Cn. Lucretij Trionis numus cum inscriptione ab vna parte: CN. LVCR. ROMA. binos ostendit equites erecta lancea, & ab altera parte Victoriam, cum inscriptione: TRIO. Currus triumphalis Maianiæ gentis à Victoria rectus cum inscriptione C. MINI. ROMA. & ab altera parte Victoriam etiam exhibens, ad C. Maianium P. F. P. N. pertinere videtur, qui Cos. de Antiatibus, Lauinieis, & Veliternis triumphauit. Est, & biga in numo Mamiliorum, in quo, & numerus expressus cernitur XXVIIII. Infraque scriptum C. LIMETA. P. CREPVSI. ab altera numi parte velatum caput est: & antrorsum galeatum, cum inscriptione. L. CENSORIN. Apparet autem triumuiros hos fuisse. Manliorum numis tribus triumphalis currus pingitur, in priori ab vtroque equorum latere appicta est stella, eorum verò moderator galeam indutus est cristatam: infrascriptum: A. MANLI. Q. F. Altera numi parte Victoriæ icon est galeam indutæ cristatam: & inscriptum est SER. ROMA. Fuit is procos. contra Sertorium missus. Altera victoria equis præest: in hoc numo subscriptum est: T. MAN. AP. CL. Q. VR. nam cum Ap. Claudio quæstor vrbanus fuit. In tertio victoria in aere suspensa triumphanti trophæum imponit. Subscriptum in hoc: L. SVLLA. IMP. Ab altera parte Victoriæ imago conspicitur, cum inscriptione: L. MANLI. PROQ. Quarto eques expressus est, lanceam, & scutum gestans, sed equum sine fræno, & habenis regens: cum inscriptione L. TORQVA. Q. EX D S. C. Altera numi pars victoriam ostendit, & inscriptum ei. ROMA. Philipporum ex Marcia familia tres sunt denarij equestribus statuis insignens: quarũ prima lapideo imposita est ponti quinque foraminum, quibus inscriptum est: AQVA MAR. ab equi verò tergo: PHILIPPVS. Altera numi parte caput exhibitum Anci Romanorum regis cum lituo, & inscriptione: ANCVS. Qua numi parte L. Philippus, qni hunc denarium cudit, indicare voluit, ab Anco Marcio originem se duxisse, cui autem lituus appictus, quod religiones neglectas aut prauè cultas, vt erant à Numa institutæ, Pontificem Max. proponere in publicum iussisset; quam ob causam sacrificus vocatur ab Ouidio, de Marciæ gentis origine loquente:

Marcia sacrificio deductum nomen ab Anco.

De aqua autem Marcia, quod ab Anco Marcio, qui eam deduxit, nomen acceperit, fatentur veteres omnes. Statua equestri, quæ aquæducti imposita est, opinatur Vrsinus, designari eam, quam scribit Liui. lib. 9. Marcio Tremulo ante ædem Castorum positam à Senatu, populoque Rom. fuisse, quòd Samnites bis vicisset, & Anagnia capta populum stipendio liberasset. Alij ad statuam

Labiena. Liciniæ. Luciliæ familiæ num°. Lucretiæ. Maianiæ. Mamiliæ. Manliæ. Marciæ familiæ numi.

ſtatuam equeſtrem referunt, quam Philippus Auguſto decreuit, cuius meminit Cicero in epiſt.
ad Brutum: quorum opinio Vrſino improbatur: Alter Philippi eiuſdem numus, ab vna parte L.
Marcij imaginem habet, cui in Hiſpania concionāti è capite flamma eluxit: ab altera parte ſtatuā
equeſtrem, lauri ramum dextra geſtantem, cum inſcriptione: L. PHILIPPVS. Vrſinus eandem ſtatuam putat cum præcedenti, quæ Q. Martio decreta fuit. Eſt, & alia equeſtris ſtatua tertio numo expreſſa, cum viro armato, & ſpiculum vel haſtam vibrante, cui inſcriptum eſt Q. PHILIPPVS. ROMA. ab altera parte picta eſt Victoria. Equitem illum Caſtorem eſſe iudicat
Caſtoris ſtatua. Vrſinus, quod vt cecinit Horatius: *Caſtor gaudet equis*: Ἱππόδαμος inde ab Homero appellatus.
Ab equorū autē ſtudio videtur Philippus is (inquit) dictus eſſe, qui primus ex hac familia cognomen inuenit, ad quem reſpexiſſe eum qui denarium cudit, dubitandum non eſt. Ab equi tergo adpictus eſt ſcorpius. Eſt item numus eiuſdem gentis, in quo deſultores equi depicti ſunt, cum luna noua, & caduceo, & cum inſcriptione: C. CENSORIN. & altera parte duo capita Numę ſcilicet, & Anci Roman. regum, à quibus Marcij originem ducunt. Eſtq; adhuc alius, in quo equus eſt ſingularis ſine agitatore procurrens, cum eadem inſcriptione: adiecti ſunt duo apices, & ſupra vtroſque binæ ſtellæ. Hic numus ab altera parte vnum tantummodo caput habet, quod fortè Anci fuerit. Biga deniq; alio numo exhibetur, cum inſcriptione: C. LIMET. P. CREPVSI. CXXIIII. & ab altera parte caput velatum, cum inſcriptione: L. CENSORIN.
Hiſce poſterioribus numis Marcij alicuius de ludricis Circenſibus, equo ſingulari, deſultoribus, & bigis partas victorias deſignari conijciunt, quas C. Cenſorinus triumuir ſub Auguſto, vt progenitoris ſui monumenta illuſtraret, in his numis ſignauerit.
Memmiorū numus. Memmiorum numus ab vna parte binos oſtendit equos, inuicem obuerſos, ſimiliterq; totidem viros, altera manu haſtam ferentes, cum inſcriptione L. MEMMI. ab altera parte caput laureatum. In altero verò eiuſdem gentis numo bijugum moderatori victoria aere ſuſpenſa lauream porrigt: Ante eorum pedes litera expreſſa eſt, N. Infra ſcriptum: L. MEMM. GAL. ROMA. Altera parte viri caput, & à ceruice ſerra, aut quid ſerræ ſpecie, cum inſcriptione: ROMA. Similis huic per omnia numus alius ſed ſub equis ſcriptum eſt: L. C, MEMIES GAL. & ab altera parte, K. EX. S. C. Celebris eſt huius gentis quidam Memmius ædilis plebeius, qui Cerealia hoc eſt, Cereris ludos quibus equorum curſus in Circo exhibebantur, primus feciſſe dicitur: itaque Dio memoriæ prodidit,
Lib. 47. ante deuictum Brutum eueniſſe, vt ædiles plebeij gladiatorum certamina pro equorum curſibus exhibuerint.
Mettiorum. Mettiæ familiæ numus cum inſcriptione, M. METTIVS. bigam oſtendit, cuius equos auriga nullis vtens habenis aut frænis, voce ad curſum impellit, dextra ſpieulum vibrans, ſiniſtra inſigne ſcutiforme ferens: altera parte Cæſar laurea exornatus exprimitur, cum lituo, & inſcriptione: CAESAR DIC. T. QVARTV. Sub eo enim quartùm dictatore cudendæ monetæ præfuit.
Minutiorū numus. Equites pileati, & lanceati duo, cum totidē ſupra caput ſtellis in numo conſpiciūtur, Minutiorum cum inſcriptione: Q. MINV. ROMA. ab altera parte imaginem habet victoriæ, & inſcriptionem: RVF. Eadem imago picta eſt alio eorumdem numo, qui ab altera parte quadrigā habet, cuius equi ſine fręnis, & habenis ſunt: Inſcriptum ROMA. L. MINVCI.
Muſſidiorū. Biga verò gētis Muſtidiæ expreſſa cū inſcriptione L. MVSSIDIVS LONGVS: altera parte victoriam oſtentās ad Cæſaris dictatoris victorias (inquit Fuluius) ſpectat, quarū cauſa ſpectacula in Circo edita fuiſſe tradit Suetonius:
Cap. 39. *Circenſibus* (inquit) *ſpacio Circi ab vtraq. parte producto, & in gyrum euripo addito, quadrigas, bigaſq. & equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes*: atq. ob ſimiles aliorū victorias ſæpe (ni fallor) in aliorum numis, bigæ, quadrigæq. & deſultorij conſpiciuntur, nec alio ſpectare puto trigam, quæ in
Næuiorum. Næuiorum denario expreſſa eſt cum inſcriptione C. NAE. BALB. qui ab altera galeatum caput habet; cuiq. inſcriptum eſt S. C. Teſtatur Fuluius in veteri quadam inſcriptione, quæ proximis annis in foro Romano reperta; in Capitolium translata fuit: in cuius altera parte equeſtris ſtatua Curtij eius expreſſa eſt, à quo Lacus Curtius dictus fuit, mentionem fieri L. NÆVI. L. L. F. Spurini Prætoris, &c.
Ogulniorū. Ogulniorum numus ab vna parte laureatum caput; ab altera quadrigam oſtendit cum inſcriptione: VER. CAR. OGVL.
Opeimiorū. Opeimiæ gentis numi duo ſunt, qui ab vno latere victoriæ imagine illuſtrati ſunt: ſed in altero ea dextra lauream geſtans equos quadrijuges agitat: altero bigam moderans vna manu arcum tendit: priori ſubſcriptum L. OPEIMI. ROMA. àltero M. OPEIMI. ROMA, Hic L. Opimius homo fuit clarus, & in Senatu potens, quia couſul C. Graccho, & M. Fulùio interfectis, accerrimè victoriam nobilitatis in plebem exercuit. Eam itaque priori numo indicauerit.
Papiriæ gentis numus. Carbonum Papiriæ gentis numi duo ab vna parte impreſſam habent imaginem victoriæ, ab altera quadrigam à Ioue vna manu fulmen, altera ſceptrum geſtante moderatam. Vni inſcriptum eſt M. CARBO. ROMA. alteri, CARB. ROMA.
Petroniæ. P. Petronij Turpiliani numus ab vna parte oſtendit Pegaſum, ab altera imaginem Auguſti, ſub quo trium viratum geſſit. Alluſſio eſt, ni fallor, ad L. Petronium, qui cum humili loco natus eſſet, P. Cœlij beneficio ad equeſtrem ordinem, & ſplendida militiæ

ſtipendia

A ſtipendia peruenit, vt ſcribit Valerius Max. L. Nattæ ex familia Pinariorum duo ſunt numi, cum *Pinariȩ. Lib. 4. c. 7.*
mpreſſa biga. & vterque ab altera parte impreſſam habet imaginem Victoriæ Vtriq. inſcriptum
NATTA. ROMA. ſed alterius equi ſoluti procurrunt: altero Victoria habenas moderatur. In tri-
bus Plautiorum numis quadriga picta eſt, quorum prior, cuius inſcriptio eſt: L. HYPSÆVS ÆD. *Plautiȩ.*
CVR. ſubſcriptio: C. HYPSÆ. COS. PREIVER. CAPTV. & in quo ſub equis appictus eſt Scor
pio, ab altera parte exhibet camelum ſarcina onuſtum, à cuius lateribus quidam flexo genu lau-
ream oſtentat. Inſcriptum M. SCAVR. ÆD. CVR. EX. S. C. Infrà ſcriptũ eſt: REX ARETES.
Alteri ab vno latere ſcriptum eſt, C. YPSAE. COS. CEPIT. ab altero, in quo imberbis viri ca-
put pictum eſt cũ piſce P. YPSAE. S. C. Tertius eaſdem habet vtrobiq. inſcriptiones: ſed in hoc
viri caput barbatum eſt, & à ceruice expreſſus eſt tridens, Ex quibus inſcriptionibus colligitur,
tres iſtos numos in C. Plautij Hupſæi memoriam cuſos eſſe, qui Decianus in Faſtis cognomina-
tus eſt, quiq. Priuerno capto, de Priuernatibus triumphauit. Camelus autem ludorum, quos in æ- *Camelus qd*
dilitate fecerit, index eſſe poteſt: magis tamen placet Vrſino, ſi camelus ad Arabiæ regulum Bac- *in numis in*
chium Iudæum referatur, quẽ à Plautio Cn. Pompeij, vt opinatur, in Aſia legato, vel proquæſto- *dicet.*
re ſuperatum fuiſſe credibile eſt, eo bello, in quo Aretas quoque rex ab Aemilio Scauro, Põpei
B item proquæſtore victus eſt. Eſt & aliud Plautiorum numiſma, quòd Solis imaginem ab vna parte
cum inſcriptione L. PLAVTIVS, ab altera parte victoriæ imaginem oſtendit in medio quatuor
equorum, quorum vni inſideri videtur. Inſcriptum eſt: PLANCVS. Eſt denique aliud quo duo
equites lancea directa procurrentes depinguntur, cum inſcriptione: C. PLVTI ROMA. altera
parte exhibetur Victoria. Victoria item exhibetur altera parte numorum Porciæ familiæ, quorũ
bini oſtendunt bigam: ſed in priori, cui ſubſcriptum eſt: L. LIC. CN. DOM. & altera parte L. POR
CI. LICI. equos agitans dextra vibrat ſpiculum, ſiniſtra geſtat ſcutum. Altero numo Victoria
ſertum oſtentat, & bigam ipſam moderatur: Inſcriptio: C. CATO. ROMA. Eſt & alius Porcio- *Porcię fam*
rum numus, in quo quadrijuges auriga flagelli loco, terriculo vtitur campanæ ſpecie: Subſcriptũ *lię numi.*
eſt. M. PORC. ROMA. ab altera parte: LAECA. Inter Poſtumiorum numos vnus eſt, quo ab vna
parte tres exhibentur equites dextra lanceã, ſiniſtra ſcutũ ferentes, quib. pedes præcurrit gladio
accinctus, cum inſcriptione: A. ALBINVS. Ab altera parte, ROMA. ſub capite Dianæ. Hoc nu-
mo Albinus maiorum ſuorum monumenta celebrat, pugnã illam exprimens, in qua A. Poſtumius
dictator, ad lacum Regillũ cum latinis dimicans, Sex. Tarquiniũ Superbi regis filium interfecit.
Alter etiam eiuſdem gentis numus ſubſcriptus ſimiliter: A. ALBINVS: ab vna parte equos o- *Poſtumiȩ.*
C ſtendens binos è fonte bibentes, totidemque haſtatos viros; quorum capiti imminet ſtella, & ap-
picta etiam eſt luna: ab altera parte caput laureatum cum ſtella maxima, & inſcriptione: ROMA.
pertinet ad eundem A. Poſtumium, cum ſcilicet contra Latinos ad lacum Regillum, vt dictum
eſt, pugnanti, Caſtor cum Polluce fratre auxilio veniſſe dicitur, & poſt pugnam ad lacum Iuturnȩ
ſuorum equorumq. ſudorem abluiſſe, in quo eis loco ædes conſtructa fuit. Eſt & quadriga inſignis
alius huius gentis numus, equis ſolutis tracta: cum victoriæ ſigno ab alia parte, cui appictus eſt
flaminis apex, ad L. Poſtumium Albinum flaminem Martialem alludens. In quodam Prociliæ gen
tis denario ab vna parte Iunonis Soſpitæ pellem capitis caprini indutæ imago eſt cum inſcriptio *Procilię.*
ne S. C. ab altera parte bijuges eadem Dea, dextra ſpiculum, ſiniſtra ſcutulum geſtans modera-
tur. Subſcriptum eſt L. PROCIL. I. F. Hic autem L. Procilius, qui hunc denarium cudit hac Deæ
imagine ſignificat, ſe è Lanuuio municipio oriundum fuiſſe. Ibi enim ea Dea colebatur tali ſimu-
lacro, vti ex hiſce Ciceronis verbis clarum eſt: *Tam Herclè*, inquit, *quam tibi illam noſtram hoſpitã,*
quam tu nunquam ne in ſomnis quidem vides niſi cum pelle caprina, cum haſta, cum ſcutulo, cum cal- *Iuno capri-*
ceolis repandis: In Quinctiorum numo equeſtres ſtatuæ duæ ab vna parte cum inſcriptione: T. Q. *ni capitis*
ROMA. conſpiciuntur, & ab altera parte victoria, & retrò eam flaminis apex. L. Rubrii numi duo *pelle induta*
D ſunt argentei, cum thenſa quadriga vecta. Vtriq. ſubſcriptum. L. RVBRI. ſed alterius numi then- *vbi coleba-*
ſa inſculpta eſt auis, aquilæ forſan, imago, & victoria volitans, aut aere ſuſpenſa equis lauream im *tur.*
ponere ſatagit: præterea alter caput oſtendit nudum, laureatum, & barbatum, & à tergo tri- *Quinctiorũ*
dentem, cum inſcriptione: DOSSEN. alter caput habet imberbe ſimiliter coronatum, & à tergo *numus.*
ſceptrum, & inſcriptionem: DOS. Pertinet autem thenſa hæc, quantum conijcere licet, ad ipſius *Rubriorum.*
Rubrij ſacerdotium aliquod, vel maiorum ſuorum alicuius. Erant. n. thenſæ pontificum, vt ex his
Cicer. verbis in oratione de aruſpicum reſponſis intelligere poſſumus. *Te appello Lentule cuius ſa-*
cerdotij ſunt thenſȩ, curricula, prȩcenſio, ludi, libationes &c. Erant, & ædilium, vt ex eodem colligi
poteſt. *Omnes* (inquit) *Dij, qui vehiculis thenſarum ſolemnes cœtus ludorum initis, &c.* His accedit *Thenſȩ qd*
Feſti quoque auctoritas, qui, *thenſam* (inquit) *vocari Sinnius Capito ait, vehiculum quo exuuiæ deo-* *indicent.*
rum ludicris Circenſibus in Circum ad puluinar vehuntur. Aut igitur ædilitatẽ à ſe geſtã, vel maio- *Lib. 7. in*
rum ſuorũ aliquo, ſignificare Rubrius voluit, aut pontificatum, aut ſacerdotium quod thenſis vte- *Ver.*

retur, vel certè (quod magis placet Vrſino) ad thenſam Cæſari dictatori decretam. E

Rutiliæ familiæ num.

Rutiliæ gentis numus ab vna parte bigam habet, cuius equos victoria lauream prætendens agitat, cum inſcriptione: L.RVTILI. altera parte Victoriæ imago eſt, cum inſcriptione FLAC.

Saufeiæ.

Similis per omnia Saufeiæ gentis denarius cum inſcriptione: L.SAVF.ROMA.

Scriboniæ.

Scriboniorum quoque numus quidam ab vna parte Victoriam exhibet; altera binos equites illos quibus ſtella ſupra caput appingitur, Caſtorem nempe, & Pollucem, cum inſcriptione: C. SCR. ROMA.

Sempronianæ.

Idem etiam numus inter Sempronianos extat, cum inſcriptione ab vna parte: L. SEMP. ROMA. Ab altera PITIO. Eſt verò & alius eiuſdem gentis denarius, in quo ab vna parte equi Neptuni in piſces poſteriori parte deſinentes conſpiciuntur, cum duabus ſtatuis, & inſcriptione: L.ATRATINVS. Ab altera capita duo cum inſcriptione: M. ANT. IMP. TER. COS.

Sentiæ.

L. Sentius Saturninus triumuir argento publicè ſignando, duos cudit denarios cum quadrigis ab vna parte, ab altera Victoria. Priori ſub equis inſcriptum: L.SENTI. C. F. D. Ab altera parte; ARG. PVB. alteri: L.SATVRN.F.

Sepuliæ.

Sepuliæ gentis numus elegantiſſimus ab vna parte equitem deſultorem cum laurea à tergo eius appicta oſtendit, cum inſcriptione; P. SEPVLLIVS MACER. Ab altera parte imaginem Pontificis Maximi (Cæſaris dictatoris) cum lituo, & phiala. F

Sergiæ.

Elegantiſſimus item Sergiæ gentis numus ab vna parte equeſtrem habet ſtatuam, quæ altera manu caput oſtentat, cum inſcriptione. Q.M.SERGI SILVS. altera parte Victoriam cum inſcriptione: ROMA. EX. S. C. Numus eſt in M. Sergij honorem ſine dubio ſignatus, qui egregia bellicæ laudis monumenta reliquit, inter quæ tamē, cuiuſnam Carthaginenſium ducis caput ab eo ſit amputatum, quod (vt diximus) in altera denarij parte Sergius ipſe equo inſidens manu geſtat, non recenſetur. Ipſe autem de factis ſuis orationem ſcripſit, ex qua Solinus: *Poſt hunc,* inquit,

M.Sergij fortitudo.

M.Sergius duobus ſtipendijs, primo, aduerſo corpore ter, & vicies vulneratus: ſecundo ſtipendio in pręlio dexteram perdidit, quę de cauſa ferream ſibi manum fecit, & cùm neutra pænè idonea ad pręliandum valeret, vna die quater pugnauit, & vicit ſiniſtra duobus equis eo inſidente confoſſis. &c.

Seruiliorum numi.

Seruiliorum prior (eorum in quibus equorum pictura eſt) ab vno latere duos exhibet equos ſolutos, inuicem obuerſos, totidemque milites inuicem pugnantes, cum inſcriptione: M.SERVILI. C. F. N. Altero victoriam, cum inſcriptione vnius literæ: M. Eadem altero numo exprimitur cum laurea, quæ à tergo conſpicitur; Inſcriptio eſt ROMA. Hic numus aduerſa parte binos oſtendit equites inuicem obuerſos, ſimul, vt videtur, colloquentes cum inſcriptione: C. SERVILI. M. F. Tertio ab vna parte duorum equitum exprimitur pugna, eorumque alter gladio G ſe defendere ſtudens, lancea confoditur alterius: ab altera parte laurea cinctum caput exhibetur, cum lituo, & inſcriptione. B. ROMA Idem certamen quarto quoque denario expreſſum eſt, ſed hic miles ille, qui alterum in ſuperiori lancea transfigebat, lancea caret, audacter tamen aduerſarium inuadit. Equus enim anterioribus pedibus alterius equum peſſundat. Scuto huius equitis, vt ſuperioris inſcripta eſt litera M. Altera huius numi parte exhibetur Victoria cum lituo, & inſcriptione: ROMA. Eſt & alius eiuſdem gentis numus, qui vna parte caput criſtata galea exornatum exhibet, cum inſcriptione; RVLLI. Altera bigam cum Victoria equos agitante, & lauri ramum ferente; & inſcriptione. P.SERVILI M. F. Priorem denarium vulgò referunt ad M. Seruilium C.F. qui Magiſter equitum fuit, P. Sulpitio Dictatore anno DL. & conſul anno inſequenti, eiuſque pugnam aliquam equeſtrem ſignificari equitum ſignis exiſtimant, quę in eo denario exhibentur, eandemque etiam indicare voluiſſe, qui alterum denarium cudit. Mihi autem magis placeret, inquit Fuluius, ſi equites, qui ſunt in quatuor denarijs expreſſi, alter ad Sp. Meliū equeſtris ordinis virum, alter ad C. Seruilium Ahalam magiſtrum equitum referretur, à quo Sp. Melius regnum affectans, interfectus eſt; denarioſq. hmōi crediderim à M. & C. Seruilijs Ahalis in progenitoris memoriam ſignatos eſſe, cum & ipſe quoq. occiſi Cæſaris, liberatæq. patriæ laudem aliquam vindicarent. Author enim eſt Cicero præter P. & C. Seruilios Caſcas fratres, duos etiā Ahalas cum alijs coniuratis Cæſarem interfeciſſe. H

Lib. 2. Phil.

Spuril. gentis numiſma

Spuriliæ gentis numus altera parte victoriam, altera bigam habet cum inſcriptione: A.SPVRI ROMA. Idem cum hoc numo eſſet, numus Seruiliorū, niſi aurigam laurea in hoc Victoria cohoneſtaret. Inſcriptum huic P.GALBA ROMA. Eſt & alius eorumdem numus, qui ab vna parte equeſtrem habet ſtatuam cum titulo: SER. GALBA IMP. ab altera Hiſpaniæ imaginē cum duabus lanceis, ſpicis, & ſcuto. Lanceę & ſcutum Hiſpanorum in re militari præſtantiā, ſpicæ prouinciæ fertilitatē indicant. Statua verò equeſtris, poteſt ad Galbæ equeſtrē aliquā ſtatuā pertinere, quæ ab Hiſpanis ei decreta fuerit.

Hiſpan. typ.

Tarquitię gentis num.

Tarquitæ familiæ numus à C. Tarquitio P.F. vt ex inſcriptione apparet, cuſus ab vna parte bigā habet ab altera C. Annij caput, cū inſcript. C.ANNI.T.F.T.N.COS.EX S.C. Fuit .n. hic Annius Syllæ legatus cōtra ſertoriū & Tarquitiū miſſus.

Terentię.

C. Tarentij numus, q auerſa parte victoriā oſtēdit duplicē, aduerſa binos hēt eqtes quos Caſtoris, & Pollucis ſymbola eſſe ſępè īdicauimus: cur verò hūc cuderit numum,

A mum,necdũ obseruaui. Titiniæ gentis denarius,in quo Victoria bigam moderatur,& inscriptum *Titimæ.*
est:C.TITINI.altera parte impressam habet victoriam cum hoc numero:xvi. ex quo colligitur
denariorũ flandorũ curatorem fuisse, cùm Hannibale vrgente asses vnciales facti sunt, placuitq;
denarium sexdecim denarijs permutari: quinarium octonis, sestertium quaternis. Titiorum nu- *Titia.*
mi tres altera parte Pegasum habent impressum cum inscriptione: Q. TITI. Altera prior vi-
rum barbatum, alter imberbem, tertius victoriam. Pegasus autem adduxit quosdam, vt ad Ti-
tium poetam, de quo meminit Horatius ad Iulium Florum,referendos hos denarios putarint.
Eius versus sunt hi: *Lib.1.Ep.3.*

Quid Titius Romana breui venturus in ora
Pindarici fontis qui non expalluit haustus?

Vt igitur Titio huic denarios huiusmodi quidam referrent, imago Pegasi etiam impulit, quæ in
duobus denarijs,quadrato Hermæ imposito est: Clarorum enim, & insignum aliqua virtute vi-
rorum capita Hermis imponi solent. Victoriæ quoque simulacrum in vno denariorum impres-
sum ad Titij in poeticis certaminibus victoriam aliquam referri potest, cuiusmodi multæ Comi-
corum,& Tragicorum poetarum inter se certantium à Græcis,Latinisque scriptoribus celebran-
B tur. Vrsino verò magis placet,si Pegasi signum, Corintho coloniæ à Cæsare Dictatore dedu-
ctæ,& ab Augusto postea instauratæ tribueretur: ad hanc enim fortasse respexisse Q. Titiũ,qui
frater vel cõsanguineus esse potuit L. Titij,qui Tr. Mil. legionis Vernaculæ sub Cæsare ab Hir-
tio dicitur. Bigæ, quæ in Titurиorum quodam numo expressa est, Victoria dextra lauream o- *Li.4.de bel-*
stentans, equos agitat, sub quibus appicta est galea, cum inscriptione: L. TITVRI. Altera *lo Alex.*
numi parte eius simulacrum cum inscriptione est: SABIN. Fuit hic L. Titurius Sabinus ar- *Titurиorum*
gento publicè feriundo præfectus,frater forsan Q. Titurij Sabini,qui Cæsaris legatus in Gallia *numi.*
contra Vnellos præclara multa præstitit. Quæ fuerit Træbauia familia, non constat; eius extat
denarius argenteus ab vna parte victoriæ imagine,altera quadriga insignis cum inscriptione:L. *Trebaniorũ*
TREBAVI. ROMA. Est, & quadriga in Tulliorum denario, sed equi eam trahunt solu-
ti; & insistit victoria sinistra manu ramum lauri gestans, appictaque laura est, cum inscriptio-
ne: M. TVLLI. Ab altera numi parte etiam pictum est victoriæ simulacrum cum inscriptio- *Tulliorum.*
ne: ROMA. Creditur spectare numus ad triumphum M. Tullio Ciceroni ob res in Cilicia be-
nè gestas decretum, de quo ipse scribit in epistola ad Catonem, & ad Atticum. Valeriæ gentis
C numi duo sunt bigam ostendentes; alteri inscriptum; C. VAL. C. F. ROMA. Huic ab altera
parte Victoriæ simulacrum est: alteri inscriptum: L. VALER. Ab altera parte mulier corona-
ta conspicitur, & à tergo malleus cum inscriptione: ACISCVLVS. Vargunteiæ verò gen- *Lib.15.*
tis numus ab vna parte imaginem habet victoriæ cùm inscriptione: M. VARG. Ab altera qua- *Lib.5*
drigam cum inscriptione: ROMA. Vettia verò bigam, & retro eam spicam tritici, cum titulo; *Valeriorum*
L. VETTIVS IVDEX. Ab altera parte; T. TATII Sabini imaginem, cum inscriptione: *Virgunteio-*
TA. SABINVS. S.C.C. Vrbius Pansa Cos.cum Hirtio contra M. Antonium hostem à se- *rum.*
natu iudicatum missus signis ad Mutinam collatis,prælio Antonium superauit. Ad quam victo- *Eettiorum.*
riam indicandam duos potissimum numos cudit,quorum altero ipsius simulacrum cum inscriptio- *Vibiorum:*
ne: PANSA. S. ab vna parte, ab altera quadriga triumphalis; altero eadem quadriga ab
vtraque parte expressa est,cum inscriptione: C. VIBIVS. C: F. PANSA. Vinitiorum nu- *Vinitiorum*
mi duo sunt in Augusti honorem cusi: In priori equestris est statua basi insistens, in qua sub
ipso equo inscriptum est; S. P. Q. R. IMP. CÆ. ab vna parte, ab altera basi sine statua,
inscriptum est, S.P.Q.R.IMP.CAE.QVOD V.M.S. EX A. P. Q. I. S. AD A. D. Cir-
cumcirca verò scriptum: L. VINITIVS. L. F.IIIVIR. Alter ab vno latere simulacrum ha
bet Augusti: ab altero basim supra pontem,cum duabus equi statuis. Basi inscriptum S.P.Q.R.
D IMP.CÆS. Ab vtraque basis parte statua est humana. Sub ponte scriptum: L: VINITIVS.
Pertinent(inquit)hi numi ad declarandos Augusti honores,qui ei ob vias munitas decreti sunt:
Hi verò,vt testatur Dio,& antiquitatis monumenta confirmant, fuerunt statuæ equestres, &
arcus superimpositis statuis. Basis autem,siue columnæ inscriptio,cui in priori numo superimposi
ta est equestris statua,ex Liuio interpretari potest: S. P: Q. R. Imp. Cæsari,quod viæ muni-
tæ sunt ex ea pecunia,quamuis ad ærarium detulit. Huic numo simillimum alium pingit Sebastia-
nus Eritius,sed in hoc arcus sunt duo,& vterque superimpositam habet statuam equestrem,item
equitem dextra lanceas,sinistra scutum ostentantẽ: Inter vtrumq. arcum,scriptum est: QVOD
VIAE MVN. SVNT. Altera numi parte Augustus ipso imberbis pictus est cum inscriptione.
S.P.Q.R.CAESARI AVGVSTO. Eadem imago cũ eadem inscriptione in alio quoq. denario
exhibetur,qui ab altero latere arcum ostẽdit duplicem,alterũ, scilicet alteri superimpositum,in
cuius vertice currus conspicitur triumphalis,cuius moderatorem Victoria à tergo astans laurea
donat. Inscriptum similiter numo;QVOD.VIAE.MVN. SVNT. Triumphalis autem currus

non aliam ob cauſam numo exhibetur, quàm vt indicaretur Auguſtum vijs muniendis viros E triumpho dignos, vel qui aliàs triumphaſſent, præfeciſſe. Cum verò in Auguſti equeſtres ſtatuas incederimus, non incongruum fuerit, aliarum quoque in eiuſdem Imperatoris honorem erectarum ex numorum antiquorum authoritate, mentionem facere, ac deinceps aliorum Imperatorum, qui ſimiliter Auguſti vocari voluerunt, qua in re opera vtemur Sebaſtiani Eritij, & ſi opus fuerit, etiam aliorum Pingit itaque is aureum numum, in quo arcus conſpicitur triumphalis cum quatuor ſuperimpoſitis equis, & tribus viris, quorum vnus à tergo equorum eſt, duo à lateribus, qui inſigna ferunt militaria. Inſcriptum eſt numo ab hac parte: C I V I B. E T S I G N. M I L I T. A. P A R T. R E C V P. Hoc eſt: Ciuibus, & ſignis militaribus à Parthis recuperatis: Dio author eſt, non ſolùm gratiſſimum Auguſto fuiſſe, quòd ciues & militaria ſigna, quæ Craſſo, & Antonio eſſent erepta, citra vllũ certamen recuperaſſet, verùm etiam templum Martis vltoris in capitolio ad imitationem Iouis Feretrij, qua ſigna ea millitaria ſuſpenderentur, decreuiſſe, equoque ouantem in vrbem inuectum, ac fornice trophæum geſtante honoratum fuiſſe. Ab altera numi parte Auguſti imago eſt, cum inſcriptione: IMP. CÆSARI AVG. COS. XI. TRI. POT. VI. S. P. Q. R.

Lib. 54.

Eſt, & alius eiuſdem Auguſti numus argenteus cum inſcriptione: C. CAESAR. . . . qui F altera parte eum ephippiato equo inſidentem oſtendit, perniciſſimeque equitantem, cum inſcriptione: P O P V L. I V S S V. Cuſus enim fuit, cùm iuſſu populi equeſtris illi erigeretur ſtatua, cuius mentio apud Paterculum, his verbis: *Mox cum Antonius occurriſſet exercitui, quem ex tranſmarinis prouincijs Brundusium venire iuſſerat, Legio Martia, & quarta, cognita, & Senatus voluntate, & tanti iuuenis indole, ſublatis ſignis ad Cæſarem ſe contulerunt. Eum Senatus honoratum equeſtri ſtatua, quæ hodieque in roſtris poſita ætatem eius ſcriptura indicat, (qui honor non alij per C C C. annos, quàm L. Syllæ, & Cn. Pompeio, & C. Cæſari contigerat) pro P. R. vnà cum conſulibus deſignatis, Hirtio, & Panſa bellum cũ Antonio gerere iuſſit.*
Eſt, & argenteus numus cum inſcriptione ab vna parte: A V G V S T V S D I V I F. Ab altera ſtatuam oſtendens equeſtrem, cum tribus militaribus inſignibus, ſcriptum eſt: C. CAE S A R. A V G V S T I. F. Eritius in honorem Auguſti cuſum putat; Aeneas Vicus in honorem Cai, quod mihi quoque videtur: cùm certum ſit tunc cuſum eſſe, cùm Caium Auguſtus in prouinciam, quæ fuit Armenia mitteret. Numiſma Tib. Claudij cum eius effigie laureata, & inſcriptione. T I B. C L A V D I V S C A E S A R. A V G V S T. P. M. TR. P. I M P E R A T. Ab altera parte equeſtrem oſtendit ſtatuam in medio duorum trophæorum, G ſpolijs hoſtium onuſtorum, pulcherrimo ſuperimpoſitam arcui. Inſcriptum huic parti: N E R O C L A V D I V S D R V S V S G E R M A N. I M P. S. C. Excuſum fuit hoc numiſma in Claudij honorem ob ſubactam Britanniam, de qua magnificè triumphauit. Niſi dicamus arcum illum eſſe, quem Neroni Druſo Claudij patri Senatus dicauerat, cum triumphans ex Germania Vrbem iniret. Neronis verò numus, ſimiliter inſcriptus ab vna parte: N E R O C L A V D I V S C A E S. A V G V S T. G E R M. TR. P. IMPER. P. P. Arcum quidem etiam habet triumphalem, ſed quatuor ei ſuperimpoſiti ſunt equi, cum ſtatuis hinc inde humanis, & victoriæ cum inſcriptione: S. C. De Neronis triumpho de Parthis, quem numus exprimit, meminit his verbis Corn. Tacitus: *Ob hæc conſalutatus Imperator Nero, & Senatuſconſulto ſupplicationes habitæ, ſtatuæque, & arcus, continui Conſulatus principi, &c.* Eſt, & alius numus in eiuſdem Neronis honorem excuſus, qui ab vna parte eius effigiem, palmamque exhibet, cum inſcriptione: I M P. N E R O C A E S A R A V G. P. MAX. Altera parte eundem Neronem equo inſidentẽ, & duos proſtratos viros lancea tranſfigentem. Alio item quadrigam agitans, ſiniſtra palmam geſtat. Inſcriptum numo E V T H Y M I V S. Quantoperè autem Nero ludis Circenſibus, quibus quadrigæ certabant, delectaretur, H meminit Ttranquillus, cùm inquit: *Equorum ſtudio vel præcipuè ab ineunte ætate flagrauit, pluri muſque illi ſermo, de Circenſibus erat, & quondam tractum praſinum agitatorem inter condiſpiculos querens obiurgante pędagogo, de Hectore ſe loqui ementitus eſt. Sed cùm inter initia imperij eburneis quadrigis quotidiè in abaco luderet, ad omnes etiam mimos Circenſes ſeceſſu commeabat, &c.* Vt verò Neronis in hoc certamine eximia indicaretur peritia, addita eſt inſcriptio, E V T H Y M I V S. Hic.n. quadrigarius in Olympiæ ludis fuit celeberrimus: Meminit eius Plin. his verbis: *Conſecratus eſt viuus, ſentienſq; oraculi eiuſdem iuſſu, & Iouis Deorum ſummi aſtipulatu, Euthymius Pycta ſemper Olympiæ victor, ſemel victus, &c.* Eſt denique alius adhuc numus in eiuſdem Neronis honorem cuſus; in cuius parte vna eius conſpicitur effigies, cum palma, & inſcriptione: IMP. NERO CAESAR AVG. P. MAX. Altera Circus, & in eo quadrigæ circum metas currentes, & curſu certantes. Eadem huius numi, quæ prioris ratio eſt. Titi quidam numus cum eius effigie ab vna parte, & inſcriptione; I M P. T. C A E S. V E E S P A S. A V G. P. M. TR. P. P. P. ab

Cai numus.
Tib. Claudij numus.
Neronis numus.
Nero Circenſium ſtudioſus.
Euthymius quadrigarius.
Lib. 3. c. 47.
Titi numus.

A P. P. Ab altera parte eiusdem Imperatoris habet statuam equestrem, quæ virum quendam sub equo prostratum conculcat: Subscriptum est: S. C. Alius est eiusdem Titi Vespasiani numus cum eadem effigie, & inscriptione eadem, altera parte ipse Titus curru vehitur triumphali, sceptrum dextra ostentans. Appicta currui Ipsa victoria est, & lauri item ramus, cum inscriptione. S. C: Triumphus eo Titi exprimitur de Iudæis. Est & alius numus, cui ab vna parte inscriptum est: IMP. T. CAES. VESP. AVG. P. M. TR. P. P. P. COS VIII. & altero latere S. C. in quo vir quidam pedes, indutus galeam, orbem equiti præbet, Roma nimirum, aut fortè Mars, aut Bellona Tito, quasi monarcham creatura. Extat & Domitiani equestris statua in quodam numo æreo, cum inscriptione, PRINCIP. IVVENT. S. C. in cuius similiter altera parte Domitiani etiamnum adolescentis simulacrum expressum est, & inscriptum. CAESAR. AVG. F. DOMITIAN. COS. II. Simillimus per omnia datur eiusdem Domitiani numus quidam argenteus, sed ab ea parte, in qua ipse equo vehitur, nulla est inscriptio. Vterque cusus fuisse creditur, cum in Galliam, & vtramque Germaniam ipse cogitaret. Est & argenteus eiusdem effigie nobilis cum inscriptione: CÆSAR. AVG. F. DOMITIANVS. in quo ab altera parte Pegasus expressus est, cum inscriptione: COS. III. Huius numi duplex redditur ratio, sunt qui famæ illius, B quæ de eo vbique terrarum dispersa erat, typum esse volunt. Pegasus enim famæ symbolum est: alij verò ab ipsomet Domitiano cusum hunc numum conijciunt, vt se poetices studiosum indicaret: talem enim se esse simulabat, vt testatur Suetonius.

Domitiani statua.

Famæ symbolum.

Elegantissimum quoque æreum numisma à Græcis excusum reperitur cum inscriptione: ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ. altera parte impressum habens arcum triumphalem, tribus portis insignem, cui superimpositæ cernuntur quadrigæ binæ, quarum vna ipse vehitur, & ab vtroque earum latere vir quidam genuflexo, & manibus post terga reuinctis, supplex astat, cum inscriptione: ΙΔ. Istiusmodi arcuum mentio est apud Suetonium his verbis: *Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas, & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Ianos arcusq. cum quadrigis, & insignibus triumphorum per regiones vrbis tantos, aut tot exstruxit, vt cuidam Græcè inscriptum arcuisit, Aream, & caluitium.* Fuit & alius ei cusus numus honoris ergò ob deuictam Germaniam, in quo ab vna parte ipse eques peditem scuto se defendentem, prostratum proculcat, cum inscriptione, S. C. Ab altera parte inscriptum est, IMP. CAES. DOMIT. AVG. GERM, COS. XI. CENS. PER. P. P. Simillimus quoque numus in honorem Traiani, & Neruæ principis excusus extat sed in eo tantum à præcedēti differt, quod prostratus scuto careat: Inscriptum huic numo S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI S. C. A: C Altera pars imaginem eius exhibet laureatam, cum inscriptione tamen Neruæ etiam communi. IMP. CAES. NERVÆ. TRAIANO AVG. GER. DAC. P. M. TR. P. COS. V. P. P.

Traiani, & Neruæ numus.

Eiusdem Traiani numus quidā alius à quadam Græciæ vrbe excusus ab vna parte victoriam vtraque manu lauri ramum ferentem exhibet, biga vectam symbolum videlicet victoriarum, quas contra diuersos populos obtinuit. Est & alius numus cui ab vna parte effigies Traiani expressa est, cum inscriptione, D. NERVÆ TRAIANO AVG.

Altera eques Leonem lancea transfixurus, eam rumpit, ruptaque mordicus à leone arripitur. Allusio est ad spectacula quæ C. & XV. diebus Traianus populo Rom. exhibuit, vt testatur Dio in eius vita. Qui verò eiusdem numus altera parte expressum habet Circum & in eo certantes cursu equos celeres, & quadrigas, bigasque, cusus est in memoriam reparati ab eo Circi, de quo meminit idem Dio his verbis: *Natura magnificus, & gloriæ appetens erat: Circum collapsum ampliorē, atque etiā elegantiorē restituit, quod ideo se fecisse inscripsit, vt populum Romanū capere posset.* Reperitur denique pulcherrimum eiusdem numisma æreum, quod altero latere Vlpiam exhibet basilicam ab eo exædificatam, varijsque exornatam statuis, inter quas supremæ equestres sunt, cum inscriptione S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI. S. C. In quodam Adriani numo, ipse triumphali vehitur D curru: manum extendens, velut aliquid ab astante muliere (Victoria fortè) accepturus.

Adriani numus.

Alio quidem decursio equitum, & peditum militaris, exprimitur. Duos enim equites, & peditē, scutatos, hastatosque ostendit, cum inscriptione: DECVRSIO. S. C. De hac decursione dicam post suo loco. Ipse verò Adrianus equo vectus quodam alio numo exercitum arte militari instruit, cuius loco pedites tres militaria ferentes insignia eodem latere numi exprimuntur, cum inscriptione: EXERCITVS REATICVS. S, C. Adrianus enim teste Aelio Spartiano, quamuis pacis magis, quam belli esset cupidus, militem, quasi bellum immineret, exercebat, tolerantiæ documento eos imbuens, ipse quoque inter manipulares vitam militarem magistrans, &c.

In eiusdem honorem numus alius, cum inscriptione: M A V R E T A N I A. S.C. cuius peditem cum repræsentat, sinistra duo gestantem spicula, dextra ferocientem equum ducentem, aut potius cohibentem. Mauritanorum enim motus compescuit, qui nisi ex equis fere dimicant, teste Strabone, dum inquit: Pugnant frequentiùs ab equo hastati equis nudis vtentes, & iunceis frænis, &c. Antinoi formosissimi adolescentis effigies thorace tenus eiusdem

Mauritani ex equo pugnant.

Antinoi numi.

Adriani puto iussu (erat enim ipsi carissimus,& in delicijs) excusus in quodam numo ostenditur E cum inscriptione: ΑΝΤΙΝΟΟΥ. ΗΡΩΟC.& ab altera parte equo insidens, dextraque caduceum gestans.Tanto autem amore Antonoi exarsit Adrianus,vt mortuo vbique terrarum diuinos exhiberi honores,inque deorum numerum referri voluerit,sacerdotesque constituerit, quorum vnus numum in eius honorem percussit,qui ab vna parte eius vultum ostendit, cum inscriptione: ΟCΤΙΛΙΟC. ΜΑΡΚΕΛΛΟC. Ο. ΙΕΡΕΥC. ΤΟΥ. ΑΝΤΙΝΟΟΥ. Hoc est Hostilius Marcellus Sacerdos Antinoi: ab altera Pegasum erectis anterioribus pedibus, & & volandi cupidissimum,sed à Mercurio fræno cohibitũ, cum inscriptione: ΤΟΙC.ΑΧΑΙΟΙC. ΑΝΕΘΗΚΕ,hoc est Achiuis dedicauit.Antonini Pij Imp.numi sunt duo,vnus cum inscriptione: Græca,altera Latina:ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. TR. P. altera parte curru ipse vehitur triumphali,cuius exterior equus ephippiatus est.Est & similis numus alius,in quo Victoria equos quadrijuges moderatur.

Antonini Pij numi.

Inscriptum: VICTORIA AV. S C.Extat & alter numus in eiusdem honorem factus, in quo ab vna parte eius effigies senili ætate expressa cernitur,cum inscriptione: DIVVS ANTONINVS:ab altera ædificium pulcherrimum varijs exornatum statuis, & quadriga, quę verticem eius occupat:Inscriptio est; CONSECRATIO. S.C. Numo huic lucem dat Iulius Capitolinus his verbis: *Diuus est appellatus: cunctis certatim adnitentibus, cùm omnes eius pietatem, clementiam ingenium sanctimoniam laudarent. Decreti sunt etiam omnes honores, qui opotimis Principibus delati sunt. Meruit,& flaminem,& Circenses,& templum &c.* Elegans etiam extat numus M. Antonini,in quo ab vno latere ipse equo vectus lanceam dextra gestat,præit armatus vnus,duo verò subsequuntur,cum inscriptione. PROFECTIO AVG. S. C. Quamuis verò is solus ad bellum proficisci videatur,socium tamen profectionis habuit L.Verum suum fratrem. Meminit idẽ Capitolinus; *Profecti tamen sunt paludati ambo Imperarores, Parthis & Marcomannis cuncta turbantibus, nec parum profuit ista profectio, cum Aquileiam vsque venissent.* Est & equestris statua elegantissima alio quodam numo expressa cum inscriptione: IMP. VIII. COS. IV.P.P. ab altera parte ipse pectore tenus expressus est cum inscriptione: M.ANTONINVS AVG.GERM. SARM. TR. P. XXXI. Alludit numus ad pulcherrimam illam Antonini statuam equestrem, quæ hodieque opera Pauli tertij in Capitolio cernitur,cum prius forum D. Ioan. Lateranensis occuparet. Equi iuba,& procomio procerioribus præditi viri ceruicem dextra palpans, sinistra longum gestans baculum in alio Antonini numo conspicitur: cui supra caput appicta est stella, cum inscriptione: TR. POT. VIIII. COS.II. Altera pars effigiem babet ipsius Imperatoris,ætate expressam iuuenili,cum inscriptione; AVRELIVS. CÆS.AVG. Virum eum Parthicæ prouinciæ,stellam Orientis symbolum esse volunt,equum equestris pugnæ, qua maximè gaudent.Parthici autem belli sub hoc Imp.Capitolinus meminit: quo profligato ipse, & frater Parthicus appellatus est.

Ex equis verò eos bellare meminit Dio: *Armatura* (inquit) *eorum, vsusq. armorum talis est; Scuto nihil tribuunt, sed sagittis, iaculisque ipsi equites vtuntur, armatiq. maiori ex parte: Pedites inter eos pauci sunt, ijq. infirmiores, sed & ipsi sagittarij, ad quod à pueritia exercentur, cœlo ipsis suo, ac regione ad vtrunque conducente. Regio enim plana, vt primùm est, & cùm ad alendos equos, tum ad equitandum aptissima. Itaque armenta tota equorum in bellis ducunt, vt subinde mutatis equis, subitò ex longinquo adequitare, rursusq. repente procul referre pedem possint.* L.Veri Imp.numus altera sui parte ostendit rogum funebrem,cuius vertici superimposita est quadriga,cũ inscriptione: CONSECRATIO. S.C.Inter Diuos .n. is quoq.consecratus est.Eiusdem imagine illustris numus alijs,ab altera parte Perseum ostendit Pegaso volante vectum,& feræ pugnantem bicipiti,alias leonis specie: cũ inscriptione; CLICOR.Virtutis is vitiorum domitricis symbolum est. Explicatq. hunc numum dilucidissimè emblema hoc Alciati.

Parthorum pugna. Lib.40.

Veri numus

Virtus vitiorum domitrix.

Bellerophon vt fortis eques superare Chimæram,
Et Lycij potuit sternere monstra soli.
Sic tu Pegaseis vectus petis æthera pennis,
Consilioque animi monstra superba domas.

Alij verò interpretantur Commodi Imp.numum, in quo ipse equo insidens occurrentem iaculo leonem conficere minatur. Aiunt enim Lampridij testimonio ferarum diuersarum sua manu multa millia occidisse,ideoque & Latinum Herculem nominatum fuisse.Inscriptum huic numi lateri: VIRT. AVGVST. COS. S. C. alteri in quo eius effigies: ANTONINVS. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. alteri, in quo ipse triumphali curru vectus triumphat. P. M. TR. P. XI. IMP. VII. COS. V. P. P. Britannicus autem dictus ab adulatoribus, quod de Britannis per legatos domitis triumphũ duxisset.Est & alius numus similiter eius imaginem,sed armato pectore ostendens, cum inscriptione:

Commodi numus. Latinus Hercules.

L.AV-

A L. AVREL. COMMODVS. AVG. TR. P. IIII. altera verò parte ipse equo insidens
lanceam dextra gerit,& præeuntem militem armatum insequitur;alijque armati sequuntur eum.
Inscriptum huic lateri: PROFECTIO AVG. Cusus fuit hic numus, cùm vnà cum
patre ad bellum proficisceretur Germanicum: cuius profectionis mentio est in Lampridio:
E contrario Septimio Seuero post multa confecta feliciter bella in Vrbem reduci cusus fuit *Sept. Seueri*
numus, in quo ipse equo insidens,prȩeuntem militem armatum, & insigne militare ferentem in- *numus.*
sequitur, cum inscriptione: ADVENTVI AVG. FELICISSIMO. In eiusdem honorem
factus numus alius altera parte nauem habet onustam militibus, item quadrigas, diuersaque ani-
malia quadrupeda, cum inscriptione: LAETITIA TEMPORVM. Ostendit numus eximiam
Seueri munificentiam atque liberalitatem in exhibendis populo spectaculis. Antonini Caracal- *Caracallæ*
læ equo vecti, dextra militare quoddam insigne gestantis numus,præeuntem etiam alterumque *numus.*
subsequentem militem, armatum vtrumque, & similiter militare insigne ferentem ostendit, cum
inscriptione: S. C. cæterùm euntemne ad bellum,aut à confecto eo reducem exprimere volue-
rint, non satis constat. Ad Parthos superandos profectum, de ijsque triumphasse certum est; id
quod alter quidam numus à Græciæ quadam vrbe factus testatur, in quo ipse Caracalla curru
B triumphali vehitur, dextra militare signum Aquilam ferens: cum inscriptione: ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ
ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Est,& aliud numisma eidem Caracallæ in Græcia dicatum,sed fratri Getæ com
mune, in quo ab vna parte vtriusque effigies expressa est, cum inscriptione: ΑΥΤΟΚ. ΚΑΙ.
Μ. ΑΥΡΗ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ, ΑΟΥ.ΣΕΠΤΙΜΙΟΣ ΓΕΤΑΣ ΚΑΙΣΑΡ. altera statua
equestris, cui vir quidam substratus est: appictumque insuper trophæum cum inscriptione, ΕΠΙ.
ΣΤΡΑΤΗΓΟ. ΤΑΙΡΡΙΟΥ. . . ΕΛΑΙΤΩΝ. Alludit numus ad victoriam quam contra Pe-
scennium Nigrum Seuerus eorum parens obtinuit. Elegantissimus verò eiusdem Getæ numus *Getæ numus.*
æreus cum eius effigie ab vna parte, & inscriptione. GETA. CAESAR PONTIFEX,
altera parte equites ostendit tres,quorum vnus præcurrens subsequentes alloquitur: Inscriptum
hic PRINC. IVVENT. Exprimi hoc numo Troiæ lusum existimant periti, de quo suo loco.
Macrini effigies lauro coronata cum inscriptione: IMP. CÆS. M. OPEL. SEV. MA- *Macrini nu*
CRINVS. AVG. æneo numo exhibetur; in cuius parte altera ipse Macrinus curru trium- *mus.*
phali vectus à Victoria coronatur, cum inscriptione: S. C. PONTIF. MAX. TR. P. II.
COS. II. P. P. Antonini Eliogabali numo currus scutum vehens, in quo Aquila Romanorum *Eliogabali.*
insigne militare depingitur, à quinque trahitur equis, cum inscriptione populi qui eum honoris
C causa excudit, ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΕΦΕΣΙΩΝ. Delectabatur autem Eliogalabus equorum
quadrigarumq; cursu, vt testatum reliquit his verbis Lampridius: *Dedit quadrigas equos stratos,*
mulos, basternas, & rhedas, Et aliàs: *Quadrigas Circensium in triclinijs, & in porticibus sibi semper*
exhibuit. Alexander verò Seuerus à Parthico bello victor reuersus,de Parthis pulcherrimum *Seueri nu-*
egit triumphum,qui quoque numo aliquo expressus cernitur, in quo ille triumphali curru vehitur, *mus.*
cnm inscriptione. P. M. TR. P. VIII. COS. III. P. P. Eiusdem etiam honoris causa factus,
alius numus, in quo equo proficiscentem præcedit victoria, & inscriptio est: PROFECTIO
AVGVSTI. S. C. Profectio autem fuit in Persas; quibus bello superatis alium cudit numum,
in quo ipse capite leonina pelle obtecto expressus cernitur,cum inscriptione ALEXANDER.
altera parte in Circo maximo, cum suis metis, & obelisco medium locum occupante, bigarum,
quadrigarumq; & celetum equorum certamen editur. Ludos ipse vocat apud Lampridium, Per- *Ludi Persici*
sicos: *Quirites* (inquit) *vicimus Persas, milites diuites reduximus, vobis congiarium pollicemur, cras* *Maximini*
ludos Circenses Persicos dabimus. Maximini numus,in quo ipse vna parte depictus est,cum inscri- *numus.*
ptione IMP. MAXIMINVS PIVS AVG. ab alia parte quadrigam habet, qua ipse
D triumphans, manu; altera lauri ramum gestans vehitur, & ab astante Victoria coronatur, trium-
phum suum expressit,quem ob debellatos egit Germanos. Inscriptum est huic lateri: TR. P. II.
COS. S. C. Iam verò ipso debellato Maximino, à Gordiano, Pupieno, & Balbino, Romani *Gordiani nu*
triumphum hisce decreuerũt,idq; excusa in numo quodã quadriga, qua Gordianes vehitur, di- *mus.*
uulgarunt: equestresq; statuas quoque posuerunt, quales etiam alio numo exprimuntur cum ea-
dem plane inscriptione: P. M. TR. P. III. COS. P. P. Curruum triumphalium istorum,statua-
rumq; meminit Capitolinus his verbis: *Eraso nomine Maximinorum, appellatisq; diuis Gordianis*
victoriæ causa Principibus nostris, Maximo, Balbino, & Gordiano statuas cum elephantis decernimus,
statuas equestres decerrimus, trophæa decernimus. Philippi quoque numus cum inscriptione: IMP. *Philippi nu-*
M. IVL. PHILIPPVS AVG. ab altera parte habet statuam equestrem laureatam, & sini- *mus.*
stra spiculum ferentem; cum inscriptione: ADVENTVS AVGG. S. C. Is enim cum filio
compositis in Persia feliciter rebus victor reuersus hoc honore à populo Ro: affectus est. Eadem
inscriptio quoque sed sine S. C. in alio quoque numo est,in quo verò equestres statuæ sunt duæ,
quas Victoria præit, & armatus miles subsequitur. Altero numi latere vtriusque Philippi imago
est, cum

eſt, cum inſcriptione: CONCORDIA AVGVSTORVM. Eſt, & alius numus, qui vna parte præter vtrumque Philippum, Marciam Otacilam, quæ ſenioris erat vxor, exhibet, altera currum triumphalem, quo vterque Imperator vectus à Victoria coronatur: Elegans etiam numus vtriuſque Galli Trebognani patris, & Voluſiani filij imagine illuſtris altera parte equeſtres habet ſtatuas duas, quarum vna ſignum gerit militare: ſubſequũtur milites armati duo, præcedit equitantes Victoria: Inſcriptum numo: ADVENTVS AVGG. Magno verò illi Conſtantino poſt multis prælijs deuictos Sarmatas, & Ghothos Thraciam diripientes cuſus fuit numus, in quo ab vna parte ipſe feliciſſimè dipingitur, cum inſcriptione: VICT. CONSTANTINVS AVG. Ab altera ipſe equo inſidens proſtratum hominem transfigit; cum inſcriptione: DEBELATORI. GENT. BARBARAR. E

Galli Trebogniani num⁹ *Conſtantini*

VSVS IN VECTIONE.

Li. 2. de na. deorum. *Vectio duplex.* *Equorum vectariorũ genera.* *Lib. 5. de aſſe.* *Sarcinarij.* *Clitellati.*

EQVVM vehendi cauſa, arandi bouem, venandi, & cuſtodiendi canem, natum eſſe perhibet Cicero. Vectio autem quæ fit per equum, potiſſimum duplex eſt. Nam vel ipſo aliquid dorſo ſuo vehit, vel currui iunctus id trahendo promouet, vnde, & currus ipſos etiam vehicula dicimus. Vtroque modo vel ipſos nos vehit homines, vel ſarcinas: de qua poſteriori vectione hac ferè rubrica agemus, quandoquidem hæc meo iudicio propriè de iumenti vectione intelligitur: in hoc enim ſenſu Varro videtur dixiſſe: *Equi alij ſunt idonei ad rem militarem, alij ad vecturam: itaque peritus belli alios eligit atque alit, ac docet; alter quadrigarius ac deſultor. Neque idem qui vectarios facere vult.* Budæus eleganter iſtiuſmodi equos diuidit in ſarcinarios, & iugales: ſed iugalium duplex eſt genus, nobile vnum, cuius in equeſtribus certaminibus vſus eſt, de quo mox ſuo loco, alterum ignobile de quo hic intelligimus. F

Sagmorũ. *Lib. 30. 16.*

Sarcinariorũ ſiue dorſuariorũ etiam duo ſunt genera: alij enim ſarcinas non ferunt, niſi prius clitellati ſint, vnde, & clitellarij nuncupãtur. Sunt autẽ clitellæ, quibus ſarcinæ colligatæ iumẽtis portãtur: alij nudo ferunt dorſo, vt qui per vrbes farinã gerunt. Clitellati, etiã vocãtur ſagmarij à ſagmate, quod ſtratũ ſignificat, cui onera aptantur. Sagma (inquit Iſidorus) quod corrupte vulgo ſelma dicitur, ſtratum ſagorum vocatur. vnde caballus ſagmarius, mula ſagmaria. Suidas: σαγμάρια τὸ πάρ ὑμῖν λεγόμενον τηλδοντὰ βαςάζοντα τὴν ἀποσκευὴν τῶν ἐπιτηδείων. Apud Lampridium equi ſaginarij aliquoties mentio eſt. Turnebus legit Sagmarij. Seneca Græco vocabulo hippoperas vocat ſarcinas, quæ à tergo equi geſtantur, quaſi dicas peras, & mãticas equeſtres. Volaterranus canterios, equos videlicet caſtratos vecturæ optimos eſſe aſſerit. Noſtroque tempore Tartari, vt refert Sigiſmundus Baro, caſtratos tantùm equos habent, quòd tales arbitrentur plus laboris inediæque ferre poſſe. Iſtiuſmodi vectarijs equis robur eſſe oportet: quamuis ad vecturas plerumq. dentur effœti annis, aut læſi, qui illis operis reliquas vires conficiunt. Neq. eſt tanta noſtri temporis humanitas, vt ocioſus alatur equus; poſtquam conſenuerit, & vires amiſerit, vtque non turpi ſenectæ illius, quod Maro fieri oportere cenſuit, ignoſcatur abdito domi. G

Currules. *Lib. 3. c. 18.* *Curriles.* *Currus quid propriè* *Quadriga.*

Eadem & apud antiquos equorum conditio fuit, vt in prouerbio, ἵππȣ γῆρας, id eſt equi ſenecta diximus. Qui ad currum iunguntur curules nominantur ab ipſo curru, quem trahunt, à quo & ſellam currulem vocari legimus: Nam Senatores qui curulem magiſtratum hoc eſt, maiorem honorem gerebant, honoris gratia in curiam vehi ſoliti ſunt curru, in quo ſella erat eburnea, ſupra quam conſidebant, vt ſcribit A. Gellius. Legimus verò apud Vegetiũ iumenta currilia. Albertus inuſitato vocabulo equos ad fugam, & inſecutionem aptos curriles vocat. Curules equos Feſtus exponit quadrigales Sunt tamen currus aliquot ſpecies, quæ nomen immutant. Abiga enim bijuges, & bigarij, à carruca carrucarij, à carpento carpentarij, à rheda rhedarij, à ciſio ceſarij appellantur. Hoc interim certum eſt, currum, etſi generale ſit nomen, per excellẽtiam pro quadrigis poni, vt & ἅρμα apud Græcos Plinius tradit Erichthoniũ primum quadrigis vſum fuiſſe. Scholiaſtes Pindari ἅρμα, id eſt currum ab eo inuentum ait. Eſt autem quadriga quatuor equis iunctus currus: hinc Virgilius de eodem Erichthonio: H

Primus Erichthonius currus, & quatuor auſus
Iungere equos, & rapidiſq. rotis inſiſtere victor.

Lib. 19. c. 8.

Scribit itaque Gellius, Cæſarem quadrigas, etiamſi currus vnus, equorum quatuor iunctorum agmen vnum ſit, pluratiuo numero ſemper dicendas putare. Dicimus tamen etiam quadrigam, vt conſtat ex hoc Iulij Capitolini: *Quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ ſunt, vtpote qui Perſas viciſſet, vt triumpho Perſico triumpharet; Miſitheo autem quadrigæ equorum, & triumphalis currus.* Aliquando quadrigarum nomine intelliguntur ipſi equi, qui quadrigas agunt. Plautus.

Nam

A *Nam si huic occasioni tempus se subduxerit:* *In Asinar.*
Numquam pol indipiscet quadrigis albis postea. *Quadriga pro equo.*

Vbi quadrigas albas vocat equos Veneris, qui erant albi & citi: vt sit sensus, etiamsi currum Veneris ab alitibus vectum, & per hoc summæ celeritatis, conscenderet, & sequi vellet iam amissam occasionem, nunquam eam consequeretur. In eodem sensu Virgilius:

Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ *Aeneid.8.*
Distulerant.

Item Claudianus: *7.Paneg.*

Velut ordine rupto
Cùm procul insanæ veherent Phaetonta quadrigæ.

Accipiuntur autem equi pro ipsis quadrigis, quod his iuncti celeriori cursu ferantur, illi videlicet, qui in sacris certaminibus currunt: Mentio est apud Columellam: *Vnde sacrorum certaminum* (inquit) *studiosi pernicissimarum quadrigarum semina diligenti obseruatione custodiunt, & spem futurarum victoriarum concipiunt propagata sobole generosi armenti.* *Hinc nauibus, atque quadrigis*, dixit Horatius, alij *citis quadrigis*, alij *Iouis quadrigis* pro summo studio, summaque festinatione: sed de B his quadrigis equisque postea. Quod verò ad inuentionem quadrigæ spectat, Cicero Mineruam scribit quadrigarum inuentricem ferri. Ait itaque Eusebius libro temporum Erichthonium primũ quadrigas iunxisse, sed in Græcia tantum: nam apud gentes alias iam tum fuisse, certissimis probari argumentis posse tradit Rhodiginus: & apud Isidorum legimus, Cisternem Sicyonium equos quadrigarum medios, eosque singulos ex vtraque parte simplici vinculo primum applicuisse.

Equi pro quadrigis. *Lib.3.c.9.* *Li.3.de nat. deor.* *Quadrigar. inuentio.* *Lib.13.c.7.*

Quia verò quadriga quatuor iunctorum equorum est, eleganter à Græcis τετριππον appellatur, & τετριπποβάται, qui ea vehuntur, & τετρωρον, siue τετρωρον ἅρμα, siue τετρωρος ὄχος, quasi quadrijuges currus, id est, in quo quatuor equi iuncti sunt, ab ἀείρω significãte συζευγνύω, vt ait Eustathius, quamuis Varinus dictum velit παρὰ τὸ ἀρηρέναι καὶ ἡρμόσθαι τοὺς ἵππους αὐτῷ. Ita & quadrijugum currum vocauit Virgilius: Equos verò similiter τετράορους dicunt, Τετράοροι, inquiunt, & Varinus, & Hesychius, τέσσαρες ἐπὶ τοῦ τετρίππου ὑπεζευγμένοι: Latini quadrijugos, siue quadrijuges: Ouidius:

------Tritumque relinquunt *Metam.2.*
Quadrijuges, spatium, nec quo prius, ordine currunt. *Equorum à curribus nomina.*

C Virgilius:

Quadrijuges in equos, aduersaq́ pectora tendis,

Sic & seiuges dicimus, trijuges, & bijuges, à triga, & biga. Seiuges verò propriè dictum currum non habent. Bijuges siue bijugos, bigarios etiam dicunt. Liuius etiam bigatos, Homerus δίζυγες. Hos in Hetruria dextrarios vocari Hermolaus testatur. Τρίπωλον ἅρμα currus est à tribus equis tractus, ἑξάπωλοι equi, qui currum sex equorum ducunt. Zygios dicimus, qui iugum subeunt, pareoros, qui latera stipant, ὑποζύγια quæcumque iumenta, nam Ζεῦγος, id est iugum vocari potest, teste Polluce, quicquid iunctum est, etiamsi ex tribus, aut quatuor iumentis fuerit. Latini poetæ tamen iugales absolutè de equis dicunt: Callimachus ζευγήτιδας ἵππους, Plinius subiuges carpento equas. Quatuor equos Scholia Homeri duas bigas, & quadrigam interpretãtur: sed quadriga currus vocatur plenus, & perfectus, biga non plenus. Bigam Græci συνωρίδα vocant, vt constat ex hoc Hesychij: Συνορὶς, ἅρμα δίπωλον, ἐκ δύο ἵππων, ἢ συζυγία δυάς. Synoris inquit, interpres Aristophanis in Nebulis, citante Cælio, est currus non plenus, sed ex duobus iunctis equis, quem nunc δίφρον vocamus, quanquam eo proprie dicitur nomine in curru pars, vbi cum parabate versatur auriga, vnde etiam inclinatur quasi δυοφόρος, id est duos ferens, vt author est Eustathius. Idem Cælius synorida fuisse ait bigam è duobus equis non pullis, sed adultis, quamquam post è pullis quoque (inquit) iuncta est. Aitque inuenisse se apud Aristotelem in libro de mundo, etiam in bello vsos synoride. Scribitur aliter per ξ. ξυνωρὶς, & dicitur etiam de alijs animantibus, si quidem apud Heliodorum legimus, ταύρων ξυνωρὶς, & alibi βοῶν, pro dyade simpliciter, & Varinus ξυνωρίδα, inquit, ζογλῶ, κυρίως ἐπὶ τῶν ἡμιόνων, ἢ ἐκ δύο ἵππων λέγουσι. Hesychius addit, ὀρεὺς γὰρ ἡμίονος, quasi etymologiam, vel compositionis rationem afferẽs: cæterùm ξυνωρὶς à mulis dici nequaquam videtur. Rheda vocabulum Gallicum, genus erat leuiculi currus; Erat & petoritum Gallicum, vt docemur à Quintiliano: *Plurima*, inquit, *Gallica valuerunt, vt rheda, & petoritum.* Er rursus: *Cum sit epi præpositio Græca, rheda Gallicum, nec Græcus tamen, nec Gallus vtitur composito, Romani suum ex vtroque fecerunt.*

Biga quid. *Synoris.* *Rheda.* *Pretoritum.* *Lib. 1.*

Cum Rhedis nostros cocchios, siue caroccias similitudinem habere inquiunt. Hoc tñ interesse volunt, φ nostro tpe equis vtamur, cùm veterum rhedæ à mulis ferè traherentur, vt apud Græcos ἀπήνη, nam rhedarium equum (vt Grapaldus vocat) apud veteres non inuenias, vt mulũ rhedarium. Varro, *Celerius voluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios, vt tibi haberes mulos, quàm*

è piscina

è piſcina barbatum mulum. Fuiſſe tamen in eiſdem equorum vſum manifeſtè docet M. Tullius, E
Epiſt. 6. ad Attic. inquiens: *Hic Vedius venit mihi obuiam cum duobus eſſedis & rheda equis iuncta*. Suetonius de Cæ-
ſare: Longiſſimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus meritoria rheda cētena paſsuū
millia in ſingulos dies: Quod equorum, non mulorum fuerit. Et eporhedicæ teſte Plinio Galli-
ca etiam vox, bonos equorum domitores ſignificat. Falluntur autem, dum cum noſtris caroccijs
eandem arbitrantur, nam rheda binis tantùm conſtabat rotis. A rheda nihil ferè, vel ſaltem parū
differre puto Ciſium, genus nimirum vehiculi biroti, vt inquit Nonius, & ad celeritatem simili-
Ciſium. ter comparatum, vt ex Cicerone conſtat: *Ciſio* (inquit) *celeriter ad vrbem vectus*: *& Decem*: & ali-
Carpentum bi: *Decem horis nocturnis: ſex & quinquaginta millia paſſuum, ciſijs peruolauit*: Cum hoc eandem
Pilentum. eſſe aiunt carrucam. Nec multum puto differre carpentum, nam & hoc à celeritate volucre vo-
Sat. 8 catur à Iuuenale: *Volucri Carpento rapitur pinguis Damaſippus* Eratque eius quoque vſus in bel-
Lib. 1 lo, vt apud Liuium legimus. Eiuſdem præterea generis fuiſſe quoque conijcio pilentum, quam-
Pilentum. quam hoc priuatim ad matronas pertinere non dubitem: nam id clarè docet Feſtus. *Pilentum*, in-
quit, *vehiculi genus, quo matronę ferebantur*: Sunt qui pilentum cum petorito, item cum eſſedo
idem exiſtimant: Horatius verò diſtinguit:

Eſſeda feſtinant, pilenta, petorita, naues, F

Sed fieri poteſt, vt in eo conueniant, quod quatuor conſtent rotis, operimenti verò materia va-
rient. Pilenta mulorum fuiſſe manifeſtò teſtatur poeta Auſonius, dum ait:

Inuenies præſto ſubiuncta petorita mulis, Et alias.
Cornipedes rapiant impoſta petorita mulæ,
Vel Ciſio triiugi ſi placet inſilias. Et rurſus.
Canteri moneo, malè nota petorita vites
Nec celeres mulas ipſe Metiſcus agas.

Et mulam carrucariam dixit Vlpianus ff. de ædilitio edicto, quaſi & carrucis mulæ iungerentur.
Sunt autem Gallica nomina Gallicorum vehiculorum, vt partium ex Quintiliano, partium ex M.
Varrone conſtat. *Plurima Gallica* (inquit ille) *valuerunt, vt rheda, & petoritum quoq.* Hic petoritum
Gallicum vocabulum genus vehiculi, apud Belgas Galliæ ciuitatem repertum ſcribit, & ſua æta-
te in conſuetudinē primùm veniſſe. Quod ſi quis pilentum vulgò interpretaretur carrociā è cin-
Aeneid. 8. gulis pendentem, is meo iudicio non erraret: mollia enim pilenta vocauit Poeta.

-----*Caſtæ ducebant ſacra per vrbem* G
Pilentis matres in mollibus.

Id eſt, vt vertunt detractiores interpretes, penſilibus; quales nimirum à nobilioribus matronis
hodieque expetuntur, vti & olim: Claudianus de nuptijs Honorij:

Ante foras iam pompa ſonat, pilentaque ſacra
Præradiant ductura nurum.

Liuius pilenta matronis à Senatu ob munificentiam conceſſa tradit his verbis: *Honoremq́. ab eam*
Lib. 5 *munificentiam ferunt matronis habitum, vt pilento*) codices impreſſi habent plauſtro, vetus exem-
plar pilento,) *ad ſacra, ludosq́. carpentis feſto, profeſtoq́. vterentur*. Iſtiuſmodi vehicula vndiq.
tecta, & munita arcendæ aeris iniuriæ camerata dici poſſunt, ſicut & geſtatorium Suetonio di-
ctum, Iuuenali lectica. Erat, & aliud Gallicum vehiculi genus Benna nuncupatum, à quo com
bennones dictos eſſe legimus apud Feſtum ſocios (compagnos) in eadem benna ſedentes. Ta-
les puto eſſe carros Polonorum, & Barbantinorum, ſine operimēto ex viminibus ferè. Viliſſimum
plauſtrum, vel ploſtrum, vt Columella loquitur, quo videlicet fimus conuehi ſolet. Oſcorum lin-
gua teſte Feſto vehia dicebatur. Vehes verò, vel vehis eſt quantum fœni, vel fimi vna vectura in
plauſtris, vel alijs inſtrumentis ferre poſſumus. Vtuntur hac voce Plinius, & Columella. Differt
ab omnibus traha, vel trahea, caret enim rotis. Erant & ſacra vehicula, quæ thenſæ dicebantur, H
quarum etiam icones aliquot inter numiſmata recenſuimus: quam à mulis tractam fuiſſe. Nonius
indicat his verbis: *Vnde thenſam atq́. mulos ſine eam pedibus graſſari*. Ad omnia iſthæc vehicula
conducenda, trahendaue equorum vſus eſt, vel ſaltem eſſe poteſt. De rhedis id oſtenſum antea:
quibus adde ex Iuuenale: *Tritoq́. trahunt epirhedia collo Segnipedes*. De eſſedis Virgilius: *Gallica*
vel molli melius feret eſſeda collo. In his tamen mulorum quoque vſus fuit, vt conſtat ex Clau-
diano: vbi de Gallicis mulabus loquitur: vti & in carpentis; Liuiæ enim Auguſtæ carpento mu-
li iuncti conſpiciuntur in antiquo eius numiſmate. Nero verò teſte Plinio oſtentabat hermophro-
ditas ſubiuges carpento ſuo equas. Fortaſſis equos viri, matronæ mulos iungebant. ſipontinus
Equus car- carpentarium equum interpretatur, qui carpenta ducit, & fabrum qui facit. Ab hiſce rurſus rhe-
pentarius. dis, & carpentis differunt illa de quibus loquitur his verbis Pauſanias: *Ad carpentum iungebantur*
equæ doſſuariæ, à quibus extremo curriculo deſilientes ſeſſores prehenſis manu frænis ad metam curſi-
tabant, qui mos ætate mea ſeruatur ab ijs qui Anabatæ vocantur, Inter Rhedarum, & carpentorum au-
rigas

A *rigas tantum interest, quod his alia sunt insignia, & masculos equos agitabant. Rhedam trahebant muli iugales bini, inuento neque prisco neque eleganti, & alioqui antiquitus inter portenta Eleis muli fuerunt, atque adeò vt animal id intra fines ali religio esset.* Hæc ille, vehiculorum quædam genera intelligens, quibus in Olympijs certabatur. Cæterùm cùm simpliciter carpentum in Romana historia nominatur, tunc puto, illud intelligendum, quo matronæ per vrbem vehebantur. Dictum est enim carpentum quasi carmentum à Carmenta Euandri matre, vt notum ex primo Fastorum, vbi Ouidius ait:

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant:
Hæc quoq; ab Euandri dicta parente reor.

Manni autem etiam potissimum ad hæc nobiliora vehicula eligebantur, vt licet conijcere ex hoc Ouidij: *Manni.* *Amor.2. 16*

Paruaq; quam primum rapientibus esseda mannis
Ipse per admissas concute lora iubas.

Huc spectat hoc Lucretij: *Lib. 3.de re. nat.*

B *Exit sępe foras magnis ex ędibus ille,*
Esse domi quem pertęsum est, subitoq; reuertit
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse,
Currit agens mannos ad villam hic pręcipitanter.

Necnon hoc Horatij in Menam inuecti, qui olim seruus, nunc dominus nobili vectus vehiculo principium virorum more ad villam proficiscitur:

Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad fastidium.
Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit.

Idem alias inquit: *Lib. 3.Car Od. 28.*

Rumpat, & serpens iter institutum
Si per obliquum similis sagitta
Terruit mannos.

Et rursus alibi: *Li.1.Epist.*

C *-------Etiam certus conuiua iubetur*
Rura suburbana indoctis comes ire Latinis
Impositus mannis.

Erant autem manni adhunc vsum detonsi, quod discimus ex hoc Propertij: *Lib.4.*

Huc mea detonsis auecta est Cynthia mannis.

Cęterùm ne quis penes Romanos tantùm equorum in vehiculis vsum fuisse arbitretur, is, & ex Euripide discat, idem etiam à Græcis priscis factum, vbi matrona exitura è vehiculo, famulas monet, vt aliæ descensum iuuent, aliæ ex aduerso equis se opponant, vt si timore aliquo affecti, fugam minantes cohibeant: *In Ephigonia.*

Καὶ μοί χέρος (inquit) τις ἐνδότω στηρίγματα *Equis vehi periculosũ*
Τάχυ ἀπήνης, ὡς αν ἐκλίπω καλῶς.
Αἱδ' ἐς τὸ πρόσθεν στῆτε πωλικῶν ζύγον.
Φορβερὸν γάρ ἀπεράμυθον ὄμμα πωλικόν, idest
Et mihi aliqua manum subijciat fulcimina
Vt sedem currus relinquam commodè.
Aliæ autem equis state aduersę iugis
D *Terrifica enim res est oculus equi ferox.*

Eleganter etiam Seneca Tragœdus Hippolyti exemplo docet, quàm periculosum sit equis vehi vehiculo iunctis:

Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum: iamque deerrantes via
Quacumque pauidos rapidus euexit furor,
Hac ire pergunt; seque per scopulos agunt:
At ille qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus
Et arte fluctus fallit: haud aliter citos
Currus gubernat: ora nunc pressis trahit
Constricta frenis, terga nunc torto frequens
Verbere coercet: Sequitur assiduus comes

Nunc

Nunc æqua carpens spatia, nunc contra obuius
Oberrat, omni parte terrorem mouens.
Non licuit vltra fugere: nam toruo obuius
Incurrit ore corniger ponti horridus,
Tum verò pauida sonipedes mente exciti
Imperia soluunt, seque luctantur iugo
Eripere, rectique in pedes iactant onus
In ora præceps gnatus implicuit cadens
Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
Pugnat, sequaces hoc magis modo ligat.
Sensere pecudes facinus, & curru leui
Dominante nullo, qua timor tollit, ruunt.
Talis per auras non suum agnoscens onus
Solique falsò creditum indignans diem
Phaetonta currus deuia excussit polo.

Metam.2. Ouidius item Phaetontis exemplo furentium cursum difficillimè cohiberi posse indicat:

Parce puer stimulis, & fortiùs vtere loris,
Sponte sua properant, labor est inhibere volantes.

Equi iugales quales esse debent. *Iliad. β.* Sed hac de re aliàs etiam egimus. Vt verò ad vsum horum iumentorum ad vehicula reuertamur. Nostro tempore nobiles summoperè student, vt equi vehicularij non solùm eiusdem sint coloris, verùm, & magnitudine, & proceritate, & si fieri licet, ætate pares, regios antiquorum mores imitantes. Nam Homerus de equis Eumeli scribens σαφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας, magnitudine, & proceritate inter se omnino pares fuisse, & quasi ad regulam vel perpendiculum æquales docet: sicut, & à coloris similitudine ὄτριχας dixerat, & à pari ætate οἰέτεας. sed uersus eius ob elegantiam recitabo.

Ἵπποι μὲν μέγ᾽ ἄρισαι ἔσαν φηρητιάδαο,
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε, ποδώκεας ὄρνιθας ὥς.
Ὄτριχας, οἰέτεας, σαφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας, idest.
Equæ quidem multò præstantissimæ Pherethiadę,
Quas Emulus agitabat pedibus veloces vt sunt aues,
Simili pilo, coęuas, velut ad perpendiculum tergo ęquales.

EMBLEMATA.

Emblema Alciati in adulari nescientem:

Scire cupis dominos toties cur Thessalis ora
Mutet, & vt varios quęrat habere duces?
Nescit adulari, cuiquam ve obtrudere palpum,
Regia quem morem principis omnis habet.
Sed veluti ingenuus sonipes, dorso excutit omnem,
Qui moderari ipsum nesciat hippocomum,
Nec sęuire tamen domino fas, vltio sola est
Dura ferum vt iubeat ferre lupata magis.

Carneadis dictum. Sumptum est emblema ex Plutarcho de discrimine adulatoris. Pulchrè igitur (inquit) Carneades, qui diuitum, & regum filios nihil rectiùs discere, quàm equitare affirmabat. Præceptor enim
» illis inter litterarum exercitationes palpatur: illis in palæstra se submittunt antagonistæ, vincique si
» sinunt. Attamen equus qui sitne principes an priuatus, diues an pauper sessor ignorat, dorso
» excutit indoctum moderatorem. Aliud eiusdem inscriptum, temeritas.

In temeritatem.

In pręceps rapitur, frustra quoq; tendit habenas
Auriga: effreni quem regit oris equus:
Hunc facilè huic credas, ratio quem nulla gubernat,
Et temere proprio ducitur arbitrio.

Lib.1. de vita Mosis. Apparet Philoni Iudæo acceptum referendum esse, qui nimirum similiter scribit: In vniuersum dabat operam, vt ad primos impetus animi resisteret, quasi contumacem equum obseruans: ni-
» mirum ne inuito auriga ratione cursum plus satis accelerantes confunderent, perturbarentque
» omnia. Hæc sunt enim bonorum, & malorum origines: bonorum, si ratio teneat imperium contrarium, si affectus dediscant obedientiam. Aliud in temerarios:

In temerarios.

Aspicis aurigam currus phaetonta paterni,

A *Ingeniuomos ausum flectere Solis equos.*
Maxima qui postquam terris incendia sparsit,
Et temerè incesso lapsus ab axe miser.
Sic plerique rotis fortunæ ad sidera reges
Euecti, ambitio quos iuuenilis agit.
Post magnum humani generis, cladémque, suámque,
Cunctorum pœnas deniq; dant scelerum.

Aliud Achillis Bocchij inscrptum: Confectus senio Enni equus quiescit: indicans, ferendam egestatem, & senectam humaniter. *Ennij equus senio confectus.*

Ennius ille olim paupertatem, atq; senectam,
Quæ duo longè maxima vulgò onera esse putantur,
Dicitur vsque adeò fortis, victorq; tulisse.
Vt visus sit eis penè oblectarier vltrò.
Quod certè sapienter fecit, vt omnia dixit,
Namque petenda à se ipso constituit bona primum
B *Vera: quibus facilè bene viuitur, atq; beatè,*
Iude malum huic poterat non vllum iure videri,
Quod Natura parens, vel sors aduersa tulisset.
Non igitur senium, non pannis obsita egestas
Non externa alia, & mores culpentur iniqui.

Aliud eiusdem cum lemmate: Felicitas prudentiæ, & diligentiæ vltima est: in quo cursor pingitur publicus. *Prudentiæ, & diligentiæ vltima felicitas.*

Mutare equos ad celeritatem haud est satis
Huic, quem vides, ni diligentia vtier
In exequendo itinere stet sententia, &
Segni sine intermissione strenuè
Noctes, diesq; pergere, vsque dum semel
Cursum liceat olim institutum confici.
Nam inchoando, tum remittendo, omnium
C *Rerum in dies profertur euentus, licet*
Paruarum, & abit amissa procul occasio,
Bene inchoare, diligenter progredi
A carcere ad metam, vltima est felicitas
Concessa paucis, expetenda, & omnibus.

Aliud cuius titulus semper libidini imperat prudentia. Pinguntur in eo equi indomiti, & effrenes: *Prudentia libidini imperans.*

Nil violentum, quod cito idem non sit ruiturum
Quandoquidem proprium est rationis.
Humanæ interea nunquam requiescere, donec
Ipsa suum ad rectum redeat, qnin
Abruptis, vt equi, indomiti, duro ore lupatis
Stare loco nequeunt, furibunda
Discursant rapti, vsque licentia, & impete vasto,
Dum captos, pressosq; capistris
Ad palum innodent, aut ad præsepe magistri,
D *Dædala sic miseræ ambitionis*
Atque libidinis insanæ prudentia semper,
Et correptrix, & moderatrix.

EPITAPHIVM.

Equos aliquot generosiores sepulturam meruisse, eisdemque epitaphia erecta fuisse non semel meminimus, quæ tamen epitaphia temporis inuidia interciderunt. Habes hic vnum, quod M. Carolus Capellus Venetorum apud Florentinos Legatus equo suo erexit: *Equi M. Caroli Capelli epitaphium*

OSSA EQVI CAROLI CAPELLI, LEGATI VENETI OBSESSA VRBE.

Legatus in marginibus Arni, vt scribit Thomas Procacchius in opere suo de funeribus antiquis.

VSVS IN AGRIS.

QVEMADMODVM ad plaustra, quibus ad impinguandos agros, fimus vehitur, in multis regionibus, boues iunguntur, ita etiam eorundem ad arandum ijsdem in locis vsus est, atque ita olim quoque in Italia factum fuisse, vel ipsa hæc Horatij prouerbialis parœmia admonet:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Et Plutarchus in libro de tranquillitate animi indicaturus, quemlibet suo ipsius ingenio debere vti ad ea, ad quæ natura factus est, neq; id ad aliùs vitæ studium trahendo, huic vim debere fieri, citat hos versiculos:

Equus est ad currum idoneus:
Ad aratra bos, &c.

Equi vbi arant. Et tale quid proxima rubrica ex Cicerone diximus. Non desunt tamen regiones, in quibus equi arant. Toto Belgio nisi equos arare videas: boum arationes planè ignorant. Celerrima est equorum aratio, arantque vno die, quod vix triduo præstare queant boues. Neque etiam res est noua, sed, & priscis Græcis cognita, vt ex Sophocle docemur, industriam hominis cæteris admirandis præferente: *Tellurem* (inquit) *incorruptam, & indefessam obliquis scindit aratris, annosq. exercet per singulos, equisque validis versat.* *In Antigone* Vandalicum verò aratrum perficitur duobus bobus, & totidem equis, vt scribit Cranzius: *Lib. 4. Vandal. c. 36.* meminique me aliquando in cisalpina Gallia equos, mulosq; bobus permixtos ad aratrum conspexisse, id quod nulla ratione improbari debet, cùm sic tarditatem boum, celeritate equorum emendari sitrationi consonum, vti contra equorum debilitatem robore boum. Est, & mulorum aratio non infrequens, & ab Homero in Iliade cæteris prælata. Sed, & hanc Arietha Hispanus singulari opusculo ex professo reprehendit, bubulam cunctis præferens. *Vsus ad terendam segetem.* Alunt item nostro tempore diuites equarum armenta, cum ad alia, tum ad terendam & ab acere excutiendam segetem: quod, & ipsum quoque ab antiquis ad nos dimanauit. Meminit enim huiusce equorum vsus Plinius: *Messis ipsa* (inquit) *alibi tribulis in area, alibi equarum gressibus exteritur, alibi perticis flagellatur.* *Fimi vsus.* Iam verò quantum vtilitatis, domino equus rependat suo fimo, vel solus nos docere potuit Vespasianus Cæsar, qui id vendebat, vt in Chiliadis annotauit Tzetzes, *Chil. 1. 2.* cumq; id ægrè ferret, & reprehenderet Titus filius, aurum quod inde collegerat, odorandum præbuit. Attamen authore Varrone in segetibus minimè vtile est, sed optimum in pratis, vt cæterorum veterinorum, quæ hordeo vescuntur. Apud Tartaros ligni loco vtuntur. Hermolaus propriè Græcis κόπρον vocari scribit; Varinus verò τίλον πελεθον, σπατίλην.

VSVS IN LVDIS.

Scaliger li. 1 poetices ca. 22. BINA priscis fuere exercitia, simplex vnum, alterum compositum: Illius species potissimùm quinque, cursus, saltus, lucta, pugillatus, iactus: huius pancratium & pentathleum. Opibus deinde erescentibus obtinuit luxus, vt etiam equos alerent cursores, generosos scilicet, & cursu validos. *Equorum cursorum nomina.* Hos quòd publicis certaminibus & spectaculis cursu certarent, propositis præmijs, Græci ἀθλητάς, ἀγωνιστάς, & ἁμιλλητῆρας appellare solent, vt apud Pollucem, & Varinum legimus, idest certatores, ad certamina exercitatos: & si vincerent, ἀθλοφόρους, aut νικηφόρους, quasi ex certamine victoriam reportantes: ipsum verò certamen ἐφίππιον, cùm sit ἐφίππειον ipsa sella. Ἀγωνοθέται, qui certamina ipsa ponerent. *Certaminũ equestrium origo.* Huius rei origo in Olympo apud Pisam, & Glidem, Arcadiæ oppida, vbi vel singuli cursu certabant, vel bigis aut quadrigis iuncti, rhedæ item, & carpento. Quo verò tempore incœptum, non satis constat. *Lib. 8.* Strabo post Troiana tẽpora inchoasse arbitratur: cuius rei illud facit argumentum, quòd nullam de Olympicis mentionem fecit Homerus, cùm meminerit tantùm de nonnullis certaminibus funebribus. Alij multò antiquiora faciunt hæc certamina, de tempore tamen discrepant, argumento quod diuersæ ibi fierent certaminum species, vt ex recitandis apertum fiet. *Bigis qui primus certauit. Pelops.* Bigarum certamen ad Pelopem vulgò refertur. Is namque Hippodamiæ Oenomai filiæ fama, & amore captus, in Elide apud patrem ausus est proci nomen profiteri. Oraculo monitus ille exitium suum pendere ex filiæ nuptijs, quibus artibus interitum effugere quærit, sibi molitus est. Virginem petentibus proposuit in bigarum certamine victori filiæ nuptias, victo mortem. Qua lege tredecim iuuenes interfecit, quemadmodum canit Pindarus cuius

A cuius interpretes etiam eorum nomina recensuere. Pelops à Neptuno impetratis equis victum Oenomaum in mare præcipitauit: Hippodamiam vxorem duxit: certamen victoriæ monumentum instituit. Hæc ita gesta sunt ad Pisam Elidis, quæ à cognomine Endimionis filia sic fuit nominata. Victor cotino, quæ est agrestis olea, coronabatur. Hercules intermissum in Olympij Iouis honorem victo Augea Elidis principe de præda atque manubijs instaurauit. Is enim sterquilinia immania cum haberet, neque haberet quo pacto iniret purgandi rationem, cum Hercule de certa mercede egit, eiusmodi commodum pollicente. At postea mira sapientia fluminis appulsu fimum facilè deductum vbi vidisset, pretiumq. maius opera illa ratus negasset, exutus est vita simul cum imperio. Hæc sanè vulgatiora. Pausanias autem multò diligentiùs. Nam & duos tradit Herculis appellatione, & altiùs repetit, & post Pelopem recenset alios. Saturno aurei seculi mortales deorum tum principi erexisse fanum. Editum Iouem ab Rhea, alendum datum viris, quos è Creta accito Idæos dactylos, alij Curetas nominarunt. Eorum nomina, Hercules, Pæonæus, Epimedes, Iasius, Idas, Herculem natu maximum commisisse fratres ad cursus certamen, victoremque oleastro coronasse, cuius ibi sylua frequēs adeò, vt & virentes frontes substernerent ad somnum capiendum. Ramum ex Hyperboreis allatum ab eodem Hercule ad eam magnitudinem, multitudinemque adoleuisse. Adeo more suo malæ fidei author est Græculus.

Hercules.

Pausaniæ error.

B Nam quo tempore Hercules Idæus ad Hyperboreos sese contulit, qui è Creta tum primùm nauigauit? Aut vbi gentium inuenias oleastri arborem Hiperborei gelu patientem. Primùm igitur hunc Idæum Herculem Olympia posuisse, quinto quoque anno celebranda; quot ipsi fratres extitissent. Quin Iouem tum adolescentem lucta certasse cum Saturno de imperio & vicisse: cursu ab Apolline victum Mercurium, Martem verò pugillatu. Quinquagesimo post Deucalionis diluuium anno, Clymenum Cardis filium, vnum ex Herculis Idæi nepotibus, è Creta venisse, atq; Olympicum certamen quasi familiæ suæ prærogatiua instaurasse: aramque tum Curetibus, tum suæ gentis authori Herculi statuisse, quem προςάτlω cognominari iussit. Hunc postea Clymenū Aethlio satus Endymion exactum regno priuauit, liberísque suis in cursus certamine regnū proposuit victori. Altero ab hoc seculo Pelopem, quàm magnificentissimo apparatu eos ludos illustrasse. Pelopis filius ex Elide per vniuersam dispersis Peleponesum, Amythaon Creteo genitus, nepos Endymionis, Olympia indixit. Post eum Pelias, & Neleus communi tum gloria, tum authoritate. Postea Hercules Amphitryonis capta Elide. Iolaus curru vicit: Iasius Arcas κέλητι, id est, equo solo: Castor cursu: Pollux pugnis, Hercules lucta, & pancratio.

C Secundum hosce Oxylus qui in Elide regnum obtinuit, renouauit. Intermissum deinde vsq. ad Iphiti tempora. Sub quo certaminum inita ratione, multa omissa fuisse propter inscitiam, atq. obliuionem. Cuius rei argumentum afferunt, quòd tum primùm solius cursus præmia posita fuerint: aiuntque victorem Eliacum Corœbum. Aliquot annis post in mentem venisse δίαυλον: itaque additum pristino cursui, quem vicit Hypenus Pisæus, sequenti Olympiade Acanthus.

Diaulus.

Anno inde quintodecimo Pentathli, ac luctæ memoriam renouatam. Illo Lampridem, hac Eurybatum victores declaratos. Quinta post eam Olympiade, quæ tertia, & vicesima numerabatur, pugilatus redditus, quo vicit Onomastus Smyrnous. Quinta & vigesima equorum cursus additus. Pagondas Thobanus curru cæteros anteiuit. Octaua abhinc Olympiade, excitatum deinde pancratium, & equus singularis. Hoc polluit Crauxidas Cranonius, illo Syracusanus Lygdamis cuius corporis magnitudinem Herculeæ parem memoriæ prodidere, quare & celebratum est eius sepulcrum ad Latomias. Neque verò solum viris, sed pueris quoque certamina indicta sunt: cursus quidem ac luctæ septima, ac tricesima Olympiade. lucta vicit Hipposthenes Lacedæmonius: Polynices Elæus cursu. Pugilatum prima, & quadragesima, Superauit Phyletas Sybaritanus. Quinta & sexagesima cursus in armis cœptus simul cum scutis. Excelluit Demaratus

D Hercensis. Tertia & nonagesima bigis, quibus Eleus Euagoras victor fuit, idque equis perfectis: nam etiam pullos introducebant, quemadmodum vnde centesima Olympiade, quibus coronam tulit Sybariades Lacedæmonius, atque ibi quidem vnicus pullus currum trahebat.

Quales eq in certamine.

Postea verò etiam iuncti bini. Item ductus vnus sine curru, κέλης. Bigis palmam tulit mulier è Macedonia Belistiche nomine: singulari equo Lycius Tlepolemus. Centesima quadragesima quinta pueris constituto pancratio, victor fuit Phædimus Aeolensis ex vrbe Troade. Quinetiam quibusdā aliquando institutis alio tempore abstinuere. Tricesima enim octaua pueris pentathlum propositum, postea desitum est. Qua tempestate Eutelidas Lacedæmonius pretium operæ tulit. Quemadmodum ἀπήνης, & κάλπης cursum illum septuagesima hunc sequenti Olympiade institutos abrogarunt quintodecimo post anno. Victor ἀπήνην Thersius Thessalus fuit, κάλπην Achæus Dymensis. Erat autem ἀπήνη iunctis mulabus. Equa verò Calpe fuit, de qua sessor sub ipsas metas desiliens apprehēsis frēnis simul cum illa decurrebat: quemadmodum qui ἀναβάται dicebantur à Græcis, qui à Calpe hoc differebant, quod equo masculo non fœmina vtebantur, alio more

Apena.

Calpe.

quàm deſultores noſtri, qui equo inſidentes alterum ad manum habent, in quem è priore inſiliāt. Interpres. ἀπήνην reddidit rhedam, κάλπην carpentum. Ἀπήνης inuentum neque priſcum, neque elegans, & alioqui antiquitus inter portenta Eleis fuere muli vſque adeo, vt id animal intra fines ali religio eſſet: Κάλπης quoque Plutarchus meminit, ſimul cū gladiatorio antiquatum ſcribens. Ἀπήνην Pollux vocat ἀπήνητον. τὸ τῶν νεοτέων ἡμιόνων ἀγώνισμα ἐκαλεῖτο κάλπη, τὸ δὲ τῶν ζυγίων, ἀπήνητον, id eſt: *Certamen per mulos doſſuarios, Calpe nominabatur: apene per Zygios, id eſt biuges.* Falli autem Pollucem iam dicta fatentur. Geſnerus Calpen non abſimilem eſſe arbitratur equitationem ab ea, quam πέδην appellari oſtendimus Xenophonti, qua vtraque bucca ad conuerſionē aſſueſcit: nam καλπάζειν (inquit) Suidas, & Varinus exponunt τὸ ἄκρος καὶ ἁβρῶς βαδίζειν, hoc eſt, ſummis pedibus, & molliter incedere, vt ſolent, ſcilicet Aſturcones, ſiue gradarij equi equorum greſſum eundem conijcit cum Græcorum πέδη. Equidem κάλπις Heſychio, & Varino exponitur ἵππος βαδιστής, i. gradarius, καὶ εἶδος δρόμου; & κάλπαν, aut καλπάζειν Gręci dicunt equū ad ingreſſum exultantem vrgere noſtri (inquit Budæus) hoc callopare vocant, & callopū quod illi κάλπην dicunt. Apud Plutarchum vbi Alexander, cùm equum præhenſum contra Solem obuertiſſet, atque ita parumper παρακαλπάσας, & manu equum demulcens. quod intelligeret de ſpiritu animoſitatem equi maximam eſſe, idem Budæus παραλπάσας, reddit incitans ad curſum cum ipſi potius vertendum fuiſſet, procurrere incipientem leni curſu comitatus, vt verbum illud non actiuæ, ſed neutræ ſignificationis ſit, vt ſimplex etiam καλπάζειν: παρα autem propoſitio, ipſum iuxta, & ad latus equi molliter procurriſſe inſinuat: alludit namque author ad Olympicam calpen. Vt autem ad certamina Olympia, vnde digreſſa eſt, reuertatur, oratio: Primum quidem vnus erat author Hercules, Iphitus, Oxylus.

Lib.7 Pellucis error.
Calpe quales.

Verum quinquageſima Olympiade duobus ex Elide ciuibus datus ſortitò is fuit magiſtratus. Iudices autem electi nouem Olympiade quinta, & viceſima, quos ἑλλανοδίκας nominarunt. Tres equorum curabant curſum: totidem curæ erat pentathlum. Reliquis certaminibus præerant reliqui. Altera deinde Olympiade additus, & decimus. Quum autem eſſent Eleenſibus tribus duodecim, centeſima tertia è ſingulis tribubus ſinguli iudices electi ſunt. Ab hiſce Olympicis ludis, ſiue certaminibus Circenſes, ſiue Romanos dimanaſſe Acron teſtatur, in hoc Horatij: *Metaq. feruidis Euita rotis. Circenſes* (inquit) *agonici in honorem Iouis Olympij inuenti ſunt apud Elidem; inde ſtructiones quadrigarum in Circo.* Tacitus verò equorum certamina à Thurijs Romanos petijſſe tradit. Liuius autem equos à Thuſcis deriuat, inquiens; *Ludicrum fuit, equi pugileſq́. ex Hetruria maxime acciti.* Et cum equorum certamina (inquit Lipſius in ſuo commento) antiquiſſima Romæ ſint, vix videntur ea petijſſe tam longinquè. Magna Græcia certè, & ora illa in qua Thurij, non tā per nota tum Romanis. Quæ tamen frons mea à Tacito diſſentientis? Thurij vicini Tarentinis, ab ijſq. euerſi, vt Strabo narrat: quorū olim Sylarim oppidum, celebre delicijs. Ab Auguſto colonia illuc deducta, Copiæ. Cæterùm cum apud Romanos, plures fuerint equi celebrati ludi, quàm in Olympo dictū eſt, fieri poteſt, quod aduerſis etiam nationibus, eos mutauerint, nam & Troiæ luſus, abuſquè Troiæ excidijs Aeneam attuliſſe extra omnem controuerſiam eſt. Ludos qui equis apud Romanos fiebant, quinque generum repériſſe ſe ait VVolfgangus Lazius, hoc eſt, inquit, prodromum, cum equi ad metam è carceribus emiſſi, contentione inſidentium currebant: curſum vehicularium, curſum decurſorium circa rogum, ludos ſeuirales, ludos, Neptunales, & equeſtres.

Iudices certaminum. Olympiacorum.
Li.14. Ann.
Lib.1
Troiæ ludi antiquitas.
Lib.10. comment. reip. Rom. c.14
Ludi ſeuirales.

Sed ab eo oſtendendum erat, quomodo ſeuirales differrent à caſtrenſibus, & vehicularius ne curſus eſſet, an celetum, aut deſultorium. De ſeuiralibus ludis recitat hæc Capitolini verba in Marci hiſtoria: *His ita geſtis, adhuc quæſtorē, & conſulē ſecū Pius Marcū deſignauit, & Cæſaris appellatione donauit: & ſeuirū turmis equitū Romanorū, iā conſulē deſignatū, creauit; & edenti cū collegis ludos ſeuirales aſſedit, & in Tiberinā domū tranſgredi iuſſit.* Quales autem iſti ludi eſſent, & nunquid equorum in ijs peragerentur certamina, hinc non colligas.

Ego ludos qui equis peragebantur apud Romanos præter celetum, deſultorum, & vehiculariorum, non reperio alios: Celetes voco, cum ſinguli equi à ſingulis inſidentibus impelluntur, idque vel ad metam, vel aliter, vt in Troiæ luſu, deſultorios cum ſinguli equites binos trahentes equos, & abſque ephippijs agitantes, ex altero in alterum ſubinde mira pernicitate deſiliebant, quamuis in antiquis numis Romanorum hunc curſum expreſſum non reperiam.

Fuiſſe tamen dicimus ex Liuij hiſce verbis, quæ & alias recitauimus: *Quibus deſultorū in mordum binos trahentibus equos, inter accerrimā ſępe pugnam in recētem equum ex feſſo, armatis tranſilire mos erat.* Meminit, & Suetonius; *Quadrigas*, inquit, *bigaſque & equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes.* Iſtiuſmodi ludos D. Chryſoſtomus in libro de Circo vocat, ni fallor, τὰ προΐππια κομβινεύματα. cum inquit, μὴ τερπέτω σε τὰ προΐππια κομβινεύματα, ἵνα μὴ καταλάβῃ σε τὰ πρὸ κρίσεως κινδυνεύματα, εἰ βούλει κομβινεύειν καὶ διατάσσεται, id eſt, *ne proluſio paribus in equis delectet, ne ante iudicium, legitimumque certamen in diſcrimen venias, ſi paribus equis currere*

Dec.3. lib.3
Curſu equorum deſultorum.
In Iul. c.39

A *reuis.* Inuenio & Latinis Vertumnum nominari, ex Propertio, dum canit:

Est etiam aurigæ species Vertumnus, & eius. Vertumnus
Traijcit alterno qui leue pondus equo.

Aiuntque Castoribus fuisse sacros hos ludos, quòd alternis è cęlo per inferos euntes, ac redeũtes
Castores, sedemq. per vices commutantes ostenderent. Pollux (inquit Hygimus) stellam quam à
Ioue acceperat, cum fratre communicauit, ideoque dicitur Castor alterna morte redemptus. Vn- *Fabula.*
de etiam Romani seruant institutum, cum desultorem mittunt, vnus duos equos habet, pileum *Castoris, &*
in capite, ex equo in equum transilit, quòd ille sua, & fratris vice fungatur. Huc pertinet, *Pollucis fabula.*
& hoc Manilij:

Necnon alterno desultor sidere tergo
Quadrupedum.

Cassiodorus desultorios equos esse scribit, per quos Circensium ministri missus denunciant exi-
turos (vt Luciferi quadam in astris similitudine præcursorias velocitates imitari videãtur, vt Her- *Epist. 345.*
molaus citat in glossematis in Plinium) desultorem verò eum, qui equos desultorios alit, docetq.
Cæterum eum quoque qui certat, rectè desultorem dixerimus, nam & apud Vlpianum legimus
B Digestis de præscriptis verbis: *tuque desultor in his cucurreris, & viceris.* Fuisse item desultores ap
pellatos, qui præludia ludorum faciebant, & qui missus equorum denunciabant exituros, vt ho- *Desultor q.*
dieque in hastiludijs fieri assueuit, ex eodem discimus Cassiodoro. E contrario desultorios equos
multi, ac Onophrius in primis Panuinius in libro de spectaculis Romanis, singulares fuisse con-
tendunt, qui præmio currerent, cùm id clarè, inquit hic, ex Dionysio, & tabulis antiquis intelliga- *Lib. 3. epist.*
tur: alios verò equos, qui nullo victoriæ præmio currentes, bigas tantùm, & quadrigas, tanquam *cap. 9.*
ministros & adhortatores comitatos. Nam in vetustis tabulis aurigarum currus, equus, singula-
ris antecepit: equos verò desultorios cũ prẹmio currere, quemadmodum, & bigas & quadrigas.
Hæc ille. Et Plinius quidem solos celetes, & vehicularios videtur agnoscere: *Equestres vtiq. statuæ*
inquit, *Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantùm dicabãt* *Lib. 34. c. 5.*
in sacris victores. Postea verò, & qui bigis, vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris currus in his qui
triumphauissent. Eosdem celetas interdum idem Plinius vocat celetizontas participio Græco.
Varro quoque nulla celetum facta mentione desultorium pro celete accepisse videtur, dum in-
quit: *alij* (equi) *sunt ad rem militarem idonei, alij ad vecturam, alij admissuram, alij ad cursuram, alij* *lib. 2. de re*
ad prędam: non itidem sunt spectandi, atque habendi. Itaque peritus belli alios eligit atque alit, ac do- *rust.*
C *cet, aliter quadrigarius, ac desultor.* Sed quod ad Varronis locum attinet, ex eo nihil inferri potest
probabile, cum celetes, & desultores eiusdem celeritatis equis vsos fuisse ratio ipsa suadet, Pli-
nius verò desultoriorum non meminit, quia de ijs cursibus loquitur quos Romani à Græcis mu-
tuo acceperunt: adhæc cursum desultoriorum infrequentem fuisse mihi facilè persuadens hæc Ci *In Orat. pro*
ceronis verba, quibus ea propter damnare eum videtur: *Respondebo igitur Posthumio primum, qui ne-* *L. Muræna*
scio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curri- *Singulatores.*
culũ currere. Qui celetibus currebant singulatores dictos fuisse docet Seneca.

Hunc cursum cæteris antiquiorem tradit Scaliger, crescentibus opibus creuisse etiam luxum in- *lib. 2. de benef. c. 23*
quiens: ergò non contentos equorum cursu solo, iunctos etiam binos ad currum, & bijugos di- *lib. 1. poetę. 22.*
ctos; quaternos quadrigæ: à Græcis illos διώρους, hos τετραώρους, & τέτριππους. Celetum certamen ali-
quot habet differentias. Erat enim decursio funebris ad rogum, erat decursio ludicra, ideoque *Celetum certaminis varietas.*
festis voluptarijs, ludisque publicis, & in Circo celebrata, erat decursio militaris, & militiæ quan
dam imaginem præ se ferens, hinc inde concurrente milite, & equitandi peritiam ostendente co-
ram suis Imperatoribus. In istiusmodi decursionibus equites habitu, armisq. induti militaribus ad *Decursio*
præfixam currebant metam, sed in funere ad rogum adigebantur equi. Sed præter hãc equestrẽ, *militaris.*
D erat quoque pedestris, vt meminit Suetonius in Domitiani historia: *Spectacula magnifica assiduè* *Lib. 3*
& sumptuosa edidit, non solum in amphiteatro, verũ & in Circo: vbi pręter solẽnes bigarum quadriga- *Lib. 16.*
rumque cursus, pręlium duplex, etiam equestre, & pedestre commisit. Certamen ludicre equestre *Voluptas ex*
Troia, siue ludus Troianus vocabatur: sed his post. Maior autem Romanis ex vehiculari cursu, *quo certamine maior*
quàm ex celetibus erat voluptas; vt vel vnius Neronis principis terrarum exemplo innotescit, qui *& cur.*
ipse sæpenumero aurigam egit: & ratio fortassis fuerit, quod vehiculo iũcti equi perniciùs currũt, *In Pelopida*
quam seorsum acti, non quia maiori vi admissi aera impellant verùm quod inflammet mutua hęc
contentio, & concertatio feruorem animi addat, vt ex Plutarcho suo loco dictum est. Hisce ludis
ita autem delectabatur Pop. Rom. & Græci vt nihil illis maiori curæ videretur. De Græcis men-
tio apud Demosthenem in Erotico: πολλῶν (inquit) θρυλλούντων, ὡς ἐν τοῖς ἱππικοῖς ἀγῶσι ἡδίστην
θέαν παρέχεται τὰ ναυαγοῦντα, id est, *multis dicentibus quod in currilibus certaminibus pulcherri-*
mum spectaculum prębent currus fracti, & naufragi. De Romanorum voluptate Iuuenalis in pri- *Sat. 11.*
mis dicebat:

Ille dolor solus patriam fugentibus, illa

Sat. 3. Et antea dixerat

Si potes auelli Circensibus.

Elegantissime rursus alicubi;

------Iampridem ex æquo suffragia, &c.

Popul. Rom. spectaculis delectatum.

Vidimus, effugit curas: nam qui dabat olim
Imperium, fasces, ligiones, omnia, nunc se
Continet, atq; duas tantùm res anxius optat
Pana, & circenses.

Hinc, & apud Symmachum vrbis sub Archadio, Valentiniano secundo, & Theodosio præfectũ legimus in epistolis: *Orat igitur clementiam vestram, vt etiam curules, & scenicas voluptates, Circo & Pompeianæ caueę suggeratis. His enim gaudet vrbana lætitia, cuius desiderium pollicitatione nouistis.* Felicissimè autem atque disertissimè hanc populi voluptatem expressit Silius, dum canit:

Fluctuat æquoreo fremitu rabieq; furentum
Carceribus nondum reseratis mobile vulgus,
Ante fores oculis, & limina seruat equorum:
Iamq; vbi prolato sonuere repagula signo,
Tolitur in signum furiali turbine clamor.

Hinc etiam author libri de causis corruptæ eloquentiæ inquit: *Iam verò propria, & peculiaria huic vrbi vitia. Penè in vtero matris concipi mihi videtur historialis fauor, & gladiatorum equorumque studia.* De eadem Circensium insania Lucianus: *Quodsi inde digressus aliorum hominum meminisset turbas, quæ in vrbe commemorabant, & tumultus ac impulsus, & theatra, & Circum, & aurigarum imagines, & equorum nomina, & sermones de ijs apud angiportus.* Chrysostomus quoque in libro de spectaculis hanc eandem exaggerat insaniam his verbis: *Quàm vana sunt ista certamina, lites in coloribus, contentiones in curribus, gaudere quòd equus velocior fuerit, mœrere quod prior.* Ita, & Plinius in epistola ad Caluisium, *Omne* (inquit) *hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima quiete transmisi. Quemadmodum (inquit) in vrbe potuisti? Circenses erant, quo genere certaminum ne leuissimè quidem teneor. Nihil nouum, nihil varium, nihil quod non semel spectasse sufficiat: quo magis miror tot millia virorun pueriliter identidem cupere currentes equos insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant, &c. Cognosce* (inquit Tertullianus) *dementiam de vanitate: Misit, dicunt, & nunciant inuicem quod simul omnibus visum est. Teneo testimonium cæcitatis non vident missum quid sit, & mappam putant: sed est diaboli ab alto pręcipitati figura.* Agesilaus rex istiusmodi certamina nullius esse veræ virtutis; nihilque aliud habere quam opum, & impendiorum ostencationem, eoque fæminis quam viris digniora, Græcis ostendere cupiens, sorori Cyniscæ persuasit, vt conscenso curru certaret in Olympijs, quod narrat Plutarchus in Apophtheg. Laconicis, & Alex. ab Alex. scribit apud Siginnos qui Persicè viuunt, quadrigas agitare fuisse puellare studium: nondumque adultam virginem quadrigas flectere, & circumagere magna facilitate calluisse. Hos similiter ludos intelligit M. Tullius in oratione pro Archia poeta, cùm ait: *Quis tandem me reprehendat, aut quis mihi iure succenseat? si quantum cęteris ad suas res obeundas, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates; & ad ipsam requiem animi, & corporis conceditur temporum; quantum alij tribuunt tempestiuis conuiuijs; quantum deniq, aleę, quantum pilę, tantum mihi egomet adhęc studia recolenda sumpsero.* Populus autem, quin, & equites tanta voluptate spectatores se exhibebant, vt media sæpe de nocte in Circo loca occuparent, vt testatur Suetonius: *Inquietatus* (Caligula) *fremitu in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit.* Nemo verò significantius hanc populi voluptatem expressit Ammiano Marcellino Valentiniani res gestas recensente: *Inter quos* (inquit) *hi qui ad satietatem vixerunt, potiores authoritate longęua, per Ianos, & fora clamitant sępe, rempub. stare non posse, si futura concertatione quem quisq. vendicat, carceribus non exiluerit princeps, & circum flexerit metam. Exoptata die equestrium ludorum interlucente, nondum solis puro iubare, fusiùs omnes festinant pręcipites, vt velocitate currus ipsos anteeant certaturos.* Ne quis verò viros iuuenesque tantummodò ad hæc spectacula pronos fuisse putet, docet nos Ouidius nuptas insuper. & innuptas spectitasse illa.

In Nigrino. — Lib. 8. Epi. — In Caligula — Lib. 28. — Spectatores qui. — Lib. 3. Amorum. Eleg. 1.

Non ego nobilium (inquit) *venio spectator equorum*
Cui tamen ipsa faues, vincat vt ille, precor.
Vt loquerer tecum, veni, tecumque sederem
Ne tibi non notus quem facis, esset amor.
Tu cursum spectes, ego te, spectemus vterque
Quod iuuat atque oculos pascat vterque suos:

Tanta

A Tanta autem erat ſpectantium multitudo, vt Iuuenalis dixerit: *Totam hodiè Romam Circus ca-* *Multitudo*
pit. Circum aliàs M. Varro Roma locum patentem, & celebrem fuiſſe ſcribit, vndique circum *ſpectan:ium*
ædificijs comprehenſum, atque inde nominatum, quòd ibi equi circum metas currerent. Nec a- *Circus qui.*
liam ob cauſam certamina Græci ἀγῶνας nominarunt, quàm ab hominum frequentia qua cele-
brabantur: Siquidem, & omnem cœtum atque conuentum agona dicunt. Similiter in noſtro-
rum equiriorum feſtiuitatibus, etſi cum Romanis illis neutiquam ſint comparanda, tota confluit.
Bononia, vt ad poetæ imitationem loquar. Nobiliores iuuenes per eam viam phaleratis equis
obequitant, matronæ partim pilentis feruntur, partim ex feneſtris ſpectant, vt, & ipſæ ſpectentur;
tunc quàm aliàs ſpecioſiores; cætera loca populus complet. Equi plerumque puellos habent
rectores, quidam etiam quandoque ſine ſeſſore currunt, dependentibus è tergore ad latera metal
licis pilis, quibus non aliter ac calcaribus ad curſum incitantur. Vidi non ſemel qui ſimias habe-
rent rectrices iucundiſſimo ſpectaculo. Quanta autem Circi eſſet magnitudo oſtendit Pli- *Lib.36.*
nius his verbis: *Nunc vt Circum maximum à Cæſare dictatore extructum, longitudine trium*
ſtadiorum, latitudine vnius, ſed cum ædificijs iugerum quaternum, ad ſedem ducentorum, & ſe-
B *xaginta millium inter magna opera dicamus.* Huic maximi cognomento Circo Tarquinius Priſ- *Lib. 1.*
cus, vt refert Liuius, Romæ primus locum deſignauit, & ludos in eo longè inſtructius o-
pulentiuſque fecit, quàm priores reges. Maximus autem appellatus eſt, quòd amplitudine
multo maior eſſet, quam vel Circus Flamminius, vel Circus intimus. Hunc Circum maxi-
mum collapſum Traianus iterum ampliorem atque etiam elegantiorem reſtituit, quòd ideo ſe
feciſſe inſcripſit, vt populum Rom. capere poſſet, vt apud Dionem legimus: de cuius beneficij
memoria extat numus apud Sebaſtianum Eritium, cum impreſſo Circo, & equirijs, vt ſuo loco
indicauimus. Iam verò non in hoc ſolummodo Circo ſed, & in Flamminio celebrata fuiſſe equi- *Circus Fla-*
ria author eſt M. Varro, dum ait: *Circus Flaminius dictus eſt, quòd ædificatus eſt circum Flaminium* *minius.*
campum, & quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt. Item in Vaticano; author *Lib.4.de*
eſt Tacitus: *Clauſumq́, valle Vaticani ſpatium, in quo equos regeret, haud promiſcuo spectaculo.* Idem *ling. Lat.*
tradit Lampridius. *Quadrigas in Vaticano agitauit, dirutis ſepulcris quæ obſiſtebant.* Plinius quo- *Vaticanum*
que Vaticanum vocat Circum Caij, & Neronis principium, quòd in eo ludos curules peculiari- *Lib. 4.*
ter exercebant. Et Suetonius de claudio ait: *Circenſes frequenter etiam in Vaticano comiſit.* *In Helioga-*
Quin, & in Capitolio quadrigarum certamen datum Plinius aſſerit Latinarum ferijs. *De abſinthij* *balo. 36.*
C *vſu* (inquit) *conuenit dicere, herbæ facillimæ, præterea ſacris Romanis celebratæ peculiariter. Siqui-* *Capitolium.*
dem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorq́ abſynthium bibit: Credo ſanitatem præ- *Circenſium*
mio dari honorificè arbitratis maioribus. Fuere autem Circenſium duo genera. Fuere enim ludi *ludorum ge-*
Circenſes publici, fuere item priuati. Illos conijcio in Circo maximo, hos alicubi celebratos: nam *nera.*
& ijſdem ludis equorum, & in hortis, & in porticibus vſum fuiſſe reperio. Apparetque conie-
cturæ noſtræ fauere Ciceronem his verbis in ſecundo de legibus: *Iam ludi publici, quoniam ſunt*
cauea, Circoq́, diuiſi, ſicut corporum certationes curſu, pugillationes luctatione, curriculiſq́, equorum.
Iam verò non Romæ tantùm, ſed, in prouincijs Romani ludos exhibebant; Scipionem tradit
Silius funebres patri, & patruo in Hiſpania, cui tum præerat, exhibuiſſe. Idē ex his pariter Tran-
quilli verbis in hiſtoria Auguſti anima aduertitur. *Nulliq́, Græco certamini interfuit, quo non pro me-*
rito quemq́, certantium honorauerit, &c. Vbi Beroaldus in commentarijs addit: Quod autem Au-
guſtus non ſolùm Romæ, ſed etiam in Græcia ludos ſpectauerit, hinc colligimus, quòd omnes
pene prouincias ipſe perluſtrauerit. In qua perluſtratione potuit, ſicut Flaminius Romanus Se-
nator, ſicut Nero, intereſſe certaminibus Græcorum. Lazius ludos qui præcipuè in prouincijs ce *Li. 10. cōm.*
lebrabantur, fuiſſe tradit, Latinos ludos, Troiæ ludicrum, ludos magnos, Circenſes, ludos *Ro. reip. c. 10*
D Apollinares, populares, natalitios, nuptiales, quinquennales, gladiatorios, Actiacos, ſcenicos,
augurales, &c. Hucque pertinere illud Dionis Caſſij in hiſtoria Traiani, cùm de Antiochia ſcri-
bit: *Hyemabat in ea fortè Traianus, atq́, illuc milites frequentes, & priuati quamplures conuenerant:*
alij præterea vt iura acciperent: quoſdam legationis officium, merces, & priuata compendia traxe-
rant: quamplurimi viſendi Imperatoris, & ſpectandorum ludorum gratia confluxerant. Hinc illud
in iure ciuili de Lyciarchis & Syriarchis, hoc eſt deſignatoribus ludorum in Lycia, & Syria, qui
Græcis βραδεῦται nominabantur, Cæterùm nec illud ſilentio inuoluendum eſt, ludos paſſim in
templis, & theatris dari ſolitos. De templis meminit Dio in Adriano, cùm de architecto quo- *Bradeutæ.*
dam Apollodoro loqueretur: de theatro quod ad formam hemicycli erat conſtructum, ad om-
nis generis ludos, & ſpectacula ſpectanda, meminit Martialis hoc diſticho:

Quicquid in Orphæo Rhodope ſpectaſſe theatro *Lib. 1. Epig.*
Dicitur exhibuit Cæſar arena tibi.

Fuiſſe enim, & in alijs vrbibus Circos certum eſt. Refert Adrichomius in theatro terræ ſanctæ,
fuiſſe etiam Hieroſolymis, in quo Herodes in Auguſti Cæſaris honorem quinquennale certa-

men

men instituit. De Alexandrino sic Philostratus: *Cum omnis Alexandria equorum studijs vehementer incumberet, atq. in Circo ad hoc spectaculum ciuitas vniuersa conueniret, tantaq. plerumq. oriretur contentio decertantium, vt sese mutuo etiam perimerent, hunc morem grauiter redarguit Apollonius*. Et Echelidon Varino, locus est Athenis stadiorum octo, in quo equi certabant, ab Echelo quodam dictus, Lego item apud Platonem. *Equorum quoque Circi extra vrbem trifariam designandi sunt, capacibus, & amplis locis, vbi quoque ad sagittarum omniumque telorum oportunus pateat locus iuuenibus qui eas artes, & discere, & commodè excolere possint.* Etsi autem alijs quoque locis Circisque celebrarentur equestria certamina, Romana tamen erant præcipua, vt ostendit Ausonius:

Lib.7.de rep.

Nunc etiam veteres celebrantur equiria ludi,
Prima hæc Romanus nomina Circus habet.

Græcè vtrobique legitur ἱππόδρομος. Budæus autem hippodromum interpretatur locum ad equorum cursum destinatum, qui statim intrantium oculis totus simul offertur, hinc atque hinc platanos, aut buxos aut cupressos, aut alias arbores perpetuo virentes habens. In eo (inquit) de pernicitate equorum certatur, citra simulacrum pugnæ, & à cursu equorum appellatur. Pro Circo etiam à quibusdam vsurpatur κατάδρομος. Periti tamen catadromum, & hippodromum distingunt quòd in hoc de equorum pernicitate certabatur, siue puris equis, siue bigis trigisue aut quadrigis circum metas discurrerent, in catadromo verò diuisas bifariam duas acies concurrere ad simulacrum pugnæ mos esset, sublatisque metis, quò laxiùs dimicarent, bina ex aduerso castra collocarentur. Ab vtroque differt peridromus, quod facilè ex Herodiano intelligitur, qui videlicet tradit pleno amphitheatro peridromum supernè in circuitu. Commodo exædificatum, ne comminus cum bestijs pugnans periclitaretur, sed supernè ac de tuto loco tela iaciendo iaculandi potius scientiam quam fortitudinem ostentaret. Gradus habent illa quaquauersùm, vti amphitheatrum, vnde sedentes spectare possent commodissimè. Alij hippodromum interpretantur simpliciter equorum curriculum, siue spatium decursionis equestris: Latinè non satis significanter stadium dixerimus, cùm sit hoc Latinè curriculum siue locus, in quo non solùm equi, sed, & homines currunt, & certant aththetæ, dictum ἀπό τῆς στάσεως, hoc est, statione quòd Hercules eo spatio vno spiritu confecto constitisset. Siculi similiter hippodromum campũ vocant, vt Hesychius scribit, & Varinus in κάμπος, voce Latina: qua, & Virgilius vtitur eadem significatione:

Catadrom⁹

Peridromus
Lib. 1.

Stadium.

Cãpu s.

Hic vel ad Elei metas, & maxima campi
Sudabit spatia.

Et quoniam in campo, id est planitie equi, & exultant, & cursu valent, trahitur hoc vocabulũ ad rem quamlibet, in qua quis copiosiùs studium suum declarare, & vires explicare potest. Et apud Pausaniam lego in Arcadicis: *Tegeam contendentibus ad læuam militaris viæ ante ipsos Mantineæ muros campus est, vbi equorum curriculum*. Pro hac etiam eadem planitie hippodromi voce vsum esse apparet Homerum in metæ indicatione: λεῖος δ' ἱππόδρομος ἀμφίς, idest, *planus autem hippodromus circùm*. Hesychius denique hippodromum asserit fuisse certamen Athenis in honorem Thesei: atque inde pro loco ipso in quo cursu certatur, vsurpari docent vulgatia lexica, hoc est, pro circo. Ipsam autem circi planitiem siue stadium ἱππικὸν etiam vocari, ab eodem Hesychio docemur. Horatius Latinè curriculum videtur dixisse: *Sunt quos curriculo pulucrem Olympicum collegisse iuuat*, nisi quis curriculum à curru diminutiuum accipiat, vt Curtius lib. 8. *Aliorum turbati equi non in voragines modo, lacunasq. sed etiam in amnem præcipitauere curricula*. Hippodromia est certamen equorum currentium. Inuenio, & hippodromion pro hippodromo. Hippodromum Plutarchus ἱππικὸν θεατρόν, Basilius, necnon Zonaras θέατρον ἱππηλασιας, id est theatrum vbi agitantur equi, dicit, Cedrenus etiam κερκεσιον, Hippodromios verò dicebatur mensis, in quo equorum cursu certabatur, apud Bœotos; apud Athenienses hecatombæon, vt testatur Plutarchus. Ex hisce itaque omnibus Circi figuram in forma oblongi spatij fuisse vel quilibet intelligat, cùm aliàs Nonius Circum dici tradit, omnem ambitum vel gyrum, indeque diminutiuum circulum promanasse. Esse enim Circum aiunt omne illud spacium quod circuire equi solent. Vnde etiam Romani Circumdictum putant eò quòd ibi circum metas equi currant. Græci verò à Circe filia Solis quæ patri suo hoc genus certaminis instituit, asserunt nuncupatum. Nunc promiscuene spectarent spectatores, & plebsne à magistratu, equitibusque loco distingueretur, videamus. Proditum est ab historicis ante Scipionem ad quingentesimum annum ab V. C. in promiscuum fuisse spectatum: Senatumque a populo secretum primùm spectauisse ludos Romanos quos Atilius Seranus, L. Scribonius Libo ædiles curules primi fecerunt. Ferunt autem Africanum quod eius rei author fuisset, pœnituisse. Cæterùm in ludis quidem theatralibus loca propria volunt Senatoribus fuisse assignata: contrà in Circo fuisse promiscua. Popularia enim

In Camillo.
Circifigura

in theatro

A in theatro dicta loca populi vel plebis ad equestrium discrimen, ideſt quatuordecim ordinum, di-
ſci aiunt ex hoc Tertuliani: *Vias enim vocant cardines balteorum per ambitum, & diſcrimen popula-* Lib.7. de be-
rium per procliuum: ita, & equeſtria dici loca equitum; docere hoc Senecam, dum ait, *equeſtria* nef. c.12.
omnium equitum Romanorum eſſe, Dicebatur, & orcheſtra locus in theatris, in quo Senatorum e- Orcheſtra.
rant deſignatæ ſeſſiones. Fauet illis Suetonius duobus in locis, ſemel in Domitiano: *quia* (inquit)
pars maior inter popularia deciderat: ſemel in Caligula, vbi manifeſtè videtur indicare plebem in
circo equitibus permixtam ſediſſe: *Inquietatus fremitu in Circo loca de media nocte occupantium,*
omnes fuſtibus abegit; eliſique per eum tumultum viginti amplius equites Romani, totidem matronæ,
ſuper innumeram turbam cæteram. Scenicis ludis inter plebem & equitē cauſam diſcordiarū ferens, Ludi Scenici
decimas maturiùs dabat vt equeſtria ab infimo quoque occuparentur. Scenici autem ludi erant thea- Li.3. Amor.
trales. Sed ex iiſdem Suetonij verbis præterea diſcimus, neque matronis à viris ſeiunctum fuiſ- Eleg. 2.
ſe locum: id quod ex Ouidio quoque diſcimus, dum canit;

Quid fruſtra refugis? cogit nos linea iungi,
Hęc ex lege loci commoda Circus habet.
Tu tamen à dextra quicunque es, parce puellę,
B *Contactu lateris cogitur illa tui,*
Tu quoque qui ſpectas poſt nos, tua contrahe crura
Si pudor eſt, rigido ne preme terga genu.

Fuiſſe tamen, & in Circo ſeparatum à magiſtratu populum diſertiſſimis verbis aſſerit Liuius:
Tum primū in circo qui nunc maximus dicitur, deſignatus eſt locus, diuiſa loca patribus, equitibuſque
vrbis, vt ſpectacula ſibi quiſque faceret. Et alibi inquit: *Quadrigis miſſis, conſul currum conſcendit,* Li.5. dec.5.
& cùm per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo oſtendit. Vbi per foros in-
telligenda ſubſellia, & loca, quibus patres diſtincti à populo tales ludos ſpectabant: Vnde
forulos Feſtus per diminutionem dici exiſtimat, quaſi minores foros, hoc eſt minora ſpectacula: ſic
Circenſes ludos forulos Tranquillus in Auguſto appellat; *ſupra duo millia* (inquit) *contracta vn-*
dique cremauit, ac ſolos retinuit Sybillinos, hos quoque delectu habito, condiditque duobus forulis au-
ratis ſub Palatini Apollinis baſi: Et ſic intelligitur hoc Satyrici, -----*Hic libros dabat, & forulos.*
Iam verò Liuio manifeſtiſſimè refragatur Suetonius, qui Claudium ſcribit in Circo propria Se-
natoribus loca conſtituiſſe, promiſcuè ſpectare ſolitis, niſi dicamus, à Claudio Senatoribus pro
ætatis dignitatisùe qualitate loca aſſignata fuiſſe. Quorum locorum meminit etiam Sidonius. *Tum*
C *qua eſt ianua conſulumque ſedes, Ambit quam partes virumque ſenis Cryptis, carceribuſq. fornica-*
tus, vno eſt quatuor axe ſorte lecto, &c. Atque hæc ſunt, quæ de ſpectatorum loco inueni. Dica-
mus modo de loco equorum, qui ſpectatores eliciebant. Is pro certaminis genere variabat, aliū
enim occupabant, qui militare certamen aliquod edituri erant, puta ludum Troiæ, & haſtilu-
dium, ſiue vt vulgus vocat, torneamentum, tunc enim è regione inuicem opponuntur in propa-
tulo; alium qui vel bigis, vel quadrigis iuncti, vel celetes etiam ad metas erant certaturi: de quo
vt exactè certamen ipſum equorum qui in Circo certabant, intelligatur, paulò fuſiùs dicendum
eſt. Latini locum, vnde emittuntur, eleganter carceres vocarunt quoniam euſque ibi à curſu
arcerentur, donec laxis repagulis, ab aphete ſiue emiſſore, ſimul omnes emitterentur. Iſidorus
carceres ab ea re dici ait, qua, & ille carcer eſt, qui eſt in ciuitate, quòd vt ibi homines damnati ita
hic equi coercentur, ne exeant, antequam ſignum emittant. Seruius carceres tantùm pluraliter In 1. Ae-
in hac ſignificatione vſurpari affirmat: aitque carcerem eſſe, vndecumque prohibemur exire: di- neid.
ctum autem quaſi arcerem ab arcendo, teſte Varrone. Idem, & apud Caprum legimus. Soluta
quidem oratione ſcribentes hoc ferè obſeruant: non ſemper tamen. Cicero de claris Oratoribus:
D *Nec enim in quadrigis eum ſecundum numerauerim aut tertium, qui vix è carceribus exierit, quum*
palmam iam primùm acceperit: nec in orationibus qui tantum abſit à primo, vix vt in eodem curricu-
lo eſſe videatur. Ad Herennium verò ait: *Impudenteſque illos dicit eſſe qui currere cœperint, ipſe* Lib.4.
intra carcerem ſtet. Poetæ, modò ſingulariter, modò pluraliter proferunt, vt ex ijs quæ mox re-
citabuntur, clariſſimum fiet: Carceres à Græco vocabulo κάρκερος factam non immerito quis arbi-
tretur Bulingeri iudicio; quod horribilem ſonat: quanquam (inquit) Varro à coercendo ſumit:
alij cancro vel carcere, quæ vox cancellum ſignificat. Pro carceribus paſſim legimus repagula,
clauſtra, ſepta, cryptas item, & lineam albam, vt ſubinde patebit. Apud Græcos etiam pro ipſis
carceribus multa vocabula reperimus, inter quæ ab ipſis equis formata ἱππαφέσις quaſi equorum
miſſio, quod inde emittantur, vnde, & ſimpliciteer ἀφετηρίαν dicunt, & quia hinc curſus fit ini-
tium, eadem voce principium ineundæ viæ intelligunt, & profectionis, & generaliter cuiuſcum-
que rei exordium. Βαλβὶς à Polluce exponitur locus, vnde ij qui curſu certant, emittuntur. Ait Balbis.
tamen curſus etiam terminum à quibuſdam βαλβῖδα vocari. Ariſtophani interpres ſeu ſcholia-
ſtes ait dictum hoc vocabulum, vel διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ὑπὸ ὕσπληγα βεβηκέναι τοὺς
δρομέας,

δομέας, vel ἀπό τȣ͂ εἰσβαλλάϑαι βάδῳ (quia primùm lento gradu incederent, antequam currerent) E vel ab ἄλλομαι, quaſi ἀλβὶς, & facto ὑπερβιβασμῷ βαλβὶς; Euſtathius quoque à βάλλομαι deducit, quamuis nominis rationem non addat. Heſychio βαλβὶς eſt ἡ ἀρχὴ τῆς εἰσόδȣ καὶ ἐξόδȣ, καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἵππων, καὶ ἡ ϑύρα τȣ͂ ἱππικȣ͂. id eſt principium ingreſſus, & egreſſus, & emiſſio equorum, & oſtium equitatus: additque quibuſdam etiam eſſe καμπτῆρα, id eſt flexum. Suidas certè etiam καμπτον dici tradit; Alicuius etiam apud Suidam legimus νύσσα, καμπτήρ, τέρμα, βαϑμὶς: *Hyſplinx* vbi pro βαϑμὶς legendum puto βαλβὶς. Sed de nyſſa, quam Grammatici ferè metam reddunt, poſtea vbi: & de thermate. Κολοκωνας Heſychius, & Varinus exponũt τὰς βαλβίδας τίνες. Ὕσπληγξ, vel vt alij ſcribunt ὕσπληξ, idem etiam quod βαλβὶς, ſiue ἀφετρία, alias flagellum eſt ſic dictũ quod fiat ἀπὸ τῶν τριχῶν τῶν ὑῶν, id eſt, ex ſetis ſuillis, vnde & βȣκεντρον vertitur.

Carceres autem hoc nomine dici videntur, vt Varinus arbitratur, ἐκ τȣ͂ ἐκεῖ πλήττεϑαι τῇ μάστιγι τȣ͂ς ἵππȣς, quod flagello illic feriantur equi. Vnde etiam ὕσπληξ Heſychio, & Suidæ non ſolum βαλβὶς eſt, hoc eſt locus, vnde equi emittuntur in ſpectaculis, ſed ipſe etiam μύωψ ὁ πλήσσων τȣ͂ς βόας, καὶ παγὶς λύκων. Cælius Latinè ſcribit hyſplaz, ai que interpreti Theocriti eſſe ſpeciem laquei, propriè verò ſic curſorum carceres vocari. Quid autem carceres eſſent, quibus equi arce- *Quid carceres.* bantur, examinandum. Interpres Ariſtophanis ad hunc locum in eius Veſpis: Καὶ μὴν εὐθύς τε ἀπὸ F βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω, metaphoram à ſtudijs ſumptam indicat, in quibus carceres, inquit, erant repagula quædam linea videlicet, cui inſiſtebant curſuri.

Vnde & ipſa linea, γραμμὴ, exponitur ſimiliter initium: æquè enim dicimus ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεϑαι, *Aliena incipere.* id eſt à linea incipere, ac ἀπὸ τῶν βαλβίδων, id eſt à carceribus. A linea incipere ij dicuntur (inquit adagiorum author) qui ab ipſo rei exordio ſumunt initium. *Agedum igitur ad lineas rurſus, & ad gradum*, Tertullianus dixit aduerſus Marcionem, pro eo, quod eſt, ab integro. Et alibi in *Lib. I.* prouerbio, *Extrema linea*, Quoniam olim, inquit, initium vnde curſus incipiebatur, ducta linea notabatur, rurſus extremum linea ſignabatur, idcirco à linea incipere, ſiue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaque re poſtremum eſt, extremam lineam appellabant. Ita Terentianus Phædria: *Poſtremo extrema linea amare nonnihil eſt*: Et Tertullianus libro quem aduerſus Hermogenem ſcripſit, vocat eum *ignorantium extremam lineam*, quod vltimus eſſet hæreticorum.

Quod autem ad Terentij locum attinet, Petrus Nannius Alcmarianus, lineam, à qua Comicus *Lib. I* metaphoram deſumpſit, eam ait eſſe theatri partem, vbi ſpectatores ſedent; primùm diuiſam in *Linea quid Terentio.* cuneos, poſtea in lineas quaſi in quædam interſepta, ne compreſſio alicui orta in totum thea- G trum inundet, & vniuerſos ſpectatores affligat. Vnde illud quoque Ouidij ad puellam vitabundam alterius conſeſſus:

-----Cogit nos linea iungi,

Atque ita factum arbitratur, quod vltima linea pro vltimo ordine dici cœperit, atque ex eodem fonte emanaſſe illud:

-----Mors vltima linea rerum.

Iam verò carcerum lineam albam fuiſſe, diſcimus ex D. Chryſoſtomi oratione de Circo, vbi le- *Linea alba.* gimus: ȣ̓κ ἀπὸ λευκῆς ἐπὶ σφενδόνα μιλιοδρόμȣ id eſt, non à linea alba, decurrẽs, in miliario ad ſphedunem, & metam. Seruius Aeneidos quinto, vbi in ludorum celebratione Virgilius ait:

Signoque repente, Corripiunt ſpatia audito, limenq. relinquunt,

Limen quid Virgilio. Regulam interpretatur, quod dixit poeta limen, aut ſignum de creta factum. Ex cuius verbis facilè percipi licet (inquit Cælius) cur in ludis ab eruditis perſæpe linea nuncupetur alba: quam ſi- *lib. 5. c. 14.* gnificaſſe Martialis videri poſſit his verſibus:

Omnibus habet ſua dona dies, nec linea diues H
Ceſſat & in populum multa rapina capit.

Sed & Ouidius in primo de arte; Circenſia attingens ſpectacula currentium equorum;

Et bene te cogit, ſi nolit, linea iungi,
Quæ tibi tangenda eſt lege puella loci.

Etiamſi modò longum ſedendi ordinem nonnulli interpretentur: ſicut & illud in Amoribus:

Quid fruſtrà refugis? cogit nos linea iungi.

(Ego quin in nouiſſimo ſenſu Ouidij loca ſint accipienda nihilũ dubito.) Quintilianus ita ſcri- *lib. II.* bit; *Tranſire in diuerſa ſubſellia, parum verecundum eſt: nam & Caſſius Seuerus vrbanè aduerſus hoc facientes lineam popoſcit.* Hic ego (inquit ibidem Cælius) lineam longurium accipio: ſic enim *Lungurium* longiores perticas, ac robuſtiora ligna, quæ in ſtabulo equis interponuntur, ne conſurgant in pugnam, aut ſe mutuò feriant, appellari obſeruauimus. Poteſt tamen æquè ſignificanter de theatrali linea accipi, ſi modò ſpectantes, differentes haberent foros, vt ſupra indicauimus. Scholiaſtes quidem idem Ariſtophanis βαλβῖδα, aliàs dicit eſſe τὸ ἐν ἀρχῇ τȣ͂ δρόμȣ κείμενον ἐγκαρσίως ξύλον,

A ξύλον, idest, lignum in principio cursus vociferanter positum. Sed ex hoc fortassis linea pependerit, vel vt nunc fit, affixa hæserit, id est funis, quo olim vsos fuisse Lycophronis in primis authoritate discimus hac: Εγὼ δ' ἄκραν βαλβῖδα μηρινθοσχάσας, idest, Ego verò summos carceres funiculi aperiens, siue laxans. Nostri carcerum præfecti binas erigunt perticas, (ab vtroque viæ videlicet latere vnam) ex quibus funis alligatus equos detinet, donec æqualiter sint ad cursuram dispositi: tunc enim ad tubæ sonum fune laxato vnà omnes proruunt. Lineam autem pro filo siue fune accipi certum est, sic enim lineam piscatoriam quoque dicimus, funiculum nempe ex quo hamus dependet: & lineam quoque margaritarum quæ funiculo traijciuntur. Apud Romanos laxatis repagulis vel puncto temporis fores carcerum aperiebātur, Foribus enim retinebantur equi: testis est Ouidius: *Linea pro fune.* *Li. 5. Trist.* *Fores.* *Lib. 1.*

Vtque fores nondum referati carceris acer,
Nunc pede nunc ipsa fronte lacessit equus.

Item Lucanus:

Eleus sonipes quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus pronusq́; repagula laxet.

B Repagula autem erant tabulata ostijs apposita, seris, & ære deuincta, quibus equi Circo excludebantur: quæ vbi laxabantur, cursum protinus arripiebant equi, vt ostendit Virgilius, dum canit; *Repagula.*

Vt cùm carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens.
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Linea alba siue funis erat sub ipsis repagulis, super quam cursores gradiebantur in stadium erumpentes. Cursu enim patente super eam egressi ferebantur, cùm ad terram apertione carcerum demissa esset. Hanc puto reuera βαλβῖδα dici, repagulum verò ὕσπληγα. Carceres à Næuio inquit Varro, vocantur oppidum, quod à muri parte pinnis turribusque muniti sint, quare oppidum pro ipsis carceribus accipitur. Ita, & Festus, *Oppidum* (inquit) *locus conclusus fuit in speciem oppidi, ob muros, & pinnas turritas vnde equi emittebantur*. Ita, & Sifanius cryptas vocans ipsos carceres, totum puto intelligit oppidum, nam quemadmodum feræ cryptis in amphytheatro, ita, & equi carceribus in Circo, & claudebantur, & emittebantur. Carceres ipsos fornicatos fuisse, & vna tantùm transenna, non multis finibus simul apertos colligit Bulingerus, primò ex Dionysio, qui carceres dicit esse arcuatos, & per vnam transennam simul aperiri: secundò ex Cas- *Carceres q Næuio.* *Oppidum.* *Cryptæ.* *Carcerum fabrica.* *Lib. 3.*
C siodoro, qui omnia ostia simul vna machinatione aperiri dixit. Ex topho vel ex ligno fuisse habemus apud Liuium. Claudius in Circo maximo pòst marmoreos fecit. Erant, & olim picti, quamobrem Ennius pictas fauces eos nuncupauit: *Lib. 3. Var.* *Lib. 7.*

------Spectant ad carceris oras
Qua mox emittant pictis è faucibus currus.

Cur verò piceos cognominet Silius hoc carmine: *Carceres cur picei dicti.*

Sic vbi prosiluit piceo de carcere præceps
Ante suos it victor equus:

haud satis percipio. Potuere enim sic à nigro siue piceo colore vocari, Alba autem linea superinducta sic magis elucere potuit: vel quòd picis instar currus detinerent aut equos, quo nempe sensu picatas manus dicimus, quibus omnia quæ contingunt, adhærescunt. Habeo autem ego exemplar impressum Venetijs anno salutiferæ incarnationis nonagesimo tertio supra millesimum ac quadringentissimum cum commentarijs Petri Marsi, in quo longè diuerso sensu legitur: *hic vbi prosiluit Pisæo carcere, &c.* Aitque Marsus celeritatē Scipionis comparari equo currenti ludis
D Pisæis, & Olympicis, quam lectionem probo. Currus in ipsis carceribus quilibet suos habebant cancellos, ex quibus funere relaxato erumpebant, vt ex Callisthene necdū edito docet Bulingerus, qui tales tribuit Olympiæ. *Exierunt* (inquit ab eo Latinus factus) *tabulata equorum apertaque sunt lora cancellos carcerum laxantia, exilierunt omnes celeri cursu vsi*. Dicebantur tamen etiam cancelli septa quædam ex lignis transuersim iunctis obliquatisque ad repellendam turbam, pressim agminatimque proruentem. Varrò eos graphicè depinxit: *Præterea* (inquit) *è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & ex eis tansuersis gradatim modicis interuallis perticis annexis ad speciem cancellorum scenicorum ac theatri*. In Olympia carceres ita extructi erant, vt proram nauis exprimerent, cuius rostrum ad aquas in curriculo sulcandas obuersum est. Vtrumque latus carcerum supra quadringentos pedes longūm erat. In ijs ædificia quædam, in quæ sortium casu ingrederentur, qui curriculum confecturi erant. Ante quadrigas pro repagulis funiculus protendebatur. Ad proram carcerum ara lustro quoque fit, in qua machina quædam est, quam mouet is qui cursui præest, qua nota signum cursui datur. Diligentiùs eos describit Pausanias in Eliacis his verbis: *Supra eam stadij partem in qua ludis præfecti consident, destinatus est equirijs campus, &* *Curriculum locus in carceribus.* *Cancelli.* *Lib. 3. de re rust.* *Carceres Olympici.*

pus, & ibi sui sunt equorum carceres. Formam illi eandem prope præseferunt, quam nauis prora, verso in curriculum rostro. Qua parte autem cum porticu, cui nomen Agnampto, (quod est, quasi flexu carentem dicas,) prora ipsa iungitur, ibi vtrinque dilatatur. In regula summi rostri, delphinus æneus prominet. A rostro hinc à dextra, illinc à læua, excurrit pedum quadringenum spatium: In eo pari magnitudine cellulæ; eas inter se sortiuntur, qui vel equos priuos vel currus in certamen producunt. Intenditur verò à fronte funis pro repagulis. Ara ad mediam ferè proræ partem è crudo laterculo erecta est: hanc tectorio recēti singulis oblinunt ludorum conuētibus. Super ara, aquila latè passis alis extat. Ea cùm machinulam quandam is commouerit, cui id negotij datum est, statim se in spectatorum conspectum quasi subuolatura attollit: at delphinus ad imam soli aream alia machina dimittitur. Prima omnium ea submittuntur repagula, quæ vtrintique iuxta ad Agnampti porticum intenta fuerant: tum qui ea in parte sustinebantur equi, statim se in pedes dant: ij cum ad alterum equorum ordinem accesserint, eodem modo, & illis sua remittuntur repagula. Idem fit omni ex carcerum parte, vsquedum ad ipsum proræ rostrum exequata fuerit cursus conditio. Ibi equis in liberiorem se iam campum effundētibus, & aurigarum se ostentat solertia, & quadrupedum pernicitas. Primus qui eam excogitauit carcerum formam, Clætas fuit, cui tanta est huius operis causa laus tributa, vt hi fuerint versus ad eius quæ Athenis est, statuam adscripti: E F

Carcere ab Eleo docuit qui mittere currus,

Mi author Clætas natus Aristoclee.

Nomina ad cursum pertinentia.

Post Clætam, Aristidem memorant, aliud machinę genus excogitasse. Alterum curriculi latus aliquanto longiùs excurrit. In eo, ad ipsum aggeris exitum, ara est figura rotunda. Ad eam Deus colitur quem Taraxippum nuncupant. (De hoc supradictum est.) *Altera Hippodromi pars non agger, sed collis est minimè arduus: ad cuius extremum finem ędes condita est Cereri cognomento Chaminę.* Atque hæc de carceribus, nunc cætera prosequamur. Iulius Pollux quæ ad cursus explicationem nomina attinent, sic breuiter comprehendit; Ὅθεν μὲν ἀφιένται, ἄφεσις, καὶ ὕπληγξ, καὶ γράμμη, καὶ βαλβὶς. περὶ δὲ καμπτουσι νύσσα καὶ καμπτὴρ: ἵνα δὲ παύονται, τέλος καὶ τέρμα, καὶ βατὴρ, ἔνιοι δὲ καὶ βαλβὶς: hoc est, vt vertit Rodulphus Gualtherus Tigurinus: vnde verò emittuntur, emissio, carcer, linea repagulum: sed circa quod flectuntur, inclinatio & flexus dicitur: vbi autem cessant, finis, meta, terminus, nonnulli, & βαλβὶν appellant. In Circo verò erat, & mappa vsitatum vocabulum, necnon, & missus, Βαλβὶς itaque & initium cursus, vt ex superioribus quoque constat, est, estque, & finis eiusdem, hoc est, locus quo desinit.

lib.8.c.7

Cælius calcem vocari innuit, Confici missum vnū, inquit, intellige, vbi à calce ab meta circumflexa calcem repetebant. Sic verò dicitur, vnde equi emittuntur. Gesnerus recitatis supra Pollucis verbis fultus authorem adagiorum erroris insimulat, quòd in hoc Græcorum aduerbio, Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, id est, *Stimula equum circa nyssam*, pro nyssa reddiderit metam. In fine enim, inquit, demum stimulare equum, serum est. Spatiorum in quibus certabant, tres sunt differentiæ, carceres, meta, & flexus, siue καμπτήρ. Grammatici quidem Lexicorum authores pro omnibus istis spatijs nyssam exponunt, sed vt pro carceribus accipi possit, quoniam illic quoq. punguntur equi ad cursum; pro fine certè, vel meta improprijssime accipietur: propriè verò pro flexu in medio, vt ex Polluce constat, & ex Theocrito in Heraclisco: G

Nyssa quid.

Edyll.25.

Ἵππους δ' ἐξελάσασθαι ὑφ' ἅρματι, καὶ περὶ νύσσαν

Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῶ σύριγγα φυλάξαι, idest,

Equos verò ad currum iunctos educere, & circa metam

Tutò flectendo in rotis modiolos (axium ne frangantur) *tueri*,

Suidas quidem in νύσσα, καμπτὴρ, τέρμα βαθμὶς, lego βαλβὶς) confusè nominans, Pollucis verba transcripsisse videtur, non interpretando, sed enumerando diuersa spatia; quod, & alibi à Grammaticis illis parum prudenter fieri obseruaui. Redeo ad prouerbium: id vsurpatum scribit author adagiorum, vbi sermo loquentis aberraret ab instituto, aitque natum videri ex Iliados Homericæ ψ. vbi Nestor multis verbis docet filium Antilochum, quo modo debeat equos regere; addit, & hoc: H

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω. idest:

Ad metam autem tibi equus sinister appropinquet,

Atqui quòd νύσσα in hoc Homerico versiculo metam, & finem cursus significet, (quamuis eodē in loco τέρμα ab Homero dicatur, simpliciter scilicet pro signo, non pro termino,) manifestum fit ex carminibus, quæ statim subijciuntur, hoc sensu: nam si semel nyssam (Scholiastes nihil aliud quàm καμπτῆρα exponit,) superaris, nullus te amplius insequentium assequi aut præuertere poterit: atqui hoc in meta iam constituto metuendum non erat. Hinc termino vicinum fuisse hoc signum conijcio, quanquam supra in medio fuisse, simpliciter dixerim, hoc est, quocumq; inter carceres, & metam loco. Cæterùm non nego certamina quædam talia fuisse, in quibus cùm

ad metam

A ad metam peruenerant equi, circa illam reflectebantur, & ad carceres redibant, siue semel siue quotiescunque visum fuisset, in his quidem metam, & nyssam siue campterem pro eodem termino accipere nihil vetat: in simplici autem cursu, vbi carceres non repetebant, (vt nunc fit in nostris equirijs) diuersi fuerunt, vt ex Pollucis testimonio apparet. Hactenus Gesnerus. Ego verò etiam nyssam interpretor metam, & τέρμα terminum, putoque res easdem, sed loco distinctas, Videmus enim in ipso Circo, prout in antiquissimis numis exprimitur, ab vtraque parte erectas metas. Idem discimus ex Suetonio, apud quem Cæsar dimicaturos in Circo cùm partiretur in duas acies, quò laxiùs dimicarentur, metas aufert, inque earum locum bina ex aduersa castra constituit. Bulingerus Circi maximi tres partes fuisse ait, Circum primum, vbi (inquit) primæ metæ: medium vbi medianæ, infimum vbi metæ Mursiæ, quanquam probatissimis authoribus duę tantùm (inquit) ponuntur, primæ, & vltimæ, quòd eæ præcipuè ac palmares essent. Ego de medijs nihil inuenio. Cedrenus duas tantùm in Circo à Romulo extructo fuisse tradit, vnaq; ortū, altera occasum indicari. In Circo autem Constantinopolitano duo erant obelisci (vt, & in Circo maximo Romæ,) quorum alter in medio hippodromo pro meta erat: quos fortè Mursinas metas vocat ille. Vtrasq, itaq; metas interpreto nyssas τέρμα verò siue terminum quę iam vltimùm

Autoris opinio.

Quas metæ fuerint.

B (quod septima fiebat, vt patebit, circumitione,) superantur. Conijcioq; eas quæ proximiores erant carceribus, fuisse, & primas, & vltimas, alteram enim ad carceres, alteram ad Circi calcem fuisse aiunt. Primas fuisse easdem cum vltimis, manifestè ostendit Pollux, cùm finem, & terma à quibusdam βαλβίδα vocari scribit. Balbis enim, vt satis superq. ostendimus, pro ipso cursus initio sumitur. Nyssa autem vtraq. rectè dicitur, quoniam ad vtramq. superādam, stimulantur equi, νύσσειν enim stimulare est aut concitare. Quare Pollux cum nyssa rectè καμπτῆρα coniunxit, quoniam, & καμπτειν idem est, quod νύσσειν. Sed quod cum fine, & termino coniungatur ab eodem βατὴρ, haud satis probo, nam si vocabuli huius originem spectes, fuerit potiùs cursus initium, vt erat in πενθάτλῳ ἀλλιτικῷ. & ipse alicubi exponit limen, vnde progressionis exordium est. Latini præter metæ vocabulum nullum aptius habent. Eam autem propriè metam dicemus, ad quam certamen finitur, vnde etiam pro fine, & termino passim vsurpatur. Virgilius:

Meta.

Hic labor extremus, longarum hac meta viarum. Silius: *Tormentis finem metamq́ laboribus ornat.* Eleganter Horatius in eadem metaphora:

Qui cupit optatam cursu contingere metam, Multa tulit, &c.

D. Chrysostomus in oratione de Circo metam vocat σφενδόνα. Bulingerus legendum censet σφενδόνην,
C nisi (ait) vulgarem ac plebeiam id temporibus vocem fuisse σφένδονα putes. Accipitur verò etiam meta pro ipsis carceribus ab Apollinare, dum canit:

Si cùm frenatos astringit meta iugales, Ordineq́ emissos iussit decurrere prætor,
Ire volunt omnes primi, &c.

Lib. 2. Excid. Hierosol.

Nunc videndum quid essent ipsę metæ, & ex qua materia constarent. Apud Homer. nyssa siue meta est lignū erectum orgyæ idest, vlnæ mensura, qua Nestor Antilocho filio indicaturus, inquit:

Metę quid

Σῆμα δὲ τοι ἐρέω μάλ' ἀριφραδὲς, ἐδέ σε λήσσει,
Ε῎στηκε ξύλον αὖον ὅσον τ' ὀργυὴ ὑπὲρ αἴης
Ἢ δρυὸς, ἢ πεύκης, τὸ μὲν ἐ καταπύθεται ὄμβρῳ.
Λᾶε δὲ τῶ ἑκάτερθεν ἐρηρέδαται δυὸ λευκὼ,
Ε'ν ξυνοχῇσιν ὁδῶ. λεῖος δ' ἱππόδρομος ἀμφίς.
Ἤ τευ σῆμα βροτοῖο παλαι κατατεθνειῶτος,
Ἢ τό γε νυσσα τέτυκτο ἐπι προτέρων ἀνθρώπων,
Καί νῦν τέρματ' ἔθηκε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλευς, idest.

D
Metam autem indicabo tibi valdè manifestam, neq́ te latebit:
Stat lignum aridum quantum vlna supra terram,
Vel quercus vel picea: quod quidem non putrefit imbre:
Lapides autem eius ex vtraque parte appositi sunt duo albi
In angustijs viæ: planus autem hippodromus circum:
Aut cuiusdam monumentum hominis iam primùm defuncti,
Aut meta fuit tempore priscorum hominum,
Et nunc metam posuit pedibus valens diuus Achilles.

Similiter Aeneas apud Virgilium nautis certantibus,
viridem frondenti ex ilice metam
Constituit, signum nautis pater, vnde reuerti
Scirent, & longo vbi circumflectere cursus

Seruius verò in hoc eiusdem poetæ:
Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus

Z vbi nunc

Cladij pro metę.

vbi nunc metæ (inquit) ſunt, ibi olim gladij ponebantur: Cur autem gladij pro metis eſſent, ra- E
tionem reddit, vt cum maiori induſtria ac diligentia curſus fierent. *Olim* (inquit) *in litore fluminis
Circenſes agitabantur, in alterutro latere poſitis gladijs, vt ab vtraque parte eſſet ingnauiæ præſens
periculum.* Iſidorus autem inde Circenſes ludos nomen inueniſſe tradit his verbis *Circenſes ludi*

Lib. 18. ca. 24.

ideo dicti vel à circumeundo, vel vbi nunc metę ſunt, olim gladij ponebantur, quos quadrigæ circuibant, & inde dicti Circenſes ab enſibus, circa quos currebant. Siquidem in litore circa ripas fluminum,

Metarum figura.

curſum agitantes, gladios in ordine in ripæ litore ponebant, & erat artis, equum circa pericula torquere. Inde, & Circenſes dicti putantur, quaſi circumenſes. Sic ille. Metæ verò Circi, quæ in antiquis numis exprimuntur, ſunt figuræ pyramidalis, à lato incipientes, in acutum faſtigiatæ. Erant primo ex topho vel ex ligno, Claudius auratas reddidit, vt legimus apud Suetonium, *Circo verò maximo* (inquit) *marmoreis carceribus, auratiſque metis, quæ vtraque, & tophina, & lignea antea fuerant, exculto: propria Senatoribus conſtituit loca promiſcuè ſpectare ſolitis.* Erant modò apud Romanos bina alia vſitata Circo vocabula, miſſus, & mappa. Hanc quidam volunt veteri inſtituto à prætore, qui (vt patebit) ludis præerat, victori aurigæ mitti ſolitam: ſicq; intelligendum hoc Martialis: F

Mappa quid.

Creatam prætor cùm vellet mittere mappam

Prætori mappam ſurripit Hermogines

Prętoris in Circo officiũ

Lib. 8.

Cæterùm fuiſſe potiùs ſignum credendum eſt Caſſiodoro, quod à prætore oſtenderetur, & non ſine maximo aurigarũ, populiq; ſpectaturi deſiderio (vt ſupra etiam ex Tertull. diximus,) ludorum celebrationem futuram indicaret. Docet enin Liuius prætores ſolitos quadrigis mittẽdis ſignum dare. Vnde cùm olim L. Plantius prætor graui morbo eſſet implicitus, dictatorem creauerunt, qui ludis Romanis ſignum daret quadrigis emittendis, qui eo miniſterio functus, dictatura ſe abdicauit: Quin clariſſimè Varro: *In Circo primo vnde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres à coercendo, ne inde exeant, antequam magiſtratus* (ſignum (*miſit.* Hinc illud Ennij.

Lib. 4. de lig. Lat.

Expectant veluti prætor cum mittere ſignum   Vult omnes auidè ſpectant ad carceris oras.

Illudque Manlij: *Mittunt in tempore ſignum.*

Cùm itaque officium id eſſet prætoris, vt ſignum daret equis ad curſum emittendis, voluit Nero id ab aliquo ſuorum libertorum dari, vt Suetonius meminit; *Vniuerſorum ſe oculis in Circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam.* Signum autem illud dari per mappam tali caſu teſte Caſſiodoro, fluxit in morem. Cùm idem Nero prandium protenderet, & celeritatem vt aſſolet, G auidus ſpectandi populus flagitaret, ille mappam qua tergendis manibus vtebatur, iuſſit abijci per feneſtram. Hincque tractum eſt, vt oſtenſa mappa, certa eſſe videretur promiſſio Circenſium futurorum. Hinc etiam Quintilianus dixit Mappam Circo vſitatum eſſe nomen, quod in Circenſibus ſpectaculis pro ſigno mittebatur a magiſtratu, idq. Pœnos etiam ſibi vendicaſſe. D. Chry-

Mappariũ.

ſoſtomus vocat mapparium: ὥς μεν εν τῷ ἱπποδρομίῳ παντων οἱ ὀφθαλμοι επι το μαππάριον πεπηγότες τȣ συμαντρȣ ἀτενίζȣσι, εκ δεχομενων εν τῇ βȣλῇ, εκείνȣ το ἀνοιτμα. id eſt: *vt enim in Circo omnium oculi in mappam ſigno fixo recta feruntur* (accipientium in eius iactu carcerum apertionem) *cùm ij, qui ſunt in conſilio editoris, poteſtatem eius ſigni aperiendi, & promendi acceperint.* Fuiſſe autem prętoris, mittere mappam, etiam oſtendit Iuuenalis:

Sat. 11.

Interea Megaliacæ ſpectacula mappæ
Idæum ſolemne colunt, ſimiliſq; triumpho
Prædo caballorum prætor ſedet.

Iouis tunica

Hunc habitum prætoris triumphanti ſimilem, quo miſſurus mappam induebatur, alicubi Iouis tunicam vocat, vbi ait: H

Quod ſi vidiſſet prætorem in curribus altis
Extantem, & medio ſublimen in puluere Circi
Et tunica Iouis.

Eiuſdem prætoris officij meminit ſic Ouidius:

Maxima iam vacuo prætor ſpectacula Circo
Quadrijuges æquo carcere miſit equos.

Lib. 5. dec. 5.

Inuenio tamen id, & à conſule præſtitum. Liuius, *Quod poſtquam veris nuncijs Fabij Lentulique & Metelli aduentu firmatum eſt, cum victoria ipſa, tum augurio animorum ſuorum lætabantur. Et aliter traditur Circenſis turbæ non minus ſimilis veri lætitia. Ad X. Cal. Octobris Ludorum Romanorum ſecundo die C. Licinio Conſuli ad quadrigas mittendas aſcendenti, tabellarius qui ſe ex Macedonia venire dicebat, laureatas literas attuliſſe dicitur: quadrigis miſſis conſul currum conſcendit, & cùm per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo oſtendit.* Accedo modò ad miſſus: hos alij interpretantur emiſſiones equorum è carceribus prouentium: Berualdus circuitiones, dum à carceribus ad metas recurrunt. Confici autem miſſum vnum intelligi ait Cælius,

Miſſus.

vbi à

A vbi à calce ad calcem procurrentes equi rursum ab meta circumflexa calcem repetebant. Viginti quinque solitos olim exhibere discimus ex Seruio, eorumque vltimum appellatum fuisse ærarium, eò quòd de collatione populi exhiberetur. Cassiodorus verò viginti quatuor ferè fuisse scribit, eisque additum alium, ærarium dictum. Cur autem vigintiquatuor essent, rationem reddit præcitato loco Cælius, pro horarum numero: quando (inquit) cælesti ratione Circum distingui solitum accepimus. Etenim duodecim visebantur ostia, pro numero domiciliorum cæli, sicuti planetarum imagine metæ septem. Suetonius tamen in Domitiano centum missus fuisse indicat: & ad hos allusisse volunt poetam hoc versu:

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

Cæterùm centum missus ibi Seruius centum currus interpretatur. Suetonij verba sunt: *Circensiũ die, quò faciliùs centũ missus peragerentur, singulos à septenis spatiarijs ad quina corripuit,* id est, non septies, sed quinque circum metam flectere iussit. Ad quod allusisse apparet Martialem, dum canit: Cap.4.

Dum te longa sacro venerantur gaudia Circo Li.8.Epi.8

Nemo quater missos carcere sensit equos.

Commodus verò etiam post meridiem duarum horarum spatio triginta equorum certamina dedit, vt Xephilinus scribit. Ante Claudij tempora nihil referebat, nunquid diuersis missibus equi ijdem, aut noui currerent. Hunc enim Dio scribit legem tulisse, vt vnum tantum diẽ equi secundum currerẽt. Missus ipsi sortè mittebantur, & prætor qui ludis præerat, ex vrna educebat quadrigarum missus: quod manifestissimè docet Tertullianus his verbis: *Tardus est illi prætor, semper oculi in vrna eius, cum sortibus volutãtur.* Aliquando post aliquot missus equorum, alia etiam spectacula edebant, vt magis spectatores oblectarentur, qui aliqua nouitate, vt inquit Horatius, morandi sunt, & retinendi. Suetonius de Claudio ait: *Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnunquam interiecta per quinos missus venatione.* Et rursus: *Ac supra quadrigarum certamina Troiæ lusum exhibuit, & Africanos.* Nunc ipsa dicemus decursione: Circum itaque quas memorauimus metas equi singulares, & desultorij, item omni curuum generi iuncti, à Circi carceribus dato signo emissi, & ex vno latere decurrentes ad vltimam metam in fine spinæ positã, versus eam Circi partem, quæ in semicyclum desinebat, cursitabant, ad quam peruenientes circum ipsam flectebantur, reuersique ex alia Circi parte versus bissenorum ostiorum situm reuocabantur: sicque in orbem circum easdem metas decurrentes, spina in circi medio posita, ne ex vna in alteram curriculi partẽ transilirent, prohibebantur. Aurigis autem tota ars & summa industria requirebatur, in equis, & curribus ad metas flectẽdis, ne posterior dexteritate flectẽdi quadrigas priorẽ anteuerteret, quod sæpè accidebat. Quòd si nimis currus agitando aurigamentis adhæsisset, summum vitæ periculum incurrebat, ne rotis metam offenderet, & illiderentur, confractoque curru auriga concideret. Sin verò nimio spatio metam euitasset, qui tum sequebatur auriga inter metam, & priorem breuiori spatio delatus, ex secundo primus efficiebatur, quod eripere vocabãt. Metam euitaturi dextrorsum impellebant, vt eleganter ostendit Ouidius dum canit:

B Decursio qualis.

C

Et modò lora dabo, modò verbere terga notabo: Li.3.Amor.

Nunc stringam metam interiore rota. Et mox rursus: Eleg.2.

Me miserum; metam spatioso circuit orbe:

Quid facis? admoto protinus axe subit.

Quid facis infelix? perdis bona vota puellæ;

Tende precor valida lora sinistra manu.

Eleganter & Sidonius Apollinaris; nisi auriga promptè, scienter, & tutò sinisteriore gyro metas circumageret, duplex periculum imminere ostendit, nẽ scilicet allisæ ad illas rotæ effringantur, si propius in sinistrum flectant, vel si dexterior longiùs ab eisdem recedat, præuertatur: In Narbone

D

Hic compendia flexuosa metæ *Vnas dum premis incitatus à te,*

Elatas semel impetu quadrigas *Iuncto non valuit plicare gyro,*

Quem tu quòd sine lege præteriret, *Transisti remanens, ab arte restans.*

id est, ille cùm inhibere cursum non posset quadrigarum, longiùs abductus est, & sine lege prætérijt metas. Tu artis scientia manens, & consistens metas circuisti. Deinde subijcit alterius peccatum alterum:

Alter dum popularitate gaudet; *Dexter sub cuneis nimis cucurrit.*

Rectè itaque Nestor ἱππηλάτις propterea dictus, Antilochum filium, etsi aliàs à Ioue, & Neptuno, ceu præstantissimis, peritissimisq. magistris equitandi præcepta, & artes edoctus esset, docet hoc certaminis artificium; hocque in sola ferè at cauta circum metam flexione consistere potiùs quàm in equorum pernicitate ostendit:

Αντίλοχ᾽ ἤτοι σε μεν σε νεον᾽ περ ἐοντ εφίλησαν

Ζεύς τε Ποσειδάων τε, καὶ ἱπποσυνας εδιδαξαν

Παντοίας τῷ κέν σε διδασκέμεν οὔτι μάλα χρεώ E
Οἶσθα γὰρ εὖ περὶ τέρματ' ἑλισσέμεν: ἀλλά τοι ἵπποι
Βάρδιστοι θείειν, τῷ τ' οἴω λοίγι' ἔσεσθαι.
Τῶν δ' ἵπποι μὲν ἔασιν ἀφάρτεροι, οὐδὲ μὲν αὐτοὶ
Πλείονα ἴσασιν κεῖθεν αὐτοῦ μητίσασθαι.
Ἀλλ' ἄγε δὴ σὺ φίλος μῆτιν ἐμβάλλεο θυμῷ
Παντοίην, ἵνα μή σε παρεκπροφύγῃσιν ἄεθλα.
Μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων, ἠὲ βίηφι,
Μητι δ' αὖτε κυβερνήτης ενι οἴνοπι πόντῳ
Νῆα θοὴν ἰθύνει ερεχθομένην ἀνέμοισι.
Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο.
Ἀλλ' ὃς μεν θ' ἵπποισι καὶ ἅρμασιν οἷσι πεποιθὼς
Ἀφραδέως ἐπὶ πολλὸν ελίασσεται ενθα καὶ ενθα,
Ἵπποι δε πλανόωνται ἀνὰ δρόμον, οὐδὲ κατίσχει.
Ὃς δε κε κέρδεα εἰδῇ ἐλαύνων ἥσσονας ἵππους, F
Αἰεὶ τέρμ' ὁρόων, στρέφει ἐγγύθεν, οὐδὲ ελήθει
Ὅπως τὸ πρῶτον τανύσῃ βοείοισιν ἱμᾶσιν, id eſt.
Antiloche certè te iuuenem exiſtentem quamuis dilexerunt
Iupiterq́; Neptunusq́; & equitandi artificia docuerunt
Omnigena: ideo te docere non multum opus eſt:
Noſti enim rectè circa metas circumflectere; ſed tibi equi
Tardiſſimi in currendo: ideo puto pernitioſa fore:
Horum autem equi ſunt quidem celeriores, neq. quidem ipſi
Plura ſciunt te ipſo conſiderare.
Sed age iam tu amice conſilium impone animo
Omnigenum, vt non te effugiant præmia,
Arteque carpentarius multò præſtantior quàm viribus,
Arteque rurſus gubernator in nigro ponto
Nauem celerem dirigit iactatam ventis:
Arteque auriga ſuperat aurigam: G
Sed quia tamen equis, & curribus ſuis fidens
Ineptè multum vagatur huc, & illuc
Equi autem vagantur in ſtadio, neque detinet,
Qui autem & vtilia nouit agitans deteriores equos,
Semper metam inſpiciens flectit propè, neque cum latet
Quo pacto primum extendas bouinis loris,
Sed continet diligenter, & præcedentem obſeruat.

Hæc ille, & mox oſtenſa filio metam, iterum inquit.

Τῷ σὺ μάλ' ἐγχρίμψας, ἐλάαν σχεδὸν ἅρμα καὶ ἵππους
Αὐτὸς δε κλινθῆναι εὐπλέκτῳ ενι δίφρῳ;
Ἦκ' ἐπ' ἀριστερὰ τοῖιν, ατὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
Κένσαι ὁμοκλήσας. εἶξαι τε οἱ ἡνία χερσίν
Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς εγχριμφθήτω,
Ὥς ἄν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι H
Κύκλου ποιητοῖο. λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν.
Μήπως ἵππους τε τρώσῃς, κατὰ δ' ἅρματα ἄξῃς.
Χάρμα δε τοῖς ἄλλοισιν, ελεγχείη δε σοι αὐτῷ
Ἔσσεται ἀλλὰ φίλος φρονέων πεφυλαγμένος εἶναι.
Εἰ γάρ κ' εν νύσσῃ γε παρεξελάσῃσθα διώκων,
Οὐκ ἔσθ' ὅς κέ σ' ἕλῃσι μετάλμενος, οὐδὲ παρέλθῃ:
Οὐδ' εἴ κεν μετόπισθεν Ἀρείονα δῖον ἐλαύνοι
Ἀδρήστου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν,
Ἢ τοὺς Λαομέδοντος, οἳ ενθάδε τέτραφεν ἐσθλοί.
Huic tu valdè appropinquans impelle prope currum & equos
Ipſe verò incumbe bene facto in curru
Paululum in ſiniſtram horum: at dextrum equum
Punge vociferans, laxaque ei habenas manibus:
Ad metam autem tibi equus ſiniſter appropinquet.

A *Vt tibi modiolus videatur summum attigisse*
Rotæ benefactæ: in lapidem verò vites impingere,
Ne quomodo equosq́ vulneres, & currus confringas.
Gaudium autem alijs, probrum verò tibi ipsi
Erit: proinde dilecte prudens cautus esto.
Si etenim ad metam præteruehąris persequens.
Non erit qui te assequatur transiliens: neque prętereat,
Non si tergo Arionem diuinum impelleret,
Adrasti volocem equum, qui ex diuino genere satus est,
Aut illos Laomedontis, qui hic nutriti sunt eximij.

Huius poetæ exemplo scribit etiam Theocritus Herculem ab Amphitryone fuisse edoctum, circa metam tutò rotas flectere. Eius versus, quos paulò antè Græcè recitauimus, Eobanus Hessus sic Latinè reddidit:

Sed coniungere equum curru vertente rotarum
Ad metam radios, & campi tuta tenente
B *Amphytrion puerum, &c.*
Ipsemet edocuit.

Lucanus nautæ fugientem ex Emathio Pompeium vehentis peritiam in vitandis scopulis describens, elegantissimam hinc similitudinem accipiens, sic canit: *Sic fatur, at ille* *Lib. 8. Nauigandi peritia.*

Iusto vela modo pendentia cornibus æquis
Torsit, & in læuum puppim dedit, vtque secaret
Quas Asinæ cautes, & quas Chios asperat vndas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora senserunt motus, aliterque secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum: non sic moderator equorum
Dexteriore rota læuum cùm circuit axem
Cogit inoffensę currus accedere metæ.

Ex quo Lucani loco rotam dexteriorem metæ proximiorem fuisse indicari posse videtur. Equidem Adrianus Turnerus, ad metam (inquit) flectebant in dextrum cursum, vnde, & dextratio *Lib. 14. Aduers. ca. 24.*
C appellata est. Ita dexter qui erat, interiore flectebat gyro, & læuus exteriore, sed, & equus sinisterior ampliorem lustrabat orbem, quàm dexterior: itidem, & rota. Ouid. ait:

Nunc stringam metas interiore rota.

Mihi profectò Turnebus omnino hallucinari videtur, vt non solùm ex præcitatis veterum locis manifestè constat, & contrario planè sensu Ouidij pentametrum intelligendum esse ex hoc Nõni quoque discimus:

Λοχιμώσας ὅλον ἵππον ἀρισερὸν εγγυθι νυσσης
Δεξιτερὸν καμψειε παρειμενοιο χαλινου̃, idest,
Incuruans totum equum sinisteriorem prope metam
Flecteret dextriorem laxatis habenis.

Ita, & Siluius: *Lib 16.*

Læuior interior stringebat tramite metam.

Virgilius: *Lib. 11. Aeneid.*

------Magnumque agitata per orbem
Eludit gyro interior. *Acad. 2.*

D Clarissimà, & Cicero:

Nam cursu interiore breui conuertitur orbe.

Vides interiorem, sinisteriorem ac breuem in idem incidere. Non enim cùm è carceribus erumpebant, ita currebant, vt metam quæ sub finem Circi erat, medio in loco & pari interuallo ad vtrumque podium haberent ad dextram, sed ad sinistram; Id enim non solum manifestissimè ostẽdunt Ouidius, & Sidonius versibus illis quos ex eis recitaui: sed idem etiam Sidonius dexteriores à meta abiuisse, & ad podium declinasse rursus disertissimis his versiculis manifestat: *In Narbone*

Curæ est id medijs, vt ille primus
Pressus dexteriore concitatu,
Partem si patefecerit sinistram,
Totas ad podium ferens habenas
Curru prætereatur intus acto.

Sic, & Statius:

 Sperauit

Sperauit flexę circum compendia metæ
Interius ductis Phæbeius augur habenis
Anticipasse viam, nec non, & Thessalus heros
Spe propiore calet, dum non cohibente magistro
Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.

In flexione igitur metæ sinisteriorem equum fuisse interiorem certo certius est, huncque breuiore gyro metam circumegisse, contrà dexteriorem laxioribus habenis spatioque remotiori proru-

Lucanus explicatus

pisse. Lucanum autem cùm inquit:

Dexteriore rota lęuum cum circuit axem,

Sulpitius, & Omnibonus Vicentinus, qui poetam scholijs illustrarunt, etiam ad nostram opinionem accedentes, exponunt, cùm à dextra in sinistram currum conuertit; vt breuiore gyro metam intactam circumeat: quo enim proprius metam currus accesserit, eò citius peruenit. Dextrationem verò Solino hanc aurigationem dici, nos quoque suprà ex Hermolao annotauimus, & Turbeno, viro nimirum lectionis plurimæ credendum est; sed interpretabor, à dextra in sinistram conuersionem: aliàs dextrare est equos bigarios iungere. Valla verò alicubi videtur accepisse pro eo quod dicimus, equum à dextris ducere. Triumphasse (inquit) putat Cæsarem, quoties prodibat, vt nunc solet Papa præcedentibus equis albis, quo stratos famuli dextrant. Sed redeo ad metam, ad quam sinisterior equus erat, vt diximus, vicinior, & omnino se approximare satagebat, vt citiùs cursum suum absolueret. Maius enim spatium est in circumferentia, quàm circa centrum: quamobrem Statius significanter admodum hoc viæ compendium expressit, inquiens:

Flectere si posset circum compendia metæ

Cùm itaque tota aurigandi ars ferè esset in euitandis metis, dicam, & ego cum Propert. *Has meus ad metas sudet oportet equus*: D. Gregor. Nazianzenus in Oratione de natali Iesu Christi contra Eunomianos elegantem hinc desumpsit similitudinem: Μηδὲ καθάπερ (inquit) ἵπποι θέρμοι καὶ δυσκάτεκτοι τὸν ἐβιβάτων λογισμὸν ἀποπτήσαντες πορρωτῆς νυσσῆς θέωμεν, idest: *Ne velut equi feruidi, & intractabiles, posteaquam rationem ceu sessorem excusserimus, religiosam cautionem pulchrè nos septis cohibentem procul à meta curramus.* Vt itaque artis erat sinistrorsum equos ad metam impellere, ita maior adhuc peritia ostendebatur, cùm ad metam non impingerent, quamobrem qui optimè eam euitare callebant, in maxima erant existimatione, sicuti inter alios docet Horatius subinde ab operis sui exordio:

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat, metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.

Currus naufragi qui.

In Erotico.

Si enim in metas impingerent, in maximum, & currus, & vitæ periculum incurrebant, vt antea etiam monui, sicut etiam in ipso cursu, in ipsa nempe Circi spina, cùm currus currui allidebatur, vt vel alterutrum, vel vtrumque frangi necesse esset. Demosthenes τὰ ναυαγοῦντα vocat, quasi naufragos, aut naufragium passos istiusmodi currus. De priore naufragio elegans locus est in Oreste Sophoclis: Ἔπειτα λύων ἡνίαν ἀριστερὰν. Κάμπτοντος ἵππου λανθάνει στήλην ἄκραν Παίσας. ἔθραυσε δ' ἄξονος μέσας χνόας, κἀξ ἀντύγων ὤλισθε: idest: *Orestes postea soluens habenas sinisteriores flectente se equo imprudens ferit summam columnam: rupit autem axis mediam fistulam quæ subit in modiolum, & ex orbe cecidit.* Huc spectat illud Nonni: Ἄλλα λίθον πεφύλαξο, μὴ ἄξονι νύσσαν ἀράξας Εἰν ἑνὶ δηλήσαιο καὶ ἅρματα καὶ σέθεν ἵππους: idest. *Sed caue tibi à lapide, ne axe metam constringens vno ictu lędas currus, & equos tuos.* Sic Eumeli namque equæ apud Homerum fracto iugo incerta vagantur via, ipsi verò curru excusso totiusq; corporis partibus lacero, & vox ipsa eripitur. De incursu equorum in equos rem pulchram ex Callisthene de Alexandri in aurigatione artificio recitat Bulingerus: *Illi quidem tardiores defecerunt, cùm eorum equos spiritus deficerent, & ij qui priore loco currebant, in se mutuo incurrentes cecidissent: Alexander passus est Nicolaum anteuertere: Nicolaus autem primus agitabat: post duo spatia confecta offendit dexterior equus Nicolai ad currum, & cùm prior equus cecidisset, alijq; cum eo, cecidit, & Nicolaus. Coronatur Alexander, &c.*

Lib. 16.

Studebant autem aduersæ factionis aurigæ, imo artis etiam erat, currus aliorum confringere, in quo sensu Silius:

Donec confisus primęuę flore iuuentę
Durius obliquum conuersus pronus habenis
Opposuit currum atq. euersum propulit axem
Athlantis senio inualidi.

Subiungit: ------*Perfracto voluitur axe*

Cernuus

A

Cernuus, ac pariter fusi miserabile campo.
Discordes sternuntur equi. Meminit, & Sidonius. *Lu Narbone*
Hic te incautiùs assecutus hostis, *Transuersum venit impudens in axim.*
Incuruantur equi, proterua crurum
Intrat turba rotas quaterque terni.
Arctantur radij, repleta donec interualla crepent, volubilisque
Frangat margo pedes: ibi ipse quintus Curru præcipitatus obruente,
Montem multiplici facit ruina, Turpans prociduam cruore frontem.

Erantque in ipso cursu certantes inuicem, seu hostes acerrimi Statius:

Rursus præcipites in recta ac deuia campi
Obliquant, tenduntque vias: iterum axibus axes
Inflicti, radijsque rotæ, pax nulla, fidesque
Bella geri ferro leuius: bella horrida credas:
His furor in laude est: trepidant, mortemq. minuntur.

Præcipuè verò aduersæ factionis currus euertere conabantur eo loco, vnde sedens spectaret Imperator, vt clarè docet D. Chrysostomus sermone de humanitate: *Aurigę (inquit) pretercurso totius populis theatro, contendunt eo loci aduersariorum currus subuertere, vbi regem viderint sedentem, & vnum oculum tot vultibus digniorem putant.* Istiusmodi naufragijs apprimè gaudebat populus, vt ostendit Arnobius his verbis; *Sed equos tamen gaudere transire, transiri pronos, & cernuos metę, cum curribus resupinos verti, trahi alios cruribus, & claudicare pręfractis, & ineptias rugis, & crudelitatibus mixtas summis in voluptatibus habuisse.* Hieronymus in Serapione: *Hoc siquidem in Romanis vrbibus iam inde seruatur, vt propter felicem Sabinarum raptum Conso quasi consiliorum Deo, quadrigę septeno currant circuitu, & equos partis aduersæ fregisse victoriæ sit.* Fractis dirutisque curribus alij clamore populi deposcebantur. Testatur hoc Plutarchus in Sylla. *Cum euerti ssent,* inquit, *currus Romani cum risu, alios petebant, vt solent curulibus spectaculis, quod vsu veniebat aurigis, qui bonitate equorum freti ad tria ad quatuor præmia aspirabant: alios enim currus quib. cōpararentur, deposcebant.* Artis itaque erat, eodem semper currere tramite, qua arte celebratur ab Aeliano Anniceris Cyrenæus, hic enim curru multos cursus circum equitabat: adeò exactè seruans versum cursus, vt non discederet ab orbitis, sed semper eodem tenore iret. Hoc autem in primis erat obseruandum, alioqui ab insequentibus præuertebatur, fiebatque non semel vt qui prius esset vltimus, ante certaminis finem primus euaderet, & victor.

B — *Lib. 7.* — *Lib. 2. Var. hist.* — *Orgȩuersio vnde.*

C

Agitabat vltimus Orestes, inquit Sophocles) postremos habens equos, spem suam in fine cursus ponens. Is erat apud Græcos post decursa 12. spatia, vt ex Pindari docemur hymno secūdo, vbi ait: Ανθέα τετρίππων δυοδεκωδράμων ἄγογον, id est *per quadrigas, quę duodecies rotabantur, adduxerunt flores*: hoc est, ait Scholiastes, Demetrius, Triclinius, vt creditur, τάς νίκας τῶν δυοκαίδεκα δρύμων τῶν ἄρματων. Δοδεκάκις δε περιήχετο τον δρόμον τα τέλεια ἅρματα: id est, *victorias duodecim cursuū, qui fiunt per currus. Duodecies enim iterant cursum, antequā finis est.* Et in Ode tertia ait: τῶν νιν γλυκυς ἵμερος ἔσχε δοδεκαγνάμπτον περὶ τέρμα δρόμως ἵππων φυτεῦσαι, id est, *quarū* (arborum) *dulce desideriū cepit, vt circa duodecim flexus habentem metam cursus equorum flectere.* Apud Romanos verò finis erat septeno spatio, quo feliciter emenso brauium, siue præmium victor accipiebat. Ouidius:

Seu septem spatijs Circo meruere coronam. Et alicubi rursus. *In Halieut.*
Iamq. patent iterum reserato carcere postes,
Et volat admissis discolor agmen equis.
Nunc saltem supera, spatioq; insurge patenti
Nunc mea fac domina, sint rata vota mea.

D

Huc spectat, & hoc eiusdem:

Occidet Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus ibit equus.

Item & hoc Martialis;

Nemo quater missos currere sensit equos.

Lectantius septimo institutionum: *Quoniā decursis propositi operis septē spatijs ad metam prouecti sumus.* Seneca in Epistolis: *Agitatorum lætitia, cum septimo spatio palmę appropinquant.* Propertius clarisimè ad Cynthiam;

Aut prius infecto deposcit pręmia cursu,
Septima quàm metam triuerat antè rota.

Ausonius de admirabili equo Augusti:

Prosphore clamosi spatiosa per ęquora Circi.

Septenas

Septennas ſolitus victor obire vias; E
Improperanter agens primos à carcere curſus
Fortis prægreſſis vt potereris equis
Promptum, & veloces erat anticipare quadrigas,
Victores etiam vincere laus potior.

Septies quidem metas ab aurigantibus fuiſſe circumagendas inoffenſo curru, vt victores renunciarentur, nulli dubium eſſe debet, cæterùm dubitari tamen poſſit, eademne meta ſepties eſſet luſtranda, an circa ſeptem metas ſepties flectendum; cum dicat Caſſiodorus, qui præ cæteris de hoc ſpectaculo exactiſſimè ſcripſit, ſeptē metis omne certamē pagi in ſimilitudinē hebdomadis reciproce; Et Caliſthenes in Alexandro ait, πρῶτον καμπτῆρα, δεύτερον, καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον περιέκαμπτον, id eſt, *primam metam ſecundam, tertiam, & quartam circunflectebant.* Apud Caſsiodorum ſeptem metas interpretor ſeptem luſtrationes, ſeptemue circumflexus; ideoque Calliſthenes
Lib. 7. cōtra gentes.
καμπτῆρα potius dixit, quam nyſſam, quia καμπτὴρ propriè flexus, nec aliam ob cauſam Tzetzes ipſam metam vocat καμπτηρίαν, quàm à flexione equorum ſepties iterata. Arnobius itaque ſeptem gyros vocabat: *Iupiter* inquit, *ſpectatum profectus è cœlo eſt canterios de velocitate certantes, replicantes gyros ſeptem.* Ita vocat, & Sidonius F

Tu conamine duplicatus ipſo
Stringis quadrijugos, & arte ſumma
In gyrum bene ſeptimum reſeruas.

Acad. 4.
Et reuera periti agitatores par initia ſtadij moderabantur equis ſuis, vt in ſeptimum gyrum vires eorum integras reſeruarent, ſuſtinebantque equos, cum ad finem venirēt. Hinc illud Ciceronis: *Ego enim vt agitator callidus, priuſquā ad finem veniam, equos ſuſtinebo.* Eodem referendū hoc Lucilij: *Suſtineat curſum, vt boni ſæpe agitatores equoſq.* Scribitq. Silius quibuſdam peritioribus inutile videri equos à principio certaminis clamoribus incitare:
Lib. 16.

At queis interior cura, & prudentia Circi
Altior effuſas primo certamine voces
Damnare & caſsis longè increpitare querelis
Indiſpenſato laſſantem corpora niſu.

Atque hinc fortaſis eſt, quod Symmachus dixit, eum qui forte extremus emitteret equos, priore potiorem eſſe, quia cæteros præ oculis habens, videret quod iter commodius eſſet, vim equorum, & impetum quo modo diſpenſaret, ne in periculum frangendi currus veniret: quare identidem reſpectabāt poſt tergum ne imprudentes à ſequentibus opprimerentur. In quo ſenſu accipiendum hoc Plautinum: G
In Menęch.
Retrò ſpectaſſe aurigas.

Næ tu eſſes agitabor probus, ne te vxor ſequatur, reſpectas identidem.

Falluntur itaque qui agitatores nunquam retro reſpexiſſe volunt, ne interim præuenirentur ab aduerſaris. Vidi ego ſequentes equos, ipſoſque ſeſſores à præcedentibus flagello pe i, ne curſu præuerterentur, atque ita ſequentibus palmam ereptam. Sed redio ad ſeptimum gyrum, ſiue circuitum. Hoc confecto victor ſtabat ad metam, quam ſepties obierat, vbi victor renunciabatur, vt docere videtur Solinus: *Ingenio equorum* (inquit) *& Claudij Cæſaris Circenſes probarunt, cum effuſo rectore non minus aſtu, quàm velocitate præuerterent, & poſt decurſa legitima ſpatia, ad locum palmæ ſponte conſiſterent velut victoriæ præmia poſtularent.* Plinius hoc ipſum narrans, *peracto* (inquit) *legitimo curſu ad metam ſtetere.* Niſi autem ſeptimum certaſſent, irritum erat certamen, vt conijcio ex hoc Dionis: *Circenſibus ludis equis ſeptimo loco certantibus magna puerorum multitudo in Circum accurrit.* Inuenio tamen à populo aliquando euoluto ad metam ſexto ſpatio palmam victori, flagitatam, Id inquam tradit Sidonius: H
Cap 57.
Victoria equorum ſine auriga.
Lib. 8. 14.
In Cōmodo.

Quinto circite non volens ſequentis
Pondus ferre prior, retorquet axem,
Quod velocibus imperans quadrigis
Exhauſtos ſibi ſenſerat iugales,
Iam ſexto reditu perexplicato,
Iamque & præmia flagitante vulgo.

Nero verò teſte Suetonio, Circenſium, quò faciliùs centum miſſus peragerentur, ſingulos à ſeptenis ſpatijs ad quina corripuit. Qua modò alacritate, quoue ſtudio, animique feruore ad victoriā aſpirarent, ideoque inuicem præuertere ſtuderent aurigæ, oſtendit elegantiſſima ab auaro deſumpta ſimilitudine Horatius in ſermonibus.
Lib. 1. Sat. 1

Sic feſtinanti ſemper locupletior abſtat;
Vt cùm carceribus miſſos rapit vngula currus:
Inſtat equis auriga ſuos vincentibus illum

ęPr-

A *Præteritum temnens extremos inter euntem*

Comparatio est auari cum aurigante in hoc curruli certamine, consistitque, vt opinatur Ascẽsius, quod cùm auriga qui primus primum circuitum perfecit, redit ad faciendum secundum, offendit iam in via sua ante se eos quos habuit post se, vnde vult extremum quem primum ante se inuenit, iterum præcedere, etsi quàm diu in cursu circulari est, semper aliquem ante se inuenit, quem præcedere conatur: Eo modo auarus quamuis sit ditissimus, tamen semper inuenit aliquem ante se, idest, aliquid quod ipse non habet, & quod vellet habere: quapropter qui vellet omnes in diuitijs superare, nunquam esset contentus aut quietus quacunque re habita. Acron legit equis suis, & exponit per suos equos, & vincentibus exponit, alijs qui vicerunt. Philologus cum Porphyrio legit suos, dicitque in exemplari vetusto se ita inuenisse, vt auriga innitatur, vt anteuertat suos equis vincentibus. Verùm sequentia (inquit Ascensius) plus arrident communi lectioni, & nostræ (vt opinor) interpretationi, præsertim cùm exprimat insatiabilitatem animi non contenti semel vicisse, cùm instet equis suis vincentibus, vt iterum vincant: quasi dicat, instat, & vrget eos, vt vltimum primi cursus iterum vincat, & bis cursum suum perficiat, priusquam ille semel, & hoc est quod dicit, temnens, id est parui æstimans, & faciliter superare sperans illum

Auari natura.

B præteritum, idest, quem semel præterijt euntem inter extremos: quasi dicat si vellet omnes superare quos ante se offendit, nunquam haberet finem, quia quem semel præterijt redeundo circulariter, iterum ante se inuenit. Tanta autem victoriæ erat cupiditas, vt non solùm aurigandi peritia, sed, & alijs artibus, dolisque certaminis socios superare studerent, id quod Pelopis in primis exemplo nulli non innotescit. Hic enim cùm dubitaret, ne ab Oenomao, vt alijs qui cum eo certauerunt, euenerat, aurigandi scientia superaretur; eum dolo aggressus superauit, Myrtilum Oenomai aurigã pecunia corrupẽs, vt axes fragiles currui illius subiungeret: quo facto Oenomaus aurigæ sui perfidia fracto curru collapsus, membrisque omnibus ex ruina collisis Pelopi victoriam cessit: Pierius Valerianus verò hanc Pelopis fraudem aliter narrat. Tradit nimirum Amphionem Thebanum Pelopi quædam dedisse maleficia, quæ in stadij solo defoderet, quibus Oenomai equi consternati, dominum occiderint: postmodum cunctos equos illa transeuntes consternari solitos, indeque loco ταραξίππου appellationem factam. Ne verò futilis hæc videatur Pierij sententia, similem ex D. Hieronymo authore grauissimo historiam recitabo. Hic in vita Hilarionis memoriæ prodidit, Italicum quendam municipem Gazam nomine; Christanum cùm aleret equos Circenses, habuisse maleficum quendam æmulum qui dæmoniacis quibusdam im-

Victoriæ cupiditas.
Oenomaus vt victus.
Taraxippus

C precationibus impediebat huius equos, & suos incitabat ad cursum, eumque petijsse auxilium dei ab Hilarione: hunc porrò scyphum quo bibebat, fictilem iussisse aqua impleri, eique tradi, quem cum accepisset Italicus eques, & aurigas suos, rhedamque, & carcerum repagula respersisse cum mira vulgi spectatione, & risu: veruntamen concursu tandem præpeditos fuisse equos magi, Itali autem vicisse. Huc spectat Lesci cuiusdam Poloni astus in eo certamine, quò de totius Poloniæ regno, equis certatum est, vt Martinus Cromerus scribit in hæc verba. Præmislo siue Lesco vita defuncto, exoritur noua de principatu contentio. cumq; nullus appareret, neque modus, neque finis multis ambientibus, neque quoquam eorum alium sibi præferri patiente; placuit rem fortunæ committere; indicto ad certam diem maculosorum equorum cursu, qui primus ad metam peruenisset, eius dominus vt princeps esset cunctæ Poloniæ. Figitur meta apud Pramdnicum amnem, in aperta planitie ad septentrionalem plagam Cracouiæ. Status curriculo dies adest: effunditur ad spectaculum ingens hominum multitudo: varia studia, solicita omnium quæ det euentum fortuna, expectatio. Consident delecti iudices, & munerarij dant signum certaminis. Ibi Lescus quispiam procerum, & competitorum vnus, cum stadium vafro consilio stratis clam

Lib. 2. de reb. Poloniæ.
Certamen. de Poloniæ regno.

D in sabulo ferreis hexagionis siue stylis cæcis, quibus currentium equorum pedes læderentur, impediuisset, ipse obliquo, & minimè impedito tramite primus, cæterorum equis in cursu offendentibus ac cespitantibus ad metam peruenit. Munierat is etiam equi sui calces ferreis soleis, ne offenderetur à stylis, si fortè cum impetu currens, in eos incidisset, cùm omnes omnium aliorum equi de more illius temporis soleas nullas haberent. Rei prorsus ignaris, & miraculo attonitis omnibus, & iam victorem atque principem diuinitùs sibi oblatum Lescũm conclamantibus, techna deprehenditur: protrahitur in medium, conuincitur, damnatur, concerpitur. Notarunt commentum impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues, & obscuri. Cùm enim nemine etiamnum præsente, in stadio illo pedestri cursu fortè certarent, ioco principatum inter se pacti, offendunt in stylos; subsistunt, iuestigant rem curiosiùus: notant tramitem stylis vacuum. Eorum alter equitibus à carceribus procurrentibus procurrit, & ipse pedester primus post doli fabricatorem ad metam peruenit. Eum igitur, Lesco interfecto, principem populus omnis salutat, & ne quid ad authoritatem ac magistatem ipsi desit, Lescus commutato nomine appellatur. Hucusque Cromerus. Tubæ sonitus non modò ante certamen, vt equi prosilirent è carceribus, perstrepebat, verùm

Tubarum sonitus.

verùm etiam tota decurſione, vt animi equis vireſque accenderentur. Pauſanias id docet, dum E
ait: Equá Phedole ſeſſore lapſo περὶ τὴν νύσσαν ἐπεστρέψεν, καὶ ἐπι της σαλπιγγος ἤκουσεν, ἐπιταχυνεν τον δρομον, ideſt, circa metam ſe circumagebat, & vt audiuit tubam, curſum accelerauit. Cæterùm hoc de celete, & deſultorio equo præcipuè accipiendum, quamuis, & vehiculario curſu certantes ad tubæ ſonum excurrerent, vt oſtendit Sidonius præcitato loco:

Tandē murmure buccinę ſtrepentis ſuſpenſas tubicem vocās quadrigas, Effudit celeres in arma currus.

In Menecb. Ipſi autem ſtimulabant equos aurigæ. Plautus:

Multa mihi imperas Apollo, nunc equos iunctos iubes
Capere me indomitos, feroces, atq; currum inſcendere,
Vt ego hunc proteram Leonem Getulum, olentem, edentulum.
Iam aſcendo in currum, iam lora teneo, iam ſtimulus in manu eſt
Agite equi, facitote ſonitus vngularum appareant
Curſu celeri, facili inflexu ſit pedum pernicitas.

Stimulus. Quamuis autem ſtimulus propriè ſit fuſtis acutæ cuſpidis, ego tamen non dubito, quin hic flagellum ſit intelligendum, hoc enim, & clamore inſuper incitaſſe ad curſum equos ſuos agitatores docet Homerus, canens; F

Οἱ δ' ἅμα παντες ἐφ' ἵπποισιν μαστιγας ἄειραν,
Πεπληγον θ' ἱμᾶσιν, ὁμόκλησατ' επεσσιν
Εσσυμενως. ideſt:
Hi autem ſimul omnes ſuper equos flagella ſuſtulerunt,
Percurſeruntque flagellis, hortatiq; ſunt verbis Studioſè.

Maſtix. Maſtix enim ſcutica illa etiam eſt ſiue flagrum, ſiue lora quibus cædebantur mancipia: ſcribitque Budæus μαστιγοφορυς vocari ſeruos, qui ægonethas in ſacris certaminibus comitabantur, virgas præferentes, ad ſubmouendam turbam, & cohibendas ſeditiones. Ιμας etiam idem eſt, nimirum loreus funis, ſiue corrigia, ſiue vt Euſtathius exponit στρεπτος τις βοευς, ideſt funiculus ex loris bubulis tortus, quo, & aliàs vapulabant equi, etiam ad præſepia, vt idem Homerus indicat hoc verſu:

Ἵππυς μὲν κατέ δησαν ἐυτμητοισιν ἱμᾶσι
Φάτνη ἐφ' ἵππειῃ. G

D. Chryſoſtomus verò flagella iſthæc ait in ſua de Circo oratione fuiſſe ex σχοίνῳ, Bulingerus vertit è ſparto, σχοῖνος tamen iuncus eſt; flexilis quidem vt ſpartum ſed fractu minus contumax. Noſtri agitatores qui ſemper celetes ſunt, funiculis vtuntur bouillis, calcaribus neutiquam, vt tamen olim factum eſſe ex hiſce Varini verbis licet conijcere. Νύσσα (inquit) ἡ ἀφετηρία, τῶν ἱππικῶν. αγωνων. Τὺς μὲν ἵππους κεν τῦσιν οἱ παρεστῶτες σιδηροῖς κεντροις ὡς ἄν ὀξυτε ρως ἐκπηδησωσι τῇ πλιγῇ. κεντρα enim σιδηρα interpretor calcaria. Magnum equidem artis ſpecimen, & ſtu-

Georg.3. dium agitatorum apparebat in ipſo curriculo, cum videlicet ſe attollerent, deprimerent, inflecterent, voce, & flagello equos accenderent, quod expreſſit appoſitè Virgilius:

Nonne vides? cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq; effuſi carcere currus,
Cùm ſpes arrectæ iuuenum, exultantiaq; haurit
Corda pauor pulſans, illi inſtant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi feruidus axis.
Iamque humiles, iamque elati ſublime feruntur,
Aera per medium ferri atque aſſurgere in auras
Nec mora, nec requies: vt fulua nimbus arenę H
Tollitur, humeſcunt ſpumis, ſtatuque ſequentum.
Tantus amor laudum, tanta eſt victoria curæ.

Idem habemus apud Homerum, quem à Virgilio apparet imitatum eſſe:

Ἅρματα δ' ἄλλοτε μεν χθονὶ πιλνατο πυλυβοτείρη,
Ἄλλοτε δ' αΐξασκε μετήορα. τοὶ δ' ἐλατῆρες
Ἕστασαν εν διφροισι. πάτασσε δε θυμος εκαστυ
Νικης ἱεμενων. κεκλοντο δε οἷσιν εκαστος
Ἵπποις. ideſt:
Currus verò interdum quidem terræ appropinquabant almæ:
Interdum autem attollebantur ſublimes: at aurigę
Stabant in ſellis: palpitabat autem animus vnius cuiuſque
Aeneid. 5. *Victoriæ cupidorum: imperitabat autem ſuis vnuſquiſque*
Equis, &c.

Aliàs

A Aliàs quoque idem Virgilius indicaturus, quanta vincendi cupiditate, pernicitate naues impellerent remiges, nauium è carceribus exeuntium celeritatem apposita atque eleganti hac comparatione illustrat: *Naturum celeritas.*

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus
Nec sic immissis aurigæ vndantia lora
Concussere iugis, pronique in verbera pendent.

Qua quidem comparatione etsi Homerum quoque imitetur, vbi Diomedem equos suos in hoc curuli certamine impellentem delineat: longo tamen interuallo eum multi superare volunt: quare, & eius versus apponam, vt res æquiùs meliusque perpendi possit.

Μάςιγι δ' αἰεν ἔλαυνε κατωμαδὶν. οἱ δε οἱ ἵπποι
Υψόσ' ἀειρέσθην ῥίμφα πρήσσον τε κέλευθον.
Αἰεὶ δ' ἡνίοχον κονίης ῥαθάμιγγες ἔβαλλον.
Αρματα δε χρυσῷ πεπυκασμένα κασσιτέρῳ τε
Ιπποις ὠκυπόδεσσιν ἐπέτρεχον. ὐδε τι πολλὴ
B Γίνετ' ἐπισσώτρον ἁρματροχιὴ κατόπισθεν
Εν λεπτῇ κονίῃ. τὼ δε σπεύδοντε πετέσθην. id est:
Flagello autem semper agitabat per humeros: ipsiq́ equi
In altum tollebantur leuiter percurrentes viam.
Semper autem aurigam pulueris gutta percutiebant:
Currus autem auro stannoque ornati
Equos veloces sequebantur, neque profunda
Fiebat canthorum orbita retro
In tenui puluere: hi autem properantes volabant.

Principio igitur rationem gubernandi à Marone meliùs, quàm ab Homero cognitam fuisse, ingenuè fatendum est, (inquit Nascimbænus) Nam equi non continuò sunt verberandi, quod tamen Diomedes apud Homerum facit, qui μάςιγι δ' αἰεν ἔλαυνε καθωμαδὸν id est, *assiduè flagello humeros verberabat*: sed frequentibus interuallis sunt potiùs stimulandi, quod noster facit, cùm ait; *vndantia lora concussere iugis*. Nam si frequenter verberibus equi agitentur, erigunt sese, & cursum qui extentus celerque esse debet, interpellant: quod vel Homerus ipse contra consilij sui rationem indicat, cùm ait: ὕψοσ' ἀειρέσθην, id est, *in altum erigebantur*. Multò igitur Maro se huius rei peritiorem ostendit, eamque expressiùs Homero delineat: qui non flagellis, sed lororum vndantium concussione ac strepitu (vt periti aurigæ facere solent,) equos ad cursum excitat. Verùm quia non satis est interdum lororum concussio, verberibus etiam moderatis, non frequentibus aut continuis (vt Homericus Diomedes,) vtendum est, illud supra omne poetarum ingenium addidit: *pronique in verbera pendent*. Quæ verbera eos qui aut legunt aut audiunt, perinde delectant, vt res ipsa non dici, sed ob oculos eorum fieri videatur. Nam quis est qui verbis aurigas de curru pendentes, equosque verberantes se videre non putet: Quid vero huiusmodi moderatio perficiat, ipse poeta declarat, cùm, & præcipites, & corripuere campum, in præterito tempore, & ruunt dicat, quasi per deuexa loca currant, adeo sunt celeres, & festini. Hactenus ille. Mihi Homericus Diomedes recta ratione continuo flagellare videtur, iam scilicet victoriæ proximus, ne ab alijs qui vel dolo, vel equorum pernicitate à tergo proxime ferebantur, præuerteretur. Idemque suos etiam facturos aurigas Maro indicat, si opus aliquando fuisset, cùm ait: *pronique in verbera pendent*. Sed & Statius in suo certamine continuò equos verberari ait, quamuis sponte currerent: *Equi vt, & quando verberandi.*

D

Fit sonus, immanisq́ pedum, tenuisque rotarum,
Nulla manus requies, densisq́ insibilat aer
Verberibus, gelida non crebrior exilit arcto
Grando, nec Olenijs manant tot cornibus imbres.

Iam verò Sidonius etiam aurigas, vt cursum equorum adiuuent, modò pronos, & anhelantes in ipsa iuga pendere, modò rursus in axes ipsos referri innuit his carminibus:

Instant verberibus simul regentes,
Extensi rapiuntur, & iugales
Nec cernas citò cernuos magistros.
Iamque, & pectora prona de couino
Trans armos feriunt vocante tergo,
Temones mage sufferant an axes.

Idem rursus Statius aurigas agitationi tantoperè fuisse intentos ait, vt pectore iugum aut genu contingerent.

------Nunc auidi prono iuga pectore tangunt,
Nunc pugnante genu pressis duplicantur habenis

In sum-

In summa boni agitatoris erat non effuso impetu temerè per Circum ferri, sed vim equorum dispensare, vbi flagello, & incitatione opus erat, incitare, vbi moderandum, moderatione vti, ad metam flectere, non offendere, naufragium ab aduersarijs euitare. Non minorquoque erat ipsorum equorum quàm aurigarum victoriæ cupiditas, quod licet fusiùs suprà demonstrauerimus, cùm de eorum natura agebamus: iuuat tamen hic binas ternasue authoritates repetere, ac in primis Statij, qui præ cæteris in hoc describendo certamine facundissimus est:

Boni agitatoris officiũ.

Equorum currendi prõptitudo.

Terrarum (inquit) decora ampla viri, decora ampla iugales
Diuum vtrumque genus, stant vno margine clausi
Spesque audaxque metus, vnà, & fiducia pellens
Nil fixum cordi, pugnant exire, pauentque,
Concurrit summos animosum frigus in artus:
Qui dominis, idem ardor equis: face lumina surgunt,
Ora sonant morsu, spumisque, & sanguine ferrum
Vritur: impulsi nequeunt obsistere postes,
Claustraque compressæ transfumat anhelitus iræ.
Stare adeò miserum est; pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit grauis vngula campum.
Circumstant fidei, nexusque, & torta iubarum
Expediunt, firmantq́, animos, & plurima monstrant.

Breuiter Lucretius:

Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum
Vim cupidam, tam de subitò, quàm mens auet ipsa,

Addo, & hoc Sidonij quo, & ipse Circorum adhuc carceribus clausos equos vix retineri posse monet, quin ante apertionem conentur erumpere. *Illi (inquit) ad claustra fremunt, repagulisque*

Incumbunt simul, & per obseratas Transfumant tabulas, & ante cursum
Campus flatibus occupatur absens. Ardescunt, saliunt, timent, timentur,
Nec gressum cohibent, sed inquieto Duratum pede stipitem flagellant.

Nemo verò currendi voluntatem, & promptitudinem, quam apertis equi carceribus ostendunt, feliciùs expressit Virgilio, dum canit:

Vt cùm carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia, & frustrà retinacula tendens.
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Polydamantis robur.

Exhortatio ad cursum.

Vt super omnem habendum sit admirationem, quomodo equos impellente auriga Polydamas altera tantum manu retractos à tergo currus sistere potuerit, quod tamen ab eo præstitum asserit Pausanias in Eliacis. Quamuis tamen suaptè natura proni sunt ad cursum, multum facit exhortatio rectoris: vnde elegantissima similitudine ab istiusmodi equo in stadio certaturo desumpta Cæsarem belli alias auidissimum Curionis oratione magis adhuc accendi Lucanus ait:

--------Sic postquam fatus; & ipsi
In bellum prono, tantum tamen addidit iræ,
Accenditque ducem: quantum clamore iuuatur
Eleus sonipes, quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, pronusque repagula laxet.

Equi ad certamina electi.

In Georg.

Alebantur autem ad hæc certamina equi electi, & præstantissimi, & pernicissimi. Virgilius nobilem indicaturus, & generosum equum dicebat:

Hic vel ad Elei metas, & maxima campi
Sudabit spatia, & spumas aget ore cruento.

Celerrimos autem debere esse istiusmodi equos, eleganter docet Homericus Nestor, cum Antilochum, quod tardos segnesue haberet, docet, quomodo tarditatem eorum dolo, alijsque ingenij artibus compensare debeat, vt victoriæ compos fiat. Impigros itaque tales equos vocat Horatius:

Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaico.

Ouidius celeres:

Protinus illa valet, & ad sua præmia tendunt,
Vt celer Elæo carcere missus equus:

Iuncti celeriꝰ currunt.

Quia verò quadrigis iuncti, perniciori cursu feruntur, quàm si soli agitentur, vt aliàs ostendimus,

congruè

A congruè cùm poëtæ, tùm soluta oratione scribentes, quadrigas pro pernicissimis equis dicunt. Virgilus de Metio Suffetio: *Æneid. 8.*

Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant.

Claudianus de Phaëtonte: *Paneg. 7.*

——— *velut ordine rupto*
Quum procul insanæ traherent Phaëtonta quadrigæ.

Eleganter etiam Plautus *citis quadrigis, & Iouis quadrigis* fugere dixit, pro eo quod est pernicissimè. Columella sacrorum certaminum studiosos pernicissimarum quadrigarum semina scribit diligenti obseruatione custodire, & spem futurarum victoriarum concipere sobole generosi armenti: indicans referre, vt quibus nati, & vbi nati sint, qui ad certamina aluntur, pulli. Vnde & alicubi inquit: *Equinum pecus tripartitò diuiditur: Est enim generosa materies; quæ Circo, sacrisq; certaminibus equos præbent.* Elegantissimè, vt solet Papinianus: *L. 3. c. 9.* *Lib. 6.* *Lib. 5. Sylu.*

——— *quales per iugera Circi*
B *Cum pulcher visu titulis generosus auitis*
Exspectatur equus, cuius de stemmate longo
Felix demeritos habet admissura parentes:
Illum omnes acuunt plausus, illum ipse volantem
Puluis, & incuruæ gaudent agnoscere metæ.

Habebatur verò etiam patriæ, in qua nati essent, maxima ratio. Horatius:

Siue quos Elea domum reducit *Palma cælestis pugilemve equumve.*

Iuuenalis ——— *Nempe volucrem* *Sat. 8.*
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic quocumq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios & primus in æquore puluis.

Gratius de equo Thessalico, vel Mycænis nato:

——— *Quis Eleas potior lustrauit arenas?*

Simili planè sensu de equabus Epiri Maro: *Eliadum palmas Epirus equarum.* Alexander ab Alex. in Eleis certaminibns Agrigentinos, atq; Aetnæos semper præceleres habitos esse tradit: & Capitolinus Gordianum refert equos Siculos centum, Cappadoces ducentos permittentibus Imperatoribus, factionibus (de quibus mox) diuisisse, & propter hæc populo satis carum fuisse, qui semper voluptatibus commouetur. Et quidam apud Ammianum Marcellinum præbiturum se pollicetur equos curules Hispanos. Nos istiusmodi equos generosiores, & ad cursum præsertim paratos, Barbaricos dicimus, licet plerique sint nostrates. Græcorum quoque equorum vsum præ cæteris commendatum fuisse, vel inde verisimile est, quandoquidem hi, si contingeret cadere, minus quàm alij noxæ persentiebant, vt meminit D. Ambrosius in apologia Dauid. *Pleriq;* (inquit) *equorum cùm ceciderint, se iactare consueuerunt, & quos casus non læserit, iactando se debilitant & frangunt. Alij qualis Græcorum equorum fertur natura, cùm in certamine curuli elisi fuerint, vel fortuitò ceciderint, nequaquam se mouere consuerunt, & quandam tenent quietis & patientiæ disciplinam. His si casus non nocuit, quies prodest. Certè non acerbatur offensio.* Obseruabatur item ætas equorum, & sexus. De ætate sic Plinius; *Diuersa Circo ratio quæritur: itaq; cùm bini in alio subiugantur imperio, non ante quinquennium ibi certamen accipiunt.* Erant autem senes contempti, vt facetè admodum ostendit Horatius, dum ait: *Georg. 3.* *Equi ad certamina electi.* *Lib. 5. c. 8.* *In Gordiano seniore.* *Lib. 20.* *Cap. 9.* *Li. 8. c. 42.* *Lib. 2. Epi.*

D *Solue senescentem maturè sanus equum, ne*
Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat;

Crebris scilicet anhelationibus defatigatus. Equarum autem etiam in curulibus sacrisque certaminibus vsum fuisse non solùm paullò antè citata Virgilij de Epiri equabus comprobatur authoritate; sed & Plinij, qui vicisse Olympia (inquit) prægnantem equam Echecratidis Thessali inuenimus. Et Horatij: *Tibi tollit hinnitum apta quadrigis equa.* *Equas quoque certasse.*

Herodotus verò etiam de Miltiadis equabus sic scribit: *Miltiades vnus ex decem ducibus Atheniensium in Marathone, patrem habuit Cimonem Stesagoræ, qui Pisistratum Hippocratis ex Athenis fugauit: & dum obtineret Olympiadem quadriiugo certamine, victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadem ex matre germanum: proximaq; Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadem cum vicisset, à filijs Pisistrati interfectus est, mortuo iã Pisistrato: sepultusq; ante vrbem trans viam quæ vocatur Diacœle: & e regione sepultæ sunt equæ illæ, quæ tres Olympiacas victorias reportarant. Idẽ quod istæ, iã aliæ equæ fecerunt, quæ fuerunt Euagoræ Lagonis (quæ etiam in ludis Eleis victrices fuere) aliæ præterea nullæ.* Huc vsq; ille. Aetha Agamẽnonis vtitur Menelaus Hom. & equabus vtitur Eumelus. *Lib. 6.*

An canterij certarēt

Marium itaque frequentior quàm fœminarum vsus, sed nunquid etiam execti, siue canterij certarent, addubito. Probè tamen noui Arnobio vbique canterios dici: qui in Circo certant: integros certasse certum est, ex hoc Plinij: *Generat mas ad annos triginta tres, vtpotè cùm à Circo post vicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam.*

Equorum diligēs educatio.

Iam verò in huiusmodi generosorum equorū altione nullum prorsus diligentiæ genus prætermittebatur, quin tanta eorum cura erat penes dominos, vt ne ab odorandis excrementis, valetudinem exploraturi abstinerent, quod meminit Galenus, de lactis bonitate, & diæta asinæ sic scribens: *Curandum vt quam optimè animal concoquat, contemptis videlicet ijs, qui si asinorum quoque victus rationi consulemus, ridebunt. Si enim qui Veneti, vel Prasini* (qua de re mox) *studio tenentur veterinarij, equorum stercora, quò intelligant, quemadmodum alimenta concoxerint, odorant, tanquam ex eo omnem eorum bonitatem cognituri, multò profectò magis nostrum fuerit pro hominis salute nihil tale non prospicere. Quare veteres medici etiam sudorem in balneis strigili exceptum degustare non erubuerunt.*

Lib. 7. Methodi.

Equorum pretia.

Quantum autem in emēdis istiusmodi equis impenderent emptores, eleganter ostendit Plutarchus in libro de cupiditate diuitiarum his verbis. *Nemo vnquam fænore argentum sumpsit homo, vt emeret caseum, panem oliuas: sed alium sumptuosa domus debitorem fecit: alium oliuetum finitimum, alium granaria, vineæ, alium mala Galatica: alios iugales equi pulsantes vanos currus (vt ait Homerus) præcipitauerunt in voraginem contractuum, fænorum, pignorum.*

Iliad. O.

Quamobrem Isocrates hosce equos, qui ad equestria certamina enutriuntur, ἀδηφαγοῦντες vocat, id est plurima deuorantes, & currum ipsorum ἀδηφάγον ἅρμα, quod in eos magni erogentur sumptus, vnde & vetus adagium, *Currus edax.*

Currus edax.

Non reclamauerim itaque ei, qui hanc ob causam prouidendorum Circensium equorum curam Censoribus permissam fuisse existimarit. Fuisse autem eis permissam discimus ex hoc Liuij loco: *Quum Censores M. Atilius Regulus, P. Furius Philus ob inopiam ærarij se iam locationibus abstinerent, ædium sacrarum tuendarum, curuliumque equorum præbendorum, ac similium his rerum conuenere ad eos frequentes, qui hastæ huius generis assueuerant.*

Lib. 24.

Publicos fuisse equos curules.

Animaduerto etiam equos fuisse apud Romanos publicos: nam Cod. lib. 11. tit. 40. l. 1. 2. legimus; *Qui equos Circenses in vsus suos conuerterit, vnius libræ auri multam ferat.* Adhæc fuere quædam prouinciæ, quæ vectigales equos, ac quadrigas pop. Rom. penderent, quod vectigal non redimebant modò equites, sed & senatores. Hinc illud D. Hieronymi: *Circenses equos nutrire functio publica, ad quam cogitur, qui nutrit.*

In Hilarione.

Certè singulis factionibus sui erant equi, licet de publico. De editoribus ludorum dubium non est, maximè cum illi non equos modò, sed interdum vrsos, camellos, & alias feras darent. Dio: *In Circo cameli semel & vrsi trecenti, & leones ex Lybia.* Imo hæ maximè partes editorum erant, vt equos conquirerent, quam in rem euectiones à principe petebāt, quibus possent tutò, ac liberè ex Italia Hispania, Cappadocia, cæterisque regionibus præstantes equos conuehere. Symmachus. *Euectionem impetraui, Amicos in Hispaniam nisi ob curulium equorum coemptionem.* Et rursus: *Ab Hispania æquos quadrigarios quæstores, & prætores accessisse comperies.*

L. 4. Epi. 6.
Epi. 60. 61.
L. 7. Ep. 64. & 105.

Sed & Iauditianos equos Constantinopoli fuisse publicos volunt ab Imperatore ad eam rem atributos. In Olympijs, vt tradit Pausanias in Eliacis, antiquitus in more fuit, vt aliena iumenta ad certamen mutuarentur: Hercules Amphitryonis filius, ait, Iolao coronam primum detulit, qui equas ab Hercule mutuatus in cursu cæteros anteierat. Et sanè antiquitus traditum fuit alienas equas ad certamen mutuari: siquidem Homerus in funebribus Patrocli ludis Menelaum facit Agamemnonis Aetha vsum, altero verò suis ipsius.

Lib. 1.

In Alcibiade.

Permutabant item quandoq;, vt ostendit Plutarchus: *Aurigæ præstantes ne bonitati equorum victoria tribueretur, sæpè cum aduersa factione summutabant equos.* Legimus & in Epigrammatibus: ἤμειψε μὲν ἵππους ἀντιπάλοις, id est mutauit equos cum suis aduersarijs: & rursus,

Cur permutarentur.

Lib. 5.

Ος καὶ ἑοὺς ἵππους καὶ ὁμόφρονος ἡνιοχῆος
Εξ ἑτέρων ἑτέρους αἰὲν ἀμειβόμενος. id est.

Qui equos suos & aurigæ secum facientis
Ex alijs alios semper commutabat.

Acciditq; aliquando, vt quis vtrisq; vinceret, suis, inquam, quos dabat, & alienis quos accipiebat, vt discimus ex hoc disticho, quod ibidem legitur:

Αμφοτέραις γὰρ ἀμειβομένος ἐπὶ πώλοις
Κυδιάει νίκαις οἷς πόρεν, οἷς ἔλαβεν. id est.

In suis & aduersæ partis equis currens
Honoratus est victoria, equorum ope quos dedit & quos accepit. Idem docet & hoc:

Πολλάκι δὲ νικήσας ἐκ πόρεν ὠκέας ἵππους
Λάζετο δ᾽ ἀντιπάλων καὶ πάλιν ἐστέφατο. id est.

Sæpe victor suos equos celeres dedit, & accepit equos aduersariorum, rursum coronabantur.

Decursionis forma.

De forma modò decursionis sic disserit Dionysius: In decursione stadij varijs locis, ac temporibus varia ratio seruata est: Certamen primum quadrigarum fuit (cui pompa viam semper præibat) & biga-

A & bigarum, & singulatorum (bigas vocat συνωρίδας, singulatos equos ἀζεύκτους ἵππους, quasi iniuges, aut aiuges, id est, sine iugo) quod & Olympiæ factitatum est. Duo Romæ ab antiquitate infima petita, diu multumque obtinuerunt: alterum de trigis heroici temporis, quod genus apud Græcos exoleuit. Duos enim equos iunctos, quomodo bigæ iunguntur, tertius funarius loro deuinctus consequitur, quem παρήωρον veteres dixere, id est, suspensum (ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι, καὶ συνεζεῦχθαι, quia fune tertius equus funalis ad duos alios recto temone adiungeretur, & quasi suspenderetur) alterū in Græcia cùm dijs prisco more sacra faciunt, nostro sæculo tenet, vt aliqui se inijciant, & interserant in currus, vt cōfecto equestri certamine, pedibus ipsi currant. Cùm enim curule certamen finitum est, desilientes è curribus ij, qui vehuntur propè aurigas, stadium corripiunt, cursuq; pedibus contendunt. Cùm enim cursus equitum finem ceperit, in circum cursores pedites, & athletæ inducuntur. Verùm præter biiuges, triiuges, quadriiugesq; erant, & seiuges etiam, & decemiuges, qui itidem quandoque cursu certabant. Plinius scribit Neronem trigario solitum se approbare, qui si curru euersus tractusq; ab equis fuisset, recreabatur (inquit) epoto cinere caprini fimi ex aqua. Suetonius verò aurigasse eum ait plurifariam: Olympijs verò etiam decemiugem, quamuis id in rege Mithridate, carmine quodam suo reprehendisset, id est,

Neronis aurigandi peritia.

B quòd currus decemiuges Mithridates agitasset: legimus tamen de seiugo curru tantùm. Vbi esset inquirendum, quomodo tot equi vni iungebantur currui. Biiuges, triiuges, quadriiuges, quin & seiuges à lateribus omnes iuncti simul erant, vt ex tot numismatibus, quæ suo loco enumeraui clarissimè constat: inter quæ vnum est Heliogabali, in quo sic seiuges iuncti sunt, quamuis sextus equus non appareat. Quid de decemiugibus dicam non habeo: puto tamen similiter fuisse iunctos: vnde nostri temporis aurigarum innotescit imperitia, qui soli seiuges regere ignorant, & in quadriiugo curru duo equi præcurrunt, duo subsequuntur iugo temoniuè alligati: atque ita quoq; fit in seiugo, sed hic rectores equis insident, illic currui. In quadrigis duo equi dicebantur iugales, illi scilicet, qui ad iugum currus iuncti erant, eos Græci, vt suprà etiam scripsimus, ζυγίους vocabant: qui verò istiusmodi equorum paria ad certamina alebant ζευγοτρόφους, duo funarij, siue funales extra iugum, extremi, vnus sinisterior, alter dexterior, ἀκροτῆρες dicti eisdem: D. Chrysostomus in oratione de Circo: ζυγαῖοι μὲν φῶς καὶ ἀθανασία, ἀκροτῆρες, δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια, id est. *Iugales quidem lumen & immortalitas: extremi iustitia & veritas.* Priores mox etiam ὑποζυγίους vocat, id est, subiuges. Funales etiam σειραῖοι, & σειραφόροι dicuntur, quasi extra iugum ferentes catenam, siue habenam: item παράσειροι. Funalem verè etiam equum illum vocari paulò

Vt curribus iuncti

C ante ex Dionysio dicebam, qui tertius est in ipsa triga: id quod & Statius docet, dum ait in descriptione certaminis curulis:

Theb. 6.

— Voce
Nominibusque ciet Phloën Admetus & Irim
Funalemque Thoen. Et rursus: *Flauus Arion*
Stat, sociumq; iugi comitesque vtrimque laboris
Secum altè suspendit equos.

Inuenio autem & habenalem nuncupari. In quadrigis verò vtrumq; exteriorem equum, funalem dictum fuisse manifestè indicat Suetonius his verbis: *Dehinc pubescens Actiato triumpho, currum Augusti comitatus est, sinisteriore funali equo, cùm Marcellus Octauiæ filius dexteriore veheretur.* Suidas itaque iugales & παρασείρους equos inuicem opponit. ζύγιοι (inquit) ὑποβαλλόμενοι τῷ τοῦ ἅρματος ζυγῷ, τουτέστιν ὁ μέσος ἀριστερὸς, καὶ μέσος δεξιὸς, καὶ ἁπλῶς ὁ μὴ παράσειρος οὕτως λέγεται; id est: *Iugales sunt, qui iugo subijciuntur, id est, medius dexterior, & medius sinisterior, & omnino qui non sit funarius, dicitur iugalis*: ex quibus verbis facilè liquet, in seiuge curru duos tantum iugales, quatuor funales nuncupari debere. Inuentio ab Isidoro ascribitur Cyristheni Sicyonio:

In Tyberio.

D *Iugo* (inquit) *prius Cyristhenes Sicyonius equos iugauit: eisque singulos ex vtraq; parte simplici vinculo applicauit, quos Græcè scirophoros, Latini funales vocant à genere vinculi, quo prius alligabantur.* Quare satis mirari non possum Philippum Beroaldum, qui in explicatione verborum Suetonij iam citatorum: ait videri sibi funalem equum in triumphi comitatu videri, qui proximus triumphalem currum antecedit. Quam opinionem sic probat. Nam sicut (inquit) in saltationibus restem ducere dicebantur manibus inter se consertis, ita equi funales dicti, qui fune hoc est reste facta, simul connexi præcedunt, vt ita fiat triumphus speciosior, & à dextra sinistraq; triumphantis erant ductores, quasi equestris choreæ: Non enim præcedebant, sed à lateribus currebant equi funales. Neque etiam ex prædicto loco argui potest, aurigarum locum fuisse in equorum dorso, nam retrò equos in ipso curru stetisse eos ex plurimis antiquissimis numis certum est, & ex Homero præcipuè innotescit, dum inquit: τοὶ δ' ἐλατῆρες ἔστασαν ἐν δίφροισι: id est, *Aurigæ verò stabant in sellis.* Est autem Eustathio δίφρος ὁ ἐπὶ τοῦ ἅρματος κορυφαῖος τόπος; & sæpè etiam pro toto curru accipitur. Marcellus autem, & Tiberius non agitatores agunt, aut agitatorem agentis Augusti, sed triumphali currui insidentis equos honorandi causa equitant, idque & ab alijs quoque

Aurigarū locus.

factitatum conijcio conſanguineis Imperatorum, vel qui cæteros nobilitate, dignitate, aut virtute E ſuperarent, nam & in Antonini, Macrini, Maximini, Gordiani numis equi triumphantium funales inſtrati ſunt. Quare etiam non placet Alexandri ab Alex. coniectura, quod in his inſiderent, qui funalia præferebant, & faces: nam quamuis peruulgatū ferè ſit, faces & lumina tam in apparatu triumphi, quàm iuxta triumphantem deferri ſolere, non propterea id factum fuiſſe dicendū ab ijs, qui funalibus equis inſiderent, cùm plurima fuiſſe lumina prælata, ratio ipſa ſuadeat, quod à paucis, ne dicam duobus fieri non poteſt. Cæſarem ad lumina quadringenta in Capitolium triumphantem aſcendiſſe ex hiſtoria notum, ſed elephanti lychnos dextra ſiniſtraque geſtabant. Scribit Bulingerus fuiſſe currus, in quibus ſub iugum equi duo venirent, ponè currum equi duo ſequerentur, quomodo hodieq; fit (inquit) in lectis, ac baſternis fæmineis, quæ antè & retrò ab equis ſuſtentantur. Qui quidem mos non nuperus, aut nouitius, ſed Homeri ætate frequens, ait enim.

Iliad. Ω.

Πρόσθε μὲν ἡμίονοι ἕλκον τέτρακυκλον ἀπλώω,
Τὰς Ἰδαῖος ἔλαυνε δαΐφρων· αὐτὰρ ὄπισθεν
Ἵππους, τοὺς ὁ γέρων ἐφέπων μάστιγι κέλευε
Καρπαλίμως κατ' ἄστυ. id eſt. F

Ante quidem muli trahebant quatuor rotarum currum,
Quas Idæus agebat peritus: ſed ponè
Equi, quos ſenex regens flagello vrgebat
Statim per vrbem.

Temones quot in curru.

Vnde conijcit duos fuiſſe temones, quibus equi iugarentur, duas ſedes duobus agitatoribus, quatuorque in curru rotas. Idem Bulingerus omnium quadrigarum currus olim duplici temone fuiſſe aſſerit, perpetuoque & qui omnibus equis inijcerentur iugo; poſtea funarios adhibitos, qui fune per foramina iugi tranſmiſſo in fronte cum duobus iugalibus vincirentur. Cæterùm duplicis temonis vſus fuerit aſſignandus: Mihi vnus fuiſſe videtur: duobus enim equis temoni alligatis, dexterior, & ſiniſterior fune aſſociabantur, vt dictum eſt. Currus verò ille Homericus, in

Currus quo Priamus ſe rebatur quales.

quo multos à tergo ſequi videntur equi, à vulgaribus quadrigis, meo iudicio non parum differt, non quo ad ipſum currum, ſed quo ad locum ipſorum animantium. Mulos enim, qui regebat Idæus ipſi, vt conijcio, inſiſtebat temoni, Priamus verò, vtpotè ſenex, & rex è curru impellebat equos poſt terga mulorum temoni alligatos: niſi dicamus vtrumque inſtitiſſe currui, Priamumq; medios rexiſſe equos, Idæum funales mulos. Certè mox Priamum & equos, & mulos regentem ſic G alloquitur Mercurius:

Πῆ πάτερ ὧδ' ἵππους τε καὶ ἡμιόνους ἰθύνεις, id eſt,
Quo pater ſic equos & mulos dirigis?

Quæ poſterior expoſitio magis placet, quamuis certò ſciam aurigas aliquando in temone ſtetiſſe: nam & Claudianus non parui ponderis author ait:

Iungit amor, lętamq́ vehens per nubila matrem
Gemmato temone ſedet.

Idem deniq; Bulingerus, in veteribus ſcriptoribus tria iuga vocari ait, tres equos tribus introiugis, id eſt (inquit) equis tribus ſubiugalibus, nullo funario. Citat autem hoc Auſonij de Proſphoro equo Auguſti:

Pegaſus hinc dexter currat tibi, lævus Arion:
Funis eat, quartum det tibi Caſtor equum.

id eſt ſi funali currere lubet, addat Caſtor tibi Cyllarum funalem, quia erant tres ſubiugales, & ita potius trigæ currunt, quàm quadrigæ. Sic enim apud Auſonium legendum putat, cùm in vulgatis hactenus codicibus legatur, H

Auſonij locus examinandus.

Funis & ad quartum det tibi Caſtor equum.

Quæ mihi lectio magis probatur: ſic enim Proſphorus à dextris habebit Pegaſum, funalis ſiſterior erit Arion, dexterior Cyllarus. Erat autem quadrigarum certamen præcipuum, vt ex Dionyſio dictum eſt; mox bigarum, & ſingulatorum, quare trigarum rarum fuiſſe arbitror, & fortaſſis in Græcia, quàm Romæ frequentius. Eo enim Michaëlem Imp. ſummoperè delectatum fuiſſe teſtatum reliquit Cedrenus, adeo vt quodā tempore cùm in curru conſediſſet, iamq; equi eſſent è carceribus emittendi, nuncius autem allatus fuiſſet, ab Ameno Saraceno præfecto, Melitenæ imminere magnum periculum, huncq; illi protonotarius mæſtus indicaſſet, toruo vultu reſponderit, Quomodo auſus es ſceleſte, metam neceſſario certamine occupato, iſtis rebus interturbare? cùm in hoc vnum incumberem, vt cum (equum) qui medium tenet in læuam partem auertam, de quo mihi totum hoc certamen eſt. Romæ bigas quadrigis inferiores fuiſſe non obſcurè innuit Suetonius: *Natalem ſuum plebeijs incurrentem Circenſibus, vix vnius bigæ adiectione honorari eſt paſſus*, quaſi dicat, tantum abeſt, vt quadrigarum numerum augeri vellet. Ad hæc omne

Trigarum certamen.

Quadrigæ bigis honeſtiores.

In Tiberio.

A omne curule certamen institutum esse videtur, vt iuuenes periti essent aurigandi: Etenim priscis temporibus summi bellatores non in equis, sed in curribus bellabant, vt de Hectore, Achille, alijsque fortibus viris in bello Troiano, ex Homero, alijsque authoribus constat. Nobiliores quoque pueri apud Romanos similiter certantes exercebantur. Virgil. Aeneid. 7.

Ante vrbem pueri, & primæuo flore iuuentus, Exercentur equis, domitantque in puluere currus.

At qui quadrigis maximè pugnasse ex eodem constat, quamuis triga vteretur Achilles. Cursus autem in certaminibus non erat rectus, aut simplex, sed flexuosus: ideoque Circum ipsum Siculis κάμπτον dictum fuisse, scribit Hesychius his verbis: κάμπτος ἱπποδρομος Σικελοῖς. κάμπειοι δρόμοι οὐκ εὐθεῖς καὶ ἁπλοῖ, ἄλλα κάμπας ἔχοντες. Idem, innuit illud Chrysostomi in oratione de Circo: οὐκ εὐρίπους, καὶ καμπτῶν κύκλους τρέχων, id est, *non Euripos, & flexuum orbes decurrens*, videlicet vt in Circo fieri solet. Iam verò vel in ipso cursu, vel antequam è carceribus emittebantur equi, sponsiones fieri solebant à spectatoribus, cùm vnus agitatorem illum deposito pignore victorem fore diceret, alius eius aduersarium contenderet. Tertullianus: *Aspice populum ad spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultosum, iam cæcum, iam de sponsionibus concitatum.* Martialis.

Cursus flexuosus.

Sponsiones in ipsis certaminibus.

B

Iam cùm sponsio fabulæque lassæ De Scorpo fuerint & Incitato.

Quo loco Calderini expositio placet, qui Scorpum, & Incitatum aurigarum nomina putat: improbatur aliorum, qui Scorpum quidem concedunt aurigam fuisse: contrà Incitatum inquiunt esse equum Caligulæ. Non fiebant autem solummodò sponsiones à spectante populo, sed erant & factiones, non tam ipsorum agitatorum, qui propterea colore inuicem distinguebantur, sed & populi his, aut illis fauentis, & benè, aut malè precantis. Erant autem factiones quatuor, & totidem currus singulis missibus emittebantur. Factiones colore vestium distinctæ, Veneta siue cærulea, alba siue albata, rosea siue russata, siue rubra, vel rubens, & prasina; quæ & viridis, & virens. Domitianus ad has quatuor, alias addidit, teste Suetonio, aurati purpureique panni: alij verò non purpurei, sed argentei scripsere. De quatuor hisce coloribus Sidonius:

Scorpus.
Incitatus.

Factiones & in eas studia.

——— Micant colores,
Albus & Venetus virens rubensq;
Vestra insignia continent, ministri
Ora & lora manu, iubasque totas
Cogunt flexilibus latere nodis,
Hortaturque obiter iuuatque blandis,
Vultus plausibus & voluptuosum
Dictant quadrupedantibus furorem,
Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,
Ardescunt, saliunt, timent, timentur.

C

Ab harum factionum coloribus non aurigæ modò, sed equi quoque, populus, proceres, ac ipsi denique Cæsares, prout quisque studio suo factioni alicui affectus erat, aut in Circensibus applaudebat, nomen quoque Veneti vel prasini, vel aliorum obtinebat. Nam harum factionum studio Cæsares quidam Domitianus, Nero, Vitellius, Antoninus Verus, atque ipse etiam Caligula ad amentiam vsque insanierunt. Caligula & Nero, vt ex Suetonio notum est, prasinæ factioni ita addicti fuere, vt ille continuò cænaret in stabulo, maneretque, & vicies sestertiûm agitatori Cythico cōtulerit: hic inter discipulos adhuc puer cùm quereretur tractum Prasinum agitatorem, & cùm à magistro obiurgaretur, de Hectore tracto se loqui ementitus sit, de quo Prasino ait Martialis:

Sæpius ad palmam Prasinus post fata Neronis
Peruenit, & victor præmia plura refert.
I nunc liuor edax: dic tu cessisse Neroni:
Vicit nimirum non Nero, sed Prasinus.

D

De huius eiusdem aurigæ præstantissimis equis idem alibi poëta:

Proficies nihil hoc, cædas licet vsque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Vocabatur enim Purpurio. Venetæ vero factioni adeò fauit Vitellius, vt quosdam de plebe, quia palam ei maledixissent, interemerit. Sic & Caracalla, referente Herodiano, cùm Circenses spectante eo populus in aurigam, cui studebat, nescio quid cauillatus esset, ratus sibi contumeliam illatam, repentè omnem exercitum facere impetum iussit in populum, ac raptare, & occidere, qui in aurigam quid dixissent. Verus autem, vt testatur Capitolinus, Circensium tantam curam habuit, vt frequenter prouincialibus litteras causa eorum & miserit, & acceperit: ad hæc præsens & cum Marco sedens, multos à Venetianis passus est iniurias, quòd turpissimè contra eos fauerit. Nam & Volucri equo prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat. Plinius Cæcilius in quadam ad Caluisium epistola tanto studio factionibus Romanos diuersis diuersos fauisse indicat iam recitandis verbis, vt non tam ipsos homines, quàm ipsos colores adamarent,

Lib. 4.

Lib. 9. Epi.
Coloribus fauisse Romanos.

adeo vt si colorum mutatio esset facta in ipsis agitatoribus, & ab vna factione ad alteram translata, itidem & fauorem spectatorum transijsse, vt planè ostendat non personis, sed coloribus fauisse. *Quò magis (inquit) miror tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere currentes equos, insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant, & si in cursu medioque certamine hic color illuc, hic huc transferatur, studium fauorq; transibit, & repentè agitatores illos, equos illos, quos procul noscitant; quorum clamitant nomina, relinquet. Tanta authoritas, tanta gratia in vna vilissima tunica.* Quæ populi Rom. insania vnà cum imperio reliquis etiam communicata est gentibus. Easdem planè factiones fuisse etiam Constantinopoli discimus, ex Ismenio sic scribente: ἡ στήλη πρὸς τῷ ζευξίππῳ Ἰουστινιανοῦ ἐστιν, ἡ καθέδρισται κράζοντος τοῦ πρασίνου μέρους, Ἰουστινιανὸς καὶ Κωνστάντινος νέοι ἀπόστολοι, id est. *Statua ad Zeusippum est Iustiniani, quæ posita est clamante factione Prasina, Iustinianus & Constantinus noui apostoli.* Apparet autem fautores eisdem quoque coloribus indutos fuisse, quo agitatores, quibus fauebant. Sic enim interpretor hoc Martialis de lacernis coccineis. E

Fautorum color.

Si Veneto, prasinoue faues, qui coccina sumis,
Ne fias ista transfuga sorte, vide. F

Dependebant enim factiones ab ipsis dominis: vt constat ex Sidonio, dum canit:

Curuas ingrederis frequens colores,	*Id collega tuus, simulq; vobis*
Pars aduersa facit: micant colores,	*Albus vel Venetus, virens rubensq;,*
Vestra insignia continent ministri,	*Ora & lora manu iubasq; totas*
Cogunt flexilibus latere nodis,	*Hortaturque obiter, iuuantq; blandis,*
Vltro plausibus, & voluptuosum	*Dictant quadrupedantibus furorem.*

Conditores factionum.

Erant verò etiam conditores dicti factionum, qui tanquam benè meriti authores, & patroni factionis habebantur, vt coniectura est ex hac inscriptione: C. POMPEIO FVSSENO CONDITORI FACTIONIS RVSSATAE. Vetus liber eos interpretatur ἀλείπτας ἵππων. Fauor non solùm virorum, sed & mulierum, vnde legimus apud Ouidium:

Quid facis infęlix: perdis bona vota puellæ,
Tende precor valida lora sinistra manu.
Fauimus ignauo, sed eum reuocate Quirites,
Et date iactatis vndique signa togis, G
En reuocant, at ne turbet toga mota capillos
In nostras abdes te licet vsque sinus.
Non ego nobilium venio spectator equorum,
Cui tamen ipsa faues, vincat vt ille, precor.
O cuicunque faues, fęlix agitator equorum,
Ergo illi curæ contigit esse tuæ:
Hoc mihi contingat, sacro de carcere missis
Insistam forti mente vehendus equis.

Clamor factionum.

Prodiens in certamen aliqua factionum, clamore spectatorum excipiebatur. Hinc illud Iuuenalis:

Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum viridis quo colligo panni.

Victoriæ nobilitas.

In Olympicis ludis victoria huiusce curulis certaminis erat omnium nobilissima, vt Herodoti locis plurimis, necnon ex Pindaro, & primo Tusculanarum M. Tullij intelligi potest. Quamobrem ex omni terrarum angulo ad eos celebrandos confluebant nobilissimi quique cùm genere, tùm virtute, vt notissimum est ex tot antiquissimis numismatibus, quæ suo antè loco retulimus; vnde etiam nobilem istiusmodi victoriam vocat Horatius in operis sui exordio, dum ait: H

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat, &c. *Palmaq; nobilis*
Terrarum dominos euehit ad deos.

Oleaster Olympicus.
Qui ad certamina admitterẽtur, & qui non.

Victoriæ autem præmium fuisse oleastrũ suprà ex Pausaniæ diximus Eliacis. Hunc Olympicum oleastrum tanti fecisse Elæos, siue Pisatas, testatur Themistius grauissimus author, vt præter ingenuos, quique parentes legitimos docere possent, & τὴν ῥίζαν τῆς βλάστης ἀκέραιον (vt ipsius verbis vtar) ad munus exercendi cursus nullum admitterent, immo tales, seu profanos, & reijculos à sacris illis veteribus quàm longissimè arcerent. Habebantur enim victores in summo apud omnes honore, adeò vt non modò in conuentu stantes cum palma, & corona ferrent laudes, poëtarumque carminibus cantarentur, sed etiam cùm in suas reuerterentur ciuitates, triumphantes quadrigis inueherentur, eque repub. perpetua vita institutis vectigalibus fruerentur. Statuas mortuis quoque fuisse erectas, alias etiam ostensum est. Nero autem, referente Suetonio, ne cuius

alterius

A alterius hieronicarum memoria, aut vestigium extaret vsquam, subuerti & vnco trahi, abijcique in latrinas omnium statuas, & imagines imperauit. Si contingeret ter aliquem victoria potiri, is duplici exornabatur corona, quod de Alcibiade tradit Plutarchus in eius vita his verbis: *Equorum nutritione magnam sibi famam parauit, multitudineque curruum: nemo enim præter ipsum neque rex, neque priuatus in Olympicos ludos septem currus introduxit. Vicit etiam, vt testatur Thucidides, & secundus etiam, & quartus fuit. Euripides autem tertio loco vicisse dicens, omnem in hoc genere splendorem, ac gloriam ab eo superatam ostendit.* Carmen Euripidis à Gul. Xylandro Augustano latinè redditum ita habet:

Duplex corona.

Alcibiadis victoriæ.

Te tua dignum celebrabo laude
Curruum cursu rapido sequentes
Tu rotis metam tetigisse primis,
Tertios gaudes tetigisse cursus,
Hinc tibi plausus datus est ouanti,
Duplici multum merito corona
Cliniæ fili fidibusque gratis
Vincere pulchrum est.
Tu rotis gaudes iterum secundis
Solus Achiuum.
Et Iouis festis Oleaster aptus,
Tempora cinxit.

Hunc splendorem auxerunt honores illi certatim à Græcis Asianis habiti. Tabernaculum enim ei B pulcherrimè exornatum Ephesij, statuerunt: pabulum equis, & victimarum copiam suppeditauere Chij: vinum, & alium conuiuiorum apparatum Lesbij largiti sunt, quanquam magnificè multis epulum præbenti: Coronabantur similiter & alijs in locis. Ammianus de Corace auriga: *Ingressus Constantinopolim* (Constantius) *tanquam in rebus prosperis & secũdis, editis equestribus ludis, capiti Coracis aurigæ imposuit coronam vt victoris.* Quin & statuæ eisdem etiam Romæ erigebantur. Martialis de Scorpo:

Li. 14. Statuæ victorum.
Lib. 5.

Quam non sensuro dare quadringenta caballo
Aureus vt Scorpi nasus vbique micet.

Inuenio aurigis etiam equos cursu præstantissimos post alia præmia donatos fuisse. Achilles verò apud Homerum in funebri certamine victori proponit:

Præmia ab Achille posita.

Ἵππους δ' ἡμιόνους τε, βοῶν τ' ἴφθιμα κάρηνα,
Equosque mulosque, boumque fortia capita.

Et rursus, illi qui primum victoriæ locum obtinuisset, egregiam mulierem, & ingentem tripodem auritum, secundo ——— ἵππον

C Ἑξέτε' ἀδμήτην βρέφος ἡμίονον κυέουσαν, id est,
Equam sexennem, indomitam, fœtum mulum vtero gestantem.

A Scipione patri patruoque parentanti, victor, vt Silius canit:

Primus equum volucrem Massyli munera regis
Haud spernenda tulit.

Apud Romanos diuersi cùm essent equestres ludi, diuersa puto etiam erant præmia: nam ferijs Latinis victor bibebat absynthium pro victoriæ præmio, testis est Plinius: *De vsu absynthij Ponticì conuenit dicere herbæ facillimæ, atque inter paucas vtilissimæ, præterea sacris populi Romani celebratæ peculiariter: siquidem Latinarum ferijs quadrigæ certant in Capitolio, victorque absynthium bibit: credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Liuius dũ tradit Romanos translato è Græcia more, victoribus ludorum palmas dare solitos, palmarum nomine intelligit, puto quodlibet præmium; sicque interpretor & hoc Ouidij:

Præmia apud Romanos.
Lib. 37. 7.
Palmæ.

Primaque ventosis palma petetur equis.

Et aliorum, qui hac voce vtuntur. Nam & Horatius suprà citato loco palmam in Olympicis nominat, vbi tamen oleastrum datum fuisse ex relatis notum est. Iam verò præfecti ludorum non semel victores equos præmio defraudabant, idque alijs non rectè, & iniustè iudicantes tradebant, D quod inter alios quoque innuit facetissimus Comicus Latinus: *Siue qui ambissent palmam histrionibus, siue adeo & ædiles perfidiosè cui diunt.* Suetonius: *Ex Antonia maiore patrem Neronis procreauit, perfidiæ verò tantæ, vt non modo argentarios pretijs rerum coemptarum, sed & in prætura mercede palmarum aurigauerit;* vnde prædonem caballorum Iuuenalis prætorem ipsum vocauit, dum ait:

Victores præmio defraudati.
In Amphyt.
In Nerone.
Prædo caballorum.

——Similisq; triumpho *Prædo caballorum prætor sedet.*

Declarabatur autem victor ab eo, cum is, qui metæ assistebat, victorem indicasset, id quod colligo ex Homero, qui præfectum certaminis ibi iudicem positum, tum declarasse victorem ait, vbi ab assistente metæ de veritate victoriæ esset edoctus. Canit autem:

Victor vt declaretur.

——— Σήμηνε δὲ τέρματ' Ἀχιλλεὺς
Τηλόθεν ἐν λείῳ πεδίῳ. παρὰ δὲ σκοπὸν εἷσεν
Ἀντίθεον φοίνικα ὀπάονα πατρὸς ἑοῖο,
Ὡς μεμνέῳτο δρόμους, καὶ ἀληθείην ἀποείποι. id est.

signa-

——— ſignauitque metas Achilles
Procul in plano campo, iuxtaq́ſpeculatorem collocauit
Diuum Phœnicem, aſſectatorem patris ſui,
Vt conſideraret curſum, & veritatem referret.

Præmia depoſita.

Præmia verò deponebãtur in ipſo Circo, quod diſcimus ex eodem poẽta, Sic enim idẽ ibi Achilles:
Τά δ' ἄεθλα δεδεγμένα κεἶτ' ἐν αγῶνι, id eſt,
Hæc præmia expectata iacent in Circo.

In noſtris equirijs, in quibus celetes certant, præmia ſunt pallia holoſerica modò coccinei, modò violacei, modò candidi coloris, quæ victoribus non ſine ceremonijs, & pompa præeunte tubicine, tympaniſque bellicis domum deferuntur. Eademque præmia in alijs quoque nobilioribus Italiæ vrbibus proponuntur. Nunc quibus anni temporibus equi certarent, & cur certamina eorum eſſent inſtituta, quibuſque dijs eſſent ſacra, & quibus hominibus; rationem reddere conabimur. Erant itaque alia ſolemnia, quæ niſi certis anni celebrabantur temporibus: contrà alia quouis fiebant tempore, quales ludos non ſemel ab Imperatoribus Romanis, quando laborabat reſpub. votos fuiſſe ex Romana hiſtoria notum eſt: quales itidem in funeribus heroum Cæſarumque & natalitijs, & in nouis imperij; celebratos fuiſſe legimus. Ludi ſolemnes ferè dijs conſecrati, vt Olympici Ioui Olympico, niſi quinto anno, quod temporis ſpatium inde Olympias nuncupatum eſt: Tales apud Romanos ludi Apollinares, Martiales, Megaleſij, Cereales, Conſualia, omnes à dijs, quibus ſacri erant dicti. Erant tamen & alij ſolemnes, vt natalitij, ſeculares alij. De Olympicis; eorumq; origine ſuprà dictum eſt, nunc de Romanorũ ludis aliquid dicendum, ne quid, quod ad equi hiſtoriam pertinet, intactum relinquatut. Hos inuenio κατ' ἐξοχὴν vocari Circenſes, quamuis Circenſes propriè dicti ijdem ſint cum ludis magnis, qui Virgilio etiam magni Circenſes:

Certaminũ diuerſitas.

Ludi ſolemnes.

Nec procul hinc Romam & captas ſine more Sabinas
Conſeſſu caueæ, magnis Circenſibus actis.

Ouidio maxima ſpectacula:

Maxima iam vacuo prætor ſpectacula Circo
Quadriiuges æquo carcere miſit equos.

Magni Ludi cur dicti

Alij etiam ludi Iouis dicuntur. Cur autem magni dicantur, docet Aſcanius, duplicem reddens rationem his verbis: *Ludi Romani ſub regibus inſtituti ſunt, magnique appellati, quòd magnis impenſis dati ſunt: tunc enim primùm ludis impenſa ſunt ducenta millia nummum: alij verò ideo magnos ludos dictos putant, quòd Conſo conſiliorum ſecretorum Deo, id eſt Neptuno Larium regi & rerum conditarum, & dijs magnis, id eſt Laribus vrbis Romæ dati ſunt, quibus ludis aiunt Sabinas raptas eſſe.* Cæterùm cùm Conſualia, decimo octauo aut vigeſimo Auguſti, magni ludi nonis Septembris celebrarentur: vt ex calendario Romano diſcimus: multi differre inuicem volunt. Seruius dubius fortaſſis an ijdem eſſent, priorem nominis rationem tantùm aſſignat: *Circenſes magni* (inquit) *dicuntur, quantum ad paupertatem priſtinam; nam ob equorum inopiam diuerſis tum vſi ſunt animalibus.* Bulingerus diſtinguit, putatque ſic dictos quòd magnis dijs; ijſque & maiorum gentium, necnon & Laribus, qui & ipſi magni dij, ac potiſſimum Ioui Opt. Max. conſecrati eſſent. Sed cùm Conſus ſiue Neptunus, vt ex Aſcanio diximus, Rex ſit Larium, ſiue magnorum deorum, ego diſtingui non putem, fierique poteſt, quod cùm decimo octauo Auguſti celebrabantur, tunc potiſſimum Conſo ſacrarentur, cùm nonis Septemb. Ioui. Si autem differrent, magnos ludos Conſualibus antiquiores fuiſſe etiam concedendum erit, cùm è contrario ex recitatis Virgilij verſibus magnis Circenſibus raptas Sabinas fuiſſe conſtet, quod in ipſis Conſualibus factum certum eſt. Alexander ab Alexandro, Romulum (inquit) vrbis conditorem, pace cum finitimis parta, Neptuno equeſtri ſolemnes feciſſe ludos, Conſualiaque appellaſſe, in quibus Sabinas rapuit, authores memorant. Conijcio itaque Conſualia fuiſſe ſolemnia, magnos verò ludos modò ſolemnes, vt cùm nonis Septembris edebantur, modò votiuos, & tunc pro arbitratu factos, illaque ſemper Conſo, ſiue Neptuno ſacra, hos magnis dijs, & potiſſimum Ioui. Author eſt Liuius à Camillo primùm omnium ludos tales eſſe votos in obſidione Veienti: Verba Liuij hæc ſunt: *Latini Herniciq́ operam ſuam pollicentes, ad id bellum venere: quibus cùm gratias in Senatu egiſſet dictator, ſatis iam omnibus ad id bellum paratis, ludos magnos ex Senatus conſulto vouit, Veijs captis ſe facturum;* Et iterum: *Creati conſules L. Valerius Potitus, M. Manlius, cui Capitolino poſtea cognomen fuit: hi conſules magnos ludos fecerunt, quos M. Furius dictator vouerat Veienti bello.* Idem ſcribit, *in Punico bello, quemadmodum Ioui ludos magnos vouendos eſſe retulerint decemuiri ad Senatum, ſi bellatum eſſet proſperè aduerſus Hannibalem, & reſpub. in quo erat antea ſtatu permanſiſſet.* Traditur & Scipio Carthaginenſis victor precatus eſſe Deos, vt in eo ſtatu rempub. conſeruarent, in quo tunc eſſet: quo loco Deos intelligo magnos atq; lares, quibus ludi magni erant ſacri, Suetonius cum magnitu-

Magni à Cõſualibus vt differũt.

Li. 5. c. 24.

Ludi magni votiui.

In Auguſto.

A gnitudinem Varianæ cladis exaggerat: *Vouit* (jinquit) *& magnos ludos Ioui Opt. Max. si rempub.*
in meliorem statum vertisset: quod factum Cymbrico Marsicoque bello erat. Incerta itaque horum *Cõsualium*
tempora: certa Consualium, quæ omnium apud Romanos ludorum antiquissima, cùm sit con- *antiquitas*
fessum apud omnes ipsis vrbis initijs Romulum Conso certamen equorum instituisse, eorumque *Lib. I.*
originem ab Euandri comitibus profectam. *Designarunt* (inquit Dionysius) *fanum Neptuno eque-*
stri, & festum Hippocratea dictum Arcadibus (quasi victoria equestris siue quæ equis acquiritur)
Consualia Romanis instituerunt, in quo Romæ de more feriantur equi ab opere, & iumenta, & coronan-
tur capita floribus: id quod testatur etiam Plutarchus, inquiens ipsis Consualibus equos, & asi-
nos fuisse coronatos, & feriari eos fuisse Romanos. Scribit præcitato loco Alexander ab Alexan-
dro Consualia ludum fuisse, quo equi, & muli iuncti, & soluti in Circo maximo magno certantium *Lib. 2.*
studio currerent. Aliter tamen nos docet Dionysius his verbis, *Celebritatem à Romulo id temporis*
consecratam vsque huc Romani peragunt, & consualia vocant, in qua subterranea ara in maximo Cir-
co fossa humo sacrificijs & libamentis ad ignem adhibitis colitur, & cursus equis subiugis perficitur:
(Varro hunc equorum cursum, vocat simpliciter decursionem equestrem.) Quamobrem in nu-
mis illis, in quibus Circi icon & quadrigarũ, & celetum equorum cursus conspicitur, præcipuè ad
B Consualia exprimenda pertinere conijcio; quanquam ipso Circo sint antiquiora: scituq; dignum
est Virgilium in præcitatis versibus ad sua tempora respexisse, cùm eos ludos Circenses appella-
uit: nam ante Tarquinij Presci regnum, à quo Circus ijs edendis extructus fuit, iam inde à Ro- *Circẽsium*
muli tempore Consuales dicebantur. Hosce ludos, certamen nimirum equestre, & curule Tar- *origo.*
quinius Priscus opulentius instructiusque, vt refert Liuius, quam priores reges fecit. A Romulo *Lib. I.*
enim ruraliter (vt Cassiodori verbo vtar) & tenuiter primò institutum, incomptum, & confusum
ordinauit, & distinxit, additisque aliquot ludicris speciosius reddidit. Currus enim in bigas, trigas,
& quadrigas ab equorum numero vocatas, primus distribuit: cursus equos in singulares, & desul-
torios diuisit, addiditque Græcorum more certamen gymnicum. Idque innuit Liuius, inquiens:
Ludicrum fuit, equi pugilesq́, ex Hetruria maximè acciti. Inuenio & in vetustis monumentis inter
cætera ludicra Consualibus pastores inuerso, ac vibrato corpore cernuos salire solitos. Quamuis *Martiales*
autem hisce Consualibus, alijsque insuper ludis, vt ostendetur, equorum esset cursus; qui tamen *ludi equi-*
Marti erant dicati, peculiariter equiria nuncupabantur. Sic enim legendum putem potius quam *ria dicti.*
equitia, vt Alexander prænominatus habet. Præter ludos (inquit) Consuales Marti quoque in
Martio campo idem Romulus ludos instituit, quos ab equorum cursu equitia nuncupauit. M. *Equiria vn-*
C Varro, *equiria* (inquit) *vocant, ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio.* De *de dicta.*
eisdem Festus ita scribit: *Equiria ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum, qui in cam-* *Lib. 5.*
po Martio exercebantur. Et alias rursus: *Martialis campus in Cælio monte dicitur, quòd in eo equiria* *Lib. II.*
soleant fieri, si quando aquæ Tyberis campum Martium occupassent. Cuius loci permutationis me- *Lib. 3. Fast.*
minit quoque Ouidius in Fastis, vt mox recitabimus: Hos ludos ter quotannis celebratos fuis- *Equiria*
se, idem testatur poeta, priores vigesimasexta Februarij, qui est I I I. Calend. Martij; alteros *quando ce-*
pridie Iduum Martij, qui est dies eiusdem mensis decimus quartus. Ait enim: *lebrata.*

Iamq́, duæ restant noctes de mense secundo,
Marsq́, citos iunctis curibus vrget equos.
Ex vero positum permansit equiria nomen
Quæ deus in campo prospicit ipse suo.
Sex vbi sustulerit, totidem quoq́, deseret ortus,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo spectabis equiria campo
Quem Tyberis curuis in latus vrget aquis.
D *Qui tamen eiecta si fortè tenebitur vnda*
Cælius accipiet puluerulentus equos.

Et mox in quarto eorundem Fastorum ait X I I. Cal. Maias fuisse edita equiria.

Feria post Hydras cùm lux erit orta remotas,
Carcere partitos Circus habebit equos.

id est diuersos & ordine dispositos. A magnis etiam ludis differunt Megalenses siue Megaliaci, si- *Megalẽses*
ue Megaliaca: nam quemadmodum magni à magnis dijs, ita hi ludi ἀπό τῆς μεγάλης μήτρος, id *vnde dicti.*
est à magna matre, nimirum deorum dicti sunt, quòd in eius honorem celebrarentur. Ex Phrygia
enim, quo tempore Hannibal Italiam vastabat, adducta est, libris Sibylinis docentibus hostem
alienigenam, qui Italiæ bellum intulisset, pelli inde vincique posse, si matris Idææ Pessinunte nu-
men Romam aduectum foret. Iunius Brutus dedicauit. Quidam pridie non. Septembris, alij Apri- *Lib. I. poet.*
lis factos fuisse hos ludos aiunt. Tradit Scaliger, in ludis, quos edebant ædiles, non licuisse vti vel *cap. 28.*
tuba, vel fistula, vel cantu, sed tibia tantum viderique sibi funebres ab ipsis solis edi solitos, sicut &
Circenses

Circenſes, & Apollinares. Megalenſes verò edidiſſe quidem etiam, ſed non ſolos. Præerant enim (inquit) prætores prætextati: vnde purpura Megalenſis. Prætor candidam mappam mittebat in eum, qui aurigaret. Huius mappæ meminit Iuuenalis Satyra vndecima:

Interea Megaliacæ ſpectacula mappæ
Idæum ſolemne canunt.

Qui ludos ederent.

Duos autem magiſtratus, ædiles nempè, & prætores ludos dediſſe certo certius quidem exiſtit. De ædilibus Cicero ſeptima in Verrem ita ſcribit. *Nunc ſum designatus ædilis: ſcio mihi ludos ſanctiſſimos maxima cum cæremonia Cereri, Libero, Liberæq́; faciundos: mihi Floram matrem populo plebiq́; Rom. ludorum celebritate placandam: mihi ludos antiquiſſimos, qui primi Romani ſunt nominati, maxima cum dignitate Ioui, Iunoni, Mineruæq́; eſſe faciendos, &c.* De prætore ſuprà in mappæ mentione dictum eſt, quibus hoc ex Aelio Spartiano in hiſtoria Hadriani addite: *Prætor factus eſt ſub Surabis, Seruiano iterum Cos. cùm ſeſtertium vicies ad ludos edendos à Traiano accepit.* Addite & hoc Marcellini, inclinantis imperij ſcriptoris: *Hic cùm magnificos prætor ederet ludos, & vberrimè largiretur, plebis inquiens tolerare tumultum, indigna multis donari &c.*

Mappa in quibus ludis miſſa.
Aediliũ, & prætorũ in ludis officium.

Non puto tamen in ſolis Megaliacis à prętore mappam miſſã, ſed & in alijs vehicularijs certaminibus; diuerſaq; in editione ludorum ædilium, & prætorum fuiſſe munera, illos quæ ad ludos edendos eſſent neceſſaria procuraſſe; hos ipſis præfuiſſe, equos emiſiſſe, victoreſque denunciatos præmio affeciſſe: ſed ne futilis omninò videatur hæc noſtra coniectura, placet veterum eam authoritate breuiter roborare. Scribit itaque Plutarchus, Cæſarem in ædilitate ſua vſum fuiſſe munificentia ſumptuoſa circa ſpectacula, atque conuiuia, atque ex eo factum fuiſſe apud plebem fauorabilem. Suetonius verò de ea liberalitate loquẽs ſcribit Cæſarem ædilem exornaſſe comitium, Capitolium & baſilicas: nam & hoc erat officij ędilium, vt in ludorũ propoſitione forum, & comitium ſignis, ac tabulis pictis exornarent, vt Plinius, & Aſconius Pedianus tradunt.

Comitium.
Cereales ludi.
Lib. 16.
Faſt. 4.

Erat autem comitium locus in foro Romano, in quo etiam ludi edebantur. Cereris modò in honorem erecti ludi, ideoque Cereales dicti quamuis in Circo fierent, Circenſibus tamen ijdem non erant, hi enim Neptuno erant dicati. Mentio fit horum à Tacito: *Tandem* (inquit) *ſtatuere Circenſium ludorum diem, qui Cereri celebrantur, quia Cæſar* (loquitur de Nerone) *rarus egreſſu domoq́; aut hortis clauſus ad ludicra Circi ventitabat:* Et paulò poſt. *Vtq́; Circenſium Cerealium ludicrum pluribus equitum curſibus celebretur.* Celebrabantur vt eſt in veteri calendario pridiè idus Aprilis per dies octo, vt meminit Ouidius:

Circus erit pompa celeber numeroq́; deorum
Primaque ventoſis palma petetur equis.
Hic Cereris ludi non eſt opus indice cauſæ
Sponte deæ munus præmeritumq́; patet.

Apollinares, & eorũ origo.
Lib. 15.

Producebatur enim in his ludis pompa cum deorum ſignis & ouo, & thenſa, quæ cum procedebat, ſi auriga equi lorum læua manu appræhendiſſet, pro pollutis cæremoniæ habebantur. Apollinares in honorem Apollinis celebrabantur ante diem prid. non. Iul. & ſeptem diebus ſequentibus, vt in Calendario Romano annotatum eſt, cui ſuffragatur Liuius, & is, qui Apollinis caput & celetem equum in denarijs ſuis cuſit. L. Piſo: Liuij verba ſunt hæc: *Alterum ſenatus conſultum factum eſt, vt Xuiri ſacra Græcorum ritu facerent ÿſq́; hoſtÿs, Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis: Latonæ, boue fæmina aurata. Ludos prætor in Circo maximo cum facturus eſſet, edixit, vt populus per eos ludos ſtipem Apollini, quantum commodum eſſet, conferret. Hæc eſt origo ludorum Apollinarium, victoriæ, non valetudinis ergò (vt pleriq́; rentur) votorum.* Ex hiſce autem Liuij verbis, vti & ex his ſequentibus (*Ludi Apollinares & priore anno fuerant, & eo anno vt fierent, referente Calpurnio prætore, Senatus decreuit, vt in perpetuum vouerentur*) colligere poſſumus, Apollinares ludos cùm votiui primùm & incerti anno DXLI. inſtituti fuiſſent, annuos ſolemneſque & in perpetuum C. Calpurnio Piſone prætore vrbano, ſtatos eſſe: ad cuius rei illuſtrandum monumentum denarios, in quibus ab vna parte Apollinis effigies, ab altera equus celes cum inſcriptione L. PISO FRVGI, à L. & C. Piſonibus in familiæ honorem percuſſos fuiſſe credendum eſt.

Lib. 26.
Apollonia.
Lib. 1.
Certaminũ ſenſus myſticus.

Græci hos ludos vocabant ἀπολλώνια, vt conſtat ex hoc Ariſtidis: προαγγέλλει μοι τὶς ἑορτὴν, ἐν ᾗ τὴν ἱπποδρομίαν Ρωμαῖοι ποιοῦσι, id eſt, *aliquis mihi denunciat Apollonia eſſe, qua die Romani equorum curſum præbent.* In his, vti in veris Circenſibus aurigæ certantes ſuis coloribus erant diſtincti, quod docemur ex Corippi hiſce verſibus, quibus myſticum huius certaminis ſenſum manifeſto declarat:

Solis honore noui, grati ſpectacula Circi
Antiqui ſanxere patres, qui quattuor eſſe
Solis equos quadam rerum ratione putabant,
Tempora continui ſignantes quattuor anni,
In quorum ſpetie, ſignis numeriſq́; modiſq́;

Aurigas

A *Aurigas totidem, totidem posuere colores.*

Annuum enim solis cursum, quadripartitamque temporum varietatem hoc spectaculo designari volunt, colore viridi ver, rubro æstatem, veneto autumnum, hyemem albo. Sed & Circus imaginem quandam & anni, & cæli præ se ferebat, & Solem ducem, & moderatorem cælestium orbium existimabant: super qua re carmen est veteris poetæ à Bulingero restitutum:

Circus imago poli formam cui docta vetustas
Condidit & numeros limitis ætherij,
Namque duodenos ostendunt ostia menses
Quaque meat cursim aureus astra iubar.

Septem spatia, quæ quadrigæ currebant, referebant (inquit Isidorus) ad cursum septem stellarum, quibus mundum regi dicunt, siue ad cursum septem dierum potentium, quibus peractis terminus consummatur, quorum finis est creta, id est iudicium. Vetus autem poeta, haud scio an idem cum iam citato, duobus hisce versiculis & colorum, & equorum, & ipsam aurigæ significationem expressit: *L. 18. c. 31.*

B *Tempora cornipedes referant, elementa colores*
Auriga vt Phœbus quattuor aptat æquos.

Diuersum verò omninò sensum mysticum hinc deprompsit D. Chrysostomus, mysticum nempè certantium quadrigarum spectaculum, in quo ciuium cælestium populus adest, iudex spiritualis sedet, rex spectat, victoriæ præmium cæleste positum est, & flagella tremendi iudicij prostant. *Vult* (inquit) *Deus te per se ipsum certare, ideo tibi dedit euangeliorum currum quatuor animalibus tractum, ad quem equi candidi adiugati sunt secundum Zachariam: Iugales quidem lumen & immortalitas, extremi duo, iustitia & veritas, qui eunt post currum per gentem in terram Aquilonis, de quo Sapientia dicit, Ventus horridus Boreas. Asper quippe, & horribilis ventus est diabolus, in cuius curru atri equi, subiuges sunt Orcus & mors, extremi autem & funales caligo, & pernities, quos oportet cum curru Christi componere, contraq́ aurigare; quia sicut ille ait: Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium in ipso, & quidem nos oportet in huius vitæ procellis, vt in mari contra vim hostium rectis habenis tendere. Deduxerunt enim &c.* Porrò & equorum singularium cursus, necnon & desultorius sua habebant mysteria. Desultorius enim geminorum fratrum Castoris, & Pollucis cursum designabat: equites verò singulares ideò currere dicebant, quia, vt ait Isidorus, singulariter vnusquisque cursum vitæ huius peragit, atque transit, alio tempore sequens alium, per vnam C tamen viam mortalitatis, videlicet ad propriam metam mortis. Sed redeo ad ludos. Fuere & alij, in quibus equi certabant, vt qui vocabantur Latini, aut feriæ Latinæ, aut feriæ Latinarum, vt Plinius loquitur, à Latinis, è quibus scilicet ad Romanos peruenerunt: vbi Consul Ioui Latiali solemne sacrum facturus, tales in monte Capitolino & vouebat, & faciebat ante quintum diem Cal. Maias, vt ostendit Liuius his verbis: *Romæ Consules prætoresque vsque ante quintum diem Cal. Maias Latinæ tenuerunt. Eo die perpetuato, Sacro in monte, in suas quisque prouincias proficiscuntur.* Ante enim horum ludorum celebrationem in prouinciam ire non licebat. Celebrantur autem vt irritæ fierent prodigiorum minæ. Testis est idem Liuius: *Precibusque ab dijs petitum, vt exitium ab vrbis tectis templisque ac Romanis mœnibus arcerent: Veiosque cum auerterent terrorem, si sacra renouata ritè, si procurata prodigia essent. Iam ludi Latinæque feriæ instauratæ erant.* Originem verò huius vel sacri, vel spectaculi refert Maro, cùm oratores ab Aenæa ad regem Latinum describit: *Cap. 6.* *Psal. 66.* *Equorum singulariū cursus mysterium.* *Li. 37. c. 7.* *Ludi Latini.* *L. 5. dec. 5.* *Li. 5. dec. 1.* *Æneid. 7.*

Iamque iter emensi, turres, ac tecta Latinorum
Ardua cernebant iuuenes, murosque subibant:
Ante vrbem pueri, & primæuo flore iuuentus
D *Exercentur equis, domitantque in puluere currus,*
Aut acreis tendunt arcus: aut lenta lacertis
Spicula contorquent, cursuque ictuque lacessunt.

Quadrigarum autem hisce ferijs certamen fuisse disertissimis verbis ostendit Plinius præcitato loco. *De vsu eius* (absynthij Pontici) *conuenit dicere herbæ facillimæ, atque inter paucas vtilissimæ, præterea sacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum ferijs quadrigæ certant in Capitolio, victorq́ absynthium bibit, credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Vuolfgangus Lazius in suis de Roman. repub. cōmentarijs, Belgis similes quosdam ludos eodem Maio mense extare scribit in singulis propè ciuitatibus: ad quamque (inquit) aliæ conueniunt pariter, & gigantes equis circumducunt: non quidem de tauro immolato carnem petunt, sed fistulis certatur inter ciuitates, adeò vt iudicibus cōstitutis, cuius ciuitatis tibicinibus palma tribuitur, ea anno illo prærogatiuam habeat, ac primas in conuentu sedes. Hæc ille, sed quid similitudinis habeant cum ferijs Latinis, non video. Scaliger Tauricos ludos dijs inferis consecratos sub *L. 10. c. 3.* *Lib. 1. poet. ca. 33.*

Tarquinio

Tarquinio Superbo haud multò ante Megalenses fuisse tradit: cognominis causam referri ad taurinæ carnis esum; quo grauidas morbis affectas, ac ludis factis liberatas (inquit) aiunt. In his nihilo secius atque in Circensibus obijsse cursu metas. Qui ludi ijdemnè cum Latinis, an diuersi essent, nihil certi statuo: Templum Ioui Latiali in Albano monte primus dicitur Tarquinius ille condidisse, & primus etiam nundinas Latinas instituisse illic celebrari: ad quos populi Latini, qui fuerunt numero septem & quadraginta, conueniebant, alij agnos, alij carnes, alij lac, & similia

Ludi seculares.

esculenta rustica adferentes. Postremò immolato tauro, quælibet ciuitas portione carnis accepta, discedere solebat: Ludi verò seculares, si originem spectes, dijs inferis debebantur. Valesius enim Diti patri Proserpinæq; eos ludos fecit, vt Valerius Maximus scribit, tribus continuis noctibus, quia totidem eius filij periculo liberati essent, cùm aquam calidam ex eorum ara acceptam potasset. Nomen eis à sæculo, hoc est centum annorum tempore, quo elapso magno ambitu in vrbe celebrabantur: quo euentu & quinquennalia, & decennalia huic reip. appellati ludi fuere. Alij verò, vt & Scaliger pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm constitutos fuisse volunt. Lazius etiam Herculeos ait fuisse vocatos ab Hercule, quoniam ei essent dicati. Vtcumque est, in hisce quoque ludis quadrigæ certabant: quod ex hisce Plinij verbis manifestum est. *Claudij Cæsaris sæcularium ludorum Circensibus, excusso in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatum obtinuere, opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente, facientes.* Tauricorum ludorum mentio est apud Varronem, vbi loquitur de Circo Flaminio: *Circus Flaminius* (inquit) *dictus est, quòd ædificatus est circum Flaminium campum, & quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt.*

Quinquēnales.
Decēnales.
Herculei.
Lib. 4. de ling. Lat.

Ludi Romani.

Falluntur quoque, qui Romanos vocatos ludos cum plebeijs eosdem faciunt, & à Consualibus, siue magnis ludis distinguunt. Romanos enim cum Consualibus eosdem esse, non obscurè docet Cicero, cùm ludos antiquissimos (vt modò recitabamus) qui fuere Consualia, primos Romanos nuncupari solitos scribit. Fuisse verò diuersos à plebeis clarissimè Liuius docet, dum ait: *Ludi Romani ter; plebeij septies instaurati. Curules erant ædiles Cneus, & Lucius Cornelij Lentuli: T. Claudius Asellus, & M. Iunius Pœnus, plebeij ædiles fuerunt.*

Plebei qui, & à quibus editi.

Lazius arbitratur plebeios, siue populares ludos fuisse, quos omnibus ciuibus erat licitum facere, institutos pro libertate plebis, post secessionem eius in montem Auentinum, atque ita plebem patribus reconciliatam esse. Cæterùm an omnibus eos edere liceret, dubito: ab ædilibus plebis editos fuisse certum est, cùm Romani à curulibus ederentur: Liuius: *Ludi Romani & plebei eo anno* (quo Tarentinorum legati pacem peterent) *in singulos dies instaurati sunt. Aediles curules fuere L. Cornelius Caudinus, & Seruius Sulpitius Galba: plebeij C. Seruilius, & Q. Cæcilius Metellus.* Fuere autem hi ludi duorum generum, vel enim simpliciter dicebantur plebeij, vt iam ostendimus, vel plebeij cognomento toti. Meminit horum quoque idem Liuius: *Et ædilis plebis Q. Fuluius Flaccus duo signa aurata vno reo damnato (nam separatim accusauerant) posuit. Collega eius A. Cecilius, neminem condemnauit. Ludi Romani ter, plebeij quinquies toti instaurati sunt.*

Plebeij toti.
Li. 8. dec. 4.

Romani toti.

Romanos tamen similiter etiam totos dicebant. Author est idem Liuius: *Ludi Romani ter toti instaurati ab ædilibus curulibus, Cn. Seruilio Cæpione, Ser. Cornelio Lentulo. Item ludi plebeij instaurati semel toti ab ædilibus plebis, M. Pomponio Mathone, & Q. Manlio Thurino.* Cur verò toti dicerentur, apud neminem reperio. Si quis ita dici diceret, quod tunc in ijs non solùm equorum esset certamen, sed & alia etiam ludicra fierent, ego ei minimè reclamauerim, vt scilicet ijdem sint cum ludis miscellaneis dictis: quos Gellius, & Suetonius miscellas, Apuleius miscellaneas nuncuparunt. Hos eosdem ludos plebeios, etiam curules dictos fuisse Lazius putat, propterea quòd ab ædilibus plebis ederentur, hucque pertinere illud Herodiani: *Fecit & in suburbano templum maximum, ac magnificentissimum* (loquitur de Antonio Heliogabalo) *in quo anno vertente deum suum adultiã estate deducebat: ludisq; curulibus & scenicis, epulisq; & peruigilijs populum à se oblectari arbitrabatur.*

Ludi Curules.
Li. 10. c. 4.
Li. 5. hist. Aug.

Mihi verò ludi plebei non ab ædilibus plebis dicti videntur, sed quòd in ijs currus, siue quadrigæ certarent. Certasse autem testis est Plinius de mirabili equorum ingenio agens. *Maius augurium* (inquit) *apud priscos, plebeijs Circensibus excusso auriga, ita vt si staret in Capitolium cucurrisse equos, sedemq; ter lustrasse.* Atque hinc etiam clarum est in Circo celebratos, id quod & Liuius docet:

Lib. 9.

Ludis Romanis eo anno, quos P. Cornelius Cethegus, A. Posthumius Albinus faciebant, malus in Circo instabilis, in signum Polentiæ procidit, atq; id deiecit. Ea religione moti patres, & diem vnum adijciendum ludorum celebritati decreuerunt, & signa duo pro vno reponenda, & nouum auratum faciendum, & plebeij ludi ab ædilibus C. Sempronio Blæso, & M. Furio Lusco diem vnum. Ex quibus etiam omnibus hosce plebeios ludos incertis anni temporibus editos fuisse constat.

Solēnes ludi.

Qui verò ipsis Calendis Ianuarijs fiebant, solemnes fuisse puto; de quibus sic cecinit Sidonius Apollinaris;

Ianus fortè suas bifrons Kalendas
Anni tempora circinante Phœbo
Sumendos referebat ad curules:
Mos est Cæsaribus die bis vno

priuatos

A *Priuatos vocitant, parare ludos* — *Tunc cœtus iuuenum sed aulicorum*
Elei simulcra torua campi — *Exercent spatiantibus quadrigis.*

Celebrabantur præterea Circenses istiusmodi ludi cùm in natalitijs, tum in funeribus ipsorum Cæsarum: Suetonius de Tiberio: *Natalem suum plebeijs incurrentem Circensibus, vix vnius bigæ adiectione honorari est passus.* Scribit & Iulius Capitolinus de Pertinacis filio: *Patris flamen est factus: Martiani sodales, qui Diui Marci sacra curabant, Heluiani sunt dicti propter Heluium Pertinacem: Circenses & imperij natalis aditi, qui à Seuero postea editi sunt.* Reperio & in adoptione tales equestres ludos à Cæsaribus editos. Vnde Spartianus in Adriano: *Adoptauit ergo Ceionium Commodum Verum, inuitis omnibus, eumq́; Alium Verum Cæsarem appellauit. Ob cuius adoptationem ludos Circenses dedit, & donatiuum populo ac militibus expendit, quem pratura honorauit, &c.* Sunt etiam tales ludi aliquando dati in consulatu: vnde illud est Vopisci in Aureliano. *Cui consulatum (inquit) obtulimus ob paupertatem, qua ille magnus est cæteris maior. Dabis ad editionem Circensium aureos Antonianos trecentos, argenteos Philippeos minutilos tria millia, in ære H. S. quinquagies.* Sic quoque in publicis victorijs & triumphis Circenses celebrabantur, idque non solùm Syllæ temporibus, sed post etiam in declinante imperio. *Cùm Sylla* (inquit Asconius in Oratione Ciceronis in C. An-
B tonium) *post victoriam Circenses facere, ita vt honesti homines quadrigas agitarent, fuit inter eos C. Antonius.* Et paulò post: *In Syllæ ludis, quos hic propter victoriam fecerat: quadrigas C. Antonium & alios quosdam nobiles homines agitasse. Præterea Antonius redemptas, habebat ab ærario vectigales quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem: fuit autem notissimus in Circo agitator Boculus.* Vopiscus similiter Aureliani triumphum de Zenobia describens: *sequentibus* (inquit) *diebus datæ sunt populo voluptates ludorum scenicorum, ludorum Circensium, venationum, gladiatorum, naumachiæ.* Huc item pertinet, quod Trebellius Pollio scribit de Gallieno: *Sed Gallienus cognito, quod Macrianus cum suis liberis esset occisus, quasi securus rerum, libidini & voluptati se dedidit. Ludos Circenses, ludosq́; scenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam venationem, & ludos gladiatorios dedit, populumq́; quasi victorialibus diebus ad festiuitatem ac plausum vocauit.* Memorat verò etiam Iulius Capitolinus in Maximo, & Balbino, hos equestres ludos siue Circenses fuisse editos ab Imperatoribus & ducibus proficiscentibus ad bellum: ita enim scribit: *His gestis celebratisq́; sacris, datis ludis scenicis, ludisq́; Circensibus, gladiatorio etiam munere, Maximus susceptis votis in Capitolio, ad bellum contra Maximinum missus est, &c.* Inuenio olim etiam, vt nunc ferè fiunt, ob amorem factos & institutos in gratiam puellarum spectantium. Docet (inquam) hoc Romæ in-
C uenta inscriptio hæc: *Quisquis lecturus accedis, caue si amas, at si non amas pensicula. Miser qui sine amore viuit, dulce exit nihil. Ast ego tam dulce anhelans me incautè perdidi, & amor fuit, equo dum aspectui formosissimæ Durmioniæ puellæ virgunculæ summa puluoria placere cuperem, casu desiliens pes hæsit stapiæ, tractus interij.* Postremò in funerum atque exequiarum celebritate equestres ludi editi sunt non à Romanis tantùm, verùm etiam à Græcis. Fuereq; istiusmodi ludi duorum generum, vel enim equis iunctis siue vehiculis, vel celetibus, quæ decursio vocabatur funebris. Horum funebrium ludorum origo longè antiquissima, quippe Aeneas ad Pallantis, Achilles ante eum ad Patrocli rogum mactat inferias cum ludis. Describit & Q. Calaber Homeri simia aliud certamen in funere Achillis: Statius Papinianus in Archemori Euridices, & Lycurgi filioli dilectissimi. Silius Italicus in funere Scipionum, qui in Hispania perierunt. Cæterùm funebres isti ludi ferè sunt vehicularij, quos quidem singulatim hic describere possim, sed ne plus nimio euadam prolixus, beneuolos lectores, ad poëtas eos relegabo, maximè ad Statium, qui nulli in descriptione horum ludorum cedit. Erat verò etiam vtrisq; populis celetum equorum in funeribus certamen. Apud Romanos funebris vocabatur decursio, vt suprà meminimus: apud Græcos quod huic nomini respondeat, nullum reperio: meminit tamen Homerus, pernicissimum Achillis insequen-
D tis, fugientisq; Hectoris cursum graphicè depingens his versibus: —— φεύγων, ὁ δ' ὄπισθε διώκων

Καρπαλίμως. ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην — Ἀρνύσθην, ἅτε ποσσὶν ἀέθλια γίνεται ἀνδρῶν,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο. — Ὡς δ' ὅτ' ἀεθλοφόροι περὶ τέρματα μώνυχες ἵπποι
Ῥίμφα μάλα τρωχῶσι, τὸ δὲ μέγα κεῖται ἄεθλον, — Ἢ τρίπος, ἠὲ γυνή, ἀνδρὸς κατατεθνειῶτος, id est.

—*Alter fugiens, alterq́; à tergo prosequēs; Anteq́; fortis fugiebat: prosequebatur verò ipsū multò fortior*
Celeriter: quoniam non victimam, neque tergus bouis
Captabant; qualia præmia pedibus sunt virorum,
Sed pro anima currebant Hectoris equorum domitoris,
Velut autem quando certatores ad metas vnunguli equi
Leuiter valdè currunt, & magnum propositum est præmium
Vel tripos, vel mulier, viri in honorem defuncti.

In funebri verò Romanorum decursione, non ad metam, sed ad rogum equi adigebantur, vt suprà etiam meminimus. Hanc decursionem funebrem eleganter describit Herodianus, de consecra-

Natalitij ludi.

Lib. 44.
Lib. 6.
Theb.
Lib. 16.

Decursio funebris.
Iliad. χ.

Decursio funebris.

tione Seueri Imp. agens: *Vbi verò ingens aromatum aceruus aggestus est, ac locus omnis expletus, tum circa ædificium illud adequitant, vniuersis equestris ordinis certa quadam lege, ac recursu motuque Pyrrhico, numeroque in orbem decurrentibus.* Huc pertinet illud Appiani, cùm Syllæ mortem describit: *Lecticam subiere potentiores ex Senatu omni, ijdemque campo Martio intulere, quo in loco reges duntaxat humari consueuerant: Equites vniuersusque exercitus circa pyram cucurrit:* Quomodo autem circa regem concurrerent, ostendit Maro, dum canit: *Aeneid. 11*

Iam pater Aeneas, iam curuo in litore Tarchon
Constituere pyras: huc corpora quisque suorum
More tulere patrum, subiectisque ignibus atris,
Conditur in tenebras altum caligine cælum.
Ter circum accensos, cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos; ter mæstum funeris ignem
Lustrauere in equis, vlulatusque ore dedere.
Spargitur & tellus lachrymis, sparguntur & arma:
It cælo clamorque virum, clangorque tubarum.

Inuenio verò nonnunquam istiusmodi decursiones statas, siue solemnes fuisse. Sic enim Suetonius, *Decursio solemnis, In Claudio* vbi mortem Drusi describit, qui in Germania obierat: *Corpus eius per municipiorum & coloniarum primores, suscipientibus obuijs scribarum decurijs, ad vrbem deuectum, sepultumq́; est in campo Martio. Cæterum exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem deinceps stato die quotannis milites decurrerent.* Ne verò decursio è manibus elabatur, erat, vt suprà indicauimus, etiam decursio militaris, eademq; duplex, vna militiæ quandam imaginem exhibens, cùm equites hinc inde armati *Decursio militaris.* concurrerent, equitandiq; peritiam coram ducibus suis ostentarent, altera ludicra, ideoque ferè in Circo Circensibus immixta, quam à Troianis acceptam in Italiam prius intulit Aeneas, indeque Troia & Troianus ludus dicta. *Troia, siue Troianus ludus.* Celebrabatur in Circo à pueris maioribus, & minoribus turmatim congredientibus: quibus qui præsidebat, princeps iuuentutis dicebatur, atque ex numero filiorum primi nominis Senatorum Augustorum ve eligebantur, quemadmodum legitur apud Tacitum, Tiberium Cæsarem viuente Augusto patre principem iuuentutis extitisse. Meminit huius ludicri Suetonius, & in Circo factum fuisse indicat, *In Cæsare.* *Troiam lusit turma duplex maiorum minorumque puerorum, Venationes edidit per dies quinq́; ac nouissimè pugna diuisi in duas acies, quingenis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc inde commissis. Nam quo laxius dimicaretur, sublatæ metæ, inque earum locum bina castra ex aduerso constituta erant.* Idem de Augusti spectaculis: *In Augusto* *Sed & Troiæ ludum edidit frequentissimè magnorum minorumq́; puerorum delectu, prisci decoriq; moris existimans claræ stirpis indolem sic innotescere.* Et rursus de Tiberio: *Præsedit & Actiacis ludis & Troianis Circensibus ductor turmæ puerorum maiorum.* Iterum de Claudio: *Ac supra quadrigarum certamen, Troiæ lusum exhibuit.* Hanc & Cor. Tacitus historiam repetit: *Lib. 11.* *Sedente Claudio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiæ inirent, interq́; eos Britannicus imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox imperium cognomentumq́; Neronis ascitus, fauor plebis acrior in Domitium loco præsagij acceptus est.* Huc spectat & hoc Suetonij de eodem Nerone: *Tener adhuc, Lib. 48.* *nec dum matura pueritia, Circensibus ludis Troiam constantissimè, fauorabiliterq́; lusit.* Dio de Agrippa. *Quare cognita Pompeius, obseruato eo tempore, quo Apollinaribus ludis exhibendis Agrippa occupatus erat (Præturam enim tum gerens, ac præcipuus amicus Cæsaris splendidè omnia agebat, & Troiam* *Lib. 54.* *vocatum ludum per nobiles pueros magnificè exercebat) in Italiam transmisit.* Idem de Augusto. *Posthac theatrum Marcelli Augustus dedicauit, ludisque eius rei gratia factis, Troiam inter alios patritios pueros nepos Augusti Caius lusit, feræ Africanæ DC. occisæ.* Et rursus agens de Caio dedicante *Lib. 58.* templum Augusti: *Vrsæ* (inquit) *tum quoque CCCC. ac totidem aliæ feræ Africanæ sunt interfectæ. Patritij pueri Troiam luserunt: sex equis tractus est currus triumphalis, quo Caius vehebatur, nunquam* *Aeneid. 5.* *ante vsitatum.* De origine & ceremonijs horum ludorum extat elegans Maronis carmen, quod minimè prætereundum est.

At pater Aeneas nondum certamine misso
Custodem ad sese, comitemq́; impubis Iuli
Epitidem vocat, & fidam sic fatur ad aurem:
Vade age, & Ascanio, si iam puerile paratum
Agmen habet secum, cursusq́; instruxit equorum,
Ducat auo turmas, & sese ostendat in armis.
Sic ait: ipse omnem longo decedere Circo
Infusum populum & campos iubet esse patentes,
Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis, quos omnis euntes

A *Trinacriæ mirata fremit, Troiæq́ iuuentus*
Omnibus in morem tonsa coma pressa corona:
Cornea bina ferunt præfixo hastilia ferro.
Pars leues humero pharetras, & pectore summo
Flexilis obtorti per collum & circulus auri.
Tres equitum numero turmæ, terniq́ vagantur
Ductores: pueri bis seni quemq́ secuti,
Agmine partito fulgent, paribusq́ magistris
Vna acies iuuenum, ducit quam, paruus ouantem.

Et subdit, cùm nomina authorum præstantium recenset.

Postquam omnem læti consessum, oculosq́ suorum
Lustrauere in equis, signum clamore paratis
Epitides longè dedit, insonuitq́ flagello.
Olli discurrere pares; atque agmine terni
Diductis soluere choris: rursusque vocati
B *Conuertere vias, infestaque tela tulere.*
Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus
Aduersis spatijs, alternosque orbibus orbes
Impediunt, pugnæque cient simulacra sub armis:
Et nunc terga fugæ nudant, nunc spicula vertunt.

Et subijciens ad Romanos apostrophen:

Hunc morem cursus, atque hæc certamina primus
Ascanius, longam muris cum cingeret Albam,
Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos,
Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
Albani docuere suos: hinc maxima porrò
Accepit Roma, & patrium seruauit honorem,
Troiaque nunc pueri, Troianum dicitur agmen.

Apparet autem non sine magno ludentium sumptu fuisse celebratum hoc ludicrum. Agrippa enim vt munificum sese vrbi præberet, pueros pretio ad ludendũ conduxit, vt Dio testatur his verbis: *Agrippa anno sequenti vltro ædilis factus est, omniaque ædificia publica, omnes vias priuatis impendijs refecit, cloacas expurgauit, & per eas in Tyberim subuectus est. In Circo cum videret errare homines propter multitudinem metarum, delphinos & ouata opera posuit, quibus cursuum circuitiones & conuersiones ostenderentur, &c. Ludos autem, quos multos & omnis generis exhibuit tanta vsus est munificentia, vt pueros etiam, qui Troiam equestri certamine luderent, pretio conduxerit, ne quis sumptum haberet faciendum.* Ex hoc eodem Dione discimus fuisse hunc lusum vel saltem simillimum etiam in funeribus, non in Circo, sed iuxta rogum editum: Sic enim scribit: *Drusillæ maritus fuit M. Lepidus, cum quo mutui stupri consuetudo erat Caio: sed rem quoque frater cum ea habebat: tunc mortuam maritus laudauit: publicam sepulturam frater tribuit, ac prætoriani milites cum suo tribuno, ac seorsim equester ordo seorsim patritij pueri Troiæ decursione circum tumulum eius obequitarunt.* Apparet etiam non caruisse periculo hoc ludicrum. Author enim est Suetonius C. Nonium Asprenatum in eo quod ab Augusto editum est, lapsu debilitatum, ideoq; aureo torque donatum, eiq; insuper & posteris Torquati cognomen ferre concessum, mox tamen finem fecisse talia edendi, Asinio Pollione oratore grauiter inuidioseq; in curia questo Esermini nepotis sui casum, qui & ipse crus effregerat. Alexander ab Alex. hunc ludum cum iuuenalibus eundem facit, quo loco de ludis antiquis agit: In iuuenalibus (inquit) licet iuuenum causa instituti forent, in hisq; adolescentes per lusus & lasciuiam admitterentur, plerumq, tamen anus & grandæuas natu matres, senesque ingrauescente ætate ludis admissos comperimus. Lusus erat, quem ludebant turmæ puerorum primo ætatis flore, & iuuenes generosi spiritus, vt equis instratis, hinc inde disposito agmine, in iustæ modum pugnæ cursitarent, speciemq; prælij, modò in occursum eundo, nunc à tergo & in gyrum occursando præberent; & campestrem incursionem facerent, speciemq; magnæ indolis & commendationem ineuntis adolescentiæ præ se ferrent. In his quoq; Pyrrhicam saltari accipimus, quæ integris vrbis moribus magno fauentium studio fiebat, quæ primum inuenta fertur in Creta, nõnulli à Laconibus, ad res bellicas facilè obeundas, vt armati leui flexu & saltu, nunc si contrahẽdo, nunc in altũ exiliẽdo, nunc declinando; tela ac plagas vitarent, disciplinãq; ediscerent, quæ enoplia saltatio dicta est, quã Tranquillus Troiam nuncupauit, idq; à Romulo institutũ ferunt, vt cum armis saltarẽt milites, saltatione, quam bellicrepam dixit. Hęc ille, quibus quidẽ Troianum ludũ pulchrè delineat, sed aliquot diuersos spetie ludos inuicem implicat, decursionẽ funebrẽ videlicet,

C (margin) Lib. 48. Agrippæ munificentia.

Lib. 58.

D (margin) Lib. 6. Ludi iuuenales.

Saltatio enoplia. Bellicrepa.

quæ fiebat ad rogũ motu pyrrhico, vt ex Herodiano dictum est, Ludum Troianum, qui quidem aliquando fiebat etiam ad rogũ, sed sine eo motu, vel si is quoq; motus aderat, differebãt tamen ludi, quòd in hoc pueri, in decursione funebri milites luderent: & ludos iuuenales, in quibus equorũ vsũ fuisse non existimo, id quod anus admissæ in primis mihi persuadẽt. Scaliger votiuos hos facit, & sic quam breuissimè de ijs scribit: *Neq; solum huiusmodi votis amissæ valetudinis habita ratio: verum etiã præuentæ morborũ causæ. Quippe iuuenes castè pudiceq; sub moderatorum custodia cum haberentur; datum est eis petentibus, vt per lusum, ac iocum liceret animum recreare. Postea natu grandiores admissi, etiam vtriusq; sexus. Mansit tamen nomen à priorum ætate, Iuuenales. Neque enim verum est, quod aiunt, eosdem hosce fuisse cum ijs, quos Troiam superius appellabamus.* Hactenus ille. Fuisse autem hosce Iuuenales ludos pyrrhicę saltationis speciem conijcio: sed saltatio pyrrhica duplex est: vna armatorum, enoplia dicta (& hæc rursus duplex, vna equitum, peditum altera:) inermium altera, quam conijcio eandem cum ludis Iuuenalibus, in illa enim virgines implicando se & conuoluendo saltabant: quam saltationẽ Apuleius ita affabre delineat his verbis: *Nam pueli puellæq; florenti virentes ætatula, forma conspicui, veste nitidi, incessu gestuosi, Græcanipam saltantes Pyrrhicam, dispositis ordinationibus, decoros ambitus inerrabant, nunc in orbem rotarum flexuosi, nunc in obliquam seriem connexi: & in quadratum patorem cuneati, & in cateruæ dissidium separati.* Supra quem locum Apuleij, extant hæc Beroaldi verba: Eleganter exprimitur forma Pyrrhicæ saltationis, quæ modò orbiculata rotunditate circumagitur, modò obliqua serie per manus connectitur, modò ad effigiem cunei figuratur. Delineat verò saltationem bellicam Plato: *Motus Pyrrhicus* (inquit) *imitatur flexus corporum, quibus tela plagæq; vitantur declinando, concedendo, exiliendo in altum, humiq; se contrahendo, contrarios item gestus imitatur, quibus scilicet contra alios quicquam infertur, sagittando, iaculando, feriendo.* Hanc pyrrhicam saltationem, Aelius Spartianus, pyrrhicam militarem vocat: *Militares Pyrrhicas* (inquit) *populo frequenter exhibuit.* Fiebat saltatio ad fistulæ sonum, vt discimus ex hoc Amiani. *Cum exercere præludia disciplinæ castrensis philosophus cogeretur, vt princeps artemq; modulatus incedendi per Pyrrhicam, concinnentibus disceret fistulis.* Solinus hanc equestrem siue militarem saltationem antiquissimam facit, indeque ex equis pugnare inuentum esse ait: Verba eius hæc sunt: *Pyrrhico repertore equestres turmas certa primum docuit lasciuas vertigines implicare, ex qua disciplinæ bellicæ rei vsus datus.* Lazius verò etiam conijcit à Troianis originem accepisse, & in Troianam sobolem diffusum ab equo illo fatali, qui publica lætitia, puellorumque & puellarum modulatione in vrbem acceptus est, vt canit diuinus poeta: —*Scandit fatalis machina muros*
Fœta armis: circum pueri, innuptæque puellæ Sacra canunt, funemq; manu contingere gaudent.
Atque hoc fortassis Alexandro imposuit, vt eundem hunc ludum cum Troiano faceret: eoq; magis, cùm & Seruius Pyrrhicam vulgo dictam eundem ludum cum Troia esse dicat. Idem Lazius, quemadmodum Maro ab Ascanio & Albanis hunc Troianum ludum (vt suprà ostensum est) ad Romanos venisse testatur: ita vel a Romanis, vel antiquiori origine à Troianis ad Germanos defluxisse tradit: quos (inquit) Troianorum non minus sobolem esse quàm Romanos in Decadibus nostris, gentium migrationum docuimus abundè. Sic & hodiè apud suos, eundemq; in morem certari in hastiludijs, quos (inquit) torniamenta corrupta voce, hoc est, Troiamenta dicimus. Quippe & hodie ductores suos in his agmina habent, vsurpanturq; communi lætitia, vt victoria, nuptijs, aduentuq; principum. In hoc tamen hæc suorum torniamenta, à veteri Troiano ludicro differre, quod non solum pueri, sed viri in ludo certent, neque aperto capite coronatoq; sed casside tecto pugnam ineant. Franciscus Lodius in pandectis suis triumphalibus hos equestres ludos in Germania ab Henrico primo Imp. institutos fuisse asserit, vt ea ratione generosa iuuentus ad bella præparetur, vt in chronico (inquit) Saxoniæ legitur. Alijs placet torneamenti nomenclaturam à torme, vel tormos Græcis vocibus deducere, quibus & ego libentissimè subscriberem, si certum esset, quod τόρμη, vt Varrinus & Hesychius exponunt, Græcis esset, εὐθὺς δρόμος id est cursus rectus, qualis nimirum est torneamentum: cæterum cum ab eisdem ὑππικὸν τόρμον exponatur ὁ καμπτήρ, & Suidæ quoq; τορμη sit νυσσα & καμπτήρ, nihil cum illis ausim definire, eòq; magis cùm torma etiam sit plemma rotæ; vnde potius conijcio ad vehicularium cursum hoc nomen pertinere, in quo ad nyssam siue metam curritur: Pausanias eruditè verbum inde concinnauit, ἐκτορμεῖν, quo significatur (inquit Cælius) excursus, præter id, quod deceat, quod Varinus dixit, το ἐκ τῦ καθήκοντος δρομυ πορρω ἐκβαινειν, id est constitutum cursum egredi, extra metas excurrere. Haud vetat tamen, quo minus & nos qui nostris hastiludijs præsunt, campi magistros vulgò dictos etiam tormarches cum Cretensibus dicamus. Eruditam quoque etymologiam torneamenti adducit Gesnerus, quæ profectò non displicet παρὰ τὸ ταραντινίζειν, quo vocabulo equitationem armatam & pugnæ similem exercere significatur, vt Eustathius annotauit in Dionysium, vbi de Tarentinis loquitur, quibus aliquando familiaris fuit equitatio in armis,

Lib. 1. poe. cap. 29.

Saltatio pyrrhica.

Lib. 10. Asini.

Saltatio bellica.

Lib. 7. de legib.

In Adriano

Lib. 16.

Torneamẽta vnde dicta.

A armis, ἢ ἐνοπλιος ἱππηλασια. Sed quid si à nobis Italis profectum eam vocem dicamus? Tornare enim, seu ritornare dicimus, quod Latini redire: pugna autem hæc iteratis fit vicibus, vbi enim decurrere, mox rursus decurrunt, vociferante populo, tornano, id est, iterant, redeunt ad pugnam: quæ tamen nobis giostra nuncupatur, quam vocem in Græcia corruperunt, & cintzustram nuncuparunt, vt docemur à Gregora historico, qui de Andronico Imp. sic scribit: *Andronicus Imp. nato filio Ioanne, duo certamina celebrauit, Olympicorum imitatione, quorum alterum duelli speciem præ se ferens Cintzustra dicitur. Diuiduntur secundum tribus, municipia, curias: deinde vtraque pars armatur, singuli contra singulos qui volunt, & ab omni parte armis teguntur. Mox vtrique hastis veruto præfixo acceptis, impetu concurrunt, & alij alios fortiter vrgent: qui equo alium deiecerit, corolla ornatur. Alterum certamen Torne appellatum sic se habet: Diuiduntur, & hic secundum tribus, municipia, & curias, & simul omnes armantur: deinde duobus principibus fortè delectis, inter se concurrunt. Post certaminis huius finem vtraque pars ducem suum secuta, atque inter cæteros eorum imperator etiam subditi ordinem non deserens, cum honorifica pompa, & ordine in suum diuersorium deducunt: vbi ille cuiq; vini craterem propinans, & dexteram porrigens, domum redire iubet.* Hactenus ille. Nostrorum equestrium ludorum, siue hastiludiorum duplex est genus, vnum *Hastiludia Bononiēsiū.*
B quod simpliciter giostram vocant, alterum cognomento à campo aperto, differentia quòd in hoc equites certantes nullo repagulo, vt fit in giostra simpliciter dicta, separentur. In hoc equi, nisi peritè regantur, inuicem possunt offendere, in illo minimè: quare & frequentior eius vsus est. Equites in vtroque ludo non capite tantùm, sed integro insuper aduerso corpore armantur, & equus quoque armatam habet frontem, vt & ipse tutus ab iniuria esse queat; nam licet lanceæ, quibus concurritur, obtusam habeant aciem, & ex fragili parentur materie, nihilominus nonnulli ita ludentes infeliciter cecidere, quod negligenter obturassent cassidem. Celebrantur quotannis, in ipsis potissimùm Bacchanalibus, sæpenumerò animi gratia, inuitantibus se inuicem adolescentibus patritijs; semel autem proposito præmio, quod ferè pretiosus solet esse gladius, nunc aureus torquis, à generoso ac magnanimo viro D. Iulio Franchino, olim equitum prætorianorum Gregorij XIII. præfecto, legato relictus. Hastæ à præfecto magistratus obsignantur, ne vel longitudo vel materies fraudi sit aduersario. Habemus & ludum alium, qui, & ipse in Bacchanalibus luditur, in quo equites singulatim certant, in ligneam quandam statuam, tanquam in aduersarium equitem, similiter hastam impellentes. Victori in hoc ludo lances argentei duo cedunt. Victor autem in vtroque hoc hastiludio fit, qui plura vulneris signa intulit. Qui vulnerat frontem, ter
C vulnerasse dicitur, qui infra oculos, bis, qui paullò adhuc inferius, semel. Concurritur autem aliquando ter, aliquando quater. Frustra vulnerat, cuius non rumpitur telum. Qui excidit equo, si iuditio præsidum certaminis, penes equitem culpa est, ceu imperitus, victoriæque incompos reijcitur, si verò equus fortuitò cum excusserit, mox rursus ad certamen admittitur. Qui equum aduersarij sui vulnerat, binas imperitiæ suæ notas luit, si vulnus fuerit leue, sin graue, tenetur ad solutionem. Quod modò apud nos certamen ab equitibus præbetur aperto campo, id procul omni dubio à iuuentute Romana, cùm in campo Martio sese ad bellum exercerent, defluxit. Inuenio *Arma cāpestria.* autem Romanis nominari arma campestria. Etenim Plutarchus scribit Marium iam senem, vt adhuc bello Persico idoneus videretur, cum ipsis iuuenibus in armis campestribus se exercuisse præter decorem, & irrisum fuisse. Meminit & Horatius, dum canit:

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.

Dicebantur autem arma cāpestria, propter campi Martij pulchritudinem, & sitū, quod in eo, quàm in alijs locis commodiùs sese armati iuuenes exercère possint, vt ostendit his verbis Strabo: *Maximam partem ornamentorum vrbis habet campus Martius propter locorum natiuam amœnitatem, artis & solertiæ exornationes admittens: campi enim admirabilis magnitudo, & curules pariter cursus & a-*
D *lia equestria certamina expedita suppeditat, nec minus tam multis pilam, circulum, palæstram exercitatione tractantibus.* Non ergò in hoc Martio campo equi agebantur tantummodo in gyrum, vt ferè fit tùm ab equisonibus, tùm ab equitare discentibus, sed etiam bellandi ex equis ratio instituebatur. Præter omnia quæ recensuimus ludicra, aliud inuenit Caligula, ante sua tempora nun- *Ludicrum à Caligula inuentum.* quam excogitatum, de quo sic Suetonius: *Nouum prætereà atq; inauditum genus spectaculi excogitauit, Nam Baiarum medium interuallum, & Puteolanę molis triū millium & sexcentorum ferè passuum ponte coniunxit, contractis vndiq; onerarijs nauibus, & ordine duplici ad anchoras collocatis, superiniectoq; aggere terreno ac directo in Appiæ viæ formam. Per hunc pontem vltro citroq; commeauit biduo continenti. Primo die phalerato equo, insignisq; quercica corona & securi & cetra & gladio, aureaq; chlamyde. Postridie quadrigario habitu, curriculoq; biiugi famosorum equorum præ se fe-* *Li. I. c. II.* *rens Darium puerum ex Parthorum obsidibus, comitante prætorianorum agmine, & in essedis co-* *Equiria supra glaciē.* *horte amicorum.* Omnium pulcherrima Gothorum equiria, quæ supra glaciem celebrari Olaus Magnus his verbis testatur: Olim apud veteres Gothos mos erat brumali tempore ad finem

mensis Decembris (dum niuibus & frigore lacus, stagna, atq; terræ omnes validissima glacie con- A
stringerentur) optimos quosque equos, forma elegantiores, in singulis prouincijs ad edenda pu-
blica spectacula colligere: quantum verò ad voluptuosa spectacula attinet: die vigesima sexta De-
cemb. supra stagna ac flumina congelata, instar speculi micantia, infiniti terrarum incolæ in qua-
libet prouincia (distinctis licet communitatibus) pro brauio ac gloria in agilioribus equis certa-
turi congrediuntur. Terminus verò seu meta cursus huiusmodi, longitudinem quatuor aut sex
miliarium continet Italicorum. Brauium autem aliquot mensuræ seu modij annonæ seminandæ,
& noua vestimenta apponuntur, & denique vt equus metam non attingens, victori cedat. Ve-
rum hæc spectacula nulli frequentius in toto Septentrione super glaciem, quam apud Ostrogo-
thos & Vestrogothos committuntur. Abundat enim terra eorum vberrimis pascuis pro equitijs
ad multa millia in electissimis herbis naturaliter conuenientibus equis enutriendis licet valdè spa-
tiosis & dispersis campis, & non in vno prato. Hactenus Olaus. Iam verò Romæ non semel equo-
rum certaminibus alia etiam spectacula immiscebantur, & peregrina in primis animantia aliquan-
do populo ibi spectanda exhibebantur, vt rhinoceros, quem primus spectandum præbuit Pom-
peius, tigres, leones, leopardi, hyenæ, alces, camelopardales, hippopotami, onagri, equi feri. B
Fiebat etiam vt istiusmodi insolitorum animantium venationes in Circo ederent, & occidenda
darent, ad quod genus spectaculorum referendum hoc Claudiani:

Animalia peregrina spectanda data Romæ.

Paneg. 4.

Nec solis his cursus equis assueta quadrigis,
Cingunt arua tigres, subitæq; aspectus arenæ
Diffundit Libycos aliena valle cruores.

Bestiarij qui.

Ludi ostensionales.

Scribit Suetonius in Augusto capite de spectaculis: *In Circo aurigas cursoresq; & confectores fera-
rum & nonnunquam ex nobilissima iuuentute produxit.* Appellabantur autem confectores à bestijs,
quas cogebantur conficere, bestiarij. Sed obiter notandum, quod quemadmodum in Circensi-
bus dabantur feræ, ita etiam seorsim ludi erant ostentionales dicti, qui nisi matutino tempore e-
dabantur, cùm Circenses meridie darentur. Ad quod allusit Suetonius de Claudio: *bestiarijs, me-
ridianisq; adeo delectabatur, vt a prima luce ad spectaculum descenderet:* & sic intelligitur hoc Mar-
tialis:

Matutinarum non vltima præda ferarum.

Huiusmodi porrò productionum bestiarum in spectaculum, subinde meminere procedentis im-
perij authores. Capitolinus de Gordiano: *Feras Libycas vno die centum exhibuit, vrsos vno die mil-* C
*le. Extat sylua eius memorabilis, quæ picta est in domo rostrata Cn. Pompeij, quæ ipsius & patris eius &
proaui fuit, quam Philippi temporibus vester fiscus inuasit. In qua pictura etiam nunc continentur cer-
ui palmati ducenti mixtis Britannis, equi feri triginta oues feræ centum, alces decem tauri Cypria-
ci centum, struthiones Mauri miniati trecenti, onagri triginta, apri centum quinquaginta, ibices du-
centi, damæ totidem. Hæc omnia populo rapienda concessit die muneris, quod sextum edebat. Fuerunt*
(inquit idem Capitolinus) *sub Gordiano Romæ elephanti triginta & duo; quorum ipse duodecim mi-
serat, Alexander decem, alces decem, tigres decem, Leones mansueti sexaginta, leopardi mansueti
triginta, belbi, id est, hyenæ decem, hippopotamus, & rhinoceros vnus, archoleontes decem, camelo-
pardali decem, onagri viginti, equi feri quadraginta, & cætera huiusmodi animalia innumera: quæ
omnia Philippus ludis secularibus vel dedit vel occidit.* Huc pertinet & ille Fl. Vopisci locus, qui in
Probi historia legitur: *Venationem in Circo amplissimam dedit, ita vt populus cuncta diriperet. Ge-
nus autem spectaculi fuit tale: Arbores validæ per milites radicibus vulsæ connexis latè longeq; trabi-
bus affixæ sunt, terra deinde superiecta, totusq; Circus ad syluæ compositus speciem, gratia noui viro-
ris effronduit. Immissi deinde per omnes aditus struthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ, ibi-
ces, oues feræ, & cætera herbatica animalia, quanta vel ali potuerunt, vel inueniri. Immissi deinde* D
*populares, rapuit quisq; quod voluit. Addidit alia die in amphiteatro vna missione centum iubatos
Leones, qui rugitibus suis tonitrua excitabant: qui omnes contificijs interempti sunt, non magnum
præbentes spectaculum cum occidebantur: neq; enim bestiarum impetus ille, qui esse ab eis egredienti-
bus solet. Occisi sunt præterea multi, qui diripere volebant sagittis. Editi deinde centum leopardi Li-
byci, centum deinde Syriaci, centum Leænæ, & vrsi simul ducenti, quarum omnium ferarum magnum
magis constat fuisse spectaculum quam gratum.* Atque hæc de ludis.

A

DE ASINO. Cap. II.

INVISUM nobis vel ſolo nomine animal eſt aſinus, vtiliſſimum aliàs, & penè dixerim, non minus equo neceſſarium. Hic quidem pulchrior, robuſtior, velocior, ingenij acumine, magnanimitate, aliiſque laudatiſſimis animi dotibus celeberrimus: hic contrà aſpectu turpis viribus corporis multo inferior, animi infamis, tardus, piger, ſtupidus, ſtolidus, puſillanimis ab omnibus depingitur, depingeturque à nobis, qui tamen de vtilitate eiuſdem dicemus plurima, plurima de laboris, famis, verberumque patientia, de ingenio ac docilitate admirabilia, & à nemine memoriæ prodita, vt non defuerunt Hen. Cornelio Agrippæ argumenta encomium aſini conſcribendi, id quod præſtitit in poſtrema parte libri de vanitate ſcientiarum: minuſque miremur prælatos fuiſſe aliquando hominibus aſinos: conſtat enim aſinum aliquando venditum tanti quanti quadringenti homines venditi fuere. Aſinum emptum quadringentis numeris à Q. Axio
B ſenatore memorat M. Varro, cùm tamen in excidio Hieroſolymitano, & ſub Mauritio Imperatore homines ſinguli ad ſingulos nummos ſubhaſtati perhibeantur, & certè ſub Redagaſio Goti ſingulis aureis publicati ſunt: vt Oroſius memorat. Meminit huius emptionis etiam Plinius ex eodem Varrone, & *haud ſcio* (inquit) *an omnium pretio animalium victo: opera ſine dubio geruli mirifica, arando quoque, ſed mularum maximè progeneratione*. Iamque illud in primis miraculum auget, penè ſterile hoc animal cùm ſit, modicæque ſaltem fœcunditatis, incredibili tamen lucro dominis fuiſſe memoratur. Compertam enim tradunt eſſe aſinam, quæ omnium prædiorum fertilitatem ſuperarit: quandoquidem in Celtiberia viſum eſt ſingulas aſinas quadringentis millibus nummorum fuiſſe enixas, vt apud eundem Plinium legimus: quamobrem vitio neutiquam vertemus Heliogabalo, perditiſſimo alioqui imperatori, quòd aſinos tamquam magnifica dona populo Romano diſtribueret.

Aſinus cũ equo comparatus. — *Aſini encomium.* — *Pretium.* — *Li.7.c.37.* — *Li.8.c.43.* — *Lucrũ ex aſino.*

ÆQVIVOCA. SYNONIMA.

C

Etymologia.

PVLCHERRIMAM aſini etymologiam commentus eſt Bartholomæus cognomento Anglicus, ab à quod eſt ſine, & ſinos quod (inquit) eſt ſenſus, quaſi animal ſine ſenſu. Iſidorus verò aſinum, & aſellum dictum profitetur à ſedendo quaſi aſſedum, hocque nomen quod equis magis conueniebat, ideo hoc animal ſumpſiſſe, quia priuſquam equos caperent, huic præſidere cœperint. Græci ὄνον dicunt παρὰ τὴν ὄνησιν, quòd noſtra opera iuuet, quaſi iumentum, niſi dicamus à liuido colore ſic vocari, à quo ὄνους & ὀνίσκους ijdem quoque vocant, & aſelos Latini, multipedas illas, quas ſub vaſis, & in aquoſis humidiſque locis ſtabulantes, à totius corporis ſpecie porculos noſtra ætas, & gens nuncupat. Sed & aſelo piſci ab eodem colore nomen eſſe arbitrantur. Cur verò Hippocrati inſtrumentum quoddam Chirurgicum, luxatorum curationi accommodum, ὀνίσκος dicatur, & ὄνος, alia puto ratio eſt, Aelius Dionyſius ὀνεύειν verbum apud Thucididem exponit mouere, & circumagere, & apud eundem Hippocratem ὀνεύεσθαι eſt τὸ ἐξ ὄνων ἐπιστροφῆς τείνειν. Sunt enim ὄνοι funes ductarij ex cannabe, ſtuppa
D aut lino, nimirum ad machinas velergatas idonei, vel alioqui ad trahendum aliquid. Galenus ὄνους illic vocari ſcribit τοὺς ἄξονας & ὀνίσκας τοὺς μικροὺς ἄξονας forma diminutiua. Alicubi etiam apud eundem Hippocratem ὄνου περιαγωγὴ, axis verſario in firmiſſimo machinamento ponitur: vbi etiam ὄνους, & ὀνίσκους exponit Galenus, ſicuti & hic, ὥστε ἀπὸ τροχιλίης τὰ χαλαίμενα εἶναι ὅπλα, ἢ ἀπὸ ὄνου, ſi à trochlea vel ab axe funes laxentur. Eſt itaque ei ὄνος axis, ex quo funis demittitur ad concuſſionem. Exponitur & ab Erotiano apud eundem ὄνος ὁ ἄξων, axis, ἴσως διὰ τὸ κυκλικὸν τῆς κινήσεως, fortè ob commotionem in orbem. Ἐπίνητρον Græcis eſt id, ſupra quod fila è colo deducta glomerantur, ſiue id ſit fuſus, ſiue girgillus, ſic voco fuſum illum, cui ceu axi fila in rotula (molinellam dicimus) colliguntur, Pollux quoque ὄνον vocari ſcribit: ſed & alia tractorij generis machina, quam Latini ſuculam dicunt, ſimiliter vocari poteſt: conſtat ex tereti ligno duobus aut pluribus vectibus treiecto, vtrimque æquè extantibus longitudine, quæ dum verſantur, funis ductarius circa eas obuoluitur. Galli teſte Budæo turnum vocant. Iſtiuſmodi machina victores, id eſt cuparij vina ex hypogæis ſubuehunt, vel in ea demittunt. Geſnerus interpretatur

Li.18.c.7. — *Etymologia.* — *Lib.12.* — *Ονος.* — *Inſtrumẽtũ chirurgicum.* — *Epinetrũ.* — *Lib.7.* — *Sucula.*

E

pretatur Germanicè ein haspel, quo nomine Belgæ intelligunt diuersissimum quidem muliebre instrumentum, sed quo tamen fila sua ex fuso recolligunt. A Germanica ea voce detorta est naspa nostris vsitatum mulierculis instrumentum suculæ non absimile. Est & ergata machina tractoria,
Arganus. sed hoc à sucula differens, quòd axis est rectus. Vectibus etiam vt sucula versatur, non id quidem brachiorum ductu, sed obnitentibus & ambientibus vectiarijs. Gulielmus Philander Italis arganum vocari scribit. Est præterea ὄνος eodem Polluce teste vnitas in cubis, vel tesseris (vt canis
Midas. in talis) quæ etiam cubus dicebatur eodem nomine, quo integra ipsa tessera: & eo sensu creditur accipi in prouerbio, ἢ τρεῖς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, hoc est, *vel maxima, vel minima summa.* Miretur autem non immeritò aliquis per iocum in ijsdem Midam, cui auriculæ asininæ, felicissimum fuisse iactum, cùm ὄνος, siue asinus ipse fuerit infelicissimus. Est & vasis genus ὄνος Aristotelicis inter
Mola inferior. exempla homonymiæ. Quærendum an sic à figura dictum, vt orcham volunt à bellua marina. Ad hæc ὀνίσκος Varino, serra est fabrilis. Apud Pollucem inter alia significata ὄνε, etiam legimus in-
Lib. 1. de exped. Cyri. feriorem dici molam à tarditate cessatione ve, quæ asino propria est, appellatam. In qua significatione vsurpauit quoque alicubi Xenophon, populos quosdam memorans, qui non alia victitant industria, vel arte, quàm fodiendis τοῖς ὄνοις, hoc est lapidibus ijs, qui ad ὄνες fabricandos idonei sunt. Et in sacris nostrorum literis, vbi vulgata interpretatio habet, opus esse, vt mola asinaria
Cap. 22. suspendatur à collo, ὄνῳ tantùm apud Græcos legi Pierius Valerianus ait. Apud Matthæum tamen, vbi dicitur: *Qui offenderit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, præstiterit ei suspendi molam asinariam à collo eius, ac demergi in profundum maris*: Græcè est μύλος ὀνικός, id est mola asinaria, sed idem est, & Latini asinum eundem lapidem dicunt, vt ex Catullo discimus, cùm super Aemilio quodam impurissimo dicit,

Et non pistrino traditur, atque asino?

vbi quidam erudituli legunt atque asinus, qui & ipse molam pistrinumque circumagit. Reperitur
Axilla asina dicta. verò etiam asella pro parte corporis, ala scilicet aut axilla, vnde illud in sacris: Abscondit piger
Prouerb. 19 & 26. manum sub asella: sic à qualo quasillum dicimus. Sunt denique asini (ὄνοι) dictæ duæ stellæ in signo cancri paruæ, vnde Plinius asellos vocat. Nubecula inter eas exiguum spatium obtinet,
Lib. 18. quod præsepe vocatur. De ijs plura in fabulosis. Nunc si quæ sunt alia synonima, prosequemur.
Stellæ asini. Vt ab asina asella, ab asino asellus diminutiua sunt apud Latinos, ita ab ὄνος, ὀνάριον, ὀνίδιον, & ὀνίσκος apud Græcos. Cyrenenses asinum βρικόν vocitant, vt Hesychius testatur, & alias barbarum etiam exponit: apparet autem ab improbitate sic vocari. Sunt enim eidem βρικοί quoque
Βρικὸς. πονηροί, id est, mali aut improbi, vt hinc fortassis nos vulgò bricones dicamus summæ improbitatis homines, qui vsum vxorum suarum spontè, voluntarièq; alijs concedunt, quamuis capros, quorum illud proprium esse fertur, briccos siue bricones vulgò nuncupemus. Βέπαλον Suidas
Βέπαλος. interpretatur ὀνόν, in hoc loco Aristophanis: εἰ νὴ Δία τις τὰς γνάθους Τούτων δὶς ἢ τρὶς ἐκόψεν ὥσπερ βεπάλου, φωνὴν ἂν οὐκ εἶχον. Cui loco subiungit, & hunc Hipponactis, λάβετε μου θοἰμάτιον, κόψω βεπάλου τὸν ὀφθαλμόν. Possis bouis modo stupidum etiam interpretari, vt βάρβαρον: aliàs βέπαλος significare videtur magnum luctatorem; quamuis Hesychius βέπαλον generaliùs exponat μέγα, id est, magnum. Βρωμήεις id est ruditor, pro asino quidem simpliciter vsurpatur à Nicandro, sed epitheton potius, quàm synonimum est: sicut & μεγάμυκος à nimia vocis absurditate, quasi grande rudens. Qui equas suxerint, hippothelas vocari in equi historia dictum est. Γρωθώνη eidem Hesychio est σαπρὰ γραῦς, vetula emarcida; sed addit à quibusdam exponi παλαιὰν ὄνον, id est vetulam asinam. Κανθίς Hesychio est ὀνίσκη id est, asella, & ὄνος. Κάνθων
Canthos. verò Suidæ, & Eustathio asinus: sic Anthologiæ epigram. Νῦν Λιβυκοὺς κάνθωνας ὀχούμενος, εἰτ' ἀποπίπτων; Et rursus. Ην ἄρα καὶ κάνθωσι τύχη χαλεπή τε καὶ ἐσθλή. vbi tamen per κάνθωνας videntur generaliter significari iumenta, vt dicat iumenta non minus obnoxia esse fortunæ secundæ, & aduersæ quàm homines. Hinc cantharo scarabæo nomen, qui ex asini fimo sobolem sibi parat: Hermolaus Canthones vocari ait à clitellis, quas (inquit) canthelia vocant: sed & κανθήλιον ὄνον, & κανθήλιον sine adiectione asinum prægrandem exponunt, & simpliciter asinum.
7. de exped. Suidas postquam dixisset κανθήλιον esse ὄνον μέγαν, id est, asinum magnum, adducit hunc locum Xenophontis, vbi de Phœnicibus loquitur, οἱ δὴ πιεζόμενοι ἀπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ ὄνοι κανθήλιοι. Malè autem, & à Scholiaste Aristophanis affertur in Vespis, exponendo κανθηλίοις à nominatiuo κανθήλια, quæ sunt clitellæ, qui etiam error in vulgatis lexicis retinetur, in quibus tamen annotatur, καντήλια etiam esse onera asinorum. Locus Aristophanis est: Μὰ τὸν Δί' οὐ δῆτ' ἀλλ' ἀποδόσθαι βούλομαι Τὸν ὄνον ἄγων αὐτοῖσι τοῖς κανθηλίοις. Dici verò κανθήλιον sine additione asinum manifestò liquet ex hoc Luciani οὐδὲ δεῖ τινος ἀποδύσοντος τὴν λεοντῆν, ὡς φανερὸς γένοιο κανθήλιος ὤν. Κίλλα asina est, & talus quoque; Κιλλὸς teste Hesychio ὄνος
Cilla. τέττιξ πρώϊνος à Cyprijs dicitur, id est cicada matura. Sed & κιλλὸς eidem est εἶδος τριχώματος φαιοῦ, & Pollux ait κίλλιον ἐσθῆτος χρῶμα esse: Doribusque κίλλον vocari τὸν ὄνον, indicans κίλλιον

A λιον χρῶμα dici τὸ φαιὸν, fuſcum ab aſini, colore, qui talis eſt. Κλητῆρες vocantur miniſtri publi- *Cleteres.* ci, quorum munus eſt, homines vocare ad iudicia, item teſtes qui citantur: Ariſtophanes verò alicubi in Veſpis his verbis: Ὡς ἐμοίγ᾽ ἰνδάλλεται Ὁμοιότατος κλητῆρος εἶναι πωλίῳ, κλητῆρος dixit παρ᾽ ὑπόνοιαν ἀντὶ τοῦ ὄνου ἢ ἡμιόνου. Et alibi in eadem comœdia: Ἔοικας ὦ πρεσβῦτα νεοπλύτῳ τρυγὶ Κλητῆρί τ᾽ εἰς ἀχυρῶνας ἀποδεδρακότι. κλητῆρι, dixit pro aſino. Eſt autem ſcomma in ſenem φιλοδικαστήν. Κωθύλους Varinus, vt citat Geſnerus, aſinos interpretatur. ita & Heſychius: quę vox ad κανθήλιος videtur accedere. Λέπαργος ab interprete Nicandri exponitur ὄνος παρὰ τὸ τὴν λαγόνα ἔχειν λευκήν. Euſtathio verò λέπαργος eſt bos λαπάρας habens λευκάς, ſiue albas. Vterque puto ilia intelligit, ſiue lateris cauitatem laxiorem, quæ in hiſce animantibus albicant. *Cothilus. Lepargus.* Μέμνων ab Heſychio exponitur ὄνος, & μεμνόνεια τὰ ὄνεια κρέα, aſininæ carnes, qua ſignificatione etiam legimus μεσκόνια. Alioqui μέμνονες ſunt aues apud Aelianum, & Oppianum, quæ Plinio ſunt Memnonides. Varinus haud ſcio quàm rectè ſcribit μέμνον. Μονιὸς ſiue μόνιος idem quod *Memnon. Monios.* μοναστικός, & μονήρης, ſolitarius, ſoliuagus, ſolitudines captans: peculiariter accipitur pro porco agreſti qui ſolitarius paſcitur. Suidæ enim μονιὸς eſt ἄγριος ὗς μεμονομένος, & Heſychio ὗς ἄγριος ὁ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγελαζόμενος. Sic accipitur in fabulis Aeſopi, μόνιος ἄγριος ἐπί τινος ἑστὼς δένδρου, τοὺς ὀδόντας ἔθηγεν. Aliàs etiam Suidas Lupum ſolitarium interpretatur. Cyrillus in expoſitione Oſeæ prophetæ (vt annotat Heſychius) μόνιον dicit vocari ὄνον, id eſt aſinum, ὄναγρον

B fortaſſis intelligens. Μυχλὸν Heſychius exponit hominem ocioſum: item libidinoſum, ſalacem, incontinentem. Phocenſes ita quoq; vocant aſinum, non tamen quemlibet, ſed τὸν ἐπὶ ὀχείαν πεμπόμενον, quem Latinè admiſſarium dicimus, qui item κήλων vocatur. Ὀκρίβας nonnullis eſt ἄγριος κριὸς, aries ſylueſtris, forſan inquit author theſauri linguæ Græcæ, παρὰ τὸ τὰς ἄκριας βαίνειν aliis κλίμαξ, id eſt, ſcala, qua videlicet vtimur ad conſcendenda loca prærupta, & edita. Suidas, & agreſtem interpretatur arietem, & aſinum. ſed propriè eſt pulpitum ſiue ſuggeſtum, è quo aliquid recitatur. Ὀγκιστὴς appellatur à ruditu in epigrammatibus quaſi ruditor. Πελίας ab Etymologo effertur pro aſino ſubnigro, ſeu fuſco, qui color πέλιος ſiue πέλειος appellatur, aliàs πελιὰς nomen eſt proprium. Heſychius quoſdam τέρυας ἵππους exponere ait τοὺς ἀσθενεῖς, imbecilles, vt qui laboribus aut morbis exhauſti ſunt: itidemque τερύνης eiſdem eſt ὁ τετριμμένος ὄνος, vel etiam ὁ τετριμμένος καὶ δυσανάληπτος γέρων. Rurſum τέρυας ἵππους vocari ſcribit, ὅσοι ἀδδηφάγοι εἰσὶν, qui voraces ſunt, τερὺ autem non ſolùm exponit ἀσθενὲς, inualidum, imbecille, verùm etiam λεπτὸν, tenue, ſubtile. Φορωνεὺς Varino aſinus exponitur regius. Hebræis aſinus Chamor vocatur, interpres Græcus ferè ὑποζύγιον reddidit: quæ Hebræorum dictio ſi inuertatur, fit, *Mychlos. Celos. Ocribas. Onciſtis. Pelias. Poroneus. Chamor.*

C inquiunt periti, rechem mutatis punctis, vt mos eſt eorum, & tunc ſignificat pietatem, & clementiam. Atonot verò in multitudinis numero poſitum ſignificat aſinas, quamuis Septuaginta ἡμιόνους, id eſt mulos vertant, & Hieronymus aſinos maſculino genere. A poſterioribus Iudæis pro aſino ponuntur tria hæc vocabula, gaiedor, tartak, & caar, quod nouiſſimum nomen accedit ad Perſarum care. Eſt & air Hebræis aſini pullus ſiue aſellus, Geneſios cap. 32. vbi traductio Chaldaica habet ili, Perſica borach ha, Arabica atan: ſeptuaginta ſimpliciter πώλους vertunt: & Iudicum io. quidam etiam pullos equorum exponunt. Apud nos nomen Latinum retinuit, Hiſpani aſno, Galli aſne, Germani cùm ſuperiores, tum inferiores eſel dicunt, Illyrij oſel, Angli an aſſe. *Atonot. Care. Air.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio. electio.

D

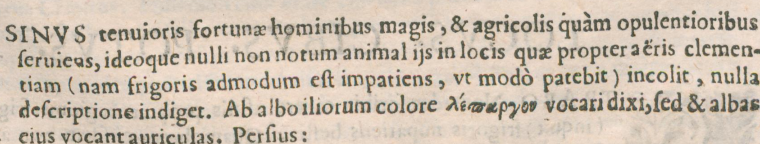

ASINVS tenuioris fortunæ hominibus magis, & agricolis quàm opulentioribus ſeruiens, ideoque nulli non notum animal iis in locis quæ propter aëris clementiam (nam frigoris admodum eſt impatiens, vt modò patebit) incolit, nulla deſcriptione indiget. Ab albo iliorum colore λέπαργον vocari dixi, ſed & albas eius vocant auriculas. Perſius: *Auricula.*

Nec minus auriculas imitata eſt mobilis albas.

Ita & Ouidius:

——— Nec Delius aures
Humanam ſtolidas patitur retinere figuram.
Sed trahit in ſpatium villiſque albentibus implet
Inſtabileſque illas facit, & dat poſſe moueri.
Cætera ſunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induiturque aures lentè gradientis aſelli.

Sunt

Labia. Caput. Plin. l. 11. cap. 37. Dentes. Senectutis inditia. Tergus. Li. 22. tra. 2. c. 1. Pili. Penis. Coryne. Cor. Sanguis. Cutis. L. 18 c. 23

Sunt autem aures pro totius portione longissimæ, & latæ, cuius rei mox rationem adferemus. Labia etiam habet crassa, teste Aristotele in Physiognomonicis, vbi, & caput ei tribuit paruum, quod tamen magnum rectiùs fortassis dicitur. Tum mas, tum fœmina trigesimo mense dentes amittit priores, secundos autem sexto mense: quòd si non prius peperere, quàm decidant postremi, sterilitas certa: Senectus intelligitur, dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea lacunis, cùm ferè sexdecim annorum existimantur. In collo, & pedibus nigræ quædam sunt lineæ, quas Hesychius μύκλας, siue μύκλεις vocari tradit, & Etymologus μύκλον ait esse rugas & plicas in asinorum collis, quibus nimirum pellis rugatur, & veluti duplicatur. In tergoris exordio crucis gerit effigiem, quo loco, vel etiam in tergore difficilius onera quàm iuxta renes sustinet, propterea quod illic quàm hic ossa minus robusta sint, vt Albertus asserit. Pilus corporis duriusculus, & lanificio ineptus, vnde aduerbium: *ab asino lanam*: caudæ minus quàm in equo setosus, vnde item vulgò *asini caudam* dici solet, *non facere cribrum*. Membri genitalis magnitudine præ cæteris quadrupedibus quàm sit famosus, suo loco patebit; cur verò id ei natura concesserit, alias etiam ratio reddetur. Nicander id in Alexipharmacis à similitudine κορύνην nuncupauit, quæ propriè est ῥάβδος κεφαλωτὴ, dicta παρὰ τὴν κάραν, vt inquit Eustathius, id est, virga capitata siue claua. Corei pro portione maximum, vt omnibus timidis, aut propter metum maleficis, vt ait Plinius: qui & sanguinem crassissimum ei ascribit, pinguissimum puto intelligens, nã & ei tribuit pinguissimũ, homini verò tenuissimum: alij asino, & tauro inter ea, quæ animal generant, crassissimum, & nigerrimum esse profitentur. Cutis ei durissima, vt vix etiam fustim sentiat, ac insuper solidissima, vt in vsu patebit. In Mysia asinos perrarò reperiri tradit Cælius, quibus recta sunt ilia, vnde nato adagio, vt ὀσφυῦ κατηγὼς, ἤγουν κατεαγὼς, id est *ile fractum habens*, dicatur ex Mysia asellus.

Cap. 19. Asini varij. Vbi parui. Vbi magni. To. 1. in Iob. Veloces vbi. Excr. 217. 1. L. 16. c. 9.

Sed & varij dantur. Assyriorum enim rex, referente Pontano in libro de magnificentia, inter alia munera, camelum, pardalim, & asinum ad Ferdinandum Neapolitan. regem misit, quem ex vltimis Orientis partibus adduxerat: ad quem spectandum remotissimis è locis multi venere, quod essent miraculoso pilo, virgatum corpus ostendens, diuersis coloribus ac paribus lineis. In Illyria, Thracia, & Epiro asini parui sunt, cùm cæteras quadrupedes Epirotica terra magnas ferat. Et Ctesias tradit, asinos, & boues Pygmæorum ad arietum nostrorum magnitudinem accedere; equos item, & mulos, cæteraq; veterina arietes magnitudine non superare: Antron contrà Thessaliæ vrbs magnos habebat asinos, de quibus inter prouerbia. Apud Afros pastorales reperiuntur asini, qui nunquam bibunt, vt prodidit Herodotus in quarto. Origines author est, quod nunc equi, & muli perficiunt, hoc nihilominus asinos adimpleuisse, tales præsertim, quales (inquit) sunt in regione Arabiæ, & Palæstinorum, qui veloces sunt, similiter vt equi. Et apud Euphratem Xenophon de Cyri minoris expeditione inuentos ait asinos, qui equos cursu facilè superarent. Nam cùm ad eos equites proximè accessissent, cursum illi arripiebant, cumq; longius prouecti essent, interim restitabant, atque ita sæpiùs iterata fuga equites fallebant, cæterùm hi feros intelligunt. Mirùm verò quod tradit Scaliger, in Aegypto eam esse asinorum tollutariorum patientiam tum velocitatem, vt quadraginta millia passuum diei vnius opera expediant, sine vlla noxa. De feris, & cornutis dicam priuatim. Aelianus autem in India cùm dicit equorum ferorum, & asinorum similiter greges esse, cornutosne an vulgares asinos intelligat, dubitari ab aliquibus video. Asinus admissarius mulorum procreationi destinandus, qualis esse debeat, in muli historia dicemus, boni tamen, & inter alios eligendi notas hic minimè prætermittere. Ab aspectu non aliter (inquiunt Geoponici) probari debet, quàm vt sit amplissimi corporis, ceruice valida, robustis ac latis costis, pectore musculoso, & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri, vel maculosi, aut etiam rubei, secundum Palladium.

LOCVS. CIBVS. POTVS.

L. 7. Georg. Frigiditatis noxæ.

STRABO Nomades scribit carere asinis propter regionis frigus. Est enim (inquit) frigoris impatiens bestia. Quamobrem eosdem non alunt Britanni, Dani, Sueti, Poloni, Hollandi, finitimique Septentrionales populi alij. De Scythis idem etiam referemus postea. Cùm itaque animal sit natura frigidum, eneruatur, & infæcundum fit, atque exile, præcipuè quod hominibus seruire cogitur. Cerebum enim maximè his locis afficitur. Etsi verò asinus natura frigidus frigida loca non tolerat, non propterea asserendum est, cæteris animantibus id commune esse: nam & in frigidis animalia quædam frigida propter similitudintm atque cognationem collocata sunt à natura: sicut & calida quædam in calidis: & contrà calida quædam in frigidis, frigida quædam dedit in calidis ob temperationem, id quod de asino etiam verum est. Arcadici in

Græcia

Vbi meliores.

A Græcia nobilitati, in Italia Reatini, vt Varro scripsit, vsque eò vt sua memoria asinus venierit sestertijs milibus sexaginta; Et alias, *optimum* (inquit) *est Reatinum seminium, vbi tricenis ac quadragenis millibus H. S. admissarij aliquot venierunt*: Strabo de Megalopoli Arcadiæ loquens, fertilia illic pecori pascua esse tradit, præsertim equis atque asinis equarum suppositoribus. Celebrat hos Asinos Plautus in Asinaria: *Meministis* Asinos (inquit) *Arcadicos mercatori Pelleo nostrum vendere Atriensem*. Isidorus asinos Arcadicos dictos ait, quòd ab Arcadia primum vecti sint magni & alti, id quod & Varro, & Plinius testantur. Indeque dicit Persius; *Arcadiæ pecuaria rudere credas*. An & Cappadocia pulchros, magnosque olim daret asinos, ex Apuleo quis affirmare posset, qui videlicet in octauo de asino aureo hæc verba scripta reliquit. *Is nimio præstinandi studio præconem rogat, cuias essem: at ille Cappadocium me, & satis forticulum denunciat*: cæterùm Io. Baptista Pius noster ciuis in suis pereruditis annotamentis eam sententiam referendam esse censet ad nobilitatem equorum, quibus Cappadoces abundauerunt, vt in eorum historia abundè ostendimus, vt cynedus ille semicanus, & cincinnatus auctionabundus asinum hyperbolicè dicat non solùm esse bonum asinum, sed & generositatis equos æquiparantis: refellitque eos, qui referrent ad vulgare Prouerbium, quo cauillantes cùm aliquem dolosum, & veteratorem, imo deterrimum

L.9.Georg.
Asini Arcadici.
Lib.12.

Equi Cappadoces.

B significare volumus, illum Cappadocium esse dicimus, quoniam prouerbium Græcum sit, τρία κάππα κάκιστα, id est, tria C. pessima, de Cilice, Cappadoce, & Cretensi. Refutat inquam hanc interpretationem, quoniam si per Cappadocem nuncuparet se vitiosum, & deterrimum absterreret potiùs emptorem quàm inuitaret: quamobrem iocus (inquit) in hanc sententiam trahi non potest. Temerarius enim non est, sed furiosus, & prorsus extra mentem, qui venui subijciens iumentum, id emptori calcitrosum profert, & vitiosum, cùm potiùs vendendi cupidus ludat eo ludo, iocetur eo ioco, qui futurus sit sibi non dispendio, sed vtilitati. Apud Antronios quoq; permagnos & ignauos asinos nasci suprà diximus. In octauo Persiæ regno Timochiam dicto asini sunt, teste Paulo Veneto pulcherrimi & optimi, vt etiam vnus vendatur pro triginta auri ponderibus. Nunc de pabulo dicamus. Perexiguæ in alendo hoc iumento impensæ fiunt: nam & *eo rure quod pascuo caret, contineri potest*, inquit Columella, *exiguo & qualicumq; pabulo contentus. Quippe vel folijs spinisque, vel perticis salignis alitur, vel obiecto fasce sarmentorum. Paleis verò quibus ferè omnes regiones abundant, gliscit.* Varro quoque Q. Hortensium cùm dixisset, maiorem sibi curam habere ne eius esurirent mulli in piscinis, quàm ipse haberet, ne sui in Rosea esurirent asini, rationem reddit, quod ipse vno seruo, ordeo, non multa aqua domestica suos multum mos aleret asinos:

Antronij asini.
Cibus.

C & aliàs commodè ali asinos scribit farre, & furfuribus hordeaceis. Nostri quoque asinarij fessos, laboribusque exanthlatos lautissimè eos alturi, triticeos furfures exhibent, aliàs ferè nihil offerunt, sed per vias, & macerias eos educunt, vt ipsi sibi pabulum sumant, ex obuijs, & vilioribus plantis, vnde apud Germanos extare prouerbium Gesnerus asserit, carduos asino acetarij loco esse, cui conuenit, similes habent labra lactucas. Acutè itaque, ac eleganter Tzetzes maximum vrbis excidium indicaturus, ait vereri se, ne asinus eam depascat, qui videlicet spinis ferè & sentibus, similibusque abiectis vescitur, quæ in ruderibus, domorumque ruinis copiosè nasci solent. Quid itaque dicemus de asinis Christiani Moguntini Archiepiscopi, & Frederici Imp. primi contra Alexandrũ tertiũ pontificem ducis, in quos scribit Crantzius vulgò dici tantas fuisse factas impensas, quantæ in potentissimi Imperatoris familiam alendam impẽdi possent? stolidum videlicet stolidissimi viri in stolidum, & contemptissimum, ridiculosissimũq; animal factum. Ferulæ eis gratissimæ sunt in pabulo, non sine insigni aliqua prærogatiua, cùm sint cæteris iumentis præsentaneo veneno. Ficus etiam inter cæteros fructus amare videtur: super quarum esu, & Philemonis poëtæ comici interitu admirando lepidam & scitu non indignam ex Luciano historiã, & aliorum commentarijs recitat Petrus Crinitus. Philemon cùm ætate iam edita prouectior esset, eique ficus in ci-

L. 6.Saxo.

Ferulis vescitur.

Philemonis mors.

D bum paratæ in conspectu forent, asello eas comedente puerum vocauit, vt asinum abigeret. Sed is tardiùs cùm superuenisset, & comestas omnes videret, vrbanissimè inquit: Et nunc da merum asello, quo audito cœpit adeo poëta Philemon risu, & cachinno diffluere, vt ex eo ibidem statim perierit. Laertius verò id de Chrysippo tradi ait his verbis: *Sunt qui dicant Chrysippum risu effusum expirasse. Nam cùm asinus manducaret ficus, aniculæ dixisse, vinum asino sorbendum daret, nimioque risu occupatum exhalasse animam.* Illud quoque silentio nequaquam inuoluam, quod Plutarchus tacitum noluit: asinos, & equos linqui animo qui ficus dorsuarij comportarint: sed maiore dignum miraculo remedium, quo & ipsis, & hominibus quoque succurritur. Exanimata ferè iumenta, extinctosque penè deliquio virium homines obiectus panis reuocat, namque si pauxillum huius vorauerint, protinus cibo sese recolligentes roborantur, & pristinũ iter prosequuntur. Nec secus in hominibus euenisse idem prodidit Plutarchus. *Brutum* (inquit) *per altas niues in Apolloniam proficiscentem, cùm animus defecisset, panis ab hoste muros vrbis defendente proiectus, ex-*

Ficus.

tempore

tempore recreauit. Nonnulla etiam de paſtu aſinorum diximus in equo, necnon etiam de potu. Aiunt aquæ potu pingueſcere, & ex cibo eò magis proficere, quò plus biberint.

NATVRA. MORES. INGENIVM.
Senſus. Libido.

SINVM ab aqua ſibi cauere ex eo diſcimus, quòd cùm per ignes ad fœtus tendat, ſi riuus minimus interſit, horret, ita vt pedes omnino caueat tingere, vt Plinius ſcribit, additque non niſi aſſuetos potare fontes, qui ſunt in pecuarijs, atque ita vt ſicco tramite ad potum eat: nec pontes tranſire per raritatem eorum translucentibus fluuijs (vbi pro eorum alias legitur plancarum, quam lectionem probat Geſnerus, alioſque improbat, qui placarum legunt, ac Hermolaum quoque, qui phalangarum legere maluit. Plancas vocant Belgæ aſſeres, ex quibus lignei pontes fieri ſolent: & non alios puto Varro intelligere potuit, cùm per lapideos pontes minimè transluceant.) Mirumque dictu, ſitiunt; & ſi immutentur aquæ, vt bibant, cogendi exonerandiue ſunt. Abſyrtus author eſt, equos cum ſuſpicantur vel metuunt aliquid, manifeſtum eſſe; ſic vt inſidens cauere ſibi queat: aſininum verò pecus, & bigenerum (vt ſunt muli) rerum conſpectu conſternabile, nouitatiſque verens in diſcrimen adferre. Rictu labeiſque late diductis, dentibuſque deformiter denudatis irridere videntur, quare etiam irriſionis ſunt ſymbolum. Mingunt, vbi prius alius minxerit, aut ſuper fimum, quoniam odoris acrimonia eos natura ſegnes extimulare ſolet. Eſt autem vrina aſinabus quàm aſinis tenuior. Purgantur menſibus amplius quidem quàm oues, ſed multò ex proportione minus Spinoſis, ſeſe plantis affricant libentiſſimè, vnde ononidi nomen inditum. Cùm bibunt, parcè admodum mergunt os, vt in equo diximus, Cardanus cauſam in eundem ab aqua timorem reijcit, inquiens id contingere propter vmbram auriũ, quam prægrandem (inquit) in aqua videntes timent, ne aures madeſcant aqua, & ne vmbra aurium oculos feriat. Eſſe enim animal hoc natura ſiccum, & ob id aquæ non amicum. Largita autem illi eſt natura aurium prolixitatem, vt audiret à longè commodiùs. Auditus autem acrimonia tanta eſt, vt præter ſolos mures cæteris animantibus eo præſtare dicatur: ita enim interpres Ariſtophanis in Pluto, quiſquis is eſt, ſcribit: ἢ ἐπεὶ ὄνος μᾶλλων τῶν ἄλλων ζώων ἀκέει πλὺτ μύος. Hinc Apuleianus aſinus de ſe ait: *Recreabar quod auribus grandiſſimis præditus cuncta longulè etiam diſsita ſentiebam.* Hinc & nos (inquit Cœlius Rhodoginus) auditione præcipuè intentum, aſini aures habere dictitamus. Cæterùm miretur meritò alioquis, cùm natura auriculas lõgiores illis dederit animantibus, quas auditu præcellere oportebat, & ſonos promptiſſimè apprehendere, cur non eadẽ ſonos argutiores diſcernant: ceruus enim diſcernit & afficitur: aſinus non itẽ. An non tã ad cognitionẽ & voluptatem aurita ſunt animalia quædã, quàm ad corporis incolumitatẽ tuendã? præſertim cùm timida ea omnia ſint: proinde bardum quẽlibet, ſtupidumq; & qui ea quæ audit, non diſcernit, non intelligit, etſi intelligere videatur, aſino aſſimilabant, vt ex Suidæ docemur hac parœmia: πῶς γὰρ ἂν γένοιτο πάντα ἐγνωκέναι καὶ πρὸ τοῦ καληθῆναι αὐτῷ, καν ὦτα μεγάλα ἔχῃ καθάπερ ὄνος. Galenus in libro de optimo docendi genere, neminem ait permiſſurũ aſinos iudicare, quia omninò mente carent. Huius iudicij ſtultitiæ, non immemor Ouidius, Midam, quod ſententia ſua ruſticam Panos cantilenam diuinæ Apollinis modelationi præferendam iudicauerat, ea pæna multatum à Deo finxit, vt quæ iuditio peccauerant humanæ aures, in aſini auriculas demutarentur. Plutarchus quoque Scytharum quendam regem propter iniquum de ſono iudicium, aſino aſſimilauit in ſecunda oratione de fortitudine Alexandri. *Scytharum rex* (inquit) *captiuum adeptus Iſmeriam tibicinem, iuſſit inter pocula canere, cumque cantum eius reliqui plauſu atque admiratione proſequerentur, iurauit ſe ſuauiùs audire hinnitum equi, adeo procul is aures ſuas à Muſis abduxerat, animumque in præſepibus habebat, non equos, ſed aſinos, qui audiret dignum*, hoc eſt, vt ego interpretor, animãtes abſurdiſſimę vocis omniſque expertes iudicij, & à muſica alieniſſimas. Dicebant enim Pythagoræi, ſolum aſinum de omnibus animalibus ad harmoniam non eſſe factum, proindeque abſurdam beſtiam nullo ſenſu ad Lyræ ſonum affici, vt Aelianus refert. Inde autem eſt quod Dion Chryſoſtomus metuere ſe ſcribit, ne etiam ſibi contingat, quod aiunt Aegyptiorum cuidam valdè antiquorum muſicorum accidiſſe, cui aliquando Genus in ſomnis prædixerat, fore aliquando vt in aſini aures caneret: at ille futurum tempus cùm non attenderet, ſomnium illi curæ non erat, donec tandem tyrannus Syriæ Memphim veniret, eumque cum alijs Aegyptijs admirantibus, accerſeret. Tunc enim omni alacritate ſpecimen artis & accuratius multo cum

Lib. 10. de Subtil. *Cur bibentes os parũ mergant.* *Auditus.*

Lib. 18.6.

Iudicium.

Midæ pœna

Rex aſino aſſimilatus

L. 10. c. 28 *Orat. 32.* *In aſini aures canere quid.*

A B C D

A tò cum exhiberet: ille verò (quia musices erat ignarus) iuberet eum desinere, ignominia afficiens; somnij illius recordatus, hoc ergò est (inquit) in asini aures canere. Huc referendum illud Persij: *Auriculas asini quis non habet?* Quo loco Ioann. Baptist. Plautius hoc adiecit scholium: Romæ qui iudicio recto & incorrupto sit præditus, inuenies neminem: in Romanos dictum, qui non inspecta sententiarum grauitate & non medullitùs verborum pondere, in poëmatibus considerato, oratione lenocinanti & suauitate quadam fucata aures auditorum demulcenti capti falsum iudicium & iniustum inter poetas discrimen afferebant. Ad quod, vt si audeam præter aliorum sententiam hunc locum interpretari, faciunt verba Fulgentij ex tertio mythologiæ, quæ sunt. Mida enim Græcè quasi μηδὲν ἤδων dicitur, quod nos latinè nihil sciens dicimus. Ideo etiam asininis auribus dicetur, quia omnis discernendi ignarus nihil differt ab asino. Notus item apologus de asino cuculi inconcinnum sonum, modulationi atque harmoniæ Lusciniæ præferente, quem apologum modò ex Achille Bocchio recitabimus. De hac asini stultitia & stupiditate plena sunt omnium monumenta. Diuina in primis scriptura, vt tradit D. Chrysostomus, Homilia duodecima in caput secundum Genesios, quæ ab irrationalibus & feris agnominationes his quiratione insigniti sunt, imponit, interdum asinos vocat ob stupiditatem & tarditatem:
B Græci verò Anthronium asinum qui prægrandi quidem corporis mole sunt, (quales asinos Anthron Thessaliç dabat) cæterum ingenio stupido tardoque. In eodem sensu Plautius à Iuuenale hominem, qui ad asinos proximè accedit volente indicare dictum esse.

Sat. 1. Persius explicatus.

Stupiditas.

Nil salit Arcadico iuueni.

Scribit in cõmentis suis in Persium, sicq; se Nicolao & Camillo de Aldrouanda inter patritias Boniæ domos, vt ipse ait, nobilissima, iuuenibus moribus & doctrina præstantissimis, vt aliquid curiosius inuestigando non protritum, nec ab alijs traditum, ex literarum penetralibus erueret, interpretatum fuisse, Arcadico iuueni, idest pingui, obtuso & ignauo: quoniam Arcades illi proselini, hoc est, ante lunam procreati cum Phrygibus stulti habiti sunt & rudes: vnde Aristophanes in nebulis beccceselinum appellat antiquissimum & per hoc stultissimum καὶ πῶς ὦ μωρέ συ καὶ κρονίων οζων καὶ Βεκκεσελινε. Et quo pacto tu stolidè & saturnia olens & bекceseline. Apollonius apud Philostratum: *Rudes sunt Arcades & suibus simillimi, cùm ob alia multa, tum quod arborum fructibus vt plurimum turgent.* Hoc nostrum interpretamentum fulcit & Fulgentius, qui sensus Arcadicos dixit pro pinguibus, rudibus & subrusticanis. Hæc ille in hoc Persij: *Arcadiæ pecuaria rudere credas.* Hominem porrò ineptum asinum vocari, vel vnius Terentij locus
C fidem fecerit in Eunucho: *Flabellum tenere te asinum tantum.* Scribit Quintilianus hominem dicacissimum Iunium Bassum asinum album fuisse appellatum, cuius dicti gratia minus pellucet: sed claram ei lucem addidit Turnebus his ferè verbis: Ridiculum quidem, vt è Cicerone, & Aristotele notum est, fidem constat habere in quadam deformitate, & ineptijs, contrà quod iucundum, faustum, prosperum, lepidum, album dici de coloris illius iucunditate & pulchritudine, nemini paulò doctiori est ignotum. *Hinc albæ aues, & sint omnia protinus alba.* Qui igitur ridiculus erat, propter ineptiolas ridiculorum, asinus dicebatur; sed idem propter iucunditatem albus: quod ea diceret, quæ iucunda, & grata, & probata hominibus essent, & placerent. Haud absimiliter Diodorus Iaseus cognomine Cronus, apud Ptolomæum Soterem cùm argumenta quædam à Stilpone proposita ex tempore nequiuisset soluere, à rege per contumeliam Cronus, fatuus, vocatus, & mox per apheresim ὄνος asinus, conuiuio excessit, deque ea propositione librum conscripsit, & vitam mœrore finiuit, vt Diogenes Laërtius scribit. Idem asini nomen in ludis literarijs illi imponi assolet, qui in studijs vel moribus deliquerit: is enim protensis indice, & auriculari digitis asinum vendere iubetur; hoc est, tantisper hac ignominia notari, donec in alium propter simile peccatum eam transferat. Sunt qui è collo stipitem, asini vel
D nomine tantùm, vel etiam figura onocephalum, eandem ob causam pueris appendant. Similiter & alij quandoque derisuri quempiam, digitis, vt dixi, protensis vel etiam applicatis expansarum manuum ad tempora pollicibus, crebro palmarum motu, auriculas asini immitantur, & sibilum addunt. Hinc illud Persij:

Arcadici quales.

Lib. 3.

Lib. 1. Myt.

Asini qui dicantur.

Lib. 6. cap. de risu.

Li. 28. Aduers.

Album de quo dicatur.

O Iane à tergo quem nulla Ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Atque hoc etiam D. Hieronymi in libro de viuendi forma. *Ne credas laudatoribus tuis, immo irrisoribus aurem ne libenter accommodes, qui cùm te adulationibus fouerint, & quodammodo impotem mentis effecerint, si subito respexeris aut ciconiarum deprehendes colla curuari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam.* Reptio item pueros, vbi quid commisissent, id verò inficiarentur, supra asini aures iurasse, fictis vel ex veste vel ex sudario asini auriculis. Apud Græcos frequens erat ludus sphæræ, qua qui vicisset, rex dicebatur, & imperabat, victus verò ad ignominiam asinus, & victoris mandata exequebatur, cui ludo sphæromachiæ nomen,

Supra asini aures iurare.

Ludus asinus dictus.

men, quo in gymnaſio iuuentus exerceri conſueuit, vt meminit Alexander ab Alexandro. E Idem fortè ludus Polluci ἀπόρραξις dicitur, in quo pila ad pauimentum, vel ad parietem vi illidebantur, & repercuſſa manu ludentis ſubinde reijciebatur, cui plures continui pilæ ſaltus ſucceſſiſſent, rex appellabatur, & imperabat: victus autem aſinus, & imperata quæuis exequebatur. Alius apud eundem Pollucem ludus puerilis oſtracinda deſcribitur, in quo deprehenſus in fuga ſimiliter aſinus dicebatur. Cæterùm iſthæc leuia ſunt, & ridicula; ſed non paucos legimus aſinos appellatos per contumeliam. Sic Cliſthenes cùm infeſtiſſimo Sicyonios odio proſequeretur, eorum tribus in ridicula cognomenta commutauit, eas tum ὑάτας, tum ὀνεάτας, tum χοιρεάτας appellando, ſuarios quippe, aſininos, & porcarios. At apud Aegyptios in primis aſini nomen alicui obiectare, maximum erat in gente probrum, quamobrem cùm Perſarum regem Ochum ſummi dedecoris loco illi aſinum appellarent, in tantum exarſiſſe fertur, vt diceret, Faciam vt hic aſinus veſtrum bouem depaſcatur, qui haud multò pòſt ingenti coacta manu occupata Aegypto, Apim immolauit. Aſinum etiam Aegyptium in prouerbium abijſſe perſpicimus pro eo, qui deriſui ſit omnibus, quemque omnes inſectentur, conuellant, lacerent. Eius ratio ex hiſtoria eſt: proditur ſiquidem memoriæ, in Aegypto flaui coloris homines ludibrio eſſe, plurimumque vellicari: aſinos verò plerumque in præceps dare ſicut obuenit apud Copitas. Vtriuſque facti redditur F ea fermè ratio, quòd ruffus foret Typhon hoſtis perpetuus Oſiridis, necnon aſini quoque colorem præferret: ſed additur hebetudinis item ac ruditatis ratio, necnon iniuriarum illatio frequens. Legimus item Buſiritas, & Lycopolitas, tanto aſini odio flagraſſe, vt tubis omnino ſuperſederent vti, tanquam ſonum edant aſinino planè ſimilem, prorſumque non purum id animal arbitrabantur, ſed dæmonicum, ex ea quam expoſuimus aſſimilatione. Immò verò in ſacris popana facientes τοῦ τε παυνὶ καὶ τοῦ φαωφὶ μηνὸς, id eſt, menſibus quos illi vocant payni, & phaophi aſinum effingunt inſignem, vinctum. Adhæc apud Ariſtophanem ὀνοσύππαξ ſcomma eſt in craſſi & rudis ingenij hominen, ſumpta metaphora à funibus qui ſucula quam aſinum vocari diximus, verſantur, tracta. Scipio verò etiam hanc mentis tarditatem ita C. Metello apud Numantiam exprobrauit, vt diceret, ſi quintum pareret mater eius, aſinum fuiſſe parituram. Vetus etiam Attici Craui dictum vt refert Tzerzes:

Aſini nomẽ cur Aegyptijs exoſũ.

Scipionis de Metello dictum.

Φεῦ συμφορᾶς. ἄνθρωπος ἥττων ὢν ὄνου, id eſt,

Heu calamitatem, homo deterior aſino.

Addit autem futurum, vt aſinini indoctique, & ſtupidi ſapientibus, & probis præferentur. G Elegantiſſimè quoque Menander præſtare ait, vt quis aſinus potius fiat, id eſt viliſſimus quiſpiam & ab omnibus propter inſulſitatem contemptiſſimus, quàm deteriores videat ſeipſo illuſtriorem vitam degere:

Ονον γένεσθαι κρεῖττον, ἢ τοὺς χείρονας,
Ορᾶν ἑαυτοῦ ζῶντας ἐπιφανέστερον.

Similiter & Antiſthenes philoſophus, referente Laertio, ad hanc aſini ruditatem alludens, Athenienſibus conſulebat, aſinos vt equos diligerent; quòd cùm illi à ratione alienum dicerent, at (inquit) apud vos duces erunt, qui nihil didicerunt, ſolumque deſignati ſunt. Quod verò Ioſephus cor aſini, & canis impudentiam obijcit Appioni, hac eadem ſententia in vno ſtoliditatem, & impecritiam, in altero maledicentiam inceſſit. Argutum etiam huc referendum dictum Diogenis; dicenti cuidam, quòd à multis irrideretur, & illos (inquit) fortè deridebant aſini, cumque illi dicerent, non illi aſinos curant, neque illos ego, reſpondit. Iam verò tam ineptæ ad omnia menti coniuncta eſt corporis pigritia, & in inceſſu tarditas, à qua νωθὴς vocatur poëtis, piger, ignauus, βραδύπους, lentè gradiens, iners, ſegnis, lentipes, & per antiphraſim πολύσκαρθμος, id eſt, multùm agilis in ſaltu. Vnde & in ore omnium eſt aſini ſuccuſſationem parum admodum procedere. H Siquidem qui ſunt in Mauritania aſini, etſi citatiſſimo gradu curſum inchoent, paruo tamen confecto itinere quàm citiſſimè deficiunt, adeo vt neceſſe ſit teſte Aeliano, eos ad equos alligatos reſti attrahere: quamobrem Trigæus Ariſtophanicus ſuum illum ſcarabæum aſinum vocabat, monens ſcilicet, ne curſu nimium pernici viam auſpicetur, ſed paulatim aut ſenſim volet, vt labori ſufficere queat. Cùm itaque notiſſima omnibus aſinorum ſit tarditas, Turnebus apud Martialem, vbi in euulgatis codicibus legitur: *Veterno reſinaque pigriores*, legit, *Veientone aſinoque* (vel aſinaque) *pigriores*: quam lectionem probat Iuſtus Lipſius. Huic tarditati atque ſtupiditati, modò degenerem animum, timiditatemque addunt quæ cum ouibus communia habere tradit Aelianus: Quò reſpexit Ariſtoteles, dum ait recitante Plutarcho, rectè feciſſe eum qui bonam equam viro diuiti ignauo prætulit, quandoquidem neque canem neque aſinum me hercule (inquit) pretio æquat vir timidus, & imbellis diuitijs & mollitie diffluens, addunt denique, & impudentiam, aiuntque ſua tantùm commoda deſtinatiſſimo quodam animo proſequi, & dummodò ſuæ morem gerat voluntati, nihil penſi habere,

Diogenis dictum.

Aſini pigritia.

Scarabæus cur aſinus dictus.

Li. 13. Aduerſ. c. 19.

Li. 3. Epig. 25.

L. 1. Quæſt. epiſt.

Epiſt. 5.

Timiditas.

Impudẽtia.

Li. 7. c. 19.

A habere, castigationes contemnere, verbera etiam nihili facere: Quod postremum in asino vitium ita notauit Xenophon, vt de se dicat V. de Græcorum reditu: *Eo tempore si quem iniuriæ vllo genere lacessiui, non possum non confiteri, vel asinis me, qui esse dicuntur inuerecundissimi, inuerecundiorem fuisse.* Socrates quoque hanc impudentiam in hoc animante notare videtur, impudentem quendam asini typo taxans; Cùm enim aliquando à quodam fuisset calce percussus, iniuriamque non solùm non vindicaret, sed ne verbum quidem emittens, facilè toleraret, admirantibus illius tolerantiam respondisse ait Laërtius: *Quid enim si me asinus impetisset, num illi diem dixissem?* Atque isthæc ferè sunt, quæ de huius bruti stupiditate, ignauia, impudentia vulgò circumferuntur, cæterùm vti omnes stupiditatem eam detestantur, idque iure omni merito, cùm & Gryllus Plutarcheus Vlyssi concedat, quòd cùm reliqua animalia ratione aliqua vti videantur, solus asinus, & ouis ab omni rationis vsu semoti reperiantur: ita contrà in quo tam celebrem stupiditatem exerceat, diligenter quidem inuestigaui, sed nihil solidi reperi. An stupidum dicimus, quia, vt ait Albertus, hominibus cedere nescit? sed hoc & impudentiæ, & inuerecundiæ tribuendum est. An quia onustum se non intelligit? nam mox nisi aduertas, sarcinas excutit, & præ nimia volutationis, qua maximè delectatur, lasciuia, omnia confundit, quod scilicet indicat Apuleianus quoque B asinus, cùm horti areolas omnes volutationibus corporis à se turbatas ait. An quia plagas vitare ignorat, & acceptis, iam ad alias accipiendas se totum accommodat, et tandem ita callum obducit, vt eas omnino temnat, vt Plautinus ille ait:

In quo stupiditas cõsistit.

Exite, agite, ite ignaui, & malè conciliati,
Quorum nunquam quicquam cuiquam venit in mentem, vt rectè faciant
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, neque potest vsurpari vsura
Neque ego homines magis asinos vnquam vidi, ita plagis costæ callent,
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio sunt hi flagitribæ.

In Pseudolo.

An potiùs quia sine plagis obedire nescit, etiamsi paratum quo vapulet, fustem videat in manu heri sui? Ideo me hercule Cicero dixisse mihi videtur in Pisonem: *Quid nunc te asine literas doceam? non opus est verbis sed fustibus.* Est tamen & hoc asino natiuum, vt non solùm verbera præ cæteris ferè animantibus ob corij sui duritiem facilè ferat, sed temnat sæpe etiam, maximè vbi famelicus est, id quod eleganter Aiacis fugientis exemplo nobis indicauit Homerus his versibus:

Aiax asino pascẽti assimilatus. Iliad. λ.

C Ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἄρουραν ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας
Νωθὴς, ᾧ δὴ πολλὰ περὶ ῥόπαλ' ἀμφὶς ἐάγη,
Κείρει τ' εἰσελθὼν βαθὺ λήϊον. οἱ δέ τε παῖδες
Τύπτουσιν, ῥοπάλοισι, βίη δέ τε νηπίη αὐτῶν.
Σπουδῇ τ' ἐξήλασσαν, ἐπεί τ' ἐκορέσσατο φορβῆς.
Sicut autem asinus in aruum profectus vim intulit pueris
Piger, circa quem iam multi fustes fracti sunt,
Depascitque ingressus altam segetem: pueri autem
Verberant baculis: vis autem infirma ipsorum est
Vixque expulerunt, post quam saturatus est pabulo.

Quam comparationem poëta assumpsit, ad maiorem præcedentis, qua Aiacem Leoni assimilauerat, quem à pabulo boum abigunt canes & viri rustici, illustrationem, id est, tardum in fugiendo Aiacis incessum significandum, in quo totus esse poëta videtur, vt nimirum illum graphicè depingat, ac lectori persuadeat, non solùm cunctanter, sed etiam tardissimè Aiacem recedere: itaq; eum asino quo nullum est segnius animal, comparat, neque tamen asino simpliciter, sed fruges ac segetem in agro dipascenti, à quo abigi non possit, donec planè sit exaturatus, vt hic etiam sit D ἀπόδοσις in Aiace, quòd à Troianis propelli non potuerit, nisi prius cæde illorum satur. Iam verò non ipse tantùm asinus ob relata apud omnes ceu vilissimum animal ludibrio habetur, sed qui eum ducit etiam ac pascit asinarius, & agaso, in quod genus hominum diuites iram suam plerique effundere solent, vt ostendit Plutarchus in volumine de cohibenda ira vbi cùm dixisset nos canibus latrantibus aut asinis occurrentibus indignari, adducit exemplum de quodam qui cùm agasonem ferire vellet, is verò exclamasset Atheniensem se esse, ad asinum conuersus ac fatus; tu autem Atheniensis non es, multis verberibus bestiam obruit. Fuit tamen aliquando tam vilis agasonis conditio honestissimis viris salutifera. In magna enim illa Triumuirorum proscriptione Reginus etiam proscriptus atque hostis iudicatus fugam hac arte adornauit, vt asinum frondosis fascibus onustum ageret: atque ab omnibus contemptus, euasit, vt Romana historia testis est. Sed estne asinus tam rudis, tam stupidus, vt nullus disciplinæ capax esse queat? Ita quidem in vulgatissima hanc parœmia, asinum sub freno currere doces, interpretantur, asinum indocilem ex Horatio, qui sic canit:

Asinarij vulgò contempti.

Reginus asinarius factus.

Infelix operam perdas, vt si quis asellum
In campum doceat parentem currere freno.

Idem & ille credidit, qui cùm à tyranno proposita etiam pœna cogeretur, vt asinum institueret, prouinciam eam non recusare ausus, decem verò annorum spatium ad id impetrabat, sed cùm ab alijs negaretur, & eo quoque spatio doceri posse asinum, id quidem inquit, probè noui, sed vel asinus ipse, vel ego, vel tyrannus interea morietur.

Doceri posse asinum.

Non carere tamen prorsus ingenio, nec omnino indocile animal esse ex ijs quæ iam iam recitabo, palam fiet: nam vt prætereamus quòd consuetam sibi ac familiarem vocem nouit, quodque viam nouit quam aliquoties triuit, & quod homini sæpè dux est qui aberrauit, quod denique ad foueam vbi semel cecidit, ægerrimè adducitur, casus prioris memor genus, speciem, & indiuiduum discernit, id quod Galenus author grauissimus testatur his verbis:

Li.2.Meth.

Adeoque est euidens (inquit) *ac omnibus natura insitum tum hominibus tum brutis, vt aliud quid ceu in substantia subiectum, aliud ceu specie vnum intelligant, vt vel asinorum (qui tamen omnium brutorum stupidissimi habentur) aliud esse specie vnum, aliud numero, notitiam non fugiat. Conspecta namque camelo, asinus se retrahit, & fugit ac timet, si nunquam arte camelum conspexit, sin autem videre iam assueuit, quamuis aliam aliamque illi demonstres, tamen propter consuetudinem non amplius timet, sed veluti vnam speciem intuetur, & illam cui insueuit, & hanc quæ nunc primum apparet. Ad eundem modum nec homines timet propter consuetudinem, sed hos quoque velut vnam speciem videt. Verùm si curatorem inspexit, non solum vt hominem, sed etiam vt hunc hominem agnoscit, & micat auribus, & caudam quatit, & rudit, & lasciuit, cùm eum aspexit, vtique indicans se familiarem agnoscere. Hunc itaque tum vt hominem, tum vt familiarem noscit: eum autem quem primum iam videt, vt hominem similiter, vt familiarem non similiter.* Hæc ille, & paulò pòst rursus: *Eodem modò viam norunt, non tantum absolutè vt viam, sed etiam vt hanc aliquam viam. Nam in ingressu viæ quam non nouit, asinum statue, attendeque vt illam perperambulet ac totam peragat, in neutram partem declinans, nisi sicubi in diuersa scinditur, vtique declarans se speciem ipsam viæ meminisse, & clarè agnoscere. Quippe inambulat eam quæ trita est; quatenus autem ignorat fallitur. Neque enim ex recordatione eius quæ insectilis vnaque numero est, hanc quam non nouit peragere potest, &c.*

Asini gesticulatores.

Li.10.de subtil.

Mira Lucianus de suo Lucio in asinum immutato, de eius gesticulationibus, quas ab hero suo edoctus erat, memorat, quod nimirum ei alluderet, pedibus anterioribus erectis psalleret, ad vocem eius annueret, & abnueret, vinum biberet, saltaret, vocibus humanis obtemperaret, aliaque faceret, quæ in hominibus etiam admiramur. Scribit etiam Cardanus ex Ioanne Leone Africano asinos ad tibiam saltare, & voce in aurem insusurrata spontè supinos concidere, clausis oculis inflari quasi venenum bibissent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci posse, vt surgant; cæterùm blanditijs adulationibusque ac spe potissimum vehendi formosas mulieres proposita, subitò exurgere alacres: vbi verò audierint vehendas esse anus, demissis auribus se claudos simulare: Interroganti etiam an formosæ iuuenculæ illis placeant, capite annuere: demum etiam formosissimum in cœtu circumstantium deligere. Ita parum videri hunc Aegyptium asinum ab illo Lucianico differre: attamen veram esse historiam, quam nimirum Africanus ille narrat, vidisse nempe non semel in suburbio ciuitatis Cairi, nomine Bebelloch in quo circulatores fermè singulis diebus Veneris qui Mahumetanis festus est, hac arte magnam stipē (inquit) colligunt. Nè verò quis nugas nugari Africanum suspicetur, addam ego nonnulla quæ ipsissimis meis oculis vidi. Circulator quidam Germanus nomine Ioannes à Grua superioribus annis asinam, & capram (de qua suo loco) per omnia Italiæ loca secum trahebat, & non mediocre inde lucrum faciebat. Asina hæc ter primùm pro soni diuersitate tripudium immutabat; tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis summa cum alacritate; mox velut gaudio in maximum conuerso mœrorem in terram se prosternebat, ac velut apoplecticus immobilis iacebat, & si pedibus calcaretur, vt se moueret, adduci non poterat: dein iussa vt spectatores omnes salutaret; oculos caputque humano quodammodò more erga omnes conuertebat, flexisque anterioribus pedibus salutabat: & quod maximè mirum erat cum astantium omnium summo stupore ad nutum heri per ligneum circulum traiecto corpore saltabat, ad canis imitationem, postremùm more canis sagacis proiectum in terram vel sudarium vel chirotecam ore colligebat ac domino referrebat. Inuenio item annotatum in Libro de asini nobilitate Italicè exarato asinum in Africa non edoctum sed suapte Minerua mortuum se simulasse, ne lapides quibus aliàs plus æquo onerari solebat, ferret. Vidi ego rus profectus vini procurandi causa, qui pessulum ostio obditum ore reseraret, à nullo edoctus, vt agricola mihi affirmabat. Cæterùm tantilla isthæc sunt, si verum est quod Suidas refert, quòd Ammonianus Syriano cognatus, poëtarum interpretationi, & Græcæ linguæ elegantiæ deditus, asinum sapientiæ auditorem possideret. Nec adeò res mira videri debet, inquit Cardanus, erudire asinum, nam pars sensibilis omnis vsus est capax. Est autem asinus, & ipse anima sensitiua præditus. Vide ergo lector beneuole, quàm ingeniosa sit, auri illa sacra fames:

A Quomodo autem instituantur istiusmodi bruta primùm in camelo, deinde in cane ex Cardano recitabimus. Hisce modò addamus & alia, quæ in hoc animante laude digna sunt. Tantus in primis erga fœtus suos amor est, vt per ignes etiam ad eos accedat, vt ex Plinio obiter diximus, tantus item erga genus suum, vt si viderint mori asinum, celerrimè deficiant: obseruatumque est asinam impendio cauere, ne vel in conspectu hominum, vel in luce pariat, ideoque deducendam esse inquiunt in tenebris, cùm excludendi tempus aduenerit, vt apud eundem legimus; qua in re mulieribus multis sunt verecundiores. Adhæc blandum animal est, & nulli noxium, vnde prouerbialiter dicere solemus; *litem mouebit, si vel asinus canem momorderit*; patientissimus laboris, verberumque, quamobrem Cleanthes, cùm à discipulis dicterijs incesseretur, tolerabat, & cùm audiret asinus, non abnuebat, dicens solum se ferre posse Zenonis sarcinam, vt refert Laërtius: & simili ferè exemplo iniuriosas fuisse pœnas Messeniorum declarant Tyrtæi versus, citati à Pausania:

Patientia.

Vt sub non æquo pondere pressi asini,
Crudeles domini quos tergo tollere cogant
Dimidium frugum quas sua terra parit.

B Ponderis magnitudini imparem ostendit aures demittendo, quod meminit Horatius:

Nil habeo quid agam, & non sum piger, vsque sequar te:
Demitto auriculas, vt iniquæ mentis asellus
Cùm grauius dorso subijt onus.

Lib. I. Ser. Sat. 9.
Nimis onusti signa.

Cardanus ideo stupidos factos à natura existimat, vt laboris patientes essent: est tamen vel ipso etiam teste laboris patiens camelus, hunc tamen stupidum esse nemo dicit. Stupiditatis causam esse aiunt, quòd frigidissimo sit sanguine præditus. Grammatici asinum odoratus vi præstare existimantes ῥινολάτην ὄνον interpretantur τὸν καθικνούμενον τῇ ὀσμῇ, quod tamen epitheton cani sagaci aptius est.

LIBIDO. COITVS. PARTVS.
Educatio.

C ASINVS (inquit Aristoteles) multus est in coitu, minus tamen quàm equus coit. Si equam tamen superueniat, citiùs implet quàm ille, etsi frigidius eius sit semen. Equidem immodica petulantium luxuria in sacris per asinum indicatur, dicente propheta: *Quorum carnes sunt, vt carnes asinorum.* Et Plato dum antiquorum figmenta sequitur, ne sacratioris illius doctrinæ (inquit Valerianus) quam apud Aegyptios perceperat, arcana propalaret, hæc non incuriosè tractauit, ac de alijs quidem animalibus passim multa, de asino verò hoc præcipuè dixit, disputante apud Phædonem Socrate: Homines qui fœdis concupiscentijs manus dedissent, ventrique dediti per inertiam atque lasciuiam ingloriam inutilemque egissent vitam, neque quicquam pensi pudorisve habuissent, in asinos post obitum deijci. D. Hieronymus de Hilarione abbate scribens in hanc sententiam ita ait: *Iratus sibi, & pectus pugnis verberans quasi cogitationes percussione manus posset excutere: Ego te (ait) aselle faciam, vt non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis, fame te conficiam, & siti, graui onerabo pondere; per æstus agitabo, & frigora, vt cibum potius quàm lasciuiam cogites.* Iulius Scaliger asserturus conuenire mores, qui cum lacte simul hauriuntur, Iouem è salacissima quapiam bestia, non de gulosæ suis (quam pro nutrice habuisse in Idæ vallibus Cre-
D tenses crediderunt) mamma suxisse par esse ait. Igitur debuisse esse vel leporem, cuius fœcunditas versatur in opinione hominum, vel canem; nihil enim cane fertur amentius in Venerem, quo tamen ipse equum non minus calere arbitratur, semper enim furit mas; fæmina verò sola ex ijs quæ non superfœtant, prægnans admittit marem. Et quia in quodam Pyrenaico spectaculo termum aliquando sibi oblatum esset asinorum spectaculum, itaque placere magis, Masticheum (vt ait poëta) numen illud interea dum cauetur, ne sit cibus patri, habuisse tum pro cibo asinum lac ætate prima: postea cum barbara simul non tam pilum asini quàm spurcissimos induisse mores: sed & Ambraciotarum æneus asinus quem Delphis dedicarunt victis nocturna pugna Molossis, eandem asini libidinem testatur. Nam cùm in illos noctu insidias disposuissent Molossi; asinus qui fortè ex agro in oppidum agebatur, asellam insectans cum multa lasciuia, vehementem ruditum sustulit: ipse etiam agaso per tenebras obscura, & incondita voce inclamabat. Iniecit ea res Molossis tantam trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint: Eos Ambraciotæ detecta fraude nocti inuadentes prælio superarunt, vt author est Pausanias. Quamuis modò

Luxuria.
Qui in asinos mutari dicantur.
Lib. de plātis.
Asinus æneus.
Ambratiotarum victoria.
In Phocicis

libidine maximè pruriat, ob verendi tamen enormitatem, qua supra modum præditus est, ad ge-
nerandum admodum segnem esse compertum est, sicuti & homines qui simili genitalis productio-
ne conspicui sunt, quod in emissione per eam longitudinem semen transmeans habetetur & frigi-
L.10.c.28. dius fiat. Testaturque Aelianus inter causas cur Aegyptij asinos odere, & hanc quoque accedere
Infœcundũ esse. putari, quòd cùm populi prædicti omnes fœcundas animantes colant, asinus minimè fœcundus
nullo in honore sit. Geminos quidem asinam ex sese peperisse non facilè (inquit) quenquam me-
minisse ferunt. Tam mas quàm fæmina trigesimo mense coit, vt ait Aristoteles: sed magna ex par-
te nequeunt generare; verum in bimatu, aut trimatu & semisse. Sed iam vel anniculam ventrem
gessisse asellam aiunt (inquit) ita vt quod pepererat, educari ac perfici potuerit. Hæc ille, quæ
Plinius sic reddidisse videtur: *Partus à trigesimo mense ocyssimus, sed à trimatu legitimus, totidem*
L.16.c.20 *quot equæ & eisdem mensibus & simili modo.* De asinis ad coitum idoneis legendus est Constanti-
nus. Nisi à prima dentium mutatione generare incipiat, nunquam pòst generaturum, sed steri-
lem omnino perduraturum Aristoteles asserit. Idem de generatione multa prodidit, quæ hic or-
Generatio. ne recitabo. *Superstitiose* (inquit) *à quibusdam proditum est, asinas non concipere tot annis, quot gra-*
na hordei muliebris purgationis sanguine contacta ederint. Non æquinoctio verno, vt equæ & cætera
Coeundi tẽpus. *pecora, admissarijs iunguntur asinæ; sed æstiuo solstitio, propter naturæ frigiditatem, vt tempore calido*
pulli nascantur, eodem enim tempore parit, quo coierit. (Admittuntur ante solstitium, vt eodem tẽ-
pore alternis annis pariant, duodecimo enim mense conceptum semen reddunt, Varro.) *Mares in*
remissione operis deteriores ad generationem sunt, quamobrem ab opere non disiungunt. Reijcit asina
semen à coitu, nisi interpelletur, quamobrem statim à coitu verberant insectanturq́. Eadem ferè ha-
Partus. bet Plinius: *Parit* (inquit) *duodecimo mense, singulatim magna ex parte procreat prolem: ea namq́*
natura est, vt vnum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam edit, rarissimè tamen. A partu die se-
ptimo mari iungitur, eodemque die iuncta maximè recipit initum, sed postmodum etiam patitur. So-
let hæc nisi priusquam gnomonem amittat, pepererit, nunquam postea initum recipere: sin antea pepe-
rerit, parere tota sua ætate potest. Gignit tota vita quæ ei est ad trigesimum annum. Prægnantes ope-
re leuant: Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non disiungunt ab opere, quod re-
missione laboris fit deterior. Admittuntur ante solstitium, vt eodem tempore alternis annis pariant,
duodecimo enim mense conceptum semen reddunt. Anna socer Esau primus asinos equis copulauit,
vt Iudæi asserunt teste Isidoro. Quamuis autem asinus equam superueniens citiùs impleat quàm
equus, equus tamen si superueniat asinam, quam inierit asinus, non peruertet asini initum: sed si
asinus superuenerit equam quam inierit equus, peruertet, teste Aristotele propter seminis sui fri-
giditatem. Cur autem equam facilè impleat, in causa esse inquiunt, membri productionem, quæ
ad intima vteri equæ penetrat, vt tradit Cardanus in opere de varietate rerum. Idem Arist. au-
thor est: Cùm vel equus cum asina, vel asinus cum equa coierit, multò magis abortum conse-
qui, quam cùm vnigenæ inter se iunguntur, verbi gratia equa cum equo, aut asina cum asino. E-
uenire etiam tẽpus gerendi vteri, vt cùm equus cum asina coierit, maris norma, id est, vt quanto
spatio temporis mas perficitur in suo genere, tanta etiam fœtus, quem ipse procreat, absoluatur.
At magnitudine corporis, specie, & viribus, magis fæminæ, quàm mari simile euadere, quod na-
scitur, si frequenter coeant, neque vllo interposito tempore cessent quæ ita iunguntur, breui fæ-
minam sterilescere, eaque de causa non frequenter ita coniungere, qui curam huic adhibent rei,
sed tempus aliquod interponere: non asinum ab equa; vt ab asina equum recipi, nisi asinus sit qui
Equæ quos asinos recipiant. equam suxerit. Admittere de industria quos hippothelas vocant, ac si equimulgos voces, quæ in
pascuis modo equorum viribus bouis superantes coeant. Obseruatione dignum quod tradit Pli-
nius, ad mularum maximè partus, aurium referre in his, & palpebrarum pilos dici: quamuis enim
vnicolor toto corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddere. Pullum autem asininum
à partu recentem subijciunt equæ (ait Varro) quoniam eius lacte ampliores fiunt, quo id lac quàm
asininum, & alia omnia dicunt esse melius. Cæterùm quia equa respuit alienum fœtum, hæc opti-
mè tenebris fallitur; nam obscuro loco partu eius amoto, asinus quasi ex ea natus alitur, cui dein-
de cùm decem diebus assueuit equa, semper postea destinanti præbet vbera; sicque amplior & ad
omnia melior euadet. Dolent eis à fætu mammæ, ideo sexto mense (inquit Plinius) arcent par-
tus, cùm equæ anno propè toto præbeant. Lac grauidæ habent mense decimo, vel vt idem ait,
prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum vbi pingue pabulum, biduo, à partu maternum
Lac quale. lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur colostratio. Crassissimum asinæ lac est, vt quo coaguli
vice vtantur, tenuius equæ, tenuissimum cameli.

ÆTAS.

A

ÆTAS. VOX. AFFECTVS.

ASINIS vita est ad trigesimum annum, teste Plinio, vbi aliàs legitur, amplior
annis triginta, fæmina viuacior mare est. Cæterùm ob nimios quibus vrgetur,
labores raro proprium vitæ cursum adimplet, vt inquit Cardanus. Rudere pro- *Lib. 10. de*
priè ad asinos pertinere Grammatici aiunt, cùm enim vocem emittunt, rudere *subtil.*
dici: quibus reclamat Iosephus Scaliger in annotamentis suis in libros Varronis
de lingua Latina. Rudere (inquit) Suum, & Leonum, & aliorum animalium. O-
uidius, & Persius asinis attribuunt. Tamen oncant asini, non rudunt. Et reuera aut philomelæ
ait:

Quirritat verres, tardus rudit, oncat asillus.

Cæterùm apud nullum probatum authorem id verbum, quod omnino Græcum est, inuenias, &
ὀγκᾶν seu ὀγκᾶσθαι nisi interpreteris rudere, haud dubio non intelligeris: nam & ὀγκηθμὸν rudi-
B tum reddunt. Eleganter Ausonius in Epigrammatibus in hominem absonæ vocis.

Latratus catulorum, hinnitus fingis equorum
Caprigenumq; pecus lanigerosq; greges.
Balatu assimilas; asinos quoq; rudere dicas
Cùm vis Arcadicum fingere Marce pecus.

Dicitur & βρωμῶμαι propriè de asino, qui fame nimia compulsus rudit, quamuis in vulgari Lexi-
co βρωμῶμαι dicatur esse fœteo, rudo: & propriè de Leonibus, & hircis, & similibus malè olenti-
bus dici. Μυκάομαι, id est, mugio, quamuis propriè pertineat ad boues, tribuitur tamen etiam
camelis, & asinis, necnon alijs etiam tam inanimis quàm animantis, quæ mugitum boatumq; quen-
dam reddunt. Inter epitheta asini etiam est μεγαλόμυκητης id est grande mugiens siue grande ru- *Lib. 3. c. 7.*
dens. Hanc autem rudendi vocem (βρῶσιν) asinabus negatam esse aiunt, vt refert Aelianus. Im- *Lib. 5. de*
propriè itaque ab Ouidio dictum: *arte.*

Et rudit à scabra turpis asella mola.

Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, sed etiam à rediuo immunes esse dicuntur. Si
asinum morientem viderint, celerrimè deficiunt: raro alioqui morbis afficiuntur. Vno maximè mor-
C bo laborare dicuntur, quem malida vocant, quod vitium in capite oritur, facitque vt per nares
pituita multa, ruffaque effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, moriri feruntur, sed si in capi-
te solum est, non inferre interitum. Grammatici Græci maliasmon esse dicunt catharrum per na-
res in asinis. Malie (μαλίν) eisdem, affectus est iumentorum cum tussiunt: & malis, aphtha id
est, oris vlcus inflammatio. Sed de malide sic scribit Absyrthus de morbis eqnorum agens: *Ma-* *Malie.*
xima (inquit) *ægritudo est, à quo equi non facilè conualescunt, quam plerìq; malim, alij catarrhum,* *Cap. 2.*
Romani sumperium vocant: est autē reuera articularis morbus, deinde eius signa, & curationē subij-
cit. Cæterùm præter hunc affectum alios quoque habet cum equo communes, proinde equi hi-
storia consulenda fuerit. Accidit, & bulimus vtrisque, vt scribit Plutarchus in symposiacis, maxi- *Li. 6. qu. 8.*
mè si caricas aut mala gestant: Esse bulimum non famem sed exanimationem asserit, cùm odore *Bulimus.*
eorum fructuum sic afficiantur, odor autem non indigentiam sed morsum quendam in ore ventri-
culi exagitationemq; eius efficiat, quæ facilè sedatur, vel minimo scilicet panis frustulo. Ad vri-
næ asini difficultatem, quidam superstitiosi, vt Suidas scribit, hæc verba inmurmurabant: *Gal-*
lus bibit, & non meijt, myxus non bibit, & meijt. Sed myxonum puto, id est, bufonem dicere voluit.
Aelianus author est Maurusios asinos primùm vt se in viam dederunt, incredibiliter incitata cele- *Vrinæ dif-*
D ritate iter couficere, vt euolare, non excurrere videantur. Deinde eos citò fessos de via, & pedes *ficultas.*
& spiritus deficere, ac pedum tarditate ad currendum constrictos insistere, & acerrimas profun-
dere lachrymas, non tantopere meo iudicio (inquit) ob futuram mortem, quàm ob pedum in-
firmitatem, quare vt captiuos ad equos alligatos trahi. Si claudicent asini, aqua calida totum pe- *Claudica-*
dem circum lauabis, & scalpello expurgabis; quod postquam feceris, vrinam veterem calidam, *tio.*
in qua adeps, maximè caprinus elixatus sit, aut si is haberi nequeat, bubulus, circumfundes, at-
que hoc facies vsquequo sanitatem adipiscatur, vt monet Constantinus Cæsar ex Absyrto.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

VM Stygis aqua, cui ex petra profluenti insignis adeò inesse fertur frigiditas, vt vasa omnia dissiliant, asino in primis videtur esse occulta quædam amicitia, cùm solius huius animantis, aut mulæ sicuti alij prodidere, nisi mendosa (inquit Cælius) sint Græcorum exemplaria, vngula nullam patiatur noxam. Certè Plutarchus in libro περὶ πρώτε ψυχρῦ de asini vngula intellexit, quod facit in historijs quoque Iohannes Monachus in Alexandri mentione. At Plinius mularum vngulis contineri modò Stygis aquam prodit. Facilis lapsus: nam Græcè ὄνος, asinus est, mulus autem vel mula ἡμίονος. Aut vtrumque est, aut forsan labitur Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus, ὄνε χηλῶ dixit, quanquam interpres equi vngulam reddiderit. Hæc ferè Cælius. Aelianus verò, in Scythia (inquit) asini cornibus præditi nascuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis aquam continent, quæ transmittit vasa omnia, etiamsi sint ex ferro. Similem planè cum ventis vel amicitiam vel inimicitiam habere videtur. Legimus enim Empedoclem, vt notauit idem Cælius, quandoque colysaneman fuisse dictum, quòd venti flatum inhibuisset. Nam cùm Agrigentini vento infestarentur vehementiore, illum auertisse Empedocles dicitur, circumpositis vrbi pellibus asinorum innumeris: quam rem sic narrat Diogenes Laërtius: Etesijs aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperet, excoriare asinos iussit, factisque vtribus, eos collibus, & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus, cessantibusque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμαν vocatum esse Timæus tradidit. Quis autem rationem quoque adferat, quòd non amplius rudit asinus, si lapis è cauda suspensus teneatur? Id tamen vulgò dici Aelianus tradit. Quod verò asinos dicunt, tot annis sterilescere, quot hordei grana comederint menstruo infecta, id paulò antè negabamus. Asinum, & Aegithum inimicitias exercere ex Aristotele scribit Antigonus in mirabilium narrationum congerie. Prætereuntem enim solui in spinas. Eam ob rem, & quòd asino rudente Aegithi oua excidunt, perterritique pulli: huius damni memorem ægithum inuolantem, vlcera asini rostro ferire. Paulò tamen aliter nunc apud Aristotelem hæc legimus: *Salo* (sic vertit Gaza) *prælium cum asino est, propterea quòd asinus spinetis sua vlcera scabendi causa atterat; tum igitur ob eam rem, tum etiam quod si vocem rudentis audierit, oua abigat per abortum, pulli etiam metu labantur in terram. Itaq. ob eam iniuriam aduolans, vlcera eius rostro excauat.* Et sic quoque habet Plinius: *Aegithus auis minima cum asino* (dissidet.) *Spinetis enim se scabendi causa atterens, nidos eius dissipat: quod adeò pauet, vt voce omnino rudentis audita, oua eijciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur aduolans, vlcera eius rostro excauat.* Similiter asinus, & spinus (ἀκανθὶς) inimici inter se sunt, vt scribit eodem loco Aristoteles. Victus enim spino à vepribus quas asinus tenellas adhuc pascit. Quem locum Plinius ibidem sic reddidit. *Et acanthis in spinis viuit, idcirco asinos & ipsa odit, flores spinæ deuorantes.* Cur verò coruus asinos oderit, aduolansque feriat, & eorum oculos laceret, rationem nullam attulit Aristoteles. Sunt & lupi eis inimici, vt qui carne alantur, itaq; ab illis circumueniuntur. Aiunt Plutarchus, & Aelianus asinos nullo negocio comprehendi, & è vita tolli. Ait Aristoteles, nisi me fallit, memoria, asinum cùm lupum præsentem viderit, caput in latus vertere, ne aspiciat, & sic auerso visu inuadi. Haud bene etiam ei cum mure domestico est, vt his quibuscumque verbis testatur Albertus. *Pugnat* (inquit) *rattum quia dormit in eius præsepe, & mordendo nares eius, vetat ipsum comedere, ipse cum alio comedit eius pabulum.* Cæterùm Aristoteles hoc de colore, idest Stellione tradit, pro quo ipse ineptè rattum reddidit. Si oues vtantur stabulo, in quo asini, mulæ aut equi steterunt, facile in scabiem incidere Columella author est. Iam verò etsi asini, & equi eiusdem penè sint speciei, & in ijsdem regionibus, quæ vtrosque producunt, ijsdem stabulis amicè degant, naturaliter tamen equi asinorum ruditus horrent, ferreq; nequeunt, quod constat ex Scytharum pugna cum Aegyptijs. Cùm enim Scytharum equitatus, quo præcipuè valebant, in Aegyptios irrueret, rugitu asinorum, & mulorum insolito (quippe apud Scythas nulli sunt, Aegyptijs verò frequentes) adeo equos Scytharum legimus fuisse consternatos, vt protinus fugam fecerint, Aegyptijsque insignem victoriam dederint. Alij de Persarum Darijq; regis asinis id narrant. Testatur Philippus Beroaldus equum gradarium sibi à scholastico Bohemo dono datum, quoties asinos videbat audiebatq; rudentes, hinniuisse, resilisse, perturbatum fuisse: tandem assueuisse, minus ac minus indies fuisse perturbatum. Nam vt inquit ille; *nihil assuetudine maius.* Ipse qui apud Aristotelem, Plinium, Herodotum, cæteros, legerat in Scythia, & regionibus frigidis, non gigni asinos, nihil demirabatur illam equi agitationem, qui nimirum noua bestiæ, & forma, & voce ab initio consternabatur, mox exuta omni per consuetudinem formidine simul mansitabat, simul interdum pabulabatur.

L.25.c.16
30.
L.10.c.40
Empedocles colysanemes.
Ne rudat.
Li.9 c.55.
Asini, & Aegithi odium.
L.9.hi.c.1.
L.10.c.74
Spinus.
Coruus.
Lupus.
Lib 8.c.6.
Lib.8.
Hist.tra.1 cap.2.
Equus.

A labatur. Adeo multa quæ primum inspectione videbantur formidolosa, paulatim mox cognita contemnimus. Iam verò hoc omnem admirationem superat, si verum est quod scribit Gaudentius Merula: Si percussus à Scorpio super asino rectus desideat ad caudam, pro ipso dolorem sensiturum asinum: eiusque rei signum esse quod pedendo moritur: Vel si is quem scorpio pupugerit, in aurem dicat asino, Scorpius ne pupugit, non amplius doleturum, dolore in asinum transeunte. Lib.3.Mirab.58. Sunt modò & plantæ quibuscum vel bene vel malè eis conuenit. Abroso ab asino vitis palmite, vindemiam inde feraciorem prouenisse obseruatum est: idque cum summa secuti diligentia mortales lætiorem sibi prouentum quotannis compararunt. Plantæ. Cuius rei monumentum Naupliæ spectabatur, vbi lapideus asinus grata posteritatis memoria dedicatus fuerat. Huc illud addam quod is neque mortuus quidem officium facere desistit, si quidem Vadimonius compertum ait caluariam eius in hortorum medio depositam, ad loci fertilitatem facere: Sunt verò asinis ferulæ gratissimæ in pabulo teste Plinio cæteris iumentis cùm sint præsentaneo veneno, & in equi historia ex eodem diximus, circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equos nascentibus Ferula. illic herbis pastos, inflammari rabie, circa Botnias verò asinos. Si in Hetruria depascantur cicutam, profundissimo somno & torpore corripiuntur, vt non tantùm stupidi, sed planè mortui videantur; Cicuta. B Id quod aliquando rusticos (inquit And. Matthiolus) fefellit, nam cùm asinis quos mortuos credebant, pellem detraherent, accidit quod in medio ferè operis sint experrecti, non sine magno exoriantium terrore & ingenti astantium risu. Testatur & Scaliger, asellos se vidisse multum oscitantes ex cicutæ esu, deinde in amfractuosos gyros circumactos concidisse. Exer.152.

AVGVRIA. PRODIGIA. SOMNIA. Præsagia.

CAESARI Augusto cum Antonio ad Actium dimicaturo, cùm nondum sublatis planè tenebris tentorio digressus circum naues ambularet, quidam asinum agens occurrisse traditur: interrogatumque quis esset, respondisse sibi Eutycho, asino Niconi nomen esse. Augurium Augusto oblatum. Est autem Eutychus Latinis fortunatus, Nico vincens. Nico n asinus. Eius ominis causa Cæsar, cùm locum istum nauibus oneraret, æreum asinum C & hominem ibi posuit, vt Plutarchus alijque passim memoriæ prodiderunt. In Anton. C. Marium in Minturnensium custodia delitescentem legimus, cum asellum considerasset oblatum sibi pabulum spernere, & ad aquam properare, ex hoc salutis sibi pabulum spernere, & ad aquam properare, ex hoc salutis sibi viam ostensam conieciss e. Saulem dum asinas amissas quæreret, pro ijs regnum inuenisse Suidas annotauit. E contrario cum asinus Leonem interfecisset, omen magni terroris edidit, necemque Alexandro portendisse literis mandatum esse Alexander ab Alexandro annotauit. Lib.5.c.13. Certè Plutarchus in vita Alexandri inter prodigia quæ Alexandrum perturbarunt, hoc scribit: *Ex his enim quos educabat, leonem quendam eximiæ magnitudinis ac formæ mansuetus asellus calcibus exanimarat.* Asinus leonē occidēs. Idem accidit Florentiæ anno 1302. Leonem enim Florentinis à Bonifacio ob magnitudinem pulchritudinemque donatum, in aula præfecti asellus clitellatus calcibus ira defatigauit, vt tandem interimeret. Alij autem aliter hoc prodigium interpretabantur, inquit Ioannes Villanus. Erant qui ad Sibillæ referrent oraculum, quo denunciatum est olim, tunc Ecclesiæ excidium fore, cùm animal mansuetum regem suum occidisset, sed in ipsum Pontificem portentum minabatur; mox enim à Sciarra Colonna Galliarum Regis iussu captus est. In eadem Hetruria res alia similiter ridicula nouam animis omnium religionem iniecit. Pistorij sub D horam diei tertiam spectantibus multis, asinus excelsum tribunal ascendit, atque inde ruditum vsque adeo compositum edidit, vt populum accurrentem alloqui, & quædam dicere velle videretur. Asinus tribunal ascēdens. Creditum est significasse Terentium arte pistorem ex humili genere præfectum futurum vrbis, cùm accusasset præfectum furti. Asinus aut bos, vt alij referunt loquens inter cætera prodigia recensetur, quæ ciuile bellum præcesserunt: ad quod pertinet illud Lucani. Lib. 1.

Tunc pecudum faciles humana ad murmura linguæ.

Sed & in sacris literis legimus asinam domino suo locutam fuisse. Asinus loquitur. Balach enim filius Sephor cùm in terram suam Israël venisse comperisset, nuncios misit, vt Balaam hariolum inuitaret (inquit D. Augustinus) vt populum Israël malediceret. Lib. 1. de mirab. sac. Script. Qui cum sedens super asinam pergeret, & asina angelum in angustijs stantem euaginato gladio videns timuisset, ter cæsa demum domino substitit. Vnde amplius flagellata, humano more & sermone quasi querulosa ancilla loquitur. Et illa loquente, statim Balaam oculi, vt angelum cerneret, aperiuntur. In hoc admirabili signo quamuis asina competentia sibi verba profatur, non tamen sua mente, nec affectu suo loquitur, sed dominus,

Asini aures habere quid in somno portendat.

Cur auriculas motitantes pluuiam præsagiant.

minus, de quo dicitur, & aperuit os asinæ, sicut ad loquendum os aperuit, ita etiam linguam & palatum in verba gubernauit. Asina enim quid & quomodo diceret, & si aliquid diceret, ignorabat, quoniam & homines qui alieno inflati spiritu loquuntur, & adhuc cùm loquitur, nesciunt &c. Iam verò si quis asini se aures habere imaginatus fuerit per quietem, ingruere homini seruitutem & ærumnas, coniectores autumant. Ita etiam si quis asinium se caput habere somniauerit. Contrà si quis ægrotet, vidisse asinum qui à lapsu se sustulerit, indicat eum conualiturum in omnibus dicente quopiam Viden' vt asinus se erexerit? decumbentem indicat surrecturum. Si aselli aut muli, diu multumque & caput & auriculas absque præsente causa motitabunt, pluuiam ad futuram designabunt, vt author est Theophrastus: rationem reddit Antonius Mizaldus; Auditum hebetant austri (inquit Hippocrates) & caput grauant. Sunt asellus & mulus capite enormi, propterea pituitæ & gignendæ & excipiendæ peropportuno. Quæ quia componente sese in pluuias aëre, huiusmodi animalia exagitare solet: idcirco calore de motu conciliato, quicquid id est tenuare dissipareque, imo verò in ambientem aërem deponere in primis tentant.

COGNOMINATA.

Denominata.

Lib. 1. Saturnal. c. 6. Cornelij Asinæ cur dicti.
Dec. 3. l. 3.
Asinij.
Li. 5. c. 20.
Asellæ.
Aselliones.
Lib. 1. c. 13 & l. 1. c. 18
Asini.
Asinelli.

ASINÆ cognomentum teste Macrobio Cornelijs datum est, quoniam princeps Corneliæ gentis, empto fundo seu filia data marito, cùm sponsores solemniter ab eo poscerentur, asinam cum pecuniæ onere produxit in forum quasi pro sponsoribus præsens pignus. Liuius verò Cornelium asinam memorat interregem & P. Cornelium asinam siue illum siue alium. Asconius Pedianus in oration. Ciceronis contra L. Pisonem & Cn. Cornelium asinam consulem cum C. Duilio. Fuerunt autem & Asinij vetustæ familiæ, è quibus Asinius Pollio celeberrimus, & cuius perelegans extat oratio aduersus Catilinam. Asinius quoque Sabinus memoratur à Tacito & Asinius Capito apud A. Gellium. Fuere & Asellæ cognominati, Lucretius Asella apud Florum & scriptorem de viris illustribus. Fuere denique Aselliones, vt Sempronius Asellio scriptor Romanæ historiæ apud A. Gellium. Asinorum familia Florentiæ est antiquissima, ex quibus Asinus de Asinis reformauit statuta mercatorum, vt legimus in libro Italicè conscripto de nobilitate asini. Fuit & in hac mea patria gens Asinellorum olim florentissima opulentissimaque, à qua turris in minusculo foro constructa conspicitur, quam à conditoribus in hodiernum vsque diem cognominant turrim Asinellorum; quæ altitudine structuræque æquilibrio est Bononiæ spectatissima. Brocardus monachus in descriptione terræ sanctæ de eius agens incolis circa castrum Arachas post Tripolim habitare tradit Saracenos, qui Vanni dicuntur; his sociari Saracenos alios quos Asininos vocant, habitantes in montanis vsque ad castrum Antherardum, plurima habentes castra & oppida, atque fertilissimam occupantes terram. Cur verò Asinini vocati sint, subticet. An fortè quia sese Romanæ Ecclesiæ subijcere aliquando voluere? Nam & Christiani olim, per ignominiam Asinarij nominati sunt. Verba sunt Corn. Taciti (inquit Petrus Crinitus) quo loco historiam de Iudæorum origine & moribus scribit. Assensere Iudæi Mosi duci atque omnium ignari, fortuitum iter incipiunt: sed nihil æquè quam inopia aquæ fatigabat. Iamque haud procul exitio totis campis procubuerunt: quum grex asinorum agrestium è pastu in rupem nemore opacam cõscendit. In quibus vulgatissimi codices deprauati alicubi comperiuntur, & quidem ineptissimè, vti res ipsa, & Sept. Tertullianus docet, qui Taciti verba mutuatus, ad hunc modum in Apologetico id explicat; Refert (inquit) Tacitus Iudæos Aegypto expeditos, siue (vt putauit) extorres vastis Arabiæ aquarum locis egentissimos, cum siti macerarentur, onagris qui fortè de pastu potum petituri existimabantur, indicibus fontium vsos: ob eamque gratiam consimilis bestiæ superficiem consecrasse. Notum est enim quod ipsi quidem Iudæi ab Appione Alexandrino, Moloneque & alijs notati sint, quod aureum asini caput in templi sacrario seruarent, atque adorarent: quoniam Mose duce (vt improbè asserunt) asinorum beneficio aquas Iudæi inuenerunt. Quod esse falsum & planè fictitium Iosephus Iudæorum vernaculus & templi sacerdos, alijque complures asseuerant. Vnde idem Tacitus, vt mendaciorum loquacissimus, à nostris meritò incessitur. Romani autem veteres pari causa & Christianos æquè ac Iudęos Asinarios vocarunt, obstinato videlicet in Christi nomen odio, quem per ignominiam etiam Chrestum per e. literam appellabant. Sed & figuris picturisque Christianis illudebant; quando infando etiam picturæ genere Deum nostrum sic depictum spectanti populo proposuerunt, vt is foret auribus asininis, pede al-

Asinini.

Asinarij dicti Christiani.
Lib. 1. c. 9.

Atero inungulatus, librum gestans, & togatus. Cui flagitio vt scelus adderent, tali titulo Christi effigiem dedecorarunt; Deus Christianorum ὀνοχοίτης: qua in re vel ipse quidem Tertullianus ægrè à risu abstinuit, quum nomen ipsum, & formam conspiceret. Hæc omnia itaque ille. Porrò sic quoq; legimus apud Alexandrum ab Alexandro Clisthenen tribus Doriensium, ne forent eædem Sicyonijs, quæ Argijs, diuersis nominibus ad ignominiam compositis notauisse. Nam præter tribum suam cui Archæ nomen erat, reliquas ludibrio habitas, ex brutis appellasse: quippe hyatas, id est suales, aliquibus oneatas, hoc est asinales, reliquis chœreatas, id est porcales nomina indidisse, quibus mox aliud nomen dixisse, hyleas, Pamphilos, diamantes, & Egyleas. Apuleius libidinosam mulierem, & quod in viro exoptabat, in asino adamantem, eleganter asinariam Pasiphaën nominauit his verbis: *Fuit in illo conuenticulo matrona quædam pollens, & opulens, quæ more cæterorum visum meum mercata: ac de hinc multiformibus ludicris delectata per ammirationem assiduam: paulatim in ammirabilem mei cupidinem incidit; nec vllam vesanæ libidini medelam capiens adinstar asinariæ Pasiphaës, complexus meos ardenter expectabat; grandi denique præmio cum altore meo depacta est noctis vnius cubitum &c.* Oppidò quàm decenter (inquit Beroaldus in commento) Pasiphaë asinaria mulier dicta, quæ ita expetebat asini concubitum, sicut illa Pasiphaë poëtica

Li. 1. c. 17. Nomina ad ignominiã imposita. *Pasiphaë asinaria.* *Pasiphae poëtarum*

B tauro supposta ferinos coitus adamabat. Res est testimonio poëtarum notissima, & historicorum monumentis celebrata, quemadmodum Pasiphaë Solis filia Minois vxor tauri amore flagrauit, & opificio Dædali intra vaccam ligneam inclusa septam corio iuuencæ concubuit. Aristonem autem nobilem iuuenem Ephesium, filium Demostrati, mulierum ita exosum fuisse tradunt Aristides, Stobæus, & Plutarchus, vt cum asina concumberet, exque ea puellam formosissimam susciperet, Onosceliam ab euentu, quòd videlicet cruribus esset asininis, dictam: E contrario Mahumetum illum Turcicæ sectæ authorem quidam scriptor Germanus, qui terræ sanctæ itinerarium ritè conscripsit, & ex perlecto Alcorano multa retulit, Saracenæ cuiusdam dum per Arabiam iter faceret, amore correptum fuisse tradit, à quà cum efflagitatum coitum impetrare non posset, mox asellam qua inuectus erat, ex indomito libidinis ardore compressisse. Vtrumque itaque non incongruè cum Apuleo asinarios cognominabimus: sed fuit ὄνος siue asinus etiam quidam appellatus non ob tam nefarium coitum, sed propter penem vltra animalium modum prominentem, qua de causa Commodo Imperatori tam gratus fuisse fertur, vt & ditaret hominem, & Herculis sacerdotio præponeret. Sunt modo, & loca ab asino denominata Megarensis ager si-

Li. 2. Para. Serm. 2. In Parall. c. 54. Onoscelia.

C cut & Atticus asper minimeque ferax partem ampliorem habet refertã montibus inquit Strabo, quos Oneos, id est asinarios vocant. Et ad Antronem munitum castellum ait esse in transitu in Eubœam quod Antronis asinum vocant, Interpres Aristophanis in Pluto inter alias rationes, cur Midas dicitur habuisse aures asininas, vnam etiam addit, quòd Phrygiæ pagum incoleret, cui nomen ὄνου ὦτα, id est auriculæ asininæ. Asinaria festum erat Syracusis, ab Asinaro fluuio appellatione ducta, apud quem Atheniensium imperatores Nicias, & Demosthenes capti. Malea promontorium Peloponnesi vocatur à forma ὀνύγνάθος Ptolomæo, id est asini maxilla, γαμφήμας, vt scribit Isaacius in Lycophronem. Pausanias in Laconicis excurrere tradit in mare procul ab Asopo stadia CC. Onuphis Aegypti vrbs Stephano, & Psello, quæ Herodoto onuphites vocata est. Multa etiam Italiæ loca obscura aliàs ab asino nomen acceperunt, vt in agro nostro, qua itur Florentiam, Scarica l'asino, id est asino sarcinam demito, propterea quod asinus, cùm eo peruenit, præ lassitudine quietem poscit. Mutinæ fontem quendam ab asino denominarunt, quod aliquando in eum asinus ferris indutus argenteis, à Bononiensibus excoriatus ludibrij causa in vrbem eiaculatus incidisset, vt Pompeius Vizanius noster amicus narrat, in sua de Bononia historia. Via asinaria vna est authore Ortelio ex illis quæ ad vrbem ducunt Festus Pompeius vrbis Romæ viam esse ait, item liber notitiarum, vt idem Ortelius citat. Asina bella nomen est villæ cu-

L. 9. Georg. Montes asinarij. Aures asini. *Li. 3. Via asinaria.*

D iusdam in agro Romano qua itur Braccianum. Apud Foroiulienses via quædam vulgò vocatur, Quì mi caddè l'asino, hoc est, hic meus cadebat asellus; quæ verba ad perpetuam rei memoriam durissimo impressa lapidi reseruari aiunt. In regno ea est Sauorignanorum. Asinorum paradisus Perusij nomen est plateæ, qua iter est ad monasterium conuentualium D. Francisci. Asino longo castri nomen in agro Senensium. Vallis asinaria non longè abest à Tiguro Heluetiorum. Mons asinellus in Abrutio celebris templo D. Eustachio quod habet in vertice, sacro. In Sicilia secundo à Catania lapide ingentem aiunt esse fluuium, cuius pons ligneus quatuor capax currũ, à transeuntibus asinis, pons asinorum nuncupatur. Est & eiusdem nominis pons inter Aquilegiæ vrbis ruinas ab Attila destructæ, ab asina marmorea binos lactente fœtus nomen habens, cuius hodieque reliquiæ extant. Pruna quædam tradit Plinius asinina olim dicta esse à vilitate, seriora maioraque, eodem colore quo hordearia. Onocecidas Galenus à rusticis ait vocari eas gallas, quæ grandescunt fungosæ, quasi asininas, quòd ignauæ sint & minus efficaces. Plinius inter diuersas vuarum species damnari ait visu cineream, & rabusculam (rauusculam colore ad rauum inclinante, &

Asinorum paradisus. *Pons asinorum.* *Pruna asinina. li. 15. ca. 13.* *Li. 14. c. 3.*

te) & asiniscam, id est colore asini, vt doctiores exponunt, ideoque conijciunt, quod eadem fortè Varino sit ἐννηγδη nominata. Hesychio verò etiam ὀνόπη est genus vitis nigræ. Ονόγυρον, cuius mentio apud Nicandrum in Theriacis, Suidas exponit φυτὸν ἀλεξίκακον, ὅπερ τριβόμενον ὄζει, additque alijs ἀνάγυρον nuncupari, indeque translatum esse dicit, κινεῖς τὸν ἀνάγυρον, de ijs qui ipsi sibi mala accersunt. Nicandri verò Scholiastes, chamæpitym eam ait esse herbam, quæ & ὀνόγυρος & σιδηρῖτις dicitur, & ὄνια ἄγρια, quod iudicium multi vt ineptum reijciunt. Est etiam Onogurus nomen viri, cuius his verbis meminit Varro. *Abubus Athenis Buzuges nobilitatus, Argis Onogyrus.* Ὀνόπυξος spinosis stirpibus accensetur à Theophrasto. Theodorus buxum asininum Latinè reddidit. Plinius Græcam nomenclaturam retinuit. *Onopyxus* (inquit) *folio, & caule spinosus est.* Apparet autem inde nomen habere, quòd sit carduus asinis in cibo gratissimus, & summoperè expetitus: quanquam non desint, qui non per υ, sed per η, ὀνόπηξον legendum esse existimant, quòd ad eum deuorandum asinus perpetuo defigatur, & hæreat: qua ratione, & dipsacum ὀνοκάρδιον, nuncupant, quòd ad eum asinus magna alacritate feratur cùm senserit, quasi asini corculum. Cùm verò asinos vbique obseruauerimus ad quosdam carduos crebrius accurrere, ijsque libentius, & maiori cum voluptate vesci, & ab ijsdem magis allici, meritò ὀνόπυξος nominauerimus. Item Plinius Onopordon memorat his verbis: *Onopordon si comederint asini, crepitus reddere dicuntur.* Quamobrem Delechampius onopordon id genus cardui esse iudicauit, quod herbarijs communiter corona fratrum appellatur, & carduus tomentosus, cùm Parisienses seruata nominis Græci significatione Pet d'asne quasi asini crepitum vulgò vocant, aiuntque, & affirmant asinos eo gustato subsultare, crebroque pedere. Anonin quidam eodem attestante ononida malunt vocare. Grammatici ὄνωνιν exponunt τὴν τοὺς ὄνους ὠφελοῦσαν, quòd asinos iuuet, videlicet se se terentes ad illam scabentesque, vel quòd in ea se volutantes spinis eius dorsum libenter affricent & scabant. Apud Nicandrum legitur etiam ὄνωσις in Theriacis. Τοσσωπός τε καὶ ἡ πολύγωνος ὄνωσις: sed metuo ne perperam pro ὄνωνις, præsertim cum addat πολύγωνος, id enim pro πολυάκανθος accipere videtur. Onosma teste Dioscoride etiam ὄνωνις vocatur, quare apud Paulum Aeginetam, vbi scribetur ὄνομα & ὄνωμις legendum ὄνοσμα & ὄνωνις. Onophyllon eadem est anchusæ species, quæ Arabicæ linguæ authoribus etiam asini lactuca vocatur: sed & ipsam anchusam quoque Græci onocleam vocant: & alterum eius genus apud Dioscoridem onochiles appellatur, pro quo aliqui onochilon, alij onochelim dicunt. Apud Theophrastum perperam scribitur ὀνοκίχλη, vbi Gaza vertit Turdaria absque vllo sensu. Est autem onocichla Plinio, cui flos diuturnior per partes floret. Auriculam asini Galli quidam vocant symphytum alterum: Sabaudi lotum pratensem, panem asini: Inter stirpium nomenclaturas Dioscoridi attributas, onomordon est helxine: asini sanguis Aegyptijs, Filix: asinus ichrei Magis sampsuchum. Onobletum herba lingua similis Hippocrati contra faminarum profluuia in vellere apponitur. Gorræus speciem bliti linguæ similem exponit. Plinius equidem testatur Hippocratem putare bliti cibo ventrem sisti, ipse vero ventrem adeo turbare tradit, vt choleram faciat aliquibus. Alterum origani genus Græcis ab asino onitis cognominatur, ideoque Nicandro ὀνοπέταλον vocatur, quasi folium asini, quod videlicet folium eius asino in cibo sit gratissimum. Onobrychis ab asini ruditu nomen accepit; cæterùm quod ea deuorata rudere cogatur asinus, à nemine quod sciam, proditum est. Onothera verò, siue onagra, non ab asino, sed à vino, cuius odorem radix exiccata refert, dicta est, quamobrem potius scribendum est οἰνόθηρας, & οἰνάγρον. Ὀνόσκελοι dæmones sunt, vt annotauit Cælius, inaquosa, & arida corporibus arescentibus frequentantes, asininis cruribus. Hi sese mares plurimùm (inquit) exhibent, interdum quoque leonem & canem induere videntur. Præter verò omnem veritatem onochelon Christianorum deum intelligi suprà dictum est, & infrà etiam dicetur. Ονοκώλη verò similiter asinino pede dicebatur Empusa (Laruæ aut terriculamenti genus vno pede incedens, Hecatæ dicatum) de qua Aristophanes in Ranis: καὶ σκέλος χαλκοῦν ἔχει Νὴ τὸν Ποσειδῶ, καὶ βολίτινον θἄτερον. vbi Scholiastes exponens quid sit βολίτινον σκέλος, ait ἔνιοι δ' ὄνου σκέλος λέγουσι. διὸ παρὰ τισι καλεῖσθαι ὀνόκωλον. Quapropter vbi apud Etymologum legimus Empusam esse dictam παρὰ τὸ ἐμποδίζειν, ἢ ἀπὸ τοῦ τὸν ἕτερον πόδα χαλκοῦν ἔχειν, ἢ ὅτι ὑπὸ σκοτεινῶν τόπων ἐφαίνετο τοῖς μυουμένοις. ἐκαλεῖτο δὲ αὕτη καὶ ὀνόπολη, pro ἐμποδίζειν ex Suida legendum ἐνιποδίζειν, & pro ὀνόπολη, ὀνόκωλη, vt restituit Henricus Stephanus in lexico suo veteri, cui multa ait cum Etymologico esse communia; vbi sic legitur, Ἔμπουσα, φάντασμα δαιμονῶδες ὑπὸ τῆς Ἑκάτης πεμπόμενον, ὃ δοκεῖ πολλὰς μορφὰς ἀλλάσσειν. Et paulo post explicatum nominis etymum: οἱ δὲ φασιν ὄνου σκέλος ἔχειν αὐτήν. ὅθεν ἐκεῖνοι ὀνοσκελίδα, ὀνοκώλην, ὀνόκωλον καὶ ὀνοκωλέαν καλοῦσι. Est itaque Empusa spectrum quoddam quod ab Hecate dicebatut immitti videndum miseris, & calamitosis. Aristophanes aiebat in varias eam mutari formas, vt bouis, muli, canis, & rursus formosæ mulieris. Quidam existimãt meridianis horis apparere Empusam solitam ijs qui parentant manibus. Fit autem

in facris

Onogyrus. *Onopyxus.* *L.6.Hist.6* *L.21.c.16* *Onocardiũ.* *L.27.c.12.* *Onopordon.* *Ononis.* *Onosis.* *Onosma.* *Onophyllũ.* *Onaclea.* *Onochiles.* *Li.7.Hist. c.10.* *Onocichla* *Auricula asini.* *Panis asini* *Onobletũ.* *Origanum.* *Onobrychis* *Onothera.* *Onoscheli dæmones.* *Lib.2.c.6.* *Empusa.*

A in sacris etiam psalmis mentio meridiani dæmonij. Sunt qui hanc ipsam Hecaten affirmant esse, narrantque vno conspici pede, ideoque Empusam (Ἐμπουσαν) dici, οἱονεὶ ἐνίποδα. Sunt & ὀνοκένταυροι dæmonum genus tenebrosum καὶ κάθυλον apud Aquilam. Meminit eorundem D. Hieronymus. Onocentaura verò Aeliano genus animalis siue veri siue fictitij: de quo sic scribit: Onocentauram quisquis vidit, non incredibile ducet, quod fama peruagatum est, Centauros fuisse, neq; fictores, neq; pictores in eorum descriptione mendaces fuisse, sed eos quoque à tempore productos, & gemina diuersæ naturæ corpora in vnum coaluisse non negabit. Verùm siue reuera fuerint, siue omni cera fluxabilior & ad fingendum habilior fama illos finxerit (tanquam dimidiato hominis & altero equi corporibus permixtis & vna conciliatis anima) prætereo. De Onocentaura quidem mihi nunc est animus explicare, quæ auditione & fama accepi. Eam ipsam scilicet homini ore similem esse, & pilis prolixis faciem eius ambiri: simul & collum & pectus humanam speciem similitudinemque gerere: mammas quoque turgidas in pectore: humeros, brachia, cubitos manusque humanam naturam habere: dorsum, latera, ventrem, posteriores pedes, asino persimiles esse: & quemadmodum asinum, sic cinereo colore esse: imum ventrem (ad latera) leuiter exalbescere: duplicem vsum ei manus præstare: nam celeritate vbi fit opus, eæ præcurrunt B ante posteriores pedes: ex quo fit, vt cæterorum quadrupedum cursu non superetur: ac rursus vbi habet necesse vel cibum capere, vel quicquam tollere, ponere, apprehendere aut constringere, qui antea pedes essent, manus efficiuntur; tumque non graditur, sed in sessione quiescit. Animal est graui animi acerbitate. Nam si capiatur non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame sibi mortem consciscit. Hæc de Onocentaura Pythagoram narrare testatur Crates ex Mysio Pergamo. Hactenus Aelianus. De Onocrotalo aue, cui nomen est ab asinino clamore, consules lector tomum nostræ ornithologiæ tertium. Suprà inter æquiuoca, tractorij generis machinam, Latinis suculam, Græcis ὄνον id est asinum vocari ostendi. Eadem & ὄνευος dicitur, vt Budæus in Pandectis docet. Scholiastæ verò Thucididis ὄνευος est μηχανὴ ἐπ' ἄκρων ἀκατίων πηγνυμένη, ἀφ' ἧς περιβάλλοντες βρόχους, τοὺς σαυροὺς ῥαδίως ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀνέσπων. Ἐστὶ δὲ ἡ μηχανὴ ἐπὶ τοσοῦτον βιαιοτάτη, ὥστε τε καὶ σαγηνὴν βαρεῖαν ὑπὸ δύο ἀνδρῶν ἀπόνως ἕλκεσθαι. Sed & ipsi helciarij qui suculam versant, ὄνευοι appellantur, vt ex eodem Scholiaste discimus: ὄνευος (inquit) μηχανὴ ἐστὶ περιαγωγῆς, ᾗ οἱ χρώμενοι, ὄνευοι λέγονται. Hinc & ὀνεύω id est suculam verso. Apud nos tessarius quidam ludus vulgò ab asino scarica l'asino nuncupantur, qua, si asinus sarcina liberatus, propterea quòd is qui vincit, latrunculos simul in eodem loco collectos, C pro tesserarũ iactu prius per diuersas abaci lusorij areas disponit, & deinceps eximit. Ὀνοβατεῖν authore Polluce propriè dicitur de asinis, cùm equas inscendunt. Sic enim scribit: ὄνων δὲ ἴδιον τὸ ὀνοβατεῖν: ὁπόταν ἵππους ἐπιβαίνωσι. Xenophonti verò est, facere vt asinus equam ineat, αἱ γὰρ ἀγελαῖαι τῶν ἵππων οὐχ ὑπομένουσι τοὺς ὄνους ἐπὶ τῇ ὀχεία ἕως ἂν κομῶσιν. Οὗ ἕνεκα καὶ ἀποκείρουσι πρὸς τὴν ὀχείαν τὰς ἵππους ἅπαντες οἱ ὀνοβατοῦντες. Quæ modò mulier ὀνοβάτις apud Cumæos, & ὀνοβόσις dicta sit, dicetur suo pòst loco. Ὀνεῖον, stabulum asinorum exponit Varinus. Ὀνηλάτης, ὀνηγήσιος, ὀναγρὸς (nam ὄναγρος est asinus ferus) ὀνοφορβὸς, ὀνοκίνδυνος, vt Varinus habet, vel Doricè ὀνοκινδιος, vt Suidas & Pollux, est qui asinos ducit, vel pascit, pro quo & κιλλακτὴρ similiter Doricè apud Varinum legitur rectè, nam κιλλὸν & κίλλαν suprà asinum esse diximus: minus bene apud Pollucem κυνακτὴρ. Sic enim venatorem potius vocamus. Latini asinarium dicũnt: & sic inscribitur Plauti comædia, vt ipse ait in prohœmio,

Hecate. *Onocentauri.* *Onocentaura.* *Li. 17. c. 9.* *Onocrotalus.* *Oneuus machina.* *Li. 5. c. 15.* *Lib. de re equest.* *Oncion.* *Asinarius.*

Nunc quid me dixi velle vobis dicere,
Dicam, huic nomen Græcè, est onagos fabulæ.

Sic enim legendum, non autem onagros, quo modò in omnibus libris & scriptum est & impressum; quod vidit Turnebus & astruit Dionysius Lambinus. Dicitur & qui asinos agit, asinecta a- D sinida & asiniga: quamobrem idem Turnebus, in hoc Virg. in Copa:

Asiniga. *L. 13. c. 22*

Huc alibida veni, fessus iam sudat asellus,

vbi quidam legebant, *Huc ad liba veni*, legendum iudicat vel asinida, vel multò potius asiniga, ab asino agendo, sicuti & in prologo qui Plauti Bacchidibus prætexitur, non illo quidem à Plauto scripto (apagesis illum à tam elegante Latinoque comico) sed à veteri tamen aliquo scriptore profecto, in quo Silenus, de quo loquitur Virgilius, pando asino vehi solens, ita de se loquitur:

Asibidam Ionij me vocitant greges
Quod vecturio senex vehat asinario.

Sed nec asinecta legenti de futurum putat suffragatorem, quod tamen non ita vltima compendinatione decernit.

HIEROGLYPHICA:

L.30.c.20
Homo ſemper domi manens.

IN Hori (inquit Cælius) lectum monumentis eſt, Aegyptios hominem indicantes, qui peregrè nunquam ſit profectus, onocephalum expingere, quia nec hiſtorias audiat, nec quæ ἐπὶ ξένης fiant, perſentiſcat. Cum primis autem rerum omnium ignarum per iſtiuſmodi aſellicipitem hominem à ſacerdotibus Aegyptijs eo modo indicari idem Horus alijq; prodidere, eamq; imperitiam in eo præcipuè notari volebant, quæ plurimũ ex ſolitaria accidit educatione, quippe cùm quis, vt ait Pierius, tanquam Aglaus alter, intra priuatos parietes ſemper altus & educatus, pedem è domo, vel è patria nunquam tuliſſet foras, oportere ſcilicet hunc parum experientem eſſe, & officiorum hoſpitalium inſcium. Iſraël itaq; diu apud Aegyptios educatus & hieroglyphicῶν optimè peritus, cùm Iſacharem filium ſuum aſinum appellaſſet, intra terminos eum moriturum dixit. Non enim longius peregrinari ſolent aſini, vt equi & muli, ſed intra prouinciam, in qua nati ſunt, plurimum contineri. Peregrinatione autem homines ſapientes effici, Vlyſſis diſcimus exemplo, de quo Homerus ait:

Gen.49. Iſachares aſinus dictus.

Πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,

Quique vt ait Horatius:

Quid virtus & quid ſapientia poſſet,

Ex longa & decennali peregrinatione didicit, Tot autem ac tanta ſunt quæ de aſinorum ſtoliditate referuntur, vt ſubinde ſit ad eam redeundum; quam ſi apertius (inquit idem Pierius) deſcribere Aegyptij voluiſſent, animal omnium maximè docile deligebant, Simiarum quippe gregem, inter quas aſinum vel ſaltare vel tibijs canere, vel etiam diſceptare fingebant, rem quidem tam dictu quam ſpectatu ridiculam, ſi quæ in receſſu pondus habeat. Aliter frenatum aſinum in huiuſmodi ſignificatum proponebant, quippe quod animal ſit minus idoneum ad diſcendum. Vnde etiam Mathematici eum qui ortu ſuo ſextum decimum Leonis gradum ſortitus ſit, indocilem futurum præſagientes; frenatum aſinum, tunc oriri fingunt, irritam eo modo inſtitutionem futuram indicantes. Nec abſurdum quoq; eſt ſignificatum illud, quod ex vulgi prouerbio diſumptum eſt, cùm præclarè venuſteq; aliquid inchoatum citò deſeritur, currentem aſinum pingere. In ore enim omnium eſt, aſini ſuccuſſationem parum admodum procedere. Iam verò longè diuerſum eſt, quòd apud Hebræos, præcipuè Cabaliſticos, aſinus eſt ſapientiæ ſymbolum, cuius quippe ideam conſtituunt Saphiroth, eam afferentes rationem, quòd eum qui ſapientiæ ſit operam daturus, victu admodum tenui, & eo plurimum plebeio contentum eſſe oporteat, cuiuſmodi perſimonia præditum eſſe aſinum ignorat nemo: adhæc penuriam, laborem, plagas & famem patientiſſimè tolerare, neque ad vllam excandeſcere contumeliam, vndecumque illata fuerit: animo eſſe paruum, inopem atque ſimplicem, vt qui nullum inter carduos & lactucam diſcrimen habeat: corde ſit minimè vafro, minimè cupiditatibus contaminato, bile ita careat, vt cum omni animantium genere pacem ſibi perpetuam conſtituit, nec vllum ſit onus quod detrectet, quod non obſequioſè ſuſcipiat, & ſi ſit opus, pro boue terram proſcindat, plauſtrum trahat, præcipuè verò machinæ maximè omnium neceſſariæ piſtrino æternum ſeruiat, ligna, poma, onera, frugum genus omne comportet, ſit denique totius humanæ commoditatis aſſiduus & infatigabilis miniſter, vt etiam quod aiunt, myſteria portare compellatur. Merito igitur Ammonius Alexandrinus magno Origine & Porphyrio diſcipulis clarus, aſinum his condiſcipulum fertur adhibuiſſe. Neque verecundatus Gleanthes appellatione huiuſmodi, confidentiſſimè reſpondit, aſinus quidem ſum, ſed qui portare poſſum ſarcinam Zenonis. Valebit igitur Ariſtoteles, qui opere de Moribus non quemcumque fortem eſſe exiſtimat, qui quamcumque toleret vel ignominiam vel calamitatem vel incommodum, virtutemq; vllam negat in patientia ſitam eſſe, homo mollis & delicatus, qui tamen liquidò perſpiciebat, ſi fortitudo partem haberet in patientia, futurum dubio procul vt aſinus animalium fortiſſimus haberetur. Sed reuertor ad hieroglyphica. Receptum & illud eſt, ſeruilem laborem per aſinum clitella inſtratum ſignificare, cuius rei cauſa magis vulgò nota eſt, quàm verbis explicari neceſſe eſt, quippe quòd animal indefeſſi ſit laboris, vnique & perpetuæ onerum vectationi vexationibuſque alijs damnatum eſſe videatur. Sic legitur in Eccleſiaſtico: *Cibus, virga & onus aſino, vt panis & diſciplina & opus ſeruo.* Erat & illud ad bonos mores excogitatum hieroglyphicum, quòd veluti maiores noſtri ſeruos ebrios, lingua pedibuſque titubantes in liberorum conſpectum, ad vitij ludibrium, producebant, quò ipſi diligentiùs cauerent, ne in huiuſmodi turpitudinem inciderent: ita ſacerdotes Aegyptij aſinum inter flores & vnguenta ſtatuebant, quorum nihil ad ſenſum eius pertineret, ex hoc ſcilicet perniciem, quæ potentioribus,

Aſinus inter ſimias.
Aſinus frænatus.
Aſinus currens.
Sapientiæ typus.
Ariſtoteles taxatus.
Labor ſeruilis.
Aſinus inter flores & vnguenta.

A tioribus, præcipuè assentatorum machinis insidiatur, indicantes, cum inde risui & ludibrijs omnium exponantur, qui enormes adulatorum assentationes aucupantur. Plerique enim magni alioqui viri à Musis & Gratijs alienissimi omnique turpitudinis genere spurcissimi, coram tamen & dignitatis & eruditionis & temperantiæ non solùm commendari patiuntur, verùm etiam nisi facias, indignantur: Vt verò reliqua prosequamur: Est & irrisionis signum asinus, propterea quod rictu labijsque latè diductis, dentibusque deformiter denudatis irridere videatur. Mulierem prægnantiam occultantem notare cùm volunt, parientem asinam pingunt. Hæc enim impensè cauet, ne vel in conspectu hominum, quin ne in luce pariat. Sunt item qui mulierem conceptum euitantem aut virum admittere nolentem per asinam & fustem inhærentem tergo, designent, propter ea quòd semen à coitu nisi vapulet, reijciat. Minimè etiam prætereundum est illud quod insignium pictorum & sculptorum etiam opere nobilitatum est, vt cum virum in re cumulanda solicitum, neque assiduos quantumlibet labores declinantem, vxorem verò prodigam & ad omnia perdenda dissipandaq; intentam hieroglyphicè significare dellent, hominem sparti funiculum torquentem, illam verò aselli effigie assidentem à tergo & opus quantumcumq; fieret abrodentem effingebant. Hinc prouerbium apud Ionas celebratum est, Συνάγει ὄκνος τὴν

Irrisionis signum.

Mulier prægnantiam occultans.

Mulier conceptũ euitans.

Vir frugi, vxor prodiga.

B θώμιγγα, *torquet piger funiculum*, vt scribit Pausanias, cuius hæc sunt verba: *Ex Polygnoti picturis hæc etiam est. Vir quidam* (apud inferos) *sedet, quem titulus Ocnon esse indicat. Factus est autem ad hunc modum, vt ipse funiculum torqueat, astante asella, quæ quod tortum fuerit, assiduè abrodit. Hunc Ocnum aiunt hominem fuisse industrium operique intentum, sed vxorem habuisse sumptuosam & prodigam, quia omnia illius labore corrasa mox absumpserit. Cognitum antem est mihi etiam ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiam elaborantem, quia nihil adferret emolumenti: hic homo funiculum Ocni contorquet. Picturæ hoc genus Delphis consecratum fuit.* Plinius inter Socratis pictoris argumenta, *Et piger* (inquit) *qui vocatur Ocnos, spartum torquens quod asellus arrodit.* Errat Varro, qui desidem & ignauum hac pictura significari putauit, cùm laboriosus potius & industrius, sed cui vxor prodiga, designetur, quamobrem asina, non asinus in pictura est, quod Pausanias de industria annotauit, authores reliqui neglexerunt. Idem argumentum marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in Capitolio & in hortis Vaticanis Hermolaus Barbarus testis est. Hoc interim admirandum, non solùm cur Plinius, vt author adagiorum putat, sed Pausanias etiam & alij, ipsum hominem Ocnon id est pigrum appellauerint potius quàm asinum, cui conuenit tum res ipsa nempe pigritia, tum nomen, cùm onos & ocnos vna tantùm litera differant: &

Ocni funiculus.

C Propertius non Ocnon torquere funem, sed illum ipsum torqueri his versibus confirmet:

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno, *Aeternusque tuam pascat aselle famem.*

Plutarchus in libro de animi tranquillitate: ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος, ὄνῳ τινὶ παρίησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. Hoc est, quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet, permittit asino, vt depascens absumat id quod tortum fuerit: ita plerique rudes obliuiosi & stupidi homines, nulla præteritorum ratione habita, futura semper expectant, & præsentia abolent. Sunt qui in hoc figmento referente Suida prouerbium ὄνου πόκαι de rebus nullo fine perficiendis interpretentur, vt πόκαι non ipsa asini vellera sint sed funiculi quos abrodere & quasi tondere fingitur. Quinetiam prouerbium τὰ ἐν ᾅδου, id est, *Quæ apud inferos*, Aristophanis interpres ad eandem fabulam refert; quasi non in genere ad omnia pertineat, quæ de inferis poëtæ nugantur, vt omnia inania somnijsque similia aptè sic nominemus. Mihi sanè qui primi hæc confinxerunt, Cratinus & Aristophanes veterum poëtarum & Homeri maximè fabulas imitari videntur; qui alias quoque apud inferos pœnas similiter perpetuas & infinitas celebrarunt, vt cribra Danaidum, Sisyphi saxum, & Tithij iecur, & in Caucaso Promethei: vt hic ipse perpetuus in torquendis funibus labor, pœna illius fuerit, qui viuus vel in vxorem luxuriosam, vel

D in meretricem prodigus fuisset. Extat verò etiam Alciati emblema hoc titulo. *Ocni effigies:* de his qui meretricibus donant, quod in bonos vsus verti debeat.

Impiger haud cessat funem contexere sparto
Humidaque artifici iungere fila manu.
Sed quantum multis vix torquet strenuus hortis,
Protinus ignaui ventris asella vorat.
Fæmina iners animal, facili congesta marito
Lucra rapit, mundum prodigit inque suum.

Sed desino tandem Ocni funem torquere, si prius monuero, quod Iones in suo adagio θώμιγγα vocant, id est funiculum (qua voce vsus est etiam Propertius) Plinio spartum vocari (quem secutus est Alciatus) Plutarcho σχοῖνον id est iuncum, qui quidem à sparto specie differt, eundem verò funiculorũ vsum præbet, vt docet manifestè idem Plinius de Sparto agens: *Iunco* (inquit) *Græcos ad funes vsos nomini credamus* (σχοῖνος & funem significat & iuncum: quomodo & spartũ nunc Li.19.c.2.

restem, nunc plantam, ex qua restes fiunt) *quo herbam appellant, postea palmarum folijs philuraq; manifestum est, & inde translatum à Pœnis Sparti vsum perquam simile veri est.* Sparteos funes Ibericos Horatius vocauit: *Ibericis peruste funibus latus.* Siquidem Spartum genuinum siue iuncus Ibericus siue Hispanicus, ad nexus tantùm vtilis est, vtpote planè sine folijs. Eiusdem ferè sententiæ erat & aliud Hieroglyphicum, quo paterfamilias parcus, prodiga autem familia denotabatur. Diodorus enim asinorum imaginem istiusmodi apud Aegyptios ostentari tradit (inquit idem Pierius) asinorum quippe vnum longioris funis nodos complicare, ac alios à tergo clanculum dissoluere, vno porro eodemque argumento cum superiori, quod nonnulli Ionicum etiam figmentum putant, cæterùm pictorum & sculptorum ingenio variatum. Alterum tamen hoc patrem familias frugi, familiam verò prodigam & perditam ostendit: nimirum enim nodum plicare, significat congerere, accumulare, rem facere: dissoluere verò, distruere, disperdere, atq; prodigere.

Pater frugi familia prodiga.

EMBLEMATA. SYMBOLA.

Auaritiæ typus.

EMBLEMA Alciati de Ocno funem torquente, & asino eundem derodente, iam recitauimus: & aliud eiusdem de asino mysteria portante recitabimus in prouerbijs: Est & aliud eiusdem emblema de asino in auaros, quod tale est:

Septitius populos inter ditissimus omnes,
Arua senex nullus quo magis ampla tenet,
Defraudens geniumq; suum, mensasq; paratas
Nil præter betas duraque rapa vorat.
Cui similem dicam hunc, inopem quêm copia reddit?
Anne asino? sic est, instar hic eius habet.
Namq; asinus dorso pretiosa obsonia gestat
Seque rubo aut dura carice pauper alit.

Ex incerto quodam authore desumptum emblema videtur, cuius hi versus leguntur in epigrammatis Græcis, titulo εἰς φειδωλὺς:

Πολλὰς μυριάδας χηγίζει Ἀρτεμίδωρος
Καὶ μηδὲν δαπανῶν, ζῇ βίον ἡμιόνων,
Πολλάκις αἱ χρύσυ τιμαλφία φόρτον ἔχυσαι
Πολλὸν ὑπὲρ νώτυ, χόρτον ἔδυσι μόνον. id est,

Vt vertit Franciscus Sanctius Brocensis:

Viuens vt muli sumptus dum præcauet omnes
Supputat innumeras Artemidorus opes.
Auri sæpe gerunt ingentia pondera dorso
Multi, sed siccum non nisi gramen edunt.

Elegantissimum siue symbolum siue emblema Achillis Bocchij nostri, in quo asinario asino suo sarcinis onusto hærente in luto, flexis genibus passisque manibus Herculis opem imploranti, Deus respondet è nubibus. Αὐτος τίνυυ δρῶν, εἶτα τὺς θέυς κάλει. hoc est: *Tute nunc aliquid agens, postea Deos inuoca.* Symboli itaque titulus est.

Di superi præsto facientibus omnibus adsunt,

Descriptio autem symboli hæc est:

Tenaci asellus quispiam infixus luto,
Hærebat, huic succurrere
Agaso cum deberet, Herculis fidem
Implorat ociosus, &
Asello inertior suo. Tirynthius
Respondit, ipse vt interim
Manum laboranti admoueret, atque ita
Deum ad futurum sedulo,
Fac ergò, quisquis es, aliquid tute interim,
Deinde inuocato numina.
At optimates Rhintonis exaudiant
Prouerbium id notissimum
Οἱ μὲν παρυδὲν εἴσιν, οἷς ὐδὲν μέλει,
Et turpe vitent ocium.

Alphonsi regis humanitas. Cap. 6.

Cęterùm cùm hic de asino inhærente luto fit sermo, obiter Alphonsi potẽtissimi Aragonum, Neapolitanorum & Siciliæ regis beneficium in agasonem facinus recitabo ex Pontani libro de beneficentia.

A centia. Is itaque Capuam proficiscens, cum videret quendam auxilium implorantem propterea quod asellus in lutum prolapsus esset farina onustus, ilico equo desilijt asinumque hærentem cœno subleuauit: asinarius verò qui regem prius non nouerat, pertrepidus veniam precabatur. Parui quidem momenti res, sed quæ nonnullos Campaniæ populos, regi reconciliauerit. Aliud eiusdem Bocchij emblema de cuculi & Lusciniæ contentione, desumptum ex apologis Aesopi, cum titulo:

Iudex ineptus peste peior pessima,
Offensio aspera ex inepto iudice; *Iudex ineptus.*

Author & Musa colloquuntur.

A. Dic Musa quæso, cur diutius canit
Coram homine, & accuratius Luscinia?
M. Illa & cucullus anni eodem tempore
Olim canendo, vt assolet in maximam
Contentionem fortè quandam venerant,
De suauitate cantionis, & quia
B *Lis de sono erat, asellus est aptissimus*
Tum creditus iudex: quod auriculis foret
Præter animantes cæteras maioribus.
Asellus autem repudiata protinus
Luscinia, negare enim harmoniam illius
Se intelligere, palmam cucullo adiudicat:
Illa ad hominem appellat, quem vbi videt, statim
Causam suam agit & diligenter cantat, vt
Ei approbet se, ad vindicandam iniuriam
Acceptam ab asino. Hinc discat ergo quilibet
Vitare peius peste ineptos iudices,
Nec belluinis auribus tam credere,
Præpostera vt fiducia, atque offensio
Nascatur inde pœnitenda & aspera.

C Huc referri potest distichon non inuenustum de asino, qui Aeneidem dentibus discerpsit:

Carminis Iliaci libros consumpsit asellus:
Hoc fatum Troiæ est, aut equus aut asinus.

Asini maxilla aquas effundens cum verbis: Fons inuocantis, apud Cl. Paradinum significat simplicissimam quamque rem capacem esse gratiæ Dei, modò ea diuino eius verbo qui verus viuusque fons est, imploretur. Allusio est ad maxillam qua Samson inuocato Dei auxilio mille viros occidit. Vel de asini mandibula exijsse aquas, significat Christum dominum nostrum omnia in pietate fuisse facturum, vt ait Franciscus Georgius in suis problematis, nam Samson (inquit) ad cuius preces egressæ sunt aquæ, significat Christum D. nostrum Iesum, mandibula asini fortitudinem cum pietate, aquæ verò proueniunt à fonte & tribunali pietatis, sicut ignis prouenit à fonte & tribunali iustitiæ seueræ. Et asinus significat pietatem, si inuertatur dictio Hebræa Châmor in Recham vt sciunt periti. Vnde & dominus vsus est asina & pullo, dum iret ad fortiter pugnandum pro nobis in Hierusalem. *Quælibet res gratiæ Dei capax.* *To. I. probl. 423.*

MORALIA. MYSTICA.

D EXTAT (inquit Philippus Beroaldus noster) Luciani liber Lucij vel asini titulo, & L. Apuleij libri vndecim asini aurei: idem vtriusque argumentum, sed Apuleius omnia copiosiùs tractat & multa intermiscet. Institutum est naturam mortalium, & mores humanos obiter designare, vt admoneremur ex hominibus asinos fieri, quando voluptatibus belluinis immersi asinali stoliditate brutescunt, nec vlla rationis virtutisque scientilla in eis elucescit. Sic enim homo, vt docet Origines in libris periarchon fit equus & mulus: sic transmutatur humanum corpus in corpora pecuina. Rursus ex asino in hominem reformatio significat calcatis voluptatibus exutisq; corporalibus delicijs rationem recipiscere & hominem interiorem qui verus est homo, ex ergastulo cœnoso ad lucidum habitaculum virtutibus & religione ducibus remigrasse, ita vt dicere possimus, iuuenes illicio voluptatum possessos in asinos transmutari: mox senescentes, oculo mentis vigente, cùm virtutes iam maturescunt, exuta bruti effigie humanam resumere. Proclus nobilis Platonicus monet multos esse in vita lupos, multos porcos, plurimos alia quadam bruti *Intētio librorum Lutiani & Apulei de asino.*

ſpecie circumfuſos. Quod minimè mirari nos oportet, cùm terrenus locus Circes ipſius ſit diuerſorium, in quo animæ aut vngentis delibutæ, aut pharmacis epotis inebriatæ transfigurentur in brutas animantes. Pharmaca autem ſunt obliuio, error, inſcitia. Quibus anima conſopita bruteſcit, donec guſtatis roſis, hoc eſt, ſcientia (quæ mentis illuſtratio eſt, cuiuſque odor ſuauiſſimus) auidè hauſta in humanam formam, hoc eſt, rationalem intelligentiam reuertatur. Hæc ille. Alij hunc aureum Apulei aſinum facetiſſimam pulcherrimamque figuram eſſe aiunt irriſionis gentilitiæ religionis, quæque etiam oſtendat nihil eſſe etſi nobis appareat extra omnem culpam in quo nulla non reprehendenda deliteſcant. Immoderatam autem petulantium luxuriam

Luxuria indicata.
Cap. 23.
In c. 6. Iob.

per aſinum indicari diſcimus in primis ab Ezechiele dicente, *quorum carnes ſunt ſicut Aſinorum.* D. Gregorius cum dixiſſet Onocentaurorum nomine lubricos figurari & elatos, aſini nomine ait deſignari luxuriam authoritate prophetæ quam recitaui: tauri verò vocabulo ceruicem ſuperbiæ demonſtrari, quoniam voce dominica de Iudæis ſuperbientibus per Pſalmiſtam dicitur: *Tauri pingues obſederunt me.* Onocentauros ergo eſſe qui ſubiecti luxuriæ vitijs, inde ceruicem erigunt, vnde humiliari debuerant. Qui carnis ſuæ voluptatibus feruientes, expulſa longè verecundia non ſolùm ſe amittere rectitudinem non dolent, ſed adhuc etiam de opere confuſionis gaudent. Aliàs quia aſinus amorem carnalem indicat, à Propheta ſcriptum ait: *Non arabis in boue & aſino:*

In cap. 11. Reg. 1. li. 5.
Lib. 6. in c. 15.
Amor carnalis.
Fornicatio
Coniugalis copula.

Et mox in expoſitione horum verborum: *Aſinus Amelech interficiendus eſt*, docet honeſtatem thalami debere mundam eſſe ab omni obſcænitate turpitudinis: Quid ergo (inquit) aſinus, niſi aperta nequitia fornicationis accipitur? Quoſdam enim diabolus in apertum fornicationis inuehit, quibuſdam per fraudes illudit. Aſinus etiam aliena opera portare conſueuit Doctor verò gentium dum virum ſui corporis poteſtatem non habere, ſed mulierem docuit: item nec mulierem ſui corporis habere poteſtatem, ſed virum: quid aliud quàm aliena opera eos portare iuſſit? Aſini ergo nomine, robur coniugalis copulæ deſignatur; quia electi coniuges inuicem onera ſua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum corruant. Aſinus ergò interficiendus eſt, ſed Amelechita; quia copula coniugis in honeſtate thalami roboranda eſt, ſed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum ſibi inuicem reddere, ſed turpiter conuenire non debent. Aſinus ergò Amelech interficitur, cùm in nobis coniugibus charitas tenetur honeſtæ copulæ, ſed omnis obſcœnitas vitatur in turpi coniunctione. Omnia igitur Amelech demoliri iubentur quia qui caſtè proponunt viuere, de blandimento carnis in ſe aliquid retinere non debent. Et rurſus exponens illud;

Lib. 3. in 1. Reg. 19.

Ferierant autem aſinæ Cis patris Saul, & dixit Cis ad Saul filium ſuum: Tolle tecum vnum de pueris & ſurgens vade & quare aſinas &c. Cis qui durus (inquit) dicitur, non ſolùm electos eius ſed ipſum etiam redemptorem ſignificat. Nemo enim ſibi durior extitit. Huius namque duritiæ aſperitatem inſinuans, ait: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.* Mori enim mortalibus non eſt pati paſſibiles damnatæ naturæ. Ille ergò ſibi durus vehementer extitit, qui in ſe vnde patiretur non habuit, ſed vt nos patiendo liberaret, in quo ſibi durus eſſet, & pati poſſet, dignanter aſſumpſit. Aſinæ Cis ſunt animæ peccatrices.

Aſinæ peccatrices.
Matth. 21. Luc. 19.

Quia etiam in fide redemptoris regeneratæ ſunt, duræ eſſe dicuntur: perditæ autem aſinæ quia per immunditiam ab eius ſunt ſeruitio ſeparatæ. Hinc eſt enim quod ad paſſionem tendens, abſolutæ aſinæ & pullo inſedit: vt patenter oſtenderet, quia ad hoc pati venerat, vt peccatoribus ſubueniret. Pereuntes namque aſinas ſe querere fatebatur, cùm dicebat: *Venit filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat.* Has aſinas & per ſemetipſum quæſiuit & adhuc prædicatores ad quærendum mittit. Dicit ergo Cis filio ſuo, vt aſinas quærat, quando electorum cordibus ſpiritali inſpiratione redemptor imperat, vt in prædicationis miniſterium pergant. In prædicationis autem officio pergentes quia ſolum ſpiritalem ſenſum ſecum debent ducere, vnum de pueris tollere iubetur. Vnum namque puerum tollit, qui dum ad præbendam alijs formam viuendi pergit, in omnes quod agit, ſpiritualis eſt, &c. Quærens ergò aſinas vnum de pueris tollit, quando is qui nouiter animarum lucra quærere incipit, quæ agere putat omnia ſpiritualiter agere diſponit. Inuenire autem aſinas, eſt peccatores in luce ſanctitatis conuerſos aſpicere Nam velut perditæ aſinæ non inueniuntur, quando in tenebris reproba corda ſe obruunt. Et quia per quinque ſenſus corporis ad eaſdem peccatorum tenebras decidunt, quinque regionibus non inueniendæ perquiruntur. Vnuſquiſque etenim vbi per peccatum proijcitur, vbi occultatur, & quaſi perditus vbi ſit neſcitur, quando iuſtitiæ lucem, in qua eum Deus poſuit, derelinquit, &c. Perditur ergo homo cùm peccat; inuenitur autem cum peccatum aduerſum ſe iam pœnitendo pronunciat. Saul autem qui aſinas quærens non inuenit, eruditi quidem prædicatoris perſonam deſignat, ſed nouiter incipientis; quem profectò omnipotens Deus prædicationis fructum afferre non patitur, ne vilem conuerſionem æſtimet, dum leuiter conuertere eos ad dominum poteſt.

Cap. 1.
Dei cōtemptor.

D. Baſilius declarans illud Eſaiæ: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſraël autem me non cognouit, & populus me non intellexit.* Boui (ait) & aſino comparatur dei contemptor

Neque

A Neque enim cum in honore esset, intellexit, quare comparatur iumentis insipientibus & similis factus est eis. Equidem tales sunt, qui non recta ratione sed pro affectionum impetu suam instituunt vitam, à vacuitate rationis transuersim abrepti ad pecuinam & brutalem vitam. Ad exprimendam verò similitudinem, ea assumpsit animalia quæ nobiscum educantur & vernacula consuetudine notiora sunt, vt vel suppudescamus istis deprehendi insipientiores, & ad ea collati minus obtinere beneuolentiæ, quam refundamus in possessorem nostrum. Bos siquidem nobis mancipatus est ad agricolationem vt cooperetur, qui & sui pastoris vocem intelligit, cumque agnoscit, qui pro consuetudine sibi porrigit pabulum. Asinus vel non iussus rectà contendit ad consueta stabuli sui loca. Quod si his vtique rationis expertibus tanta inest familiaritas erga suum prouisorem; quantam dilectionis mensuram erga Deum, par est reposci à rationali creatura? Obseruа autem, quia testimonio istius scripturæ probatur bos præ asino pleniorem obtinere intelligentiam. Bos enim suum nouit possessorem: asinus autem præsepe, idque solum docente scriptura, quo animal sit suffarcinando ventri dedititium, eoque locum agnoscit & solùm suæ voluptati destinatum. Bos verò nonnullam habet & eam vtilem intelligentiam propriæ honestatis ac boni. Hinc factum, vt cum animalia sint nullam habentia inter se familiarem consuetudinem, vetitum

B sit in Deuteronomio arare in boue & asino, in vnum, hoc est, eum qui sit ex prompto animo & laborum toleranti connectere, ei qui sit voluptatum amantior & captiuus tenetur affectibus. Non enim de bobus cura est Deo, sed id nostri causa scriptum est prorsus. Contrà autem aliquo loco copulantur: Beatus enim qui seminat super omnem aquam, vbi bos & asinus calcant, hoc est qui sermone ad docendum apposito, exuscitat vim animæ generosam ac laborum patientem, nec eius obsequitur voluptatibus. Quemadmodum enim asinus animal gestandis oneribus natum: sic & concupiscibilis portio animæ onere peccatorum prægrauata pessum it ac precipitatur. Equidem bos suum nouit possessorem: Israël autem me non nouit suum creatorem. Et asinus præsepe agnouit sui domini: Israël autem me non intellexit. Et præsepia quidem multa sunt, at certè asinus nusquam aberrat à præsepi se possidentis. Et paulò pòst. Peculiari quidem similitudine bouis expressus est Israël: asini autem simulacro simplex ac rudis popellus. Quantò enim differt bos ab asino, tantidem est discriminis, si Israël cum vulgo componatur, qui populus appellatur absolutè. Cur verò asinæ nomen carni nostræ conueniat, rationem quodammodo reddit Origenes his verbis: Quid est ascendisse super iumentum? Corpus hoc meum iumentum est; ad adiu-

Asinæ nomẽ cur carni nostræ cõueniat.

Hom. 6. in c. 5. Iudic.

C mentum enim & ad ministerium datum est: ego autem sum, id est interior homo qui ascendi super iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicam dominum. Si ergò verè ascendisti supra corpus & superior effectus corporalibus desiderijs, & metus corporis tui freno mentis & interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur, quia ascendisti super iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicas dominum. Quid autem est quod sequitur? *super vehicula sedentes & super asinas refulgentes.* Quid sibi videntur asinæ refulgentes? Dicit enim scriptura, quia oporteat benedicere dominum eos qui sedent super vehicula & super asinas refulgentes. Mihi velut in locis ita difficilibus tale aliquid videtur, cùm iumentum hoc, hoc est, corpus meum, iugo venerit verbi Dei, tunc vehiculum corporis mei resplendere incipiet, & asina hæc id est caro mea tunc refulgere dicetur, cùm castitatis ac pudicitia fuerit splendore decorata. Et ita rectè dicitur asina sedens super asinam resplendentem dominum benedicere & in medio lætantium laudare Deum. Ad hanc lasciuiam petulantiamque respiciens D. Hieronymus, asellos bipedes vocabat eos, à quibus reprehendebatur, quod dixisset virgines debere sæpius cum mulieribus esse quàm cum masculis. Quod verò simplices perfectissimis adhærentes, eorum intellectu pascantur, docet D. Gregorius in explicatione horum verborum. *Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus, vt nunciarem tibi.* Quid in figura (inquit)

Aselli bipedes.

Simpliciter viuẽtes designati.

L. 2. ca. 18. in Iob. c. 1.

D per boues, quàm benè operantes: quid aliud per asinas, quàm quosdam simpliciter viuentes accipimus? quæ bene iuxta boues pasci dicuntur, quia mentes simplicium etiam cum alta capere non possunt, eo magis vicinæ sunt, quo & fraterna bona sua per charitatem credunt, cumque inuidere alienis sensibus nesciunt, quasi in pastu se minimè diuidunt. Simul ergo se asinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia pascuntur. Significant item asinæ eidem simplices cogitationes. Cùm enim in declaratione horum verborum: *Quinquaginta quoque iuga boum & quingentæ asinæ*, dixisset nos quingentas asinas possidere, cùm lasciuientes motus restinguimus, & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, spirital cordis dominatu refrenamus: addit, vel certè asinas possidere, est cogitationes intra nos simplices regere. Quæ dum in subtiliori intellectu currere non valent, quo quasi pigrius ambulant, & fraterna onera mansuetius portant. Sunt namque nonnulli, qui dum alta non intelligunt, per exteriora conuersationis opera se humilius premunt. Benè ergo per asinas (pigrum quidem animal, sed tamen portandis oneribus deditum) simplices cogitationes accipimus: quia dum nostram plerumque ignorantiam cognosci-

Benè operãtes.

Simpliciter viuentes.

L. 1. ca. 18. Iob. c. 14.

Cogitationes simplices.

cognoscimus, leuius onera aliena toleramus. Cumque nos quasi singularis sapientiæ altitudo non eleuat, ad perferendam alieni cordis inertiam mens se nostra æquanimiter inclinat. Rectè autem siue iuga boum siue quingentæ asinæ referuntur, quia vel in hoc quod prudenter sapimus, vel in hoc quod humiliter ignoramus, dum æternæ pacis requiem quærimus, quasi intra iubilei numerum tenemur. Diuus Hieronymus etiam, asinum pupillorum abigere, vt est apud eundem D. Iobum, significare ait simplices in hæresim trahere qui sunt in ecclesia, velut portantes onera, cùm suis laboribus fideles ecclesiæ sustentent. Id faciunt hęretici, cùm gentilem venientem ad fidem, auertunt. Et Eucherius ait per asellum quem insedit dominus fidelium simplicitatem exprimi, plebem scilicet quę dei notitiam non habebat, quam Christus regendo & pręsidendo ad Hierusalem, hoc est, ad pacis conspectum adducit. Iure verò in primis asinis similes censentur

Homines inertes. homines inertes, qui vt omnium ignauissimi nihil boni agunt, at somno tantùm desidiaque detinentur oppressi. Piger asinus (inquit D. Ambrosius) & expositus ad prædam, quid aliud docet, quàm nos viuaciores esse debere, nec desidia corporis animique pigrescere, confugere ad fidem quę opera grauia alleuare consueuit. Sic & Ioannes Arboreus in declaratione huius sententiæ:

Prouer. 26. *Flagellum equo & chamus asino, & virga in dorso imprudentium*: non minus ait indigere imprudentes & peruersos flagellis & stimulis, quam equus indomitus & piger asinus, & licet flagris cæsi non resipiscant, nec emendentur, eorum tamen supplicia alijs terrorem incutere, quibus à lapsu præcauebunt, & à multis vitijs reuocabuntur. Posse item equo & asino significari superbos & lu-

Superbi & luxuriosi. xuriosos, qui cùm acriter à domino castigantur, nonnunquam resipiscentiam agunt, & vitam in melius commutant. Vnde illud (inquit) Psalmographi: *In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.* Suberbiam autem per asinum indicari, etiam Eucherius scribit, & in hoc sensu interpretatur hunc sacrum locum: *Facta est autem fames magna in Samaria, & tam*

4. Reg. 22. *diu obsessa est ciuitas, donec venundaretur caput asini lxxx. argenteis.* Fame nimirum Samariæ illata inopiam indicari verbi Dei, siue egestatem fidei, per quam diabolus ante aduentum Saluatoris Dei populum concluserat: caput asini lxxx. argenteis venundatum significare superbiam, quæ initium est omnis peccati. Per asinum enim quòd immundum animal est, omnia vitia diaboli præfigurasse non esse dubium asserit, quorum, vt dictum, est caput est superbia. Hanc reprobos omnes neglecto decalogo legis in cibo maluisse sumere quàm panem verbum Dei. Cùm itaque immundum animal sit asinus, ipsam etiam indicat immunditiam, vnde est, quod in Exodo

Immũditia *primogenita asini iubetur permutari oue*, hoc est, vt exponit venerabilis Beda, immunda vitæ primordia ad innocentiæ simplicitatem (quæ per ouem indicatur) conuertere, vt postquam omnia illa peccator egit, quæ immunda dominus respuit, ea iam agendo proferat, quæ de sacrificio mun-

Lib. 2. de Cain & Abel. do imponat. Idem & apud Isidorum legas. Estque hæc genuina ad literam declaratio, vti & Ambrosius ait: Cæterùm si quis (inquit hic) sensum spiritalis legis altius prosequatur, considerabit quòd asina laboriosum animal sit, ouis fructuosum. Fructu ergo dicit mutandum laborem, vt finis operis sui sit fructus. Sic & interpretatur Philo Iudæus in libro de sacrificio in hæc verba: *Omne aperiens vuluam asini, permutabis oue*: ac si dicat (inquit) omnem laborem permuta-

Labor. bis profectu. Laborem enim asinus significat animal patiens: profectum verò ouis, sicut vox Græca πρόβατον indicat. Submonemur autem his, ne segnes simus in studijs artium cæterorumq; quæ meditatione discimus: sed accuratissimè præparata mente subsistamus fortiter aduersus omnem lassitudinem, demusque operam, ne labor coniunctus sit cum negligentia & vt vsque proficiendo ad gloriosam finem perueniamus: Propter profectum enim labor sustinendus est. D. Ambrosius etiam hoc modo exponi posse ait: Omnem laborem tuum, omnem industriam puro & simplici commendabis affectu. Errans verò asinus aut sub onere iacens, vt est Exod. 29. significat labo-

Immunditia. rantes sub cura maiorum, & per obedientiam laborum onera portantium, vt exponit Clemens Alexandrinus. Reuertor modò vnde digressus eram, ad immunditiam. Est autem asinus natura-

Cap. 7. liter immundus propter carnis malitiam, id quod docet inter alios D. Chrysostomus, explicans hoc Genesios, *Ex puris autem septena, ex impuris verò bina, &c.* Asinum (inquit) immundum censemus, quamuis leguminibus tantùm pascatur; alia autem quadrupedia cibo conuenientia putamus, etiamsi immundo alimento pascantur: ita scientia à Deo nobis suppeditata, horum est

Lib. 17. in c. 26. Iob. doctrix. D. Gregorius per hanc asini immunditiam fidei interpretatur penuriam, namque citatis his sacris verbis: *si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel a-*

Fidei penuria. *sinus in eam, dominus cisternæ reddet pretium iumentorum*: nihil aliud ait esse, aperire cisternam, nisi intellectu valido, scripturæ Sacræ arcana penetrare: per bouem verò & asinum, mundum

Exod. 21. scilicet & immundum animal, nisi fidelem quemque & infidelem accipi. Qui ergò cisternam fodit, cooperire debere, ne illuc bos vel asinus ruat, id est (inquit) qui in sacro eloquio iam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegere, ne per scandalum mentis aut fidelem paruulum aut infidelem qui credere potuisset, interimat. Iam verò asinus cadens in

cisternam

A cisternam non solùm vt dictum est, exprimit infidelem qui forsitan accessisset ad fidem, nisi imperitia concionatoris obfuisset, simplicem præterea, perductum in errorem. Cur modò hoc potius quàm alio iumento vehi voluerit Saluator noster, duplicem teste D. Chrysostomo prophetiam, alteram opere, alteram verbis adimplebat: opere quidem quòd super asinam sederit; verbis verò quia scriptum est à Zacharia quòd in asina sicut rex sedebit. Cum igitur id veluti scriptum est, alterius ipse prophetiæ dabat initium, quæ futura erant ipsis factis significando. Immundarum enim vocationem gentium & quod in ipsis requiescet, & venient & adorabunt eum, res istæ significabat: ita prophetia prophetiæ successit. Mihi verò (ait) non idcirco solùm in asina sedisse videtur, verumetiam, vt viuendi philosophia nos erudiret, ita simul & prophetias adimplebat, & dogmata veritatis plantabat, & viuendi præcepta exemplis præbebat & affirmabat. Regulas enim nobis præbet, ne maiora quàm necessarius vsus exigat, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem sed pauperrimam & fabro desponsatam elegit, & in tugurio nascitur, & in præsepio ponitur, &c. Quibus etiam nunc, quoniam iumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis aut mulis iunctis sublimes feramur, sed asino quando res cogit, insidere; neque vlterius progredi, sed vbi-

Christus cur asina vehi voluerit.
Hom. 67. in Matth. c.20.

B que necessitate vsum terminare. Sed videamus iam tam verborum quàm rerum prophetiam: quæ igitur est illa? Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super iugalem, & pullum nouum: non currus vt cæteri reges agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, nec satellitibus constipatus: sed magnam vndique monstrans humilitatem. Interrogetur ergò Iudæus, quis nam regum asina vectus Hierosolymam intrauit? neminem profectò præter Christum dicere possunt. Hæc faciebat, vt quemadmodum diximus, figuris ventura significaret. Hic enim ecclesia & nouus populus olim immundus per pullum significatur, qui postquam in eo Iesus quieuit, ab omni sorde liberatus, mundus effectus est. Perpende autem examussim imaginem esse conseruatam. Discipuli quippe iumēta soluunt, quoniam & nos & illi per Apostolos vocati & adducti ad Christum sumus, & nostra fides in zelum illos deduxit: idcirco asina pullum suum sequi perspicitur, quoniam postquam in gentibus Christus sedebit, tunc & Israëlita Zelantes venient: quod Paulus significans dicebat: *Quia cæcitas ex parte Israëli accidit, quousq; plenitudo gentium intraret & sic vniuersus Israël saluabitur*. Quod enim figura hac factum prophetiæ figurabat, à dictis manifestum est. Nisi enim ita esset, non tanta cura certè propheta pulli etiam ætatem prædixisset. Illud etiam discimus, quemadmodum nemo tunc apostolos, ne abducerent iumenta, detinuit: sic nul-

Christi humilitas.

C lus vetare potuit, ne gentes ab idolatria remouerentur. Non autem in pullo nudo, sed super Apostolorum iniectas vestes insedit. Posteaquam enim pullum adepti essent, vniuersa iam à se præbent, sicut & Paulus dicebat: Ego autem libentissimè impendam, & expendar ipse pro animabus vestris. Tu vero subitam pulli domationem admirare, quomodo dum esset indomitus & fræni omnino expers, non resilit, nec reluctatus est, sed quietè quasi assuetus ferebatur. Gentium enim obedientia hinc significatur, & repentina in meliorem vitam mutatio: quæ omnia illis verbis facta sunt: Soluentes adducite mihi: ita inordinata in ordinem, & immunda ad mundiciem redacta sunt. D. Hieronymus verò per asinam & pullum eius intelligi ait vtrumque populum, circumcisionis & præputij, quorum prior grauissimum legis portauerat iugum, sicut in actis Apostolorum scriptum est: *Nec nos & patres nostri potuerunt portare legis graue iugum*: vnde & Paulus scribit ad Galatas qui circumcidi volebant: *State & nolite iterum iugo seruitutis contineri*. Pullus autem nouus, gentilium multitudo frena non habens legis, nec rectus ab aliquo, sed semper in præcipitijs & in voraginibus idolatriæ elisus atque confractus, domini sessione didicit ambulare & rectam viam ingredi. Et rursus: Alligata (inquit) erat asina multis vinculis peccatorum. Pullus quoque lasciuus & frenorum impatiens cum matre (secundum euangelium Lucæ) multos ha-

1. Cory. 12
Gentium obediētia.
In cōmen. Ezech. c. 9.
Populus circūcisionis & præputij.

D bebat dominos, non vni errori & dogmati subditos: & tamen multi domini qui sibi potestatem illicitam vendicabant, videntes verum dominum & seruos eius venisse, qui ad soluendum missi fuerant, non audent resistere. Diuus verò Augustinus pullum asinæ, in quo nemo sederat, intelligi scribit populum gentium qui legem domini non acceperat: asinam verò, quia vtrumque iumentum adductum est domino, plebem eius quæ veniebat ex populo Israël, non indomitam planè, sed quæ præsepe domini agnouit. Aliàs rursus feria videlicet quinta post quartam dominicam in quadragesima agens de asina Balaam, asinam hanc interpretatur ecclesiam, quæ prius portabat Balaam: nunc autem Christum, ex quo soluta est à discipulis & à quibus innexa erat vinculis relaxata, vt filius Dei sederet super eam, & cum ipsa ingrederetur sanctā ciuitatem Hierusalem; sicut scriptum est, *Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit tibi mitis & sedet super subiugalem*, id est, asinam: Asinam, credentes sine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouellum eos profectò qui sunt ex gentibus credentes. Et rursus feria sexta post primam dominicam in quadragesima de immolatione Isaac exponens hæc verba Dei, *Dixit ergò dominus ad Abraam: Tolle filium*

In cōment. in cap. 21. Matth.
Populus gentium.
In Ioan. 6. 12.

tuum

tuum quem diligis Isaac, & offeres eum, mihi in holocaustum super vnum montium quem monstrauero tibi. At ille surgens strauit asinam & tulit secum duos pueros & Isaac filium &c. Abraham ait typum habuisse dei patris, Isaac verò Saluatoris, duos illos pueros populi Iudæorum, qui pro eo quod in Christo non erant credituri, ideo ad locum vbi immolandus erat, ascendere vel peruenire non poterat. Asinam verò illam significare synagogam. At verò D. Ambrosius ad ea verba: *Sedete hic cùm asina, ego autem, &c.* meritò ait populi typum esse in asina, quia & veritas (inquit) in pullo asinæ. In hoc enim animante figurari populum gentilium, antè oneri subiectum, nunc Christo subditum. Isaac ergo Christi passuri typum esse. Venire in asina, vt crediturum nationum populum significaret: ideoque dominum cùm ad subeundam pro nobis passionem veniret, pullum asinæ soluisse, quem ipse conscientia mitem ac mansuetum iam Christo sua terga credentem, ascenderat. Et in commentario super Lucam: expedit (inquit) ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. In diuinis quidem scripturis, non verborum seriem, sed rerum pondus examinare debemus. Plus enim proficit ad reprimenda peccata, inauditi generis atq; deformis beluina quædam pompa supplicij. Tamen ne cui hinc quoq; scandalum generetur infirmo, non ociosè simul positam putamus molam asinariam, collum hominis, profundum maris. Etenim cùm asini typum populus gentilis acceperit, nonne tibi videtur tanquam molam asinariam voluere, quamdiu imperitiæ suæ errore versatur? Naturæ quidem vinculis alligatur, vt verbum emolat, deum quærat, sed opertæ mentis cæcitate suffusus est, vt vultum animi erigere ad deum & oculos cordis aperire non nouerit. Et ideo sine vlla cursus alacritate vestigijs in se sæpe redeuntibus inuitus vsui laborat alieno. Tamen qui molam voluit, consumandi aliquando finem operis habet, & exuendæ spem gerit cæcitatis. Cui verò mola ad collum suspenditur, portat lapidem qui portare iugum domini recusauit. Asinus ergò ad molam, cæcus ad lapidem, gentilis ad saxum, qui adorat, quem non videt, nec agnoscit. Deus enim non in manufactis habitat, nec in sexo agnoscitur sed in spiritu. Vterque populus igitur & gentilis & Iudæus pompa quædam sermonis huius exponitur: sed vehementior in Iudæos pœna decernitur. Gentilium enim memoria seculi huius fluctibus obruitur, & cœno mundi huius abolebitur, qui interea quæ non sunt, esse voluerunt, & alienati à scientia dei tanquam in profundum maris mersi sunt, &c. Et rursus de asina & pullo adductis Saluatori: In castello erat, & ligatus erat pullus cum asina, non poterat solui nisi iussu domini. Soluit eum manus Apostolica. Talis actus, talis vita, talis gratia. Esto talis, vt tu possis ligatos soluere. Nunc consideremus qui fuerunt illi, qui errore, detecto de Paradiso eiecti, in castellum sunt relegati. Et vides quemadmodum quos mors expulerat, vita reuocauerit. Et ideo secundum Matthæum & asinam & pullum legimus, vt quia in duobus hominibus vterque fuerat sexus pulsus, in duobus animalibus vterque reuocetur. Ergo illic in asina, matrem quasi Euam figurauit erroris, hic autem in pullo, generalitatem populi gentilis expressit, & ideo pullo sedet asinæ. Bene in quo nemo sedit, quia nullus antequam Christus nationum populos vocauit ad ecclesiam. Denique secundum Marcum sic habes. *Quem nemo adhuc sedit hominum.* Alligatus autem perfidiæ vinculis tenebatur iniquo adductus dominis errore famulatus, sed dominatum vendicare sibi non poterat, quem reum sibi fecerat non natura sed culpa &c. Beda item exponens illud, *Non arabis in boue simul & asino*, duos hisce verbis populos indicari asserit. In bouis etenim nomine, populum sub iugo legis accipi, asino autem populum gentilem vsque ad euangelium. In boue autem simul & asino arare, qui sic euangelium recipit, vt Iudaicarum superstitionum quæ in vmbra & imagine præcesserunt, ceremonias non relinquat. Ad hæc in boue bene operantium vitam figurari, in asino stultorum vecordiam. Ergo in simul & asino non arandum, esse fatuum sapienti in prædicatione non sociandum, quoniam nequeat æqualiter enunciare verbum dei. Sic & D. Cyrillus in declaratione huiusce sententiæ Isaiæ, *Beati serentes super omnem aquam, vbi bos & asinus calcant*: Aquam ait à scriptura diuino spiritu proditam, diuinum & cælestem sermonem appellari & sanctorum mystarum prædicationem. Asinum & bouem qui in istiusmodi aqua calcant, Iudæorum populum esse & gentium. Iustificasse enim Deum circumcisionem ex fide & præputium per fidem. Boui autem assimilari Iudæorum, gentium: mundum enim animal est secundum legem, Bos & oblatus est in odorem bonæ fragrantiæ Deo: asinus autem immundus: Et quidem cum primogenia animantium iussisset offerri Deo: *Sacrificabis enim mihi* (inquit) *omne primogenitum aperiens vuluam*; reiecit asinum sic dicens: *Omne apeiens matricem asini mutabis oue*. Verùm enimuero etiamsi impurus fuerit, propterea quod errauerit fortè gentium populus, tamen sanctificatum esse per fidem. In Christo enim sanctificatum esse & vetera peccata sacrosancto baptismo abluisse, & promiscuè cum Iudęis iugo Seruatoris nostri subiectum esse. Similiter quoque Iustinus Martyr in libro de veritate Christiana interpretatur hoc: *Ligans ad vitem pullum suum & ad capreolos pullum asinę suę.* His enim verbis ait, cùm operum quę in priore Seruatoris aduentu facta sunt tum gentium quę in eum crediture erant, prænun-

Synagoga. Lib. 1. de Abra.

Cur pullo sederit Christus.

Stultorum vecordia.

A prænuntiationem fuisse. Hæ ſiquidem (inquit) pullus fuere qui neque clitellas geſtauerit, neque
iugum ſuper ceruicibus ſuis habuerit, donec Chriſtus iſte cùm veniſſet, diſcipulos ſuos ablegauit,
& per ipſos eas in diſciplinam ſuam recepit: atque illæ iugum verbi eius ferentes, tergum ad ſuſti-
nenda omnia obiecerunt, eorum bonorum quæ ab ipſis expectantur & ab eo ſunt promiſſa, con-
ſequendorum gratia. Porro quod aſinam ſubiugalem cum pullo ſuo ſpiritus propheticus vna cum
Patriarcha Iacob nominauit, atque ea ipſe & diſcipuli eius ſunt vſi, vtrumque enim iumentum ad-
ducere iuſſit, prædictio fuit eorum qui etiam ex ſynagoga, ſimul cum ijs, qui ex gentibus venere, *Homil. 37.*
in eum credituri eſſent. Diuo autem Chryſoſtomo aſina & pullus eius etiam ſunt Iudæi & gentes. *in cap. 21.*
Iudæa enim (inquit) eſt mater gentium. Sic enim dicit ad eam Deus per Eſaiam prophetam: *Et* *Matth.*
conſtituam principes tuos ſicut antea & conſiliarios tuos ſicut ab initio: Et tunc vocaberis ciuitas iu- *Aſina & pullus quid*
ſtitiæ & mater ciuitatum; id eſt eccleſiarum, fidelis Sion. Propter quaſdam tales ſimilitudines, ani- *ſignificent.*
malibus his aſſimilati ſunt homines, Deum vel Dei filium non cognoſcentes. Eſt enim animal
hoc immundum, & præ cæteris penè iumentis magis irrationabile & ſtultum & infirmum & igno-
bile & oneriferum magis, ſic fuerunt & homines ante Chriſti aduentum idolatræ, paſſionibus
diuerſis immundi & irrationabiles, verbi ratione carentes, quantum ad Deum ſtulti, &c. Et mox
B rurſus: Dominus noſter aſcendens ad mortem Hieroſolymam, magnam gratiam pacis & con-
cordiam mundo vniuerſo quaſi in teſtamento reliquit. In myſterium enim gentium futurarum
ſedens ſuper aſinam & pullum eius intrauit in templum & ſic gentes Iudæis coniunxit. D. Augu-
ſtinus per iumentum, cui inſedit Saluator noſter manſuetudinem indicari oſtendit. Iumenta man-
ſueta (inquit) vult habere dominus. Eſto iumentum domini, id eſt, eſto manſuetus. Sedet ille
ſuper te, ipſe regit te, noli timere ne offendas & eas in præceps. Infirmitas quidem tua eſt, ſed
attende quis tibi præſideat. *Pullus aſini es, ſed Chriſtum portans: nam & ille in pullo aſini venit*
ad ciuitatem & fuit illud iumentum manſuetum. Nunquid laudabatur iumentum illud? nun-
quid iumento dicebatur, *Oſanna fili Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini.* Aſellus por-
tabat, ſed ille qui portabatur, à præcedentibus & conſequentibus laudabatur. Et dicebat fortè
iumentum, in domino laudabitur fortè anima mea, audiant manſueti & lætentur. Nunquam il-
lud dixit ille aſinus, ſed dicat illud populus qui imitatur iumentum illud, ſi vult portare dominum
ſuum. Iraſcitur populus quia comparatur aſello, in quo ſedit dominus. Et dicent mihi aliqui ſu-
perbi & elati, Ecce aſinos nos fecit. Sit aſinus domini quiſquis hoc dicit, ne ſit equus & mulus,
quibus non eſt intellectus. Equus enim & mulus erigunt ceruicem aliquando, & ſua ferocitate
C excutiunt à ſe ſeſſorem ſuum. Domantur frænis, chamo, verberibus, donec diſcant ſubijci &
portare dominum ſuum. Tu autem antequam tondantur ora tua, eſto manſuetus & porta domi-
num tuum &c. Sic & Origines exponens illud: *Et fecit Ieſus eis, ſicut præceperat dominus: Equos*
eorum ſubneruauit, & currus eorum excuſſit igni: equos ſuperbiæ, aſinos verò gentium typum eſſe
oſtendit, non omnium ſed quæ credunt. In numeris (inquit) legimus ſcriptum, quia cum ex præ- *Aſinus quarũ gentiũ typus.*
cepto Dei proceſſiſſent pugnare aduerſum Madianitas deuictis hoſtibus aliquot millia aſinorum
de præda hoſtium reſeruarunt ſuis vſibus profuturos, nec omnino refertur ibi, quia interfecerint
aſinos hoſtibus ſuperatis. Nos ergo ſcripturam ſanctam ſibimetipſi conferentes & ſpiritalibus ſpi-
ritalia comparantes, requiramus quid eſt quod de aſinis quidem non eſt ſcriptum quia ſubnerua-
ti ſunt, nec Madianitarum ſpolia vel animalia interempta dicantur, ſed profuiſſe Iſraëliticis vſibus:
de iſtis autem qui non habebant aſinos' ſed equos præcepit ipſe dominus, & dixit, equos eorum
ſubneruabitis, quòd & Ieſus, ſicut à domino mandatur, expleuit. Putamus hæc accidiſſe for-
tuitu, vt equi hoſtiles interimerentur, & aſini ſeruarentur, & in præceptis Dei fortuita aliqua ar-
bitramur incidere? An dignius videtur, vt putemus magis in ijs ſcripturam myſticum aliquid
indicare? Denique & filij Iſraël nunquam equis vſi eſſe referuntur, & lex nihil de equis ſed de
D aſinis mandat, vtpote de animalibus quæ ad humanos labores iuuandos & ad onera eorum por-
tanda videntur exiſtere, equi verò magis ad hominum perditionem: hoc enim eſt quod per eos
in prælijs geritur. Laſciui motus animal & ſuperbæ ceruicis accipitur. Sunt ergò aſini frequen-
ter à ſcriptura in typo gentium poſiti, ſicut & Saluator oſtenditur ſuper aſinum ſedens, nunquam
autem equo ſedens refertur. Sed & cum diſcipulos mittit ad ſoluendam aſinam & pullum aſinæ,
dicit eis: Si quis vos interrogauerit, dicite quia dominus eis opus habet. Et ſedens ſuper eum in-
greditur Hieruſalem, & nunquam equo ſedens ingreſſus eſſe dicitur. Sed & propbeta de ipſo ita
pronunciauerat, quod ſedens aſino veniret ad Hieruſalem dicens, *Ecce rex tuus manſuetus ſedens*
ſuper ſubiugalem & pullum aſinæ nouellum. Et exterminabit currus Effrem, & equum ex Hieruſa-
lem. Vides ergò quomodo ſecundum prophetæ ſententiam, qui ſuper aſinum ſedet extermina-
bit currus Effrem, & equum ex Hieruſalem. Et ideo videntur mihi aſini quidem (vt diximus) fi-
guram ſeruare eorum, qui ex gentibus credunt, ſuper quibus ſediſſe dicitur dominus: equi verò
qui exterminantur & currus, figuram tenere illorum qui in cæleſtibus poſiti, per laſciuiam & ſu-

perbiam

perbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiscendas semetipsos incestatores præ- E
buerunt, vel secuti sunt illum qui dixit: *Ponam super nubes sedem meam, & ero similis altissimo.* Inde fortassis est quod Propheta dicit: *Falsus equus ad salutem.* Et iterum dicit de ijs qui in dæmonibus confidebant: *Ii in curribus & ij in equis, nos autem in nomine Dei magnificabitur.* Neq; enim currus & equos Deo contulisset quantum ad inuocandum spectat: sed vtique hoc ostendit, quia sicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus & equos, id est, dæmones quos inuocabant gentes illæ, quæ aduersus Israël bella gerebant. Sed & Aegyptiorum equos commemorat scriptura, & istos ipsos equos quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem asinorum gentes quæ ad credulitatem veniunt, meritò referuntur: in typo verò equorum & curruum, dæmones qui humanæ saluti aduersarij sunt & inimici, meritò perimuntur. Hæc ille.

Li. 2. de consens. Euang.

Euãgelistę de pullo asina cõciliati.

Vis videre (inquit D. Chrysostomus) mansuetudinem venientis? Considera speciem aduentus eius. Non sedet in curru aureo, pretiosa purpura fulgens: nec ascendit super feruidum equum discordiæ amatorem & litis qui gloriæ iactantia pectus habet repletum, quo de longè odorat bellum & gaudet ad vocem tubæ & cum viderit sanguineam pugnam, dicit in corde suo, bene est factum: Sed sedet super asinam tranquillitatis & pacis amicam, &c. Quomodo autem de asina & pullo Matthæus cæteris congruat, qui solum pullum commemorant, ostendit D. Augustinus F
his ferè verbis. Sequitur Matthæus & dicit, & cùm appropinquasset Hierosolymis, & venisset Betphage ad montem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: *Ite in castellum quod contra vos est & statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea, &c.* vsque ad eum locum, *Benedictus qui venit in nomine domini &c.* Hoc etiam Marcus narrat eodem ordine custodito. Lucas autem in Hiericho immoratur, quædam commemorans quæ isti prætermiserunt, de Zacchæo principe publicanorum & quædam in parabolis dicta. Posthæc & ipse occurrit ei ad huius pulli commemorationem, in quo sedit Iesus. Nec moueat quod Matthæus asinam dicit & pullum, cæteri autem de asina tacent. Imo & recordanda est illa regula, quam de quinquagenis & centenis discumbentibus, cùm quinque panibus turbæ pascerentur suprà insinuauimus. Qua insinuata, non deberet iam hoc permouere lectorem, nec si Matthæus ita de pullo tacuisset, quemadmodum illi de asina tacuerunt, vt maximè contrarium putaretur, quòd vnus asinam dixit, alij pullum asinæ, quando minus moueri oportet, quia vnus ita commemorauit asinam, de qua cæteri tacuerunt, vt tamen pullum non taceret, de quo illi dixerunt. Vbi ergò vtrumque factum potest intelligi, nulla repugnantia est, nec si alius aliud, & aliud alius commemoraret; quanto minus, vbi alius vnum, alius vtrumque. Ioannes cùm taceat quemadmodum dominus discipulos suos ad- G
hæc animalia sibi adducenda miserit: interponit tamen breuiter hoc de pullo cum testimonio etiam Prophetæ quod Matthæus adhibet. In quo etiam testimonio prophetico aliquantum diuersa Euangelistarum locutio ab ea quidem sententia non recedit. Sed potest mouere quod hoc Matthæus sic adhibet, vt asinam dicat commemorasse prophetam: non autem ita se habet, vel quod Ioannes interponit vel codices Ecclesiastici interpretationis vsitatæ. Cuius rei causa illa mihi videtur, quod Matthæus Hebræa lingua perhibetur euangelium conscripsisse. Manifestum est autem interpretationem illam quæ dicitur Septuaginta, in nonnullis se aliter habere, quàm inueniunt in Hebræo, qui eam linguam nouerunt, & qui interpretati sunt, singuli eosdem libros Hebræos. Huius item distantiæ causa si quæratur, cur tanta anthoritas interpretationis Septuaginta multis in locis distet ab ea veritate, quæ in Hebræis codicibus inuenitur: nihil occurrere probabilius existimo, quàm illos septuaginta eo spiritu interpretatos, quo & illa quæ interpretabantur, dicta fuerant, quod ex ipsa eorum mirabili quæ prædicatur consensione firmatum est. Ergo & ipsi nonnulla in eloquio narrando, & ab eadem voluntate Dei cuius illa dicta erant, & cui verba seruire debebant, non recedendo, nihil aliud demonstrare voluerunt, quàm hoc ipsum quod nunc in Euangelistarum quatuor concordi quadam diuersitate miramur: qua nobis ostenditur non H
esse mendacium, si quispiam ita diuerso modo aliquid narret, vt ab eius voluntate cui consonandum & consentiendum est, non recedat. Quod nosse & moribus vtile est propter cauenda & iudicanda mendacia, & ipse fidei, vt putemus quasi consecratis sonis, ita muniri veritatem tanquam Deus nobis quemadmodum rem ipsam, sic verba quæ propter illam sunt dicenda, commendet: cùm potiùs ita res quæ discenda est præferatur sermonibus per quos discenda est, vt illos omnino quærere non deberemus, si eam sine his nosse possemus, sicut illam nouit Deus, & in ipso angeli eius. Cæterùm D. Hieronymo cùm ibi scribatur, sedens super asinam & pullum eius, locus iste tantùm videtur attulisse scrupuli, vt in hæc verba proripuerit. Sedere super vtrumque animal non potuit. Aut enim sedit asinæ, & pullus absque sessore fuit, aut si pullo quod magis competit, *asina ducta est libera.* Ergò cùm historia vel impossibilitatem habeat, vel turpitudinem, ad altiora transmittimur, vt asina ista quæ subiugalis & edomita iugum legis traxerat, Synagoga intelligatur, pullus asinæ lasciuus & liber gentium populus, quibus sederet Iesus, missis ad

Synagoga per asinam indicata gentes per pullum.

cos

A eos soluendos duobus discipulis, vno in circumcisionem, & altero in gentes, Diuus Chrysostomus tangens eandem impossibilitatem: Etsi corporaliter (inquit) fieri non poterat, vt super animal vtrunque sederet, spiritualiter poterat, cùm esset Deus, vt & in Iudæis sederet, & in gentibus simul. Sedere autem super iumenta; est in præcordijs eorum habitare, vt dicat illis Christus: *Tollite onus meum super vos, & videte quia mitis sum, & humilis corde*. Franciscus Georgius per asinam, & pullum eius, quibus sedit Seruator, significari ait hominem magna quædam aggredientem mysteria, debere non tantùm partem animalem, sed omnia insuper ab ea prouenientia subiugare. Quid modo per asinam Balaam maledicturi populum, quæ Angelum videbat, & humano sermone loquebatur, sit intelligendum, quidque per ipsum Balaam, ostendit Venerabilis Beda, per asinam exponens brutam gentilitatem, per ipsum verò Balaam vnumquemque idolatram, à quo asina tanquam brutum animal, & nulla ratione renitens, quò vult, seducitur. Quòd verò ea Angelum Dei videret, quem homo ille non videbat, inde moneri nos ait, vt agnosceremus in posterum sub aduentum Angeli magni consilij, gentilem illam plebem mutata duritie naturæ, & solutis linguis locuturam, vt quæ erat subiecta perfidiæ in vocem fidei, & confessionis erumperet. Et in

To. 4. Probl. 452.

Genes. 49.

Asinus Balaam.

Num. 22.

Gentilitas bruta.

B quæstionibus super eundem locum quærens quid sit, quod iste Balaam, dum perueniri ad propositum tenderet (vt malediceret) asina cui præsidebat, dum videret Angelum, loquitur. Quæ est (inquit) ista asina, nisi bruta gentilitas, quam quondam Balaam idest seductor idolatriæ quasi brutum animal, & nulla ratione renitens pœnitentiæ, quo voluit, errore substrauit, sed ista Angelum Dei vidit, quem homo videre non potuit. Et vidit, & detulit, & locuta est, vt agnosceremus posterioribus temporibus sub aduentu magni Angeli Dei gentilem eam plebem mutata duritie stoliditatis, solutis Deo linguis locuturam, ita vt quæ erat subiecta perfidiæ in vocem fidei, & confessionis erumperet, licet caro nostra per hoc possit intelligi. Plerumque enim caro par molestias tacta flagello suæ menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat, ita vt anxietate spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec & inuisibilem, qui sibi obuiat, innotescant. Sed in commentario, quod scripsit in secundam D. Petri epistolam ait tum iure dici Balaam ab asina admoneri, cùm Episcpi, ac reliqui sacerdotes indigere videntur hominum prophanorum monitis, vt qui haud secus, atque propheta Balaam cupiditate cæci non vident, quorsum sit eundem. Origenes verò per hanc asinam intelligi posse ait Ecclesiam allegoricè. Si videas (inquit) contrariam potestatem impugnantem po-

Caro nostra per asinam indicata.

Ecclesia.

Homil. 12. in cap. 22. Numer.

C pulum Dei, intelligis quis sit qui sedeat super asinam. Et si consideres homines quomodo à dæmonibus præcipitantur, intelligis quæ sit asina. Sic enim & in Euangelio intelliges Iesum mittentem discipulos suos ad asinam, quæ alligata erat, & ad pullum eius, vt discipuli eam soluant, & adducant, vt ipse sedeat super eam. Et fortè hæc asina, id est, ecclesia prius portabat Balaam, nunc autem Christum, ex quo soluta est à discipulis, & à quibus, innexa erat vinculis relaxata: vt filius Dei sederet super eam, & cùm ipsa ingrederetur sanctam ciuitatem Hierusalem, & compleretur scriptura, quæ dicit: *Lætare filia Sion, prædica filia Hierusalem. Ecce rex tuus venit tibi mitis, & sedens super subiugale*: subiugale id est asinam, credentes sine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouellum, eos profectò, qui sunt ex gentibus credentes in Christo Iesu Domino nostro, &c. Mox verò hinc etiam Deum stolidis sapientes confundere docet: Ascensca asina sua (inquit) Balaam ibat per viam: occurrit ei Angelus, ille sine dubio, qui aderat filijs Israel. Aperit os asinæ, vt arguatur per eam Balaam, & muti pecudis vocibus confutetur is, qui diuinus videbatur, & sapiens. Balaam hic qui interpretatur populus vanus, videtur mihi personam habere Pharisæorum, & Scribarum Iudaici populi: Balach verò (qui euocauerat Balaam, vt malediceret Israel) qui exclusio, & deuoratio interpretatur, & ipse personam habere, intelligendus est vnius alicuius

D spirituum mundi huius contrariæ potestatis, quæ excludere, & deuorare cupiat Israel. Non eum, qui secundum carnem est, sed eum, qui secundum spiritum. Volens ergo potestas ista contraria deleri, & penitus extingui spirituale Israel, non alijs vtitur ministris, nisi Pontificibus, & Scribis, ac Pharisæis: ipsos inuitat, ipsius mercedem promittit & præmia. Illi ergò, sicut iste Balaam facit, similant se cuncta ad Deum referre, & zelo Dei agere. Dicunt enim: *Scrutare Scripturas & vide quia Propheta à Galilæa non surgit*. Et iterum dicunt: *Nos legem habemus & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit*. Per quæ singula videntur quidem Pharisæi, & Scribæ zelum Dei habere, sed simulatum: asina verò cui sedebat Balaam, quoniam scriptura dicit: *Homines, & iumenta saluos facies Domine*: ea pars credentium post intelligi, quæ siue pro stultitia, siue pro innocentia animalibus comparatur. Si enim & Apostolus dicit: *Videre autem vocationem vestram fratres, quia non multi inter vos sapientes, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi; elegit Deus, vt confundat sapientes*. Isti ergo tales, sicut Euangelica, quæ in parabolis agebantur gesta designant, ab istis pessimis dominis Scribis, & Pharisæis subiecti quodammodo tenebantur,

Credentes, qui per asinã indicẽtur.

1. Cor. 1.

& vincti, sed à domino soluuntur, non quidem per ipsum dominum, sed per discipulos eius. Dicit enim ipse ad discipulos. *Ite in vicum qui est contra vos, & inuenietis asinam alligatam & pullum eius, soluentes aducite.* Sicut ergò in euangelio non ipse dominus, sed discipuli soluunt asinam: ita & hic non ab eo ipso, sed ab angelo aperitur os asinæ: & sicut in euangelijs qui non vident, arguunt videntes, ita & hîc qui muti erant, arguunt loquentes. Et hoc est quod dominus dicebat, *Pater gratias ago tibi, quoniam abscondisti hæc sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Scribæ autem & Pharisæi erant qui sedebant super asinam hanc, & tenebant eam vinctam. Ipsis ergò irascitur angelus, & nisi quodam futurorum prospectu, illos quidem peremisset, asinam autem seruasset, quæ vidit & reuerita est eum, qui venit ad vineam & stat inter vineas. Compressit tamen pedes sedentis super se in maceriam & ideò non potest fortè ambulare ille eius sessor antiquus, nec venire ad eum qui dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.* Asina tamen venit, adducta à discipulis; & cui tunc sedebat Balaam mercedis cupidus, nunc ei sedet Iesus &c. Asinus fortis Isachar, significat, vt Lyranus exponit, religiosos portantes onus religionis & eos qui laborant in sacris literis. Et D. Ambrosio piger asinus & ad onus expositus, sensuque tardior, nihil aliud docet nisi nos viuaciores esse debere, nec desidia corporis animique pigrescere, confugere ad fidem quæ onera grauia alleuare consueuerit. Monet verò etiam nos asini patientia suam cuique prouinciam & quod præsens ac præ manu est, fideliter atque diligenter agamus, & vt sua quisque fortuna contentus viuat, neque labores, modo honesti sint, etsi digna præmia non sequantur, recuset: sicut & in asino suo laborioso monet Stigelius:

Gen. 49. Asinus Isachar.

6. Hexam. Asinus piger quid nos moneat.

Sis asinus quemcumque asinum sors aspera fecit,
Qui sortem placidè ferre scit, ille sapit.

Porro asinus etsi omnium iudicio vilis habeatur & miserrimus, homine tamen ipso est beatior quia ipse sibi miseriam non parit, quod homo facit, vt antiquissimus Menander ait:

Asinus homine beatior.

Αμελȣ̃ντα τȣ̃ ζῆν ȣ̓κ ἔνεσ' εὐχημονεῖν
Απαντα τὰ ζῶ' ἐςι μακαριώτατα.
Καὶ νȣ̃ν ἔχοντα μᾶλλον ἀνθρώπȣ πόλυ.
Τὸν ὀνόν ὁρᾶν ἔξεςι πρῶτα τȣτονί.
Οὗτος κακοδαίμων ἐςὶν ὁμολογȣμένως.
Τȣ́τῳ κακὸν δι' αὐτὸν ȣ̓δὲν γίγνεται.
Αδ' ἡ φύσις δέδωκεν αὐτῷ, ταῦτ' ἔχει.
Viuendi negligens honestè viuere nequit,
Omnia animantia beatissima sunt,
Et longè plus mentis quàm homo habent.
Asinum cernere licet primum hunc,
Qui miser est ex confesso:
Ei nihil mali sua culpa nascitur
Sed quæ natura dedit, ea habet.

Quemadmodum verò apud Manes pingitur quidam funem torquens & in id quod contexuit asino vorandum permittens: ita (inquit idem Plutarchus in libro de animi tranquillitate) multorum stupida quædam & ingrata obliuio omnem actionem, omnes res præclarè gestas, omne iucundum ocium omnem conuiuiorum & voluptatum fruitionem abolens, non sinit vitam esse continuam, præsentibus ad præterita adiunctis, sed hesternam cum hodierna, hanc à crastina diuidens, quicquid euenit, obterens tanquam non factum redigit, &c.

Funẽ torquentis & asini eum deuorantis pictura.

PROBLEMATA.

CVR asinis & equis pili è cicatrice prodire sese possunt, hominibus autem non possint? docet Aristoteles & nos ex eo in equo: item cur minus monstra pariant, necnon cur homo plus excrementi humidi egerat, quàm sicci, equi verò & asini plus sicci quàm humidi. Hieronymus Garimbertus, quærens, cur est quòd asinus præ cæteris animantibus minus sentit verbera? rationem petit ex melancholica animantis natura; quam (inquit) arguit aurium proceritas, quam cum alijs animalibus melancholicis communem habet, non aliunde proueniens quam ex materia frigida & sicca omnis duritiæ parente: inde cutis illa duritiam, & sensus pœnè destitutionem, esse verberumque tolerantiam. Prouenire verò etiam ab eodem temperamento quod bibituri aquam extremis tantum labris contingant, cùm equi totum penè caput mergant. Frigidum enim temperamentum timiditatis causam esse; vereri autem animal, ne auribus, quarum magitudo in aqua repre-

Lib. 2. Probl. 44. Cur minus sẽtiat verbera.

Cur bibentes caput nõ mergãt.

A representatur, oculos sibi eruat. Cur verò exolfacto asinarum lotio, contractis sursum labris, den-
tes denudet, inde euenire disserit, quòd elatos ad olfactus organum vapores, qui molestiam sua
pariunt ingratitudine, conetur excutere.

Cur olfacto aliorum lotio dentes denudet.

PICTVRÆ. STATVÆ.

IN vrbe Achanta trans Nilum, Libyam versus procul à Memphi stadijs centum
quinquaginta, asini picti fabula monstratur, vt testatur Diodorus Siculus. Nodos
enim quos vnus in principio longioris funis complicat, alij post sequentes dissol-
uunt. Fabula pertinere videtur ad asellam Ocni, de qua in hieroglyphicis dixi-
mus. Nealces referente Plinio asellum depinxit in litore bibentem, & crocodi-
lum ei insidentem. Inuenio ita pictum propterea quod Persæ ibi vicissent Aegy-
ptios. Polygnotus verò inter aliàs picturas, quibus excidium Troianum expressit, depinxit pue-
rum asello insidentem, cuius præterea dorso cistam & alia impedimenta serui imponunt, vt legi-
B mus apud Pausaniam: qui ibidem etiam scribit Ambraciotas æneum dedicasse asinum, victis hoc
modo nocturna pugna Molossis. Cùm enim in illos noctu insidias posuissent Molossi, asinus, qui for-
tè ex agro in oppidum agebatur, asellam insectãs cum multa lasciuia vehementem clamorem sustu-
lit: ipse etiam agaso per tenebras, obscura & in condita voce inclamabat. Iniecit ea res tantam
Molossis trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint: Eos Ambraciotæ de tecta frau-
de noctu inuadentes prælio superant. Inuenio & Vercellis in cemiterio quodam asini esse statuam,
exornatam epitaphio, cuius tamen literæ ita sint detritæ, vt planè legi nequeant.

Lib.3.c.6.
L.35.c.11.
In Phocicis.

HISTORICA.

ALEXANDRO Macedoni cùm reddita sors esset: eum qui primus occur-
risset, interimeret; vbi quendam præ se agentem asellum vidit, arripi hominem
confestim ex oraculo imperauisse tradunt. At eum iamiam iugulandum intelle-
cta mortis ratione, proclamauisse: anteambulonem suum, non se peti ex respon-
C so, quando is obuiam latus esset prior. Samson vir apud Iudæos omnium fortissi-
mus, cùm in ipsum inermem Philistæi irruerẽt, maxilla asini recepta quamuis iam
marcida, hostes mille prostrauit: indeque cùm nimia siti laboraret, proiecta maxilla preces ad Deũ
fudit, & aquæ ex dente molari profluentis scaturiginem impetrauit, vt tradit liber Iudicum. San-
ctus Helenus oneribus fessus & labore itineris asinum per campos vagantem cùm ad se vocaret,
venisse mox ad eum: præbuisseque humeros viro Dei, vt & insideret & sarcinas imponeret, ad re-
liquum viæ conficiendum tradit author vitarum SS. Patrum. Sanctus verò Germanus Altisiodo-
rensis Antistes cùm Rauennam ad Valentinianum & Placidiam asino vectus accessisset, dum con-
uiuio assiderent, defunctus est asinus, cumque Placidiæ iussu pararetur egregius equus substituendus
asini loco, eum respuit B. Germanus accedensque ad eum locum, vbi asini cadauer erat expositum,
sic illum alloquitur: surge, reuertamur ad hospitium: statim asellus rediuiuus surrexit, & S. Ger-
manum reuexit, vt tradit Hieronymus Rubeus, recolit Surius in vita S. Petri Chrysologi. Legimus
autem & aliam de asino apud Sophronium in prato spirituali historiam, in qua mira eius solertia
mandata sanctorum explenda elucescit. Mons est circa mare mortuum, qui Martes vocatur, ex-
celsus valdè: in eo monte Anachoretæ commorantur; est autem illis & hortus ad radicem montis
D sexto fermè lapide ab eis distans, circa maris labium. Proinde habent Anachorete & illic mini-
strum: quacumque ergò hora volunt ad hortum pro oleribus mittere, sternunt asinum, & dicunt
ei, Vade in hortum ad ministrum & affer nobis olera, qui mox ad hortulanum solus vadit, stansque
ante ianuam, capite pulsat, statim igitur egressus hortolanus, ipsum oleribus onerat, onustumque
demittit: videreque est asinum quotidiè solum ascendentem & descendentem, & ministrantem
senibus tantùm, alij verò nulli obsequentem. Hæc ille. Sunt præterea asini ministri Dei quando-
que in rebus, vbi humana solertia deficit B. etenim Isaacius intima eremi penetrans latitabat,
ne à fratribus reperiri posset, verùm asini indicio velut Dei ministri inuentus est, vt legimus in
vitis SS. Patrum. Asina Balaam quid mysticè significet, antè ostendimus, nunc historiam re-
citabimus, quam præ cæteris clarissimè recitat Flau. Iosephus his verbis: Balacus Moabita-
rum Rex habens auitam amicitiam & societatem cum Madianitis, cùm res Israëlitarum in
tantum crescere videret, cœpit etiam de suis rebus esse solicitus. Nesciebat enim Deum vetare,
ne Hebræi quicquam vlterius præter Chananæam vsurpare appeterent: atque ita celeriùs quam

Asinus occisus oraculi monitu,
Sampsonis fortitudo.
Asinus sãcto obedit.
Asinus resuscitatus.
Li.2. Hist. Rau.
Asini ministri Dei.
Lib. 4. antiq. iud. c. 6

prudentiùs rem aggredi putauit: & bello quidem aggredi elatos tot victoriarum successu non est ausus; obstare tamen volens, ne vlterius procederent, legatos de communibus commodis ad Madianitas mittit. Illi ad Balamum quendam, ab Euphrate vatem illius temporis præstantissimum & sibi amicum, cum Balaci legatis mittunt etiam ex suis honoratissimum quemque, rogantes, vt veniret ad se & diris imprecationibus Israëlitas deuoueret. Vates legatis comiter exceptis, & hospitali mensæ adhibitis, consulit Deum, quæ sit eius de Manianitarum postulatis sententia, qui cùm vetaret illis obsequi, reuersus ad eos ait sibi non deesse voluntatem illis gratificandi, sed obstare Deum, cuius beneficio debeat gloriam ex veris hactenus prædictionibus comparatam. Nam exercitum illum, quem ipsi execratum velint, esse Deo charum; dedit que consilium, vt ob hanc causam ad Israëlitas profecti, pacem cum illis facerent. His dictis legationem dimisit. At Madianitæ Balaco maximis precibus vrgente eadem de re denuo legatos mittunt ad Balamum; qui cupiens hominibus obsequi, Deum consulit. Deus verò offensus iubet vt legatis nihil contradicat. Is ratus Deum hæc seriò iubere, cum legatis proficiscitur. Inter eundum autem cùm ventum esset in viam quandam angustam, inter duas macerias sitam, occurrit ei angelus; & asina qua Balamus vehebatur, occurrentem diuinum spiritum animaduertens declinans appressit eum ad alterum septum, nihilque mouebatur verberibus sessoris pressuram molestè ferentis, cumque nec angelus de via cederet, nec vates verberandi finem faceret, tandem succubuit asina, & Deo sic volente humana voce Balamum incusat, quòd nunquam ante hac læsus sæuiret in se: non intelligens nunc Deum prohibere quo minus, quibus ille cuperet, ipsa obsequatur. Hoc humano asinæ sermone dum ille turbaretur, apparuit ei angelus quoque, obiurgans verberatorem, quòd iumentum non esset in culpa, sed obstaret iter contra Dei voluntatem facienti. Tum Balamus territus volebat retrò abire: sed Deus iussit eum pergere quò instituerat, modò ne quid aliter agat quàm diuinitus admonetur, &c.

Asina loquitur.

Lib. 2. hist. Eccl. c. 7.

Euagrius Scholasticus inter alia quæ S. Zosimas fecit miracula, hoc quoque narrat. Isti Zosimæ (inquit) iter quodam tempore Cæsaream facienti, secumque asinum, cui res quasdam sibi necessarias imposuerat, occurrit leo, & asino Zosimæ abrepto, discedit. Zosimas per syluam vsque eò insequitur, quoad leo voratis asini carnibus satur esset. In quem hilari vultu & subridenti intuitus, dixit: At verò, ô amice, iter iam mihi penitus interruptum est: quippe cum annis pluribus onustus sim & ætate admodum prouectus, nec valeam ea quæ asino erant imposita, humeris portare; Quare tu hoc onus contra naturæ tuæ consuetudinem gestes necesse est, si modò Zosimam ex hoc loco discedere volueris: postea autem ad pristinam feritatem naturamque propriam redibis: Tum Leo furoris prorsus oblitus, subblandiri & placidus extemplo ad Zosimam accurrere, & ipso corporis habitu obsequij significationem dare cœpit. Cui Zosimas onus quod asinus gestauerat, imponit, eumque ad portas vsque cæsareæ deduxit, quò declararet tum virtutem & potentiam Dei, tùm quòd omnia tam diù hominibus inseruiant obtemperentque, quamdiu secundum eius voluntatem vitam instituimus, & gratiam nobis donatam neutiquam deprauamus. D. Augustinus perhibet se in Italia existentem adiuisse mulieres quasdam malignis artibus adeo imbutas, vt dato caseo statim homines conuerterent in iumenta, vt in equo etiam dictum est, quæ necessaria portarent, & hæc finito opere in homines iterum reducerent. Quod comprobat Apuleius, qui longa serie recitat se veneficijs cuiusdam mulieris, dum per magicam auis fieri cuperet, in asinum conuersum fuisse. Quod & temporibus nostris multorum testimonio contigisse cuidam in Cherso Illyrici insula scribit Franciscus Georgius, eumque per multos annos visum esse sinnm: tandem ad se reuersum & veneficia & malefacta, propter quæ id sibi contigerat, sacerdoti & publico concionatori enarrauisse. Quod tamen ita intelligendum est, quod non verè, per veram hominis, siue materialem siue formalem mutationem in vera iumenta & belluas factum sit, sed solum per quandam ipsorum hominum imaginationem qua se iumenta & belluas esse imaginabantur & per quædam aliorum hominum præstigia virtute dæmonum causata, per quæ alijs hominibus tamquam iumenta & belluæ exteriùs apparebant.

Leo sancto obedit.

APO-

A

APOPHTEGMA.

IORDANES patria Saxo ordinis Prædicatorum princeps, qui in peregrinatione Hierosolymitana, anno M.CC.XXXVI. Acone obijt, vitæ sanctimonia & concionandi dono clarus, cùm à quibusdam Templarijs rogaretur, vt festo die sacram concionem haberet Gallica lingua, cuius ipse tamen non vsque adeo peritus erat, conscenso suggesto argumentum concionis Gallicè quantum potuit enarrauit, interpretationem verò sermoni subtexuit vernaculo. Indignantibus ijs, ergò (inquit) si prominentes asini auriculas post maceriam delitescentis videatis, totum insuper asinum, diruta maceria, in conspectum produci petetis? ex Leandro Alberto de viris Illustribus ordinis Prædicatorum. *Lib. I.*

B

APOLOGI.

ASINVS syluestris conspecto asino domestico in loco quodam aprico, profectus ad ipsum, beatum dicebat corporis habitudine & cibi perceptione. Deinde verò cum vidisset eum ferentem onera & agasonem retrò sequentem & baculis ipsum percutientem, ait, àst ego non amplius beatum existimabo. Video enim non sine magnis malis habere te felicitatem. Fabula significat non esse æmulanda lucra, in quibus insunt pericula & miseriæ. Asini olim propterea quod assiduè onera ferrent & fatigarentur, legatos miserunt ad Iouem, solutionem laborum petentes. Hic autem ostendere ipsis volens, id non posse fieri; ait, tunc eos liberatum iri laboribus, cùm mingendo fluuium fecerint. At illi cum verum dicere existimantes, ex illo & nunc vsque vbi aliorum vrinam viderint asinorum, illic & ipsi circumstando mingunt. Fabula significat, vnicuique quod fatale est, incurabile esse. Homo quidam habebat equum & asinum, cùm autem iter facerent in via ait asinus equo; tolle à me oneris partem, si vis me esse saluum. Illo non persuaso asinus cecidit, atque è labore mortuus est. Ab hero autem omnibus impositis ei & ipsa asini pelle, conquerens equus clamabat: heu mihi miserrimo: partem oneris nolui accipere, ecce omnia gesto & pellem insuper. Fabula significat, si magni cum paruis iungantur, vtrisque seruari in vita. Asinus equum beatum putabat, quod abundanter nutriretur & accuratè, cùm ipse neque palearum satis haberet, præsertimque defatigatus. Cùm autem tempus institit belli & miles armatum ascendit equum, huc illuc ipsum impellendo, cæterùm & in medios hostes insiluit, & equus vulneratus iacebat. His visis, asinus equum mutata sententia miserum existimabat. Fabula significat, non oportere principes & diuites imitari, sed in illos inuidia & periculo consideratis paupertatem amare. Asinus indutus pelle Leonis vagabatur reliqua bruta perterrendo. Cæterùm visa vulpe, tentauit & hanc perterrefacere. Hæc autem (casu enim vocem eius audierat) ad ipsum ait: sed bene scias, quòd & ego te timuissem, nisi rudentem audiuissem. Fabula significat nonnullos indoctos, qui ijs qui extra sunt, aliqui esse videntur, ex sua linguacitate redargui. Similis legitur apologus apud Lucianum. Apud Cumanos (inquit) asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loco in syluam aufugerat: Illic fortè repertum Leonis exuuium corpori applicabat suo. Atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaque territans. Nam Cumani Leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus, pro Leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus, qui sæpenumero viderat & Leonem & asinum: atque ob id non erat difficile dignoscere, aurium prominentium indicio, neque non alijs quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probè fustigatum reduxit, dominoque agnoscenti reddidit. Interim autem risum concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum examinauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Aeolide suprà Lesbum. Nam & Lesbij & Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. Ab hoc apologo profectum est adagium, ἐνδυστί μοι τὴν λεοντῆν, id est, *induitis me Leonis exuuium*: in eos dici solitum, qui suscipiunt negotium maius facultate, quippe se magnificentiùs gerunt, quam pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt Leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum, atque hoc ornatu descēdit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes, Bacchum fingit, Herculis instar, Leonis exuuio clauaque instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Aeschylo cer-

Lucra cum periculo cō iuncta non imitanda.

Fatale incurabile.

C

Indoctos voce prodi.

In piscatore.

Asinus Leonis exuuium indutus.

D

Cumani stolidi.

In Ranis.

tantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id geſtaminis neutiquam illum deceret, vt pote mollem & effæminatum. Vſurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri ſeſe magnitudine diſputationis inſtitutæ, poſteaquàm ſemel Leonis pellem eſſet indutus. Lucianus, Non opus eſt quopiam qui tibi Leonis exuuium detrahat, quo palam fiat te canthelium, niſi quis ſanè ab ipſis Hyperboreis hoſpes modo ad nos peruenerit, aut vſque adeo Cumanus ſit, vt qui videret, non protinus intelligat, aſinorum omnium aſinum ferociſſimum eſſe, aut expectet, vt te prætere a rudentem audiat. Euſebius Cæſarienſis aduerſus Hieroclem: *Abibit nobis quidem philoſophus, cæterum aſinus Leonis intectus pelle*. Aliàs Lucianus demutauit nonnihil de prouerbio, cùm ait: *Tantum temporis non animaduerti eum ſub Leonis exuuio ridiculam ſimiam tectam habere*. Poteſt & ad eundem apologum referri:

In pſeudologiſta.

In Philopſeude.

Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.

Cum aſino gallus aliquando paſcebatur: Leone autem aſinum aggreſſo, gallus exclamauit, & Leo (aiunt enim hunc galli vocem timere) fugit. At aſinus ratus propter ſe fugere, aggreſſus eſt ſtatim Leonem. Vt verò procul hunc proſecutus eſt, quò non amplius galli perueniebat vox, conuerſus leo deuorauit. Hic verò moriens clamabat, me miſerum & dementem. Ex pugnacibus non natus parentibus, cuius gratia in aciem irrui? Fabula monet, pleroſque homines, inimicos, qui ſe de induſtria humiliarunt, aggredi atque ita ab illis occidi. Aſinus ſeruiens olitori, quoniam parum comedebat, plurimum laborabat, precabatur Iouem, vt ab olitore liberatus, alteri venderetur domino. Cum Iupiter exoratus, iuſſiſſet ipſum figulo vendi, iterum iniquiore animo perferebat quàm prius, onera & cœnum & tegulas ferre. Rurſus igitur, vt mutaret dominum rogauit, & coriario venundatus eſt. Peiorem itaque prioribus herum nactus, videns quæ ab eo fierent, ſuſpirando ait: hei mihi miſero, melius mihi erat apud priores heros manere, hic enim, vt video & pellem meam operabitur. Fabula indicat tunc maximè priores dominos à famulis experti, cùm de ſecundis periculum fecerint. Perquam elegantem & facetum apologum de aſino & vario recenſet Aeneas Syluius in primo epiſtolarum, inter rationes quas reddit, cur noſtro tempore minus quàm olim homines amplectantur poëſim. Viam ſolus aſinus ibat, ſuaſque ſecum miſerias querebatur, qui vinum portans, aquam biberet, frumentumq; in horris ponens, fœnum manderet: ſed hæc leuia reputaſſet, niſi quod etiam poſt mortem ex eius corio cribri fierent atque tympana. Quem ſic querulosum audiens varius paruum animal, Tace (inquit) aſine, opus eſt poſt mortem labore. Nam iſti qui dicuntur homines cùm aliquem volunt ſapientem facere, corium meum adhuc piloſum recipiunt, frontemque illius adornant, quem volunt eſſe ſapientem. Doctores enim creantes meis eos pellibus veſtiunt, meque quod eſt rerum omnium difficillimum, ex magnis beſtijs viros oportet ſapientes efficere. Sic enim corium meum fata diſpoſuerunt, quod eſt mihi grauiſſimum & moleſtiſſimum. Audiuerunt hæc rectores cancellariæ, videnteſque in corijs cadauerum magnas eſſe virtutes, non cenſuerunt illa paruo pretio danda, ſed ea atque camiſias cum cera ſicut æquum erat magno pretio cœperunt vendere &c.

Vires ſuas cuique metiendas.

FABVLOSA.

IN Cancri deformationis parte, vt Hyginus ſcribit, ſunt quidam qui aſini appellantur, à Libero in teſta duabus ſtellis figurati. Liber enim à Iunone furore obiecto dicitur mente captus fugiſſe per Theſprotiam, cogitans ad Iouis Dodonæi templum peruenire, vnde peteret reſponſum, qui faciliùs ad priſtinum ſtatum mentis rediret, ſed cùm veniſſet ad quandam paludem magnam quam tranſire non poſſet, de quibuſdam duobus aſellis obuiam factis dicitur vnum deprehendiſſe eorum, & ita eſſe tranſuectum, vt omnino aquam non tetigerit. Itaque cùm veniſſet ad templum Iouis Dodonæi, ſtatim dicitur à furore liberatus & aſellis gratiam retuliſſe & inter agra eos collocaſſe. Nonnulli etiam dixerunt aſino illi quo fuerat vectus, vocem humanam dediſſe. Itaque poſtea cum cum Priapo de natura contendiſſe & victum ab eo interfectum. Pro quo Liberum eius miſertum, in ſideribus annumeraſſe. Et vt ſciretur id pro deo, non per homine timido (quia Iunonem fugerit) feciſſe, ſupra cancrum conſtituit, qui deæ beneficio fuerat affixus aſtris. Dicitur etiam alia hiſtoria de aſellis, vt ait Eratoſthenes. Quo tempore Iupiter bello gigantibus indicto, ad eos oppugnandos omnes deos conuocauit, veniſſe Liberum patrem, Vulcanum, ſatyros, Silenos, aſellis vectos, qui cùm non longè ab hoſtibus abeſſent, dicuntur aſelli pertimuiſſe, & ita pro ſe quiſque magnum clamorem & inauditum gigantibus feciſſe, vt omnes hoſtes eorum clamore in fugam ſe coniecerint & ita ſint ſuperati. Hæc Hyginus. Poſtremam fabulam Varinus etiam in Lexico ſuo in aſini mentione affert, & hanc ob cauſam aſinis hunc honorem

Aſini ſtellæ & eorū fabula.

A rem habitum inquit, vt in cancri sydere occasum versus collocarentur. Aratus verò has stellas ex altera parte præsepis consistere canit:

Σκέπτεο καὶ φάτνην· ἡ μέν τ' ὀλίγη ἐοικυῖα
Αχλύϊ βορραίη ὑπὸ καρκίνῳ ἡγηλάζει.
Αμφὶ δὲ μιν δύο λεπτὰ φαεινόμενοι φορέονται
Αστέρες οὔτε τι πολλὸν ἀπήοροι, οὔτε μάλ' ἐγγύς.
Αλλ' ὅσον τε μάλιστα πυγούσιον οἰήσασθαι
Εἷς μὲν βορρείαο, νότῳ δ' ἐπιέρχεται ἄλλος
Καὶ τοὶ μὲν καλέονται ὄνοι, μέσση δέ τε φάτνη.
Ητε καὶ ἐξαπίνης πάντη Διὸς εὐδιάοντος
Γίνετ' ἄφαντος ὅλη· τοὶ δ' ἀμφοτέρωθεν ἰόντες
Αστέρες ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰνδάλλονται
Οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι τότε κλύζονται ἄρουραι.

Quæ carmina ita sunt à Rufo Auieno Latinè versa.

B *Conuenit hic etiam paruum præsepe notare,*
Id nubi nomen, quæ Cancro obuoluitur alto,
Græcia docta dedit, quapropter denique asellos
Suspice, quorum vnus septem vicina Trioni
Astra adolet: tepidum procul alter spectat in austrum,
In medio quod nube quasi concrescit adacta,
Id præsepe vocant: porrò hoc præsepe repente
Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
Congruus aërijs latè rubor ignis asellis:
Ne quicquam tenues agitabunt stagna procellæ.

Alter enim eorum asellorum est asinus Sileni. At quoniam Auieni carmina parum Arati sententiam, vel certè summa cum difficultate explicare mihi (inquit Natalis de Comitibus) videntur, parumque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere & clarius exprimere possem, experiar. Est autem Arati sententia, quod nubecula quædam in Cancri ostraco inter scapulas existens, habet vtrimque stellas quæ aselli vocantur, quare illa iure dicitur præsepe. Vbi igitur illa nubes pura & aperta videtur, futurum cælum serenum significat, quod etiam inquit ita Theophra- *Lib. 5. Myth. c. 8.*
C stus in libro de signis futuræ serenitatis: καὶ ἡ τοῦ ὄνου φάτνη, ὅτε αἱ καθαρὰ καὶ λαμπρὰ φαίνεται, εὐδιεινόν, id est, & asini præsepe cùm purum splendidumque apparuerit, signum est futuræ serenitatis. At versus Arati quos Latinos facio, ita se habent:

Hinc præsepe nota, nubes id parua videtur
In Boream surgens, vbi fulgent sydera Cancri;
Hoc propter geminæ voluunt lumine stellæ
Pertenui, nec longinquæ nimis: haud tamen illæ
Coniunctæ; spatioque vlnæ distare videntur.
Altera fit Boreæ proprior, deuergit in Austrum
Altera: & hæ dicuntur aselli, separat illas
In medio præsepe polo, idque repente sereno
Ex oculis hominum vanescit: at hæ coeuntes
Fiunt vicinæ stellæ & simul esse videntur,
Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam asini præsepe vocauit Theophrastus, quod quidem ac-
D cidit ob condensatum humorem, cùm illa sit tenuis ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem significat. Illud autem fit vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquam prope versorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia. Hactenus Natalis: qui ibidem etiam docet, cur senex ille Silenus asino veheretur. Hunc (inquit) Bacchi comitem, senem, ventricosum, titubantemque dixerunt, quia vinum & ebrietas cùm obesos faciat & ventricosos, tum caput plerumque grauat & titubantes facit, & ad senectutem citius perducit: hæc enim omnia incommoda & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerunt. Seneca in Oedipo: *Silenus cur asino veh[eretur] diceretur.*

Te senior turpi sequitur Silenus asello,
Turgida pampineis redimitus tempora sertis
Condita lasciui deducunt orgya mystæ.

Quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas, omnes etiam

prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus, quià tardi sunt plerumque & inutiles negotijs, qui plus potare solent quàm conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ: quippe cùm non animal solùm, sed & corpus rebus omnibus inutile reddant si plus operæ illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. Ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sydera collocatum fuisse tradiderunt. Hæc itaque de stellis quas asinos dicunt. Porrò quomodo dipsas serpens ab asino remedium aduersus senectam simul & sitim tulerit, hanc fabulam narrat Aelianus. Prometheum ignem à Vulcano furatum aiunt: quamobrem indignatum Iouem furti indicibus dedisse remedium senectuti prohibendæ efficax: hoc illos qui acceperant, asino imposuisse audio. Et cum ille sic oneratus æstiuo tempore incideret, siti laborantem ferunt ad fontem venisse bibendi gratia, sed à serpente fontis custode repulsum: itaque asinum sitis impatientem, id quod gestabat pharmacum, vt admitteretur, obtulisse. Bibit igitur asinus, & vna cum remedio aduersus senectam quam dipsas deinde exuit, sitim quoque suam in illam transfudit. Cæterùm huius fabulæ author non ego sum, sed ante me Sophocles, & Dinolochus aduersarius Epicharmi & Ibycus Rheginus, & Aristeas Apollophanes poëtæ comici. Hucusque Aelianus, Antonius Liberalis ex Bæo cur Cleinis & tota eius familia in aues transformatus sit ob sacrificatum Apollini asinum, hanc narrat fabellam. Apud Babylonem Mesopotamiæ vrbem habitauit Cleinis, vir dijs charus atque opulentus: boum, asinorum, ouiumque diues. Hunc mirum in modum dilexerunt Apollo & Diana: ac sæpe cum istis dijs venit ad templum Apollinis, quod est apud Hyperboreos, viditque ibi asinos immolari. Reuersus Babylonem, intendit ipse quoque Hyperborico ritu Apollini sacrificare, asinorumque magno numero victimas ad aram constituit. Superuenit Apollo, mortemque se ei illaturum minatus est, nisi hoc abstineret sacrificio, & pro more capras sibi, boues, & oues offerret: ita enim se asinorum gaudere immolatione, si ea fiat in Hyperboreis. His minis territus Cleinis asinos ab altari abduxit: liberisque suis auditum sermonem exposuit. Erant ei ex Harpa vxore filij tres, Lycius, Ortygius & Harpasus, ac filia Artemicha. Proinde Lycius & Harpasus perficere sacra ista iubebãt, ijsq; se oblectari dicebant; Ortygius & Arteniche, quorum sententiæ etiam Cleinis adstipulabatur, obediendum Deo pronunciabant. Sed Harpasus & Lycius vi solutis asinorum vinculis, eos ad aram compulerunt. Ibi Apollo in rabiem egit asinos, ita vt Cleinin & liberos famulosque mordicus perdere aggrederentur. Ij in extremo constituti periculo, deorum fidem implorant. Atq; Harpam quidem & Harpasum Neptunus miseratus, in aues non mutatis nominibus conuertit. Latona autem & Diana statuerunt seruare Cleinin, Artemicham & Ortygium, quod piaculi istius insontes essent. Suis Apollo hanc gratiam dedit, vt hos, antequam morerentur, in aues commutaret. Cleinis factus est Hypsiaëtos, quod aquilam altiuolantem significat, nomen eius post aquilam summæ, difficilis internosci cùm hæc interfectrix hinnulorũm sit fusco corpore, magna ac valida; aquila autem nigrior ac minor. Lycius in coruum album abijt: deinde tamen Apollinis nutu factus est ceruleus, cum primus de Coronide Phlegyæ filia iudicium detulisset, eam Alcyoneo esse nuptam. Artemiche piphinx facta est, auis dijs hominibusque grata. Ortygius ægithalus, quod patri persuasisset pro asinis capras immolare.

Dipsadis, & asini fabula.

Lib. 6. c. 51

Cleinis, & familia eius in aues

PHYSIOGNOMONICA.

ARISTOTELES in Physiognomonicis ex aliqua hominis, & partium eius ad asinum similitudinem de ingenio pronuntiat. Asinis (inquit) & suibus communis est intemperantia circa Venerem: Asinis proprium cura est solicitudine carere. Qui asinos referunt, capite paruo, ferè sunt stupidi: Qui facie carnosa, timidi, eadem magna, tardi. Qui fronte rotunda, stupidi. Qui eminentibus oculis, simplices: magnis asinini. Qui labijs crassis, & superioribus magis eminentibus, stulti: denique voce magna, & graui, contumeliosi. Adamantius etiam illos, quorum oculi sicut asinis prominet, dementes, & contumeliosos esse conijcit. Sed & magnas aures testari, ait Aristoteles ad Alexandrum, vt refert Porta, magnam fatuitatem, sed bonæ retentionis, & memoriæ hominem. In suis verò Physiognomonicis asininum. Polemon, & Adamantius stolidæ naturæ, indicia esse. Albertus ex Loxo magnas, & prominentes aures stoliditatem, & imprudentiam signare dixit, sed perperam garrulitatem addit ex se. Cæterùm de hisce physiognomonicis signis consulendus ipse Porta, qui eleganter collatas hominis cum asini partibus icones expressit.

Asinis similes asinos referre

Lib. 2. Phisiogn.

PROVER-

A

PROVERBIA.

ΟΝΟΣ παρὰ Κυμαίοις, *Asinus apud Cumaos.* Competit in eos, qui cùm sint inepti
ridiculique, tamen apud ignotos ipsa nouitate habentur in pretio: aut in eos,
quibus honos aliquis præter meritum additus à fortuna, tumorem, & insolen-
tiam, ita vt ferè fit, conciliat; id quod eleganter notat Demosthenes Olynthia-
carum orationum prima: Felicitas enim & rerum successus, quod contigerit im-
merenti stultis vesaniæ causam præbere solet. cui congruit illud ex Aeschylo ci-
tatum: Ἦ βαρὺ φόρημ' ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων, id est: *Graue pondus amens re-*
bus vtens prosperis. Tractum est prouerbium ab asino, qui apud Cumanos cum pellem mortui leo-
nis inuenisset, se pro leone gessit, mox cognitus risum protulit, vt suprà dictum est. *Antronius Asi-*
nus teste Suida dicitur de magnis, & ignauis, quod apud Antronios permagni essent asini. Asinus
Aegyptius verò etiam dicitur in contemptibiles, despicatissimosq; homines. Odisse enim id ani-
B mal Aegyptios diximus, non propter imperitiam, & ineptias tantùm, & contumeliosam eius na-
turam, verùm propter colorem etiam ex albo nigroque confucatum, quem à deorum sacrificijs
alienum abominabantur. Erat ergò apud eos mos, vt asinum ludibrijs omnibus incesserent,
luto cespitibusque passim impetitum contis etiam stimularent, quaque si locus offerret oportunus,
præcipitem agerent. Ὄνος λύρας subaudi ἀκροατὴς, id est *asinus lyra auscultator*, Vulgò autem dici
solet, *asinus ad lyram*, in eos, qui propter imperitiam nullo sunt iudicio, crassisque auribus. Hunc
titulum prouerbialem M. Varro satyræ suæ cuidam indidit. Eiusdem apud Gellium extant hæc
verba è satyra, cui titulus, Testamentũ: *Si quis mihi filius vnus, pluresuè in decem mensibus gignun-*
tur: si erunt ὄνοι λύρας, id est, *asini ad lyram, ex hæredes sunt.* Ὄνους λύρας appellat indociles bona-
rum artium, atque intractabiles. D. Hieronymus ad Marcellam: *Quos ego cum possem meo iure con-*
temnere, asino quippe lyra superfluè canit, tamen nè nos superbia, vt facere solent, arguant. Et idem
aduersus Vigilantium: *Quamquam stultè faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei mo-*
dum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Verum est illud apud Græcos prouerbium, Ὄνος λύρας.
Lucianus de his, qui mercede seruiunt. τί γὰρ κοινὸν φασὶ λύρᾳ καὶ ὄνῳ, id est, *quid enim commertij,*
quod dici solet, asino cum lyra? Idem aduersus indoctum, ὄνος λύρας ἀκούεις, κινῶν τὰ ὦτα, id est, *sed*
C *asinus lyram audis, auriculas mouens.* Vnde & hoc pacto effertur adagium: ὄνος τὰ ὦτα κινῶν, id est,
asinus auriculas mouens: Rursum ad hunc modum; ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει, id est, *asi-*
no quidem narrabat fabulam, at ille auriculas mouebat, in eos, qui cum nihil intelligant, tamen per-
inde quasi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt, & arrident dicentibus. Galenus, lib. 2. de dif-
ferent. puls. *Ad hæc senex quidem ille, velut asinus quatiebat auriculas; opinamur, quod non assentiretur.*
Est autem asino naturale, vt diximus, subinde mouere auriculas, veluti significanti se iam intelli-
gere, cùm nihil etiam audierit. Aliquando referunt ad asinum non auscultantem lyram, sed ipsum
canere conantem: Lucianus: καὶ μάλιστα ὑπόταν ᾄδῃ καὶ ἁβρὸς θέλῃ, ὄνος αὐτολυρίζων φασί, id est,
maximè si quando canit, cupitq; festiuus, & lepidus videri, asinus, vt aiunt, ipse lyra canens. Idem in
Pseudologista: τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ὄνον κιθαρίζειν πειρώμενον ὁρῶν, id est, *Iuxta hoc ipsum, quod*
vulgo dici solet; asinum conspiciens, cithara canere tentantem. Citatur & hic versiculus:

Ὄνος λύρας ἤκουσε καὶ σάλπιγγος ὗς, id est,
Asinus lyram auscultauit, & porcus tubam.

Rectè torquebitur in eos, qui indecorè tentant artificium, cuius sunt imperiti, & à quo natura ab-
horrent. Festiuiter inuertit adagium Stratonicus apud Athenæum: Erat Cleon quispiam, cui no-
D men inditum boui: is cùm scitè caneret voce, cæterum lyra non perinde vteretur, Stratonicus vbi
canentem audisset: Olim (inquit) asinus ad lyram dictus, nunc verò bos ad lyram. Germanum
quoque huic adagio est, Ὄνος πρὸς αὐλόν, id est, *asinus ad tibiam*, dicendum, similiter, vbi quis ea
quæ scitè dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædam
quibus nonnullis musices sensus inesse videtur, vt equis, auibus, serpentibus. Asinum verò nihil
mouet cantus. Vtrique adagio non admodum absimile est illud Horatij.

Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo, id est stupido, quiq; nullũ ex ea re sensum perciperet. Galenus lib. 3. de facult. natur.
Reliquis verò tam inutile fuerit scriptũ, quam si quis asino narret fabulam. Asinũ sub fræno currere do-
ces, hoc est doces indocilẽ: nã equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrẽ cursũ inutilis. Horatius.

Infelix operam perdas, vt si quis asellum
In campum doceat parentem currere freno.

Acron admonet prouerbialiter dictum de asino. Est autem diuersum illi, quod in equo retulimus.

Asinus apud Cumæos.

Asinus Antronius.

Asinus Aegyptius.

Asinus ad lyram.

Asinus auriculas mouent.

Lib. 8.

Bos ad lyrã.

Asinus ad tibiam.

Lib. 2. ad Epist.

τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, *equum in campum*. Prouerbialiter quoque dictum à Luciano in dialogo de Saltatione: Ουτε ὄνου κεφαλὴν, ἢ συὸς καρδίαν ἕξεις, *neq; cor asini, neq; porci cor habebis*.

Li.2.c.23.

Asinus inter simias.

Ὄνος ἐν πιθήκοις, id est *asinus inter simias*. Vbi quis incidit in homines nasutos, & contumeliosos, ipse stolidus, à quibus impunè rideatur. Extat apud A. Gellium, apud quem Menander comicus in fabula, cui titulus, Plotium, maritum, de vxoris iniuria querentem inducit his verbis; Ὄνος ἐν πιθήκοις τοι τὸ λεγόμενον ἐστὶ δὴ τοῦτο, id est, *Asinus inter simias, vulgò quod aiunt, sanè istud*. Constat autem simiam animal esse petulantissimum, adeo vt non vereatur etiam leonem per lasciuiam agitare, natibus illius affixa. Quin & hodie vulgò simile quiddam dicunt: *Noctua inter cornices*; vbi stupidior aliquis in homines petulantes, & dicaces incidit. Nihil autem vetat, quò minus generaliter vsurpetur, vbi quis in negocium incidit vehementer molestum, aut in infortunium aliquod, vnde se non queat extricare. Consimilem cum hoc adagio sensum habet, ὄνος ἐν μελίτταις *asinus inter apes*, dici

Asinus inter apes.

scilicet solitum, vbi quis infeliciter incidit in homines improbos, atque importunos. Methaphora per se liquet: quanquam adagium ab euentu quopiam natum videri potest. Meminit Suidas. Ὄνος ὄρνις, id est, *asinus auis*. Est apud Aristophanem in Auibus. Sumptum ab homine quodam. Quidam enim consultus de eo, qui aduersa laborabat valetudine, forte fortuna conspexit asinum surgentem à lapsu, simulq; alium, quendam audiuit dicentem; βλέπε πῶς ὄνος ὢν ἀνέστη, id est, *vide*

Asinus auis.

quo pacto asinus cum sit, surrexit: Id omnis arripiens ille, protinus respondit, fore vt valetudinarius ille reualesceret. Itaque iocatur Aristophanes, quasi & asinus auis esset, & augurij nonnihil haberet. Nec hoc prouerbium è comœdia natum est, sed à vulgò ad iocum detortum, & à comico vsurpatum. Dicetur non intempestiuè, cùm ex inditio quopiam ridiculo quippiam colligimus. *Asina Balaam admonet*. Aptè quadrabit (inquit Polydorus Virgilius) cum indoctus doctum, seruus dominum, mulier virum, puer senem coarguit. Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους, id est, *ab equis ad asinos*: vbi quis

Ab equis ad asinos.

à studijs honestioribus ad parum honesta deflectit, veluti si quis è philosopho cantor, è mercatore caupo ex œconomo coquus, è fabro fieret histrio. Quadrabit item, vbi quis è conditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Procopius Sophista in Epistola quapiam Τὸ δὴ λεγόμενον ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους μεταβεβήκαμεν: id est, iuxta prouerbium, ab equis ad asinos transiuimus. Contrarium, *E tar-*

E tardigradis asinis equus prodijt.

digradis asinis equus prodijt, diei solitum, cùm clarus euadit quispiam obscuro genere prognatus, aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Prouerbialiter etiam à Martiale prolatum: *Nulla est gloria præterire asellos*. Conueniet cùm quis altioris ingenij, stupidum & ad nulla aptum superat. Multum de asino pingere: dici potest, quando exemplar, & res efficta non multum inter se distant: vel cum ineptiæ ineptijs repræsentantut, vel mendacia mendacijs astruun-

Mulum de asino pingere.

tur: magna similitudo inter asinum, & mulum est; author est Tertullianus. Hoc quoq; Theognidis: Γνοίης δ' ὅσσον ὄνου κρείσσονες ἡμίονοι, id est, *Noris vti quanto muli asinos superent*; ipsissimā prouerbij faciem habet. Dicendum vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum.

Quam muli asinos superent.

Sumptum videtur ex Homero:

Lib.7. Iliad. x.

Ἀλλ' ὅτι δὴ ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται
Ἡμιόνων: αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν
Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον, id est,
Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci
Mularum; siquidem bubus longè potiores
Ducere perpinguem segetem compactile aratrum.

Rursum alio loco:

Odyss.θ.

Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων
Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ' οἱ δ' ἐλίποντο, id est.
Hos cursu ante ibat Clytoneus splendidus omnes
Quantum mularum sulcus præcedit in aruo
Tantum is præcurrens populos, metam attigit, illos
A tergo linquens:

Olim bubus, asinis, & mulis proscindebant arua. Aratrum igitur, quod à mulis trahebatur, multò

Rex, aut asinus.

celerius perueniebat ab sulci finem, cùm arator inuertit aratrum, quàm quod trahebatur à bubus. Hesiodus item mulos ταλαεργοὺς vocat. Βασιλεὺς ἢ ὄνος, id est, Rex, aut asinus, hoc est, aut victor, aut victus. Simile illi: ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, id est, aut ter sex, aut tres tali. Eustathius Odysseæ sextum enarrans librum, ostendit metaphoram ductam ab his, qui ludunt sphæra, quibus qui vi-

Lib.9.

cisset, rex appellabatur, qui victus fuisset, huic asino nomen erat. Plato in Theæteto. *Qui aberrarit is desidebis, quemadmodū dicūt ij, qui sphæra ludūt, asinus, qui verò nihil aberrans vicerit, rex noster esto.*

Vrania ludus.

Iulius Pollux sphæra ludēdi, quatuor modos cōmemorat, quorū primus appellatur ἐπίσκυρος, alter φανίνδα, sed φαινίδα, tertius ἀπόρραξις, quartus οὐρανία: quorum postremum, nam is ad prouerbium propriè

A propriè facit, describit his verbis: *Vrania verò lusus sic habet: Aliquis resupinans sese, sphæram in cælum mittit. Reliquis autem certamen erat, vt eam prius quam in terram deciperet, raperent, id quod in Phaacibus significare videtur Homerus. Sanè verò cum aduersus parietem sphæram misissent, numerus subsultuum censebatur, & qui victus fuisset, asinus appellabatur, & quicquid imperatum esset, faciebat, rursum qui vicisset, is & rex erat, & imperabat.* Porro locus, quem ex Homero citat, est Odysseæ θ. ad hunc modum.

Ξὸν ῥα περιστρέψας ἧκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρὸς
Βόμβησεν δὲ λίθος κατὰ δ᾽ ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ
Φαίηκες δολιχήρετμοι ναυσίκλυτοι ἄνδρές
Λαὸς ὑπαὶ ῥιπῆς, ὃδ᾽ ὑπέρπτατο σήματα πάντων, id est,
Versatum hunc valida submisit in aëra dextra
Intonuit lapis: ast in humum formidine sidunt,
Phaaces, gens gnara maris, rarisque superba
Ob saxi iactum, verum id procul omnia signa
Transuolat.

B Ab hac forma non videtur alienum quod est apud Plautum: *Rex sum, si ego illum hodiè hominem ad me illexero.* Licebit vti, cum significabimus, iacendam aleam quæ vel summos reddat, vel infimos. Ὦνος ὄνῳ κάλλιστος, id est, *asinus asino pulcherrimus*: simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laërtium inter multa quæ colligit ex Platonis philosophi & Epicharmi comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffuratum, & hos recitat senarios: *In Pœnulo.* *Asinus asino pulcherrimus.*

Θαυμαστὸν οὐδὲν ἐστὶ με ταῦθ᾽ οὕτω λέγειν,
Καὶ ἁνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοὺς, καὶ δοκεῖν,
Κάλως πεφυκέναι, καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ
Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοί.
Ὄνος τ᾽ ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ νῷ συί, id est,
Res mira non est, ista si sic proloquor
Ipsique nobis si placemus inuicem,
Pulchreq́; nati si videmur, nam & canis
Pulcherrimus cani videtur, bos boni:
C *Asinus asello pulcher est, & sus sui.*

Ὄνου θανάτους, id est, *asini mortes*, subaudiendum narrat. Dicebatur in eos, qui narrarent absurda, ridiculaque dictu, cuiusmodi fuerit, si quis longa narratione persequatur asini pericula, quemadmodum Vlyssis descripsit Homerus. Apuleius sanè in metamorphosi sua ὄνου θανάτους commemorat. Adagium refertur à Suida. Ὄνος ὕεται, id est, *asinus compluitur.* Cephisodorus apud eundem in Amazonibus: *Asini mortes.* *Asinus compluitur.*

Σκώπτειν μ᾽ ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὕομαι
Rides, at asini more ego verbis compluor.

Vnde dictum apparet in eos qui maledictis nihil omnino commouentur: quemadmodum asinus ob cutis duritiem adeo pluuia nihil offenditur, vt vix etiam fustem sentiat. Ὄνος ἐν μύρῳ, *asinus in vnguento*: cùm deliciæ adhibentur ijs, quos haudquaquam decent, neque qui vel vti norunt illis, vel delectantur. Nam asinus culmos ac fœnum mauult, quàm aurum vel vnguentum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, si quando indoctus aliquis in optimos incidat authores, quos ob inscitiam vel negligat, vel etiam deprauet. Siue cum amuso cuipiam cum eruditissimis viris viuere contigerit, quorum tamen consuetudine neq; frui nouerit, neque omnino gau- *Asinus in vnguento.*
D deat. Refertur, à Diogeniano prouerbium. Ὄνος ἄγων μυστήρια, *asinus portans mysteria*: In eum dicebatur, qui præter dignitatem in munere quopiam versabatur. Velut si quis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis. *Asinus portans mysteria.*

Νὴ τὸν Δί᾽ ἐγὼ γ᾽ οὖν ὄνος ἄγων μυστήρια,
Ἀτὰρ οὐ καθέξω ταῦτα τὸν πλείω χρόνον, id est,
Ita per Iouem sum asinus vehens mysteria
Verum ista non iam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natum adagium, quòd olim quibus ad peragenda sacra Eleusinia opus erat, asino imposita deportabantur. Quadrabit in eos, quorum opera alijs duntaxat est vsui, cùm ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti si quis cibos alijs gestet, quibus ipsi non liceat vesci. Quo sensu nos quoque vulgò dicimus: Fà quel dell'asino, porta il vino, beue l'acqua. Huic allusisse videtur Apuleius, cùm se fingit asinum Cererem deam circumferentem. Suidas adscribit dæmonem ad lapidem molarem referre quem Græci ὄνον appellant, propterea quod in

sacris,

sacris, molis frumentarijs coronas imponere consueuerint. Itaque torquebitur eleganter in eos, quibus immerentibus honos habetur. Veluticùm indoctis doctoris titulus, pileus & annulus, aliaque id genus insignia tribuuntur. Huc pertinet apologus ille, quem Alciatus inter emblemata versibus illustrauit, sub titulo, *Non tibi, sed religioni:*

Isidis effigiem tardus gestabat asellus
Pando verenda dorso habens mysteria,
Obuius ergo deam quisquis reuerenter adorat,
Piasque genibus concipit flexis preces,
Ast asinus tantum præstari credit honorem
Sibi, & intumescit admodum superbiens:
Donec cum flagris compescens dixit agaso,
Non es Deus tu (aselle) sed Deum vehis.

Alia Lacon alia Laconis asinus portat.

Αλλα μὲν Λάκων λέγει, ἄλλα δὲ Λακώνος ὄνος φέρει. id est: *Alia quidem Lacon dicit, alia verò Laconis asinus portat.* Effertur apud quosdam & ad hunc modum parœmia: ἄλλα μὲν Λεύκων, ἄλλα δὲ Λεύκωνος ὄνος φέρει, id est, *alia Leucon, alia Leuconis asinus portat.* In eos dicebatur, quorum oratio dissentiret à factis. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euentu. Agricola quispiã nomine Leucon, solitus est vtres melle plenos floreis obuoluere. Rogatus autem ab exactoribus vectigalium, quidnam portaret, hordeum se portare dicebat, videlicet quò minus pecuniæ persolueret. Sed cùm euenisset aliquando, vt lapsus in terra asinus onus effudisset, accurrerunt exactores, in reponendis sarcinis auxilio futuri. Verùm vbi interim cognouissent, mel in vtribus esse, non hordeum, Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquam qui se debito vectigali fraudasset. Atque illud ridentes addiderunt, alia Leucon, alia portat asinus. Nam in nonnullis codicibus, dicit, non additur: atque ita nostra sententia dictum festiuius redditur. Ea vox postea versa est in adagium, refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Κάμηλος καὶ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία, id est: *Camelus etiam scabiosa, complurium asinorum tollit onera:* de ijs qui vsque adeò præcellunt quosdam, vt etiam senes, aut alioquin ægroti, præstantiores tamen sint illis integris: aut de his qui rebus parum prosperis, tamen plus valent ob pristinæ fortunæ reliquias, quàm alij rebus integris. Vsus est Synesius. *Agas asellum.* Hoc adagij quoniam mutilum refertur, non satis liquet, quid sibi velit. Refertur autem à Cicerone ad hunc quidem modum: *In hoc genus coniiciuntur prouerbia, vt illud Scipionis, cum asellus omnes prouincias stipendia merentem se peragrasse gloriaretur, agas asellum &c.* Neque verò libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpres alioqui non omnino malus. Tamen visum est ipsum adagium in medium proponere, quo doctis saltem vestigandi ministraremus occasionem. Fortasse legendum agaso asellum. Nam veteres elidebant vocales more Græcorum etiam in scriptura. Atque ita sensus erit, vnumquemq; facere quæ se digna sint. Depotant nepotes decoquit, lurco digladiatur miles peierat leno, mentitur aduocatus. Siquidem hoc ipsum agasonis vocabulum, in contemptus abijt prouerbium, id quod apud Græcos festiuius est, ob sermonis ἰδίωμα. Nam Dores asinum vocant non ὄνον, vt cæteri, sed κίλλον, & agasonem non ὀνηλάτην, sed κιλλικτῆρα, veluti testatur Iulius Pollux. Fortasse huc pertinet, quod scripsit Flaccus ad Lollium:

Camelus etiã scabiosa, complurium asinorũ tollit onera.

Agas asellum.

Lib. 2. de Orat.

Agaso asellum.

Lib. 7. Epist. 19.

———————— *ad imum*
Traxerit, aut olitoris aget mercede caballum.

Ab asino lapsus.

Lib. 3. de legibus.

Απ' ὄνου καταπεσών, *ab asino delapsus.* In eos dicitur, qui inconsultè quippiam agunt, & imperitè: aut in eos, qui à præsentibus commodis, quibus ob inscitiam vti nesciunt, excidunt. Est autem in Græcis verbis faceta allusio ad finitimam orationem; mutato accentu, ἀπὸ νοῦ id est, à mente delapsus, tanquam vecors & mentis impotens. Vtitur hoc adagio Plato: *Mibi sanè videtur* (inquit) *sermo velut eques vndiquaque restringendus, ne tanquam os habens effræne, impetu abreptus,* *iuxta prouerbium,* ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν, hoc est, vt vertit author adagiorum, *ab asino tanquam à mente excidat.* Vtitur item Plutarchus in Gryllo. Rursum Aristophanes in Nubibus.

Κακῶς μὰρ ὄντως εἶχες, ὡς γέμοι δοκεῖς,
Ιππους γ' ἐλαύνων ἐξέπεσον νὴ τοὺς θεοὺς
Τί δῆτα ληρεῖς, ὥσπερ ἀπ' ὄνου ἐκπεσών, id est.
Mali, vt videtur, accidit tibi quippiam.
Ita per deos, equos agens, miser excidi.
Quid hæc ita, vt delapsus asino blateras?

Primus versus dicitur à Strepsiade Danistam irridente, quod pecuniam filio suo mutuo datam repetat. Alter est Danistæ, iuuenem tacita illusione notantis, qui studio alendorum equorum pecuniam eam absumpserat. Tertius rursum Strepsiadis, dicentis illum delirare, perinde quasi non ab equis, sed ab asino decidisset, hoc est, ἀπὸ νοῦ, id est, à mente. Quandoquidem & Latinis mente

A mente delapsi dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto: *Rectorem quoque solitus apponere, ætate paruis, aut mente lapsis.* Quidem huic quoque prouerbio huiusmodi affingunt fabulam. Duo quidam, cùm in desertis locis asinum quempiam fortè fortuna nacti essent, contendere inter sese cœperunt, vter eum vti suum domum abduceret: nam vtrique pariter à fortuna videbatur obiectus. Hac interim de re illis inuicem altercantibus, asinus sese subduxit, ac neuter eo potitus est. Sed magis placet in adagio captatam fuisse allusionem, de qua diximus, maximè quòd videamus grammaticis id studio fuisse, vt omnibus adagijs fabulam aliquam aut historiam vel commentitiam adiungerent. Vt autem Suetonius dixit mente lapsos, ita Vlpianus titulo de magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dicit, qui redacti essent ad inopiam. Pierius Valerianus, *ab asino excuti* à Platone de ijs dici scribit, qui grauia & magna vel difficilia professi ab in cœpto turpiter desistunt. Miratur autem cur Grammaticus quidam adductus sit, vt Platonis prouerbium ita sit interpretatus, vt de ijs dictum voluerit, qui relictis voluptatibus & inquinamentis quibuslibet voluptificis & belluinis (hæc enim eius, inquit, verba sunt) ad meliorem mentem regrediuntur. Sed cùm is & hic & alibi sæpè cadat ab asino, in luto hominem hæsitare permittamus, neque tollere rursum fra-
B ctum crure planum procuremus. Id verò eò magis indignè ferendum, quod testimonium sibi accersit ex Euangelica lectione, vbi Seruator noster asinæ pullum obequitat: neque intelligit, longè aliud esse, inuectari asello in vrbem Hierosolymam, aliud ab asino excuti, vel mente alienari: nam & iocus ex locutionis enunciatæ ambigua resultat, cùm ἀπ' ὄνε, etiam ἀπὸ νᾶ sonare videatur. Hæc itaque Pierius: *Malo asino vehitur*; quibus res sunt parum secundæ, mala asella vehi dicuntur, ἐπ' ὄνε πονηρᾶς ὀχεμενοι. Suidas ceu prouerbiale refert, in dictione πονηρὸς. Felices enim eximijs equis insidere gaudent, quò celerius perueniant eò quò volunt; nec inscitè iacetur in hominem parum feliciter coniugatum. Prouerbium etiam olet quod scribit Horatius in epistolis;

Mente delapsi qui dicantur.

Ab asino excuti.

Malo asino vehitur.

Qui malè parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui cùm ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam vltrò quò tendunt, impellendi, vt vel malo docti tandem agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico copiam, qui cum asinum suum per alpes niuibus obtectas duceret, isque fræno non obediret, iratus in rupes protrusit:

C

Et meritò quis enim inuitum seruare laboret?

Celebratur Græcis hic senarius prouerbialis:

Δίκλω ὀφέξει κἀν ὄνος δάκῃ κύνα, id est,

Litem mouebit si vel asinus mordeat canem.

Lis de asino canem mordente.

Quadrabit in eos, qui de re quantumuis exigua litem suscitant. Natum videtur ab euentu quopiam. Extat autem apud iureconsultos actio ex lege, si quadrupes damnum dederit. Refertur à Zenodoto & Suida quanquam apud vtrumque scriptum est μάκροις pro μίκροις: quorum hòc nobis videtur sensus exposcere. Τῶν δ' ὄνων ἐ μοι μέλει; id est, *Cæterùm asinos nil moror.* Congruit in eum qui domesticis contentus opibus non quærit aliena. Nam cui plaustrum est domi, huic non est opus asinis conductitijs. *Asini faciem circumferre* prouerbialiter dixit Plutarchus in libro aduersus Stoicos: *Cumque Circe* (inquit) *duo vsurpet venena, quorum vnum stultos de prudentibus, alterum prudentes de stultis redigit, Vlyssem bibere stultitiæ potius venenum voluit, quàm transire in bestiæ formam, præditum sapientia & nimirum simul etiam felicitate. Atque hæc aiunt ipsam dictare & hortari sapientiam: Missum me fac, nec rationem habe pereuntis & in asini faciem discedentis.) Nimirum diceret non nemo, asini est quæ hoc suadet sapientia,*
D *quando sapere & felicitate frui bonum est, asini circumferre faciem indifferens.* Ονος πεινῶν ῥοπάλε ἀμελεῖ, id est, *asinus esuriens fustem negligit.* In eos congruit, qui ventris compendijve gratia quamuis contumeliam perferunt. Refert Aristoteles: *nam & isto pacto asini cùm esuriunt essent fortes, quòd licet verberentur, non discedunt tamen à pabulo.* Negans fortem esse censendum, qui quouis pacto toleret incommoda: Alioquin asinos longè fortissimos futuros, qui dum esuriunt, nullis verberibus à pabulo dimouere queunt. Apparet ex Homero sumptum, qui sanè quàm eleganter describit asininam patientiam: cuius poëtæ versus Græcos suo antè loco recitauimus; nunc verò Latini facti non incongruè repetentur: canit itaque:

Asini faciẽ circũferre.

Asinus esuriẽs fustim negligit.

Lib. 3. Moral.

Iliad. λ.

Vt cum per segetes ignauus transit asellus
Inuitis pueris, cui multus tergore circum
Iam crepuit fustis, neque segnius ille profundam
Ingreditur segetem: pueri sed fustibus illum

Cadentes studio, tandem ac puerilibus aruo
Viribus eijciunt, vbi pastu expleuerit aluum.

Asini mandibula.

Ονȣ γνάθος, *Asini mandicula.* Conuenit in edaces alioqui stolidos & ignauos; cuiusmodi pingit Horatius:

Nos numeros sumus & fruges consumere nati.

Canidas paleas, asino ossa.

Delumbatus instar asini Misij.

Hesychius citat ex Eupolide, dictumque in homines edaces. Addit & loci nomen esse. Κυνὶ δίδως ἄχυρα, ὄνῳ τὰ ὀςέα, id est, *cani das paleas, asino ossa:* Cùm res præposterè distribuuntur, veluti si quis indocto munus mittat literarium, erudito flosculos, aut gladium balteumue, militi librum. Si quidem munera hoc ipso sunt ingrata, quòd apta non sunt. Interdum vertuntur in contumeliam. Οσφιωὺ ἀλήγως ὥςε Μύσιος ὄνος, id est, *delumbatus asini instar Mysij.* Citatur prouerbij nomine ab Eustathio in nauium catalogo, sed non explicatur, contentus enim est addere, in Mysia tarissimos esse asinos, quibus rectum sit dorsum circa lumbos aut ilia, ita enim ὀσφὺς vocatur tertia & inferior spinæ pars ad clunes descendens. Videtur quadrare in molles & effœminatos, quos elumbes vocamus, Græci κατεαγότας, id est fractos. Porrò in Eustathio Romæ excuso pro ὀαλιγὼς legendum, est ex manuscripto exemplari, quod Bononiæ videre contigit, inquit Manutius, κατηγὼς. Απονίμȣ τῆς σῆς ἁμάξης, τῶν δ᾽ ὄνων ἐδὲν μέλει, id est, *vtere plaustris tuis, asinosque non curaueris.* Versus est trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebant, vti suarum quisque rerum curam ageret, hisque frueretur, alienarum negligens atque incuriosus. Hinc ducta metaphora quod quibus plaustrum est domi, nihil necesse habent deportandis oneribus asinos aliundè conducere. Εἰ μὴ δύναιο βοῦς, ἔλαυνε ὄνον, id est, *Si nequeas bouem, asinum agito*, id est, si non potes, vt vis, vtcumque potes, facito. Si fortuna splendidior non contingit, eam sortem quæ contingit, boni consulas: si quod optas, non licet, id quod proximum est, amplectere. Author Suidas. *Ab asinis ad boues transcendere, periculosum esse* prouerbialiter dixit Plautus: Verba sunt Euclionis ad Megadorum senem diuitem, qui filiam eius petebat:

Si nequeas bouem asinum agito.

Ab asino ad boues trãscẽdere.

Venit mihi in mentem Megadore, te esse hominem diuitem,
Factiosum: me item esse hominem pauperum pauperrimum
Nunc si filiam locassem meam tibi, in mentem venit
Te bouem esse, & me esse asellum: vbi tecum coniunctus siem
Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam tibi asinus in luto,
Tu me bos magis haud respicias, gnatus quasi nunquam siem,
Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat
Neutribi habeam stabile stabulum, si quid diuortij fuit,
Asini me mordicus scindant, boues incursent cornibus,
Hoc magnum est periculum, ab asinis ad boues transcendere.

Super asini vmbra.

hoc est, periculosum est à pauperum atque humilium ordine & familia ad ordinem & familiam diuitum ac potentium ascendere. Periculosum enim est, ne pauperes & humiliores à diuitibus petantur cornibus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo sumpta. Ὑπὲρ ὄνȣ σκιᾶς, id est, *super asini vmbra*; pro eo quod est de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidam, τὰ πάντα ὄνȣ σκία, id est, cuncta asini vmbra, id est, nugæ, nihilique res. Apud eundem Aristophanes in Dædalo, περὶ τȣ͂ γὰρ ὁ πόλεμος νῷν ὕμιν ἐςὶ; περὶ ὄνȣ σκιᾶς, *Qua de re nunc inter vos bellum est? nimirum de asini vmbra.* Citatur ab eodem & Aristoteles, ἐν διδασκαλίαις qui fabulam quandam extare dixerit hoc titulo, ὄνȣ σκιά, id est, *asini vmbra*, Archippi comœdiam opinor sentiens, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis: πάντες ὡς ἔπος εἰπεῖν περὶ ὄνȣ σκιᾶς μάχονται οἱ φιλοσοφοῦντες, id est, *Omnes vt ita dixerim, de asini vmbra depugnant philosophi.* Aristophanes in Vespis, περὶ τῶ μάχη νῷν, περὶ ὄνȣ σκιᾶς, *de quo pugna est nobis? de asini vmbra.* Demosthenes in Philippica quadam, πρὸς ἅπαντας περὶ τȣ͂ς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι, id est, *cum omnibus in præsentia de Delphica vmbra digladiari.* Proinde sunt qui credunt hoc adagij primum à Demosthene natum fuisse, fabulam eam referentes: quam retulimus inter apopthegmata ex Demosthene: quam tamen fabulam paullò aliter narrat Plutarchus in vita Demosthenis, his quidem verbis: Cùm in concione dicenti obstreperent Athenienses, ait se breuiter velle illis narrare quiddam. At silentio facto, Adolescens (inquit) æstatis tempore asinum mercede conduxerat, vt eo ab vrbe Megaram proficiscens vteretur. Porrò meridie cùm sol acriter æstuaret, vterque cupiebat sub vmbram asini succedere: Verùm alter alterum arcebat, cùm hic diceret asinum conductum esse, non vmbram. Rursus alter, qui conduxerat, se plenum habere ius responderet: atque hæc locutus, discedere parabat. Retinentibus autem Atheniensibus vtque reliquam partem fabulæ adderet orantibus: Itane, inquit,

De asini vmbra fabula.

A inquit, de asini vmbra audire cupitis, de rebus serijs loquentem auscultare non vultis? Qui-
dam aiunt asinum non Megaram sed Delphos fuisse conductum, quod item apparet ex verbis
Demosthenis, qui Delphicam vmbram nominat in calce orationis de pace: *An non igitur stultum*
(inquit) *ac vehementer miserum; singulos aduersus singulos ita commissos de rebus proprijs, ac maxi-*
mè necessarijs, cum vniuersis de vmbra Delphica nunc depugnare? Apuleius in asino, iocatur ex se-
se natum. Vsurpauit hoc adagium Menander in Enchiridio & Plato in Phædro cùm ait, *Ora-*
tores imperitos imprudenter & periculosè facere, quoties apud plebem imperitam & ipsam, non vm-
bram asini, rem videlicet leuem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudant: Μὴ περὶ ὄνου
σκιᾶς, inquit, ὡς ἵππου τὸ ἔπαινον ποιούμενος, ἀλλὰ περὶ κακοῦ, ὡς ἀγαθοῦ. Procopius in epistola
quapiam: *Ipse etiam, opinor, doctissime de arte pugnantia cùm sentias, deridendi sicut videtur gra-*
tia, de asini quod aiunt, vmbra litem moues. Vsus est eodem Origenes in pręfatione libri tertij, quem
scripsit aduersus Celsum. *Sed iam, dudum tempus vt ab asini vmbra digrediamur, nè quis iure nos ri-*
deat περὶ ὄνου σκιᾶς *plus satis curiosos.* Ὄνου παρακύψεως, id est, *de Asini prospectu.* Vetus ada- *De asini prospectu.*
gium dici solitum in eos qui ridendo titulo aliquem calumniantur, aut de friuulis rebus aliquem
in ius vocant. Euentus qui fabulæ præbuit occasionem, variè narratur ab authoribus. Quidam
B huiusmodi quædam memorant. Figulus quispiam varias auium formas finxerat, easque in offi-
cina collocatas habebat. At asinus quidam, inobseruantiùs sequente agasone, inserto per offici-
næ fenestellam capite, pariter & aues & reliqua vasa deiecit, comminuitque. Is cuius erat offici-
na, agasonem in ius vocat. Cumque rogaretur ab omnibus, quanam de re litem moueret; de a-
sini, inquit, prospectu. Alij aues non fictiles, sed veras fuisse volunt, quæ asino sicut dictum est,
per fenestram immittente caput, disturbatæ perticam ruperunt, reliquaque vasa subuerterunt.
Reliqua fabulæ vtcumque conueniunt. Lucianus in asino suo parœmiam hanc fingit ex se natam,
quòd dum asinus conaretur obliquato capite per fenestram prospicere quid ageretur, cum sese,
tum dominos suos prodidit. Eamque rem magno omnium risui exceptam, in adagionem abijsse,
ἐξ ὄνου παρακύψεως, id est, *ex asini prospectu.* Porrò iuxta Luciani sententiam magis quadrabit in
eos, qui stoliditate sua, dum ineptè student dissimulare, ridiculè produntur. Hunc Luciani lo-
cum æmulans Apuleius in nono metamorphoseos suæ libro, scribit ad hunc modum: *Qua con-*
tentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus, dum obli-
quata ceruice per quandam fenestrulam, quidnam sibi vellet tumultus ille, prospicere gestio, vnus è
commilitonibus, casu fortuito conlimatis oculis ad vmbram meam cunctos testatur in coram. Magnus
C *denique continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidam me veluti ca-*
ptiuum detrahunt, iamque omni sublata cunctatione scrupulosiùs contemplantes singula, cista etiam
illa reuelata repertum, productumque & oblatum magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet
pensurum, in publicum deducunt carcerem, summoque risu de meo prospectu cauillari non desinunt.
Vnde etiam de prospectu & vmbra asini natum est frequens prouerbium. Hactenus Apuleius. In
eodem puto sensu dictum à Tertulliano: *Asinus de Aesopi puteo,* modò venis, & iam exclamas: *Lib. 4. aduers. Marcionem.*
quanquam ego apud Aesopum Gabriamque, nihil inuenire potuerim, quod huius prouerbij spe-
ciem gerat. Quare conijcio eas fabulas Aesopi, quæ teruntur hodiè manibus omnium, non ve- *Asinus de Aesopi puteo.*
nisse ad nos integras. Coniecturam adiuuat, quòd apud D. Basilium, Lucianum & alios legun-
tur quædam, quæ similiter frustrà in excussis Aesopi fabellis exquiras. Posset & hîc pro Aesopi
puteo, id est pro eo qui insperatus tanquam qui ex specula vel Hercules è proscenio, reponi de a-
sini prospectu. Ἀκκιζόμενος Σκύθης τὸν ὄνον, *Scytha recusans asinum*: de ijs qui verbo quidem
aliquid auersantur, reipsa verò concupiscunt. Quidam enim asini cadauer conspicatus, Scytha *Scytha recusans asinum.*
(inquit) ecce paratam tibi cœnam. Is verò in præsentia quidem aspernatus est, post verò epu-
latus. Ὄνου πόκας ζητεῖς, *Asini lanas quæris*: de ijs qui stultè quærunt ea quæ nusquam sunt.
D Effertur adagium etiam ad hunc modum, ὄνου πόκαι, id est, asini lanæ. Aristophanes: Τίς εἰς *Asini lanas quæris*
τὸ λήθης πεδίον, τίς εἰς ὄνου πόκας, id est: *Quis in lethes solum, quis in asini lanas?* Per asini
lanam, res vanas significans, & quæ nusquam sunt. Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κείρεις, id
est, *asinum tondes*: de his qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur; propterea quod asi-
num neque pectere possis propter villos, neque tondere, cùm lanam nullam habeat. Huius me- *Asinum tondes.*
minit idem Aristophanes in Ranis. Ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ, id est, *asini caput ne laues ni-*
tro. Ne multum sumptus operæue impendas in rem vilem ac sordidam. Finitimum est illi, τὴν
χύτρας ποικίλλειν, id est, *ollam variegare.* Similiter & nos vulgò dicimus, Chi laua il capo al- *Asini caput ne laues nitro.*
l'asino, perde il sapone. Ὥσπερ ὄνος βαλανεῖας, id est, *vt asinus balneatoris.* Dictum etiam est
in eos qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus capiunt. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοπλου-
τίας: *Nihil inde capiens commodi, velut asinus balneatoris, qui ligna & sarmenta defert, semper* *Vt asinus balneatoris.*
fumo ac fauillis oppletus, nunquam autem particeps balnei, neque temporis, neque mundiciei.
Loquitur de diuite parco ac sordido, qui cum sit onustus diuitijs, non fruitur tamen. Ὄνου

ὔρα τηλίαν ἐ ποιεῖ. id est, *asini cauda non facit cribrum*: vbi quis ad hoc vel illud dicitur inutilis. Cribrum è pilis equinis fieri consueuit, non è villis asininæ caudæ. Suspicatur author adagiorum hoc ex huius ætatis fæce sumptum ab Apostolio. Prouerbialiter quoque in sacris biblijs dici videtur de Ioachim filio Iosiæ rege Iudam: *Sepultura asini sepelietur*: hoc est sepultura carebit, & à feris auibusque dilacerabitur. Talis enim est sepultura asini.

VSVS IN SACRIS.

Sacrificio ineptus.

PORPHYRIVS libro secundo de abstinentia à carne asinos negat, & elephantes ab antiquis sacrificari solitos, quòd etsi collaborando adiumento sint ad fruendum tamen sint inepti, & Aegyptij quoque hominem cum secespita postis in terram genibus affingebant cum ense ad mactationem parato, sed manibus post terga religatum, inde asinum apponebant, vt eum sacris admoueri minimè debere ostenderent, euentumque rei irritum fore indicarent. Equidem & in sacris habemus biblijs asinum & pullum sacrificio ineptum esse, quia immundus est. Sic enim ibi scriptum est. *Omne quòd aperis vuluam asinæ, mutabis oue.* Immunda enim animalia lex à sacrificio separauit, & pro his ad vicem munda iussit offerre. Asinæ ergò partum, inquit diuus Ambrosius, hoc est, immundum iubet mutari oue, quæ munda & apta sacrificio est. Similiter Apollo apud Bæum, vt recitauimus ex Antonino Liberali Cleini mortem minatur: nisi ab asinorum abstineret sacrificio, & pro more capras sibi, boues & oues offerret: ita enim se asinorum gaudere immolatione, si ea fiat in Hyperboreis. Scribit autem & Pindarus apud Hyperboreos instituas fuisse κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας. Et apud Callimachum legere est.

Exod.13.
Num.22.
Lib.2.de Abel & Cain.
Asini vbi immolati.

Τέρπουσι λιπαραὶ φοῖβον ὀνοσφαγίαι, id est,
Exhilarant pingues Phœbum epulæ ex asino.

Cur Apollini immolatus.

Citat Apollodorum etiam Clemens Alexandrinus in Stromatis de huiusmodi sacrificio. Sed & de Hyperboreis Pindarus inquit in Pythijs. Παρ' οἷς ποτὲ Περσεὺς ἐδαίσατο λαγέτας δώματ' ἐσελθὼν κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας, id est: Quos penes dux Perseus olim conuiua in eorum ædibus præsens celebres hecatombas asinorum facientes reperit. Gaudere verò Apollinem vitæ arbitrum eorũ iugulatione dicunt propter assultus, quos inditio viuacitatis in cæde faciunt, difficulterque occidi soleant, magis licet ictibus percussi. Asinos à Scythis Marti immolari, Apollodorus & alij prodiderunt, teste Arnobio. Phornutus scribit propter bellicum clamorem vociferationemque asinos Marti immolatos. Legimus & apud Strabonem Carmaniæ incolas asinum Marti immolare, quem solum Persæ ex omnibus dijs (inquit) colunt. Lactantius Firmianus, ait Lampsacenos Priapo asinum in vltionem & ludibrium mactare consueuisse, quòd cùm is Deus Vestæ dormientis pudicitiæ insidiaretur, illa intempestiuo aselli clamore sit excitata, & detecta insidiatoris libido. Ouidius sexto Fastorum prolixius hanc fabulam prosequitur, & asinum in deæ Vacunæ festo feriari & è pane monilibus floribusque coronari solitum testatur in Vestæ gratiam. Canit itaque poëta:

Cur Marti.
Lib.15.
Lib 1.de fal.rel.c.21
Cur Priapo

Præterea referamne tuum rubicunde Priape
Dedecus? Est multi fabula plena ioci:
Turrigera frontem Cybele redimita corona
Conuocat æternos ad sua festa deos
Conuocat & Satyros & rustica numina nymphas,
Silenus quamuis nemo vocarat, adest,
Nec licet (& longum est) epulas narrare deorum:
In multo nox est peruigilata mero.
Dij temere errabant in opacæ vallibus Idæ
Pars iacet, & molli gramine membra leuant:
Hi ludunt: hos somnus habet, pars brachia nectunt,
Pars viridem celeri ter pede pulsat humum,
Vesta iacet, placidamque capit secura quietem
Sic vt erat positum cespite fulta caput:
At ruber hortorum custos nymphasque deasque
Captat, & errantes fertque refertque pedes.
Aspicit & Vestam, dubium nymphamne putarit
An scierit Vestam, scisse sed ipse negat.

Spem

A

Spem capit obscœnam, furtimq; accedere tentat,
Et fert suspensos corde micante gradus.
Fortè senex quo vectus erat, Silenus asellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aquæ:
Ibat vt inciperet longi Deus Hellesponti,
Intempestiuo cum rudit ille sono,
Territa voce graui surgit dea, conuolat omnis
Turba, per infestas effugit ille manus.
Lampsacus huic soli solita est mactare Priapo,
Apta asini flammis indicis exta damus.
Quem tu diua memor de pane monilibus ornas
Cessat opus; vacuæ conticuere molæ.

Idem poëta in eiusdem operis volumine primo simillimam de Sileno eiusque asello & Lotide nympha fabellam recitat his versibus:

Caditur & rigido custodi ruris asellus
B *Causa pudenda quidem est, sed tamen apta Deo.*
Festa corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert:
Dij quoque cultores in idem venere Licæi
Et quicumq; loci non alienus erat.
Panes & in Venerem Satyrorum prona iuuentus
Quæque colunt amnes solaque rura deæ.
Venerat & senior pando Silenus asello,
Quique rubro pauidas inguine terret aues.
Dulcia qui dignum nemus in conuiuia nacti
Gramine vestitis accubuere thoris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisq; coronam.
Miscendas largè riuus agebat aquas.
Naiades effusas aliæ sine pectinis vsu
Pars aderant positis arte manuque comis.
C *Illa super suras tunicam collecta ministrat*
Altera dissuto pectus aperta sinu,
Exerit hæc humerum, vestes vehit illa per herbas
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliæ satyris incendia mitia præbent,
Pars tibi qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque inextinctæ Silene libidinis vrunt
Nequitia est quæ te non finit esse Deum
At ruber hortorum Deus & tutela Priapus
Omnibus ex illis Lothide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa
Signaque dat nutu, solicitatque notis:
Fastus inest pulchris, sequiturq; superbia formam
Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat, & vino somnum faciente iacebant
D *Corpora diuersis victa sopore locis,*
Lothis in herbosa sub acernis vltima ramis,
Sicut erat lusu fessa quieuit humo,
Surgit amans, animamque tenens vestigia furtì
Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Vt tetigit niueæ secreta cubilia nymphæ,
Ipse sibi flatus ne sonet aura, cauet.
Etiam finitima corpus librabat in herba
Illa tamen multi plena soporis erat:
Gaudet, & à pedibus tracto velamine vota
Ad sua felici cœperat ire via:
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
Intempestiuos edidit ore sonos.

Territa consurgit nymphe, manibusq. Priapum
Deijcit, & fugiens concitat omne nemus,
At Deus obscœna nimium quoq; parte paratus,
Omnibus ad lunæ lumina risus erat.
Morte dedit pœnas author clamoris, & hæc est
Hellespontiaco victima sacra Deo.

Indignatus itaque Priapus asinum immolat, & posteri eiusdem numini asinos immolarunt. Assignatur tamen alia etiam causa immolandi illi asinos: nam alter ex duobus asinis, quos Liber in cælo collocauit, cùm humana voce cum Priapo de natura rerum certare ausus esset, victus, & immolatus est, vt suprà quoque meminimus. Sunt qui asinum Priapo sacrum fuisse voluit, ob verendi scilicet enormitatem, qua suprà modum præditi sunt asini, quaque cum eo certantem Priapum superauit, vt antea etiam tetigimus, & meminit author Copæ:

Et Tiguri custos armatus falce saligna
Sed non & vasto est inguine terribilis:
Huc asiniga (sic correximus) *veni. fessus iam sudat asellus*
Parce illi, vestrum delicium est asinos.

Apud Romanos virgines, vt annotatum est, asinis insidentes ad templum eiusdem Dei vectæ ter id circumibant, & in quem sors cadebat, Deo mactabatur asinus, cuius sanguinem colligentes in faciem eius proijciebant. Asinus cur Baccho sit sacer, indicauit Plinius inquiens: *Ferulæ asinis gratissima sunt in pabulo, cæteris verò iumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula.* Aliam rationem sed veriorem reddit Iustinus Martyr in oratione ad Antonium Pium: quòd videlicet gentes dicta prophetarum audientes, sensum eorum non rectè intellexerint, sed hallucinantium more res Christi sint æmulati: Moses propheta scriptoribus omnibus fuit vetustior; Ab hoc ita prophetatum est: *Non deficiet ex Iuda, & dux è lumbis eius, donec veniat, cui repositum est: & ipse erit expectatio gentium, ligans ad vitem pullum suum, lauans stolam suam in sanguine vuæ.* His verbis auditis Dæmones Dionysium Iouis filium esse dixerunt inuentoremque vitis prodiderunt, & asinum in mysterijs & arcanis eius sacris duxerunt, & dilaniatum eum ascendisse (qua de re mox in fabulosis) in cælum docuerunt. Et quia in Mosæ prophetia expressis verbis designatum non erat, num aduenturus ille Dei filius esset futurus, & vtrum pullo vehens in terris mansurus, an in cælum ascensurus: atque pulli nomen, & asini & equi pullum denotare poterat: nescientes asinine an equi pullum ducens, symbolum & signum aduentus, & præsentiæ suæ habiturus, qui prænunciabatur: & vtrum Dei, an hominis futurus esset filius. Bellerophontem quoque ipsum hominem ex homine gentium, in equo Pegaso in cælum peruenisse pronunciarũt. Hæc Iustinus. Mariç stirps vel prosapia (inquit F. Sixtus Senensis ordinis Prędicatorũ volumine secũdo bibliothecæ sanctæ) vt refert Epiphanius, liber est apud Gnosticos celebris, horrẽdam & pernitiosam doctrinã continens, in quo inter cætera portenta narratur Zachariã sacerdotem in penetralibus templi ingressum, vt incensum coram Deo adoleret, vidisse formam quandam asinino capite præditam. Quam visionem cùm reuelare vellet & populum admonere, ne asinum adoraret, is qui visus est, vocis & linguæ vsum illi ademit; sed ademptum paucis post diebus restituit. Eo recepto, Zacharias visionem prodidit Iudæis: illi indignati illum obtruncarunt. Hac de causa commotus Hebræorum legislator sacerdoti præcepit, vt ingrediens ad sacra peragenda, tintinnabula vestimento appensa gerat, quo sonitu admonitus asininus ille Deus se occultet, ne forma eius intempestiuè conspecta, interitum afferat spectatori. Serapion Thmuenus Episcopus, in libro aduersus Manichæos affirmat ex huius libri occasione Christianos olim accusatos ab Ethnicis, quòd Iudæis permisti, asinum, Iudæorum numen colerent. Tertullianus tamen in Apologetico autumat, Gentiles venisse in hanc suspicionem ex scriptis Cornelij Taciti, qui in quinto historiarum libro referens originem Hebraicæ religionis, ait, Iudæos ex Aegypto pulsos, cum in vasta Arabiæ solitudine siti macerarentur, ab asinis syluestribus, qui fortè de pastu ad potum petebant; aquarum fontes didicisse, & beneficij memores, bestiam diuinis honoribus coluisse, eiusque effigiem postea in templo consecrasse: atque inde præsumptum à gentibus, Christianos, vt Iudaicæ religioni propinquos, asinum pro Deo venerari: vnde & quidam iumentorum locator ausus est Tertulliani temporibus apud Carthaginem ante stabulum iumentorum, velut suæ artis insigne, appendere tabulam, in qua depictus esset homo togatus, dextera librum tenens, de cuius capite asininæ prominerent aures cum hac inscriptione, Deus Christianorum ononychitis, id est, asiniunguius. Hactenus ille. Vide etiam lector suprà inter deriuata, & cognominata, vbi verbis Petri Criniti idem mendacium refutauimus. Tradit verò etiam Suidas Zenonem Alexandrinum Iudæum, publicè genti suæ nuncium remisisse, albo asino per eorum synagogam sabbato, vt apud eos mos est, traducto. Ego

verò

Alia ratio cur Priapo immolatus

Li.24.c.1.

Asinus cur Baccho sacer.

Gen. 49.

Liber falsissima continens de Christianorum Deo.

A verò ex Diodoro annotatum reperio in templo Bacchi conseruari solere regnantibus in Sicilia tyrannis, ob hunc finem, vt si mulier accusata adulterij, supra illud iuraret, liberaretur. *Caput asini in templo Bacchi.*

VSVS IN CIBIS.

GALENVS tradit esse, qui asinorum domesticorum, etiam cùm senuerunt, carnes mandunt; sed pessimi esse succi, & concoctu difficillimas, stomachumque lædere, & præterea inter edendum esse insuaues; hominesque qui ijs vescuntur asininos euadere corpore, ac animo. Tale quid & in methodo de lactis vsu portuque ascriptum legitur, vt asininis lac detur asininum, idque non prorsus absq; medici theorematis alicuius intelligentia accipi debebit: reuera nunquam, non & qui appetunt, & qui vescuntur, aliquandiu operata virtute, facultateq; sua alimento, aliquid induent animalis, cuius carnibus vescuntur, temperamenti, proinde etiam naturæ, etenim temperamentum medicis nobis natura est. Si naturæ, & temperamenti ex eo conciliabitur aliquid, necessario, & morum, & animi nonnihil eiusdem sortis, propterea quod animi mores temperamentum corporis sequantur, vt iam antea edocti sumus ab authore eodem Galeno, dicato priuatim rei huic libro. Asinos autem multis in locis in cibum venisse obseruauimus. Interpres in primis Aristophanis in Vespis id scribit de Atheniensibus, super his verbis poetæ: ὅταν φάγῃς, ὑπογάστριον γέροντος ἡλιαστικοῦ, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ὑπογάστριον ὄνου ἢ βοός. Atheneus agens de Persarum epulis, scribi ait hæc ab Herodoto, vbi Græcorum Persarumque conuiuia inter se confert: eum præcipuè diem supra reliquos omnes venerari Persarum legibus sancitum esse, in quo quisque natus est; in quo etiam plura conuiuia parari dignum esse arbitrantur, in quo & qui sunt diuites, bouem asinum, equum, & camelum totos in fornacibus assatos apposuerunt: at pauperes oues exiguas apponere solent, paucisque cibis vtuntur, multisque, at ijs non bonis bellarijs. Traditque ibidem Athenæus, asinos regi eorundem solere mactari. Mecœnas verò referente Plinio primus instituit pullos asinarum epulari, multum (inquit) eo tempore prælatos onagris: post eum verò interijsse authoritatem saporis. Scythas autem præ cæteris istiusmodi carnibus inhiare in prouerbijs, est ostensum. Nostro verò tempore omnes ab ijs abstinent, & nisi coacti eis vescuntur, vt fit in vrbiū diuturnis obsidionibus, quod Veronæ exemplo Sabellicus ostendit ex Iouio. Hac enim vrbe anno salutis 1516. obsessa ad id penuriæ ventum est, vt cùm vix lentem, & fabam paniceaque pultaria in quotidiano vsu haberent, equinas atque asellorum carnes magno in honore ducerent.

Libr. 3. de alim. facul.

Lib. 7.

B

Asini vbi comesi.

Lib. 4.

C

VSVS IN MEDICINA.

QVOD nobis plura quàm asinus remedia subministrat, animal ferè nullum habemus aliud. Inter illa autem lac præcipuum semper vsum habuit, habet etiamque. Equidem Græcia non alium illius vsum videtur agnouisse, quam in medicina. Nam Philarchus referente Plutarcho in vita Demosthenis narrat Pytheam qui Macedonum causam Athenis agebat, dixisse; quemadmodum crederetur domus, in quam lac asininum infertur, omnino aliquo malo laborare, ita vrbem necessario quoque vitiosam esse, in quam Athenienses legatio adueniret: id verò à Demosthene, qui agebat causam Græcorum, inuersum, vt & lac asininum sanitatis restituendę causa importari solere, & Athenienses propter salutem malè habentium venire consueuisse diceret. Optimum erit, si asina sana sit, bene nutrita, iuuenis & non longè à partu. Auferri ab ea debet pullus quem lactat, singulis diebus exerceri parum strigili, & asperis pannis, vel stramine perfricari. Nutriri debet optimo fœno, auena, hordeo, herbis, sed maximè his quæ affectui prosunt. Vbi mulgenda est asina, fiat in loco vicino cubiculo, ne lac ab aere alteretur, & ne frigescat. Mulgeatur in vas duplex, hoc est, contineatur scyphus in alio vase pleno aquæ calidæ. Quæritur apud recentiores medicos, an sit omni alio lacte tenuius, quoniam Galenus secum etiam in hoc pugnare videtur in sexto de tuenda sanitate tenuissimum dicens inter omnia lactis genera: tertio autem de alimentorum facultatibus camelinum, & equinū ei in tenuitate præferens, Aristotelem tertio de animalium historia secutus. Quos locos Ioannes Manardus in epistolis ita conciliat. Sexto de sanitate tuenda (inquit) Galenus asininum lac leptomerestaton, id est, maximè partium tenuium affirmat: in tertio verò de alimentis, camelinū asinino, non in tenuitate, sed in humiditate præfert, hydrotaton enim dicit. Quare nisi fateri voluerimus, Aristotelem aliud sensisse, quàm Galenum, dicere oportebit, quòd per tenuissimum non intellexerit tenuissimarum partium; sed maximè humidarum.

D

Lac asini an cæteris tenuius.

datum. Hæc ille. Gesnerus verò Galeni verba sic accipit; asininum lac tenuissimum rectè dici, si cō- E
paretur animalium lacti, quæ apud nos, & plerasque gentes mulgeri solent, vaccarum nempe, ouiū
& caprarum: simpliciter verò, & comparatione ad animalia quorum inusitatum fere ad cibum, &
Plinius explicatus. potum in Europa lac est, vt cameli, & equi, non tenuissimum, sed crassum. Sic etiam Plinius tenuis-
simum lac camelis esse scribit, mox equabus, crassissimum asinæ, vt coaguli vice vtantur: Crassissi-
mum dixisse pro crassius, quàm cameli, & equæ. Leptomeres, id est, tenuium partium vocatur (in-
quit) quomodo non crassis, neque viscosis paribus constat, & citò ac facilè corporum meatus su-
Lactium differentiæ. bit id quod lacti eo magis conuenit, quo liquidius est, minusque caseosæ substantiæ habet, vt Ga-
lenus ipse exponit. Bubulum lac (ait) pinguissimum est, ouinum, & caprinum multò minus, asina-
rum minimum pingue habet: quamobrem perraro alicui in ventre coagulatur, si recens mulsum,
& calidum adhuc bibatur: quòd si sal, & mel adijciantur, fieri non poterit, vt amplius colatur in
ventre. Eandem ob causam aluum magis subducit, quod serum ei copiosius insit, minus autem de
casei natura, cuius ratione lac aluum sistit. Ciere autem aluum præter Dioscoridem, qui ventri
quidem idoneum esse, sed ipsum turbare asserit, etiam testatur Varro his verbis. *Maxime perpurgat
lac equinum, tum asininum, deinde bubulum, tunc caprinum.* Sine periculo autem ventrem soluet, vt
ait Marcellus, si cum melle potui detur. A temperato haud multum putarim recedere. Muliebre F
enim temperatissimum esse aiunt, mox caprillū, hinc asininum, ouillumque, postremo vaccinum.
Plinius author est dulcissimum ab hominis lacte camelinum, efficacissimum ex asinis. Idem plu-
rima ex hoc lacte remedia recenset. Suspiriosis (inquit) ante omnia efficax est potus equiferorum
sanguis: proximè lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita vt serum ex eo bibatur, addito in tres
heminas cyatho nasturtij albi, perfusi aqua, deinde melle diluti. Nostri verò medici tabidis ita lac
exhibent asininum, vt ipsimet id exugant, ne quid à natiuo tepore remittat. Galenus verò melle
mixtum iuueni cuidam, qui ferè contabuerat, à balneo statim exhibuit. Si dolent vbera, lactis eius-
dem potu mulcentur, vt idem Plinius tradit, si verò addito melle sumatur, purgationes mulierum
adiuuat. Stomachum exulceratum per se potum reficit. Commendatur etiam ad tussim, extenua-
tionem, sputum sanguinis, hydropem, & duritiem splenis. Capiti tamen infirmo, & virtigine labo-
ranti non conuenit. Priuatim prodest contra gypsum, & cerusam, & sulphur, & argentum viuum:
item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis vtilissimè; & bibitur ab imbe-
cillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocāt. In febri etiam quæ careat dolore capitis. Pue-
ris ante cibum lactis asinini heminam dari, aut si in exitu cibi rosionem sentirent, antiqui in arca-
nis habuerunt, si hoc non esset, habuerunt è caprino. Eiusdem potus vtilis est cæliacis, & dysente- G
ricis, addito melle. Tenesmus tollitur eodem epoto. Sint inter exempla qui lac asininum bibendo
liberati sunt podagra, chiragraue. Alij vero seri asinini potu eosdem morbos prorsus euasere. Hip-
pocrates etiam libro de affect. carnis post pharmacum purgans, lac asininum coctum in hoc affe-
ctu propinat, & mox etiam serum asininum. Eodem lacte percussu vexatos dentes confirmari cer-
tum est. Non solum enim dentibus innoxium est, sed ob tenuitatem etiam abstergendo conducit.
Dioscorides simpliciter hoc lacte colutos dentes gingiuamq; ait stabiliri. Archigenes, & Philogrius
omne lac incommodum esse calculosis pronunciant, præter asininum, quod substantia tenuissimū
est: & facultatis facillime dissoluentis. Igitur mirabiliter articulorum tumores, & nodos (quos ad
callosæ duritiei modum ex vitiosi lactis vsu pueri sustinere coguntur) leuigat, & delet: vnde admo-
nendi etiam sunt ipsi calculosi, vt assiduè heminæ mensura bibant, post matutinas deambulatio-
nes, atq; id præseruandi à lapidis generatione gratia, præ omnibus alijs fiat. Mentionem horum
facit Aetius in curatione lapidis vesicæ. Idem scriptor alibi de suppuratis renibus tractans, his ver-
bis vtitur: lac itaq; cum melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem asininum,
aut equinum, ad vlcera enim repurganda conducit: Cum vero repurgatione amplius opus non
habent, & morsus fiunt obtusiores, indigetq; æger nutrimento, tunc etiam bibulum lac eis exhi- H
bendum duarum, aut trium heminarum mensura. Hoc eodem lacte venena extingui, Plinius tra-
dit, & multa alia remedia passim recitat, quæ ideo ex asinino lacte propinantur. Peculiariter autem
si hyoscyamum potum sit, aut viscum (inquit, ixiam puto dicere volens) aut cicuta, aut lepus ma-
rinus opocarpathum, aut pharicum, aut dorycnium: & si coagulum alicui nocuerit; nam id quoq;
venenum est in prima lactis coagulatione. Sed meminisse oportet recenti vtendum, aut non multo
Lib. 1541. postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Habet denique & cosmeticam vim, nam si ex
eo fiant balnea, quo minus cutis obducatur rugis, sed extensa permaneat & candida, præstat, id
Vis cosmetica. quod Poppeæ Neronis principis vxoris exemplo Plinius his verbis ostendit. *Conferre aliquid &
candori in mulierum cutè existimatur. Poppæa certe Domitij Neronis coniux quingentas secum per om-
nia trahens fœtas balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credēs.*
Meminit huius etiam Iuuenalis:

Sat. 6. —— *Atque illo lacte fouetur*

Propter

A *Propter quod ſecum comites educit aſellas*
Exul Hyperboreum ſi dimittetur ad axim.

Sanguine modò aſini fluxum ſanguinis ex cerebri tunica promanantem ſedari, ſunt qui dicunt: e- *Sanguis.*
iuſdemque tribus vel quatuor guttis cum vino hauſtis, febres quotidianas ſanari. Sed Plinius id
de ſanguine aurium ſcribit: *Eſt* (inquit) *genus febrium, quod amphemerinum vocant, hoc liberari*
tradunt, ſi quis è vena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit. Idem tra-
dit ſanguinem aſinini pulli ex vino, regio morbo mederi. Adipem tradunt teſte Dioſcoride cica-
trices corpori concolores reddere, vel vt alij tradunt, veſtigia cutis abolere, vel vt Plinius, cica-
trices nigras reducere ad colorem. Rondoletius in capite de exanthematibus, fieri tradit vnguen-
ta, vt minus appareant maculæ, ſed id efficaciùs præſtare inunctionem ex pinguedine aſini. Pli-
nius præterea ait hunc adipem inueteratum ſanare vuluarum exulcerationes, & in vellere appo-
ſitum duritem earundem emollire: per ſe verò recentem & inueteratum ex aqua illitum pſilothri
vim obtinere. Eodem authore ſcabiem hominis aſininæ medullæ maximè abolent. Raſis verò hac
medulla aut etiam ſeuo, eum qui comitialem patitur, loco calido iungi iubet, auxiliumque ma-
gnum pollicetur. Fel traditur per ſeſe aqua infractum maculas in facie tollere, euitatis ſolibus ac
B ventis poſt detractam cutem. Tradit Aelianus Bathylin Cretenſem tabe periclitantem, ab hoc
grauiſſimo malo aſininæ carnis imperato eſu, reſtituiſſe, atque ita quemadmodum Deus collu-
dentibus vocabulis Græcis ei prædixerat, ὄνεια κρέα ὀνησιφορα, id eſt, aſininæ carnes adiumento
ei fuere. Legimus & apud Plinium carnes aſini ex iure ſumptas pthiſicis mederi. Hocque gene-
re maximè in Achaia curari id malum. Simile quid etiam legitur apud Auicennam. Inuenio item
apud Plinium carnem aſini per quadraginta dies bibendam dari contra morbum comitialem. Ce-
rebrum aſini ex aqua mulſa, infumatum prius in folijs, ſemuncia per dies potum, ad comitialem *L.28.c.16*
prodeſſe Plinius prodit. Numerus dierum in exemplaribus vulgatis, non eſt expreſſus: ex ſequen-
tibus tamen conſtat non pauciores eſſe quàm triginta. Sunt qui eodem memorante ex aſino mare
nigroque cor edendum cum pane ſub dio prima aut ſecunda luna iubent contra morbum eun-
dem. Iecur etiam inaſſatum eſu comitialibus prodeſt, ſed ieiunis edendum præcipitur. Alij admix-
ta modicè panace, ori inſtillandum docent teſte Plinio, idque diebus quadraginta; ſic à comitia-
libus morbis & alijs infantes tueri. *Idem aſſerit iecur iſtiuſmodi aridum tritum cũ petroſelini par-*
tibus duabus & nucibus iuglantibus tribus purgatis ac melle illitis (aliàs ac melle tritum) in cibo
datum hepatico ieiuno mirabile eſſe. Scribit & ad lienis vitium efficaciſſimè dari inueteratum aſi- *Lien.*
C ni lienem, ita vt triduo ſentiatur vtilitas. Et Marcellus promittit, ſi lienoſus de ſplene aſini areſa-
cto quotidiè ieiunus pauxilllum manducet, ita potenter iuuari, vt intra triduum vtilitas remedij
appareat. Idem viſcus contritum & ex aqua impoſitum, mamillis lac prouocare Sextus ait, at Pli-
nius id de inueterato aſini liene ſcribit, ſi ex aqua illinatur, ad hæc vuluas ſuffitu corrigere. Re- *Renes.*
perio autem apud Raſim ſplenis aſinini leuiſſimum puluerem, cum ſeuo vrſino & oleo ad mellis
craſſitiem redactum & illitum ſupercilijs, pilos reſtituere. Renes inueterati, vt annotauit Plinius,
tritique & in vino mero dati, veſicæ medentur, & vrinæ incontinentiam cohibent. Eidem areſa-
cti atque exuſti tritique id eſt in tenuiſſimum puluerem redacti & ex menſura conchulæ vnius
cum vini meri cyathis duobus ſtrangurioſo potui dati efficaciter medentur, vt Marcellus annota- *Penis.*
uit. Cinere genitalis aſini ſpiſſari capillum putant, inquit Plinius, & à canitie vindicari ſi raſis illi- *Teſtes.*
natur, plumboque tritis cum oleo. De teſtibus verò ait: Coitus ſtimulat dexter aſini teſtis, in vi-
no potus pro potione, vel adalligatus brachiali; necnon eiuſdem à coitus ſpuma collecta roſeo
panno, & incluſa argento, vt Oſthanes tradit. Salpe genitale (aſini) in oleum feruens mergi iu-
bet ſepties, eoque perungi pertinentes partes: Bialcon bibi ex eodem cinerem. Teſtes ſale aſſer-
uati & aſperſi potioni, in aſinarum maximè lacte, vel ex aqua, ad comitialem proſunt. Teſtes in-
D uenio, penem & ſi quæ ſunt turpia & ſatyrica ſigna, contra faſcina valere, quod & Turnebus ob-
ſeruauit, notauitque in commento, quo Varronis libros de lingua Latina illuſtrauit. Pellis, vt tra-
dit idem Plinius, iniecta impauidos infantes facit. Membrana partus aſinarum, præcipuè ſi ma-
rem pepererint, olfacta, accedente morbo comitiali, reſiſtit. Oſſa confracta & decocta con- *Vngula.*
tra leporis marini venenum dantur. Vngulæ quoque multiplicem vſum habent. Marcellus ad
leucomata oculorum efficaciter diſcutienda, eas ex viuente aſino acceptas limari iubet, earumq́;
ſcobe quàm tenuiſſimo, qui leuitate ſua oculos non offendat, cum lacte muliebri mixto, frequen-
ter inungi. Sunt qui aſſerunt, annulum ex iſtiuſmodi animantis vngula, in qua nihil ſit nigri, ab
epileptico geſtatum, prohibere ne concidant: quam facultatem vbique terrarum de annulo pol-
licentur ex vngula alces. Legimus quidem apud Dioſcoridem, Plinium, & Galenum vngularum
aſini cinerem per dies multos (toto menſe Plinius) binis cochlearibus (pondere trium aureo-
rum cum dimidio) potum dici comitiales adiuuare; eaſdemque oleo ſubactas ſtrumas diſcutere:
illitas verò, hoc eſt puluerem ſiccum illitum pernionibus mederi. Tarentinus his vngulis ad mul-
tos

Lichen. tos pisces capiendos pro esca vtitur. Marcellus promittit, capillos & barbas nasci etiam glabro, si lichenem asini, hoc est collectionem duram, quæ est circa crura eius, comburas & teras, & puluerem illum ex oleo vetere imponas: hoc ita validum esse, vt si mulieri inde maxillam vnxeris, barbas ei nasci scias. Ait item grauediuem capitis ex quacumque causa exortam, quæ intempestiuum concitet somnum, sine dolore discutere, si quis impetigines in asini cruribus naturaliter natas detrahat, easque in scobem delimatas immixto aceto naribus penitus obstipet. Et hoc puto est quod

Vrina. ait Plinius, ex aceto illitus lethargicos excitat. De vrina asini isthæc diuersis locis prodidit Plinius: Attritus calceamentorum cum luto suo illita sanat; item scabiem hominis & vngues scabros: Lepras ac furfures tollit addito nitro circa canis ortum. Eadem cum melanthio prodest contra omnes impetus & suppurationes siue panos & apostemata. Alij vlceribus exedentibus & humidis vtilem prædicant. Sideratis vrina pulli asinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur. Eadem capillum densari putant, admiscentque nardum fastidij gratia. Hæc itaque ex Plinio. Marcellus quoque vrinam muli vel mulæ vel asini cum suo luto illitam, & clauos abolere, & callis mederi scribit. Michael Sauonarola vtilem esse ait in narium fœtore. Scribit verò Dioscorides vulgò tra-

Lib. 4. c. 24 di asini vrinam nephriticis siue renum vitijs mederi in potu. Vt inde etiam discamus, ab huius

Lib. 3. c. 5. disc. cõcert. vrinæ potu minimè sibi temperasse antiquos, vt omnino dubitem, num verè Cornelij Celsi locum, vbi de articulorum dolore in pedibus manibusque agit, restituerit Baldus Angelus Abbatius. *Quidam* (inquit Celsus) *etiam cùm asinino locio epoto se eluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt.* Restituit ille pro lotio lacte: motus duplici ratione, vna quòd cùm non tulerit olim Catullus ex lotione lotij candidos sibi reddi dentes, nullus non iudicauerit, tam abominandum ingenuis hominibus pharmacum intra corpus assumptum; altera quòd nemo alius veterum vrina asini in podagra sed lacte omnes sunt vsi. Ego quidem qui vrinam asini aduersus morbos articulares bibendam præscribit, nullum habeo in promptu, sed qui tamen ea os collui iubet, testem habeo

Lib. 6. de compos. med. sec. lo. Galenum. *Apollonius* (inquit) *ad pendulam columellam inter alia hoc quoque recenset. Lotium asini plurimum & calidissimum bibendum præbe. Idem etiam in angina.* Miratur ergò Galenus huiusmodi auxilia tradentes: *certè enim scio* (inquit) *omnes homines paucis omnibus exceptis citiùs mori velle quàm vrinam asini bibere.* Legimus verò etiam apud Dioscoridem armentarij equi vel asini qui herba pascitur, siccum fimum, liquatum in vino, mox potum contra scorpionum ictus magnoperè auxiliari. Dabant itaque præter lotium asini, bibendum etiam stercus eiusdem. Nam & Plinius

Stercus. ait: *Fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, poleam vocant, Syri dant in aceto mulso contra lienis vitium: Idem cæliacis & dysentericis confert: in sapa decoctum, colo magnoperè prodest: datum fabæ magnitudine è vino medetur morbo regio intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterque vis est.* Alias etiam tradit asinini fimi cinerem ex vino cæliacis & dysentericis conferre, & alio loco stercus asinæ aridum naribus infrictum sanguinem siue intermissione fluentem, citò compescere: item alicubi, si stercus recens imponatur, profluuia sanguinis mirè sedare dici, necnon cinerem ex eo: huncque vuluæ etiam prodesse impositum: quare est quòd genericè dixerit Dioscorides, tam equorum quam asinorum fimum siue crudum siue crematum addito aceto, sanguinis eruptiones cohibere. Ad sanguinem itaque vndicumque fluentem adhibetur: si è naribus profluat, succus expressus instillatur ac retinetur. Si obstruantur eo venarum vel arteriarum aperta oscula, sanguis continetur. Calidum præterea testante Rasi vino miscetur, cui intincta vt affatim succum combibant linamenta gossampina, ad fluxum sanguinis coërcendum locis affectis immittuntur. Emplastrum ex eodem fronti impositum fluxionem auertit. Ait Plinius fimi huius cinerem illitum cum butyro eruptionibus pituitæ conferre: Ait & alicubi; recentem fimum cum rosaceo in grauitate aurium instillari. Marcellus verò scribit, vlcera capitis subito nata sanari, si asini stercoris succo, & scillæ contritæ quantum satis videbitur, & bubulæ adipis tantundem miscueris, atque ad capitis vlcera veluti ceroto vsus fueris. Tarentinus asininum stercus in coriandri succo madefactum & cum similagine massas inde inescatrices factas ad trachuros, melanurosque capiendos summoperè commendat.

A

VSVS IN FERENDIS oneribus.

SINVM inter iumenta præcipuè numerandum arbitror. Hic enim ad subuectanda onera labores nostros præ cæteris iuuat. Quamobrem rusticarum rerum auctores in emendis tuendisque iumentis præcipuam rationem volunt esse: quin & omne rus tanquam maximè necessarium instrumentum desiderat asellum, qui pleraque vtensilia & vehere in vrbem & reportare collo vel dorso commodè potest. Ad hanc onera ferendi aptitudinem respiciens Lucianus in Menippo, decretum recitat apud inferos ex Caluarij dicto, vt diuitum animæ quæ rursus in vitam remittendæ essent, in asinos demigrarent, donec in tali rerum statu, ad multa annorum millia asini ex huiusmodi asinis renati onera ferrent, atque insuper à pauperibus agitarentur. Cæterùm tanta est huius iumenti in ferendis oneribus vtilitas, vt hinc olim numerosissimè à diuitibus enutritos legamus in sacris literis; Rubenitæ enim & Gaditæ debellatis Agarenis asinorum duo millia abigerunt, & à Phinee à Medianitis sexaginta vna millia abacta. Asinos & oues paternos pascebant Saulus & Dauid. Asinas pro munere misit fratri Iacobus. M. Varro eleganti vocabulo dossuaria iumenta vocat, quod onus dorso ferre possint. Idem asellis dossuarijs comportari refert oleum, vinum; itemque frumentum aut quid aliud. Sæpe etiam vt celeberrimus poëta ait:

Asinorum vtilitas.

B *Paralip. 5. Num. 3. Lib. 2. de re rust.*

——— *Tardi costas agitator aselli*
Vilibus aut onerat pomis, lapidemque reuertens,
Incussum, aut atræ massam picis vrbe reportat.

Græci νωτεῖς & νωτοφόρους vocant, nec alios Varinus μονοφθόρους, & μονοφόρους. Inuenio & σκευοφόρους, dici, quanquam hi, vt etiam annotauit Cælius, præcipuè intelligantur, qui ad belli vsum sarcinas gestant. Xenophonti ὄνοι οἱ κανθήλιοι ijdem sunt qui clitellarij, Varinus verò canthelio magnos asinos interpretatur, & prouerbialiter canthelium pro stupido tardique ingenij homine. Palmæ (inquit Xenophon) in Babylone ad iugeri spatium extendantur, & pondere depressæ superùs curuantur, veluti asini canthelij. Sed & clitellæ ipse κανθήλιοι vocantur. Poëtis verò clitellarius siue dorsuarius asinus παλίντριβης nominatur. Clitellas autem diximus esse quibus sarcinæ colligatæ portantur, vulgò il basto: sagma etiam Latinis, quibus tamen nominibus instratum quoque intelligitur, quo mollior fit sessio, quamuis hoc potius bastinam dicamus. Vocamus item patrio sermone clitellatos asinos sommaros, à somma, id est onere. Et à clitellatis siue clitellarijs asinis, clitellarios homines dixit Plautus: *Nam muliones mulos clitellarios habent: ego homines habeo clitellarios: Magni sunt oneris, quicquid imponas vehunt.* Sed quas homines baiuli gerunt, clitellæ, muli Mariani potius dicuntur (inquit Gesnerus) furculæ scilicet, quibus religatas sarcinas viatores gestant: de quibus Frontinus: *C. Marius recidendorum impedimentorum gratia quibus maximè exercitus agmen, oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos apta furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset.* Græci hæc aut similia instrumenta, ἀναφόρα, ἀλλαντά, & ἀμφίκυρτα nuncupant. Aliqui iumentorum clitellas etiam ἐπισάγματα, σάγμαρια, & ἀστράβας. Varinus ἀστράβην σαγμοσέλλιον interpretatur, cum dubitatione tamen, an totum potius iumentum, non solæ clitellæ, hoc nomine accipiendum sit, apud Demosthenem contra Midiam: cùm alioqui mulum semper significet. Atque isthæc de asino clitellato dicta suffecerint, si prius locum quendam in Apuleio de eodem ex Ioan. Baptista Pio ciue nostro illustrauero. Ille itaque author libro quinto multa ex ritu Aegyptiorum explicaturus, quæ ad tartara trãslata sunt, quoniam Aegyptios astrologi dicunt, si referantur ad computationem sphericæ globositatis, antipodas esse, sic infit: *Iamq; confecta bona parte mortiferæ viæ continuaueris claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili; qui te rogabit decidenti sarcinæ fusticulos aliquos porrigas ei.* Corrigendus est codex inuulgatus, & legendum, funiculos ex Diodori verbis, hoc est breuem funem, quem ipse ad colliganda ligna nodare volebat. Diodorus huic nostræ interpretationi sic astipulatur. *Asini etiam ficti fabula monstratur in quodam celebritate. Nodos enim quos vnus in principio longioris funis complicat, alij post sequentes dissoluunt.* Quod si fusticulos legere malis, ligneola interpretare; quibus conuolutus funis astringitur, & pondus cohibilius aptatur asino clitellario.

Li. 7. c. 17.

C *In Mostell.*

Muli Mariani.

Li. 4. Stratag.

Cap. 40. annot.

D *Apuleius explicatus*

VSVS AD MOLAM ET Aratrum.

Li.2.c.59.

HAVD rectè puto scriptum à Vegetio, mulorum, equorum, asinorumque genus sub sellis aut sagmis solo tergore præstare officium: nam vt de equis taceam & mulis, asinorum quoque vsum ad molam vertendam, & ad terram vomere proscindendam & nunc esse, & olim fuisse notum est. *Principium* (inquit Columella) *tenebit minor Arcadiæ, vilis hic vulgarisque asellus, cuius plerique rusticarum rerum authores, in emendis tuendisque iumentis præcipuam rationem volunt esse; nec iniuria: nam absque vllo ferè sumptu alitur, & imprudentis custodis negligentiam fortissimè sustinet. Huius animalis tam exiguæ tutelæ plurima & necessaria opera supra portionem respondent, cum & facilem terram, qualis in Betica, totaque Libye sit, leuibus aratris proscindat.* Et Plinius ait in Byzatio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum, nullis cùm siccus est arabilem tauris, post imbres vili asello & à parte altera iugi anu vomerem trahente scindi se vidisse. Huc referendum quoque illud Catonis: Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, totidem plostra esse oportet. Alibi quoque asinos plostrarios, & asinum molarium & iugum asinarium apud eum nominari reperimus. Molarius autem siue molendinarius asinus, siue qui molit, id est qui molam machina quadam inclusam voluit & torquet, etiam machinarius vocatur; nam & machinam illam qua mola includitur, machinam frumentariam vocat Iureconsultus, quo modo & machinalia pondera, pistrinalia vocat poëta Ausonius:

Lib. 7. d. princ.

Li.17.c.5.

Asini plostrarij. Molares. Machinarij.

Qui machinali saxa voluit pondere.

Molarij isti asini in ipsis Vestalibus ab opere cessabant, coronatique floribus & è pane veluti monilia quædam gerentes ad focos ducebantur, atque insuper molæ ipsæ sertis & floribus exornabantur: cuius ceremoniæ meminit Ouidius in Fastis, vbi canit:

Asini quãdo coronati.

Lib.6.

Nunc quoque cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ
Ante Vacunales stantque sedentque focos,
Venit in hos annos aliquo de more vetustas,
Fert missos Vestæ pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet asellis
Et velant scabras florida serta molas.

Cur verò in Consualibus festis equi & asini coronarentur & ociari sinerentur, alia est ratio, vt in equo ostendimus.

VSVS IN EQVITATIONE.

INEPTVM falsumque videtur esse prouerbium, quo diximus nos consueuisse vti ad asini indocilitatem exprimendam, *Asinum sub freno currere doces*: nam in vrbe Memphi, vt Leonius refert parte octaua de rebus Africæ, asini egregiè apti sunt ad equitandum, perindeque commodò gressu, atque ipsi gradarij equi: nam & freno reguntur, statique ephippijs, reliquisque ornamentis in vsu sunt, tantaque docilitate præditi, vt conductitij vbique exponantur: id quod in tota via qua Bononia Loretum itur, conspicere etiam licet. Petrus Bellonius in suis obseruationibus eiusdem vrbis fœminas tradit, asinis vectas, affines suos visitare, non autem equis, quia commodior, facilior, tutiorque vectio est in illis: nunquam enim cespitat asinus.

Asini equitationis periti.

Li.17.c.5.

A

VSVS IN BELLO.

SARACORI (inquit Ælianus) asinis non ad ferenda onera vtuntur, neque ad molas, sed bellatores habent, & quemadmodum in equis Græci sedentes, sic asinis hi bellica pericula excipiunt: Quod si quis asinorum apud eos corpulentior esse videatur, illum Marti sacrificant. Idem planè de Carmanis tradit Strabo his verbis: *Carmani propter equorum inopiam asinis in bello plurimum vtuntur, & asinum Marti sacrificant; quem solum Persæ ex omnibus dijs colunt, & bellicosi sunt.* Inuenio & Darium Persarum regem asinis vsum contra Scythas, non tanquam militum vectoribus, sed vt hoc stratagemate fugam dissimularet. Asinos enim & canes fugiens in castris reliquit, quos cùm rudentes latrantesque audirent Scythæ, in castris adhuc Darium esse credidere: Quod strategema Herodotus narrat his verbis: *Darius timens sibi à Scythis, hoc modo aufugit; vbi nox adfuit, reliquit in castris viros languore præditos & eos quorum amissio minimi facienda est; necnon omnes asinos alligatos: asinos quidem, vt vocem ederent, infirmos autem homines hoc titulo, vt dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur. Hæc persuadens ijs qui relinquebantur, Darius accensis ignibus quam citissimè ad Istrum contendit: Asini quod multitudine destituti essent, eò magis rudere, quos audientes Scythæ credere omnino Persas in eisdem permanere castris. Verùm vbi illuxit, ij qui relicti erant, cognito se proditos esse à Dario, manus extendere ad Scythas, & quæ contigerant, referre.*

L.12.c.34. Asini bellatores. Lib.15.

B *Darij stratagema. In Melpomene.*

VSVS IN INSIGNIBVS.

VNDE natum sit probrum illud quod vulgò dici solet, Patauinos suspensores ac responsores asini fuisse in Lucanicæ festo, rationem ac originem reddit Bernardinus Scardeonius Canonicus Patauinus his verbis: Legi nuper in quodam antiquo annali Patauino, quod cùm pacis tempore quo omnis ferè Italia sub Imperatoribus tum Gallis, tum Germanis soluto certo censu, vnaquæque
C respublica pro arbitrio sese regeret, suis finibus congregari solere ibique cursus, saltus, luctas & ludicra eiusmodi alia exercere & ordine & apparatu ficti certaminis inter se hilariter & amicè concurrere. Patauinis tum signum militare fuerat draco biceps, Vicentinis verò asinus. Accidit autem cùm ex vicinis pagis, quique in suis finibus congregati eiusmodi ludos inuicem agerent, vt Vicentini Patauinorum virtute ac numero grauius premerentur, quàm vt vltra ferre eam vim possent: quocirca indignantes cœperunt immaniter furere, & quod prius certamen ludicrum videbatur, in verum prælium conuertere. Sed cùm in ea pugna Patauini superiores euasissent, abstulerunt eis asini vexillum, & eos fugauerunt à finibus. Signum autem Patauium in triumphum portarunt. Subinde tam in gloriam victoriæ quàm in probrum Vicentinorum in foro medio viuum asinum suspenderunt. Quod factum Vicentini grauiter ac permolestè tulerunt. Verùm communium amicorum suasu vtrique fœdus inter se feriunt, his conditionibus pacis additis; vt Vicentini pro redimendo asini suspendio epulum Patauinis darent, quod factum est; equos namque lucanicis onustos miserunt Patauium, quas in frusta sectas læti Patauini inter se dispartiuntur: & ita vtrimque pacatis rebus mansit hoc vtrimque probatum. Vicentinis scilicet quòd eorum vexillum asinus in furca pependerat, Patauinis quòd tam vili lucanicæ frusto,
D quod singuli acceperant, è furca asinum deposuerint. Cessarunt autem posthæc ludicra fieri, sed Patauinis hoc probrum de suspensione & depositione asini, in hodiernam diem in ore omnium perseuerat. Quòd autem quidam de Petro Apono hæc fingunt, quoniam est prorsus falsum, nolui hic inter vera aut saltem verisimilia commiscere. Hucusque Scardeonius. Thomas Garzonius in foro suo vniuersali scribit Neapolitanos pro insignibus suis elexisse clitellatum asinum cum alligatis hinc inde cistis.

Patauini cur asinorũ suspẽsores.

Neapolitã. insigne.

VSVS AD OPPROBRIVM.

In probl. Adulterij pœna.

APVD Cumanos, vt author est Plutarchus, mulier in adulterio deprehensa ducebatur in forum, vt illic lapidi insistens, omnibus esset conspicua: deinde impositam asino, atque ita per totam ciuitatem circumductam, reducebant ad lapidem, vt ibi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebatur infamis per omnem vitam, & ignominiæ gratia ὀνοβάτις dicebatur, quòd asinum equitasset, Lapis autem nefastus ac detestabilis habebatur, in quo steterat mulier. Atque hinc fortassis fluxit, quod hodieque in multis Europæ locis grauioris alicuius peccati rei asinis insidentes per fora plateasque vecti virgis cædantur lictore post terga hærente. Vidi etiam, qui ad maiorem ignominiam inuerso insiderent corpore, caudamque asini manibus tenere cogebantur, vt in alijs quoque locis fieri solet. Andronicum Comnenum Manuelis Imp. consanguineum legimus, cùm Alexium cuius factus erat tutor, sustulisset, imperioque potius omnem crudelitatem in Alexij consanguineos exercuisset, à Gulielmo Siciliæ rege victum, captumque ac per vrbem asinæ præpostere impositum, altero oculo effosso, manuque altera detruncata, circumuectum, vulgi turbæque tumultu vncis & harpagonibus frustulatim dilaneatum perijsse. Beatrix Reynaldi Burgundionici principis filia Cæsaris Federici Oenobarbi filia, vt tradit Gulielmus Paradinus in libro de antiquo statu Burgundiæ, cum miro videndi Mediolani flagraret desiderio, quod passim audiret esse pulcherrimam, florentissimamque Christiani orbis ciuitatem, Mediolanum exiguo comitatu venit. Ciues verò facinus post homines natos exitiosissimum flagitiosissimumque aggressi sunt. Nam Augustam strigoso asello præposterè impositam, ac pro loro cauda vti coactam, denique per compita diu inuectam, probris, cachinnis, ludibrioque nefario perfusam vrbe tandem turpissimo iumento insidentem mouent, puerorum gregibus cœno abeuntem incessantibus. Plurimum quidem voluptatis tulerunt Mediolanenses, sed nimio emptum: nam certior tam pudendi spectaculi Oenobarbus magnis viribus Mediolanum adortus, vrbemque sub signis acie multiplici ingressus, clausisque è vestigio portis, sic cum ciuibus scelestissimis egit, vt qui suæ saluti consultum vellent, cogerentur ex veteris ferocisque mulæ ano ficos vel nymphion extrahere: qui nouum supplicium detrectarent, capitis supplicio luerent: atqui os impurissimum, virus illud sugentes admouebant quadrupedis pudendo, cum maximum cerebricoso animali cruciatum inferrent, calcibus subinde iactatis enecabantur. Inuenti tamen sunt, qui securi caput subijcere, quàm mulæ ficos, vt vocant mordicus euellere maluerint. Eius ludibrij, supplicijque nota perpetua ciuium Mediolanensium nomini inusta in hanc vsque ætatem nostram perdurat vsque eò, vt qui velit Mediolanensi conuitium facere, ficos grauis instar probri obijciat. Hactenus Paradinus. Tamyrem siue Tamerlanum Tartarorum imperat: cum Baiazates Imp. Turcorum ab eo captus, non desisteret ei ignobilitatem obijcere, ferunt offensum, Baiazatem impositū mulo aut asino per castra ignominiosè agi iussisse, vt militibus esset ludibrio. Hypatius nepos Cæsaris Anastasij cum numerosa exercitu contra Vitalianum Scytham, ab Hunnis auxiliaribus captus, Vitelliano ignominiosè simili iumento insidens venditus fuit (vt refert Cuspinianus) antequam aperto Marte se hostem ostenderet. Simili opprobrio Hispanos & Germanos Brixiæ arctissima obsidione pressos, cū nullam spem in Maximiliano Cæsare haberent, scribit Sabellicus, morionem asello impositum imperatorijs insignibus atque aquilis exornatum, lagenas collo suspensas deferentem per vrbem deduxisse, & pro Cæsare, veluti ipsis auxilio superuenisset, temulentius quam quisquam crederet, fœdis acclamationibus salutasse.

Andronicus Comnenus asino impositus,

Beatrix Augusta asino imposita.

VSVS IN AGRIS.

Stercus agris aptissimum.

VAM vtilis agricolis sit hoc iumentum, nulli non notum est; nam præterquam quòd arat, quòd lætamen in agros, quòd venalia omnia ad vrbium fora onustus defert, suo quoque lætamine agros in primis lætificat: de quo sic ferè scribit Petrus Victorius: Qui de ratione agrorum colendorum scripsere, multa de hoc præceperunt, quod optimum stercus esset. M. Varro tradit etiam, quod primum & anteponendum cæteris Cassius diligens scriptor rerum rusticarum, putauit, & quod secundum & tertium: cuius inditium magna ex parte mihi conuenire videtur sententiæ nostrorum colonorum:

A rum; nisi quod cùm vno loco ponat & hoc ipso ordine caprinum, ouillum, asininum, existimant apud nos huius rei periti homines, discrimina etiam horum esse aliqua, ac præstare caprino ouillum, cuius rei ratio aperta est, quia capræ frondes & virgulta carpunt, quæ sunt aridiora; oues verò herbis pinguioribus pascuntur. Nam asininum etiam laudatur: causam autem hanc afferunt bonitatis ipsius, quod asellus mandit cibum subtiliter, egregieque conficit, quòd ore sumit. Theophrastus qui & ipse in secundo de historia eorum quæ oriuntur è terra de hac re sedulò nonnulla narrauit, caprinum sine causa videtur anteponere ouillo, sed magis tamen, vt videtur peccat, quod secundum gradum bonitatis assignat suillo, quod tamen vilissimum habetur, & maiorem vim nocendi, quam iuuandi possidere existimatur: quare non possum hoc magnoperè mirari. De humano verò stercore sentit Theophrastus cum Cassio & putat omnium optimum esse. Postremum autem & ipse locum dat asinino, nam quod anteponit ipsi bouinum quod & ipsum à nostris non magni æstimatur, non videtur posse probari. Inuenio apud Plinium asininum brassicæ maximè conuenire. Ioan. Bapt. Porta verò ait in suo pomario vrinam asini stercori admixtam vermibus malorum Punicorum obuiare. In agro Brixiensi à rusticis aiunt capita asinorum palis imponere aduersus maleficas, quarum ibi aiunt esse copiam, more ab antiquis recepto, qui B asininum caput foribus hortorum præfigebant contra fascinationes. Equæ caluaria sed non virginis, inquit Palladius, aliam causam referens, intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ. Creduntur enim sua præsentia fœcundare quæ spectant. Sed & Columella inter rusticorum remedia aduersus tempestates sic scribit.

Plin. l. 17. 9. Columella. Palladius.

Lib. 19. 8.

Asinorum capita palis imposita.

Lib. 10.

Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aselli,
Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris.

VSVS ADMIRANDI.

TIBIÆ ludicræ (inquit Plinius) nunc è loto, ossibusq; asini & argento fiunt. Et aliàs. Asinorum ossa ad tibias canora sunt. Tibiarum artifices ceruinis ossibus, quorum olim vsus erat, asinina præponunt, tanquam argutiora: & Aesopus apud Plutarchum in sapientum conuiuio miratur tam crassum & à Musis alienum C animal ossa maximè tenuia, & musica habere. Niloxenus etiam eodem in libro: Busiritæ (inquit) Naueratitas nos accusant, quod ex asinis ossa tibijs adhibere cœpimus, cùm ipsis vel tubam audire nefas sit, quod asini vocem assimilet, qui propter Typhonem eis exosus est. De corio notissimum, post obitum, ne quid asini vnquam conquiescat, foraminibus dilacerari, indeque factis cribris, assiduæ inseruire agitationi: vnde dicebat Apuleius: cedentes hinc inde miserum corium, nec cribris iam idoneum relinquunt. Sed & Albertus pollicetur asinorum corium non solùm vtile esse ad soleas calceorum faciendas, sed etiam quæ ex illa parte fiunt, in qua onera fuerunt, non consumi, etsi ille qui vtitur, eis continuò peregrinando in lapidibus portauerit, & tandem ita indurari, vt pedes sustinere nequeant. Ex corio item asinino cretato gypsatoque fiunt palimpsesti, siue tabellæ deletiles, seu tabellæ deletitiæ, quæ literis inductis eradi possunt; cuiusmodi in vsu sunt calculatoribus & musicis: illis in annotandis iugulādisque numeris: his in modulorum compositione. Ex pilis modò asinorum pannos apud Arabes fieri, discimus ex Andrea Bellunensi, qui sic scribit: Mesha Arabicè nominatur pannus contextus ex pilis asinorum & caprarum, vel caprinis tantùm: vnde Arabes solitudinum incolæ tentoria & D saccos sibi conficiunt.

Ossiū vsus ad tibias.

Ex corio, quæ fiant.

Lib. 3.

Lib. 22. de anim. trac. 2. cap. 1.

DE ONAGRO. Cap. III.

Synonyma. Aequiuoca.

ASINVS Syluestris, Græcis ὄναγρος, Latinis onager nuncupatur, Varroni tamen
etiam imitatione Græca onagrus. Οναγρὸς verò accipitur pro asinario. Hebræi
Pered dicunt; quo nomine tamen eisdem mulum vocari periti tradunt. Apud
Cap.8. Ozeam pro pere bored lo, Latini transferunt, Onager solitarius apud se, contra
naturam animantis, quod gregarium est. Varinus tradit Cyrillum in huius pro-
Monius. phetæ interptetatione μονιὸν asinum interpretari: alios verò magnam belluam
Lalisio. quæ propter ferocitatem sola pascatur. Sunt item qui μονιὸν aptum transferunt. Onagri pullus
Lalisio dicitur Martiali:

Cum tener est onager, solaq; Ialisio matre
Pascitur: hoc infans, sed breue nomen habet.

Verbũ est Punicũ, vt ex Plinio discimus. Notandũ autem falsò quibusdã onagrũ Ellend vocari cum
sit Ellend inter bisulca, sicuti & bisontes, quos cum onagris quidã etiã confundunt, id quod cõstat
ex verbis Iacobi Ziegleri in Scondia: *Augermanniæ ducatus tenet septentrionalia ad confinia Laponiæ:*
eius tractus est totus syluosus, & ibi in præcipuis feris venantur vros, & bisontes, quos patria lingua
dicunt Elg, id est, asinos syluestres. Notandum etiam onagros instrumenta esse, quæ & harpages vo-
cantur, vt Suidas annotauit, quibus iniectis accedentes quosuis arripere & attrahere licebat.
Onagri quę Harpagen vocant alioqui (inquit Gesnerus Suidam explicaturus) & λύκον & κρεάγραν, instru-
instrumenta. mentum conquinarium, quod quidam fuscinam interpretantur. Αρπαξ vel ἁρπάγη, Latinè har-
pago instrumentum est quo situlas & alia è puteis extrahimus: item quod nauibus in bello nauali
Harpax. inijcitur, sicut cornus & manus ferrea. Licebit & vncum à figura nominare. Vegetius lupum in-
Harpago. strumentum quoddam describit in modum forficis dentatum, quo contra arietes in oppugnatio-
Lib.4.c.23 nibus oppidani funibus alligato vtantur. Onagri nomen, sicut & creagræ & podagræ pedicæ, ἀπὸ
Lupus. τῦ ἀγρέυειν inditum apparet, quod verbum comprehendere significat. Quamuis ὄνος, etiam ve-
ctem sonat, non quemuis tamen, sed quo machinæ versantur; & fieri potest, vt impropriè perti-
ca etiam cui vncus inseritur, ὠναγρος nuncupetur, quasi ὄνος ἀγρεύων, id est, vectis ad comprehen-
dendum aptus: sed nostra hæc coniectura sit. Hæc ille, addens apud suos huiusmodi onagros cer-
tis locis per ciuitatem publicè dispositos haberi, vt cùm incendiorum calamitas postulauerit, om-
L.4.c.22. nibus ad manum sint. Cæterùm est & aliud instrumenti genus eiusdem nominis, de quo idem
Vegetius post descriptionem balistæ, quæ funibus, neruis, chordisque tenditur, & quanto maior
fuerit, tanto spicula longius mitit, sic ferè scribit: *onager autem* (inquit) *dirigit lapides: sed pro*
neruorum crassitudine & magnitudine, saxorum pondera iaculatur. Nam quanto amplior fuerit, tan-
to maiora saxa fulminis more contorquet. His dnobus generibus nulla tormenrorum species vehemen-
tior inuenitur. Saxis enim grauioribus per onagrum destinatis, non solùm equi eliduntur & homines,
sed etiam hostium machinamenta franguntur. Cæterum scorpiones dicebantur, quas nunc manu-
balistas vocant, ideo sic nuncupati, quòd paruis subtilibusq; spiculis inferant mortem. Ammianus
Marcellinus verò hæc & alia bellica instrumenta describit: onagrum tamen à Scorpione non di-
stinguit. *Idem enim instrumentum, tormentum* (inquit) *appellatur, quod ex eo omnis explicatio tor-*
Lib.23. *quetur: Scorpio autem quoniam aculeum desuper habet erectum, cui etiam onagri vocabulum indidit*
ętas nouella, ea re, quòd asini feri cum venatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando
emittunt, vt perforent pectora sequentium, aut perfractis ossibus capita ipsa displodant. Hæc Marcel-
linus: ex quo qui formam quærit, petere poterit: hoc tamen minimè taceri potest, summitati
eius vncos ferreos copulari, è quibus pendet stupea vel ferrea funda: quamobrem cùm vncos, vt
ex Suida diximus, aliqui etiam onagros vocent, Gesnero magis placet, indè potiùs quàm à lapi-
dum reiectione nomen instrumento factum esse. Hac bellica machina plurimi aliquando lapides
in sublime proiecti, intra vrbes maxima ruina domorum recidunt. Fuisse item onagrum fabulæ
nomen à Demophilo conscriptæ, eamque Plauto Asinariæ nomine translatam volunt; quod nos
ex Turnebo refutauimus in asino.

A

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ONAGRVM siue asinum syluestrem, etsi moribus à domestico plurimùm differat, ex eodem tamen genere esse totius corporis figura indicat. Nicephorus Callistus agens de India, nisi me fallit memoria, breuiter eum describit. *Li.9.Hist. Eccl.* Hæc (inquit) eadem regio & asinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore admodum inter se variatis, & zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atque ibi diuisæ & conuersionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam, & varietatem. Apparet autem descriptionem hanc ex Oppiano desumptam esse, qui de onagro sic canit: *Lib.3.*

Εξείης ἐσέπωμεν ἐΰσφυρον, ἠερόεντα,
Κραιπνὸν, ἀελλοπέδην, κρατερώνυχον, αἰπὺν ὄναγρον
Οσε πέλει φαιδρὸς, δέμας ἄρκιος, εὐρὺς ἰδέσθαι,
B Αργύρεος χροιὴν, δολιχόατος, ἄξυλτος θεῖν. id est,
Deinceps olipedem, variumque canamus onagrum
Splendida forma, colorque argenteus emicat, amplum
Corpus & auriculæ grandes, cursusq; volucris
Et teretes artus distento robore firmat.

Per argenteum colorem Gesnerus intelligendum putat cinerem splendidum, eodemque pertinere ἠερόεντα: nisi quis (inquit) ita accipiat, vt Virgilij æripedem ceruam: quod minus probat, quoniam hoc sensu neminem meminerit vsurpasse. *Onagri color.* Admonet verò etiam Grammaticos apud Græcos poëtas aëreum exponere obscurum, nigrum, nebulosum: nebulæ autē colorem, vtpote cinereum asino conuenire: viderique eundem asini & onagri colorem esse, idque conijcere se ex Polluce; cuius hæc verba sunt, Κίλιον color est vestium, quem nunc onagrium vocant. Dores enim asinum cillum (inquit) vocant. *Onagrius color.* Quod autem onager non totus sit albus, quamuis ἀργύρεος χροιὴν à poeta dictus, apparere ex sequentibus.

Ταίην δὲ μέλαινα μέσην ῥάχιν ἀμφιβέβηκε
Χιονέης ἑκάτερθε περισχομένη στεφάνησι, id est.
C *Nigraq; per mediam decurrit linea spinam*
Hinc atq; hinc niueis pulchrè distincta corollis.

Nam si totum corpus album esset dorso excepto, frustra candidæ illæ lineæ memorarentur. Pelles horum asinorum ὄζαι vocātur teste Suida. Iulius Scaliger videtur duo nobis memorare onagrorum genera, dum ait: *Onagri duo genera.* In monte qui Narsingæ regnum diuidit à Malabris multæ feræ habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeo, vt capi haud facilè queant. Africanis quoque ea est celeritas, vt cursu illi vni cedant feræ, quam Lant vocant.

LOCVS. NATVRA. MOTVS.

DEGVNT Onagri in solitudine. Sunt tamen gregarij. Varro tradit greges eorum in Phrygia & Lycaonia esse. Et Plinius author est in Phrygia & Lycaonia præcipuos esse, sed pullis tanquam sapore præstantibus Africanos gloriari. Ait etiam Asiam eos ferre & Africam. Negant transire eos in Lycia mōtem qui Cappadociam ab ea diuidit. D Scribit Strabo in Cappadocia haberi colles istiusmodi asinis pascendis aptos. *Li.1.Geog.* Zeugis (inquit Isidorus) *vbi Carthago magna: Ipsa est & vera Africa inter Bixantium & Numidiam sita è Septentrione mari Siculo, & à meridiè vsq; ad Getulorum regionem porrecta, cuius proxima quæque frugifera sunt: vlteriora autem bestijs & serpentibus plena atque onagris magnis in diserto vagantibus.* *L.14.c.5.* Inuenio & apud Lucianum Garamantes eos maximè venari: & ex Scaligero dixi in monte qui Narsingæ regnum diuidit, onagros ali. Idem ait onagrorum speciem habere Psaram Aegæi maris insulam, nec alio translatos viuere. Suprà diximus asinos loca amare calida, ideoque apud Scythas non haberi, contrà apud Scythicas Sarmaticasque gentes Mæotidis paludis accolas onagrorum haberi venationes Strabo asserit. *Lib.7.* Amare aiunt rupes, aliosque locos excelsos: vt legimus in sacris literis, vbi scriptum est: *Onagri* (peraim) *steterunt in locis excelsis, & attaxerunt auram sicut dracones, defecerunt oculi eorum, quod non esset herba:* *Hier.14.* Septuaginta vertunt ὄναγροι ἔστησαν ἐπὶ νάπας. *Quæ loca ament.* Hinc nonnulli obscuri authores sumpta occasione onagrum beneficio ventorum

aquis viuere scribunt, tanquam propheta per naturam id ipsum facere dicat, non potiùs necessitate & inopia aquæ: hoc enim multis animalibus per sitim commune est, vt ore hiante frigidum captent aërem. Isidorus & Iorath quidam, referente Gesnero, necnon & Bartholomæus Anglicus ex quodam physiologo scribunt onagrum æquinoctio verno, vel vigesima quinta die Martij, per singulas noctis & diei horas semel rugire, & inde æquinoctium cognosci: item terram pedibus terere & fodere, atque inde ad sitim & fugam prouocari. *An æquinoctij signum.* Cæterùm timendum est, ne hæc partim ad Cynocephalum, partim ad orygem, quocum onager non semel implicatur, sint referenda. Errant & alij recentiores, qui scribunt domari non posse hoc animal, & hominum consuetudinem ei intolerabilem esse. Nam vt M. Varro scribit, *onagrus ad seminationem idoneus est, quòd è fero fit mansuetus facilè, & è mansucto ferus nunquam.* Illi autem indicum & vnicornem onagrum, cum hoc vulgari, quo de agimus, implicant. Mirum quod scribit Scaliger, onagros homine conspecto in ijsdem stare vestigijs: mox rudentes, immotis anterioribus, pedibus, posterioribus calcitrare. Vbi tam propè venator accessit, vt manu queat contingere, fuga se subtrahere. *Exer. 205.* Timida certe sunt animalia. Virgilius:

Sæpe etiam cursu timidos agitabis onagros.

Metuunt & fugiunt feras omnes carniuoras, ideoque vt pleraque timida velocitate valent, vt ostendemus, de timiditate mentio est apud Sirach cap. 15. *Venatio leonis onager in solitudine & pascua diuitum pauperes.* Et Opianus ait fortibus feris sæpe prædam fieri. Falluntur autem qui segnes vocant, cùm sint agiles & in cursu velocissimi, adeo vt nec à pernicissimis equis vinci posse, Xenophon dicat. Cum enim Græci qui secuti fuerunt Cyrum minorem, cum reliquis ipsius copijs venissent in ea loca, in quibus magna vis foret horum asinorum (erat autem illa Arabia) conatique essent impositi equis ipsos captare, facilè cognouerunt se frustra illo modo laborare, quia celeriores illi in cursu forent. Quare artem adhibuerunt & plures distantibus locis positi ipsos iam defatigatos excipiebant. Atque hinc est quod Oppianus eos vocet aëllopodes, qui inter veteres fusiùs de onagris & priuatim de Zelotypia scripsit, quæ ita ferè à Petro Gyllio Latinè sunt reddita. Onagri magna fæminarum multitudine gaudent, quoquo maritus ducit, fæminæ sequuntur, siue is ad pastiones, siue ad fontes proficiscitur, atque ad vesperam vnà cum ipso ad domesticam sedem redeunt. Ex æmulatione & riualitate, tantoperè laborat, vt sui pulli de matre sint ei suspecti. Itaque fæminæ parienti proximus assidens, partum expectat, ac si fæmina editur, amat partum, & lambens ipsum lingua conformat: Sin autem editum marem videt, tum sanè animo incitatur, & ex ægritudine laborare incipit, quod alter mas natus sit, qui matre aliquando potiri possit: quamobrem furenti animo & prompto pullorum testiculos aggreditur abscindere: mater etsi pariendi doloribus debilitata, suo tamen infelici filio contra patrem auxilia molitur: & quemadmodum in bello cum hostes filio interfecto matrem retrahunt, quæ gnatum adhuc cæde palpitantem amplexa magno gemitu plorat, genasque lacerans infra mamillas sanguinem effundit: Sic illa videns pullum vicinum ad moriendum, miserabiliter lamentatur, & lugenti persimilis est. Diceres miseram suum partum circumuentum suaui & supplici locutione dicere: *Matris erga fœtum amor.* Marite cur tuus aspectus tam truculentus? cur oculi tui qui ante lucidi essent, sanguinei apparent (An ne Medusæ faciem vides, quæ homines in saxa conuertit? an immanis draconis virulentum fœtum? an leænæ catulum montiuagæ? Itane filium communi susceptum voto castrabis? O me miseram quæ partum edidi infelicem ob scelus paternum. O filium hoc miseriorem, quòd non vnguibus leonum, sed plus quàm hostilibus patris demptibus ob riualem inuidiam castraris. Meminere eiusdem Zelotypiæ Plinius & Solinus. *In hoc* (inquiunt) *genere singuli imperitant gregibus fæminarum. Aemulos libidinis suæ metuunt. Inde est quod grauidas suas seruant, vt in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detruncent, quod cauentes fæminæ, in secessibus partus occulunt, & parere furto cupiunt.* Recentiores tradunt fæminam nimis libidinosam esse, eoque nomine mari sæpe molestam: mares libidine accensos, si fæminæ desint, montes scandere, ventum naribus haurire, & voce terribili rugire. Quorum tamen quod equidem sciam, authorem idoneum non habent: Plinius quidem fæminas libinis copia gaudere scribit. Nonnulli præ mulorum procreatione onagros eligunt mansuefactos prius. Mitescit enim maximè hoc animal, admodumq; obsequitur secundum omnia non aliter quàm mansueti asini, nec vnquam ferocit animalia cætera, vbi semel cicuratum est, cicuratur, vt Absyrtus alijque testantur. *Sitis impatientia.* Sitis impatientes esse onagros discimus ex psalmo centesimo tertio. *Dominus* (inquit Psaltes) *fontes immittit fluuijs, vt inter montes prætermeant: bibunt inde animalia cuncta, & sitim suam extinguunt perraim,* id est, onagri, vel vt habet editio vulgata, qui emittit fontes in conuallibus inter medium montium pertransibunt aquæ. Potabunt omnes bestiæ agri & expectabunt onagri in siti. Persuadet id quoque ratio ipsa: Nam cùm in regionibus calidis siccisque tantum reperiatur, & ob timiditatem subinde locum mutet magna cùm celeritate, præsertim cum natura corpore sicco sit

asinini

A asinini nempe temperament (sunt enim syluestria non eadem qua vrbana tẽperie, sed ficciora ferè ac calidiora) necesse est, sæpe sitim pati. Quare minimè audiendi videtur illi, qui sitis valde patientes esse dicunt, potumque non attingere, nisi perquam idoneum offenderint. Haud sunt asinino prædi i ingenio, dummodo verum est quod quidam tradunt, cùm vrgentur à canibus, excrementum alui odoratum reddere, vt illis circa id detentis effugiant.

CIBVS. POTVS.

ONAΓPOBOTA vocant Græci loca, vbi onagri pascuntur, vt hippobota, vbi equi. Aluntur (inquit Oppianus) pastu herbarum, quas abundè fundit terra. Recentiores virentes maximè diligere, diligenterque inuestigare aiunt, & cùm inuenerit, præ gaudio rudere, nec ab ijs auelli posse, etiam si vel ab homine, vel à fera peti se conspiciat; vt inde fortassis segnem dixerit Strozius pater hoc pentametro.

B *Errat in herbosa segnis onagrus humo.*

Apparet autem inter alias herbas, oleribus potissimum delectari. Legimus enim apud D. Hieronymum i i vita S. Hilarionis istiusmodi miraculum: Postquam autem ad hortulum venerant: Videtis (inquit Isaac) hoc pomarium arbusculis consitum & oleribus virens? Ante hoc fermè triennium, cùm onagrorum grex vastaret, vnum è ductoribus eorum stare iussit, baculoque tundens latera: quare (inquit) comeditis quod non seminastis? & exinde acceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquam ijs nec arbusculam nec olera contigerunt. Aiunt recentiores purissimam tantum aquam ab onagro bibi, nec facilè aliam. *Quib. maximè herbis delectentur.*

CAPIENDI RATIO.

CYRVS minor milites onagros captantes equis etsi celeritate præstantibus assequi non potuisse dixit, sed distantibus locis exceptos cepisse: quamobrem nunquid Aeliano fides sit præstanda, dubito, qui citante Volaterrano scribit onagros in Mauritania cursu pernices esse, citoque desistentes & anhelos à venatoribus capi. Quomodo autem capiantur, his verbis docet Pollux: *Asini feri gregatim pascuntur, qui venantur eos, equites persequuntur, ac deffessos tandẽ anhelosque & plurimo puluere excitato impeditos partim iaculis conficiunt, partim viuos capiunt, & catenis vinciunt: partim nimia persecutione perculsos attonitosque equis alligant, quos illi præcurrẽtes sequuntur.* *L.13.101*

C

Facilem eorum esse venationem ait Martialis:

Pulcher adest onager: mitti venatio debet
Dentis Erythræi: iam remouete sinus.

Hoc enim distichon est tanquam è media venatione offerente se onagro venationi, dum venator indagaret elephantes. A laboriosa igitur venatione elephantorum reuocat venatorem ad onagrum qui se obtulit, vt ostendat maiorem eiusmodi venationi voluptatem inesse, cùm sine vllo periculo preagatur.

D

VSVS IN CIBIS, ET IN Medicina.

ONAGRORVM carnem amaram esse scripsit Aelianus, quod tamen alijs aduersatur, qui similem esse aiunt ceruinæ: Galenus, *ceruina* (inquit) *caro nonminus quàm bubula & ouilla, succum vitiosum generat ac concoctu difficilem: his syluestrium asinorum, bono habitu præditorum ac iuuenum caro est propinqua.* Scribit verò etiam Plinius Mæcenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris prælatos, post eum tamen interijsse authoritatem saporis, Ait item Africam gloriari lalisionum, id est pullorum istiusmodi sapore. Annotatu in primis dignum est, quod meminit Scaliger: carnem eorum coctam dum calet, fœtere; refrigeratam, neque male olere, neque bene sapere. Plinius cùm ex lacte asinino & ossibus remedia contra venena recensuisset; eadem omnia onagris efficaciora esse asserit. Idem author, ad panos *Caro qualis.* *Lib. 3. de Alimẽt. facult.* *Ossa.*

&apo-

Calculus. & apostemata in quacumque parte pręcipuum remedium tradidit in calculo onagri, quem (inquit) dicitur, cùm interficitur reddere, vrinam liquidiorem initio, sed in terra spissantem se. Hunc alligatum femini, omnes impetigines discutere, omniq; supputatione liberare. Esse autem rarum inuentu, nec ex omni onagro, sed celebri remedio. *Fel.* Fel authore Auicenna extirpat morum, & super abscessuum vestigia vtiliter illinitur: admiscceturque emplastris contra ignes sacros, quos (inquit) curare dicitur: priuatim ad elephantiasim & varices adhibetur: *Adeps.* adeps cum oleo costino commendatur ad renum & dorsi dolorem, quem crassi flatus produxerint: illinitur ad panos quoque vtiliter: *Caro dorsi.* Caro dorsi eodem authore cum oleo cataplasmatis instar, articulis dolentibus applicatur. Rasis verò simpliciter carnem contra dolorem spinæ dorsi & coxendicum iuuare scribit. *Vrina.* Vrina teste Galeno, si verè citat Auicenna, lapidem in vesica frangit. *Vngulæ.* Vngulæ crematæ cinis, vt annotauit Vincentius Bellunensis, comitialibus prodest idem oleo admixtus strumas dissoluit & alopeciam emendat, si cataplasmatis instar adhibeatur. *Medulla.* Postremo medulla, vt testatur Rasis, inuncta podagras curat & dolorem extinguit: *Fimum.* Fimum autem vitello oui permixtum fronti illinitur, vt sanguis erumpens sistatur: idem crispat capillos cum felle bouillo iunctum: aridum cum vino haustum contra scorpionis ictum maximè.

MYSTICA. MORALIA.

Homil. in Psal. 103. DIVVS Chrysostomus in explicatione horum verborum Psalmistæ, de aquarum vtilitate: *Potabunt omnes bestiæ agri, expectabunt onagri in siti sua*, cum dixisset hoc quoque maximum diuinæ prouidentiæ argumentum esse, quod non modo ea quæ hominibus sed etiam quæ brutis necessaria sunt, præstet: *Diuina prouidentia.* cumque obiter annotasset, Symmachum hæc verba: *Expectabunt onagri in siti sua*, ad hunc modum reddidisse: *Recuperauit onager in siti sua*: bestiæ syluæ (inquit) dæmones appellantur: *Dæmonũ typus, & peccatorũ.* per bestias autem agri, hoc est mundi, peccatores intelligit, propterea quod quemadmodum agrestes bestiæ feritatem suam deponere nequeunt, eodem modo nec peccatores immutari. Eademq; de causa propheticis & apostolicis aquis irrigantur. Onagros autem eos qui non iam peccati sarcinam gestant, sed ea liberati sunt, appellauit, ob idque etiam eos spiritualium aquarum siti laborantes induxit. Hos porro Deus apud Iob designauit, his verbis vtens: *Quis dimisit onagrum liberum; & vincula eius quis soluit?* D. Gregorius etiam exponens illud Iob: *Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum*: *Hæretici cur onagris similes.* Onagris (inquit) comparantur hæretici, quia in suis voluptatibus dimissi à vinculis sunt fidei: Vnde scriptum est: *Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ, attraxit ventum amoris sui.* Onager quippe in solitudine assuetus est, quia dum terram cordis sui attrahit, quia ea quæ ex desiderio scientiæ in mente concepit, inflare præualent, non ædificare. Idem author sanctus ostendens quid in sacris literis herba indicet inter cæteras significationes, habet item hanc: Herbam aliquando scientiam, atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, sicut per Hieremiam dicitur. *Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.* Quo dicto superba ac nequissima Iudæorum est persecutio prophetata. *Mentis elatio.* Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro virulenta cogitatione vocati sunt: Qui steterunt in rupibus, quia non in Deo, sed in summis potestatibus huiusmodi confisi sunt, dicentes non habemus regem, nisi Cæsarem. Traxerunt ventos quasi dracones, quia spiritu elationis inflati, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum, quia scilicet spes eorum ab eo, quod intendebant, corruit. Et ad eiusdem sancti doctoris putò imitationem Incognitus in psalmos per onagrum, *Populus Iudaicus.* Iudaicum populum intelligi scribit, quoniam vt dicit (inquit) magister de proprietate, Onagri nascentibus maribus inuident, & ne generare possint, dentibus testiculos eis abscindunt, quòd naturaliter cognoscentes mares nati à patribus recedunt, & ad alia loca se recipiunt. Sic & Iudæi videntes apostolos ex se natos esse mares, omni virtutum genere insignes, habiles ad alios per prædicationem Christi generandos in fide, ipsi inuiderunt, vimque alios generandi fideles, loquelam scilicet quàm multipliciter eis auferre conati sunt. Vnde Act. 4. vocantes apostolos eis præceperunt, ne omnino loquerentur, nec docerent in nomine Iesu. Quod videntes apostoli, dimissis patribus ad gentes processerunt, & per consequens ipsos Iudæos hodiè venatur diabolus, qui dicitur leo quærens quem deuoret: Vnde populo Iudaico sub nomine onagri dicitur: *Venatio leonum onager in eremo.* Idem D. Gregorius exponens illud Iob: *Quis dimisit onagrum liberum in solitudinem?* Onager (inquit) qui in solitudine commoratur, non incongruè vitam eorum significat, qui remoti à turbis sæcularibus conuersantur. *Solitarij typus.* Qui aptè etiam liber dicitur, quia magna est seruitus sæcularium negociorum, quibus mens vehementer atteritur, quamuis in eis sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in

A est in mundo iam nil concupiscere &c. Exponens verò alium etiam locum Iob, nempe hunc: *Nunquid rugiet onager, &c.* Qui alij onagri appellatione (inquit) signati sunt, nisi hi qui in campo fidei constituti, nullis officij loris ligantur? Alij namque more bouis intra ecclesiam suscepti officij loris tenentur, alij more onagri, sacri ordinis stabula nesciunt, & in cãpo propriæ volũtatis degunt. Sed quum quis ex vitu seculari internæ visionis desiderio æstuat, quum refectionis intimæ pabulum concupiscit, quum ieiunium se in peregrinationis huius cæcitate considerans quibus valet, fletibus reficit, quasi herbam, id est, internam refectionem non inueniens onager, rugit. Altera autem superiorum verborum Iob: *Quis dimisit onagrum liberum* &c. Habetur apud eundem alio loco his verbis: Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum dominum posse figurari, dum constat omnibus, quia per significationem quandam in scriptura sacra & vermis, & scarabeus ponitur &c. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus dominus gentilitati magis quàm Iudeæ profuit, animal corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrum venit, de quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: *Species agri specum est.* Incarnatus itaque dominus, qui in forma dei æqualis est patri in forma serui minor est patre, qua minor est etiã seipso. Dicatur ergo à patre de filio secundum formam serui. *Quis dimisit onagrum liberum?* Omnis B quippe qui peccat seruus est peccati. Et quia incarnatus dominus particeps factus est nostræ naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur: de quo aliàs scriptum: *Inter mortuos liber:* Dimissus dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis iugo nullatenus tenetur: Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit. Vnde rectè adiungitur. *Et vincula eius quis soluit?* Vincula quippe eius tunc soluta sunt, cùm infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriam commutatæ &c. D. Hieronymus quoque exponens illud Iob. *Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat:* dicit eum (inquit) pullo onagri similem, effræno scilicèt animali & vago, eò quod ita existimet de se Iob, quia ad nullum debeat pertinere. Et exponens illud eiusdem: *Quis dimisit onagrum liberum* &c. Onagri nomine nunc arbitramur populum Iudæorum posse intelligi, quem deus ob incredulitatem eius dimiserit, sicut ait: *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum.* Quod in multis alijs locis scripturarum deus hoc futurum esse testatur. Cuiusque vincula præcepta esse legalia non absurdè sensimus. Nam eundem contumacem populum & rebellem propheta ita obiurgat & increpat, dicens: *Vacca lasciuiens Israel confregisti iugum, rupisti vincula.* Hunc igitur quasi onagrum, immundum videlicet animal ac effræne reliquit dominus, vt ab eo iugo imperij C sui, quia semper restitit obedire, à vinculis præceptorum diaboli solueretur, & secundũ Apostolorum seruus peccati, liber est iustitiæ. Sic enim ipse dominus de Iudæis ait in psalmo: *Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum:* vbi ipsa trinitas dei hoc dixisse videtur &c. Potest & populus gentilis per onagrum intelligi: nam & Angelomus monachus ita accipit. Sicut enim eum populum natura extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus voluptatum suarum campo permansit. Ita namque beato Iob attestante, cognoscimus expectasse redemptoris aduentum multos etiam ex gentilibus. Herba ergò onagri est hæc ipsa mediatoris incarnatio, per quam gentilitas iam satiatur. Quia enim per prophetam dicitur: *Omnis caro fœnum.* vniuersitatis conditor ex nostra substantia carnem sumens fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum remaneret. Tunc ergò herbam onager inuenit, cùm gentilis populus gratiam diuinæ incarnationis accepit. Elegans & moralis metaphora apud Ciceronem in sexto Epistolarum ad Atticum legitur, de P. Vedio. *Erat* (inquit) *præterea Cynocephalus in edra, nec deerant onagri.* Pius noster Cynocephalum exponit ipsum Vedium canino capite, onagros seruos rudes & agrestes, qui Vedio seruiebant.

L.30.c 29. *Incarnatio domini.*

Populus Iudæorum.

Gentiles. *In lib. 1. reg. 1.*

Cicero explicatus.

D

PROVERBIA.

CVM placuerit (inquit Polydorus Virgilius) quempiam tectè & ioculariter appellare sordidum, rusticum, ac hominum societatis fugientem, accommodabimus Hieremiæ verbum è capite II. *Onager assuetus solitudini:* quòd onager ferus asinus locis syluestribus gaudeat, & homini nihil eo alienius esse debeat, cuius natura, vti Cicero in Amicitia ait, solitarium non amat quicquam. At propheta ita Hierosolymorum ciuitatem dolis deditam, ac malis moribus corruptam castigat, quòd ritu onagri quærat solitudinem, vbi remotis arbitris, turpius peccet, quem admodum meretrix factitat. Hoc quoque Paulinus in epistola ad Ausonium prouerbialiter de rebus dissonis dicebat: *Si vitulum tauro, vel equum committis onagro.*

Onager assuetus solitudini.

DE

DE MVLO CAP. IIII.

Synonyma. Etymum.

Lib. 12. Mulus vnde dictus. Cap. 26.

MVLI nomen à Græco tractum scribit Isidorus, ex eo scilicet, quod iugo pistorum subactus tardas molendo ducat in gyrum molas. Ego hoc nomen apud vnum tantùm reperio Pelagonium in hippiatricis. Ita communiter vocatur animal quod equa ex asini coitu peperit. Collumellæ verò muli nomen communius est, ad tria animalia: *Mula* (inquit) *non solùm ex equa & asino, sed ex asina & equo, itemq́ onagro & equà generatur.* Sed & Plinius alibi mulam appellat, quæ ex equo & asina gignitur; sed esse æuis & tarditatis indomitæ. Aliàs tamen Columella equi ex asina fœtum hinnum cum alijs nuncupat. *Ex equo & asina* (inquit) *geniti, quamuis à patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt.* Differunt tum F

Hinnus & mulus vt differant. Burdo. Hinnulus.

aliàs tum corporis magnitudine; Varro: *Hinnus ex equo & asina procreatus, minor est quàm mulus corpore, plerumq́ rubicundior, auribus vt equi, iubam & caudam similem asini habet: hos etiam vt equulos educant, & alunt.* Hunc, si bene memini, dixi Alberto Burdonem vocari. Ait enim: *Vt mulus sic & Burdo sterilis est.* Sed quod equo quàm asinæ similiorem esse dicit, hoc recitatis de hinno Columellæ verbis aduersatur. Plinius hinulos vocat: *Equo & asina* (inquit) *genitos mares hinulos antiqui vocabant: contraq́ mulos quos asini & equæ generent:* Alicubi tamen ex equa & mulo genitum ita vocari asserit his verbis: *In plurimum Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum quem vocauerint hinum* (sic scribit) *id est paruum mulum.* Similiter Nonius: *Hinnos vel hinnas sub quo sensu accipere debeamus, Varro* (inquit) *designat: ait enim ex equis & mulis qui nascantur, hinos vocari.* Hos puto Martialis pumilios siue pumilos mulos vocat, inquiens:

Mulus pumilus.

His tibi de mulis non est metuenda ruina   Altius in terra pænè sedere soles.

Iumar.

Testatur Gesnerus, se & quartum muli genus inuenisse, ex asina & tauro, idque Gratianopoli reperiri & Gallica voce iumar nominari. Quomodo autem ab hinno gignus differat, in equo dictum est, vbi plura quoque de hinno. Quodmodò ad mulæ mulique vocabulum attinet, video G authores quosdam mulam pro vtroque sexu mulari & similiter mulum vsurpare: Plinius in remedijs aliquoties distinguit, vt cùm scribit, *vngularum muli vel mulæ cinerem ex oleo myrtino alopecias replere.* Græci quod ex asino & equa originem ducat ἡμίονον vocant, quasi semiasinum pro quo ἀιμίονον Aeoles dicunt, vt Etymologus annotauit. Alio nomine ἀστράβην dicunt: quo item nomine lignum appellatur in ephippijs quod manu continent sedentes. Cælius annotauit ex Suida & Hesychio, tametsi illorum nomina more suo dissimulet, esse qui abstraben non simpliciter mulum sed mulum dorsuarium nominant, aut ipsum notophorum, id est dorso ferens ac gerulum iumentum. Pertinet idem hoc nomen etiam ad asinum: nam Suidas tradit Demosthenis in oratione contra Midiam ἀστράβην appellare asinum aut mulum, & apud Pollucem lego: ὄνος, ἡμίονος, ἀστραβη. Apparet autem ita vocari hæc iumenta à robore corporis: ἀστράβὲς enim exponunt robustum, firmum, immobile. Accipitur verò etiam pro ipsis clitellis, vt constat ex his Suidæ verbis quæ ex innominato quodam authore recitat: Ὁ δὲ τῆς ἡμιονε ἀποζυχθέσης τόν τε φόρτον καὶ τὴν ἀστράβην διάρας ἐπι τῶν ὤμων, εἰς τὴν μονὴν τῷ θείῳ Σάββα ἔρχεται. Budæus in commentarijs linguæ Græcę abstraben similiter vertit clitellas; citatque Eustathium, qui abstraben σέλλαν & σαγμάριον interpretatnr, hoc est clitellas & sellam equestrem: vnde (inquit) ἀστραβηλάτης H ἀστραβη agaso & mulio. Alciphon in epist. Σὺ δὲ πετομένη πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἀστράβης φέρε. vbi ἀστράβη ἰσὰ ἀντὶ τοῦ νωτοφόρου ἡμίονου dictum est, sicque sæpè accipitur. Demosthenes quodam loco, ἀστράβης δὲ ὀχούμενος ἐκ τῆς Εὐβοίας; Interpres καθέδρας εἶδος esse dicit, παρὰ τὸ μὴ στρεβεῖσθαι λεγόμενον, μηδὲ στρέφεσθαι. Est autem sella præalta, ita vt lumbos tegat. Hæc ille. Est & vehiculi genus astrabe (quo vtebantur in certaminibus) inquit Gesnerus, ab Oxylo Aetolo inuentum, vt harma, id est quadriga ab Erichthonio Atheniensi, synoris à Castore, celes à Bellerophonte, vt Scholiastes in Pythia Pindari scribit, vnde colligit per abstraben eum apenen accipere, hoc est, bigas mulis iunctas, quoniam Pausanias & alij in horum certaminum enumeratione cùm cætera ijsdem nominibus appellent, pro abstrabe tantùm apenem habet. Ab astrabe fit μονοστραβὴς, id est, vt Varrinus exponit ὀχὸς (ὄχος fortè vt Hesychius habet) ἡμίονος. Hesychij verba sunt: Οχος Ακέσαις ἐπεὶ αἱ Σικελικαὶ ἡμίονοι. Αγονομόχθος Hesychio mulus est vel mula, fortè

Agonomochthos.

à sterilitate, cui hoc animal obnoxium est, cùm sit ἄγονος non natus, sterilis, infœcundus. A physicis verò etiam dicitur ἑτερόγονον ζῶον, quod fit ex diuerso semine progenatum animal, equino videlicet

A videlicet & asinino. Idem de Lupo ceruario dici potest, qui Græcis Θῶς est. Θοιὰ Hesychio est *Thoia.*
iugum seu par mulorum ζεῦγος ἡμιόνων; θὴς verò ipse mulus, sicuti & θρὴς. Ολκας Glossogra- *Thes.*
pho est mula: ὀρεὺς Hesychio mulus mas: Suidæ mulus simpliciter, & Varino ὀρεὺς ὁ ἀειδαρος *Thres.*
(quod nomen nusquam reperitur) ἢ ὁ ὁμίονος: aitque mulum sit dici, quòd ἐν ὄρεσιν id est in mon- *Olcas.*
tibus laborare magis possit, quàm cætera iumenta. Poëtæ propter carmen ypsilon adijciunt, *Oreus.*
οὐρεὺς. Hesychius mulum sic dictum putat, παρὰ τὸ ὀρύειν, ὁρμητικὸν τινα ὄντα, ἢ ἐπεὶ οὔρειον
τὸ ζῶον, οἷον ἄγονον: nam & oua vria Græci dicunt, quæ latini subuentanea: ἢ παρὰ τὸ ὑρώδη
γόνον ἔχειν, id est, vel ab eo quòd genituram aqueam & seri instar dilutam habeat, vt Etymolo-
gus ait: Oua (inquit Cælius) generationi inepta οὔρια dici legimus, quasi flatuosa: nam vron *Oua vria.*
dicunt ventum: quo argumento etiamnum ab Homero, mulos dici οὐρῆας coniectant periti, &
recenset Eustathius, διὰ τὸ ἄγονον, id est ob insitam non gignendi proprietatem, quòd eorum
semen sit ἀνεμαῖον, id est, spiritosum & proinde fœcunditatis nescium. Est & ὄτρεα Varino & *Otrea.*
Hesychio ἡμίονος siue mulus, nec non σίνος & σίρος: sed σίνον etiam βλάβον interpretantur, *Sinos.*
σίρον verò etiam πίθον. Σωματηγοῦντα idem Hesychius exponit ὑποζύγια, & σωματηρὰ sunt iu- *Siros.*
menta dorsualia: apud alios Græcos voces sunt raræ: sic autem vocantur non solum muli & asini,
B sed & equi & cameli, quòd corpore suo vehant imposita onera, non vehiculo. Apud Hebræos *Rekesch.*
pro rekesch alij equos præstantes reddunt necdum annosos, alij mulos, vt in equo monuimus. *Iemin.*
Iemin Geneseos 36. D. Hieronymus interpretatur aquas calidas, alij onagros, plerique peradim,
id est, mulos. Pered pro mulo nomen est vsitatissimum, vnde fæmininum pirdach, aiuntque ita *Pered.*
vocari à separatione, quòd non pariat. Pro hac voce Hebraica Psal. 32. Chaldæus habet cudana, *Cudana.*
Arabs beal: at Geneseos 36. pro iemim (qua voce mulos quoque significari diximus) Arabs le- *Beal.*
git Kegal, Septuaginta hemionos. Achastranim Esther 8. quidam interpretantur mulos, quidam *Kegal.*
camelos, D. Hieronymus veredarios, Septuaginta omittunt. In lexico trilingui pro mula scribi- *Achastra-*
tur pirdach & perutyah. Cæterum diuersa apud Hebræos muli nomina esse minus mirum, in- *nin.*
quit Gesnerus, cùm præter commune genus muli aliud quoddam peculiare in Syria habeatur. vt
suo loco patebit. Muli nomine vtitur tota Europa, Illyrijs exceptis qui Mezeck dicunt.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

C

Forma. Descriptio.

INA Aristoteli, alijsque quibusdam antiquis mulorum genera fuere nota, vnum
sterile quod ex equa & asino procreatur, de quo hîc agimus, alterum fœcundum,
de quo sic Aristoteles: *Sunt in Syria quos mulos appellant, genus diuersum ab eo, quod* *Muli genus fœcundum.*
coitu equę & asini procreatur, sed simile facie: quomodo asini syluestres, similitudine
quadam nomen vrbanorum acceperunt. Et quidem vt asini ipsi feri, sic muli pręstant
celeritate. Procreant eiusmodi mulę suo in genere; cuius rei argumento illę sunt, quę
tempore Pharnacę patris Pharnabazis in terram Phrygiam venerunt, quę adhuc extant. tres tamen ex
nouem quot numero olim fuisse aiunt, seruantur hoc tempore. Hæc ille, & alicubi rursus: *In terra Sy-*
ria supra Phęnicem mulę & coeunt & pariunt omnes: sed id genus diuersum est, quanquam simile.
Nec aliud quoque mulorum genus intelligere potest Plinius, etsi Theophrastum, non Aristote-
lem citet. *Theophrastus* (inquit) *vulgò parere in Cappedocia tradit* (quod in Aristotelis mirabilibus
quoq; legitur) *sed esse id animal ibi sui generis.* Noster modò mulus vrbanus, cum equam habeat
matrem, asinum patrem, partim etiã matri partim patri similis est, magis tamen patri, quàm matri,
D cuius item vocem refert. In hinno omnia contrà se habent. Rectè itaq; biformem mulum Codrus
vocauit, & elegans etiam extat de mulo ænigma Camerarij:

Dissimilis patri, matri diuersa figura,
Confusi generis, generi non apta propago
Ex alijs nascor, nec quisquam nascitur ex me.

Auriculas asini instar habet longas, crucem in humeris, pedes exiguos, & corpus macilentum: re- *Aures.*
liqua sunt equi. Habet & hoc cum asino commune, quod procomij loco, vt ait Xenophon ad oculos *Pedes.*
defendendos aures acceperit, quàm equus prominentiores: item hoc quod etsi ceruix vtrique sit *Procomiũ.*
longa, non est tamen vt in equis erecta. Conuenit deniq; dentium numerus. Habet enim vterq; *Dentes.*
teste Absyrto triginta sex, καὶ τὰς προσφυὰς, id est, itemq; agnatos, vel annexos, vt Ruellius
vertit. Mutari autem eos notum est ex Aristotele. In quorundam corde os inuentum esse tradidit
Hierocles. Felle caret, vt solipeda omnia. De vulua mularum dicam inter causas sterilitatis. Apud *Os cordis.*
Indos Psyllos (nam sunt etiam alteri Africi) equi sunt teste Aeliano, arietibus non minores, item
asini & muli.

ELECTIO.

Vngulæ quales esse debeant.

N grege mulorum parando (inquit M. Varro) spectanda ætas & forma: Alterum vt vecturis sufferre labores possint, alterum vt oculos aspectu delectare queant. Hisce enim binis coniunctis omnia vehicula in ijs ducuntur. Quanti autem vngularum in equo examen fiat, quia nisi solidæ sint ac duræ, plerumque & ex facili negocio claudicare solent, in equo fusius ostendimus, idem omnino in mulis fieri debet, atque ideo scire conuenit, quo loco nati sint; palustri ne & vliginoso, an montano: nam qui in palustribus locis atque vliginosis nascuntur, vngulas teste eodem Varrone molles habent. Quibus duræ & validæ sunt, eos Homerus κραταίποδας nuncupat, & aliquoties celebrat.

Ortus.

Non parum quoque refert ad bonitatem scire, qua patria, & quibusque sit ortus parentibus. *Etenim asinum minorem si admiseris* (inquit Varro) *& ipse citius senescit, & quæ ex eo concipiuntur, fiunt deteriora. Qui non habent eum asinum quem supposuerunt equæ, & asinum admissarium habere volunt, de asinis quemque amplissimum & formosissimum quem habere possunt, eligunt, quiq́; seminio natus sit bono Arcadico, vt antiqui dicebant: vt nos experti sumus, Reatino, vbi tricenis ac quadragenis millibus H-S admissarij aliquot venierunt.*

Asini admissarij optimi.

Absyrtus vero asinos admissarios eos eligi iubet, qui cum equis educati sunt. Nonnullos verò pulchrè facientes ait agrestes asinos mansuefacere: quoniam ex his mulorum progenatio sit optima, quòd liberè pasti illi & non inclusi fuerint. Procreari autem optimos & generosos mulos ex equa & onagro siue asino syluestri, alij etiam testantur; Plinius: *Onagro & asina genitus mulus omnes antecellit;* Et alibi: *Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in cursu, duritia eximia pedum: verum strigoso corpore, indomito animo, sed generoso.* Palladius: *Creantur ex equa & asino, onagro & equa. Sed generosius nullum est huiusmodi animal, quam quod asino creante nascetur. Vtiles tamen admissarij nascentur ex onagro & asino: qui post in sobole secutura agilitatem, fortitudinemq́; restituant.* Hæc ille, ex Columella videlicet, qui similiter scribit: *Mula non solum ex equa & asino, sed ex asina & equo* (hinum istiusmodi partum alij, vt diximus, vocant) *itemq́; onagro, & equa generatur. Neq́; tamen vllum est in hoc pecore, aut animo aut forma præstantius, quam quod seminabit asinus: quanquam possit huic aliquatenus comparari quod progenerat onager, nisi & indomitus & seruitio contumax sylue stri more, strigosum patris præferat habitum. Itaq́; huiusmodi admissarius nepotibus magis quàm filijs vtilior est: nam vbi asina & onagro natus admittitur equæ, per gradus infracta feritate quicquid ex eo prouenit, paternam formam & modestiam fortitudinem, celeritatemq́; auitam refert. Qui ex equo & asina concepti generantur, quamuis à patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt. Itaq́; commodissimum est asinum destinare mularum generi seminandi, cuius* (*vt dixi*) *species experimento est speciosior. Veruntamen ab aspectu non aliter probari debet, quam vt sit amplissimi corporis, ceruice valida, robustis ac latis costis, pectore musculoso & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri vel musculosi: nam murinus cum sit in asino vulgaris, tum etiam non optimè respondet in mula: neque nos vniuersa quadrupedis species decipiat, si qualem probamus conspicimus. Nam quemadmodum arietum quæ sunt in linguis & palatis macula, plerumq́; in velleribus agnorum deprehenduntur; ita si discolores pilos asinus in palpebris aut auribus gerit, sobolem quoque frequenter facit diuersi coloris; qui & ipse etiam si diligentissimè in admissario exploratus est, sæpe tamen dominum decepit: nam interdum etiam citra prædicta signa dissimiles sui malas fingit: quod accidere non aliter reor, quàm vt auitus color primordijs seminis mistu reddatur nepotibus.* Hucusque ille. Qualis autem asinus esse debeat, qui mulos seminaturus sit, docet etiam Absyrtus his verbis: *Qui mularum generi seminando destinabitur asinus, hac corporis forma sit, oportet: habitu magno, quadratis membris, vasto capite, non equino: auribus non paruis, nec flaccidis, nec arrectis, ceruice lata, nec breui, lato & musculorum toris denso pectore, & ad sustinendos equarum infestarum calcitratus robusto; grandibus scapulis, ac partibus, quæ humeris subiacent, aut supra genua sitæ sunt, crassis, valentibus, corpulentis & quam maximè distantibus: siquidem opus est, cum superuenit, vt fœminam facile complecti possit: grandi dorso, spina lata, neq́; gibberi neque caua, angustam lineam in rectum ferente; humeris non subsidentibus sed eminulis: excelsa armorum compagine & æquabili, ita vt prominentiam litura distinctam habeat, eandemq́; latam, plenam, oblongam, nec in arctum strangulatam. Sit etiam pectore late costato, coxendicibus magnis & æqualibus, non substrictis clunibus, nec in acutum porrectis. Magis placent qui cauda sunt breuiore. Feminibus insuper esto compactis, breuibus, lacertosis, neq́; extrorsus auersis, cæterum diuaricatis: sic enim firmior erit: tales etiam robustiores sunt, quam σύμμηροι, hoc est, illi quibus femora pene committuntur. Esto præterea testibus magnis, paribus: genibus magnis & rotundis, tibijs & cruribus*

A *cruribus vescis* (id est, non magnis) *osseis ferè & excarnibus, magisque neruosis minimè varis ; ne-*
que discolore tæniarum cinctu verticillatis, calcibus (mesocynijs de quibus in equo dixi) *neque præ-*
ter modum altis, neque nimium depressis, sed vt nixus talis ingrediatur ; pedibus varijs, non intror-
sum contortis, nec humilibus, vngulæ crassa, subter concaua, interiore sinu paruo, quem chelidona
vocant. Porro voce non retusa, sed clara rudat : hoc enim quoque confert, vt sic deterreatur equa, &
facilius morigeram admissario se præbeat. Speciosiores sunt asini, quorum color splendidus est, & in
purpuram spectans: item qui in facie albi, non fusci sunt. Longe omnium pulcherrimi nigri haben-
tur, qui non incanum ventrem, sed concolorem habent. Cui pulla in ore macula subest, & lingua ni-
gricans, is consimilis (nigri) *coloris sobolem haud dubiè generabit. Qui ex candido colore in cinereum*
canescunt, quos vocant morones (μάρονας) *ij admissuram non accersentur. Siquidem colores nullo*
in pretio habiti magna ex parte reddentur soboli. Hæc itaque omnia Absyrtus : cui consentit Pal-
ladius, sed breuiter qualis requiratur admissarius, indicauit: *Admissarius asinus* (inquit) *sit huius-*
modi, corpore amplo, solido, musculoso, strictis & fortibus membris, nigri vel murini maximè colo-
ris, aut rubei : qui tamen si discolores pilos in palpebris aut auribus gerit, colorem sobolis plerumque
variabit. Qualis modo debeat esse equa admissarium admissura, vt tam electus procreetur mu-
B lus, non obscurè docet Columella, trifariam equarum genera diuidens: *Est* (inquit) *generosa*
materies quæ Circo sacrisque certaminibus equos præbet : est mularis quæ pretio fœtus sui comparatur
generoso: est & vulgaris, quæ mediocres fœminas maresque progenerat. Materiem mularum vocat,
ipsam equam matrem siue matricem, ex qua muli generantur, cui alterum dignitatis locum tri-
buit. *Si quem mulorum genus creare delectat, equam magni corporis* (inquit Palladius) *solidis ossi-*
bus & forma egregia debet eligere: in qua non velocitatem sed robur exquirat. Aetas à quadrima v-
que ad decennem huic admissuræ iusta conueniet. Sed & idem Columella in educando genere mu-
larum antiquissimum esse tradit, diligenter exquirere atque explorare parentem futuræ prolis fœ-
minam & marem: quorum si alter non est idoneus, labare etiam quod ex duobus fingitur. E-
quam conuenire in annos decem, quousque amplissimæ atque pulcherrimæ formæ fit, membris
fortibus, patientissimam laboris eligere, vt discordantem vtero suo generis alieni stirpem insitam
facilè recipiat ac perferat, & ad fœtum non solum corporis bona, sed & ingenij conferat: nam
cum difficulter iniecta genitalibus locis animentur semina, tum etiam concepta diutius in partum
adolescunt, vt quæ peracto anno mense tertiodecimo vix (inquit) eduntur, natisque in hæret
plus socordiæ paternæ, quàm vigoris materni. Veruntamen vt equæ dictos in vsus minore cura
C reperiuntur, ita maiorem esse laborem eligendi maris, quoniam sæpe iudicium probantis frustre-
tur experimentum. Multi admissarij (inquit idem Columella) specie tenus mirabilissimam so-
bolem forma vel sexu progenerant. Nam siue parui corporis fœminas fingant, siue etiam speciosi
plures mares quàm fœminas, reditum patris familiæ minuunt. At quidam contempti ab aspectu
pretiosissimorum seminum feraces sunt : nonnunquam aliqui generositatem suam natis exhibent
sed hebetes voluptate, rarissimè solicitantur ad Venerem : huiusmodi mari sensim magistri sub-
admouere debent generis eiusdem fœminam, quoniam similia similibus familiariora fecit natura.
Ita enim efficitur, vt eius obiectu, cum mas etiam superiectu eblanditus est, velut incensus &
obcæcatus cupidine, subtracta quam petierat, fastiditæ imponatur equæ. Est & alterum genus
admissarij furentis in libidinem, quod nisi astu inhibeatur, adfert gregi pernitiem. Nam & sepè
vinculis abruptis grauidas inquietat, & cum admittitur ceruicibus dorsisque fœminarum impri-
mit morsus, quod ne faciat, paulisper ad molam vinctus amoris sæuitiam labore temperat, & sic
veneri modestior admittitur. Nec tamen aliter admittendus est etiam clementioris libidinis, quo-
niam multum refert naturaliter sopitum pecudis ingenium modica exercitatione concuti, atque
excitari, vegetioremque factum marem fœminæ iniungi, vt tacita quadam vi semina ipsa princi-
D pijs agilioribus figurentur. Scribit item asinum non oportere minorem quàm trimum admitti :
Atque ipsum si concedatur, vere fieri conuenire, cùm & desecto viridi pabulo & largo hordeo
firmandus nonnunquam etiam saliuandus erit : Nec tamen teneræ (temere fortassis) fœmi-
næ committendum ; nam nisi prius ea, inquit, marem cognouit, adsilientem admissarium calci-
bus proturbat, & iniuria depulsum etiam cæteris equis reddit inimicum. Id ne fiat, degener &
vulgaris asellus admouetur, qui solicitet obsequia fœminæ : neque is tamen inire sinitur : sed si
iam est equa veneris patiens, confestim abacto viliore, pretioso mari iungitur. Locus est ad
hos vsus extructus (machinam vocant rustici) qui duos parietes aduerso cliuulo inædificatos
habet, & angusto interuallo sic inter se distantes, ne fœmina colluctari, aut admissario ascen-
denti auertere se possit. Aditus est ex vtraque parte, sed ab inferiore clatris munitus, ad quæ
capistrata imo cliuo constituitur equa, vt & prona melius ineuntis semina recipiat, & fa-
cilem sui tergoris ascensum ab editiori parte quadrupedi præbeat. Hactenus ille. Debere
autem admissionem fieri paucis diebus ante solstitium, omnes præcipiunt. Absyrtus præsta-

Asini pulcherrimi.

Asini qui improbentur.

Equæ electio.

Mularis materies.

Asinus equã initurus vt fallatur.

Asinus furens vt castigetur.

Asini coitui apta ætas.

Equa ne asinũ repellat.

Machina quid.

Tempus coitus.

re ait equam ab asino conscendi, quàm asinam ab equo. Aiunt verò referente Plinio asinum ab equa, & equum ab asina arceri, nisi in infantia eius generis quod ineant lacte hausto, ideoque subreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarumque equuleos admouere. Idem fere legimus apud Columellam, Igitur qualem (inquit) descripsi asellum, cùm est à partu statim genitus, oportet matri statim subtrahi & ignoranti equæ subijci, ea optimè tenebris fallitur. Nam obscuro loco partu eius amoto, prædictus quasi ex ea natus alitur. Cui deinde cùm decem diebus insueuit equa, semper postea destinanti præbet vbera. Sic nutritus admissarius equas diligere condiscit. Interdum etiam, quamuis materno lacte sit educatus, potest à tenero conuersatus equis familiariter earum consuetudinem appetere. Equas autem asinorum coitum aspernari, ni detonsa sit earum coma, in equi historia dictum est. Ferunt tamen Medum asinum cùm equæ vim intulisset, eaque inde grauida facta esset, mortales id seminij parare docuisse: Scholia verò in Iliadis secundum apud Venetos Paphlagoniæ vrbem mulorum genus primum excogitatum & inuentum esse aiunt. Alij verò Anæ id tribuunt socero Esau, quem legimus in Genesi, dum pasceret asinos patris sui in deserto inuenisse semim id est mulos, vt plerique interpretantur.

Asinus vt equas diligere condiscat.

Lib. 5.

Muli vbi primò excogitati.

AN OMNINO STERILIS.

VLAM omnino sterilem esse, vulgatissimum in primis prouerbium indicat, *cum mula peperit*. Indicat & Aegyptiorum hieroglyphicum; mulierem enim sterilem vt significarent, mulam teste Oro pingebant. Peperisse tamen certum est, sed partus ostenti loco habitus. *Est in annalidus nostris* (inquit Plinius) *peperisse sæpe, verum prodigij loco habitum.* Iuuenalis prodigiosum esse ostensurus, si vir probus inueniretur, canit:

Mulam peperisse.

Satyr. 13.

Egregium sanctumq́; virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero & miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis, & fœtæ comparo mulæ.

E contrario mulus teste Aristotele infœcundus non est. *Mulus mas* (inquit) *septennis duntaxat & generat, vt aiunt fæmina improlis omnino est, quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm fœmina, mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem, quod autem facit, ginnus est, quod mulus oblæsus & pumilus est, vt in porcis metachœrum.* Et alibi: *Mulus superuenire coire q́; incipit missis dentibus primis: sed septennis implere potest, etiam cum equa coniunctus innum* (γίννον) *procreauit: post deinde uperuenire non solet.* Quæ modò causa sit sterilitatis mularum, haud satis æquè conuenit inter veteres. Sunt qui id seminum diuersitati attribuant, vt author de natura rerum, frigidum enim esse asini semem, equi calidum. Quam seminis frigiditatem Alcmæon apud Plutarchum sterilitatis causam esse scribit ipsius muli, mulas verò steriles esse ait propter malam vteri constitutionem. Sed Plutarchi verba adscribam ex libro de placitis philosophorum. *Alcmæon* (inquit) *mulos mares sterites esse scribit, propter tenuitatem, hoc est seminis frigiditatem: fæminas verò quòd vteri earum occlusi sint, neq́; dehiscant* (acetabulis scilicet vnde sanguis menstruus funditur in alijs animalibus non apertis.) Empedocles verò vt ibidem refert Plutarchus, in vterum quidem causam quoque reijcit, sed vterum nimis exiguum esse ait, eundemque humilem & angustum, & obliquo situ ventri adnatum, ita vt semen non recta inijci possit, & si posset non tamen contineatur. Huic eodem teste assentitur Diocles, sæpe in dissectionibus talem sibi visum scribens mulorum vterum, ac verisimile esse, eadem sterilitatis causam in mulieres quoque cadere. Non dissentit Orus, qui Aegyptios, vt mulierem sterilem significent, mulam pingerere ait: hanc enim esse sterilem quia matricem habet obliquam. Eademque ferè causa visa est Democrito, qui vt Aelianus tradit, interprete Gyllio, mulas parere negabat, quoniam similes alijs animalibus vuluas non habeant, nisi dicamus hoc non rectè ex Aristotele ab Aeliano translatum, qui cùm mulos tantum inter ea quæ ex diuersæ speciei parentibus gignuntur animalia (vt sunt lupi, vulpes, canes: perdices & gallinæ &c. de quibus proximè præcedenti capite dixerat: *coëunt animalia etiam quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis*, &c.) steriles omnino esse dixisset; eius rei causam non bene ab Empedocle (recenset autem aliam ab ea quam ex Plutarcho recitauimus) & Democrito redditam ait, obscureque ab Empedoclo, planius à Democrito, sed à neutro bene.

Mulum fœcundũ esse.

Lib. 2. de gener. cap. vlt.

Ginnus qd.

Li. 6. Hist. 24.

Sterilitatis causa.

Alcmæonis opinio.

Empedocl.

Vterus causa sterilitatis.

Ori.

Democriti.

Lib. 2. de gener. cap. vlt.

Afferunt

A Afferunt enim (inquit) demonstrationem æquè de omnibus, quæ præter suam cognationem coëant. Democritus meatus mulorum corruptos in vteris dicit, quoniam non ex cognatis principium eorum consistit. Sed id cum alijs etiam animalibus accidat, tamen nihilominus possunt generare. Atqui si id causa esset sterilitatis, cætera quoque sterilia esse deberent, quæ ita coëunt. Empedocles misturam seminum causatur, quæ densa ex molli vtraque genitura consistat: caua enim & densa coaptari vicissim, fierique ex ijs durum ex mollibus, vt si æs stauno misceatur. Sed hæc & iuepta & supra hominis cautum. Nam quemadmodum caua vini & aquæ debeant accipi, præter sensum omnino est. Item cum ita sit, vt equi ex equis dignantur & asini ex asinis & mulus ex equo & asino, alterutro mare aut femina, cur ex his tam densum consistat, vt sterile sit, quod prodierit? Ex equo autem fæmina & mare, aut asino fæmina & mare sterile non proueniat? Atqui mole & maris & fæminæ equi semen est. Coit autem equus cum asino tum mare tum fæmina pro differentia sui sexus: ideoque gigni ex ijs sterile ait, quia vnum ex ambobus seminibus mollibus conficiatur. Ergò & quod ex equo mare & fęmina gignitur, sterile esse debebit. Nam si alterum misceretur solum, liceret dicere alterum causam esse sterilitatis, vt dissimile genituræ asini. Adhæc demonstratio æquè de ambobus, tam mare quàm fæmi-

B na rectè adfertur. Sed interest quòd mas septennis duntaxat generat, vt aiunt, fæmina improlis omnino est: idque propterea quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat. Nam concepisse quidem iam mulam constat. Sed fortasse verisimilior ijs demonstratio logica illa videbitur. Logicam appello, quia quo vniuersalior, eo remotior à proprijs principijs est. Si ex mare, ac fæmina speciei eiusdem gigni solet, aut mas aut fæmina, vt ex cane mare & fæmina canis aut mas, aut fæmina, ex diuersis etiam speciebus, diuersum specie proueniat necesse est. Verbi gratia, si canis diuersum est à leone, ex cane mare & leone fæmina diuersum proueniet, ex leone mare & cane fæmina diuersum. Cùm itaque mulus mas & fæmina sine speciei differentia gignantur, ex equo & asino, quæ diuersa specie sunt, impossibile est, vt aliquid ex mulis gignatur. Nec enim diuersum specie prouenire potest, quando ex mare & fæmina species eiusdem, idem specie gignatur, neq; idem hoc est mulus. Gignitur enim mulus ex equa & asino quæ diuersa specie sunt. Ex diuersis autem specie diuersum animal gigni positum est. Rationes enim quæ non ex proprijs ducuntur principijs, inanes sunt, & rerum esse videntur, cùm longè aberrent. Sunt profectò geometricæ rationes, quæ ex principijs geometricis afferuntur. Idemque in cæteris est intelligendum. Videntur tamen eiusmodi rationes quamuis inanes, aliquid esse. Nam & inane siue vacuum illud

Rationes inanes quę

C aliquid esse videtur, cùm tamen nihil omnino sit. Nec verum est quod concluditur. Multa enim ex ijs quæ non eadem specie progenerantur, fœtifera prodeunt, vt antè exposui. Hoc igitur modo nec de cæteris rebus, neque de naturalibus indagandum est. Sed ex ijs & quæ in genere tum equorum tum asinorum insunt, considerando potius acceperis causam. Primum enim vtrumque eorum singularem parit inter cognata animalia plura numero, tum fæminæ non semper concipere possunt. Et quidem equi interposito tempore admittuntur, quoniam ferre continuo nequeant. Sed equa menstruosa non est: imo minimum emittere inter quadrupedes solet. Asinæ conceptus incontinens est: genituram vtique iniectam emingit. Quamobrem verberibus eam sectantes cogunt, ne id faciat. Ad hac frigidum animal asinus est: quamobrem locis frigidis gigni non potest, vtpote sua natura impatiens frigoris, velut apud Scythas & eorum finitimos. Nec verò apud Gallos qui supra Hispaniam colunt, genus id animalis est: nam ea quoque Prouincia frigida est. Hinc admissarios etiam non vt equæ sic asinæ, æquinoctio admouent: sed æstiuo solstitio vt tempore calido pulli nascantur; eodem enim tempore parit, quo coierit. Annum vterum fert & asina & equa. Cùm igitur natura sit frigidum animal, vt dictum est, semen quoque genitale eius frigidum esse, necesse est. Cuius rei indicium, quòd si equus superuenit asinam, quem inie-

Asini semē frigidū esse

D rit asinus, non peruertet asini initium: sed si asinus superuenit asinam, quam equus inierit, peruertet, propter seminis sui frigiditatem. Cùm igitur inter se ipsa iunguntur, seruatur semen propter alterius calorem: calidius est enim quod ab equo secernitur. Nam asini & materia & genitura frigida est, equi calidior est. Cùm autem mistum vel calidum cum frigido, vel frigidum cum calido est, euenit vt conceptus ex ijs seruetur, eaque vicissim ex se ipsa fœcunda sint. At verò quod ex ijs prodijt, non insuper fœcundum, sed infœcundum ad perfectam fœtificationem est. Omnino cùm vtrumque aptum propensumque sit ad sterilitatem (sunt enim in asino tum ea quæ diximus, tum etiam, vt nisi à prima dentium mutatione generare incipiat, nusquam post generet, sed sterilis omnino perduret) ita in exiguo continetur generandi vis corporis asinini, facillimeque labitur ad sterilitatem. Equus etiam simili modo idoneus est ad sterilitatem, tantoque deest, vt sterilis sit, quanto, vt quod ex ipsis prodierit semen frigidius reddatur. Quod tunc efficitur, cùm asini excremento miscetur. Asinus quoque parum deest quin sui generis initu sterile generet. Itaque cùm accesserit, quod præter naturam est, si

Asinus propensus ad sterilitatē itē equus.

antè vix vnum partu naturæ legitimum poterat generare, iam quod peregrinum ex ijs prodijt sterilius, nihil deerit, vt sterile sit, sed necessario sterile erit. Euenit etiam vt corpora mulorum magna efficiantur, quoniam menstruorum decessus ad corporis incrementum vertatur. Cumque partus eorum annuus sit, non modò concipiat, sed etiam enutriat mula opus est, quod fieri non potest sine menstruis. Mulis autem menstrua desunt: sed quantum inutile est, cum excremento vesicæ abigitur. Vnde fit, ne muli genitale fæminarum, sed ipsum excrementum olfaciant. Reliquum in corporis incrementum & magnitudinem vertitur. Itaque concipere quidem aliquando mula potest, (quod iam dictum est) sed enutrire, atque in finem perducere non potest. Mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm fæmina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem vt suprà dictum est ex eodem Aristotele. Hæc itaque omnia de causa sterilitatis mulorum ille: cuius sententiam Alexander Aphrodisiensis vel non animaduertit, vel tacitè explosit. Hic enim eandem, quam Aristoteles refellit, opinionem adducit, problematum suorum libro primo, his ferè verbis: *Mulæ steriles videntur, quoniam ex animalibus constant specie diuersis: mistio enim seminum, quę tam habitu, quàm natura inter se discrepant, aliud quippiam præter vires suorum simplicium conficit, & naturam eorum penitus abolet: quemadmodum albi & nigri mistio, abolitis extremis coloribus alium parit colorem fuscum nominatum, qui neuter extremorum est: igitur habitus genitalis aboletur, & specierum habilitas omnis destruitur, quæ creatrix certi indiuidui est.* Sic Alexander, cuius sententia contra Aristotelem defendi posse viris doctis videtur: nam cætera animalia quæ ex diuersis specie parentibus nascuntur, vt canes è cane & lupo aut vulpe: & accipitres ex accipitribus specie diuersis, & gallinæ & perdices, ideo non sterilia fortè fuerint, quòd parentes eorum quamuis specie diuersi, natura tamen non admodum differant, quantum equus & asinus, eorumque semina; de quibus etiam Aristoteles ipse testatur, hoc frigidum, illud calidum esse: Adde quod ipse etiam Aristoteles mulum generare posse ait, mulam contrà omnino sterilem, quoniam calidioris ille, frigidioris illa naturæ est. Quæ quoque ratio Albertum induxit, vt scriberet, parere aliquando mulas in terris valdè calidis, in quibus exterior (inquit) calor frigiditatem asini temperat interiorem. Parere autem quibusdam in locis testatur Columellæ fide dignissimorum authorum testimonio. *Quidam non dissimulandi authores* (inquit) *vt M. Varro, & ante eum Dionysius & Mago prodiderunt, mularum fœtus regionibus Africæ adeò non prodigiosos haberi, vt tam familiares sint incolis partus earum, quàm sint nobis equarum.* Varronis verba sunt hæc, *Romæ aliquoties dicitur peperisse mulam. Mago sanè & Dionysius scribunt, mulam & equam cum conceperint, duodecimo mense parere. Quare non si hic in Italia cum peperit mula, sit portentum, adsentiri omnes terras. Neq; enim hirundines & ciconiæ quæ in Italia pariunt, in omnibus terris pariunt. Non scitis palmas, cariotas in Syria parere, inuectos in Italiam non posse?* Sic Varro. Cæterùm istiusmodi Africanæ mulæ fortassis fuerint sui generis, quales & in Syria etiam parere dixi ex Aristotele. Quamobrem mihi neutræ rationes placent, tum quæ à seminum diuersitate; tum quæ à praua vteri constitutione desumuntur: nam licet non inficier frigidius asini semen esse semine equæ, anne propterea quod ex hac seminum contrarietate gignitur, erit sterile? Accipitres, aquilæque ex spurio coitu nati steriles sunt, non propterea seminis eorum temperamentum tantum qualitate differre putem, vt sterilitatis causam esse existimem: quin omnino mihi persuadeo mulam ex contrarijs temperento seminibus enatam, nec frigidam nec calidam, sed temperatam debere esse, ideoque vel equi vel asini semen faciliùs edomare posse, multoq; faciliùs muli vtpotè ex eisdem seminibus procreati, quem non infœcundum esse dictum est. Neque etiam mala vteri constitutio sterilitatis causa erit: nam sic nulla mula conciperet: mulam tamen grauidam factam esse testatur ipse Aristoteles, sed non quoad perficeret, atque ederet prolem: cuius rei fortè ratio fuerit, quia mulæ eodem teste carent menstruis, sed earum vrina crassior est quàm marium. Secretum itaq; naturæ esse putem, cur non pariat mula, quod & Plinium sensisse apparet; Inquit enim: *Obseruatum è duobus diuersis generibus, tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia: eaq; ipsa quæ ita nata sunt, in omni animalium genere non gignere, idcirco mulas non parere:* Non videtur tamen contemnenda opinio Cardani in decimo se subtilitate rerum, quod ideo videlicet steriles sint mulæ, quia semen asini & muli multum diffideant, adeo vt sint in terminis extremis (inquit) eorum quæ simul ad generandum conuenire possunt.

Mulus cur non olfacit genitale.

Opinio Alexandri.

Mula aliquando vbi pariant.

LOCVS

A

LOCVS.

MVLOS aiunt locis lædi calidis & obſcuris & quodammodo amentes fieri: gaudere verò ſtabulari ſub dio, tectique vel tantillum eis ſufficere, ſi caput ſolummodo operiatur: cætera ab aëre non offendi. Quibuſdam regionibus numeroſi ſunt, quibuſdam pauci, quibuſdam nulli. Abundat eis Themiſira teſte Strabone: qui etiam Cappadoces tradit duo millia mulorum Perſis quotannis ſoluiſſe, ſed & Perſiam ipſam, necnon Meſopotamiam & Babylonem mulis abundaſſe, inde licet colligere, quia Alexander Magnus captis Suſis mulos & camelos ad tria millia abduci curauit, qui & doſſuales & iugales eſſent: quorum opera pecuniam quam deuicto Dario ceperat, quo vellet, departaret. Ioannes Goropus vt Henetos ſiue Venetos equorum ſtudioſos fuiſſe oſtendat, optimoſq; habuiſſe, inter alia Homeri vtitur teſtimonio, qui de his loquens populis, quamuis equarum apertè non meminerit, doctiſſimè tamen eas (inquit) indi-
B canit, dum Henetas mulas celebrauit: Quis eſt enim qui neſciat, generoſiſſimum mularum genus ex equabus generoſiſſimis procreari? His locis cùm Paphlagonia vicina ſit, Venetique in Cappadociæ quoque parte habitarint, non mirum eſt, præcipuam ibi mularum laudem fuiſſe, cùm & equas excellentiſſimas & non ſolùm permagnos aſinos, ſed eximios etiam onagros admiſſarios haberent. Quamobrem ſi Homerus ex Henetia Leucoſyriæ & Paphlagoniæ optimas mulas proficiſci dixerit, neceſſario conſequitur optimas etiam equas ibidem procreari ſolere. Cum autem ἀγροτεράων dixit, haud dubiè ad onagros Leucoſyriæ reſpexit, è quibus quæ mulæ generantur, non tantùm velociores ſunt, ſed agreſtiores etiam & magis indomitæ, multoque cæteris generoſiores, propterea quod ſoboles neceſſario parentum naturam ſequatur, quò fit vt ſint quoq; ſtrigoſiores. Videmus itaque poëtam duo ſimul feciſſe, & equarum antiquum apud Henetos decus ex illatione occulta demonſtraſſe, & vnà addidiſſe, non illam tantùm ca[illegible] vtilitatem eſſe, quæ ex velocitate comparatur, ſed alteram etiam multò maiorem, quòd ex iis præſtantiſſimæ mulæ generentur. Iam verò Arabia felix omnis alias generis pecoris abundans equis, mulis & porcis caret, vt legimus apud Strabonem. In Scythia (vt inquit Herodotus) ingentem & diuturnam vim hyemis equi perferunt, muli aſinique neque incipientem quidem ferunt: cùm tamen alibi
C ſtantes in gelido equi labefiant, aſini verò ac muli durent. Aliàs verò neque aſinum neque mulum in ea terra gigni ait, & ne vllum quidem videri propter frigora. De illatis itaque intelligit Dionyſius Afer, dum ait, equos, mulos & oues in Scythia ſæpe per ſummum frigus mori. Eadem ratione mulis aſiniſque caret Polonia, finitimæque regiones ſeptentrionales omnes. Anglia item, Scothia, Hollandia, Zelandia & Friſia. Miratur itaque idem Herodotus, cur in Eleo agro muli nequeant gigni, cùm neque locus ſit frigidus, neque vlla alia cauſa appareat. *Aiunt* (inquit) *Eleenſes ipſi ex imprecatione quadam id ſibi contigiſſe, cumque tempus aduentat conceptus equarum, ſe in loca finitima illas educere: ibi poſtquam admiſerint aſinos, dumque conceperint, tunc rurſus eas reducere.* Carebant & Orientales Indi mulis, vt refert Franciſcus Lopez. Inſula verò Balearidum teſte Diodoro Siculo, mulos quidem nutrit, ſed qui magna ſunt & ſonora voce.

Qua loca ament.

Lib. 12.

Lib. 11.

Li. 9. Orig. Antuerp.

Mulæ Henetæ.

Mulis qua regiones carent.

Lib. 16.

Lib. 4.

Lib. 4.

Cur Elei mulis careant.

Lib. 6.

MORES. NATVRA.

Ingenium.

D

MVLVS (inquit Ariſtoteles) ſemper cicur eſt. Fæminæ in hoc genere maiores & viuaciores ſunt, quàm mares, vt idem Ariſtoteles annotauit; eædemque ſerius ſeneſcunt, quàm mares. Ait etiam mulam profluuio vrinæ purgari dici, marem olfactu vrinæ prius ſeneſcere. Equorum aſinorumque more volutationi indulgent, vt à laſſitudine recreentur. A patre verò potiſſimùm laboris patientiam obtinuit, quamobrem ταλαεργὲς cognominant Homerus & Heſiodus. A matrè contrà celeritatem accepiſſe non eſt diſſonum rationi. Celeritatis mulorum meminit idem Homerus, loquens de mulis Nauſicaæ, quæ naufragum excepit Vlyſſem:

Laboris patientia.

Celerita.

Odyſſ. Z.

Ὥς ἄρα φωνήσασ', ἵμασεν μάστιγι φαεινῇ
Ἡμιόνους. αἳ δ' ὦκα λίπον ποταμοῖο ῥέεθρα,
Αἳ δ' εὖ μὲν τρώχων, εὖ δὲ πλίσσοντο πόδεσσιν.

Sic locuta flagellauit flagello lucido
Mulos, hi verò celeriter reliquerunt fluuij fluenta:
Illi citò quidem currebant: & pulchrè penetrabant pedibus.

Audacia.

Quo tamen loco alij πλίσσεσθαι interpretantur gradario, & leniori incessu progredi, non cursu. A matre itidem mutuatus est audaciam, imbellis enim, timidateque famosus est asinus. Haud exiguam autem mulorum audaciam esse, vel inde constare potest, quod non solùm non pertimescant Lupi præsentiam, sed audacter eum etiam inuadant, vt testatur Varro his verbis: *Scio mulorum gregem dum pasceretur, eoq; venisset lupus, vltrò mulos circumfluxisse, & vngulis cædendo occidisse.* Expauescunt tamen rerum etiam insolitarum visu, estque timor iste dominis exitialis nonnunquam, quem cum asino communem habent, vt testatur Absyrtus: *Equi* (inquit) *cùm suspicantur, vel metuunt aliquid, manifestum est, sic vt insidens cauere sibi queat: asininum verò pecus & bigenerum (& muli, & hinni) rerum conspectu consternabile nouitatisq; verens in discrimen adfert.*

Timor.

Ingenium.

Quod modò ad indolem ingeniumque attinet, videtur in quidem nobis multò illiberalius, minusque benignum quàm equi. Calcitrat equus, necnon & asinus, sed contumacissimè muli. Idque propter insitam quandam proteruiam ac malitiam. Vidi qui vno excepto domino cæteros non admitteret, sed calcibus creberrimis repelleret. Vulgò etiam apud nos malè audiunt propter pertinaciam. Indicaturi enim hominem qui nullis etsi apparentibus rationibus à sententia sua dimoueri se patitur, eum mulis assimilamus (egli è ostinato come vna mula) de qua tamen pertinacia, aut etiam peruicacia apud antiquos nihil reperio. Tribuitur & vafricies astusque vulgò, ac potissimum Hispanis: vnde mulas Hispanicas dicimus homines astutos, quique vt ait poëta:

Pertinacia

Astus.

Astutam vapido seruant sub pectore vulpem.

Hunc vulgò celebratum mulorum astum vnus olim præ cæteris ostendit, eorum de numero, quibus aduehendi salis negocium dabatur. Is enim (vt narrat Plutarchus in libro, vtra animalium &c.) traijciens flumen lapsus est non spontè: sale verò liquefacto, exhaustoque surgens expeditior iam, sensit notauitque causam, postea quoties flumen transiret, ex industria submisit, mersitq; vasa, desidens leniter, ac vtrumque in latus, quantum id fieri posset, nutans. Hæc vbi Thales accepit, pro sale, lana spongijsque compleri vasa, clitellas imponi & agi mulum rursus iussit: ille cùm de more se mergens, onus aqua subeunte vehementer grauasset, parum commodum sibi hunc dolum ratus, ita deinceps cautè scienterque traijcere solitus est, vt nec inuito quidem contingerent onus aquæ. Hæc Plutarchus. Apparet autem & gratitudinem quandam inesse erga beneficos sui, id quod ostendit mulus ille octuagenarius, qui vt tradit Aristoteles, cùm Athenis templum (Mineruæ à Pericle in Acropoli) ædificaretur, quamuis dimissus iam munere per senectam, beneficij memor tamen, commeans ac obiens cætera iumenta adhortabatur ad opus, ideoque decreto à nemine eum arceri à frumentorum aceruis sancitum est. Recitat hanc quoque historiam Aelianus: *Atheniensis mulus vetulus, quamuis immunitate vecturarum donatus esset, non laborum tamen, qui per affectam ætatem obiri queunt, studio exolutus esse voluit. Nam cum Mineruæ templum Athenienses ædificarent, is nulla re onustus, nullius imperio, sed sua sponte cum adolescentibus mulis, tanquam ad iter faciendum socius & hortator ibat. Et quemadmodum quispiam senex artifex per exactam ætatem quidem iam opere dimissus, verumtamen experientia, & senili doctrina iuuenes ad laborem exacuens: sic is vltrò citroq; commeans ad opus iumenta incitabat. Quod quidem ipsum vt Atheniensis populus intellexit, per præconem declarari iussit, vt ne à frumento aut hordeo prohiberetur: sed & expleri & satiari permitteretur, & pretium ex ærario peterent, tanquam in Prytaneo sportula illi decreta sicut athletæ iam ætate confecto.* Meminit & Plinius, qui rectiùs quam Theodorus Aristotelis mentem expressit: Vbi enim hic verit, commeans & obiens, Græcè legitur, συναμφρεύων καὶ παραπορευόμενος; Plinius transtulit comitatu nisuque. *Mulum* (inquit) *octuaginta annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet: eo gauisi cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta cadentia iumenta comitatu nisuq; exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur, ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.* Frumentum enim vt annotat Hermolaus, in cribris aceruisque vendendi gratia proponitur.

Thales mulæ astū vlciscitur.

Beneficij memoria.

CALCI-

A

CALCITRATIO CORRECTA.

VLAS *non calcitrare* (inquit Plinius) *cum vinum biberint, quidam scripserunt.* Aliàs verò nullius interposita authoritate ait: *Mulæ calcitratus inhibetur vini crebriore potu.* Cælius Calcagninus rationem attulit his verbis: Vt simiæ quadrupedesque assuetæ vinum bibere, vnguibus careant, accidere quidam putant, quoniam in vino sit vis discussoria & ad emolliendum efficax. Hinc euenit, vt qui nimis vino ingurgitauerint, resolutis neruis in paralysin facilè delabantur. Sint igitur vngues vel neruorum clausulæ, vt dixit Plinius: vel caro concreta, & quasi in callum obdurata, vt alij putauere: vino accedente emolliri resoluique fit verisimile. Alijs humoris sanguinis, qui plurimus vino fieri solet, exundatione callosiorem contumacioremque ac retorridam illam partem quasi macerari videtur, & emollescere, vt aqua fruges & legumina incoctilia percoquuntur: aceto plumbum in cerussam resoluitur, & ouum ita tenerescit, vt vel per annulum toto calice integro pertranseat. Ex hoc item facilè colligi potest, cur veteres existimauerint vini potu effici, vt mulæ calcitrosæ esse desinant. Mitescente enim vngula & pede quodammodo exarmato, færitas illa tollitur, extunditurq; præsertim si quando euenerit, vt calcibus impetendo solido illidant, plusque inde damni accipiant, quàm afferant: quare consciæ imbecillitatis suæ ferocire desistunt. Cornua autem vini aspersione emolliri, docet Columella, qui nimirum in boum domitura, ferocientium adhuc taurorũ tergora mero respergi iubet, quò familiariores bubulco fiant. *L. 2. quæst. epistolicar.* *Cur nõ calcitret post vini potũ.*

B

EDVCATIO.

VM peperit equa mulam (inquit Varro) nutricantes educamus. Ipsam tamen equam quem peperit, educare mulum, notum est; & Aristoteles scribit, lactare equam mulum semestre temporis spatium dici, mox sugi non pati, vi namq; humorem trahi, & cum dolore. Columella verò & Palladius anniculum rectè à matre repelli tradunt, & amotam montibus aut feris locis pasci, vt vngulas duret, sitque postea longis itineribus habilis.

C

ÆTAS.

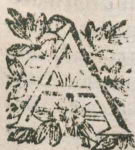

RISTOTELES mulis vitam esse scribit ad multos annos: quendã etiam octuagesimum annum egisse, cum templum exædificaretur Athenis, vt paulò antè dictum est. Huius tam diuturnæ vitæ Cælius quodammodo reddens rationem; animalia (inquit) quæ frequenter coeunt, breuioris sunt vitæ, vnde fit vt muli equos exuperent viuendi diuturnitate. Viget equus & mulus Aristotele teste à dentium ortu: cumque prodierint omnes, non facilè ætatem dignoueris: quatenus tamen dignosci queat, in mentione equorum explicatur.

D

CIBVS. POTVS.

QVI, muli & asini (inquit Aristoteles) fruge herbaque vescuntur, sed maximè potu pinguescunt. Vbi herbæ nomine fœnum & paleæ quoque intelliguntur, de quibus sic Hesiodus:

Χόρτον δ' ἐσκομίσαι καὶ συρφετὸν, ὄφρα τοι εἴη
Βουσὶ καὶ ἡμιόνοισιν ἐπηετανόν. id est,
Fœnum autem importato & paleas, vt tibi sit
Bobus & mulis annuum pabulum.

Cæterùm Columella author est ad maciem mularum nullam rem tantum quantum medicam prodesse. Ex frequentiori autem hordei esu hinnire mulos discimus ex hoc Martialis: *Ad maciẽ.*

Mulio quod non det tacituris accipe mulis,
Hac ego caupoui, non tibi dona dedi.

Quo

Hordeum. Quo loco Domitius: Hordeum (inquit) olim panem dedit, qui damnatus eſt; poſteà deſtinatũ fuit reficiendis iumentis: demum excogitatum facere ptiſanam ex eo, quæ validiſſima erat & ſaluberrima, vt Hippocrates vno volumine teſtatus eſt. Monet igitur amicum ſe mittere hordeum, quod non dandum ſit quadrupedibus, cùm nuper inuentum ſit facere ex eo ptiſanam.

ODORATVS. AFFECTVS.

Odoratus.

ODORANDI ſenſu mulos præcellere aiunt (inquit Cælius) atq; eius beneficio derelictos alicubi vel odore ſolo redire in ſemitam: hinc etiam fieri, vt faciliùs tabidam vim aëris concipiant, & peſte inficiantur, vt canes quoque eodem ſenſu præſtantes: quamobrem Homerus hæc animalia primùm peſtem ſentiſſe ingruentem in Iliade ſcribit. *Lib. I. Cur peſtẽ facile ſentiant.* Scholiaſtes verò Homeri canes quidem primum periiſſe ſcribit, quòd capitibus ſubinde ad terram inclinatis odorem trahant & inueſtigent: halitum autem corruptum qui peſtis cauſa fuit, ex terra oriri: Mulos verò qui ex diuerſis ſpecie parentibus prognati ſint: bigenera enim omnia faciliùs interire. Quæ ratio doctis improbatur, quoniam muli præ cæteris iumentis ferè ſint viuaciſſimi. Afficiuntur & alijs morbis, de quibus, eorúmque remedijs ſic ſcripſit Columella: Medicinas huius pecoris (inquit) plerumque iam in alijs generibus (bubus & equis) edocui: propria tamen quædam vitia mularum non omittam, quorum remedia ſubſcripſi. *Febris.* Febrienti mulæ cruda braſſica datur. *Suſpiria.* Suſpirioſæ ſanguis detrahitur, & cum ſextario vini, atque olei thuris ſemuncia, marrubij ſuccus inſtar heminæ miſtus infunditur. Suffraginoſæ (cuius ſuffragines vitiatæ ſunt) hordeacea farina imponitur, mox ſuppuratio ferro recluſa linimentis curatur: vel gari optimi ſextarius cum libra olei per narem ſiniſtram demittitur. Admiſceturque huic medicamini trium vel quatuor ouorum albus liquor ſeparatis vitellis. Femina ſecari & interdum inuri ſolent. Sanguis demiſſus in pedes, ita vt in equis emittitur: vel ſi eſt hebra quam veratrum vocant ruſtici, pro pabulo cedit. Eſt ὑοσκύαμος, cuius ſemen detritum & cum vino datum prædicto vitio medetur. *Macies.* Macies & languor ſubmouetur ſæpius data potione, quæ recipit ſemunciam triti ſulphuris, ouumque crudum, & tritæ myrrhæ pondus denarij. Hæc tria vino admiſcentur, atque ita faucibus intruduntur. *Tuſſis.* Sed & tuſſi, (ad mulorum tuſſium remedium etiam deſcribitur in Hippiatricis Græcis cap. 22.) dolorique ventris eadem iſta æquè medentur. *Laſſitudo.* Laſſæ & æſtuanti mulæ adeps in fauces demittitur, merumque in os ſuffunditur. Hæc Columella. Mulum, aſinum & equum in ipſo ſtatim itinere refici, ſi onere depoſito in ſtabulo, vel in via loco commodo, pro arbitrio ſe volutare permittantur, diximus ex Ruſio in equo. *Ne ceruix lædatur.* Ne mulorum ceruices rumpantur, aut collidantur, Pelagonius in hippiatricis ca. 26. medicamentum parari iubet ex adipis ſuillæ dupondio cum aceri duobus ſextarijs; hoc ad tertias dicoctum cólatumque illini. *In Hippiat. ca. 53.* Mulus teſte Abſyrto tantum μαρμαρωσσὸς fit (marmaron tuberculum eſt iuxta coronam, id eſt vngulæ exortum) aſinus raro, equus non, ſed podagricus. *Marmaron quid.* *Arthritis.* Laborant muli etiam arthritide, aiuntque hanc vehementiorem eſſe quàm equi, de qua curanda conſulendus idem Abſyrtus & Hierocles in hippiatricis cap 2. Ad ficoſos tumores & myrmecias equorum & mulorum in quauis corporis parte, maximè verò in cruribus & pedibus, remedia ibidem præſcribit Abſyrtus cap. 82. Cætera exequemur in mulis (inquit Columella) ſicut in bobus & equis, vt in ipſorum remedijs tradidimus. *Ne à muſcis offendantur.* Muſcarum faſtidium etſi reuera affectus corporis non ſit, plurimùm tamen incommodi mulis, alijſque iumentis affert. Aduerſus quas remedium præſcripſit Cardanus: Succo foliorum cucurbitæ ſi quis mularum aut equorum pilos intinxerit æſtate media, non paruo rei miraculo muſcarum moleſtia carent. Ita mihi hoc perſæpe (inquit) vtile fuit. *Mulæ morſus, eiuſque cura.* Ipſius verò iumenti, morſus neſcio quid homini habet maleficum. In parte enim quam mula momordit (inquit Cardinalis Ponzettus) naſcuntur aliquando puſtulæ plenæ humore rubente vel pallido: Hunc morſum aliqui venenatum eſſe putarunt, & ſane ſequuntur eum accidentia ſæpe noxia, eaque deteriora ex morſu fæminæ, quæ ſaliuam habet obnoxiam putredini, quæ amplius etiam per iram animalis inflammata, non mirum ſi hominis morſi humores & ſanguis alteretur. Mulus verò etſi maiori impetu mordere poſſit, minorem tamen periculo morſum infligit, quod non æquè putredini aptum in ſe humorem habeat. Accidit autem aliquando, vt morſi vrina retineatur, cùm aquoſus humor videlicet omnis ferè in ſudorem agitur. Aliquando & viſcerum contortio ſequitur. Curandi ſunt ſimiliter vt à cato morſi, & vlcus decocto nepetæ circumquaque fouendum.

A

AVGVRIA. PRODIGIA.

Præſagia.

ST *in annalibus noſtris* (inquit Plinius) *peperiſſe ſæpe mulam, verùm prodigij loco habitum.* Cæterùm bonumue an malum portenderint iſtiuſmodi portentoſi partus, in ambiguo eſſe facit euentorum varietas. Si quidem C. Valerio, & M. Herennio Coſſ. cùm mula in Apulia peperiſſet, totum annum domi foriſq; tranquillum fuiſſe comperimus, ſiniſtra tamen quædam obnunciata. Sed quod omnium pernitioſiſſimum Romanæ reipub. fuit, inter Cæſarem & Pompeium exorta bella mulæ partu edito, L. Paulo, M. Marcello Coſſ. multi prodiderunt. Cumque alia Romæ ad XII. portas peperiſſet, M. Lepido, Munatio Planco Coſſ. ſubſecutæ ſunt nonnullæ ſociorum direptiones, dum bella per Brutum & Caſſium in prouincijs gererentur. At nihil quicquam tale euenit L. Scipione, C. Lælio Coſſ. cùm identidem mula Reate peperiſſet. Quibuſdam verò magna rerum molimina, mularum partus oſtendere, in ijs præſertim rebus, quæ præter ſpem & expectationem omnium accidere: vt Dario Babylonem eluſa totiens opera oppugnanti, quàm tunc demum cæpit, cùm ex peruulgato per hoſtes ipſos omine, mula Zopyri, cuius conſilio, opera, ingenio & fide vſus eſt in eo negocio peragendo, fœtum edidiſset, vt legimus apud Herodotum. Cùm Darius enim obſideret Babylonem, Babylonij nihili pendere obſidionem: nam conſcenſis propugnaculis tripudiare, probraque ingerere Dario atque exercitui: quorum quidam ita inquit: Quid iſtic deſidetis Perſæ, quin potiùs abſceditis, tunc expugnaturi nos, cùm pepererint mulæ. Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac ſeptem menſibus obſidione conſumptis iam Darium atque vniuerſum exercitum tædere, quòd Babylonios expugnare non poſſet; etſi aduerſus illos omnia machinamenta atque omnes inſidias expertus, &c. cùm Zopyro Magabyzi filio hoc contigit portentum, vt quædam mularum eius quæ frumentum ſubuectabant, pareret: quo oſtento commotus ille, cùm recordaretur eorum, quæ Babylonius ille dixerat, vt ipſe tanti facinoris author fieret, tanquam omninò fatalis, naſo & auriculis ſe ipſum mutilans, Darium conſilijs inſtituit de capienda Babylone ipſe transfugam ſe ſimulans, & à Dario mutilatum quod ſuaſiſset ei à Babylone tanquam inexpugnabili recedere, cùm poſt aliquot præclara eius aduerſus Perſas facinora, dux exercitus & murorum cuſtos creatus eſſet, vrbem Dario prodidit, vt pluribus ibi recenſetur: Simile & illud fuit, quod Galbam ad res nouas animoſiùs tentandas confirmauit. Aui enim ſui omen exceperat qui aruſpicibus rerum ſummam puero promittentibus reſponderat, cùm mula pepererit: hæc autem apud eum poſtmodum pepererat. Eleo Elidis regnum obtinente Dorienſes cum Ariſtomachi filijs comparata claſſe moliti ſunt reditum in Peloponneſum. Claſſis imperatoribus oraculo denunciatum eſt (inquit Pauſanias) remigationis ducem trioculum vt facerent. Quare addubitantibus, quidnam reſponſum illud vellet, vir fortè qui mulum altero captum oculo agebat, occurrit. Tum nimirum acutè coniecit. Creſphontes, oraculi vocem ad hunc hominem pertinere. Eum itaque Dorienſes ducem ſibi elegerunt. Xerxe verò expeditionem in Græciam parante equa leporem enixa eſt, & mula incertæ naturæ partum (ancipitia genitalia habentem, malis & fæminæ, ſed maris ſuperiora) edidit, cruenta bella ſtrageſque, & memorandum illud excidium, quæ poſtea præcipitantibus fatis ſecuta ſunt, præmonſtrarunt, vt tradit Alexander ab Alexandro, ex eodem Herodoto. Alias etiam mulam ait, ſi gemellos pepererit, oſtentum dirum peſtemque denunciare. Ariſtoteles quidem mulam aliquando gemellos peperiſſe aſſerit, idque oſtenti loco habendum eſſe, quid autem portendat, ſubticet. Nobis autem quid ſperandum, quidue timendum (inquit Pierius Valerianus) qui mulæ fœtum nuper domi inſpeximus? Anno enim hoc ſalutis noſtræ duodeuigeſimo ſupra milleſimum & quingenteſimum, Leonis X. ſexto, quarto Non. Aprilis, qui dies de Aſſertoris noſtri nece publico luctu nefauſtus fuit, apud ampliſſimum dominum meum Iulium Card. Medicem, hora lucis tertia, mulæ partus editus. Quod ſi quis vt Galbæ portendi huic aliquando ſummam rerum amplitudinem dixerit, vt eueniat, non erit præter expectationem & ſpem hominum qui vulgò illi talia ominantur, qui de hominis prudentia, de morum integritate, rerumque peritia, omnia ſibi pollicentur, &c. Illud interim non omittendum, mulas non ſui generis tantùm animalia parere aliquando viſas, verùm etiam equos, vt anno circiter M. CCCC. LXII. in Arenate Brutiorum agro mula equum peperit pilo flauo, crinibus rutilis, oculis rufis: quem poſt Loiſius Arenas apud Brutios longè princeps, ad Ferdinandum Neapolitanorum regem miſit. Traduntque

Mulæ partus quia pſagiat.

B

Darij ex mulæ partu felix augurium. Lib. 4.

C

Galba vnde audacior factus.

Primo Eliacor.

Xerxi mula partus infauſtus.

D

L. 2. c. 21. Mula gemellos pariens.

Mula equũ peperit.

Mula locuta est. I.I.Chron. duntque etiam mulum in Mesopotania humana voce locutum anno DCCXLVIII. vt annotauit Sanzouinus. Est & inter prodigia referendum quod mulus aliquando tripes, necnon & quinquepes sit natus. Quod modo ad præsagia attinet, mulos & asinos aiunt, si sine causa fricent continuè aures, pluuiam portendere. *Pluuiæ præsagium.*

ORACVLVM.

CRÆSO Delphis quærenti, nunquid diuturnum foret imperium sibi, Pythia in hęc verba respondit, vt refert Herodotus: *Lib. I.*

Regis apud Medos mulo iam sede potito,
Tunc ad scruposum fugere Hermum strennue Lyde,
Nec perstare; nec ignauum nunc te esse pudendum.

His ex versibus Cræsus accepit, cum allati essent, multo magis quàm ex cæteris voluptatem, sperans fore, vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret. Quis sit iste mulus, mox subinde dicetur.

SYMPATHIA. ANTIPAHIA.

OCCVLTAM quandam videtur esse amicitiam nantium auium, siue eæ anseres sint, siue anates cum istiusmodi quadrupedibus. Author enim est Columella ventris & intestinorum dolorem in bubus sedari visu nantium (anserum natantium Vegetius 3.3.) & maximè anatis, quam si conspexerit (inquit) cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eandem anatem maiore profectu mulos & equinum genus conspectu suo sanare. *Mulæ anates amant.* Contrà Rhododaphnæ flores, & folia homini saluberrima, mulis, asinis & quadrupedibus plurimis venena sunt. *Rhododaphne mulis inimica.* Ipsorum verò mulorum nescio quid inest, quod muribus inter alia animalia exitiale est. Si enim muli vngula (sinistra, Belberus in libro de sensibus) domus suffiatur, Rasis & ex eo Albertus, mures fugari asserunt. De vngulæ mulæ antipathia cum aqua stygis aliàs dictum est, sed hic Plinij tantum verba referam: *Vngulas tantum mularum* (inquit) *repertas, neq; aliam vllam materiam quæ non perroderetur à veneno stygis aquæ, cum id dandū Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia.*

COGNOMINATA. DENOMINATA.

NOTHOS spuriosve, quive ex adulterino coitu procreati sunt, non tam sæculi nostri mos est, quàm remotioris etiam ætatis mulos nuncupare. Cyrus tamen legitimo quamuis matrimonio generatus, mulus est dictus propterea quod generosiore matre natus esset, Astyagis quippe regis filia, cùm pater Medorum imperio subiectus esset, de quo versus illi feruntur ab oraculo editi, quibus fuga Lydis indicitur, simul ac mulus Medorum inuaserit regnum. Versus paulò antè ex Herodoto recitaui. Cur verò Aristotelem Plato mulum vocaret, alia ratio est, vt constat ex his Diogenis Laërtij verbis: *Aristoteles in nos recalcitrauit, veluti muli statim geniti matrem.* *Aristoteles cur mulus dictus.* Quod idem quoque Aelianus narrat sic scribens, Plato nominare solet Aristotelem mulum. *Lib. 4.* Quid autem hoc sibi nomen voluerit, ex eo liquet, quòd mulus cùm saturatus est lacte materno, calcibus petit matrem. Significabat igitur Plato inuoluto quodam sermone, ingratitudinem Aristotelis. Etenim is cum maxima philosophiæ semina & accessiones à Platone accepisset, suffartus optimis quibusque, scholam contra Platonem aperuit, & in Peripateto cum suis familiaribus & discipulis aduersus eum pugnauit, & Platonis aduersarius esse cupiebat. Hæc ille. Fuit itaque Aristoteles contrarius Cresiphonti cuidam pancratiastæ, qui calcitranti mulæ per iracundiam recalcitrauit, vt meminit Plutarchus in commentario περὶ τῆς ἀοργησίας. *Nodia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur*, inquit Plinius, *alijsq; nominibus, vomas curat, efficacissimamq; aduersus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio.* *Nodia herba quæ.* Hæc ille, nec alibi vsquam vel ipse vel alius quisquam hoc nomine vllius herbæ meminit. Gesnerus conijcit eam esse quæ centinodia à multis vocatur,

A Græcis polygonum: cùm & nomen (inquit) à nodis, quibus referta est, impositum & remedia *Polygonũ.*
conueniant: nam polygonum Dioscoride teste, ad vlcera maligna facit, nempe genitalium &
herpetes ac erysipelata, vt nodia ad nomas, idest, vlcera depascentia. Bibitur etiam polygonum
ad venenatorum morsus, cum vino, Dioscoridi, & Plinio proserpinaca (quam polygono eandem
esse eruditi consentiunt) eximij aduersus scorpiones remedij est. Nec refert, quod Plinius eo-
dem capite proserpinacam & polygonum quasi diuersas herbas demonstrat, & nodiam quoque
priuatim commemorat: multa enim huiusmodi apud illum, quæ nominibus tantùm differunt, ceu
reipsa diuersa recensentur: Cæterùm cur nodia mularis cognominetur, non facile conijci posse
putat, nisi fortè eius pastu muli delectantur. Coriarijs quidem in vsu fuisse etiam polygonum *Hemionij.*
potest propter vim astringendi coria, vt & rhus byrsodepsicos &c. Hemionion Hesychio & Vari-
no genus herbæ est, quæ autem ea sit, non declarant. Inter aspleni siue scolopendrij nomencla-
turas eadem vox legitur cùm apud Plinium, tum apud Dioscoridem: Theophrastus verò he- *Mula her-*
mionon vocauit, interpres Gaza mulam. Non.n. hemionos Theophrasti differt ab hemionio, vt *ba.*
quispiam sibi persuadere posset ex corrupto eius textu, in quo hemionos scolopendrio similis es-
se legitur, cum sit legendum σκολοπένδρᾳ ex Dioscoride, id est scolopendræ, animali videlicet,
B cui herbæ folia sunt similia. Theophrastus herbæ nomen indè factum esse scribit, quod muli ea *Li.9.Hist.*
libenter vescantur. Conijciunt tamen recentiores à mulis denominatam propter sterilitatem *19.*
cùm similiter caule, flore, & semine careat, ipsaque præterea sterilitatem mulieribus facere cum
muli liene alligata à Dioscoride scribatur. Nec aliam ob causam alia quædam similiter sterilis he-
mionitis quasi mularia nuncupatur, quam Plinius hemionion vocauit, & cum teucrio implicauit, *Hemioni-*
nisi legamus, sicut nonnulli ex peruetustis exemplaribus legunt: *Inuenit & Teucer eadem ætate* *tis.*
teucrion, & quam quidam hemionion vocant &c. Lectione facili & perquam commoda. Mandra- *Li.25.c.5.*
goram item à Magis hemionion vocari inter synonyma Dioscoridi ascripta legitur, quæ & ipsa *Mandrago*
sua frigiditate sterilitatis causa esse potest. Est & ἡμίονιον auis quædam Hesychio & Varino. Ἡμιο- *ra.*
νίτιδαι ἵπποι Straboni sunt equæ, ex quibus asini admissarij mulos procreant, quales Columella *Lib.5.*
mulares nuncupauit. Hemionidas vocatas fuisse ab artificibus virgines in iumentis siue mulis se-
dentes tradit Hermolaus, idque ortum esse ex antiqua pictura: Scribit enim Pausanias hoc genus *Equæ mu-*
operis monstrari Olympiæ, duas virgines mulis (interpres vertit cisio, Græcè legitur ἐπὶ ἡμιόνων) *lares.*
insidentes, quarum altera habenas tenet, altera velato capite sedet: Nausiacam Alcinoi filiam *Hemioni-*
(inquit) esse putant, cum ancilla ad lauacra contendentem. Sed & Plinius Protogenem Rho- *des virgi-*
C dium scribit Athenis pinxisse Paralum & Hemionida, quam quibusdam Nausicam vocari asserit. *nes.*
Cæterùm cum paralus fuerit nauis apud Athenienses, qua theori Delphos mittebantur, & in pu-
blicos conuentus legati: Iacobus Dalechampius pro hemionida legit hermionida, quæ fuit trire-
mis, ita dicta ab Hermione ciuitate Laconiæ, vt meminit Thucidides, citante Cælio. De mulis
Marianis Frontini verba recitaui in Asino, furculis nimirum illis quibus religatas sarcinas viatores *Lib. 8.c.9*
gestant. Mariani autem dicti sunt teste Festo à C. Marij instituto, cuius milites in furca (inquit) *Muli Ma-*
interposita tabella varicosiùs onera sua portare assueuerant. Author adagiorum sic legit: Muli *riani.*
Mariani dicti sunt varicosi milites, qui in furca sua onera portare consueuerunt. Et alibi: Aerum-
nulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant: quarum vsum quia C.
Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur: Itaquæ ærumne labores onerosos significant,
siue à Græco sermone deducuntur, nam αἴρειν Græcè, tollere Latinè dicitur. Vide mox inter pro-
uerbia. Mulio quidem est mulorum ductor (vt equiso equorum) qui mulos clitellarios vel ad ve- *Mulio.*
hiculum iunctos ducit, mulatirum vulgus vocat. Quartarios authore Festo appellabant antiqui *Quarta-*
muliones mercenarios, quòd quartam partem quæstus capiebant. Est & perpetuarij mulionis *rius.*
mentio apud Senecam in ludo de morte Claudij Cæsaris. *Tu qui plura loca* (inquit) *calcasti, quàm* *Mulio per-*
D *vllus mulio perpetuarius*: Rhenanus in scholijs suspicatur perpetuarium dici, vel μιμηθικῶς ad quar- *petuarius.*
tarium, vel illum qui in solidum aut semper sit vector, aut (quod magis arridet, inquit) qui per-
petua nec interrupta vectatione suos vectores aliquo perducat. Ad vehicula mulis vsi sunt anti-
qui, non equis, vnde muliones vehicularij, quique mulis quæstum faciebant. Pro mulione mu- *Mulius.*
lius legitur apud Calepinum ex Horatio: *Li.2.Serm.*

Audis, cum magno blateras clamore, furisq;
Mulius.

Quo tamen loco Miluius legit Acron, quem parasitum fuisse ait. Sunt & muliones è culicum ge- *Muliones*
nere, quos non amplius vno die viuere ex Plinio diximus in opere de Insectis. Mulotribę Plauto *culices.*
sunt qui mulas fricant. Gręci mulionem ἀστραβηλάθλω vocant, mulotribam verò vel curatorem *Mulotriba.*
mulorum, ὀρεοκόμον, teste Polluce, vnde, inquit, verbum ὀρεοκομεῖν. Ορεωκόμος verò apud He-
sychium, & Varinum exponitur, ὁτὰς ὁ μίονας θεραπεύων, id est, is qui mulis medetur, Latini mu- *Mulomedi-*
lomedicum dicunt, vt artem ipsam mulomedicinam, quę tamen nomina æquè de equis alijs- *cus.*
que

que iumentis accipiuntur. Curator verò mulorum etiam ἡμιόνευρος dicitur annotante Glosso-grapho, qui mulicurium exponit.

HIEROGLYPHICA.

Mulier sterilis.

Homo alienus ab amore.

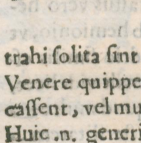

AEGYPTII vt mulierem sterilem significent (inquit Orus Apollo) mulam pingunt. Hæc enim ideo sterilis, quia matricem habet obliquam. Esse etiam Valerianus scribit qui hominem alienum ab amore, mulæ simulacro notari velint, propterea quòd ea tantæ sit contra amorem efficaciæ, vt puluerem, in quo illa volutauerit, corpori inspersum, mitigare ardorem amoris tradant Magi. Inuenitè contrario idem Valerianus apud quosdam matronarum notam in partubus, ex mulæ parientis prodigio significari, quòd earum pilenta mulis iunctis trahi solita sint, vt numis aliquot spectare licet. Sterilitatis itidem ergò, qui lasciuum hominem Venere quippe non ad prolem sed ad voluptatem tantum atque spurcitiem vtentem qui significassent, vel mulum qui equam saliret, vel mulam surrecta cauda prurientem pingere consueuerunt. Huic .n. generi quamuis ad progenerandum inepto, genitalia tamen ad voluptatem natura concessit.

Homo lasciuus generare nolens.

HISTORICA.

To. 6. 11. Augusti.

Muli Dei ministri.

METAPHRASTES apud Lipomanum mulos, etsi sua natura dolosi sint & pertinaces, aliquando Dei ministros factos esse & in rebus planè diuinis humano sermone locutos ait. Cum enim ex Hierosolymis Calcedonem reliquiæ sancti Stephani protomartyris veherentur, astante clero ac populo, Episcopoque eius tum vrbis Metrophane, Constantinopolim vsque iam delatæ fuerant, substiterunt mulæ, currumque trahere vlterius detrectarunt, neque vllis flagris loco moueri potuerunt. Tandem vna in hæc verba prorupit, omnibus audientibus. Quousque ô homines laboratis, oportet hic sanctum deponi. Ibi itaque perstitere reliquiæ. Quin Constantinus Magnus, qui tum imperabat eo ipso loco templum exædificauit. Quandoque etiam magis rationis pietatisque vestigia præ se fert mulus, quam hæreticus homo. Cum enim inter hæreticum Sacramentarium ac diuum Antonium Vlysponensem de veritate sacrosanctæ Eucharistiæ disceptaretur, hæreticus, vt suam impietatem tueretur, coram populo dixit: Si iumentum meum (mulus is erat) oblatam sibi hostiam consecratam abhorruerit, tum fatebor, quod Catholici asserunt. Antonius diuina ope confisus, assensus est. Obtulit igitur diuinum sacrificium Antonius, hostiam vnam in id experimentum seruans, adductus est famelicus mulus: iussit Antonius, vt suo Creatori in hostia existenti ita exhiberet reuerentiam, quam pro sua irrationabilitate posset. Mulus mox accedens genua in terram demittit, reuerenter capite demisso in terram. Obstupescens hæreticus, Catholicam fidem amplectitur. Author huius historiæ est Surius in vita S. Antonij Vlysponensis. Idem Surius de mulo S. Hugonis volare quodammodo viso hanc breuiter historiam narrat. Sanctus Hugo Cluniacensis Abbas, qui aliquando Romam peregrè proficiscens arctissimam à prominentis rupis latere viam ingressus, cuius ab alio latere mira profunditas solo visu terribilis erat. Hac cum Hugo mulo suo insidens transiret, diuina contemplatione occupatus locum nō animaduertit. Mulus quadam occasione perterrefactus resilit, resiliensque totus in huiusmodi profundissimum præcipitium delabitur, velut a ère volans in ipsum vsque imum, Hugone semper æquanimi, rectoque corpore insidente, stabilitas quoque ingenij in mulo visa est. Cùm .n. ipsum profundum rectis tibijs peruenisset, casu, non lapsu, ex tanta præcipitij altitudine è diametro descendens mirum accidit, vt neuter vlla corporis parte læderetur, velut vterque Pegasei equi more volasset: reducti vterque in viam pristinam reliquum itineris cum reliquis comitibus confecerunt. Transcripsit Surius historiam ex Hugone monacho Cluniacēsi, qui sancti Hugonis tempore vixit. Mirum etiam est quod tradit Vincentius accidisse in Mesopotamia, nimirum cùm ibi ingenti terræmotu ingens factus esset hiatus, qui ad mille passus pateret, inde prodijsse mulum ex omni parte incolumem.

Mulus sacramētum veneratur. To. 3. c. 19 To. 2. Apr.

Mulus ceu volans.

Lib. 10. c. 156.

Mulus ex hiatu prodiens.

MY-

MYSTICA.

YSTICA muli significatio apud Theologos, modò in bonam, modò in malam partem accipitur. Priori modo temperantiam significat, vt ostendit Hugo de S: Foilletto, explicans hæc sacræ paginæ verba: *Et imposuerunt eum super mulam regis*: Mulus (inquit) ex equa, & asino nascitur: vnde hoc animal ex velocitate equi, & asini tarditate naturaliter temperatur, & ideo per mulam intelligimus temperantiam. Super mulam sedens Salamon in Gun ducitur, quia necesse est, vt qui ad luctam regiminis trahitur, per temperantiam moderetur. Cum verò accipitur mulus in malam partem, typus fermè est luxuriæ. Incognitus in Psalmos ad hæc diuini profetæ verba: *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus*: notandum esse admonet duo potissimùm esse peccata, quæ hominem à pænitentiâ, peccatorumque suorum examine seducunt, superbiam, & luxuriam. Superbia enim non vult corrigi, luxuria corporis quærit oblectamenta. Illa per B equum, hæc per mulum figuratur. Superbos autem per equum indicari suo loco à nobis ostensum est, potissimum ex D. Gregorio, cuius breuissimam sententiam repetere non erit præter nostrum institutum. *Equi nomine* (inquit) *superbia dignitatis temporalis accipitur, Salamone attestante, qui ait. Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram*, &c. Cur verò luxuriosi per mulum figurentur, ratio est, quòd cùm mulus ex asino, & equa ortum habeat, in eo tamen libido ad alienam quoque speciem intendit. Sic enim luxuriosos per mulum denotabat Angelus dicens Tobiæ: *In eos qui coniugia ita suscipiunt, vt deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus. & mulus quibus non est intellectus, super eos habet demonium potestatem*. Dicens ergò Psaltes; *nolite fieri sicut equus, & mulus*, idem est quod, nolite fieri superbi, & luxuriosi, quandoquidem hæc duo peccata maxime intellectum nostrum excæcant, vt nos ipsos non cognoscentes, ad pœnitentiam nunquam perducamur. D. Hieronymus etiam in explicatione Zachariæ prophetæ, vbi ait: *Et sic erit ruina equi, & muli cameli, & asini, & omniũ iumentorum quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hęc*: hoc pacto scribit: Qui prius equus fuerat hinniens ad vxorem proximi sui, & impatiens ad libidinem ferebatur, & iacebat in turpitudine voluptatum, quum sequi cœperit castitatem, dicetur ad eum: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, &* C *illuminabit te Christus*. Iuxta hunc sensum mulos accipiamus, qui steriles sunt, & non procreant liberos, sed voluptate lasciuiunt, de quibus Psalmista commemorant. *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus*. Sicut ergò qui Proni sunt ad libidinem, equi appellantur, sic mulos iustè uocabimus, qui virgines carne, & non spiritu, qui enuchizantur non propter regna cælorum, sed propter hominum voluptatem. Quum igitur isti muli, & isti eunuchi versi fuerint in progeniem, & spirituales filios procrearint audient per Esaiam: *Hac enim dixit dominus eunuchis qui custoderint sabbata mea*, &c. Alias eidem Hieronymo mulus est Iudaicus populus. Expones enim quæ subnectuntur, Psalmistæ verba: *In chamo, & fręno maxillas eorum constringe*: Fræno (inquit), & camo moderationis suæ deus coartat impiorum superuacuas blasphemias. Hoc rogat ecclesia deum patrem, vt per frænum idest prædicationem populum gentilem, quos equos nominauit, de lata via, & spatiosa sæculi huius, faciat; ad se appropinquare, & populum Iudaicum, quos mulos nominauit, qui piger est ad deum credendum, per camum, idest, per contritionem cordis faciat eum ad se venire. Et Cassiodorus. *In fręno, & camo maxillas eorum constringe*: Hic iam generaliter humanum genus commonet, ne vagis subdatur erroribus. Sed perscrutemur, quare istæ D comparationes sunt positæ. Equus sine discretione sessoris seruit arbitrio, & à quocunque fuerit ascensus, excurrit. Mulus autem patiẽter accipit sarcinas, quibus fuerit oneratus, & pro hoc vterq; intellectum non habet, quia nec ille eligit, cui obediat, nec iste, quibus oneribus grauetur, intelligit. Prohibet ergò huiusmodi homines diabolicis fraudibus insidere, & vitiorum oneribus prægrauari, ne malè obediendo, superbiæ magis partibus addicantur. Verùm istis talibus, quid dicit esse faciendum? Scilicet quod animalibus imprudentibus. His enim comparationibus homines stultos veritati subdidit inuitos. Nam quod ait, in fræno, ad equum pertinet. Frænum enim à fero, idest caballo retinendo dictum est: In chamo verò ad mulum respicit. Ergo hæc duo animalia supradicta cohibent ista retinacula, vt ad arbitrium iubentis incedant, ne suis voluptatibus efferantur. Maxillæ verò adminicula sunt animalium quibus esca manditur, vt corporis vita procuretur. Ipsas ergò maxillas per figuram allegoricam dicit inobedientibus debere constringi, idest copias victuales parciùs dari, vt ieiuniorum necessitate conclusi, creatoris subdantur imperio. Et D. Hieronymus exponens rursus illud Zachariæ. *In die illa erit quod super frænum equi est, sanctum domino*: Sin autem (inquit) voluerimus,

Temperantia per mulũ indicata.

Luxurię typus.

Psal. 31.

Superbia per equum indicata.

Lib. 31. Moral 181.

Cap. 14.

Populus Iudaicus per mulam indicatus.

(vt lxx. tranſtulerunt,) frænũ accipere ſermonem Dei, intelligamus in fræno, qui equos inſanientes libidine, & mulos ſteriles, & laſciuos refrænat à vitijs, & coercet, & nõ patitur ire ꝑ præceps.

PROVERBIA.

Cum mula pepecit.

ΠΕΑΝ ἡμίονοι τέκωσιν, cùm mulæ pepererint, dicitur (inquit adagiorum author) quoties ſignificamus aliquid nunquam futurum, atque adeo raro ſolere accidere, vt improbum ac ſtultum videatur ſperare. Ortum videri poteſt, cùm ex Darij Babylonem capientis, vel etiam Galbæ res nouas molientis augurio, de quibus ſupradictum eſt. *Mutuum muli ſcabunt.* Vbi improbi atque illaudati ſe viciſſim mirantur ac prædicant. Translatum multis qui ſicuti reliqua iumenta, ſeſe inuicem dentibus ſcabere ſolent. Citatur hic titulus, *Muli mulum ſcabunt*: à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Auſonius in altera præfatione monoſyllabarum: *Sed, vt, quod per adagionem cœpimus, prouerbio finiamus: mutuo muli ſcabunt.* Meminit huius, & Varro libro de lingua Latina tertio. Symmachus in epiſtola quadam; *Mutuum* (inquit) *ſcabere mulos, cui prouerbio ne videar eſſe confinis, præconium virtutum tuarum, preſſo dente reſtringo.* Non videtur autem adagium rectè accipi poſſe, niſi malam in partem: veluti ſi indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus viciſſim laudaret. Cuiuſmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratrib. qui ſe mutuum ſcabebant, ac mutuo officio alterum alter viciſſim efferebant laudibus:

Mutuum muli ſcabũt.

Frater (inquit) *erat Romæ, conſulti rhetor, vt alter*
Alterius ſermone meros audiret honores
Gracchus, vt hic foret illi, ſicut Mutius illi.

Idem poetas indoctos notans, qui tamen inuicem recitantes audiebant, ac laudabant,

Diſcedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis? niſi Callimachus.

Adrianus Turnebus in annotamentis ſuis in Varronis libros de lingua Latina huc pertinere putat antiquiſſimum atque adeo pulcherrimum argutiſſimumque epigramma in Caſcam adoleſcentem recitatum ibi ab illo authore:

Lib. 6.

Ridiculum eſt, cum te Caſcam tua dicit amica
Caſca, Philoptonis ipſa ſenex puerum.
Dic tu illam puſam, ſic fiet mutua muli,
Nam verè puſus tu, tua amica ſenexſt.

Ipſe autem Turnebus ſecundum verſum legit ſic:

Fili Petroni ſexſquiſenex puerum,

ſexquiſenex pro ſexquianus: & mox emendat alterum verſum, & legit:

Dicit puſum puſa puella, hic mutua muli.

Fricantem refrica.

Vide mox, vbi de vſu ad aratra dicemus. Eidem prouerbio confine eſt illud à Diogeniano relatum: τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, ideſt, *fricantem refrica*, vel *ſcalpentem viciſſim ſcalpe.* Suidas ab aſinis metaphoram translatam exiſtimat inuicem morſicantibus, & in vtramque partem dici poſſe, qui ſe mutuis officijs adiuuant, atque qui ſe mutuis contumelijs afficiunt. Ariſtides in communi defenſione quatuor oratorum: τὸν ξύοντα δ' ἀντιξύειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δήπου δίδωσι. Περικλέα δὲ καὶ τοῖς λέουσι μᾶλλον ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρίδαι. ideſt, *Scalpentem inuicem ſcalpere etiam aſinis videlicet tribuit prouerbium. Porò Periclem cum Leonibus magis, quàm cum aſinis eſſe conferendum dixerint Homerici.* Eiuſdem ſententiæ eſt Terentianum illud ex Phormione: *Tradunt operas mutuas*, de adoleſcentibus qui ſe viciſſim in peccatis defenderent. Et verſus Epicharmi: Ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει (niſi malis κνίζει,) δός τι καὶ λαβέ τι, hoc eſt: *Abluit* (vel *fricat*) *manum manus, da aliquid, & accipe aliquid.* Item illud: *Senes mutuum fricant*, natum ex lepida quadam hiſtoria quam Aelius Spartianus in Adriani Imperatoris vita recenſet: Adrianus cum in balneo veteranum quempiam ſeruuli penuria, ſeſe marmoribus affricantem conſpicatus, & ſeruulis aliquot, & ſumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter ceſſiſſe videntes, cœperunt, & ipſi complures ſub oculis imperatoris ſeſe marmoribus affricare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem: At ille euocatis ſenibus, iuſſit vt alium alius viciſſim defricaret atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus poſtea in vulgi fabulam ceſſit. Celebratur, & Scipionis Aemiliani apophthegma: *Iumenta quod manibus carent, alieno egere frictu.* Quo ſignificatum eſt eos qui res egregias gerere non poſſunt egere præcone, quo famam ſibi comparent.

Senes mutuum fricãt.

Quanto aſinis preſtantiores muli.

Dicen-

A Dicendum, vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæū. Theognis id sic expressit: *Lib.7.*

> Σοίτ' εἴη καὶ ἐμοὶ σοφίης περὶ δηρησάντοιν.
> Γοίης χ' ὅσσον ὄνων κρέσσονες ἡμίονοι. id est,
> *Tibiq́; si esset, & mihi de sapientia contendentibus*
> *Cognosceres quantum asinis præstantiores sint muli.*

Sumptum videtur ex Homero, cuius hæc sunt verba:

> Ἀλλ' ὅτε δὴρ ἀπέην ὅσσον τ' ἐπίουρα πέλονται
> Ἡμιόνων. hoc est:
> *Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci,*
> *Mularum.*

Mulum de asino pingere. *Saluete equarū filiæ*

Mulum de asino pingere, dici potest, quando exemplar, & res efficta non multum inter se distant, vel quando ineptiæ ineptijs repræsentantur, vel mendacia mendacijs astruuntur. Magna similitudo inter asinum, & mulum est: refertur à Tertulliano. *Saluete equarum filiæ.* Apparet ioco vulgari (inquit adagiorum author) fuisse iactatum in eos, qui emolumenti gratia blandiuntur: refert Aristoteles libro tertio Rhetoricorum, in certamine mulorum, cùm is qui vicerat, dixisset exile pretium B pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poemate, verùm vbi victor dedisset satis magnū præmium, carmen tale fecit: χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. Siluit enim quod essent ex asinis quoque nati, & quod honestius erat, expressit, equarum filias appellans. Nouo genere prouerbij (inquit Alexander ab Alexandro) in vsu venit, vt qui tam ad imperandum, quàm parendum iuxta paratus foret, quiq; non segniter mandata exequitur, mulus Marianus diceretur. Namque Marius quæcunque militibus mandauit onera, ipse inter infimos obiuit in primis; quamuis furculas, quibus sarcinas viatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, mulos marianos aliqui dictos velint. Author verò adagiorum mulos Marianos, vt supra diximus, ob eandem rationem, castrensi prouerbio dictos esse ait, varicosos milites, qui nempe ex Marij instituto in furca tabella interposita sua onera portare consueuerunt: Festiuius tamen adagium fore ait, si detorqueatur in hominem immenso studio aut perpetuis negotijs vehementer destrictum. Plutarchus in vita Marij originem adagij bifariam refert: Cùm Marius Imperator milites cursu, varijsque ac longis itineribus, gestandisque oneribus exerceret, atque illi iam assueti non grauatim tacitique ea ferrent, castrensi ioco ἡμίονοι Μαριανοὶ, id est, muli Mariani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis, qui facilè parerent imperatis. Sunt qui diuersam adagij originem referant. C Quum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere non arma modò militum, verum etiam equos, mulos, & currus, Marium produxisse equum pulcherrimè ab ipso nutritum, præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore longè cæteris antecellentem. Itaq; cùm Imperator Marij iumentis delectaretur, ac subinde faceret mentionem, tandem factum est, vt iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industrium, mulus Marianus diceretur.

Mulus Marianus.

VSVS IN SACRIS.

Muli cur Lunę sacri.

MVLVS (inquit Festus) *vehiculo Lunæ adhibetur, quòd tam ea sterilis sit quam mulus; vel quòd vt mulus non suo genere, sed equis creetur: sic ea Solis non suo fulgore luceat.* Quod, & Catullus noster (inquit Pierius) agnoscit, vbi, *Siue notho, & lumine Luna*, dicit. Quod verò factum hoc ob sterilitatis similitudinem dicunt, quod D scilicet perinde sterilis sit atque mulus, dicere non ausim, qui acceperim à Cabalisticis, planetarum, stellarum atque adeò cæli, totius vires, rerum omnium formas in vnum Lunare corpus, tanquam in matricem infundere, eamque postmodum parturientium in morem vi sua species nouatasque omnes conformare, factasque, & adultas omnium oculis ostentare: quod si ita se res habet, ea sitne sterilis appellanda, viderint alij.

Hæc ille: Vtcumque est: In basi Iouis Olympij tum aliæ deorum imagines expresse sunt, tum Luna teste Pausania equo vt ipsi videtur, inuecta; quæ reuera sterilis non est, addit quidem Pausanias, mulo eam, non equo inuehi ab alijs dici, & ridiculam ab eis de mulo fabulam addi. Iam verò fortuitone an mysticè Aesculapius draconis induta specie Epidauro mulorum bigis ad Sicyonios perferretur, hactenus non obseruaui. Factum autem id esse opera Nicagoræ Sicyoniæ mulieris idem Pausanias alicubi tradidit. Alexander ab Alexandro Romanos scribit in Consualibus mulum immolasse, additque rationem quòd id genus quadrupedum primum quadrigis iunctum fuisse diceretur. Cæterùm huius assertionis authorem idoneum non habet. Apparet tamen ex Festo id transtulisse: sed is Ludos Consuales in Circo maximo mulis celebrari

Eliacor. I.
In Corynthiacis.
Lib.5.c.
Alexandri ab Alex. error.

 dicit,

dicit, quia id genus quadrupedum primum putatur cœptum curru vehiculoque adiungi: de immolatione nihil habet. Falſum autem eſſe quod immolarentur, ex eo potiſſimum innoteſcit, quod, & muli vnà cum equis, & aſinis eo die feriarentur, redimiti floribus capita, vt Dionyſius Halicarnaſſæus reſtatur, nec non Plutarchus, & alij, vt in equo oſtendimus.

STRATAGEMATA.

ERTVR Biantem, (referente Diogene Laertio) cùm ab Alyatte rege, Priene ipſius patria obſideretur, ex induſtria duos ſaginaſſe mulos, eoſque in caſtra impuliſſe: eis autem conſpectis obſtupuiſſe regem, quòd bruta quoque animalia tam nitidia haberent, ac de ſoluenda obſidione cogitantem, explorandi gratia nuncium in vrbem miſiſſe. Biantem conſilio regis explorato, magnos arenæ aceruos tritico operuiſſe, hominique oſtendiſſe. Eo agnito regem cum Prienenſibus pacem percuſſiſſe, moxque Bianti, vt ad ſe veniret, mandaſſe, dixiſſeque: equidem Alyatten cepas edere ac flere iubeo. Aliud ſtratagema per mulas excogitauit Piſiſtratus Hippocratis filius tyrannidem Athenis affectans, quod refertur ab Herodoto. Is enim ſeipſum ac mulas cùm vulneraſſet, bigam in forum agitauit, tanquam elapſus ex hoſtibus, quem rus proficiſcentem illi prorſus interimere voluiſſent. Itaque populum orauit, vt aliquid cuſtodiæ circa ſe habere permitteret.

Mulos cur Bigas ſaginarit.

Piſiſtrati aſtus. Lib. 1.

EPITAPHIA.

Elegantiſſimum, venuſtiſſimumque atque argutiſſimum mulæ ſuæ epitaphium poſuit gratitudinis ergò P. Craſſus, quod tale eſt:

DIS PEDIB. SAXVM.
CIVCIAE DORSIFERAE ET CLVNIFERAE
VT INSVLTARE ET DESVLTARE
COMMODETVR PVBL. CRASSVS MVLAE
SVAE CRASSAE BENEFERENTI
SVPPEDANEVM HOC CVM RISV POS.
VIXIT ANN. XI.

Inſcriptum erat ſuppedaneo cuidam in agro Tiburtino, vbi Thomas Porcachius ſeſe reperiſſe tradit in libro de funeribus antiquorum. Legitur hodieque, & aliud mulæ epitaphium Florentiæ in aula Pittorum, quæ nunc eſt magnorum ducum, ſed ſine vllo lepore.

Lecticam, lapides, & marmora, ligna, columnas,
Vexit, conduxit, traxit, & illa tulit.

APOLOGVS.

VLVS quidam Lydus (inquit Aeſopus apud Plutarchum in conuiuio ſeptem ſapientum) cùm imaginem ſuam in fluuio conſpexiſſet, formam, & magnitudinem corporis ſui admiratus, ceruice recta equi inſtar in curſum ſe dedit: deinde ſe aſini filium ſe recordatus, mox curſum ſiſtit, & hinnitum, animoſque deponit. Apologus ſimili quidē ſenſu ſed paulo aliter nunc inter apologos legitur qui Aeſopi nomine circumferuntur, nempe hoc modo: Mulus hordeo ſaginatus, laſciuiebat, clamans ac dicens; pater meus eſt equus curſor, & ego ei totus ſum ſimilis: at cùm aliquando neceſſe fuit ei currere, vt à curſu ceſſauit, patris aſini ſtatim recordatus eſt. Apologus admonet, vt ſi quis ad gloriam aut dignitatem promoueatur, prioris ſuæ fortunæ non obliuiſcatur, quoniam inconſtans ſit hæc vita.

A

NVMISMATA.

Syracusanorum numi.

HVBERTVS Golezius binos pingit Syracusanorum numos æneos, cum mulis ad bigas iunctis: quorum prior ab vna parte effigiem ostendit viri velato capite (Hieronis puto qui videlicet apenen, idest mulorum bigas primus ad certamen iunxit teste Pausania, ijsque primus vicisse dicitur,) cum quatuor delphinis, & inscriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ: ab altera apenen, cuius mulos flagro impellit idem, ni fallor, Hiero, Superuolat victoria ceu mulos coronatura. Alter aduerso latere Arethusæ nymphæ effigiem habet cum eisdem cetis, & literis; auerso autem latere est superiori similis, sed sub ipsis mulorum pedibus expressus est serpens quispiam, nisi potius scolopendram marinam dicamus: Hispidum enim animal est. Anaxilas similiter Messeniorum dux, postquam in Olympijs mulabus vicisset, epulo ob victoriam Græcis exhibito, Messanam reuersus, numos cum binis iunctis mulabus signari iussit, quorum altera pars leporem continet: is autem additus est, propterea quod cùm Sicilia prius lepores non gigneret, Anaxilas eos primus à se importatos nutrierit. Depinguntur ab eodem Goltzio. In priore Anaxilæ numo mularum cursum flagello molienti victoria in aere suspensa sertum impositura conspicitur ab vno latere, ab altero lepus ad cursum incitatus, & sub eo equus Neptuni in piscem cetumùe finiens, cum inscriptione ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Eademque inscriptio legitur ab vtraque parte alterius numi, sed differt etiam quia victoriæ icõ deest, & sub mulis sunt duo delphini, & ab vtraque parte depicta est apis mellis symbolũ. Pingit denique, & alium numum, in quo vna tantummodò mula bigam trahit, sub qua Iouis conspicitur fulmen; & ab altera parte sub lepore pecten cum literis ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Depingit Aeneas Vicus in opere de matronis Augustis, Liuiæ siue Iuliæ (fuit enim in Iuliorum familiam ab Augusto adoptata) numum in quo carpentum expressum est cum inscriptione; S. P. Q. R. IVLIÆ AVGVST. Senatus consulto enim Liuiæ concessum, vt carpento veheretur, quod postmodum alijs Augustis matronis, Messalinæ, Agrippinæ, Domitillæ filiæ Vespasiani, Iuliæ Titi, Faustinæ alijsque fuit concessum, vt ex omnium earum matronarum excusis numis clarum est. Sebastianus Eritius æneum ostendit numum Neruæ principis, in quo ab vna parte muli conspiciuntur soluti, liberèq; pascentes, cum fasciculo hastarum aliorumùe telorum, atq; ni fallor scutorum, cum literis, VEHICVLATIONE ITALIÆ REMISSA. S. C. ab altera, laureata imperatoris effigies, cum inscriptione, IMP. NERVA CAESAR AVG. P.M. COS. III. P.P. Constãtinus Landus in opere de veterum numismatum miscellanea explicatione scribit sese hunc numum conspexisse apud Tiberium Decianum I. C. clarissimum Foroiuliensem, cùm esset Patauij, vbi ille ius ciuile tum profitebatur: se verò apud Dionem qui eius Imperatoris vitam scripsit, nihil de hac re legisse, nisi quòd equorum sustulerit cursus, quod tamen ad hanc (inquit) rem nihil facit. Cursus enim illi equorum potuerunt esse ludi vel aliud quid simile. Hoc autem de vehiculatione (quod tributum quoddam fuisse supicari licet, quod principi pendebatur, vt est rhedarium, vt est in iure, & iugum,) id puto illud esse, quod Iulius Capitolinus in Antonio Pio dicit inter cętera beneficia, quæ reip. Rom. contulit, illud fuisse, quod vehiculariũ cursum summa beneuolẽtia subleuauit. Aelius Spartianus in Adriano ait Adrianũ cursum fiscalẽ inhibuisse. Sed an hoc huc faciat, non satis mihi liquet. Hinc etiam temonarium inductum fuisse crediderim quod tributi genus quoddã est, quod à Iustiniano in codice refertur L. Senatorum Substan. de dignitatibus lib. 12. c. & l. iubemus. de proximis sacrorũ scri. & l. de cubiculis. de priuil. corũ qui in sacr. pal. nul. C. lib. 12. etsi aliqui telonarium legant, quod non renuo. Ego tamen de temonario alias in meis iuris ciuilis exercitationibus plenius disserui cũ Accursio sentiens, etsi de telonijs vectigalibus in lib. 2. feudorum scio fieri mentionem, vbi de regalijs agitur, vbi hæc sunt verba, vectigalia quæ vulgò dicuntur telonia. quod aut suprà de iugo dixi, idem puto esse, quod temonariũ onus, nempe tributum quod ab Ammiano Marcellino traditur, & à diuo Maioriano in lib. nouellarum legum, titulo primo refertur, vbi exigi omnem canonem per rectores prouinciarum, binos per iugum vel millenos solidos, & semissem solidi per singula iuga præcepit. Carrucarium etiam vectigal memini me legere aliquãdo in iure, sed nunc nõ subit memoriæ locus. Voluit igitur intelligere Nerua per illas mulas liberè pascentes, quòd onera illa quæ per vehicula solui solebãt, sustulisset ac rempub. liberasset, ab illo canone. Nec video cur aliqui malint ibi in illo numo Neruæ fuisse equas, cũ mulas fuisse constans sit opinio à quibus tamẽ non dissentio, Aeneam tamẽ Vicũ Parmensẽ summũ antiquariũ habeo mecũ sentientẽ hac in re, in eleganti numismatũ veterũ libello quẽ superiore anno edidit materno sermone Italicaq; lingua scriptũ ad Cosmũ Medicẽ Flosentinorũ Ducẽ. Hæc itaq; Lãdus. Pierius Valerianus, qui imprudẽter equos esse credit, de tributo numũ illũ accipiẽdũ esse iudicat, qđ Italia omnis in vehiculationes exoluebat, vt, & Magistratũ sarcinæ, & exercituũ,

Messeniorũ numi. (B)

Liuię num⁹ cũ carpẽto.

Nerua numus cũ mulis solutis eiusque explicatio. (C)

Equorum cursus sublatus.

Temonariũ quid.

Carrucariũ vectigal. (D)

& alia huiuſmodi publica tranſportarentur, quod tributi genus (inquit) Nerua oneroſum nimis E
Italiæ remiſerit vniuerſæ: Idem tradit Eritius, qui opinionem hanc eodem quodammodo numo corroborat, faſciculum illum armorum qui prætcrea in eo expreſſus eſt, typum eſſe inquiens eorum, quæ belli temporibus muli conducere ſolent.

VSVS IN VECTIONE.

LOngum eſt (inquit Cicero) mulorum proſequi vtilitates, & aſinorum: vnde fortè ab Achille ponitur victoris præmium. Eſt enim, vt vtar verbis Plinij, animal viribus in labores eximium. *De na. deor.* Homerus equidem præcæteris mulorum robur declarat Græcorum exemplo, qui inuitis Troianis, Patrocli cadauer eripiunt: eos enim mulis aſſimilat tanquam robuſtiſſimis animantibus.

Iliad. P.

Οἱ δ' ὥς' ἡμίονοι κρατερὸν μένος ἀμφιβαλόντες
Ἕλκωσ' ἐξ ὄρεος κατὰ παιπαλόεσσαν αταρπὸν, F
Ἤ δοκὸν, ἠε δόρυ μεγα νηϊ ν ἐν δε τε θυμος
Τείρεθ' ὁμȣ̃ καμάτῳ τε καὶ ἱδρῷ σπευδόντεσσιν.
Hi autem tanquam muli validas vires aſſumentes
Trahunt ex monte per aſperam viam
Vel trabem vel lignum ingens nauale; intus verò animus
Affligitur, ſimulq. & labore, & ſudore feſtinantibus.

Feſtus author eſt id genus quadrupedum primum putari cæptum curru vehiculoque adiungi. Et Blondus aſſerit ſe vbique inueniſſe, mulis, non equis vſos fuiſſe priſcos ad vehicula: Idque ex parte ſic indicare Senecam tertia de nonageſima epiſtola his verbis: *Vehiculum, in quo poſitus ſum, ruſticum eſt: mulæ ſe viuere ambulando teſtantur; mulio excalceatus non propter æſtatem, Quid, mulę omnes ſaginatę, omnes vnius coloris.* Et Aelium Lampridium de Commodo Imp. *Dedit, & vaſa aurea, & cum vnguentis alabaſtra: dedit & vehicula cum mulabus, & mulionibus, & iuncturis argenteis, vt ita à conuiuio redirent.* Idem & Heliogaballum tradit pro apophoretis mulos dediſſe, baſtarnas, & rhedas. *Mularum robur.* Verùm iunguntur item plauſtris, & aratris, piſtriniſq. vt mox patebit. De vehiculorum & curuum generibus fuſiùs dixi in equi hiſtoria, vbi quæ à mulis, quæ ab equis traherentur, oſtenſum eſt, ſimulque dictum, mulas matronarum, equos virorum potius fuiſſe. Apud Homerum G *Lib. 3. Nauſiacę vehiculum.* in Odyſſea Nauſiacæ vehiculum à binis trahitur mulis; In Iliade Priami currus ab equis, & mulis, ab equis, quia vir erat, à mulis qui iam ſenex, & effœtus viribus. *Lib. 24. Priami currus.* Viros tamen etiam mulis vſos fuiſſe conſtat, Vſus eis eſt Claudius Cæſar, qui vt Suetonius ſcribit, nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis mularum argenteis, canuſinatis mulionibus. *Viros mulis vſos fuiſſe.* Similiter & Nero mulis argenteis ſoleis cum Poppæa vxore proficiſcebatur. Eiſdem vehebatur, ituri rus, Martialis: *Lib. 8. Ep. 6.*

Sed ſub vrbe rus habemus æſtiuum,
Vehimurque mulis non vt ante conductis,
Quid imprecabor ò Seuere, liuenti?
Hoc opto, mulas habeat, & ſuburbanum.

Lib. 11. 80. Et ruſus:

Ad primum decima lapidem quòd venimus hora,
Arguimur lentæ crimine pigritiæ.
Non eſt iſta quidem, non eſt mea, ſed tua culpa, H
Miſiſti mulas, qui mihi Pate malas.

Lecticę à mulis vectę. Hinc mulos legimus meritorios, quibus itinera conficiebantur conductis. Ferebant, & lecticas mulæ, qui mos hodieque durat, cæterum Romani proceres cælo ſereno ducebantur per compita, pluuioſo verò ſub porticibus, vt docet Iuuenalis his verſibus: *Sat. 7.*

Balnea ſexcenti, & plures porticus in qua
Geſtetur dominus, quoties pluit, anne ſerenum
Expectes? ſpargatque luto iumenta recenti?
Hic potius: namque hic mundę nitet vngula mulæ.

Alias enim veſtes, atque ipſam lecticam facilè conſpurcat, quod Martialis quoque hoc verſu tetigit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi mula lacernas.

Ad clitellas aptitudo. Eſt autem mulus aſino equoque clitellis aptior. Hi Græcis νωτεῖς, νωτοφόροι, νώτηγοι Ariano vocantur, & σωματηγοὶ apud Varinum, & Heſychium: νοτίσασθαι enim teſte eodem Heſychio dicitur,

A tur, qui dorso baiulat, non sub iugo vehit, homo, equus, asinus. De mulo clitellato Horatius ait:

Hinc muli Capuę clitellas tempore ponunt.

Plautus in Mustellaria: *Muliones mulos clitellarios, magni sunt oneris: quiquid impenas, vehunt.*

VSVS IN AGRIS ET VRBIBVS.

LIM, sicuti, & nunc aliquot locis, bobus, asinis, & mulis proscindebant arua. Hinc illa lex Mosaica, quæ vetat arandi gratia bouem, & asinum sub idem iugum mittere. Quod autem à mulis trahitur aratrum, multò celerius peruenit ad sulci finem, vbi arator inuertit aratrum, quàm quod trahitur à bobus, vt testatur B Homerus, cùm ait: *Deut.12.* *Mulorum aratio qualis.*

Α'λλ' ὅτε δὴ ῥ' ἀπέλω ὅσσον τ' ἐπίυρα πέλονται
Η'μίονων. αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν *Iliad.K*
Ε'λκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον. id est,
Sed cum iam aberat, quantum interualla sunt scilicet longè
Mularum. hę enim bobus prestantiores sunt
Ad trahendum in nouali profundo compactum aratrum.

Quem poetæ locum Aristarchus referente Didymo ita interpretatus est: Quantum emisso simul ab aliquo tum mulorum, tum boum iugo anteuertuntur à mulis boues, tantum spatium finentes isti heroes Dolonem progredi in via, conuersi persecuti sunt. Præuertunt autem muli boues arando, non quòd robustiores sint, sed quòd celeriores, si pariter emittantur, vt testatur etiam Columella: Vterque sexus (mulus, & mula) & uiam rectè graditur, & terram commodè proscindit: nisi pretium quadrupedis rationem rustici oneret, aut campus graui gleba robora boum deposcat. Cum itaque idem poeta in Odyssea describit cursum pedestrem, & Clytoneum ait tantum præcurrisse, quantum muli solent in aruo arando, subaudiendi sunt boues. Eius verba sunt: *Ndyss. Θ.*

C Τῶν δὲ θεέειν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύνων
Ο'σσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λάους ἵκεθ', οἱ δ' ἐλίποντο
Horum currendo longè optimus erat Clytoneus inculpatus
Quantum in nouali terminus solet esse mularum
Tantum pręcurens ad populum venit: aliȷ verò relinquebantur.

Celebrat, & Theognis arationem mulorum:

Οὐδέ μοι ἡμίονοι κυφὸν ἕλκουσιν ἄροτρον
Τῆς ἄλλης μνηστῆς εἵνεκα ναυτιλίης.
Hei mihi muli collare trahunt aratri
Alterius promissę causa nauigationis.

Præbent, & alias operas in agris muli, nam, & plaustra trahunt, vnde dicebat Cato, *Quod iuga boum, mulorum, asinorum habebis, tot plostra esse oportet.* Qui vsus apud agricolas desiȷt, & vrbanus quodammodo factus, quamuis tamen vel bobus vel equis sæpius vtantur, Martialis, dum ait: *Aliȷ vsus in agris.*

D *Vixque datur longas mulorum vincere mandras,* *Lib.5*
Quaque trahi multo marmora fune vides,

significare videtur, Romæ quoque mulos plaustra traxisse: non enim hic mandra stabulum, sed ingens vehiculum significat, quo trabes portantur, quod Probus Græcè etiam μάνδρον vocari ait. Græci autem indifferenter boues, vel mulos plaustris adhibebant, vti colligo ex Homero, apud quem Nestor Græcorum cadauera ad castra vehi curat bobus, & mulis. Dantur, & in pistrina muli, asinisque, & bobus præferuntur, more etiam antiquo. Suetonius de Cæsare: *Deinde post solis occasum, mulis è proximo pistrino ad vehiculum iunctis, occultissimum iter modico comitatu ingressus est.* *Mndra qd.* *Iliad H.*

VSVS

VSVS IN EQVITATIONE.

Mulos equitare regiũ eſſe.

Reg. 3.

Atlas nanus dictus.

Muli meritorij.

Mula curta quid Horat.

EQVITATIO quamuis propriè dicatur de equis, ideoque proceres generoſiores magnique pretij equos alant ad pompam, habet tamen, habuitque ſemper regium neſcio quid ipſe mulus. Hos potius quàm equos equitant principes Eccleſiaſtici, Epiſcopi, Cardinales, atque ipſe quoque ſummus Pontifex Romanus, quemadmodum, & olim reges ipſi, regumque liberi, vt in ſacris literis legimus, vbi Dauid inquit: *Ponite filium meum Salomonem in mulam meam*. Cardinales, vt aiunt, nunc mulos ferè quærunt cinericei coloris, eoſdemque magnos, & caudatos. Olim verò parui erant in pretio, vt ſcribit Politianus in miſcellaneis, in hoc verſu Martialis:

Non aliter ridetur Atlas cum compare gibbo,

legens pro gibbo mulo, tum quòd in vetuſtis quibuſdam codicibus ſic inuenerit, tum quòd Atlantem de Iuuenalis verbis, nanum quendam pumilumue fuiſſe temporibus illis haud ignoratum collegerit, per antiphraſim ſcilicet: ſic enim (inquit) nanum cuiuſdam Atlanta vocamus. Sed, & ſi muli pumili tum in pretio ſunt, inque delicijs habiti. Erat autem procul dubio ridiculum hominem nanum, mulo ſimiliter nano, & compare ſibi vehi. Iam verò, & itinera mulis peraguntur meritorijs, locis potiſſimùm montanis aſperiſque, in quibus equis longè præferuntur, non ſolùm quòd minus ceſpitent, ſed etiam quod per anguſtias viarum earumque præcipitia tutius ſeſſores deducant. Nec recens meritorium mulorum vſus eſt, ſed, & Horatio notus: inquit enim:

------Nunc mihi curta

Ire licet mula, vel ſi libet vſq; Tarentum.

curta, ideſt, vt Petrus Nannius Aalcmarianus interpretatur in ſuis miſcellaneis, nimio onere attrita, non autem vt multi volunt, cui aliqua pars adempta eſt.

VSVS IN BELLO.

Mulus centuriatus.

Muli ſchenophori.

Muli clitellati.

MVLORVM Vſum in bello fuiſſe vel vnum illud quod declarauimus, Neruæ numiſma teſtatur, ex quo etiam diſcimus arma peculiariter vexiſſe, (quòd alijs nunc regionibus equi præſtant, in Italia boues,) indeque non exiguum reipub. ceſſiſſe tributum, quod vbi bonus ille Imperat. ſuſtulit, mulos iſtos poſt modum publicos fuiſſe conijcio. Inuenio enim apud Vopiſcum, mulum nuncupari centuriatum, Mulum (inquit) centuriatum comiter curet. Hinc enim mulos apparet centurijs attributos fuiſſe, qui publici eſſent non priuati: vt videlicet mulum dicat centuriatum eo modo quo centuriatum militem dicimus, qui centuriæ attributus aſſignatuſque eſt. Σκευοφόροι vocantur muli iſti qui res ad iter bellumque neceſſarias ferunt. Notauit verò Cælius, eſſe ex Græcis qui angarum non pro operario tantùm accipiant ac miniſtro ſed pro achthophoro item ſiue baiulo: indeque, & mulos angaros dici compertũ ſibi eſſe. Erat, & clitellariorum mulorum in bello vſus, vt notum eſt ex hiſtoria Rom. Liuius: *Mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus, &c.*

VSVS IN MEDICINA.

Veneni curatio.

Lib. 3. c. 8. meth. cogn: ſimpl.

Ad ardores amoris.

Mulieres vt ſteriles reddantur.

Cordis vires.

Teſtium.

PONZETTVS Cardinalis veneno infectum ſi neceſſitas vrget, muli, aut cameli recenter occiſi ventri indi iubet: ita enim horũ animantium calore venenum reſolui, & membra, & ſpiritus roborari. Bartholomæus Maranta tam diu includi debere putat, quoad calor animantis omnino euanuerit, tumque in alium eodem modo homini eſſe ingrediendum, rurſusq; in alium atque alium ac quo pluribus vſus fuerit mulis eo tutius euaſurũ, fuiſſeq; ait principes, quos triginta, vel etiam quadraginta mulorum impendio certiſſimum mortis diſcrimẽ euaſiſſe hiſtoriæ narrent. Puluerẽ in quo ſe mula volutauerit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris à quibuſdã ſcriptũ eſſe teſtatur Plinius. Partes verò mularum pleraſq; ſteriles reddere mulieres authores tradunt, inde ſumpta occaſione, quoniam ſterile, vt dictum eſt hoc animal eſt. Cor ſiccũ, & vino aſperſum, datur (inquit Sextus) bibere poſt purgationẽ tricenariã, vt non concipiat mulier. Si duo teſticuli muli (inquit Albertus) in pelle eiuſdẽ corij

A corij constringantur,& super mulierem suspendantur,non concipiet, quàm diu ei ad alligati fue-
rint.Testiculum muli combustum brachio mulieris pro atocio iubet Sextus apud Aggregatorem
alligari:& si virgo ex eo biberit post primam purgationem, nunquam concipere ait: Dioscorides
ait: *Cum muli rene si bibatur populi albæ cortex, conceptionem impedire, vel sterilitatem inducere tra-* *Renu.m.*
dunt:sic enim vertenda sunt illa verba: ἱςορεῖται δὲ καὶ ἀτόκιος εἶναι, &c. Non abortiuum fieri tra-
dunt,vt Ruellius transtulit. Matrix mulæ si decoquatur cum carne asinina,aut alia, & inde co-
mederit mulier ignorans,nunquam,vt Rasis pollicetur, concipiet. Si dentur occultè mulieri e-
dendæ carnes, quibus incoctum fuerit aliquid de matrice mulæ, vel de ipsa matrice cocta, con-
cepturam vnquam negat Kiranides,apud quem lego, Lamprydem vermiculum in matrice mu- *Carnis.*
læ alligatum mulieri,etiam sterilitatem facere. Sordes aurium mulæ alligatas in pelle ceruina,&
brachio suspensas post purgationem mulieris. Sextus efficere tradit, vt non concipiat;esse autẽ *Sordium au*
quæ lana alba alligant,esse item quæ ex aqua eas bibunt. Rasis ait, si corio mulæ sordes aurium *ris vires.*
incluseris,& appenderis mulieri,nunquam concipiet:idem præstare Kiranides scribit,si occultè
propinaueris, in cibo nimirum,vel potu:item si castoreum cum eisdem sordibus sumatur. Idem
iubet,vt semen pæoniæ operiatur illis,atque ita mulieri circumligetur.Si bibat mulier assam fœti *Vrinę.*
B dam magnitudine fabæ in vrina mulæ non concipiet authore Rase:planè verò sterilescet si mu- *Sudoris.*
læ sudorem lana xylina exceptum pro pesso subdat,Hanc eandem sterilitatem faciendi vim Bur- *Burdo steri*
doni,sine hinno inesse volunt,quia hic scilicet similiter bigener est,& sterilis. Burdonis testiculũ *lis steriles*
supra sterilem arborem combustum,& extinctum de lotio spadonis Sextus alligatum pelli mulæ, *facit.*
& post menstrua brachio suspensum conceptum impedire asserit: quem tamen locum aliter citat
Aggregator his verbis: Tamarisci(quæ arbor sterilis est) carbones extincti in vrina cameli, in
pellicula mulæ bracchio alligentur mulieris,ne cõcipiat. Sed priori lectioni adstipulãtur barbari
quidam recentiores,vt ait Gesnerus,Aesculapij (hunc enim ferè pro Sexto citant) hæc verba *Vt mulier*
adferentes, *Auriculæ mulæ, & burdonis testiculi si gestentur à muliere, non concipiet.* Est tamen in *concipiat e-*
mulis,quod ad conceptum facit,imo ad conceptum violentum. *Cogunt* (inquit Plinins) *concipere* *tiam inuita*
inuitas setæ ex cauda mulæ,si iunctis euellantur inter se colligatæ in coitu. Nunc cæteras facultates *Cineris co-*
recenseamus. Aiunt mulorum pellis,& similium cinerem locis igne adustis apponi, & vlcera ca- *rij vis.*
lefacere, cum non sint apostemata:vtilem etiam esse attritis calceorum iniuria pedibus, & coxis, *Vngularũ.*
C itemquè fistulis,vt quidam ex Auicenna citant,vngularum muli, vel mulæ cinis teste Plinio, ex
oleo myrtino alopecias replet. Marcellus verò istiusmodi cinerem, & oleum myrtinum, cum
aceto,& cum pice liquida mixta,& imposita,etiam fluentes capillos continere scribit. Sextus pro *Iecoris bur*
vngulis muli,aut mulæ ad idem remedium,ponit iecur Burdonis: Burdonis iecur(inquit) combu *donis vis:*
stum cum oleo mixtino mixtum, & illitum capiti,capillos fluentes continet, & facit crescere, ma-
ximè si conorum cupressi cinis admisceatur, vt Matthiolus addit. Marcellus ait muline vngulæ
exustæ cinerem salubriter inspergi vitijs veretrorum,atqui Plinius formicationes,& verrucas ex-
cipit,arietis pulmonis inassati sanie curandas. Stercus mulinum cum oxymelle lienosis potui da- *Stercorũ*
tum,dolores efficaciter tollit, vt Marcellus scribit, Hippocrates verò stercus hoc combustum, *vis.*
tusumque ac cribratum, vino dilutum bibere iubet,si muliere fluxus ex vtero oboriatur. Medi- *Li.2.de nat.*
camentum ex vrina muli podagris vtile,describitur apud Aeginetam his verbis: *Vrinę muli sex-* *mul.*
tarij quatuor, argenti spumæ libræ duę, olei veteris mystrum, trita diu omnia, vt strigmenti spissitudo *Lib.7.*
fiat, incoquito donec digitos non inquinent. Plinius vrinam cum suo luteo illitam, clauos pedum sa-
nare tradit,& alias ait: *Lichnem mulæ potum in oxymelite cyathis tribus, comitialibus morbis vtilem*
tradunt. Marcellus verò,cum dixisset,muli impetigines in vtroque crure super genua nasci, & *Lichenis*
veluti cutis aridæ modo inhærere: iubet eas incendi,& stranguriosum diuaricatum desuper po- *vis.*
ni,ita vt defumigationem illam expansis vestibus tegat,ne qua odor,& fumus emanet,itaque effi-
D cacissimè incommodi eius vitio cariturum pollicetur. Ad suspiriosos remedium salutare ex eo-
dem: *Spumam de ore mulæ collige, & in calicem mitte, atque ex aqua calida, siue viro, siue fæminæ,* *Spumę vis*
quę hanc molestiam patitur, continuò da bibendam: homo statim sanabitur, sed mula morietur.

DE

DE ASINIS CORNVTIS.

CAP. V.

Lib.4. Aſini cornuti Africani. Scythici. Li.10.c.40:

TRIBVS in locis cornutos aſinos celebrari reperio, in India, Scythia, & Africa: cæterùm denturne, & ſi dentur, ſpeciene differant, non habeo, quod dicam. Africanorum meminit Herodotus, *Apud Afros* (inquit) *qui Aratores cognominantur, aſini cornuti reperiuntur.* De Scythicis verò ſic Ælianus: *In Scythia aſini cornibus præditi naſcuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis Stygis aquam continent, quæ tranſmittit vaſa omnia, etiamſi ſint ex ferro. Hæc cornua à Sopatro apportata fuiſſe aiunt Alexandro Macedoni, & illum admiratum miſiſſe delphos, vt dedicarentur Pythiæ, additis his carminibus:*

Hoc tibi Alexander Macedo mirabile cornu
Dedicat ò Pæan ex aſino Scythico.

Lib.4.c. 52. Aſini Indici cornuti.

Idem, & Indicos deſcribit his verbis: *Syluestres aſinos equis magnitudine non inferiores apud Indos naſci accepi, eoſque reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculiſq́ nigris* (cæruleis vertit Volaterranus) *eſſe, cornuq́ in fronte gerere vnicum* (Volaterranus addit ſeſquicubitale) *cuius ſuperius puniceum, inferius autem album, medium verò nigrum ſit: atq́ non omnes quidem Indos, ſed potentiores, cum tanquam armillis quibuſdam brachia, ſic cornua auro, certis ſpatijs ornarunt, ex his ipſis bibere ſolere. Ex hoc cornu bibentem ab inſanalibus morbis tutum fieri, neq́ eum ipſum conuulſionibus corripi, neq́ ſacro morbo tentari, neq́ venenis vllis ferunt. Quinetiam ſi quid prius peſtilens biberit, tum id euomere, tumq́ ad ſanitatem redire. Cum autem cæteri aſini, quibuſcumq. in terris ſint, tam domestici, quàm ſyluestres, tum ſolipeda animalia, talos non habeant, aſinos Indicos cornigeros Cteſias inquit, talis primùm, ijſq. nigris præditos eſſe. Deinde ſi quis eos confregerit, interiora quoq. nigra deprehenſurum eſſe: neque modò corporis velocitate longè multumq. cęteros aſinos ſuperare, ſed velocitate eadem equis, & elephantis pręstare. Cum autem in viam ſe dederunt, tardius primò ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem vt ſequi operoſum ſit, eorum verò curſum tranſcurrere nulli concedatur. Postea autem quàm fœminę pepererunt, patres circum pullos à partu recentes ſumma custodia verſantur, eorumque commorationes locis Indię deſertiſſimis ſunt.*

Cornu aſini Indici facultates.

Amor erga fœtus. Fortitudo.

Cum à venatoribus Indis inuaduntur, pullos ſuos adhuc ætate infirmos à tergo ſuo paſcentes habent, atq. pro eis propugnant: contra equites audent venire, eoſq. ferire. Tanto ſanè hi robore existunt, vt nihil eis obſistere queat, quin statim, & concidat, & perdatur, equorumq. in curſu latera diſcerpunt, ac lacerant, ac viſcera diſrumpunt, ex quo fit, vt ad eos equi appropinquare valdè metuant, appropinquatio enim capitalem vtriſque mulctam miſerabiliter infert. Ex eo namq. conflictu, non equi modo, ſed, & aſini pereũt: pergrauiter calcib. pugnant: eorũ morſus eatenus acerbiores ſunt, vt quicquid comprehenderint, funditus diripiant: ex his verò qui ſunt confirmata ætate incomprehenſibiles ſunt. Carnes eorum quòd amariſſimę ſint, haudquaquam eſculentę.

Li. 15.c.15

Hæc itaque Aelianus, qui & aliàs regis Indorum certamina recenſens, inter alia hos quoque cornutos aſinos inuicem pugnare tradit: quæ omnia, breuius tamen repetit Philes, aitque Indorum regem ex createre de huius animalis cornu confecto bibere, ſplendidum eum vocans, & cubitalem eſſe dicens, potionem autem eam contra morbum ſacrum, ideſt comitialem conferre. Adhæc feram ipſam inter ſolipedes ſolam, & talum, & bilis veſicam habere, vt perperam Volaterranus tranſtulerit, hanc feram carere felle, & potionem ex hoc poculo ad ignem ſacrum conferre.

Aſini cornuti figura fera.

Habes hic candide lector feram corpore auribuſque aſininis, binis armatam cornibus, quorum alterum, vt pictura ipſa oſtendit, è narium, alterum è regione oculorum exit. Communicauit iconem doctiſſimus, pariter atq; excellentiſſimus reipub. Norimbergenſis archiater Ioachinus Camerari⁹ ſyluestris aſini nomine. Cum verò ſolipes non ſit, ſed pedes in digitos findantur, aſinus ſyluestris Indicus eſſe non poteſt: quamobrem quærendam Scythicuſne fuerit, vel Africanus.

Li.3.part.2.

Adhæc Indicus vnicornis eſt, non bicornis, vt teſtatur ipſe Ariſtoteles his verbis: *Aſinus Indicus licet ſolipes, corniger tamen eſt, ſed ſingulare cornu gerit, & ſolus in ſolipedum genere talum poſſidet.* Idem teſtatur Plinius: *Cornigera* (inquit) *ferè biſulca: ſolida vngula, & bicorne nullum: vnicorne aſinus tantum Indicus, vnicorne biſulcum oryx. Talos aſinus Indicus vnus ſolipedum habet.* Et rurſus: *Cornua ſolipedum nulli excepto aſino Indico, qui vno armatus eſt cornu.* Recentiores quidam obſcuri, onagrum ſiue aſinum ſyluestrem Indicum magnam, & crudelem feram eſſe ſcribunt, cornu vnico, duro, acuto, & longo; robur ei eſſe tantum, vt ingentia de rupibus ſaxa euellat, idq; tantùm vim ſuam experiundi gratia.

gratia. Philostratus autem eadem ferè etiam quæ Aelianus, & Philes scribit in vita Apollonij: sed quod de viribus dicitur, Apollonium refellere. *Asinos syluestres* (inquit) *in vicinis Hyphasidi Indiæ fluuio paludibus multos capi dicunt: esse autem huiusmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more generose pugnant: & Indos ex illis cornibus pocula conficere: asseruntque nullis morbis illo die affici, qui ex huiusmodi poculo potarint: neque si vulnerati sint dolere, & per ignem etiam incolumes transire, neq; vllis venenis lædi quæcumq; nocendi gratia in potu dantur. Idcirco regum esse eadem pocula, nec alij quàm regi eiusmodi feræ venationem permitti. Apollonium itaque feram aspexisse,* Lib. 3

eiusq;

Apollonij dictum de cornu aſini Indici.

eiuſq. naturam cum admiratione conſideraſſe ferunt. Interroganti autem Damidi, an ſermoni, qui de E *poculo iam dicto ferebatur, fidem adhiberet: Adhibeo (inquit) ſi huius regionis regem immortalem eſſe intellexero. Qui enim mihi aut alteri cuipiam poculum ita ſalubre dare poteſt, nonne veriſimile eſt, & ipſum quotidiè illo vti, & ex eo cornu frequenter vel ad crapulam vſq. bibere? nemo enim vt puto calumniabitur eum, qui tali poculo etiam inebrietur:* Hæc ille. Celebrabatur modo, & alia fera in eadem India, quæ ſingulari quadam prærogatiua monoceros ſiuè vnicornis ab vnico cornu, quod in fronte perhibetur geſtare, nominatur, quæ nunquid etiam detur, nunquid cum hoc Indico aſino vnicorni ſit eadem, mox in ſequenti capite patebit.

DE MONOCEROTE SIVE Vnicorni propriè dicto. Cap. VI.

Opinionum de vnicorni varietas.
Thomę Iordani opinio.

AN detur reuera monoceros ſiue vnicornis, nonnulli ambiugunt, nonnulli planè negant, nonnulli omnino affirmant. Ego ſingulorum ſententias lectoribus fide- F liter recitabo, vnicuique ſuum relicturus iudicium. Thomas Iordanus itaque de phænomenis peſtis tractatu tertio cùm dixiſſet de lapide Bezoar: ſecundum locum (inquit) cornu monocerotis ſibi vendicauit, cuius prope diuinæ recenſentur operationes. Reges Indorum ex ijs cornibus crateres ſibi conficiebant, aſſerentes illo die, quo quis ex illo poculo hauſerit, immunem à morbis, vulneribus, flamma, & toxicis fore. Hinc Angelus Bargæus in Cynægetico:

------vnoq. in fronte ſuperbi
Cornu quod reges Indorum protinus aureis
Orbibus includunt, & vina liquentia potant.
Ac tum nec morbos tuti ſentire feruntur,
Nec quæ inter menſas occulta haſere venena.

Deſcriptio ex Cardano.
Cardani error:

Reperiri autē circa Phaſidē fluuium apud Colchos (in vicinis Hyphaſidi fluuio paludibus,) vnū cornu geſtantes aſinos, & ferociſſimè cum elephantis depugnantes author eſt Philoſtratus in vita Apollonij Thyanæi. Cardanus ſic deſcribit, eſſe animal rarum, equi magnitudine, pilo muſte- G læ ſimillimo, capite ceruino, in quo cornu creſcit vnicum, cubitorum trium longitudine, media in fronte atque rectum, in imo autem amplum, tendens in aciem: collum illi breue, iuba rariſſima, & in alteram tantùm partem tendens, crura veluti capreolo, tenuia; poſteriorum tenuior pars multo pilo villoſa, vngulæ bifidæ. In vniuerſum ſi quis aduertat, cerui naturæ non eſt abſimilis, præter cornu illud, ferùm valdè eſt. Naſcitur in Aethiopia inter ſolitudines, ſqualentemque terram atque inter ſerpentes, mirumq; in modum cornu eius venenis aduerſari creditur. Garzias ad Orto Proregis Indiæ medicus ait inter promōtoria bonæ ſpei, & Capo de Currentes viſum animal terreſtre quod etiā mari delectaretur, caput, & iubam equi haberet, cornu præditū duos palmos oblongo, mobili, quod modò in ſiniſtrum, & dextrum obuerteret, modò attolleret, & demitteret. Id animal cum Elephante ferociter præliari, eiuſque cornu aduerſus venena laudari. Ludouicus Vartomannus duos Sultano ex Aethiopia miſſos Mechæ ad Mahumetis ſepulchrum ſe vidiſſe ait cancellis obſeptos, minimè feroces, fortè longo iam carcere domitos. Idaith Aga orator Solymanni apud Maximilianum Imp. Marchus Scherer antè abiuratam religionem Christianam dictus, popularis meus Viennæ frequenti primariorum virorum corona auſus eſt proloqui, ſe in Arabia deſerta, vidiſſe gregatim obuerſantes vt armenta, monocerotes. Vix tamen reperitur, qui teſte veritate, tota orbis ſuperficie adamuſſim iam cognita, ſe vidiſſe affirmare auſit. Di- H luuio vniuerſali animalia perijſſe, nunc terra erui oſſa fabulantur plurimi, cùm maiori ex parte terræ viſceribus recondita exhumari cernant. Philoſophus aſſerit naturam nō deficere in ſpeciebus. Quotquot olim creatæ ſunt à protoplaſto, totidem ad finem ſæculi duraturas perſuaſiſſimū eſſe debet, licet indiuidua numero plura, paucioraue interdum comperiantur, quæ tamen minimè funditus intereant, adeò vt ne veſtigia extent. Adde differentiſſimas corporum figuras, quæ non leuem anſam dubitandi pariunt. Ad Dionyſij fanum prope Lutetiam integrum extat eximiæ proceritatis, magni quidem ponderis, ampliore baſe in conum progrediens, ambitu ſtriatum ſub ara quadam abſcondita fornice, aqua extrema ſui parte immerſum: Cryptam ſubeuntibus potanda datur aqua; ea hauſta ſubitò in copioſum ſudorem exoluuntur, perſuaſione adiecta, virtutem ſudorificam aquæ, à cornu monocerotis communicatam eſſe, qua etiam venena propulſare dicitur, cùm ratione naturali omnibus è calidiore aere algidum intrantibus, appulſu repentino, ceu antipariſtaſi quadam, humore ad extima propulſo, ſudor erumpat, quod iter facientibus æſtiuis ardori-

Fabula monocerotes diluuio vniuerſali perijſſe.
Dubium an extet Monoceros.
Cornu Sandiouyſianū.

A ardoribus familiare est, cùm sitibundi ad fontes aut riuulos potui indulgent, tum liquor frigidus
ventriculo neruoso, totique corpori æstuanti occurrens, è vestigio humorem per carnes, & cutis
meatus extrorsum protrudit, vt nihil beneficij à monocerotis cornu aquæ collatū meritò dici pos- *Venetorum*
sit. Solemnibus Venetorum ferijs Sanmarciano delubro quæ publicè spectanda proponuntur & *cornu.*
magnitudine, & figura his tā dissimilia, vt nihil cognationis habere prorsus dixeris. Eboris instar *Cornu Roman. Pont.*
splendens, læue, in gazis Pontificum summorum Romæ solus vidi, & contrectaui, purpurea cru-
mena obductum, cuius (vix duum palmum erat) exilitatem ad risum femè miratus, responsum
accepi, crebro vsu ita imminutum, neque de scabritie aliorum quæ videram, referri quid potuit.
Kereczenio Baroni ad Niclespurgū brachij mei crassitie ingentis molis erat os è Pannonum (quē-
admodum is referebat) regis *Matthiæ gloriosissimi thesauris* asseruatum, quod comparatione cū
superioribus facta, ausus fui, & ipso vehementer indignante, balænarum potiùs esse os quàm mo- *Ossa balænarum pro cornibus Monocerotis supponūtur.*
nocerotis cornu, dicere. Fucus fit facilè, cū in littora eiecti cetacei pisces, salo arenas propellente,
sæpe obruanrur, post multa demum sæcula, cariosa, seu teredine erosa, rursus ex imis terræ visceri-
bus, cornu falsa simulachra referentia, eruantur persuasis spectatoribus credulis, diluuio submer-
sa animalia ossibus superstitibus, nulla viribus derogata facultate, in medicum vsum trahi posse.
B Fidem facit, & ebur fossile, & mumia vulgaris. Addam, & hoc. Venetijs commilitones mei Iudæum *Ebur fossile.*
negociatorem apud fabrum argentarium fortè conuenerunt. Hic ostenso monocerotis cornu hoc
experimento verum comprobauit. In mensa cornu circulum delineauit, scorpium prius, postmo- *Experimentum de vera virtute monocerotis.*
dum araneum iniecit, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: de-
inde palmi altitudine quouis reptantes bestias, vmbra ne aut vi emanantæ, intra quadrantis
horæ spatium ambas necauit. Aberam tum ipse, spectaculi visu gratissimi ignarus, neque sæ-
pius quæsitum reperire licuit recutitum Apellam, popularis tamen meus à meo discessu iconem
à pictore præstātissimo depingi curauit, Albertoq; Laskio Satrapæ Polono ablegauit, vt regi Sar-
matarum Sigismundo II. ex imagine innotesceret, si fortè eius sibi comparandi, quod permagno *Probatio vulgaris cornu monocerotis.*
æstimabatur, desiderium infligeret. Sunt qui genuinum ab adulterino discernant, sola in liquorem
quemcumq; iniectione, videlicet, si is humor statim feruescens, quasi bullas produxerit, quod om-
nibus in calcem aut cinerem, redactis corporibus ob ἐμπύρευμα propriū esse consueuit. Alij gal-
lo arsenicum exhibent, cani vel columbæ, à cuius oblatione statim propinant monocerotis pulue-
rem, quo exanima restitui asseuerant. Figuram itaque tam animalis quàm cornu, huius magnitudi-
nem, substantiam, læuorem vel scabritiem cum pondere si spectes, dubius animi eris, & suspensus:
C exploratio si virium instituatur, & ea quàm fallax, & coniecturalis? Quæ me eò deducunr, vt vel pa- *Rondeletij sententia.*
rum vel nihil de eo animali sentiam, tāta præsertim imposturarum fertilitate. Subscribo sententiæ
præceptoris Rondeletij, qui libro de dosibus medicamentorum inquit. Rasura vnicornis, quia ca-
rius emitur, minore pondere datur, vt alia medicamenta pretiosa, quanquam eius vis, neq; ma-
ior, neq; certior sit, ea quæ est eboris, aut cornu cerui. Diuitibus quibus nihil pretiosum esse potest
præscribat, inopibus substituendo non semper cerui cornua, verùm etiam ossa equina aut canum,
sæpe etiam myrabolanorum ossa. Liberum est tamen per me cuiq; quod velit sancire. Equidem in
variolis, & morbillis infantium cum ab Imp. Maximiliano multi scobem vnicornis intempestiuè, & *Vsus cornu monocerotis*
importunè sæpe flagitarent, scio exhibitā rasuram cornu ceruini, eodem, & certiore fortassis suc-
cessu, de cuius viribus inferius, plura afferentur. Vsus est per se drachmæ, aut semissis pōdere in vi-
no aut aqua cordiali, rarò eam excedimus dosin, vel ob pretium, aut quia vix tantum ei fidere iu-
bemur, vt cæteris aspernatis huic soli miraculosam vim tribuamus. Alexicacis permixtum granorū *Pondus quo exhibetur.*
pōdere quoq; metimur, præsertim si vna vice velimus propinare, vt superius positis exemplis pro-
positum fuit. Hucusq. Iordanus. Fallopius quoq; nō rectè cōstare tradit, quid reuera sit vnicornu,
quamuis Ludouicus Romanus ipsum descripserit: se quidē genuina vidisse cornua in thesauro S. *Fallopij sententia.*
D Marci, prætereaque cū esset in Gallia aliud in Ecclesia D. Dionysij, sed quod vel dentis, vel ossis
quam cornu naturam referret. Vidisse, & tertiū apud D. de Brisach, qui id maximi faciebat. An ve- *de comp. med. c. 51.*
rò faciat ad venena se ignorare. Laur. Ioubertus in lib. de peste antiquioribus medicis celebratū
huius cornu facultatem fuisse negat; recentiores verò maximè cardiacon esse testari, & quibscūq; *Iuberti opinio.*
venenis resistere, cæterū eius vice pauperiorē frui posse cornu ceruino, quia ei viribus parū cedit.
Sed, & Antonius Ludouicus medicus Vlyssoponensis in libro de Empyricis, & miscellaneis quibus- *Cap. 18.*
dam à principio, quod à nullo antiquorum (quibus solis reuerentiam deferendam retur,) vis illa *Antonij Ludouici.*
aduersus venena sit relata, quamuis à multis affirmetur, sub dubio relinquit. Ioannes Goropius
Becanus reginæ Vngariæ archiater, cum dixisset de gryphis, temerariumque esse iudicare in re- *Lib. 9 de Venetic. & Hyperbor.*
rum natura non esse, quod ætas nostra non vidit: Monoceros (inquit) veterum scriptis iactatur,
& cornu quod eius esse fertur, pretio venditur ingenti, quale nunc Antuerpiæ vltra septem pe-
des longum, venale prostat tam integrū vt ne illa quidē pars desit, qua fronti fuit infixa, citra *Goropij opinio.*
tamen spongiosam coronam, qua ad duos palmos, & eo amplius cinctum fuisse videtur: dubitatur

tamen,an fera iſtiuſmodi inueniatur,qualem pictores nobis oſtendunt. Illud equidem ex hoc,

Monocerotem malè à pictoribus pingi.

cuius mentionem facio,cornu didici,perperam ab eis cornu fronti adfigi. Nam cuiuſcumq; animalis cornu eſt,hoc ſaltē cerno,ſic capiti fuiſſe infixū, vt radix inferius, ſummitas in altū ſpectaret,ſecundū frontem dorſum verſus nōnihil tota longitudine declinante: ita vt ſi currendum eſſet capite arrecto dorſo incūberet,vti in ceruis videmus:contrà ſi pugnandū,caput ad pedes priores eſſet inclinandum,perinde vt in omnibus ferè cornupetis natura comparauit. De hoc ſententiam à mercatoribus rogatus,reſpōdi tale eſſe,quale pro monocerotis cornu apud principes habetur; verùm diſplicere, quod Aelianus nigrum colorem tribuerit,cùm huius ſubalbidus eſſet, atq; illud præterea ꝙ Cteſias Artaxerxis medicus aſinos ſuos feros ita deſcripſerit, vt cornu dederit

De vnicornu Antuerpienſi opinio Goropij.

cubitale duntaxat, & illud supernè puniceū, & valde rubrū,cęteroqui in medio nigrū,quæ notæ huic noſtro minimè quadrant. Suſpicatus aliquando ſum cornu hoc piſcis alicuius eſſe, quod in eo genere admiranda plurima reperiantur;& hoc cornu quod Antuerpiæ eſt,ex Iſlandia ſit allatum.

Iſlādia qualis inſula.

Verùm ruſus in mentem venit, hanc inſulā non longè abeſſe ab illis locis,quæ ad Hyperboreos ſpectant,in quibus ferarum plurimum eſſe ob hominum,ſolitudinem non eſt abſurdum ſuſpicari. Eſt enim Iſlandia inſula Iſſedonū nomē habens ab Is id eſt,glacie,& Lant quod ſignificat regionem. Ex hac tria mea ætate,allata memini,quorum maximum modò indicaui. Incertum tamē eſt, an poſt glaciale hoc mare,ad quod inſula hæc iacet,cōntinens ſit ad Polū vſq; ac deinde ad Aquilonem,an verò Gronlandia,id eſt,viridis regio butyri copia maioribus noſtris nobilis,mari ab Arimaſpis ſecludatur.

Ioannis Aemiliani opinio.

Ioannes Aemylianus Ferrarienſis in naturali de ruminātibus hiſtoria, enumeratis,& deſcriptis vnicornibus,quotquot apud authores exſtat mentio: Cum ergò (inquit) tot tantaq; ſint vnicornium genera, quod nam ſit illud tam celebre alexipharmacū,tam ſalutare alexiterium,ac mirabile antidotum,nondum ſatis inter ſcriptores conſtat. Siquidem nōnulli ſuſpicantur eſſe monocerotis cornu ab Aeliano,Solino,Plinioque deſcripti:non defuerunt,qui illud eſſe aſini Indici,de quo meminerunt Ariſtoteles,Aelianus,& plures alij:fuerunt,& qui Indiæ equi ab eodē Aeliano commemorati,id eſſe exiſtimauerint:quibuſdam etiam in mentem venit,illue eſſe rhinocerotis cornu. Hiſtoricis medicis altercandi anſam præbuerunt,ſcilicet quodnā ſit animal Gręcis antonomaſticè μονόκερως dictū, Latinis verò vnicorniū ſiue vnicorne, & Italis alicornū vel lioncornū. quæ quidē ſingulæ nomenclationes tum animali, tum eius cornu inditæ ſunt. Ambigunt inquam medici quodnam ſit illud mirabile cornu,quod omnes pernitioſos morbos fugat, quod ſæuas profligat ægritudines,quod imminentem veneni præcauet inclementiā,quod veneni coinquinamento peſtilenti labefactatos,languidos,exanimatos, & propemodum mortis caligine obtenebratos,integræ valetudini ocyſſimè reſtituit incolumes:& deniq; quodnā ſit illud cornu adeò veneno infeſtum,vt illius præſentiam non admittat,non ferat,non patiatur,eamq; longè lateq; pandat,vel ſudore,vel aquæ feruore ac ſtridore,ſi in eam immergatur,mordicus litigant, & acerrimè inter ſe conflictantur medicorū ſectæ. Quocirca cū tanta ſit inter ſcriptores de vnicornio diſcordia, accidit, vt in principū theſauris varia ac longè diuerſa vnicorniū cornua quàm diligētiſſimè reſeruentur. Apollonius philoſophus,& plures alij eiuſmodi de vnicornio opinionem vanā prorſus eſſe,futilēq; ſuſpicati ſunt, quos ſecutꝰ eſt inter neotoricos Andræas Marinus Medicus: hic enim eam inanem eſse pluribus rationibus conatus eſt oſtendere,tum aduerſariorū argumenta infirmādo,tum dèmonſtrationes aduerſus illam adducendo,quæ ſuadere videntur,vanā illorum eſse ſententiā,qui tot tātaq; de eiuſmodi celeberrimo cornu prædicarunt. Etenim eiuſmodi cornu, quod tanti æſtimatur,parui penderēt omnes,niſi Aeliani atq; Philoſtrati authoritates illius æſtimationi ſuffragatæ fuiſſent:quæ tamen ſi accuratiùs perpendantur,infirmæ admodum titubātesq; apparebunt. Siquidem ipſi quæ ab alijs audierant,ſcriptis reddiderunt,& quæ paſſim rumore quodā circumferebantur,adnotarunt; vt ex eorum verbis facilè cuiq; compertum erit. Quapropter vnicornis cornu nequaquā maiori medicinæ faciendæ vſui eſſe,quàm cerui cornu conſtanter inquit Marinus,cuius ſententia vero conſonet,diſſonetue,ipſa iudex ſit experientia.

Andreæ Marini Libellus de vnicorni Latinè à me redditus.

Senſus incertos eſſe veritatis iudices

Andreæ Marini tractatum de falſa de vnicorni opinione Italicè conſcriptum Latio à me ex tempore donatum in gratiā eorum qui eam linguam non intelligunt, huic loco inſerere placuit. Veritas (inquit) in rebus ipſis naturalibus tam altis ſæpenumero immerſa eſt tenebris,vt ab humano intellectu niſi raro, & cum ſumma difficultate detegi queat. Cùm enim in inueſtigandi ea noſtris vtamur ſenſibus, qui ſuaptè natura imbecilli ſunt, & non ſemel de rerum ſubſtantijs ex accidentibus earum, quæ, & ipſa quàm ſint fallacia omnibus notum eſt, dijudicent, neceſſe omnino erit, incertos eſſe veritatis iudices: vnde etiam factum eſt, quod de vna eademque re non diuerſi duntaxat authores, ſed priuati etiam nonnulli, diuerſas, quin, & contrarias ſibi imbiberint opiniones. Nihil autem hucuſque vel dictum, vel ſcriptum eſt, de quo dubitari iure nequeat: indeque eſt, cur multi crediderint, omnia dependere ex opinionibus; nihilque eſſe, de quo dubitari non poſſit, aut cui nequeat aliquid opponi, poſteaquam in electione mediorum quilibet propter imbecil-

A imbecillitatem, vel intellectus, vel ſenſuum exteriorũ titubet, hæreat atq. uacillet. Hinc diuerſarum in qualibet arte ſectarum origo, quæ propter ambitronem, ſeu potius falſam ſcientiæ perſuaſionem quorundam (qui in ea quam ſemel, ceu veram ſententiam amplexi ſunt, non ſolũ ſine vlla veritatis indagatione pertinaciter perſeuerant, verũ etiam pro viribus, alijs ceu ueram, & genuinam obtrudere conantur) in quibuſcumq. ſemper ſcientijs, & in rerum publicarum, priuatarumq. gubernationib. pernitioſa ſemper fuit, medicinæ verò in primis pernitioſſima, in qua vel ab illius incunabulis ad hæc uſq. noſtra tempora diuerſæ ſectæ fuere, illæq. cæteris præualuere: quæ profuſioribus pollicitationibus ſequaces ineſcare calluere: indeq. eſt cur Arabum ſchola præ cæteris frequentata, prælatáq. alijs fuit. Hæc enim vt fundamenta, quæ iecerat, admodum debilia, ſtabiliret, paulatim ubi ſe ſe offerebat occaſio, ut auram captaret popularem, ſua vulgi opinionib. corroborabat, paucisq. annis totam artem diuerſis adimpleuit uanitatibus, & quò maior ei haberetur fides, non ſolum vulgi erroribus aſſenſit, ſed & philoſophis illis, qui eodem tempore emerſere, inter quorum promiſſa illud fermè erat minimum, quod ſenibus iuuentutem, ægris iam deploratis haud dubiam ſanitatem pollicebatur. Hæc eſt illa ſchola, quæ auri vſum medicinæ intulit, quæ gemmas, & quæ iſtiuſmodi rerum occultis facultatibus nullũ non morbi genus ſanare polliceri nõ veretur.

Sectarum diuerſitas vnde.

Scholæ Arabum.

B Veruntamen cum & aurum gemmæq. paſſim præſtarent venales, ne promiſſis æger fruſtaretur, atq. ita ſi fraus detegeretur, rurſus vſum introduxit aliorum orbium medicamentorum, inter quæ lapidi Paxar, ſiue vt ipſi vocant, Bezard & cornu monocerotis primas partes aſſignauit, ſiquidem hæc vulgus aduerſus omnia venena antidota indubitata, aduerſuſque omnes deploratos morbos præſentanea remedia eſſe prædicabat, etiamſi non cõſtaret quid eſſent, vbi prouenirent, & quando, & à quo tam inſignium, quas prædicabant, facultatum factum eſſet experimentũ: eſtque adhuc opinio illa altiſſimè in animis non ſolùm vulgi, ſed & principũ inſita, qui parui nunc faciũt gazas ſuas, niſi & monocerotis cornu poſſideant; quod cum aduerterent negociatores, varia, ac diuerſa cornu lucro allecti pro illo eis obtruſerunt, cariſſimeque vendiderunt. Aſerunt autem iſtiuſmodi cornu omnes corporis noſtri ſanare affectus, præſeruareq. ab omni veneno, & ſi aſſumptum fuerit, ſubinde expelli. Addunt & hoc miraculum quod præſente veneno per ſe ſudet, & in aquam iniectum bullas emittendo illud prodat. Præteribo interim cæteros abuſus, ne in magnũ aliquod volumen abeat oratio noſtra, in hoc elaboraturus tantummodo ut oſtendam, quam ſit remotum, non dicam a vero, ſed ab omni veriſimilitudine omne id, quod ad hæc vſq. noſtra tempora de cornu monocerotis, vulgò fertur, non gloriolæ cuiuſpiam motus ambitione, nec vlla quoq. impulſus,

Promiſſa de vnicornu.

C indignatione, ſed vno duntaxat deſiderio, vt proſit reſpubl. taciteq. veritatem detegam eis, qui in emendis iſtiuſmodi cornibus tam magnas inutiliter impenſas faciunt fruſtraq. ſpem ſuam collocant in re nullius penè facultatis, & fortaſſis remedia genuina, ac natiua, quorum facultates ſexcẽtis experimentis comprobatę ſunt, negligunt. Animus itaq. in primis eſt demonſtrare incertã omninò, ac ludricam eſſe, quæ de monocerote habetur, notitiã; deinde, quod ſi reuera haberetur, non poſſe eius cornu ijs præditum eſſe facultatibus, quæ vulgò ei attribuũtur. Monocerotis autẽ cornu nomine vulgus intelligit cornu cuiuſdam feræ exoticæ, vnico armatæ in fronte cornu, de qua diuerſæ ſunt doctorum ſententiæ. Alij enim monocerotem eſſe uolunt deſcriptũ a Plinio, Aeliano, & Solino, alij aſinum ſylueſtrem vnicornem memoratum ab Ariſtotele, & ab eodem Aeliano, alijſque; alij equum Indicum eiuſdem Aeliani, nec defuere qui rhinocerotem eſſe crederent. Quæ opinionum varietas non aliunde dimanauit, quam quod nemo eorum oculatus eſſet teſtis, ſed auriti omnes. Intereſt autẽ noſſe vocabulum hoc (monoceros, ſiue unicornis) commune eſſe omnibus animantibus, quib. unicũ cornu eſſet, quorum duo præcipuè ſunt genera, unum cui id in fronte eſt, alterum cui in narium extremitate, quare rhinoceros Græcis nominatur, cum illud monoceros dicatur eiſdem, & vnicornis Latinis Rhinocerotum inter quadrupeda unica duntaxat ſpe-

Authoris intentio.

Cornu monocerotis quid

Monoceros quid ſignif.

D cies datur, cuius cornu in nulla prorſus habetur æſtimatione, etſi nonnulli loco unicornu utantur, cum monocerote rhinocerotem confundentes. Monocerotum uerò, ſiue unicorniũm diuerſæ ab hiſtoricis ſpecies deſcribuntur Præterquam enim quod Albertus Magn. feræ meminit marinæ, quã ab unico in frõte cornu monocerotẽ uocat, ſunt, & aues, & terreſtria alia nõ pauca unicornia. Plinius aſſerit authoritate Cteſię in India boues reperiri integris, & indiuiſis ungulis, unicornes. Idem referunt Aelianus, & Oppianus de quibuſdã tauris Aonię. Teſtatur Ludouicus Barthema ſe uidiſſe Zeilę, quę urbs eſt Aethiopię uaccarum genus unico cornu in fronte armatum. eoq. palmũ longo, dorſum uerſus inflexo, & apud Cęſarem legimus in Hercinia ſylua boues reperiri unicornes: Eſt deniq. & oryx unicornis. Cęterum quemadmodum de hiſce unicornibus animantibus nulla mouetur dubitatio, ita contra, quę ſit terreſtris illa fera, quam κατ' ἐξοχὴν Gręci monocerota (Latini unicornem) dicunt, haud bene inter ſcriptores conuenit. Plinius feram ait eſſe *aſperrimam, reliquo corpore equo ſimilem, capite ceruo, pedibus elephanto, caudæ apro, vno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente.* Aelianus eandem feram deſcribit, illud tantum præterea ad-

Monocerotũ ſpecies.

Monoceros propriè dictus quid.

dens,quod iuba,piliſque ſit fulua, & quod cornu eius non ſit læue, ſed verſuras quaſdam natu- E
rales habens,& in acutiſſimum mucronem deſinens.Similiter depingitur,& à Solino, præterquã
quod admirabilem cornu dicat ineſſe ſplendorem.Scribit Ariſtot.aſinum eſſe ſylueſtrem (Indi-
cum) inſtar equi ſolipedem,ſolumq.inter ſolipedes vnico in media fronte cornu armari:& Aelia-
nus ait,ſe intellexiſſe,hunc equi eſſe magnitudine,reliquo corpore albo, capite verò purpureo,
oculis nigris:cornu habere ſuperius puniceum,inferius album,medium nigrum: Ex quibus verbis
facilè innoteſcit,hoc genus aſini à monocerote Plinij diuerſum eſſe,eoq.magis cum de vtroq.ſe-
paratis locis Aelianus (& Plinius)agat. Aliter omnino monocerotem delineauit M.Paul. Vene-
tus ex oculata fide. In Regno Baſman,inquit,permulti reperiuntur vnicornes,paulo elephantis
minores,pilis bubali,pedibus elephanti,caput habent,vt aper,& more porcorum in cœno morari
gaudent,& alijs immundis locis.In medio frontis geſtant cornu vnum craſſum,& nigrũ:Linguã
habẽt ſpinoſam,eaq.lædunt homines,& animalia.Hę feræ meo iudicio,à nemine hactenus deſcri-
ptæ fuerunt,Binos rurſus vnicornes Mechæ vidit Ludouicus Barthema,ſeptis aſſeruatos, quorũ
alter magnitudine erat pulli equini triginta menſes nati,alter magnitudine pulli vnius amni:quo-
rũ color equi erat muſtelini,caput cerui,collum non oblongum rariſſimæq. iubæ ab altera tantũ
parte dependentes:tibiæ tenues, eæque graciles admodum hinnuli modo, cæterùm plurimis pi- F
lis veſtitæ,vngulæ capræ;cornu prominebat in fronte vnicum.ſed adultiori longitudine triũ cu-
bitorum,minori quatuor dodrantum.Multas habet hoc animal notas cum Plinij monocerote cõ-
munes; differre tamen indicat vngularum diuiſura & lõgitudo ipſius cornu.Iã verò inter tot me-
moratos vnicornes,ſiue monocerotes,aſini tantùm,& equi Indicorum vnicorniũ ab Aeliano ex
Monoceros verus qui. auditu deſcriptorum cornu in medicina commendatur,cæterorum tanquam inutiliá ſilẽtio inuo-
luta ſunt.Fuerit itaq.verum vnicornu,quod apud vulgus in tanta habetur æſtimatione, ſiquidem
de nullo alio tam admirandæ vires ab vllo idoneo authore conſcriptæ ſunt. Atqui noſtris hiſce tẽ-
poribus,qui non ſolùm eas perluſtrarunt orbis partes,quæ antiquis erant cognitæ,ſed & illas præ-
terea,quæ diligenti nauigantium induſtria innotuere,nullibi iſtiuſmodi aſinos obſeruarunt,etſi in
eadem India alios viderint inuſitatæ magnitudinis,perniciſſimoſq.ac pulcherrimos,excornes,& ſi
obſeruauerint vnicornem quendam equo non abſimilem,incertum tamen adhuc eſt,nũquid is ſit,
qui ab Aeliano recenſetur,quandoquidẽ & animal ipſum,& cornu ipſius inde ſcriptũ nobis pro-
poſuit,ea videlicet tantùm de eo referens,quæ de viribus eius ab alijs acceperat, eoq.magis du-
bitandũ eſt,quoniam, & incolis ignotus eſt,quapropter facilè mihi perſuaſerim,omnes qui de eo
ſcripſere auritos teſtes eſſe,oculatum verò neminẽ,id quod ipſimet non diffitentur,dum inquiũt G
ſe ita ex alijs intellexiſſe;licebitq.dicere vnicornem illum aſinum Ariſtotelis, & Aeliani nõ ali-
ter reperiri in India,quam reperitur phænix in Arabia,vel dicendũ fuerit tam raros eos eſſe ani-
mantes,vt iam per centenos quin millenos aliquot annos nõ ſint amplius viſi.Adauget dubitatio-
nẽ tanta cornuũ varietas,ac differentiæ,tam eorum quæ ab authoribus diuerſimode deſcribũtur,
quàm eorum quæ in principum theſauris,faniſq.multarum vrbium aſſeruantur. Euidentiſſimum
enim ſignum eſt,non vnius eiuſdemq.animantis diuerſorũ eſſe cornua. Pliniani monocerotis cor-
nu longum eſt binos cubitos,colore nigro:Solini quatuor pedes & admirandi ſplendoris,quo ab
illo potiſſimum differt,etſi eandem interim ferã,vterq.delineet.Cornua aſini Indici ſylueſtris ſm
Aelianum triplici colore variat,& tantæ eſt craſſitudinis,vt ex eo crateres fieri poſſent, quod &
Philoſtratus meminit:monocerotis verò eiuſdem Aeliani cornu nigrum eſt,qui color,& a Plinio
monoceroti ſuo attribuitur,ſed addit Aelianus ſuum naturaliter anfractuoſum eſse,& ſpiris cõuo-
lutum,cuius rei Plinius non meminit:quale vero ſit cornu equi vnicornis,nemo indicauit, ideoq.
de eo nulla coniectura datur,ſicut nec de monocerote marino.Rarum illud ac pretioſum quod in
fano D.Dionyſij iuxta Pariſios conſpicitur,cum nullo prædictorum cornuum vllam habet ſimili-
tudinẽ:non.n.nigrum eſt,ſed eiuſdẽ ferè cum ceruino coloris:longum prope ſex cubitos, tam con- H
tra exile,vt fabricandis poculis prorſus ſit inidoneum, cùm craſſiorem eius partem binis anterio-
De vnicornu Lutetiano iudiciũ. ribus digitulis licet circundare:ad hæc quinq.illæ verſuræ,quibus mirabiliter diſtinguitur ab imo
ad ſummum vſque,multos viros doctos iudicioque præſtantes impulere, ut crederent non natu-
rale cornu eſſe,ſed arte effictum à peritiſſimo aliquo mangone,& ex apta quadam mixtura ad de-
ſcriptionem Aeliani efformatum,excepto colore,cuius nimirum,uel non meminerit,vel temporis
iniuria immutauerit.Huic ſimillimũ eſſe audio,quod Argẽtorati,itẽ quod Metis aſſeruatur: quæ
verò in gaza oſtenduntur D Marci,iam dictis prorſus differunt:Lõgiora enim ſunt ijs,quæ ab an-
tiquis deſcribuntur,verſuriſq quas ſuo monoceroti Aelianus tribuit,carẽt,ſuntq.exilia, & cyathi
ex ijs confici nequeũt.Vidi ego ſuperiori anno vnũ ſeptem dodrãtũ lõgitudine apud mercatores
qnoſdam Germanos ſimile omnino cum ijs,quæ Venetijs oſtẽdi dictũ eſt, colore tantũ excepto,
qui erat fermè buxeus.Aiunt & illa quæ penes Poloniæ regẽ ſunt,omni ex parte his ſimilia eſſe
præter craſſitiem,eſſe enim aliquanto maiora.Quod deſcribitur ab Alberto Magno à cæteris om-
nibus

A nibus prorſus variat. Maximum (inquit) eſt & ſolidum inſtar ceruini, longum decem pedes, iuxta radicem craſſum ſeſquidodrantem, quam longitùdinem, craſſitudinemque nemo alius, vel ex viſu vel auditu memorat. Habent, & Heluetij quoddam cornu, quod ſimiliter monocerotis eſſe ſibi perſuadent, repertum aliquando in ripa Arulæ fluuij iuxta Brugam oppidum, album, ſed in ſuperficie ſubflauum, duos cubitos longum, nullis tamen ſpirarum verſuris, odoratũ tum alias, tum accenſum inſtar moſchi ferè, eſtque celebre propter odorem. Ex hac itaque etiam cornuum varietate, vel quilibet videat, incerta eſſe omnia, quæ de vnicornu, cuius vbique terrarum tantum nomen eſt, & fama, prædicantur; eſtque veriſimile nullum ex omnibus commemoratis, etſi mille miracula eis affingantur, verum, ac genuinum eſſe, quandoquidem nullum eorum cum Indico illo Aeliani aſino ſimilitudinem habet: in nullo enim tres illos diſtinctos colores reperias, album, nigrum, & purpureum, qui verum ſunt, atque vnicum veritatis ſignum, inualidum aliàs atque incertum ad integram notitiam, cùm præterea nihil authores addiderint. Neque etiam affirmari poteſt, illorum aliquod equi Indici monocerotis eſſe ab eodem Aeliano celebrati ijſdem viribus quibus Indicus ille aſinus; cum ne ex auditu quidem habeatur, qualis ille ſit: ſin aliquod autem eorum ſimile ſit cornu monocerotis eiuſdem authoris, quale eſt Gallicum, Argentoratenſe, & Meticum, non
B cogimur propterea fateri verum eſſe vnicornu, quandoquidem vires eas ei non aſcribit, aſcripturus procul dubio ſi ijs præditum eius cornu fuiſſet. Augent porrò dubitationem nunquid fera illa, cuius miraculoſæ facultates in ore ſunt omnium, fuerit vnquam alicui nota; cum Romani, qui tam longè, lateque imperij ſui pomeria extenderunt, & ex India alijſque remotiſſimis prouincijs elephantes, rhinocerotes, ſimileſque exoticas feras alias Romam deferri curarunt, populoque in ſuis ludicris ſpectandas exhibuerunt, huiuſce animantis, quæ præ cæteris omnibus celebrabatur, nullam vnquam notitiam acceperint. Haud poſſum itidem mihi perſuadere, principes qui iſtiuſmodi cornua poſſident, fidẽ adhibere, quæ de viribus eorum vulgò prædicantur; Regum enim Indiarum exemplo pocula ſibi inde conficerent, ut ab quocumque morborum genere ſeſe præſeruarent, cùm tamen ceu inutilia, oſtentationis ſolummodo cauſa ea inter cæteram gazã reſeruẽt. In opulẽtioribus nobilioribuſque Angliæ eccleſijs, cum id regnum S. Romanæ Eccleſiæ adhuc obtemperabat, multa iſtiuſmodi cornua oſtendebantur, quæ ſi ex me quæratur, ad quod genus animantium pertineant, non erubeſcam dicere, diuerſorum, quia ſibi inuicem differunt, animantium eſſe, cæterùm tantæ feritatis, ut nunquam uidenda ſe offerant, cornua uerò in locis, ſyluiſque deſertiſſimis exuant, quod & ceruos facere uidemus, quæ poſtmodum reperientibus fiunt admira-
C tioni; Fieri itẽ poteſt a mari, quod non pauca terreſtrium ſimilitudine animalia procreat, nonnulla eiuſmodi cornua eijci, quale in primis eſſe arbitror, quod tam enormi longitudine ab Alberto deſcribitur, cuius uidelicet uaſtiſſimum elephantis caput minimè foret capax, quin rationi neutiquam fuerit diſſonum, ſi arguamus omnia illa Angulorum cornua marinorum animantium eſſe (cũ in tota illa inſula tales reperiri feras terreſtres nulla unquam teſtata ſit hiſtoria) diuerſiſq. temporibus in littora ab Oceano eiecta, id quod indicat etiam ſoliditas, colorque & forma ipſa cornuũ, quibus a cæteris enumeratis differunt. Cæterũ vt unde digreſſa eſt, reuertatur oratio; dicamus, itaq. ſi ipſa fera ignota nobis eſt, quomodo dabitur, & cognoſcetur ipſum cornu? Dicet autẽ aliqs, nihil planè referri, etſi ignota ſit ipſa fera, quãdo à doctis notæ ſint præſcriptæ, quibus vnicornu inter cætera animantium cornua dignoſci queat. Cui reſponſum eſſe volo, fallaces omnino eſſe iſtiuſmodi notas, quandoquidẽ in paucis conuolutiones illis cõſpiciuntur, & ſi quæ eas habẽt artificiales eſſe ſuſpicari licet. Adhæc tribuuntur ab Aeliano monocerotì, non autẽ equo, & aſino, ad quas non ad monocerotẽ vires eas miraculoſas refert. Durities quoq. multis alijs cornib. cõis eſt; itẽ & pondus ipſum. Experimẽtum autẽ quod fit per binas columbas uenenatas, prorſus puerile eſt, etſi enim illa cui unicornu præbetur, tardiùs moriatur, in uiuis tamen ſeruari non poteſt, & ar-
D ſenicum, ſiue auripigmentum per quod fit experimentum, non eſt ſimpliciter loquẽdo venenum, ſed medicamentum erodens, corroſiuum barbari dicunt, cui nullũ reſiſtit antidotum, ſed medicamenta potius emplaſtica, & pinguia. Verum autem, & genuinum experimẽtum, quod fit per viperam, quæ ſua natura uenenum morſu infligit, & occidit, fucum, fraudemque non ſemel detegit, & licet columba, cui poſt oblatum arſenicũ datum eſt vnicornu, tardius moriatur ea cui nihil oblatũ eſt, id fit ratione aſtrictionis, & exiccationis, quæ nõ ſinunt arſenicũ tam citò reſolui, ut fit in altera. Idem enim præſtant, & cornu ceruinũ, & bolus Armenus, ſimiliaq. ſimiliter exiccantia, & aſtringentia, vt non ſemel ſum expertus. Color buxeus in nullo vnicornu cum ab antiquis, tùm a recentioribus deſcribitur, imò verò legitimorum alterum tribus colorib: uariat, alterius color ignoratur. Rectitudo etiã communis eſt cum alijs vnicornibus. Ebullitio illa fucus eſt agyrtarum atq. circumforaneorum; nam & oſſa omnia exuſta, & flaccida, multaque alia ſua natura arida, ut terra ſigillata, bolus Armenus, calx, & mille alia ſimiliter bullas excitant. Quæ cum ita ſint, videor mihi poſſe affirmare, non haberi: nec poſſe haberi certã notitiã tam cornu iſtius, quam animantis, cuius

Monoceros Romæ nunquam viſus

Vnicornua Anglicaqualia.

An vnicornu cognoſci queat.

Arſenicum quale venenum.

id esse dicitur, nec etiàm dubito, quin & notas illas quas hactenus recensuimus, ei affinxerint. E

Vires vnicorna ascriptas fabulosas esse.

Cæterum concedamus vulgo notissimum esse vnicornu, facillimè tamen, & manifestissimis rationibes refellere poterimus omne id quod hucusque dictum scriptumue de eo est, & quod ignarũ vulgus iactitat, nugas aniles sapere, cum ne famæ eius extet manifesta origo: quæ verò historici prodiderunt, adeò etiam a verò aliena, vt vel ipsos etiam pudeat affirmare; aiunt enim sic vulgò dici, ita percrebuisse famam; imò verò qui inter illos rectiùs sapiunt, vulgi eam opinionem ludibrio habere videntur. Aelianus scribens de equo illo vnicorni ait: *Terram Indiam equos, & asinos vno cornu præditos procreare ferunt. Horum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ venenum mortiferum coniectum si quis biberit, nihil graue perpetietur, quod cornu vtriusque horum vi veneno aduersa polleat.* Sed de asino etiam eodem alias ait, *Indos potentiores, cùm tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro certis spatijs ornarunt, ex his bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipsum conuulsionibus corripi, neque sacro morbo tentari, neque venenis vllis ferri, quin etiam si quid pestilens prius biberit, tum id euomere, tumque ad sanitatem redire.* Loquitur vt vides Aelianus alieno ore, ore inquã gentium exoticarum, nihilque de suo addit: & cum de forma agit ipsius feræ, clarissimè ostendit, eam sibi prorsus esse incognitam; inquit enim *ita ab alijs se intellexisse*; nihilominus bonus iste vir inter cæteros, qui super hac re scripsere, maiorem fidem mereri videtur. F Philostratus quidem maius adhuc miraculum de hoc cornu recitat in vita Apollonij, sed quàm parum fidei adhibeat, ostendit, inquiens: *asinos syluestres in vicinis Hyphasidi fluuij paludibus multos capi dicunt: esse autem huiusmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more generosè pugnant, &c. Indos ex illis cornibus procula conficere, asseruntque nullis morbis illo die affici, qui ex huiusmodi poculo potarint, neque si vulnerati fuerint, dolore, & per ignem etiam incolumes transire, neque vllis venenis lædi, quæcunque nocendi gratia in potu dantur; idcirco regum esse eadem pocula, nec alij, quam regi huiusmodi feræ venationem permitti: Apollonium itaque feram aspexisse, eiusque naturam cum admiratione considerasse ferunt; interroganti autem Damidi, an sermoni qui de poculo iam ferebatur, fidem adhiberet; adhibeo (ait) si huius regionis immortalem regem esse intellexero, & quæ sequuntur.* Ridet itaque prudentissimus ille Philosophus falsum illum vulgi errorem, quod aliorum verbis, ac speciosis sæpe etiam mendacijs fidem adhibet priusquam rerum cernat euentum, aut, causam perspectam sibi habeat.

Hæc itaq. sunt quæ ab antiquis de vnicornu tradita sunt memoriæ, sed tam à vero aliena, vt refelli non egeant. Sæpenumero serio, seduloque mecum perpendi, num vlla ratione cornu istud, G si fortè daretur in rerum natura, ea quæ de eo referuntur, præstare posset, cæterum si me Deus amet, nullam hucusq. inuenire potui, ideoq. omnino asseuero, nec facultatibus ea posse præstari

Caloris naturalis opera.

manifestis, nec etiam proprietatibus occultis, absq. caloris naturalis opera, qui neq. calfacit, neq. concoquit, nisi prius, quod concoquendum est, amplectatur, ac aliquantisper remoretur, quod profectè labris tantum admotum præstare non poterit, propter temporis paucitatem quo poculum ei admouetur; & venenum similiter poculi aduersam qualitatem imbibere nequit, nisi & calor idem

Pæoniæ vis

interueniat; quod cùm Arabes aduerterent, decreuerunt, vt cornu ipsum, vel in cibo, vel in potu propinaretur, vt domitum è calore nostro vim suam egerat more aliorum medicamentorum. Quod si verò obtruserint mihi pæoniæ vsum, quæ à collo sospensa morbum sacrum curat; etiamsi à calore vis eius non eliciatur, eodemque modo, & vnicornu vires illas suas exercere posse, iam dicam me verè victum, dummodo concedant, vni tantùm id veneno remedio esse, non autem om-

Medicamẽta singularia omnibus venenis non prodesse.

ni, vt passim blaterant. Qui enim id admittemus, cùm sit notissima omnibus diuersa multorum venenorum, contrariaque natura, & forma? Extant passim diuersa remedia aduersus varia venena, quæ nos manifestis interimunt qualitatibus, nec desunt alia aduersus ea venena, quæ occulta lædunt proprietate, differunt enim inuicem venena diuersitate naturæ, nunquam autem admittet philosophus ab vno, eodemq. subiecto contrarios edi effectus, verbi causa, repugnare cicutæ, & scamoneæ, quod etsi impossibile sit, facilius tamen tolerari queat, quam quæ de vnicornu nugantur. Quid verò etiam dicemus de vomitu accepti iam veneni? qua vi id coget euomi? falsum item quod sequitur, quod bibendo ex hoc cyatho bibẽs ab omni incurabili affectu reddatur immunis. hoc.n. si uerum esset, reges illi, qui eo vtebantur, etiamnum essent superstites, ut appositè argu-teque Damidi respondebat Apollonius. Porro quod dixi de uenenis, idem dico de corporis

Conuulsio vnde.

affectibus, nam & hi variant, inuicemque contrarij sunt. Conuulsio fit nonnunquam à repletione, nonnunquam contra ab inanitione, cui quæso earum opitulabitur vnicornu? vtrique nemo dixerit; contraria enim utriusque causa est: anne vni soli? cui obsecro? Iam & illud quod aiunt incolumes ire per ignẽ qui ex istiusmodi poculo biberint, adeo omni caret fide, vt refutatione nõ egeat; & omni denique vanitate uanius est dicere, vulnerari posse aliquem, qui nullo afficiatur dolore, quia ex eo poculo potauit. Quibus ueterum superstitionibus sic breuiter refutatis, accedo ad neotericos. Hi autem tot tantaq. promittere non fuere ausi; verebantur.n. ne ad tribunal experientiæ

A tiæ dies ipſis diceretur:commenti tamen etiam nonnulla ſunt,vt potentiorum ſibi captarent au-
ram,& cornu ſimul etiam authoritatem eandem conciliarent, ſed & horum fraudem fraude, fu-

Recentiorũ de vnicornu figmenta.

cum fuco,detegam. Aiunt illato vel quocunque veneno ſudorem, vnicornu edere, vel aquæ im-
miſſum bullas excitare. Vtramque autem hanc poſitionem falſam eſſe, experientia redarguit,
multiſque inſuper rationibus refutare poſſumus. Fit enim ſudor à facultate vegetatiuà quæ vel

Sudor vnde fiat.

operatur,vt ſeipſam exoneret,vel cùm à facultate ſenſitiua ſtimulatur: priori modo ſudamus in
fine febrium,altero cum inſigni aliquo dolore torquemur:neutro autem modo vnicornu ſudorem

Vnicornu non ſuadere illato veneno.

poteſt emittere:vtraque enim facultate illa caret: falſum igitur, quod de ſudore iactitant. Nec
mouere nos debet,quod nonnulla animalia venenum præſentiunt,ac præcognoſcunt,manifeſtent-
què, vt Perdix, aquilæ, pauo, pſittacus, alia. Etenim actio hæc (dummodo quod ſupponimus,
verum eſt: ego enim id non obſeruaui,) corporis eſt vitam habentis, cuius anima fortaſſis occul-
tam aliquam habuerit cum noſtra natura ſympathiam, quæ moueatur, vt nobis opituletur,quod
de vnicornu dici non poteſt, quod iam ab ipſo cuius erat, animante ſeparatum, vita animaque
caret: & ſi mihi obiecerint, marmora, aliaque leuia cornua, imo,& ferrum nonnunquam ſudare:
dicam id non eſſe ſudorem,nec originem habere ab interna corporum eorum natura ſed à vapori
B bus calidis,& humidis,qui in corporibus denſis,& læuibus condenſantur,& in guttas conuertun-
tur:ſed,& hoc argumento,ſuo ſe veluti gladio necant, fucumque detegunt: nam niſi calidis ci-
barijs cornu affigentes,ſudorem eliciunt; ſin inde auferatur,neutiquam id amplius præſtare poſ-
ſunt. Cur modò in aqua bullas excitet,antea oſtendi,atque ita vtramque fraudem detegi. De-

Cur bullas in aqua excitet.

inceps itaq; ſermo erit de medicis,qui hoc cornu ad grauiſſimos periculoſiſſimoſq; morbos tãquã
arcanum quoddam metaphyſicum vſurpant, affirmantque in potu exhibitum ab omni veneno li-
berare,à febre item peſtilenti,à morſu canis rabidi,ab ictu ſcorpionum,aliorumque animantium
venenatorum,necnon à morbo comitiali, à fluxu ventris,& lumbricis: cæterùm quod fluxus co-
hibeat, vermes eijciat, febribus peſtilentibus proſit, id quidem cum cornu ceruino commune

Vires veræ & fictitiæ.

habere,reliquas autem enumeratas facultates vnicornu eſſe proprias inquiunt. Haud verè mo-
do aſcribi iſtiuſmodi vires, hoc ſolo arguã argumento, quod nullus detur idoneus, & fide dignus
author,qui vel expertus eas fuerit, vel expertum ſe eſſe ſcripſerit. Sola itaque illa,quæ ſemper
fuit æſtimatio,perſuaſit ignaris non ſolùm aduerſus prædictos affectus,ſed,& cæteros omnes re-
medio eſſe poſſe, poſſeque hominem reuocare ab Orco. Fieri autem poteſt quoddam vnicornu
curare morſum canis rabidi,quod, & cancrum fluuiatilem præſtare aiunt,etſi,& huius quoque rei
C incerta ſint teſtimonia:cùm verò cornuum, quæ vulgo vnicornia nominantur,tanta ſit varietas,
quis diuinauerit, quale ex ijs ſit vel morſus canis rabidi, vel ictus ſcorpionis antidotum? Quis
itidem certos non reddet; experimentum ita factum, vt oportuit? Omnibus autem venenis non
poſſe vnicornu aduerſari, ex eorum varietate, iam oſtendimus. Deteguntur adhæc mendacia,
ex tam enormibus promiſſis. Morbo comitali aliquando adiumento fuiſſe non negauerim, cùm
videlicet à lumbricis oritur,vt in puerulis non ſemel contingit:aliàs fruſtrà eo multoties vſus sũ.
Quod uerò proſit peſtilentiæ, fluxionibus, & lumbricis,id quidem nullam habet admirationem,
cùm,& alia cornua idem præſtent,vti in ceruino quotidiè experimur:reſiſtunt enim putredini, fri-
gida ſcilicet, & ſicca:putredo verò generat vermes, & peſtilentiam: eademque qualitate fluxus
ſiſtunt, vlceraque inteſtinorum ſanant ſicuti multorum præclariſſimorum virorum experimento
conſtat. Vnicornu itaque non tam admirandis præditum eſt facultatibus, vt vulgus ſibi perſua-
det. Atqui dixerit quiſpiam, antiquiſſimam eſſe eam famam, atque adeo fulcro nixam ſolidiſſi-
mo, vt ad noſtra vſque tempora perdurauerit: nec defuerint fortaſſis etiam, qui dicent, haud te-
merè ex vnicornu pocula ſibi reges illos factitaſſe. Quibus omnibus diuerſimodè poſſim reſpon-

Fama vnde ſæpe oriatur

dere,ſed hoc duntaxat reſpondiſſe ſuffecerit,ex tantilla etiam cauſa ſummam, & diutiſſimam ali-
D cui rei poſſe cõciliari famam,cùm à principio cauſa ipſius vanitatis à magnæ aliquo authoritatis vi
ro non detegitur: fuiſſe autem vanitatem indicabat Apollonius, cùm Damidi reſponderet, etſi
vulgus mendacijs potius, neſcio cuius quàm veritati, tantique philoſophi authoritati fidem ad-
hibere malit. Vnde enim ea fama orta ſit,hactenus non conſtat; conijci tamen poteſt inde ortam
eſſe, quod cùm naſutus quiſpiam videret regum pocula ex eo eſſe facta,ſibi perſuaderet, & mox
cum alij,ſententiã ſuam communicaret, præcauendi ſibi à veneno cauſa ex ijs bibere, cui nimi-
rum expoſiti ſunt principes,maximè qui tyrannidem exercent: fierique poteſt, principibus gra-
tiſſimum fuiſſe, vt vulgus ea crederet,quoniam hoc modo ſpem omnem venenandi eripiebant,
id quod hodieque principes etiam facere ſolent. Videas enim in eorum menſis iſtiuſmodi cornua,
vel etiam linguam ſerpentinam vulgo dictam,finguntque,vel partim etiam ſibi perſuadent,ſi in-
ferentur aliquod venenum,ſudore ſuo illuc proditurum,etſi tamen id nunquam ſint experti. Iam-
que euanuiſſet rumor iſte,niſi ab Aeliano, & Philoſtrato foueretur,cùm tamen, & ipſi vulgi nar-
rent fabulas. Mirum autem eſſe non debebat, quod ex eo ſibi pocula fabricarent reges, eximij

enim

Cur ex vnicornu pocula à regibus facta.

enim ſplendoris erat, vt Solinus teſtatur, & raro admodum ipſa fera capiebatur, adeò vt ſolis regibus venatio relinqueretur: ſolentque ſimiliter noſtri temporis venatores, ſi feram aliquam, quæ rarius capi ſolet, ceperint, vel voluptatis, vel oſtentationis cauſa partem aliquam ſibi reſeruare: videaſque nonnullos domi ſuæ oſtendere pedes vrſorum, nonnullos dentes, alios aprorum roſtra. In mentem etiam mihi venit, me aliquando legiſſe, incolas inſularum Occidentalium, quæ noſtro æuo detectæ ſunt, pocula ſibi conficere ex cranio humano. Tranſalpini verò populi galeas ſuas ferarum, quas ceperunt, exornant exuuijs, more antiquorum illorum heroum qui ad Troiam bellarunt. Mirum igitur minimè eſt, ſi ex tam inſolentis feræ cornu pocula ſibi reges illi conficerent. Ego verò miror ſummoperè, quomodo ex tam exili cornu, quale deſcribitur, & oſtenditur nunc vulgò pro cornu aſini vel equi Indici, ea confici poſſent, ideoque non ſemel dubitaui, num fierent ex cornu rhinocerotis, quod nimirum ad ea paranda non in idoneum eſt, vel forſan alterius feræ nobis hucuſque incognitæ. Ex hiſce itaque omnibus quæ hactenus dicta ſunt, liquidò conſtat, vſum vnicornu, abuſum eſſe, manifeſtumque dolum, cum nullum habeamus ſcriptorem claſſicum, idoneumque ac fide dignum, qui feram ipſam viderit, cumque, & inter eos, qui ſe ex vulgi opinione de ea ſcribere non diffitentur, non bene conueniat; cùm denique incertæ ſint ipſæ per quas dignoſcas, notæ, ſi fortè fortuna ipſa iam ad nos perferretur fera. Quod ſi verò iam concedamus, vulgò notiſſimam eſſe, notiſſimumque ipſum cornu, nihilominus vana adhuc erunt, quæ de eo iactitantur miracula cùm ab antiquis, tũ à modernis: nec plus poterit, quàm ceruinum. Relinquatur ergo poſthac agyrtis ac circulatorib⁹ pretioſiſſima hęc ſe dijs placet, gẽma, reſtituaturque tutiora cum aduerſus venena, tum aduerſus corporis affectus remedia, quorum paſſim plena ſunt claſſicorum authorum volumina.

Ambroſij Paræi opinio Li.20.c.39.

Hæc itaque omnia Marinus: à quo non diſſentit Ambroſius Pareus Regis primarius, & Pariſienſis Chirurgus in libro quem edidit de venenis, qui operis ſui eſt vigeſimus. Permulti (inquit) hodie ſunt, qui egregiè ſe aduerſum venena, veneficiaque omnia putant munitos, ſi cornu monocerotis puluiſculum, vel certè infuſum paratum, & ad manum habeant. Itaque me operæ pretium facturum putaui, ſi quantum veritatis inueterata hæc, & penitus animis hominum inſidens opinio haberet examinarem diligentius. Id quò fiat melius, tres mihi ſcopos ipſe proponam, in quos omnes rationes conferam. Primus erit de ſignificatione vocabuli vnicornis: Secundus, an aliquid ſit huic nomini ſubiectum, quod reuera exiſtat, an potius imaginarium ſit, & tanquam Chymera aut Tragelaphus. Tertius, ſi id quod animalis huiuſmodi dicitur eſſe cornu, aliquid virium aut facultatis habeat contra venena.

Quid ſignificetur nomine vnicornis

Quod ad primum attinet, de dictione vnicornis obſcuritas paulò maior eſt, quid ſignificet apud Gallos quam apud Latinos, aut Græcos. Receſſit enim Gallica dictio longiùs à voce, & ſignificato: at apud Latinos quod dictione vnicornis, animal ſignificetur vnico cornu inſtructum, tam clarum, & perſpicuum eſt, quàm vulgò notum idem illud portendi apud Græcos, dictione monoceros.

Quod vnicornis qualis dicitur fera non exiſtat.

Quod verò ad ſecundum ſcopum ſpectat, arbitror id animal quod vnicornis dicitur, & vulgò intelligitur, imaginarium potius quid eſſe, quàm in rerum natura exiſtens. In quam ſententiam his coniecturis potiſſimùm ducor: quòd ex his qui terrarum orbem peragrarunt, nullus hodie ſit, qui profiteatur, viſum ſibi eiuſmodi animal. Profectò Romani domito orbe, omnia quæ rara adeoque pulchra eſſent inquiſitores diligentiſſimi, ſi vſpiam aliquo orbis in angulo talis latuiſſet fera, eius ſibi copiam feciſſent, & nummis ſuis aut armis inſculpſiſſent: quemadmodum crocodilos, elephantes, aquilas, pantheras, leones, tigres, & alia his regionibus ignota animantia inſculpſerunt. Quod ad eos qui de vnicornu ſiue audita ſeu tradita, ſeu animo ad voluptatem, & arbitrium concepta ſcripſerunt, vix duos reperias qui ſibi conſentiant, ſeu in corporis, ſeu in morum, & conditionum eius deſcriptione.

Lib.8.21.

Munſteri de vnicornibus opinio.

Plinius ſcribit vnicornes reliquo corpore equo ſimiles eſſe, id eſt, vt interpretatur Cardanus, equina magnitudine, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, vno cornu nigro media fronte, cubitorum duum. Munſterus qui (vt ludit Matthiolus) vnicornes nunquam niſi pictas viderat, has contra non equina magnitudine eſſe prædicat, ſed trimeſtris hinnuli, non pedibus elephantinis, ſed fiſſis caprinorum in modum, cornu non duum modo, & trium ſæpe cubitorum altitudinis, colore muſtelino, ceruice non admodum procera nec valdè crinita, rarioribus nempe, & breuioribus pilis inſtructa, ex altero tantùm latere pendentibus, cruribus macilentis, & tenuibus, natibus quidem arduis, ſed valde piloſis. Cardanus ab vtroque diſſentiens ſcribit cornu illi in media fronte tres tantùm digitos longum prominere.

To.1.lib.5. c.5.Coſm.

Andreas Theuetus meminit vnicornis, viſi nobili cuidam Turcæ Sangeaco, quæ magnitudine ſemeſtrem aut quinquemeſtrẽ taurum æquaret, vnico verò cornu, non in media fronte, ſed in ſummo capitis vertice geſtaret, at cruribus, & pedibus aſininis eſſet, pilo tamen longiore, & auribus rangifero animali ſuppolaribus noto haud abſimilibus: Tanta eſt de huius feræ effigie varietas. Sed non minor de moribus, & ingenio. Plinius enim aſperrimam eſſe feram monocerotem, mugituque graui ſcribit, itaque viuam nunquam capi. Aſperitatis eius rationem reddit Cardanus, quòd ſcilicet indigena ſit, & incola

A incola deſertorum Aethiopiæ regionis, ſquallidæ, fædæ buffonibuſque, & virulentis huiuſmodi feris obſitæ. Alij contrà ingenio illam mitiſſimo, omninoque amabili, & omnium facillimo prædicant, modò ne quis ipſam data opera offendat, & inclementius tractet. Nam cum ex terra capite demiſſo paſtum non petat, quia cornu inde arcetur longitudine: neceſſe eſt, vt ex arboribus pendentes fructus decerpat, ex raſtris, è manu deniq; humana, è qua profectò fructuum oblata omnia genera, herbas, ſpicarum faſciculos, poma, pyra, arantia, legumina intrepidè, & innoxiè legit. Ego verò vſque res proceſſit, vt fingant eam virginũ amore capi, ipſarum pulchritudine dellinita, adeò vt in earum contemplatione defixa, & blandimentis allecta, hoc ſæpe compendio à venatoribus capiatur. In hac ſententia eſt Ludouicus Vartomanus, negans feroces eſſe vnicornes: duas enim ait vidiſſe ſe ex Aethiopia miſſas ad Sultanum, qui eas in Mecha fælicis Arabiæ vrbe, Mahumetis ſepulchro nobili, cratibus concluſas continebat, & alebat. Theuetus eouſque peregrinando iactat, diligentiſſimè ab incolis perquiſiuiſſe, quid ſentirent de eiuſmodi fera, nunquã tamen de ea reſcire quicquam potuiſſe. Ex quo videre facile eſt haud viſas fuiſſe noſtris, nec Vartomani temporibus eiuſmodi feras. Opinionum profectò tam diſſentientium tanta contrarietas

Vnicornis vt pabulum petat.

Vartomani de vnicornium ingenio ſentẽtia.

B facilè adducit me, vt credam vnicornis haud eſſe proprium animalis exiſtentis in rerum natura nomen, remque planè commentitiam eſſe à pictoribus, & rerum naturalium ſcriptoribus ad legẽtium aut ſpectantium voluptatem pro arbitrio effictam. Vt enim via recta vna eſt, flexus verò multi: ſic veritatis vna eſt, ſibi perpetuò ſimilis, & ſimplex oratio, mendacij multiplex, & quæ ſe opinionum repugnantia, & diſſimilitudine, omnibus etiam tacentibus, facilè refellat. Quid, igitur, dicet aliquis, cuiuſmodi animantium ſunt cornua, quæ toto genere à reliquis differre cernimus, ſi vnicornium non ſunt? Theuetus cenſet ea nihil eſſe aliud, quàm elephantorum oſſa, eò quòd cernimus artificio circinata, & donata: ſic enim in Orientalibus regionibus ardeliones iſti, & circumforanei homines, rohardi piſcis mari rubro, & Aethiopico noti dentes, circumagunt ex cauant, ſequaceſq; arte redditos arbitria voluntate producũt, & pro cornu vnicornis exponunt, venduntq; Certè id quod dicitur cornu vnicornis vſtum, ſimilem ebori odorem ſpirat. Aſſerit verò Cardan. elephãtis dẽtes ſeu oſſa arte mollia reddita, quò & quantũ voluerimus ſequi, & extendi bubulorũ cornuũ inſtar. Quid enĩ eſt in omni rerũ natura, quod nõ auri ſacra fames in huius aut illius effigiẽ ſimulata expreſſaque imagine adulteret? Sed tempus eſt, vt ad tertium ſcopum veniamus. Demus vnicornes eſſe an propterea efficitur eorũ cornua tantæ aduerſum venena, & veneficia eſse efficaciæ? Si experientia, & rerum euentis agendum eſt, ſanctè hoc affirmare poſsum, pluries me ten-

Cuiuſmodi ſint vnicornium quæ iactantur cornua.

Lucri efficacia.

C taſſe, nunquam tamen quicquã ex cornu iſto quod pro vnicornis cornu iactatur, aduerſum venena fęliciter ægris mihi cõmiſſis ſucceſſiſse. Si teſtibus, & authoritatibus pugnandum, magna pars melioris notæ medicorum iampridem hoc cornu valere iuſſit, & diuinas illi, admirandaſq; vires propter quas antea tantoperè expetebatur, detraxit, multis quidem iuſtis, ſed duabus potiſſimum rationibus. Prima eſt Rondoletij, qui hoc in genere aſtruit, cornua nullo neque ſapore neq. odore eſse prædita: itaque nihil virium in medicina poſſidere, niſi fortè ad deſiccandum. Nec me latet (inquit) plures facultates illarum prædicari ab ijs qui lucrum quæſtumque de eis faciunt, vt, & raſuræ vnicornis quam auro pendunt, propterea quòd veneno, & vermibus vt plurimum aduerſetur: quod non minus præſtare cornu cerui, raſuramque eboris exiſtimo: quod cauſæ eſt quod ad eundem morbum pauperibus elephanti dentem, diuitibus autem cornu vnicornis, quod vnum præ cæteris expetunt, pari ſucceſsu præſcribam. Hæc Rondoletij ſententia eſt, qui ſine diſcrimine pro vnicornis cornu ſolebat ſubſtituere non modò cornu cerui aut dentẽ elephantis, ſed etiã oſsa equina, canina, & myrabolanorum: Altera ratio eſt, quòd quicquid venenis reſiſtit, eſt cardiacum, id eſt, cordi, quod venena præſertim appetunt, & oppugnant, roborando natum: at nihil roborandi cordis vim habet, niſi propter laudabilem ſanguinem, & aerem, quia duo illa ſolùm cor-

Lib. de ponderi. c. 5. 19.

Cornua oſſa que nullas niſi deſiccãdi vires habent.

D di ſunt familiaria, vtpote ſanguinis arterioſi, & ſpirituum vitalium officinæ. Conſeruantur enim omnia ſimilibus, vt deſtruuntur à contrarijs: ſingula verò quæ gignunt, gignunt ſibi ſimile: At cornu vnicornis, vt nullum odorem, ſic nec vllum in ſe aerem continet, totum terreſtre, & aridũ. Nec verò facultatis concoquentis vi in ſanguinem verti poteſt, quia vt exuccũ, ſic & excarne eſt. Quare vt nec in chylum, ſic nec in chymum ſanguinemue faceſsere aptum eſt. Nulla igitur ſimilitudine, aut familiaritate cordi iungitur. Iam verò apud Hippocratem, & Galenum de cornu vnicornis ne verbum quidem vnum, qui tamen tot ſententijs cornu ceruinum commendarunt. Itaque Capellanus primarius Caroli noni Regis Medicus, crebrò dicere ſolebat, ſe perlubenter eum morem ſublaturum, de cornu vnicornis fruſto in pateram regiam demergendo, ni noſſet eam opinionem tam altè in hominum animis infixam eſse, vt vereretur, ne non ratione expugnari poſset. Adde quod (dicebat) ſi ſuperſtitioſum huiuſmodi remedium non prodeſt, certè nec admodum obeſt: niſi fortè eorum fortunis, qui id auro redimunt, vel etiam ex euentu, quòd principes dum decantatis huius cornu viribus plus æquo confidunt, negligunt ſibi alijs cõuenĩentioribus aduer-

Vnicornu non eſſe cardiacum

Superſtitioſũ remediũ

ſum

ſum venena remedijs cauere, Ita ſæpe incautos mors inopina rapit. Cùm aliquando ex Ludouico F Dureto Regis Medico, & Profeſſore, propter excellentẽ, quam iure de eius doctrina docti omnes animo conceptam habent opinionem, quæſiuiſſem quid de eiuſmodi cornu ſentiret: reſpondit ille, nihil ſe ei virium attribuere. In cuius rei confirmationem rationem multis ante verbis expoſitam, pluribus ille, & diſertiùs enarrauit: nec vereri ſe in auditorio ſuo, doctorum hominum undique ad ipſum audiendum concurrentium theatro, id alta voce, & explanata oratione prædicare. Quod ſi quando temporum, & conſuetudinis vitio victus id cornu præſcriberet, non alio ſe id conſilio facere, quàm vt mederetur animi deliquijs, quæ contingunt ex ſeroſorum humorum in ventriculi orificio natantium copia, quæ incompoſitos homines facit, quod huic cum alijs pari facultate præditis mixto, vis inſit terreſtri ſua ſiccitate aquosũ humorẽ abſorbendi. At dicet aliquis, nullus neque Leminæ, neque Armenæ terræ ſuccus ineſt, nullus item odor, aut ſpiritus aerius? certè quidem. Sed nec alia verè, ac propriè cardiaca dicuntur: at tantum ex euentu, & accidente, quà ſcilicet aſtringendi vi qua pollent, obſeratis vaſorum ductibus, veneno ad cor aditum intercludunt. Hæc mea eſt de cornu vnicornis ſententia, quam ſi quis non probauerit, mihi gratiſſimum fecerit, ſi ſuam publicæ vtilitatis gratia candide oppoſuerit, interim hoc quod nunc facio F æqui bonique conſuluerit. Hactenus Parçus, Nunc Pet. Bellonij Cenomani opinionem audiam.

Ludouici Dureti opinio.

Quibus cordis paſſionibus cornu vnicornis vtile.

Bellonij opinio. Lib. 1. c. 19.

Hic itaque in ſingularibus ſuis obſeruationibus, cũ dixiſſet breuiter de Cretenſi ariete ſtrepticerote, capta occaſione de vnicornu diſceptationem inſtituit, quod nunc (inquit) in tanta æſtimatione, & pretio eſſe conſpicimus, vt valdè mirandum ſit, præſertim cùm apud veteres in vſu medico nullius fuerit authoritatis: nam ſi quam habuiſſet, authores procul dubio eam non reticuiſſent, Ariſtoteles inter ea animalia quæ biſulcam vngulam habent, cuiuſdam meminit, quod oryx nominatur, & vnicorne eſt: at facultatum cornu non meminit. Columellæ etiam fuit oryx cognita, quando ſcribit cum reliquis animalibus muro, & viuarijs includi ſolere. Quod ſi Romani res exoticas plurimum æſtimantes, tam inſignes vnicornu (quales nunc illi tribuuntur) facultates intellexiſſent, haud quaquam eas ſilentio preſſiſſent. Non negamus quin vnicornu rarum, & pretioſum æſtimarint, ſed non vt in medicamenta reciperetur, vt nunc fit. Eam ob cauſam vt ingenuè quod de eo nobis videtur, dicamus, comperimus vnicornu quod veteribus cognitum fuit, nigrum eſſe debere: id tamen quod apud nos in vſu eſt, candidum eſt. Quiſnam obſecro è veteribus cùm Græcis, tum Latinis fidem facit, rei incognitæ portiunculam, quam tamen plerumque ſcimus eſſe dentis piſcis quem Galli Rohart, Septentrionalis maris accolæ Morſs appellant, trecentis ducatis æſtimari debere? Etenim data nobis ſunt fragmenta inſpicienda, an agnoſceremus, quæ G pro vnicornu trecentis ducatis empta fuerant, cum tamen orbiculi eſſent è dente piſcis rhoart. (Hoc & ex Paræo diximus) Vnus Aelianus author eſt vnicornu med cum vſum præſtare: attamen illud nigrum facit, cum verò noſtrum alterius coloris ſit, dicemus ab eo, quod veteres deſcripſerunt, diuerſum eſſe: præſertim cum ipſe Aelianus ſcribat aſinum Indicum, cornu in fronte gerere, cuius inferior pars alba ſit, ſuperior phænicea, media verò planè nigra. Plinius Ariſtotelis verba expreſſit: *Vnicorne* (inquit) *aſinus tantum Indicum ſolida vngula*: deinde paulò poſt: *vnicorne biſulcum oryx*. Ex quibus verbis colligitur, duo eſſe animalium genera vnicornia, quorum alterũ eſt aſinus Indicus ſolida vngula alterũ oryx biſulca: Cæterũ aſinos feros, qui Latinis (imo Græcis) onagri dicuntur, cornu carere: Neceſſario itaque conſequitur, monocerata alicuius alterius eſſe animalis, cuius deſcriptionem non habemus. Sed cum varijs locis vnicornua conſpiciantur, negari nequit, quin reperiantur: Etenim in noſtra Europa viginti integra inueniri queant, & totidem non integra, ſed confracta. Duo integra oſtenduntur in Diui Marci theſauro apud Venetos, ſeſquicubitalis vtraque longitudinis, craſſiora inferiore parte, quàm ſuperiore, craſſiora tamen parte tres pollices cõiunctos non excedente, quæ notæ ſatis reſpõdent ijs quas H veteres aſini Indici cornu tribuunt; attamen reliquæ notæ non conueniunt. Scimus etiam ea, quæ Angliæ rex habet, ſtriata & in gyrum caniculata eſſe, quemadmodũ, & illud, quod apud D. Dionyſij phanum eſt, quod omnium maximum exiſtimamus inter ea, quæ hactenus conſpecta fuerunt. Maius præconium meretur, quàm aliud quoduis cornu, quod in animali procreatum viderimus. Naturale etenim eſt, haud artificiale, in quo omnes notæ, quæ alterius animalis cornu conueniũt reperiuntur, & quoniam concauum eſt, exiſtimandum eſt non eſſe deciduum, vt nec caſellarum Chamoix, boue eſtain cornua, contra quam damis, ceruis, & hinnulis quibus decidunt. Nullus eſt proceræ quantumuis ſtaturæ, qui vix ad illius ſummitatem pertingere queat: ſeptem enim magnos pedes longum eſt. Decem & tres dumtaxat libras, & vncias quatuor pendet: ſi quis tamẽ ſubleuet, plus quam decem, & octo libras pendere exiſtimet. Eius figura recta eſt inſtar cerei, inferiore parte craſſa, deinde paulatim vſque ad mucronem gracileſcens: eius etiam craſſitiem manus complecti nequit, cum quinque digitos in diametro habeat: atque ſi quis funiculo craſſitiem metiatur, palmum, & tres digitos inueniet. Inæquale nõnihil eſt ea parte, quæ capiti inhæſit, tota deinde reliqua

Oryx antiquis cognitum animal

Vnicornu noſtrũ dens eſt rohat piſcis.

Duo tantũ animalia vnicornia.

Vnicornu dari.

Vnicornu non eſt deciduum.

Vnicornu Pariſienſis deſcriptio.

A liqua parte læui,& polita:Leuibus canaliculis ſtriata eſt cochleæ in morem ab infima parte ad extremum mucronem,à dextra ad ſiniſtram, omnibus ſtrijs in gyrum vergentibus, quemadmodum in limacum teſtis,aut fuſte quem periclymenum ambierit. Eius color non omnino albus eſt;nam temporis iniuria fuſcum nonnihil redditum eſt. Integro pede cauum eſt, aut eo amplius infima parte qua oſſi quod capiti firmiter adhæſit,inſertum fuit. Hinc iudicare licet, minimè deciduum eſſe.Cùm porrò tantum onus animalis capiti incumbat,animal quod illud geſtat, ingentis corporis,boue non minus eſſe conijciendum eſt.Gabriel Fraſcatus etiam in libris de aquis Returbij verum vnicornu alicubi eſse ſe non negare ait,ſed quod vbique venit,id non eſſe,certum ſe eſse,cũ nec mercatores alicunde illud deferant,nec apud nos naſcatur,nec hiſtoriographi neoterici Indiarum, Africæ aut noui orbis hoc animal deſcribant, aut compertum fuiſse referant: cùm alioqui quotannis Inſubriã(inquit) ſola libras conſumat,& vbique proſtet:Vnde igitur?(Geſnerus quoque nunc apud pharmacopolas ſuos exigua tantùm fragmenta reperiri ſcribit, & ex ijs medullã dici, quæ rotundiora, albiora, mollioraque ſunt: exteriorem verò partem ceu corticem, quæ durior aſperiorque laminarum palmam refert, colore ruffo ex candido. Videri ſane ſibi, tum colorem iſtum, tum ſubſtantiam nimium ſi mandas, friabilem, non lentam vt cornuum, adulteratum

Gabrielis Fraſcati opinio. Lib.3.

Fragmenta qualia in officinis.

B quippiam indicare, alterius fortaſſis animantis cornu igne vſtum,& odoribus quibuſdam adiunctis adſcititia quadam aromatica ſuauitate imbutum, fortaſſis etiam ignitum in liquoribus odoratis extinctum. Curandum eſſe vt recens habeatur, & odoratum (ſi modò natius odor ille ſit) non vel ætate exoletum,& frequentibus poculis exhauſtum. Diuites enim fruſtula(inquit)huius cornu poculis ſuis ſæpe inijciunt, vel præueniendi quoſdam morbos vel curandi gratia, quaſi verò multis annis quantumcunque in vino macerati vis eadem perdurare poſſit.Sed quod vinum imbiberit,fuſcum colorem trahere,candore amiſſo. Pleroſque ad remedia ex eo promiſſa cornu ſimpliciter vti iubere,alios medullam præferre. Nebulones quoſdam neſcio quam miſcellam, quam Venetijs vidit(calcis,& ſaponis vt audiebat, aut fortaſſis terræ vel lapidis alicuius, quæ itidem ebullire ſolent)pro cornu monocerotis vendere;ideoque tutius eſſe,vel de integro cornu, ſi fieri poſſet, vel maioribus fruſtis, & quæ cornu ſpeciem probè referant, emere, quam fragmenta minora, vbi dolum minus deprehendas.) Iam verò Andreas Baccius integro de vnicornu Italicè conſcripto volumine, reuera dari hoc animal, veraque eſſe, quæ de viribus eius dicuntur, aſſerit. Feci igitur, & hoc Latinum, ſed nonnullas digreſſiones, quæ parum mihi ad hoc argumentum pertinere videbantur,reſcidi ac præterij,& ipſe per parentheſin quædam inſerui. Si ad trutinam

Andreæ Baccij liber de vnicornu,in quo id dari, & vires approbat.

C quod aiunt, examinemus(inquit)quot quantiſque difficultatibus obruamur, non tam reſpectu rerum intelligibilium quàm imbecillitatis intellectus noſtri,clarè videbimus veriſſimam eſſe quorundam ſapientiſſimorum virorum ſententiam, quæ de pauciſſimis rebus exactam veramque haberi ſcientiam voluit, bonamque eorum quæ noſcimus, partem ex opinione potiùs dependere, quàm ex vera certaque,& indubitata proficiſci ſcientia. Omniũ enim quæ intellectui noſtro ſubiacent, duo ſunt extrema, vnumque medium: quorum alterum eſſentia conſtat cæleſti, quales ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ,& immateriales,quarum idea,vt ait Ariſtoteles,non aliter percipitur ab intellectu noſtro, quàm Solis ſplendor à noctua: alterum ſubſtantia conſtat terrena, quales ſunt materia,& certa rerum prima elementa,quæ tamen,& ipſa propter eſſentiæ ſuæ paucitatem, nullam ferè ſui ideam in intellectu noſtro efformare poſſunt;ideoque, & ipſa non comprehenduntur, intelliguntur que à nobis.Medium modò extremorum illorum ſpecies occupant materiales rerum mixtarum,ſenſibuſque noſtris expoſitarum:quæ etſi aliàs velut propria ſunt ſcientiæ noſtræ obiecta, binas tamen ob cauſas, exactè à nobis cognoſci nequeunt: primò, quia in omni re interiores latent differentiæ,nonnullæque proprietates, ad quas imbecillus noſter intellectus penetrare non poteſt, niſi per coniecturas:ſecundo, quia cùm omnis noſtra ſcientia originem habeat à ſen-

Cur multa exactè non aſſequamur

D ſibus,qui non ſemel propter inſitam imbecillitatem decipiuntur,intellectum quoque noſtrum falli ſit neceſſe.Prætereo modò,& aliam difficultatem,quæ fortè præcedẽtibus non eſt minor,fraudem nimirum quorundam nequam hominum, qui in omni re veritatem adumbrantes, legentium animos confundunt.Cùm igitur tot difficultatibus tantiſque obruatur noſter intellectus in rebus quæ ſubiectæ ſunt noſtris ſenſibus, qualem dicemus haberi notitiam earum quæ ſunt extra illos? verbi cauſa,quæ naſcuntur in regionibus remotis,in locis deſertis, aut quæ ſua natura raræ ſunt, aut quæ nunquam viſæ, aut cùm quæ de ijs habemus, habemus ex alijs, ijſque indoctis, & barbaris, quique etiam facilè decipere nos potuere,falſaque pro veris obtrudere: id quod in aromatis, multiſque euenit animalibus, & alijs rebus admirandis, quæ paſſim dicebantur reperiri in India & apud antipodas, cùm mox tempus ipſum, quo omnis vbique veritas detegitur, maximè noſtra hac ætate, qua tot hominum nauigationibus totus penè innotuit terrarum orbis,multas ita fabuloſas eſſe oſtenderit, vt ſintne reuera in rerum natura, nunc omnino dubitemus: de quibus in lucubrationib.meis de proprietatibus occultis cùm agerem, nonnullas tanquam prorſus fabuloſas

præterij,

præterij ; quandoquidem nihil refert, nunquid reuera dentur, an non, quales ſunt phœnix, ſala- E
mandra, baſiliſcus, ſatyri, centauri, ſimilesque aliæ; nonnullas verò, de quibus etiam dubitaba-
tur nonnihil, quales ſunt bona pars aromatum, lapis bezuar, vnicornu, aliæque id generis rario-
res,& pretioſæ, quantum licuit, ſedulo cognoſcere ſategi, & in hac modò Magni Hetruriæ ducis
aula, quam verè dixeris florentiſſimam eſſe omnium virtutum academiam, nonnulla quæ aliàs ani-
mum ſemper ſuſpenſum tenuerunt, in vnicornis hiſtoria, vera eſſe reperi : quapropter non vnam
ob cauſam digna ea mihi viſa eſt diligenti examine ac conſideratione, eoque magis cùm, & vtilis
ſit hominibus,& perquàm ſcitu neceſſaria, vulgoque inſuper grata, & principibus, apud quos in
ſumma ſemper æſtimatione fuit, adeò vt vix ſit medicus, qui non inter cętera naturæ miracula, e-
ximiaque aduerſus venena remedia, vnicornu recenſeat, ceu pręſentaneum, & perfectiſſimum an-
tidotum : cæterum id cùm minus ſit vulgatum,& ferè in principum duntaxat gazis conſeruetur,
multi lucro inuitati diuerſa, & peculiariter quoſdam lapides ignaris hominibus pro illo obtruſe-
runt: in quibus cum nullæ quæ de vnicornu prædicantur, facultates obſeruarentur, multis, & mihi
etiam in primis anſam præbuerunt dubitandi, nunquid, & vnicornu ſimiliter ſpem noſtram falle-
rent, qui tam mira hactenus prædicauimus. Quamobrem veram deinceps, niſi fallor, decreui hi- F
ſtoriam poſteris tradere, principibus ea in re, ad quos hæc cura potiſſimum pertinet,& vulgo etiã
gratificaturus, propter communem quam paritura eſt, & ſi quæ ſunt difficultates, eas hoc ordine
declarabo: Quæram primò, an reuera detur vnicornu : in qua quæſtione multæ adducentur ra-
tiones elegantiſſimæ cùm negatiuæ, tum affirmatiuæ, & tandem oſtendetur, reuera dari: mox in-
dicabitur quale animal ſit ipſe monoceros ſiue vnicornis, vbi audietur, quam diuerſarum gentiũ
authores tam antiqui, quàm moderni de eo ſcripſere, & quale cornu pro genuino ſit eligendum :
tertiò ac poſtremò tradam, cur ſit, & non quid aduerſus venenum proprietatem habeat, & qua
ratione queat affirmari vires ei eſſe miraculo plenas. In omni itaque re dubia atque incerta, de qua
differendum eſt, primùm quæritur, an ſit: quo conceſſo, iam tuto diſputare licet, quid ſit, quo-
modo ſit,& cur ſit. Ad primam igitur quæſtionem quod attinet, vulgus vnicornis nomine feram
intelligit exoticam, & in hoc noſtro orbe ignotam, vnico in fronte armatam cornu, cuius ſumma
apud principes propter mirificas aduerſus venenum facultates eſt æſtimatio: Græci monocerotẽ,
Latini vnicornem dicunt, Itali alicorno, & Lioncorno: cæterùm quæ ea fera ſit, haud facilè defi-
niri poteſt: nec deſunt, qui prorſus dubitant, nunquid reuera detur, & nunquid potius figmen-
tum ſit alicuius, qui animi gratia, vt lucubrationes ſuas rebus adornaret admirabilibus, ea quæ de G
illa traduntur, literis mandarit; vel etiam alterius qui lucri auidus rumores eos de viribus ignaro
vulgo fraudulenter obtruſerit. Quod autem nugis plena ſint, rumorque ille planè plebeius, non
vna ratione aſſeri poteſt. Primò etenim nomenclatura ipſa dubitationem quandã præ ſe fert: nam
cùm ea feram indicari dicant peregrinam, & incognitam, quæ naſcatur in India, vel vt alij volunt,
in Aethiopia vel vt alij, in nouo orbe, aduertendum eſt, exiguam illam quæ de ea hucuſque in
tota Europa habita eſt, notitiam, hominibus rudibus ac planè barbaris, acceptam referendam eſſe
qui tamen, & ipſi illud duntaxat dictitant, feram eſſe, quæ gignitur in deſerto ſolitariam, & quæ
in locis degit aſperrimis, ad quæ acceſſus fiat difficilis, vnde rariſſimè compareat: quare, & ipſos
apparet, vix affirmare, ſuſpectoſque nos reddunt, nunquid hoc modo Chimæram aliquam delinea-
re tẽtauerint: ſed,& authores, qui primò de ea ſcripſere, haud magnæ ſunt authoritatis: ſiquidem
Cteſias, quantum ex Plinio conſtat, primò de vnicorni ſcripſit: (quem manifeſtè Ariſtoteles fi-
de indignum eſſe teſtatur),& mox ex eo alij, atq; ipſe etiã Ariſtoteles,& Plinius: ſed,& alij quo-
que qui de hac fera ſcripſere, non omnino merentur fidem, vt Philoſtratus inter poſteriores Græ-
cos, nugas ſolitus,& mirabilia animi cauſa enarrare, & Aelianus etſi præ cæteris accuratius, vt-
pote priuatim de animalibus tractans, de ea agere videatur, ipſe quoque hæſitans, & incertus,
aliorum tantummodo verbis vtitur, id quod manifeſtat, dum ait ita vulgò fertur, ita fama eſt. H
Nec aliunde euenit, quod, & ipſe, alijque qui poſt ipſum vixerunt, & noſtri denique æui ſcripto-
res diuerſimodè de ea ſcribant. Cùm enim nihil extaret de ea certi, omneſque ex aliorum qui in-
ter ſe non conueniunt, narratione ſcriberent, non potuit fieri, vt inuicem conuenirent, cùm alij
alijs, vt dicebam, vſi ſint authoribus. Sed,& noſtræ ætatis ſcriptoribus, etſi oculatis teſtibus, fidei
parum adhibendũ eſſe apparet: nam,& inter ipſos non magis benè conuenit, quàm inter antiquos,
quorum alij equum eſſe inquiunt, alij aſinum, alij animal non abſimile ceruo, alij elephan-
to : alij ſpeciem eſſe ab illis diuerſam animalque ſui generis. Rurſus nonnulli vnicornem ſolipe-
dem ſiue vnumguem faciunt inſtar equi, alij biſulcum inſtar capræ, alij digitatum, ſed elephan-
tis inſtar indiuiſis digitis. Adhæc in deſcribendo cornu diſſentiunt: cùm alij nigrum eſſe dicant,
alij ſuperius puniceũ, inferius album, medium nigrum: rurſus alij læue deſcribunt,& politum, alij
aſperum ad inſtar ceruini; alij ſimplex : & vndiquaq; ſibi ſimile, alij ſtriatum verſuriſque cochlea-
tim diſpoſitis dęcoratum, ac pulcherrimè quaſi elaboratum. Nec eadem quoque ab omnibus
longitudo

Aulæ Magni ducis laus.

Vnde ortum quod vnicornu negetur.

Prima pars historiæ.

Vnicornis qui. Nomina.

Rationes contra vnicornu.

Lib. 8. c. 21. Ctesiæ parua authoritas.

Descriptionis varietas

A longitudo, & crassitudo ascribitur. Iam verò, & eædem ferè differentiæ in ijs obseruantur cornibus, quæ vnicornu nomine in principum thesauris ostenduntur, partimque cum notis ab antiquis attributis conueniunt, partim etiam discrepant, quæ res doctos nostri temporis summopere torsit.

Cornuum quæ apud principes sunt diuersitas.

Adhæc tam enormes qui de viribus eius iactitantur, rumores, causam augent, cur vulgi potius figmentum esse multi existiment, quàm verum naturæ partum. Non enim (quod ferendum esset) simpliciter conuulsioni mederi dicunt, & epilepsiæ, & veneno aduersari, sed omnium venenorum præsentissimum inquiunt esse antidotum: & vt principibus placeant, addunt insuper, haud necesse esse, vt intra corpus assumatur, more theriacæ, & vt alia assolent antidota, sed præsente tantùm ipso cornu venena prodi: importatis enim illis sudorem emittere, vel si aquis immergatur, bullas excitare.

Quæ de vnicornu vulgò dicantur.

Quas tam admirabiles facultates, vt faciliùs persuadeant vulgo, veterum super eis adducunt authoritates; apud quos nimirum legimus, Indiæ reges ex vnicornu sibi confecisse pocula, & cùm ex his solis biberent, ab omni sese deplorato affectu illæsos fore, persuasum habuisse, & quod amplius est, eo quo ex ijs biberent die, nihil sibi aduersi euenire posse, adeò vt nec enses nec ignes nocere sibi posse crederent, similiaque ἀδυνατα alia iactitarent; quæ cùm nullam apud eruditos fidem mereantur, etiam effecere, vt cætera quoque, quæ de hoc B cornu circumferuntur, non paucis similiter fabulosa esse videantur: imo verò haud defuere viri docti, qui non veriti sunt omnia quæ de fera eiusque cornu hucusque tradita sunt, inficiari, & quæ de viribus dicuntur, principibus qui hactenus parui faciunt suos thesauros, nisi, & vnicornu possideant, à circumforaneis atque huius farinæ nequam hominibus alijs, fuisse persuasa affirmare. Postremò inter tot peregrinas feras, quas ex tam diuersis insulis, ex omni ferè continentis angulo, latere, meditullio Romani proceres ad ludicrorum spectaculorumque suorum ornamenta Romàm deferri curauerunt, numquam visus est vnicornis. In dedicatione amphiteatri Diocletiani (Domitiani) istiusmodi exoticarum ferarum numerus fuit plurimus, maior tamen tempore Gordiani, qui videlicet de Persis triumphaturus, ludosque celebraturus seculares, quos mox celebrauit Philippus, adduci curauerat elephantes, alces, Leones, Leopardos, hyenas, càmelopardalos, onagros, equiferos, multasque id genus feras rariores alias; sed monoceros nunquam comparuit, cùm tamen eius ferocia eo tempore in omnium ore esset, dignusque ipse præ cæteris haberetur, vt ea adornaret spectacula. Non enim rhinoceros est, vt quispiam nominis vicinitate deceptus sibi persuadeat, Hic autem etsi aliàs etiam peregrinus, & rarus, Romæ aliquoties in ipsis spectaculis visus est.

Vnicornis non est rhinoceros.

Apparet itaque clarissimè omnino affirmari posse, vnicornem C fabulosum esse. Placuit autem istiusmodi de vnicornu mouere dubitationes: quoniam hæ in omni re viam parare solent ad veritatem; ideoque qui ante me de eo scripserunt, omni quantum ego iudicare possum, laude digni sunt, dummodo non peruicacia quadam aduersus vulgi de eo opinionem hucusque vbique locorum celeberrimam sese opponant, sed solo sciendi, quod omnibus insitum est, desiderio moti, alijs quoque disputandi, veritatemque indagandi ansam præbere voluerint, id quod ego deinceps pro virili præstare satagam.

Respondetur præcedentibus rationibus.

Quantum ergo ad primam quæstionem in primis attinet, an scilicet sit: dubitatur enim. Esse autem aliquid, sapientissimorum hominum iudicio, magno argumento est vox populi, communis, inquam, & vniuersalis omnium de eo opinio atque fama, maximè verò si, & rationibus, & classicorum authorum authoritate fuerit stabilita: sicuti euenit in hac de vnicorni historia, quem quidem feram esse peregrinam, & in remotissimis degere regionibus, esse tamen reuera vetustissima fama est, omniumque gentium consensu dicitur: frustraque quis obiecerit, fuisse eam fortè ex ignaro fideque indigno vulgo ortam: quæ enim inde oritur, breui interire solet, cùm hæc omni semper ætate perdurarit vigueritque, & cum à sacris, tum à profanis scriptoribus, ijsdemque præclarissimis celebrata fuerit, paulatimque maiorem adhuc veritatis certitudinem sibi acquirit.

An detur.

Sicuti D autem in omni fama, cùm eorum quæ vel dicuntur, vel scribuntur, possint vel vera esse, vel falsa, is qui subinde vera esse affirmat, parum valet iudicio, ita etiam temeritati ascribendum erit, si quis ea quæ iam diu admissa sunt tanquam vera à doctis, pro falsis, & ex sola vulgi opinione dependentibus exploserit, eoque magis, cùm verum, & falsum, vt ex principijs moralis philosophiæ habemus, cùm de alterutro dubitatur, triplici discernatur coniectura, videlicet vel ex re ipsa quæ dicitur, vel ex dicendi modo, vel ex ipso authore.

Veritas, & falsitas vt discernātur

Quantum ad primam coniecturam, certum est, in qualibet re sua esse exrrema, suumque medium, & in ijs præsertim, quæ dependent ex vulgi opinione, alia sunt vera, alia velut allegorica, alia superstitiones vulgi, alia fabulæ, meræque nugæ: quæ omnia qui nescit discernere, facilè impingit in scopulos confusionis, & ex vno genere imprudenter transit in aliud, vnde mox ineptissimas ponit conclusiones: atq; hoc fortassis modo multa de vnicornu dicta sunt, non magis veriora habita quam quæ de aureo Apulei asino, Homerique Sirenis, & de Minotauro, similibusq; figmentis alijs memoriæ prodita sunt, quæ tamen cum ijs quæ de vnicornu dicuntur, nihil commune habent, sed

non ſine inuentorum ignominia,(etſi alioqui pulcherrima ſub eorum cortice ſignificata lateant,) E ceu planè fabuloſa exploduntur; cùm quæ de vnicornu traduntur, ceu hiſtorica, & vera ab omnibus hucuſque ſint habita, quamuis obſcura ſint, & inſolentia. Nec mouere nos debent allatæ rationes, quandoquidem quibuslibet alijs etiam rebus, de quibus, an ſint, nemo dubitat, opponi etiam poſſunt, ſicuti deinceps in ſingulatum refutatione fiet manifeſtiſſimum: in qua ſi diffuſiori vſus fuero ſermone, viri docti, rogo, ignoſcent, cùm ferè talem, & reſponſiones, & maternus noſter ſermo potiùs quàm breuem requirere videantur.

Reſponſio ad primam rationem, & oſtenditur vnicornem reuera dari, etſi ſit incognitus.

Ex prima ratione qua dicebatur vnicornem feram eſſe prorſus incognitam, non rectè concluditur, propterea non dari. Idem enim etiam euenit in multis alijs rebus, quæ etſi in remotiſſimis locis ad nos perferantur, aut in locis naſcantur deſertiſſimis, & inujis, aut quæ ſua natura raræ ſunt, eſſe tamen concedimus, & communiter etiam ijs vtimur. Quid quæſo hoc noſtro tempore in frequentiori vſu eſt aromatibus? quid rhabarbaro? ligno aloes? ambra? vt cætera iſtiuſmodi pretioſiora prætercam. Nihilominus cũ, & de his Dioſcorides, Plinius & Galenus, qui ex profeſſo de iſtiuſmodi rebus peregrinis ſcripſere, haud verè ſcripſerint, de hiſce quoque non pauci dubitarunt.

Rhabrbarũ.

Rhabarbari etſi iam multo tempore inueſtigarint quæ ſit planta, etiamnum tamen ignoratur, & qua in regione Pontone, an in Oriente proueniat, nemo huc vſque exactè tradidit. F

Lignum aloes.

De ligno aloes nihil quoque habemus certi, niſi quod in locis deſertis, ad quæ non datur acceſſus, proueniat, ipſa verò arbor omnino ignoratur, & fruſta tantùm fluuiorum inundationibus, quæ quotannis Gangi, Indo, alijſque Indiæ fluminibus accidunt, ad ripas propelluntur.

Ambra.

Ambram (griſeam) in Arabia naſci inquiunt, fluminibuſque marinis litoribus proximis innatare, ſed quid ea ſit, mirum eſt hodieque latere. Alij enim naſci ibi fungorum modo inquiunt, alij bituminis volunt eſſe ſpeciem (ſicuti, & ego oſtendi in libris de thermis) alij piſcis cetiue eſſe excrementum, qui ex eſu fructus cuiuſdam herbæ eo in littore naſcentis, certo anni tempore abſceſſu in ventre generet, idque eo rupto aquis innatari, & more electioris ambræ colligi, vel è mortuo, & ad littus eiecto animante eximi.

Sucinum ſiue ambra coronaria.

Omnino verò mireris, de ambra illa coronaria, omnium vulgatiſſima, quæque in noſtris ferè regionibus, & in Cermanici maris littoribus colligitur, non ſolùm temporibus Plinij, ſed, & noſtro etiamnum haud ſatis conſtare, bituminiſne genus ſit, aut alterius ſucci, coralli more in mari condenſati ac congelati, aut gummi arboris cuiuſpiam in ſyluis illis Septentrionalium, & deſertis ſponte per ſe decidens, & aquarum vi tandẽ ad littora marina propulſum. Sunt verò, & alia multa, quorum itidem obſcurus planè ortus eſt, quæ tamen quotidiè manibus terimus, & eſſe fatemur, Quid ni itaque, & vnicornem dari fatebimur? Ignotus quidem G & ipſe nobis eſt, quia ſcilicet fera eſt alpeſtris, ſoliuaga, & vt omnes vnanimiter tradunt, nunquam viuus capitur.

Authoris contra Baccium argumentantio.

(Mihi iſtiuſmodi exempla nihil probare de monocerote videntur; nam etſi multorum aromatum, rhabarbarique, & ligni aloes plantæ ipſæ ignorentur, & obſcura ſit vtriuſq; ambræ origo, aromata tamen ipſa ſibi ſemper ſimillima habentur, quia eadẽ; ſibi ſemper ſimile rhabarbarum, lignum aloes, ambra: quod de vnicornu minimè dici poteſt, nec Baccius quoque dixerit, cùm vt partim dictum eſt ex Marino, alijſque, partim etiam ex ipſomet Baccio dicetur, vix duo reperias in tota Europa cornua (quæ vnicornu nomine in ſummo habentur pretio, ſibi ſimilia.)

Ad ſecundã rationem, cur vnicornis non integra ſed confuſa habeatur notitia.

Eodem dicendi modo cæteris rationibus reſponderi poterit. Haud alter enim hoc animal nobis innotuit quàm reliqua alia ſolent. Primo ſiquidem ab authorihus incognitis, & nullius penè authoritatis nomen eius fuit diuulgatum, mox de natura eius nonnulla confusè conſcripta ſunt, tandem adimpleuerunt volumina.

Cur obſcura ſit vnicornis cognitio.

Cur verò obſcura confuſaque ſemper fuerit cognitio, binæ ſunt eædemque veriſſimæ cauſæ, cùm quòd fera ſit exotica, & nunquam ſub hoc cælo viſa, tum quia, etſi reuera detur, rariſſima, rariſſimeque videndam ſe præbeat: degit enim in locis, vt dictum eſt, deſertis, & ſolitarijs: vbi duo præcipuè naturæ arcana conſideranda & H veniunt: quorum alterum eſt, quod quædam præ cæteris omnibus præſtantiſſima, rara, & ferè ſingularia eſſe voluit, pauciſſima ſcilicet contenta procreaſſe eius ſpeciei induidua, reſque per ſe clara eſt, & multis confirmata exemplis, Deum Optimum Maximum, ad maiorem operationum ſuarum gloriam, & ſplendorem in omni re infinitæ potentiæ ſuæ ſpecimen manifeſtare voluiſſe:

Arcana naturæ.

& vt admirandum huius mundi machinam prætereamus, cælorumque motus, ſtellarum curſus, elementorumque mixtiones, quomodo item terra velut in aere ſuſpenſa hæreat, ac quomodo denique maria terminauerit, voluiſſe ipſum eiuſque miniſtram naturam in quarundam rerum aliarum procreatione admirandos etiam ſe præbere, quales in primis ſunt lapides, marmora, gemmæ, & metalla, quæ nempe in abditiſſimis montium generauit viſceribus: animalia autem quæ operas noſtras erant iuuatura, numeroſa; quibus verò minus indigemus, quæque nobis erant futura pernitioſa, vt ea minus nocerent, non ſolùm pauca numero creauit, ſed vt, & nos aliaque manſueta animantia inſtinctu quodam naturali fugerent, voluit, qualia ſunt Leones, Tigrides, Dracones, Baſiliſci, ſimileſque

feræ

A feræ aliæ, quas ideò locis ablegauit desertis, & ab humano consortio remotissimis: iam, & nonnullis admirandos prorsus tribuit ortus, vt moscho, Zibeto, & holoserico, quæ nimirum cùm sint pretiosa, ex animantium tamen fermè immundorum putredine quadam oriuntur: quædam item ob corporis molem admiranda fecit, qualia sunt elephanti, & cete marina: nonnulla contrà ab paruitatem, qua præ cæteris à Virgilio celebratur culex, animalculum scilicet tantæ paruitatis, vt cùm penè conspiciatur, sibi ipsi tamen equus est, eques, & tubicen, Perseus, & Pegassus: In quibusdam denique admirabilis haberi voluit propter raritatem, inter quæ, & phœnix fortassis fuerit, quam inter Arabiam nempe, & Aegyptum visam fuisse nonnulli scribunt, Q. Plautio, & S. Papinio Coss. Balsamum autem quod nemo dari negauerit, in toto terrarum orbe inter Syriam duntaxat Palæstinam, & Aegyptum, sed nec vbique illic, sed quadraginta tantum stadiorum spatio prouenit, & frustra Imperatorum temporibus alio translatum est teste Plinio cùm nihil planè diligentia posset humana, nihil assiduus hominum cultus, nihil aeris cælique alterius clementia. Similiter summus ille, & admirabilis architectus vnicornem rarum esse voluit, & cornu eius, vt, & balsamum, & gemmas, rarioraque alia, viribus præditum esse ineffabilis admirationis. Raritatis autem signum est, quod naturali quodam instinctu soliuagus sit, & in

Culex.

Phœnix.

Balsamum.

Vnicornis raritas.

B deserto solus oberret, locaque ab alijs frequentata fugiat, vt mirum videatur, si aliquando cornu eius reperiatur; fierique potest vt quod de ligno aloes diximus, hic quoque locum habeat, & nisi aquarum similiter vi in proxima flumina, & inde ad littora expellatur. Vnde tametsi, & ipse apud quos nascitur, obscurissimè de eo tradiderint, manifestè tamen constat, reuera id dari, præsertim cùm omni semper tempore apud principes illos modò hoc, modò illud vnicornu conspiceretur. Quemadmodum ergò omnium rerum rariorum notitia paulatim innotescere solet, ita quoque à vero non est alienum, vnicornu apud proximiores primum nationes, moxque ad alias penetrasse famam & hanc rursus pedetatim vires sibi acquisiuisse veritatis, & tandem ab alijs quoque fuisse receptam, & ab authoribus annotatam memoriæque proditam: apparetque Chaldæos omnium primos de hoc animali (Romena vocant) scripsisse, cùm quia omnium primi scientias posteris tradiderunt, tùm quia Indiæ erant proximi, & ab his dimanasse ad Hebræos (non semel enim in sacris litteris eius fit mentio) quibus simili quodammodo voce Remim siue Reem appellatur, vt in altera historiæ parte fusiùs declarabitur, & eorum mox exemplo alios cæteris curiosiores, dum adhuc rudes ferè haberentur rerum scientiæ, de eo tanquam memoriæ digno suis in historijs meminisse. Verisimileque est hosce quamuis homines rudes, quales ferè ea

Respõdetur tertiæ rationi, cur qui de vnicorni scribũt, inter se variẽt & cur ipsa etiam cornua inuicẽ dissimilia.

Qui primi de vnicorni meminere.

C tempora dabant, multa quidem fabulosa, qualia Ctesiæ etiam imputantur, cæterùm quædam etiam vera prodidisse. Ita enim pedetentim veritas illuxit, vt mox veridici de eo scriberent authores, ac inter alios ipse etiam Aristoteles, qui nisi certo credidisset, reuera dari vnicornem, nullam eius fecisset mentionem. Is autem vt de ijs tantùm quæ reuera inueniuntur, summo cum iudicio scribit, & de alijs præterea Indicis animalibus notitiam habere potuit, adiutus (vt ait Plinius) à Magno Alexandro, ita de Minotauro, Centauris, similibusque fabulosis alijs nullam omnino mentionem facit, sed tanquam commenta hominum nugacium præterit. Quia verò, & eius ætate parum tantùm esset notus vnicornis, solo duntaxat ipsum nomine celebrauit. (Aristoteli, vt, & ipse etiam Baccius profitetur, monoceros siue vnicornis vox est adiectiua, & asinus Indicus ipsi tantùm vnicornis est.) Plinius verò, & qui post eum vixere alij, cùm iam notior esset factus, fusiùs de eo scripserunt. Tametsi modò in delineatione inter eos non coueniat, non est tamen propterea arguendum, falsum, imo nec incertum esse, an reuera detur. Istiusmodi enim diuersitas non aliunde dimanauit, quàm quòd diuersa de eo narrari audirent aut legerent. Atqui diuersitas ista narrationum necessaria etiam fuit propter diuersas vnicornium species, vt ex Aristotele, & Aeliano colligitur; Fieri enim potest, vt alius de alio loquatur, immo verò quispiam

Vnicornis Aristoteli notus.

Cur diuersimodè describatur.

D piam minimè sibi contradixerit, si non eodem semper modò de eo agat, nam, & ipse diuersis locis de diuersis vnicornibus agere potest. Falli itaque necesse est illos, qui fabulosè ideo de eo scribi arguunt, quòd alij aliter de eo scribant. Distincta enim, & è medio sublata æquiuocatione neutros fabulosos esse conuincitur: eodemque modo inuicem etiam conciliabuntur neoterici, qui etsi ex oculata fide de vnicorni loquuntur, non conueniunt tamen, quia alij alium nobis depingunt. Vnum describit Paulus Venetus, visum à se in Tartaria; duos vidit, & describit Barthema Hispanus, vnum Cadamustus obseruatum in ea noui orbis parte, quæ Indiæ contigua est, vt suo pòst loco distinctiùs indicabimus. Adhæc non est à ratione alienum indiuidua eiusdem speciei inuicem differre; idque vel ratione loci, vel pabuli, vel aeris, vel etiam ætatis, cuius nimirum mutatione mutantur pilus, color, & quadam tenus ipsa insuper forma: possuntque magis adhuc differre ratione cornuum, quædam enim citiùs, quædam tardiùs ea emittunt, & mox non vno omnibus animantibus illa crescunt modo; vt

Indiuidua vt inuicem differant.

Ad quartã rationem, de viribus, & enormibus promiſsis de vnicornu.

minus miremur, ſi vnicornua, quę in principum gazis aſſeruantur, inuicem varient; fierique po- E
teſt, vt eorum alia ſint naturalia, alia à mangonibus diuerſis modis concinnata: quæ omnia niſi
quis obſeruet, atque aduertat, facili negocio decipietur. Sequitur modo quartum argumentum,
quod cum cæteris quas diluimus, rationibus coniunctum, non exigui videtur eſſe momenti, re-
ctè verò intellectum, nullius redditur efficaciæ. Nitebatur id hoc præcipuè fulcro promittuntur
de vnicornu, quæ extra omnes poſita ſunt veritatis limites, omnique fide indigna, ideoq. & ipſum
videri rem fabuloſam, minimeq. naturalem. Quæ profectò inductio falſa eſt. Sint enim quæ de
eo phibētur, maiora adhuc, magiſq. vero diſſona, nemo tñ negauerit, qn' vel tãtillũ verũ eſſe poſſit:
Secundum autem logicos non valet argumentum, quod refutata aliqua alicuius rei parte, totum
propterea refutari quodque ſublatis accidentibus ſimul & ſubſtantiam auferri arguit, etiamſi re-
uera quædam ſint tam admirandis prædita facultatibus, ut fruſtra rationes earum inueſtigemus,
qualibus paſſim plena ſunt multorum lucubrationes, & nos quoque quotidie alias, aliaſque obſer
uamus, cur igitur quaſdam quæ vnicornu aſcribuntur, veras eſſe negabimus? verbi cauſa quod
venenis aduerſetur, quod præſentibus eis ſudorem emittat, quod in humore bulliat? Cæterum
concedamus iſthæc cæteraque quæ de viribus referuntur, falſa eſſe, inualida adhuc erit argumen
tatio, ergo non dari ipſum animal: non enim, ablatis accidentibus, vt dicebam, ſimul etiam aufertur F
ſubſtantia. De iſtiuſmodi admirandis operationibus, earumque cauſis fuſiùs dicemus in tertia
parte; hæc verò ad argumenti illius ſolutionem ſuffecerint,

Ad 5. rationem, cur vnicornis Romam nunquam perlatus fuerit.

Si modò nouiſſima argumenta, vt in omni re affirmanda aſſolent, efficaciora fuerint, euiden-
tioribuſque nitantur rationibus, demonſtrationibuſque procul omni dubio aſſirmari poterit, reue
ra dari ipſum vnicornem, Arguèbant itaque cur, ſi datur, non vna cum rhinocerote, alijſque id ge
nus rarioribus feris in Roman. triumphis ſpectaculiſque fuerit aliquando oſtenſus.

Id autem non ſolum nullam in ſe habet admirationem, ſed triplicem etiam admittit reſponſio-
nem, totidemque euidentiſſimas rationes; diximus enim animal ipſum vitam viuere ſolitariam, eã-
que in deſerto, lociſque aſperrimis, & ad quæ vix vlli patet aditus, tantęque mox dicemus eſſe fe-
ritatis, vt nunquam vnius capi queat; & ſi uiuum capi concedamus, nihilominus ſi regionis in qua
generatur, quæ cum Antipodis ferè contigua eſt, diſtantiam ob oculos ponamus cur nunquam ala
tus fuerit, minimè mirabimur, nam vt feritatem prætereamus, tot cælorum, aerum, pabulorumque
varietates, per tam diuerſas regiones, ad nos vſque deferri non permiſiſſent, videmuſque non
pauca animalia, licet è propinquioribus regionibus huc perferantur, noſtrum tamen cœlum ferre
non poſſe, breuique interire, & ne longiùs exempla repetan,ur: teſtatur Petrus Gyllius domi G
num de Armonte Galliarum Regis apud Solimannum Turcarum Imperatorem legatum, ele-
phantem, etiamſi nihil non tentaret, vt viuum regi ſuo offerret, Syriæ tamen finibus educere non
potuiſſe; redditque eius rei rationem Aelianus his verbis: *Abſtracti à ſuis elephanti ſedibus patrijs,*
quamuis vinculis primùm ac fame, deinde varijs cibariorum blãdimentis manſuefacti ſint, tanta tamen
naturalis ſoli illecebra tenentur, vt patrię memoria eis obſcurari, & euaneſcere nequeat. Quare cum ho-
rum plerique grauiſſimo mœrore ſuſcepto conficiuntur, tum verò quidam ex his vberrimè flentes, tantam
lachrymarum vim profundunt, vt oculorum ſenſibus capiantur. Similiter & cætera animalia, & plan-
tæ, ſi ex natiuis locis ad alia transferantur, patiuntur, licet alia minus, alia magis, aut enim omnino
& ſtatim aut mox intereunt, aut manifeſtè degenerant. Eſt & alia ratio, cui nullo pacto reſpon-
deri poteſt, quæque cunctis qui vel à limine tantum hiſtoriographos ſalutarũt, notiſſima eſt, quod
videlicet Romanorum Imperium non ſolum nunquam, eouſque pertigerit, ſed & multa adhuc mi-
liariorum millia ſuperanda fuerint; notiſſimumque eſt, Parthos nunquam domare potuiſſe, etſi plu
ries eos vincerent, deque ijs triumpharent, vixque Euphratem ſuperaſſe, & Parthorum fines vi-
diſſe; tantum abeſt, vt vltra Gangem, & Indum, vbi vnicornes habitant, imperium extenderint.
(Iuſtus Lipſius longè latius imperium fuiſſe oſtendit cum aliorùm, tum potiſſimum Taciti autho- H
ritate, cuius hæc verba *Ventum inde Elephantinem, & Sienen, clauſtra olim Romani Imperij, quod nunc*
rubrum ad mare pateſcit, Ait enim Lipſius in Taciti, & aliorum veterum verbis in hoc nomen ve
nire mare Indicum, vaſtum illud & magnum, quod ab extremo ſinu Arabico, ſiue ab Africa ea, in
auream Ptolomæi Cherſoneſum ſe protendit. Itaque Pomponium Melam, duos ſinus in mari ru-
bro agnoſcere, Arabicum, & Perſicum. Et Senecam Tragicum, Tigrim in mare rubrum exonera-
re, atque immittere: Curtium Indum, & Gangem, quos certum eſt in magnum illud mare, longè
à ſinu Arabico, euolui.

lib. 10. c. 17

Elephan. patrię amantiſsimus.

Romani imperij dimenſio.

lib. 3. de magnitudine Rom. c. 3.

Hæc vera & clara eſſe: promotos igitur terminos ad mare rubrum, ſiue Indicum, per Arabas
adiectos. Eandemque mentem eſſe Græci ſcriptoris in Suida, qui terminos imperij ad Orientē
facit Indos, & mare rubrum, & Nili cataractas, & lacum Mæotin. Ita & Appianum capiendum,
cum in præfatione operis ſui, diſtinctè Romanum Imperium limitat: *Tendit* (inquit) ab *Occaſu*
&

A *& illo Oceano occiduo, ad Caucasum montem, & flumen Euphratem, & ad Aethiopas superiores, per Aegyptios, & Arabas, ad Orientalem Oceanum*. Hunc Oceanum Orientalem, non aliud esse, quam mare Rubrum, siue Indicum iam dictum. Sed quid si affirmemus Romanos ipsos in Indiam nauigasse, mercaturamque exercuisse? Audi quæso Bacci Plinium de India loquentem. *Postea à Syagro Arabiæ promontorio Patalem Fauonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur* XIII. *XXXII. M. pass. æstimatione. Secuta ętas propriorē cursum, tutioremque indicauit, si ab eodem promontorio Zizarum amnem portum India peteret. Diuque ita nauigatum, donec compendia inuenit mercator, lucroque India admota est. Quippe omnibus annis nauigatur. Nec pigebit totum cursum ab Aegypto exponere, nunc primum certa notitia patescente. Digna* (*Indigna*, Lypsius) *res nullo anno imperij nostri minus H-S. quingenties exhauriente India, & merces remittente, quę ad nos centoplicato venenant, &c.* Atqui hinc, dices non constat, Roman. eo adnauigasse. Non negabis Aegyptum fuisse Romanorum prouinciam, atque per Aegyptios negociatores, aliosque si rhinocerotis cornua, vt suo loco patebit, deferrentur, cur non, & vnicornis? Scribit verò etiam Strabo, olim quidem pauculas naues extra sinum Arabicum ire ausas, at nunc (hoc est suo tempore, claruit autem temporibus Augusti, & Tiberij, maximas classes nauigare in ipsam vsque Indiam, & ad vltima Aethiopiæ, &c. & B rursus tradens Ciceronem in oratione quapiam scribere, tributa ex Aegypto redijsse Ptolomęo illi, qui Cleopatræ pater fuit, talenta annua duodecim millia, & quingenta. Si igitur, inquit, rex negligenter, & ignauè imperans, tantum redegit: quid nunc censendum est, cùm omnia tanta diligentia, & ordine administrantur, itemq. Troglodytica, & Indica nauigatione sic aucta? Nisi itaq. ipsi in Indias nauigarent, saltem notissima erat nauigatio, & si datus fuisset ibi monoceros, haud dubio ad sua spectacula inde petijssent. Inualidum igitur hoc Baccij de distantia argumentum, inualidum etiam quod de aeris immutatione ne adfert. Elephantes enim, equiferos, Oryges, Camelos, Camelopardalos, Pardos, Leones, Rhinocerotes, Hyænas, multasq. feras peregrinas alias non semel Roma vidit.) Apud quos modò responsiones nostræ carituræ sunt fide, ego eos dixero carere intellectu, pertinacesque appellauero, qui ipsum non erubescunt negare sensum, cùm, tot passim apud principes vnicornua ostendantur. Sed inquient, non videri vnius eiusdemque animalis, cùm & omnia inuicem differant, & nullum ex omnibus cum notis antiquorum conueniat. Supra quidem huic quoque obiectioni respondimus, facileque responderi denuo potest, dummodo argutas illas suas cauillationes relinquant. Satis est enim viris doctis, si aliqua saltem conueniant, cùm & indiuidua nonnunquam, vt diximus, in quibusdam non conueniant. Differre autem C inuicem possunt, ratione cæli, aeris, educationis, ætatis, &c. Videmus enim ipsa cornua cum prius pullulant, exilia esse, & læuia, deinde post biennium, aut triennium in ramos se diffundere, fieriq. aspera, pedetentimque magnitudine, crassitieque & figura variare: quapropter nemo etiam dubitauerit, quin istiusmodi varietates vnicornu quoque accidere possint, & præcipuè coloris, versurarum, aliorumque exteriorum accidentium, Taceo interim nonnulla reperiri, quæ etsi naturaliter eadem sint, ars tamen mangonum differre fecit: minimeque negauerim, quædam eorum quæ in principum gazis sunt, etsi pro genuinis ostendantur, nequaquam genuina esse. Certum enim est, & nulli non notum res omnes pretiosiores, & genuinas haberi, & factitias, vel saltem mangonizatas: virique periti est vtrasque inuicem distinguere; non autem quia quædam artificiales sunt, omnes propterea tales esse iudicare. Sic ergò videor rationes eorum qui vnicornem dari negabāt. satis superque refutasse; quamobrem hac priore operis parte ad calcem perducta, affirmabimus omnino dari hoc animal, & neutiquam negari posse: & vt clarior appareat rei veritas, mox quale illud sit, euidenter declarabimus.

Oceanus Orientalis mare rubr est.

lib. 7. c. 23

l. 17. Geogr.

Cōcluditur vnicornem dari.

Cornuum eorundem diuersitas vnde.

Tametsi diuersis authoritatibus, manifestisque rationibus asseruimus extra omnem controuersiam dari vnicornem, obiterque aliquid tetigerimus de eius natura, raritate, loco natali, necnon D etiam de cornu eiusdem, quo scilicet in honore semper fuerit, ideoque videri fortassis possit, latissimum iam nobis esse campum demonstrandi certò dari, nihilominus cùm proprium genus, atque definitio ipsius animantis accipienda sit ab authoribus antiquis, & neotericis, quos de eo diuersimodè scripsisse in priori parte diximus, haud ita facilè definiri, determinarique potest. Ideoq. opus erit, vt quàm diligenter authoritates illas examinemus, historiasque quæ de eodem agunt, vt ex hisce veritatem eliciamus, testimonijsque quorundam qui nostro tempore testes oculati de eo scribunt, corroboremus, simulque etiam cum ipsissimis, quæ apud principes sunt cornibus conferamus. Dico igitur omnium antiquissimam de vnicorni memoriam esse in sacris biblijs, vbi non semel eius fit mentio, & quamuis ibi non declaretur, clarèque demonstretur, ex quo animantium sit genere, colligi tamen ex sensu verborum illorum potest, animal esse indomitæ, ferocisque naturæ, In textu Chaldæo legitur Remena, in Hebraico voce quodammodo inde deriuata, Reem, & Remin, etiamsi D. Hieronymus sacrarum literarum, & rerum etiam naturalium peritissimus, nonnullis in locis pro Reem transferat rhinocerotem, vt Deut. 33. *Quasi cornua rhinocerotis*

Altera pars Quale animal sit vnicornis.

Vnicornis quale sit animal.

Remena.

Reem.

Remin.

cornua eius.vbi alias impropriè reddidiſſet,monocerotis,ſiue vnicornis:etenim non vnum aut ſin- E
gulare,ſed plura indicabantur.Et Remin apud Pſalmiſtã Pſal.22. *Libera me Dñe ab ore Leonis, &*
à cornibus vnicornium humilitatem meam. Et Pſal.29. Reem. *Dilectus quemadmodum filius vni-*
cornium. Et Pſalm.92.*Et exaltabitur cornu meum ſicut vnicornis.* Citatur eadem vox ſimbolo for-
titudinis apud Eſaiam cap.39.*Deſcendent vnicornes,&c.quaſi viri fortes.* Et apud Iob cap.29.Ara-
bibus,vt tradit Andreas Bellunenſis,qui noſtra ætate Auicennam diligenter admodum interpre-
tatus eſt,ait Alcherchedam animal eſſe,vnico in fronte armatum cornu, cuius vis ſit aduerſus ve-
nenum. Iſtiuſmodi autem authoritates non ob alium recitaui finem, quam vt oſtenderem anti-
quiſſimam de vnicornu extare memoriam,vulgoque olim creditum fuiſſe,animal eſſe ferociſſimũ,
& indomabile. Iam verò ſi ex quo ſit genere,indagemus,rurſus ſuſpicari poterimus, an idem ſit
cum rhinocerote,primò propter nominis ſimilitudinem, & eiuſdem quodammodo ſignificatio-
nis,cùm monoceros ſiue vnicornis animal indicet,cui vnicum tantùm cornu eſt: rhinoceros, cui
id in naribus:ſecundo quia & D.Hieronymus modò rhinocerotem,modo vnicornem vertit: ter-
tiò quia negociatores Luſitani,medicique doctiſſimi, qui in India non exiguo tempore obuerſa-
ti ſunt,cum de genuina multorum aromatum natura, eſſentiaque, atque ipſius quoque vnicornu
cognoſcendi diligentiſſimè,& pro viribus elaborarent,profitentur, ſe ex incolis nihil expiſcari F
potuiſſe aliud,quàm quòd conijciant,cornu eſſe rhinocerotis,reperirique priuatim in Bengala,
ibique magna haberi æſtimatione,& antidotum credi contra venenum,ſeſe tamen huius rei incer-
tos eſſe:vt minus miremur Cardanum,qui nuperrimè vnicornem Rhinoceroti eundem fecit.

Alcherchedam.

Cardani error.

Rhinoceros non eſt vnicornis.

Quamuis verò Rhinoceros ferocitate celebris ſit,à monocerote tamen differt; & Plinius ſepa-
ratis locis de eis tanquam de diuerſis ſpecie animalibus egit, & Pauſanias præ cæteris id quoque
indicat,dum bina rhinoceroti cornua tribuit,vnum nimirum iuxta nares,magnum; paruum aliud,
ſed acutiſſimum in ſummitate humerorum. Aitque Feſtus vulgò credi quibuſdam, eundem eſſe
boui Aegyptiaco. Niſi autem ſpecie differrent,omnis iam lis,& controuerſia eſſet extincta. Fuit
enim non ſemel Romæ viſus,& oſtenſus rhinoceros,primum à Pompeio Magno,mox in ludis alio-
rum pugnare cum elephanto. Rariſſimum tamen etiam erat animal,ideoque Diocletianus (Do-
mitianus,vt ex ſequentibus patebit) numum edidit, qui ab vno latere rhinocerotis habebat ima-
ginem,quam multorum peritiſſimorum virorum iudicio magnanimitas, fortitudoque regia indica-
batur,vel etiam quod ipſe rhinoceroti ſe aſſimilaret,qui tardè,lenteque quidem iraſcitur, iratus
verò nunquam placatur. Vtrumq.ſignificatum Martialis egregie ſemper ab Imperatore honora-
tus binis luſit epigrammatibus;quorum nempe altero feritatem, roburque animantis, altero ira- G
cundiæ tarditatem oſtendit. Primùm ergo eſt tale:

Rhinoceros in numo pictus quid ſignificet.

Præſtitit exhibitus tota tibi Cæſar arena,
Quæ non promiſit prælia rhinoceros.
O quàm terribiles exarſit pronus in iras,
Quantus erat cornu,cui pila taurus erat.

Altero ſic canit:

Solicitant pauidi dum rhinocerota magiſtri,
Seq́; diu magnæ colligit ira ſuę.
Deſperabantur promiſſi prælia Martis,
Sed tamen is redijt cognitus antè furor.
Namque grauem gemino cornu ſic extulit vrſum
Iactat vt impoſitas taurus in aſtra pilas.

Viſus poſtremò in Europa eſt rhinoceros noſtris temporibus,anno poſt partum ſalutiferũ 1535.
cum Emanuel rex Luſitaniæ Vlyſſiponi ſpectaculum ederet,in quo elephas ei pugnans ſuccubuit.
Qui tunc eum videre,eum deſcribunt ſimilem elephanto,eiuſdemque fermè magnitudinis, mino- H
ribus verò tibijs,vngulis ſolidis,bifidiſque,capite porci,corio per tergus duriſſimo, & ſquammo-
ſo,binis cornibus,vt dictum eſt,ne vero vllus mihi relinqueretur dubitandi ſcrupulus vtrumque
cornu beneficio,ac fauore Magni Hetruriæ Principis inuicem contuli,totoq. cælo differre obſer-
uaui. Eſt enim rhinocerotis cornu nigrum,craſſitie,& longitudine bubali, cæterùm neq; cauum,
ſed ſolidum, ponderoſumque: neque contortum,præterquam in extremo,quod inſigniter acu-
tum eſt,iuxta vero exortum ſetis obueſtitum,nigris,& aſperrimis: contra monocerotis cornu al-
bum eſt,maioremque præſefert maieſtatem,aliaſque continet differentias, vt idoneo re loco ap-
parebit:quapropter fateri oportet,vtrumq.ſui generis eſſe animal. Cur vero D.Hieronymus in
interpretatione ſacrarum literarum non diſtinxerit,rationem etiam obiter tetigimus, ſiquidem
alicubi erat ſermo de pluribus numero,ineptumque fuiſſet dicere,libera me domine de cornibus
vnicornis:& quamuis etiam mercatores illi,& medici, qui in India vixère, non alium agnoſcant
vnicornem,quàm ipſum rhinocerotem,nec hoc quoque negocium faceſcere poteſt, cum vel ipſi,
vt

Rhinoceros deſcribitur.

A vt dictum est, opinionis suæ incerti sint. Accedentibus igitur nobis ad naturalẽ monocerotis historiam, indicanda primùm erit vocis homonymia, quæ non paucis imposuit, vt rem ipsam percipere non potuerint. Dupliciter autem ea vsurpatur, vel adiectiuè, vel substantiuè: priore modo omne significat animal, cui vnicum duntaxat cornu est; altero speciem specialissimam. Aristoteles nunquam eam hoc secundo modo vsurpauit, sed semper adiectiuè, quo modo Græcè δίκερος & τρίκερος, Latinis bicorne, & tricorne animal est, cui bina, cui tria sunt cornua, quemadmodum manifestè colligitur ex ca. 3. lib. 2. vbi agit de animalibus cornigeris. *Asinus Indicus* (inquit) *licet solipes, corniger tamen est, sed singulare cornu gerit*. Et subdit: *Est, & oryx monoceros siue vnicornis sed bisulcus*. Mox autem lib. 6. cap. 36. meminit onagri, id est asini syluestris, de quo, & M. Varro agit in secundo de re rustica, sed neuter cornutum facit, vt vel inde sit manifestum Onagrum siue asinum syluestrem asino Indico monoceroti differre. Reperio tamen solũ Philostratum, asinum vnicornem (licet fortè non sine lapsu) onagrum nuncupare: Inquit enim *in vicinis Hyphasidi Indiæ fluuij paludibus asinos syluestres degere, cornuq; suo taurorum more generosè pugnare*, constat que palam ex hisce authoribus tria sui generis animalia esse, asinum Indicum, asinum syluestrem, & orygem, quorum tamen nullum verus est monoceros siue vnicornis quem hic intelligimus. Oryx,

Monoceros siue vnicornis quotupliciter accipiatur.

Onager.

Oryx.

B secundum nonnullos, & Plinium quoque ex capris est syluestribus Libycis, cornu ferrea duritia, colore nigro. Similiter vulgari significatu rhinocerotem nominat Plinius lib. 8. 20. & 22 boues Indicos vnicornes, & tricornes: additq. insuper syluestres tauros esse atrocissimos, & cãpestribus maiores: dari item in India boues solipedes, & vnicornes: atque ita interpretari debemus Oppianum in libris de venatione, & Strabonem, dum aiunt in India reperiri equos, & asinos vnicornes, necnõ, & Aelianũ, cùm ait in Aethiopia tauros esse, & vaccas monocerotes. His authoribus consentiunt alij, Plinio verò priuatim Solinus in suo polyhistore: eosdemque sequitur Isidorus, & partim etiam Albertus, qui copiosè admodum de animalibus scripsit, inter quæ, multa terrestria, multa item aquatilia recenset vnicornia: recenset, & serpentes vnicornes, bicornes, tricornes, & multicornes. A cornibus nomen accepit cerastes, serpens perquam maleficus, & pestilens. cornutum etiam dicunt ipsum aspidem, cenchrim item, & ammoditem. Recenset, & volatilia insecta vnicornia, & bicornia, quale est illud quod ceruum volantem dicunt, quia cornua similiter vt cerui ramosa habet, quæ occulta quadam proprietate spasmo mederi ex viris fide dignissimis accepi, si tantùm manu retineatur. Vides igitur vocabulum hoc monoceros siue vnicornis commune esse multis animantibus, vt equis, bobus, asinis, capris, belluis marinis, serpentibus, alijsque quibus

Tauri syluestres.

Boues vnicornes.

Animalia vnicornia multa.

Ceruus volans.

C singulare cornu est, sicut bicornis de bicornibus, tricornis de tricornibus dicitur. Quemadmodum verò in omni re illud quod in suo genere præstantius est, generis nomen sibi vendicat: ita etiam monocerotis siue vnicornis nomine propriè, & sigillatim apud authores intelligitur animal (quadrupes) vnico quidem, & singulari cornu præditum, cæterùm præ cæteris pretiosissimo, etsi interim nonnulli authores melioris notæ æquiuocatione nominis decepti, facultates, quas huic monoceroti propriè dicto debebant, modò equo, modò asino vnicorni, modò etiam rhinoceroti attribuerint. Quæ igitur deinceps dicetur, de vero, & propriè dicto monocerote siue vnicorni intelligi volo. Possit interim hic moueri dubitatio, cur non, & asinus Indicus, & equus vnicornis possint dici, haberique veri, & genuini monocerotes, cùm non solùm Philostratus, sed, & Aelianus, qui diligentissimum se, & præ cæteris eximij iudicij scriptorem profitetur, illis, non monoceroti propriè dicto vires omnes adscribant aduersus venenum, morbosque deploratos, & incurabiles, ideoque Indiarũ regulos ex illis sibi conficere pocula, auroque certis spatijs, exornare, & ex eis bibere solere. Huic quæsito dupliciter responderi potest: primò etsi hoc vocabulo monocerotis alia etiã indicentur animalia, vt ostensum est, non est propterea necesse, vt concedamus, omnia eiusdem esse prærogatiuæ, sed vnum eorum erit verus monoceros, alij supposititij, quibus tamen ab ignaris,

Asino Indico perperam vires contra venenum adscribi.

D aut à negociatoribus eædem facultates perperam tribuuntur, id quod in multis etiam medicamentis euenit, & in quibusdam etiam cornuum frustis, quæ pro vnicornu ostenduntur, & magni admodum fiunt, cùm tamen cum verò, & legitimo vnicornu nihil habeant commune, vt suo pòst loco clariùs demostrabitur. Secundò responderi etiam poterit, non abhorrere à vero, diuersas illas monocerotis species, ad vnam tantùm pertinere. Aelianus.n. alienis vtens verbis, facilè decipi potuit, & modò similem equo, modò asino, modò ceruo eum describere, quod diuersa animalia esse crederet: quemadmodũ, & nos synonyma sæpe fallunt, præsertim ea quæ à similitudine rerum imponuntur: verbi causa, cùm monoceros nobis Italis dicatur Liocorno vel etiam Lionfante nomine vt apparet à Leone detorto, non defuere qui Leonis aliquod genus esse suspicarentur. Quod autem Aelianus alijque monocerotem modò equi, modò asini, modò cerui nomine potuerint intelligere, vel inde licet colligere, quòd, & Aristotelis, & aliorum testimonio constet, animal esse rarissimum, & quod rarissimè capitur: id quod illi quoque asseuerant, qui nostro tempore Indiam perlustrarunt. Quod si autem diuersæ veri monocerotis darentur species, iam plurima etiam

Monocerotes equi, asinique ijdem qui veri monocerotes.

ma etiam darentur cornua, & eiſdem pleni eſſent principum theſauri. Vt igitur clarior euadat E hæc noſtra oratio, nunc illud affirmabimus, etſi vnicornis vna & ſingularis ſit tantum ſpecies, confuſionem facilè euitari poſſe authorum, qui aliàs equo, aliàs aſino, aliàs ceruo aſſimilarunt: cùm notum ſit, omne genus, obſcurum licet ſit, ex proprijs aliquando agnoſci differentijs: quas deinceps ex ſingulis qui de eo ſcripſerunt, colligemus, & ex ijs cæteriſque quæ de vnicorni prodita ſunt, definiemus, quid reuera ſit, vbi reperiatur, quæ denique facultates, & prærogatiuæ ei aſcribantur. (Hæc ferè opinio Geſneri eſt cuius nomen Baccius diſſimulat. Mihi, inquit ille, recitatis Plinij, & Aeliani de monocerote verbis, omnino Plinius, & Aelianus vnam eandemque beſtiam deſcripſiſſe videntur, ſed nec aliam Philes ſimia Aeliani. Quinetiam aſinum ſiue onagrum Indicum, ſi non idem, inter vnicornia tamen animalia iam deſcripto omnium proximum eſſe dixerim. Conueniunt ſanè præter cornu vtrique vnicum in media fronte, locus natalis India, equi magnitudo, vngulæ ſolidæ, celeritas, vita ſolitaria, robur inexpugnabile, & quod confirmata ætate nulli capiuntur. Colore tantùm differre videntur: cùm aſinus Indicus albus ſit reliquo corpore, ſed capite purpureo: monoceros fuluus, qui color etiam rhinoceroti à quibuſdam tribuitur, ſic, & cornu color non idem: monoceroti enim ſimpliciter nigrum Plinius tribuit; aſino Indico Aelianus medium tantùm nigrum, inferius album, ſuperius puniceum: ſed forſitan omnes iſti colores in F corpore potiùs quàm in cornibus ſpectantur, caput purpureum, media corporis pars nigra, poſtrema alba. Philes quidem cornu totum nigrum eſſe ſcribit, excepto mucrone. Hæc Geſnerus. Plinius certè etſi ſeparatis locis de aſino Indico, & monocerote agit, inuicem tamen meo iudicio vel non diſtinxit, vel ſuo ſe proprio gladio iugulat; nobis enim alicubi author eſt, ſolum aſinum indicum ex ſolipedis vnicornem eſſe, ſed verba eius recitabo. *Cornigera ferè biſulca: Solida vngula, & bicorne nullum: Vnicorne aſinus tantùm Indicus; vnicorne biſulcum, oryx. Talos aſinus Indicus vnus ſolipedum habet*: Et alibi rurſus: *Cornua ſolipedùm nulli, excepto aſino Indico, qui vno armatus eſt cornu.*) Tres igitur ex antiquis monocerotem deſcribunt, Philes, Aelianus, & Plinius, Philes plenam nobis dedit deſcriptionem: (quæ talis eſt ex traductione doctiſſimi Ioacchimi Camerarij archiatri Norimbergenſis reipub.)

Geſneri de vnicornibus quadrupedibus opinio.

Aſinus Indicus ſolus vnicornis.

Monoceros deſcribitur.

Eſt vnicornis Indiæ fera cognita
Horrenda viſu, calcium quibus ferit
Armis timenda: ſed ore ſi quem proruens
Momorderit, vix Pæonis ſolers manus G
Præſens leuarit vulneris periculum.
Hæc inſolenter verticis motans iubam,
Longumque noxiumque cornu porrigit:
Quod frontis enatum ſub ipſo tubere
Non eſt cauum, nec more cornuum leue,
Nec compari vndiquaque conſtat germine,
Limaque ferri viſitur mordacius,
Gyris in orbem conuolutum iugibus.

Hæc itaque breuius ipſius animantis, eiuſdemque cornu eſt deſcripto, eum qua alij quoque conueniunt, ac potiſſimum Aelianus (quid mirum, cùm omnia ſua ex Aeliano Philes tranſcribat, vnde etiam ſimia Aeliani paſſim nuncupatur) qui lib. 16. cap. 20 pulchram de eo hāc tradit hiſtoriam, quàm cùm ad noſtrum omnino faciat propoſitum, integram hic recenſere non fuerit incongruū. Montes (inquit) *eſſe dicunt in intimis regionibus Indiæ aſperrimos, & feris refertos; vbi quæ apud eos beſtię domeſticæ ſunt, feras eſſe aiunt, vt oues, capras, canes, boues, & per ſe, & ſua ſponte errare, ab omni cura paſtoritia exolutas. Earum quidem ferarum innumerabilitatem, infinitatemque, & hiſtorici, & Indorum ſapientes teſtantur: inter quos Brachmanes etiam numerandi, qui hoc idem ſentiunt.* H *In ijs monocerotem, quem vocant Cartazonon numerant, eumq́ magnitudine ad confirmatæ ætatis equum accedere dicunt iubaq. prędítum, & pilis fuluis eſſe; pedum bonitate, & totius corporis celeritate excellere, atq. ſimiliter vt elephantes pedibus inarticulatis eſſe, apri caudam habere, inter ſupercilia cornu vno, eodemq. nigro, non leui quidem, ſed verſuras quaſdam naturales habente, atque in acutiſſimum mucronem deſinente ornatum exiſtere, omniumque maximè animalium abſonam vocem, & contentam emittere, & ad alias quidem beſtias ad ſe accedentes manſueſcere, cum verò gregalibus ſuis pugnare; neque modò mares inter ſe naturali quadam contentione diſſidere, ſed contra etiam fęminas certare, pugnamque vſque ad mortem victi ingraueſcere: nam, & reliqui corporis maximo robore præditus eſt, & cornu imprimis inexpugnabili armatur: deſertiſſimas regiones perſequitur, ſimul, & ſolitarius errat. Coitus tempore ad fęminam manſuetè manſueſcit, & pariter paſcuntur. Cum hoc tempus tranſierit, & ventrem ferre fęmina cœperit, rurſus efferatur, & ſolus vagatur. Praſiorum regi illius pullos etiamnum teneros aiunt deportari eoſdemque feſtis, & panegyricis diebus ad pugnam committi,*

Monoceros vbi habitet.

A *committi, ad robur ostendendum. Nam integrę ætatis, & perfecta nulllum vnquam quisquam meminit captum fuisse.* Hæc itaquè omnia Aelianus, cui adstipulatur Plinius, & maiorem adhuc lucem addit lib. 8. cap. 21. Cùm enim de admirandis Indiæ rebus, & de rhinocerote, deque boue, alijsque Indicis animalibus vnicornibus, & de axe præterea, cuius corium Libero patri erat sacrum, dixisset, subiungit: *Orsei Indi venantur asperrimam feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente. Hanc feram viuam negant capi.* Quo loco per Orseos meo iudicio intelligit Nysæos, quorum oppidum, plerosque Indiæ adscriberè ait lib. 6. cap. 21. montemque Merum, Libero patri sacrum, vnde origo fabulæ (inquit) Iouis semine editum. Conijcio id autem ex antiquissimo quodam numo, quem videre mihi contigit apud Pyrrhum Ligorium antiquitatum studiosissimum simul ac peritissimum, ducisque Ferrariensis antiquarium, in quo monoceros siue vnicornis exprimitur, tali planè qualem iam diximus, figura: cornu cantharo Bacchi inserens, cum inscriptione, ΝΥΣΣΕΩΝ. Quo symbolo significabant se Bacchum colere, gloriarique tam pretiosi, rarique animantis venatione; fueritque fortassis Alexandri Magni numus: Græca enim inscriptio est, isque solus Indiam superauit. Superato enim Dario Persarum Rege, toti Orienti fuit B terrori, & ad Herculis vsque columnas, quæ vltra Gangem sunt ad Nyssam oppidum peruenit, ibique Herculi, & Baccho solemniter litauit. Cùm verò post debellatos populos, victoriarum suarum trophæa, arcus, altariaque, & pyramides erigeret, qualia apud Ptolomæum legimus in montibus Riphæis fuisse, ad mare item Caspium, & apud Sogdianos, & in India ad ripam Hipasis, Solinus, & nostri temporis scriptores, aras Alexandri nominarunt: ita quoque verisimile est, ad maiorem victoriarum suarum laudem, famamque, nummum illum, percussisse. Vtcumque autem est, numus ipse figuram monocerotis, solumque natale verè, & pulcherrime expressit.

Orsei Indique.

Alex. Mag. Indiā vicit

Testimonia recentiorū de vnicornu

Cæterùm ne isthæc iudicia, memoriæque destituantur testimonio, vtque nonnullæ quæ apud authores occurrunt, controuersiæ decidantur: iam descendemus ad magis modernos, & ad eos, qui oculati testes de monocerote scribunt. Aeneas Syluius Piccolominus, qui postmodum fuit Pius secundus Pontifex Maximus, libro de Asia cap. 10. tradit authoritate cuiusdam Nicolai Veneti, in extremis Asiæ partibus in quadam prouincia nomine Macino inter montes Indiæ, & Cataium, vbi vulgò creditur habitasse Sericos, reperiri animal capitè porci, cauda bouis, singulari in fronte cornu, colore magnitudine elephantis, cum quo naturaliter dissideat, cornuque ibi haberi in maximo pretio aduersus venenum. Idem testatur M. Paulus Venetus, qui longo tempore C Magno Cham Tartarorum Imperatori inseruiunt, cum sibi iter faciendum esset longissimū per Indiam anno circiter M.CCC. quamobrem vulgò magnifiunt eius scripta, inter cætera memoria digna narrat in regno Basman, cuius incolæ omnino barbarę sunt, reperiri vnicornes, esse autem paullò minores elephantis, pilis bubali, pedibus elephanti, capite, apri, tanti ponderis, vt id semper habeat reclinatum, more porcorum in cœno morari gaudere; In media fronte cornu gestare vnum, crassum & nigrum, linguam habere spinosam, eaque lædere homines, & animalia: Vt verò modò dicam quod sentio, non ausim affirmare, etsi alioqui scriptores, fide dignos existimem, num hoc animal ab ipsis descriptum, reuera sit verus ac genuinus monoceros: recedunt enim à descriptione, quam iam antè prò vera accepimus. Nihil enim habet similitudinis, vel cum equo, vel cum ceruo, sed esto potius animal insitatæ magnitudinis, neq. agilis est, & velox, sed piger potius, & porcorum more volutabro, & cœno gaudet, quæ monocerotis naturæ aduersantur, differt & cornu colore, quod nimirum nigrum esse aiunt, quamobrem cùm & asini ibi dentur, vaccæ item & tauri, capræque vnicornes, hancquoque vnicornem sui generis esse, nec à ratione alienum esse existimo, in toto Oriente à monocerote propriè, & per excellentiam dicto cæteras eas animantes similiter vnicornes, accepto nomine indigitare, quoslibetq. suam veram esse sibi persuadere.

An recentiorum monocerotes sint veri.

D Quantum verò ad monocerotem Pauli Veneti, nemo puto vitio mihi verterit, si rhinocerotem esse iudicauero; non malè enim congruunt, quas ei ascribit, notæ, magnitudo videlicet ad elephantum accedens, deformitas, pigriritia, & caput porci, quib. ferè notis rhinocerotem antea delineauimus. Inter eos verò qui nostra ætate de monocerote agunt. Aloysius Cadamustus nauigationis suæ capite quinquagesimo scribit, in quadam noui orbis parte reperiri vnicornes, capique viuos, cæterùm cum de forma eorum nihil addat, nullumque de eis ferat iudicium, descriptionem mutuabimur à Ludouico Berthema Hispano, qui describens iter suum, quod fecit per Aethiopiam, & mare Erythreum, animal hoc exactè describit, omnesque quas suo monoceroti veteres, notas tribuit. Mecha (inquit) quæ ciuitas est Arabiæ, portuque per totum Orientem nobilis septa habet, siue claustra regia, in quibus vnicornes gemini asseruantur, quos miraculi loco ostentant populo, nec ab re; res est miratu dignissima. Sunt autem huiusmodi. Alterum eorum quem constat natu maiorem esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu vnicum, longitudine trium cubitorum. Longè natu minor est alter, vtpote

Monoceros Pauli Veneti qui.

Monocerotes à Berthma visi.

pote anniculus ac equino pullo ſimillimus : eius cornu quaterni palmi (quatuor palmorum, do- E
drantes intelligo)longitudinem haud excedit. Coloris eſt id animal equi muſtelini,caput cerui
inſtar : collo non oblongo,rariſſimæque iubæ, ab altera parte ſolùm dependentis. Tibias habet
tenues, eaſdemque graciles admodum, hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas ha-
bet,caprinos pedes fermè referentes. Tibiarum poſteriorum pars exterior villoſa eſt,pilique plu-
rimi. Sane id animal ferum videtur;verùm ferociam neſcio qua comitate condiuit. Eos vnicor-
nes quiſpiam Sultano Mechæ dono dedit. Aduecti ſunt ex Aethiopia ab Aethiopum rege,vt co
munere neceſſitudinem cum Sultano Mechæ præfecto coniunctiſſimè iniret. Hactenus ille,exa-
ctiſſimè quidem animal ipſum deſcribens,eget tamen declaratione; binæ ternæue enim notæ cũ
Plinio, & Aeliano non conueniunt. Præterit in primis colorem ipſius cornu, læueque ne ſit, an
aſperum,an item amfractuoſum,& ſpiris conuolutum,vel non. Plerumque autem euenire ſolet,
vt nonnulla vel propter ſcribentis incuriam,vel propter rerum,quæ deſcribuntur, imperitiã,ferè

Verſuræ ſiue conuolutiones vt in vnicornu intelligendæ.

prætereantur, quæ omnino annotaſſe oportuiſſet. Quod autem ad verſuras illas ſpiraſque atti-
net, monendus eſt lector, ne ſimul etiam cauitates, vt in columnis quibuſdam videmus, neceſ-
ſariò requiri exiſtimet: Sufficit enim vt veſtigia tantùm earum appareant, qualia in genuinis cor-
nibus conſpiciuntur, ab imo ad ſummum vſque cornu ſimul cum ſpiris verſuriſue ambientia. F
Minus verò ei condonandum eſt,quòd colorem cornu non expreſſit,præcipuè cum Philes, & Pli-
nius id nigrum eſſe dixerint. Atque hic rurſus lectorem moneo,nigrum colorem non intelligi,

Color niger vnicornu vt intelligẽdus.

qualem in cornu rhinocerotis, & bubali cernimus, cæterùm reſpectu ipſius ſubſtantiæ, quæ tota
candicat,intelligi itaque fuſcum,qualis conſpicitur in cornu cerui, etſi etiam vſu, & temporis diu-
turnitate natiuus ille ſplendor exterior perdatur, & in caſtaneum ferè abeat, vt minus mirari de-
beat, ſi Solinus, alijque purpureum id eſſe dixerint. Differt præterea à cæteris in vngularum
deſcriptione : nam bifidas eſſe profitetur more caprarum, cùm Plinius, & Aelianus integras eſſe
dicant, ſimileſque elephantinis. Sed, & in hoc tueri poteſt, dicendo aſſimilationes dari pro exem-
plis, non autem quòd totæ tales ſint : quin minor adhuc proportio exiſtit, ſi dixerimus pedes ha-
bere omnino elephantinis ſimiles, ſi animal ipſum equum magnitudine non ſuperat. Et licet e-

Elephantorum vngulæ

tiam pedes elephantorum calloſi ſint, & rotundi, videntur tamen vngulas habere nonnihil diuiſas,
eaque in re à ſolipedis differt, eamque differentiam annotare voluit Barthema cum æquiore pro
portione, dũ caprinis eis aſſimilaret vngulis. Sed cùr nos circa has differentias exercemus? Ec-
quæ datur alicuius rei, ſiue ea ex foſſilibus ſit, aut plantis, aut animalibus, deſcriptio, quæ non
apud diuerſos, quæ eam deſcribunt, variat? Ecquis item ille eſt, qui non aliquando decipitur, & G

Antiqui vnicornu non viderunt.

in ijs maximè, quæ nunquam vidit? Nunquam autem antiquis viſum fuiſſe vnicornem (qui de eo
ſcripſerunt (ſed ex aliorum narratione ſcribere, pro indubitato mihi perſuadeo. Vnde natum eſt
quod quæ de hoc animali prædicantur, fabuloſa ferè habeantur, & à nobis propter narrationis
diuerſitatem, difficilliſſimè inuicem concilientur, quare ſummo iſthæc cum iudicio à lectione exa-
minanda erunt. Si enim dixerimus eapropter aliquid fabuloſum eſſe, quia diuerſimodè de eo ab
authoribus ſcribitur, omnes etiam hiſtorias, etſi vero alioqui veriores, falſas etiam eſſe conceden
dum foret, quandoquidem & in earum enarratione non ſemel variant hiſtorici. Sufficit enim, vt

Scaligeri de monocerote ſententia.

quæ dicuntur, conueniant in ijs, quæ ſunt maioris momenti, magiſque eſſentialia. (Iulius Scali-
ger quoque Vartomani incuriam tacitè modeſteque tangit exercitatione CCV. Cardanum exa-
gitans qui imprudenter rhinocerotem eum monocerote confuderat. Nequeo tibi, Cardane (in-
quit) opitulari, qui monocerota ſub rhinocerotis nomine pinxiſti, quum duæ ſint belluæ longè
diuerſiſſimæ. Rhinocerotis eius picturam vidimus, cuius cadauer eiectum eſt in Tyrrhenum lit-
tus. Capite ſuillo, tergore munitus ſcutulato. Cornu gemino, altero puſillo in fronte, altero in
nare robuſtiſſimo, quo audaciſſimè, pugnat, ac vincit elephantum. Vt iam deſinant nugari Gram-
matici de gemino cornu apud Martialem. Monocerotis autem figuram ex Vartomani facetiſſima H

Vnicornu color varius.

narratione huc ſcribemus. Vnicornibus equi magnitudo: Crura, pedes, caput, cerui, pili color
balius. Equi iuba, rarior, breuior. Coxæ villoſæ. Cornu vnum integrum Niceæ vidimus : alia a-
libi: ſubfuluum vnum, vnum, ſubluteum, accedens maximè ad buxeum; vnum ſub puniceum.
Etiam habemus fruſtum candidum. Negat Vartomanus ferocem eſſe: contra quàm ab alijs vulgò
acceperamus. Tametſi cæteram quoque hiſtoriam animaduertas à multorum narrationibus di-
ſcrepantem. Sed Vartomano, viro optimo, qui ſeſe duos vidiſſe ſcribit, habenda fides eſt. Qui-
dam recentiorum, qui alienis operis ſuis interpolant merces, orygem atque monocerotem eũdem
eſſe arbitrati ſunt. Credo quod legerent, ὄρυγα μονοκέρωτα. Cæterùm hoc eius epitheton eſt. At

De genuinis & veris vnicornibus. Principum.

hnic noſtro, de quo agimus, nomen proprium. An ſit aſinus Indicus, in Ariſtotelis commenta-
rijs eſt à nobis explicatum. Ijdem maiorem cum flagitio cum Gazella orygem confundere.) Etſi
igitur qui de pretioſiſſimo hocce cornu ſcripſere, non omnino inuicem conſentiant, nihilominus
meo iudicio nunquam tanta eius extitit notitia, quàm hoc noſtro tempore, quo videlicet diligẽti

multorum

A multorum nauigatione in Indiam multarum etiam aliarum rerumcognitio detecta est. Vixque
videas in hac nostra Italia principem, vt alios taceam, qui non vel integrum, vel truncum saltem
possideat. Nec dubitandum quoque, quin iam breui & ipsum animal, etsi in locis degat desertis
& inuijs, simus cognosciturì, ideoque pro vero asseremus reuera istiusmodi cornu haberi apud
nos posse, si consideremus tot pretiosissima cornua, quæ nunc in principum thesauris asseruãtur;
de quibus tamen ex allatis antea distinctionibus ferendum est iudicium, præcipuè de fragmẽtis,
necnon & de integris, quorum naturalis immutata forma est, Illud itaque in primis quod in tem-
plo D. Dionysij Parisijs ostenditur, planè genuinum est, & omnibus notis, quæ ab Aeliano, Pli-
nio, & Ludouico Barthema recitantur, ad amussim respondet. Asperum enim est, vergit in nigre-
dinem more ceruini, (alij album esse dicunt) longum est quinque aut sex vlnas, rectum, versu-
ris spirisue ad summum vsque conuolutum. Similia ei sunt, quæ ostenduntur Metis, & Argenti-
næ in Germania, item quod apud Polonorum Regem est, crassitudine insigni. Argentinense qui
dam Germanus, qui id se manibus suis contractasse asserit, hominis tradit esse altitudine, crassitie
quanta manu vna circundari queat, solidum, absque vlla rima, si exiguas illas strias excipias, quæ
magnam ei vndique venustatem conciliant, tanti ponderis, ut mireris, quomodo ab ipso animali
B ferri queat, odoris omnis expers, colore eboris, quod vetustate iam ad flauum declinauit. Quæ
si ita se habent, ne tantillum dubito, quin & hoc sit genuinum, & omni ex parte verum vnicornu,
& ad hoc cætera esse conferenda, & examinãda. Illa verò quæ sunt Venetijs in thesauro D. Mar-
ci, etsi superioribus aliàs non sint absimilia, olim tamen læuigata sunt, detractaque est exterior illa
quæ ab Aeliano, alijsque memoratur, cuticula, vt sic dicam, aspera cum suis spiris. Scribunt qui-
dam Germani circa annum salutis 1520. in margine Arulæ fluminis Heluetiæ iuxta Brugam op-
pidum, repertum fuisse cornu, idque monocerotis esse ab illis creditum, quod sanè mihi minimè
videtur; nam vt notas illas taceamus, quas à vero cornu differentes habet, albũ enim esse inquiũt.
sed in superficie subflauum, duos longũ cubitos, nullisque spirarum versuris, odoratum tum alias,
tum accensum instar moschi ferè, cum natiuum cornu odoris, saporisque sit expers: nisi dicamus, &
hoc cornu ita mangonizatum aliquando fuisse. Cæterùm imaginari omnino non possum, qui fieri
potuerit, vt res tam pretiosa eo in flumine reperiretur, cum Indiam id animal mittere certo cer-
tius sit, a qua plurimis cælis Heluetia distat Si in littore marino id fuisset inuentum, iudicare non
erubescerem marinæ cuiusdam feræ esse. Minus etiam affirmauerim, quod tradit Albertus Magn.
vidisse se vnicornu crassitudine sesquidodrantis, lõgitudine verò decem pedum, sine spiris, cætera
C ceruino simile. Tantæ enim longitudinis, & crassitiei cornu, caputque quod id ferre debet, ad ani
mal pertinere videbuntur, quod magna molis nauem aliquam adęquet, tantum abest, vt ele-
phanti assimilari possit, tantoque minus equo, aut ceruo, quorum ferè magnitudo vero monocero
ti tribuitur.

Vnicornu Parisijs ense genuinum.

Vnicornu in Arulæ fluuio repertũ.

Vnicornu ab Alberto memoratũ non esse genuinum.

Crediderim itaque illud cornu monstri potius cuiusdam marini fuisse, qualibus Oceanus ille
Germanicus abundare solet, qualia etiam nonnunquam in nostris maribus, etsi multò minoribus
apparent: authoremq. habeo Paulum Diaconum tẽpore D. Gregorij Papæ per Tyberim, qui cun
cta inundabat, balenam immensæ molis per totam vrbem trepidante populo enatasse, tandemque
extinctam spectaculo omnibus fuisse, cuius hodieq. costa in Ecclesia B. Virg. cui a Populo nomen
est, cuius summæ est admirationi, longa pedes decem, crassa quantũ longitudo requirit, Ex istius-
modi itaque ossibus diuersa à fraudolentis, lucriq. auidis hominibus confici verisimile est, & nõ-
nunquam etiam quædam ad cornuum similitudinem, quæ postmodum ab ignaro vulgo pro vnicor
nibus accipiuntur: Poculumq. illud quod superioribus diebus Magno Hetruriæ Duci Cosmo do-
nabat D. Aluarius Mendecius Lusitanus, acceptum à Narsingæ rege, non est meo iudicio (dictum
hoc esto cum bona illorum venia) ex cornu monocerotis, neque is quoque id ausus fuit affirmare.
D sed potius ex eorum animaliũ cornu, quæ modo ex Paulo Veneto describebamus, & in Basma, &
Macino Tartariæ regionibus reperiri diximus, magnitudine ferè elephantis, nigra & immũda, cor
nu in media fronte nigro, quo ibi tanquam vero, ac genuino vnicornu vtuntur, vt aiunt, aduersus
venena. Poculi enim illius diametrum erat quantum vix vtraq. manus ambire posset: color illi liui-
dus, plumbeusue & obscurus maculam habebat in fundo atram, erat læue, minusque quã alia cor-
nua densum: spurium autem esse dici manifestissimè, cùm id cum veri, & genuini, conferrem trunco
cuius videndi copiam faciebat idem Serenissimus Dux. Cur modo hunc truncum genuini vnicor-
nu esse mihi persuaderem, impellebant notæ, quas omnes habebat cum ijs communes, quæ à Soli-
no, & Aeliano enumerantur. Erat enim substantia densa, & solida, vniforme, album, quibusdam
spiris conuolutũ ab imo ad summum, vt videbatur vsque, crassitudine mali Aurantij, vt ex medio
ipso cornu exemptũ esse sit suspicandum, quare & exiguam quoque habet cauitatem, qualem in
omni genuino vnicornu esse iudico. Vidi & alium truncũ in Vaticano inter alia, quæ ibi asseruan
tur, rariora; necnõ & aliũ apud Illustriss. Cardinalẽ Tridentinum. Vterque crassiusculus est bu-
bali

Balæna in Tyberi Romæ visa.

Vnicornu supposititiũ

Vnicornu genuini trũcus vbi.

bali fermè instar, foris rudis colore pallido, striatur, substantia densa, & æquali. Sunt enim cornu ipsius exordia. Hisce deniq. respondet pretiosissimum illud poculum Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Alexandrini donatum à Lusitaniæ rege, quod vel ex solo intuitu ingenuitatem præ se fert, confectumque apparet ex cornu splendidissimo, & adinstar eboris læui: colore est ex albo pallescens, largum, quantum bini anteriores digiti vtriusque manus circumdare possunt. Audio, & alia celebrari partim frusta, partim & integra, atq. præ cęteris illud, quod in ditissimo Sereniss. Mantuæ Ducis specu asseruatur: (Huius, sicuti & quod in thesauro Regis Poloniæ conseruatur, iconem dabo in fine capitis.) Aliumque truncum Florentiæ apud Robertum Ricium, quæ tamen breuitatis causa indescripta relinquo: & suffecerit dixisse, omnia quæ reperiuntur genuina superioribus esse assimillima, licueritque ex hactenus dictis affirmare, quale animal sit monoceros, & quæ eius sit natura, eiusque cornu, & ex distinctionibus allatis iudicari poterit, quæ genuina, & principibus digna, quæque fictitia sint habenda. Nunc ergo de viribus, & singularibus eorum proprietatibus dicetur deinceps in tertia operis parte.

TERTIA PARS. De facultatibus vnicornis.

Cur quandoq. falsa a bonis authoribus referantur.

Superest modò vt dicamus de facultatibus, & occultis vnicornu proprietatibus: de quibus multa referuntur, partim vera, & principijs innixa naturalibus, partim etiam falsa, & fabulosa, ita tamen ipsi immixta historiæ, vt etiam si omnes excedant fidei limites, non solùm ceu vera passim habeantur, sed etiam velut maxima quædam arcana, quemadmodum etiam in alijs rebus, quibus in medicina vtimur, euenire non semel assolet. Nam cum prius diuersis experimentis colligerentur rerum virtutes ac facultates à vulgo maxima ex parte, verisque vt fit, vbi minus valet iudicium, falsa affingerentur, coacti fuere viri docti etiam nonnulla ex ijs inuicem permixta memoriæ prodere, lectorisque iudicio submittere. Quo modo nimirum legimus, helleborum ingenium acuere, amentes sanare, senes ad iuuentutem reducere, lapidem lazuli, & Armenum senectutem renouari, vitamque facere beatam: scillam pro foribus suspensam maleficia arcere, lapidem bezoarticum, dummodo attingatur, omne genus veneni pellere, alijsque pretiosis lapillis nihil non admirandum promitti, si à nobis tantùm ferantur, fortunatos scilicet nos reddere, benignos, apud alios gratiosos, diuites victoriarum compotes, & quod ahuc amplius est, præstare ne ab alijs videamus: siue vt vulgò loquitur, inuisibiles nos efficere, similiaque alia de ijs promittuntur, vt apud Plinium, & Solinum non semel est legere, & aliquoties etiam apud Dioscoridem; adeò vt Galenus, qui post vixit, scripturus de simplicium medicamentorum facultatibus, coactus fuerit in multos animaduertere.

Virtutes superstitiosę.

Alios enim prolixitatis arguit, alios quod veris falsa permiscuerint, & inter cæteros in Pamphilum præcipuè fuit inuectus, quod inter facultates plantarum, incantamenta, veneficiaq. & similes aniles superstitiones alias immiscuisset, quibus postmodum ignarum, iudicioq. carens vulgus fidē præstat, & tanquam miracula quædam recenset, vt interim taceam, a quibusdam in malam partē vsurpari. Et quamuis Dioscoridem laudaret, quod præ cæteris veriora scriberet, in eo tamē quædam quoq. censura indigere aduertit, nec desunt etiam nostro æuo viri iudicio præpollentes, qui in omnibus medicamētis eum simplicibus, tùm compositis facultatis examine diligēter indigere contendunt. Multa enim vtentes decipiunt, vnde postmodum cæteris nulla fides adhibetur. Cū itaq. de omnibus medicamentis semper aliquid superstitiosè sit scriptum dictumq. quid mirum si idem nostro vnicornu euenerit, quod hucusq. præter vulgus, & tempus quo paulatim tenebris inuoluuntur omnia, etiamsi aliàs luce clariora, alium censorem non habuit. De hoc autem præ cæteris fabulosa, figmentaque tradi potuere, quandoquidem rarum semper fuit, & in summo pretio, & ab omnibus expetitum, ac desideratum: istiusmodi enim pretiosis rebus, vt carius vendantur, nonnulla plerumque admiratione digna affingi solent. Declaratur igitur rei ipsius veritatem, omnes simul facultates examinabimus, manifestissimasq. quasdam distinctiones afferemus, quibus veræ proprietates istiusmodi, quo de agitur, cornu aperientur, & quomodo tot eius encomia, & prærogatiuæ, admirandæque vires sint interpretandæ, enucleabimus. Nulli itaque dubium est, quin operationes facultatesque omnium rerum nitantur, orianturque à sua forma, cuius sedes, vt ita dicamus, in medio est, siue centro earum, & ab illa etiam differentiæ formales dimanent, illius videlicet ministræ quodammodo, etsi interim aliæ alijs sint interiores, centroque propinquiores, & quædam etiam ad qualitates elementorum, & ad accidentia exteriora vsque se extendant, adeò vt omnium operationum, quæ dantur in quacumque re, alię vtpote nobiliores, & secretiores, immediatè dependeant ab ipsa forma tanquam primo agente, & regina omnium operationum, aliæ ab eius differentijs, quæ eò sunt quoque nobiliores, quo principio suo sunt viciniores: aliæ denique dimanant à qualitatibus elementorum, suntque manifestæ, vt calidum, humidum, frigidum & siccum, quas in omnibus mistis est inuenire. De hisce autem facultatibus, quæ à qualitatibus elementorum proueniunt immediatè, tutò iudicium ferri potest; ingenio enim doctrinaque eas nostra assequi possumus, quia sensibus nostris manifestæ sunt. Omne enim calidum aptum esse constat

Galen. quid in Dioscor. animaduerterit.

Fulcra facultatum in omnibus rebus.

De quibus facultatib. tuto iudicare liceat.

A constat calfacere, frigidum refrigerare, siccum siccare, humidum humectare, & per consequens, prout quatuor istæ qualitates inuicem miscentur, operari secundum diuersa, quæ inde oriuntur, temperamenta: Sed cum intellectus noster scrutatur eas, quæ dependent à differentijs internis, non paucis obruitur difficultatibus: quo enim magis recedunt à sensibus nostris, qui velut manu intellectum ducunt ad scientias, propiusque contrà ad principia formarum accedunt, & nobis operationes, & causæ earum redduntur obscuriores adeò vt illæ quæ immediatè ab intima forma dimanant, planè nobis sint incognitæ, vt inde occultarum facultatum nomenclaturam sibi vendicarint, nec alia nobis ratione innotescant, quàm quatenus nos ad eas ducit experientia. Nullam siquidem rationem dari nouimus, verbi gratia, cur magnes trahit ferrum, nisi quia talis ei inest natura, facultasque formalis, & intrinseca. Sicuti modò in manifestis qualitatibus, vtpote sensibus expositis, nemo decipitur, ita contrà ab occultis huiusmodi proprietatibus omnes ferè dimanant superstitiones ac figmenta. Cuiuscumque enim rei facultatem, dummodo non excedant limites ipsorum sensuum, vel quilibet experimenti adiumento, causam inuestigare potest, videlicet calidane sit, an frigida, humida, an sicca, sed perscrutando vlterius, iam intellectus suo paulatim destituitur duce, illiusque more qui per tenebras tactu
B viam sibi parat, necessariò cogitur vti coniecturis, vt eas assequatur: quibus modò si viri vtantur eruditi, iudicioque vigentes, nonnunquam ad intimas vsque rerum notitias penetrant: sed quia longè maior copia est, qui ob iudicij sui imbecillitatem varijs figmentis veritatem obnubilant, fit vt in immensas confusiones incidamus, adeò vt etiam docti, magnique iudicij viri, multis fabulosis sæpe fidem adhibere cogantur, (quia alijs occultis proprietatibus ita immixta sunt, vt distingui inuicem nequeant,) vel simul omnes inficiari: id quod in hoc nostro euenit vnicornu, de quo nimirum variæ ac diuersæ enumerantur virtutes, partim inter occultas referendæ proprietates, partim planè manifestæ, partim item morales, partim denique omnino superstitiosæ: quas omnes inuicem discernere nouisse plurimum refert.

Virtutes & proprietates occultæ.

Coniectura virorum doctorum quid possit.

Ostendimus itaque primùm, vnde euenerit, cur tot tantaque de huius cornu viribus prædicentur, mox facultates veras rationibus corroborabimus, & tandem alias etiam enarrabimus, quæ veræne sint an falsæ, nec affirmabimus, nec inuestigabimus, sed qualiter ab alijs referuntur, quodammodo repetemus. Proprietates igitur vnicornu singulares, præ cæteris excellentes esse, inde in primis constat, quòd à mundi ipsius penè exordio Chaldæi, & mox Hebræi eius mentionem fecerint, venustissimas inde allegorias desumentes: inter quas tria reperio præ-
C cipua significata, fortitudinem, æquitatem, & exaltationem. Omnes autem quas ex sacris literis recitauimus authoritates, fortitudinis, & ferocitatis huius animantis symbola quædam indicat, nominatim ex Psalmist. 21. Vbi dicitur, *Salua me Domine ab ore Leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam:* Et Esaiæ 34. Vbi loquitur de ira Dei aduersus Idumeos & Assyrios populi sui persequutores: *Vnicornes cum eis, & tauri cum potentibus.* Et Iob 39. indicantis animal esse indomitum, & ferociens: *Nunquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad gregem tuum, aut alligabis rhinocerota ad arandum?* Aequitatem, & integritatem indicabant Moses, vigesimo octauo, Deuteronom. cùm tribu benediceret, iam iam interituro. *Sicut primogenitus tauri pulchritudo eius, & quasi cornua monocerotis cornua eius.* Exaltatio autem, & prærogatiua significatur Psalmist. nonagesimo primo. *Exaltabitur sicut cornu vnicornis cornu meum:* Et vigesima octaua. *Dictus Dominus quemadmodum filius vnicornis.* Et septuagesimo septimo. *Aedificauit sicut vnicornium sanctuarium suum in terra.* Iuxta huiusmodi significata intelliguntur etiam nonnulla emblemata symbolaque, quæ, & ipsa singularem aliquam proprietatem vnicornis indicant: inter quæ illud præcipuum simul, & antiquissimum, quo ipsum animal in gremio virginis alicuius depingitur, & continentiæ castitatisque
D typus habetur. Etenim teste Plinio viuum capi nequit, & vt alij referunt, nisi virginis alicuius auxilio capitur, cui naturæ quodam ductu sese submittens, in gremium eius sese dimittit, moxque ibi quiescens dormitansque à venatoribus capitur. Author est huius historiæ Albertus Magnus, ex Isidoro ni fallor, qui libro duodecimo Etymol. cap. vndecimo tradit talem vnicornis naturam esse à multis pro iurato affirmari, reueraque haud alio modo capi, domarique dum tenera adhuc est ætas. Veruntamen falsa omnino istiusmodi de castitate eius allegoria est, & historia ipsa à verò abhorret, naturæque ipsiusmet animantis aduersatur. Nam vt Aelianus testatur, fæmellas suas odit, & nisi coitus tempore mansuetè ad eas accedit, & gregalis fit; & mox rursus, cùm ventrem illæ ferre cœperint, efferatur, & solitarius obuagatur per deserta, & inuia hominibus loca. Rectiùs itaque, & significantius istiusmodi emblema significabitur vis amoris, nam quemadmodum hæc fera sua natura asperrima, & à fæminarum consortio abhorrens, finit se tandem ab illo vinci ac domari, sic multò minus nos resistere ei posse, qui, & deorũ superbiã depressit, & Herculis in primis ferociam leniuit, rigiditatem demulsit Xenocratis,

Moralia de vnicornu.

Fortitudinis typus:

Aequitatis Integritatis Exaltationis.

Emblemata

De castitate falsa dici

Vis amoris typus.

 & sapien-

Numiſma Niſæorum quid indicet.

& ſapientiam contaminauit Salomonis. Numiſma etiam Niſæorum, cuius ſuprà quoque meminimus, pulcherrimi emblematis ſignificationem habet. In eo vnicornis qualis à Plinio deſcribitur, inclinans caput, cornuina cantharum Liberi patris inſerit: inſcriptum ei ΝΙΣΕΩΝ. Indicant namque gloriari ſe iſtiuſmodi feram, quæ toto terrrarum orbe ob cornu ſui contra venena præſtantiam celebratur, ſolos poſſidere, ſuæque regionis proprium eſſe, & fortaſſis Bacchum deum eorum tutelarem vinum eo conſacraſſe.

Symbola cū pictura vnicornis.

Vt autem ad noſtra tempora deſcendamus, aliquot Pontifices nominatim Clemens VII. & Paulus III. vnicornem vſurparunt in ſuis ſymbolis, indicaturi exaltationem, fortitudinem, iuſtitiam, aliaſque virtutes ſuas conſimiles. Similiter emblema antiquiſſimæ ac nobiliſſimæ Criuellorum Mediolanenſium familiæ, quam primò illuſtrauit Cęleſtinus Papa III. & noſtro tempore Illuſtriſſimus Cardinalis Criuellus, ab huius quoque feræ natura ac virtute acceptum eſt. Eam enim pingebant hoc addito lemmate Gallico, quia à Gallorum Rege id acceperant, POVR SAVVER LEAVTE. Eo namque modo, & ingenij ſui vires, & integritatem erga regem ſuum indicabant.

Aluiani emblema.

Manifeſtior verò ſignificatio fuit emblematis Bartholomæi Aluiani, quod à Iouio celebratur inter emblemata aliorum clarorum virorum. Pingebat hic vnicornem cornu ſuum in riuulum quendam aquarum immergentem, cum verbis, VENENA PELLO. Pinxit denique, & Sambucus hoc animal inter alia emblemata, cum elemmate PRETIOSVM QVOD VTILE. Vbi indicatur, ea quæ vitæ noſtræ præcipuè conducunt, & viros etiam ingenio, & doctrina præſtantes, maximis cohoneſtandos eſſe præmijs. Tam ex allatis itaque problematibus, quàm ex communi hominum conſenſu licebit affirmare, immenſas eſſe vnicornis facultates, ſicuti nūc deinceps clariùs etiam demonſtrabimus.

Manifeſtæ facultates vnicornis.

Proprietatum eius igitur naturalium, alias vulgares eſſe, & à manifeſtis qualitatibus dimanare, (quales ſunt quæ vim habent ſiccandi, aſtringendi, ſimileſque alias,) alias occultas, nemo equidem dubitat.

Vnicornu deſcriptio.

Eſt autem cornu huius animantis, ſicuti antea ex Phile potiſſimum oſtendi, & ſicuti etiam ex fragmentis, poculiſque quæ videre mihi licuit, conijcere potui, ebori, & colore, & ſubſtantia non abſimile, foris nimirum palleſcens, coloreque ferè buxeo, ſolidum, denſum ponderoſum, qualia ferè etiam ſunt aliorum animalium cornua, quare, & horum more limari poteſt, atque radi, odoris ſaporiſque omnis expers. Vis ei moderatè deſiccans, & aſtringens, vnde multa, omnia nempe quæ cornu ceruinum, præſtare poteſt, quæque ebur.

Vnicornu olim non ſumebatur intra corpus.

Duo tamen circa vſum ſunt annotanda non parui ponderis, primò quòd nullum ex antiquis ſit reperire, nec claſſicum alium authorem, qui id vel ſimpliciter, vel vſtum, vel in puluere propinarit, aut propinari dixerit. Sed hoc ideo factum quia genuini ſemper perexigua fuit notitia, & ad manifeſtas illas facultates, ſatis erat ebur, & cornu ceruinum, quorum vbiuis copia eſt.

Vnicornu vitiatur.

Cùm verò prærogatiua illa vnicornu dependeat à proprieratibus occultis, quæ poſtmodum, vt hiſtoriæ teſtantur, in eo diuerſis hominum experimentis, obſeruatæ ſunt, pretiumque eius adauxerunt, non pauci capta inde occaſione non ſine grandi lucro id adulterare ſtuduerunt; fragmenta alterius cornu vſti pro eo ignaris emptoribus obtrudentes, & ne fraus fucuſque detegereretur, multa de facultatibus eius aduerſus vermes, & venena affingentes. Subitque mirari, cur multi noſtri ſeculi, qui tamen ſimplicium aliàs cognitionem non parum illuſtrarunt, hunc fucum non ſolùm non detexerint, ſed & vſum iſtiuſmodi ſuppoſitorum fragmentorum aduerſus venena febreſque malignas conceſſerint, cùm alioqui, ſi paullò diligentius examinentur, vel quilibet videat fragmenta eſſe eboris, aut aliorum etiam oſſium vſtorum, feræ fortaſſis cuiuſdam marinæ, (Vide ſupra quæ ex Bellonio, & Paræo, ſcripſimus,) aut etiam petræ foſſilis.

Maxilla pro vnicornu vendita.

Vidi ego maxillam feræ cuiuſdam grandiſſimæ ad viginti ferè vlnas è terra loco glareoſo erutam, quæ fortè per aliquot centenos annos ibi ſepulta iacuerat, tota namque exceptis dentibus iam erat facta lapidea, quæ poſtmodum, vt audio, pro vnicornu vſurpata fuit, priuatim autem contra vermes: erat enim ſapore exiccante, & aſtringente, & in aqua ebulliebat.

Lapis pro vnicornu venditus.

Audio, & lapidem quendam ab agyrtis, circumforaneis pro vnicornu venundari, id quod, & Braſauolus, in examine ſuo ſimplicium aduertit, dum ait, omnes penè pharmacopœos lapidem loco vnicornu vendere: idque, & ego teſtari poſſum ex fide aliquot almæ huius Vrbis digniſſimis ciuibus, qui affirmant erui iſtiuſmodi lapides non vno loco, nominatim verò in Calabria, indeque à circumforaneis ad alia loca deportari, proque vnicornu omnibus obtrudi: emptores autem facilè decipi, quoniam lapis ipſe oſſibus vſtis eſt vndiquaque ſimillimus, ſquammatim compactus, ſiccus, aquæ immiſſus, bullas excitans, quod euidentiſſimum, & infallibile ſynceritatis vnicornu ſignum eſſe vulgus vbique credit.

Occultę proprietates vnicornu.

Et quamuis modo iſtiuſmodi fruſtra, ſiue lapidum ſiue oſſium vſtorum, vſurpari poſſint, vbi opus eſt exſiccatione, aſtrictioneque, vt aduerſus lumbricos, more cornu cerui vſti, eboriſque, & ſpodij, non propterea vnicornu eſſe dici poſſunt, quòd hoc non propter manifeſtas ſed propter occultas tantùm facultates pproprietateſue vſur-

A pari assolet, idque modò per se, modò alijs simplicibus immixtum, quæ communiter contra venena, & in febribus mali moris exhibentur, vt bolus Armenus, terra sigillata, fragmenta lapidum pretiosorum, lapis lazuli, cornu cerui, corallum, & id genus alexiteria alia, de quorum facultatibus non alia ratio assignari potest, quàm quòd tales esse experientia vsusque ostenderit, nisi, & eruditis quibusdam coniecturis easdem assequamur. Cùm enim rarissimè reperiatur istiusmodi fera, & nisi summo cum labore, singulares imprimis, sublimesque eius cornu vires inesse conijcimus, quoniam natura istiusmodi pretetiosissimis gignendis parcissima potius, quàm copiosa esse solet, id quod metallorum præstantissimorum, lapidumque pretiosiorum exemplo omnibus notissimum existit: nam quemadmodum principes, peritique œconimi thesauros suos occultant, resque suas pretiosiores septis claustrisque abdunt, alijsque locis secretioribus, ita, & illa aurum, argentum, lapidesque pretiosos terræ altissimis visceribus, margaritas in imo maris abscondidit, nonnulla etiam, vt, & monocerotem in locis dedit desertis, adituque asperrimis. Iam, & ex substantia de properietatibus aliquid conijci potest: quæ si in gemmis margaritisque examinetur, apparebit in mixtione earum exuperare formam, materiæ contrà inesse parum quidem, sed quantulacumque illa est, puram esse, & splendidam, stellarumque naturæ non absimilem, vt vel ideo cælestibus planè viribus præditas esse nemo audeat inficiari, immo verò eruditi asserunt æquè operari parua quantitate, quàm si magna vsurpentur, nonnullas applicatas tantùm, non aliter quàm magnes ferrum assolet, venenum, & quodcumque aliud naturę nostræ inimicum ad se allicere. Fitque præterea coniectura virium istiusmodi ex signis exterioribus, densitate, læuore, odore, sapore, & colore. Densissimum autem est hoc cornu, & si quod aliud ponderosum, album, purum, vniforme, & in quolibet vnicorni vnicum. Admiranda insuper est ea vis (vt doctissimè disserit Auicenna in libello de viribus cordis) quæ calfacit cum ipsa non sit calida, quæque refrigerat, cùm ipsa non sit frigida, & quæ ea præstat, ad quæ naturaliter valet, nullo adiuta artificio, non videlicet vsta, non lota, aut alio modo præparata, vt in cornu cerui fieri solet; adeo vt cum Aeliano, & Philostrato cæteri quoque authores in eo conueniant, antiquos illos Indiarum reges, apud quos primùm hoc cornu innotuit, ex eo pocula sibi fabricasse; exque ijs bibisse, quòd aduersus omne venenum, quoddam velut antidotum præstantissimum esse nossent, præsensque remedium aduersus ebrietatem, spasmum, epilepsiam, aliosque morbos incurabiles, quales nunc sunt febres malignæ. (Fieri potest reges illos vulgo persuasisse, quod ob allatas à Baccio rationes ex ijs cornibus biberent, vt sic minus veneno è medio tollerentur, cui aliàs quàm maximè sint expositi, non aliam tamen ob causã, quàm cur nos ex vitro, bibisse arbitror. Ex cornibus enim pocula conficere antiquissimũ esse inuenio. Athenæus lib. 11. tradit antiquos ex cornibus bouillis bibere solitos fuisse, & idcirco Dionysium (hunc apud Indos cultum fuisse ipsę etiam Baccius profietur in explicatione numismatis Nyseorum) κερατοφυῆ cornutum fingi, & Taurum à pluribus nuncupari, & ταυρόμορφον idest, taurina facie conspici in Gyzico. Eiusdem moris ex cornibus bibendi, id quoque est indicio, quod, & viuum aqua miscere κεράσαι dicatur, & vas ipsum, in quo mixtio huiusmodi fiebat, κρατήρ appelletur ἀπό τȣ̃ κέρας, quasi κρατήρ ἀπό τȣ̃ εἰς κέρας ἐγχεῖσθαι τό πόμα, idest quòd potus in cornu infundatur. Hinc Ambrosius quoque, *cornu*, inquit, *in medio vini plenum*. Addit Athenæus ibidem, nostris quoque temporibus cornuum apparatus cernitur, quæ rhyta nonnulli appellant. Profert etiam exempla Centaurorum, Thracum, Paphlagonum, Perhæborum, Philippi Regis Macedonum, regum Pœniæ, qui ex cornibus, quorum labra nonnunquam, vel auro vel argento operiebant, bibere consueuerunt. Athenienses autem argentea cornua facientes ex ijs bibebant. Poetæ præterea multi antiquos inducunt ex cornibus bibentes. Aelianus author est Ptolomæo secundo cornu bibulum ex India allatum, quod tres amphoras caperet. Quidam autem cornua aurea vsurpabant, alij osculum poculi aureum vel argenteum faciebant. Pæonios aiunt boues educare, qui cornua gestent tantæ magnitudinis, vt capere possint tres, aut quatuor choas, & idcirco ex ijs facere pocula, quorum labra auro, argentoue circundabant Athenæo teste. Samogithas vrorum cornibus propoculis vti, testis est Sigismundus Baro in commento rerum Moscouitarum. Hieronymus Mercurialis libri primi de gymnasticis cap. 11. antiquissimum triclinium marmoreum depingit, in quo accumbentium vnus ex istiusmodi corneo poculo bibit, indeque vetustissimum illum lapidem esse arguit. Vidit eum Patauij in ædibus Rhamnusianis, post curiam vrbis præfecti, in vico Patriarchæ, ad Diui Petri. Audioque, & inferiori Germania; vbi more Græcorum conuiuia paruis poculis inchoant, magnis verò claudunt, cùm ex potu incaluere, inter alia maiora pocula bubula quoque cornua vsurpare, quòd cùm pede (vt sic dicam) careant, bibentes ex eo per se exsiccare cogantur. Testatur, & Ioann. Gulielmus Stuckius libro tertio antiquitatum conuiualium hodiè (apud superiores scilicet Germanos) licet rariorem eorum vsum esse, seseque vidisse huiusmodi cornu bouinum ingens, cuius labrum

Coniectura doctę de vi rib. occultis.

Pretiosa natura occultauit.

Gemmarum natura.

Vires quę prę cæteris admirandę.

Cur reges ex vnicornu biberent.

Ex cornu bibere mos antiquissimus est.

Rhyta quæ

Boues Pęonij

Triclinium antiquis.

argento erat obductum: conuenienſque profectò eſſe cornupetis illis Bacchi mancipijs, huiuſ- E modi poculi genus. Non me latet interim multos viros doctiſſimos, vt Mercurialem lib. 1. Lect. Var. & Ioan. Langium in epiſtolis medicinalibus epiſt. 39. opinari, veteres corneis poculis vſos, quòd ea ſalubriora crederent, quam tamen ſententiam non alio quam Aeliani, & Philoſtrati teſtimonio aſtruunt. Sed & veterum medicorum inſtrumenta fuerunt cornea. Cornibus enim liquores menſurabant, cornibus in ſcarificatione pro cucurbitulis modò (ex aurichalco, vel etiam vitro conflatis, vtebantur; cornibus clyſteria adminiſtrabant, teſte Galeno lib. 1. & 2. de cõpoſit. medicam. & lib. 13. Meth.) Hiſce hiſtorijs accedit medicorum experimentum, qui eo, cùm ſe offert occaſio, feliciter vtuntur. Taceo interim multorum nomina, quia hoc in ſingulis deſiderabam; vt rationem quare vterentur, reddidiſſent. Ferè autem omnes qui de venenis ſcribunt, & febribus peſtilentibus, vſum eius commendant, & approbant, atque inter alios doctiſſimus Marſilius Ficinus de eo agit primùm in libro de vita cælitus comparanda, vbi vires ei attribuit planè abditas, & cæleſtes, quas pòſt rurſus aſtruit ex communi medicorum experimento in libro de antidotis aduerſus peſtem. Approbat id etiam Braſauolus, niſi me memoria fallit, dummodo verum ac genuinum nanciſci liceat. Et à Matthiolo recenſetur inter antidota aduerſus venena; alij præterea, nominatimque Aloyſius Mundella aduerſus morſum canis rabidi, aliorumque anima- F lium maleficorum, & vermes quoque, eorumque ſymptomata: nihil tamen audet aſſerere, quandoquidem id nunquam viderat. Haud prompto animo eodem vtuntur medici Romani propter genuini inopiam, & impenſam: vnde etiam fit, quod id ferè nunquam præſcribatur, niſi cùm ægri eo non amplius egent, vel ipſum iuuare amplius non poteſt: Tam ingens autem eſt huius cornu pretium, vt planè regia futura ſit impenſa, ſi quotidiè eo vti velimus. Superioribus annis mercatores quidam Germani venale vnum (ex ijs fortaſſis, quorum antea memini) Romam ad principes quoſdam attulere, pretio nonaginta millium coronatorum. Iulius tertius, vt maximos illos imitaretur Imperatores, Antoninum, & Seuerum pharmacopæam erexit in Vaticano, pretioſiſſimis opulentans medicamentis, inter cætera etiam fragmentum mercatus eſt vnicornu duodecim millibus aureorum à mercatoribus quibuſdam Epidaurijs: quo non ſemel Auguſtinus Ricchus Pontificius tunc temporis archiater feliciſſimè vtebatur, modò ſcrupuli, modò decem granorum pondere, ex vino ſi febris non aderat, ſin aderat, ex aqua aliqua cordiali, multoſque à grauibus, & periculoſis affectibus liberabat, quorum nonnulli hodieque ſunt ſuperſtites. Illuſtriſs. & Reuerendiſs. Cardinalis Tridentinus truncum poſſidet vnicornu pulcherrimè diuerſis exornatum gemmis, & auro, in quo omnes, vt antè quoque indicaui, notæ veri, ac genuini vni- G cornu conſpiciuntur, eſt enim natiuum ipſius cornu, quo capiti annectitur, principium, brachij humani craſſitudine, foris pallidum, intus album, totum denſum, & eboris inſtar poderoſum: de cuius viribus, etſi iam ſplendidiſſimus ille princeps eas perſpectiſſimas ſibi haberet, multoties enim vſum eius liberaliſſimè, quàm plurimis conceſſerat, placuit mihi periculum facere in duabus columbis, quibus cùm arſenicum propinaſſem, illa cui mox raſuram cornu illius exhibueram, ſuperuixit, cùm altera duarum tantùm horarum ſpatio extingueretur. Exhibuitque id poſtea ſæpiſſimè, vbi metus erat ſuſpitiove de veneno, contra fungos, in exanthematibus, in febribus peſtilentibus, cum feliciſſimo ferè ſemper ſucceſſu, qualem ab omni genuino unicornu ſperare poſſumus, dummodo apto tempore, & loco propinetur, & cum iudicio, recteque aſſociatum cum vomitorijs, alijſque euacuantibus, vt periti medici facere aſſolent. Cæterùm tametſi tot veterum recentiorumque de pretioſiſſimi iſtius cornu proprietatibus authoritates ſint rationibus experimentiſque comprobatæ, vt uel quilibet ijs acquieſcere debeat, tanta tamen humani generis eſt imbecillitas corruptelaque, ut & mille præterea de eo uanitates, atque nugæ dicantur, & uulgò credantur, & olim etiam dictæ ſint, & creditæ apud Indos; cùm enim reges principeſque ſuos H cernerent tanti iſtiuſmodi facere cornua, ut ex ijs ſibi crateres facerent, & ferè ex his ſolis biberent, nouas quotidie ijs uires affinxere (uulgus enim opinionibus ſuis magis, quàm rationibus duci ſolet,) cœpereque etiam credere, & alijs prouulgare omnia illa mirabilia, quæ tandem a Philoſtrato memoriæ tradita ſunt, quod nempe ex iſtiuſmodi poculo bibens, illa die nullo affectu præter naturam corripi poſſit, & ne ebrius quidem effici, ſique uulnerari contingat, nullo dolore torqueri, nullis denique uenenis, quæ nocendi cauſa inferantur, offendi, & quod omnium maximum eſt, per medios ignes incolumes tranſire. Peruenitque fama iſthæc uulgaris ad noſtra tempora, & adhuc creditur: non eſſe neceſſe, ut intra corpus aſſumatur, ut alia antidota aſſolent, cæterum ſatis eſſe, ſi tantummodò portetur, aut præſens habeatur: hoc enim modo duo præſtare, ſumma planè digna admiratione, illato nempe ueneno ſudorem emittere, & ſi uel aquæ, uel uino immergatur, bullas excitare. Hæc itaque, & ſimilia alia cum de eo blaterent circumforanei, alijque homines uulgares, maximam illis ſuis fragmentis authoritatem conciliarunt, nã cùm in aqua alioue humore bulliant, etſi uel oſſa ſint uſta, uel lapides, ut oſtẽdimus, ignaro

Inſtrumenta medicorum cornea

Vnicornu felix ſucceſſus.

Pretium vnicornu.

Vnicornu Pontificiũ.

Vnicornu Cardinalis Tridentini.

Superſtitiones quæ dicuntur de vnicornu.

A ro tamen vulgo, cui id indubitatum bonitatis synceritatisque signum est, pro vero vnicornu obtrudunt, carissimeque venditant. Vt modò inter hasce, quas referunt, miraculosas facultates, suum quoque veritati locum assignemus, tres opus fuerit, dubitationes diluere, videlicet an verum sit, cornu hoc omni veneno resistere, si illato veneno sudet, aut in aqua, aut vino bullas excitet, & quid denique tam enormibus pollicitationibus credi debeat. Quod ad primam dubitationem, equidem haud facilè defendi potest, vnicornu, aut quoduis aliud medicamentum, siue antidotum omnibus venenis conferre posse: impossibile enim id esse videtur, & ab omni ratione alienum. Nam aut operabitur qualitatibus suis manifestis, vel proprietatibus occultis: si qualitatibus manifestis, verbi causa, quia calidum, proderit tantùm venenis frigidis, non autem calidis: sin proprietate occulta, operabitur, vel per antipathiam, vel per sympathiam, atqui hanc, vel illam habebit cum hoc, non cum illo veneno: alioqui namque si admittimus vnam eandemq. rem aliarum rerum effectibus inuicem cõtrarijs aduersari, iam totius naturæ ordo inuertetur. Nihilominus etsi istiusmodi argumenta sint inuiolabilia, si tamen rectè intelligantur; non aduersabuntur, minimeque obstabunt, & vt paucis intercidatur controuersia, aliud fuerit dicere, antidotum naturaliter, & directiuè, vt vulgus loquitur, omni veneno aduersari, aliud tantoperè cor ipsum

An omnibus venenis aduersari possit.

B roborare, vt venenis omnibus resistere queat. Admittetur igitur argumentum, si dixerimus, nullum antidotum propria vi resistere omni veneno, calido scilicet, frigido, erodenti, & calorem nostrum destruenti: contrà si dixerimus, antidotum naturaliter roborare cor, actioneque secundaria, vt loquuntur medici, efficaciam habere aduersus quodlibet venenum, id rationi minimè repugnabit. Torsit autem, & veteres diu istiusmodi quæstio, & ab vtraque parte suæ afferebantur rationes, Mithridatiumque quod tunc cæteris præferebatur anthidotis, parum efficaciæ habere arguebant aduersus morsus viperarum aliorumque animantium virulentorum, vt vel ideo theriacam excogitarit Andromachus celeberrimus tempore Neronis medicus, quam & olim multi, additis etiam elogijs, & Galenus quoque, & nostri denique temporis medici, tantam vim habere asserunt, roborandi nobilissimum istud viscus, vt omne venenum repellere possit. Quid ni itaque id de vnicornu dici posse concedemus? Quemadmodum enim quispiam egregiè vndique armatus, optimè se ab oppugnantibus tuetur, similiter ipsum cor hocce antidoto roboratum, à nullo veneno, siue id sit calidum, siue frigidum oppugnari opprimique se sinit. Hoc ergo sensu intelligendum erit, cùm dicitur, vnicornu omni veneno resistere. (Probandum hic erat vnicornu cor roborare. Negat enim id Paræus, vt suprà scripsimus.) Altera quæstio erat, num

Vt unicornu omni ueneno prodesse sit dicendum.

C vnicornu illato veneno sudorem, vel in humore bullas excitet: ad quam quod attinet, legi apud non paucos scriptores, & illos etiam, qui dari reuera id affirmant, à verò prorsus, & ratione illud alienum videri, quandoquidem sudor fit ab intrinseco, & à potentia sensitiua, ac vegetatiua, quod de vnicornu dici non potest: vel si tamen vulgo concedamus illud sudare, sudare dicemus per accidens, quo modo alia etiam læuia, vt vitrum, specula, marmora, vel tantilla aeris humiditate infecta, sudorem emittere videntur, id quod manifestiùs adhuc euenire videmus in mensis, propter vapores qui a calidis, & humidis obsonijs eleuantur. Falluntur tamen qui isthæc aduersus cornu nostrum obijciunt. Cùm enim vis atque efficacia rationum suarum in eo consistat, quod sudorem dicant animæ operationem esse, reique vitam habentis, inuerto ego hoc dictum, atque inquio, vnicornu caret vita, ideoque propriè dictum sudorem non edit, nec à principio mouetur intrinseco, sed quia læue est, & frigidum, foris ab aere, & vaporibus exudationem sibi acquirit, quæ sudoris similitudinem obtinet, & sudoris nomenclaturam sibi vendicauit. Siue ergò ab occulta proprietate, siue a principio extrinseco, siue à qualitate veneni, quod aerem inficiens læuitatem ipsius cornu contaminare potest, quo modo nimirum à menstruata muliere inficitur speculum, siue ab occulta quauis alia causa fiat, parum refert, dummodo verum sit, quod vulgò de isti-

An illato veneno sudet, aut humore bulliat.

Sudor vnde fiat.

Vnicornu ut sudare dicatur.

D usmodi sudore fertur. Equidem Petrus de Abano quem Conciliatorem dicunt, in libro de venenis asserit, cornua cerastis similiter præsente veneno sudorem emittere, ideoq. principes manubria cultrorum suorum inde conficere, & in mensa vsurpare. Idem quoq; affirmant de iaspide quodam cineritij coloris, quem linguam serpentinam vulgò nuncupant, aut linguam viperinam, quam sagittæ modo efformatam principes inter alia pretiosiora hanc potissimùm ob causam asseruare obseruaui. Quamobrem omnino colligo id verè quoque vnicornu conuenire posse, cùm non sit reuera sudor, sed sudoris tantùm sibi nomen acquisiuerit. Eodem prorsus modo à ratione non est alienum, bullas præsente veneno excitare. Quamuis enim videamus facere omnia vsta, siue ea sint cornua, siue ossa, siue calx, lapides, alia, negatur tamen conclusio, ergo, & vnicornu non id facit simpliciter: Imò verò non solùm, i. verissimum, sed à multis etiam classicis scriptoribus signum habetur euidentissimum præcipuumque veri, ac genuini vnicornu, quandoquidem videre est apud quosdam mercatores Parisienses præter integrum illud, quo de diximus, quædam fragmenta, quæ etsi non sint vsta, tamen vino imposita bullas emittunt; Dicemus igitur vnicornu

Carastis cornuum vis.

Lingua serpentina.

An in humore bulliat illato veneno.

cum oſſibus vſtis commune eſſe, quod in humore bulliat, ſed ab illis in hoc differre, quod illa niſi vſta, hoc id faciat ſimpliciter, & minimè vſtum: quare etiam cognoſcimus manifeſtam ei ineſſe vim exiccandi, qua putredini egregiè reſiſtat, efficaciamque habere aduerſus lumbricos, venena, exanthemata, inſtar boli Armeni, aliorumque alexiteriorum, quibus ob ſimilem deſiccandi facultatem vtimur. Sed ſiue modò ſudet, ſiue non, id tamen, vt & alia quæ vulgò de eo dicuntur, credere non erit inutile, veritatique nullum affert præiudicium, & in primis intereſt rebus publicis, vt nemo mentis compos ea deinceps impugnauerit, ſed tolerauerit potius, & in gratiam principum admiſerit, quos æquum eſt, vt in hac utili ſententia ſibipſis placeant; imò uerò tenemur eandem diuulgare, uulgoque perſuadere, ut eo modo multis metum incutiamus, proditos iri, ſi præſente unicornu uenenare aliquem aggrederentur. Hæc itaque omnia Baccius. (Ferdinandus Ponzettus falſum eſſe ſcribit, quod ſuperueniente ueneno ſudet. Sudat fortaſſis (inquit Geſnerus) aliquando, utpote ſolidum, durum, & læue corpus, ut ſaxa etiam, & uitra, uapore externo circa ea concreto: ſed hoc nihil ad uenenum.) Cùm igitur tantopere inter ſe inuicem certent uiri docti, & adhuc ſub iudice lis ſit, ego quæ de eo paſſim tradunt theologi, moralia myſticaque, nequaquam recitabo.

Vnicornu DVCIS MANTVÆ, num. 1.

Vnicornu SIGISMVMDI REGIS POLONIÆ, num. 2.

DE ZEBRA INDICA.

Cap. VIII.

Zebra descriptio.

Vsus.

Homines iumẽtorum vice vbi.

VI de Congi dicta regione scribunt, inter alia quadrupeda, vnum habere testantur, quod Zebra vocetur mulo per omnia simile, nisi quod partu fœcundum sit: fimbriatis autem lineatisque pilis miro aspectu videri. Etenim à dorsi spina ad ventrem vsque pictas habere lineas, triplici colore, nigras nempe, candidas, ac fuluas, iusta proportione dispositis fimbrijs, ac tres ferè digitos latis, figura quæ in libro Romæ impresso patet. Beluæ huiusmodi annuæ, vt aiunt, multiples passim sunt, syluestres cunctæ, ac pernici cursu inclytæ, velocitate Zebræ in prouerbium Lusitanorum accepta. Cicurata Zebra in equi locum succedere posset, in bello, vehendo, & trahendo, vt naturæ inde solicitudo circa necessaria considerari possit. At cùm terra hæc equis careat, ipsique incolæ cicurandæ Zebræ artem ignorent, boumque adiumentis vti nequeant, licet magna ijs in locis sint, homines beluarum vicem implent, qui per vicorum angulos dispositi, sellas uariè subeunt, aut lecticas gestãt, more qui in Romano libro imaginibus ostenditur. Iccirco quibus celeritas itineris necessaria est, subinde mancipia commutant, & uelut ueredis adiuti, quàm citissimè iter conficiunt. Fuerit fortassis mula fœcunda Aristotelis, de qua suo loco.

DE

DE ELEPHANTO CAP. IX.

Ordinis Ratio.

Homo ſan-cti° animal dictus.

SOLIPEDIS cur inter quadrupeda primum locum aſſignauerimus, non vnà à nobis ſuo loco reddita eſt ratio. Ea ſequatur Elephas, & ipſe ſolipes potius, ſi pedes ſpectes, quàm digitatus: etſi enim vngula eius in digitos videatur efformari, hi tamen indiuiſi ſunt: ſi magnitudinem, eo nullum aliud vaſtius ac portentoſius rerum natura tulit: ſi animi dotes, ipſum dixeris genus humanum (quod ſanctius animal poetæ canunt,) ab hoc bruto in omni vitæ tenore ſi non ſuperatum, certè laceſſitum videri ac pari conditione decertare. In eo enim excellit elephas, quod à ſe natura ſuggerente, & morum, & virtutum documentum præbeat, quod homines niſi doceantur, vix aſſequi poſſe videantur: Sed multa ſunt, quæ ab eo tanquam à morum idea homines deſumere, & imitari coacti fuerint. Eſt enim elephas ingenita munificentia nobilis, temperantia inſignis, æquitate ſumma conſpicuus, præcipuus declinator inſaniæ, vaniloquentiæ hoſtis, cultor pietatis, & ea celebris manſuetudine, vt alienam etiam crudelitatem abhorreat, contra minus validas feras pugnare dedignetur, in iram aut nunquam efferatur, niſi acerbitate iniqua, enormiq; aliqua iniuria concitatus, denique regalem ipſe animum, ne omnia hic accumulem, in omnibus referre videtur, hominis amantiſſimus item, heroque fideliſſimus, & acerrimus, vbi neceſſe eſt, protector, & qui hoſtes ab amicis optimè diſtinguit. Si verò corporis robur examines, cæteris iumentis longè præualet, trahendo, arando, onera ferendo; quamobrem ingens vbique terrarum elephantis eſt pretium, etiam apud Indos, vbi tamen copia: authoremque habeo Vartomannum, in quibuſdam regionibus pretium eius eſſe ducatos (denarios ſiue drachamas pondere numi aurei) quingentos, in alijs mille, & alibi ad ſummum bis mille interdum: nec aliud ob pretium Indicas matronas, alioqui caſtiſſimas, quàm ob elephantem pudicitiam venalem habere reperio, idemque Vartomannus tradit, apud quoſdam pro ſummo haberi honore, ſi regem membro elephantino donauerint. Sed, & ipſis elephantis diuerſis regibus, principibuſque ſæpenumerò donatos fuiſſe legimus. Sic Lodouicum Francorum Regem ſcribit Polydorus Virgilius dono miſiſſe anno 1256. Henrico, tertio Anglorum Regi Elephantum, animal ſcilicet poſt hominum memoriam rariſſimè in Anglia viſum: & Emanuel Luſitaniæ Rex referente Oroſio anno 1513. Leoni X. P. O. M. miſit Elephantum Indicum miræ magnitudinis, qui non ſolùm Romæ (vbi homines poſt inclinatam Romanæ maieſtatis amplitudinem illud animal nunquam oculis aſpexerant) ſed quacumque gradum inferebat, nemo circumfluentem vndique turbam admiratione obſtupefactam, ſubmouere poterat. Teſtatur etiam Sigonius Iſaacem Iudæum anno D. DCCCI. Regis Perſarum nomine ex Africa elephantem adduxiſſe, immanemque belluam vniuerſæ Italiæ ſpectaculo fuiſſe.

Li. 16. Hiſt. Angl.

Lib. 2.

Lib. 4. de regno Italiæ

ÆQVIVOCA. SYNONYMA. ETYMVM.

Vnde dictus

ELEPHANTEM (inquit Iſidorus apud Vincentium Bellunenſem) à magnitudine corporis vocatum putant; eò quòd formam montis præferat. Græce enim mons elephon (fortè ὁ λόφος, ideſt collis) dicitur. Ad quod etymum reſpexiſſe mihi videtur Oppianus, dum canit:

Elephas mons.

Φαίης κεν ἰδὼν ελεφαντα, κορυφλὼ ἐπὶ χερσον ὁδεύειν

Vt ſi illum videas dum immania corpora verſat
Excelſi montis procera cacumina credas.

De Elephante autem monte hæc reperio apud Ortelium: Elephas mons ad Aualitum ſinum in Aethyopia ſub Aegypto, Ptolomæo autore. Eſt, & mons elephas prope Hydaſpidem fluuium, vt tradit Plutarchus in libro de montium, & fluuiorum nominibus: vbi, & Solis montem deſcribit ad Indum fluuium, qui, & ipſe elephas dictus fuit, quòd in eo elephas, qui Porum regem, ne contra Alexandrum Magnum arma ſumeret, monuerat, interierit. Etymologo autem ελεφας dicitur quaſi

A tur quasi ἐλέβας: παρά τό ἐν ἕλει ἐπιβαίνειν τῆ θηλεία: id est, quod in paludibus mas fœminam conſcendere ſoleat: ἢ παρά το ἐλεφαίρω το βλαπτω. βλάπτικος γαρ, id eſt, vel a noceo, lædo, damno, afficio: eſt enim noxius, ἢ παρα το ἑλίσσο, οἷον ἐλίφας, ὁ ἐλιγμένλω ἔχων ρῖνα, aut a voluendo, aut vertendo, quod narem habeat verſatilem. ἢ παρα το λευκος, γίνεται λεύκας, καὶ τροπῆ καὶ πλεονασμῷ ἐλεφας, πανυ γαρ ἐςι λευκον τοιόςε αὐτε: id eſt, aut ab albo colore per pleonaſmũ: valde enim album eſt eius os. Geſnerus elephantem ab Hebræorum dephil (de quo mox) deriuari arbitratur, id eſt ab ebore, ſiue dentium candore: quo modo elephas etiam inter belluas marinas dici videtur, dentium nimirum candore, ac præterea magnitudine elephantem referens (vt notum eſt ex Plinio) vſumque ad gladiorum manubria, vice eboris præbens. Galli Rothar vocant, alij roſmarum, alij morſum. Elephanti verò locuſtarum (aſtacorum potius) generis deſcripti ab eodem Plinio, nigri, pedibus quaternis biſulcis, brachijs præterea duobus (quæ chelæ dicuntur) binis articulis, ſingulisque forficulis denticulatis, à magnitudine ſic mihi appellari videntur, vti & poculum quoddam tricongium; de quo Damoxenus in Autopenthunte, id eſt, in ipſo lugente apud Athenæum:

Elephas marinus. Lib.9.c.5. & lib:32. cap.vlt.

Lib. 11.c.5. Elephas poculum.

B
Εἰ δ' ἐχ ἱκανον σοι, τῶν ἐλεφάντ ἥκει φερων
Ὀ παῖς, τὶ δ' ἐςι τἔτο πρὸς θεῶν; Ρύτον,
Δίκρενον ἡλίκον τι τρεῖς χωρἔν χόας,
Ἄλκονος ἐργον. πρἔπιεν δε μοι ποτὰ
Ἐν κυψέλοις ἥδεος. id eſt.

Idoneum niſi tibi elephantem puer
Ferat. Quid eſt hoc per Deos? eſt poculum
Magnum, choarum quod trium ſit capax:
Alcornis eſt opus, mihi quo prębibit
In Cypſelis Adæus.

Meminit eiuſdem poculi in ſuppoſititijs apud eundem Epinicus: *Cap.16*

Καὶ τῶν ρυτῶν τα μεγιςα τῶν ὄντων τρία.
Πινειν δεήσει τήμερον πρὸς κλεψύδραν
Κρενιζομενον, ἀμφότερα δ' οιωνίζομαι.
Ἐςι δ' ελεφας, ελεφαντα περια λει ρύτον
Χορἔντα δύο χόας, ὃν ἐδ' ἀν ελεφας εκπίοι:
C
Εγὼ δὲ τἔτο πεποκα (τἔτο γ' εκπεπωκα) πολλάκις.
Οὐδεν ελεφαντος γαρ διαφερεις ἐδὲ συ. id eſt,

Maiora ſunt ex his tria, quæ præſentibus
Rhitis bibiſſe oportet hodie ad clepſydram
Torrentis inſtar aurigabor vtraque
Eſt autem elephas. Elephantos attrahit rhytum
Quod congios capit duos, elephas neque
Hauriret, ipſe ſępius ſed ebibi.
Elephante differs tu nihil.

Πιρισσας Heſychio, & Varino eſt elephas. Vt autem θηρ pro Leone κατ' ἐξοχλὼ, ita θηρία interdum de elephantis dici Suidas annotat. Lego in Plutarcho, καὶ ως τῶν θηρίον τἔς πυργἔς ἄνω, καὶ τας πορφυρας εἴδων, ὅσπερ εν αυτοις κόσμος εἰ μαχλὼ ἀγουμενοις, &c. id eſt, *& vbi ferarum, id eſt elephantorum turres ſurſum, & purpuras viderunt: quod erat eorum ornamentum, cùm ad prælium ducebantur*; item in Polybio, θηρια μεμονωμενα καὶ ψίλα τῶν Ινδῶν: id eſt, *feræ Indorum relictæ ſiue deſertæ, & nudę*. Idemque denotatur de Latinorum bellua. Plinius: *Nondum pretio excogitatio belluarum cadaueri*. In hoc tamen qui ex Terentio adfertur loco: *Eone es ferox, quia habes imperium in belluas*? animaduertendum factam iam fuiſſe elephantorum mentionem. Martialis addit colorem:

In Lumenę Fera.

D *Bellua. Lib.6.33*

Non aliter monſtratur Athlas cum compare mulo (alias gibbo)
Quæque vehis ſimilem bellua nigra Libyn.

Et alias ſimpliciter belluam dicit.

Nigro bellua nil negat magiſtro.

Plinio etiam pecus vocatur: *Qui cum elephante* (inquit) *congreſſus, gemino i*[illegible]*xenimauit*. Martiali pecus Indicum lib.5.

Nec modo politum pecudis Indicę dentem,
Nuceſque primas, Liliumque non tectum.

Veteres poetæ, potiſſimum boues Lucas vocabant: Lucretius: *Boucs Lucę*

Inde boues Lucas turrito corpore, tetros.

Vngui-

Vnguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni E
Sufferre.

In Hippoly. Auſonius in epiſt. ad Tetrad.

Cur me propinquum Satonorum mœnibus
Declinas vt Lucas boues.
Olim reſumpto praferoceis prælio
Fugit iuuentus Romula?

Seneca:

Amat inſani bellua Ponti
Lucęque boues.

Vbi tamen quidam legunt, boues luci, id eſt, in ſylua incædua verſari ſoliti: doctiores verò pro elephantis accipiunt; ſenſumque eſſe inquiunt, maximas etiam quaſque belluas, tum in mari, vt cete, tum in terra, vt elephantos amore vinci: Vtitur eodem nomine etiam Silius Italicus in ſexto ſui operis:

Iam prouectus equo moderantem cuſpide Lucas F
Maurum in bella boues ſtimulis maioribus ire,
Lib.6. *Ac raptare iubet Libycarum armenta ferarum.*

Boues Lucæ cur ſic dict. Cur autem boues Lucæ dicantur, alij alias rationes reddunt. M. Varro in opera de lingua Latina opinionem refellit, eorumqui putant boues Lucas, ſiue boues Lucos à Lucanis dictos, ab eo quod Romani, cùm maximam quadrupedem, quam ipſi haberent, vocarēt bouem, in Lucania Pyrrhi bello primùm elephantos apud hoſtes vidiſſent, & eorum qui à Libycis dictas volunt. Ad extremum
Lib.8. autem ait, ſe arbitrari, boues Lucas à luce potius dictas eſſe, quòd longè relucebant, propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornatæ. Plinius tamen prioribus illis aſſentiens ſic ſcribit: *Elephantos Italia primùm vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit in Lucanis viſos anno Vrbis cccclxxij.* Cuius ſententiæ etiam eſt Ioſeph Scaliger in appēdice ad coniecturas ſuas in Varronem: Fortaſſe (inquit) & Scarabæi illi, quos vulgò in Gallia ceruos volantes voca-
lib.11.c.38 mus, Lucæ dicti ſunt, non Lucani, vt eſt ſcriptum apud Plinium: Nam ait Lucanos vocari a Nigidio: quanquam, vt verum fatear, idem puto eſſe Lucam, & Lucanum, quicquid refragatur Varro: nam Lucana armenta maxima, & validiſſima olim in Italia fuerunt, teſte etiam Lucillio:

Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri G
Ducere pro telo validis ceruicibus poſſent.

Quo modo λαρινοὶ βοες pro magnis apud Græcos, ita & Lucæ apud Romanos. Nam primis temporibus videntur Lucas non Lucanos populum illum dixiſſe. Quod autem opponit Varro, Vrſos non dici Lucas, ſed Lucanos, fruſtra eſt: nam etiam ſine adiectione vrſus dicitur: at bos, cùm ſignificat elephantem, non ſine adiectione dicitur, nam dicitur bos Luca. Hactenus Scaliger. Author verò adagiorum in adagio, *Larinum verbum*, tradit Latinos ueteres Lucam dixiſſe pro grandi, & in adagio: *Prius locuſta bouem pariet*, Lucas (inquit) Latini boues appellabant ob magnitudinem; haud ſcio ex quo authore. Iſidorus elephantem apud Indos a voce barrum vocari ſcribit, indeque etiam vocem eius barritum dici: alij verò barrum appellari volunt lingua Sabina;
Barrus. vnde & ebur appellatum putat Seruius tanquam barro: & barrire quoque dicuntur elephanti a ſono per onomatopœiam, vt Feſtus author eſt. Punica verò lingua elephas nominatur Cæſar, vnde Cæſares poſtmodum dictos fuiſſe ait Alexander ab Alexādro, quòd auus C. Cæſaris elephantem occidiſſet, cuius ſymboli numiſma ſe habere profitetur Mantua Bonauidius Patauinus in analyſi variarum quæſtionum. At Feſtus, Cæſarem à Cæſarie dictum eſſe ait, quia ſcilicet cum Cæ-
lib.1.c. ſarie natus eſt: alij etiam Cæſarum nomen aliunde deriuant. Accipiunt verò nonnunquam poetæ dentes ipſos pro ipſiſmet animalibus, vt notum eſt ex hoc Martialis: H

Pulcher adeſt onager, miti venatio debet
Behemah. *Dentis erythræi*, id eſt, elephantis.

Iam verò apud Hebræos behemah, quamuis beſtiam propriè, ſiue belluam ſignificet, ſunt tamen qui pecus, ſunt qui iumentum interpretantur. R. Moſes pro behemot (plurali numero) apud Iobum, commune vocabulum omnium iumentorum exponit. R. Abraham eodem in loco mirabi-
Cap.40. le aliquod vel monſtroſum animal eſſe putat. Verba Iobi ſunt: *Ecce nunc behemoth, quem ego feci tecum*: Plerique (inquit Pagninus) tam noſtrorum, quam Hebræorum elephantem eſſe exiſtimant, à mole corporis, qua cæteros quadrupedes ſuperat. Pluraliter effertur ad ingentem belluam ſignificandam, ſicut & Pſal. 73. & 22. ſe dicit fuiſſe apud Deum behemoth non beſtiam tantum, ſed inſtar plurium beſtiarum, vel ingentem beſtiam. Animæ facultatem quam αἰσθητικὴν id eſt ſenſitiuam Græci dicunt, Iudæorum ſcriptores nepheſch habehemit dicunt, quaſi animam irrationalem dicas, vt per vocem behemath brutum omne intelligatur. Chaldæus in Deuteronomio

A mio pro behema generali vocabulo vertit beira, Arabs behiz, Persa behad, Septuaginta κτήνη. Cap. 14.
D. Hieronymus animal. Idem Chaldæus alibi, vbi Hebraicè Schen idest ebur, legitur, vocem
phil vsurpat, & cum articulo dephil, vnde Græcos elephantis nomen traxisse Gesnerus retur Au-
thor dictionarij trilinguis pro elephante quoque phil vsurpat, & pro ebore schen dephil. Schen
quidem Hebræis aiunt simpliciter dentem significari: accipi verò per excellentiam pro ebore, id
est elephanti dente. Arabicè elephas Cenalfa vocatur, in Decan, & Guzarate ati, in Malauar am-
me in Canara azete. Aethiopibus ytembo: Italis elephante, leofante, vel (vt alij scribunt) lion-
fante: Hispanis elephante: Gallis, & Belgis elephant, Germanis helfant, Anglis olifant,
Illyricè sion.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma. Descriptio.

B

ELEPHAS sui generis quadrupes, cum nullo alio similitudinem habere videtur.
Triplex eius genus Philostratus, & Aelianus esse tradunt, palustre, montanum, Dentium varietas.
& campestre, Esse autem plaustrium elephantorum dentes liuidos, raros, tra-
ctuque difficiles, & in plerisque partibus eorum foramina: in alijs verò partibus
quasi grandinis grana tumores quosdam insurgere, & arti minimè obtemperare:
montanorum autem esse minores, verùm, & sufficienter albos, & nihil in eis difficile reperiri:
optimos verò omnium esse dentes campestrium elephantorum; maximos enim, albissimosque,
& sectu faciles, vt nullo labore in quamcumque manus voluerit partem deducantur: rursus ele-
phantes in paludibus captos dementes leuesque esse ab Indis dici; montanos verò peruersos, &
insidiosos, & nisi alicuius rei indigeant, minimè erga homines fidos: Campestres autem beni-
gnos haberi, & mansuetos, & imitationis, amatores. Scribit, Aloysius Cadamustus in suis na- Cap. 29. & 43.
uigationibus in regno Senegæ Nigritarum elephantes syluestres quàm plurimos, non domari,
vt alijs in locis, ideoque gregatim, vt apud nos apros incedere, & vix cicures ibidem reperiri,
maximè iuxta Gambram fluuium. Tanta denique in moribus harum belluarum penes loca dif-
C ferentia est, vt Libyci Indorum neque vocem, neque odorem ferre queant, sicuti ostendit Lib. 5. Hist. Rom.
Polybius agens de prælio, quo Ptolomæus cum Antigono dimicauit de Syriæ regno: *Verum ma-
xima pars elephantorum* (inquit) *Ptolomæi prelium formidabat, quod plerumque accidere Libycis ele-
phantis solet. Odorem enim, & vocem Indorum non patiuntur: preterea magnitudinem, & vires vt mi-
hi videtur, timentes, Indicos statim fugiunt, vti eò tempore accidit: subito enim in fugam conuersi, &
ordines suorum perturbantes, maximam in phalange Ptolomei stragem fecere.* Testatur, & Plinius In-
dicos elephantos à Mauris timeri, nec contueri se audere quoniam maior Indicis sit magnitudo:
quod Solinus sic repetijt: *Indicos elephantos Mauri timent, & quasi paruitatis sue conscij aspernan-
tur ab his videre.* Quanto autem equo Nysæo maior est Libycus elephas, tanto Libycis elephan-
tis maiores Philostratus ait esse Indicos. Non sunt tamen in India omnes eiusdem magnitudinis:
nam Solinus duo Indicorum elephantonum genera esse tradit: nobiliores indicari magnitudine,
minores nothos dici, Quærendum igitur, num hi Aeliano Taxilæ vocẽtur: *Indici* (inquit) *elephanti
nouem cubitorum altitudine, latitudine verò quinque habentur. Maximi illic qui Prasij appellantur: se-
cundi verò ab his existimantur Taxile nuncupati.* An itaque Prasij illi sunt insulæ Maidegascar, qui-
bus Indos cedere ex nauigatoribus scribit Scaliger? Sed, & Solinus affirmat Taprobanam insulã
D Indicam ferre maiores multò elephantos, quam ferat in continente India. Iam verò Strabo One-
sicriti, & aliorum testimonio, si latinam versionem sequamur, elephantos Libycos, & maximos, &
valentissimos esse ait: Sed Græcè legitur, μάζυς δὲ τῶν λιβυκῶν καὶ ἐρρωμενεςέρυς, idest, Li-
bycis maiores, & robustiores, apparetque deesse vocem Ινδὺς, quæ nisi addatur, sensus erit
imperfectus. Quamuis autem Libycis Indi sint maiores, non propterea tamen Cicero priua-
tim de his intelligi debet, cùm elephanto belluarum nullam vastiorem esse scribit, sicut nec
Plinius, dum ait: *Terrestrium maximum elephas*, & Oppianus magnitudinem eius admira-
tus:

Horrenda sed enim membrorum bellua mole
Nititur, atque feras longè supereminet omnes,
Vt si illam videas dum immania corpora versat
Excelsi montis procera cacumina credas
Aut atrum cogi per flammea sidera nimbum,

Qui largos imbres tempeſtateſque refuſas
Inferat agricolis, prolapſus ab æthere ſummo.

Quamobrem Cardanum, cùm non maiorem faciat elephantem, quàm vt homo erectus expanſis manibus eum æquet, facetiſſimè perſtringit Scaliger, his verbis: Ergo bellatoris equi Calabri aures, inquit, non exuperet: quanquam, vt videas tuam loquendi legem, non expanſis attinget, ſed elatis manibus. Paſſa enim brachia nihil aliud, quàm paſſum efficiunt, ideſt, pedes quinq; ſiue palmos octo circiter. Quod ſanè ridiculū eſt. Vidi equidem vnum dentem me longè proceriorem. Itaque Aloyſius Muſtus octonum pedum agnoſcit longitudinem. Eorum quoque molem è pondere deprehendas. In Indicis hiſtorijs ſcriptum eſt, duos elephanti dentes pependiſſe pondo trecenta vigintiquinque. At tam paruum animal, quod ſeptenos vix impleret pedes, veriſimile non eſt, in mandibula inferiore tantum oneris geſtare poſſe. Ex eius item veſtigio cæteri corporis vaſtitatem coniectare licet. Obſeruatum enim eſt: cuius linea dimetiens eſſet palmorum trium, & pollicis. Quanta latitudo tergi in maximo equo rara eſt, aut nulla. Igitur ſenum denum pedum excedere proceritatem legimus apud eoſdem nauigatores. Tam vaſti dentis igitur ima cuſpis quā in partem ictum infligeret? Deinde qui fieri poſſet, vt tam latum pectus tam paruæ cederet diſtantiæ quanta à primore mandibula proficiſcitur? Nam, & eorum flexus, & colli breuitas effeciſſent, vt aut pectori infigerentur aut inter crura ſubtus ipſum pectus tegerentur. Hæc, & alia ille. At Gillius etiam ad Cardinalem Armaginacum memorat menſum ſe eſſe Conſtantinopoli elephantis altitudinem quindecim pedum, & ſemipedis: ab oculo ad extremum tergum vndecim pedes, ab oculo vſque ad extremam promuſcidem octo pedes, quo loco cuiuslibet partis præterea menſuras exponit. Variam tamen eorum proceritatem eſſe, nam alios ad duodecimum, alios ad decimum tertium dodrantem excelſitate procedere, alios ad decimum quartum. Idem, & Vartomannus ſcribit. Ait item Aloyſius Cadamuſtus ſe elephantum vidiſſe, qui etſi perquam eſſet mediocris, plus tamen haberet carnis, quàm tauri noſtrates quinque. Indici nouem cubitorum altitudine ſunt, vt Aelianus refert. In omni genere fæminis mares excelſiores ſunt, vt Auicenna, & nauigatores referunt.

Lib.3. de part. cap. 2.

Cauſa modò tantæ magnitudinis eſt, vitæ protectio, vt tradit Ariſtoteles, vbi docet, cur quadrupedum alia cornibus ſint prædita, alia non, & quæ ad corporis tutelam ſingulis natura conceſſit. *Quibus autem cornua* (inquit) *natura non dedit, eorum ſaluti præſidijs conſoluit alijs, vt pernicitate corporis equis opitulata eſt, magnitudine camelis; magnitudinis enim exuperantia ſufficit ad necem arcendam, quod camelis contingit, atque etiam melius elephantis.* Etſi verò tantæ molis animal ſit elephas, auem tamen eſſe inquiunt multò maiorem, vtpote quæ eum vnguibus comprehenſum in ſublime abripiat.

Cap.65.

Ruch vocant in inſula diui Laurentij ſiue Magaſcar. Quin, & populos quoſdam in India adeò proceros eſſe Solinus aſſerit, vt elephātos velut equos facillima inſultatione tranſiliāt. Differunt præterea à Libycis elephantis Indici, quoniam mares horum ſoli dentati ſunt, cùm vterque Libycorū ſexus dentibus ſit præditus, vt Amyntianus tradit in libro de elephantis, (vt citant Scholia in Pindarum) vbi etiam dicit, hoc Libycis cum Aethiopicis commune eſſe.

Elephantes Aethiopici, vt ab indis differant.

Iam verò, & à quibuſdam Aethiopicis differunt colore. Indici enim nigri, & murini coloris eſſe dicuntur, in Aethiopiæ autem quadam regione ad meridiem, ſiue vt Scaliger ait, ad torridam plagam, omnes albi. Vbi (inquit Scaliger) eſt ſubtilitas albedinem conſtare præter aliorum locorum naturam, in æſtuoſa regione.

Color:

Quod verò ad colorem attinet, ſunt, & Afri ſiue Libyci nigri, & fortaſſis omnes præter illos Aethiopicos, vnde poetis elephantes nigri vocantur; Sidonius: *Vltima nigrantes incedunt præda elephanti.* Horatius: *Quid tibi vis mulier nigris digniſſima barris?* Sic, & de eiſdem prius dictum erat: *It nigrum campis agmen.* Vnde etiam nigram belluam vocauit Martialis:

In Epo.Od. 12.

Lib.6.

Non aliter monſtratur Atlas cum compare mulo,
Quæque vehit ſimilem bellua nigra Libyn.

Dentes quales.

Lib.2.Hiſt. 6.

Dentes habent vtrinque quatuor, quibus, vt ait Ariſtoteles, conficiunt cibum, atque in farinæ ſpeciem moliunt. Duo eodem philoſopho teſte, præterea prominent grandes, eoſque mares grandiores reſimatoſque habent, fæminæ minores, & contrà quàm mares; vergunt enim, inquit, deorſum pronique deuiant. Quod, & Plinius ſic breuiter tranſcripſit: *Elephanto dentes intus ad mandendam quatuor: præterq. eoſq́. qui prominent, maſculis reflexi, fæminis recti atque proni.* Addit autem Ariſtoteles, ſtatim cùm natus eſt elephantus, dentes habere. cæterùm grandes illos non illico perſpicuos obtinere. Iſtiuſmodi duos exertos dentes præter elephantos, etiā aper habet, itē Hippopotamus, vt Plinius tradit: Sunt tamen in apro ſitu cōtrario, huic enim in ſublime feruntur, elephantis verò deorſum retorquentur.

Apri dētes.

Differunt ætate: Iuuenculis enim cādidiores, & molliores, vt in omni animalium genere dentes, ſenibus grandiores, duriores, ſicciores nigriores: optimi ad opera quæq; in adultis. Quomodo autem dentes paluſtrium elephantorū, montanorumq; & campeſtriū differant, antea ex Philoſtrato dictū eſt. Siti ſunt iſtiuſmodi dentes in ſuperiore mādibula,

et Varto-

A vt Vartomanus obseruauit, qui insuper tradit visos sibi in Sumatra insula duos dẽtes, qui ambo appenderint libr. trecentas, & triginta sex: librã autẽ quantã accipiat, non exprimit. Vidisse se, & Aloysius Cadamustus scribit, aliquando elephantem occisum perquam medioc rem, cuius dentiũ amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos, verùm palmus, inquit, contectus carne maxillæ immergebatur, vt totus occultaretur, vt sunt aliorum radices dentium; & quoniam eorum senecta dentibus cognoscitur, aiebant argumento dentium amplitudinis feræ despicabilis, ipsum haud quaquam annosum fore, si conferretur alijs procerioribus, quorũ dentes tantæ sunt magnitudinis, vt vicem postium suppleant, & pro palis sæpes muniant teste Plinio, & vt Nigritę referebant, nonnullis eo amplitudinis crescunt dentes, vt duodecim palmorum mensuram excedant. Plinij de dentium magnitudine verba sunt: *Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, qua confinis Aethiopiæ est, postium vicem in domicilijs præbere, sæpesq́ in ijs, & pecorum stabulis pro palis elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, authore Gulussa regulo.* Idem, & Gillius memorat, sępeque ad longitudinem decem pedum augescere. Innominatus quidam, cuius liber de terra sancta Italicus extat, scribit se vidisse dentem elephanti à Veneto quodam mercatore ducatis sex, & triginta emptum, longitudine dodrantum ipsius quatuordecim, crassitudine dodrantum quatuor; tanto pondere, vt humo tollere non potuerit. Sed & Sabellicum authorem habemus, fuisse Firmo, quem in Aegypto rebellantem Aurelianus vicit, duos elephantinos dentes tam enormi magnitudine, vt Aurelianus pro miraculo Romam deportandos curaret, eo consilio, vt dicunt, (inquit) vt si totidem ea magnitudine reperti essent, ex ijs Ioui sellam constitueret; horum autem longitudinem denum fuisse pedum. Iam verò quos nos dentes hucusque vocauimus, alij cornua vocant, vt constat ex hoc Plinij: *Prædam ipsi in se expetendam sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua appellat: Herodotus tantò antiquior, & consuetudo melius dentes.* Ipse vero alicubi, *Elephantos, & Arietes* (inquit) *candore tantum cornibus assimilatis, in Santonum littore reciprocans destituit Oceanus.* Ad cuius loci declarationem sic scribit Massarius: Quoniam autem de ambabus belluis, scilicet elephantis, & arietibus simul loquitur, dentes elephanti marini Plinius hic cornua videtur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de quorum cornibus, non dentibus sermo est, ab appellatione cornuum exclusisse videretur. Nam si dentes elephantorum dixisset, opus fuisset, arietum quoque cornua expressisset: sed tolerabilius Plinio visum vtrisque animantibus seruiendo cornua appellare; quod alibi etiam hac de causa fecisse videtur, dentes elephanti cornua impropriè nuncupando, vt libro decimoctauo, quando ait: C *Atq́, cum in arbores exacuant limentq́, cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes:* ne si dentes elephanti dixisset, rhinocerotos quod cornua non dentes exacuunt, similiter exclusisset. Sed quando de solis elephantis loquitur, dentes propiè appellat, vt libro octauo (vnde eius verba paulò antè recitaui.) Dentes quoque Aristoteles secundo de historia appellauit, & tertio de partibus animalium elephanto cornua negata dixit, quòd magnitudinis ipsius exuperantia ad necem arcendam sufficeret. Hucusque Massarius. Cæterùm præter Iubam, quem citat Plinius, fuit, & Varronis opinio eadem; inquit enim: *Quos dentes multi dicunt, cornua sunt.* Idem, & Aelianus postmodum credidit, qui, & cornuum medullam in elephantis edendo esse tradit. Medullam autem habere scribunt Monachi in Mesuem. Et Oppianus elephantem inter cornuta animalia describit, & cur cornua, nam dentes dici debeant, edocet his versibus:

Dentium situs.

Senectæ dignotio.

Dentium magnitudo.

Eneid. 7. l. 7.

Lib. 8.

Dentes an cornua.

Lib. 9.

Plinij locus declaratus.

Lib. 3. de ling. Lat.

Deinceps immensos elephantes, Diua, canamus,
Cornibus armatos immanibus antè reflexis,
Namque duo tollunt ingentia spicula malis
Ad cęlum, exertis omnino dentibus æqua,
Quæ vulgus resecans dentes existimat esse.
D *Non sic appellare placet, sed cornua dici,*
Cornea cum virtus illis videatur inesse:
Quamquam perpaucis (ni fallor) signa probantur.
Nam quacumque feris tendit propago supernè,
In summis adnata genis, id nuncupo cornu.
Sin minus à malis vergat propago deorsum,
Dens appellari, non cornu debuit illa:
His verò gremium cornu radicibus altis
E cerebro deriuatis, primum arboris instar
Et fagi, capitis fulcitur vertice vasto.
Hinc varios trahit anfractus per tempora repens
Sub cute, tum malas subit, hinc apparet ab ore
Ardua contorquens apices ad sidera summos,

Pluribus hoc dentis fallacem præbuit ansam,
Est tamen hoc multo quoque clarius argumentum:
Dens omnis rigidus manet intractabilis arte,
Non aстus, non artificis solertia prodest.
Nam si dilatare velis, parere recusat,
Si violare pares, in frusta ambrumpitur vltrò:
At validis curui fiunt è cornibus arcus,
Quæque illi dentes vocitant, eborarius illa
Perpolit, exercet, variosque reflectit in vsus.

Lib. 1. Eliacor. *Alcis cornua.* *Tauri Aethiopici*

Quæ argumenta Oppianus à Pausania accepisse videtur, quicumque (inquit hic) elephantum ossa, quod ex ore promineant, dentes potius quàm cornua esse putant, considerare debent alces mares (fæminæ enim ijs carent) sua habere cornua in supercilijs: Aethiopicos verò tauros in naso sita vt non valdè mirum sit eadem elephanto ab ore prominere. Accedunt, & hæc argumenta assertioni nostræ: Cornua annorum circuitu animalibus quibusdam decidunt, & renascuntur, in quo genere, vt ceruos, & dorcades esse constat, sic nos etiam elephantos ponimus: Dentes certè animalium adultorũ nulli solent renasci. Quomodo igitur renascerentur hæc elephanti ossa, si dentes, non cornua essent? Sed igni etiã dentium natura non concedit, at cornua, vt boum, sic elephãtorũ, ex rotũdis fieri plana, & in alios verti figuras vi ignis possunt. Hippopotamis, & apris dẽtes exertos inferior maxilla profert: at cornua non videmus ex maxillis nasci. (In Græco, inquit Gesnerus non legitur negatio, sed videtur deesse, quamuis Cælius sine negatione verterit: Gillius dissimulanter præterijt,) Sciendum est autem cornua elephanti à temporibus supernè descendere, & ita foras tendere: quod quidem non auritus sed oculatus testis scribo. Nam cranium elephantis accurratè consideraui in Campania in templo Dianæ, quod triginta plurimum stadijs distat à Capua metropoli Campaniæ. Elephas itaque vt magnitudine, & specie corporis à cæteris animalibus permultum differt, sic diuersum etiam, & peculiarem sibi cornuum habet exortum. Hæc itaque Pausanias.

Lib. 2. de vita Apollonij.

E contrario modò Philostratus interprete Alemano Rhinuccino aduersus eam sententiam refutatis Iubæ rationibus, sic scribit: Iuba dentes elephantorum, cornua esse arbitratur, eo quòd à temporibus nascantur: acuere autem ipsa elephantes dicuntur, quod nulli alij int est animalium, permanere eadem etiam quæ primitus nascuntur, nec decidere, ac rursus nasci: ego autem his rationibus nequaquam assentior. Cornua enim etsi non omnium animalium, ceruorum saltem decidunt, ac renascuntur: (Aelianus quoque in Mauritania vt quotannis ceruis, sic decimo quoque anno elephantis excidere dici ait:) aliorum quoque animalium nulli contingit, vt dentes cæteris eminentiores quas sannas vulgò dicimus, aut gemini etiam spontè cadant, quod si fortè violentia quadam coacti ceciderint, non renascuntur: armorum instar natura maxillis illos inseruit. Insuper cornua lineam quandam veluti torno impressam singulis annis circa radices obducunt: quod oues etiam, capræ, bouesque testantur dens autem leuis politusque oritur, & nisi violenter frangatur, talis permanet, materiam enim substantiamque lapidis Parthici parere videtur. Cornua insuper ea tantum habent animalia quibus duplex bifidaque est vngula: Elephas verò quinque habet vngulas, & plantam multipliciter scissam, ne altius pedes imprimat, si quando in humido solo fortè constiterit: præterea natura cornutis omnibus animalibus perforata, & in medio vacua ossa supponens, supra quæ extrinsecus cornu producitur: elephantorum autem plena, & per omnes partes similia ossa sunt, quod si illud extrinsecus quis apertum inspiciat, in medio tenue foramen inueniet, sicut in dentibus esse videmus.

Cornua quibus animalibus. *An mutentur.* *Lib. 10. de subtil.* *Cardani de dentibus elephanti opinio.*

Nunquid verò istiusmodi siue dentes siue cornua mutentur, Cardanus incertum esse ait, & si mutantur, semel omnino tantùm mutari necesse esse. Idem istiusmodi inter Philostratum, & Pausaniam disputationem pulchram quidẽ, sed inutilem esse ait, ipse tamen recitatis vtriusque rationibus, duas pro Pausania firmiores adijcit, primam quòd elephantorum dentes teretes sunt exactèque rotundi, absque acie, quod omnibus (inquit) proprium est, nam dentes omnes mucronati sunt, vt apri, & canum, & omnium aliorum. Elephas etiam dentibus, vt dictum est, caret in anteriore parte, non solùm superiore mandibula, sed inferiorè etiam, quod proprium est solis cornigeris animantibus. Elephanti igitur cornua illa (inquit) eruut. Mox verò rationem primam dicentium cornua esse, adeò ait esse absurdam, vt opposita supposita assumant ad idem concludendum. Alter enim, scilicet Iuba, vult nunquam mutari elephantorum dentes, Pausanias vult mutari: nec si alterutrum concedatur, quicquam concludere potest, cùm tam dentium quàm cornuum quædam mutentur, quædam nunquam, vt in cornibus cerui mutantur, boum non mutantur.

Cornua non omnia caua.

Illud verò stuporis ingentis argumentum, quod Philostratus dicit, dentes elephantorum ob id mereri dentes appellari, quòd solidi sint, non inanes, vt cornua; primum quod non omnia cornua sunt inania, imo pleraque solidiora, vt caprarum, & ceruorum, inania sunt boum, & bublarum. Deinde

A Deinde quod maius est, quodque illum arguit in scribenda illa fabella negligentem, & oscitantẽ vt nunquam ne dentem elephantis viderit, cuius semper maxima fuit copia, vt audeat dicere, elephantorum dentes, non esse intus vacuos, cùm manifestissimè sint vacui, at aprorum fulmina tota illa parte, qua tempori inseruntur. Sed neque dentes omnes solidi sunt, quod ille præsupponit, cùm dentes, vt dixi aprorum, qui prominent tota illa parte, qua mandibulæ iunguntur, sint inanes, & vacui. Itaque pudet iam tactæ stupiditatis illorum: tum verò quæ situm illud nullius propemodum vsus, & quod à substantia rei quærendum erat: nam duobus verbis res absolui poterit. Constat enim esse dentes: nam substantia est alba, minimè perspicua, nec flecti sponte apta, sed si cogatur, rumpitur. Ecce quod habes quæsiti propriam dissolutionem, atque perutilem. At igne tamen ducitur, concedo; docebimus, & igne ossa duci, sed non adeo faciliter, vt cornua. Hactenus Cardanus; cui etsi quidem etiam concedi potest, ebur vetum, cùm in terram cadit, facilè frangi, non tamen propterea planè dentem vocabimus, cùm id arte deposita natiua duritie, mollescat, vt clarissimè testatur Ouidius, de statua loquens eburnea in puellam immutata:

Dentes non omnes solidi

Metam.10.

Tentatum (inquit) *mollescit ebur, positoque rigore*
Subsedit digitis, ceditque, vt Hymettia Sole
Cera remollescit.

B Φῦκα vocatur ab Aetio, vt ait Gorræus, potus, in quo ebur aliquandiu maceratum ceræ instar emollescit, flexileque in opus quodcumque domito rigore tractatur. Quamobrem cùm, & situ, & natura à cæteris dentibus, & cornibus differant, multa tamen vtrisque communia habeant, si quid ex vtrisque compositum esse dixero, nemo puto vitio daturus est, dentes tamen aptiùs quam cornua debere vocari. Siquidem ex poetis antiquis, qui cornua vocant, vnicum tantùm in promptu habeo Martialem, de Aegle edentula, ideoque dentibus vtente eburneis:

Lib.13.

Sic dentata sibi videtur Aegle,
Emptis ossibus, Indicoque cornu.

Cæteri ferè dentes nuncupant. Iuuenalis:

Sat.11.

Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabatheo bellua saltu
Iam nimios capitique graues. Silius:
Nunc auri ferrem, niuei nunc munera dentis.

Lib.16.

C Ouidius:

Dentes æquantur dentibus Indis.

Hoc enim, vt Plinij verbis vtar, solum ebur est. Sed, & Virgilius dentes existimasse videtur, de eburnea porta, per quam Aeneas ab ipso emissus fingitur, loquens:

Eburnea porta.

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris:
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.
His vbi tum natum Anchises, vnaque Sybillam
Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.

Hunc enim locum exponens Seruius. Vult (inquit) intelligi falsa, quæ dixit. Physiologia verò hoc habet: Per portam corneam oculi significantur, quòd, & cornei sint coloris, & duriores cæteris membris, nam frigus non sentiunt, sicut etiam Cicero dixit in libris de natura deorum. Per eburneã verò portam os significatur à dentibus, & scimus quod quæ loquimur, falsa esse possunt, & quæ videmus, sine dubio vera sunt, ideo Aeneas per eburneam emittitur portam. Est, & alter D sensus. Somnum cum cornu nouimus pingi, & qui scripserunt de somnijs, dicunt ea quæ secundum fortunam, & personæ possibilitatem videntur habere effectum, & hæc vicina sunt cornu: vnde cornea vera fingitur porta, ea verò quæ supra fortunam sunt, & habent summum ornatum, vanamque iactantiam, dicunt falsa esse, vnde eburnea quasi ornatior porta fingitur. De vtilitate modò ac vsu horum siue dentium siue cornuum, quam præstant ipsi animanti, sic differit Cardanus: Vt tutus esset à Leonibus, dentes illos effecit, nam cornua (in vertice capitis scilicet) inepta fuissent propter duas causas; tum quia coguntur collum inflectere, tum quia hostem non tam bene viderent: At colli flexura longitudinem expostulat: vt igitur esse robustissimum, collo breui opus fuit, ac minimè flexili: vnde, & Leones ceruicem rarò ac parum flectuut. Estque id etiam signum in hominibus, si à natura sit, roboris, & fortitudinis. Dentes igitur illlos antè fixit vt essẽt robustissimi, & commodi, non iam mandibulæ inferiori, imo nec superiori, sed temporibus inseruit. Nam mandibula sola inferior edendo mouetur, dentes superiores nunquam; quamuis plurimi hoc nec in seipsis aduertant. Si igitur dentes in inferiori mandibula fuissent insiti, robur ob

Porta cornea.

Dentium sine cornuum vtilitas.

Mandibula inferior edẽdo solùm mouetur, superior semper quiescit.

illius paruitatem habere non potuiſſent, & periculum luxationis in magno niſu attuliſſent, & comedendo mirum in modum fatigaſſent, & tardaſſent elephantem. At quia materia dentium opus erat ad tam prægrandes dentes fingendos, ſuſtulit dentes omnes anteriores tam ſuperiores quam inferiores, vt ex his illos conficeret. At dentibus illis impediebatur, ne os in terram exporrigere poſſet, ſimul ac breuitate colli, & quia dentibus anterioribus careret, ob id neque cibum ex terra, neque potum è fontibus haurire poterat, his omnibus longa ipſa proboſcide, & inani, & ad modum manus comprehendente omnia &c. ſuccurrit. Hæc ergò ille. Iſtiuſmodi proboſcidem Græci ſimiliter προβοσκίδα dicunt, Ariſtoteles verò μυκτῆρα, tum in hiſtorijs, tum in ſecundò de partibus id eſt, naſum, eſt enim elephanti naſus, ſeu potius pars à naſo porrecta demiſſaque in terram verſus: Potuit autem ita vocare aut quia ea naſi in omnibus animantibus appellatio eſt, aut quia inde ſonum edit, vt μυκασμόν, quocirca tubam quoque noſtrum vulgus nominat. Vocatur autem proboſcis, quòd ea ante ſe extenſa paſcatur, hoc eſt, cibum potumque ori admoueat.

Promuſcis. *Lib.3.c.30.* In Plinij codicibus recentioribus etiam promuſcis legitur: & Cælius promuſcidem à nobis vocari dicit, ratione qua h. quandoque tranſit in m. Vtitur autem, & Vitruuius eo nomine, & Gaza in ſua translatione. Satis autem conſtat à muſcarum ligula dictam eſſe. Philoſtratus alijque Græci eadem ratione προνομαίαν, eandem partem vocant, quibus videlicet νέμεσθαι idem ſignificat, quod βόσκειν id eſt paſci.

Pronomæa. Προνομαία (inquit Varinus) καὶ προβοσκὶς ἡ τοῦ ἐλέφαντος ῥίς, id eſt, Pronomæa, & proboſcis, eſt elephanti naris.

Proboſcis quibus propria. Proboſcis tamen in alijs quoque animantibus celebratur; quin, & Athenæus author eſt, proboſcida quidem, & pronomæam elephantum eſſe, propriè tamé de muſca, & loligine proferri, necnon, & de ſepia quoque, vt idem alicubi annotauit. De muſca vſurpaſſe Lucianum conſtat, & Varro vt Nonius citat, ſe ericium inueniſſe cum proboſcide ſcribit. Cardanus examinans proboſcidem elephantis, cum proboſcide culicis, naturam ait, dum culicem conderet, meditatam fuiſſe elephantem, quamobrem mirè à Scaligero exagitatur his verbis:

Exerc.293.6. Nemo vnqnam melius prouerbium expreſſit vetus. Quanquam haud è muſca, ſed è culice feciſti elephantum. Ais enim: Dum culicem natura conderet, elephantum meditatam. Vbi neſcio, vter ineptior, tunè quem referre non pudeat; an ego quem refellere non pigeat. In piſtrinum tamen quando meum me fatum impulit, molendum eſt. Quin etiam argutemur. Natura cùm elephantum meditaretur; eius formulam, quod, & pictores, & architecti ſolent, in culice propoſuit, quaſi ichnographiam, vt ectipum faceret. Muſcæ promuſcis propior elephanti manui eſt: quare ſuper ea, non ſuper culice, priſci prouerbium condidere: quin promuſcis à muſca ad elephanti naſum deſignandum translata credi poreſt. Quid elephanto cum beſtiola ſenum crurum, quæ ſimul, & valgia ſunt, & vaccia: quorum poſtrema longiſſima, contrà quàm elephanto. Præterea promuſcide pro manu, & calice vtitur elephas, non pro ore, ſicut culex. Similior elephanto ſus: quàm ob cauſam, vt opinior, ſtultiſſimus ſimul atque nequiſſimus impoſturum omnium Mahomet; in arca Noæ, ſuem ortum ex elephanti ſtercore blaterat. Nihil alioquin elephanto infeſtius quàm ſus. Eius enim ſtridore ſolo, quòd facere tela nequeunt, in fugam vertitur. Macte culex Cardanice, cuius idea elephantus eſt. Iam te aſſertorem video Platonicorum exemplarium, Ariſtotelicis iſtis nugatoribus, pernitiem minitantem. Muſcæ proboſcidem ἐπιβοσκίδα vocat Philoſophus in quarto de partibus. Aloyſius Cadamuſtus à ſuillo roſtro in hoc differre ait, quod elephanto proboſcis volubilis eſt ad nutum, vt modò vibrare, modò retrahere poſſit. Adde quod, vt Gillius ait, intus concaua eſt, ex Oppiano nimirum, qui ſic canit:

Τῶν δ' ἤτοι (ὀφθαλμῶν) μεσσηγὺς ὑπεκπροθέει μεγάλη ῥίς,
Λεπτήτε, σκολιήτε προβοσκίδα ἥν καλέουσι
Κείνη θηρὸς ἔφυ παλάμη, κείνῃ τά θέλουσι
Ῥϊδίως ὀρέγουσιν. id eſt.

Inter quæ (lumina) *porrecta canalis prominet ingens,*
Pertenuis, flexoque anfractu, dicta proboſcis.
Quòd, veluti manus eſt illi, quaq; omnia prenſat.

Lib.17. de vſu part.c.1 *Proboſcidis deſcriptio, & vſus.* Habet (inquit Galenus) elephas, quo loco alijs eſt naſus, partem quandam pèndentem, anguſtam ac longam, adeò vt ad terram pertingat. Hac pro manu vtitur, & extrema eius parte ſic omnia tractat, atque ita rebus apprehendendis applicat, vt ne minima quidem numiſmata ipſum effugiant, quæ etiam ſublata proboſcide (ſic eam partem vocant) rectori inſidenti tradit. Infine perforata eſt, & animal ipſum per foramina illa velut per nares reſpirat. Poſtquam autem mortuo elephante vſque ad radicē partis ipſius diſſecans, meatus quia foraminibus ſurſum feruntur, reperi non aliter quàm in nobis exitum habere duplicem; vnum quidem qui ad ipſum cerebrum perueniebat, alterum autem in os perforatum, impenſius adhuc naturæ artificium ſum admiratus. Vbi autem etiam didici ipſum animal, cum fluuium aut lacum profundum traijcit, vt totum ipſius corpus demergatur, per ſublatam in altum hanc proboſcidem reſpirare, naturæ prudentiam intellexi,

A intellexi, non in eo duntaxat, quòd partes omnes ipsius animalis pulchrè construxerit, sed quod
ipsum etiam eis vti docuerit. Hæc ille, ex Aristotele, ni fallor, apud quem similiter legimus: *Ha-
bet elephas talem tantamque narem, vt ea manus vice vtatur, quippe qui non nisi ad os illam admo-
uens, & bibat, & edat: suo etiam rectori eam erigit, atque offert: & arbores quoque eadem prosternit;
& quoties immersus per aquam ingreditur, ea ipsa edita in sublime reflat atque respirat. Aduncius cu-
la parte sua postrema, naris hæc est, sed flecti non potest: cartilaginea enim, & proinde rigidiuscula*
Alibi rursus de eiusdem partis vsu ait: *Elephantis prolixa, validaque naris augetur, eiusque vsus
idem qui manus; ea namque cibos tam siccos quam humidos colligunt, capiunt, & ad os admouent so-
li animantium omnium.* Et rursus: *Elephas prioribus pedibus non vtitur loco manuum sed nare sua.*
Quamobrem Cassiodorus eleganter, & perquam appositè hanc partem, nasutam manum appel- *Li.10.Var.*
lauit, Plinius aliquando simpliciter manum, vt cùm ait: *Mandunt ore: spirant, & bibunt, odoratur-* *Manus*
que haud impropriè appellata manu; aliquando promanum. Manum autem etiam vocauit Cicero: *nasuta.*
Manus etiam (inquit) *data elephantis, quia propter magnitudinem corporis difficiles additus habebant* *Lib.2.de*
ad pastum. Præ cæteris verò appositissimè Lucretius elephantes inde anguimanos vocabat probo- *nat.deor.*
scidem enim flectit, reflectit, contrahit, porrigit, lubricat, & incuruat. Est enim tortilis, flexilis, *Lib.2.*
B lubrica, volubilis serpentis in morem. Cur verò prominentem habeat istiusmodi promuscidem, *Lib.6.c.5.*
inter alios rationem etiã reddit D. Ambrosius in Hexamero, quia cùm sit eminentior cunctis, se
inclinare ad pascendum non potest: itaque promuscidis ad colligendum cibum vtitur ministerio.
Ea immani bestiæ largi potus infundit humorem, ideoque concaua est, quo ad restinguendam
tantæ beluæ sitim plenos lacus hauriat, aut collecto flumine possit vndare potantem. Similiter D.
Basilius quærens, quid sibi vult proboscis elephanti? Quoniam (inquit) tantæ molis hoc animal
& omnium terrestrium maximum ad stuporem admirationemque obuijs incutiendam productum
est, oportebat carnulentum esse, & obeso corpore diffractum. Huic si grande pro rata membro-
rum inferiorum pedumque ratione exæquatum collum adiunctum fuisset, inatractabile penitus
esset exuperante pondere semper ad humum deuergens. Nunc autem caput quidem per colli pau-
cas admodum vertebras spinæ dorsi counitur. Proboscidem autem habet officium subeuntem,
munusque colli, qua planè tum pabulum summere quam potũ etiam adhaurire solet, & ad se sustol-
lere. At enim pedes ipsi sunt inarticulati, quo quasi columna couniti, vastam illam corporis mo- *Pedes.*
lem suffulciunt. Namque si artus tanto corpori sustinendo molliores, & qui facile flecterentur, es-
sent substrati; creberrimæ fierent emotiones articulorum, fera in humum modò genua inclinan-
C te, modò se attollente ex humo. Neque enim alleuandæ tantæ moli satis essent Nunc verò par-
uus talus pedi subijcitur elephanto, nec tamen in teretem figuram, neque in genu commissuram
dearticulatus est aut distinctus. Neque enim ad lapsum prona articulorum lentitudo carnulen-
tam illam tanti animalis molem ferre posset, tanta adeò confunditur copia carnium, vt continen-
ter intremiscat, ruinamque videatur interminare. Quæ cùm ita sint, opus elephanto fuit porre-
ctiore illo naso, qui ad pedes vsque demitteretur. Non vides in bellis, quod perinde ac turres
quædam animatæ vniuerso agmini viam muniunt ac prægrediuntur? At certè veluti colles qui-
dem concretione carnium condensati, intolerabili facto impetu cõstrictas constipatasque hostiũ
acies distringunt, & dissecant? Quod si partes infernæ minus decenti proportione responderent, *Lib.6.*
reliquæ moli corporis, nullo animal tempore persisteret. Arrianus in expeditione Alexandri tan- *Vis in pro-*
tam elephanto vim in proboscide esse ait, vt homines armatos tanquam flagello, implexos in su- *boscide.*
blime attollat. Facilè verò eam amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuisse Plinius au- *Os.*
thor est. Os, vt tradit Cadamustus, habent in pectore, atque hoc non proboscide sugunt, teste *Lingua.*
Aeliano, & Aristotele, qui, & linguam eis esse scribit perquam exiguam, atque interius positam
quàm sit in cæteris, ita vt vix eam videre possis. Cur autem talem natura fecerit, rationem hanc
D attulit nobis Cardanus: At cùm lingua (inquit) sit ob dentes, elephas autem dentibus anterio-
ribus careat, lingua parua, & intus recondita opus fuit, quoniam dẽtibus molaribus inseruire de-
buit. Simul si magna fuisset, impedimentum afferret, ne proboscis cibum vsque ad dentes mola-
res porrigeret. Sed quia opus erat ad vitæ longitudinem optima masticatione, & quia etiam ci-
bus à dentibus nullis anterioribus dissecari poterat, molares adeo robustos, tam commodè fa- *Oculi cur*
bricauit, vt quemadmodum testatur Aristoteles, cibum omnem confestim redigat in farinam. O- *exigui.*
culos habet magnos, sed pro tanti corporis portione exiguos, vt canit Oppianus:

--------ἀτάρ ὀφθαλμοι τελέθουσι

Μείονες, ἢ κατὰ ἐκεῖνο δέμας, μέγαλοι περ ἐόντες.

-------*Et flammea lumina versat*,

Magna quidem, verùm pro tanto corpore parua.

Cassiodorus etiam oculos quidem paruos esse ait, sed grauiter se mouentes. Fuisse autem ele- *Lib.10.*
phanto paruitatem oculorum datam idem Cardanus asserit, vt cùm non recondi possent, tutiores *Variar.*
forent

forent ab ictibus. Recondi autem non potuisse, quia à lateribus positi, non vidissent ea, quæ antè occurrerent: necessariumque fuisse, vt essent à lateribus, ne ob nixum dentium, & proboscidis propinquitatem læderentur, atque ita animal ante senium cæcum efficeretur, tum maximè quia longissimæ vitæ futurum erat. Cumque ob robur ac dentes caput magnum efficere natura cogeretur, informe, vt ita dicam, & sine rotunditate: qualiscumque enim additio ad ornamentum facta capiti, ipsum in immensum auxisset: ob id valdè deforme caput habent elephantes. De capitis elephantis magnitudine, & enormitate sic meminit Oppianus:

Caput cur deforme.

Γ'φθιμον δέ κάρηνον, Vertit interpres

Immensum caput ille gerens, & pondere vastum.

Strabo author est, spiramentum quoddam habere secundum tempora, per quod mas pingue quid emittit tempore coitus, & fœminæ tunc eundem meatum apertum esse. Aures quoque pro corporis portione exiguæ eodem Oppiano attestante. Qui eas dimensi sunt, quaquauersum gemini palmi magnitudine esse inquiunt, nec id vsque minore aut maiore, vt assolet, proceritate, sed pro magnitudine latas. Quidam obscurus author tradit, auriculas habere, quales draconum pinguntur, aut vespertilionum alis similes. Notum ex historia Romana locum esse iuxta aures, quo vulnerato facilè intereunt. *Iussit* (inquit Frontinus) *ferocissimum elephantem sub aure vulnerari.* Clarissime Liuius: *Scalpro inter aures ictu mallei adacto interficiuntur.* Ea breuis via reperta est, ad tantam beluæ molem subito conficiendam. Liuius id Hasdrubalis inuentum esse credidit. Est verò etiā vbi planè auribus carere dicuntur. Scribunt enim Solinus, & Plinius apud Sambros Aethiopiæ populos nullam esse auritam quadrupedem, nec elephantos quidem. Quod tum ad soli dispositionem, tum ad cæli qualitatem referendum censent. Cutis in tantam duritiem solidatur, vt putes, inquit Cassiodorus, esse osseam. Hæc nullo transmittitur telo, nulla ferri acumine penetratur. Ideoque Persarum reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ, & nullis ictibus pulsata cederet, & aduersarios sua mole terreret. Strabo author est pellibus pro clypeis vti Mauros, sed, & Robertus Valturius loquens de Numidis, cum dixisset, eos scuta elephantorum corio extento ac durato habilia ac tuta gestare, bello inutilia indicat, eam esse eorum naturam tradens, vt acceptum imbrem tanquam spongia imbibant, & per hoc intractabilia repentino pondere fiant. Cur autem humorem sibi imbibant, ratio est, quia cutis eorum vlcerosis vallibus exaratur, vt loquitur Cassiodorus, siue vt Plinius, cancellata est, hoc est quasi tessellatim efformata, vt exponit Stephanus Aqueus, siue lignorum transuersorum modo efformata contextaque. Ligna enim inter se modicis interuallis (inquit) in trāsuersum retis instar inuicem annexa, cancellos vocant: hinc cancellata cutis, quo diximus, modo compacta. Sic, & Calepinus cancellatam cutem interpretatur, quibusdam cancellis distinctam, hoc est, tessellatim (inquit) quadratam, & in modum capsularum factam: sed, & ipse Plinius vsum istiusmodi cutis assignans, similiter exponit; vt modò patebit. Ob eandem tamen corij duritiam homines in regno Pegu pellem elephantis, armorum loco feruntur. Hinc autem Lucanus de Sceua fortissimo illo Cæsariano loquens, qui vnico scuto omnes sustinuit Pompeianos, cum elephantino corio assimilauit appositissimè:

Aures.

Cap. 43.

Lib. 6. c. 30.

Cutis.

Lib. 17.

Lib. 7. de re mil. c. 7.

Scuta ex corio elephantis.

Cancellata cutis.

Perpelagi monstris, Libycæ sic bellua terræ
Getulus densis elephas oppressus ab armis
Omne repercussum squalenti missile tergo
Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas:
Viscera tuta latent penitus, citraque cruorem
Confixæ stant tela feræ, tot facta sagittis
Tot iaculis vnam non explent vulnera mortem.

Quamuis autem cutis duritie simpliciter commendetur, ea tamen in dorso, quàm in ventre durior est, vt idem Plinius, & ex eo Solinus testantur: *Durissimum* (inquit) *dorso tergus, ventres molles.* Pilosane setosaue, an nuda sit ipsa cutis, non satis clarè ex authoribus colligas. Cardanus non solum nudam ait, sed etiam cur talis esse debuit, simul, & durissima, rationem reddidit his verbis. Sed cum ibi maior copia sit harum infelicitatum (quæ fuit à muscis, crabronibus, aliisque istiusmodi insectis) quàm vt cauda, & proboscide possit omnes excutere, simul etiam propter loca quædam, quæ neque cauda neque proboscis commodè potest attingere, his incommodis natura duobus modis succurrit, primūm cute cancellata, qua illas comprehensas collideret: secundum vt cutis esset durissima, & crassissima, quod etiam ad arcendas iniurias aeris, & ad securitatem tum leonum, tum aliorum grandiorum ferarum fuit non solùm vtilissimum, sed etiam necessarium. Quo factum est, vt tanta, & tam dura cute non fuerit commodum edere pilos; nam materia pilorum in cutem translata duriorem illam efficit, & minus etiam erant pili ob id necessarij, qui tamensi adfuissent, magnum incommodum attulissent in aquis, & paludibus versanti: vnde sic semel excusso tergore, totus nitet, & celerrimè siccescit. Quidam etiam obscurus elephantum totū nigrum

Cutis an pilosa.

A nigrum esse scribit, & glabra cute, sine pilis, & Solinus nullas ei setarum hirsutias esse tradit, ex Plinio, qui cùm dixisset durissimum dorso tergus esse, ventres molles, addit, *setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tędio muscarum (namque id & tanta vastitas sentit,) sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cùm extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc ijs pro cauda, pro tuba, pro villo est.* Alicubi verò cùm reprehendisset illos, qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis pu- *lib.11.c.39*
tant, sed ea magis bruta esse, quibus crassior cutis est, subdit; *Elephantorum quoque corpora impenetrabiles setas habent, cùm tamen omnium quadrupedum subtilitas animi perhibeatur illis.* Hic vbi setas legitur, vetus lectio (inquit Hermolaus) erat scacetias; quæ vox cùm sit deprauata & Pli- *Plinij locus*
nius lib.8. neget setas elephantis vllas esse, fieri potest, vt scribendum sit, quasi setas; non enim *cõsideratus.*
setæ ibi sunt, sed quasi setæ. Nicolaus Leonicenus in opere de erroribus Plinij legit, elephanti *lib.3.c.19.*
quoque tergora impenetrabilia sagittis habent. Nam si elephanti durissimum, inquit, tergus habent, vt ille scribit, cur non idem sit sagittis impenetrabile, hoc est, cum difficultate penetrabile? Eodem ibidem teste Plinij patronus multò licentiùs (quàm Hermolaus nimirum) ex vno verbo duo fecit, hoc est, loco setas, scripsit pro setis, ita vt aliud, inquit, verbum supplere sit necessa-
B rium, si sensus debeat esse integer, sic legendum totum: Elephantorum tergora pro scutis homines habent, sed probandum erit ex historijs, homines non solùm ad gestanda propugnacula aliquando vsos fuisse in prælijs elephantis, sed etiam eorum tergora habuisse pro scutis; alioquin vt opinor, nemo tàm violentam admittet emendationem; Hæc Leonicenus, illius quem Plinij patronum vocat, correctione non intellecta, nam pro scutis dixit, idest quasi scutorum loco. Alij itaque pro setas legunt cetras, quod probo. Neque etiam verum esse puto, quod idem Leonicenus ait, Plinium, cùm elephanto nullum setarum tegumentum esse ait, Aristoteli consentire, nam *lib.2.Hist.*
etsi Aristoteles elephantum in quadrupedum genere minimè hirtum esse scripsit, tamẽ in quinto *cap.1.*
de generatione testatur elephantos, & boues tenuiore quàm sues pilo integi. Habet itaque pilos, *lib.33.c.5.*
id quod & Plinius alicubi ceu sui oblitus manifestò profitetur, quem locum miror ab alijs non animaduersum. *Indi,* inquit, *mirè gaudent longitudine eorum,* smaragdorum, *solosque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint; ob id perforatos elephantorum setis religant.* Testaturque *Cap.43.*
Cadamustus sese pilos ex elephante euulsisse, qui, inquit, nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, erantque amplitudinis non contemnendæ. Quin Gillius quoque pi- *Cauda.*
los eorum ex nouo orbe deportatos vidisse se profitetur, qui ad duorum palmorum magnitudi-
C nem procederent. Sed nec illud quoque omnino verum est, quod paullò antè ex eodem Plinio de cauda dicebamus, nullum in ea præsidium esse abigendo tædio muscarum. Nam pilis ea omnino non caret, ut scribit Vartomannus his verbis: Caudam habent similem bubalis, trium fortè *Lib.4.c.10.*
dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis. Inuenio autem in descriptione Guineę, istiusmodi caudis muscas ab idolis arcere mulieres. Malleolos posterioribus imis cruribus teste Aristo *Crura.*
tele possidet. Sed de crurum flexu alij aliter etiam tradunt; nam non solum authores obscuri elephantos crura sine nodis articulisque habere tradunt, & ossa solida, & inarticulata, ideoq. crura tibiasque flectere non posse, & si cadant, non posse surgere: hincque esse, quod dormientes non recumbant, sed defessi magnis arboribus se applicent, verum etiam classici nõnulli, ut Cassiodo- *Lib.16.*
rus, ex antiquis Strabo, & Diodorus Siculus, ut in capiendi ratione dicemus. Genua, inquit Cæ- *Lib,4.*
lius, non flectunt, uti Ambrosius prodit; quia rigidiore crurum vsu opus fuit, quo velut columnis *Lib.4.c.12.*
tanta posset membrorum moles fulciri: Calcaneum modo leuiter inflectunt, rigent cætera pe- *Lib.13.18.*
dum a summo ad imum: Alias vera ita scribit: De communi animalium gressu prodit Aristoteles, diuturna hominum fama celebratum, elephantos nullo crurum inflexu moueri, quæ tamen falsò confirmata sit, cum id genus animalium inflexu, vel in scoptulis opertis, vel in clunibus ad-
D ducto sese moueant. Quomodo autem crura flectat, docet Plinius his verbis: *In posterioribus elephanto articuli breues: Idem poplites intus flectit hominis modo, cætera animalia in diuersum,* ex Ari *Vt crura*
stotele, qui elephantum, non ut aliqui retulerunt, agere scribit, sed considendo, crura inflectere: *flectat.*
non posse tamen præ nimio pondere, utrumque in latus æquilibrio quodam uergere, sed aut læuo incubare, aut dextro, aut in eo ipso habitu requiescere, flectere hũc certè suos posteriores poplites modo hominis: Et alias quoq. cæteras quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo, quàm hoĩes sua ait membra inflectere. Vartomannus ait articulos crurum non tam sublimes habere, vt aliæ animantes, sed humiliores terram versus. Sunt autem crura priora multò posterioribus longiora, vt idem philosophus meminit, necnon Plinius, & Aelianus, & Oppianus.

—Ποδῶν γε μὲν οὐκ ἴσα μέτρα:
Ὑψόθι δὴ πρόσθεν πολὺ πλέον ἀείρονται, id est,
Nec misura pedum par est, siquidem altiùs antè
Exuperant multò breuioraque crura videntur.

Cur pedes anteriores robustiores. Cur autem anteriores ei pedes maiores validioresq. sint, rationem reddit Albertus. Pedes eiusdem cum equinis sunt rotunditatis, sed ampliores; vt planta, inquit Gillius, quoquo versum ad binos dodrantes accedat: Vartomanus rotunditatem eorum, magno orbi mensario assimilat; eos *lib.2. tract. 1.c.1.* ex callo constare aiunt nigerrimo, & amplissimo. Aristoteles elephantem animal multifidum esse asserit, digitosque habere indiuisos, ac leuiter formatos, nec vngues omnino esse, singulis pedi- *Pedes.* bus quinque haberi indiuisos, & leuiter discretos: quæ omnia sic Plinius transcripsit: *Omnia digitos habent, quę pedes, excepto elephanto: huic enim informes, numero quidem quinque, sed indiuisi, ac leuiter discreti, vngulisque non vnguibus similes.* Aelianus hinc factum esse ait, vt animal sit minimè ad natandum habile. Cur verò quinque vngues habeant, & pedem multipliciter scissum, Gillius causam esse credit, ne si quando in humido solo constiterint, altiùs pedem imprimant. Ari- *lib.2. Hist. 16* stoteles prioribus potissimum pedibus corporis pondus sustineri putat, nam cùm dixisset, elephantos non bisculos, non solidos habere pedes, sed digitatos, sed quoniam (inquit) corporis magnitudo vasta, pondusque ingens est, ideo sustinendi tantummodo gratia pedes habent prio- *lib.2. Hist. 1.* res, nec ad vllum alium vsum vtiles, propter tarditatem flectendi, atque ineptiam. Eodem teste Aristotele mammas duas habet, sed non in pectore, & paulò citrà. Aliàs clariùs earum *Mammæ.* situm locumve indicat, inquiens, elephanto mammæ sunt sub armis duæ tàm mari, quàm fœmi- *lib.4. de par tib.c.10.* næ, perquam exiguæ, nec pro corporis vastitate, ita vt eas à latere conspicere propemodum nequeas. Et rursus alibi, elephas, inquit, duas tantùm habet mammas, easque sub armis: causa cur duas habeat? quòd vniprolis est; cur non inter femora? quòd multifidum est: nullum enim inter femora habet, cui pedes discreti in digitos sunt: cur suprà sub armis? quod in ijs, quæ plures obtinent mammas, & primæ sunt, & plurimum hauriant lactis, quæ ea parte continentur. Argumento est quod scrofæ facere assolent: porcis enim editis primis, mammas præbent primas. Ergo cui vnum est, quod primum in lucem prodit, id primas habeat, necesse est. Primæ autem quæ sub armis habentur, elephas hac de causa duas, eodemque loco mammas habet. Quæ autem multiprola sunt, hæc toto ventre extuberant, &c. Plinius quoque isthæc, quàm breuissimè reddidit, *Elephas*, inquit, *tantum mammas sub armis duas habet; nec in pectore, sed citrà in alis occultas. Nulla* *Genitalia.* *in fœminibus digitos habentium.* De partibus generationi destinatis idem philosophus sic ait: Elephantus genitale equo simile habet, sed paruum, nec pro corporis magnitudine. Plinius genitalia auersa esse ait, auersosque coire. Testes item non foris conspicuos, sed intus circa renes conditos habet, quocirca initum celeriùs agit. Fęmina genitale, vt cæteræ, inter femora habet. Alibi etiam testes intus ad aluum necti tradit. Causam item aliàs reddit, cur testes intus occultarit natura, ob cutis suæ nimirum duritiem, cùm ex ea scrotum non possit fieri. Albertus tamen aliam rationem huius necessitatis adfert, asserens testes intus habere propter pondus sui corporis, idq vt sit ve- *Lib.2. de gener.c.2.* locioris coitus, addit autem etiam tempore coitus eos emittere, quod mihi verisimile non fit. Cte- *Ventres,* siam testatur philosophus mentiri, ea quæ de huius animantis semine prodidit: id videlicet vsque *Li.11.c.37.* adeo indurari siccescens, vt electro, id est succino simile efficiatur, quod nuuquam fieri ipse exi- *Pulmo,* stimat. Magis enim alterum altero semen esse terrenum necesse est, inquit, & præcipuè tale eorum est quorum in corpore multum materiæ terrenæ habetur, crassum autem, albumq. est spiritus mistione. Plinius elephanto quatuor ventres esse tradit, cætera suibus similia: pulmonem *Lib.2. de hist. 17.* quadruplo maiorem bubulo. Cur verò quatuor ventres habeat, rationem nullam adfert. Aristo- teles verò quadrupeda, quibus tot ventres sunt, cornigera esse scribit, & rumantia, sed vel ipso *Li.10.c.37* Plinio teste, non ruminant, quibus dentes sunt vtrimque; elephantis autem vtrimque quatuor *Intestina.* dentes esse, præter duos illos magnos, ex Aristotele notum est, qui elaphanto intestinum, ita si- *lib.2. hist.5* nuosum (συνφυσεις ἔχον) vt aluos habere quatuor videatur, scribit, inque hoc etiam cibum repe- *lib.2. de gener.c.7* riri: nullum enim conceptaculum cibi aliud separatim adesse. Galenus intestinum eius latissimum dicit, & equo simillimum. Exta quoque eidem suillis proxima esse ait, sed maiora. Iecur enim *Exta.* *Iecur.* quadruplo maius esse bubulo, & reliqua pari ratione, excepto liene: hunc enim ex proportione esse minorem. Plinius verò pulmonem, vt citauimus, non iecur bubulo quadruplo maiorem fa- *Fel.* cit. De situ fellis discrepant veteres. Aelianus non ad iecur, sed ad pectus situm habere dicit tra- *lib.2. hi.15* dit. Aristoteles verò iecur quidem sine felle esse asserit, incisa tamen parte, qua fel adhęrere *lib.6. de ad- mi ana.c.8* solet, humorem felleum effluere plus minus. E contrario Galenus, quæ, inquit, iecur habent, ijs & lien omnino inest, & meatus bilis receptores, etsi vesicam, quæ amaram bilem colligit, haud omnibus ideo concesserit natura. Non tamen vera dicunt, qui de omnibus ea carentibus scripse- *Cor.* re, quemadmodum, & Mesitheus de elephanto prodidit, huic siquidem, & vesica in iecore inest, proportionalem toti visceri magnitudinem obtinens. Docet itē Galenus, quomodo ex elephan- *li.7. de admi* ti dissecti corde magnum os exemerit, & quòd duos tantum ventriculos cor eius habeat, contra *ni, ana.c.x.* Aristotelem, qui magnis animantibus tres attribuit. Clarior, inquit, in magnis cordibus est speculatio, quoniam & ipsius os, quod magnis inesse animalibus arbitrantur, atq. his non omnibus etiam

A etiam alijs omnibus inest,haud tamen os vniuersis,sed chartilago. Sic enim in totum se habet in cunctis animantibus,& membranæ,quas trisulcas diximus appellari, & arterialium vasorum radix substantiæ duræ omnino appensa est,sed non in omnibus æquè dura, quoniam in minutis leuiter cartilaginosa est,in grandioribus exacta cartilago, in valde grandibus cartilago ossea; & quanto animantis genus corporis mole vastius fuerit, tanto plus osseæ substantiæ chartilago sortita est. Et in maximis,vbi plus osseæ substantiæ gignitur,conuenit ipsam tum appellare os cartilagineum,nō cartilaginem osseam. Quod enim in his animalibus producitur, non cartilaginis adhuc exactæ naturam,sed corporis ex neruo,& cartilagine conflati repræsentat. Nullū verò miraculū est in minutis ipsum animantibus confectionū rudes penitus ignorare, cùm & in grandioribus frequenter ipsos lateat. At quid dico in grandioribus? Nuper elephanto maximo Romæ iugulato, plerīq. medici ad ipsius dissectionē conuenerant,discendi gratia duosne cor haberet vertices, an vnū,& ventriculosne duos an tres. Ego aūt vel ante ipsius confectionē asserebā eandem cordis structurā,cum alijs oībus animaliū aerem spirantium inuentum iri:quæ etiam ipso diuiso apparuerūt. Itē os ipsius sine negocio reperi,vnà cum familiarib. digitos admolitus,at inexercitati sperantes id,quod in alijs animantib. apparet,ita in magno se inuenturos, ne elephanti quidē cor os habere putabant. Ego autem ostensurus ipsis eram,nisi familiares risissent,qđ attonitos illos,ac sensus expertes propter loci ignorantiam conspicerent,& cum adhortarentur,vt indicarem, subticui. Corde verò à Cæsaris coquis exempto,misi aliquem ex familiaribus in huiusmodi exercitatis rogatum coquos,vt os ipsius eximi finerent,atq. sic factum est. Seruatur idem apud nos etiam hodie eximiæ adeo magnitudinis,vt ab ijs,qui intuentur, nullo modo credi queat tantum os medicos latuisse. Ita sanè & maxima in animantibus particularū inexercitatis ignorantur. Ac miri nihil est, si etiam in alijs multis (quod ad anatomen spectat (Aristoteles errauerit, qui triplicem sinum cor habere in magnis animalibus existimat,&c. Ex qua item elephantini cordis dissectione etiam innotescit,quod de duplici corde nonnulli somniatunt,cuius sic meminit Aelianus: *Duplici tum corde, tum sensu animi elephantus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri Maurorum sermonibus peruagatum.* Atque hactenus de partibus cùm internis,tum exteruis elephantis. Addo & integram descriptionem,eamque ex Cardano,& aliam ex Goropio Becano. Altitudo (inquit Cardanus,multa philosophica in sua descriptione referens, & quæ ad superiorum declarationem etiam pertinent) tanta erat,vt homo erectis manibus non attingeret dorsum,& erat iuuenculus. (Scaliger hinc nūquam Cardano visum elephantem obijcit.) Crassities duorum boum:

Elephantis anatome. *Arist. error* *Cor duplex.* *Elephanti integra descriptio.*

C sed adultis,& maximis (nam & in his,velut equis,alijsque animalibus non exiguum discrimen secundum regiones,& stirpes) pro xxv. quandoque bobus corporis moles est.

Magnitudo.

Altitudo maximis vsque ad decem cubitos,quod facilè est etiam coniectari ex dentium magnitudine; huic.n. cum tactus esset,dentes cubitum cum dimidio non excedebant, cum tamē viderim ego non semel,qui fermè sex cubitòs,vel incurui æquarent: qui si recti fuissent, longiores planè fuissent septem cubitis. Narrat enim Ludouicus Vartomannus vidisse duos,qui pondus ccxxv. librarum æquabant. Potest vnusquisq. secum reputare,quanta debuerit esse animalis illius magnitudo. Sed ad ordinem reuertor. Longitudo elephantis minimè altitudinis respondet. Est enim multò altior,quàm pro longitudinis tatione. Crura habet teretia, ac ad columnarum modum, atque in is iuncturas. Coxæ rectæ descendunt nec in anteriorem partem,vt bobus exporriguntur: hocq. ideo contingit,quod iuncturæ genuum sunt æquales, atque adeo æquales, vt nisi flectere crura videas,iunctura carere credas. Inde natam existimo opinionem, quod iuncturis careant: quam suspicionem auxit illius incessus; nam distentis cruribus,ac si iuncturis omnino careat, ambulat. Sunt autem illius crura anteriora posterioribus longiora. Porrò incessus ille cruribus distētis, maximi roboris argumentum est; & causa velocioris incessus: nam difficilius mouetur, quòd a longiore spatio,vt in hastis,quæ difficilius mouentur ex imo,quam ex medio, & æqualis angulus tantò maius spacium intercipit,quantò cruris suprema pars à genu ipsius longiùs destiterit. Pedes rotundi in quinque digitos diuisi,sed diuisio ea obscura est. Sunt autem plani,& absque munimēto vllo vnde excogitata ratio secandi pedes securibus à Romanis: sunt enim lati, vt orbes plumbei quibus ad vescendum vtimur. Masculus maximum habet membrum genitale, quod fermè vsque ad terram attingit,licet alij hoc negent. Fœminæ duæ mammæ tantùm, atque adeò paruæ,vt sub alis lateant. Cauda vt Suis pro ratione,sed fermè absque pilis vllis,& prælonga,adeò ut à terra imum eius ne palmo distet. Cutis quoque, imo corium durissimum,& similiter absque pilis, rarissimus enim est, vt vnus,aut alter hincinde colligatur, cancellis verò toto contexta videtur, Pilosus est dorsi suprema parte; quæ etiam aliqualiter iuxta renes in gibbam ascendit, & auribus ipsis, quæ prægrandes sunt, ac quasi duorum palmorum, absque forma aurium, sed quasi quadratæ sunt; his in duobus locis frequens pilus est, ac vt cæteris animalibus. Color toti corpori vnus, scilicet fuscus cinereo immixtus, ita vt non alter ab altero distingui queat. Collum breue. Caput vix à collo

Dentiū magnitudo. *Longitudo.* *Cruræ.* *Coxa.* *Incessus.* *Pedes.* *Penis.* *Mammæ.* *Cauda.* *Cutis.* *Pili.* *Caput.* *Collum.*

à collo diſtiinguitur. Oculi valde parui, ſed tamẽ acutè cernit. E ſuprema parte frõtis naſus expor-
rigitur, non vt in alijs animalibus iunctus capiti, ſed disiunctus, qui vſque ad terrã exporrigitur, vt
Proboſcis. tanta ſit fermè eius longitudo, quãta animalis altitudo: proboſcidẽ vocant, aliqui ẽt promuſcidẽ,
pleriq. manũ. Hanc, vt dixi, nariũ loco eſſe nemo dubitat, poſtquã diuiſa eſt, vt naris, & ea reſpirat
elephas, atq. odorat. Imum eius quaſi porci naſus, color, rotunditas, diuiſio: Sed ſubſtãtia probo-
ſcidis multũ à naſi ſubſtantia differt: vſus verò multiplex. Nã tota neruea eſt, & coreacea, adeo vt
eam colligat, atq. remittat, quomodolibet breuẽ. n. quandoq. adeo facit, vt vix cubitum ſuperet,
atq. tunc latiſſima eſt: quandoque verò ita extendit, vt anguſta deſcendat ad terram, non craſſior
fermè humano brachio: eſt tamen mollioris ſubſtantiæ, quam reliqua cutis, atque ideo Roma-
ni præſcindere eam aggrediebantur. Circumuoluit eam vndique, atque maxima cum celeritate:
ſi bibit, ea haurit potum, cibum quoque capit, & in os mittit, nam promuſcide non edit, ſed ore:
Os. nec ore edere, aut bibere poteſt abſq. promuſcide. Os itaque latitat ſub capite, ſimile ori Suis, ſed
dentibus omnibus tam ſuperioribus, quam inferioribus caret, nudaſque habet gingiuas, nec vllos
habet alios dentes, quam molares, quibus edit, & duos illos prælõgos, qui altrinſecus prominẽt
è mandibula naſi ſuperiore, & verſus terrã deſcendentes, proboſcidemq. in medio habentes. At-
que hi ita deſcendunt, ut caua dentis pars anterior ſit, quæ verò animal reſpicit, gibba. Ideoque
acies ipſa furſum reſpicit, ut ſi caput eleuet, facilè in ſinu dentium poſſit trabem, aut tranſuerſum
hominem ſuſtinere. Porrò proboſcidi tantum roboris ineſt, vt arbores quas uiginti homines euer-
In Giganto tere nequeunt, proboſcide circundata vno uel altero ictu proſternãt. Hæc & plura Cardanus. Go-
machia li.2 ropius quoque uiſum Antuerpiæ elephantum maſculum, ſed octo duntaxat annorum delineat, in
quo omnia Ariſtotelis deſcriptioni egregiè cõſentire ait, niſi quod uirgam genitalem non infra
corporis magnitudinem habere uideretur, quod Cardano conſentit. Fuiſſe autem corporis lon-
Longitudo, gitudinem, per directum à ſincipite ad caudæ exortum acceptam octo pedum, cui altitudo quoq;
& altitudo. reſponderet, à terra ad ſummum dorſi computata, ita ut par longitudo, & altitudo eſſet. Huius
menſuræ ab imo ventre ad ſummum dorſi corporis diametrum, inquit, continebat: reliquum pe-
dibus, & cruribus tribuebatur: frons quadrata ab oculo ad ſummum ſui duos pedes habebat, ut
Frons hinc de cerebro, & ingenio liceat arbitrari ab oculis item ad extremum promuſcidis, quatuor pe-
Promuſcic. des numerabantur, & quæ tam commodè vtebatur ut nummos in terram proiectos tolleret, atque
ſeſſori ſuo porrigeret: ſcutellam quoque uino plenam ita ab humo eleuaret, ut citra effuſionem
ſeſſori daret ebibendam, atque eadem ſibi vna uice plures, quam ſedecim vini libras bibendas in-
Coxę. funderet, quod toties iterabat, ut menſuram potus ab Ariſtotele proditam facilè æquaturus vide-
retur. Coxæ ad mediam uſque flexionem genuum ad duos pedes tenebant. A genu ad imam fle-
Cauda. xionem pes ferè vnus cum triente, Calcis ſiue plantæ imæ diametrus, pedis vnius, & duorum
paulò plus minus, digitorum erat. Cauda valde glabra, porcinæ ſimilis pendebat, ſub qua pellis
inter crura tam laxa erat, vt ſubligaculis nauticis, quibus nunc etiam, Moria ridente, nobiles vtun-
tur, ſimillima prorſus eſſet. Dentium exertorum longitudo pedum duorum, erat, & dimidiati. Quę
de ingenio feruntur, omnia uerissima in eo comperiebantur &c.

LOCVS.

ROPRIVM (inquit Aelianus ex Ariſtotele) elephantorum eſt naturæ, roſcida, &
paluſtria amare, & amnes amplecti, vbi verſari maximè ſtudent, vnde etſi fluuiati-
Quę loca les non ſint, riparios dicere poſſumus. Plinius quoque gaudere amnibus maximè
ament. tradit, & circa fluuios vagarj, ſed propter magnitudinem, nare non poſſe. Ariſto-
teles verò non ſimpliciter, non nare poſſe ait, ſed nõ ſatis poſſe propter pondus ſui
corporis. Adhæc non ubique talia loca amant, ſed in calidioribus tantum regionibus, frigoris
Lib.9. hiſt. enim admodum impatientes ſunt, teſte Ariſtotele, quo fit, ut in India maximè, & Africa inueniã-
c.46. tur, quæ regiones ſunt calidiſſimæ: Indi autẽ multo robore, & mole corporis antecellũt, quia India
aquis abundat; Africa autem aridior eſt. Indiam ſanè plurimos, maximoſque elephantes habere
Cur in In- robore, & magnitudinis præſtantes, præter Diodorum Siculum, alij etiam paſſim teſtãtur. Cedre-
dia, & Afr. nus tam copioſos ibi, ac numeroſos haberi ſcribit, vt armenta tota ſimul paſcantur: quod & Lu-
Lib.2 cretius cecinit:

Nam quod raræ vides magis eſſe animalia quędam,
Fæcundamq. minus naturam cernis in illis,
At regione, locoque alio, terriſq. remotis,
Multa licet genere eſſe in eo, numerumq. repleri:
Sicut quadrupedum cum primis eſſe videmus In

A *In genere anguimanos elephantes, India quorum*
Millibus è multis vallo munitur eburno,
Vt penitus nequeat penetrari, tanta ferarum
Vis est; quorum nos perpauca exempla videmus.

[Populi,& regiones Indorum elephãtis abũdantes.] Solinus author est Indos omnes, qui regia præditi sunt potestate, non sine maximo elephantorum numero, militarem agitare disciplinam. Sed præstat reges, regionesq; tum has, tum alias enumerare. Nouissima gente Gangaridũ, Calingarum regio, Parthalis appellatur, (inquit Plinius de Indię gentibus loquens,) Regi LXX. millia peditum, equites mille, elephãti DCC. in procinctu bellorum excubant. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentem continens vnam, Mogodalicam *[Lib.6.c.19.]* nomine. Vltra siti sunt Modubæ, Molindæ, vbere cum oppido eiusdem nominis magnifico, Galmodroesi, Preti, Calisse, Sasuri, Passalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali, Taluctæ. Rex horum peditum L. millia, equitum tria millia, elephantos CCCC. in armis habet. Validior deinde gens Andriæ plurimis vicis, triginta oppidis, quæ muris turribusque muniuntur, regi præbet peditum C. M. equitum II. M. elephantos mille. Sed omnium in India propè, non modò in hoc tractu, potentia claritateque antecedunt Prasij, amplissima vrbe ditissimaque Palibrota: Vnde quidam ipsam B gentem Palibrotos vocant, imo verò tractum vniuersum à Gange. Regi eorum peditum sexcenta M. equitum XXX. M. elephantorum IX. millia: per omnes dies stipendiantur: vnde coniectatio ingens opum est. Hæc itaque Plinius, quæ Solinus ferè omnia repetijt. *[Cap.65.]* Vbi, & Caucasus mons est, elephantos esse ex hoc Philostrati constat: *[Eib.6.c.22.]* Montonem transgressis viri occurrerunt, qui elephãtis vehebantur. *[Lib.6.c.20.]* Hi autem sunt qui regionem colunt inter Caucasum montem, & fluuium Cophena iacentem, homines planè inculti, & armentorum equites, curatoresque. Plinius Indi fluuij è iugo Caucasi montis orti, accolas recensens, cùm dixisset gentes montanas inter eum, & Iomanẽ Cesos, Cetribonos syluestres esse: deinde, inquit, Megallæ, quorum regi quingenti elephanti, peditum equitumque numerus incertus: Chrysæi, Parasangæ Asangæ tigri fera scatentes. Armant peditum XXX. mil. elephantos CCC. equites DCCC. Et mox: Ab his (qui Capitaliam montem accolunt,) Oraturæ, quorum regi elephanti quidem decem, sed amplæ vires peditum: Varetatæ qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque: Odonboetæ, Salabastræ, Horatæ vrbe pulchra, fossis palustribus munita, per quas crocodili, humani corporis auidissimi, aditum nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automula, impositum litori quinque amnium in vnum confluente concursu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M. C CCCCCC. peditum CL. M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex elephantos LX. paruasque reliquas vires habet. Ab ijs gens Pandæ, sola Indorum regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genita ferunt, ob idque gratiorem perpetuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitant CCC. oppidis, peditum CL. M. elephantis quingentis. Idem Plinius in Taprobane insula (quam in India omnium maximam esse ferunt) festa venatione absumi testatur, gratissimam autem eam tigribus elephantisque constare. *[Lib.6.c.22.]* Aliàs etiam ex Onesicrito classis Alexandri Magni præfecto, elephãtos in Taprobane insula maiores bellicosioresque quàm in India gigni scribit. Aelianus verò etiam in hac celeberrima insula permultorum, & valdè grandium elephantorum pastiones vigere inquit: hosque insulanos elephantos, animi robore, & virtutis indole, & corporis magnitudine, eis qui in continenti degunt, præstantiores existimari, ideoque magnis nauibus incotinentem transportatos Calingarum regi (de quo suprà) vendi, vnde etiam est, quod *[Maximi,& optimi vbi.]* hæc insula Alexandro, qui Lychnus cogominatus est, πληθυῖα dlcatur ἐυρρίνων ἐλίφαντων. Vartomanus eam nunc Sumatram dici conijcit, quoniam hic multi, & maximi habeantur elephantes. Sed, & Ioannes Metellus in Zeilana insula maximos, & optimos omnium totius Indiæ, summique ingenij, & quibus reliquos obedientes esse ferunt, elephantes progenerari scribit; *[Lib.4. rer. Emanuel.]* quod nomen D cùm apud antiquos etiam non inueniatur, superiori insulæ fortassis conuenire potest. Inuenio verò apud Orosium Indiæ insulam Zeilandam, quam Ptolomæo Cori dictam conijcit, esse admodum fertilem, & non solùm varijs frugibus abundantem, verùm, & herbis, & plantis odore mirifico redolentibus egregiè vestitam, quæ sine vlla cultura proueniunt; miram elephantorum copiam nutrire: quæ autem, & hæc sit, non explicat: *[Lib.7.]* Idem aliàs etiam refert Siamensem regẽ in India duodecim millia elephantorum habere dici, è quibus quatuor millia semper ad subitos bellorum casus armata sint. His addam, quæ in libris nauigationum in Indiã obseruaui. Plurimi sunt in regno Pegù, & in Carangora regione: Quinquaginta millia sub imperio regis regni Mogor, totidemque milia equorum: plena est Bornay insula, vt ait Franc-Lopez. *[Lib.3.c.41.]* Vartomannus Monzambrich insula armenta eorũ se offendisse ait, & in Bonamotapa Ioan. de Baros. *[Cap.58.]* Lego, & apud Paulum Venetũ cõuenire ad insulã Zanzibar multos mercatores eboris emẽdi causa, nã plurimos ibi esse elephãtes. *[Regis Calecuthensium magnificentia.]* Christiani qui vrbẽ Calechut incolunt, equitãt elephantes, inquit Cadamustus, quoniã ea regio ijs abundãt. Rex cũ aliquò tẽdit, tradit secũ innumeram peditũ multitudinem nõnulli verò

elephantis vecti,regem concomitantur:rex verò humeris hominum nobilium fertur. Additque E
Elephantorum honor. etiam potiſſima illius regionis animalia eſſe elephãtos:vendi tamẽ ingẽti pretio:alios in exercitu
ad bella ducere elephantorum M. DCCC. alios pauciores:Fuiſſe autem Indis etiam olim in maximo pretio elephantos,inter alios Arianus docet libro rerum Indicarum. Vehuntur,inquit,plerique Indi camelis,equis,& aſinis.Regiũ enim apud Indos eſt elephãnto vehi:proximus huic honor quaternis equis,tertius camelis,vno equo vehi vile eſt. Mulieres apud eos caſtæ admodum ſunt, neque vlla mercede,quàm elephanti corrumpi ſe patiuntur: Elephantum danti copiã ſui faciunt,
Lib.8.c.11. neq; hoc turpitudini vertitur,ſi elephanti mercede adducta mulier conſuetudinem cum quoquam
Africa. habeat:quin potius honorificum ſibi ducunt,formæ ſuæ pulchritudinem elephanto dignam haberi.
Lib.5.c.4. ri.Atq; hactenus de India. Plinius cùm dixiſſet Indiam elephantes ferre,ſubiungit:item Africa
Cap.1. vltra Syrticas ſolitudines,& in Mauritania: Aethiopes quoq; & Troglodytæ. Aliàs,pòſt Syrtes
Lib.6. (inquit)in Africa excipiunt ſaltus repleti ferarum multitudine, & introrſum elephantorum ſolitudines.Et ante: Mauritaniæ oppidum eſt Sala eiuſdem nominis fluuio impoſitum, iam ſolitudinibus vicinum,elephantorumque gregibus infeſtum.De elephantis Afris,& Mauris plenæ ſunt Ro-
Lib.1.c.25. manorum hiſtoriæ. Hinc Africam frumento, & ebore abundans vocat Claudianus: F

Tum ſpicis, & dente comas illuſtris eburno Et calido rubicunda die ſic Africa fatur.

Celebratur, & Libya. Hermippus apud Athenæum:

Sat.10. *Plurimus eſt elephas Libycis demiſſus ab oris,*

Necnon Getulia, à qua Getulus cognominatur Iuuenali.
O qualis facies, & quali digna tabella, Cum Getula ducem portaret bellua luſcum, id eſt Hannibalem.
Lib.4. Similiter,& marmaricum dicunt,à Marmarica regione Africæ Nilo proxima teſte Ptolomæo, ab occaſu Cyrenaica prouincia,à Septentrione Aegyptiaco pelago terminata,ab Oriente Aegyptũ habens,ab Aegypto interioris Libyæ partem,quæ Aegypto contermina eſt. Hodiè Barcha dici-
Lib.5.c.6. tur. Plinius Marcotidem vocat, incolas ipſos Marmaridas. Vtitur eo epitheto Sidonius:

Nam ſi qua arboreas trabes refractis Roſtris Marmarici dedere Barri.

Samnes traditur teſte eodem Plinio,oppidum Libyæ circa Nilum,ad Africæ latus, vnde elephanti incipiant. Qui proximos Athlanti monti Mauritaniæ ſaltus inhabitant, refertos elephantorum ferarumq; & ſerpentium omni genere Canarios appellari Suetonius Paulinus citante eodem tradit,& prope Athon montem incolas elephantis vehi apud Philoſtratum legitur.In eadem Mauri-
Lib.2.c.29. tania oppidum eſt Salla, iam ſolitudinis vicinum, elephantorumq; gregibus infeſtum: ex eodem Plinio.Symbari populi ſunt feri inter Arabiæ montes,& Nilum incolentes,elephantorumq; venatu
lib.6.c.30. tu victitantes, vt ex Plinio citat Calepinus, ſed Plinius:Inter montes, & Nilum,inquit, Symbari ſunt,Phalanges,in ipſis verò montibus Aſachæ multis nationibus. Abeſſe à mari dicuntur dierum quinq; itinere. Viuunt elephantorum venatu.Tingitana prouincia Mauritaniæ,qua porrigitur ad
lib.5.c.2. internũ mare exurgit montibus ſeptẽ,qui à ſimilitudine fratres appellati freto imminent.Hi mõ-
lib.9.c.9. tes,(verba ſunt Solini)elephantis frequentiſſimi ſunt. Plinius verò Tingitaniam prouinciam montoſã eſſe ait ab Oriente,& ferre elephãtos.Leo Baptiſta Albertus in opere ſuo de re ædificatoria tradit,ab Appiano Alexandrino ſcriptum eſſe,apud Carthaginem ſtabula fuiſſe elephantorũ tre-
lib.16. centa, & equorũ quadringenta.Mons quidã Arabiæ in mare expoſitus elephas vocatur, vt Stra-
lib.3. bo ait,neſcio an ab elephantorum copia,vel figura. Aethiopiam modò ait Herodotus interprete Valla vaſtos ferre elephantos prominẽtibus vtrimq; dentibus,ſed Græcè legitur tantùm ἐλέφαντας ἀμφιλαφέας, id eſt magnos, ſiue conſpicuos. Teſtaturq; ibidem Aethiopes Perſis vſq; ad ſuã memoriam tributi nomine pendiſſe,binos ſemodios auri rudis,ducentos faſces ebeni,quinoſque
lib.12.c.4. Aethiopes pueros, & vicenos grãdes elephantorũ dentes.Quod Plinius ſic repetit de ebeno loquens: *Herodotus eam Aethiopiæ intelligi maluit, in tributi vicem regibus Perſidis è materie eius centenas phalangas tertio quoq; anno penſitaſſe Aethiopas cum auro, & ebore, prodendo. Non omittendum id quoq;, vicenos dentes elephantorum grandes, quoniam ita ſignificauit, Aethiopas eadem cauſa pendere*
lib.6.c.29. *ſolitos.* In Aethiopia Ophiophagorum,vt idem Plinius prodidit, Ptolomæo Philadelpho Aegyptiorum rege condita eſt venatus elephantorum,ob id epitheras cognominata: Et mox: Inſula Daphnidis,oppidum Aduliton.Aegyptiorum hoc ſerui profugi condiderunt. Maximum hic emporium Troglodytarum,etiam Aethiopum. Abeſt à Ptolomaide quinque dierum nauigatione.
lib.16. Deferunt plurimum ebur,rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, &c. Philothera eſt Hero-roum vrbs,inquit Strabo,nauiganti iuxta Troglodyticã à ſorore ſecũdi Ptolomæi appellata, Satyriopus,quid ad Troglodyticã,& elephantũ venationẽ perſcrutandã miſſus eſt:Et rurſus:Arabij ſinus pars quę Troglodyticam ſpectat,ad dexteram eſt, vbi nauigantibus ab Heroũ vrbe vſq; ad elephantũ venationẽ,& Ptolomaidẽ,ſtadiorũ ſunt nouẽ millia ad meridiẽ,& pabulũ ad Orientẽ. Et alibi eodem etiam libro: Poſt Stratonis inſulam ſequitur portus Saba, & elephantum venatio, cum Et paulò pòſt: Vlterius eſt vrbs Daraba,& elephantum venatio,quæ ad puteum nominatur,

Elephan-

A Elephantophagi habitant (à quibus quomodo elephanti capiantur, suo loco recitabo.) Sunt, & aliæ quædã elephantum venationes, & vrbes ignobiles, &c. Alicubi, & Licham elephantum venationẽ esse ait. Sunt, & Asachæi Aethiopum populi, qui captos venatibus elephantos deuorant, vt scribũt Solinus, & Plinius, qui Asachas quoque alicubi legit pro eisdem. Iam verò apud Hesperios Aethiopes elephantes nascuntur, & qui rhizes vocantur, magnitudine, & pugnandi viribus elephantos referentes, vt ex Iphicrate Strabo recitat. *Lib.16.*

NATVRA. MORES. INGENIVM. DOCILITAS.

LEPHANTI, inquit Plinius, gregatim semper ambulant, minimè ex omnibus soliuagi. Quamuis autem amnibus, vt ex eodem, & Aristotele diximus, gaudeant, & circa fluuios vagentur, ab aquis tamen summoperè abhorrent, id quòd illorum in primis exemplo docemur, quos Hannibal secum in Italiam traxit. Refert enim Frontinus vaferrimum illum, reiq; militaris peritissimum ducem, cùm ad Rhodanum transeundum elephantos non posset pellere, & nauium aut materierum, quibus rates construerentur, copiam non haberet, iussisse ferocissimum elephantum sub aure vulnerari, & eum qui vulnerasset, transnato statim flumine procurrere: elephantum itaq; exasperatum ad persequendum authorem doloris sui, (sunt enim vt mox patebit, vindictæ auidissimi) tranauisse amnem, & reliquis idem audendi dedisse exemplum. Polybius verò ratibus quidem ab Hannibale traiectos fuisse tradit; ab aquis tamen sibi metuere elephantos etiam innuit. Elephãtorum traijciendorum, inquit, consilium fuit huiusmodi: Compluribus paratis ratibus, duas inuicem copulatas à terra in amnẽ porrigebãt, latas pedes quinquaginta: his alias duas à parte ripæ adijciebãt, quas vt secunda aqua deferentur, compluribus retinaculis validis ad arbores parte ripæ superiori eminentes alligabant. Erat earum longitudo ad ducentos pedes: postæc alias duas rates, quæ reliquis lõgè maiores erant, extremis illis leuiter annectebãt, qua haud difficulter solui possẽt. Ab his pendebant funes aliqui, quibus ab actuarijs nauibus, postquam dissolutæ à cæteris ratibus essent, trahi in vlteriorẽ ripam valerent. Postremò eas omnes humo tegebãt, vt belluæ per eas sine pauore veluti per solum progrederentur. Hoc apparatu facto elephanti, qui Indis vbique præterquam in vndis, parere consueuerãt, per stabilẽ ratim tanquam per viam prægredientibus duabus fœminis agebãtur. Qui vbi in extremas rates applicati transgressi essẽt, ex templo resolutis, quibus leuiter annexæ erant, vinculis, ab actuarijs nauibus pertrahebantur, nihil sanè trepidantes, donec continenti agebantur. Vbi verò soluta à cæteris rate in altũ se vehi cernebant, vndique capti, cedẽtibus ab aqua extremis, aliquantum turbationis edebant. Quietem tamen timor ipse faciebat, omni ex parte aquam circumspicientibus feris. Ita primis expositis, alij deinde repetiti, traiectique sunt. Quidam timore sæuientes, in flumen deciderunt, qui tamen peremptis rectoribus incolumes euaserunt: siquidem, & pondere ipso stabiles, & magnitudine prominentium extrà narium, quibus emittere, si quid ebiberant, ac respirare poterant, pedetentim vadis progressi, ad vlteriorem ripã recti peruenerunt. Hæc Polybius, cui Liuius subscribere videtur. Cum enim dixisset elephantorũ traijciendorũ varia consilia fuisse se credere, quoniã varia est rei actæ memoria, quosdam ait cõgregatis ad ripam elephantis, tradere ferocissimum ex ijs irritatum à rectore suo, cùm refugentẽ eum in aquam natantem sequeretur, traxisse gregem, vt quemq; timentem altitudinem destituerat vadum, impetu ipso fluminis in alteram ripam rapiente: magis, inquit, cõstat ratibus traiectos, D id vt tutius consilium ante rem foret, ita acta re ad fidem pronius est. Ratem vnã ducentos longã pedes, quinquaginta latam, à terra in amnem porrexerunt; quam ne secũda aqua deferretur, pluribus retinaculis validis parte superiore ripę religatam, pontis in modum, humo iniecta cõstrauerunt, vt belluæ audacter, velut per solum ingrederentur: altera ratis æquè lata, longa pedes centũ ad traijciendum flumen apta, huic copulata erat, & cum elephanti per stabilem ratem, tanquam viam, prægredientibus fœminis acti, in minore applicata transgressi sunt, ea extemplo resolutis, quibus leuiter annexa erat, vinculis, ab actuarijs aliquot nauibus ad alteram ripã pertrahebatur. ita primis expositis, alij deinde repetiti ac traiecti sunt: nihil sanè trepidabant, donec continente velut põte agerẽtur: primis erat pauor, cùm soluta ab cęteris rate in altum raperentur: ibi vrgẽtes inter se, sedẽtibus extremis ab aqua trepidationẽ aliquantulũ edebãt donec quietẽ ipse timor circũspicientibus aquã fecisset: excidere etiã sæuientes quidã in flumẽ: sed põdere ipso stabiles, deiectis rectorib. quęrẽdis pedetatim vadis in terrã euasere. Aelianus tradit, in naues immitti, põte vtrimq; ramis frõdescentibus adũbrato ad fallenda istiusmodi animalia: hoc enim ipsũ cũ videt se

Aquam timere.
Lib.17.
Hannibalis astus.
Lib.3.hist. Rom.
Lib.21.

 per ter-

Euripus cur in ludis Cæsaris factus
Lib.2.c.7.
Cur aquam timeant.

per terrā, quia eis hæc mare videndi facultatē adimāt, etiā nūc iter facere arbitrari. Lego, & apud Plinium elephantos Puteolis aquarum metu auersis vestigijs è naui abijsse: Quãobrem Beroaldus noster Euripium in Circo additum fuisse existimant, idest tenuem aquarum fluuium in Euripi speciem deductum, ludis videlicet Cæsaris, in quibus elephanti, vt suo mox loco dicetur, viceni pugnarunt. At tamen L. Cælius Metellus iunctis dolijs per Siculum mare eos transmisit, cùm naues deessent. Causa modò cur aquam timeant, duplex, ni fallor, statui potest, cùm quòd nandi imperiti corpusq; ad id ineptum habeant, (Nare, inquit Plinius ex Aristotele, propter magnitudinem corporis nō possunt, nō vt Aelianus ait, quia digiti pedū indiuisi sunt, & leuiter discreti, quia, & equus similiter non nataret, & tum ob visam in aqua tanquam in speculo imaginem propriam. Hac enim conspecta supra modum perturbari ac perhorrescere, inde constat, quòd nisi turbidam bibunt: atq;

Vt per aquā incedant.

hinc Indorum populi, si quos fluuios cum his tranare parant illunes nubilasque noctes obseruare consueuerunt. Interdiu tamen etiam flumina transmittere, quaque solertia in traijciēdo vtantur, subinde recitabo Cùm autem incedunt per aquam, eatenus mergi scribit Aristoteles, quatenus eius promuscis superat: reflat enim (inquit) per eam, & spiritum accipit, & reddit. Hyemis ac frigoris eodem teste impatiens hoc animal esse dicitur, quare nisi in calidissimis locis reperiri ostendimus, nunquid autem multis morbis obnoxij sint, vt Strabo ait, an præter alui inflationem nul-

Fæmina animal robustior.

lum aliud malum sentiant, vt vulgò dici philosophus annotauit, proprio loco indagabimus. Fæminam mare multò robustiorem, alacriorem, magisque magnanimam esse; fæminasq; quasdā in hoc genere planè viriles esse Vartomānus testatur: & Gillius asserit, nō modò fæminas maribus ferociores, sed ad onerū vectiores etiā fortiones existimari. Cæterum vtriq; refragantur Aristoteles & Plinius. Differunt, inquit ille inter se elephantes mirum in modum robore atque animo. Sunt

Robur.

apud Indos in vsu rei bellicæ, non solùm mares, sed etiam fæminæ: veruntamen fæminæ pauciores sunt, & longè timidiores. Quantùm autem ad vires; nunquā se Cato apud Ciceronem ait, cùm adolescens esset, vires tauri aut elephāti desiderasse, quod dubio procul indicat, inter bruta tauros & elephantos viribus alia omnia antecedere. Sanè vnus animalium omnium, vt maximus, ita, & robustissimus esse videtur. Euertit vt refert Aristoteles, ædificia, dentes admouens magnos: palmas verò sua fronte impellit, donec declinet, tum pedibus inculcans prosternit in terram. Oppianus scribit syluestres elepantes, fagos, oleastros, & palmas dentibus subuertere radicitus: sed versus eius Latinè redditos recitabo:

Nonnunquam ingenti perterret robore syluas,
Deÿciens altas concusso stipite fagos,
Atq́; oleastros, & quercus, alnosq́; fatigans.
Excelsasq́; solo palmas radicitus æquans
Tales in syluis elephas dat corpore strages.

Lib.4.c.10.

Vartomanus vidisse se testatur ab elephanto arboris truncum prosterni, tantè quidem vastitatis, vt ipsi viginti quatuor simul mouere illū non possent: præterea ternos elephātos maximam Liburnicam in siccum pertrahere. Dum ego, inquit, apud Canonor vrbem agerem, nonulli Mahumetani hunc in modum nauem in siccum trahebant, seruata Christianorum consuetudine, versa naui. Exposita prora versus continentem, subiectis ternis trabibus, tres elephanti genibus innixi, capiteque in humum connixo nauigium in terram trahunt. Strabo Libycos elephantos maximos esse ait, & ualentissimos, qui solo rictu propugnacula deijciant, & arbores radicitus euellāt, in posteriores pedes erecti: sed quantum proboscide valeant, partim dictum est, partim deinceps suis locis dice-

Pugna mutua.
Pudor.

tur: sicuti etiam de turribus, quas armatis hominibus onustas dorso ferunt. Pugnant inter se vehementer, vt tradit Aristoteles, & dentibus alter alterum ferit, qui autem victus fuerit, adeò animū amittit, vt ne vocem quidem victoris toleret. Plinius mirum namq; ait pudorem esse, victumq; vocem fugere victoris, terram ac verbenas porrigere. Herbam autem victori à victo tradi solitā, vel ex prouerbio cōstat. Antipater author est duos Anthiocho regi in bellicis vsibus celebris etiā cognominibus fuisse Aiacem, & Patroclū. Antiocho vadū fluminis experienti renuit Aiax, alioqui dux agminis semper. Tum pronunciatum eius fore principatum qui transisset, ausumq; Patroclum, ob id phaleris argenteis, quo maximè gaudent, & reliquo omni primatū donauit. Ille qui notaba-

Ingnominiæ vindicta.

tur, inædia mortem ignominiæ prætulit. Est tamen quando pro illata ignominia fortissimè pugnā ineunt, vt ex istiusmodi historia, quæ apud Aelianum legitur, innotescit: Elephantum quamuis raro amare ferunt, quoniam libidinum moderatione temperatus sit: tamē: ipse illud admirabile, amore plenum audiui, quod consequitur: Vir venandi elephantos haud imperitus, scribit se, cùm ab Imperatore Romano cum potestate in Mauritaniam ad venandos elephantos allegatus esset, ex elephātino genere, adolescentē formosam vidisse coeuntē cū elephanto, & adolescente, & pulchro: alterū verò seniorē, quia huius siue amator siue maritus esset, vt se spretū, ignominiæ loco hoc tulisse, quare acriter animo incitatū impetū fecisse, vt nihil propius factum fuerit, quàm nos, inquit, omnes perderet, sicque incurrisse in illum riualem suum, pugnamq; edidisse tanquam eum qui de amica sibi erepta doloribus acerrimis premitur, adeoque infestis animis vtrumque cum altero pugnam commisisse, vt ex impetu cornibus ambo mutilarentur. Neutrum ideo non vicisse, quod multa ver-

A tà verberatione eos venatores diſtraxerint. Poſtea autem quàm amiſſis armis in poſterũ inutiles ad conferendam quaſi manum inter ſe facti eſſent, riualitatem amantium conquieuiſſe. Hæc ille. Equidem, & apud alios quoque elephantos læſos, legimus non ſolùm offenſam meminiſſe, ſed, & longo tempore pòſt iniuriã vindicare. Narrat Chriſtophorus Acoſta in lib. de aromatibus Indiæ, cùm miles quidam in vrbe Cochin, cocci ſiue Indicæ nucis putamine domeſticum elephantũ petijſſet, eumque in fronte attigiſſet: elephantum putamen collegiſſe, & cùm eo tempore iniuriam vlciſci minimè poſſet, in os recondiſſe donec elapſis aliquot diebus militẽ in platea quadã deambulantem conſpiceret, tum demum promuſcide nucis putamen ore exemiſſe, militique viciniorẽ factum, in ipſum conieciſſe, deinde abiſſe, veluti lætum, quòd iniuriã ſibi illatã vltus eſſet. Quomodo verò cauponis fraudem vlciſcatur his verbis oſtẽdit D. Ambroſius: Ferunt promuſcide haurire aquæ plurimum, eoſdem tamen ad ſedandam ſitim moderato potu eſse contentos: ſed ſi fortè ab aliquo caupone fuerint mercede fraudati, indignantes, replere concauum promuſcidis, non vt bibant, ſed effundant, atq; ita momentarijs inundationibus irrigare eius tabernam. Iam verò non ſolùm illatam ſibi ipſi iniuriã vindicat, ſed, & hero ſuo, ſiue magiſtro aut alteri, cuius compendia, vt vtar verbis Caſſiodori, ſua putat alimenta, quamobrẽ motu corporis ab diuerſis poſtulat, quod *Lib. de Elia, & ieiunio c. 17.* *Li. 10. Variar.*

B ei porrigat; quod ſi autem aliquis præbere, inquit, contempſerit poſtulata, veſicæ collectaculo patefacto, tantam dicitur alluuionem egerere, vt in eius penatibus quidam fluuius videatur intraſse, contemptum vindicans de fœtore. Miles quidam in vrbe Cochin referente eodẽ Acoſta elephãto ſuũ rectorem iniuria affeciſse viſus eſt, quòd ei in via minimè cedere voluiſset, eam iniuriã vlſcici cupientem rector vetuit. Poſt aliquot dies miniſteria aliquot in litore Mangate fluminis (quod vrbem Cochin alluit) abſente ſuo rectore obiens, militem cum alijs quibuſdam ſermones conferentem conſpicit, promuſcide eum corripit, nec eorum, qui ipſum rogabant, vt militem, dimitteret voces moratus, aliquoties flumine merſit, ſubinde eum in altum ſubleuans, & aquam qua madebat, defluere ſinens: deinde cùm iniuriam ſuo rectori illatam probe vltus ſibi viſus eſset, militem quo comprehẽderat loco, denuo in pedes ſiſtit. Inſignis equidem, & nunquam ſatis prædicãda elephantorum eſt erga rectores gratitudo, beneficiorumque memoria. *Officia* (inquit Seneca) *etiam feræ ſentiunt, nec vllum tam inſuctum animal eſt, quod non cura mitiget, & in amorem ſuum vertat. Elephantorum feritatem vſq. in ſeruile obſequium demeretur cibus: adeò etiam quæ extra intellectũ atq. æſtimationem beneficij ſunt poſita, aſſiduitas tamen meriti pertinacis euincit.* Strabo author eſt à quibuſdam elephantis aurigas ſuos, qui in certamine ceciderant, ex prælio exẽptos, alios ab alijs *Amor erga rectorem* *Lib. 2. de benefic. c. 3.* *Lib. 15.*

C ſeruatos, cùm anterioribus pedibus vtero ſuo ſubiectos ſeruaſsent: quodſi verò quem ex curatoribus per iram interfecerint, adeo illum deſiderare, vt prę mœrore à cibo abſtineant, interdum etiã ad mortem obdurent. Sed, & Arrianus teſtatur à nonnullis rectores ſuos in bello cæſos ſublatos ad ſepulturam delatos eſse, ab alijs iacentes propugnatos, aliquos pro ſeſsoribus lapſis ſeſe obiecisſe, quoſdam cùm per iram rectorem ſuum occidiſsent, pœnitentia, & mœrore ſe confeciſse. Elegans in primis de elephante rectorẽ ſuum nunquã deſerente, ſed, & protegente ac vindicãte hiſtoria refertur ab Aeliano: Indorum rex ab Indo quodã ſibi munere mitti elephantem popoſcerat, is cùm eum miro amore diligeret, negauit ſe daturum, ac cum elephante perfugit in deſertiſſimam regionem. Rex ferens iſtud ægrè ad eum inſequendum miſit, qui beſtiam Indi auferrent: aggreſſi igitur qui miſſi fuerant, vt cõprehenderent, homo quidem lapidibus eos appetebat, elephãtus verò, vti inſigni iniuria accepta impetum illorũ repellebat. occumbente tandem ictibus altore, & ductore ſuo, elephantus more, hominum armis ſe acerrimè tuentium pro ſuo nutritio pugnauit, tùm etiam ex inuadentibus partem occidit: partem in fugam dedit, atq; nutritium promuſcide circũplexus ad ſtabula portauit, ac tanquam amicus permanſit fidelis amico etiam defuncto. Cum Pyrrhus vrbẽ Argos irrupiſſet, elephantẽ ait Baptiſta Campofulgoſus inter alios vnum Victo- *Lib. 3. c. 44.* *Li. 5. exẽpl.*

D ris cognomento, in vrbis porta, magiſtrum à quo regebatur, mortuum præſentiſſe, eiuſq; rei dolore percitũ, ſine diſcrimine amicos hoſteſq; vrgendo inter hoſtes progreſſum, prius non deſtitiſſe, quàm magiſtri corpus adinueniſſet: captumq; probo ſcide ac dentibus retrò in tutum ab hoſtibus locum intuliſſet. Porum Indorum regem cùm Macedones ſpoliare vellent, tum bellua inquit Sabellicus, iterum ſæuiens, hoſtem procul deſtinebat, leuatumq; homo regem probo ſcide ſuo tergo impoſuit. At Plutarchus in libro de ſolertia animalium ait, Poro illo vulneribus confecto, elephantum ſenſim ac lenirer multa ſpicula promuſcide retraxiſſe, & ipſum iam malè affectum, non prius tamen procubuiſſe, quàm ſentiret regem exanguem delabi, tum demum, ne corrueret, paulatim ſe demiſiſſe, vt rex commodiùs ſe ad ſolum inclinare poſſet. Accidiſſe in Goa, in qua legati regis Luſitaniæ, qui regiam poteſtatem obtinent, degere ſolent, narrat Acoſta, vt vnus ex elephantis, qui iſtic erat ad regis ſeruitia, furore correptus, vincula, & catenas (nam ſolent, inquit, ferreis catenis conſtringi, & loco quodam concludi, donec morbo liberentur) diſrumperet, & per vrbem vagaretur, fugientibus verò omnibus, mancipium quoddam in vlnis *Enneid. 4. lib. 6.* *Etiã furiẽs homini amicus.*

filiolum geſtans in platea obuium habuit, quod conſpecto elephanto exterritum, ad ſuas ædes E celeri curſu confugit, quas vt aperiret, filiolum humi ante ianuam exponit, moxque ædes ingreſſum ianuam occludit, præ metu filioli oblitum; elephas puerum conſpiciens, promuſcide leniter ſubleuans, in proximum humile tectum, quòd è regione iſtarum ædium erat, collocat, atq; aſpicit an puer iſtic ſine damno conſiſtere queat: deinde furibundus vlterius progreditur.

Beneficij memoria.

Beneficij memorē, tametſi furens, ſeſe oſtendit hic elephas, qui puerū non necauit, ſed agnouerit, ſed filiolū eſſe eius mulieris, quæ eas ædes inhabitabat, quæq; illi, & alijs domeſticis elephantis, quotieſcūque iſtac tranſirent, panem, aut fructus dare ſolita erat: nam huiuſmodi cibos, & alia edulia ante ſuas ædes venalia exponebat. Aliud denique gratitudinis exemplum refert idem Acoſta. In eiuſdem vrbis foro, inquit, vagabatur huiuſmodi furijs agitatus elephas: vir quidam æger effugere cupiens, pronus cadit, elephas minimè ei nocens promuſcide comprehendit, & in ſcamno quodam deponit. Aiebat hic vir eodem loco, illi ipſo elephanto, antequam in morbum incideret, magnum quendam fructum Iaca incolis appellatum ſua manu præbuiſſe.

Amicos eſſe homini.

Lib. 7. Epi. 1. Cap. 29.

Apparet autem naturaliter elephantes hominibus amicos eſſe, idque veteres etiam crediſiſſe, manifeſtiſſimè nos docet Cicero, dum ait: *Atque opinio eiuſmodi eſſe quandam illi belluæ cum genere humano ſocietatem.* Scribit F Cadamuſtus hominem, niſi lædatur, non lædere, vbi verò eum lædit, proboſcide ceu manu comprehenſum iacere in ſublime vltra arcus iactum. Philoſtratus ait vbi ſemel ad hominem adſueſcit ab eo omnia pati, ex eoque morum ſimilitudinem in ſe transferre, neque aliterquàm paruos canes ex hominis manu gaudere cibum ſumere, atque ad ſe accedentem promuſcide complecti, eumque caput intra fauces immittere facilè tam diu pati, quoad homini libitum fuerit: hoc enim in eorum paſtoribus nos fieri obſeruare. At dicetis ollaris omnino, & ventris cauſa eſt iſtiuſmodi amicitia, nec aliam eſſe nobis innuit Plutarchus in libro de ſolertia animalium, nam cùm dixiſſet ſolùm delphinum hominem amare, vt homo eſt, ſubijcit: terreſtrium animalium alia nullum hominem, manſuetiſſima tantùm vtilitatis gratia eos, à quibus aluntur, vt canis, equus, elephas. Cæterùm tametſi rectores præ cæteris amare facilè admiſerim, cum cæteris tamen occultam quandā amicitiam eſſe, vel ex eo conſtare poteſt, quod etiam cum furiunt, & inſaniunt (quo tempore quēuis vt inimicum accipientes, proterere, proculcare, & proſternere Appianus Alexandrinus tradit,

Lib. de bello Hiſp.

& ob hanc cauſam à quibuſdam communes hoſtes eſſe appellatos;) ſeruaſſe nonnullos ſint viſi. Apud vrbem Cochin quidam elephas referente Chriſtophoro Acoſta, furjis huiuſmodi agitatus in lacuna quadam hærebat, ad quam cùm fortè acceſſiſſent nonnulli pueri, elephante conſpecto G omnes diffugerunt præter vnum, qui iſtic perſtitit: eum accedit elephas adblandiens quodammodo, & promuſcide demulcens, leniter eum corripit, ſuoque dorſo imponit, & per lacunam expatiatur, deinde illum reponit, quo apprehenderat loco, veluti lætabundus. Cùm ea quæ ipſi accidiſſent, puer narraret, multi viri eum comitati ſunt, ſed procul à lacuna remanentes, arbores conſcenderunt, vt è tuto ſpectarent, quid ageretur. Puerum propius accedentē elephas velut antè corripit, dorſoque imponit, & expatiatur. Id ſæpius à puero eſt repetitū, donec blandis verbis (quemadmodum edoctus fuerat) elephantum denuo manſuetum redderet, & in vrbem pelliceret.

Vt puellos ament.

Quantoperè autem puellos amet, docemur ex alia hiſtoria, quam Athenæus ex libro vigeſimo Phylarchi recitat: Cum hoc, inquit, elephante fæmina elephas nutriebatur, quam appellabant Niceam. Huic elephanti cùm miniſtrabat Indi mulier filium ſuum qui tum trigeſimum diem agebat, appoſuit. Poſtea verò mortua muliere miro quodam amore pueri belua capta fuit, neque enim ſeorſum eſſe ab infante patiebatur, ac niſi puerum videret, moleſtè ferebat admodum. Cùm igitur nutrix ipſum infantem lacte ſaturauiſſet, illum inter pedes ferè in ſcapha ponere conſueuerat, quod niſi feciſſet, elephas pabulum capere nolebat, ac poſtea per totum diem calamis ac pabulis ſibi appoſitis eo præſente veſcebatur. Cum dormiret infans, muſcas abigebat, vbi verò lugeret, ſcapham promuſcide motabat, puerumque dormire faciebat ſæpius. H

Memoria.

Sed, & Aelianus indicaturus, quàm memoria ſint bona, quamque diligenter præceptum officij aduerſus præcipientes teneant, quàm ſimul eorum qui quippiam eis committunt, vel expectationem vel fidem non fallant, diſertiſſimè eandem hiſtoriam enarrat, cùm Antigonus (inquit) Megarenſem vrbem obſideret, mulier ſimul cum vno de elephantis bellatoribus verſabatur, hæc enim illius qui elephantum aleret vxor, infantem puerum pepererat, quem huic elephanto, lingua vtens Indica, quam elephanti intelligunt, credidit: Vt verò is primum ſibi creditus eſt, illum diligebat, & cuſtodiebat, exque eo proximè adiacente magnam voluptatem capiebat; cùm ploraret, oculos tum auertebat, tùm verò ab eo dormiente muſcas abigebat. Arundines ei pro pabulo obijciebātur, quas & omnem cibum, niſi puer adeſſet, reijciebat. Nutrix igitur neceſſe habebat poſteaquam eum lacte compleuiſſet, elephanto curatori apponere, vel omnino elephantus non parum iracundia incitabatur, ac nonnunquam in verbera erumpebat. Interdum etiam cùm vagiret infans, cunas vbi iaceret, mouebat: ſicque eidem ipſi ex hoc motu oblectamenta, & ſolatia ſicut nutrix, afferre ſolebat.

A solebat. Capitur verò etiam amore puellarum. Plutarchus in prænominato libro, cum dixisset, amores multorum animantium existere, alios sæuos, & furiosos: alios habentes non inhumanam elegantiam, neque inuenustam consuetudinem, talem ait fuisse amorem Alexandriæ elephanti, riualem se Aristophani Grammatico exhibentis. Amabant enim ambo puellam corallas vendentem, & non minus euidenter elephas. Nam per forum pomarium transiens semper ei poma adferebat, diuque adstabat, proboscideque manus instar intra vestem inserta pectus sensim contrectabat, Meminit eiusdem amoris Plinius: *Traditur*, inquit, *vnus amasse quandam in Aegypto corollas vendentem: ac ne quis vulgariter electam putet, miretur gratam Aristophani celeberrimo in arte Grammatica*. Præter hanc aliam quoque mulierem corollas similiter vendentem in Antiochia Syriæ vrbe cicurem elephantum amasse aiunt, de quo sic narrat Aelianus, qui alicubi etiam mulieris forma non solùm capi hoc animal tradit, sed, & hebescens ad eius pulchritudinem, remittere furorem animi sui. Hunc audio, cùm ad pastiones iret, mulierem corollas vendentem, cùm quàm suauissimè aspexisse, tùm verò etiam quàm libentissimè in illius aspectu acquieuisse, atque huius faciem promuscide tersisse, suauiterque contrectando illi blanditum fuisse: mulierem vicissim ex suo artificio illecebras amatorias, corollas videlicet ad tempus ita contexuisse, vt cotidiè illi quidem sumere operæ pretium, huic verò etiam opus largiri esset. Postea autem quàm mulier excessit è vita, elephantus nec pristinæ consuetudinis compos, nec quam amaret, amplius mulierem videns, tanquam amans qui amasiam amiserit, sic eam desiderabat, animoque incitabatur, ac qui antè mansuetus fuisset, humanitate expulsa feritatem induebant, tanquamque homines ex tristitia ac mœrore laborãtes, de potestate animi exeũt, sic is furens, ferebatur. Tradit insuper Plinius authoritate Iubæ vnguentariam ab elephante dilectam: additq; omnium amoris fuisse argumenta, gaudium à conspectu, blanditiasque inconditas, stipesque quas populus dedisset, seruatas, & in sinum effusas: Nec mirum, esse amorem, quibus sit memoria. Ex his itaque quæ hucusque dicta sunt, elephantum constat hominum consuetudine vnicè frui exoptare, illique in omnibus, modò blandiùs compellatur, nec acerbiùs instes, obsequi, atque ad quoduis paratum esse eisdẽ suis quibusque locis constat. Timent tamen etiam naturaliter hominem, si verùm est, qnod scribit Plinius: *Mirum*, inquit, *in plerisq; animalium scire, quare petantur, sed, & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio fortè in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens placidusq; etiam demonstrare viam creditur. Idem vestigio hominis animaduerso, priusquam homine, intremiscere insidiarum metu, subsistere ab olfactu circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum*

Puellas amat.

Vnguentariã amasse

Vt, & cur hominem timeant.

C *sequenti, nuncio simili vsque ad extremum, & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemque dirigi; adeò omnium odori durare virus illud maiore ex parte, ne nudorum quidem pedum*. Amant igitur homines, sed insidias eorumdem timent, libertatis amore, quem mansuefacti etiam conseruant; Noctu enim suam seruiendi conditionem deplorare dicuntur, (vt ex Philostrato Gyllius refert,) nõ contento barritu, quo sæpe alias vtuntur, sed luctuosa vocis suppressione miserabiliter immurmurantes. Quodsi quis ita occultè gementi, & lamentanti interuenit, verecundia quadam moti, querelis suis moderantur, & gemitus facere desistunt. Alioqui etiam malè ab hominibus habiti, clementer admodum iniuriam vindicant, cum aliàs vindictę sint studiosissimi. Plutarchus interprete Pet. Cyllio, affert elephantum Romæ, vnum ex pueris, qui promuscidem eius stilis pupugissent, sublimem corripuisse, vt statim in sublime, quantum maximè posset, iacularetur. (Comprehensum autem vbi lacessitus est ad teli iactum aliàs iaculari, vt sæpe antequam terram contigerit, moriatur, idem Gyllius tradit,) At enim sublato eorum, qui aderant clamore, sensim, & moderate rursus humi deposuisse, existimantem tanto metu iniecto, satis illum pœnarum dedisse: vbi pro his verbis, vbi statim eum in sublime iacularetur, Græcè legitur, ἐπίδοξος ἦν ἀποτυμπανίσων: Grynæus verò simplicius vertit, arreptum atque sublatum confecturus videbatur. Celebrat

Libertatis amor.

Vt iniurias vindicent.

Lib. vtra animal.

Lib. 1. de clement.

D verò inter cæteros elephantorum erga genus humanum clementiam Seneca his verbis: *Ferarum clementia nec generosarum quidem præmordere, & vrgere proiectos. Elephantes leonesque transeunt, quem impulerunt*. Ostendunt eandem quoque clementiam erga imbecilliora animantia, vt apud Solinum legimus: *Inest illis* (inquit) *clementiæ bonum, quippe si per deserta vagabundum hominem fortè viderint, ductus vsque ad notas vias præbent: vel si confertis pecoribus occursitent, itinera sibi blanda, & placida manu faciunt, ne quod obuiam animal interimant*. Atque hinc est quod clemens passim à poetis nuncupetur, & placidus. Fabulosa itaque scribere Gabinium Romanorum scriptorem Strabo asserit, cùm dicit elephantos cum hominibus certare, & speculatores præmittere, & cùm illos viderint, fugere; cumque vulnera acceperint, ramos vel herbam, vel puluerem supplices prætendere, etiamsi de venatoribus isthæc intelligantur, nam vt testatur Philostratus, in venationibus sibi mutuò ferunt auxilium, ita vt si quis eorum labore deficiat, alter pro eo se opponat. Aelianus ait, cùm à venatoribus, tanquam milites in bello, funduntur, & fugantur, non alios ab alijs separatim, sed omnes simul, & communiter in fugam se dare, ac simul inter se prementes ad grega-

Clementia erga homines.

Lib. 17.

Amor mutuus.

Lib. 2. c. 18.

ad gregales ſuos adhæreſcere. Horum autem qui iam ſunt firmata ætate, & integra, reliquos ſic circumcludere, tanquam pugnaciſſimos propugnatores totum agmen circumuenire: qui verò longius ſunt ætate prouecti, atque matres ſub ſe quaſque ſuos pullos, ita occultare, vt perrarò hi paruuli videantur ſubtermedium obtinere locum. Hæc ille, ex quo fortè Tzetzes: Amor (inquit) mutuus intercedit; & cùm fugiunt venatores robuſti & florentes ætate, extrema tenent, in medio verò vetulos, & matres cum pullis recipiunt. Sed de iſtiuſmodi militaris rei peritia poſt. Scribit idem Aelianus nunquam elephantum à reliquorum agmine ſecerni, niſi aut filiorum ſuorum, aut

Amor erga fœtus.

ægrotantium cauſa; pro his nimirum nihil non molientem, inexpugnabilem manere. Ait item pullos ſuos adhuc â partu recentes, nunquam deſerere: at ſanè in illis â periculo tuendis conſtantiſſimè permanere, priuſque animam amittere, quàm ſuos catulos deſerant. Alias rurſus quantus matrum in hoc genere in ſobolem ſuam ſit amor, multis, inquit, etiam aliundè argumentis conſtat, hoc verò præcipuè: Cum in foueam pullum ſuum incidiſſe mater perſpexiſſet, ne minimam quidem moram interpoſuit, nec eius curſum vlla ad pullum conſequendum ſegnitia tardauit, quin vehementi dolore affecta, quanto maximo poſſet incitato curſu, in delapſum filium præceps ageretur, amboque eodem caſu morte occumberent: hiç quidem materno pondere preſſus contereтur, illa verò præcipitata, caput diffringeret. Sed hæc fœminis potiſſimum adſcribendum fuerit: nam maribus vix ſobolis curam eſſe aiunt. Ait denique Aelianus cùm ſunt in catulorum metu, infeſtiſſimos eſſe. Cum videret Apollonius elephantos Indum flumen tranſeuntes (erant autem circiter triginta, & duce vtebantur eo, qui inter ipſos minimus erat: maiores verò ipſorum ſuper

Lib. 2. c. 7

dentium eminentes teſte Philoſtrato, pullos geſtabant, promuſcide tanquam vinculo ipſos complectentes, hæc inquit, ò Damis nullo iubente ex ipſis naturali quadam prudentia, ac ſapiẽtia faciũt. Vides enim quo facto ſarcinarum vectores imitati ſuos deferant pullos, vinculis (ne fortè cadant) eos complexi. Video inquit Damis prudenter, ſapienterque ipſos operari. Quid igitur ſibi vult inſana quorundam ſolicitudo inaniter quærentium, naturaliſne ſit an non erga filios beneuolẽtia? hoc enim etiam elephanti clamant à natura ipſis talem beneuolentiam datam. Neque enim id ſicut alia quædam ab hominibus didicere. Hi namque cum hominibus non vixerunt, ſed natura ducuntur, vt ament quod pepererunt, propterea illis prouident, eoſque nutriunt, &c. Cæterùm vt ad amorem, quo totum ſuum genus proſequũtur, reuertamur, ſocietatis tuendę ac prudentiæ etiã exempla Iuba referente Plutarcho ſcribit ab elephantis exhiberi. Venatores enim foſſas, quas

Lib. de ſolert. anim.

ad ipſos capiendos faciunt, leuibus ſarmentis, & terra vili iniecta obtegunt. Cum ergò elephantorum vnus (nam multi ſimul ambulant) in foſſam incidit, reliqui materiam congerunt, & lapides ingerunt, vt illapſus facilè exire poſſit. Clemens Alexandrinus verò, cum dixiſſet Platonem exiſtimaſſe, rationis expertium animantium dialectos eſſe, quæ ſunt eiuſdem generis: Cum itaque in cœnum, inquit, ceciderit elephas, & clamauerit, præſens aliquis alius id contemplatus reuertit paulò poſt, & ſecum ducit gregem elephantum, & eum ſeruat, qui ceciderat.

Li. 18. c. 44

Ait Aelianus eum qui prius aliquam prædam, cibum videlicet, repererit, regredi, vt & ſuos gregales aduocet, & in prædæ communionem deducat. Bartholomæus cognomento Anglicus ſcribit meminiſſe ſe legiſſe de elephante in libro phyoſiologi, elephantem eſſe animal, quod magnitudine inter omnia animalia quadrupedia præcellit, intellectu, & memoria multum vigens: nam elephantes inter alia eorum facta nunquam dormiendo totaliter ſe inclinare, ſed quando feſſi ſunt arbori, & maximè palmæ quietis gratia accubare, eorũ verò quieti homines inſidiantes occulte arborem, concauare, elephantes autem ſeſe applicantes, fraudis ignari, pondere corporis arborem dum proſternunt, ipſi ſimul proſternuntur, ac ſuccumbunt, & cùm caſum ſuum cognoſcant irreparabilem, barrire ac rugire, moxque eo exaudito iuuentutem elephantorum accurrere, & paulatim ſeniores pro viribus, vt ſurgant, & à lapſu releuentur, elaborare. Quondam profectò elephantos dormituros non recumbere, defeſſos verò arboribus magnis ſe applicare, hiſque ſuccisis cùm cadunt, ſurgere non poſſe, alij etiam crediderunt, eiuſdemque rei rationem aſſignarunt: quæ nunquid vera ſit ſuo loco ventilabimus. Iam verò cadauera etiam ſui generis ſepeliunt, quod Aelia-

Cadauera ſepeliunt.

nus & Tzetzes tradunt, quorũ ille Aethiopum ait ſermonibus peruagatum eſſe elephantum, cum alterum perſpexerit mortuum, non præterire, quin humum promuſcide hauſtam, velut ſanctam & myſticam inijciat, communẽq. naturam miſeratum, mortuo parentare, ne quid aliquid impiè committat: nam hoc quidem ipſum non agere, execrabile ducere.

Parentes venerantur.

Parentes iam ſenio confectos iuniores & honorant, & alunt inſuper, ijſdẽ teſtantib. Sed verba Aeliani recitabo: Aetate affectis iuniores de legitimo cibo cedunt, eoſdẽq. ſumma etiã obſeruantia colunt & a periculis ſeruant. In foſſam delapſos iniectis fruticum faſcibus ſubtrahunt, quibus quam ſcalis ſenectute graues aſcẽdentes, liberantur. Et rurſus: Iuniores, vel labores, vel pericula ſuſcipiunt, & antecedentibus ætate, de cibo & potione concedunt, propter obſeruantiam per quam cultu quodam, & honore natu maiores dignandos exiſtimant. Nunquam enim neque ex

ſenectu-

A senectute infirmum, neque eum qui morbo teneatur, sui gregales deserunt, sed & fidissimi ei permanent, eiusque cùm cæteris in rebus student incolumitati, tùm verò etiã si ipsi insectatione vrgeantur, pro eo propugnant, & saucios & fessos curant, ac integri à vulneribus hastas, & iacula è corpore sauciorum, tanquam chirurgi periti extrahunt, vt ne homines quidem scientius. Quanta autem cum iustitiæ obseruatione se cum socijs suis gerant, Gyllius se suis deprehendisse oculis asserit. Quam iustum, inquit, animal sit elephas, cum ex alijs illius actis deprehendi: tùm ex eo qđ non semel vidi. Cum equi vicini auenam, & fœnum edisset, postea ex sacco, quem fortè in angulo stabuli inuenit, promuscide auenam iterum, & sæpius deportauit, equoque obiecit edendam, similiter fœnum sibi datum promuscide comprehendens equo obtulit, sensimque gradiens, ne equũ terreret, equique fœnum oblatum comedentis supra dorsum promuscidem posuit, ei blandiens. Sed & Antipater diuinationem quandam iustitiæ elephantis inesse tradit, vt Plinius annotauit. Nam cum Bochus rex triginta elephantis, totidem in quos sæuire instituerat, stipitibus alligatos obiecisset, procursantibus inter eos, qui lacesserant, non potuisse effici, vt crudelitatis alienæ ministerio fungerentur. Homines verò Christiani id diuino nutu factum dicerent, nam & Iosephus tradidit Ptolomæũ Physconem, mortuo patre Ptolomæo Philometore, cum Cleopatram matrẽ B vnà cum filijs regis imperij occupandi ergò expellere conaretur, Onias verò Iudæus Philometoris dux bellum pro Cleopatra susciperet, omnes Iudæos in oppidis comprehensos cum filijs, & vxoribus nudos, atque vinctos elephantis vino ebrijs conculcandos obiecisse, elephantos vero diuina vi agitatos, Iudæis illæsis impetu in spectatores regis amicos facto, multos ex ipsis interemisse. Contra transfugas & delinquentes omnes cum L. Paulus Aemilius; Persa rege deuicto obiecisset, conculcando obtriuerunt, vt scribit Valerius Maximus. Estque certè admirandum, vt in elephanto cuius curam ipse per longissima itinera habuerat, Gillius obseruauit, quod ignotos homines, leues, insolentes, petulantes, ad se accedentes internoscit à moderatis, & grauibus.

Iustitia. *Diuinatio.* *Lib. 2. cõtra Appionem.* *Lib. 2. c. 2.* *Homines malos a bonis dignoscit.*

Inter cæteros autem malos, ac improbos, mœchos, adulterosq. adeo odit, vt de eis pęnas sumat. Quantopere autem aduersetur adulteria, pulcherrimis aliquot historijs docet Aelianus: Elephas quidam, inquit alicubi, cum vxorem sui domitoris & altoris stuprari manifesto deprehendisset, ambos, & eum qui stuprum inferebat, & eam qua cum id faciebat, interfecit, & in stragulis constupratis, & lecto adulterato reliquit. Vt verò primum elephanti rector venisset, & manifestò nefarium facinus, & huius vindicem cognouit. Hoc quidem factum ab India ad nos huc manauit. At Romæ aliud simile euenisse audio, præterquam quod addunt, ibi Elephantum non vtrumque mo C dò occidisse, sed & stragula veste eos texisse, & nutritio aduenientí stragulam reiecisse, & retexisse, & proximè inter se iacẽtes demonstrasse. Ita ille tum facilè iniuriam illatam sibi fuisse intellexit, tum etiam maximè facinus liquebat, vbi cornu quo ipsos confecisset, cruẽtum perspexit. Et rursus. Cùm quidam cicuris Elephanti moderator, coniugem non illam quidem amabilem, sed sanè diuitem haberet, amoris oculos primùm ad aliam adiecit: deinde eam vxorem ducere studens, alteram priorem strangulauit, ac propè ab Elephanti præsepi homo præcipiti consilio nõ defodit modò, sed alteram quam amaret, in matrimonium duxit. Elephantus autem cùm tanti facinoris consciẽtia incitatus, tum verò suaptè natura à malis abhorrẽs, nouam vxorẽ eam perduxit, vbi humata altera iaceret, cadauerq. dẽtibus refodiẽs, & denudans, quæ dicere nequiret, ex ipsis operibus mulieri hæc ostẽdere conabatur, eam edocẽs, quibus moribus esset præditus, cui ipsa nupsisset. Hactenus Aelianus, Videamus modò num Elephantes, qui tantopere mœchos, mœchasq. puniunt, ipsi inter se castitatis sint studiosi. Equidem Plinius, & Solinus adulteria ignorari ab ipsis profitẽtur, nec vlla propter fœminas inter ipsos prælia esse, vt fit in cæteris animalibus, quibus etiam pernicialia sunt, non quia, inquiunt, desit illis amoris vis: de qua sic Aelianus, cum libidinis furore ardẽt, incursu parietes euertunt, & similiter ac aries frontis vi, atq. impressione pal- D mas prosternunt. Ait verò etiam Arist. ad coitũ ita efferari solere, vt apud Indos ijs haùdquaquam permitti initium vulgò dicatur, quoniam libidine agitati casas prosternant malè conditas, pluraq. alia incommoda faciant. Ab omni tamẽ immoderata libidine castissimos esse idẽ Aelianus affirmat: nunquã enim neq. vt constupratores, neque vt itẽ valdè lasciuos societatem Veneris cum fœmina facere, sed tanquam generis successione carentes liberis procreandis dare operam, sic hos, sua stirps, vt non deficiat, complexu venereo iungi: neque id sanè plusquam semel in vita, & eo duntaxat tempore, cum se iniri fæminæ patiunrur.

Adulteria, vt oderit. *Castitas.* *Amoris vis*

Idem etiam alicubi tradit, vt quisque vxorem impleuit, eam non amplius attingere, id quod etiam Aristoteles asseruit. Nicol. Lyrensis tum in Matthæum cap. 19. tum in priorem D. Pauli epistolam ad Corinthios, scribit Elephantem nunquam inire matrem suam, vt citat Tiraquellus de lege connubij 7.47. & cum id obuelato capite fecisset, prorigam interemisse. Estque in ipso coitu pudor ac verecundia. Coituri enim petunt solitudines, inquit Aristoteles, sed præcipuè secus flumina, & qua pasci consueuerunt: id quod Vartomannus etiam profitetur. Apertè, ac palam inquit

Aelianus

Aelianus,in aliorum oculi non coeunt,ſed ſecedentes,aut ſeſe in arbores denſas, & frequentes E
occultant,aut in concauum locum, & profundum,ad occultandos eòs facultatem habentē,ſe ab-
dunt.Meminit & Plinius quàm breuiſſimè,inquiens: *Pudore nunquam niſi in abdito coeunt.* Quam-
uis verò & pudor iſte ſit in coitu,&inſignis in libidine moderatio,tamē ipſe(inquit Aelianus) illud
admirabile, amore plenum audiui,quod conſequitur. Vir venandi elephantos haud imperitus
Zelotypia. ſcribit ſe,cùm ab Imperatore Romano cum poteſtate in Mauritaniam ad venandos elephantos
ablegatus eſſet,ex elephantino genere,adoleſcentem formoſam vidiſſe,coeuntem cum elephan-
to,& adoleſcente & pulchro;alterum verò ſeniorem,quia huius ſiue amator,ſiue maritus eſſet,vt
ſe ſpretum vidit,ignominiæ loco hoc tuliſſe,quare acriter animo incitatum impetū feciſſe, vt nihil
proprius factum fuerit,quam nos,inquit,omnes perderet,ſicq. incurriſſe in illum formoſum riua-
lem ſuum,pugnamque edidiſſe tanquam eum, qui de amica ſibi erepta doloribus acerrimis pre-
mitur,adeoque infeſtis armis vtrumque cum altero pugnam commiſiſſe, vt ex impetu ambo cor-
nibus mutilarentur.Neutrum ideo non viciſſe,quod multa verberatione eos venatores diſtraxe-
rint.Poſtea autem quam amiſſis armis in poſterum inutiles ad conferendam quaſi manum inter ſe
facti eſſent,riualitatem amantium conquieuiſse.Hæc ille,indicans,niſi mutilati cornibus fuiſſent,
riuales in perpetua lite pugnaque permanſuros,cum inſita ſit his feris natiua,quædam gloriæ cu- F
piditas,cuius cauſa interdum mira alia facinora præſtare conſpiciuntur.

Gloriæ cupiditas. Refert Chriſtophorus Acoſta in litore vrbi Goa vicino quendam crepuiſſe medium,dum ſolus
magnum æneum tormentum bellicum ſubleuare cupit,quoniam ipſius rector grauibus verbis ob-
iurgaſſet,& contumelia effeciſset,oſtendens ei duos elephantos iuniores aduentantes illius ænei
tormenti tollendi gratia.Mirum modo etiam eſt,quantoperè patriam ament.Aelianus refert,ab-
ſtractos a ſuis ſedibus patrijs,quamuis vinculis primùm & fame, deinde varijs ciborum blandi-
Amor patriæ dimentis manſuefacti ſint,tanta tamen naturalis ſoli illecebra teneri,vt patriæ memoria eis obſcu
rari,& euaneſcere nequeat;quare cum horum pleroſq.grauiſſimo mœrore ſuſcepto confici, tum
verò quoſdam ex his vberrimè flentes(vt Tzetzes etiam ſcribit)tantam lachrymarum vim pro-
fundere,vt oculorū ſēſib.capiātur.Quin,ſi Plin.credimus,alienæ quoq.regionis intellectu credū-
tur maria tranſituri non ante naues conſcendere,quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu.
Certè id quoq aſserit Solinus,maria,inquit,tranſmeaturi naues non prius ſubeunt, quam de re
ditu illius ſacramentum luatur. Cum quinque dierum ſpatio in theatro Pompeij quingenti Leo-
nes conficerentur,elephantiq.octodecim cum armatis depugnantes,partim in ipſa pugna, partim
lib.39. paulò poſt morirentur,populus teſte Dione aliquos etiam inuito Pompeio miſeratus eſt,cū vul- G
nerati a pugna deſtitiſsent,circumeunteſque ad cælum proboſcidibus lamentarentur, ita vt ſer-
moni occaſionem præberent,non id ab ipſis temerè aut caſu fieri, ſed iuſiurandum quo perſuaſi
ab Africa traducti erant,implorantibus,ſuique vindictam deos poſcentibus.Fertur enim (inquit
Dion) haud prius eos in naues ingreſſos eſſe,quàm à ducentibus iuramento ſibi cautum eſſet de
omni iniuria. Id verum ſit, necne, non ſcio. Certè hoc quoque memoriæ proditum eſt, præter-
quam quòd elephanti ſermonem patrium percipiunt, rerum quoque eos cæleſtium intelligentia
eſſe præditos. Hinc in nouilunijs, antequam in conſpectum hominibus Luna perueniat, eos ad
aquam perennē accedere. eaque ſeſe luſtrare.Sed hac de re poſtea; Quod verò niſi magnis per-
lib.2.Hiero. ſuaſi pollicitationibus naues aſcendāt,transfretarique ſeſe ſinant, Pierius Valerianus veriſſimum
eſse oſtendit hac hiſtoria.Minimè hoc loco,inquit,diſſimulandum, quod ſuper eiuſdem Hanno-
nis(ſic elephanto erat nomen) ingenio Michael Syluius regis ſui ac Summum Pontificem orator,
ſummæ,vt noſti,integritatis fideique ſanctiſſimæ,atque alij narrauere, remque multorum teſti-
monio comprobauere.Cùm deſtinaſset Emanuel rex eum Romam Pontifici Maximo donū ire,
naui quam inſcenderet,iam inſtructa, parataque ad profectionem, nullo vnquam pacto per ali-
quot dies fieri potuiſse,vt Hanno,vel duci ſe ad nauim,vel ſi quo modo adductus fuiſset,eā vel- H
let inſcendere, vſque adeo auerſabundus profectionem huiuſmodi reformidabat. Cumque rex
ea re ſuper ſolicitus admodum eſset, magniſque pollicitationibus vnumquemque inuitaret, qui
deducendi,aſportandique Hannonis negocium ſuſcepiſsent, neque quiſquam nomen profitere-
tur ſuum,inſuſurratum eſt demum regis auribus eius belluæ magiſtri dolo hæc fieri, quippe qui
puellæ cuiuſdam amore perditus,ægrè ferret,ſe in tam longinquas regiones ablegari:proindeq.
Hannoni perſuaſiſset,ne ſe adduci pateretur aduehendum:quippe eum in loca ſterilia: inamœna,
& barbara,vbi ludibrio contumelijſq.omnibus,tanquam hoſticæ terræ animal afficeretur, neque
victui,neq.ornatui eius,vel neceſsaria,vel commoda ſuffectura:longum ad hæc iter, & incōmo-
dum,& vaſtum maris æquor arandum,vt ſatius eſset,in qua tùnc erat terra, quàm primùm con-
trucidari,quam per tot viarum difficultates,ad ærumnoſiſſimam deniq. vitam peruenire.

Rex hac re cognita magiſtrum Hannonis ad ſe, quam primùm accerſiri iubet, ſeque dolos
eius comperiſse dicit,ageret itaque vt intra triduum Hanno in nauim imponeretur, idque ni pro-
perè

A perè fieret, interminatus est actutùm se hominem extremo supplicio affecturum, vt alijs exemplo esset, qui mandatis regijs fucum facere ausi essent. Hac regis asperitate territus elephanti magister, cùm nullam in cunctatione salutem intueretur, discipulam belluam aggreditur, docet se maleuolorum quorundam fraude subornatum, qui, & felicitati vtriusque inuiderent, & regi optimo malè obtemperantes essent; longè autem secus se rem habere, quam illi mentiti essent. Siquidem non ad immania, & effera loca profecturi erant, sed ad vrbem orbis terrarum dominam, amœno loco sitam, vbi rarum deliciarumque omnium, quotquot vel auidissimi cuiusque cupiditate expeti possent, copia fertilissima redundaret Ibi esse principem, cui totus penè terrarũ orbis assurgeret: apud quem is in delicijs habendus esset, & tanquam Lusciniæ pullus, lautitiarum, blanditiarumque affluentia nutricandus; proinde bono animo esset, secumque primo quoque tempore lætus, & alacer nauem inscenderet, affuturos nauigationi deos, & cursum omnem incredibili felicitate prosecuturos. Ita Hannonem ab eodem magistro in aliam sententiam deductum, vbi signa data sunt, vltrà nauem conscendisse, neque vlla vnquam imperia toto itinere detrectasse. Quod verò historicus Dion pergere elephantes ad aquam perennem (πρὸς ὕδωρ αεινὸν) ait, Cælius considerandum relinquit, an Plinius ἀεινον ex authore aliquo ceu proprium nomen transtulerit, qua voce B deprauata Anulum librarij scripserint. Dignum, inquit perpensione, quod scribit Plinius elephantos in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen Anulo, misescente Luna noua, descendere, ibique se purificantes aqua circumspergi. At historicus Dion pergere elephantes ait πρὸς ὕδωρ ἀεινον, id est perennem aquam. Verba Plinij hæc sunt: *Authores sunt in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Anulo* (aliàs Amilo) *nitescente Luna noua greges eorum descendere, ibique se purificantes solemniter aqua conspergi, atque ita salutato sydere in syluas reuerti, vitulorum fatigatos præ se ferentes.* Sanè Solinus, aliàs simia Plinij nulla vel Amili vel Anuli facta mentione, *Luna*, inquit, *gregatim amnes petunt, mox aspersi liquore, Solis exortum motibus, quibus possunt, salutant, deinde in saltus reuertuntur.* Hinc illud Sannazari:

Dimmi qual fera è di si mente humana
Che s'ingenocchi al raggio della Luna?
E per purgarsi scende à la fontana?

Verebar autem, ne illud pro Solis legendũ esset Lunæ, sed vtrumq; sydus ab elephantis venerari idem Plinius tradit. *Religio illis*, inquit, *syderum quoq́, Solisq́, ac Lunæ veneratio.* Et Iuba quoq; referente Plutarcho scribit elephantos dijs vota facere, cùm se nemine docente mari lustrent, solemque orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs esse carissimum, vt Ptolomæus Philopater testatum fecit. Idem, & Aelianus scribit, qui præterea ab interlunio recrescente Luna, elephantos ait se intellexisse, quadã naturæ recondita notione, ex sylua primùm, vbi pascuntur, ramos decerpere, eosque deinde sublimes fere, tùm verò ipsos ad Lunam suscipere, ac leuiter mouere, tanquam supplicationem quandam Lunæ prætendentes, eis ipsa vt propitia existere velit. Adhæc Plinius asserit visos esse, cùm fessi sunt ægritudine, quando videlicet, & illas moles infestant morbi, herbas supinos in cælum iacere, veluti tellure precibus alligata: (aliàs allegata.) Aelianus autem id eos moribundos facere scribit, eum etiã ad se sermonem permanasse inquiens, elephantos cùm ex vulnere siue id in bello, siue in venatione acceperint, vicini sunt ad moriendum, aut obuiam herbam, aut fortuitò obiectum puluerem alleuantes, in cælum suspicere, eumque puluerem herbamue iacere, & simul voce sua propria lamentari, & miserabiliter supplicare, tanquam Deum ob ea, quæ iniustè, & indignè sustinent, obtestantes. Attamen idem hoc in ægritudine aliqua facere, verisimile est. Sunt enim teste Strabone multis morbis obnoxij elephantes, ijsque curatu prorsus difficilibus, & iuxta sensum humanum intellectum habent, memoria pollent, & syderum seruant religionem, & venerationem, vt Plinius ait: mulD taque alia quod ad solertiam, indolem, docilitatemque cum homine communia habere ex ijs quæ deinceps dicentur, patebit. Tantam autem huic belluæ cum genere humano societatem, tamque propè accedere ad hominis ingenium recentiores asserunt, vt Cicero, inquiunt, non vereatur affirmare, non paruam nationem hominum sensu ac ingenio esse multò inferiorem. Ego quidem hoc apud Ciceronem non reperio. Dicit tamen elephanto belluarum nullam prudentionem esse, quamuis figura nulla sit vastior. Et aliàs nos ait elephantorum acutissimis sensibus ad vtilitatem nostram abuti. Testatur verò etiam Vartomannus se quosdam vidisse elephantos, qui prudentiores sibi videbantur, quàm quibusdam in locis homines. Multa in primis de miro belluæ ingenio Plinius: Non solùm enim omnium quadrupedum subtilitatem animi præcipuã illis perhiberi scribit, sed aliàs etiam animal esse ait proximum humanis sensibus: quippe intellectum illis esse patrij sermonis, & imperiorum obedientiam, officiorumque quæ didicere memoriam: amoris, & gloriæ voluptatem: imo verò etiam quæ in homine rara, probitatem, prudentiam, æquitatem. Sed, & Aristoteles elephantos sensu plurimum valere asseuerat, & reliqua sagacitate ingenij excellere:

Religio.
Li.13.c.18.
Lib. de soler. animal.
Lib.5.c.49.
Societas cũ genere humano.
Lib. de diuinat.
Lib.2.
Ingenium.

cellere : & alicubi ait elephantum omnium ferarum mitiſſimum , & placidiſſimum eſſe, quippe qui E
permulta officia,& erudiat,& intelligat. Ita,& Strabo,elephanti,inquit,ſunt natura mites, & mã-
Li.11.c.39. ſueti,vt ad rationale animal proximè accedant . Vnde eſt,quòd Plinius eorum opinionem ridet,
Cutis duritia quid præſtet. qui ex cutis duritie ingenij arguebant imbecillitatem.*Sunt*,inquit, *qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent , ſed cute operimentiſq́; corporum magis aut minus bruta eſſe , vt oſtrea & teſtudines , boum tergora , ſetas ſuum obſtare tenuitati immicantis ſpiritus, nec purum liquidumque tranſmitti : ſic , & in homine , cùm craſſior calloſiorue excludat cutis , ceu verò non crocodilis,& duritia tergoris tribuatur,& ſolertia.Hippopotami corij craſſitudo talis,vt inde tornentur haſtæ, & tamen quædam ingenio medica diligentia .*
Li.22.c.29. *Elephantorum quoq́; tergora impenetrabiles cetras* (alias ſetas) *habent, cùm tamen omnium quadrupedum ſubtilitas animi præcipua perhibeatur illis.* Alicubi etiam elephantum inter animalia ſapientiſſima cenſuri aſſerit,quià frugibus victitet . Non ſunt tamen omnes æque ingenioſi . Cùm enim tria ſint genera,vt ex Philoſtrato oſtendimus,paluſtres , montani , & campeſtres,nouiſſimi hi præ cæteris ſunt eodem teſte manſueti,lenes,& imitationis ſtudioſi. Sed & in hoc genere vero ſimile eſſe videtur,vt alij alios ingenio ſuperent:Tardi tarditatem ſuam diligentia ſuperare ſtudent : Plinius.n.author eſt , certum eſſe vnum tardioris ingenij in accipiendis quæ tradebantur,ſæpius caſtigatum verberibus,eadem illa meditantem noctu inuentum . Teſta- F
Lib.de ſolert. animi. tur idem quoque Plutarchus his verbis. Alij in elephante hæc admirantur,quæ diſcens, & condocefactus in theatris oſtentat : figurarum formas,inquam, & immutationes tanta varietate, & ſub-
Diſcendi promptitudo tilitate,non facilè vt humana meditatione,retentione ac memoria poſſint æquari. Ego autem magis ex his,quos à ſua natura,& nulla à diſciplina habet hoc animal,motibus cùm animi tum corporis , tanquam ſynceris,& meris intellectum ei ineſſe animaduerto. Romæ cùm nõ ita pridẽ multi docerentur inſtitutiones admirabiles,gyroſque facere explicatu difficiles,quidam reliquis omnibus minus docilis,ob idque crebrò increpatus,& caſtigatus:deprehẽſus eſt noctu ſua ſponte ad
Noſcunt cur petantur. lunam ſe exercens atque diſcens . Cæterùm examinemus modò,in quibus ingenij illorum ſubtilitatem tantoperè veteres celebrent. Pulchrè in primis nouerunt,cur à venatoribus petantur: vt ex
Cornua defodiunt. hoc Plinij diſcimus : *Prædam ipſi in ſe expetendam ſciunt ſolam eſſe in armis ſuis , quæ Iuba cornua, alij melius dentes appellant : quamobrem deciduos caſu aliquo , vel ſenecta , defodiunt* , ſic ille, tanquam inuidia quadam aut potius vindicta aduerſus hominem ducti id faciant, indicans. Quod autem abiecta cornua defodiant, & qua arte defoſſa à venatoribus inueniantur, docet Aelianus : In Mauritania quemadmodum quotannis ceruis , ſic decimo quoque anno cornua elepantis excide-
re ſolere aiunt. Itaque hi cornua incumbentes, vſque adeò ea impellunt,& defigunt in terram ex- G
poſitam in planitiem,quoad illa ipſa occultauerint. Nam præ cæteris camporum patentium æquora,& paluſtria amant. Et alibi : Locum,inquit, in quem abſtruſerunt, & repoſuerunt cornuum theſaurum pedibus exæquant,& complanant . Terra autem quòd ſit feraciſſima,pòſt paulùm herbam proferens,abditorum cornuum aſpectum viatoribus adumbrat . Eorum veſtigatores, qui ſanè ad illorum inſidias , & aſtus prudentes ſunt, in eum locum, in quem cornua defoſſa ſuſpicantur , vtribus aquam deportant,& verò alium aliò ex vtribus diſpertiunt,& diſponunt, atq; ibi commorantur. Alius quidam dormiens,alius potans,alius cantiunculã canens ſuos amores meditatur. Quod ſi cornua alicubi prope defoſſa , quadam mirabili illecebra ex vtribus ſic aquam eliciunt , vt vaſa exiccent,& exinaniant . Ij autem qui cornua exquirunt , ſtatim ſine canibus ſagaciſsimè prædam odorati,locum illum perfodiunt,& optatum conſequuntur: ſi verò vtres permanſerint pleni, eos
Vt venatorũ inſidias fallant. inde transferentes,aliò ſe conferunt . E contrariò quomodo venatorum illi inſidias herba euulſa per manus tradita ſibi inuicem prodant docet idem Aelianus his verbis: Tum ſagaciſsimè odorantur, tum acerrimis ſenſibus exiſtunt:tum verò ex his partim aggredientes , partim ſubſequentes humanis veſtigijs (à quibus maximopere ſibi timere dictum eſt ,) eſſe tranſitam , eam euellit, &
ei,qui à tergo proximus eſt , odorandam tradit; is rurſus alteri, qui poſt eum ſtat : ac deinceps per H
omnium quaſi manus ſagaciter contractatur; quoad ad illum ipſum qui extremum agmen ducit, peruentum fuerit: is ſimul ac olfecerit, barritum vaſtum edens , quaſi ſignum ad fugam dat . Hi tunc in conualles profundas , aut in loca concaua , & paluſtria , vel ſi minus id concedatur , in nemoroſa campeſtria,ab eo loco iter auertunt , prorſuſque ſe totos auertunt ab his lacis,quacumq; frequentes homines iter facere ſolent. quod ab hominibus,vt animalibus ſibi infeſtiſſimis timeãt. De calliditate ipſorum elephantorum, qua vtuntur , cùm premuntur à venatoribus , vel in foueas ab eis factas inciderunt,ex eodẽ authore dicemus ſuo loco. Vt verò vnde digreſſa erat, reuerta-
Noſcunt car petantur. tur,oratio quòd ſcilicet non ignorent,cur petantur à venatoribus, Plinius rurſus alicubi, clariſſimè id teſtatur : *Circumuenti* , inquit , *à venantibus primos conſtituunt , quibus dentes illi exerti ſunt minimi , ne tanti prælium putetur : poſtea feſſi impactos arbori frangunt , prædaq́; ſe redimunt .* Sic, & Solinus : *Cum venatu premuntur , pariter confringunt vtroſq́; , vt ebore damnato non requirantur.*

Ha

A *Hanc enim causam periculi præsentiunt.* Aelianus verò etiam ac si aciei instruendæ haud essent imperiti, elephantos tradit causam cur petantur prænoscẽtes, ex sese qui dente inutili sunt ante cæteros in prima acie constituere, ad primum hostium impetum sine magna iactura excipiendum; reliquos qui in subsidijs manent, dentium robore integri auxilium fessis ferre. Eandem peritiam indicat Plinius inquiens; *vbi equitatu circumuenti sunt, infirmos aut fessos in medium recipere, ac velut imperio, ac ratione, per vices subire*: quem locum puto transcribens Solinus infirmos interpretatur vulneratos. *Conflictu mutuo si quando*, inquit, *pugnatur non mediocrem habent curam sauciorũ, nam fessos vulneratosque in medium receptant.* Alicubi etiam idem Aelianus scribit hanc feram motus quosdam bellicos edere, quasi ostendat, quod hanc etiam disciplinam seruet. Ad hæc si quæ ad militarem scientiam pertinentia ignoret, ea edocta optimè exercet; adeò enim mansuescere eam Nearchus tradidit teste Strabone, vt lapidem ad scopum iacere, & armis vti, & optimè natare ediscat, ideoque maximam possessionem existimari elephantorum currum.

Et Plinius vulgare fuisse ait per auras arma iacere non auferentibus ventis, atq. inter se gladiatorios congressus edere aut lasciuiente pernicitate coludere. Indorum regem hostibus bellum inferentem refert Aelianus, bellatorum elephantorum triginta millia antecedere: tum verò maximorum, & fortissimorum tria millia subsequi, ad hostiles muros ipso incursu euertendos institutorum: cum enim rex iuberet, euertere: idque se Ctesiam audiuisse scribere, necnon & vidisse se Babylone, palmas ab ijs ad moderatoris sui iussum violentissimo impetu extirpatas. Iussa enim faciunt, vt Plinius ait. Iam verò viginti quatuor elephanti Indorum regi referẽte eodem Aeliano, permanent custodes, alternis vigilijs alij alijs in stationem succedẽtes tanquam cæteri custodes homines. Sapientia item quadam Indici vigiliarum disciplinam erudiuntur, ne inter custodias somnum capiant. Hi igitur ad vigilias agendas præstantissimi excubitores, & à somno inuictissimi, & secundum homines illic fidissimi sunt. Discunt præterea reges honorare atq. adorare. Aristoteles enim, cum dixisset elephantum permulta officia, & erudire, & intelligere, quasi id parum esset subiungit, & regem adorare condiscit; & Plinius quasi hoc insigne, magnumque sit docilitatis argumentum: *Quoad docilitatem*, inquit, *attinet, regem adorant: genus submittunt, coronas porrigunt.* Iosephus Barbarus in suo itinerario in Persiam, describẽs quoddam conuiuium Persarum, cui ipse interfuit, tradit inter spectacula aliorum animalium duos etiam productos fuisse elephantes, qui cũ in conspectu Assambei regis Persarum venissent ad certa quædam ductoris verba, recta ipsum intuebantur, & quadam grauitate non indecenti caput inclinabant, reuerẽtiam illi exhibere simulantes. Cum Pontifex Leo X. è fenestra spectaret Indicum illum Elephantum miræ magnitudinis, quem Emanuel rex Lusitaniæ 1513. ei dono miserat, ille ter genibus flexis, & demisso corporis habitu venerabundus salutauit, quod non mediocrem admirationem (inquit Orosius) spectantibus incussit. Tum proboscide in dolium ingẽs aqua refertum immissa, aquam hausit, qua omnes, quæ in fenestris altioribus insidebant, aspergebat.

Belli peritia

B

Custodiunt reges.

Reges cognoscunt.

C

Lib. 9

In plebem deinde conuersus, eam aqua, quasi ludum exhibere vellet immodicè perfudit. Cassiodorus asserit, quòd omnem intelligẽtiam quadrupedum superat, non dubitare elephãtem primo aspectu adorare, quem cunctorum intelligit rectorem esse, & si tyrannus appareat, inflexum permanere, nec imponi ei posse, hoc & malis pẽdere, quod a se nouit bonis principibus exhiberi. Quamobrem ceu Cæsaris adulator sic elephante ipsum adorante Martialis cecinit:

Li. 10. var.

Quod pius, & supplex elephas te Cæsar adorat,
Hic modò qui tauro tam metuendus erat;
Non facit hoc iussus, nulloque docente magistro,
Crede mihi numen sentit, & ille tuum.

Doceri autem etiam elephantem, vt regem adoret, testem habemus Aelianum; Elephantes (inquit) Indorum regem ad forum euntem, primus adorat. Huic præest rector, qui illum huius instituti commonefacit, ipsiq. memoriam disciplinæ instrumẽti, quo illum moderatur, pulsu atque voce Indorum propria renouat, cuius natura quadam admirabili recondita elephantes intelligẽtes sunt. Idem Aelianus ait non solum sua eos nouisse nomine, sed & linguam Indicam intelligere.

D

Regem adorare docetur

Atqui Ioannes Metellus testatur elephantis Zeilanæ Insulæ in India omnium maximis, & optimis, summiq. ingenij, & quibus reliquos obediẽtes esse ferunt, non modò vernaculam, sed etiam peregrinas linguas si doceantur, intelligere. Adhæc Mutianus ter consul author est, referẽte Plin. Elephantum quẽdam, & literarum ductus Græcarum didicisset, solitumq. perscribere eius linguę verbis: Ipse ego hæc scripsi & spolia Celtica dicaui. Quæ verba si Græcè scribantur, versus heroicus, vt Sipontinus citat, constituitur hoc modo. Αυτος εγω ταδ' εγραψα λαφυρά τε Κελτ' ἀνέτηκα. Similiter quoq. Aelianus testatur se vidisse Elephantum, qui rectè & ordine in tabula quadam Latinas literas scriberet, cum tamen docentis manus subijceretur ad literarum figuram, & lineamentum instituens ipsum animal; cumque elephantus scriberet, animaduertisse, quod eius oculi

Linguam patriam intelligunt.

Legunt, & scribunt.

immoti eſſent & deiecti,vt grammaticum quendam diceres. Peruagatum etiam eſſe tradit Op- E
Pianus,elephantos inter ſe loqui,

Φθογγlω ἐκ ςομάτων μεροπηιδα πονθρύζοντας:

Eorum verò locutionem non omnibus quidem,ſed ſolis domitoribus notam eſſe,hodieq.in pro-
Funambuli. uincia Malauar vulgo credi Acoſta affirmat,elephantos mutuo ſeſe intelligere,fuiſſeq. aliquando
quendam ex ijs locutum. Admiramus nos paſſim homines funambulos,ſeu funerepos,vt Teren
tius Meſſala,& Apuleius vocant, Græci σχοινοβάτας, dicunt, quales tamen olim apud Romanos
fuiſſe elephantos legimus,& non ſolùm per funes inceſſiſſe,ſed quod maximè mirum, & aduerſis
Lib.5.c.13. (Plinij verba ſunt) quidem funibus ſubiere,ſed regredi magis vtique pronis.

Quam rem velut incredendam,& fabuloſam non ſine riſu (inquit Petrus Crinitus) quidam ex-
ceperunt,maioribuſq.ſibilis contempſerunt.Quod ego apud ignaros homines;ſordidiſq.& viliſſi
mis officijs occupatos,pro tempore diſſimulandum exiſtimaui. Sed id tanta rerum animantiumq.
varietate,nihil tam ſummum,aut tam mirum videri debet,quin & eſſe id poſſit,& credi iure optimo
oporteat,vt eſt author Ariſtoteles,pro mirifica,& ſingulari naturæ maieſtate,quod in his præſer-
tim accidere par eſt,quæ optimis quidem authoribus,ac honeſtis teſtimonijs nituntur.Nam quod
elephantes ipſi per funes incedere, atq. ambulare diſcant, non alijs quidem verbis a nobis pro- F
bari debet,quam Annæi Senecæ,qui ad hunc modum in epiſtolis, *Leonibus*, inquit, *manus magi-
ſter inſerit,oſculatur tigrim ſuus cuſtos elephantem mimus Aethiops iubet ſubſidere in genua, & ambu-
lare per funem.* C. verò Plinius,& aduerſis funibus eos ſubire teſtatur,& regredi magis pronis.
Hæc ille,ſed & alij veteres meminerunt, vt Suetonius in Galba: *Honoribus* (ait) *ante legitimum
tempus ipſius miſſis,pretor commiſſione ludorum Floralium nouum ſpectaculi genus elephantos funam-
bulos edidit.* Meminit & Fl.Vopiſcus in vita Carini. *Memorabile maximè, & Carini, & Numeriani
hoc habuit imperium,quod ludos Romanos noui ornatos ſpectaculis dederunt, quos in palatio circa por-
ticum ſtabuli pictos vidimus,in quo elephantes funambuli introducebantur.* Sed & Dion Caſſius in
Nerone,ait hoc principe in honorem matris ludos Romæ faciente,introductum fuiſſe elephantum
in theatrum,eumq.conſcendiſſe in ſummum fornicem,atq.inde etiam cum ſeſſorem, rectoremq;
Conuiuātur humano more. ſuum humeris ferret,paratum ibi funem,omni ſpectante populo,inambulauiſſe, vti, inquit, fuerat
edoctus,non aliter atq.inambulent homines,quos funambulos appellamus.Illa verò vel ad ridi-
culè inſaniendum ſpectatorem inducere poſſint,inquit Aelianus,in theatri arena humiles lectos
ſpectare,vario ſtragulo textili,& magnificis operibus picto ornatos:lauta itē pocula, & argēteas
crateras,aureaſq.permulta aqua repletas,menſaſq.magnificas, tāto pane, & carnibus extructas, G
vt vel edaciſſimorum animalium ventrem implere potuiſſent:omnibus ita rectè apparatis, conui-
uæ intromiſſi ſunt elephantes mares ſex,virili veſte induti,totidemque fœminæ,ſtola muliebri or
natæ,decore epulis accubuere,ac in menſam promuſcide tanquā manus porrexerunt, ſummaq.cū
modeſtia epulati ſunt;neq.ex ijs quiſpiā viſus eſt vorax,neque maioris partis rapax.Cum eſſet bi
Agilitas mira. bendum, vnicuiq cratera exhibebatur,& hi quidem promuſcidibus potionē haurientes,modera-
tè bibebant:deindè circunſtantes leuiter & feſtiuè,ſine contumelia aſpergebant.Eſt itaq.in tāta
corporis mole admiranda agilitas,ſed q̄ longè maior videbitur,ſi ex Plinio dixerimus plenis homi
num triclinijs accubitu,ijſſe per lectos,ita libratis veſtigijs,ne quis potentium attingeretur.Idē
tradit lecticis quoque tuliſſe quaternos:ſcilicet ſingulo puerperas imitantes. Ac tandem cum ſit
Choreas ducunt. beluarum maximus,aſpectuq.admodum terrificus,& pedibus inſuper craſſiſſimis, choreas tamen
etiam ſaltationeſque egregiè didiciſſe,idque ad numerum legimns. Ad numerum ſaltare, inquit,
Aelianus,tibiæ auditione demulceri,curſum tardare ad ſoni tarditatem,ſeque remittere ad remiſ
ſionem tibiæ:rurſus cum acutè ſonans impellit;feſtinare,diſcendo aſſequi perfectè elephantus ſo-
litus eſt.Neque verò natura modò illum ſumma ex omnibus animalibus magnitudine ornauit,
ſed & diſciplina manſuetum,& tractabilem edidit.Elephanto ad morum conſuetudinem,& faci-
litatem erudito,nihil mitius,nihil ad id;quod volumus obtemperantius eſt. Cum Tiberij Cæſaris H
nepos Germanicus gladiatorum ſpectaculum edidit,plures iam grandes vtriuſque ſexus elephan
ti Romæ erant,è quibus alij plerique generari extiterunt;quorum artus interea dum committe-
bantur,& confirmabantur,& in membra infirma conglutinabantur,peritus vir ad pertractandos
eorum ſenſus,animoſque,nunc eos diſciplina manſuetiori,nunc terroris,& mirificæ verberationis
plena excipiens,erudiebat. Primùm enim eos maxima leuitudine, & mollitudine, cibos nimirū
illecebris,& varietate ſuauium inuitamentorum refertos indulgēs,ad diſciplinam informabat, vt
ſi quid eſſet agreſte,expelleret,ex feritate ad manſuetudinē,& quaſi ad humanitatē quandā trāſ-
formaret:ſicque eis moderabatur,vt feritate expulſa diſciplinis, & muſicæ ſtudio operam darent,
tympanorum ſono nihil exterrerentur,pedum ingruentium ſtrepitum,cantumq. miſcellaneū fer-
rent:eos præterea exercebat ad non formidandam hominum multitudinem.Illa verò virilis diſci
plina, non ad grauem plagarum ictum excandeſcere coactos membrum aliquod ad ſaltandum fle-
ctere,

A ctere, non rabiosè (cùm essent maximo robore præditi,) incitari. Cum magister elephantorum spectaculum edidit, ij tempote suo specimen dederunt, se rectè institutos esse, illumque in seipsis erudiendis non operam perdidisse ostenderunt: nam duodecim numero theatrum ingressi, composito gradu incedebãt, ac toto corpore diffluebant, tãto ornatu, nimirum stolis saltatorijs induti, solaque magistri significatione vocis ordinatim instructi, vt ferunt, gradiebantur. Ac verò rursus, si illis hoc imperaretur, in orbem saltabant, eundemque orbem ad imperantis vocem repetebant, atque nunc flores pauimentum ornabant spargentes, nunc modestè pedibus terrã pulsantes musica moderatam saltationem vna consensione obibant. Hucusque Aelianus. Meminit quoque harum chorearum Martialis, cùm ait:

Lib. I.

Et molles dare iussa quòd choreas
Nigro bellua nil negat magistro.

Iam, & ipsi elephanti mimi, magistriue officiũ exhibent, & alijs salientibus, choreasq; ducentibus præcinunt, dummodò verum est, quod Arianus se vidisse testatur. Vidi ego (inquit) aliquando elephantũ cymbaldm pulsantem, alijs saltantibus duobus cymbalis ad anteriora crura appensis, alioque ad proboscidem alligato. Ipse alternatim proboscide cymbalum in numerum ad vtrumq;

Alijs præcinunt.

B crus pulsabat: reliqui in gyrum choreas ducebant, & sublatis flexisq; prioribus cruribus in numerum etiam procedebant, prout is qui cymbalum pulsabat, sono præibat. Sunt autem suapte natura musicæ apprime studiosi. Certè ex Strabonis doctrina (inquit Cælius) didicimus, elephantos cãtu mulceri, & tympanorum sono: & Porphyrius in tertio eorum librorum, quibus deterruit ab abstinendo à carnibus, affirmauit, & equos, & elephantos demulceri fistulis, & tibijs. Tradit autem Arrianus elephantos cùm præ dolore, & vulnere pabulo abstinent, ab Indis circumstantibus, tympanorum ac cymbalorum pulsu, cantuq; exhilarari, & demulceri: imo verò Indicos aiunt omniũ ferocissimos, adeò vt difficulter cicurari possint, ad instrumenti musici pulsationem cantilenarumq; modulationes animum intendere, auresq; ad audiendum arrigere, atque hinc ita demulceri, vt nullo alio commento efficacius comprimant ferocitatem. Cæterùm quantopere musica afficiãtur, in domandi ratione præcipuè apparebit. Iam verò, & medicinam, quæ manibus administratur, exerceri ab hisce feris tradunt, vt Plutarchus refert. Vulneratis enim adstantes contos, lanceas, & sagittas facilè, & absque damno aut laniatione euellunt: quale quid de Poro rege etiam recitauimus. In venationibus, si quis eorum fuerit vulneratus, cæteri aloes lachrymas vulneribus illinen-

Musicam amant.
Lib. 9. c. 2.
Medici sũt.
Li. de soler. anim.

C tes, tanquam medici ægrotantibus assistunt, vt scribit Philostratus; sunt verò sibi ipsis etiam medici, chamæleonte enim concolori fronde deuorato, occurrit teste Plinio, oleastro veneno suo: quód remedium homines ab eis accepisse innuit his verbis Solinus: Si quis casu chamæleontem deuorarit, vermem elephantis veneficum, oleastro sumpto pesti medetur. Cum verò à sole æstus admodũ intenditur, vt fit in æstate, tum ad calorem frangendum inter se crasso aiunt cœno perfundi, quo partim vim caloris depellant, partim vel vmbrosis speluncis, vel arboribns, quæ ramorum frequentia eos opacare possint, refrigerentur. Aelianus etiam tradit apud Indos tractum esse, cuinomẽ sit Phalarus, quasi latinè caluus, eumq; ita appellari, quòd qui herbam in eo nascentẽ gustauerit, & pilos, & cornua amittat: itaq; elephantos nisi cogantur, non accedere ad locum illum, imò verò propè cũ accesserint, perinde atque homines prudẽtissimos, ab omni illius loci germine refugientes, pedem referre. Idem ait, cùm ab Indis hominibus arborem radicitùs extrahere cogun- tur, nõ prius ad eã extirpandam aggredi, quàm quatefecerint ac tremefecerint arborem, sic periclitantes, euerti ne possit, an omnino inuictam ab impetu se sit præstatura. Effodiunt autem arbores vno dente tantum, Nam si eidem Aeliano fidem adhibemus, dentium alterum acutum ad propulsandas iniurias seruant, altero radices effodiunt, & arbores extirpant. Cùm verò, vt idem Aelianus ait, omnia bene olentia ament, vnguentorumque, & florum odore permulceantur, flores eis dari alicubi etiam narrat, necnon, & in prata ad legendos flores, quia suauitatem odorum am-

Vt colorem vitent.
Noxiæ sibi noscunt.
Vt arbores extirpet.

D plexentur, agi: ipso enim odore flores internoscentes colligere, atque etiam hos lectos in calathũ inferre, quem eorum rector sustinet. Postquam hunc floribus compleuerint, tanquam vindemia facta, lauatione similiter atque homines lautos, delectari. Vt verò ea vsi reuerterint eò, vbi quasillum floribus plenum reliquerint, expetere: quod si rector afferre tardauerit, barritum edere. neq. prius cibum sumere, quam eis quispiam quos collegerint flores, attulerit, eos allatos de quasillo tollentes sui præsepis labra ornare: Hanc nimirum cibo suauitatem ex his bene olentib. comparantes, stabulum, vbi diuersantur, floribus permultis sternere. Celebratur præterea in trãsilien dis fossis calliditas: Cum enim trãseunt profundas, & difficiles superatu, is qui inter cæteros robustior fuerit, & maior (inquit Tzetzes) stãs medius tanquã pons, trãsmitti oẽs: alij autẽ ingerentes deinde sarmẽta multa fossæ, seruãt eũ, per quẽ traiecti sunt. Idẽ quoq. Aelianus memorat his verbis. Cũ elephãti fossã trãsilire nõ queũt, de his vnus aliquis in hãc sese demittit, & trãsuersus fossę stãs, partim vacuitatẽ occupat, partim põtis se vicariũ pstat. Cæteri sup. hũc gradiẽtes trãsmittũt,

Floribus delectantur.
Vt fossas transiliant.

& euadunt, simul & eum qui pontis loco erat, hoc modo ex fossa conseruant. Superiore enim ex E loco quispiam porrigit pedem, quem is, qui infra est, promuscide circumplicat; reliqui autem virgultorum fasces deijciunt, ad quos ille, cum fortissimè, tum crassissimè pedibus adnitens, celeri ascensu subtrahitur. Plutarchus hinc mutuum eorum amorem colligens: Societatis, & commercij, inquit, vim non absque intellectus sensu elephantos ostendere, Iuba author est: fossa ducta, eaque fruticibus paruis, & humo leui obtecta, venatores his struũt insidias. Huc igitur quoties decidit aliquis, cæteri quicumque comitantur, congestam vndique syluam, saxaq. inijciunt, dum cauo fossæ expleto egressus captiuo detur. In traijciendis amnibus non minorem quoque solertiam ostendunt, nam vt ibidem Plutarch. scribit; Traraijcit prior, cæteris hoc sese dans, natu simul, & mole minimus: cæteri interea ad ripam astant, quantumque flumen ille magnitudine superet, spe-culantur: quæ res exercitui reliquo non dubiam ad traijciendum spem facit. Meminit etiam huius solertiæ Plinius, sed clariùs rem enarrat. *Amnem* (inquit) *transituri minimos præmittunt, ne maiorum ingressu atterente alueum, crescat gurgitis altitudo.* Vt verò ad mansuefactos reuertamur, hi non solùm consuetam quantitatem pabuli qualitatemq. & callẽt & meminerũt, sed si vel diminutum vel vitiatum fuerit à curatore, egregiè, mirabilique astu id hero indicare nouerũt: super quare luculentissimas hasce historias recenset Plutarchus: In Syria elephantum, inquit, scribit Agnon F cùm in ædibus cuiusdam aleretur, ac seruus, qui additus curator erat, de demenso quotidiè subtraheret, dimidioque belluam fraudaret: sed enim hero iam aliquando præsente considerante que demensum totum solueret, toruè tuentem, ac promuscida contrahentem, hordei partem additam repulisse, ac quam exactissimè separauisse, serui iniuriam hoc nimirum pacto ad herum deferentẽ. Alium verò cùm lapides, & terram magister ad explendam mensuram pabulo miscuisset, ipsum ex foco correptum cinerem in ollam magistri, elixis iam carnibus iniecisse. Narrat hanc eandem etiam historiam Aelianus, sed paulò aliter. Cùm is, inquit, qui hordeum huic admetiendi procurationem habebat, hordei partem subtraxisset; illiusque in locum lapidibus suppositis ipsi debitam tamen mensuram cumulatè seruasset, vt dominum vtriusque, si quando vidisset, falleret; elephantus videns eum, qui sibi debitum fraudabat, polentam coquere; primùm promuscide pabulum collegit, deinde in ollam infudit, sicque solerter iniurijs iniurias sibi illatas vltus est. Hæc illé, quæ minus mirabimur, si verum est, quod scribit obscurus quidam, videlicet farinam minutissimo pulueri permixtam optimè separare, ita quod farinam in pastum colligens nihil admittit de puluere. Idem cum ipsius rector hora constituta illi cibum non præberet, de mora conquestus G est, vt tradit Acosta; rector verò id accidisse aiebat, quod lebes, in quo cibum illi coquere solebat, pertusus esset, proinde eum ad cacabarium deferret resarciendum: fert eum elephas: cacabarius eum negligẽtius reparat; rector elephantum obiurgat, eumque contumeliosis verbis afficit atque ad cacabarium cum lebete remittit, vt diligentiùs resarciat, is verò de industria lebetem reparare simulans, rimam auget, & elephanto reddit, qui lebetem promuscide sumens ad flumen defert, & aqua implet, quam dum effluere conspicit, magis pertusum lebetem esse intelligit, & & ante cacabarij ædes refert, magno barritu intonans concurrunt regiorum negociorum præfectus, & alij multi: cacabarius blandis verbis veniam ab elephanto petens lebetem probè reparat, eiq. restituit: ille verò minimè ei fidens, in omnium conspectu ad flumen redit, aquamque haurit, quam dum videt non effluere, lebetem ostendens astantibus, quasi eos rei testes esse cuperet, ad rectorem suum refert. Atque isthæc sunt, quæ hucusque de elephantorum moribus, ingenio, docilitate, ac solertia ex diuersis authorib. collegi, quibus modò cum ex diametro opponitur vetustissimum adagium, ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδὲν, id est, *ab elephante differs, nihil*, quod videlicet dicebatur in magnos, & stupidos, nihil vel tantillum saltem præiudicij facit: nam præterquam quod præcipuam ingenij laudem ita ei attribuant veteres, vt inter bruta, corporis moles, & formæ fœditas H adagio locum fecit. Ad quòd allusisse videtur. Palestrio Plautinus, qui herum suum elephanti corio circumtectum ait. non suo, nec plus habere sapientiæ, quàm lapidem: & apud eundem Artotrogus parasitus Pyrgopolicẽ militẽ gloriosum vocat elephãtum, quasi magnam bestiam, & quod sit stolidus, & hebes:

Lib. de solert. anim.

Vt fluuios tranent.

Pabuli consueti quantitatẽ agnoscit.

In Pseudo.

In milite glo.

> *Eceum ædepol, vel elephanto in India*
> *Quo pacto pugno perfregisti brachium.*

Atque ita quoque Philostratus intelligi debet, dum neq. elephanto, neq. dẽtibus eius quicquam cum lyra esse dixit, neq. quidem cum peritis viris, cuius hæc Amphione verba sunt, quæ quidem ideò græcè ponere libuit, quod in impressis exemplaribus corrupta legantur: ἐλέφας οὐδαμοῦ τῆς λύρας οὔπω οἱ ἄνθρωποι εἰδότες οὔτε αὐτῷ τῷ θηρίῳ, οὔθ' ὅτι τοῖς κρέασι αὐτοῦ χρήσονται. Sic & Tertul. elephantum vocat bestiam insulsissimam.

DOMAN-

A

DOMANDI, ET CAPIENDI RATIO.

Lephas senex teste Aeliano efferacior est iuuene,& haud facilè,capitur, & minores quoque natu capere operosum est,quandoquidem a maioribus, qui eos tuentur, non facilè relinquuntur. Quam diuersis tamen modis capiantur, ex ijs, quæ subinde recitabimus,manifestum euadet. Nonnulli Aethiopię vicini absque vllo discrimine elephantos arte superant(inquit Diodorus Siculus.) Consueuit hoc animal cùm a pascuis plenum redit,dormitum proficisci,plurimum natura ab reliquis quadrupedibus diuersa. Non enim genu corpus flecti ad terram potest, sed arbori hærens dormit. Arborem elephantis adhæsione tum attritam,tum sorde plenam aduertentes incolæ iuxta humum secant,vt tamen nisi impulsa cadat. *Lib.4.c.3.*

Deinde sui accessus vestigia ad ea loca delent,subitò abeuntes priusquam bestia ad somnum redeat. Elephas vesperi cibo plenus ad notum cubile profectus,omniq.mole sectæ hærēs arbori, B statim vna cum ea ad terram prosternitur. Resupinus tota nocte iacet,eum se erigere nequeat. Aethiopes die ad locum accedentes,absq.periculo bestiam occidunt,tabernaculisq. ibidem erectis moram trahunt,quoad animal sit absumptum. Sic ille. Sic autem capi etiam Strabo meminit: Nonnulli,inquit,arbores notant,quibus elephanti accumbere solent. Accedentes itaq. ex altera parte truncum recidunt,cui cùm bestia inhæserit,pariter cum arbore ruit;cumq. fugere nequeat, propterea quod crura continuum,& inflexum os habeant,ex arboribus desilientes illum obtruncant. Sed & D.Ambrosius,cùm dixisset ceruicem minorem esse,quam poscat tanti corporis moles,ne ea quoq.oneri magis esset,quàm vsui:ideoq.(inquit)nec genua flectunt, quia rigidioribus opus fuit cruribus,quò velut columnis tanta posset machina sustineri. Calcaneum leuiter inculcat rigent cætera pedum a summo vsque ad imum. Nec sicut in anchylas nos sæpè imponimus, ita se etiam bestia potest tanta inflectere,meritoque non voluit se,neque recubandi vsum cum cæteris animantibus potest habere communem. Fulcitur hinc inde trabibus maximis, vt in somnum aliquantulum sine periculo reflectatur,quia pedes eius nulla artuum coniunctione distinguuntur. Mansuetis igitur veluti quædam fulcra eorum,quibus hic vsus est,parantur ingenio: feris autem & agrestibus quia nemo huiusmodi,quibus sustentari queant,fulcra substernit,hinc venit vsus pe C riculi. Namque arbori innixi aut costas fricant,aut in somnum se se relaxant: hæc nonnunquam victa atque inflexa tanto corpore frangitur,ille verò qui sese in eandem refuderat,corruit,nec erigere,atque eleuare se potest.ibiq.iacens interit,aut gemitu suo proditus sternitur,dum ventre, cæterisque iuxta mollioribus ad vulnus patet. Nam dorsum eius,cæteraq.exteriora nō vlla facilè solent tela penetrare. Sunt autem qui propter ebur has illis insidias parent,vt arbores eas,quibus applicare consueuerint ex alia parte,qua infrequentior vsus eis sit,aliquantulum recidant, vt reflectente se elephanto pondus membrorum eius sustinere non possint,ruinamque eis arcessant. Sed si quis ista reprehendit,reprehendat etiam altitudines ædificiorum, quæ citius grauem minantur ruinam,& difficilius rupta reparantur. Similiter Cassiodorus seu potius Theodahadus rex scribēs Honorio Romanæ vrbis præfecto, vt æneum elephantum,qui Romæ ruinam minabatur, reficeret aluum quoque,inquit,demissam subdito pariete, corroboret: ne illa magnitudo mirabilis soluatur turpiter ruinam. Nam & viuis ipse casus aduersus est,qui dum ingenij cubationis arte hominum succisis arboribus ingentia membra commiserint, toto pondere supinati, nequeunt proprijs viribus surgere,quos semel contigerit corruisse: scilicet quia pedes eorum nullis articulis inflectuntur,sed in modum columnarum rigentes,atque incurabiles iugiter perseuerant. Ibi tan- D ta mole prostrati sunt,vt tunc magis metallicos possis credere, cum se viuos aspicias nō mouere. Iacent superstites similitudine cadauerum:mortuos putes, quos viuos esse non dubites, & more cadentium fabricarum, nesciunt locum sponte relinquere,quem suis membris potuerint occupare. Magnitudo illa terribilis, nec formicis minutissimis par est,quando beneficium nō habet naturæ,quod vltima animalia videntur meruisse. Sic ille. Quantoperè autē musica delectentur elephanti, iam dictum est,& mox etiam dicetur. Hæc eisdem quandoq; perniciem affert,dūmodo verū est, quod Physiologus quidā, vti recitat Bartholomæus Anglicus,scribit his verbis: Apud Aethiopes in aliquib. regionibus sic venātur. Accedunt ad deserta, vbi duæ virgines omnino nudæ habitant,& crinibus resolutæ,quarū vna fert alueolū:alia gladiū,incipiūt autē alte cātare quarū cantū audiēs bestia venit ad eas & lingit earū mām̄as,de dulcedine autē cātus mox obdormit elephas,& tunc vna perforat gladio guttur,vel latus,altera verò colligit sāguinē eius quo tingit̄ pannus,qui purpura appellatur. Alteriꝰ verò ac planè diuersæ venationis scitè admodū meminit. Strabo elephantorū venatio, inquit,hoc modo fit:locū aliquē purgatū quatuor aut quinq. stadiorum,

Vs dormientes capiātur

Elephas Eneus.

Musca dapi Li.1L.c.44.

E

Vt elephantes cicures capiãt feros

profunda foſſa circumdant, tum ingreſſum ponte anguſtiſſimo iungunt, deinde tres, aut quatuor
elephantes fœminas ex manſuetis immittunt, ipſi in tigurijs occulti inſidiantur, per diem ſylue-
ſtres non accedunt, per noctem autem ſingulatim introeunt, quibus ingreſſis venatores clam adi-
tum occludunt; poſtea nonnullis ex domeſticis certatoribus fortiſſimos inducentes cum illis pu-
gnant, ſimul etiam eos fame macerant. Qũ verò iam defeſſi fuerint, aurigarum audaciſſimi clam
deſcendentes, quiſque ſui elephantis vterum ſubeuntes, compedes illis inijciunt, quo facto do-
meſticos exhortantur, vt victos verberent: quouſque in terram cadant, poſtquam ceciderint, bouil-
lis loris illorum colla cum domeſticis alligant, & ne aſcenſores excutere poſſint, colla circumci-
dentes in cæſuris vincula imponunt, vt præ dolore vinculis cedant, & quietem agant. Nam col-
lum circumacturis vulnus fune atteritur. Proinde agnoſcentes infirmitatem ſuam vincti ducũtur
a manſuetis. Eorum autem, qui ſunt ętate vel infirma, vel exacta, dimittunt, reliquos in ſtabula
abducunt, & pedibus inuicem iunctis & collo ad columnam validam, fame domant, deinde aut
berba, aut viridi arundine paſcunt. Hi moleſtia afflicti, pabula recuſant ſumere, illi verò cantibus
eos, & tympanis, & cymbalis demulcent ac deliniunt. Hæc itaque Strabo, quæ omnia ſimiliter le-
guntur apud Aelianum. Rex Peguanus etiam pulcherrimam habet capiendi elephantos rationẽ, F
vt ſcribit Gaſparus Balbus Venetus in itinerario ſuo in Indiam Orientalẽ. In Vrbe Pegù, inquit,

Vt in Pegù capiantur.

ingens eſt ſeptum, elephantis capiendis ſolummodo deſtinatum, ex arborum caudicibus conſtãs
duris, robuſtiſque columnarum craſſitudine, inuicem non omnino contiguis, ſed elephantis, vt e-
greſſum, vel ingreſſum prohibeant, homo verò & ingredi, & egredi queat. Tertio ab vrbe lapide
ſylua eſt ingens, elephantis feris abundans: ad quos capiendos: Rex elephantos fœminas aliquot
cicures, & venationis huius peritas, & quæ humanum ſermonem pulchrè intelligunt, mittit, odo-
rifero prius quodam oleo perunctas. Illi enim harum amore, capti, & illecebris, quo ducũtur, pro-
ſequuntur. Hæc itaque præeuntes pedetentim per arborum denſitatem, in qua venatores etiã de-
liteſcentes, eas quid agendum ſit, docent, vrbem petunt. Interea ciuibus, vt ſeſe domibus ab-
dant, iamque adduci feros elephantos, & ad vrbem appropinquare, ſono aliquo edito ſignum da-
tur. Hærent primò feri, iam ſyluas egreſſi, & tanquam inſidias metuentes ſubſiſtunt: tandem ve-
rò dum credunt, propinquam eſſe aliam ſyluam, iter proſequuntur, præeuntibus ſemper fœmi-
nis; quæ vbi ad ſeptum peruenere, per portam introeunt, ſequuntur illi, & cum ingreſſi ſunt, cata-
racta portæ ab alijs venatoribus in ipſo ſepto occultatis dimittitur. Mox fœminæ captatrices ſta-
bula huic rei deſtinata, & ea magnitudine, vt ſingulas ſingula capiãt, occupant, & dimiſſis catara- G
ctis a feris ſeparantur: qui vbi cluſos ſe, captoſque agnoſcunt, præ dolore inſanientes, duabus ter-
niſue horis continuis, flent, plorant, mugiunt, modoque in hunc, modoque in illum venatorem im-
petum faciunt, nocere tamen non poſſunt, quando ille per columnarum ſepti ſpatia, quæ propter
anguſtiam elephantos arcent, vt dictum eſt, effugit, & elephantos fallit; quare in ipſos ſtipites
ſæpenumero tam fortiter irruunt, vt dentes ſuos etiam confringant. Tandem labore delaſſati,
ſudoreque madidi, nedum tamen animum deſpondentes, cùm ſe lædere illos non poſſe vidẽt,
proboſcide ori indita, tantum aquæ ex corpore ſuo hauriunt, vt circumſtantes omnes inundẽt. Ita
delaſſatis rurſus fœminas obijciunt a ſinguli ſingulis in ſtabula pertrahuntur, quæ cum niſi vni-
cum elephantem capiant, fœminæ pereuntes intrant, & per aliam portam exeunt, mares demiſſis
vtrobique cataractis detinentur, atque vinciuntur. Hactenus ille. Albertus (ex Auicenna, niſi fallor)
tradit accepiſſe ſe ex ſene quodam fide digno, Indos facere foueas, in quas eſca illiciente (vtor
eius verbis,) elephanti aliquando incidant, illapſum venatorum aliquis accedens flagro vehe-
menter afficit; tandem alius ſuperuenit, qui ſe elephanto oſtendens percuſſorem illum tanquam
cum increpatione, & violentia ab elephanto reijcit, & mox elephante in fouea relicto diſcedit: re-
dit percuſſor, & rurſus flagellans ab altero ſuperueniente repellitur. Hoc ſæpius iteratur, ita vt
elephas tandem agnito liberatore ſuo, conſpectu eius gaudeat: quo animaduerſo aperitur ei via H
fodiendo, qua poſſit egredi de fouea: egreſſus ſequitur liberatorem ſuum, eique paret. Et hoc idem
(dicit) narrauit mihi vir fide dignus, qui regionem illam peragrauerat, addens percuſſorem ele-
phanti horribili colore faciem, & caput pingere, & habitu vti alieno, ne poſtea ab elephante cicu-
rato agnoſcatur, & in periculo vitæ ſit. Sed & Africa teſte Plinio in foueis elephãtos capit, in quas
decrante, inquit, aliquo protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres conſti-
tuunt, omnique vi conantur extrahere: qua de re ſupra etiam ex Aeliano dictum eſt. Nigittæ au-
tem elephantos venaturi poſt arbores deliteſcunt, ac prætereuntibus elephantis ſagittas, & vena-

Nigritæ vt elephantos capiant.

bula infigunt, ſaliuntque miro modo de loco in locum, vt refert Cadamuſtus, ab vna arbore ad
aliam, donec feriant elephantum, qui cum maxima mole prægrauatur, nequit inſidiantis ictus ve-
lociſſimos deuitare. Si tamẽ id tentarẽt in locis apertis, & patẽtibus, in eis potiſſimum, vbi nullæ
ſunt arbores, non euaderent vires, inquit, elephantorum, quandoquidem nullos homo tantæ per-
nicitatis reperitur, quem mox elephas non comprehendat, etiam non currens, ſed gradatim ince-
dens.

A dens. Qui capiendi modus non omnino diuersus est ab eo, quem his verbis recitat Strabo de elephantophagis: Elephantophagi huiusmodi venationem exercent: Elephantorum gregem per syluam delatum ex arbore aliqua cernentes, eum minimè adoriuntur, sed ad eos qui ponè gradiuntur, clam accedentes, neruos incidunt, nonnulli eos sagittis interficiunt, serpentum felle tinctis. Sagitatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent, & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Eundem vel similem saltem capturam memorat Diodorus Siculus loco suprà citato. Ab hac, inquit, regione qui occasum versus plurimum distant Aethiopes, cum elephantis certant. Habitantes enim in syluestribus, & arboribus refertis locis, elephantorum ingressus atque exitus ex præaltis arboribus obseruant. Multos vnà incedẽtes non aggrediuntur, omni spe vincendi remota. Singulis inijciunt manus, mirabili audacia freti: Nam cùm incedens bestia arbori appropinquat, in qua speculator occultus latet, ex ea desiliens, manibus apprehensa cauda, pedibusque ad dextrum femur oppositis, securi quæ ex humero pendet, leui, vt quæ vnica manu tractari queat, & acie acutissima, dextra manu apprehensa, neruos dextri poplitis crebris ictibus amputat: sinistra manu regens agile corpus, belluæ conatus magna velocitate effugit. In eo namque certamine versatur vtriusque salus, mortis discrimine in alterius vita posito. Elephas *Lib 16. Elephantotophagi.*

B neruis abscissis, quandoque, quia hoc facilè se vertere potest, inclinatus in latus saucium, in terram cadit, Aethiopemque secum trahens interficit. Quandoque ad arborem aut saxum hominem allidens, ipso pondere, quoad animam exhalet, comprimit. Quidam elephantes dolore moti, cùm insidianti obesse nequeant, diffugiunt per campos, quoad continuis securis ictibus ab insidente cæsi decidunt. Tum concurrunt Aethiopum cœtus, & adhuc viuentis bestiæ posterioris partis carnes abscissas edunt. Describt, & Plinius hunc eundem modum belluas istiusmodi capiendi, & Troglodytis eum attribuit, inquiens: Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc solo venatu aluntur, arbores propinquas itineri eorum conscendunt. Inde totius agminis nouissimum speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehenditur cauda, pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cædit; ac præacuta bibenni hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragẽs. Alij ex Troglodytis Aethiopiæ conterminis, vt idem Plinius testatur, tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longiùs. Hos præcipui viribus iuuenes continent, alij connixi pari conatu tẽdunt, ac prætereuntibus sagittarũ venabula infigũt, mox sãguinis vestigijs sequuntur. Quomodo verò *Nerui poplitis vulnerantur.* *Troglodytæ.*

C etiã venenatis sagittis interficiãtur apud elephãtophagos docet Strabo: Nonnulli (ex Elephantophagis) sagittis eos interficiunt serpentiũ felle tinctis. Sagittatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent, & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Legitur porro, & alia venandi ratio apud Aristotelem, quæ talis est: Conscendunt, inquit, mites aliquos animososque elephantos, qui venantur cursuque insequuntur feros: quos cùm occuparint, ferire præcipiunt suis, dum fatigent, viresque dissoluant, tum rector in defatigatum illum insilit, regitque falce: pòst breui tempore fera mitescit atque obtemperat. Quàm diu insidet rector, mitem se quisque exhibet: cum descenderit, alij mansuetudinem seruant, alij suam repetunt feritatem: itaque immitecentiũ crura priora præpediunt vinculis, vt quiescant: capiuntur, & natu iam grandes, & pulli. Repetit, & hoc Plinius admodum succinctè. *Capiuntur in India vnum ex domitis agente rectore, qui deprehensum solitarium abactumue à grege, verberat ferum; quo fatigato transcendit in eum, nec secus ac priorem regit.* Mirum verò viscum dari, quo elephanti capiantur, de quo nimirum sic Gillius ex Aeliano. In Caspio lacu oxyrinchi pisces capiuntur, horum exempta viscera excoquunt, vnde ad permultos vsus accommodatum fit glutinum: nam non modò ad quæcumque applicatum fuerit, adhæreſcit, sed, & firmissimè reticet, vt & decem diebus madefactum nunquam postea dissoluatur; & eo ad elephantos comprehendendos venatores vtuntur, & pulchra facinora edunt. Docet idem Aelianus, quomodo Elephanti, ne in foueas incidere cogantur, aduersus venatores tum *Vt sagitis interficiantur* *Visco capi.*

D armis, tum ignibus resistentes pugnent. Insidiæ, inquit, quas elephantis venatores instruxerint, non eos facilè latent. Nam cùm ad foueam, quàm contra eos suffodere venatores solent, proximi accesserunt, seu naturali quadam intelligentia, seu retrusa, & abdita præsentione, & scientia rerũ futurarum, à progrediendo vlterius se sustinent: ac quam mox itinere conuerso, in venatores inuadunt, vique, & impressione sese in medios insidiatores incitant, simul, & eos euertere conantur, fuga. vt salutem contra insidias superiores facti adipiscantur. Id igitur temporis cùm atrox pugna tùm verò vel hominum vel elephantorum cædes, & occisio fit multiplex. Huius pugnæ ratio talis est. Homines quidem eminus hastas, & iacula intorquentes ac collimantes, ictu directo eos feriũt. Contra elephanti, ex hominibus si quem cecidisse animaduerterint, statim violenter, & corripiunt & ad terram a se abiectum proterunt & conculcant; simul & cornibus (sic enim eorum dentes appellantur) tam diu profligan t, quoad miserabili, & referta acerrimis doloribus morte, hunc projectum affecerint. Cum autem huiusmodi animalia inuadunt, tanquam vela vel ex animi incitatione *Elephantũ & venatorum pugna*

quam

quàm contentiſſimè aures, quas habent patulas, intendunt, & pandunt more magnarum ſtruthionum, qui vel dum fugiunt, vel dum inuadunt, explicatis alis feruntur. Itemque promuſcidibus ſub cornua redactis, & contractis, quemadmodum roſtra nauium pleniſſimis velis repulſa, ſic elephanti vehementi impreſſione irruentes, multos mortales funditus euertunt. Tumque perinde vt tuba belli claſſicum ſonans, clamores vaſtiſſimos edunt. Humi porrò proſtratorum, & genibus contritorum, & oſſibus obtritorum, tantus eſt ſtrepitus, vt vel illinc longiſſimè exaudiatur: necnon ſæpius eliſis oculis, naribus diſtractis, fronte diſrupta, facieique forma amiſſa, non vel a proximis cognatione ſibi noſcuntur. Iam ex ijs nonnulli ad hunc modum inopinatò ſeruantur. Quamuis enim ſanè venatorē beluæ curſus celeritate comprehenderit, præ tamen vehementi impetu, hunc tranſcurrens, genibus in terram præcipitibus actis, cornua aut in radicem, aut in quippiam aliud tale compingit: ex quo retinetur, ac vix dum ſe retraxit, cum venator elapſus iam ſalutem fuga eſt conſecutus. In hac igitur pugna, elephanti ſæpe vincunt, ſæpe item varijs terroribus iniectis vincuntur. Tubarum enim clangor vaſtum clamorem efficit, ipſique homines armis concrepantes, clypeos videlicet haſtis contundentes, & vlulatum tollentes, ſtrepitu vndique omnia circumſonare faciunt: tum verò partim in terra ignem incēdentes, partim ſublime tollentes, ac tanquam funda eum contorquentes, partim ignitos torres iaculantes, atque etiam longas faces in ferarum oculos magna vi inferentes, & intrudentes, eis hæc omnia ægrè intuentibus, timorem afferunt. Vnde adeo impelluntur, exterrenturque, vt interdum in foueam, quam antè declinabant, detrudantur, & compingantur. Hactenus ille, & rurſus, quomodo à venatoribus in fugam acti, incenſis tandem ſyluis, ab ea cohibeantur deſcribit his verbis: Qui venandi elephantes ſcientiam tenent, nobis teſtatur, hos inſectatione venatorum preſſos, cum robore immenſo, tum impetu effrenato atque præcipiti, & quem ſuſtinere poſſit nemo; ſic quidem per maximas arbores, tanquam per ſegetes excurrere, eaſque tanquam ſpicarum calamos, vbi curſum ramorū proceritate retardari vident, perfringere: vbi verò ipſi ex arboribus eminent, & proceriores exiſtunt, tum omni neruorum contentione currere, tum viam inſequentibus præcidere: nec mirum, locorum enim conſuetudinem tenent. Cùm autem ſe ex inſectatorum ſuorum conſpectu eripuerint, eoſque maximis proceſſibus itineris longè, & retrò poſitos ſenſerint, tum ex fuga recipiunt animum, ſimul, tanquam periculo liberati, inſiſtunt: ibique tum metus ſolicitudine expulſa, ex immenſo labore requieſcunt; his interea ad cibi cogitationē memoria excitatur, iuncos, & hederas per arbores erraticis implicationibus ſerpentes depaſcuntur, atque palmarum tenera cacumina, & aliarum plantarum adoleſcentiores truncos. Quod ſi rurſus inſectatores ad eos propiùs adſint, hi etiam iterum ſeſe in fugam impellunt. Cumque ab his multam viam abſunt, ſeſe ex fuga colligentes, requietem curarum ex itineris labore habent. In ſequentes autem præcipitāte ſole debilitati, ſyluā incendunt, & viam illis obſtruunt: quod ipſum ſentientes elephanti, ſe ſuſtinent à progrediendo. Ignem non minus quàm Leones extimeſcunt. Hæc omnia Aelianus. Iam verò quemadmodum variæ ſunt capiendi rationes, ita etiam diuerſimodè domantur, & cicurantur: ſed fame potiſſimum, vinculis, verberibus, & blanditijs, ſiue illecebris, tum muſicis, tum alijs. Dixi ex Ariſtotele elephantos à venatoribus elephantis defatigatos à rectoribus, qui in illos inſiliunt, falce regi, indeque breui tempore miteſcere, & obtemperare, & quamdiu inſidenr rectores, mitem ſe quemlibet eorum exhibere, cumq; deſcenderint, ab alijs manſuetudinem ſeruari, ab alijs ſuam repeti feritatem: itaque immiteſcentium crura priora præpediri vinculis, vt quieſcant: capi autem, & natu maiores, & pullos. Tradit, & Aelianus Indicum elephantum, ſi robore ætatis confirmatus capiatur, ex feritate ægrè traduci ad manſuetudinem: & quod deſiderio libertatis teneatur, ideo cædes facere; ac ſi vinculis deuinciatur, & conſtringatur, magis incitari animo, neque vllam ſeruitutem perpeti: ideoque Indos varijs, & multiplicibus cibariorum illecebris eum delinire ſtudere: illum tamen nihil de acerbitate ſua remittentem, nihilque ab ijs blandicijs miteſcentem ijs præclare contemptis, pergere ijſdem infeſtus eſſe. Tum Indos inſtrumento quodam muſico vernaculam cantiunculam ei canere, elephantum animum attendere, auremque ad audiendum erigere, & ſuauitate illius demulceri, animi incitationem comprimi. Tum paulatim in obiectum cibum reſpicere, & tametſi omnibus vinculis exoluitur, tamen cantu deuinctum non amplius ad priſtinos mores à manſuetudine deficere. Aliàs etiam idem Aelianus, quid elephantis, poſtquam capti ſunt, faciant domitores, vt manſueſcant, his verbis refert: Primò in ſyluam non ita longo interuallo ab ea foſſa, vbi comprehenſi ſunt, diſtantem, ſic eos ſtrictè conſtrictos funibus trahunt, vt ne permittant quidem, neue hi præcurrant, neue rurſus retrahantur: deinde certo, & dimenſo ſpatio horum quemque ad maximam arborem alligantes, vt neu in anteriorem partem inſilire, neue rurſus admodum in poſteriorem reſilire queant, neue ipſis ex funis laxitate facultas ſit ad inferendum iniuriam, victus tenuitate, & fame, horum robur frangunt. Poſtea verò quam eorum domitiores duritiam animi tamdiu paulatim molliuerunt, quoad priſtinæ inexpugnabili feritatis

Vt incenſis ſyluis cohibeantur.

Igne terrentur.

Vt domētur.

Vt manſueſcant.

eos cæ-

A eos ceperit obliuio, de manu cibum sumendum dant. Hi necessitate pressi, cùm non malitiosè iam, tum verò hilarioribus oculis, & mansuetioribus, quàm essent soliti, intuentur. Horum autem qui sunt ætate robusti, vinculis ruptis, cùm dentium robore, tùm verò promuscide arbores reuellunt, & frangunt, vixque serò admodum partim fame, partim ciborum illecebris, partim verberibus mansuefiunt. Alicubi rursus inquit: Indi homines licet permulti, & magna machinati, non elephantos iam ætate procedente confirmatos facilè comprehendere queunt. Quare ad loca fluminibus proxima (roscida enim, & palustria pascua frequentant) venatores profecti, eorum catulos tantùm capiunt. Hos cùm adhuc ætate infirmos, & teneros ceperunt, ciborum blanditijs, & assentationibus ad parendum informant, ac instituunt, blandiloquentiaque mansuefaciunt: Hominum enim indigenarum linguam elephanti intelligunt. Breuiter perinde illos quasi infantes pueros alunt, partim cibaria eis largientes, partim disciplinas tradentes: quæ res efficit, vt ipsi ad obediendi facilitatem transferantur, & exuta feritate humanitatem induant. Hæc itaque omnia Aelianus. Strabo verò etiam Indos tradit ex captis elephãtis eos, quos nec senectus nec iuuentus inutiles facit, in stabula ducere, & pedibus inuicem vinctis, & collo ad columnam bene compactam, fame domare, deinde herba vel arundine viridi reficere, dehinc obtemperare docere alios *Lib. 15.*
B oratione, alios cantu aliquo, vel tympani sonitu delinire. Raros esse qui non facile mansuescant: esse enim natura mites, & mansuetos, & ad rationale animal proximè accedere. Facilè autem mansuescere elephantos posse etiam Aristoteles testatur; qui, & aliàs inquit mites, & mansuetudini eos addictos esse. *Natura mites esse.* Plinij verba de domandi ratione eruditis suspecta sunt. *Domantur* (inquit) *rabidi fame, & verberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem catenis coerceant*: Gesnerus quærendum nobis proponit, an rectè hic legatur catenis, ipse interim mauult plagis, ex Aristotele id est, inquit, verberibus, quam vocem Plinius etiam proximè antè posuit: alij verò viri docti scribunt non elephantis, sed elephantarchis, (vt annotauit Baptista Pius noster in commentarijs suis in quintum Lucretij:) sic vocant magistros, admotis: adduntur enim magistri domandis elephantis, qui tanquam mansuetarij illos exuere feritatem docent. *Plinij locus expensus.* Ipse autem Pius re diligentissime perpensa, nihil immutandum arbitratur, quando Arrianus, & Albertus libro de animalibus octauo produnt elephantum ferum aduentu cicuris mansuefieri, quod quo pacto fiat, te (inquit) authores instruent. Quòd elephantis alijs, non elephantarchis legendum sit, Pliniana verba in præcedenti capite te docere possunt. *Capiuntur* (inquit Plinius) *in India, vnum ex domitis agente rectore, qui deprehensum solitarium abactumue à grege verberat ferum.* Concinunt Arriani hæc verba:
C *Vehemens ineunt mansueti cum indomitis certamen elephanti. Vincuntur haud ægrè, vt par est, feri, & agrestes, fame iam ante ac siti domiti deficientibus animis. Descendunt elephantes venatores, summos pedes agrestium nihil vltra reluctantium colligant, tum mansuetis iubent multis eos plectere verberibus, donec victi, & fatigati malis in terram cadant, stratorum collis laqueos induunt, iacentesq; conscendunt.* Apud Plinium illa verba: *tumultuantem catenis coerceant*, ne intelligas, quòd elephas coerceat catenis tumultuantem: sed quòd domesticus coorcet ferum, & nuper captum elephantum tumultuantem in catenis, quibus vt tradit Arrianus pedes, & colla stratorum impediuntur. Dictio namq; catenis verbo illi tumultuantem, annectitur. *Pij error.* Hactenus Pius, Arriani verbis, vel male intellectis, vel nimis præcipitanter citatis, nõ enim elephãtes venatores descendere, & summos pedes agrestium nihil vltrà reluctantium colligare scribit, vt ille citat, sed venatores homines intelligit, quẽadmodum suprà etiam ex ipso diximus: cui etiam Strabo consentit his verbis: cùm iam defessi fuerint, rectorũ audacissimi clam descendentes, quisque sui elephantis vterum subeunt, atque hinc subito syluestrium vterum subeuntes, compedes illis inijciunt. Quamobrem ego eorum probo sententiam, qui elephantarchis legunt. Nam, & Gesneri restitutio nulla est: quid enim attinebat addere domari plagis, cùm iam dixisset Plinius, domari fame, & verberibus.
D

CIBVS. POTVS.

ELEPHANTI palustribus herbis non parum affici, ostendit Diodorus Siculus loquens de quibusdam Aethiopiæ populis, *Accedunt* (inquit) *ad eos ex superiori plaga elephanti allecti (vt quidam tradunt) fertilitate loci, pastusq; suauitate; Paludes enim mirandæ à ripis fluuij manant, in qnibus multi varijq;, vt alga, & arundines, nascuntur cibi, quos cùm degustant, libenter in his locis morantur, consumentesque vt plurimum nutrimenta hominum compellunt ad alta loca fugere.* *Herbæ palustres. Lib. 4. cap. 1*

Aloysius Cadamustus ait eos arborũ folijs viuere, indeq; esse, quòd arbores deuastent, nã si stipitẽ natura illa manu amplexi fuerint, quantumcunque ingentẽ ab arbore diuellere. Sed, & truncos ipsos gratissimo in cibo habẽt, vt Plinius, & Solinus aiunt, palmasq; excelsiores fronte prosternunt, *Arborum folia. Trunci.*

Fructus. Poma. nunt, atque ita iacentium aſſumunt fructum. Amant, & aliarum arborum fructus, & poma potiſſi- E
mùm, quorum tantum deuorabat elephas ille, quem ex Goropio depinximus, vt modij quatuor
Melones. excederentur. Quantoperè autem melonibus delectentur, annotauit Hermolaus in Dioſcorid.
Luſitani regis (inquit) Liburnicæ inter alia meridianæ illius nauigationis miracula, melones in
Aethiopia nobiliſſimos haberi prædicant, quorum odorem elephãtes ſagaciſſimi olfactus animal,
Radices. de longinquo ſentiant, aduolanteſq; cucumeraria tota depopulentur, & proterant. Chriſtophorus
Acoſta gratum eis pabulum eſſe ſcribit, radicem muſæ: veſci item radicibus ficus Indicæ, & ramis
eiuſdem; quapropter veriſimile eſt, non tantummodò cum cætera pabula defecerint, radices ef-
fodere, vt Aelianus aſſerit, ſed alijs etiam temporibus: nam, & ipſe ibidem addit, eum qui primus
ex radicibus prædam reperit, regredi, vt, & ſuos gregales aduocet, & in prædæ communionem
deducat. Diximuſq; ex eodem elephantos dentium alterum acutum ad propulſandas iniurias ſer-
Hordeum. uare, altero radices effodere, & arbores extirpare. Cicuribus præter alios cibos hordeum datur,
vt ſuprà etiam meminimus. Ariſtoteles eodem paſtu modios Macedonicos eius frumenti nouem
edere poſſe profitetur: tantũ dare tamen periculoſum eſſe: ſex autẽ aut ſeptem dediſſe modios, in
Cur plantis veſcantur. vſu frequenti ſatis eſſe, ſed farinæ non plus quam quinque. Oportuiſſe autem elephantos, vt plan-
tis, fructibus, & herbis veſcerentur, Cardanus aſſerit, nam aliter probum animal eſſe non potuiſſe, F
Lib. 10. de ſubtil. quandoquidem omnia animalia quæ carnibus veſcuntur, ſunt iracunda, fradulenta, crudelia, &
ſuperba. (Plinius quidem ſapientiſſimos eſſe ait, quia frugibus veſcuntur.) Accedere, quod tantæ
moli plurimus fuiſſet neceſſarius cibus, vt vel perpetuo eſurire, vel animalia cuncta deſtruere co-
geretur. Fuiſſe etiam neceſſarium, vt in perpetuo motu ad perſequendas feras eſſet, quod tantę
moli fuiſſet incommodum. Sed herbas tamen cùm exigui ſint nutrimenti, breuem vitam fuiſſe
effecturas, vt inquit Hippocrates: quam ob rem oportuiſſe cum truncis arborum, & fructibus ve-
ſci. At his cum terræ plurimum admiſceatur, & lapillorum quandoque, ob id neceſſarium fuiſſe,
An lapides, & terrã impunè edat. vt illius corpus à talium eſu haud offenderetur, aliàs perpetuò ægrotaturum. Non igitur terra
aut lapidibus deuoratis offendi. (Ariſtoteles ægrotare elephantes ſcribit ſi comendant terrã, niſi
ea frequenter vtantur: nam ſi frequenter, (inquit) nihil ſentiunt mali: lapides etiam interdum
deuorant. Sic & Plinius: *& terram ediſſe ijs tabificum eſt, niſi prius mandant: deuorant autem, & la-
pides.*) At fructus, & rami arborum cùm perſæpe altiores ſint, quàm vt animal efficere poſſet tantę
magnitudinis, quod poſſet illos attingere; duritie igitur capitis proboſcidiſq; & dentibus illum
Proboſcidis vtilitas. muniuiſſe naturam ad euertendos arbores. Adiuuare, & proboſcidis longitudinẽ ad decerpendos
fructus, & ramos, ne vniuerſas arbores euertere cogeretur, quod illi laborioſum fuiſſet, atque dã- G
noſum, nec ſolùm ipſi, ſed alijs ſublato alimento in poſterum. Aelianus tradit elephantos poſt-
quam cicures euaſerunt, panibus maximis, hordeo, caricis, vuis, alijs, iunco, palma, hederaceis folijs
Potus. veſci. Quod attinet modò ad potum; idem Aelianus prodidit, claræ, & nitidæ aquæ potionẽ ele-
phanto inimiciſſimam eſſe, nec prius bibere, quàm conturbarit; turbidam enim, & ſordidam ei ſua-
Aqua turbida. uiſſimã eſſe: proinde cùm ad flumen aut lacum acceſſerit, cœnum pedibus perturbare. Huius
rei cauſam Simocatum adferre, quòd in aqua pura ſuam ipſe vmbram extimeſcat: ideoque ſolere
Indos, cùm traijcienda eſt aqua, obſcuram & illunem obſeruare noctem. Idem ait elephantum
gregarium aſſuefactum, aquæ vti potione: ei verò qui ad bellum certat, non modò ex vitibus con-
fecti, ſed etiam ex oryza factitij vini vſum indulgeri, & alicubi refert potionem, qua Indi pro vino
Vinum. vtuntur, ideo ipſis largiri, vt ad prælium audaciores reddantur. Vini autem potu gaudere habe-
mus ab Athenæo, qui ex lib. Ariſtotelis de ebrietate, elephãtes, & Simias vini potu inebriari pro-
didit. Legimus modò etiam apud Ariſtotelem, bibi ab elephanto vini quinque mares, quæ men-
ſura heminas continet ſex. Elephas ille, de quo diximus ex Goropio, vna vice plures quàm ſede-
cim vini libras bibebat, idque toties iterabat, vt menſurã potus à philoſopho proditã facilè æqua-
Sitis patientia. turus videretur. Sitis ſunt perquam patientes, tradit enim Aelianus ſine potione octo dies ferre. H

COITVS. PARTVS.

Quando incipiant coire. LEPHANTVS tam mas quàm fæmina incipit (inquit Ariſtoteles) coire anno
ætatis vigeſimo: Et rurſus: Elephantes fæmina incipit coire anno, aut duode-
cimo, cum celerrimè, aut quintodecimo cum lentiſſimè. Mas quinque aut ſex an-
nos natus ſuperuenit ineunte vere. Quod poſtremum Plinius videtur repetiſſe,
Mas (inquit) *coit quinquennis fæmina decennis*. Solinus affirmat mares ante quin-
quennium, fæminas ante decennium, coitum neſcire.

Adeo de tẽpore, quo primò coitũ exercẽt iſtiuſmodi feræ, variant authores. Strabo aſſerit, ma-
ri tẽpus coeundi eſſe, cũ domi detẽtus fuerit, & ſęuierit: tuncq; pingue etiã quiddam emittere per

A spiramentum quod ei secundum tempora est; fæminis verò cùm hic idem meatus apertus fuerit. Arrianus quoque Venerem appetere ait verno tempore, more bouis & equæ cùm feminis spiracula quædam circa tempora adaperta spirât. Similiter de coitus modo variare authores reperio. Elephantos etenim, camelos, tigrides, lynces, rhinocerotes, auersè coire testatur Solinus ex Plinio, qui, vt suo loco annotauimus, auersa eis genitalia esse adijcit. Ad quem coeundi modum allusisse Horatium Porphyrio credidit, cùm de Canida canit: *An auersè coeant.*

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris (

Indicare nimirum poetam tantæ deformitatis, tantique fœtoris libidinosam illam mulierculam esse, vt nullus possit cum illa concumbere, nisi auersè, more barrorum, idest elephantorum: *Horatius explicatus.* cui expositioni fauet Hermannus Figulus Hirsfeldianus: Digna, inquit, quæ cum elephantis rẽ habeat, non cum viris. Hoc autem ideo dicere videtur, quod elephanti rarò, & auersi coeant, & propterea deformitatem eius videre nequeant; Addit tamen etiam intelligi posse, comparatione facta ad elephanti deformitatem. Iacobus verò Cruquius barros hic dici posse putat gerulos adustos perpetuo sole valido, & succulento corpore, ideoque eos vocare nigros, non etiam analogia ab elephantis accepta, vt habet, inquit, commentator, qui vt magno erant animi stupore, ita nul-
B lo nitore corporis, nulla munditia gaudebant, homines plebeij, & moribus planè impoliti, vnde & barros amaros illos, & insuauis conuersationis homines, quorum meminit in satyris Horatius, *Barriqui.* dictos autumat, nisi etiam de ijsdem hic poetam agere quis malit. Inquit autem ibi Horatius:

-------Adeo sermonis amari

Sisennas, barros vt equis præcurreret albis. *Li.1.Sat.7.*

Vbi Porphyrios barros ait fuisse maledicentissimos, & esse poetæ sensum. Persius tantà erat amaritudine orationis, vt de Sisennis, & Barris petulantissimis, & nobilissimis conuitiatoribus triumphum ageret. *Li.14.c.20.* Ita, & Adrianus Turnebus Horatium de anu loqui scribit deformissima, & turpissima fœdissimisque, & nigerrimis digna amatoribus, quales (inquit) erant Romæ Barri, de quibus citat deinceps eundem, quem iam recitauimus, poetæ versum; & postmodum, non perinde, inquit, placet de elephanto, qui, & barrus Latinè dicitur, intelligi: quod si placet, tot enim interpretum consensum vereri decet, cùm elephas animal sit inconditum, incompositum, informis molis, turpissimum, & deformissimum spectaculum, dignam tali deformitate amatoris intelligimus. Albertus Magnus elephantum fæminam ait in coitu sedere, hoc est, se submittere, marem superuenire, *Coeundi mundus.*
C siue vt ille loquitur, super eam equitare: ideoque fæminam descendere in foueam aliquam, vt mas commodiùs superueniat: præcipuè verò in aqua iniri desiderare; indeque tam fæminæ quàm mari maximè commoditatem accedere, quoniam is, & coiturus per aquam faciliùs tollitur, & post *Locus.* coitum facilius descendit: Lego, & apud Etymologum: Coeunt non in terra propter corporis grauitatem, sed in aqua palustri, quod leuiores nimirum fiant, aqua attollente corpus maris, conscensuri fæminam. Cæterùm habemus ex Aristotele, subsidere fæminam, clunibusque submissis insistere pedibus ac inniti: marem superuenientem comprimere, atque ita munere venereo fungi. Contingit aliquando, vt ait idem Albertus, ex Auicenna, marem coire cum fæmina in regione, quæ dicitur Virgea de Caureryuyz: quod quidem mirũ videbatur, cùm aliàs extra terram natalem suam, hoc est, Indiam, coire non soleant. Tum temporis verò extra Indiam in regionem Corascenorum, & finitimam educti coibant. Mas fæminam saliens culmo (Gesnerus proboscidem intelligere conijcit, cùm in singulari numero proferat: nam alibi dentes eius siue cornua barbari culmos appellant) caudam eius remouit. Nugatur quidam physiologus siue author de natura rerum, elephantos operam proli daturos, Orientem versus pergere ad proximum Paradiso locum, ibique inuentam mandragoram primò gustari à fæmina, deinde persuasum ab ea marem, sicque misceri, & fæminam concipere. Diodorus Siculus interprete Pogio, ait elephantes coire, non sicut quidam putant promiscuè, sed velut equi, & reliquæ quadrupes. Quid autem per pro-
D miscuum coitum intelligat ex Græco textu peti debet, quo ego destituor. Tempore coitus teste Plinio (ex Aristotele) maximè efferantur, & stabula Indorum dentibus sternunt, quapropter arceri coitu, fæminarumque pecuaria separari. *Furiunt tẽpore coitus.* Est nihilominus, & pudor in coitu, & temperantia: *Pudor.* pudore enim nunquam nisi in abdito coire suo loco diximus: & mas coitum triennio interposito repetit, vt refert Aristoteles, fæminamque quam grauidam reddidit, eandem præterea nunquam patitur. *Temperantia.* Fæminam iniri dici tradit Plinius quinis cuiusque anni diebus, nec amplius, sexto perfundi amne, non ante reduces ad agmen. Idem etiam legimus apud Solinum: Biennio, inquit, coeunt quinis, nec anplius in anno diebus, non prius ad gregarium numerum reuersuri, quàm viuis aquis abluantur. Cùm igitur aperte, & in aliorum oculis non coeant, sed secedẽtes, fit, vt quàm diu in verò gerat, non satis constet: id quod Aristoteles quoque fatetur his verbis: Ferendi vteri tempus alij annum, & sex menses, alij triennium statuunt: causa quamobrem hoc incertum sit, quòd non pateat coitus. *Quandiu vterum gerat.* Ipse autem philosophus naturæ rerum consultissimus, vterum biennio gerere asserit:

aſſerit: Strabo menſibus, vt minimum, ſexdecim, vt plurimum, octodecim, cui Diodorus Sicu- E
lus, & Arrianus aſſentiunt. Aelianus dubius, cui debeat ſubſcribere: biēnium, inquit, gerere vte-
Lib. I. rum audio; alij ſeſquiannum tantùm grauidas eſſe aiunt. Alij etiā ex veteribus octauo à coitu an-
no, alij decimo parere crediderunt. Hinc apud Apuleium lego: *Et vt cuncti numerant, octo an-
norum onere miſella illa velut elephantum paritura diſtenditur*: quæ tamen verba etiam de enormi
In Sticho. ventris tumore intelligi poſſunt. De decennali partu Plautus ait: *Auditur hoc ſæpe vulgò dicier, ſo-
lere elephantum grauidam perpetuo eſſe decem annos*. Ait, & Plinius, decem annis geſtare vterum
vulgus exiſtimare: Opinio eadem fuit Oneſicriti apud Strabonem, vbi tamen interpres pro κυΐσκονται δεκατίαν, ideſt, decennio graueſcunt vtero, non bene tranſtulit, concipiunt decimo anno.
Pariendi modus. Partus, vt Aelianus annotauit, in caput procedit in lucem. Parit autem teſte Ariſtotele, enitens
poſterioribus cruribus, & ſubſidens, cum dolore. Quot verò vnico partu pariat, alij rurſus aliter
tradunt. Plinius animalia quo maiore ſunt corpore, eò minus fœcunda eſſe ait, & ſingulos pare-
Quot pariat re, & inter ea enumerat elephantos, camelos, equos. Sic, & Diodorus Siculus fœtum edere vni-
cum ſcribit equarum more. Sed, & Ariſtoteles ſingulos parere teſtatur, viuiparum namque animal
eſſe. Quem locum Plinius aliter quàm nunc legitur, repetit: *Decem annis*, inquit, *geſtare in vte-* F
ro vulgus exiſtimat. Ariſtoteles biennio, nec amplius quàm ſemel gignere, pluresue quàm ſingulos.
Non ſemel parere. Aduerbium autem illud ſemel apud Ariſtotelem non legitur, quod, & Scaliger aduertit: Puta-
bam, inquit, temere additum à librarijs: adij oraculum, ideſt, Hermolaum: nihil reſpondit: er-
gò Solinum conſulimus; eadem ſuo more repoſuerat, fidelis plagiarius. Quid igitur tandem? Nam
ſi binis parentibus vna ſuccedit ſoboles, neceſſe eſt ad nihilum tandem. Non ſolùm verò plus ſe-
mel parit, verùm etiam plures ſingulis: Sic Scaliger, qui iam etiam dixerat, & ternos, & quater-
nos parere. Ad ſummum verò quaternos vno partu excludere Aloyſius Cadamuſtus atteſtatur.
Cap. 29. Partus magnitudo ſecundum Aelianum eſt inſtar porci integræ ætatis, & iuſtæ magnitudinis, vel
Partus magnitudo. ſecundum Ariſtotelem magnitudine vituli: Idem alibi clariùs, bimeſtris aut trimeſtris vituli ma-
gnitudine eſſe ſcribit. Plinius verò, *Elephanti*, inquit, *vt diximus, pariunt ſingulos, magnitudine
vituli trimeſtris*. Aelianus quodam operis ſui loco anniculum vitulum magnitudine adæquare
ait: quæ tamen magnitudo impar parentibus comparata eidem videtur: ait enim alio loco elephan-
tum in quadrupedum genere ex minimo maximum euadere; vt ex aquatilibus crocodilum, ex vo-
lucribus, magnam Struthionem. Plutarchus in libro Vtra animalium prudentiora, &c. Latinè red-
dito tradit, elephantorum fæminas proximè vias, quò carniuoras beſtias minimè accedere ſciunt, G
fœtus comprimis edere, ſed falſus eſt interpres, cùm hoc ἐλάφων, vt in melioribus codicibus le-
gitur, ideſt ceruorum, non elephantorum naturæ conueniat: etſi mirus interim ſit elephantorum
erga fœtus amor, vt ſuo loco indicauimus. Nugaciſſimum etiam eſſe arbitror, quod ſcribit au-
thor de natura rerum, elephantem parturientem aquam ingredi vſque ad vbera, illicque parere
metu draconis, qui extra aquam parienti fœtum deuoret. Marem præterea à pariente non recede-
re, propter ſerpentem, qui inimicus ſit eius, ſicut draco. Fœtus ſtatim vt natus eſt, cernit, & am-
bulat, teſte Ariſtotele, & ore ſugit, non promuſcide. Lactant vſque ad annum octauum, vt re-
fert Arrianus in Indicis.

GRESSVS.

Velocitas. RADATIM ambulat elephas, propter corporis nimirum grauitatem. Nemi-
nem tamen eſſe aiunt tantæ pernicitatis, quem ſuo inceſſu non comprehendat, &
aſſequatur. De elephantorum inceſſu hæc ferè Ariſtoteles prodidit. In libro de H
communi animalium greſſu ait, *Accedit quoque motum præſtari, etiamſi nullus cru-
rum flexus agatur, quemadmodum puſiones ſerpere videmus. Quinetiam elephanti ita
ſe mouere diuturna hominum fama celebratur; quæ tamen falſa confirmata eſt, cùm id genus anima-
lium inflexu, & in ſcoptulis opertis vel in clunibus adducto ſeſe moueant.*

Et alicubi: *Elephas non, vt aliqui retulerunt, agit, ſed conſidendo crura inflectit, nequit tamen præ
nimio pondere vtrumq; in latus æquilibrio quodam vergere, ſed aut læuo incubat, aut dextro, atque eo
ipſo habitu requieſcit. Flectit certè hic ſuos poſteriores poplites modo hominis.* Et rurſus. *Flectunt
cæteræ quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quam homines ſua membra.* Sic, & Plinius:
*In poſterioribus elephanto articuli breues. Idem poplites intus flectit, hominis modo, cætera animalia in
diuerſum.* Ex Vartomanno autem etiam ni fallor dictum eſt, articulos crurum non tam ſublimes
habere, vt aliæ animantes, ſed humiliores, terram verſus. Vnde fortaſſis eſt, quod faceſſat inſi-
dentibus eos negocium; nam vt ipſe, & Cillius ſcribunt; inſueti inſidendi in eis, non aliter quàm
ij qui in mari nauigant, in nauſeolam incidunt, neque inſiſtere poſſunt. Quod tamen de proue-

ctioribus

A ctioribus intelligi debet. Siquidem vel iisdem attestantibus ex adolescentium molli gradu sessor tantoperè delectatur, vt si mula veheretur gradaria. *Differentia gressus pro ætate.*

VOX.

ΣΥΡΙΓΜΟ`Σ quamuis magis propriè homini tribuatur, & serpentibus, vt constat ex hoc Aristotelis: ὅσα μὲν ᾠοτόκα ἐςιν, ἀφίησι φωνὴν, ἀσθενῆ μέντοι. καὶ τὰ μὲν συριγμὸν, ὥσπερ οἱ ὄφεις. τὰ δὲ συριγμὸν μίκρον, ὥσπερ αἱ χελῶναι. Vertit Plinius: *Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus*; aliquando tamen de elephante etiam dicitur, vt apud Arrianum in expeditione Alexandri: ὡς δὲ καματηρά τε τὰ θηρία καὶ οὐκ ἔτι αὐτῷ ἐρρόμεναι αἱ ἐκδρομαὶ ἐγίγνοντο ἀλλὰ συριγμῷ μόνον διαχρώμενα, ὥσπερ αἱ πρόμναν κρουόμεναι νῆες, tantum barrientes, & rudentes. Barrire ait Festus, atque hinc barrum vocari dictum est, vocemque barritum: qua item clamorem militarem intelligi, quem Romani cum hostibus congressuri edebant, legimus Galli item B & Romani, quibus inconsulta ira, & furor est, quando cum hoste congredi parant, dissono, & truci cantu, prælia inibant, quem quoque barritum vocatum fuisse Alexander ab Alexandro scribit, ex Tacito nimirum, cuius hæc sunt verba in libro de moribus Germanorum: *Sunt illis quoque carmina, quorum relatu quem barritum vocant, accendunt animos, futuramque pugnam ipso cantu augurantur.* Meminit huius quoque vocis Vegetius, *Clamor autem* (inquit) *quem quidam barritum vocant, prius non debet attolli, quàm acies vtraq; se iunxerit.* Frustra itaque nonnulli pro barritus legunt barbaricus, propterea quod Festus istiusmodi clamorem vocat barbaricum, quod eo genere barbari vtantur: apparetque nomen inde ortum, quoniam terribilis sit in pugna elephantorum stridor, vt suo loco ex Marcelino dicetur.

Sibilus. *Barrire.* *Lib.4.c.7.* *Lib.3.c.18.* *Barbaricus clamor.*

AFFECTVS, EORVMQ. CVRA.

ELEPHANTOS (inquit Aristoteles) cæteris malis immunes aiunt; inflatione autem alui infestari: Plinius addit alui profluuium: *Frigoris*, inquit, *impatientes sunt: maximum hoc malum, inflationemque, & profluuium alui, nec alia morborum genera sentiunt.* Atqui non solùm inflatione laborant, sed iis præterea affectibus, qui inde dependent, quod testatur idem Aristoteles his verbis: *Morbis inflatione contractis laborant; quo fit, ne possint excrementum vel vesicæ vel alia reddere.* Profluuij verò etiam meminit philosophus, quem in eis affectum Niphus colicum esse conijcit. Quo cùm vires languerint, curantur potione aquæ calidæ, inquit, & cibo fœni melle imbuti; vtrumque enim id sistit profluuium alui. Iam, & ex Aeliano discimus, oculorum affectionibus corripi. Ait enim: In oculorum morbis, bubulum lac tepefactum infundunt, quo hi remedio oculos aperiunt, & magno cum voluptatis sensu sicut homines, vim medicinæ agnoscunt. Idem Aelianus post mentionem de vulneribus eorum, & oculorum morbis factam; cæteris quibus tentantur, inquit, morbis, vinum nigrum medetur. Quod si hac medicina ex morbo non liberantur, insanabiles sunt. Quæ omnia ferè etiam apud Aristotelem est legere, necnon, & apud Arrianum. Scribit item Aelianus Indos captis elephantis, eorum vulnera aqua primùm tepida eluere: deinde si hæc ipsa luculenter sunt alta, butyro vngere, postea inflammationem lenire, suillam carnem recenti sanguine madentem, & calidam admouentes. Hoc, & Strabo breuiter scripsit: D Vlcera suillis carnibus fouent. Aristoteles etiam ait, cùm humeri dolent, carnibus suillis assis iuuari. Furor eorum (eo enim tentari aliquando, ac potissimum tempore coitus, antè dictum est, sed, & Aelianus ait, ex cursu furijs incitato,) fame, & verberibus domatur, elephantis alijs admotis, qui tumultantem feriant, vt scribit Aristoteles, vel qui cæteris coerceant, vt Plinius. Quotannis autem in furias agi reperio, tuncque nemini parcere, sed obuium quemque proterere. Antè verò quàm huiusmodi ægritudine, & amoris furore corripiantur, à suis rectoribus in agros deduci, atque istic validis firmisque catenis ferreis constringi solere: furoris enim indicium agnoscere, ex quadam oleosa materia, quæ ex illorum auribus affluit. Medicari autem huic ægritudini ipsorum rectores, grauiter illos obiurgando, & rationibus demonstrando, vilis, & degeneris esse animi ob amorem ita in furias agi: deinde certa quædam medicamenta illic vsitata adhiberi: maximam eorum castigationem esse, grauibus verbis illos obiurgare: tametsi interdum anteriores pedes subleuare eos iubeant, plantasque cum hamulis feriant, dicentes sese eos vti pueros castigare ob stultitiam. Hæc ferè Christophorus Acosta.

Furor.

 B

ÆTAS.

Quot annos viuant.

LONGISSIMAE vitæ eſſe elephantos vero verius eſſe video, cæterùm quot annis viuant, affirmare non auſim, quando alij plures, alij pauciores (multos tamen omnes) ei tribuunt. *Viuunt plerique* (inquit Plinius) *quantum longæui homines: quidam ad ducenteſimum perueniunt annum. Ariſtoteles viuere ducentis annis & quoſdam trecentis exiſtimat.* Sed apud Ariſt. hæc legimus: *Elephantos alij annos ducentos viuere aiunt, alij trecentos.* (Hoc, & Aelianus tradit,) & rurſus: *Viuere elephantos mares alij annos ducentos, alij centum, & viginti aiunt: fæminas ferè totidem.* Arrianus ait, *vt longiſſimum, annos circiter ducentos viuit: ſed multi ante hoc tempus morbo pereunt.* Solinus quaſi pro affirmato viuere aſſerit, in annos trecentos. Et Oneſecritus recitante Strabone dicit eos ad trecenteſimum annum viuere, raros ad quingenteſimum: circiter ducenteſimũ robuſtiſſimos eſſe. *In Hexam. homil. 9.* Tradit, & Baſilius, ſuo quoq; tempore fuiſſe, qui certò ſcirent, viuere elephantum annos trecentos, atq; adeò his tanto plures: cauſamq; aſcribere inarticulatæ membrorum compagi, nec vllis diſtinctæ articulis. Diſcimus verò etiam ex Philoſtrato de elephantorum ætate, quod longiſſimæ vitæ F *Lib. 2. c. 6.* ſunt, ab alijs pluribus ſcriptum eſſe: veruntamen qui habitant apud vrbem Taxilam, omnium vrbium Indię maximam, elephantem inueniſſe perhibere, quem vittis, & myrteis coronis indignæ ornabant, aſſerentes vnum ex ijs eſſe, qui pro rege Porro aduerſus Alexandrum pugnauerat: quẽ propterea quòd in pugna promptiſſimè verſatus eſſet, Alexãder Soli dedicauit. Eſſe autẽ illi torques aureos circa dẽtes, ſeu potiùs cornua libeat appellare, & in torquibus literas Græcas *Elephas Aiax dictus.* inſculptas, hæc verba referentes: *Alexander Iouis filius Aiacem Soli.* Hoc enim Aiacis nomen ipſe elephãto impoſuit, magnum magno nomine exornans. Conijcere autem indigenas annos quinquaginta ſupra trecentos, ab ea quam diximus, pugna ad ea tempora interceſſiſſe, cùm tamen ſcire non poſſint, quot fuerit natus annos, quando pugnæ interfuit. Iubam verò quondam regem Libyæ in ſcriptis retuliſſe, equites Libycos quandoq; elephãtis inſidentes inter ſe pugnaſſe, fuiſſeq; alteri elephantorum parti turrim dentibus inſculptam, alteri verò nihil, cumq; nox pugnantes occupaſſet, partem quæ turrim in dentibus geſtaſſet, ſuperatam in Athlantẽ montem confugiſſe, ſe verò poſt id tempus annos quadrigẽtos ex ijs vnum cepiſſe, qui aufugerant, & inſigne illius dentibus inſculptum inueniſſe, quaſi nuper fabricatum, nullaq; ex parte conſumptum. Hæc Philoſtratus. Iuba etiã rex, vt refert Aelianus, elephantum ſcribit patri ſuo fuiſſe, qui multa ſęcula vixiſſet, nẽpe qui emanaſſet, & per manus traditus fuiſſet, vſq. ab huius alta ſtirpe. Et Ptolomæo Philadelpho Aethiopẽ G elephantem fuiſſe, qui vel multas ætates vixiſſet, vel ex hominum conſuetudine, vel institutione manſuetiſſimum: atq; idem ipſe ait, ſe vidiſſe elephantum Seleuci, cognomine Nicanoris, qui vſq; *Cerui viuacitas.* ad Antiochorum poſtremam expugnationem vixiſſet. Pauſanias autem ceruum elephanto viuaciorem eſſe ait, illius ceruæ exemplo, quam dominam appellabant, deæ ſacræ, quam Leocydes vidit, cum torque, in quo inciſæ erant literæ: *Hinnulus excipior ſoluente Agapenore Troiam.*

Cauſa longę vitæ. Plinius tradit, iuuentam eorum à ſexageſimo incipere: ex Ariſtotele, qui, florere, inquit, circa ſexageſimum narrant. Ex dentium quantitate ætatem futurã cognoſci referunt: Scribit enim Cadamuſtus, ſeſe vidiſſe aliquando apud Nigritas occiſum perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebat, inquit, ad duos palmos, verùm palmus contectus carne maxillæ, immergebatur, vt totus occultaretur, vt ſunt aliorum radices dentium, aiebant autem argumento dentium amplitudinis feræ deſpicabilis ipſum haud quaquam annoſum fore, ſi conferretur alijs. Cur modò longioris vitæ ſit elephas, rationes audiamus Cardani: ſed quia opus erat ad vitæ longitudinem optima maſticatione, & quia etiam cibus à dentibus nullis anterioribus diſſecari poterat, molares adeo robuſtos, & tam commodè fabricauit, vt quemadmodum teſtatur Ariſt. cibum H omnem confeſtim redigat in farinam. Simul etiam conſulit, vt diu geſtaretur catulus in vtero, tum propter vitæ longitudinẽ, tum etiam ipſius vitæ longitudo cauſa fuit, vt quamuis biennio fæmina in vtero ferat, multos tamen poſſit generare. Neq: enim vllum animal, quod parum in ventre matris geſtatur, longæ vitæ eſſe poteſt. Dixerat etiã animalia in aqua degentia, ob humidũ liquidius, tam diu viuere poſſe; nec aues ob paruitatẽ: nec quadrupedi alij meliorem temperaturam conceſ*Exercit 204. c. 2.* ſam eſſe. Cæterùm Scaliger quum duo, inquit, genera excludebas, auium, & piſcium? Quin de piſcibus mirum, quam mortui fluitent, nulla eorum cadauera inueniri. Et eſt ratio. Non. n. in aqua, ſicut in aere mutationes impreſſionum ſunt. Tamen haud repugno. Eſto ab alijs cadauera deuorẽtur. At de auibus non aſſentior. Etenim paruitas non eſt cauſa corruptionis. Inter lapillos diutius adamas quàm ſaxum durat. Et viuit vtrũq: in tua ſchola. Adhæc boues canibus maiores minus diu viuunt. Coruis nemo veſcitur. Corui nullum vnquã inuentũ eſt cadauer. Neq; fauet ratio. Magna nãq; moles pluribus indiget inſtrumẽtis. Sed vt redeamus vbi ſtatues hominẽ? Nã neq; vt piſcis, humidus; neq; paruus, vt auis; neq; magnus, vt elephas. Huic igitur optimo tẽperamento, quare nõ

& vita

A & vita longissima? Optimo namq. optimũ debetur. Demonstratio hæc est: si optimo inter quadrupedes tẽperamento cõstitutus elephas, idcircò viuit diutissime: igitur aut optimũ temperamentũ simpliciter, est causa longæ vitæ, quare homini nõn optimũ, quia vitæ nõ longissimæ. Aut si in quadrupedũ solo genere optimũ remperamentũ lõgæ vitæ causa est, nõ erit simpliciter causa, sed forma ipsa, conseruans id, qđ sibi comparauit. Hoc autẽ non est optimũ in natura, diutissimè viuere, sed sapientissimè. Hominis enim vita non hæc est, sed via ad vitam, quæ æterna est. Alijs animantibus, quod adest, suum ipsorum. Homini quod adest, est propter id, quod abest. Abest, enim quod suum ipsius est: Haud eo inficias, temperamentum esse, quasi instrumentum formæ ad cõseruationem, sed nego esse per se causam. Non est igitur elephanto optimum temperamentum ad viuendum diu: quia esset optimum in olea, aut palma, aut vlmo, quæ diutius viuunt. An verò temperamẽtum optimum attribuat suillo generi Galenus, propterea quòd humanis simillimas carnes illas iudicarit, in commentarijs nobilium exercitationem satis disputatum est. Neq. magnitudinẽ, neq. paruitatem, agnoscit Philosophus vitæ longæ, breuisue causas, in libro super ea re peculiari. Hæc ille.

B

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Etsi elephas homine obuio fortè in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens, placidusque viam etiam demonstret, vt antè ex Plinio diximus, ab eodem tamen, dum vestigia hoĩs animaduertens priusquam hominem, intremiscit insidiarũ metu subsistit ab olfactu, circumspectat, iras perflat, his & alijs inditijs, quę ibidem subneximus ex eodem naturali historico, hominem timeri hoc maximè, sed vnde timeatur, haud facilè à nobis posse comprehendi, apparet. Plin. sanè id non declarat, quamuis inquirat, & innuat. Apollonius verò, dum Pharaotis regis Bactrianorum elephantibus duceretur ad Brachmanos, cum vidisset paruulum vnco quodam elephantis ceruici infixo, ducere ipsum ingens animal tentauit Damum eius indiuiduum comitem, vnde esset hæc tam vasti animalis erga puerũ obedientia, & ignoranti, & doceri exoptanti Damo dixit: Id est ex terrore quodam actiuo, homini ab opifice immisso, quem præsentientes inferiores, & animalia omnia ipsum hominem timent, & reuerentur. Ipsi autem elephanti formidantur ab equis, Cardanus cum dixisset elephantorum vocem ab Aristotele vocari spirabundam: Palam est, inquit, hanc ad affectus exprimendos, & maxime ad commiserationem esse accommodatam, ob id nil mirum æquos non tam animal, quam vocem vtramque formidare. Mox verò elephantum illum, quem hic vidit, non adeo formidari ab equis ait, vt mulę alioqui timidissimę ad eum accederent, quamobrem de iratis elephantis, & in pugna ac de voce ipsa ad intelligendum esse retur. Quoties equi elephantorum, & aspectu & nidore consternati, & in fugam sint coniecti, testantur non pauci historici, idque etiam mox constabit in vsu in bello. Cyrus cum aduersus Derbices expeditionem suscepisset, quorum rex erat Amoræus, Derbices ex insidijs produxerunt elephantos, equitesq. Cyri fugarunt, & Cyrus ex equo cecidit. Semiramidem refert Sabellicus indigam elephantorum elephantinas effigies bubulis multifariã corijs magno numero exstruxisse, easq. bellatoribus supernè sedẽtibus, equitib. velut in acie obiecisse, inanium belluarum occursu futurum ratam, vt in vera pugna equi minus, ac minus formidarent. Inter alios hostes præcipuum habet rhinocerotem, quorum atrox ipsi pugna est, succumbitq. non semel. *In Indis Pompeij Magni visus est rhinoceros. Alter hic genitus hostis elephanto*, inquit Plin. *cornu ad saxa limato preparat se pugna, in dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molliorem, longitudo ei par, crura multa breuiora.* Et alibi. *In arbores exacuunt, limantque cornua elephanti, & saxo rhinocerotes.* De pugna vtriusq. sic ait Aelianus, Rhinoceros licet humilior inferiorque elephanto, D cornu tamen (quòd in summa nare validissimum gestat, adeo vt ne ferro quidem robore cõcedat) saxis exacuto, elephanti crura suo rictu subiens, discerpit, & lacerat: isque effuso sanguine decumbit. Pugna eorum est de pastionibus, pro ijsque tuendis multi mori dicuntur, ac si aluum non præoccuparit rhinoceros, sed in aliam elephanti partem aberrarit, elephantinis dentibus distrahitur. ac tametsi eius pellis ea existat firmitate, vt ægrè iaculo penetrari queat, tamen tam violentus est elephanti impetus, vt etiam reijciat. Meminit eiusdem pugnæ Strabo, & Oppianus, sed paucis:

Sæpe etiam validos elephantos Marte lacessens,
Semineces tandem diffusa sternit arena.

Non bene etiã conuenit inter elephantes, & Leones. Author enim est idem Aelianus, cũ elephanti in venatione fugantur, si eos sic frequentes coactos Leones perspiciãt; allos aliò in fugã tanquã hinnulos, ab elephantis sibi incredibiliter timẽtes, conijci. Et Iphicrates scribit referẽte Strabone apud Hesperios Aethiopes Leones elephantorum pullos aggredi, quos cũ vulnerarint, iã matribus succurrentib. fugere, illas verò cum filios sanguine maculatos viderint, eos interficere leones

Elephas qñ hominem timet.

Lib. de subt.
Equi elephãtem timent.

Eneid. 1. l. t

Rhineceros.

Lib. 16.

Leones.

postmodum reuerſos cadaueribus veſci. Pugnant & cum tigri. Euſtathius neſcio cuius authoritate E
Tigris. tigridem ait elephanto eſſe robuſtiorem. Arrianus verò ait inſilire tigridem in caput elephantis, fa-
Tauri ſylueſtres: cileq. ſuffocare. Syluestribus tauris etiam infeſtum eſſe aiunt elephantem teſte Alberto, noſq. mox
in vſu in ſpectaculis pugnam elephantis cum tauris ex Martiale recitabimus. Si verò ipſe elephan-
tus feritate effertur, ſtatim ad arietis conſpectum manſueſcere tradũt, nimirum ex Plutarcho, qui
ſic ait: Erant qui naturales rerum diſſenſiones iactarent, & multa huius generis commemorarent:
Aries. nimirum elephantem furentem conſpecto ariete inſania ſolui. Aelianus ait elephantem arietis ex
Sympoſ. 2. horreſcere cornua: alias verò etiam aſſerit, à Romanis (quoniam non cornua modò arietis, ſed e-
q. 7. tiam ſuilli pecoris grunnitum oderunt) Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam dici verſos,
victoriamque amplam ex eo bello relatam fuiſſe. Quamobrem Volaterranus, cùm ait elephantum
ex animalibus maxima exhorrere hircum, cereſtem, porcum, iiſq. machinamentis à Romanis ele-
phantos Pyrrhi regis primum fugatos, perperam pro ariete cornuto, hircum ceraſtem reddiderit.
Meminit eiuſdem vel ſympathiæ vel antepathiæ Orus Apollo, vt ſuo loco patebit, & ex neotericis
Gillius elephantum ait, cùm feritate effertur, ſtatim ad arietis conſpectum manſueſcere. Quod ve-
Porcus. rò de grunnitu porci ait Aelianus, idem & Strabo tradit, & Seneca, necnon & Aelianus rurſus ali- B
cubi, cum ab Antipatro Magarenſes circumſederentur, accerrimeq Macedones incumberent, pri-
mò ſcribit in ſues pice oblitos incendium Megareos excitaſſe, deinde ſic incenſos in hoſtes immi-
ſiſſe: Sues itaque furore inflammatos, cum in elephantorum agmina incurrerent, tum clamantes, F
quod igni flagrarent, quaſi quibuſdam furijs elephantos incitaſſe, & grauiter perturbaſſe, adeo vt
nullum neq. ordinem tenerent, neq amplius, quamuis à primo ætatis tempore domiti, manſuefacti
eſſent; ſiue quod ſua quadam recondita natura à ſuillo pecore longè abhorreãt, grauiq. in id odio
ſint, ſiue ei etiam quia horum abſonũ vocis acumem pertimeſcant: cuius rei nõ ignaros educatores
generis elephantini, vnà cum ſuibus pullos alere, ex conſuetudine eos vt minus horreant. Zoroa-
ſtres quidem huius antipathiæ etiam meminit, ſed à porcelli recens nati voce exhorreſcere ele-
phantum ſcribit. Et apud Suidam lego: porco ſtatim de turre ſuſpenſo, periculum quod ab ele-
phanto imminebat, effugiſſe . . . . . . quod is grunitum ſuis tetrum moleſtè ferens recedebat.
Mures, Reperio item mures adeo odiſſe, vt ſi pabulum ab eis attingi viderit, aut ſenſerit elephas, faſtidiat
In Hex. ho- ac reſpuat. Non magis (inquit D. Baſilius) admiror elephantem ob magnitudinem, quam murem
mil. 9. horrendus eſt elephanto. Sunt nihilominus qui id falſum eſſe dicunt, erroremque inde natum, C
Gryphes. quod pro ὗς, id eſt ſus, legerent μῦς, id eſt mus, vt ait Conſtantinus Gryphes tradit Aelianus cum
Lib. 11. c. 53 alijs animantibus certare, eaque vincere, contra Leones autem & elephantos nequaquam ſta-
re. Elephantorum anima referente Plinio ſerpentes extrahit, ceruorum item vrit. Id tamen G
alij ceruis aſcribunt, notumque eſt hoc Lucretij:

Naribus alipedes vt cerui ſepe putantur Ducere de latebris ſerpentia ſæcla ferarum.

Serpentes. Itaque cerui dicuntur ἔλαφοι παρὰ τὸ ἑλεῖν τὰς ὄφεις, id eſt, quia capiunt ſerpentes, vel παρὰ τὸ
Dracones. ἐλᾶν τὰς ὄφεις, id eſt, quia agitant & abigant ſerpentes. Aut itaque dicendum vtriſque id conuenire
Lib. 4. c. 1. vel Plinium nominis ſimilitudine deceptum. Tradunt verò quidam, vt Diodorus Siculus ait, in
deſertis ac efferis locis ſerpentes magnitudine numeroq. admirabiles eſſe, & cum elephantis pro-
pter aquas pugnare: aſſurgentes enim complicare corpus, annixoſque viribus, elephantorum cru-
ra connectere pluribus ſpiris adeò arctè, ſummaque vi, vt ſpumantes beſtia natura graues ad ca-
ſum compellant; tum plurium concurſu facto, beſtiam haud facilè mobilem depaſci: omiſſis ad aſ-
ſuetos verti paſtus. Dracones puto intelligit, nã & Aelianus ait Dracones elephas exhorreſcit: &
rurſus: Aethiopia (inquit) dracones ad longitudinem triginta paſſuum progredientes generat, &
nomen proprium non habent, ſed duntaxat elephantorum interfectores ipſos nominant, & pro- D
ueniunt ad ſummam ſenectutem: item alibi: Apud Indos, ſicut audio, graueis inter ſe gerunt inimi-
citias draco, & elephantus. Quare dracones haud inſcij, imperitique ex arboribus elephantos ra-
mos decerpere in paſtus ſuos ſolere; in has ipſas arbores primos ſerpũt, poſtea eam ſui corporis par- H
tem dimidiam, quæ ad caudam pertinet, arborum folijs circumtegunt, alteram partem anteriorem
funiculi inſtar appenſam demittũt: eò cum acceſſit elephantus ad arboris cacumina colligẽda, dra-
co in huius ipſius oculos inſiliens effodit, & conſtrictum tenens, inuſitato & nouo quodam laqueo
ſtrangulat. De eadem pugna Plinius, *India* (inquit) *fert elephantes, bellanteſque cum eis perpetua
diſcordia dracones, tantę magnitudinis, vt & ipſos circumflexu facili ambiant, nexuque nodi præſtrin-
gunt. Commoritur ea dimicatio: victuſq. corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro ſe
cuique præcipua ſolertia eſt, vt ijs* (draconibus) *vna ſcandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco
itaq. iter ad pabula ſpeculatus excelſa ſe arbore iniicit. Scit ille imparem ſibi luctatũ contra nexus: itaque
arborum aut ruptum attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idq. greſſus primũ alligant cauda. Reſoluũt
illi nodos manu. Athi in ipſa nare caput condunt, pariterq́; ſpiritus præcludunt, & molliſſimas lancinant
partes. Iidem obuij deprehenſi, in aduerſos erigunt ſe, oculoſq́; maximè petunt. Ita fit, vt plerumque cæci*

ac

A *ac fame,& mæroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiæ causam attulerit, nisi*
naturæ spectaculum,sibi paria componentis? Est & alia huius dimicationis fama Elephantis frigidissi-
mum esse sanguinem,ob id æstu torrente præcipuè à draconibus expeti. Quamobrem in amnes mersos
insidiari bibentibus: arctatisque alligatæ manu in aurem morsum defigere;quoniam is tantùm locus de-
fendi non possit manu. Dracones esse tantos,vt totum sanguinem capiant. Itaque elephantos ab ijs ebibi,
siccatosque concidere,& dracones inebriatos opprimi, commorique. Hactenus Plinius: ex quo etiam
Solinus eandem discordiam repetit: *Inter elephantes,& dracones,*inquit,*iugis discordia: denique in-*
sidię hoc æstu præparantur. Serpentes propter semitas delitescunt,per quas elephanti assuetis callibus eua
gantur,atque ita prætermissis prioribus postremos adoriuntur,ne qui antecesserint,valeant, vltimis opi-
tulari. Ac primum pedes nodis alligant,vt laqueatis cruribus impediant gradiendi facultatem, sic ille,
& reliqua quæ Plinius,& subinde. *Itaque cum ebiberint sanguinem,dum ruũt belluæ,dracones obruun*
tur. Sic vtrimque fusus cruor terram imbuit,fitque pigmentum,quicquid soli tinxerit: quod cinnabarim
vocant. Sed & hoc a Plinio accepit, *qui milton,*inquit,*vocant Græci minium, quidam cinnabari. Vn-*
de natus error indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi sanguinem draconis elisi elephan-
torum morientium pondere,permixto vtriusque animalis sanguine,vt diximus. Neque alius est color, qui *Minium.*
B *in picturis propriè sanguinem reddit.* Sed,de hoc colore suo loco. Ioan. Tzetzes nescio ex quo,pu
gnam illam paulò aliter refert,his verbis: *Taprobana maxima Indorum insula elephantos alit,& ser*
pentes,qui omnium serpentium naturam superant. Hi elephantos aggressi,pedes eorum suis implicant
spiris,& in terram deiectos vorant. Sæpe tamen pondere illorum obruti commoriuntur. In horum dra-
conum capitibus multi pretiosissimi lapides reperiuntur,quorum natiua sigilla sunt,ita vt vni huius ge-
neris currum fuisse insculptum multi se vidisse affirment,vt Posidippus alicubi in suis carminibus testa
tur. Lego item apud obscurum quendam authorem de rerum natura, elephantem fœminam par-
turientem,aquam ad vbera vsque ingredi,ibique parere metu draconis qui si extra aquã pareret,
fœtum deuoraret: marem quodque parturienti adsistere,opitulaturum scilicet: si necesse fuerit.
Cæterùm Strabo dracones tradit pullos elephantorum aggredi in Libya, & cùm vulnerarint, *Sanguisuga.*
matribus iam succurrentibus,fugere. Est & sanguisuga elephantis terrori, si enim in potu eam
hauserint,in ipso animæ canali affixa intolerando afficit dolore. Eosdem ad potum venientes, vt
Plinius ex Statio Seboso affert,in Gange,Indiæ,vermes brachijs,binis,sexaginta cubitorum,cæ *Lib.9.c.15.*
rulei,qui nomen,inquit,à facie traxerunt,mordicus comprehensa manu eorum abstrahunt.
Visis item quibusdam coloribus efferuntur,& ad iracundiam incitantur. Plutarchus author est *Quib. colori*
C in oratione,in qua connubilia contexuit præcepta, qui se admouent elephantis, vestem claram *bus visis ira*
non gestare,nec puniceam,quod illa animalia ijs coloribus maximè efferantur. Et in libro de for- *scantur.*
tuna Alexandri ait,elephantorum conspectum vitare, qui candidas vestes gestant, quod ijs colo- *1 Mach.6.*
ribus irritentur istiusmodi beluæ. De rubro colore mentio in sacris Literis: Ostenso vuarum mo- *Cap.82. sac.*
rorum sanguine ad prælum à veteribus accendebantur. Franciscus Vallesius his verbis consta- *philosophię.*
re ait,Persas qui elephantis vtebantur in prælijs,consueuisse illos irritare,posito ob oculos succo
vuarum & mori: atque ijsdem verbis insinuari,illos ob similitudinem sanguinis censuisse,elephan
tos succis illos irritari quasi conspectu sanguinis sæuientes. Nam dicitur, *ostenderunt sanguinem*
vuæ,& mori, hoc est,succum vuæ, & mori sanguini effuso similem. An verò vana esset hæc con-
suetudo,an ratione naturali fulciatur,dignum esse consideratione: certè multarum gentium opi-
nione constare;pugnaces feras intuitu rerum rubrarum irritari,nam & in Hispania,qui tauros agi-
tant,rubris tunicis indutos in forum prosilire consueuisse,quasi illos magis,ita irritaturi sint.
Atqui quod multarum gentium constat consensione,æquum esse,censeri esse ita,atque vt con-
firmatum experimento recipere,& causam inuestigare,eam esse vulgus censere, quòd sanguinis
effusione prouocentur. Ei verò ea causa non placet. Nam ira, inquit, est feruor sanguinis, quem
D ciet appetitus vindictæ. Quæ autem causa est,vt sanguinis effusi phantasia,appetitum inferat vin- *Sanguinis*
dictæ? Hunc enim appetitum nihil nisi imaginatio contemptus,vel acceptæ iniuriæ, in animantib. *intuitus qd*
quibus honoris est sensus,aut honoris illati,vel prohibitionis rei expetitæ in omnibus inferre po- *præstet.*
test. In obiectu autem sanguinis nihil horum esse videtur, quapropter multò magis placet ratio
illa,quæ non incipit ab imaginatione,sed à propria sanguinis natura. Nimirum sanguis intuitu re-
rum rubrarum commouetur,is commotus,præsenti præcipuè iræ causa,vt in prælijs facilè feruet.
Quo furore,accedente eo quem præsens irritatio ciet, verisimile est plurimum iras increscere.
Agitari verò ac commoueri ita sanguinem,receptissimũ est à medicis omnibus,qui proinde spuen
tem,aut fundentẽ ex naribus sanguinem vetant ipsum sanguinem & res alias omnes rubeas intue
ri,& ad cærulea,aut nigra potius iubent oculos cõuertere. Contra exanthematis secundũ cutẽ la-
borãtes,iubent rubris indumẽtis operiri,atq. cubiculi,in quo decũbunt,parietes, rubris tapetibus
tegi,vt.s. rubra despectent. In illo quidẽ timentes,ne sanguis amplius agitatus erumpat,in his spe
rãtes fore,vt ita abũdãtius ad cutẽ emergat. Galen. libello. de subfiguratione empyrica ita inquit:

Coloris rubei vis. Præterea color rubeus sanguinem expuentes irritat, in reliquis verò passionibus,& symptomatib. ipsa etiam experientia attestante planè inutilis,& superuacaneus est. Itaq. Galenus eo loco dicit, experimento constare irritari sanguinem conspecto colore rubro, causam verò qua irritetur: non dicit, quia arbitror, illic de Empyrica sub figuratione disserebat, opus est ergo, vt à me dicatur. Hanc ego arbitror præcipuè esse in spiritibus. Nā hi tenues & maximè mobiles cùm sint, adeò vt ab Hippocr. iccirco vocentur impetum facientia,& in venis,& in arterijs cū ipso sanguine misti abundent, faciantque eum fluxilem esse, alioqui concreturum, atque vt Aristoteles censet, futurū etiam frigidum, ni spiritibus calesceret, consentaneum est, eos allici splendore illo simili splēdori sanguinis, in quo volutantur naturaliter: ad oculos præcipuè, quæ partium omnium externarū maximè spirituosa est, deinde & ad totam cutem accurrere,& per quancumque venæ, aut arteriæ rupturam, aut laxitatem effluere. Cùm præcipuè, vt medicorum opinio fert, spiritus vitales ex sanguine,& animales (duplices enim spiritus esse autumant, nisi etiam triplices) ex vitalibus generentur. Omnes ergò hæ substantiæ, sanguis dico,& duplices spiritus, proximam habere naturā est necesse, atque adeo spirituum naturalem fulgorem cum fulgore rubro sympathiam, ob quam illo alliciantur, secumque sanguinem commoueant. Sunt certè alia quàm plurima, quæ longè occultiores habent sympathiæ causas, in quibus tamen acquiescunt philosophi, alijs euidentioribus destituti. Quapropter non videtur mihi esse hæc valde longè petita. Vtcumque verò de causa sentias, res certò ipsa multis neque ineuidentibus constat experimentis. Noui quendam, qui oculos in rem quampiam cum rubore splendentem aliquantisper attentiùs intendens, non aliter oculis ac toto vultu afficiebatur, ac si vino æstuaret, aut erysipelate corripi inciperet. Id verò quoniā non æquè accidit omnibus, constat accidere magis, quibus sint cum sanguine spiritus agiliores (ob hæc symptomata dicit vulgus esse quibusdam sanguinem leuiorem) aliquantisper verò accidere omnibus, nam & qui faciei erysipelate laborant, & qui ophthalmia, vel suffusione cruenta, splendoris rubei conspectu plurimum læduntur. Mulieres verò quibus pulchritudinis est cura, siquidem albulæ sunt, purpureis vtuntur indumentis,& spectris, non solùm quòd specierum attemperatione apparens quidam rubor exoriatur, sed etiam quòd hunc apparentem insequatur verus color incitatis spiritibus, ac cum eis sanguine, quæ eadem est causa furoris excitandi in belluis, vbi alioqui est præsens iræ occasio. Hæc itaque omnia Vallesius. Terret denique elephantos ignis, id quod Elephantorum Hannibàlis exemplo docuit Liuius, qui per ignem in Capuana obsidione exacti sunt. Quomodo autem à venatoribus in fugam acti incensis tandem syluis ab ea cohibeantur, suo loco ex Aeliano recitauimus. Et Marcellinus ait; *Elephantis vi magna propulsis, quos flammis coniectis vndique circumnexos, tam coporibus tactis, gradientesque retrorsus, retinere magistri non poterant.* Vartomannus tradit, cùm contigerit, vt obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci posse, vt gradum reuocent. Indos enim mira arte vbi libuerit, ignes torrendis belluis excitare. Hos .n. id animal pauere, vt nulla magis alia re terreatur; ob idq. visis ignib. effusissimè diffugere. Et aliàs etiam scribit, cùm in Insula Monzambrich sibi cum socijs ab elephantis timeret, à duce itineris monitos fuisse, vt flagrantibus facibus belluis occurrerent, pauentibus suapte natura ignes elephantis, nihilominus vsu euenisse, vt ternos elephantes nuperrimè pullos enixas, igne minimè perterrefacere potuerint. Imperterritas nimirum persequentes, donec montem quendam nacti, sese contra earum impetum tutari possent. Rectè itaque Strabo Gabinium Romanum scriptorem fabulosa quædam de elephantis scribere asserit, ac inter cætera, dum ait, cæteras feras ignem fugere, elephantes verò ei resistere, ac repugnare, propterea quòd syluam consumat.

Ignis.
Dec.3. li.6.
Lib.19.
Lib:4.c.20.
Lib.3.c.4.
Lib.17.

AVGVRIA. PORTENTA. H

Regnum portendit.

VTHOR est Flauius Vopiscus, elephantum qui Aureliano multò ante eius imperium donatus est, in ostentis Regiæ magistatis signum habitum fuisse, quòd tunc solus omniū priuatus elephanti dominus esset. Sed & Scandrocotto Indo homini humili genere nato, quem Alexander Magnus ob linguæ procacitatem interfici iusserat, pernici fuga elapso, cum mox latronibus contractis aduersus Alexandri præfectos bellum moliretur, Indiam ab eorum dominatione liberaturus visendæ magnitudinis elephantus ferus vltrò se obtulit,& velut domita mansuetudine eum integrum substulit, quod eum regem futurum portento fuit, nec fefellit euentus.

Elephas ex muliere natus. Siquidē oppressis Alexandri præfectis, Indiæ sibi regnū asseruit, eaq. authoritate polluit, vt Seleucus Alexandri successor in Perside, cum Indiam affectaret, regno illi relicto, cum eo cōponere satis habuerit. Plin. tradit Alcippen mulierē elephantum peperisse, idq. inter ostenta esse. Lycosthenes

A sthenes in libro de prodigijs contigisse hoc annotauit post partum salutiferum inter initia belli Marsilici: Et Plutarchus refert Marcello inter alia prodigia nunciatum fuisse, quòd infans esset natus, & superstes cum capite elephantis. *In Marcello.*

MYSTICA.

DICIT Eucherius elephantos, quia forma truces sunt, odore graues, & mole terribiles, symbolum esse immanis peccatoris. Iacobus de Vitriaco S. R. E. Cardinalis de elephante alteri suppetias adferente, istiusmodi desumpsit allegoriam: Cecidit elephas magnus primus pater, innixus arbori vetitæ, & à nullo releuari potuit, nisi à modico, & humillimo elephante. Dicunt autem qui naturas animalium cognoscunt, quòd venatores arborem latenter incidunt, cui cùm innixus fuerit elephas, vt quiescat, corruit, nec valet surgere, quia non habet in pedibus iuncturas, vt tibias possit flectere. Dum autem circa ipsum alij elephantes contristantur, & lugent, sed ei succurrere non B valent, modicus elephas seipsum illi supponit, & ita magnus elephas resurgit. Ita Deus in filij sui humilitate, iacentem mundum erexit. Christus enim paruus, & humilis, vt nos eleuaret, sese exinaniuit, & nobiscum in foueam huius miseriæ descendit, suscipiens omnes defectus nostros, quos & suscipere conueniebat, & nobis expediebat. Ipse modo elephas castitatis typus est Bedæ explicanti hæc Dauidica verba: *Domus eburnea, cor innocentissimum, & castissimum:* In ebore enim (inquit) est candor, & per candorem designatur innocentia, quia vbi candor est, nulla macula est: similiter vera innocentia, quia à Deo est sine macula, vt nec sibi, nec alteri noceat. Rursus animal illud, cuius os ebur est: castissimum est, quia nec cognoscit nisi vnam vxorem, & illam temperatissimè, atque eâ mortua nunquam aliam cognoscit. Rectè ergò per ebur designatur castitas, & innocentia. *Peccatoris typus. In Vigilia Paschæ. Castitas. Psal.44.*

HIEROGLYPHICA.

C AEGYPTII (inquit Pierius Valerianus) hominem, in primis opulentum, suis quippe viribus pollentem, aliorum nihil indigum, qui dicere tutò possit, *in me est omnis spes mihi*, qui sibi conducentia olfactu quasi quodam enancîscatur, per animal hoc, imo per vnam tantùm eius promuscidem, hieroglyphicè significabant, in eam scilicet admirationem adducti, quòd talem tantamque habeat, vt ea vna officijs ferè omnibus illi oppidò sufficiat. Iidem, & regem per elephanti simulachrum intelligebant, non ea tantùm de causa, quòd cùm gregatim semper ingrediantur, is qui maximus est natu, gregem ducit, quod in regibus eligendis multarum nationum, & gentium mos fuit, vt id muneris senioribus demandaretur: verùm propterea quòd habet hoc animi regij peculiare, vt genua non flectat adeo notabiliter, vt animalia reliqua, calcaneum verò leuiter incuruet. Nam genua non flectere, dubio procul ostendit supplicabundum: flectere verò calcaneum, humanitatem, qua maximè præditus est, indicat. Nam apud philosophos morum institutores, pes indicium est affectus illius, qui humilioribus applicatur. *Homo nihil indigens. Rex. Humanitas.*

Penes verò quem sit rerũ potestas, decet quidẽ eum humanũ esse, humanisque rebus cõmmoueri: genua verò flectere nõ oportere manifestũ est. Præterea scriptores rerũ, assiduũ cũ serpentibus certamẽ gerere tradunt elephãtos, vt diximus, serpentes inter alia significata loco suo D posita, terrarũ orbẽ, prouincias, & regiones pro vario picturæ gestu significare suo loco apparebit: eas verò qui domitari voluerit, viribus in primis esse præditum oportet, abundare opibus, vt quæ bello necessaria sunt, facilè cõparet, & cũ ipsis prouincijs armam sẽper exercere. Quapropter vt mihi (inquit Pierius) videtur, natura ipsa rerum humanarum cognitionẽ hoc exemplo descripsit, quippe quæ elephantum suis viribus voptimè præmunierit, & quæ regem addeceant, adiecerit ornamenta, moresque, & virtutes etiam regias vni illi ante omnia bruta elargita sit. Est autem inter virtutes regias etiam illa, quæ solet alias populorum beneuolentiam conciliare, munificentia: hac ostentanda magni principes elephanto plurimùm vsi sunt, vt ex numis antiquis, quos idoneore loco, referemus, idem Pierius ostendit, & quamuis ea munificentia in numis tribuatur imperatoribus, qui eos excuderunt, nihilominus si ad eorum quoque animalium liberalitatem trahere volueris, sanè munificos hos, & liberales iuuenias, siue ij curatoribus suis, siue etiam puellis, quarum amore se captos ostendere, munera elargiri soliti sunt: quandam enim admirandam eorum erga homines beneuolentiam, gratumque in educatores animum ex Aeliano ostendimus. *Serpentes quid significent. Munificentia.*

Iam

Temperantia. Iam verò temperantiæ quoque ſignificatum, aut eius qui ſeruare modum in rebus norit, per elephantum exprimebant: Aſſuetus enim certæ pabuli menſuræ, ſi quid largius opulentuſque appoſueris, tantum aſſumit, quantum quotidiè paſcere eſt inſtitutus. Eſt illud verè regium inſanos & dementes homines euitare: quapropter iidem Aegyptij hominem tali prudentia præditum, vt nihil ſibi cum ſtultis, & fatuis eſſe vellet, oſtendere cùm ſtuderent, elephantum, & caprum hieroglyphicè ponere ſoliti ſunt. Cauſam picturæ huius eſſe inquiunt, quòd elephantus inſpecto capro quàm primùm fugit, tantum eſt inter eos naturæ morumque diſſidium, vt virtus vitium nullo poſſit pacto tolerare. Cùm verò vaniloquum genus hominum regi cuipiam deſpectui habitum ac ſedulò euitatum oſtendere curaſſent, elephantum, & porcum adpingebant. Elephas.n. porci audito grunnitu, in fugam ſe proripit eueſtigio, non ſecus ac generoſiores equi, præſertim Scythici, aſinorum ruditum impotenter admodum exhorreſcunt, quod exemplo Darij oſtendimus. Nihil porrò quicquam tam conueniens regi, quàm dicacitatem vaniloquentiamque ab ædibus ſuis procul ſummouere, eamque inimicam ſibi conſtituere, vt adagio receptum ſit, fidem regiam aſſeruando in ijs, quæ omnino credi volumus atteſtari. Quia verò cornua animalium nulli maiora neque ſpecioſiora quàm elephanto, hac ipſa etiam de cauſa regem oſtendit: cornua enim dignitatis & ſublimium honorum ſignificatum habent. Hominem igitur Aegyptij ampliori aliqua dignitate tituloque honeſtatum, qui tamen nulla vel maieſtatis vel decori ratione habita viliſſima quæque ſectaretur, ſordeſque omnes perſcrutaretur, ſignificare ſi vellent, hieroglyphicum elephanti qui mures venaretur, proponebant, indignus quidem tam vaſtæ molis labor. Eſt, & illud regum ferè omnium proprium, vt ipſi ad ſuam (quod aiunt) vmbram expaueſcant: ita potentiæ comes additus vniuſcuiuſque rei metus. Elephantum autem conſternationis hieroglyphicum eſſe, manifeſtum, ſi præſertim ij ad ſtagna limpidæ aquæ, vnde ſeſe tanquam in ſpeculo contemplari queant, deducti pingantur, quam ſpeciem ſupra modum reformidant, aut certè abhorrent, & auerſantur: eaque de cauſa turbidam omnino bibunt. Eſt, & illud apud Horum celebre hieroglyphicum ſuper elephanto, vt ſi hominem frugi, & de victus ratione ſolicitum indicare vellent, elephantum pingerent dentes ſuos terra condentem. Eum ſiquidem aiunt ſimul ac caducos dentes ſuos intellexerit, ſponte auellere, & terra infodere. Verùm ego crediderim (inquit Pierius) potius vitæ ſuæ proſpicientem, quàm victui legendum, Philippumque ipſum deceptum aliqua fortaſſitan Aegyptij vocabuli æquiuocatione. Manifeſtum enim eſt ex receptorum authorum probatione, elephantos dentes ſuos nonnunquam in venatu alliſos arboribus excutere, ſcientes ſe eorum cauſa peti, vt ita præda derelicta vitæ ipſi ſuæ proſpiciant: Et ne indicio ſint venatoribus, quotiens præ ſenecta deciderint, eos etiam tum humo condunt.

Inſanos euitans. *Vaniloquentiæ deſpectus* *Rex.* *Viliſſima ſequens.* *Conſternatio.* *Homo frugi.*

E F G

CENOMI-

E

DENOMINATA.

Elephantiæ serpentes. Elephantia morbus.

LEPHANTIAS serpentes sic appellant, vt quidam ex Solino citant, quòd is quem momorderint, eiusdem nominis morbo afficiatur. Elephantia autem, siue quod idem est Aegintæ Paulo, inquit Hermolaus, elephantiasis, & elephas, vt in Plinio quoque possis defendere, sicubi elephantis pro elephantijs scriptum est. Est autem id ceu lepræ quoddam genus, elephantorum cuti simile, crebris summa corporis parte maculis ac tumoribus, rubore paulatim se in atrum vertente: ijs non ora modò atque manus, sed suræ ac pedes inflantur, vt hinc recentiorum plerique non alios esse putent elephantiacos, quàm quibus crura sic intumescunt, vt pedes elephantorum habere videantur. Origo morbi ex atra bile, non quidem omni, sed retorrida: morbus expugnabilis, atque vt cancer vnius partis, sic elephas totius corporis quasi cancer existimatur. Cassiodorus, cutis (inquit) animalis elephanti vlcerosis vallibus exaratur, à qua transportaneorū nephanda passio, nomen accepit. Hæc Hermolaus in glossematis Plinianis. Idem in castigationibus Plinij lib. 20. cap. 18. reprehendit medicos recentiores, qui elephantiam vocant morbum, quo pedes, & crura vehementer intumescunt. Aetius elephantiasim à quibusdam Leontiasim vocari, ait, ab alijs satyriasin. Elephantiasin quidem à magnitudine, & diuturnitate affectionis nomen accepisse, imò, & propter cutis asperitatem, quæ in nonnullis apparet: Leontiasim autem appellari, cùm frons ægrorum cum quodam tumore laxior redditur, ad similitudinem pellis flexilis superciliorum Leonis. Satyriasin verò, propterea quod malæ faciei ijsdem cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus veluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum etiam ridentibus euenire solet, similitudine quadam ad picturas satyrorum: quin, & alacritas vehemens ad coitum ipsis adest, quemadmodum, & de satyris fertur. Est autem grauis morbus, & propè ex eorum numero, qui incurabiles existunt. Plinius elephantiasin ante Pompeij Magni ætatem non accidisse in Italia ait, & ipsam à facie sæpius incipientem, in nare prima veluti lenticulam: mox inualescente per totum corpus, maculosam, varijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera; ad postremum verò nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusque. Aegypti peculiare hoc, inquit, malum, & cùm in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est. Galenus in definitionibus, & therapeuticis ad Glauconem, elephantem tradit affectum esse, qui cutem crassam, & inæqualem reddit, liuorem adesse tum cuti, tum oculorum albis, exedi partes manuum ac pedum summas, exque ijs saniem liuidam ac fœtidam emanare apparere etiam in huiusmodi partibus affectis venas nigro crassoque sanguine plenas. Qui plura de hoc morbo volet, Celsum consulat, & Manardum in epistolis, & alios recentiores, quorum diuersæ quidem opiniones sunt: sed plures & doctiores fere in hoc conueniunt, morbum qui in sacris literis lepra vocatur (alia enim est quē Græci medici lepram vocant, non adeò difficilis curatu, & similiter hodie vulgò, non alium quam elephantem esse. Quod verò Plinius malum ait esse Aegypto peculiare, id, & Lucretius ante ipsum dixerat:

Lib. 13. 120. Leontiasis. Satyriasis.

Lib. 26. c. 1.

Lib. 3. c. 35

Et elephas morbus qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypti in medio, neq. præterea vsquam.

Elephantis insula. Elephantine

Lib. 16. c. 21
Lib. 17.

De Elephante monte supra diximus. Elephantis verò Nili insula est, intra nouissimum cataractem, nauigationis nouissimæ finis, &, vt Plinius ait, ibi Aethiopicæ conueniunt naues. Elephantine eidem Thebaidis oppidum, vbi nulli arbori decidunt folia. At Straboni Elephantina est insula ipsa H tio semistadij, cum ciuitate qui Cnuphidis templum habet, & Nilometrio. Et rursus: Nilus Aegyptum, & solus, & totam, & in rectum permeat, à minore catarācte supra Syenem, & elephantinam incipiens, qui sunt, & Aegypti, & Aethiopiæ fines, vsque ad Nili ostia in mare. Etymologus cùm dixisset elephantinam vrbem distare à Thebis Aegyptijs viginti, & octigentis stadijs, de hac (inquit) scribit Appion, quòd Onychina dici debuisset; quemadmodum enim onyx, idest, vnguis resectus, iterum crescit, & quod demptum est, resarcit: sic Nilus pro consumptis inundatione per agros aquis, quotannis rursus paulatim colligitur, & rursus inundat. Celebratur verò etiā elephantis, quæ, & elephantine interdum à Græcis nominatur, lasciuissima mulier, quòd varia concubituum genera descripserit. Meminit eius Tatianus Assyrius in libro aduersus gentes, & Suidas, Martialis quoque, & Plinius. Latini quidam alioqui literati, falsò marem putarunt. Eum qui elephantis præest, ducitque, Aristoteles elephantisten, Plutarchus Elephantarchen teste Cælio vocat. Sed fortè elephantistes is est, qui insidet tantùm elephanto, etiam priuatus: elephantarches

Elephantis mulier.

A tarches autem, qui imperat in bello, non ipsis belluis, sed militibus, qui elephantis inuehuntur. Elephantarchas quidam sedecim elephantis præesse scribunt, & munus ipsum elephantarchiam vocari Aelianus, ni fallor, asserit: ductor elephanti, elephantagogus teste Polluce dicitur, & qui eis præficitur, elephantarches. Ε'λεφαντοτόμυς apud Horatium eborarios interpretatur interpres Andagauensis, ita vocans fabros eboris, vt apppellat Horatius:

Elephantarcha.

Eborarius.

Marmoris aut eboris fabros aut æris amauis.

Isidorus cinnabarim tradit à dracone, & barro id est, elephanto cognominatam, propterea, quòd aiunt draconum esse sanguinem, dum implicant elephantos. Ruunt enim (ait) belluæ, & dracones obruuntur, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum, quicquid solum tinxerit. Est autem puluis coloris rubri, Alia verò est cinnabaris Galeni, & Theophrasti, lapis scilicet fossilis, rubens, non extrema duritie, quamobrem alijs gleba, & arenula potius dicitur, ponderosissimus tamen, & non raro argento viuo ita farctus, vt sponte extillet, haud aliter quàm arte, & vi ignis elicitur. Hæc planè venenata, & exitiosa existit. Alia rursus Dioscoridis, ille scilicet succus, quem sanguinem draconis in lachrimis officinæ nuncupant. Elephãtini libri nominantur à Vopisco in Tacito, qui in Vlpia bibliotheca erant cõditi in armarijs, & senatus consulta continebant ea

Li.19.c.17

Cinnabris.

B quæ ad principes pertinebant, qui vt opinari se ait Turnebus, sic appellati sunt, quod eburnei forent, vt, & alij quidam libri erant lutei. Alij verò teste Cælio elephãtinos libros veteribus nuncupatos esse putant ex ratione amplitudinis. De salsamento elephantino dicam aliàs: apparet autẽ sic dictum ab eburneo colore: quemadmodum etiam vnguentum elephantinum apud Celsum in tertio.

Lib. 30. Aduers.c.20.

APOPHTHEGMA.

C. FABRITIVS Lucinius legatus missus ad Pyrrhum regem, cùm ille experiundæ fortitudinis Fabritij causa post aulæa occultatum elephantum ex improuiso barritum edere fecisset, nihil planè territus, id solum subridens dixit: neque aurum tuum me heri, ò rex, nec hodie elephas tuus perterrefecit, vt refert Plutarchus in apophthegmatibus.

Fabritij fortitudo.

C

PROBLEMATA.

CVR animantium alia parere plura, alia pauciora consueuerunt? (inquit Alexander Aphrodisiensis:) Censendum naturam sic statuisse, vt quæ breui tempore viuerent, hæc partu essent numerosiore; videlicet ea de causa, vt vitæ breuitas, partus copia compensaretur. Genera huiusmodi sunt sues, canes, aues complures, pisces omnes. Quæ autem diu viuerent, hæc pauca procrearent, quippe cùm temporis amplitudo posset rei quam natura spectaret, satisfacere.

Lib.2.probl. 64.

Sunt hoc in genere elephanti, serpẽtes, cornices, cerui. Quærit verò etiã Antonius Ludouicus, cur cum insita sit parentibus erga natos naturalis beneuolentia, elephãti pullos suos cùm flumina pertransẽunt, præmittunt? An, vt si hostes, inquit, à tergo irruperint, scutum, & munimen sint natis? An verò vt profunditatis aluei coniecturam capiant? Non enim certiores esse possent, si qui sunt proceriores, facilè superarent, tranarentque flumen, an paruuli transmeauerint. Vtrum ne si grandiores præcedant, alueum profundiorem, & foueas lacunalesque pedum crassitie, & ingenti pondere, vastaque corporis mole afficiant: quibus natu minores submergi, & periclitari contingat.

Lib.1.probl. sect. 5. 3.

Cur pullos in transitu fluuiorum præmittant

D

EMBLEMATA.

EMBLEMATA Alciati in illaudata laudantes:

In illaudata laudantes.

Ingentes Galatum semermi milite turmas,
Spem præter trepidus fuderat Antiochus.
Lucarum cum sæua boum vis, dira proboscis,
Tum primum hostiles corripuisset equos:
Ergò trophea locans elephantis imagine pinxit
Insuper, & socijs occideramus ait,
Bellua seruasset ni nos fœdissima barrus,
Vt superasse iuuat, sic superasse pudet.

De sum-

Deſumptum eſt hoc emblema ex Zeuſi,ſiue Antiocho Luciani, cuius verba ſuo loco adferam. E
Aliud eiuſdem in pacem.

In pacem.

Turrigeris humeris,dentis quoque barrus eburni,
Qui ſuperare ferox Martia bella ſolet;
Suppoſuit nunc colla iugo, ſtimuliſq; ſubactis
Cæſareos currus ad pia templa vehit.
Vel fera cognoſcit concordes vndique gentes
Proiectiſque armis munia pacis obit.

Habes ſimile carmen libro ſecundo Epigrammatum Græcorum,titulo, εἰς πολεμον. Epigramma eſt Philippi.

PROVERBIA.

Elephantem ex muſca facis.

AB elephantis magnitudine ſumpta aliquot habemus veterum adagia: quale imprimis eſt; *Elephantum ex muſca facis*, id eſt, res exiguas, paruique momenti verbis F attollis atque amplificas. Legitur adagium apud Lucianum in Muſcæ encomio: Πολλα δ᾽ ἔτι ἔχων εἰπεῖν,καταπαύσω τον λόγον,μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν:id eſt,multa adhuc ſupererant mihi dicenda, cæterùm ſermoni meo finem impono,ne videar iuxta adagium ex muſca facere elephantum.

Lib.12.Epi.

Adagium refertur à Suida; meminit etiam Apoſtolius. Angelus Policianus ſimili ſenſu, *è culice elephantum* fieri ait in epiſtola ad Bartholomæum Scalam: Non.n.ſatis,inquit,mihi digna videtur, in quibus opera diutius ponatur, videlicet ne fiat elephantus è culice. *Culicem verò elephanto conferre* dicuntur, qui minima maximis comparant, Libanius ad Caſilum: τοδε εἰμον τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος: id eſt,Ego verò perinde ſum quaſi culex cum elephãte collatus. Eſt & aliud de culice & elephanto adagium, quod tñ nõ ad molem corporis belluæ, ſed ad cutis duritiem pertinet: Κώνωπος ἐ᾽λεφας Ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει,id eſt, *Culicem haud curat elephantus Indus.* Refertur prouerbium in epiſtolis,quæ Phalaridis nomine circumferuntur.

Culicem ele phanto conferre.

Culicem nõ curat elephãtus Indus.

Vſurpari poterit,quoties ſignificabimus excelſis animis leues, & vulgares iniurias eſſe negligendas. Dictum eſt ob ſingularem duritiem cutis elephantinæ,quæ fertur etiam iacula excutere, tantum abeſt,vt culicis morſu poſſit offendi. Prouerbialiter à Luciano quoque dictum videtur G in Domo, ἢ μύρμηκα ἐπ᾽ ἐλεφαντος ἢ καμήλυ δείκνυοι, id eſt,aut formicam in Elephantem,aut camelum ſpectandum exhibeat. Θᾶττον ἂν πεντε ἐλεφαντας ὑπὸ μάλης κρυψειας,ἢ ενα κιναιδον, id eſt, *Citius quinque elephantos ſub alis abſconderis,quam vnum cinædum.* Legitur adagium apud Lucianũ in libro aduerſus indoctum. Dicitur de ijs,qui diſſimulari nullo pacto poſſunt, quin notis aliquibus prodant animi morbum. Elephantum per foramen acus,adagium Hebræorum, vt citat Baronius in annalibus. *Prius locuſta elephantum pariet*; de re impoſſibili. M. Varro ex Ennio refert hunc verſum:

Elephantos ſub alis abſcondere.

Elephãtum per foramẽ acus.

Li.3.de lin lat.

Prius locuſta elephantem pariet.

Atque prius pariet locuſta Lucam bouem.

Feſtus hunc verſum Nænnio tribuit. Ab eodem poeta Ennio prouerbialiter etiam effertur:

Denique vt magna quadrupedes equus atque elephanti.
Proÿciunt ſeſe

Elephas non capit murẽ.

Ε᾽λεφας μῦν οὐκ ἁλίσκει: *Elephas non capit murem*, id generoſus; & excelſus animus negligit prædas viles ac lucella minuta. Vir egregiè doctus non inſectatur minutulos iſtos literatorum ſimios. Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuium. Geſnerus in Apoſtolij,collectaneis rectiùs legi putat, Ε᾽λεφας μῦν οὐκ ἀλεγίζει, id eſt, Elephantus non curat mures,quod Græci carminis heroici,inquit, hemiſtichium eſt, ἐπὶ τῶν τὰ μικρα καὶ φαῦλα ὑπερορώτων. Obiecerit tamen aliquis, huic prouerbio id quod ſupra docuimus, elephantem odiſſe mures, & pabulum ab eis contactum aſpernari. *Celerius elephanti pariunt*: Sunt quibus hoc quoque (inquit adagiorum author) Inter adagia videtur adnumerandum,quod ſcriptum eſt apud Plinium ſecundum in præfatione mundi: *nam de Grammaticis*,inquit,*ſemper expectaui parturiri aduerſus libellos meos, quos de grammatica edidi: & ſubinde abortus fecere iam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant.* Hactenus Plinius. Itaque cunctationem immodicam, & quorundam nimis lenta molimina, his verbis ſignificare. Licebit etiam in hanc vertere formam. Quando tandem pariet obſecro, quod tot iam annis parturis, vt nec elephanti diutius? *Elephante ſtipem offerre*, rectè dicetur, cum quis donaturus donandum timet. Dictum Auguſti, vt annotauit Suetonius: *Promiſcuis ſalutationibus admittebat, & plebem tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quod ſic libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem.* Quintilianus in ſexto, in capite

H

Citius elephanti pariunt.

A pite de risu inquit. *Adhibetur similitudo interim palam, serio interim, sed, & parabolæ, cuius generis id Augusti, qui militi libellum timidè porrigenti, noli, inquit, dubitare, tanquam assem elephanto des.* Qui enim assem, hoc est, nummum elephanto dabat, cum pauore, & formidine porrigebat. De hoc eodem Augusti loco Macrobius in secundo Saturnalium: *Augustus cùm quidam libellum trepidus offerret, & modò proferret manum, modò traheret: putas, inquit, te assem elephanto dare?* Οὐδὲν ἂν ἐλέφας ἐκπίοι, *ne elephas quidem ebiberet.* Dicetur (inquit author adagiorum) in librũ insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere sustineat. Equidem magnos stupidosque elephantorum nomine etiam intelligebant, vt ostendimus, vel hoc etiam Græco suffragante adagio: Ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδὲν, *nihil ab elephante differs*, etiamsi enim prima ingenij laus tribuatur his belluis, tribuitur tamen inter bruta: corporis verò moles, & formæ fœditas, adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. Legitur etiam apud Suidam, & Apostolium: ἐπὶ τῶν μεγάλων καὶ ἀναισθήτων, παρόσον τὸ ζῷον τοιοῦτον. Apud Epinicum in Hypoballomenis, cùm iactaret quidam se elephantum poculum tricongium, quod ne elephas quidem ebiberet, sæpius exsiccasse, subijcit quidã οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ. Vt suprà ex Athenæo recitaui.

Ne elephas ebiberet.

Nihil elephante differt.

B

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

ELEPHANTOPHAGI teste Strabone, à belluis, quas venantur, eduntque dicti à Nomadibus immundi vocantur. Et proximè ante hæc verba, Sabæ, inquit, ciuitas maxima est, quam Eumenis lucus sequitur. Vlterius est vrbs Draba, & elephantum venatio, quæ ad puteum nominantur, eam elephantophagi habitant. Plinius quoque Troglodytas conterminos Aethiopiæ, solo elephantorum venatu ali tradit, & Asachas (Asachæos vocat Solinus) montes habitare (in Africa) viuere elephantorum venatu: item contra Meroen esse Magabaros, vel Adiabaras dictos, partemque eorum Nomades esse, qui elephantis vescantur. Horum quoque mentio est apud Philostratum: Aethiopes, inquit, qui Nomades appellantur, ciuitates in curribus positas habent: Proximi autem illis sunt, qui elephantos venantur, illosque in frusta diuisos vendunt, vnde cognomen adepti, elephantophagi nuncupantur. Caro eorum teste Rase ponderosa est, frigida, pinguis, & abominabilis. Sed Aelianus ex tanta elephanti mole nihil esculentum esse ait, præ-
C ter promuscidem, labra, & cornuum medullam: at tamen Gillius tradit Aethiopes elephantum in venatione captorem posteriores partes comedere. apparetque renes cæteris omnibus partibus præferri, siquidem apud Vartomannum lego, vidisse ipsum in quibusdam regionibus ferculum omnium pretiosissimum æstimari, & regi apponi solitum, renes elephanti. Qui gustat de carne elephanti cum aqua, & sale cocta, cum seminibus asquesim (id est ferulæ, si rectè Albertus transtulit,) sanat tussim antiquam, vt Rasis ait: decocta, & liquefacta cum aceto, & semine, eiusdem ferulæ, si prægnans gustauerit decoctionem, proijcit, quicquid habet in vtero. Sepum elephantis eodem testante illitum capiti dolenti prodest. Legimus verò etiam apud Aelianum elephanti adipem, contra omnium ferarum venena remedio esse, eoque iunctum, licet nudus contra efferatissimas bestias procedat, illæsum discedere: quærendum an hoc potius ad elaphon, idest ceruum pertineat, vt, & illud quod author quidam de naturis rerum scribit, elephanti ossa, & pellem, vbicumque incedantur, serpentes fugere, nec vllum animal venenosum accedere: sed videtur eadem vis vtriusque animalis partibus iam dictis contra serpentes inesse. *Adipe ceruino elephantinoq. perunctos,* inquit Dioscorides, serpentes fugiunt. Certè viuum quoque vtrumque animal serpentibus infestum est: & ea quæ vruntur, omnia ferè, si fumi mordacitati odoris grauitas accedit, vt maximè fit in ossibus, pilis, & corijs, serpentes fugant. Sic, & fumo, qui
D fit ex vngula, & pilis elephantis, animalium quælibet venenata fugantur, vt Isidorus refert. De proboscide legimus apud Plinium: *Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si, & sternuat.* Dextra pars proboscidis cum Lemina rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Iecur eodem teste comitialibus morbis prodest. Eiusdem visceris extremitas comesta cum aqua sumac, & folijs citranguli, hepati dolenti medetur, vt Rasis scribit. Fel per nares immissum, iuuare aiunt, inquit Albertus, contra morbum caducum, Rasis æquale pondus adijcit: Fel autem ad pondus aurei Albertus infundi ait, sed aliâ legitur alkisat, fortè alcirat, idest ceratium, idest, tertia pars oboli. Iidem tradunt, fimo elephantis, si illinatur cutis pediculosa, & in ea reficcari permittatur, pediculis liberatam iri: item si eodem suffiatur domus aut alius locus, cniphes (alias culices) fugere atque mori. Hali ait, si suffiatur eo venter febricitãtis, prodesse, si verò supponatur (cum lana submittatur) mulieri, conceptionem prohibere. Hoc, & Auicenna memorat.

Lib. 16.
Elephantophagi.
Caro qualis
Renes.
Ad tussim.
Adeps.
Lib. 2. c. 86.
Iecur.
Fel.
Fimus.

E

VSVS IN SPECTACVLIS.

Lib.2.c.24:
Lib.2.Epi.1

RATISSIMOS in Romanorum ſpectaculis elephantos fuiſſe, inde colligit Alexander ab Alexandro, quòd non modò ludiones, ſed ipſi etiam elephanti à populo collatione ſtipis, aſſibus donarentur. Sed, & ex Horatio diſcimus, cùm poetæ recitarent in ſcena ſua carmina, vel dum ageretur comædia, populum ad tres vel quatuor horas, conuertiſſe oculos ſuos ad alia ſpectacula, quæ in theatro exhibebantur, deinde exoraſſe beſtiarum magiſtros, vt adducerent in theatrum aut camelopardalim, aut elephantem album, eoque ſe conuertiſſe itidem nobiliores; quin nonnullos prætere a præcepiſſe, vt ceſſaret carminum recitatio, aut comœdia intermitteretur. Is enim ſenſus eſt Horatij, dum canit;

Si foret in terris, rideret Democritus, ſeu
Diuerſum confuſa genus panthera camelo, F
Siue elephas albus vulgi conuerteret ora,
Spectaret populum ludis attentiùs ipſis
Vt ſibi præbentem mimo ſpectacula plura.

Spectacula ex elephantis.
Lib.7.Epi.ù

Diuerſa autem ſpectacula in theatris, Circoque edidiſſe Romæ legimus, venationes, pugnas, & ludicra, vt choreas, & funambulationes. De venationibus mentio apud Ciceronem: *Reliquæ* (inquit) *ſunt venationes binæ per dies quinq́, magnificæ, nemo negat. Sed quæ poteſt eſſe homini polito delectatio. cùm aut homo imbecillus à valentiſſima beſtia laniatur, aut præclara beſtia venabulo tranſuerberatur: quæ tamen ſi videnda ſunt, ſæpe vidiſti, neq́ nos qui hæc ſpectauimus, quicquam noui vidimus. Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna vulgi atque turbæ, delectatio nulla extitit, quin etiam miſericordia quædam conſecuta eſt, atq́ opinio eiuſmodi eſſe quandam illi beluæ cum genere humano ſocietatem.* Ad huiuſmodi venationem alluſit puto etiam Martialis dum canit:

Lib.13.

Pulcher adeſt onager, mitti venatio debet
Dentis Erythræi.

Lib.18.c.7.
Pugna contra milites.

De pugna verò contra milites, & tauros, ſic ſcribit Plinius: Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit primum omnium in Circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſthumo Coſſ. anno G vrbis ſexcenteſimo quinquageſimo quinto. Item poſt annos viginti, Lucullorum ædilitate curuli aduerſus tauros. Pompei quoque altero conſulatu, dedicatione templi Veneris victricis pugnauere in Circo viginti, aut vt quidam tradunt, ſeptemdecim, Getullis ex aduerſo iaculantibus, mirabili vnius dimicatione, qui pedibus confoſſis repſit genibus in cateruas, arrepta ſcuta iaciens in ſublime, quæ decidentia voluptati ſpectantibus erant in orbem circumacta, velut arte, non furore beluæ iacerentur. Magnum, & in altero miraculum fuit vno ictu occiſo. Pilum ſub oculo adactũ in vitalia capitis venerat. Vniuerſi eruptionem tentauere non ſine vexatione populi, circundati clauſtris ferreis. Qua de cauſa Cæſar dictator, poſtea ſimile ſpectaculum editurus, Euripis arenã circumdedit: quos Nero princeps ſuſtulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani amiſſa fugæ ſpe, miſericordiam vulgi inenarrabili habitu quærẽtes ſupplicauere, quadam ſeſe lamentatione complorantes, tanto populi dolore, vt oblitus imperatoris, ac munificentiæ honori ſuo exquiſitæ, flens vniuerſus conſurgeret, diraſque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæſari dictatori tertio conſulatu eius, viginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum ſexagenis propugnatoribus, eodem quo priores numero peditum, & pari equitum ex aduerſo dimicante. Poſtea ſinguli, principibus Claudio, & Neroni in conſummatione gladiatorum. H Hæc Plinius. De Cæſaris verò pugna Suetonius paulò aliter: *nouiſſimè* (inquit) *pugna diuiſa in duas acies quingentis pedibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commiſſis.* De Pompeio etiam meminit Plutarchus in eius vita: Romæ, inquit, venationes exhibuit, quibus quingenti Leones cæſi, elephantes deinde, horrendum quippe dirumque ſpectaculum. Aſconius Pedianus pugnam eorum in Circo primum omnium dediſſe Pompeium tradit ludis, quibus à ſe factum theatrum dedicauit: atqui Plinius cùm dixiſſet elephantos Italiam primùm vidiſſe, Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellaſſe in Lucanis viſos anno vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptuageſimo ſecundo: *Roma autem in triumpho*, inquit, *ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingenteſimo ſecundo victoria L. Metelli pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadraginta duo fuere tranſuecti ratibus, quas doliorum conſertis ordinibus impoſuerant. Verius eos pugnaſſe in Circo, interfectosq́ iaculis tradit penuria conſilij. Quoniam neq́ ali placuiſſet, neq́ donari regibus. L. Piſo inductos dũtaxat in Circũ, atq́ vt contemptus eorũ increſceret ab operarijs haſtas præpilatas*

Quando primùm Romæ pugnarint.

A *præpilatas habentibus, per Circum totū actos: Nec quid deinde ijs factum sit, authores explicant, qui non putant interfectos.* Apud Indos, sibi inuicem pugnare cogi annotauit Aelianus: Magnus, inquit, Indorum rex quotannis diem vnum proponit, tum hominum, tum bestiarum certaminibus: committuntur autem pugnaturæ inter se, & aliæ bestiæ, & elephanti. Iam verò Romæ cum alijs etiam animalibus pugnare visus est, ac imprimis cum tauro, cuius pugnæ sic meminit Martialis in libro de spectaculis:

Qui modò per totam flammis stimulatus arenam,
Sustulerat raptas taurus in astra pilas, *Pugna cum tauris.*
Occubuit tandem cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli sic elephanta putat,

Et alicubi rursus:

Grandia taurorum portant qui corpora, quæris
An Libycas possint sustinuisse trabes? *Lib.14.*

Pugnare rhinoceroti occulto quodam odio suprà ostendimus. Pugnam hanc hoc sæculo in Europa visam meminit Laurentius Surius in cōmentario sui temporis anno Domini 1515. Hoc anno (inquit) B Lusitaniæ rex Emanuel Vlisbonæ dedit insigne spectaculum elephanti cum rhinocerote certantis. *Cū rhinocerote.* Est vtrumque animal immani corporis vastitate, sed longiora crura sunt elephanto. Naturale illis inest odium alterius in alterum, idque propter meliora pascua, vt quidam scribunt, quæ sibi inuicem præripere nituntur. Rhinoceros teste Pausania, duo habet cornua, alterum insigni magnitudine de naribus extans, alterum quod supernè erumpit, exiguum quidem, sed validissimum. Fuit huiusmodi bestia viua allata regi Portugalliæ Emanueli 1513 ex India colore buxeo, siue vermiculato, testis clypeatis tecta, omnique ex parte armata. Cùm autem certamen inituruṡ esset rhinoceros cum elephante, cui genitus est hostis (vt inquit Plinius) cornu ad saxa limato, aluum maximè petit, quam scit suis ictibus peruiam esse. Porro elephantus dentibus maximis & fortissimis cutem rhinocerotis, quantumlibet duram, & vix iaculo peruiam, validissimò ictu lacerat, dentibusque dilaniat. In eo certamine, quod hoc anno (vt diximus) Vlisbonæ fuit, elephantus succubuit. Elephantum choreas ducere doceri, anteà quoque diximus; Has quoque iubente magistro ducebant in theatris; vt constat ex epigrammate hoc Martialis inscripto de spectaculis:

C
Picto quòd iuga delicata collo
Pardus sustinet, improbæque tigres *Choreas ducunt in teatro.*
Indulgent patientiam flagello:
Mordent aurea quòd lupata cerui *Lib, 1. Epig 105.*
Quòd frenis Libyci frenantur vrsi,
Et quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureis aper capistris
Turpes esseda quòd trahunt bisontes,
Et molles dare iussa quòd choreas
Nigra bellua nil negat magistro:
Quis spectacula non putet deorum?

Longè tamen maius, & admirabilius est, quod de funambulis elephantis recitauimus. Nero referente Xiphilino ludos magnos, & magnificentissimos in honorem matris suæ fecit: Quo tempore elephas introductus in theatrum, in summum eius fornicem conscendit, atque inde vehens hominem, in fune ambulauit. *Funabuli.*

D

VSVS IN TRIVMPHIS.

IODORVS Siculus author est Dionysium, primum omnium triumphasse elephante Indico euectum, & apud Athenæum legimus Ptolomæum Philadelphum, triumphum eum fuisse imitatum: At in alio curru, qui Dionysij peregrinationem continebat, erat Dionysius duodecim cubitorum, qui veste purpurea indutus super elephanto considebat, coronamque habebat ex hedera, & pampinis auream &c. Elephas ipse ornamentum habebat aureum, coronamque auream hederaceam circa collum. *Lib.5.c.5.* Mentio est istiusmodi triumphi apud Claudianum, qui sic canit:

Talis Erythræis intextus nebrida gemmis *Lib.12. Paneg.*
Liber agit currus, & Caspia flectit eburnis
Colla iugis.

Lib.7. *L. Metellus* Romæ quoque non pauci elephantis triumpharunt; at qui primus is fuerit, haud certò conſtare videtur. Sabellicus Lucium Metellum, qui quindecim vir fuit, magiſter equitum, bis conſul, pontifex maximus, elephãtos ait primum in triumpho duxiſſe, ex Plinio, ni fallor, quem mirum eſt (inquit Cælius) libro ſeptimo ſcribere, L. Metellum elephantos primum bello Punico primo duxiſſe in triumpho, cùm tamen libro idem octauo tradat, elephantes Italiam vidiſſe primum Pyrrhi bello, & boues Lucas appellaſſe in Lucanis viſos, anno Vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo. Romam autem in triumpho, ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eandem plurimos anno quingenteſimo ſecundo, victoria L. Metelli in Sicilia de Pœnis. Sed in ſeptimo forſan de ijs ſentit, qui modò in Cartaginenſes depugnarunt, ſicuti meminit libro decimonono ab vrbe condita Liuius. Certè author eſt Seneca in libro de breuitate vitæ, principem omnium Curium Dentatum elephantes duxiſſe in triumpho. Sed, & mox paulò: Idem, inquit, enarrabat, Metellum, victis in Sicilia Pœnis, triumphantem vnum omnium Romanorum ante currum centum, & viginti captiuos elephantes duxiſſe Eutropius ait, victo Pyrrho Manium Curium Dentatum in conſulatu triumphaſſe, & Romam primum elephantes quatuor duxiſſe. Idem, & Cuſpinianus teſtatur. Conciliabimus fortaſſis authores, quod alter currui iunxerit, alter ante currum duxerit. Procedente mox tempore Pompeius Magnus triumpho Africano, vt ait Plinius, & D. Cæſar Gallico, vt Suetonius, elephantis quoque triumfarunt. De Pomopio ſic Plutarchus: Optãs Pompeius grauiori eos moleſtia afficere, conatus eſt curru quatuor elephantibus ducto triũphum ducere, inter alia quæ ex Africa adduxerat: horum nonnullos captiuos duxerat, anguſtiori tamen porta vrbis prohibitus equis vſus eſt. Cæſarem verò ait Suetonius imitatione Pompeij, vectum fuiſſe elephantis quadraginta, dextra læuaque lychnos geſtantibus. Sed, & Gordianus Imp. (ſub quo Romæ elephanti triginta duo, quorum ipſe duodecim miſerat, Alexander decem) ſuo quoque in triumpho elephãtis vectus eſt, vt tradit Iulius Capitolinus. At Alexander Seuerus cũ de Perſis triumpharent, non curru triumphali, ſed pedibus ſequente curru quatuor elephantorum palatium aſcendit, referente Aelio Lampridio in eius vita, his verbis: Poſthæc cum ingenti gloria, comitante Senatu, atque omni populo circumfuſis vndique mulieribus, & infantibus, maximè militum coniugibus, pedes palatiũ conſcendit, cùm retrò currus triumphalis à quatuor elephãtis trahe retur. Leuabatur manibus omnium Alexander, vixq; ille per quatuor horas ambulare permiſſus eſt, vndique acclamantibus, Salua Roma, quia ſaluus eſt Alexander. Subactis Sarmatis quoque Domitianum elephantis triumphaſſe, ſic canit Martialis:

Curius Dentatus. *Lib.17.c.3.* *Pompeius.* *Lib.8.c.2.* *Cæſar.* *Gordianus.* *Alexander* *Domitianus* E F G

Hic gemini currus numerant elephanta frequenter
Sufficit immenſis aureus ipſe iugis.

Cornificius. Cornificius verò, quòd aliquando milites ſeruaſſet, tantum ſibi tribuiſſe fertur, vt quoties poſtmodum foris cænaret, elephanto domum reuehi vellet.

VSVS IN BELLO.

Lib.9. *Bello apti ſunt.*

LEPHANTOS ad bellicum vſum aptos eſſe teſtatur Ariſtoteles. Sunt, (inquit) apud Indos in vſu rei bellicæ non ſolùm mares, ſed etiam fæminæ, veruntamen fæminæ pauciores ſunt, & timidiores. Iſtiuſmodi belluas Romanis ſecundo bello Punico ita fuiſſe terrori ait Cuſpinianus (ex Polybio) vt biennio neq; in Africa, neque in Sicilia auſi ſint cum Pœnis æquo Marte dimicare, eoq; militum animo animaduerſo, continuo latum eſſe decretum, vt noua claſſis ad bellum inſtrueretur, mox eos aſtu à L. Cecilio Metello victos. Vegetius ait, elephantos contra Romanum exercitum, primum in Lucania (vide etiam ſuprà) Pyrrhum regem eduxiſſe, poſtea Hannibalem in Africa: qua de re ſic Plutarchus in eius vita: *Ceſſere Romani ea potiſſimum parte, qua Pyrrhus ipſe hoſtibus repugnabat; maximè autem elephantorum robore, & impetu, cum propter eos virtute ſua vti non poſſent, ſed veluti fluctu aut terramotu ingruente cedendum ſibi intelligerent.* Lucretius verò Pœnis eam laudem tribuit, dum canit:

Romani elephantos timuerunt. *Lib.3.* *Lib.5.* H

Inde boues Lucas turrito corpore, tetros.
Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni
Sufferre, & magnos Martis turbare cateruas.

Vtcumque eſt fuiſſe Romanis longo tempore terrori eſt certiſſimum. Hinc Carthaginẽſibus non eripuere tantummodo illos, ſed etiam vſum interdixere. Sic enim in legibus pacis, quam victi petierant, nominatim cautum fuiſſe hiſtoria teſtatur, vt, & quos haberent domitos traderent, & alios deinceps non domarent. Appianus author eſt, cùm Antiochus definitum numerum, excederet, legatos fuiſſe miſſos, qui elephantos interficerent: & in noua Ciceronis Philippa legimus

A legimus, eam fuisse legationem Octauij, vt nepotem regis Antigoni, eius qui cum Romanis bellum gesserat classes habere, elephantos alere prohiberet. Iam verò, & ipsi elephantis vti cęperūt, & non mediocrem insuper fiduciam in ijsdem collocarunt, id quod Metellus inter alios imperatores præcipuè nobis significauit: Tùm enim vtramque Hispaniam, consul prius, deinde proconsul penè iam subegisset, postquam cognouit Cn. Pompeium consulem inimicum suum successorem sibi mitti, elephantis consueta dari cibaria vetuit, vt scribit Valerius Maximus. Cæpere verò ijs vti in bello Macedonico, si Liuio credimus, apparetque semper accreuisse numerum, nam circa Seueri, & Bassiani tempora trecentos ad bellū instructos habuisse reperio. Cæterùm belluas istas ex Europę principibus ante alios Alexāder Poro rege, & Indis deuictis in potestate habuit, inquit Pausanias in Atticis: quo mortuo, & alij reges, & plurimos Antigonus sibi cōparauit. Pyrrhus verò in pugna, quam cum Demetrio commisit, aliquot cepit. Ij cùm ad Tarentum in mediam irrupuissent aciem, non parum Romanos exterruere, plerisque aliud quàm belluas esse existimantibus. Ebur enim hominum opere, & arte priscis temporibus expoliri solitū norāt haud dubio multi, bestias autem ipsas, priusquam Macedones in Asiam traijcerent, præter Indos, & Libyas, finitimosque illis populos, nulli viderant. Quod ipsum ex Homero facile conijcias, qui cùm regum B lectos, & opulentiorum inter hosce domos ebore ornatas dixerit, belluæ tamen nuspiam mentionem facit, quòd si aut elephantem vidisset, aut de eo quicquam audisset, antiquis opinor duxisset, hoc quam Pygmæorum, & gruum pugnam commemorare; Hactenus Pausanias. Quanta autem elephantorum in bello sit vtilitas, ex ea maximè victoria innotuit, quam deuictis Galatis Antiochus consecutus est, Narratur à Luciano in Zeuxi siue Antiocho, his verbis. Cum non ignoraret Antiochus Soter, & corporis viribus, & audacia Galatas esse præditos, inusitatamque illorū multitudinem videret, tum phalangem fortiter coniūctam: à tergo verò æneis thoracibus indutos bellantes: præterea in profundum semper armatos viginti quatutor ordinatos. In vtrumque autem cornu equitatum, qui viginti millibus equitum constabat, dispartitum esse. Porro è medio octoginta currus falcatos erupturos, ac cum illis bigas bis totidem. Hæc, inquam, cum videret, spem valdè malam animo concipiebat potiumdæ victoriæ, tāquam si cum inuictis esset agendū. Siquidem ipse modicè instructo exercitu, neque ampliter, neque pro belli dignitate, & apparatu, aut magnitudine, sanè perquam paucis comitatus aduenerat, ac illis quidem vt plurimum scutatis, & nudis. Sed enim ex his, qui nudi erant, plus quam dimidia pars exercitus numerabatur. Itaque iam de petendo fœdere, ferendisque pacis conditionibus, & bello conuenientissimè componendo secum agebat. Atqui Theodatus Rhodius vir excelsi, & generosi animi, instruendæ aciei non imperitus, cùm præsto esset, regem perturbato animo esse non sinebat. Et erant Antiocho vndecim in exercitu elephantes. Hos Theodatus iussit interea haberi quàm occultissimos, ne ex acie apparentes conspicui fierent hostibus: vbi verò tuba signum dedit, & manus conserendæ forent, ac hostium equitatus impressionem faceret, & Galathæ aperta phalange currus immitterent, tunc vnà cum quatuor elephantis vtrinque equitibus esse occurrendum docebat. Octo autem reliquos aurigis, & curribus esse immittendos. Hoc enim facto, inquit, illorum equi perterrebuntur, ac retro fugientes in ipsos Galatas illapsi impetu facient, nec opinionem eius rei prædictæ euentus fefellit. Cum enim antea nullum elephantum vidissent cùm ipsi Galatæ, tum equi illorū, adeo nouo, & inopinato elephantorum spectaculo animis consternati sunt, vt longè adhuc à belluis constituti, postea quam solùm rugientes audissent, dentesque candore relucentes vidissent, veluti ex toto nigro corpore, tum etiam proboscides, ad prædam direptionemque faciendam sublatas, priusquam ex arcubus tela extorsissent, versis retrò habenis, nulloque seruato ordine aufugerunt. Sed enim pedites aliquantisper alterna cæde semet hastis confodientes conculcabantur ab equitibus in illorum ordinem illapsis. Currus autem subuersi, & illi, deinceps denuo D in suos non citra sanguinem ferebantur, ac planè iuxta illud Homeri,

Subuersi currus passim iacuere supini.

At verò equi posteaquam semel à recta via auersi declinassent, elephantorum impetu non sustinentes, sessores dorso excutiebant. Currus strepebant proscindentes acutis falcibus quoscumque ex amicis comprehendissent: Non pauci verò, vt in tali tumultu eiecti prosternebantur. Hos elephanti insequebantur, pedibus proterentes atque conculcantes, simulque in altum proboscidibus proijcientes, ac dentibus correptos transuerberantes. Ad extremum illi summa ope nitentes Antiocho victoriam pepererunt. Cæterùm Galatæ alij quidem dimicando occiderūt, ingenti clade edita; alij viui capti in victoris potestatem peruenerunt. Perpauci fuga in montes semet abdiderunt. Porrò autem Macedones quicumque cum Antiocho in prælium descenderant, Pæana canebant, simulque clamore irruentes, regem coronabant victorem. At ille profusis, vt fertur, lachrymis; pudore afficimur, inquit, ò milites, quibus salus in hisce vndecim stetit belluis: adeo vt nisi spectaculi nouitas hostium animos perculisset, quid nos erga illos fuissemus? In trophæum

Romani quādo elephātis vsi.

Lib 9. c. 3.

Lib. 31.

Vtilitas in bello.

Anthiochi cum Galatis pugna.

nihil aliud quàm elephantũ iussit sculpere. Hęc omnia Lucianus. Heliodorus libro nono Aethiopicorum, in prælij cuiusdam Aethiopum aduersus Persas descriptione de elephantis hæc scribit: Mediam autem aciem Persici exercitus: cùm elatam esse robore audisset, se illi, & elephantos turritos, qui circa ipsum erant, opposuit Hydaspes, &c. Hic autem initio tardius obuiam procedere iubebat, gradum gradu lentè permutantes, hac ratione, & elephantis, ne desereretur à propugnatoribus prospiciens, & simul impetum equitum, qui erant in medio ante conflictum consumens ac dissoluens. Cum autem à sese ad teli iactum distarent, & cataphractos equos irritare ad inuadendum Blemmyes animaduerterent, ea quæ imperata fuerant ab Hydaspe, faciebant, & Seribus vt essent præsidio elephantis, relictis: ipsi longè ante ordines prosiliunt, & quanta celeritate poterant, ad cataphractos contendunt, furoris speciem intuẽtibus præbentes, quòd tam pauci contra plures, & ita armatos procurrere auderent. Persæ autem magis etiam tum quàm prius citatis equis inuehebantur, in lucro ponentes illorum audaciam: & eam spem concipientes, quasi illos continuò, & primo conflictu essent rapturi. Tum Blemmyes, cùm iam ad manus venissent, & propemodum in hastis hærerent, subito, & quasi ad vnum signum subsidunt, & equos subeunt, genu quidem altero terræ innixi, caput verò, & tergum equis subijcientes sine vllo detrimẽto, nisi quod calcationem sustinere cogebantur. Cæterùm rem incredibilem, & præter omnium opinionem faciebant, & lædebant equos, ventrem illis in transitu suffodientes. Quamobrem cadebãt non pauci, equis propter dolorem frenum aspernãtibus, & sessores excutientibus. Quos aceruatim iacentes, Blemmyes sub femoribus dissecabant. Immobilis est enim Persarum cataphractus, si ductore careat. Quicumque autem integris equis euaserant, ad Seres ferebantur. Illi autem, statim vt appropinquabant, post elephantos se recipiebant, ad animal tanquam ad tumulum aut propugnaculum aliquod confugientes. Ibi magna cædes, & propemodum ad internecionem vsque accidit equitibus. Equi enim ad inusitatam elephantorum speciem subitò nudatam, & magnitudinem peregrinam ex conspectu formidinem incutientem, alij retrorsum fugientes, alij inter sese permixti, & coarcti, ordinem phalangis celerrimè turbarunt. Et hi qui erant in elephantis cùm sex singulas turres occuparent, & bini ab vnoquoque latere iacularentur, sola parte supra caudam vacante adeo continuè, & directè ad scapum è turribus tanquam ex arce tela mittebant, vt densitas iaculorum nubis speciem Persis exhiberet, &c. de eadem belluarum istarum in bello vtilitate sic scribit D. Ambrosius: Hæc in elephantis quoque probare debemus, qui magnum rebus bellicis vsum ministrant. Inde gens Persarum ferox bellis, valida sagittis, omniumque telorum iactu, quia de superioribus ad inferiora validiore nisu tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus septa procedit. In medijs campis tanquam de muro dimicant, & velut in arce quadam, & specula collocati, spectant magis bella quàm subeunt. Ita alieni à periculo videntur, tuti molibus bestiarum. Quis enim eos adire audeat, cùm desuper iaculis facile figatur, inferius elephãtorum conteratur incursu? Denique cedunt illis acies, & armatorum cunei, & castra illa quadrata soluuntur. Intolerabili namque impetu in hostes ruunt, vt nullo agmine bellatorum, nulla costipatione militum, nullo clypeorum retardantur obiectu: velut quidam mobiles montes versantur in prælijs, & vt colles alto eminent vertice, mugitus fragore omnium perturbant confidentiam. Quid hic faciat pedes, quamuis lacertis validus, & manu promptus, cùm sibi septus armatorum populis gradienti murus occurrit? Quid faciat eques, cùm equus eius perterrefactus tantæ bestiæ immanitate diffugias? Quid faciat sagittarius, cùm desuper ferrata virorum corpora iaculi ictũ sentire non possint: bestia quoque nec nuda facilè penetrabilis ferro sit, & munita loricis obuia sine sui periculo acies secet, & conterat turmas? Itaq; vti immensa ædificia, ita elephanti fundamentis validioribus sustinentur, alioquin imparibus fulti pedibus intra breuem laberetur ætatem. Et quid miraris si vestiti armis timentur, quandoquidem dentibus suis tanquam naturalibus spiculis semper armati sunt? Promuscide sua quicquid inuoluerint, frangunt: pede quicquid compresserint, velut quodam lapsu ruinæ ingentis exanimant. Hactenus Ambrosius. Est autem idem elephantorum in bello vsus nostro adhuc tempore apud Indos. Nam vt Vartomannus tradit, bella inituri clitellas elephãto imponunt: sunt, inquit, clitellæ huiusmodi, cuiusmodi in regno Ausoniæ vtuntur muli: clitellas subtus aluum cingunt geminæ ex ferro catenæ: supra clitellas hinc, & hinc domus, vel si mauis turrim aut caueam ligneam appellare: collo iungunt caueas, assamenta nescio quæ crassitudine medij palmi: singulas caueas terni homines ingrediuntur: inter vtrasque dorso belluæ insidet Indus, qui belluam alloquitur. Illis est enim patrij sermonis intellectus officiorumque memoria. Septẽ autem sunt homines, qui elephantum bella inituri conscendunt loricati, ferentes arcus, lanceas, enses, & peltas. Promuscis elephanti, quam manum appellant, loricatur; illi alligatur exertus ensis longitudine duorum cubitorum, crassitudine verò ac latitudine palmæ humanæ, sicque instructi præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum est, monet domitor, cuius vocem callet elephas. Aloysius Cadamustus ijsdem belluis Calecutenses bella conficere tradit, turres quasdam imponere

Li.6.Hex.5.

Clitellæ elephantorum.

E F G H

A imponere eis, capaces trium aut quatuor hominum, qui de turribus huiusmodi præliantur. Et in insula Zanzibar, licet non habeant equos, tamen cum elephantis, & camelis referente M. Paulo Veneto, ad bella procedunt, extruentes castella lignea super elephantes, quæ tanta sunt, vt quindecim vel sexdecim viri muniti ex vno pugnent portatili castro. Porro quãdo ad bellum procedere volunt, exhibent, inquit, potum elephantis, quem ipsi pro vino bibunt, quò audaciores sint in bello. De regibus, & regionibus Indiarum, vbi elephanti ad belli vsum alebantur antiquitus, iam antea dictum est. Quod verò militares elephanti olim quoque turres armatorum plenas ferrent, passim veteres attestantur. Plinius, *turres armatorum in hostes ferunt*. Plutarchus. *Et vbi ferarum*, id est elephantorum, *turres sursum, & purpuras viderunt, quod erat eorum ornamentum, cum ad prælium ducebantur*. Aelianus: *Militaris elephantus dorso suo vel nudo tres bellatores fert, alterum dextra, alterum sinistra pugnantem, tertio retro versus bellantem, ac simul quantum manibus moderamina tenentem: sicque illis beluam dirigentem tanquam nauem clauo nauicularum, reique nauticæ peritum*. Philostratus: *Pugnant onusti turribus, quibus decem aut etiam quindecim homines Indici superstant, qui ex turribus tanquam propugnaculis in hostes iaculantur, aut arcu sagittas torquent*. Hinc & Iuuenalis.

Lib.3.c.41.

Turres olim etiam ferebant.

Lib. 8. 9.

In Eumene.

B

Nec latio haud vsquam nostro sub sidere talis
Bellua concipitur sed furua gente petita
Arboribus Rutulis, & Turni pascitur agro
Cæsaris armentum nulli seruire paratum
Priuato, siquidem Tyrio parere solebant
Annibali, & nostris ducibus, regique Molosso,
Horum maiores, & dorso ferre cohortes
Partem aliquam belli, & euntem in prelia turmam.

Vsus itaque idem nunc qui olim, præterquam quòd visos nostra ætate dicant, qui gladium duorum cubitorum ad promuscidem alligatum gestantes, atrocissimas in bello cædes ederent. Sed, & Massamicos maioris Indiæ populos Iulius Ferretrius in libro de antiqua instaurãda, & illustranda militia, ait instruere elephantes ordine facto acierum in cornibus more militiæ, limitatoque numero bestiarum, & hominum ducentum equitantium illas, talẽ esse eorum equitatum. Et ex Polybio quoq; discimus ipsas belluas sibi inuicem pugnare, vt in illo prælio quo cũ Antigono Ptolomæus conflixit. *Hic igitur bellicum* (inquit) *canentes primum cum elephantis se mutò inuadunt.* C *Pauci ex ijs quos Ptolomæus habebat, in aduersos feruntur. Ex quibus sanè optimam faciebant milites pugnam, iacientes hastas, & se inuicem crebris vulneribus afficientes. Longè tamen meliorem feræ ipsæ faciebant, ingenti impetu se inuicem impetentes, & faciem facie verberantes. Est enim hic elephantorum mos, vt inter se congressi, & mutuis se dentibus impetentes, ac errimè pugnent: simulatque verò vulnus aliquod acceperint, non secus in omnes dentibus sæuiant, quàm tauri cornibus.* Vt igitur inutilis in certamine redderetur elephantorum vsus, diuersa à diuersis imperatoribus stratagemata excogitata, & adinuenta fuerunt, In eo bellico apparatu, in quem Semiramis triennium absumpsit, elephantorum indiga, quo affatim præsidio vtuntur Indi, ne ea virium parte inferior esset hoste, rem commenta est memoratu dignam, vt refert Sabellicus, elephantinas effigies bubulis multifariam copijs magno numero astruit, habuitque in occulto id consilium, ne ad hostes eorum, quæ pararentur, fama peruenire posset. His prius quàm in Indos moueret, camelos inclusit: quos cùm bellatoribus supernè sedentibus repente equitibus velut in acie obiecit, inanium belluarum occursum futurum rata, vt in vera pugna elephantos equi minus ac minus formidarent. Nec in hunc vsum solùm vana illa belluarum species quæsita, sed ad virium, inquit, ostentationem: vt cùm in hostium conspectum acies in procinctu D staret, inane illud ludibrium in subsidijs locatum verorum procul elephantorum terribilem præ se ferret aspectum. Verùm nihil postea res ista Assyrijs adiumento fuit, non magis quàm multis pòst ætatibus Perseo Macedonum regi, qui eo bello, quod cum populo Romano gessit, eodem vsus machinamento prælio superatus est. Hæc itaque Sabellicus ex Diodoro Siculo, ni fallor, qui rem tamen aliter narrat, cuius hæc sunt verba: *Semiramis contra Indos suscepta expeditione, inferior elephantorum apparatu, rem excogitauit, qua terreret Indos, cogitantes nequaquam extra Indiam elephantos esse. Occisis trecentis boum millibus, carnes operarijs concessit, coria insui fecit elephantorum instar: quæ postmodum fœno referta, veri elephanti speciem præ se ferebant. Intus hominem camelumq́, super quo sedens formam belluæ duceret, inclusit. Hæc in loco semoto occultoq́ acta, ne quã exterius emanare possent, vtq́ Indi improuisa repercussi veras beluas existimarent. Admirantibus Indis, vnde tanta illi elephantorum copia suppeterent, quidam ex Semiramidis exercitu noctu capti rẽ prodidere. Semiramis simulatis elephantis aduersus equites præmissis, initoq́ certamine regios equos fudit: assueti enim veris elephantis equi, noua forma olfactuq́ insueto turbati sunt.* Sic Diodorus,

Lib.5.

Inuicem pugnare.

Vt inutiles reddantur.

Elephanti ficti.

Enneid.1. lib. 1.

Lib.2.c.5.

non

Lib.4. *Persei astus* *Damis.*

non fuere itaque inutiles ficti elephanti, sed victoriam Semiramidi pepererunt. De Perseo autẽ Macedonum rege sic quoque scribit Polyæus: *Romanis elephantos ducentibus partim ex Libya, partim Indos ab Antiocho Syriæ rege, Perseus, ne noua ac formidabilis equis bellua primo aspectu existeret, præcepit opificibus lignea simulacra fabricari elephantorum figura atq; colore, & virum cum tuba per hos horribilem sonum emittere, vt equi Macedonum elephantorum fremitum, & aspectum ferre discerent.* Cæsar pugnaturus cum Scipione in Africa, ne militibus terrori essent elephantes, hoc inuenit remedium, vt Hirtius refert; Elephantos in Italiam transportari iussit, quo, & miles speciemque, & virtutem bestiæ cognosceret, & qua parte corporis nuda sine tegmine relinqueretur, præterea vt iumenta bestiarum odorem, stridorem, speciem, consuetudine capta, non reformidarent. Quibus ex rebus largiter erat consecutus, nam, & milites bestias manibus pertractabant, earumque tarditatem cognoscebant, equitesque in eos pila præpillata conijciebant, atque in consuetudine equos patientia bestiarum adduxerunt. Egregium verò stratagema Damidis recenset Diodorus his verbis: *Polysperchon Megapolita deiectis muris cum elephantis expugnare putabat. Megapolitanorum dux Damis, qui fuerat cum Alexandro, & naturę, vsusque elephantorum peritiam habebat, complura magna ostia densis clauis confixit, & in humilibus foueis constrauit, tectis quæ extabant cuspidibus. atque ita per ea aditum in vrbe reliquit. Et à fronte quidem nullum militem collocauit, sed oblique à lateribus multitudinem constituit iaculatorum, & sagittariorum, & catapultarum, quibus tela iaciuntur. Iam Polysperchonte totum ruinæ locum expurgante, & vniuersis belluis per eum locum aditum parante, accidit hoc inopinatum elephantibus. Nemine enim occurrente belluis, Indi in vrbem irrumpere cogebantur. Elephantes verò magna mole incedentes, incidebant in confixa stimulis ostia. Cumq; eorum pedes clauis vlnerarentur, & propter corporum grauitatem stimulis perforarentur, neq; vlterius progredi, neque reuerti propter mouendi difficultatem poterant. Cumq; simul omne telorum genus in eos ex obliquo ferretur, Indorum pars moriebatur, alij vulnerabantur, atq. ita ad negocium inutiles reddebantur. Beluæ verò partim propter telorum multitudinem, partim propter ictus clauorum cùm dolore cruciarentur, per amicos reuertebantur, eorumq. multos conculcabant. Tandem earum fortissima ac terribilissima cecidit: reliquarum pars prorsus inutilis reddita est: pars multis suorum mortem intulit.*

Megarenses *Li.26.c.36.*

Maior fuit astus Megarensium, qui, vt Aelianus refert, cùm Antipater Macedonũ rex, illos bello adortus, elephantorum copia facilè superiot esset, porcos pice oblitos, & igne iniecto ardentes in elephantorum agmen immiserunt; qui partim grunnitu (quo naturaliter, vt dictum est, perterrentur vastissima isthæc animalia) partim incendio turbati, in fugam versi, præclaram Megarensibus peperere victoriam. Obseruatum igitur deinceps vnà cum elephantorum pullis porcos alere, vt consuetudine naturam vincerent, & grunnitui porcorum assuescerent. Polyæus verò hoc tribuit Antigono.

Suis sæpe fuisse damno.

Fuere verò etiam vel ob hostium virtutem, vel aliàs etiam ob causas suis sæpenumero damno. Appianus de bello Hispaniensi ait Fuluium Nobiliorẽ cùm decem elephanti à Masanissa auxilio missi essent, in pugnam cum hostibus progressum, elephãtes post exercitus terga ordine occultauisse: pugnaque incœpta extemplo viam aperuisse elephantis, quos cùm Celtiberi viderent, ipsos, & eorum equos territos, intra mœnia confugisse, imperatorem itaque elephantes ad mænia produci iussisse: cumque sic vtrimque fortiter dimicaretur, vnus elephantorum graui percussus saxo de muro caput, currere atque effrenatè furere cœpit, inque amicos horrendo cum clamore furens se coniecit, quemuis obuium trudens ac proterens, amicorum, & inimicorum nullo discrimine habito: similiter reliqui elephãtes illius clamoribus exterriti, idem fecerunt, milites Romanos proterentes, proculcantes ac prosternentes: quod quidem sæpenumerò solent, inquit, elephantes cùm insaniunt, quemuis vt inimicum accipientes: ob

Cur communes hostes dicti.

quam eorum perfidiam à quibusdam communes hostes appellati. Non absimile quid de Cecilio Romanorum consule Panormi agente scribit Polybius his verbis: *Postquam igitur elephantos omnemq. exercitu* (Asdrubalis) *appropinquantes videt, &c. quosdam ex ijs qui maximè agiles atq. expediti erant, pro mænibus supra fossam constituit, iubetq. vt contra elephantos, si illi accederent, telisq. verubusq. eminus pugnent: quod si iratæ pecudes cum impetu contra ipsos ferantur, in fossas se dimittant, inde rursus elephantos telis petant, &c. Simul ac igitur pleno impetu pugnare cæptum, magistri elephantorum qui cupidine gloriæ sibi attribui victoriam cupiebant, beluas in expeditos concitant: illi sicuti eis à consule iussum fuerat, statim terga vertunt, infestiusq. insequentibus belluis, in fossas se dimittunt. Beluæ cùm primum ad aggerem fossarum peruenere, vno tempore, & à multitudine vrbana ex mænibus, & à militibus ex fossis, sagittis telisq. multifariam feriuntur. Cumq. vltra progredi non possent. necessario terga vertentes, in suos ruunt, agmina perturbant, magnam suorum stragem faciunt, &c. Illi iam pridem à bestijs turbati, & tunc tumultuario impetu à Consule oppressi facilè profligantur: pars eorum trucidatur, cæteri fuga salutem quærunt. Elephanti cum Indis decem capti: reliqui disiectis Indis, finito prælio, omnes in potestatem consulis peruenere.* Cæsare quoque pugnaturo Scipioni in Africa, præter præcitatum inuentum: à dextro cornu funditores sagittarijque con-

cita tela

A cita tela in elephantos frequentes coniecere, vt Hirtius narrat: quo facto bestiæ stridore fundarum lapidũque perterritæ sese cõuertere, & post se frequentes stipatosque proterere, & in portas valli semifractas ruere contenderunt. Non est autem prætermittendum de virtute militis veterani quintæ legionis: nam cùm in sinistro cornu elephantus, vulnere ictus, & dolore concitatus, in lixam inermem impetum fecisset, eumque sub pede subditum, deinde genu innixus pondere suo, proboscide erecta vibrantique, stridore maximo premeret atque enecaret: miles hic non potuit pati, quin se armatum bestiæ offerret, quem postquã elephantus ad se telo infesto venire animaduertit, relicto cadauere, militem proboscide circundat, atque in sublime attollit armatum. Qui in huiusmodi periculo cùm constanter agendum sibi videret, gladio proboscidẽ, quo erat circundatus, cedere quantum poterat, non destitit: quo dolore adductus elephas, milite abiecto maximo cum stridore cursuque conuersus ad reliquas bestias se recepit. Clara etiam est alterius è Romanis dimicatio aduersus elephantum. Cùm Hannibal captiuos Romanos dimicare inter se (inquit Plinius) coegisset: namque vnum qui superaret, obiecit elephanto, & ille dimitti pactus si interemisset, solus in arena congressus, magno Pœnorum dolore confecit. Hannibal cum famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites misit, qui abeuntem interfi-

Miles vnus elephantum occidens.

B cerent. Sic, & Eleazarus Iudæ Machabæi frater in pugna, quam Iudas contra Antiochum Eupatorem commisit, conspicatus excellentem elephantum ornatum phaleris regijs, & ratus in eo regem inuehi, magno animo in eum fecit impetum, & occisis prius multis, quàm ad eum penetraret, cæteris verò metu cedentibus, succedens sub eius ventrem, confodit belluam, & ipse simul pondere eius illabentis oppressus est, vt narrat Iosephus ex sexto Machabæorum. Vt verò vnde sumus digressi, reuertamur: cùm Hannibal cum Scipione dimicaturus, octuaginta elephantos, quot nunquam aliàs, in aciem produxisset, ad eorum vsum inutilem reddendum sic militum ordinem Scipio distinxit, vt eos primo inter manipulos velitesque receptos coniectæ vndique hastæ non tantùm ex Romana acie eiecerint, verùm etiam in Pœnos telis prope confossos egerint, quod hostibus fugæ initium fuisse, maximè est perspicuum. Idem accidit elephantis Asdrubalis; *Eodem* (inquit Liuius) *versi elephanti, qui primo impetu turbauerant antesignanos, etiam signa mouerant loco: deinde crescente certamine, & clamore, impotentius iam regi, & inter duas acies versari, velut incerti quorum essent, haud dissimiliter nauibus sine gubernaculo vagis:* Ex mox. *Elephanti plures ab ipsis rectoribus quàm ab hoste interfecti: fabrile scalprum cum malleo habebant: id vbi sæuire belluæ ac ruere in suos cœperant, magister inter aures positum ipsa in compage, qua iungitur capiti ceruix, quanto*

Eleazari virtus.

Li. 12. c. 14.

Scipio vt inutiles reddiderit.

C *maximo poterat ictu adigebat. Ea celerrima via mortis in tantæ molis bellua inuenta erat, vbi regendi spem vicisset.* Similiter in Persarum exercitu aduersus Iulianum, elephantorum fulgentium formidandam speciem, & truculentos hiatus vix mentes pauidæ perferebãt, (inquit Ammianus Marcellinus paullò post initium libri vigesimi quinti) ad quorum stridorem odoremque, & insuetum aspectum magis equi terrebantur: quibus insidentes magistri, manubriatos cultros dextris manibus illigatos gestabant, acceptæ apud Nisibin memores cladis: & si ferocius animal vires exuperasset regentis, ne reuersum per suos, vt tunc acciderat, collisam sterneret plebem, vertebram quæ caput à ceruice disterminant, ictu maximo terebrabant. Exploratum est enim aliquando ab Hasdrubale Annibalis fratre ita citius vitam huiusmodi adimi belluarum. Eo prælio quo Alfonsus Albuquercius, Indiæ prætor, regem Malcenseam vicit, & Malacam vrbem expugnauit, rex castello, quod elephantus ingens tergo gestabat, cum aliquot è suis domesticis vehebatur. Hunc alij elephanti similiter instrati, & armati sequebantur. Tela è castellis frequentia (verba sunt Osorij) decidebant. Elephanti enses dentibus alligatos gestabant, tantaque ferocia in Lusitanos irruebant, vt antesignani pellerentur. Fernandus tamen Gomesius Lemius, & Vascus Fernandus Con-

Lib. 7. rer. Emanuel.

D tigus, minimè ea re perturbati, resistunt: cùm vterque eorũ in opposita vitæ latera, qua elephantus gradum violenter inferebat concessisset, aditum ei liberum reliquerunt. Vtrimque deinde latera illius hastis perfodiunt. Bellua quamuis in principio certaminis sit immanis, & efferata, est tamen doloris impatiens, & facilè in suos quouis vulnere sauciata conuertitur. Itaque cùm elephantus transfixus vtroque latere fuisset, rectorem qui illi insidebat, proboscide deturbatum conculcat. Exanimare deinde, sanguis enim illi vtrimque profluebat) mirificè cœpit. Rex eo metu confestim desiluit. Elephantus in suos conuersus reliquorum elephantorum aciem perturbauit. Omnes exterriti in fugam versi sunt, neque rursus vllis rectorum monitis aut minis in prælium compelli potuere. Cùm itaque suis sæpe damno sint elephanti, id ne fieret, Scipio prospicere olim conatus est, sicuti legimus apud Hirtium: *Scipio*, inquit, *interim elephantes hoc modo condocefacere instituit: duas instruxit acies, vnam fundatorum contra elephantos, quæ quasi aduersariorum locum obtineret, & contra eorum frontem aduersam lapillos minutos mitteret. deinde in ordinem elephantos constituit, post illos autem aciem suam instruxit; vt cum ab aduersarijs lapides mitti cœpissent, & elephanti perterriti se ad suos conuertissent, rursus à sua acie lapidibus missis eos conuerterent ad-*

Ne suis sint damno.

uersus

Vt incitentur ad pugnam.

uerſus hoſtem: quod ægrè tardeq́; fiebat: audere enim elephanti multorum annorum doctrina vſque vetuſto vix edocti, tamen communi periculo in aciem producuntur. Iam verò, vt alacriori animo ad prælia ferrentur, potus humanus eis indulgebatur: quòd Aelianus meminit, inquiens: Elephantis pugnaturis nō modò ex vitibus confecti, ſed etiā ex oryza factitij vini vſus indulgetur. Porro ſi quis eorū fortitudine cùm animi, tùm corporis alios in bello vinceret, is peculiari nomine ab alijs diſtinguebatur. Antipater (inquit Plinius) author eſt duos elephantos Antiocho regi in bellicis vſibus celebres, etiam cognominibus fuiſſe, Aiacem, & Patroclum etenim nouere ea: (de quibus antè) Certè Cato, cùm imperatorum nomina annalibus deſcriberet, cum qui fortiſſimè præliatus eſſet in Punica acie, Sutrum tradidit vocatum, altero dente mutilato. De Aiace Alexandri ſuprà dictum eſt. Cæterùm vtilitas eorum in campeſtribus intelligi debet, nam vt Polybius ſcribit, in montibus, vt, & equi, inutiles ſunt. E contrario Libycum inſtitutum eſt, referente Cælio, vt quos in venatione vel pugna elephantes attriuerint, magnificè ſepeliant, ac hymnos præterea concinant: quorum id ſit, inquit, argumentum, ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι τοὺς ἀντιπάλους γενομένους θηρίῳ τοσούτῳ, id eſt viros eſſe bonos, qui tam atroci belluæ ex aduerſo ſteterint, quòd mors glorioſiùs comparata ἐνθάφιον ſit τῷ θαπτομένῳ. Cauſam modò vtilitatis in bello duplicem ſtatuit Caſſiodorus, cutis nimirum duritiem, & corporis molem, quòd hac hoſtibus eſſent terrori, illa ictum non admitteret. F *Cutis* (inquit) *vlceroſis vallibus exaratur qua in tantam duritiam ſolidatur, vt putes eſſe oſſeam cutem. Hæc nulla vi tranſmittitur, nullo ferri acumine penetratur: ideoq́; Perſarum reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ, & nullis ictibus pulſata cederet, & aduerſarios ſua mole terreret.* Ad hanc corporis duritiam alludit quodammodo Plautus: *Pol ſiquidem connixus eſſes, per corium, per viſcera, perq́; os elephanto brachium tranſmitteres.* In regno Mogor nihilominus frons eorum laminis armatur ferreis, aut corio duriſſimo. Habebat & alium vſum in bello elephas, in traijciendis nempe fluminibus, id quod Hannibalis exemplo conſtat. Eo enim in Hetruriam deſcendente, Arnus vehementer excreuerat, quare tantum exercitum ſecum trahens, euitare non potuit, quin ingentem hominum ac iumentorum iacturam faceret: ipſe quoque etſi elephanto, qui vnus ex multis ſupererat eminens veheretur, plurium dierum ac noctium intemperie vigilijs confectus, alterum oculum amitteret. Ad quod alluſit Iuuenalis, dum canit:

Li. 18. c. 18.

In Milite glorioſa.

Vſus ad amnes traijciẽdos.

Sat. 10.

O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luſcum.

VSVS IN SACRIFICIIS. G

Li. de ſolert. animal.

SCRIBIT (inquit Plutarchus) Iuba elephantos dijs vota facere, cùm ſe nemine docente, mari luſtrent, ſolemque orientem adorent, proboſcide manus loco ſurſum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs eſſe cariſſimum, vt Ptolomæus Philopater teſtatum fecit. Cùm enim victo Antiocho vellet dijs honorem ſplendidè habere, præter alia ob partam prælio victoriam, ſacrificia, quatuor etiam elephantes immolauit: nocturnis autem territus in ſomnijs, quòd numen ei ob ſacrificium illud inuſitatum comminaretur, cùm multis vſus eſt piaculis, tum quatuor æreos elephantos pro occiſis poſuit.

Elephanti immolati.

NVMISMATA. STATVÆ PICTVRA. H

Cæſaris nũmus.

IN C. Cæſaris nummo videre eſt elephantum ſurrecta promuſcide; aduerſus quem ſerpens quaſi concertaturus inſurgit: in altero videas ſerpentem ipſius elephanti pedibus obtritum, in quo inſcriptio eſt CAESAR. Potes ex illo (inquit Pierius (laceſſitum bello, ex hoc, confectum intelligere. Neque verò me fugit, elephantum Maurorum lingua Cæſam appellari ſolitum, quod Spartianus in Aelio Vero tradit, primumque Cæſaris cognomine nuncupatum, qui elephantum occiderat. Sed inepta hæc inſcriptionis cauſa mihi videtur: crediderim autem potius ad munificentiam ſpectare, qua Cæſar elephantos exhibuerit.

Marij nũmus.

Quē verò elephantū in Q. C. Martij nūmo cōpereris, ibidibus adiectis hieroglyphicū id Africā prouinciā ab eo domitā, ditionemque imperij in Aegyptum vſque propagatam ſignificare crediderim

A derim. Elephanti porrò Pompeij Magni currum subiere Africo triumpho; & in nummo argenteo admodum pulchro Scipionis Imp. inscriptio, cuius galea elephantini capitis speciem habet, infernè aratrum, antè spica posita est; quæ omnia ad Africæ triumphum, & annonam inde largiter aduectam, spectant. Inscriptio, Q. METELLVS. Augusto currum ex quatuor elephantis, S. P. Q. Romanus in nummis decreuit, quòd, vt puto, spolijs Orientis onustus imperatorium inde triumphum duxerit. Id honoris T. Cæsar post adeptum imperium patri deferendum curauit, quod ipsa testetur inscriptio, quæ sic habet: TI. CAESAR DIVI AVG. F. AVGVST. P. M. TR. PO. XXIIX. DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. Eundem honorem Claudius auiæ Liuiæ Circensi pompa, currum quippe elephantorum Augustæo similem decernendum curauit. Sed, & D. Augusto Vespasiano currus ex quatuor elephantis in nummo est, cuius latus alterum inscriptionem habet ad reliquos honores tertij consulatus: nam qui sua virtute ad Imperatorij fastigij culmen euectus erat, re in Oriente bene gesta, paribus cum Augusto honoribus honestandus fuit; ita elephas iunctus, prouinciam patriam subiugatam hieroglyphicè significabat. Est, & Philippi Imperatoris nummus, in quo elephantus gradiens sub magistro cum inscriptione AETERNITAS AVG. Vartomannus author est in insula Sumatra siue Taprobana numos haberi, qui B ab vna parte cælatum habent caput cacodæmonis, ab altera carpentum, quod ab elephantis trahitur. Cùm verò veteres signis, & annulis varias imagines expressas præ se ferētibus obsignarent tabellas, inter has à Plauto celebrari reperio elephantem. *Quæso tune is es Lyco trapezita? L. Ego C. Multam me tibi salutem iussit Therapontigonus dicere. L. Mihine? C. Ita, cape, signum nosce, nostin? L. Quidni nouerim; Clypeatus elephantum vbi machæra diffecit.* id est, dissecat, vt Puteanus, & Lambinus exponunt. Fuisse porrò etiam Romæ æneam elephanti statuam, ex hisce verbis Cassiodori discimus, in epistola Theodahadi regis ad Honorium Romanæ vrbis præfectum: Relationis vestræ tenore comperimus, in via sacra quam multis superstitionibus ditauit (aliàs dicauit) antiquitas, elephantes æneos vicina omnimodis ruina titubare; & qui solent in carnali substantia supra millenos annos viuere, occasum videantur proximum in simulacris æneis sustinere. His prouidētia vestra reddi faciat propriam longæuitatem, vncis ferreis hiantia membra solidando. Aluum quoque demissam subdito pariete corroboret, ne illa magnitudo mirabilis soluatur turpiter in ruinam. Nam, & viuis ipsis casus aduersus est. Et mox post enumeratam belluæ magnitudinem. Quapropter habere eorum vel formas gratissimum est, vt qui viuam substantiam non viderunt, opinatum animal tali imaginatione cognoscant. Et ideo non patrias perire; quoniam Romanæ di-C gnitatis est, artificum ingenijs in illa vrbe recondere, quod per diuersas mundi partes cognoscitur diues natura procreasse. Sed, & apud Pausaniam lego de elaphanti sculptura: Aedificium è candido marmore, quod in medio quasi foro attollit trophæum (apud Agros) de Pyrrho Epirotarum rege est, vt ipsi prædicant Argiui: quo enim in loco cadauer eius concrematum est, ibidem etiam illi fuisse erectum monumentum, in quo cùm alia, quibus in prælijs vtebatur insculpta, tùm verò erant elephanti.

Sipionis numus. *Augusti currus in numo.* *Vespesiani numus.* *Philippi.* *In Curcul.* *Lib. 10. Va.* *In Corynthiacis.*

DE EBORE. CAP. X.

Sinonyma. Etymologia.

D NON totus elephanti dens propriè ebur vocatur, sed illa præcipuè pars, quæ extra os est, id quod inter cæteros Plinius nos docuit. Loquens enim de dentibus exertis, *hoc*, inquit, *solum ebur est*. Franciscus Apollo tamen omnia ipsius animantis ossa ebur vocari asserit. Dicebatur aliàs ebor, vnde eboreus. Vtramque vocem, quasi à barro, id est, elephanto productam Seruius testatur, Græci ἐλέφαντα vocant antepenultima acuta, per synechdochen, vt caput pro homine. Suntqui vltimam acuant, & elephantina, id est, ex ebore facta interpretentur, vt in hoc Homeri versu:

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ
Μῃονὶς ἠὲ Κάειρα, παρήϊον ἔμμεναι ἵππων, id est, *Iliad. 4.*
Veluti quando aliqua ebur mulier tinxerit
Maonia, vel ex Caira, maxillare vt sit equorum.

Sed Varinus; Πριστὸς ἐλέφας (ebur serra diuisum) os elephantinum: sic, inquit, ebur per excellentiam vocant Græci; additur autem πριστὸς ad ipsius belluæ differentiam. Similiter Latini etiā elephantum quandoq; pro ebore siue dente elephantis ponunt, vt Virg. in Georgicis: *Lib. 3.*

Ebur quid propriè. *Ebor.* *Elephas pro ebore.*

In foribus

Lib.6. *In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto:*

Et in Aeneide.

Altera candenti perfecta nitens elephanto.

Non semel etiam poetis dentem Indum vocari reperio. Et quia varia ex ebore fierent vtensilia, pro his quoque ebur dicebatur, Horatius:

Dens Indus

Lib.3.Car.

Non ebur neque aureum

Mea renidet in domo lacunas.

Cicero in Verrem:

Orat.4. *Vt omne ebur ex ædibus sacris auferret.*

Iam verò ob eximium candorem, accipitur pro istiusmodi colore. Martialis:

Nolueram Polytime tuos violare capillos,

Lib.11. *Sed iuuat hoc precibus me tribuisse tuis:*

Ebur pro cādore. *Talis eras modò tonse Pelops, positisq́. nitebas*

Crinibus, vt totum sponsa videret ebur.

Et alicubi:

Lib.13. *Dum Tyburtinis albescere collibus audit,*

Antiqui dentis fusca Lycoris ebur.

Plinius *Merulis anniculis rostrum in ebur transfiguratur, duntaxat maribus.* Hinc, & eburneus color idem qui candidus: Ouidius; de Narcisso:

Lib.4.Met. *Et dignos Baccho digitos, & Apolline crines,*

Impubesq. genas, & eburnea colla, decusque

Oris, & in niueo mixtum candore ruborem.

Lib.4. Et rursus:

------Pueri rubor ora notauit,

Nescit quid sit amor, sed, & erubuisse decebat,

Hinc color aprica pendentibus arbore pomis,

Aut ebori tincta est, aut candore rubenti

Cum frustra resonat æra auxiliaria Luna.

Et rursus:

Lib.8. *------Dentes æquantur dentibus Indis.*

Lib.10. Item de Atalanta:

Tergaq. iactantur crines per eburnea.

Idem in epistola Acontij ad Cydippen:

Hoc faciunt flaui crines, & eburnea ceruix.

Et rursus in Epist. Sapph. ad Phaonem.

Hunc Venus in cælum curru vexisset eburno.

Ac denique alibi:

Li.3. Amor. *Illa quidem nostro subiecit eburnea collo*

Brachia.

Lil.5. Similiter emplastrum elephantinum dicitur à Celso, quasi percandidum siue eburneum.

PRETIVM. NATVRA. VSVS.

Ebur pro tributo.

FVIT etiam olim in maximo pretio vbique terrarum ebur. *Herodotus prodit, Aethiopas tributi vice regibus Persidis vicenos dentes elephantorum grandes,* (inquit Plinius) *tertio quoque anno cum auro, & ebeno pendere solitos. Tanta eboris authoritas erat vrbis nostræ trecentesimo decimo anno; tunc enim author ille historiam eam condidit Thurijs in Italia.* Et rursus: *Dentibus ingens pretium, & deorum, simulachris laudatissima ex ijs materia.* Tradit, & Aelianus Lybycos homines venari elephantos, non alia magis quàm dentium gratia: & apud Athenæum legitur, Anthiocum qui insanus cognominatus fuit, in sua pompa octingentos elephantorum dentes duxisse, Prolomæum verò Philadelphum sexcentos. Dedicabatur, & in templis deorum, id quod Valerius Maximus indicat, dum scribit Masanissam Numidarum regem eburneos dentes quos dono acceperat; restituisse, cum ex templo Iunonis, surreptos intellexisset. Quanti autem ebur fieret, eleganter ostendit Plutarchus his verbis: Ad se trahebant me ebur, & argentum.

l.5.c.4.c.6.

In Grylle.

Qui horū possideret plurimū, mihi felix, & dijs charus videbatur homo, siue Phryx esset, siue Car, & Dolone ignobilior, vel Priamo calamitosior. Fuit ergò eboris vsus ad luxuriam. *Exquiritur* (inquit

A (inquit Plinius) *a senatoribus, luxuriæ causa, quę vis in his est efficacissima*. Est item vulgò notum patritios, & qui nobilitate præstabant, quique honestè geniti, & liberaliter educati erant, apud Romanos, bullam in pectore, lunulas in pedibus habuisse: fuisse autem fibulas eburneas corniculantes instar lunæ: id quod à Numa institutum ferunt, vt senatores, eorumque posteri, nigris calceis lunulas annecterent. Plutarchus ab Arcadibus deductum esse profitetur, vt se proselinos designarent, vel vt amplissimum nobilitatis testimonium ferrent. Quippe in calceis Senatorum lunam adscripsisse, centenum, inquit, numerum designauit, quo tunc Senatores continebantur: vnde Lunata pellis Martiali: & apud Satyricum poetam legimus: *Lib.5.1.* *Nobiles Romani vt cognoscerētur* *In qu. Rom.* *Lunata pellis quid.*

Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

Cùm verò apud priscos moris esset, abeuntes hospites non tantùm bonis verbis, sed muneribus etiam prosequi, ebur inter hæc non postremum habuisse locum discimus ex hoc scientissimi poetæ versu: *Pro munere datum.*

Dona dehinc auro grauia, sectoq́ elephanto,
Imperat ad naues ferri.

Sed, & dijs offerebatur immortalibus, vt beneuoli redderentur, vti constat ex hoc Polemonis: *Dijs oblatū.*

B *Si sacra faciens Pamphile Deo quispiam*
Hædosque mactans, vel boues quam plurimos,
Chlamydeue quæsis purpurea vel aurea,
Ebore vel vllo, vel smaragdo denique
Sibi reddidisse beneuolum numen putat,
Errat, &c.

Q. Calaber ait in pyram Aiacis iniecisse Græcos pretiosum ebur & argentum. Et Diodorus Siculus, signa ex ebore, auroque alijsque rebus pretiosis ab omnibus ducibus, & amicis Alexandri facta, Hephæstione Babylone mortuo. Fuisse autem penes diuites, procerasque tantummodo ebur facilè etiam Seneca, in pauperis delineatione significat: *Nec fulget*, inquit, *illis splendidum tectis ebur*: Nihil non enim ebore resplendebat in ditiorum ædibus: mensarum in primis pedes. Plinius, *Excogitatę sunt* (per luxuriam), *& ligni bractęę, nec satis: Cæpere tingi animalium cornua, dentes secari, lignumq́ ebore distingui, mox operiri*. Et rursus: *Venditur ebur pondere: sunt qui tabellas aut segmenta eboris, pręsertim in operibus inde factis, vt pectinibus, capulis, alijsque cetaceorum piscium ossibus adulterent. Distingui audio, quòd è piscibus leuiora sint, minus per ętatem pallescant. Ex arbore, & simulacra numinum fuere, nondum pretio excogitato belluarum cadaueri, antequam vt à dijs nato iure luxurię, eodem ebore numinum ora spectarentur, & mensarum pedes*. Huc pertinet illud Iuuenalis: *Lib.17.* *Mensę eburneę.*

C

------Latos qui sustinet orbes
Grande ebur.

Item illud Martialis.

Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes.

Et aliàs:

Vt Mauri Libycis centum stent dentibus orbes
Et crepat in nostris aurea lamma toris.

Et rursus:

Inde satur mensas, & opertos exuit orbes,
Expositumque altè pingue poposcit ebur.
Et testitudinem mensus quater hexaclinon,
Ingemuit citro non satis esse suo.

Et iterum:

D *Grandia taurorum portant qui corpora, quęris* Lib.14.
An Libycos possint sustinuisse trabes?

Erant, & lecti tales: Suetonius de Cæsare: *Lectus eburneus auro, & purpura stratus, in quo Cęsar mortuus positus*. Apuleius: *Frequens ibi numerus epulonum, & vtpote apud primatem fęminam flos ipse ciuitatis; opipares citro, & ebore nitentes lecti, aureis vestibus intecti*. Clarè admodum Propertius: Cap. 84. Lib.2.

Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno.

Varro in Prometheo. *Eboratus lectus ibi in quinquatribus*. Et rursus: *Lectos omnes haberemus domi ad vnam formam aut cum fulcro, aut sine eo, &c. Neque potius delectaremur supellectile; quæ esset ex ebore, alijsque rebus, &c.* Horatius: Lib.2.*serm.*

Tracta super lectos canderet vestis eburnos.

Alij sunt, quos Plautus eburatos vocauit. Lambinus exponit enim ebore extrinsecus ornatos, atque non dixisse eburneos sed eburatos siue eboratos, quoniam eburneum est totū ex ebore con- *In Stich.*

Tripodes eburnei. *Lib. 2. Padag. 3.* *Loculi.*

cretum, & conflatum, eboratum verò, ebore extrinsecus ornatum. De tripodibus eburneis sic E meminit Clemens Alexandrinus, vt superfluos esse diceret, necnon, & lectos argentos habentes pedes, & ex ebore compactos. De rhyto poculo ex ebore suprà facta est mentio. Fiebant, & ex ebore loculi, in quibus res seruabantur pretiosiores. Iuuenalis de gemmis:

------Gemmaq; princeps
Sardonycus, loculis quæ custoditur eburnis:

Martialis de moneta aurea.

Hos nisi de flaua loculos implere moneta
Non decet, argentum vilia ligna ferant.

Ouidius de herbis pretiosis:

Gramina continuò loculis deprompsit eburnis.

Capuli cultrorum eburnei. *Clauis Penelopis.*

Fieri præter alia etiam ex ebore, cultroum capulos reperio, eosdemque à quibusdam in mensa præsente veneno sudare credi. Flagra Corcyræa κώπας ελεφαντινυς, id est, ex ebore manubria habebant, vt Hesychius annotauit. Erat, & ex ebore manubrium clauis Penelopis; Homerus:

Εἵλετο δὲ κλῆιδ' ευκαμπεα χειρὶ παχείῃ
Καλὼ', χαλκείω, κώπη δ' ελεφαντος επῆεν, id est, F

Accepit autem clauem benè flexam manu forti
Pulchram, æream, manubrium autem eboris inerat.

Enses eborati. *Metam. 7.*

Item enses eburneis ornabantur capulis. *Ebore, & argento* (inquit Plinius) *ornantur manubria gladiorum.* Ensis Pelopis capulo auro, & ebore elaborato in thesauro Olympiæ spectabantur, teste Pausania, secundo Eliacorum. Ouidius de Theseo:

Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cùm pater in capulo gladij cognouit eburno,
Signa sui generis.

Li. 33. c. 12

Apparet autem, quòd postmodum apud Romanos vilescerent ita elaborati gladij, Plinius enim ad ipsos vsque milites peruenisse vsum innuit his verbis: *Vidimus, & ipsi Arellium Fuscum motum equestri ordine ob insignem calumniam, cum celebritate affectarentur adolescentium scholæ, ex argento annulos habentem: Et quid hæc attinet colligere, cum capuli militum ex ebore, fastidiato celentur argento.* Sed, & gladiorum vaginæ erant eburneæ, Virgilius:

Vaginæ eburneæ. *Aeneid. 8.* *Aeneid. 11.*

-------Humero simul exuit ensem
Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon G
Gnosius, atque habilem vagina aptarat eburna.

Et rursus:

-------Clypeumque ex ære sinistræ
Subligat, atq; ensem collo suspendit eburnum.

Pharetræ *8. Metam.*

Id est, eburnam vaginam, vt Seruius exponit. Huc pertinet illud Diogenis: qui videns, vt refert Laertius, adolescentem indecorè loquentem, non erubescis, inquit, ex eburnea vagina plumbeum emittere gladium? Similiter pharetræ decorabantur: Ouidius:

Ex humero pendens resonabat eburnea læuo
Telorum custos.

Sceptra. *1. Metam.*

Erantque eburnea sceptra. Idem de sceptro Iouis:

Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,
Terrificum capitis concussit terque quaterque
Cæsariem.

Lib. 6.

Quamobrem ebur pro sceptro dixit Claudianus: H

Talibus inuitat donis, dextræque regendum
Diua simul porrexit ebur.

Lib. 12. *Nartethium*

Robertus Valturius eburneum Scipionem siue Iouis Opt. Max. sceptrum inter triumphantium signa fuisse asserit. Fiebant magno pretio, vt Liuius scribit: quare in eorum locum succedebat narthethium, quod genus est ferulæ leuissimæ, vnde senum fiebant scipiones, cuius rei meminit Martialis in apophoretis:

Artis ebur medicæ narthethia cernis habere
Munera, quæ cuperet Pactius esse sua.

Lib. 4. c. 18. *Sella curulis* *Lib. 1. Epist.*

Scribit Alexander ab Alexandro milites benemeritos à Romanis donatos scipione eburneo, necnon, & eburneis curulibus sellis. Sella autem curulis ob eam causam appellatur, quòd curru honoris gratia soliti erant in curiam Senatores, qui curulem magistratum hoc est, maiorem honorem gessissent, vehi soliti essent, in quo curru sella erat, supra quam considebant. Erat autem ex ebore. Horatius:

Cuilibet

A *Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule*
Cui volet importunus ebur

Ouidius: Lib. I. de Ponto.

Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

Et aliàs:

Iam noui præeunt fasces, noua purpura fulget,
Et noua conspicuum pondera sentit ebur.

Sed, & domus regum teste Plinio ebore ornabantur. Inter Salomonis, vt legimus in sacris biblijs diuitias, thronus fuit ex ebore grandis vestitus auro fuluo, cui operi vix minus triginta millibus talentorum attribui potest, &c. vt Robertus Cenalis computat. Erat, & apud alios antiquos mos solemnis, operosè, & ambitiosè templorum portas ebore exornare: Virgilius id quoque attestatur, dum ait: Reg. 3. 10. Thronus Salamonis. Portę eburneę. Georg. 3.

In foribus pugnam ex auro solidoq́; elephanto
Gargaridum faciam.

B Alludit credo ad Phidiæ opus, & commendationem, qui Mineruæ statuam egregiè fabricauit, amplitudine cubitorum viginti sex, quæ ex ebore, & auro constabat, in cuius scuto Amazonum prælium cælauit, deorumq́. & gigantum pugnam. Homerus de Menelai regia ait:

Aurique electriq́, & argenti, & eboris, Menelai regia.
Iouis sanè talis est Olympij intus aula.

Ouidius quoque talem describit aulam Apollinis:

Regia Solis erat sublimibus alta columnis
Clara micante auro, flammasq́; imitante pyropo, Regia Solis.
Cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant lumine valuę.

De eadem Bargæus: Li. I. Syriad

Substructam Delphis mendacis Apollinis ędem
Aedem auro, & gemmis nitidam, sectoque elephanto
Conspicuam.

Erant autem valuæ templi Apollinis Palatini ex ebore nitidissimo, in quibus exsculpta Deillius
C prælia, atq; victoriæ contra Brennum ducem Gallorum, & contra Niobec Thebanorum reginam. Easdem puto, & Propertius intelligit:

Auro Solis erant supra fastigia currus
Et valuę Lıbyci nobile dentis opus.

Statius de Adrasto: Li. I. Theb.

-------Idem ipse superbis
Fulgebat stratis, solioque effultus eburno.

Claudianus de Stilicone:

Seu circum trabeis fulgentibus aureus intres
Seu celebres ludos, solio seu fultus eburno
Cingas iure forum.

Habebant porrò eburneas etiam caueas, vel saltèm ebore elaboratas. Martialis de passere Catulli: Cauea eburneæ. Lib. 14.

Si tibi talis erit: qualem dilectа Catullo
Lesbia plorabat, hic habitare potes.

D Nam virgæ argenteæ ebori insertæ caueam faciebant, qualem describit Papinius:

At tibi quanta domus rutila testudine fulgens,
Conuexusque ebori virgarum argenteus ordo.

Idem Martialis etiam eburneorum pugillarium meminit, qui dabantur senioribus, & lippis, vt apertior his esset visus ad scribendum: Pugillares.

Languida ne tristes obscurent lumina cerę.
Nigra tibi niueum litera pingat ebur.

Innuit, & ab edentulis hinc sibi dentes concinnasse, dum canit: Dentes ex ebore.

Sic dentata sibi videtur Aegle
Emptis ossibus Indicoque cornu.

Commendabantur præterea instrumeuta musica istiusmodi ornamentis condecorata. Hinc Lyra barbithon vocatur, quòd ebore ornaretur, quod à barris dicitur, vt ostendimus. Ouidius: Instrumēta musica. Metam. II

Distinctamque lyram gemmis, & dentibus Indis.

Lib.2.de raptu Proſerp.

Papinius : E

------Numeroque comanti
Facundum ſuſpendis ebur.

Claudianus :

Tum patriæ feſto lætatus tempore vates
Deſuetę repetit fila canora lyræ,
Et reſides leni modulatus pectine neruos
Pollice feſtiuo nobile duxit ebur.

Lib.15.21. *Pecten eburneum.*

Vtinam (inquit apud Athenæum quidam) pulchra lyra eſſem, elephantis ac me ferrent formoſi pueri in chorum Dionyſiacum. Ita, & pectem eburneum dicitur, Virgilio :

Iamq́; eadem digitis, iam pectine pulſat eburno.

Quod Ouidius ſic expreſſit:

Siue chelym digitis, & eburno verbere pulſans :

Et ſic Seneca :

Hæc canit aurato pectine eburna chelys.

Tibiæ. *Lib.1.poet.* *Lib.4.24.*

Tibias eburneas ad prælia memorat Trypho (inquit Scaliger),& Cicero,atque Virgilius. De Tryphone locus eſt apud Athenæum:Tibias,inquit,quas elephantinas appellant,primùm à Phænicibus pertuſas fuiſſe Tryphon tradit. Virgilius autem ebur vſurpauit pro eburneis tubis: F

Inflauit cùm pinguis ebur Tyrrhenus ad aras.

Tabulæ eburneę.

Tabulas eburneas decem à Solone Athenienſibus datas fuiſſe fertur,ad imitationem duarum Hebraicarum.In titulo de origine iuris legitur, *in ebore ſcriptæ leges* : quo loco eruditi legere malunt ære,quoniam in hoc metallo incidi ſoleant leges:ac ne eius rei conquirantur argumenta, Ouidianum carmen idoneum, & locuples ad fidem eius rei faciendam, vt rentur,afferunt.

-------Nec verba minantia fixo
Aere ligabantur

In Tacito.

Ebur enim (inquiunt) vt ornamento ſatis eſſet, diuturnitate tamen non ſufficeret, cùm ætatem æquè ferre non poſſit,temporique cedat:Libri itaque illi elephantini, in quibus Senatus conſulta perſcribebantur,quæ ad principē pertinebant,vt Vopiſcus ſcribit, ex ebore potius ornati fuerint,quàm vt ſenatuſconſulta ebori inſcripta fuiſſe arbitremur ; ridiculum eſt autem dicere, ab operis magnitudine eſſe dictos, quaſi elephantorum proceritas nominis anſam illis dederit.Quod autem ex ebore pectines fiant, tam notum eſt, vt referre pigeat ; ijs ante prandium pectinari caput vapores viſum impedientes,extrahere,poroſque cutis aperire medici profitentur.Naues auro,& ebore diſtinctas fuiſſe Neroni in Achaiam nauigaturo,vt fidicinam artem oſtentaret,Corn. Tacitus dicit,citante Blondo in nono de Roma triumphante: & in Philopatris naui eburnea fuiſſe ornamenta Athenæus teſtatur.Inuehitur in hunc luxum Seneca: *Nauis bona*, inquit, *dicitur, non quæ pretioſis coloribus picta eſt, nec cui argenteum aut aureum roſtrum eſt,nec cuius tutela ebore calata eſt*. Et apud Pacatum legitur in panegyrico : *Quis annalium ſcriptor, aut carminum, tuas illas Cleopatræ claſſe, & eburata nauigia, & purpurea cum ratibus vela tractauit*? Habebat etiam Nero eburneos currus, vt meminit Suetonius his verbis: *Sed cùm inter initia imperij eburneis quadrigis quotidiè in abaco luderent.* Exiſtimo tamen hoc referendum eſſe ad luſum pueriles:Mos enim puer pura eſt, vt quadrigas ex aliqua materia conficiant, & ludant, atque oblectentur. Neronem autem, vtpote puerum initio principatus cùm ſtudio equorum immodico teneretur, quadrigas, habuiſſe eburneas conſtat, quibus ſuper abacum ideſt menſam vaſis eſcarijs potorijſque continendis accommodatam ludebant. Lego, & apud Plinium currum ex ebore factum cum quatuor equis,tantæ exilitatis,vt muſca alis operiret. Habuiſſe interim nobiles Romanos ex ebore adornatos currus, certo eſt certius. Ouidius : G H

Naues eborea. *Lib.5.6.* *Epiſt.77.*

Currus eburnei.

Ad Liuiam. *In Aulularia.*

Regaliq́; habitu, curruq́; ſuperbus eburno :

Clariſſimè Plautus :

Iſtas magnas factiones, animos, dotes, dapſileis
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram
Nihil moror, quæ in ſeruitutem ſumptibus redigunt viros.

Oppida eburnea. *Lib.6.* *Simulacra deorum.* *In Eliacis.* *Iouis ſimulachrum.*

In Cæſaris verò triumpho ebora oppida tranſlata Quintilianus tradit. Potiſſimùm deorum ſimulacra ex ebore fiebant. Pauſanias liberales propterea ac magnificos,minimeque parcos in pecunijs circa diuinum cultum Græcos extitiſſe ſibi videre ait,quandoquidem ab India vſque,& Aethyopia ebur ad concinnanda ſimulacra aduehi ſibi procurarent.Sed, & Romæ erant.Virgilius id oſtendit, oſtenta enumerans, quæ mortem Cæſaris præceſſere : Ait enim.

Et mœſtum illachrymat templis ebur, ęraq́; ſudant.

Celeberrimum eſt ſimulacrum Iouis à Phidia factum, quem dijs quàm hominibus effingendis, meliorem artificem fuiſſe ferunt, in ebore verò longè citra æmulum, vel ſi nihil, inquit Quintilianus

A lianus præter Mineruam Athenis, aut Olympiũ Iouem in Elide fecisset, cuius pulchritudo adiecisse aliquid etiam receptæ religioni videtur, adeò maiestas operis Deum æquauit. De hoc Iouis simulacro sic meminit Strabo: *Præcipuum extitit solidum ex auro Iouis simulachrum à Cypselo Corinthiorum tyranno donatum. Ingentior his omnibus Iouis statua fuit, quam Phidias Carmeni Atheniensis filius fabrefecit ex ebore, opus magnitudine tanta, vt ædes sacra sit amplissima, ipse artifex non symmetriam videtur annotasse, sedentem affingens, tectum verò verticem pertingentem.* Meminit huius statutæ Propertius: *Lib.8.*

Phidiacus signo se Iupiter ornat eburno.

Iuuenalis etiam elegantiam artificiumque eius indicans:

Phidiacum viuebat ebur:

Id est, tanto successu erat sculptum vt viuere videretur. Quare aiunt Iouem, vt gratum sibi fuisse hunc simulachrum indicaret, fulmine declarasse: ad quod alludit etiam Martialis laudaturus effigiem Domitiani:

Quis Palatinos imitatus imagine vultus,
Phidiacum Latio marmore vicit ebur?
B *Hæc mundi facies hæc sunt Iouis ora sereni,*
Sic tonat ille Deus, cùm sine nube tonat.

De hoc simulacro frequens est mentio apud Plinium. Damophon quoque referente Pausania Olympiæ Iouem solutis iam eboris compagibus ad vnguē exactissimè coagmentauit, quare ei sunt ab Eleis honores habiti de Pallade ab eodē ex ebore facta, sic Lucianus in volumine de imaginibus: Ego verò te ò præstans animi mulier nequaquam duabus comparaui, sed eximiorum artificum monumentis atque operibus ex lapide aut ebore confectis. Iam ea quæ hominum elaborãtur industria, hominibus assimilare, impium esse non arbitror: nisi fortè tu Mineruam esse suspicata sis simulachrum illud, cuius author atque opifex extitit Phidias. Meminit, & Ouidius: *Plladis simulachrum.*

Arcis vt Actea vel eburna vel area custos
Bellica Phidiaca stat dea facta manu.

Quo autem in templo ea locata esset statua, colliges ex hoc Pausaniæ: In eadem via (qua Pellenem itur) propius vrbem est Mineruæ templum, lapide extructum vernaculo, deæ signum ex ebore, & auro: artificem Phidiam fuisse dicunt: atque hanc quidem Mineruam elaborasse illum, antequam vel Atheniensibus eam, quæ in arce collocata est, vel suam Platensibus Mineruã fecisset. *In Atticis.*
C Fuere, & aliæ Mineruæ eboreæ, Idem Pausanias, Mineruæ Aleæ signum Romanos positum habuisse ait, in eius fori aditu, quod est ab Augusto dedicatum. Fuisseque simulacrum id ex ebore totum. Endium opus fecisse; Item Mineruæ Panachæidis statuam ex ebore, & auro factam. Eiusdem denique cum Neptuno pugnantis de Attica signũ similiter ex ebore, & auro factum. Ait præterea Argis in templo Castoris, & Pollucis exigua ex ebore simulacra esse. De thesauro autem Selenuntinorum loquens: ij, inquit, ante suam calamitatem thesaurum suum Ioui Olympio dedicarunt, in quo est liber pater ore, pedibus, & manibus eburneis. At in Metapontinorum thesauro (nam, & hi suum iuxta Selenuntinorum thesaurum dedicarunt) Endymion est. Signi eius præter vestem ex ebore sunt omnia. De Iunonis eboreo simulacro meminit Statius: *In Arcadicis* *In Athaicis.* *In Atticis.* *In Corynth.* *Bacchi simulachrum.* *Li.10. Thebaid.*

Hoc tunc Argolicæ sanctum velamine matres
Induerant ebur, & lachrymis questuq; rogabant.

Erat verò Romæ etiã eburneus Appollo, vt meminit Plinius, cùm ait: *Eques Romanus ante Appollinem eburneum, qui est in foro Augusti, mortuus est subito.* Ouidius Pygmalionem fabulatur ex ebore virginis simulacrum fecisse, eiusque amore captum à Venere impetrasse, vt in veram viuamque virginē verteretur. Ptolomæus Philadelphus patri suo ac matri statuas ex ebore posuit, vt canit
D Theocritus. Quamuis modo tam pretiosum esset ebur, totque ac tanta ex eo pretiosa fierent, Aeliano tamen teste, fertur cornua fæminæ quàm maris maius pretium in hoc genere habuisse. Omne autem ebur temporis vetustate nigrescit: præterquam in agro Tiburtino, vbi etiam posita nigredine candor reparabatur; hinc iocus Martialis in Lycorim, quæ Tibur migrauerat, vt alba redderetur, sed nigra, vt erat, reuertebatur. *Appollo eboreus.* *Metam. 10.* *Puella ex ebore.* *Eidil. 17.*

Dum Tiburtinis albescere collibus audit
Antiqui dentis fusca Lycoris ebur:
Venit in Herculeos colles, quid Tiburis alti
Aura valet: paruo tempore nigra redit.

Alicubi etiam ebur ibi candorem recuperare meminit hoc versu:

Lilia tu vincis, & adhuc delapsa ligustra
Et Tiburtino monte quod albet ebur.

Vnde fortassis inuentus est, tingēdi mos ebur. Tingebatur autē purpureo potissimũ colore; Hom. *Ebur cur tingeretur.*

Ὡς δ᾽ ὅτε

Ω᾽ς δ᾽ ὅτε τίς τ᾽ ἐλέφαντα γύνὴ φοίνικι μιήνη E
Μηονὶς, ἠε κάειρα, παρήιον ἔμμεναι ἵππων. ideſt,
Sicut autem quando aliqua ebur mulier purpura tingit
Meonia, vel Caria, frenum futurum equorum.

Lib. de Ei. ad Delphos. Plutarchus hunc locum citans, tingere interpretatur contaminare: *Vnum* (inquit) *quod eſt, ſyncerum eſt, & mixtionis purum: alterius quippe cum alero mixtione res contaminantur: quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctum: & infectores colorum mixtos corrumpi dicunt, & mixtionem corruptelam vocant.* Virgilius poetæ verſus ad verecundiorem ſenſum reddidit, de Lauinia pudore ſuffuſa; & tingere vertit violare:

Accepit vocem lachrymis Lauinia matris
Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ora cucurrit:
Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Si quis ebur, vel miſta rubent vbi lilia multa
Alba roſis, tales virgo dabat ore colores.

Lib. 1. Ouidius tingendi verbum retinens, eundem Homeri locum imitatus eſt, dum canit de Proſerpina: F

Senſit adeſſe deas, imperfectumq́; laborem
Deſerit, & niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas ſuccenſa genas, caſtiq; pudoris
Illuxere faces; non ſic decus ardet eburnum
Lydia Sidonio quod fœmina tinxerit oſtro.

Eandem ad Virgilij ſublimitatem aſſurgere Statius quoque conatus eſt:

Lactea Maſſagetæ veluti cùm pocula fuſcant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur oſtro.

Li. 2. Amor. Ad eandem rem faciunt etiam hi Ouidiani verſus, ex quibus præterea habemus tingendi cauſam:

Quale roſæ fulgent inter ſua lilia miſtę,
Aut vbi cantatis Luna laborat aquis.
Aut quod (ne longis flaueſcere poſſit ab annis)
Męonis Aſſyrium fœmina tinxit ebur.

Vt tingatur rubro aut cęruleo colore, & viridi. Si modò habere voles ebur vel oſſa rubro ceruleoue colore, aut quouis alio intincta, purga ea in G primis, inquit Mizaldus, deinde coque in aqua aluminis: tum demum mitte in vrina vel calcis aqua, in qua diſſolutum ſit verzinum vel rubrica, aut cæruleus color, aliuſue, qui tibi arridebit, & vnà iterum coque, perſringerataq; extrahe, & perbellè tincta videbis. Idem ebur, & oſſa quæuis viridi colore tingi ait ad hunc modum: Sume aquam fortem, qua tantum æris, quantum fieri poterit, creditur; in ea oſſa quibus formis viſum erit, elaborata, per noctem ſine, & ita veros ſmaragdos colore imitatura promittit. *Patitur cariem.* Patitur ebur etiam cariem: id quod Plinius innuit, dum remedium præſcribit: *Vetus oleum*, inquit, *exiſtimatur ebori vindicando à carie vtile eſſe.* Gaudet autem humido, & è contrario ſiccitate offenditur, ſi locus, in quo ſeruatur, nimia ſiccitate laboret, vt oſtendit Pauſanias ſimulacri Iouis Olympij exemplo, circa quod in luco, quem Altin appellant, pauimentum fuiſſe ait ex lapide nigro, proximè verò circa ſtatuam baſim, è Pario lapide, vt oleũ ſtatuæ infuſum illic exciperetur: Conducere enim ſtatuæ illi ebur, & ne quid vitij ex vligine loci accidat, efficere: cæterùm Athenis in arce Palladis, quam Parthenon vocant ſimulachrum eburneum, non oleum ſed aquam iuuare. Nam cùm locus valde æditus, ſiccus, ſqualiduſque ſit, aqnam, & rorem inde naſcentem deſidere. At in Epidauro quærenti ipſi, qui fieret, quòd Aeſculapij ſimulachrum nec aqua, nec oleo rigaretur, reſpondiſſe, ipſum, & ſolium cui inſidet, ſuper puteum ſitum eſſe. H Aliàs etiam agens de ſimulacro Palladis, quod Phidias fecit: aiunt (inquit) Pellenæi ſub ipſa deæ baſi altè deſcendere aditum, atque ex eo humidum halitum efflare; qui ſit ebori tuendo peridoneus. Sed de hac eboris natura conſule lector Nic. Leonicum in varia hiſtoria.

Lib. 14. Epi. 71. Democritum inueniſſe aiunt, vt refert Seneca, quemadmodum ebur molliretur. Dioſcorides Zythum pontionia genus eſſe ait, quod ex hordeo fit, quo madefactum ebur in omne genus tracti- *Vt emolliatur.* le redditur: Græcè legitur, εὐεργὴς δὲ καὶ ὁ ἐλέφας γίνεται βρεχόμενος αὐτῷ. Hinc apparet Plinium ex Græco aliquo authore ijſdem aut ſimilibus verbis vſo, Zythum reddidiſſe hordei ſuccum, & pro elephante homonyma voce non ebur, vt debuerat, ſed ipſum animal. Plutarchus aliter emolliri poſse negat in commentariolo, An ad infelicitatem ſatis ſit vitium: Cinere, & aceto (inquit, interprete Marcello Virgilio,) madens os licio (ſiue acia malis dicere) ſecatur, & ebur Zytho mollitum flectunt, & conformant: aliter autem non poſſunt. Certè ipſa vox εὐεργὴς apud Dioſcoridem operi facilem, & tractabilem materiam ſignificans, neque de animali, neque de elephantiaſi

A phantiasi morbo (vt ridiculè dubitat Marcellus) verba eius accipi posse conuincit. Accedit ratio, ebur scilicet macerari, mollirique Zytho, quoniam is acorem, & vim aceto similem, quæ solidissima quæque penetret, in se contineat: facilè enim acescit aqua, in qua hordeum aut aliquæ fruges aliquandiu macerantur. Acetum etiam ex Zytho, & similibus, vt cereuisia, potionibus fieri constat. Aceti feruidi vis tanta est, vt saxa penetret, cum cinere ossa emolliat, teste eodem Plutarcho: non igitur mirum, si Zythus etiam acorem in continens & facilè acescens, eadem facultate eboris soliditatem remittit. Zythum Symeon Sethi φυκὰν vocat. Elephantina ossa (inquit) in Zytho aliquandiu macerata, ceræ instar molliuntur: addit, & reliqua, quæ Dioscorides de Zytho: sed hac quoque de re in elephantis historia dictū est. Quod si quis Plinio patrocinari voluerit, dixerit fortè fieri posse, vt pariter vtrumque verum sit, & ebur Zytho emolliatur, & eiusdem potu mitigetur elephas animal: nam cùm vino delectetur, vel ad ebrietatem, vt supra diximus, Zythum quoque libenter ab eo admitti verisimile esse, præsertim cum hordeo gaudeat, ex quo conficitur. Politur, vt ligna, ac potissimùm squatina, vt idem testatur Plinius: nitor verò hebetatur mensibus mulieribus. Habet modò, & alios vsus. Ex eo combusto atramentum ab Apelle adinuentum esse aiunt, id elephantinum vocari, idem tradit. Ebur tota substantia corroborare, & conceptum B iuuare à practicis, inquit, Syluius, scribitur, frigidum, & siccum primo gradu. Hoc si vratur, vt decet, spodium vocatur, pro quo tamen alia quoque animalium ossa, bouis, arietis, canis obtruduntur. Ebori vis astringens, vt Dioscorides, & Serapio tradunt, quæ tamen gustu non percipitur, sed emplastica potiùs, & absque morsu siccans: quare suspicandū est Dioscoridi vim siccandi imposuisse, non enim si quid fluxiones siccat, statim astringit. Huius scobe illito, paronychia sanantur, eodem teste; idem apud Plinium quoque legere est; qui, & ramentis eius cum melle Attico, nubeculas in facie tolli, vulgò credi ait; sed, & Sextus asserit, ebur cum melle contritum, & impositum, maculas mirè sanare. Mulier (inquit idem) si quotidiè de puluere eboris faciem suam fricauerit, plagas mundabit; per plagas, vt exponit Humelbergius, intelligens, quas priore curatione maculas. Plinius nubeculas vocat. Ebur item, & cornu ceruinum quidam miscent aduersus lumbricos. Ioannes Agricola scribit, medicum quendam scobem eboris vino aut liquore alicuius herbæ obstructione liberantis chymistarum fornace extracto maceratum, ieiunis ictericis propinasse non absque successu. Conducit, inquit, hoc remedium obstructionibus diuturnis egregiè, & remouet insuper stomachi dolores supra alia pharmaca, quæ in hunc vsum comparantur. Exhibetur etiam cum mulsa valde insigni facultate in comitialibus. Qui post ægritudines aliquas, vt le- C thargum aut pestilentiam, in obliuionem deciderint, eos maximè iuuat (inquit Aetius,) hiera Ruffi, & castoreum cum oleo occipiti illitum. Post purgationem hieræ, scobem dentis elephantis circiter drachmam vnam è mulsa potam non parum iuuare creditur; & castoreum similiter post purgationem drachmæ pondere cum melicrato. Ad elephantiasin ex eodem; Eboris, & cornu ceruini ramenta cochlearij mensura sæpe ad prædictam mensuram (pharmaci ex cedria quod sic fit; acetum optimum, cedria, & succus brassicæ singula cyami mensura miscentur, ieiunis mane præbentur) ammiscentur. Nam, & per seipsum vnumquodque eorum potatum vtilissimum existit. Est autem spodij frequentior quàm eboris vis; quamobrem eius præparatio nequaquam præteriri debet, Hæc apud recentiores medicos præscribitur istiusmodi; Eboris in partes secti librā fictili crudo impone, & operculum luto circumquaque obline, & agglutina, sic cremari finito, donec fictilia percocta sint; deinde exemptum ebur in tenuissimum puluerem tertio, & cribrato, mox in patina vitrea liquoris stillatitij rosacei affundens siccato. Vbi verò iam tertio contriueris, admiscebis liquori rosarum camphoræ subtilissimæ tritæ drachmas quatuor; & pariter conteres, in tabula marmorea durissima: fingesque pastillos, & in denso aliquo vase, ne expirent, repones. Quod si ebur defuerit, cornu ceruinum similiter præparabis, est enim hoc quoque efficax medicamentum D ad multa, præsertim contra venena. Alij monent ebur aperto fictili cremandum esse, sic candidum fieri, secus nigrescere. Emplastrum elephantinum cur sic sit dictum, suprà ostensum est.

Aceti vis.

Vt poliatur

Atramentū ex ebore.

Eboris vsus in medicina

Spodium, quid.

Lib. 28. c. 8.

Spodij præparatio.

MYSTICA.

ANGELOMVS Monachus ad hæc sacræ paginæ verba; *Fecit autem Salamon thronum de ebore magnum, &c.* Solium (inquit) ecclesia sancta intelligitur, in qua pacificus noster regnans, iudicia sua facere dignoscitur, quia anima iusti sedes est sapientiæ; & bene de ebore illud factum esse memoratur, quod non ad solas diuitias intelligamus aptatum, sed quoniam elephas, cuius hæc ossa sunt, nimiæ castitatis asseritur, qui inter quadrupedia, & sensu plurimum valet, & temperanter miscetur fæminæ suæ, & coniuge secunda non vtitur. Hoc podicis animabus decenter aptatum est, quia illæ

3. Reg. 10.

Castitas indicata.

ebur

ebur fuisse noscuntur, quæ per castitatẽ Christi Domini secutæ sunt. Ita, & Beda in explicatione E
Psal 4.4. horum Psaltis verborum; *Domus eburnea, cor innocentissimum, & castissimum*; in ebore, inquit, est can-
Innocentia dor, & per candorem designatur innocentia, quia vbi candor est, nulla macula est, similiter vera in-nocentia a Deo est sine macula, vt nec sibi, nec alteri noceat.

Rursus animal illud, cuius os ebur est, castissimum est, quia nec cognoscit, nisi vnam vxorem, & illam temperatissimè, atq. ea mortua nunquam aliam cognoscit. Rectè ergo per ebur designatur castitas, & innocentia. Et rursus alicubi: ebur non ad solas diuitias, intelligamus aptatum, sed quo-
Castitas. niam elephas cuius hæc ossa sunt, nimię castitatis asseritur, qui inter quadrupedia, & sensu plurimo valet, & temperanter miscetur fœminæ suæ, & coniuge secundaria non vtitur: hoc pudicis fœminis decenter aptatum est. Sed & doctores (inquit Angelomus adhæc verba; *deferebantur Salomoni*
3. Reg. 10. *dentes elephantorum*) fortes propter nitorem sapientiæ designari possint, de quibus, inquit, sponsæ dicitur; *Collum tuum sicut turris eburnea.*

PROVERBIA F

Eburnei rastris solum vetere. lib. 2. EBurneis rastris solum vertere, dicitur, qui re insigni, & pręclara abutitur, vt si quis eruditione pollens, in ea rebus vanis, inutilibus, & famosis abutatur; Vtitur hoc aduerbio Prudentius contra Symmachum;

Haud aliter quam cum rastris quis tentat eburnis
Cœnosum versare solum.

Ἐν ἐλεφαντινῳ κουλεῷ τὸ μολύβδινος ξίφος, id est, *In eburnea vagina, plumbeus gladius.* Natum ex Diogenis Cynici apophthegmate, quod ante recitauimus. Dicetur, vbi res per se pre-
In eburnea vagina plũbens gladius clara illi adhibetur, vbi minimè addecet, vt si stulto contingant opes, fatuæ forma, genus ignauo eloquentia viro improbo, magistratus imperito. His enim rebus non modo ornantur, sed magis ridiculi fiunt. *Ebur atramento candefacere*, est genuinæ formæ cultum atque ornatum externum inducere, quo decus illud natiuum obscuretur magis, quàm Illustretur. Proinde læna Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamen cerussam ad oblinendas malas postulanti; *Vna*, inquit, *opera ebur*
Ebur atramento candefacere. *atramento candefacere postules.*

FINIS.

A

PARALIPOMENA.

De Equis Hispaniæ quædam.

D locum Martialis de Bibili citatum à nobis folio 51.A.Ita omnes habent codices, (inquit Franciscus Ferdinandius de Cordoua Cordubensis in sua multiplici didascalia,) & omnes agnoscunt interpretes, vnico excepto Radero è Societate Iesu; is enim ex authoritate Hieronymi Zuritæ, *non equis, & armis*, sed potius *aquis, & armis nobilem*, legendum dicit. Quęstio certè non mediocris difficultatis est: nam, & vetustorum codicum longæua authoritas, & Hispanorum equorum non inanis, aut recens laus antiquam tuentur lectionem: tum Biblitanarum Salonis fluuij aquarum celebre nomen, & probatissimum Zuritæ ingenium in contrariam nos, vel nolentes traducere possint sententiam: Et quidem Mela de Hispania hæc inter alia: *Viris, equis, ferro, plumbo, ęre, ar-* Cap.48. Locus in Martiale expensus.

B *gento, auroque tam abundas*. Citat deinde alias veterum de equorum Hispanorum pernicitate authoritates, quas nos suis quasque locis recitauimus. Ipse verò non tam ob Zuritæ, quàm etiam Gasparis Barreyri eruditissimi æquè ac iudiciosissimi viri authoritate hanc correctionem probat, non leuibus (inquit) adductus coniecturis. Constat enim plus satis celebrem fuisse ac nobilem Salonis fluuij aquis Bilbilim, cùm è contrà Bilbitanos equos à nullo vnquam laudatos certò sciamus. Imo neq; pernices nimium equos gignere alta, & scopulosa loca (qualem scimus fuisse Bilbilim) deprehensum est, quantumuis labori perferendo aptissimi sint. Hispanos tamen equos, vt plurimum, pedum potius velocitate, & alacritate animi, ac corporis forma, quàm, robore pollere quis non videt? ac ne quid intactum relinquamus, Bilbilim in alto loco sitam, ac proinde non eam esse quæ hodiè Calataiud, vt vulgus credit, apertè ostendit Martialis ipse, cùm eam altam vocitet:

Municeps Augusta mihi, quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis,

vt ex Barreyro legit Ortelius, vel (vt alij codices habent) *alto monte*, quamuis perperam in pluribus codicibus, *agri monte* legatur; sed ego quid sit agri monte non video. Simile illi indidit

C cognomen, *alta* nimirum, Sidonius Apollinaris.

Quid celsos Senecas loquar, & illum Quem dat Bilbilis alta Martialem?

Idem Ferdinandius adductis Varronis aliorumque de Lusitanis equabus, earumque ex vento conceptione, de qua nos agimus fol. 90 & 91. huic ait subscripsisse sententiæ ex recentioribus Florianum de Ocampo non vno in loco, ac Ludouicum Viuem: Resendium verò hanc opinionem, nimirum an equæ ibi ita concipiant, nec improbare, nec approbare, referre tamen quærentem se à quodam hospite suo agri Beneuentani iuxta Tagum, ecquid hac de re ipse sciret? hæc ab illo accepisse: nunquam scilicet hæc se aut vidisse aut audiuisse, habuisse tamen pulchram quãdam equam, quam vt melius proximis nundinis vendere posset, in insula quæ in medio Tago est, solam inclusisset, vt pabuli abundantia saginaretur, eamque post duos menses grauidam reperisse, cùm nullus illic accessisset admisarius; Septimo deinde mense enixam esse, non quidem animal, sed concreti sanguinis informem materiam, abortumque suspicatum. Maiolus verò id pro certo retulit. Et simile quidem ex Solino (vt ait Viues) Diuus Augustinus affert de Cappadociæ equis, eas nimirum affirmans vento concipere, sed non hac de causa id verum esse dicendum est: in ijs enim quæ fidem nostram non tangunt, sacris doctoribus (quod pace eorum, diaerim) ea duntaxat fides adhibenda est, quæ ijs, ex quibus illi suam desumpsere narrationem

D adhiberetur. Aelianus certè id affirmans, equas, ait, vento concipere pastores testantur, quibus assentiunt Homerus, & Aristoteles, qui ipsas dici: Venere stimulatas ad Boream aut Notum aufugere. Hanc autem narrationem primus in lucem misisse creditur, à quo accepere cæteri, M. Varro, diligens certè vir, sed qui in multis etiam (homo quippe) verum non est assecutus, & id etiam suorum temporum æqualis Vergilius, licet non de Hispanis (vt Varro) de equis tamen in communi eleganter suo more decantauit. Credo tamen alterum aut vtrumque illorum fabellam hanc mutuatum esse ab Homero. (Poetarum horum versus suo loco attulimus.) Fabulosum verò esse hoc totum, & authoritate, & ratione, & experientia patet: authoritate quidem summi viri Aristotelis, qui hominem, & equum coitu duntaxat generari ait in problematibus, cuius rei rationem reddit: quæ enim animalia vel coitu, vel sponte naturæ generantur, cùm tempus suæ generationis breuissimum habeant, possunt à qualibet causa generari, quæ diuturnum generationis tempus vt decem vel duodecim mensium, ea certe vel ex coitu, vel nullo pacto (vt ipse Lib.4.c.5.

✠✠ inquit

inquit) procreantur neceſſe eſt; & hoc, quia plurimis, & perfectis illis quidem diſpoſitionibus animalia hæc, quæ longo tempore in vtero perficiuntur, vtpote perfecta, indigeant. Perperam autem Aelianus, & alij recentiores authoritate Ariſtotelis ad hanc fabellam aſtruendum vtuntur: ille enim ſolum ait, equas dum equiunt, ni retineantur, currere non in Orientem aut Occidentem verſus, ſed ex aduerſo Aquilonis aut Auſtri; nec appropinquare quenquam pati, donec vel defatigatæ deſiſtant, vel ad marem deueniant. Non ergo illæ Zephyrum ore excipientes, ore ingrauidantur ex Ariſtotele, ſed potiùs currentes marem quæritant. Cur autem potius contra Auſtrum, & Aquilonem, quàm verſus aliam partem currant, nec explicauit Ariſtoteles, nec me aſſecutum eſſe adhuc ingenuè fateor: Hoc duntaxat ex eodem authore certò ſcimus: *Paſtorum doctrina ſtatutum intereſſe admaris ac fœminæ pecoris fœturam, non ſolùm ſi ita accidit, vt initus Aquilonijs, Auſtrinisue flatibus fiat, ſed etiam ſi cùm pecus coit, ſpectat ad Aquilonem aut Auſtrum.* Experientia verò id falſum eſſe ſatis conſtat: non enim vllus vnquam ſe hoc vidiſſe affirmauit: quin, & nos qui aliquot ab hinc annis totum illum tractum Olyſſiponenſis vrbis, Hiſpanarum, ne dicam Occiduanarum maximæ, & opulentiſſimæ oculis perluſtrauimus, nihil vnquam ſimile ab aliquo homine, quantumuis vrbano, quantumuis ruſtico audiuimus. Quod antem Reſendius narrat (ſi modò illa vera retulit hoſpes) accidere potuit, vel equi alicuius admiſſione, qui parum obſeruatus flumen tranarit, vel ſanguinis ipſius equæ pabuli copia ſaginatæ ſuperabundantiam, partum enim illum fuiſſe nec ipſe hoſpes certò aſſeruit. Quòd ſi ex authoritate Lactantij grauiſſimi viri, aliqui putent credendum eſſe hoc, falluntur planè, is enim ſic: Quod ſi animalia quædam vento, & aura concipere ſolere omnibus notum eſt, cur quiſquam mirum putet, cùm ſpiritus Dei cui eſt facile quicquid velit, grauatam eſſe Virginem dici mus? Illa enim verba non de equarum conceptu, ſed oſtrearum potius, quę aperto ore auram excipientes vt (naturales aſſerunt) grauidæ fiunt, intelligenda procul dubio ſunt, neque etiamſi explicitè id affirmaret de equis, aliquid nobis negocij faceret: ſancti enim (vt alibi diximus, cùm de Phœnice ageremus) communi vulgi opinione, veluti argumento ad hominem validiſſimo, quod illis ſatis erat, ſæpe contra Gentes vſi ſunt. Iudicioſiſſimus itaque author Trogus Pompeius, ſiue eius abbreuiator Iuſtinus, qui natione creditur Hiſpanus, hanc de Luſitanorum fœcunditate equarum narratione iure retulit, vt fabuloſam, atque eius non inelegantem redditrationem. In Luſitanis, inquit, iuxta fluuium Tagum equas vento concipere multi authores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine natæ ſunt, qui tanti in Gallatia, & Luſitania ac pernices viſuntur, vt no[illegible] immeritò ipſo vento concipi videantur. Hæc ille: vera quidem narrans de gregum multitudine, quæ quidem fabulæ cauſa, in hoc tamen cum cæteris omnibus lapſus, quòd Luſitanos aut Calleicos equos perniciſſimos eſſe Hiſpanorum omnium crediderit, cùm tamen certò certius ſit Bœticos, Cordubenſes præcipuè (dicto abſit inuidia) reliquos omnes, & pedum velocitate, & corporis pulchritudine longè anteire. Hucuſque ille.

Li.4.de gen. anim.c.2.

Lib.4.c.11.

Lib.44.

DE CENTAVRIS QÆDAM EX eodem, addenda ſententiæ Franciſci Floridi Sabini fol.197.

Lib.4.Aſini aurei.

ENTAVROS etiam eſſe affirmare videtur Apuleius, licet dubitanter de Hippocentauro grauiſſimus author Hieronymus (eius verba nos ſuo loco citauimus) ſcriptis mandauit; quemadmodum, & ex vetuſtiſſimis ſcriptoribus Xenophon malè ab aliquibus pro contraria citatus ſententia; aliquando enim dubitat, aliquando verò potiùs videtur affirmare, eius verba hæc. *Quo fit vt maximè ex omnibus animalibus adamem Hipdocentauros, ſi fuerunt; quippe qui tum hominis vterentur ante rem conſultandi prudentia, & manuum artificio, tùm haberent equi & velocitatem, & vires.* Et inferius. *Itaq; hoc ſanè melius eſt, quàm Hippocentaurũ eſſe natum. Hippocentauros.n.arbitror multis carere bonis, quæ ab hoib. ſuns, inuenta, vt ijs.ſ.eſt vtendum: multis.n.carere voluptatibus equis innatis, quonam pacto ijs frui oportet. At ego ſi equitare didicere, cum in equo fuero, agam.ſ.quæ Hippocentauri ſunt: cum ex equo deſcendero, & cœnabo & induar & me quieti dabo, quem admodum alij homines. Quare quid aliud ſim futurus, quàm diuiſus* Hippocentaurus, *ac rurſus cõpoſitus? Inſuper* his etiam rebus *Hippocentaurum antei-* bo:

A *bonam ille duobus prospiciebat oculis, duabusque auribus audiebat: at ego oculis quatuor coniectabo; & quatuor auribus præsentiam: aiunt enim equum manifestare hominibus multa, quæ oculis prospicit; ac multa significare auribus, quę ante auditu percepit, &c.* Ita Chrysantes apud Xenophontem. Sed quid per emendicata (vt ita dicam) suffragia huius opinionis quæritem authores? ipsamet id tenet Scriptura sacra apud Esaiam. *Et oriuntur in domibus eius spina, & vrtica, & paliurus in munitionibus eius, & erit cubile draconum, & pascua Struthionum: & occurrent dęmonia, Onocentaurus, & Pilosus clamabit alter ad alterum. Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, &c.* Vbi aduertendum (inquit Ferdinandius) quod antiquissimus quidam meus bibliorum liber ante centum triginta quatuor annos Venetijs excussus, aliter legit, nimirum, *& occurrent dęmonia Onocentauris*: ad modum ferè versionis Septuaginta virorum, quæ quidem sępius in hoc loco Onocentaurorum fecit mentionem: nam ab eo, in quo nostra habet; *& extendetur super eam mensura*; ita legunt Septuaginta: *Et immittetur super eam funiculus Geometrię deserti, & Onocentauri habitabunt in ea, principes eius non erunt, reges .n. & magnates eius erunt in perditionem, & pullulabunt in ciuitatibus eorum spinea ligna, & in munitionibus eius; & erit caula Sirenum, & atrium Struthionum, & occurrent dęmonia Onocentauris, & clamabunt alter ad alterum: illic requiescent Onocentauri, inuenientes sibi requiem: ibi nidificauit eritius, & saluauit terra filias eius cum securitate.* Cap. 34.

B Ecce tibi nō in vno loco Septuaginta viros Onocentauri facientes mentionem, quamuis verum sit paraphrastem Chaldæum pro *Onocentauris Cattis* vertere; quam lectionem Benedictus Arias Montanus secutus animalia dicit Hebræo ibi nomine significari rapacia, & ferocia, veluti syluestres Cattos, seu potius feles, nobis (Hispanis) Gattos monteses: Verumenim verò vulgatæ nostræ irrefragabilis fides, & Septuaginta virorum maxima authoritas plus satis huic suffragantur opinioni. Qua quidem perpensa, & cum superiori, quæ illi aduersari videtur, collata duo procul dubio statuenda iudicat; primum fabulosum esse, dicere centaurorum populos, qui ex parte homines, ex parte equi essent, aut asini, ratione q. & equina simul vterētur natura, vllibi gentium vnquā extitisse; idque vel poetarum fuisse Inuentum, vel Thessalorum certè ab effectu cognomen. Plinius de rerum agens inuentoribus. *Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem.* Qua de re omnino videndi Seruius, & Palephatus.

Secundò, tenendum dicit, tam verum esse, quàm quod verissimnm, extitisse, & existere posse hodie in rerum natura Hippocentauros, aut onocentauros, id est monstra quædam & ferocia animalia rationis expertia, quæ ex equina partim, partim ex humana constarent forma (Formæ autem nomine figuram, inquit, intelligo.) Idque ratione conuinci, & exemplo: ratione nullam enim in se mōstrum hoc inuoluere contradictionem: neque vel tantulum vrgere Lucretij, & aliorum argumentationes in contrarium à duplicitate naturæ, seminis diuersitate, disparitate membrorum, ætatum, & pastus: Non enim duplicitatem admitti naturæ, hoc enim impossibile futurum, Imò verò vnicam naturam & formam Hippocentauri scilicet aut Onocentauri. *Hippocentauros dari vt dicendū*

C Neque seminis diuersitatem, aut disparitatem membrorum obstare, sed neque ætatum, aut pastus. Centauri enim, ait, cum ex partialibus equi & hominis constent formis, temperata ex vtriusq. animalis vita fruentur ætate, non enim tam citò senescent, vt equi, neque tam longo tempore, quanto homines viuent, vescenturque vel herbis, vel arborum fructibus, qui pastus multis mortalium cum belluis communis est.

Quemadmodum ex equa, & asino, vel è conuerso, mulus, ex cane, & vulpe vulpicanes, ex lupo, & cane lycisicos nasci videmus, ita monstra hæc Onocentauros, ex hominis, & equæ, seu asinæ commixtione nasci posse credere par est, quemadmodum, & in India accidere refert Plinius ex Duri. Duris Indorum quosdam cum feris coire, mistosque, & semiferos esse partus. Vnde benè Plutarchus in Gryllo; *Quando, & capris tentauerunt viri, & serophis, & equis illudere, mulieres quoq. in bestiarum mares insanierunt: ex huiusmodi enim nuptijs Minotauri vobis, & ęgipanes, & meo iudicio sphinges suppullulant, & centauri:* Maximè cùm ex Obsequente constet, Tiberio Graccho, M. Iuuentio Coss. Cere porcum humanis pedibus, & manibus natum, mulierem item serpentem peperisse viuum, L, Scipione, C. Norbano Coss. cuius, & Plinius meminit, sicut, & Alcipæ partus, quæ quidem elephantem peperit. Xerxi regi vulpem ex equa natam, Alexandro ex muliere monstrum, quod superioris corporis partes hominis, sed mortuas habuerit inferiores diuersarum bestiarum, sed viuentes, ex muliere quoque vitulum natum affirmat Isidorus. Sed qui multa alia prodigiosorum partuum velit exempla, Franciscum de Bouistam Launai dominum consulat. Sic ferè ille. Cæterùm ridicula planè sunt, & à vero aliena quæ de ratione ait, & exemplo: propterea quod semen humanum (vt cætera taceam) maturum est mense nono, equinum duodecimo; quam rationem maximi facit Aristoteles, & exempla pleraque quæ affert, nulla sunt. Quis enim dixerit Alcipen, quæ elephantem peperit, cum elephante rem ha-

D

buisse? quis equam cum lepore, quia leporem peperit? quare, & ipse Ferdinandius velit, nolit, subiungit. Verùm necesse non est ex adulterina, & nefanda commixtione natos esse Hippocentauros asseruare, cùm monstra hæc vel casu nasci, vel aliqua talis possit species, quemadmodum, & satyrorum, vt inferius dicetur, Cynamolgorum in Aethiopia, & India, canina habentium capita, hominum cætera, ex Plinio, Solino, Isidoro, Hippopodum qui septentrionalium quarundam insularum accolæ, de quibus Mela. In his esse Oonas qui ouis auium palustrium, & auenis tantùm alantur. Esse equinis pedibus Hippopodas. Quem conceptis verbis secuti Plinius, Solinus, Isidorus noster, quorum etiam meminit Dionysij interpres seu Priscianus in Periegesi.

Post Hippomolgi sunt, Hippopodesq. potentes.

Vnde concludendum dicit sanctos patres, & I. C. ità conciliari posse, vt qui priorem secuti sententiam Hippocentaurum dari negent, de eo intelligendi sunt loqui, qualem describunt nobis poetæ, nimirum, & ratione, & equi etiam natura prædito: hoc enim quis non videt maximam inuoluere contradictionem? non verò contradicant secundæ dari posse affirmanti monstra hæc, quæ formam simul equi ex parte, & humanam ex parte (rationem semper excipio,) in se contineant. Sicut, & secundæ opinionis authores nullo modo concedere voluisse credendum possibilem esse gentem illam, cùm tamen monstra hæc constanter asseuerent. Quod sensisse, inquit, dixerim Seruium Grammaticum, dum ad illud sexti Aeneidos, *Centauri in floribus stabulant: Bene in foribus*, inquit, *quia ea quę contra naturam possunt creari, statim pereunt. Vbi contra naturam*, id est prodigij loco, & præter assuetum naturæ ordinem intelligendum. Esse namque monstra hæc ambigendum minimè ex supra allatis, ratione nimirum, exemplo (de his quæ dicit, non admisimus) & authoritate oculatorum testium, Plinij, & Antonij Magni, cui ne spectrum aliquod sub Centauri forma sese videndum obtulisse credamus, sed verum potius Hippocentaurum, argumento id erit, quod Hippocentaurus ille in vastissimis Aegypti solitudinibus visus, vnde allatum fuisse Claudio Imp. Hippocentaurum, quem ipse vidit, testatus est Plinius. Deserta enim, & inuia loca (sed præcipuè eremus illa Aegyptia, vt, & Africana) monstruosorum animalium feracissima sunt (vt ait Hieronymus) quemadmodum in ijs Onocentauri reperiuntur, ac Satyri, ex quorum numero alterum in illo itinere Antonius, alterum se vidisse ipsemet retulit Hieronymus. Atque ita Esaias propheta loco superiùs adducto, Onocentauros, & Pilosos (quo nomine Faunos, & Satyros intelligunt interpretes, ego verò (inquit Ferdinandius) pace illorum, simias potius aut Cynocephalos crediderim significari,) habitaturos esse Hierusalem prædixit, non ex eo quòd reuera animalia isthæc illa deberent incolere loca, quemadmodum neque struthiones, sed quod ad eam redigenda esset ciuitas quondam populosa vastitatem ac solitudinem, vt desertum potius, & draconum cubile, struthionum pascua, onocentaurorum & Pilosorum sedes, quam vrbis alicuius vestigium videri deberet. Atque ita locum illum ex Diui Hieronymi doctrina bene interpretati sunt Arias Montanus, Ribera, atque alij nonnulli recentiores. Hæc ferè ille cap. 8. suæ didascaliæ multiplicis.

In vita Pauli.

In Esaiam. In Apocal.

Ex eodem de Monocerote quædam.

IDEM Franciscus Ferdinandius recitatis cùm veterum, tum recentiorum super monocerote testimonijs, quæ, tribus exceptis, Pauli Iouij, & Ioannis de Hese presbyteri Traiectensis, quem alioqui mendacem esse profitetur, & Nicolai de Comitibus recitauimus, miratur sanctissimũ æquè atq; eruditissimum virum Ambrosium scripsisse aliquando; *Cornua quomodo posuit vnicornuum, cum ipse vnicornus inter generationes ferarum (vt periti aiunt) non inueniatur.* Cùm tamen certò certius sit, non modò animal prædicta forma, peculiari nomine vnicorne dictum, existere in rerum natura; verùm pleraque etiam alia vnicornua animalia, veluti boues vnicornes Indici, de quibus Plinius. *In India, & boues vnicornes solidis vngulis vnicornes.* Solinus, *sunt præterea boues vnicornes solidis vngulis, nec bifidis.* Sicut, & in Aonia, quæ montana Bœotiæ pars. Oppianus de tauris agens:

Lib. II. de benedictionibus.

Lib. I. de Venat.

Solipedes sunt Aonij varium genus vnicornes
Et ex media cornu exitiosum attollunt fronte.

Boues item in Hercinia Germaniæ sylua, quos ita descripsit Cæsar. *Cerui figura, cuius è media fronte inter aures vnum cornu existit celsius magisque directum his, quæ nobis notæ sunt, cornibus ab eius summo sicut palmę ramique latè diffunduntur.* Sunt, & asini Indici vnicornes; sunt, & rhinoce-

Lib. 6. de bel. Gall.

A rhinocerotes: non ergo possunt vnicornua animalia inter generationes ferarum non inueniri; sed cur dixerit isthæc sanctissimus doctor, si nos (fortè quia infirmioris sumus iudicij) adhuc latet, alijs elatioris ingenij scriptoribus perscrutandum relinquere satis erit. Sic ille. Nunc quæ de Monocerote Iouis, & Ioannes de Hese scribunt, recitemus. Hic itaque in suo itinerario (quod tamen totum, inquit Ferdinandius, innumeris ac portentosis scatet mendacijs fabulisque) de quodam agens fluuio, qui à Sinai monte quatuor dierum itinere distat, isthæc inuita, & crassa (vt aiunt) Minerua (verba sunt Ferdinandij) refert. *Et adhuc hodiernis temporibus, vt dicitur, animalia venenosa intoxicant illam aquam post occasum Solis, sic quòd bouina de illa bibere non possunt. De mane verò post ortum Solis venit vnicornus, ponens cornu suum ad prædictum fluuium, expellendo venenum ex illo, vt in die cætera animalia sumant potum, quod idem ipse vidi.* Nicolaus de Comitibus Venetus, venenatis rebus remedio esse Monocerotis cornu affirmat, illudque animal reperiri in Mangi Orientalis Indiæ prouincia. Hist.lib.18 Paulus verò Iouius elegantissimus scriptor, de regno agens Gogiano, quod supra Nili ortum in extrema penè Africa iacet, excelsis montibus, ac densissimis syluis immanium omnis generis belluarum plenis abundante; *idem* (inquit) *affirmant de monocerote, quod animal vnicorne à nostris appellatum, pulli equini forma, colore cinereo,*
B *iubata ceruice, hircina barba, bicubitali cornu armatam frontem præfert, quod læuore candoreque eburneo, & pallidis distinctum spiris ad obtundenda, hebetandaq́; venena mirificam potestatem habere dicitur: cornu enim immisso, & per limphas circumducto fontes expiare perhibent, vt salubriter viuat, si inde virosę bestię præpotarint, id viuo animali non detrahi, cum vllis insidijs intercipi nequeat; cornu tamen sponte decisum in desertis reperiri, vt in ceruis accidere videmus, qui ex senectæ vitijs renouante natura, vetus cornu exuunt, venantibusq́; relinquunt.*

Hoc cornu regijs impositum mensis, toxica si qua sunt epulis indita emisso statim admirabili sudore conuiuis prodere narrant. Ex his duos vidimus bicubitales brachiali ferè crassitudine: primum Venetijs, quod postea Senatus Solymanno Turcarum Imperatori dono misit: alterum pari propè magnitudine, sed præcisa cuspide argenteæ basi insertum, quod Clemens Pontifex Massylian profectus, pro insigni munere ad Franciscum regem detulit. Cæterum de vi tantæ dotis in hac animante nihil plus affirmauerim, quàm quod euulgata fama credentibus suadet, cum antiquorum authorum nemo, quod legerim præter vnum Aelianum Gręcum, quicquam de hac Monocerotis admiranda potestate memorię prodiderit. Hucusque Iouius. Nicolaus de Comitibus Venetus in suo itinerario cuiusdam meminit portentosi animalis (fortè illud asinus Indicus, quale enim sortitum sit nomen, non declarat hic au- Dier.Canic.
C thor, licet Maiolus Rhinocerotem nominasse aliud agens dicat, cum quo tamen aliquam videtur 1.p.e.7.
habere similitudinem.) Hic igitur scriptor, Mangi Orientalis Indiæ describens prouinciam. *Est ibi etiam*, ait, *quoddam animal caput habens porcino simile, caudam bouinę, quamuis brachio longius, color illi, & proceritas velut elephanti, cum quo illi perpetuum bellum, cornu illud omni dicitur venenatæ rei remedio esse, qua de causa magno est in pretio.* Vulgò certè creditur ab omnibus cornu huic vnicornij dicti talem inesse naturalem vim, vt venena à cibo expellat, vel potu, & ideo in magno vbique gentium æstimatione est. Vidimus nos Romæ duo, Clementis VIII. P. O. M. B. alterum, alterum verò ipsius nepotis illustrissimi principis Petri Cardinalis Aldobrādini, quæ quidem inter pretiosam vtriusque supellectilem non minimo habebantur in pretio: vtrumque bicubitali longitudine, brachiali crassitudine. Videramus iam prius aliud Toleti in pharmacopolæ illius taberna, cui regio munere concessum, vt theriaca solus conficiat; quod tamen multò erat breuius; vix enim palmum cum semisse implebat, & nigrius alijs, acutæ quidem cuspidis, sed adeò crassum, qua parte erat rescissum, vt vix tribus posset palmis orbis eius circumscribi. Hoc verò cornu ingenuè fassus mihi est pharmacopola vnicornij non esse; talem ei inesse naturalem virtutem experimento se comperisse affirmauit, vt præsentem contra venena
D omnia vim haberet; qua de causa illud ipse sibi ad conficiendum theriaca comparauerat: cuius rei fides sit penes authorem: Et quicquid sit de medica asini Indici virtute, (Vnicornij enim propriè dicti cornu haud puto talem inesse potestatem; non enim tot latuisset veritatis, & arcanorum naturæ diligentissimos indagatores antiquos) cornua certè, quæ sub hoc nomine circumferuntur, neque monocerotis neque Indici asini, sed neque rhinocerotis etiam esse puto, sed vt plurimum piscis potius cuiusdam, qui in Septentrionali plaga reperitur, Monocerotis dicti, eò quòd vnicum in fronte maximum cornu habeat, de quo Olaus Magnus.

Monoceros est monstrum marinum, habens in fronte cornu maximum, quo naues obuias penetrare possit, ac destruere, & hominū multitudinē perdere, sed in hoc pietas diuini numinis nauigā- Lib.21.c.10
tibus prouidit, cùm ferox sit hæc bellua: tarditas sua quam habet maximam, præuisa timentib. eius accessum fugam concedit. Cuius etiam piscis meminit in monocerote Albertus Magnus, & alij qui de piscibus copiosè tractarunt. Non itaque nos circulatores cornua venditantes Monocero-

tis

tis circumueniunt,ſi huius vendîtant piſcis cornua:ab illorum tamen emptione ſenſatus quiſq; E
niſi ſuas in caſſum abire pecunias velit,abſtineat,neceſſe eſt.Hactenus Ferdinandius,qui itidem pulcherrimè examinatis de monocerote,& rhinocerote ſcriptorum authoritatibus, num monoceros rhinoceroti idem ſit,diſputat,vt in rhinocerotis hiſtoria Deo concedente apparebit.

APPENDIX ALIA AD HISTORIAM de Elephante.

Nter cætera quæ habeo in muſæo rariora,fragmentum eſt dentis elephantini, ſed longè durioris ſubſtantiæ,colorisque non vt cæteri dentes, albi, ſed ferè buxei. Donabat id Vir fide dignus,idemque aliquot editis de re medica operibus eruditiſſimis clariſſimus D.Ioannes Cechius, in hoc almo Gymnaſio profeſſor publi- F
cus,atque archiater pontificius,qui non dentis partem eſſe affirmabat,ſed catarrhũ in tam duram ſubſtantiam conuerſum cum è capite elephantis deſtillatione laborantis in dentis concauitatem (qua enim capiti dens inſeritur,cauus eſt)exciperetur,id quod ſtillæ ipſæ inſtirias ijs non abſimiles,quas brumali tempore ex tectis pendere cernimus immutatæ,mihi alijſque,quibus catarrhi diuerſi effectus non ignoti ſunt,facilè perſuadent, ipſaque pictura intuentibus indicat.

CATAR-

CATHARVS ELEPHANTI lapidescens.

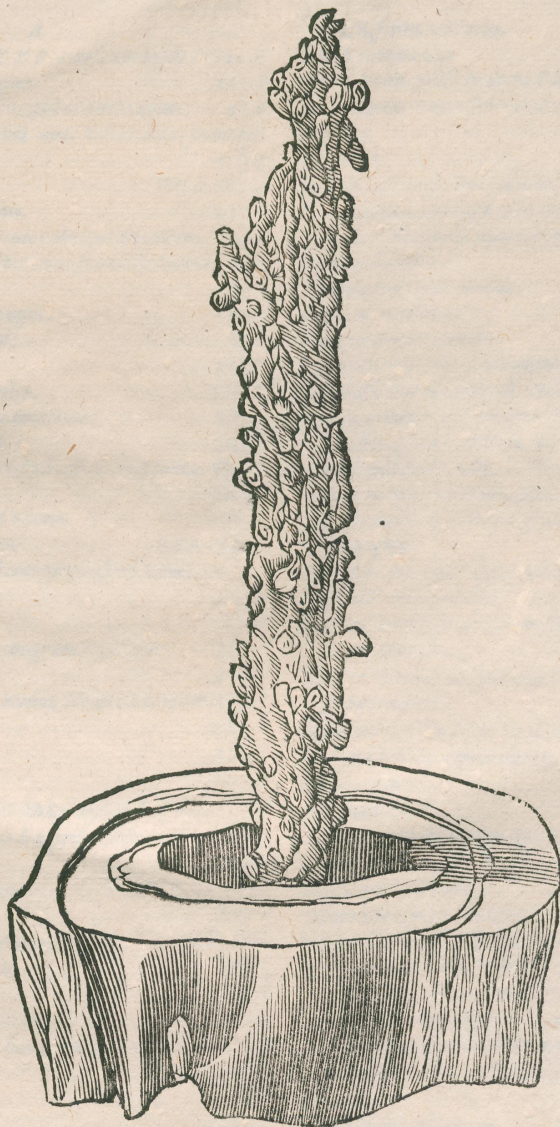

INDEX RERVM.
ET VERBORVM,
NECNON DIVERSARVM
Linguarum locupletissimus.

T t Apel-

INDEX.

ministri

INDEX.

INDEX.

Cancer

INDEX.

D

Empori-

INDEX.

V u *cur*

Fabio

INDEX.

Hęretici

Manus

INDEX.

N

O

P

Q

R

Sacra-

S

Stellę

INDEX.

Trisip-

GRAECA.

Y y E᾽δρα

INDEX.

Νάννος

INDEX.

HEBRAICA.

CHALDAICA.

ARABICA.

ITALICA.

HISPANICA.

GALLICA.

GERMANICA.

BELGICA.

ANGLICA.

POLONICA.

REGISTRVM.

✱ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Sſ ✱✱ Tt Vu Xx Yy.

Omnes ſunt Terni, exceptis ✱ Sſ ✱✱ Tt Vu Xx, & Y y, qui ſunt Duerni.

BONONIÆ,
Typis Nicolai Tebaldini . M. DC. XXXIX.
SVPERIORVM PERMISSV.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.